

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

CRKVENO-BOGOSLOVNI ČASOPIS.

TEČAJ PETNAESTI.

1864.



UREDJUJE

NIKOLA HORVAT,

UČITELJ BOGOSLOVJA.

U ZAGREBU.

TISKOM DRA. LJUDEVITA GAJA.

Kazalo.

Okrom navedenih još je u svakom broju „Viestnik“, u kom se javljaju domaće i inostrane crkvene, književne i ostale smjeru lista dolikujuće viesti i oglasi.

BROJ 1. U ČETVRTAK 7. SIEČNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

O mieni godine.

Za brda se zaklonilo sunce
I za sobom potegnulo zrake,
A noć tamna zavila crninom
Svu prirodu pod nebeskim svodom.
Dobar leže, sladak san da sniva,
Zlo mrzeći o zlu nesluteći;
A zlikovcu prava došla hora
Za namjere crnje mu od noći.
Kobna noći! što će s tobom doći,
Pamtit će se, dokle bude vieka. —
Mržnja mrzi — izmrzit se mora,
I krv kipi — mora prekipiti;
Srdce tuče, zlobna usta buče:
Smrt mu! smrt mu! jer za njega živa
Nam života tudier neima mirna. —
Urota se urotila ljuta
Prot' istini, proti pravedniku,
Svojom dikom zlim jer kvari diku,
Svojom pravdom zlim jer kori krivdu. —
Nema gnjeva ni bjesnila goreg:
Van ludjaku mozga pomućena,
Lica ružna, gnjevom naružena
Ak' pokažeš lično ogledalo,
Da si vidi nakaženo lice —
Tak' ni zlomu, kad mu kažeš zloću. —
  Jur se vodje spremili na juriš:
Sve pletivo splelo se u klupko,
Snovačem su osnove gotove,
A vojaci od boja junaci
Udarili po sebi oružje,
Druga četa kako i čim može —
Hrabro napried — uteći nemože!
Težko njemu, na koga se svali.
Tako s jedne, a kako je s druge?
  U dvoranu družba pouzdana
Za razstanak vječerati sjela.
Čas je družba sjetna nevesela,
A čas opet živo obodrena.
Sretni glasi, ali i užasi
Uzdrmanu prolaze joj dušu:
Dopade ju nečuvena sreća,
Al' u sreći muka i nesreća. —
Duh se za čas nad oblake diže,
Za čas opet po zemlji se gmiže;
Reko b' sada: nebeski su dusi,
A sad opet: strašivi su ljudi —
Divna družbo, kakva ti je slutnja? —
Družbe vodja uredbu uredi,
A oprostni dogovori govor:
„Meni se je ovaj viek dovio,
Poći mi je sa ovoga svieta
K tebi Otče, koj si me poslao.
Sveti Otče, sve sam jih sačuvô
Do jedinog prokletinje sina.
Sveti Otče! ove moje čuvaj,
Sjedini je, nek su *jedna duša,*
Kô ja s tobom jedan sam od vieka.
K tebi sam se zaputio Otče,
A ovo sam još na svietu rekô,
Da jim bude *veselje obilno!*"
Ode družba — a kuda će noćju? —
Neka ide, Bog joj u pomoći,
Gdje je svjetlo, tudier nije noći.
  Na brdašcu, na domaku grada
Uhitila mirnu četu četa —
Lovljenik se uloviti dao,
Drugi bježi, kud ga oči vode.
Kipeć mržnja prekipila bukom,
Paklena se razzlobila zloba,
Osveta si izrekla osudu.
A kad sunce sutrašnjega dana
O podnevu stalo počivati,
Križ se diže na Golgoti brdu,
I na križu med zemljom i nebom

Vodja Isus razkrilio ruke!
Vapeć ljubav mržnja se odzivlje,
Vapeć pomoć smrt mu dojde crna,
Pa se s njome u grob hladni legnu!
Smrti! vraže! povraženi ljudi!
Radujte se — vaša je pobjeda.
Vodja mrtav, razbjegla se družba —
Nazarencu neima više traga!!
Ta zar tako? Nije — naopako:
Pobjednici! vi ste pobjedjeni,
Vi padoste — Nazarenac vlada!
Slavu htjeste — ruglo vas zapade,
Za slobodu vječno vam je robstvo.
Vječna ljubav razkrilila ruke
Pak sve grli, što za ljubav mari;
Krvcu proli rajski pelikane
Svojom krvlju smrtne vida rane
Pelikancem jedom otrovanim.
Onom mukom vitežtvo vam skrši,
Onom smrću život nam iznese
Iz čeljusti nesmiljenoj smrti,
A ljubavju zlobu vam je satrô.
„Oj Šimune, ljubiš-li ti mene?"
„Ti sve znadeš — ljubim gospodine!"
„Pasi ovce, pasi janjce moje."
Na ljubavi osnova si zakon,
Na ljubavi carstvo Isus diže. —
Ljubav, sloga, to je ona stiena,
Koje sile sve paklene neće
Nadjačati niti je prevrnut.
Gle ljubavi, kolike je sile!
Još se jednom nebo provalilo,
Te po Duhu ljubav nam izlilo:
Svakog puni, tko za ljubav mari,
Tko se dade, njega veže s Bogom.
Svezala se družba Isusova,
Drug za druga, a sva družba s Bogom,
Jedno srdce, u sto jedna duša —
Volja Božja, to je družbi volja,
Vodja jedan, sva je družba jedna,
Vodja kako, sva će družba tako,
Do jedinih prokletinje sinah —
Kakvoj sili odoljela nebi?
Ljubav raste, družba raste s njome,
Razlegla se na sve kraje svieta,
Starom' svietu pomladila lice.
Ljubav ide; al' ju mržnja sliedi,
Ljubav bdije, al' i zloba čuje;
Po sto putah petak ponovila,
Po sto putah juriš jurišala
Vatrom, mačem, bludnjom i prevarom,
Sada javno sada iz busije;
Proslavila sto pobjedah mržnja —
Ej pobjede! na čast svakom bila,
Gdje se slavlje sramotom dokanča.
Svi padoše — Nazarenac vlada,
Pobjedjena svietom vlada družba —
Pomisliše: traga bit joj neće,
Ona žive — njim ga nije veće!

U mieni smo godinah prekobnih —
Što donesle, to čekajmo hrabro,
A ni druga nebudi nam briga,
Van ta jedna: da budemo jedno
Tvrdom vjerom i ljubavju vrućom.
Crnooka sunčanica žuta
Vazda lice obraća si k suncu,
Il' svietlilo, ili se sakrilo
Za oblake gromovite crne.
Tako ljubav u ljubovnoj duši
Pamet, srdce k vječnom suncu svraća
Il' mu sjalo žarkom zrakom smilja,
Il' se skrilo za oblake kušnje —
Posred sreće i nesreće hude.
„Siromak je po ljubavi bogat,
Bez ljubavi bogataš je bogalj;
U dvojbi se ljubav zna iznaći,
U napasti stalna uztrajati,
U nesreći neklone ti duhom,
A u sreći objestna ti nije:
I u boju liepom i pokoju
Ljubav vazda na oprezu stoji;
S razborom si od mala veliko,
Od malena veliko načinja!"
Tako reče otac Augustine;
Tako, mila po Isusu braćo!
Viestnik mira svete i ljubavi
U Isusa našeg vodje ime
Željeć ljubav sve Vam želim time!

Tko bijaše Ivan Krstitelj?

Kršćenje Isusa Krsta na Jordanu, komu crkva spomen čini na Bogojavljenje gospodnje, dovodi nam pred oči onoga muža, koj bijaše vriedan, da bude posrednikom tolikoga otajstva. On reče sám za sebe: „da se Isus javi u Izraelu, zato ja dodjoh krstit vodom" (Ivan 1, 31.). Od onoga vremena do dana današnjega preko osamnaest stoliećah slavi Ivana Krstitelja sve kršćanstvo Isusovim predtečom.

Ali će još izza toliko vremena netom ustati njeki Ernesto Renan, član akademije francezke, učenjak vele inače na glasu, pa će nastojat dokazati, da to bijaše samo legenda, to će reći po njegovu: pobožna izmišljotina. Nenijeće ravno, da je Ivan bio i bitisao, al mu niječe onaj odnošaj prama kršćanstvu, koj mu daje Isus i katolička crkva. Pa da mu bude dosta to: al on od Ivana pravi ća buntovnika proti svakoj državnoj

vlasti. Evo u kratko, što kaže za Ivana: da bijaše strog asceta, zanešenjak poput starih prorokah=pučkih tribunah, ljut napadač na svaku državnu vlast, s česa da je ponajviše i zaglavio, kvaritelj čistih idejah Isusovih, silan čovjek, koj da bude ostao na slobodi, Isus bi valjda ostao bio kakovim nepoznatim židovskim sektircem, no ipak prijatelj Isusov, premda se čini, da ga nije priznao za Messiju itd. — Sve su to stvari malo kad ili nikad čuvene, gdje će ozbiljan i razborit čovjek skoro i nehotice zapitati: pa odkuda to znade Renan? Jer bio on učenjakom kolikim mu drago, o faktih, što su se sbila prije osamnaest viekovah, on nemože kazati upravo ništa, van da je na temelju vjerodostojnih svjedočanstvah. Razgledajmo dakle ono, na što se Renan pozivlje, pa da vidimo, koliko mu je vjerovati!

I. O životu Ivanovu neima datah historičkih suvremenih, van u evangjeljih i Josipa Flavija židovskoga povjestnika, pa ni Renan drugih nigdje nenavodi. Evangjelja kažu na kratko ovo. Ivan, vele, rodi se od koljena svećeničkoga u gorskom kraju Judeje od roditeljah jur ostarelih njekim čudom, i bude već tada Bogom označen kano predteča Spasiteljev (Luk. 1.). Jošte dječakom ode u pustinju, gdje se u petnaestoj godini vladanja Tiberijeva zadahne duhom svetim i stade prodikati vapeć: pokajte se, jer se je približilo kraljestvo Božje! Do brza skupi se oko njega sila puka; on ga pognjuraše u Jordan nagovarajuć na pokoru: da se okane tašta zanašanja na svoje porieklo od Abrahama, jer da će se svako drvo, koje neponese dobra ploda, posjeći, a sjekira da je jurve drveću na korenu; nego da milostinju čine, a nikomu da nečine nepravde. Mnogi od puka pomišljahu jurve, da nije morda Ivan Messija, dà i sám synedrij židovski poslà iz Jerusolima poklisare, koji bi ga pitali: tko da jest? No on im odgovori, da nije ni Messija ni Ilija ni nijedan drugi od prorokah, ali da je „glas vapijućega u pustinji, da se izprave puti gospodnji,“ „da dolazi za njim jači od njega,“ „da je jur tu, komu on nije vriedan ni da odrieši remen na opancih.“ (Mat. 3. Mar. 1. Luk. 3. Ivan 1.) Kad se tako iz sve Judeje i svega Pojordanja puk oko njega skupljao, dodje i Isus od Galileje na Jordan, da prime njegovo pognjurenje, ili ćemo reći: krst. Ivan se najprije uztezaše krstit ga, znajuć, da je Isus mnogo dostojniji (Mat. 3, 14.); ali kad Isus tako htjede, okrsti ga, no tim i dobi dan si od Boga znak, po kom Isusa spoznà kano Messiju (Ivan 1, 31—34.). Od to doba pokazivaše Ivan i učenikom si i puku Isusa kano jaganjca božjega, koj odnimlje griehe svieta. Od samih njegovih učenikah podju njekoji za Isusom i budu prvi Isusovi učenici, i drugi puk do mala, kad Isus opet dodje na Jordan, poče se više kupiti oko Isusova krsta, nego-li Ivanova (Ivan 4, 3.). To se dade na žao njekim Ivanovim učenikom, al im odgovori Ivan: „nisam-li vam, reče, kazao, da ja nisam Krst, no da sam poslan pred njim?“ pa onda, „on treba da raste, a ja da padam.“ (Ivan 3, 22—30.) I tako sbilja bude. Na brzo izza toga padè Ivan u tamnicu Herodu Antippi za to, što ga koraše s mnogih zločinah, a najvećma s rodoskrvnja; Isus pako otišav u Galileju stade javno učiteljevati i čudesi nauk svoj i svoje messijstvo zajamčivati. Potraje podulje vremena, Isus dodje svuda na velik glas, začù o tom i Ivan u tamnici. Poslà dakle dva od svojih učenikah k Isusu u Galileju, da ga pitaju: „jesi-li ti onaj, koj ima doći, ili ćemo drugoga čekati?“ Na što im odgovori Isus, da idu te jave Ivanu, što su čuli i vidjeli. „Sliepi, veli, progledaju, hromi hode, gubavi se očišćuju, gluhi čuju, mrtvi se ustaju i siromahom se naviešta evangjelje, i blažen jest, koj se nesmuti o meni.“ (Mat. 11. Luk. 7.) Pa onda, čim ovi odu, stade pred pukom Ivana slaviti, da nije ga nad njega porodila žena, da nije nad njega proroka, da je on Ilija, koj imaše doći, te jako koraše farizeje i pisce, koji njegov krst odbaciše. Na brzo izza toga odsjekoše Ivanu glavu u tamnici. (Mat. 14. Mar. 6. Luk. 9.)

Tako evangjelja. Josip pako Flavij (Antiq. XVIII. 5, 2.) piše o njem doslovice ovako: Kad je Areta pobio Herodovu vojsku „njeki od Židovah, veli, mnijahu, da je Bog pogubio Herodovu vojsku, osvetiv te jako pravedno ubojstvo Ivana, koj se nazivlje Krstitelj. Ubi bo ovoga Herod, čovjeka čestita, nagovarajuća Židove, da sliedeć kriepost i budući pravedni medju sobom, a prama Bogu pobožni, dodju na pognjurenje (krst). Tako bo reče, da će mu (Bogu) prijatno biti pognjurenje, ako se njim budu služili, ne da se kakovih griehah oproste, već da si očiste tielo, pošto bude duša pravednošću već odprije očišćena. Kad se i drugi počeše oko njega sakupljati, silno bo ih zanese takov govor, pobojav se Herod njegova tolika upliva na ljude, da ih nebi potaknuo na kakovu bunu (jer se činilo, da će sve na njegovu rieč učiniti), mnogo pametnije smisli da je preteć ga i ubiti prije, nego bi šta prevratna s njega nastalo, nego-li da se poslie padši u pogibelj s nastala prevrata kaje. Tako on od sumnje Herodove zasužnjen i poslan u Macherus, za koj grad gori rekosmo, ondje bude ubijen. Židovi pako pomisliše, da je za njegovu osvetu poguba došla na vojsku, što bi Bog zlo htio Herodu.“

Sravnimo-li najprije evangjelja s opisom Flavijevim, vidjet ćemo, da se liepo podpunjuju; u čem se pako neslažu, ono nije mučno protumačiti.

Evangjelja predstavljaju Ivana kano proroka i Messijina predteču, o tom Josip Flavij šuti, no ipak ga zove vrlim čovjekom, koj ljude nagovaraše na pobožnost i pravednost; za njegov krst kažu evangjelja, da bijaše „krst pokore na oprošćenje griehah“, Josip pako da bijaše očišćenje samo tiela, pošto bi duša odprije pravednošću očišćena; napokon u evangjelju navodi se uzrok tamnovanju i smrti Ivanovoj osobito Herodias, a u Flavija sumnja Herodova, da po Ivanu nenastane prevrat. — No što se toga najprije tiče, utamničenju Ivana mogahu biti dva razloga, glavniji, što ga kažu evangjelja, drugotni, koj se čita u Flavija. Što pako Flavij Ivana nezove prorokom i predtečom Messijinim, tomu bi već to dosta bilo, što Flavij bijaše farizej (Vita 2.), jer ovi nepriznavahu višega Ivanova poslanstva (Luk. 7, 30.). Još je više, što Flavij življaše o milosti carevah rimskih, pa Messijom, onim, koga prorekoše proroci, učini imperatora Vespasiana! Barem ovako sám piše (de bello Jud. VI. 5, 4.): „što ih pako (najme Židove) poticaše največma na rat, bijaše dvoznako proročanstvo, koje se nahodjaše u svetih pismih „„da će u ono vrieme njetko iz njihova kraja zavladati svietom.““ To su oni razumjeli o sebi, i mnogi mudraci pogriešiše u tumačenju; no proročanstvo znamenovaše carevanje Vespasianovo, koj se u Judeji nazvà carem.“ Odtale će se razumjeti i ono, što on kaže o krstu Ivanovu. Jedno on, kano farizej, težko i znadijaše pravi značaj krstu Ivanovu, a drugo, ako i znadijaše, nemogaše lasno istine kazati kano farizej, i još više kano carski čovjek. Jer je Ivanov krst bio u odnošaju naprama krstu Messijinom, priprava za Messijin krst (Mat. 3, 11. Ivan 1, 26. 27.). Što mu dakle valjaše reći? Da se vodom peru griesi? Tomu bi se pogani Rimljani nasmijali bili, pa ni nereče nigdje Ivan, da se njegovim krstom opiru griesi. Najpametnije mu se učini reći, da je ono pognjurenje u vodu bilo za očišćenje tiela, staviv ga ipak u odnošaj naprama očišćenju duše po pravednosti — što je i učinio. Toliko za pravo razumljenje dokumentah, iz kojih se crpe podatci za život Ivanov. Netreba mi tekar dokazivati, da iz njih samotokom teče nauk crkve o životu i odnošaju Ivana Krstitelja naprama kršćanstvu: al što iz njih vadi Renan?

(Dalje će sliediti.)

Moja o narodnom jeziku u crkvi.

Cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus sum Judaeis tanquam Judaeus, ut Judaeos lucrarer. I. Cor. 9, 19. 20.

Svatko uvidja, da je puno laglje naučati u jednom narečju, bilo u štokavskom ili u kajkavskom, nego-li u dva, i da nije svećenikom lahko štokavštinom se služiti u školi, a kajkavštinom u crkvi. Kad bi svećenici na to imali paziti, što je laglje, onda bi se dakako mogli držati jednoga narečja i u crkvi i u školi, i to štokavskoga, koje je već službeno postalo, i našim književnikom omililo. Ali po mom bar mnenju valja im se svakako obzirati i na puk, koj njihov nauk u crkvi radje sluša u kajkavskom narečju, kojemu je već od malih noguh naviknuo. Nisam voljan opisivati, u koliko je hrvatski jezik izkvaren latinštinom, kojom su se do nedavna naši učenjaci služili, i u koliko bi mogao biti valjan, kad se to nebi bilo dogodilo; niti ću se tako osmjeliti, da osudim naše književnike, koji su iz ljubavi prema braći Slavoncem i Dalmatincem kajkavštinu štokavštini zapostavili, nadajuć se, da će primjer njihovoga velikodušja bar bližnji Slovenci sliediti. Samo ću reći, da kajkavskim Hrvatom nije tako lahko svoje kajkavske rieči i njihova naglašivanja sa štokavskimi zamieniti kao surinu sa surkom, ili europejski cilinder s drugim kriljakom. Tomu se hoće puno vremena, svakako više, nego ga je od ono doba izteklo, od kad su se počeli naši književnici štokavštinom služiti. Koj toga nevjeruje, neka pita književne ljude, koliko su trebali vremena, dok su štokavsko narečje dobro naučili. Saltus in natura non datur. Hrast zahtieva čitav viek, dok naraste. Primjer uzoritoga g. stožernika, koj za spas književnih i neknjiževnih svojih ovacah jednakom ljubavju revnuje, samo u toliko ovamo spada, u koliko mu stoji do toga, da sa sv. Pavlom i učenjake i pučane za Isukrsta predobi. Što ga i prosti ljudi rado slušaju, nije tomu uzrok književni jezik, već štovanje i ljubav, kojom su mu odani. Primjer drugih svećenikah, koji se štokavštinom služe u crkvi, sili me da pitam: s kakovim uspjehom? Nisam jedan put čuo proste ljude hvaliti glas propovjednika s prevažnim dodatkom u nauku spasenja: „kvar, da ga nije moći dobro razmeti.“ A taj kvar je po mom mnenju neprocjeniv. Taj kvar je treptio pred očima sv. Augustinu, kad je rekao: „Melius ut nos carpant grammatici, quam non intelligant populi.“ I upravo taj kvar je jedini uzrok, što sam ovo njekoliko riečih napisao, da se prodikaonica neobraća u jezikoslovnu stolicu. Da nitko nedobi priliku služiti me odgovorom: kad bude po takovu štokavština došla u crkvu? odgovaram: onda, kada se štokavština medju kajkavci tako udomi, da im nebude kao nerazumljiva nepovoljna u crkvi. Dok toga nebude, biti nam je štokavcem u školi, a kajkavcem u crkvi, da sa sv. Pavlom i štokavce i kajkavce predobimo za Isukrsta, komu imamo sa štokavci i kajkavci služiti, da se spasimo.

A. Lukić,
nadarben k.

Crkva katolička.

Bog otac utemeljitelj je crkve katoličke, ima joj blizu do 2000 godinah, Bog sin joj je Spasitelj, a Bog Duh sveti njezin svetitelj, blažena Djevica njena kraljica, angjeli njeni zaštitnici, svetci njeni zavjetnici, patriarke njeno stablo, proroci njeni navjestnici, apoštoli njezin temelj, svećenici njezin glas, djakoni njeni kućanici, podžakni njeni poslužnici, mučenici njeni svjedoci, učitelji njeno svjetlo, izpovjednici njena upora, redovnici njena pomoć, djevice njezin ures, viernici njena djeca, krst njena kolievka, krizma njena jakost, svetotajstvo oltarsko njena hrana, pokora i posliednja pomast njeni ljekovi, svećenička zaredba njena sudbenost, ženitba njezin razsadnik, deset Božjih zapovjedih njeni bedemi, njene vlastite zapovjedi njeno branište, evangjeoski svjeti njezin nasip, tielo Isusovo njeno blago, nepogrešivost njezin značajni biljeg, evangjelje njezin jamac, jedinstvo njeno središte, svetost njena sjajnost, obćenitost njen pečat, sveto pismo njezin dokaz, ustmeno predanje njena krepkoća, crkvene skupštine njen ugled, istina njezin pravac, krotkoća njezin duh, revnost njeno nukalo, molitva njena obrana, strpljivost njena pobjeda, vjera njena vrata, ufanje njen napredak, ljubav njena savršenost, milost Spasova njeno bogatstvo, čistoća njena cvatnja, pravica njena krasota, razboritost njeno oko, snaga njena ruka, umjerenost njeno tielo, pravednici njena radost, griesi njoj mrzota, griešnici predmet njenoga smiljenja, krivovjerci i odmetnici njena bol, židovi njeni na svietu živući svjedoci, pouka svih ovih njeno neprestano moljenje i uzdisanje, stalnost njenih članovah joj je želja, veličanje Božje njen ponos, presveta Trojica predmet njenoga poklonstva, pogubljeni Bog-čovjek njena žrtva, obredi su joj nakit, zemlja njeno zatočište, križ njena baština, nebo njena posliednja svrha. sablazni njene tuge, pokajanje njena utjeha, proštenja njena darežljivost, Isukrst njen zaručnik, njegova prisutnost njena slava, konac svieta njeno krunisanje, borba joj je na zemlji, muke u očistilištu, a pobjeda na nebu.

A ja? jesam-li živo udo ove crkve i njoj na radost? —

Književnost.

Nedavno ugledala je bieli danak slovenska knjiga pod naslovom *„Abuna Soliman to je slavospev in življenje dr. Naceta Knobleherja“*, koja zaista zaslužuje, da ju i našim štovanim čitateljem obširnije objavimo. Spisa ju g. Antun Umek, Okiški, mlad slovenski pjesnik, koj je na slovenskom literarnom polju već liep glas stekao. „Abuna Soliman“ sadržaje uz mnogo liepih pjesmicah i životopis pokojnoga slavnoga misionara. Pjesmice su njekoje prozaično raztumačene, a u obće sve tako umljivo, jasno i prosto napisane, da ovu knjigu možemo svim prijateljem slovenskoga srodnoga nam naroda što toplije preporučiti. Vrh toga imade njekoliko kiticah pisanih u arabskom jeziku, prevedenih u slovenski. Na ogled podajemo evo jednu iz strane 169. „o došastju provikarevom“, koja arabski ovako glasi:

Do apo, o Soliman,
Po ko-i Babalikan,
Do nabut farik ko-i,
Balikan do adur ni.

Doto kata, farana:
Mun aduma gogoda!
I memed do, Soliman,
Ko kongue, Babalikan.

Do apo didiniki
Qunquat Mun ylin mufi.
Lu agueja ko bain
Lu guöguöt kata lin.

Kodo do lunga cerik
Ceponi fajo farik
Ta guöguoen uabut ko-i
Pota ni, kak na Bary.

Naški bi se to ovako kazalo:

Dodješ, otče Soliman,
Dobar si nam svaki dan,
Dobar si nam svaki čas,
Otče! briniš se za nas.

Danas se radujemo,
Slavu Bogu dajemo,
Otac opet nam je dan,
Doša' k nam je Soliman.

Opet ćeš nas naučat',
Kak je dobar Bog i mio,
On iz ništa stvori sve,
Te sačuva uviek sve.

Došla s tobom bratja su,
Tam od dal'ka dodjeju,
Svi nam dobro hoćete,
Barci, oj radujmo se!

Za najbolji slavospjev bijaše lanjske godine razpisan dar od 200 st. od novacah, koje domoljubna gospoda radovoljno sakupiše za Knobleherevu uspomenu. te ova čast dopadne napomenutoga vrloga spisatelja mudroslovca u Beču. Marljivi gospodin Luka Jeran, urednik „Zg. Danice“ objelodani ju sa slikom Knobleherevom i tako dobiše Slovenci liepu knjigu, kojoj srdačno želimo, da i u Hrvatah nadje željan uspjeh. (Ciena joj je 1 st. Dobije se kod tiskara Josipa Blaznika i kod uredničtva „Zgodnje Danice“ u Ljubljani.) *T.*

Dopisi.

Iz Molvah dne 27. Prosinca. Tada njegda milosti Božjom s velikimi dari nj. c. kr. apoštolskoga ve-

ličanstva Franje Josipa I. i nj. uzoritosti gospodina stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga Jurja Haulika župna crkva molvarska dogotovljena je osim taraca i stubah pred vratima, što je poduzetnik sa svim zlo napravio, i što župljani primiti nisu hotjeli, već zahtievaju, da na proljeće tako stube kao i tarac s nova načini. Kolike su troške imali ovdašnji župljani, brojeći samo 150 kućah, kod gradjenja ove crkve, to svatko lahko pomisliti može, znajući, što će reći takovu i toliku sgradu graditi na piesku. Nisu se opeke tu udarale na hiljade, već na milijune; jer je temelj preko dva hvata dubok, i toliko širok postavljen. Ova crkva gledeć na velikoću, ljepotu i nutarnji ures može se medju prve u nadbiskupiji brojiti. Podignuta je u ukusnom slogu u sredini mjesta na podobro visokom brežuljku sa dvjema kapelama, prozori su joj 17 stopah visoki, krasi ju pet žrtvenikah, medju kojimi su dva sa svim nova od umjetna mramora načinjena; prozori kod velikoga žrtvenika nakićeni su liepimi prozraci, a svetište krasno je oslikano. Crkva je 24 hvata duga u kapelama 13½ hvata, u brodu 6 hvatah široka, a zvonik od zemlje do križa 25 hvatah visok.

Kod ovoga gradjenja velike je zasluge stekao g. župnik Franjo Drobčec. Zato župljani za srećne se smatraju, što je u ovo vrieme k njim došao. Pod njim je namještena ura na zvoniku, koja na sve četiri strane ima kazala, nabavljena su 4 zvona težeća ukupno 31 centu, i orgulje od 18 registrah, kupljeno nebište i crkveni barjaci, 24 svećnjaka s tabelami kanoničkimi, 2 svjetionika, 8 svjetiljkah, 5 kaležah, pričestnjak, pokaznica presv. otajstva sasvim iz nova pozlaćena; a i mnoge druge stvari, na nutrnji ures spadajuće, priskrbio je on, te se može reći, da štogod treba u crkvi, sve je novo, sve krasno načinjeno. Istina da smo mi župljani mnogo k tomu doprineli, a i velike dare dobili; nu što hasne novci, ako se koristno netroše? a mi župljani neznamo, što treba i gdje se valjano nabaviti može. Ali to još nije dosta bilo neutrudljivomu g. župniku. On je molio, skupljao od župljanah dobrovoljne prineske što u novcu, što u žitu, ter nabavio 2 misne oprave, dalmatike, pluvial, a koliko se u obće brinuo, to može samo onaj znati, koj je to svojima očima gledao kako mi. Poduzetnik se obvezao, da će crkvu sasvim dogotoviti, nu mnogo je toga izkvario; ali g. župnik nije mirovao, dok se sve nije popravilo. Ovako medju ostalimi prodikaonica tako je bila zlo napravljena, da je svatko uvidjao, kako nedolikuje našoj crkvi. Zato g. župnik tako se dugo trudio, dok je dobio dozvolu, da se može popraviti; a sada popravljena i oslikana pravi je ures crkvi.

Nemožemo propustiti, da neizrazimo hvalu gosp. Josipu Prokšu, slikaru iz Beča. On je prozrake na dviuh prozorih i svetište tako krasno naslikao, da je ljepota gledati; 3 žrtvenika iz starih tako je umjetno prenačinio, da nitko nebi vjerovao, da su to stari žrtvenici bili, a i napomenutu prodikaonicu popravio je, oslikao, te svaki misli, da je to sasvim druga. Čuli smo, da g. Prokš kani u Zagrebu se nastaniti. To nas veoma raduje, što ćemo imati u našoj domovini toli izvrstna umjetnika. Zato možemo po savjesti svim, kojim je stalo do liepe slikarije oli ukusnih žrtvenikah, preporučiti ga, buduć obsvjedočeni, da će svakomu naručniku zadovoljiti.

Napokon u najvećoj poniznosti izražujemo svi župljani preponiznu hvalu našim visokim darovnikom, naime jasnomu našemu vladaru i uzoritomu gosp. stožerniku za milostivne novčane dare, koje su nam pokloniti blagoizvolili. Nagradu primili na nebesih.

I svoj ostaloj gospodi, koja su što riečju, što činom pripomogla, da se je naš hram na hvalu Svevišnjega, a čast blažene Djevice Marije dogotovio, budi ovdje izjavljena liepa hvala.

Obćina Molvarska.

Iz Rasine. Izteče godina danah, odkad bijasmo u vriednoj dvorani presvietle obitelji Inkeyove oko božićnjaka sakupljeni, svi hvala Bogu zdravi, veseli, i zadovoljni; baš na godišnjicu, hvala Bogu, hvala predobroj grofici i g. komorniku, opet smo se, i to u većem broju sastali, jer dodje medju inimi preuzv. g. grof Deym, otac groficin, sestra kontesa, i ostalih više vriednih članovah. Pomnoživ se broj vriednih licah pomnožio se i broj nedužne nadarene dječice (jer lani nebijahu školska djeca pozvana). Pa zašto to ljetos sve u većem broju, sve sjajnije i obilnije biva? Zato, što se duša grofičina raduje, kad na ovaj dan, na dan naime poroda Isukrsta, spasitelja našega može ljubav, koju napram Stvoritelju i Odkupitelju goji, njihovim ljubimcem, djeci naime, činom pokazati. Jošte i zato, da ista preblaga duša zahvalnost izkaže g. Bogu, što joj je prijašnje zdravlje povratio, budući bijaše ove godine bolestna. — Ja kao domaći župnik buduć prisutan nisam mogao propustiti, na nebi u djeci tom sgodom na kratko veću ljubav napram g. Bogu predobromu otcu, veću zahvalnost napram dragomu Spasitelju Isukrstu, veće počitanje napram presv. obitelji probuditi nastojao. A i imao sam radi šta djecu na veće počitanje presv. obitelji podticati, jer je presv. obitelj mnogo doprinela, da djeca sad novu učionu imadu; jer od nje mnoga djeca preko 60 komadah potrebitih knjigah dobiše; jer po njoj slike iz sv. poviesti i naravopisja posjeduju; jer njenoj darežljivosti imadu zahvaliti, što veliko razpelo kao vodju na sredini stiene gledati mogu; jer napokon mnoga djeca bosa, malo da ne gola u toj zimi odjećom su obskrbljena, i to preko 30 njih na broju.

Što se tiče veselja duševnoga, težko bi bilo opisati, što djeca, što odrasliji počutiše, kad opaziše ljetos opet nove i to znatno veće jaslice od presv. obitelji kupljene; kad opaziše mnogo veći i puniji svakovrst-

nimi poslasticami i nebrojenimi sviećami nakićen božićnjak; kad opaziše presv. obitelj vesela obraza prisutnu. No i mi stariji, imasmo svoje veselje, kad nas odvede presv. obitelj u drugu sobu, gdje bijaše pripravljen drugi božićnjak s darovi, koje jedan drugomu kriomice dade prirediti, želeći jedan drugoga u ljubavi i nagnuću zateći. Tu svaki svoj dar imenom naznačen nadje, a darovi bijahu od velike vriednosti. Tu nije v. č. g. Pavao Draganec, nije č. ot. Krištof, akoprem radi bolesti prisutan nebijaše, nisam niti ja župnik nenadaren ostao; nu nije niti moja crkva, jer ona izim jaslicah dobi još dva rukom grofičinom radjena jastuka. — Za sve ove darove tako u ime svoje kao što i mojih nemogu inače već se pokorno presv. obitelji zahvaliti, i na dalje u njezino pokroviteljstvo preporučiti, koja neka drugim na uzor još mnogo godinah zdrava, vesela, zadovoljna i sretna živi!

U Rimu. (Odlomak iz prijateljskoga pisma.) Putovanje naše tim bijaše nezanimivije, što četiri dana čekajuć na parobrod u Livornu, zakasnismo dan sv. Jere — te prispjesmo post festum, naime dne 1. Listopada ovamo. Robu smo jedva dne 15. Studenoga dobili. Dne 17. i. m. razveseli nas svojim došašćem Galović; nu i on sve do danas uzalud izgleda robu svoju, premda ju je prije svoga odlazka poslao. Roba se u Jakinu strogo pregledava, ma se i poslala za transito ... a tim se mnogo štetuje; no to su slobošćine nove Italije!

Dne 22. Stud. umiestismo g. Nik. Voršaka za kanonika. G. Vukasović polazi predavanja dogmatička, Sić juridička, Galović drugi razred bogoslovja, Angjeko Voršak drugi razred mudroslovja, Josip Mancion njeku vrst kratke theologije.

Sv. otca milost Božja čudnovato uzdržava i u krepkom zdravlju i u sredstvih pristojnu mu veličanstvu potrebitih. Tereti se umaljuju, uvoznina ponizuje, a svi se u boljih vremenih započeti podhvati nastavljaju, izvadjaju a i novi se poduzimlju. Tolika je moć novčića sv. Petra! Po navadi svakim četvrtkom mjeseca Listopada (koj se ovdje nalik našem u Svibnju obslužava) daje se velika čast u Vatikanu za vladajuće i nevladajuće kneze, stožernike, biskupe i t. d. Od toga običaja odstupi sv. otac u tom, što je predzadnji četvrtak odličnije umjetnike, a posliednji četvrtak i siromake pojedine iz 54 župah rimskih ljubezno pogostio. Na dan sv. Cecilie otvorene i razsvietljene su za sve obćinstvo katakombe sv. Kalista, inače najprostranije, gdje je pokopano bilo tielo pomenute sv. djevice. Sv. otac, da obćinstvo nesmeta, došao je dan za tim pobožnost svoju na grobu mučenikah ovršiti. Bilo je i taj dan tu množtvo osobito inostranacah, koji su rajski se nasladjivali, slušajuć iz dalekih podzemnih dvorovah čarobnu antiphonu „Cantantibus Organis“ pjevati, a s protivne strane ugodnu glasbu romoniti. To su Vam razkošja rimska.

Viestnik.

Iz Zagreba. Na staro ljeto primio je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup prečastni kaptol, sbor prebendarski, učiteljsko tielo nadbiskupskoga liceja i više drugih pojedinih licah, koji svi dodjoše, da svomu počitanomu nadpastiru povodom nastajuće nove godine podnesu iskrene čestitke.

— Previšnjim riešenjem dozvoljeno je, da se nižja gimnazija u Požegi, bivša dosad na skrbi redu sv. Franje države kapistranske, uredi na trošak hrvatsko-slavonske naukovne zaklade, a dotično državnoga erara. Tim postaje ista gimnazija državnim zavodom, na kom će u napredak moći učiteljevati bez razlike muževi svjetovnoga i duhovnoga striša, imajući prema obstojećim propisom učiteljsko usposobljenje.

— Sbor duhovne mladeži djakovske izdao je u Požegi pučku knjižicu pod imenom „Šimun Posavac“. Knjižici dodana je slika Šimuna Posavca, a ciena joj je 30 novč.

Iz Ljubljane. S veseljem smo čitali sastavak: „Anton Martin Slomšek, „Fürstbischof von Lavant, ein Charakterbild aus Oesterreichs Süden,“ u kojem Niemac a ministerijalni tajnik dr. pl. Hoffinger pokojniku po istini piše uspomenicu i daje čast, koga čast ide. Priznaje doduše i sám, da će po svoj prilici taj njegov spis s jedne strane biti zlo primljen; ali „odalo bi pomankanje srčanosti“, veli pisac, „kad nebih odkrio svojega znanja, što sam si ga stekao mnogoljetnim poznanstvom s pokojnikom.“ Taj iskreni spis pomoći će mnogo, te će mnogi pošten čovjek s prave strane spoznati pokojnoga Slomšeka, kojega su zlobni jezici ocrnili kano ultra-Slovenca. — U bratovštinu sv. Cirila i Metoda zapisalo se do 700 novih članovah, te smo jim imena kao čestitku k mladomu ljetu poslali u Celje k sv. Josipu. Ako nesjedinjeni Grci nisu pravo gvoždje ili kamen, to se na toliku molitvu moraju u većem broju početi obraćati. Tako piše „Zgodnja Danica.“

Iz Rima. U dobrom je zdravlju sv. otac. Jučer je služio veliku misu, a dugo trajući obredi nisu mu ni malo nahudili. Njegov divni, veličanstveni i milozvučni glas razgovetno se je čuo i u najdaljem kutu basilike. Poslie obreda učini mu stožernik dekan obično čestitanje izabravši za tekst svete rieči: „Slava Bogu u visini i mir ljudem dobre volje.“ Sv. otac odgovori po prilici ovako: da prima čestitanje sv. kolegija: crkva se imaše uviek s neprijateljem boriti, ali je za borbom nastao mir. Njegovi predšastnici Silvester, Leo veliki, Grgur veliki, uživahu izza strašnih nevoljah mir i pokoj. Sad je vrieme borbe; otrovno sjeme, koje posija prošlo stoljetje, radja još uviek otrovnim plodom,

proti kojemu se borimo. Naše je oružje samo uztrpnost, iskrnja ljubav, mudrost i jakost; s tim su oružjem pobjedili stari kršćani, s njim ćemo i mi ostati pobjedonosni. Neka meni i vam gospodin bude u pomoći svojom svetom milosti, i neka nam daruje i uzdrži te darove, pa nam pobjeda nemože izostati.

— Radi se o proglašenju za svetca blaženoga Ivana Krstitelja de la Salle, utemeljitelja daleko razprostrtoga reda školske braće. Rodjen na 20. Travnja 1651. u Remešu iz odlične i bogate obitelji dade se na nauk a poslie posvetiv se svećeničkomu staležu primi sv. red na 9. Travnja 1678. Istoga još mjesesa 27. dana umre mu vjerni prijatelj Nikola Rolland, a on mu za baštinu ostavi družtvo pobožnih gospodjah za obuku sirotčadi. Skoro zatim dojde iz Rouena njeki Niel u Remeš s tom namjerom, da tudier utemelji ubožku učionu. U dogovoru sa la Sallom bude tudier god. 1679. utemeljena prva učiona, a u Rujnu iste godine druga. Primljeno je i više učiteljah, koji se nastaniše u kuću Sallinu. Taj se posao nedopade rodjakom Ivana Krstitelja; on naime posjedovaše jur od godine 1672. kanonikat, te s toga učiniše opreznu njegovu braću, koji s njim stanovahu: dva mladja ostaviše ga, a jedan ostade uzanj. K tomu još zadobavi se te neprilike, što nije mogao učitelje plaćati po njihovoj želji, te ga oni ostaviše zavideći mu kanoničku čast i velik imutak. On pako, da i ubožtvom bude nasljednik svojega učitelja, a učiteljem da uzme uzrok zavisti, odreče se kanoničke časti, a imetak podieli medju siromake. Predav se tako posve na božansku providnost počme si živež prositi od kuće do kuće, te bi sam glavom naučao u učioni. Njegovu zavodu, kako i svačemu i svakomu, uzprotiviše se mnogi ljudi, nu s vremenom bude krasno priznan. Poglavita odlika stiže školsku braću Sallinu, kadno na 8. Listopada 1691. bje utemeljeno sjemenište za naobraženje učiteljah. Od toga vremena stizale bi sa svih stranah prošnje, da jim se pošalju braća njegova reda. Ali baš sbog toga pobuniše se ostali učitelji proti njemu, a k tomu još podhustiše oni puk tako, da mu je u Parizu orobio kuću god. 1701. gdje je bio utemeljio prvu nedjeljnu učionu za zanatnike. To bilo pak prošlo, a zavod Ivana Krstitelja razprostiraše se sve dalje. Umro je god. 1719. u kući od njega sagradjenoj blizo Rouena. Njekoliko godinah poslie njegove smrti potvrdjena mu je družba od Benedikta XIII. na 7. Veljače 1723. a iste godine u Rujnu kraljevskom odlukom. Članovi bijahu svjetovnjaci, a jedini utemeljitelj svećenik. Poslie njegove smrti biran je uviek iz družtva glavni načelnik, dakle uviek svjetovnjak. Pravila ustanoviše braća god. 1784. pokle sedamnaest danah, od Spasova do presv. Trojstva, probaviše u molitvi i promišljanju. Članovi družtva zavjetuju se zavjetom ubožtva, čistoće, pokornosti, uztrajnosti u redu i bezplatna učiteljevanja. Za francezkoga prevrata brojaše god. 1789. red 121 kuću i množinu pobožnih učiteljah, bje za istoga razpušten, nu na 8. Rujna god. 1805. obukoše braća opet redovničku haljinu, a družtvo jim bude kraljevskom odlukom od 17. Ožujka 1808. s nova potvrdjeno. God. 1838. prilagodi brat vrhovni nadstojnik pravila okolnostim vremena, sbog šta se je družtvo daleko razprostrlo, osobito u Belgiji. Obuka proteže se samo na početne stvari, a osobito se obzire na dobru nabožnu gojitbu, ter je po takovu družtvo mnogo dobra učinilo.

Iz Strassburga. Ovdješnjemu crkvenomu listu „Revue catholique de l' Alsace" piše se iz D. ovo: „Na 30. Rujna t. g. umrla je Regina, 90 godinah stara. Rodjena u — bijaše ovamo došla po poslu baš onda, kadno narodni konvent uvede bogoslužje razuma. Zna se, kakova je prilika rabljena tomu novomu bogu. U gradu D. bje za to odabrana 20 godinah stara Regina. Lahko u bjelinu i crveninu obučenu donesu ju u crkvu u pratnji od dvanaest mladih djevojakah, prisiljenih na to. Tudier ju dignu na Marijin žrtvenik, a puk razuzdani bez straha i Boga stane joj se klanjati. Poslie navadna obhoda vrati se ljudstvo na trg ter stane rušiti sve spomenike starinske kršćanske vjere. Njeki adrapovac uzbićen od veselja nad tim vandalstvom opazi, da se Marijina kipa nije dosta uhvatila vatra, te ju turne nogom u vatru. Ples do komad noći završi taj bogumrzki prizor; nu nije se veselo dokončao. Dokle još domoljubi nakićeni vinom rigahu psovke i kletve, primi jedan i digne u vis svieću veleć: Ovo je pravo svjetlo! Za časak protegnu se mrtav pod stubami. To je onaj isti, kojno u jutro pogrdi kip blažene Gospe. A kamo je slavljenica toga dana? Pala s neba opet na zemlju! Bilo joj dosta vremena, da okaje griešni život svoje mladosti. Na ulicah grada D. vidjela bi se na čase starica, te kad bi susrela svećenika, sklopila bi ruke te se naklonila do crne zemlje s muklim pozdravom: Hvaljen Isus! To bijaše Regina — „božica—"; jer to joj ime ostade i poslie. Nevolja ju srušila na prosjački štap. Oči joj upale, a i duh se smutio, te nebi znala o drugom govoriti, nego o guillotini, pileć rukom nad vratom, da pokaže, kako taj nož sieče. Proživjela je mnogo godinah o kršćanskoj dobroti; na umoru proprati ju svećenik u vječnost. Čudnovato to ljudsko biće spalo tielom do smrada a duhom do ludosti bijaše sigurno prava prilika razuma odmetnuta od Božje rieči. Našla u pravednoga Boga milost barem duša poslie tolike pokore.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 2. U ČETVRTAK 14. SIEČNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svendilj kroz svu godinu.

Tko bijaše Ivan Krstitelj?

(Dalje.)

II. Najprije da vidimo, što veli Renan, to da je legenda, kad se Ivan Krstitelj kaže predtečom Isusovim. Evo mu umovanja. Židovi, veli, vjerovahu, da će predteča Messijin biti Ilija; Isus pako držaše sama sebe Messijom, morade dakle od Ivana učiniti Iliju i predteču si. „Tim načelom ostadoše vierni i učenici mu. Štovanje prama Ivanu bude uztrajna postojana tradicija prvoga kršćanskoga vieka. Držahu ga za Isusova rodjaka. Da se poslanje Isusovo osnuje na svjedočanstvo nikomu neporočno, pripoviedahu, da je Ivan Isusa odmah na prvi pogled Messijom proglasio, da se priznao nižim od njega, da je izjavio, da nije vriedan odriešiti mu remen na opancih, da se je branio krstit ga i kazao, da Isus njega krstit imade. To su sve bile prećeranosti, koje dovoljno odstranjuje posliednje poslanje Krstiteljevo k Isusu.“ Pače on nam znade kazati i početak toj tobože legendi, a taj, veli, da je smrt Krstiteljeva.

Čudnovato je već to, gdje se Renan za svoju tvrdnju hoće da osloni na evangjelja, a sám kaže, da su učenici Isusovi, dakle i evangjeliste držali Ivana za Isusova predteću! Ali da vidimo potanje. Veli, da je ta legenda počela sa smrću Ivanovom. Ja molim svakoga, komu je stalo do istine, neka uzme u ruke evangjelja, pa da vidi, kad je Isus počeo Ivana javno puku kazati kano svoga predteču. Matej na pogl. 11. r. 7. kaže, da to bijaše odmah, čim odoše Ivanovi poklisari. Sasvim to isto kaže Luka na pogl. 7, 24. Za smrt pako Ivanovu piše Matej na pogl. 14. te kaže izrikom, da Isus čuvši za smrt Ivanovu od učenikah mu odè na brodu preko jezera Genezaretskoga u pustinju, a o kakovoj novoj slavi Ivana nepominje nijednom riečju. Tu je dakle Renan posve samovoljno radio proti očitom svjedočanstvu evangjeljah. Ako se tako postupa s historičnimi dokumenti, onda se sbilja dade dokazati sve, što tko hoće. No sliedimo razvitak te legende, kojoj on tako krivo naznači vrieme zametku.

Veli, da Ivan nebijaše Isusov rodjak. Da je to bio, uči Luka na pogl. 1.; iz istoga toga poglavja vadi Renan, da je Ivan bio iz roda svećeničkoga: jedno dakle uzimlje, a drugo ne. Zašto? Jer neće. Ta barem to nije ništa nadnaravna, da Ivan i Isus budu po materinskom rodu rodjaci.

Nadalje veli, da su te učenici Isusovi izmislili, da je Ivan na prvi pogled Isusa proglasio Messijom. — Nisu toga izmislili učenici, nego Renan, jer se čita izrikom u Ivana 1, 34. da je to bilo tekar poslie kršćenja, kad Ivan vidje znak si od Boga prorečen. Izprva ravno uzprezaše se Ivan krstit Isusa (Mat. 3, 14.), jer ili upozna u onaj par po nadahnuću sv. Duha, da je Isus, koga nebijaše nikada prije vidio, Messija, ili pako to slutijaše samo, vidiv Isusa prije gdje kojom mu drago prilikom, i saznav od roditeljah si ono, što se sbilo prije poroda i njegova i Isusova: al svakako dok nevidje dan si od Boga znak, ništa nemogaše javno kano božji poslanik reći. Nu ipak vjeruje Renan barem toliko, da je Ivan Isusa častno dočekao. Al odkuda, upitali bismo ga, čast čovjeku nepoznatu od strogoga ascete, komu je prodika bila, kako hoće Renan, ciglo psovanje? Odtale, veli Renan, što je Isus došao na Jordan sa školom svojih učenikah! Opet niešta, što se Renan naprosto izlagao; jer tomu nigdje neima nikakova traga. Hoće on ravno da se osloni na Ivana 3, 22, veleć da su prve stranke Ivanova evangjelja viesti, koje su bez stroga kronologičkoga reda jedna na drugu nanizane. Budi! ali kako su nanizane, svjedoče proti njegovoj dosjetki. Rečeno bo mjesto ovako glasi: „Izza toga ode

Isus i učenici mu u Judejsku zemlju, i ondje boravljaše s njimi i kršćaše. Bijaše pako i Ivan krsteć u Aennonu" itd. Pitat ćeš: izza česa bude to? — izza boravljenja Isusova u Jerusolimu i izza razgovora njegova s Nikodemom. Al odkuda Isusu učenici? Čitaj Ivana 1, 35—3, 21, pa ćeš vidjeti, da su se stali kupiti oko Isusa poslie njegova kršćenja, no prije, nego se dogodi ono, što se kaže u gore navedenom mjestu. Ali što će reći: u Judejsku zemlju, kad je i Jerusolim onamo spadao? To će reći: Judejski kraj izvan Jerusolima, a u opreci prama Galileji; kan da reče: Izza toga neode Isus u Galileju, odkuda bijaše došao, već u Judeju na Jordan. Pa vidj Ivana 4, 3. gdje se veli: „ostavi (Isus) Judeju i ode opet u Galileju." Napokon čemu ono: Isus kršćaše i Ivan kršćaše? Tim hoće da opiše situaciju, u kojoj se ono porodilo, što se dalje pripovieda: naime razpra medju učenici Ivanovimi i njekim Židovom, koj bijaše primio Isusov krst; pa onda zavist Ivanovih učenikah odtuda, što vas skoro sviet sliedjaše Isusa, ostavljajuć Ivana. Očito jest, da se hoće na rečenom mjestu naznačiti drugi njeki momenat, a ne onaj, kad se krsti Isus. Uzmi okretati ono mjesto, kako te volja, naći ćeš ipak, da nemože stojati u drugom savezu, nego upravo u onom, u kom jest; neima ti dakle razloga reći: da je tu kronologički red poremećen. Renan ipak taj red promjenjuje, ali valjda ne kano temeljit i pošten kritik?! Evo šta nesmišlja, čega-li nepočinja Renan, samo da neprizna ono, što reče Matej, da se Ivan branjaše krstit Isusa veleć: „Ja treba da se krstim od tebe." No idimo dalje u toj njegovoj legendi.

Da se Ivan priznao nižim od Isusa i podložnim mu, i rekao: da mu nije vriedan odriešiti ni remena na opancih, kažu jednoglasno sva četiri evangjelista. Pa je vriedno opaziti i to, da tako kažu za Ivana prije, nego-li će pripoviedati kršćenje Isusovo. Renan sám uzimlje, da je Ivan ovako prodikao: „pokajte se, jer se približi kraljestvo božje", „da je sjekira jur položena drveću na korenje," „da ima jači, koj izza njega dolazi, komu je vejača u ruci itd." Zašto dakle nevjeruje i ono gore? Ta jedno i drugo rečeno bi o Messiji, prije nego reče izvjestno Ivan, da je taj Messija Isus; a da sebe Ivan nije držao Messijom, ali da je Messiju držao za većega od sebe, toga, mislim, ni Renan netaji. Pametnije bi dakle bilo, kad je već htio učenike Isusove krivo biediti onim, u čem je sám sbilja kriv, da bude rekô: učenici su Isusovi krivo uporavili na Isusa ono, što bijaše Ivan u obće rekao za Messiju. Tu bi dakako podloga bila, da Ivan nije priznao Isusa za Messiju, niti sebe za Isusova predteču! I to je upravo što on radi iz petnih žilah dokazati; al ga muče previše jasni teksti evangjeoski, te zato sada odlučno sada opet samo kano dvojeć to tvrdi. Al eto mu dobra sreća priskočila; našao jedan faktum pripoviedan od Mateja i Luke, nješto tamniji, kojim on misli najjasnija mjesta potamniti i izbrisati. To je njegov Ahil, ono strahovito svjedočanstvo, koje će sva ostala oboriti te lažnimi pokazati. Evo ga.

Pišu Matej na pogl. 11, 2—3. a Luka na pogl. 7, 18—20. jednodušno, da je Ivan Krstitelj čuvši preko učenikah si djela i čudesa Isusova poslao k njemu dva svoja učenika, pitajuć: „Ti-li si onaj, koj doći ima, ili drugoga očekujemo". Nije-li to jasan dokaz, da je Ivan jošte pod konac svoga života dvojio o messijstvu Isusovu? — dakle nije istina, da ga je na Jordanu prije odlučno proglasio Messijom! —

Sbilja je to posliednje poslanstvo Ivanovo mnoge exegete zateklo: al su se čuvali odtuda izvodit neistinitost prijašnjih svjedočanstvah Ivanovih, kako to čini Renan. Njekoji su od najdrzovitijih uzeli, da si je Ivan Krstitelj sám tu protuslovio dvojeć ob onom, o čem bijaše s početka sasma osvjedočen: no da si evangjeliste protuslove, neusudiše se tako lasno kazati. Pa sbilja, zar se i najobičnijemu umu nečini ono poslanstvo na prvi mah njekako čudno, nenadano, izza onoga, što se prije ob Ivanu pripovieda: pa da toga sami pisci neopaziše! Pa onda — poslužit ću se argumento ad hominem — premda ja sám nipošto nedržim onoga, na čem se taj dokaz osniva, al drži Renan. Veli dakle, da su učenici Isusovi i evangjeliste nastojali na svaku ruku Ivana opisati kano Isusova predteču, i na Ivanovo svjedočanstvo kano na prvi dokaz osloniti Isusovo messijstvo. Pošto dakle umno izmisliše svašta i tako sve liepo gladko udesiše i skrojiše prilično istini, da je samo jošte Renanov veleum mogao zamietiti njekih tragovah fikciji, na koncu — da su tako nespretno i ludo sve pokvarili, stavivši sve prijašnje u dvojbu, to si neka Renan sám vjeruje. Onda to je grieh proti zdravoj hermeneutici uzimat bez nužde, da si je pisac koj mu drago protuslovio; a drugi jest grieh htjeti po manje jasnu mjestu tumačiti druga sasvim jasna, pa još u tu svrhu, da se skuje kakovo protuslovje! — Mjesto je ono u liepu skladu s drugimi; nit si je Ivan sám protuslovio, nit si protuslove evangjeliste. Nije bo bio Ivan trst, kojoj svaki hlad kidiše, već je htio onim Isusa svetčano pozvati, da se sám proglasi Messijom. Pitanje dakle ono nije od neizvjestnosti, već je figura za energički poziv. Al pitaju, zašto je Ivan Isusa tako po-

zvao? Jedni, i to svi stariji obično, za sv. Hilarijem kažu zato, da Ivanovi učenici čuvši iz ustiuh Isusovih njegova čuda, napokon u njega povjeruju. Nije to baš vjerojatno; jer su jedno Ivanovi učenici sámi vidjeli Isusova čudesa, i o tom javili Ivanu u tamnicu, nisu ih dakle trebali tekar čuti iz ustiuh Isusovih; drugo, kad Ivanu, koga su ipak svojim učiteljem držali, nevjerovaše, je-li je bilo nade, da će radje vjerovati Isusu, komu su i onako dobrano bili protivnici? Drugi, — da nepominjem mnienjah i manje vjerojatnih — drugi velim, kako mi se čini, mnogo istini podobnije rekoše: da je bilo od njeke svete nestrpljivosti. Tako Schegg i za njim najnoviji njemački katolički exegete. Kô što naime svi Židovi u ono doba, tako i Ivan željno izgledaše, da već jednom počmu sretni dani kraljestva Messijina. Činilo mu se, da je tomu jur došlo vrieme, čuvši na kolik glas jur bijaše Isus došao sa svojih dielah. Pozvà ga dakle svetčano i to onim energičkim stilom, kako običavaše Ivan govoriti, da se jednom već konačno očituje; pa k tomu i imaše njeko pravo, budući mu predteča. — Ja, kad bih tu smio izraziti svoje mnienje, rekao bih, da nije od nestrpljivosti, no upravo od svoga zvanja Ivan tada k Isusu poslao one poklisare. Njegovo bo kano predteče Messijina bijaše sveudilj na Isusa pokazivati, što je on i učinio, kako osobito uči evangjelje Ivanovo. Kad pako začu, da je Isus svojimi djeli sám na se pozornost obratio svih i da ga mnogi sliede, upoznà, da je kraj prispio njegovu poslanju — nije bo više trebalo, da mu pripravlja pute; — zato ga završi činom mu dolikujućim i svetčanim: Isusa pozvà preko poslanikah, da se sám već sada puku najavi kano Messija. Dosista neznam, je-li bi mogao krepče Ivan reći i učenikom si i cielomu puku: Isus je Messija! nego pozvav ga, da to očituje sám, a pozvav ga onako energičkom, dà silovitom figurom: „Kaži, jesi li ti onaj, koj ima doći, ili drugoga očekujemo!“ Te tako ovo poslanstvo Ivanovo ne samo da nestavlja u dvojbu Isusovo messijstvo, kako bi htio Renan, no ga usuprot najkrepče izriče.

I tim pada temelj, na kom je Renan svu svoju legendu ob Ivanu osnovao. Velim, pada temelj i to na svaki način: jer uzmi razlog kakov ti drago tomu, što je Ivan one poklisare poslao: toga ipak tajiti nemožeš, da pitanje neizražuje uviek neizvjestnost, koju bi trebalo riešiti, no da je često putah figura, kojom se nješto drugo krepče izriče. Nit možeš reći bez onoga dvojega grieha proti hermeneutici, koj sam gore više napomenuo, da ćeš ovdje radje uzeti neizvjestnost, nego-li onu retoričku figuru. Neostaje dakle nego kazati, da je Renan svoju legendu na nikakovu temelju osnovati htio, i da mu se sva razpada u svoju ništicu. Od početka do kraja neima u njoj nijednoga momenta, za koj bi se dao, osim Renanova nevjerstva, navesti ikakov razlog: sva je ta legenda čista, ili bolje nečista Renanova fikcija.

Još mi budi tu dozvoljeno dodati nješto, odkud će se i više vidjeti onaj pošteni način, kojim Renan smišlja svoje legende. Napomenuh gore, kako Renan meće uzprkos jasnomu svjedočanstvu evangjeljah, da je Isus počeo Ivana slaviti i svojim ga predtečom nazivati, ne odmah izza poslanstva posliednjega Ivanova, no tekar izza njegove smrti: a sada ću tomu pokazati razlog. Da bude uzeo Renan po evangjelju, da je Isus počeo Ivana slaviti odmah poslie onoga poslanstva, bio bi si sám unapried ukinuo temelj, na kojem je ipak jedinom mislio, da se još može osnovati njegova legenda. Jer ako Isus odmah izza onoga poslanstva onoliko slavi Ivana, onda nije prilike, da mu je Ivan onim poslanstvom izjavio svoju dvojbu o njegovu messijstvu. To vidi i najplići um, pa mu za to valjaše onako zamieniti data. No meni se čini, da se tako romani pišu, a ne poviest, a Renan bi ipak rado, da vas sviet njegov „Život Isusa“ drži za djelo povjestničko, dapače i za religiozno!

Samo izvrćuć fakta mogaše Renan nastojati, da dokaže svoju legendu o poslanju Ivanovu. — Nit će tko drugi u tom sretniji biti od njega, jer su svjedočanstva evangjeoska za poslanje Ivana kano predteče Isusova tako jasna, da ti valja ili evangjelja posve zabaciti, ili pako prihvatiti ono, što ob Ivanu uče. Poslanje dakle Ivanovo osniva se na historičkih podatcih.

Tomu se ipak opire nevjera Renanova i mnogih drugih u stvari nadnaravne, jer da se tobože izvan ili proti fizičkim zakonom ništa nemože sbiti na ovoj zemlji, to oni uzimlju za stavan axiom. Tako dakako nebi bilo proroka ni predteče u smislu bibličkom. Ali se tomu opet protivi historia; jer ako i evangjelja kano historička dokumenta posve zabaciš, tajit ipak nemožeš: da je to historički faktum, da su Židovi u ono vrieme na temelju starih proročanstvah očekivali Messiju i pred njim predteču Iliju; da je Ivan Krstitelj sbilja sličan bio Iliji; da se na njem obistinilo proročanstvo Malakijino, što priznaje i Renan, samo što ga previše bode rieč proročanstvo, pa za to radje uzimlje rieč nazor veleć: „da mu se je nazor jako potvrdio;“ nadalje da je Ivan Krstitelj bio u uzku odnošaju prama Isusu, i da su mu učenici Isusa priznali Messijom; *) na-

*) Tomu nesmeta ni najmanje, što je bilo za njeko vrieme ljudih, koji su se zvali Ivanovimi učenici, a nehtjodoše prihvatiti

pokon da jur cielih osamnaest stoliećah čvrsto drži Isusa za Messiju, a Ivana za njegova predteču. Naprama takim faktom, koja se nikako nedadu historički dovoljno iztumačiti iz samih naravnih uzrokah bez nadnaravnih, — a da se neda napose iztumačiti tako značaj i djelovanje Ivanovo, dokazuje i Renanov zlo izpali pokus — naprama takim faktom, velim, drzovitija će spekulacija, ako nije posve lahkoumna, barem podvojiti o nepobitnosti gore rečene zasade, kan da na ovom svietu preko zakonah naravnih ili proti njim, nikakovih učinakah nemogu proizvesti uzroci nadnaravni. Makar jošte nevjernik, no razborit ipak čovjek barem će tu onako odgovoriti, kako odgovoriše židovski synedriste, kad ih zapita Isus, odakle da je krst Ivanov, iz neba ili od ljudih? Ako rečemo, promisliše si, da je iz neba, reći će: zašto mu dakle nevjerovaste? Rečemo-li od ljudih, vas će nas puk kamenovati, jer svi držahu Ivana za proroka. Rekoše dakle, da neznadu odkale. (Luk. 20, 4—7.) No Renan voli izvraćati fakta, premda mu se je pravedno bojati, da će ga kamenovati povjestnica.

(Konac će sliediti.)

Sveti otac na sastanku s evropskimi vladari.

U šestoj propovjedi o bogojavljenju veli sv. Lav veliki: „Cor hominum de operum ostenditur qualitate, et formas mentium species detegit actionum... Vere enim reatus negationis incurritur, quando bonum, quod in sono vocis auditur, in conscientia non habetur.“ Povodom ovih besiedah Demostena kršćanskoga bi-li se moglo posumljati o istinitoj nakani cara Napoleona III, zovuć evropske vladare na kongres? Vrieme će, ma baš i kasno, morda na čudo to kazati. A ja neproučiv diplomatičkih spletkah i tančinah, sva mi je pomnja: idem-li ledom, pazim da nepadnem, — penjem-li se klisurami mojega zavičaja, gledam da neposrnem. A niti neznam razlogah tajnih pisarnicah, zašto se u njih glas dobre rieči izvrgava ili zaglušuje; — nu čemu sam se, čitajući pozivnice i odzivnice nanj, dosjetio, evo ga:

Dnevnici kažu — je-li istina ili ne, vidit će se — da sv. otac papa obreče na kongres doći, što ga saziva car francezki. Došastkom svojim — bilo glavom, bilo svojim zastupnikom — pokazuje papa da je vladar, da je i njemu koju reći, kad evropski dinaste progovore, na korist svojih podanikah, kojimi pravno vlada; njegovo pravo posjedovanja neoslanja se na pravu jačega, niti na varavoj pravici oružja; što bo je oružjem dobljeno, svako se doba može oružjem i oteti. Nu se njegove svetosti svjetovni posjed osniva na pravu poklona i na zadužbinah, koje vjekuje kao što vjekuje duša darovateljah i zakladnikah. Katolički i hoću reći kršćanski vladari, oko u oko, štovati će pobožni zaklad, jer i oni pripoznavaju neumrlost duše i vjekovito njezino bistvovanje.

Kongresu prisutni katolički vladari neće se strovaliti otmicom na skrbnika svojih dušah, pače dušah svojih podanikah. Tim bi ono, što je jur oteto, moglo se vratiti, pače moralo bi se vratiti, jer na oči pravoga vlastnika zagrize dušu otmičara prikor, pak se sam sebe uplaši i poboji — te trgne natrag. Sramotu bezbožna sina, pače sramotu otcoubojice neće vladari katolički na se navaliti.

Povjestnica zabilježi prosvjed sv. otca Pia IX. Povjestnica će se osviestiti, pak, prosto mi bilo nadati se, potomci sadanjih otmičarah nastojati će, da se učinjena krivica popravi. Velikom bolju grize savjest, žestokim strahom potresa dušu krivica — može se sbiti, da potomci krivicu izprave nasljedniku na stolici sv. Petra za ono, što sadanjemu sv. otcu bude laganim mučenjem oteto. Dakako tko bi se usudio reći: pokrajine otete vratit će se onomu papi, čije bijahu, rekli bi mu: sada se već nesgadjaju čudesa, taj bunca. Pak vendar ruka Božja žari srdce i potresa dušom, da se vrati sa pogana življenja, ma upravo u devetom koljenu. Povjestnici kažu, da je Atila vraćajuć se izpred Rima svojoj čudnoj družini rekao: Nisam se starca — t. j. Lava Velikoga — uplašio, već se prepadoh onoga uzanj stojećega muža, i tielom ljepšega i sjedinami častnijega, koj mi smrću pretijaše, neučinim-li sve, što bude starac zahtievao. Tako zabilježi životopisac imenovanoga pape. — A kardinal Wiseman zabilježi evo ovaj noviji dogodjaj: Car Nikolaj, veli kardinalov vidok, posjetiv papu Grgura XVI. veličanstven muž, zaodjeven na kozačku, pokrite glave, čvrstim korakom stupio je do blizu sv. otca; — nu kad se poslje razgovora vraćao, vidješe ga poniknute glave, tihim korakom, zaboravivša si glavu pokriti. — Dodje doba, kada i silnici s prestolja viknu: peccavimus, iniquitatem fecimus, injuste egimus. Miserere nostri Domine!

Ili se sastao ili nesastao kongres, sveti će otac ostati dobitnikom kao vladar i kao posjednik. Okrenu-li stvari na gorje, moći će na oči svih ponoviti svoj jurve povjestnički „non possumus.“ — Države evropske sastavine su državicah, koje se sljepiše ili krvavim kaljem posljedicom oružja, — ili su svezane ružičastom vrbcom vesele ženitbe, — ili medjusobnim dragovoljnim ugovorom medju narodi i vladaoci. I država sv. otca je sastavina; nu većim dielom postala odlukom bogoljubnom, zadušbinom: da tiara blisne sjajem svjetovnim, moćju vladarskom, da se dohodci namiruju mnogostručni zahtjevi prostrane svetovlade, da se pri-

---

Isusa. Nije-li to crkva Jerusolimska i njoj na čelu nisu-li apoštoli zaključili, da poganskim pokršćenikom netreba nametati tereta, koga ni sámi Abrahamovci nemogoše nositi, pa je ipak i kašnje bilo judaističkih revnovacah, dapače mnogi se izvrgoše ća u heretičke sljedbe.

bavi toli koristna i ugledna neodvisnost. — Kakovo pravo budu vladari na kongresu sakupljeni sebi prikrojili, takovo će sv. otac na stran svoje svjetovne vlasti zahtievati. Budu-li pako na kongresu sakupljeni vladari svojevoljno narodom povlasticah udielili, budu-li se vratili k svetomu vršenju utanačenih ugovorah, budu-li podielili vladarsku moć med sobom i narodi: nije moći pomisliti, da glava katoličke crkve nebi na to pristala, da nebi način vladanja prilagodila svojim podanikom, ako bude jedan isti svikuda u Evropi; — dok tako nebude, neima mira medju nami na nijednu stranu niti dolje niti gore. Bilo medjutim što mu drago, neće se odreći svoje zadaće glava katoličke crkve, koja prva dokinu robovanje, koja prva prokrči put ljubavi uzajamnoj narodah. Dokle je prosto i probitačno neodvisnim vladarom, neobziruć se što im susjedi rade, svakomu u svojoj državi ili ovako ili onako upravljati svojimi podanici, — dotle će biti prosto i sv. otcu u svojoj državi onakim načinom vladati, kako ga Bog naputi, da je po njegove podanike najbolje. Je-li pravo, da bi ikoj vladalac samo za volju ma kojega svojega susjeda način vlade preinačit imao? A zašto se nješto takova zahtieva od sv. otca? Bilo žalibože vladah, koje su slale ili prepušćale svoje podanike da u tudjih pokrajinah rovare. Što i kako radi sv. otac? Podajte daću, platite porez, namirite mito, dajte Bogu božje, caru carevo — tako on nagovara podanike. Prema državam, gdje se razsiplje novac podanikah, sebi je on uzeo siromaštvo, strpljivost, — a svim svjetuje pokornost: pokorite se svakomu stvoru, kralju kao uzvišenijemu. Tim se neruše vlade, van se podupiru.

Novoga nerekoh ništa, ma baš niti besjede; nu dobro se je pameti dozvati opetovanjem starih govorah i prošlih dogodjajah.

Na slunjskih brdih.

Dopisi.

Iz Rasinc. Tek što su čitatelji ovoga lista čitali i saznali, što je presv. i predobra obitelj Inkeyova crkvi Rasinskoj dobra učinila, — opet mi je dužnost, da obćinstvu prijavim, kako me ugodno zateče presv. grofica dne 9. o. m. na svoj rodjen-dan. Obično svaki znamenitiji dan služi se za pomenutu prevriednu obitelj sv. misa, koju si dade ista služiti. Tako bijaše i taj dan. Došav u crkvu opazim kod velikoga žrtvenika njeku promjenu, — a kad bliže — imadem i što vidjeti. Ovdje na mjestu starih (valjda odkad crkva stoji) drvenih, crvotočnih, sasvim prostih stolacah, kamo sjedaju svećenici, kad je „cum assistentia“ služba Božja, stoje novi rukom presv. grofice na grimizu krasnim i umjetnim cviećem izvezeni, i to jedan veći naslonjač poput žrtvenika naokolo pozlaćen i rezbarijom urešen, a druga dva okrugla, istom blagom rukom prekrasno načinjena. Stolci dogotovljeni su u Beču, a takovi su, da izim prvostolne crkve zagrebačke u našoj nadbiskupiji nijedna krasnijih neima. Jamačno bi se svaki župnik za srećna držao, kad bi imao takove pokrovitelje, koji bi za svoju crkvu toliko činili; to rekav dovoljno sam označio svoja čuvstva.

Onaj isti dan reče mi presv. gosp. komornik s groficom, da su još dva jastuka u radnji, za da budu svi žrtvenici novimi zamienjeni; reče mi jošte: „Želimo, da naša crkva bude u Podravini najkrasnija.“ Tim mogu sigurno izgledati podpuno uredjenje svoje župne crkve. Samo Bog premilostivi dao istoj presv. porodici svoj blagoslov, što ga zahvalni župnik sa župljani prosi i želi.

Iz Trstja u kotaru čabarskom. — Čudno-li je s čovjekom, kad mu je koj važan posao poduzeti! On misli i snuje, pripravlja i redi sve u strahu, da mu česa neuzmanjka, i da gdje nepogrieši; premda često biva, da nam i bolje za rukom podje, nego sami mišljasmo. Toga straha i zabune eto bijaše ti štioče prije tri godine i u nas Trstjanah sa župnom crkvom.

Zna se, kakve-li su to stare župne crkve po selih; ali tako kukavna, kao naša, malo gdje. Što se mi Bože dragi oko nje svake godine izmučili nismo! Vaviek ju popravljaj, vaviek na nju troši, da nas već groza hvatala pogledati na nju s proljeća, da nevidimo, kakvih-li nam jadah zada prošla zima. Pa da smo i na što trošili; — ali to bijaše crkvica malena i tiesna, da nas pod službom Božjom svih niti nezaklanjaše, a obraz njezin malo nas na pobožnost poticao, da i zamučimo, kolika nam bila nevolja, kad se na prošćenja svjetine oda svuda sgrnulo, gdje je ni polovica u crkvu stala nije, a i ono, što u njoj bijaše, željelo si, da bude vani.

Da se svemu tomu uklonimo, pa da i činom zasvjedočimo, koliko nam je mila vjera i ljubav Božja, odlučismo prije tri godine sve u tih težkih godinah novu crkvu sagraditi; pa premda se obvezasmo dati uz potrebite težake i po 52 st. 50 n. od kuće, to nas ipak ponješto smetalo, kako smoći odmah novce? Jer da znate, naša polja niti težaka nehrane, a ono krajcarah, što se krvavim trudom po svietu steče, treba nam za sijaset stvarih.

U tom tjesnacu priskoči nam u pomoć neopisiva darežljivost velemožnoga g. pokrovitelja Polikarpa pl. Paravića Čabarskoga. Velike su blagodati, što jih taj velmoža crkvam svoga kotara izkaza, jer se svaka njih dragocjenim kojim darom ili inom podporom ponosi; pa ako mu je sve pučanstvo iz srdca na tom zahvalno, to mu mi tim veću zahvalnost dugujemo, što nam je za gradjenje nove crkve milostivo podielio, — dielio još nebrojena ljeta! — znatnu svotu od 3353 st. a v. Znatnim ovim darom poduprti započesmo gradjenje nove crkve, te ju prošle godine hvala milostivomu Bogu osim tor-

nja tako srećno dovršismo, da nam je sada čast i ponos, jer je to krasota, da joj se svaka duša divi.

Nu i sada još nebijasmo bez zabune, jer nam u crkvi do skladnih orguljah, vrlim umjetnikom g. Ferdinandom Malahovskyom iz Ljubljane prošle zime postavljenih, i krasna križnoga puta, troškom kr. španjolskoga konzula i veletržca na Rieci g. Ivana Frankovića iz Mletakah nabavljena, ničesa nebijaše van po koji poderan stari oltar. Htjelo se je dakle, da barem toranj dozidamo, i veliki oltar prikladan krasoti crkve namjestimo. Tuj nam pako pomogne svietu poznata darežljivost nj. veličanstva cara i kralja Ferdinanda I. koj nam premilostivo podieliti izvoli dar od 300 st. a. v.

Željni smo sveti posao do toga dotjerati, da nam svane ožudjeni dan, kad se do nas potrudio bude revni naš biskup presvietli g. Venceslav Soić, da nam crkvu posveti, i milim nas posjetom do neopisiva veselja uzhiti. Ogranuo nam, Bože dragi, veseli taj dan čim skorije, da ti Stvoritelju preblagi čim prije uzkliknemo: Nunc dimittis servum tuum Domine!

A mi, premda siromasi, ali na izkazanih blagodatih vazda harni, izražujemo evo javno u svoj smjernosti svoju najdublju zahvalu nj. veličanstvu caru i kralju Ferdinandu I. — predobromu pokrovitelju velemožnomu g. Polikarpu pl. Paraviću Čabarskomu, — g. Frankoviću i svim dobročincem naše crkve. Nagradio im Bog plemenite čine u vječnoj slavi, a pustio ih još mnogo godinah tvoriti dobro na tom svietu, crkvi na čast, a sirotam na utjehu! —

U Trstju u oči nove godine 1864.

U ime svoje i zahvalnoga puka
August Žagar,
župnik.

Od svete Marije u Medjumurju. Naša župna crkva, u kojoj je prošle godine po najnovijem ukusu podignut nov veliki oltar, te i ostalo sve ponovljeno po gg. Bizjaku i M. Sodić-u, dobila je prošlih blagdanah nov ures, kojemu bi težko u slavnoj našoj nadbiskupiji slična našao. Taj ures pako jesu jaslice. Drveni kipovi u njih visoki su do 12 palacah, a umjetno izrezani. Bijahu to, kako čujem, jaslice bivših njekoč u Optuju Pavlinah, te kad jim crkvu i samostan oteše, budu rečene jaslice i mnogo drugo izvrstno djelo, kojim se naša crkva ponosi, od njih kupljeno. Jaslice preko 100 godinah stare, do sada porazmetane, predade naš revni veleč. g. župnik Josip Mihalic u ruke gore napomenutomu vještaku M. Sodiću, koj je postavi u najkrasniji red.

Nu te jaslice nebi mene, niti mislim naše župljane toliko zanimale, da nismo i još nješto, u sv. Mariji nečuvena i nevidjena, imali priliku čuti i vidjeti. Naš g. duhovni pomoćnik Ant. Luci ponamjesti prije, nego se polnoćnica započe, pred jaslicami 6 učenikah i 6 učenicah, te nam, kako rekoh, ovdje još nečuvene četiri pjesme skladno u više glasovah odpjevaše. Tako su pjevali svaki svetak i nedjelju kod svake svete mise. Tko pravo pozna naš dolnji medjumurski puk, te tko je čuo njegove u pjesmah žuboreće melodije, nebi bio unapried vjerovao, da bi mnogočastnomu g. duh. pomoćniku moglo izpasti za rukom u kratko vrieme od njegova došašća naučiti mladež više krasnih božićnih pjesamah. Kako mi on sam reče, dobar taj uspjeh pripisuje svojoj velikoj i krasnoj harmoniei. On izpravi i druge zlo pjevane pjesme, on, rodjen od majke Slovenke, nauči naše pjesme na liepe slovenske napjeve te nam sada bogoslužje čisto drugi utisak u srdce čini: probudjuju se milena čuvstva u grudi čovjeka slušajuć rečene pjesme svete, te obide pobožni plam srdce, iz česa porodi se čista ljubav i tvrda sveza svete ljubavi.

Utemeljena je ovdje i bratovština sv. srdca Marijina o dobrovoljnih prinescih, koje pobožni članovi polažu u ruke svojega duhovnoga pomoćnika. Nabavio je u Gradcu isti gospodin dvie krasne maslene slike sv. srdca Isusova i Marijina za 50 for., koje su u prva dva pobočna oltara umještene.

Da još i to napomenem: velečastni g. župnik naš cieni napor svoga pomoćnika, te mu ide u svem na ruku, što je dokazao i tim, gdje je rečene pjevače i pjevačice na novu godinu u svom župnom stanu počastio objedom; a občinsko poglavarstvo radi o tom sada, da za mnogočastnoga g. duh. pomoćnika, kojega ljubi i štuje, primjerenu godišnju nagradu za njegove neutrudljive i koristne napore, a i žrtve, ustanovi. Bog nam uzdrži naše vrle duhovne pastire — dao Bog mnogo takovih poslanikah u vinogradu gospodnjem.

Viestnik.

Iz Zagreba. Velika skupština županije zagrebačke zaključila je u svojoj prekjučerašnjoj sjednici, da se podupire poznata okružnica županije vjerovitičke o uvedenju hrvatskoga jezika u liturgiju katoličke crkve po onih stranah naše domovine, gdje jošte neobstoji.

Netreba nam tek dokazivati, da smo prijatelji svoga materinskoga jezika, te mu od svega srdca želimo, neka nam liepo napreduje, neka procvate mnogobrojnom u svakoj struci knjigom, a širi se i gospoduje svuda, gdje mu je mjesto. Isto tako netreba nam u ovom listu nanovo uvjeravati, da povlast, koju rimska stolica podieli našemu narodu, i uslied koje imade pravo u svih dielovih službe Božje služit se svojim narodnim jezikom, držimo za dragocjeni dar i plemenitu stečevinu davnih vremenah, koju treba, gdje obstoji, pomnjivo čuvati i njegovati. Sve je to mnogo putah u ovih listovih spominjano, a to i ovaj put opetujemo.

Al uz svu ljubav, kojom prianjamo uz svoj domorodni jezik, nemože nam se na ino, van da mu pri-

dajemo onu cienu, a uvršćujemo ga u onaj red, što ga po naravi ide. Sredstvo podčinjamo svrsi, a vjera stoji nam više od jezika. Radi toga nemožemo pristat uz mnienje onih, koji predlažu i podupiru, da se jezik latinski iz onih crkvah, gdje je dosad u porabi, sasvim iztisne, a na njegovo mjesto uvede izključivo u sve obrede naš narodni jezik; a nepristajemo zato, što za tu promjenu neuvidjamo nikakove potrebe, nenadamo se od nje nikakovoj koristi, a bojimo se svakakih smećah i sablaznih.

Komu je poznata služba Božja, kako se opravlja po naših crkvah, znade, da se sve ono, što u njoj smiera na pouku vjernikah i zajedničko sudjelovanje puka sa svećenikom, od pamtivieka do dana današnjega vrši narodnim jezikom. Što svećenik služeći misu i dieleći svetotajstva rabi jezik latinski, tim puk negubi ništa. Ili ako bi tko to gubitkom nazvati htio, tomu bi odvratili, da je taj gubitak mnogo manji prema onoj koristi, što ju u jednoj crkvi pruža diomična poraba jednoga, svemu svietu poznatoga, klasičnu naobraženost, crkvenu znanost i obćenje svekolike crkve sa svojom glavom posredujućega, s toga katoličkomu svećenstvu neobhodno potrebitoga, a k tomu neživućega, dakle nikojemu narodu opasnoga, obćenitoga jezika.

Vara se jako, tko misli, da je mržnji, što žaliboże vlada medju našim narodom jedne i druge crkve, uzrokom to, što se po crkvah katoličkih rabi jezik latinski. Kad bi sbilja to bilo istina, tada bi po onih stranah naše otačbine, gdje se svi obredi katoličke crkve vrše jezikom narodnim, narod jedne i druge crkve imao živiti u najboljem skladu i porazumljenju; a da tomu nije tako, uvjerit će se svaki, ako se zaputi u one krajeve naše gornje krajine, koji spadaju pod biskupiju senjsku, gdje se ipak po crkvah katoličkih pjeva misa hrvatski. Naš narod sliedeći obred iztočne crkve podieljen je u dvie crkve: sjedinjenu i nesjedinjenu, koje obje rabe u liturgiji isti jezik i isti obred: neima-li medju njimi nikakove mržnje? — Nam se čini ovo mnienje ne samo netemeljito, nego i pogibeljno, kad bi se za njim povesti htjeli. Danas se kaže: uzrok mržnji, vladajućoj medju našim narodom, jest poraba latinskoga jezika po katoličkih crkvah. Sutra, kad i uz posvemašnje uvedenje narodnoga jezika, u crkve katoličke nebi ipak nestalo one mržnje, reklo bi se: tomu je uzrok razlika obreda, a prekosutra bio bi kriv dogma!

Tvrdi se, da naš narod želi ovu promjenu u svojih crkvah. Ubogi ti narode, čemu sve služiti nemoraš? Neka se našemu katoličkomu narodu, živućemu u župah s porabom latinskoga jezika, dade prilika, da može svoju želju bez tudjega upliva neodvisno izjaviti, a da mu ju nediktiraju ljudi, kojim je obično vjera i crkva deveta briga, pa će on u neizmjernoj većini jamačno očitovati, da mu se u crkvi ništa nemienja, da mu se neuvode nikakove novotarije.

Tko znade, kako je težko ljudem ostavit se onoga, čemu su se od djetinstva navadili, a kod prostoga puka, koj obično neumije razlikovati jezgru od ljuske, bitnost od pripadnosti, kako je opasno dirati u stvari, kojim je dugotrajnom porabom obiknuo, vjerovat će nam tvrdećim, da se predložena promjena glede crkvenoga jezika bez smutnjah i sablaznih, a možda i bez neredah i očitoga odpora nebi niti izvesti mogla. A zar neima u nas već dosta svakojakoga meteža? Treba-li nam još novoga na crkvenom polju? Kako u crkvenih stvarih valja oprezno postupati, a kako bez nužde i nevolje neima se u njih ništa mienjati, to nam pokazuje crkva iztočna, koja bojeći se posljedicah neusudjuje se uvesti novoga izpravljenoga koledara, premda je pogrešnost staroga matematički dokazana.

Uz porabu latinskoga jezika po naših katoličkih crkvah nije naš katolički narod pokrenuo niti vjerom svojih otacah, niti se iznevjerio svomu prirodjenomu jeziku; uz istu porabu nije se niti naše latinštinom se služeće svećenstvo odtudjilo svomu narodu, niti u vršenju domoljubnih dužnostih zaostalo za onim, koje rabi u crkvenih obredih izključivo slavenski jezik. Jasan je to dokaz, da latinski jezik u crkvi niti nesmeta vjeri, niti nepriečí razvoj i napredak narodnosti i njenih attributah. Obazrimo se na druge od nas veće i naprednije narode.

Imajući dosta pravih i prešnih potrebah te prietećih pogibeljih, nestvarajmo si potrebah ondje, gdje ih neima, a nenazirajmo opasnosti u onom, u čem neima nikakove. Radi toga mislimo, da bi naše javne skupštine mudrije radile, kad se nebi bavile takovimi njihovomu področju slabo dolikujućimi strogo crkvenimi pitanji.

Iz Italije. „Le Monde" piše: U Italiji upada pokret smierajući na duševni preporod u oči većma, nego igdje. Postojanost biskupah divna je, pretežna većina nižjega svećenstva drži se hrabro, vjera i krepka volja svjetovnoga puka pojavlja se tako, da je to neprijatelje crkve nagnalo u čudo i strah. Kadno izide knjiga Renanova, diže se sa svih krajevah Italije glas izpoviedajuć očito pred svim svietom vjeru i prosvjedovalo se proti knjizi pismom, molitvom i milostinjom. Sbog ove knjige poskočio je visoko Petrov novčić, vjera u Božanstvo našega Spasitelja oživjela je s nova; ona je izazvala samo temeljitih uztukah, vrlih i jakih dokazah za Božanstvo, a otvorila je ljudem oči — progledaše i uvidješe, kamo vode sadanji nauci, kojimi je pribavljana sloboda samo bludnji i zloći, pak se preplašiše. — Od iste one malene čete svećenikah, što se dadoše zavesti, vraća se njih više natrag na jedinstvo: Biskupija, koja je sv. stolici najviše jada i žalosti zadala, to je milanezka. U Milanu bijaše god. 1859. gotovo vas prvostolni kaptol na službu piemontezkomu ministeriju; a sada se već može osloniti vlada samo na

petoricu kanonikah. Od 25 župnikah milanezkih drže još samo tri ili četiri s piemontezkom vladom. — Nu protivno sluti više toga u Italiji na zlo, te i o tom valja štogod spomenuti. Sve bijaše jur pri redu, da se izdaje barem jedan katolički list u Lombardiji, gdje jih sada izlazi oko 30 protucrkvenih i protukršćanskih. S velikom žrtvom zauzeše se za to i svećenici i mnogi svjetovnjaci te se ponudiše za taj posao: nu glasovitiji od njih budu prognani, te će sbog toga po svoj prilici podhvat zapeti. Mjesto njega pako izlaziti će novi naročito protucrkveni list u Caraccu, za koj je vlada iz crkvene blagajne dala zakladu, a pače i duhovničke prostorije, naime Oratorio di san Luigi, od kuda je prognala pobožnu družbu. Protestanti nadaju se od toga meteža veliku napredku, a bojati se je, da se niti nevaraju. Jur se radi o tom, da se u Milanu sagradi 14. protestantska bogomoljnica, protestanti propoviedaju po svoj Italiji, a osobito u Milanu, Kremoni, Ferrari i Fiorenci, gdje su jur namještena tri englezka propovjednika. Kad se sva ta stvar hladno promisli, nije nemoguće, da bi u Italiji nastala razkolna crkva; ali kad bi i došlo do toga, u njoj bi bilo više svećenikah nego puka; jer pozitivne vjere nestaje sve to većma u puku, što doista nije ni za čudo. Od 180 po prilici talijanskih listovah ima njih sigurno 120 bezbožnjačkih ili barem nekršćanskih. Od ostalih najviše je njih 10—12 za Rim i katoličku crkvu, drugi nagiblju sad na ovu sad na onu stranu, ali su i ti gotovo svi proti papi. Mladež će odivljati za rane dobe u svakom zlu; a što ju najviše kvari, to su sveučilišta i druge učione, gdje su učitelji bezbožni ljudi, odmetnici stranom od svjetovnoga, a stranom od redovnoga svećenstva. Jedan nevjera svećenik iz Brešije, Benavino, objesi duhovničku haljinu na klin, postade javnim bezbožcem pod imenom Antonio Franchi te izdade uspomenicu na Orsinia s bogohulnim predgovorom. Pak taj čovjek postade učiteljem na sveučilištu u Paviji i to iz ćudorednoga mudroslovja. Materialista Moleschott, kojega u Belgiji i Njemačkoj nehtjedoše primiti, postade učiteljem fiziologije u Turinu. Skoro svaki redovnik ili svećenik, koj se iznevjeri, siguran je, da će dobiti učiteljsku ili ravnateljsku službu. Što će po takovu biti od učenikah?

Iz Rima. Na 3. Prosinca primi sv. otac dva katolika Anamca, koji spadaju k poslanstvu odpravljenu u Europu. Pripovjediše mnogo toga o stanju katolikah u Anamu, misionari su posve slobodni, a katolici imadu iste sloboštine i prava, koja Francezi i Španjolci. Dao Bog, reče sv. otac na to, da i u susjednih azijatskih pokrajinah prestane jednom progonstvo. — Dogovor o podignuću biskupije u Berlinu dokončat će se skoro.

Iz Hamburga 29. Prosinca. Otac Roh iz družbe Isusove drži od pet danah kod nas propoviedi. Svakoga blagdana rečene su tri: jedna francezka, a dvie njemačke. O. Roh na glasu je kao učenjak i propovjednik, pak nam netreba o njem pisati. Nješta je divna u njegovu govoru — kano da udara težkom žilavom šakom, tako se mrve ljudem omiljeli kumirci. On udara na bludnju i grieh hladnim razumom, a golom i nenakićenom oštrinom, da se moramo diviti, kako ga u naše doba, gdje se je sviet krivom prosvjetom, kazalištem i knjigami najsramotnije vrsti do dna izopačio, ljudi ipak onako marljivo polaze te napeto slušaju. Nit na osobi niti u njegovih riečih neima ništa prenačinjena i mirisava, što bi privlačilo. K tomu još nisu niti ovi dani za izvanredne propoviedi; jer je na božićne blagdane svečanost kakova takova u svakoj kući, a opet je vrieme takovo, da je svačija glava zaokupljena visokom politikom. Po svem tom crkva je puna, veći i bolji dio obćine utvrditi će se u vjeri, a k tomu dobiti oružja, čim će odbijati nasrte nevjere i nehajstva za vjeru.

Iz Varšave. Na blagdan prečistoga začeća bl. dj. Marije zazvoniše prvi put, od kada nadbiskupa Felinskoga odvedoše, zvona i zaigraše orgulje u crkvi. To se dogodi medjutim samo kao iznimka na čast ovomu blagdanu. Stiska u crkvi bijaše izvanredna. Tako je za ovaj put bila prekinuta crkvena žaoba za nadbiskupom.

Javna zahvala.

Kô što je u obće poznato, strahovita bijaše noć izmedju 4. i 5. Prosinca pr. g. Nu strahovitiji, da i najgrozovitiji bijaše prizor po osvanuću dana slušajući jauk mnogobrojne sirotinje, ostavše i bez najsiromašnijih svojih kolibicah, koje biesneća bura u kratki čas pretvori u same mirine. Jauk ovaj grobničke sirotinje dopre još isti dan do ušiuh, da i do srdca glave naše županije, presvietloga gospodina velikoga župana Bartola viteza Smaića Svetoivanjskoga, poznatoga brižnoga sirotinjskoga otca, koj sakupljenoj i bolje stojećoj gospodi na Rieci krepko predloži biede i pogibelj života, kojoj je izloženo u ovo zimsko doba bez toga sušom i biesnećom već čitavih pet godinah epidemičkom groznicom mnogobrojno grobničko pučanstvo, predloži i potreboću brze pomoći. Ovi predlozi u mekanih srdcih sakupljene riečke gospode blag nadjoše odziv, te u brzu ruku sakupljeno bi više stotinah forintih u ime podpore za popravak kućah najsiromašnijih žiteljah burom oštećenih.

Na ovom veledušnom činu presvietlomu gospodinu velikomu županu i ostaloj p. n. gospodi dobrotvorcem najsrdačnije blagodari u ime utješene sirotinje grobničke župe

Na Grobniku početkom godine 1864.

Martin Juretić,
Grobnički župnik.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 3. U ČETVRTAK 21. SIEČNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Tko bijaše Ivan Krstitelj?

(Konac.)

III. Renan htjede dokazati, da je kršćanska legenda učinila od Ivana Krstitelja predteču Isusova. Pokus mu neizpade častno po povjestnika. Nego uzmimo za časak, da neznamo, je-li nije-li bio predteča Isusov, dakako predteča u smislu bibličkom i kršćanskom: neka bi nam Renan kazao, što da je ipak bio?!

Renanu se je Ivan, da uzmogne dobiti jak upliv na puk, uvukao u Ilijinu kožu. Ilija, veli, bijaše Židovom strašan gromovit prorok, biće kano nadčovječje, za koga su vjerovali, da će se opet vratiti i Izrael u njekadanje stanje povratiti. „Tko hoćaše, da si steče velik upliv na puk, morade se povesti za Ilijom, i jer ovaj bijaše pustinjak, obiknuše ljudi svakoga „božjega čovjeka“ misliti si kano pustinjaka. — — Neima dvojbe, da je misao povest se za Ilijom i Ivana jako zabavljala.“ I tu će za dokaz navesti Luk. 1, 17. pa onda dolje niže dodati, da bijaše Ivan bez dvojbe u velikom stepenu zanešen nadami messianskimi; a da mu je djelovanje poglavito onamo smieralo.

Ja nebih htio nijekati, da je to sobom moguće, da se tko u ono vrieme povede za Ilijom i da se učini predtečom Messijinim, jer je krivih prorokah ko što prije prvoga, tako i prije drugoga razsapa jerosolimskoga dosta bilo. Ali da sam s Renanom, ja se za to nebih nikada glede Ivana pozivat htio na Luk. 1, 17. Ondje bo angjeo proriče staromu Zahariji, da će mu sin izaći pred Gospodinom duhom i silom Ilijinom: a to je Renanu bez dvojbe kršćanska legenda. Kako dakle ono, što su po njegovu izmislili Isus i učenici mu ob Ivanu, bez dvojbe pripisuje samomu Ivanu? No nije prilično, makar samo na temelju puke dosjetljivosti, tvrdit za Ivana, da se je ob svojoj domisli učinio predtečom poput Ilije. Renan sám uzimlje, da je Ivan prodikao: „pokajte se, jer se približilo kraljestvo nebesko“, pa onda „sjekira je jur položena drveću na korenje“. To čini mi se znači, da je Messija jur tu, pa zato pitam: kako to mogaše Ivan toli ozbiljno propoviedati, ako sbilja neznadijaše za Messiju? Je-li mu se previše razbielila mašta, te reče, čega triezan i miran nikada nebi bio rekô? ili je rovario potajno, da digne narod na noge proti tadašnjoj vladi? Renan bez dvojbe misli ovo drugo iponješta i prvo: al bez razloga, i proti razlogom. Ivana bo kažu toli evangjelja, koli Josip Flavij kano čovjeka triezna i ozbiljna, dapače stroga, nebijaše dakle kakov zanešen sanjar; Ivana kažu kano učitelja pokore, pravednosti i pobožnosti — a tako nerade laži-proroci, ili podmukli rovari; za Ivana kažu jednoglasno, da mu uspomena i poslie smrti ostade u puka častna, dočim je zavoditelje snašlo prokletstvo. Bijaše on svakako nješta drugo, nego-li kakov židovski zanešenjak ili rovar. Kojim dakle duhom djelovaše Ivan, ako-li ne božjim?!

No Renan, da ga neprizna za proroka od Boga nadahnuta, morade nuždno na to ići, da ga opiše kano zanešenjaka ili i buntovnika, makar se tomu historički dokumenti najjače opirali.

Smiešno je čitati, gdje postanak Ivanovu krstu traži ća u dalekoj Indiji, a napokon mora ipak priznati, da se tu iz različnih analogijah nije moći izkopati: da prije našega Ivana krstu nebijaše nigdje tolike znamenitosti i takove forme. Čemu dakle ono, ako-li ne zato, da svietu zavara oči, nebi-li uzrok Ivanovu krstu gdje drugdje nego-li u nebu potražio? Ivanov bo krst bijaše priprava za dolazak Messijin; i kao što nikad neće nitko — a kamo-li Renan, koj toga ozbiljno ni pokušao nije — divna ona proročanstva o Messiji

ztumačit moći dovoljno iz naravnih uzrokah, tako ni ovaj Ivanov krst. Još je čudnovatije, gdje se on usudjuje kazati, da je Ivan ovim krstom hotio izrinuti zakonite obrede, kojim je trebalo svećenikah te tako Isusovoj ideji o čistoj *) religiji znamenito pripomagao, — kad zato neima nigdje nikakova svjedočanstva. Dapače se čita u Mateja 3, 7. da su i mnogi od Farizejah dolazili na Ivanov krst: bi-li ovi to učinili bili — makar samo pod izlikom — da bude to bilo znamenovanje Ivanovu krstu? I ono silno množtvo puka, što se kupilo oko Ivana, zar nije više nikakovih žrtvah prinašalo u Jerusolim?!

Ivan je uz kršćenje i govorio. Za te govore kaže Renan, da bijahu neprekidan niz od psovakah. Dà neprekidan je niz Renanovih izvrtajah. Jer Josip Flavij kaže, da se puk jako oko Ivana kupio, i da bi sve na njegovu rieč učinio bio. Mogu-li toliko puke psovke? Evangjelja pako nam kažu potanje, kakvi su se sve ljudi kupili, i što bi im Ivan govorio? Od svih ljudih najmrži bijahu Židovom mitari (vulg. publicani), i ovi se usudiše k Ivanu. Valjda ih neprestane psovke privabiše! Ni vojnici nebijahu puku u milošći s raznovrstna nasilja, pa dodjoše i ovi. No valjda im dade strogu lekciju Ivan? Vojnikom reče: „nikoga negonite u strah, neklevećite i budite zadovoljni sa svojom plaćom“; mitarom pako: „neuzimljite ništa više, nego što vam je odredjeno.“ Jednu jedinu vrst ljudih napade jače, a to bijahu Farizeji i Saddukeji. Njim reče: „zmijsko leglo, tko vam pokazà bježati od dolazeće srčbe. Činite dakle vriedan plod pokore.“ No je-li svaki oštar izraz odmah psovka? A da se prama tim ljudem valjalo služiti takovimi izrazi, pokazà svojim postupanjem i preblagi Isus. Pa da to i bude psovka: zar su zato Ivanovi govori neprekidan niz od psovakah?

To bi mogao čovjek i sitnarijom smatrati, al je takovih sitnarijah puna Renanova knjiga, te je on njimi kadar i najjasniju istinu zasjeniti, djelovanje čije i svrhu mu predstavit u posve drugoj slici. Pa se zato valja osvrtati i na takove sitnarije, i pokazat im ništetnost. Te naime njegove sitnarije ovdje na to idu, da izvrnu Ivanu pravi značaj proročki. Jer vam je Ivan i Renanu prorok i nasljednik starih prorokah: al što oni bijahu? Renan veli „pravi tribuni puka, i u njekom smjeru najdrzovitiji tribuni, koji su neprestano proti velikašem bučili.“ Tako je Renanu i Ivan bio „kano i stari židovski proroci u največem stupnju revnivac proti postojećoj vlasti.“ Samo šteta, što se nije sjetio, da su vojnici i mitari svakako stupovi bili te toli odurne Ivanu vlasti, pa Ivan opet ove blago primi! (Luk. 3, 12—14.) Izkarà pako Farizeje, premda ovi neimahu nikakove političke vlasti!! Ali da vidimo, na što se Renan za tu svoju tvrdnju osloniti htio!

Pripovieda Luka 3, 19. da je Herod Ivana, što ga ovaj ukori zarad Herodiade, supruge brata njegova, i zarad svih zalah, koja počini Herod, bacio u tamnicu. Evo Ivan kori Heroda, kako to nije bučenje proti državnoj vlasti? No srećom, što već i prost čovjek, ako-li i nepozna tanka svakojaka razlikovanja, toliko ipak razumije, da u vladara nisu svi čini vladarski, te da je njekoje i ukorit smjeti, a da se nepovriedi svetost vlasti vladarske. Tko će na primjer ikada reći, da je Ivan tim, što ukori rodoskvrnje Herodovo, napao mu na kneževsku vlast? Renan ipak to veli; barem je citirao Luk. 3, 19. A da mi tko neprigovori, da Renan nije samo tanko razlikovao izmedju vladara i vlasti mu, jer i prosti puk toliko razlikovati neobičaje, kažem, da Renan to dobro razlikuje, te veli, da je Ivan napadao na vlast kano takovu. Veli bo odmah izza onoga, što sam najposlie naveo kano njegove rieči, ovo: „izvanredna žestina, kojom se je proti vladi izražívao, morade mu neprilikah pribaviti. U Judeji čini se, da mu nebude od Pilata nikakovih težkoćah, ali kad je prešao preko Jordana u Peraeu, nadje se na zemlji Antipatrovoj.“ Al se tim sám i posieče Renan: jer tko će živ vjerovati, da je Ivan u Judeji, pokrajini rimskoj, pred pukom iz čitave Judeje govorio proti rimskoj vladi? da je govorio morda i pred vojnici, jer su i ovi, makar ne baš Rimljani, al opet u rimskoj službi bivši dolazili na krst, — zar buntovniku? pa da mu zato od Pilata nebude ništa? a od Pilata, koj se već na dolazku svom htjede prama cesaru pokazati lojalnijim i od svojih predšastnikah?! (Vidj Jos. Flav. Antiq. XVIII. 3, 1.)

Ali je Ivan proti Herodu postupao po primjeru predšastnikah svojih, divnih onih prorokah staroga zavjeta, koji bijahu sbilja „ljudi božji,“ a Renan se ih usmjelio uzporediti s pučkimi tribuni. Za zakon božji, za pravdu i istinu ustadoše oni zadahnuti duhom božjim proti svakomu, bila u njega sila kakova mu drago, zvao se kralj ili težak, velikaš ili prosti puk. U ime božje govorahu, ne u ime puka; te se nemogu načuditi drzovitosti Renanovoj, gdje se on svemu svietu, koj staru bibliju čitati umije, neboji reći u oči, da proroci bijahu pravi pučki tribuni. Istina je, da su radili za blagostanje puka božjega, i zato da su sa svom žestinom govorili proti kraljevom, koji su uvlačeć poganstvo ili tvoreć poganske čine navlačili na na-

*) Pod čistom religijom razumieva Renan religiju bez svakoga vanjskoga kultusa, bez svećenikah, bez svakoga vanjskoga znamena.

rod prokletstvo božje i po njem svaku nevolju; istina je, da su bučili proti velikašem, proti bogatašem i sudcem, koji su, kako veli Amos 2, 6. „prodavali pravednika za srebro, i siromaha za papuče“: al je isto tako istina, da su govorili i proti puku, odvažno mu koreć griehe i nemareć, što ih zato snašlo. Da mi nereče tko, da sam htio dokazivati stvar bjelodanu, navest ću samo za primjer njekoliko redakah iz prvih poglavjah dvajuh velikih prorokah. U Jezaije tuži se Bog: „vol, veli, pozna posjednika svoga, i magare jasle gospodara si, Izrael pako mene nepozna, i moj puk nerazumije. Jao rodu griešnomu, puku težkomu od nepravde, sjemenu nevaljalom, sinovom bezzakonim: ostaviše Gospodina, pohuliše svetoga Izraeleva, okrenuše natrag“ (1, 3—4). A malo niže kaže sám prorok: „da nam nebude Gospodin vojskah ostavio sjeme, bili bismo Sodoma i slični Gomorhi. Slušajte rieč Gospodnju knezovi Sodomski, shvatite ušima zakon Boga vašega, puče Gomorski“! To bi bez dvojbe psovkom nazvao Renan, jer je njemu psovka, kad se gadna ćud ozove i primjernim joj imenom: al toga valjda neće smjeti reći, da se ovdje napadaju samo velikaši. Pa u čije ime govori tu prorok i za čiju čast revnuje? — Jeremiji pako kaže Gospodin „Ti, kaže, opaši si boke, ustaj i govori im sve, što ti budem kazao. Neboj se ih, jer ću učiniti, da se neuplašiš lica njihova. Ja bo učinih te danas gradom tvrdim, i stupom gvozdenim i zidom mjedenim nada svu zemlju, kraljevom Jude, knezovom njegovim, svećenikom i puku zemlje. I ratovat će proti tebi, no neće premoći, jer sam ja s tobom, veli Gospodin, da te oslobodim.“ Tu opisuje Jeremija zvanje svoje za proroka. Odkuda mu zvanje? od puka-li? Ne, već od Gospodina. A na što zvanje. Da biesni proti velikašem? Ne, nego da kaže zapovied božju svakomu, bio on tko mu drago? A gdje mu zato zaštita? u puka-li? Ne, već u Gospodina; a od puka mu, kô što i od velikašah rat, krvav rat, jer biesni zlobnik, kad mu tko odvažnom rukom odkrije zlobu. Nije pako čudo, što su razmjerno mnogo više vikali na velikaše, nego-li na prosti puk. Jer u onih bijaše vlast za usrećenje naroda, a oni „u mjesto da pasu Izrael, pasli su samo sebe“; oni dobiše čast od Boga, a rabiše ju proti njegovoj časti; oni umjesto da vode puk na dobro, dadoše mu zao izgled. Njih je valjalo prve ukoriti. Tako je učinio i Ivan Krstitelj. Što mu je prudilo u Peraei puk nagovarat na pokoru, kad se ondje zloća zaodievala i vladarskim plaštem? Skinu dakle s nje odvažno grimiz, neka se vidi u svoj svojoj nagosti. Pa blago narodom, dok još zakon moralni ima takih zatočnikah!

Ali slaba je zato briga Renana, koj bi od Ivana rado stvorio upravo buntovnika. Kaže bo „da Ivan valjda nebijaše stran politici. Josip da nam daje šta takova ljepšimi riečmi razumjeti (Antiq. XVIII, 5, 2), i katastofa, koja mu ugrabi život, čini se da to potvrdjuje.“ I malo niže veli: „da je tirana Heroda uznemirivao politički lik, koj su Ivanovi govori samo premalo sakrivali.“ Badava biš tomu makar samo prividan temelj tražio u evangjeljih. Na Isusa, znamo, da su klevetali, da buni puk, da brani daću davat cesaru, da se kraljem gradi: al za Ivana nedoznasmo ništa slična, premda imaše iste neprijatelje, koje i Isus. Dapače pripovieda Marko 6, 20. „da je Herod počitovao Ivana, znajuć, da je čovjek pravedan i svet, te ga čuvao (od zasiedah Herodiade) i posluhnuv ga mnogo šta činio, i rado ga slušao.“ Što pako o tom Josip Flavij piše, naveo sam gore od rieči do rieči. Tko god ono uzčita, svaki, mislim, kazat će, da je Herod čovjeka nedužna i vrla ubio od puke sumnje. Pobojao se tiran njegova silna ugleda i svemožna upliva na puk: no da bi taj toliki upliv Ivan i najmanje rabio bio proti državnoj vlasti, o tom — al ni riečice, al ni iz daleka samo. To ćuti Renan i sám, pa je zato rečenomu citatu iz Josipa dodao ovaku opazku: „Mora se, veli, opaziti, da Josip, kad govori o tajnih, više ili manje buntovnih doktrinah svojih zemljakah, sve otire, što se tiče vjere u Messiju; on daje ovim doktrinam, da Rimljani neposumnjaju o židovskoj vjernosti, njeki lik od navade, po kom su svi ti poglavice židovskih sektah bili kano kakovi professori morala ili stoici.“

Doista opazke dostojne člana Instituta! Josip se bojao, da opisujuć Ivana izrikom kano buntovnika neprobudi u Rimljanah nepouzdanje! Kano da nisu Rimljani tada jur više židovskih bunah krvavo ugušili bili, kano da nisu već tada i Jerusolim i hram razorili bili i židovski narod razasuli, i mal ne iztriebili! Ili zar su Rimljani tekar od Josipa imali naučiti židovske sanjarije i pomamnost pseudomessiansku? Ta je u ono vrieme i veliki Tacit živio, i znao za messijska proročanstva i liepo ih kô što i Josip Flavij uporavio na Vespasiana. Da bude rekô Renan, da o messijanstvu Josip Flavij jako nerado govori od stida i bojazni, da će im se Rimljani i više rugati, scienim, da bi istinu bio bolje pogodio. I sbilja ideje farizejske o messijanstvu izmetnuše Rimljani na ruglo pred cielim svietom; ćutjaše to Josip i zato nerado pominje što o Messiji. Nebi morda bilo s gorega, da se u tom za njim povedu i današnji Židovi, koji jošte sveudilj očekuju političkoga Messiju. —

Nego sve da i bude istina to, što nipošto nije, da je naime Josip od **straha**, da u Rimljanih nepobudi **nepouzdanja**, s velikom pozornošću govorio o messijanskih zanešenjacih: no ipak nije istina, da je on medju ove brojio i Ivana Krstitelja. Josip Flavij razlikuje tri sekte u Židovah: essensku, farizejsku i sadukijsku, i dodaje četvrtu Jude Golonitca ili Galilejca, za koju kaže sám Renan, da bijaše zanešena messijanizmom i da je išla na politički prevrat. A isto kaže i Josip Flavij. Evo njegovih riečih: „Juda Golonitac, veli, rodom iz Gamale s drugom si Saddukom farizejem poticaše puk na odmet. — — — Nit bijaše ikakova zla, koje postalo s ovih ljudih nebi napunilo narod, i više nego se reći može — — — dok napokon i hram iz ove bune neizgori vatrom neprijateljskom. — — Jer su Juda i Sadduk imali premnogo svojih sljedbenikah, te ne samo za tada državu uzmutili, nego i koren zasadili budućim nevoljam neobičnim naukom svojim." (Antiq. XVIII. 1, 1.) Evo onih, koje Josip Flavij drži za rovare, za messijanske zanešenjake, od Jude Golonitca do zadnjega, koj je poginuo na podrtinah Jerosolima! Ivan je ustao izza Golonitca; ako je bio potajan rovar, valja da bijaše Judi sličan? Baš ni u čem. Ivan bijaše „vrl čovjek," a ovi početnici svega i neopisiva zla; Ivan „nagovaraše na kriepost" a ovi poticahu na odmet; Ivana ubi okrutnik od puke sumnje, a ovi od lude pomame sámi upropastiše i sebe i cieli narod. Kako dakle smije Renan reći, da je Josip Flavij hotio makar i ljepšimi riečmi Ivana opisati kano buntovnika?

Evo s kako ništetnimi primjetbami hoće Renan da obori najtvrdje i najjasnije svjedočanstvo! Takovim načinom gradi on poviest tobož „Života Isusova", ne na tvrdom temelju historičkih podatakah, nego na netemelju svojih izvrtajah i doskočicah. Da to pokažem, navlaš sam izabrao život Ivana Krstitelja, jer tu osim evangjeljah imamo i nekršćanskoga povjestnika Josipa Flavija. Evangjelja bo razdire Renan načinom za **povjestnika**, — krstio se on imenom kojim mu drago, — upravo nečastnim, uzimljuć ono, što mu se upravo svidi, i onako, kako mu baš treba, „da izadje vjerojatna poviest." Nije njega briga, kako je upravo što bilo, nego što se **njemu** čini **vjerojatno**. No po tom bi svaka dobra drama i svaki valjan roman, osobito ako mu je ime „historički", imao biti poviest; jer i ondje treba da je sve vjerojatno. I to bi želio, da bi na um uzeli mnogi, koji se radje bave belletristikom nego-li ozbiljnimi studijami, da nije naime dosta, ako im se kakov historični faktum predstavi za nje vjerojatno, već što hoće da bude **poviest**, ima biti osnovano na sigurnih historičkih podatcih. Pa ako nikako nevjeruju evangjeljem, bilo od predsude kakove mu drago, evo im povjestnika od zanata, nekršćanina, koj o Ivanu ništa nekaže, što bi zasiecalo u red nadnaravni, evo im Josipa Flavija, neka vide, je-li Renan iz njega **vierno** povadio podatke za život Krstiteljev, ili je-li barem Josipovo mnienje ob Ivanu vierno nacrtao? Ako nadju, da odanle nije podatakah vadio vierno, onda se neka sjete, da je čitav opis Renanov **bez temelja**, jer nevjeruje evangjeljem, nevjeruje Josipu, a drugih izvorah neima. Ako-li pako nadju, da je mješta kazao kano Josipovo mnienje, što nije, onda da nerečem za Renana ništa sramotnijega, — neka odluče, je-li tvrdja vjera od osamnaest stoliećah, koja se osniva i na njekakove dokumente, ili vjera čovjeku, koj **onako** na svoj ugled rádi! *p—.*

Blaženi, koji plaču!

„Veselite se — rodio vam se Spasitelj!" Pastiri vidješe ga i obveseliše se. Gdje ga vidješe? Ne u velikaškom dvoru, ne u gradu, ne u selu, ne u ljudskoj kući, već u pećini, gdje planduje blago. — Zima je, studen — nije rodjena kralja neba i zemlje čim ni ogrnuti. Neizmjerna ljubav počimlje trpiti od prvoga trenutka: ovaj, koj sada drhće od studeni, znojiti će se za njekoliko godinah krvavim znojem; koj je danas u povoje povit, biti će okovan u gvoždje; koj danas suze lije, liti će skoro krv; koj je danas s čista mira jur u materinoj utrobi prognan iz Betlehema, biti će vodjen iz Jeruzalema na smrt; koj danas u jaslah leži, ležati će u mladoj još dobi mrtav u grobu. Kako je u jaslah počeo trpiti odkupnu muku, tako je on u jaslah počeo učiti spasonosan nauk. — Spominjem samo jedan čudnovat i putenu čovjeku nedokučiv i zazoran nauk ovoga, po ljudskom sudu skroz nemile životne sudbine učitelja: „**Blaženi, koji plaču!**" Čudnovato je; ali nebo će i zemlja proći, a rieči se njegove do vieka neće poreći. U slavi je svemogućega Boga on; u slavi je uz njega jur na miliune ljudih, koji ovaj nauk upiše u mozag i srdce te povedši se za njim mukom i plačem stekoše vječno veselje!

Jesi-li već zapazio, prijatelju mili, kako vjera sliku krsta djeci svojoj rado svagdje pred oči stavlja? Ona ne samo što zapovieda kršćaninu, da se više putah na dan znakom krsta prekrsti, već ona stavlja krst i posred poljah, na putevih, tornjevih, brežuljcih. . . . A zašto? Oj, mudra ti je ona i dobrostiva! Znala je ona, da će se siromah putnik, prebijajuć se suznim ovim svietom od nemila do nedraga, često putah plačnih očijuh i ucviljena srdca k njemu navratiti; pa s toga ona, kako je dobra i brižna majka, pošla, da ga pričeka na stazi bolih, te zaustaviv se kod krsta,

kliče nam svim: „Hajdte k meni, koji tuda prolazite, obterećeni mukami: ja ću vas utješiti!“ Ali kakva nam je utjeha s krsta, reći će mnogi? — Kako da slika muke muku ublaži? pa koja je polakšica nesretniku, kakono te Bossuet pita, kada Bog boli množi?

Jest! krst u očijuh putenosti nije ništa drugo, van tužno, grozno i krvavo drvo; al sasma će ti se drugčije ukazati, kad ga ugledaš živom vjerom, kad ga smotriš samo jednom iskricom ljubavi prama razapetomu Spasitelju; koli sladko i miljahno progovara nesretniku, — tà krst je melem svim plačućim! . . . Recider mi, dragi prijane, kako se zove ona žrtva, štono visi na tom drvu? Padaš pred njom na koljena, pa ju moliš; — valja da je to Bog tvoj? Nu ako je ono tvoj Bog, s kojega nedohitnoga i tajnoga razloga prohtjè se njemu na muke poći i umrieti? Apoštol mi odgovara: „Isus nas je ljubio, pa se je za nas predao.“ Ali čemu tolika muka? Ako je Bog, to bi bio dovoljan i jedan uzdah, jedna suza, jedna kapljica krvi, da sviet odkupi. Jest; nu to nebijaše dosta ljubavi njegovoj; ljubljaše nas bo bez mjere, pa s toga htjede i trpiti bez mjere; — htjede, velim, to učiniti, jer je za svega života čeznuo za časom mukah svojih; reče bo sam: „imadem krvni krst, koj me čeka, — ala čeznem za njim!“ Pa kad je došlo vrieme, primi ga drage volje na sebe. „Pohrli onamo, kano na slavlje kakvo“, veli Tertullian, „i htjede se nasititi sladošću mukah.“ Gledajte izdišućega, gdje žuč i ocat ište, veleć: „žedan sam“: toliko ga bijaše strah, da mu se nebi što iz čaše prolilo; pa kad ju je napokon do dna, sve do zadnje kapi izkapio; kad su se slomile sve boli na njega, zavapi izza glasa: „sve je dovršeno!“ Neima ništa više, što bih mogô trpljeti, pa s toga neću ni da živim više.

Primajmo dakle krst u ruke, pa razmotrivši ga, nastojmo, da si misli ove u srdca usadimo: Tko će muke svoje s Isusovimi uzporediti? Tko je onako siromašan i ubog kô on? Rodio se u štali, te prima grob u milostinju. — Tko je od nas onako dobar, a tako krivo poznavan bio? Tko je onoliko dobra učinio, a toliko nezahvalnosti primio? Koga je prijatelj onako nevierno izdao, obezčastio i tako okrutno uvriedio? Naš Bog je sve to pretrpio! . . . I pruži lice svoje ustima izdajice, pleća svoja podmetne plaštu rugla, a ruke svete čavlom; poput krotka janjeta dade se mučiti, poput Izaka leže na žrtvenik, te moljaše za one, koji ga proklinjahu, i blagoslivljaše progonitelje svoje!

O čujte ovo svi, koji trpite: „On uze boli naše na sebe,“ veli prorok; „mi bijasmo krivi, i zaslužismo najnesretniji biti; nu On, sin neba, nevinost ota ljubila nas je, te se smilì nuždi našoj.“ „Djeco,“ tako nam progovara, „nebojte se: ja ću najteži teret o svoja ledja oprtiti, težki krst natovarit ću na sebe; meni najveće muke, meni najgorčiju gorkost čaše, — a vam ostalo. . . . Tko mene ljubi, onaj neka sliedi mene; tko hoće da bude moj učenik, taj se popni sa mnom na krvnu goru; komu je do krune moje, nagni iz čaše moje!“

Ovo je tajna ona besjeda, štono muku blaži i trn joj vadi. Domišljaš-li se prijane umoreni?! Ovo je ona čaša, kojom si je Isus usta okvasio; ovo je krv, štono mu iz ranah težkih prokapljuje; ovo je kruna ona, kojom mu režnjava strastih okrunì glavu presvetu. Trpljeti znači Isusu pomagati poput pobožnoga Cirenejca; znači znoj mu sa čela otirati poput Veronike; znači krst mu grliti poput Mandaljene i Marije, pače trpljeti znači bacati se razpetomu Bogu pod noge, te s njim umrieti.

Uzimajmo dakle krst, i razmatrajmo ga onim načinom, koj dolikuje pravomu kršćaninu, pa nas nespopade više strah od nikakvih nesgodah svieta ovoga.

Jednom pokuca mladjahno djevojče na vratih od njekoga samostana, i poželi u njem život svoj Bogu posvetiti. Tuj mu se izbroje: tiesna sobica, siromašni život, trapnja i ostalo oskudievanje i požrtvovanje, štono ju čeka. Nevino čeljade nasmjehnù se tim naravi strašnim predstavam, te upita: „Hoće-li tuj biti i koj krstić, pa da-li ću ga smjeti u njedrih nositi?“ „To ti prosto bilo, kćerko moja“, odreče mu predstojnica. „E a vi me primite,“ klikne veselo, „krst Isusov i razmatranje mukah njegovih, učit će me ljubiti svoju nuždu; pa će mi milije biti s njim trpljeti, nego-li bez njega svega izpraznoga blaga ovoga uživati se.“ — Kadno je puk izraelski pustinjom prolazio, dodje jednom u njeku okolicu, kojom je sama žuhka voda proticala, te skapajuć po gotovu od žedje, baci se plačuć pred Gospodina. Mojsija umoči u nju njeko od Boga mu pokazano drvo, i gle čuda! voda postade sladka i pitka, a puk si iznemogli gasijaše, podvikujuć sve od neizmjerne radosti, nesnosljivu i strašnu žedju.

Tà nenagazismo-li i mi već tumarajuć suznom ovom dolinom na gorku vodu? Tà i nam stežu srce što duševne što tjelesne boli: oneveselismo se, te zazivljemo sdvojni ruku — pomoćnicu Višnjega; al i mi imademo to čudotvorno drvo, što nam muku olakšava, pače sladi i dragocjenom čini. Dà, brate ucviljeni, umoči krst Isusov u bol tvoju, on će ti proliti nad njom božanski njeki miomiris, koj će i suzam tvojim primiesiti neosjećanu odprije sladost. Dà treba da te mili plakati do noguh Spasiteljevih tuj ćeš naći žalostnih doduše mislih, nu one će te sasvim tim utješiti; naći ćeš turobnost sladku, kojoj ako se prepustiš, nestat će ti žalosti i muke života ovoga. —*š.*

Viestnik.

I z Z a g r e b a. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački naimenova prisjednikom svoga duh. stola g. F r a n j u A u g u s t i n a M a y e r a, prvoga kapelana vojničke bolnice u Beču.

— Za častnoga otca **Pavla Bošnjaka**, redovnika sv. Franje države sveto-križke i sadanjega ravnatelja gimnazije karlovačke, stigla je sekularizacija iz Rima, uslied koje prestupljuje isti u nadbiskupiju zagrebačku, al će do konca školske godine ostati na svom sadanjem mjestu.

— Županija križevačka metnula je ad acta dopis županije vjerovitičke glede crkvenoga jezika.

— Razlažući u zadnjem listu svoje uvjerenje o predstavci županije vjerovitičke glede uvedenja slavenskoga bogoslužja u katoličke crkve zagrebačke, djakovačke i diomice pečuvske biskupije, neznadosmo jošte za podpun sadržaj pomenute predstavke, niti za razloge, koji sklonuše županiju zagrebačku, da ju podupire: jedno i drugo doznadosmo kasnije iz novinah. Poimence je humski župnik g. Tomo Mužar, čuvši razpravu u županijskoj dvorani, u 12. broju „Nar. Novinah" od 16. t. m. u članku „Hrvatska sv. misa" naveo razloge u skupštini upotriebljene, te im dokazao ništetnost, a zajedno i napomenuo smutnje, koje bi se iz promjene liturgičkoga jezika porodile. Blagoga čitatelja napućujemo na pomenuti članak, a ovdje samo na kratko spominjemo, da se je navodilo: da će hrvatska sv. misa potaknuti nabožni duh, jer da ono čovjeka giblje, što razumije, a za ono, što nerazumije, ni nehaje; da uz slavenski bogoslužni jezik neće moći Isusovci k nam doći; kršćani grčkoga obreda da će se s latinskom crkvom sjediniti, a tudjinci da neće moći biskupi postati.

Suvišno čini nam se upuštat se u potanje oprovrgavanje tih razlogah; to bo je već pomenuti g. župnik učinio, a njeki od tih razlogah niti nezaslužuju, da o njih čovjek troši više riečih. Ima ipak jošte jedan razlog, koj se u pomenutom članku nenavodi, a nam se čini najvažniji od svih u skupštini napomenutih, što prizna ista skupština, jer ga je, kako novine pišu, „gromovitim živio" primila, pa ga radi toga mukom mimoići nesmiemo. To je razlog, što ga navede glavni govornik u tom predmetu. Spomenuv pogibelji, prieteće našemu jeziku i narodnomu životu, reče on, da se pri takovih okolnostih „predstavlja **politička potreba**, da o tomnastojimo, da nam se naš narodni jezik u crkvu uvede, jer kad to bude, onda ovaj jezik neće iz naših srcah nikada biti izključen." — Mogli bismo ovdje pitati: zar naš narodni jezik treba istom uvadjati u naše crkve? zar se on u njih nerabi već od vajkada u katekezah, u propoviedih, u litanijah, u molitvah, u pjesmah, kod večernicah, na procesijah itd.? Mogli bismo pitati: kako to, da Riečani, kojim se sv. misa pjeva hrvatski, ipak su toliki protivnici našemu narodnomu jeziku? Al nam je ovdje najviše stalo do političke potrebe, koja se stavlja za razlog. Dakle **politička potreba** zathieva, da se uvede naš narodni jezik u svekoliko bogoslužje katoličko!

Tko od crkve zahtieva, da štogod promieni ili uvede na ime političke potrebe, taj očevidno crkvu podčinja politici, a hoće, da mu crkva politici služi. To je potištenje crkve, koja kao uredba Božja, uvedena na vječni spas dušah, stoji visoko nad svakom politikom, težećom samo za zemaljskimi dobri. Pa služeć crkva politici čemu bi služiti imala! Sami ljudi, baveći se politikom, rekoše nam već više putah, a političke spletke, s kojih sviet toliko strada, jasno nam zasvjedočavaju, da politici, što se u naše doba pod ovim imenom razumieva, nije ništa sveto ni častno, da u nje neima ni morala, ni poštenja, da joj nije do istine ni pravice, da pod plaštem svršenih činah bez stida i savjesti povladjuje grdne krivice i zločinstva, a težeći jedino za svojom časovitom koristi jedno isto čas hoće, ča sneće, što ovdje odobrava, ondje osudjuje, što danas gradi, sutra razgradjuje. Pa takovoj gospodarici da bude služkinjom crkva? Kad bi se crkva povadjala za politikom, izvrgla bi sebe i svoje djelovanje mnogim pogibeljim. Tko može uz poznatu nestalnost politike jamčiti, da politička potreba, koja danas zahtieva uvedenje slavenskoga bogoslužja, nebude za kratko vrieme u vlasti drugih na kormilo došavših ljudih zahtievala, da se isto bogoslužje opet odstrani? ili da se s jedne strane uvede u crkvu magjarski, s druge talijanski jezik? ili da se uvedu ili izpuste iz bogoštovja još znatnije i bitnije stvari? ili napokon da se ista služba Božja dokine a crkve zatvore? čemu imamo žalostan primjer u velikom na političkoj stazi grdno zalutavšem narodu. Crkva ima svoj posebni, neodvisni, Bogom joj povjereni djelokrug, u kom su joj, neće-li se iznevjeriti svomu zvanju, jedinim ravnilom potrebe i koristi duševne njenih vjernikah, a nipošto politički razlozi državnih podanikah.

To neka dobro promisle oni svećenici, koji, dočim bi radi političkih obzirah htjeli dopustiti, da se u naše crkve uvode kakove promjene, otvaraju i nehotice ulaz u svetište poznatomu iz bajke ježu. Politika nam dosta ogorčava državni, gradjanski, družtveni, dà i obiteljski život; nedopuštajmo, da nam otruje još i život crkveni.

Još nam je spomenuti, da se je prigodom ove razprave u županijskoj dvorani našlo ljudih, koji su si izkalili srce na uzoritom gospodinu stožerniku i nadbiskupu zagrebačkom, kao svom političkom protivniku; a jedan govornik zaboravio se je dotle, te uztvrdio, da se je uzoriti g. kardinal uviek pokazao dušmanom hrvatskoga naroda. Napadaje ove uzbilo je više drugih govornikah a poimence presvietli gosp. veliki župan, rekav medju ostalim, da je osvjedočen, da nj. uzoritost našemu narodu dobro želi; da će se i poslie smrti nj. uzoritosti osvjedočiti naši potomci, da si je naš uzoriti g. kardinal pribavio velikih zaslugah za crkvu i domovinu, a crkvu zagrebačku da je on uznio na onaj stepen, da koga je nijedan drugi nije povisiti mogao. — Buduć je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup naš

narodu hrvatskomu u svakom obziru izkazao nebrojenih dobročinstvah, s toga želimo i velimo iz svega srca: dao Bog narodu hrvatskomu više takovih dušmanah!

Priobćujemo napokon za danas jošte predstavku i molbenicu sl. županije vjerovitičke, koju je ista odpravila na nj. uzoritost g. kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga, nj. preuzvišenost g. biskupa djakovačkoga i nj. presvietlost g. biskupa pečuvskoga glede bogoslužja slavenskoga, a glasi diljem ovako:

„Od vremena, od kada je pomoćju spasonosne kršćanske vjere i ideja narodnosti stala evropejskimi narodi kretati, od onog vremena probudila se je na novo čvrsta misao u slavenskih narodih, da se ovi glede bogoslužja k jeziku onih svetacah povrate, pomoćju kojeg su ovi pripoznali istinu pravde, izvor svih čovječanskih prednostih, nauk svoga spasitelja Isukrsta, po kojem su sv. sakramente dobili i postigli čovječansku izobraženost, i to su liturgička pisma sv. apoštolah Cirila i Metoda.

Ova ideja razvila se je čvršće i silnije, osobito u slavenskom narodu silno se kretati započela, jer je kroz blagoslovom sv. otacah papah Hadriana i Ivana VIII., onda Urbana VIII. i Inocenca X. biskupijam ove kraljevine pravo priznano i podieljeno bilo poslužiti se u crkvi slavenskim jezikom, koje pravo još dan današnji njeke primorske biskupije ovih kraljevinah uživaju, i koje je povodom obdržavane 1000 godišnje svetkovine slavenskih apoštolah Cirila i Metoda postalo živi izraz želje.

Ova od narodne samosviesti izražena želja vodjena je čuvstvi i praćena razlozi, da se sv. uspomeni slavjanskih apoštolah podieli bolji izraz privrženosti i priznanja, da se kršćanstvo u slavenskom narodu bolje učvrsti, jer se inače božanstvena luč nemože bolje razprostraniti.

Iz ovog gledišta uzima si obćinstvo čast nj. uzoritost odnosno nj. preč. umoliti, da bi u području svoj trojednoj kraljevini spadajuće diecese slavensko bogoslužje opet uvesti blagoizvolilo."

Iz Austrije. Knez-nadbiskup olomučki pismom od 20. pr. m. odgovara sve vierne svoje nadbiskupije od čitanja Renanove knjige, a svim katolikom knjigarom i knjižnim trgovcem prepovieda prodavati ju i razprostirati u prevodu izdanu u oba zemaljska jezika. — Tako je kardinal i prabiskup ugarski Scitovsky pismom od 4. ovoga mjeseca dao na znanje knjigarom u Budimu i Pešti, „da je nabavljati, razprostirati, podavati bezbožnjačku knjigu Renanovu — u kojem god jeziku bila izdana — zabranjeno svim viernim pod kaznu, tako, da jim to od sada bude dužnost: od svakoga onoga, koj bi bio tako nekršćanskoga duha, ter otu knjigu davao na prodaju ili ju za koga nabavljao, nekupovati i nenaručivati niti nikakove druge knjige. Proti Renanovoj knjizi napisà pastirsku poslanicu i gjurski biskup.

Iz Bukarešta. Komora primila je velikom većinom zakonski predlog, da se uzmu dobra svim samostanom. Proti tomu uložiše prosvjed patriarke: jeruzalemski, aleksandrinski i carigradski, zatim srbski metropolit i redovničtvo Sv. Gore visokoj porti i zastupnikom svih jamčećih silah u Carigradu. Bilo bi doista vrieme, da se neograničenoj samovolji, kako se u Moldavskoj i Vlaškoj postupa sa samostanskim duhovničtvom, stane na kraj. Od njekoliko godinah nemine ni tjedan, da se nebi skinuo ili prognao koj samostanski glavar, a to samo zato, jer je branio prava svojega samostana.

Iz Rima. Biti će milo čuti ljudem te struke, da arkivar vatikanske knjižnice g. Aug. Theiner sprema za tisak novo izdanje ljetopisah kardinala Baronia, a s njim ujedno da će nastaviti isto djelo. Jur ovoga mjeseca ima izići prvi svezak, a ostalo će jedno za drugim brže, da će po prilici za četiri godine čitavo djelo biti gotovo. Slova su krasna a tako i sve lice ovoga djela, od kojega vidjesmo njekoliko tabakah, — oblik je mnogo spretniji nego staroga izdanja, njekoliko veći od četvorke. Ogromno to djelo našlo je nakladnika u Bar-le-Duc-u u Francezkoj.

— Na 8. pr. mj. svečano je zaredjen za biskupa državni podtajnik mnsgr. Berardi. Ovaj izvrstni muž bijaše onda, kadno su se sv. stolica i ruska vlada pogadjale o poslanju apoštolskoga poslanika u Petrograd, a bilo se nadati, da će se liepo pogoditi, jur odredjen za to mjesto te od sv. otca potvrdjen za nadbiskupa nicejskoga in part. Bijaše još samo u nižjih redovih, pak je sv. otac odlučio, da mu sam glavom podieli sv. redove. Medjuto razvrgnu se nagodba; jer je ruska vlada previše tražila, naime da će pustiti poslanika samo pod tom pogodbom, ako dopisivanje medju njim i crkvenimi oblastmi bude išlo putem, kojim i prije — preko ruske vlade.

Iz Virtemberžke. Druga komora primila je zakon o ravnopravnosti židovah s kršćani sa 81 proti 1 glasu. Sbog onoga članka, kojim se dopušta ženitba medju kršćanskim i židovskim čeljadetom, bijaše do duše jačega odpora; ali je i taj članak na koncu primljen s 49 proti 34 glasa. Dočim protestantski prelati proti tomu glasovahu, zauze se zanj s liberalci i radikalci osobito „strogo katolički" (kako ga „Allg. Ztg." zove) župnik Lichtenstein. Čudnovat je to „strogo katolički" župnik, koj jedan put ni toga nezna, da se medju kršćanskom i židovskom osobom po crkvenom zakonu nikada nemože sklopiti valjana ženitba.

Iz Francezke. Nadbiskup rouenski, mnsgr. Bonnechese, kojega je sv. otac papa 21. Pros. dignuo na čast kardinalsku, rodjen je 30. Svibnja 1800. u Parizu.

Izškolan službovaše najprije kano praktični jurista; nu poslie kao glavni odvjetnik u Bessançonu odreče se svjetovne službe te odluči posvetiti se crkvenoj. Poslie četiri godine nauka bude redjen u svećenika, a god. 1840. dojde u Pariz, gdje je primio službu propovjednika. Za vrieme adventa god. 1843. propoviedaše u Rimu, a ondje postade glavarom družbe sv. Ljudevita i francezkih pobožnih učionah. God. 1848. postade biskupom u Carcassoni; god. 1855. u Evreuxu; a god. 1858. nadbiskupom u Rouenu.

Iz Pariza. Na 8. Prosinca započeta su svečano predavanja na katoličkom odsjeku parižkoga sveučilišta Sorbone, i to pod predsjedom visokoč. nadbiskupa. Poslie svečane službe Božje reče učeni i besjedni professor abbé Hugonin, dekan kod sv. Genoveve i ujedno glavar jednoga karmelitskoga samostana, doista važan govor. Dokazivaše, premda se je znanost kano i družtvo njekim načinom odmetnulo od crkve, da se ipak katoličko bogoslovje nije ostavilo znanosti: crkvena znanost neće se nikada dati prisiliti od svjetovne znanosti, da se zatvori u svoje svetište, od kuda nebi mogla djelovati na sviet; ona nije još na to spala, da se ukloni s puta ljudskomu mudroslovju; ona može bolje zadovoljiti potrebam ljudskoga družtva, nego sadanja mudrost. — Zatim preuze rieč biskup syranski, te obrativ se k nadbiskupu poče slaviti vez, što nas sve skupa veže s obćenitom crkvom i njezinom vrhovnom glavom; dokaza, da je svrha Sorbone dvostruka, jedna: vjeru od svake osvade braniti, a druga napredak bogoslovne znanosti promicati. Svečanost završi govorom nadbiskup parižki Darboy, kojim razpali sve prisutnike.

Iz Carigrada. Sultan uveo si je po savjetu Fuad-paše tjelesnu plemićku stražu. Polag „Moniteura" sastavljena je straža od stotine mladićah što muhamedanacah što kršćanah odličnijega roda sa svih stranah carstva. U njoj ima Maronitjanah, Druzah, Arabah, Mesvaljah, Kurdah, Bošnjakah i Hercegovacah obajuh vjerozakonah. Svaki ima čin častnika, a nosi svoje narodno odielo. Stanuju svi skupa u kasarni blizo carskoga dvora, uče se turski i francezki jezik, a svakomu je posve slobodno živjeti po svojem zakonu. — Čini se, kano da je Fuad-paša tim htio uvesti ravnopravnost medju Turci i kršćani, te prokrčiti kršćanom put u tursku vojsku. Tako je on u sultana izhodio naredbu, da se od sada svake godine po 24 kršćana: 8 katolikah, 8 iztočnjakah itd. s istimi pravi kano i Turci primaju u vojničku učionu, a 12 njih svake godine šalje u Pariz u tursku učionu, pa kada se izuče, da se uvrste kao častnici u tursku vojsku. Tako je moguće, da će se izvesti osnova malo po malo, te će i na kršćane spasti dužnost vojačtva.

Iz Indije stražnje. Parižki „Monde" piše, da misije na filipinskih otocih krasno napreduju. Svjetovni svećenici obavljaju duhovnu pastvu nad dva miliuna dušah, a redovnici upravljaju ništa manje nego 3½ miliuna viernih te neprestance propoviedaju evangjelje dalje i dalje medju poganskimi plemeni. Godine 1524. stupiše prvi redovnici sv. Augustina na Filipine; god. 1577. ode za njimi 17 Franjevacah; god. 1589. stiže više Dominikanacah, a napokon 1606. bosonozi Augustinci ili rekolekti. Onda računaše se ukupno pučanstvo na Filipinah na 2—300,000 dušah; od onda pako budi hvala prosvjeti, osobito pako nabožnoj naobraženosti, poskoči broj pučanstva tih 7000 četv. miljah obsižućih otokah na 5½ miliuna po prilici. Augustinci imadu pod upravom 1,750,000, Franjevci 750,000, Bosonozi 650,000, a Dominikanci 350,000 viernikah. Sva četiri reda skupa imadu ondje 400 članovah. Na svih otocih ima još samo do 25,000 nevjeracah ili divljakah. To je plod crkvenih redovah.

* Sad je već gotova istina, da Rusi katoličke svećenike u Poljskoj hvataju mirne po ulici te vuku u tamnicu. Kapucin Klepacki dodje nedavna na policiju pitat: zašto su ga na putu bili pograbili? nu od Rusah dobi za odgovor dvadeset batinah. — Klepacki sprovede nedavna obsudjenika na stratište, pak jer su ga potvorili, da je krivca manje opominjao na pokoru a više na hrabrost, s toga se dokopa jadah. Ako još valja ono: „Nolite tangere christos meos" — nedirajte u moje pomazanike — neće se ni krvopijam bolje goditi. Takovo nasilje bijaše jur dosta putah samo znakom, da je silnik sam u ljutoj stisci; koljuć Rimljani i zatiruć kršćanstvo nagnu se na konac i njihovo gospodstvo. Persecutio sacerdotum — to ime hoće da si nadjene sadanja doba, barem na to sluti.

* U Veronu je nedavna prebjeglo blizo 100 svećenikah iz „slobodne" Italije, a to valjda, što jim je glave došla talijanska „sloboda." — Tako zatire sardinska vlada dobre i konzervativne katoličke časopise; ali je njih na koncu ove godine bilo ipak za polovinu više, nego prvašnje: preko 52 hrabra katolička lista po Italiji — to je ona sila, pred kojom slobodno zidarstvo prèda. Katolička crkva progonstvom utvrdjuje se još boljma i dobiva veću moć, i to je ona istina, što neprijateljem crkve muti nadu. Čudnovata je i pedepsa, što sardinske ministre i druge progonitelje stiže jednoga za drugim. „Contemporaneo" iz Fiorence piše: u kolikoj je nevolji ministar Farini, komu se je pomutio mozag te došao onamo za promjenu zraka. „Sažaliti se mora čovjeku, gledajuć njega u napadaju biesnila, koje će mu svu snagu satrti" veli dopisnik. Uz besjede: „Strašno je upasti u ruke živomu Bogu" budi rečeno: Strašno je progonitelju crkve služiti za orudje! . .

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Gjuro Mladenović, izsluženi vojnički duhovnik, ide za subsidiara u Garešnicu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Drn. Ljudevita Gaja.

BROJ 4. **U ČETVRTAK** **28. SIEČNJA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Recimo koju o čitanju knjigah.

Nisam ja prví, koj se pera laćam, da o toj stvari koju napišem; pa će se i izza mene mnoga jošte duša naći, te iskrenu rieč prosboriti. Nevolja je prevelika, te predaleko oko sebe zahvatila, da bi ju mogao mukom minuti. Prevelika je, velim, kad staneš motriti posljedice, koje ti se grozno pred očima raztvaraju, kad uzmeš na um broj onih, koji žrtvom tužnom padaju. Nevolja je ota obća; jer zakreće i pokreće već više od jednoga stoljeća ne samo pojedinci, već cielimi obiteljmi, pače cielimi narodi i velikimi državami.

Ništa nije čovjeku koristnije, da si srce oplemeni, a um naobrazi, od čitanja knjigah, pak opet ništa nije opasnije po njega od čitanja. Razliku ovu izmedju čitanja protežem ja ovdje na izbor predmeta, te ako rečem: ništa nije tako koristno kano što je čitanje, to će me svatko razumjeti, da mi je na umu čitanje knjigah valjanih i koristnih, — dočim kad izustim: ništa nije škodljivije, nego što je čitanje, znat će svatko, da smieram na knjige bludne i otrovne. Nu koja je knjiga koristna? Ona, koja svrsi dobroj odgovara; jer je sve u svietu samo u toliko dobro, u koliko se s ciljem dobrim podudara. Ako nas je dakle volja, da si srce oplemenimo, a um izbrusimo, to nam je izabrati knjige onakve, koje su prema toj svrsi. Ovo je dakle pravi put, kojim bi nam trebalo udarati; ali dan danas je tomu posve drugčije. Ljudi čitaju mnogo i premnogo; jedni da si srce oplemene, drugi da si duh naobraze, a treći da si vrieme prikrate, — pa sve to čuješ većinom kod srednjega ljudskoga staleža. Nu kako nesmotreno tudjer postupaju. Uzimlju za čitanje knjige i časopise, kojimi se samo strasti probudjuju, najnježnija svih kriepostih — nevinost jednim dahom otruje, vjera i službenici njezini na ruglo meću, a sve, što je uzvišeno i sveto, u blato baca i bezdušno nogama gazi.

Reći će jamačno mnogi, da tomu nije posve tako. Dopušćam, dragi prijane, da sam malo jače perom zamahnuo; nu ja sam naumio, da ti odgalim ono, što ti se onako prijazno smiešećim lišcem, zaodjenuto veleliepim ruhom, ter izkićeno riečmi dvoličnimi ukazuje u tvojoj milenici knjižici. Valja nam ovdje po duši govoriti. Nisam dakle zabrazdio; al kako to, da prava istina uviek oči kolje? Treba da se sám osvjedočiš; svrni der malo okom na obitelji tih krugovah, koji su tobožnju svoju znanost crpili iz romanah.

Imade mnogo razlogah, kojimi opačina nastoji, da zabuši pred svietom grjehotu čitanja knjigah nevaljalih, izvinjavajuć ga svake ruke kano liepu i nedužnu zabavu. Izmedju svih zatravljivih tih koprenicah navest ću ti samo one, koje bi te neoprezna na prvi mah sbilja zamamiti mogle.

Ima ljudih, koji, kako vele, nečitaju romanah zato, da se naobraze, već da si njimi vrieme prikrate. Ja jim djeloma dajem za pravo; jer se je iz nevaljalih romanah težko jošte tko koristnu čemu naučio; nu sašli su s prave staze i onda, kad su samo za zabavu takvih se knjigah laćali. Imade drugih sijaset knjigah, a i dobrih romanah, koji odišu duhom vjere, pa koji ti neće nikada navući pogibelji na glavu; ako ti je dakle od duga časa čitati, a ti se primaj spisah takovih. Naići ćeš na bilje, na kom samo kad i kad doista veoma krasan cviet opažaš; nu dah mu je otrovan, te čim si ga u se povukô, obolit ćeš ili će te nestati. Koja će luda takav cviet na nasladu u svoj vrt zasaditi? Tako ti je i s ovakimi romani. Ako su i liepi po sebi, to ćeš ipak bud na jednom bud na drugom mjestu nagaziti na misli, koje priliče dahu otrovne biline. Možda nisi baš navlaš izkao takovih redakah, nu s vremenom se i oni iztaknu,

ter čitaš i stvar ti ostane u pameti. Ako si i rad za onaj čas minuti se takova gnjusa, to će ti se ipak k duši pripeti njeka uspomena, koje se lahko otresti nemožeš.

Mnogi veli: ja čitam knjigu, da si duh naobrazim, da slog i jezik naučim; vidim, gdje se u njoj predmeti jedan ljepši od drugoga u čarobnoj svezi izmjenjuju; izrazi su odabrani, slog izvrstan itd. Nu ako ti je za tim stalo, zašto nečitaš valjanih knjigah, u kojih ćeš naći ono, čim se duh odista naobraziti može? A zar neima u knjigah, štono pomažu savjest, vjeru i kriepost, baš uzorah čista jezika i krasna sloga? Kano da bi nam valjalo izvrstnosti ote tek po kalužinah gnjusnih pabjerkovati. Čitanjem opakih spisah, kakono reče sv. Augustin, nećeš se naučiti rječitosti, već opačini; iz gadnih knjigah naučit ćeš se zloću bez straha poznavati, bez stida o njoj sboriti, a bez zatezanja činiti. U mjesto da se takvim čitanjem naobraziš, a ti ćeš se utamaniti: nestat će ti prava suda, bistra, zdrava razuma i stidljivosti, postat ćeš njim nevjera i bezbožnik.

Drugi opet veli: ja berem iz takovih spisah samo ono, što je dobro, a zabacujem, što nevalja; ja sam moćan umom svojim razabrati ljusku od jezgre, a staklo od bisera. Nu da mu što valja ovaj razlog, koj medjutim na isto smiera, što sam malo prije razlagao, to bih ovoga morao upitati: zašto nečitaš onakove knjige, u kojoj ćeš ono, što je dobro i plemenito, naći bez svakoga straha i bez svake pogibeljne pritruhe? Zašto se je nelaćaš onom vatrenošću, kojom prijanjaš uz njeke igrokaze i romane? Zašto te uz dobru knjigu ziev hvata, te ju odmetneš, pročitav jedva jedvice njekoliko listićah? To je jasnim dokazom, da takovu nije stalo toliko do dobrih i koristnih stvarih, koje tuj i tamo u takovih knjigah provirkuju, koliko do razblude i razdraživanja strastih; on samo otrov pije, te pamti ono, čega nebi smio znati nikada.

Više se putah zakriljuju opake knjige onakovim razlogom, koj nedolikuje nipošto ljudem, koji se svakom prilikom propinju iz petnih silah, da nam se za nove prosvjetitelje novoga svieta drzovito nametnu. Ti nas lučonoše dakle svjetuju, da valja sve — dobro i zlo čitati; jer kako da pobijamo u svietu i u družbi i napram pojedincem prigovore, naperene proti svemu, što je liepo i plemenito. Puste-li mi rieči! Zar doista mislite, kojino se branitelji istine, vjere i ćudoredja gradite, da je sveta stvar na vas spala, neka bi joj život velikodušno obezbiedili? Ne — zaista ne! Jer kamo bi bili dospjeli, da neima vjera čvršćih stupovah? Naopako po nas i po trista putah naopako! Ostavite se dakle posve mirne sviesti knjigah, kojino s ote namjere čitate; okanite se posla vječne providnosti: ona će već znati poroditi, naobraziti i ohraniti si muževe, kojim će uz bolje sposobnosti i to osobito zvanje udieliti. Nu da ti neučinim krivo, koj bi baš rad s pojedinimi spisi pobliže se upoznati, a ti poišti knjige, u kojih će te vješti, savjestni ter izkusni ljudi uputiti; jer ako budeš sám razabirao, mogao bi proći poput onoga, kojno je, hoteć naučiti biljarstvo, svaku biljku kušao, te namjeriv se jednom na otrovnu zaglavì.

Napokon imade i takovih, koji da se izvine, ovako mudruju: Može biti, da će takove knjige kakove slabiše dirnuti, te na grieh navesti; nu nam nenaškodiše nikada. Tko ste, što-li ste, da ste se tako na visoko zamahnuli? Jeste-li kršćani, koje je tuga i pusta nevolja ukriepila, u kojih je preziranje svieta, ljubav kriepostì, a mržnja na opačinu čvrst korien uhvatila? Ne, ne! Mladi ljudi, neizkusni gospodičići, kojim utvornost što življim tek životom oživljuje, a vruća krvca žilami teče, na koje napast za čitanja dobrih knjigah, za koristne i spasonosne poslenosti, pače i za molitve navaljuje, pa više putah i nadvlada. — — To su ti razvikani junaci, koji hoće da pokažu svietu, da su moćni tobože odoljevati tim navalam; koji će pobrati i upiti bez svake pogibelji najvatrenije izraze strastih, najsramnije i najopasnije opise, kojimi takve knjige reć bi prekipljuju. Što — zar ste vi kriepostniji od Davida, mudriji od Salomona, čvršći u vjeri od Petra? Pak su ti borioci sasvim tim pali! A zašto? zato, jer su se iznieli na pogibelj; stoji bo pisano: „Tko ljubi opasnost, poginut će u njoj.“ Drzovitost je dakle, ovakovom se izlikom braniti, jer da ti pusti razlozi što valjaju, to bi isto tako mogao tko reći: ja sam dosta jak i zdrav, meni neće naškoditi nit otrovno jelo, niti pilo. Nu imade-li žešćega, te pogibeljnijega po srce i um otrova od nevaljanih knjigah?

(Konac će sliediti.)

Govor

Gjure Muzlera, kanonika zagrebačkoga, rečen u velikoj skupštini županije zagrebačke, dne 12. Siečnja 1864.

Presvietli gospodine veliki župane! Slavna skupština! Prije nego što o predležećem predmetu govoriti stanem, moram da uložim prosvjed proti nepristojnom nasrtanju na uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa našega, štovanja i zahvalnosti naše najdostojnijega, kao i neistinitom tvrdjenju g. odvjetnika Vrbančića, štono malo prije čusmo, dakako žalostnim srcem. — Slavna skupština! mila braćo! Evo vam u ovaj čas,

u ovoj liepoj dvorani, pred licem sveznajućega Boga, po duši svojoj izpoviedam, da ja, koj ću za njekoliko danah šestdeset i drugu godinu svoga života navršiti; koj sam iz sredine puka pronikao, od svoga se poroda tećajem 24 godinah posried puka kretao, pa zatim stranom kao kapelan, stranom pako kao župnik trideset i tri godine posried puka preživio; s pukom pobliže obćio, pače ga na dobro i rukovodio, koj sam po našoj slavnoj onda biskupiji, a sada nadbiskupiji zagrebačkoj, i preko njezinih medjah putovao, i posvuda sa svećenici i svjetovnjaci obćio, — da, rekoh, ja nigdje i nikada čuo nisam, dà niti jedne rieči o tom, da bi se koj župljanin, budi iz moje, budi iz drugih župah, na katoličku crkvu, majku svoju, s toga potužio bio, što ona svetu službu Božju u latinskom nerazumljivom jeziku drži, ili da bi samo jednu rieč o zamjeni jezika latinskoga s narodnim jezikom kod službe Božje bio izustio. Pa da je to, što glede napomenute zamjene jezika kod službe Božje obzirom na vierni puk rekoh, živa istina, to će mi zasvjedočiti svi iskreni i nepristrani štovatelji istine, svećenici i svjetovnjaci. Riečju naš prosti i vierni narod toga preinačenja neželi, već to želi njeka struka ljudih, koji glede riešenja toga pitanja neimaju poslanja. (Velika vika.) Dà, slavna skupštino! predležeće je pitanje strogo crkveno; (Vika.) a crkva je na saboru tridentinskom sljedeću odluku izrekla: *) („Akoprem sv. misa mnogo poučna za puk sadržaje, to ipak otci drže, kano da je neshodno, da se ona po raznih mjestih u narodnom jeziku obslužava. — Ali da s toga, što se stari svetom rimskom crkvom, svih crkvah materom i učiteljicom, odobreni obred svake posebne crkve zadržaje, ovce Isukrstove nagleduju, a djeca da neprose kruha, pa da nebude nikoga, koj bi im ga dielio: to zapovieda sv. crkveni sabor svim župnikom, i svim onim, koji duhovno pastirstvo obavljaju, da češće pod službom sv. mise ili sami, ili po drugih, osobito u nedjeljne i svečane dane, nješto od onoga, što se u misi čita, protumače, i osim ostaloga gdje koje otajstvo ove presvete žrtve razjasne.") Čujte mila braćo! štovana skupštino! Crkva, dobra, brižna i mudra majka naša drži za neshodno, da se sv. misa po raznih mjestih služi u narodnom, zemaljskom jeziku; no viernomu je katoliku, koj crkvu za spasiteljni, Duhom svetim vodjeni zavod, za mudru i ljubeznu majku drži, dovoljno samo znati, da je crkva ove ili one misli, za da ju (misao) ujedno štuje i prigrli. Nećemo se dakle povesti za onimi, poleg kojih bi slobodno i prosto bilo, da se tko u ono mieša, što nanj nespada; poleg kojih bi mi njekoliko možda crkovnjakah i svjetovnjakah, koji u tom obziru misije (poslanja) neimaju, držati imali za mudrije od sv. rimske crkve, svih crkvah matere i Bogom postavljene učiteljice. S toga držim i liepo molim, da se sl. skupština dalnjega viećanja o tom predmetu okani, i tim dokaže, da ni voljna nije crkvi, brižnoj i mudroj majci svojoj, prednjačiti. (Velika vika.) — Kad bih ja po prilici rekao: Jučer je na ovdašnjem županijskom sudu „Pozoru" izrečena presuda; ali pravo, „Pozoru" presudu izreći, nepripada napomenutomu u stvari nenadležnomu sudištu, već to pravo pripada duhovnomu stolu u Zagrebu; i s toga će se „Pozoru" presuda skrojiti u dojdući petak po duhovnom stolu u Zagrebu; — da bih ja to tvrdio, to bi slavna skupština pomisliti mogla, da sam ili rovar, koj, miešajući se u tudje poslove, rad bih obstojeći red poremetiti, ili — da u čas buncam; — pa kad bi sl. skupština tako o meni pomislila, pravo bi i dosljedno mislila. Fiat applicatio. Pitanje bo, štono žali Bože u pretres uzesmo, strogo je crkveno. Držim dakle i molim, da se sl. skupština okani dalnjega bezuspješnoga viećanja o pitanju strogo crkvenom, da nepodupire poziv obćinstvom županije virovitičke glede udjelotvorenja toga učinjen: „da se bogoslužje u svih rimo-katoličkih crkvah trojedne kraljevine u slavjanskom jeziku obslužavati ima;" već da rečeni poziv postavi ad acta, i ujedno izjavi, da će se s razlogah rimskom crkvom svih crkvah materom i Bogom postavljenom učiteljicom odobrenih, držati latinskoga za bogoslužje najshodnijega jezika. (Silna vika na govornika.)

Slavna skupštino! Ja govorim u miloj nam hrvatskoj kraljevini, govorim, — čujte liepo vas molim! govorim u katoličkoj kraljevini s katoličkoga gledišta, — pa ipak tolika na me vika! (O tempora, o mores!) — Kad bih ja na protestantskoj skupštini govorio, to mi se baš ni malo nebi dalo na čudo, što je tolika na me vika. Već je tomu trista godinah, što s napomenute strane, i to bez prestanka slušamo nemile prigovore proti našemu bogoslužju u latinskom jeziku; proricali su nevjernici bahato, da će sva ta naša služba Božja na brzo, i to s toga propasti, što je ona tobože bezsviestna i nerazumna; pa — čujte katolička braćo! — o koli sretan bio bih ja, kad bi ja u čas ovdje, i po sokacih ovoga grada, u prvostolnoj crkvi našoj, i po svih crkvah mile nam domovine iz punosti duše svoje vikati mogao: čujte katolička braćo, i po Bogu sestre katoličke, čujte na svoju utjehu, radost i najslavniju pobjedu. Ova naša sveta služba Božja, sa svetom misom na čelu, i danas još obstoji, obslužava se po svih krajevih vasionoga svieta, žrtvuje se Bogu u slavu, a puku na radost i spasenje, i tim se očevidno dokazuje, da oni nemili vikači nisu drugo, van lažljivi proroci. — Ali nova služba Božja, koju si protestantizam, latinski jezik i sv. misu odstraniv, satvori, ova nova služba Božja, koje krasotu i privlačnu moć njeka struka ljudih u zviezde kovaše, i od koje toliko očekivaše, nije štovatelje svoje ogrijala, dapače jih je hladne, a crkve prazne ostavila, te joj treba danas novih i lukavih

*) Radi nastavše vike naveo sam ovu odluku tridentinskoga sabora, kao i ono, što se niže med zaporke stavilo bude, u kratko, po jezgri dotičnoga predmeta.

sredstvah, da, pribavivši si priličan obstanak, svoj život produži. No rado vjerujem, da mi voljni nismo primjer prenavedene struke ljudih nasljedovati, i s toga se ufam, da će slavna skupština, okanivši se dalnjega debatiranja o pitanju strogo crkvenom, dotični poziv sl. županije virovitičke postaviti ad acta. (Velika vika.) — Nisam rad sl. skupštini nadalje i to bez preduška dosadjivati; — no ipak si pridržajem pravo govoriti o razlozih, s kojih katolička crkva službu Božju služi u mrtvom ravno, ali štovanja sasvim dostojnom jeziku latinskom, a ne u posebnih zemaljskih (narodnih) jezicih. (Ovdje sam govoriti prestao, pa izza dužega vremena, pošto bi naime više govornikah bilo govorilo, opeta govoriti stao, kako sliedi.)

Sl. skupštino! — Ja držim uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa našega za toli odličnu, štovanja i zahvalnosti naše toli dostojnu osobu, da, oprostite mi, što ću reći, ja gotovo neznam čovjeka, kojega bih glede znanja, izkustva i dobre volje s njegovom uzoritostju — sravniti mogao. To je moje individualno uvjerenje. S toga držim, da je svako nasrtanje na uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa našega ne samo nepristojno, već i griešno; i zato opeta prosvjedujem.

Slavna skupštino! Ja ću ono, što se katoličkoj crkvi ljuto, i to s toga predbacuje, što se ona kod službe Božje, a napose kod sv. mise, samo latinskim jezikom služi, ovako formulirati: Treba da narod znade, što kod službe Božje biva; treba da narod svećenika razumije, inače nemože, da s pobožnostju i koristju službi Božjoj prisustvuje. Buduć pako da crkva katolička svoje bogoslužje u mrtvom latinskom jeziku obavlja, to ona puku već u napried vrelo pobožnosti začepljuje, i mjesto da ga bogoslužjem k sebi privlači, odbija ga od sebe. — Ali sav ovaj prigovor neima čvrsta temelja, kao što će sl. skupština odmah uvidjeti, i kao što se štovana gospoda govornici o tom svaki dan putem vlastitoga izkustva osvjedočiti mogu.

Crkva katolička ima valjanih razlogah, s kojih službu Božju drži u mrtvom ravno, ali štovanja posve dostojnom jeziku latinskom, a ne u posebnih zemaljskih jezicih. Kao što crkva katolička jednu vjeru ima i izpovieda po svem svietu, kao što jednu i to istu službu Božju po svih krajevih svieta obslužava, tako takodjer hoće ona, da, u znak svoje jedinosti i občenitosti, u jednom jeziku službu Božju obavlja. Ovaj je jedini jezik ravno mrtav jezik, ali je baš s toga shodniji za obdržavanje službe Božje, dočim nam se nepromjenljivost vjere, u nepromjenljivih oblicih latinskoga jezika izražena, ukazuje. Svatko zna, kojim su promjenam pojedini zemaljski jezici podvrženi; s toga se crkva katolička za svoje bogoštovje, štono biljegom nepromjenljivosti s toga obilježeno biti mora, što se najvažnije istine, vječne i dosljedno nepromjenljive istine po njem izražuju, s toga se, rekoh, crkva za svoje bogoslužje takovimi promjenljivimi oblici jezika bez pogibelji poslužiti nemože, — a da o istoj dogmi kavgu i inat nezametne. (Halabučna vika i prostačko podsmjehivanje.) Buduć pako da crkvi inata i onako nefali, s toga, i što nije rada, da sama sebi još više prepirkah satvori, drži se ona čvrsto onoga jezika, koj je tečajem po nemalo 19 stoljetjah u njezinom krilu reć bi posvećen.

Ali je takodjer crkva ovom mudrom uredbom svojom u napried mnoge druge neprilike odstranila, koje bi jamačno nastati morale, kad bi se bogoslužje u posebnih zemaljskih jezicih obdržavalo. Tko nezna, da u svakom jeziku ima prostačkih izrazah i provincijalizmah? (Gadna vika.) pa baš s ovih prostačkih izrazah i provincijalizmah konačno bi se sbiti moralo, da služba Božja postane smiešnom, a pobudjenje pobožnosti da se ne samo neunapriedi, nego i pomuti. — Nadalje — kad bi se posvuda u narodnom jeziku govorila sv. misa, to bi se putujućemu svećeniku sbilo, da u inostranih državah svetu misu čitati mora u jeziku, kojemu nije vješt. Ili ćemo možda od svećenika, koj u Jerusolim k svetom grobu putuje, to zahtievati, da, čim do groba Gospodina Isukrsta Spasitelja našega, gdjeno je rad svetu žrtvu prikazati, dodje, odmah ima biti sposoban prikazat ju u turskom ili arabskom jeziku? — (S toga sam katoličkoj braći svojoj postao ruglom!) Kad bi misna knjiga posvuda sastavljena bila u narodnom jeziku, nebi-li u tom slučaju svećenik, koj je rad sv. misu čitati, u Rimu talijanskomu, u Monakovu njemačkomu, u Londonu englezkomu, u Petrogradu ruskomu, u Zagrebu hrvatskomu, u Pešti magjarskomu jeziku vješt biti morao? Dà; ili bi se za vrieme svoga putovanja u inozemstvo odreći morao onoga milinja, koje bi mu tim u dio palo, što bi barem u nedjelju i zapovjednu svetkovinu misovati mogao. No takove se žrtve bez povrede pravice, bez povrede ljubavi prama Bogu i iskrnjemu tražiti nemogu.

Veli se nadalje, da puk jezik latinski nerazumije. To je istina, ali je i to istina, da svaki Rus, svaki Talijan, svaki Niemac, svaki Hrvat nije vješt jeziku one zemlje, u koju putuje. Jeda-li će prosti Rus u Francezkoj francezku, a prosti Niemac u Rusiji rusku misu razumjeti? Za ovakove slučaje neima narodni jezik baš ni najmanje prednosti pred latinskim; — pa kako često nastaju ovakovi slučaji u naše doba, gdjeno se izseljenja sve to većma uzmnožavaju, dočim su putovanja jako olakšana. Dosljedno, kad bi se takodjer latinski jezik kod mise narodnim zamienio, tim nebi još nipošto za sve slučaje pomoženo bilo.

Ali bi barem u načelu pomoženo bilo, vele oni, koji su radi slušati misu u narodnom jeziku. Domaći bi barem puk službu Božju u svojem jeziku obdržavanu razumio, tako bi na priliku Slavjan slavjansku, Niemac njemačku, Francez francezku službu Božju razumie, pa i treba da ju razumije, ako mu se drugčije hoće, da

se Bogu klanja u duhu i istini. Ali oni, koji tako govore, i nemisle o tom, da barem sv. misa nije ustanovljena na pouku, već jedino na potaknuće na dobro, na pobudjenje pobožnosti, na uzobraženje srdca. Propovied pako mora da pouči, i zato se ona u narodnom jeziku držati mora, kao što se i drži u narodnom jeziku. Idite, liepo vas molim, štovana gospodo! da Bogom vas zaklinjem! idite u nedjelju i u zapovjednu svetkovinu u crkvu, pa ćete, osobito u ladanjskoj župi, kojom upravlja svećenik, koj je umom, voljom i srcem duhovni pastir, — na veliku radost svoju čuti, kako vierni puk na počelu sv. mise, padši na koljena skupa sa svojim duhovnim pastirom moli preliepu molitvu, i to u narodnom jeziku; čuti ćete zatim u narodnom jeziku dotičnu poslanicu, ili dotično štijenje iz sv. pisma; čuti ćete sv. evangjelje, izza evangjelja propovied, po dovršenoj propoviedi dotično poglavje kršćanskoga nauka, dotična obznanjenja, pa na to propisane molitve, — sve u narodnom jeziku; po dovršenoj sv. misi čuti ćete preliepu molitvu, koju vierni puk onda moli, kada na pozdravljenje Gospino zvoni, molitvu, koju bi i mi po sokacih i trgovih ovoga grada narodu na primjer moliti morali. — Ali, štovana gospodo! potrudite se takodjer po podne u crkvu, pak ćete čuti, kako se mladež mužkoga i ženskoga spola u kršćanskom nauku poučava, izpituje i uvježbava; čuti ćete, možda na sramotu svoju, što mladež iz vjeronauka znade; čuti ćete opet molitve od „Otčenaša“ do „četiri posljednja čovjeka,“ pa na to „litaniju Gospinu,“ sve to čuti ćete u narodnom jeziku, i primiti ćete napokon, „svet, svet, svet“ — dakako u narodnom jeziku pjevajući, blagoslov, i ovim okriepljeni možda ćete i vi uvidjeti, što prosti i ujedno vierni puk dovoljno uvidja, naime da mu glede obdržavanja službe Božje ništa nepreostaje, što bi još od crkve preblage majke svoje željeti mogao. — Propovied, kao što rekoh, mora da poučava, a sveta je misa ustanovljena kano žrtva, koja se Bogu, a ne puku, već za puk prikazati ima; dosljedno je malo do toga stalo, da-li narod ono, što misnik pod misom govori, razumije ili ne, dovoljno je, što Bog jezik svoga svećenika razumije. — Ali sv. misa nije ni tom namjerom ustanovljena, da ona sama po sebi svoj sadržaj puku raztumači, već je to zadaća propoviedi, vjeroučbe i školskoga nauka. Sjetimo se gore napomenute odluke tridentinskoga sabora, pak ćemo uvidjeti, da se sredstvom propoviedi oko toga nastojati ima, da puk svetu misu sve to bolje razumije; i baš s toga drži se propovied u narodnom jeziku. Da pako puku kod sv. mise potaknuća na dobro i pouke neuzmanjka, to imamo molitvenike u narodnom jeziku sastavljene, koji sve strane sv. mise i ceremonije razlažu. Tko si dakle razjasnjenje i pouku pribaviti želi, može ih u knjigah naći, i u propoviedih čuti. Sama pako sv. misa samo je na pobudjenje pobožnosti, i s toga je latinski jezik kod svete mise zadržan. Ali stavimo, da se sv. misa u narodnom jeziku odpjevati i čitati ima: to i u tom' slučaju, kad bi crkva velika i množinom puka natrpana bila, oni, koji na daleko stoje, nit bi svećenika razumjeti, nit ga duhom sliediti mogli. Dne 5. Srpnja god. 1863. odpjevana nam je pod sv. misom poslanica i sv. evangjelje u hrvatskom jeziku, dakako na veliku radost; pa koliko ih je, koji su, što je odpjevano, razumjeli i zapamtili? A kod tihe mise što bi puk razumio? Toliko, koliko i sada razumije. — Stavimo napokon, da bi narod sve, što se kod narodne mise čita ili pjeva, od rieči do rieči čuo, to ipak razumio nebi, što čuvene rieči znače, te bi se i u tom slučaju k propoviedi, vjeroučbi, školskomu nauku i molitvenikom uteći morao. Tim dakle, što bi se misa u narodnom jeziku govorila, nebi protivnici nikako postigli, što bi, po rieči svojoj, rado postići; sveta bo misa, kao što već čusmo, nije na pouku, već samo na pobudjenje pobožnosti uvedena.

Što se pako onoga tvrdjenja tiče, kano da se puk od naše sv. službe Božje tim odbija, što se ona u nerazumivom jeziku obdržava, to iskreno izpoviedam, da mi u naših barem hramovih ništa takova neopažujemo, dapače svojima očima vidimo, da svaki dan prije podne dosta pobožnih, a ne samo znaličnih, dakako takovih ljudih k službi Božjoj dolazi, kojim je milinje biti kod naše sv. mise, — u samu pako nedjelju i u zapovjedne svetkovine svaki put su nam crkve podobro pune, (Neslano podsmjehavanje.) — pa kad bi i obrazovane struke ljudih našu sv. misu po neizgovorno velikoj dužnosti svojoj pohadjale, i tim prostomu narodu u dobru i na dobro prednjačile, to bi se crkve naše dubkom napunile, a oni bi se sami osvjedočili, da je narodni jezik kod službe Božje u nas katolikah toli odličnim načinom zastupan, da mi u tom obziru nijednomu obredu pod suncem ni sjene prvenstva, nekmo-li ikakve prednosti ustupiti nemožemo. — Iz svega, što gore rekoh, samo po sebi sliedi, da naše sv. bogoslužje neima odrivne moći s latinskoga jezika, u kom se drži, kao što obratno bogoslužje s toga još neprivlači, što se u narodnom jeziku obdržava; inače bi crkve protestantske po nedjeljah dubkom pune biti morale, to pako nestoji; a da to sbilja nestoji, to je učin, koj se zanijekati nemože, pa koga je volja, može se i sam o istini moga tvrdjenja osvjedočiti, a ja ću ovdje bez svake i najmanje povrede ljubavi samo ovu opazku učiniti, da kad bi crkva s narodnoga jezika postala tako privlačna, izvan katoličke crkve ukazat bi se morala daleko veća ljubav — veća sklonost na pohadjanje službe Božje. Ali to, kao što se znade, nije tako, dapače je nehajstvo prema bogoslužju do toga stepena dospjelo, da je već nuždno bilo nova sredstva, hitroću na tu svrhu izvijati, da se crkve samo prilično napune. No to su sredstva, štono su samo paliativna, kojimi se ništa drugo van licumjerstvo, nikako pako blagodušna pobožnost i ljubav prema domu Božjemu postići nemože.

Onim pako, koji pozivajući se na susjednu nam velecienjenu biskupiju senjsku, gdjeno se služba Božja u narodnom jeziku obavlja, mnogo koješta navedoše, imam odvratiti: da mi katolici svaki, svetom rimskom crkvom svih crkvah materom i učiteljicom odobreni obred ljubimo, cienimo, štujemo, te da se sa sljedbenici napomenutoga obreda u duhu bratinske ljubavi grlimo; da braći senjske biskupije iskreno na tom čestitamo, što ondješnji puk rado ide u crkvu k svetoj službi Božjoj, te je bogoljuban, pak u njihovom svetom veselju iz svega srca udioničtvujući, ujedno ih pouzdano molimo, da oči pameti svoje obrate na naše hrvatsko Zagorje, da nereknem, na mnoge, prostrane nadbiskupije naše i katoličkoga svieta´— strane, pa će se i oni s toga, što zagorski puk rado ide u crkvu, što službu Božju, a napose sv. misu odličnim načinom ljubi, i što je bogoljuban, uzradovati, i nam čestitajući postati dionici u našem duhovnom veselju. No budući znamo, zašto sv. rimska crkva, preblaga majka, u razna vremena i po raznih mjestih duhovnoj djeci svojoj dopuste daje, budući znamo, da je stanje mile nam biskupije senjske obzirom na narodni jezik, kojim se ona kod službe Božje služi, iznimno, a sama biskupija senjska prema inim rimo-katoličkim biskupijam po svih krajevih svieta, gdjeno se sv. misa u latinskom jeziku drži, neznatna reć bi čestica; budući crkvi, mudroj i brižnoj majci svojoj prednjačiti nit hoćemo nit smiemo; budući napokon dobro znamo, da služba Božja svoju moć, kojom puk k sebi priteže, neima od jezika, u kom se obslužava, već od Isukrsta Boga-čovjeka, koj je u naših katoličkih crkvah uztrajno nazočan; to mi neimamo gotovo razloga, s kog bi samo zaželjeti mogli, da se latinski jezik, (ova obćenita bratinska i štovanja najdostojnija sveza katolikah, a napose katoličkih svećenikah, riečju katoličke crkve), — kod službe Božje s narodnim jezikom zamieni; mi bo znamo, da baš latinski jezik zadaje službi Božjoj njeki otajstveni oblik, koj dakako svoju takodjer privlačnu moć imade. *)

*) **Katolička služba Božja, i ovoj na čelu sv. misa pravu privlačnu moć svoju ima, ne od jezika, u kom se obdržava, već poglavito u svojoj bitnosti — u samoj sebi ima svoju privlačnu moć, da upravo reknem u pravoj, zaistnoj i milosti punoj nazočnosti Gospodina Isukrsta Spasitelja našega, koja nazočnost nije stegnuta na čas užitka kod sv. pričesti, već je, — na svrhu veličanstvenoga čina, — čina neizvidljive ljubavi i požrtvovanja, — u nekrvnoj žrtvi uztrajna. Isus-Krst, koj sam sebe Bogu Otcu otajstvenim načinom prikazuje, Isukrst, koj je pod sv. misom na naših oltarih pribitan, ovaj je Isukršt ona privlačna moć, onaj magnet, koj narod u naše crkve privlači. On sam negovori ni rieči na naših oltarih, pa ipak razumije puk ovaj jezik mučanja, — a misnik govori ravno, ali nerazumljivo, pa ipak znade sav sviet, što misnik govori, i s misnikom govori isto sav sviet, — a puku godi, dà slast mu je, što ovoj otajstvenoj službi Božjoj prisustvovati može. A zašto to? Čujte! Ako se takodjer ništa negovori kod sv. mise, ili se nerazumljivo govori, to se puk ipak na bogoljubnost potiče, Božjom milošću okrepljuje, i svetim blagoslovom usrećava, i zato mu je biti kod sv. mise upravo milinje.**

Radujmo se dakle svomu odličnomu i otajstvenomu posvetilištu sv. mise, i duhom poniznosti proniknuti štujmo razloge, s kojih je crkva u svojoj mudrosti naredila, da se ova otajstvena žrtva baš ovako, a ne drugčije prikazuje. Crkva posve dobro znade, što sama čini, i što je rada tim postići, što sv. misu pravilno u latinskom jeziku služi, pa i to znade crkva posve dobro, da obslužavanje sv. mise u latinskom jeziku nikakve štete neprinosi ni samoj službi Božjoj, ni puku. Crkva je u svem, što čini i odredjuje, brižna, dobra i mudra majka. Što ona učini, učinjeno je dobro! S toga nam, viernoj djeci crkve katoličke iz punosti duše reći valja: Gospodine Bože, sve dobro i ufanje naše, upravljaj, ponizno Te molimo, svetom crkvom svojom, a nas u njezinom krilu spasenje svoje, milošću tvojom djelujuću djecu svoju rukovodi, da mi za tvoja sveta otajstva prijanjajući služimo Tebi tielom i dušom. Rekoh i spasih dušu svoju!

Noćna učiona u Rimu.

Koliko se pazi na obuku, nabožnu i svjetovnu prosvjetu puka u Rimu, tomu su jednim dokazom i noćne učione, ustrojene na način katoličkih djetićkih družtvah. Duhovnici i svjetovnjaci uzimlju na se bez plaće trud, da uče djecu i mladiće, koji po danu nemogu polaziti učione, dakako ne, da izuče u njih učenjake, nego barem dobre kršćane, poštene i marljive gradjane.

Prvu ovakovih učionah uvede god. 1819. Jakov Casoglio, ubog rukotvorac, od zanata drvorezni kipotvorac. On sakupi oko sebe njekoliko bezposlenih dječakah, koji skakahu po obalah Tibera, nagovoriv jih prijatnom riečju i namamiv malenim darom u svoj stan. Počme jih dakle učiti ono nješto, što sam znadijaše od svjetovnih znanostih, a do mala priskoči mu u pomoć njekoliko revnih svećenikah. Nije proteklo mnogo vremena, a za kukavnim zanatnikom povede se njih množina, ter sada ima u svakom od trinaest kotarah grada Rima po jedna takova učiona s ukupnim brojem oko 2000 učenikah. Uzdržavaju se o dobrovoljnih darovih i crkvenih zakladah, što jim je sadanji papa ustupio. Pio IX., kojemu su ove učione osobito na srdcu, a i često jih iznenada pohadja, najveći jim je dobročinitelj; jer jim svake godine iz vlastite blagajne podaje znatnu svotu novca. Uredno uči se u njih čitat, pisat, računat, glavna uputa u risanje, a osobito vjeronauk. Kad dječak navrši osmu godinu, može stupiti u noćnu učionu (ali samo takov, koj sbog posla po danu nemože polaziti učione), i polaziti ju dotle, dokle se neučvrsti za život; s toga ima tudier malenih i velikih dječakah. Trošak svake učione odnosi po prilici 20 škudah na mjesec ili 240 šk. (oko 500 for.) na godinu. Troši se pako na ulje za svetiljke, papir, tintu i knjige, što se sve daje učenikom badava; najviše odlazi na stanarinu, pokućtvo i na plaću nadzorniku. — Glavar učione zove se ravnatelj, i taj je uviek svećenik, pak on u družtvu s učitelji (duhovnici i svjetovnjaci) radi po sve načine, da mlade zanatnike naobrazi nabožno. Dàkako sve je na ravnatelju učione, koj ju ljubeznim duhom oživljuje.

Ja sam se spoznao s jednim takovim ravnateljem, te bih ga uvrstio medju prve odhranitelje svieta — to je drugi Josip Kalazančki. Gledajuć ga prvi put, malo da ga neosudih medju cjepidlačare pedante; ali na skoro promienih nagli svoj sud. U njegovoj učioni sakuplja se, čim „Zdrava Marija“ zazvoni, hrpa mužke ulične klateži iz najgorega predjela gradskoga u većoj sobi, prosto urešenoj slikami i shodnimi napisi. Poslie kratke molitve počima izpit iz katekizma. Svećenik ravnatelj pita simo tamo, prozivlje sad ovoga sad onoga, te dočim njega čvrsto drži na oku, drugi slušaju, da bi po tišini miša čuo. Gdje se začuje i kakov malen štropot, onamo zasine sokolsko oko ravnateljevo, kojega većma ljube, nego ga se boje, tako, da sam od čuda sam sebe upitao: Zar je to talijanska ulična klatež? Poslie izpita iz katekizma, što izpade odlično, porazdieliše se učenici na zapovied ravnateljevu u bližnje sobe, četiri razreda, gdje učitelji nastave nauk iz raznih strukah. I tu bijaše strog red i tišina. Ravnatelj dovede me u svaki razred, gdje sam malo postao, a imperatora razrednoga t. j. najvrlijega učenika nagradio jednim papettom (dvadeseticom).

Izišavši van u prednju sobu upita me na samu vrli ravnatelj smijućke: „Što mislite? kako vam se dopada moj postupak? Vidite, da s ovimi mladići ozbiljno i strogo nepostupam — propao bih. Mladeži treba krepčine i odrješitosti, ali prijatne. Do sada nisam se još nijednoga učenika dotaknuo niti prstom; ali sam ipak ja njihov strah, kako mogoste sam opaziti. Boje me se, a opet me imadu radi. Kada kojega sretnem na ulici, pozdravim ga, razgovaram se s njim, kano sa starim znancem i prijateljem; nu u školi držim ja ote ugurzuse u strahu. Medjuto nije uviek ni tako. Imamo uz kuću vrt, a u njem igre, pak se tudier mogu veseliti do volje. Sile nerabim nikakove, a niti je mogu rabiti: svaki može doći na nauk ili izostati, kako mu se svidi. Većina je njih siromašna, pak s toga, da mi marljivo dolaze na nauk, pomažem se ovako. Jedan ili dva puta na mjesec priredim na svoj trošak svim učenikom pranzo (objed), t. j. stanovita dana, kada nitko osim mene nezna, prostre se u školi stol i nanj pomeće čitav objed: po funta mesa, makarunah variva, po hljeb kruha, mjerica vina itd. Kad o Zdravoj Mariji doteku dječaci u školu, dadem baciti srećku, tko-li će se od prisutnih pogostiti pripravljenim objedom. Koga sreća zapadne, tomu reknem, neka sve pobere pak nosi kući roditeljem. Taj se večer goste kod njegove kuće. Buduć da dječaci neznadu, kad će biti pranzo, to svaki dan dolaze marljivo u učionu i sigurno me vesele svojim ponašanjem.“

Dopis.

Iz Rima. (Kuščić iz prijateljskoga dopisa). U nas se zna, da su kanonici sbornoga kaptola sv. Jeronima poput inoga katol. Slovjenstva svu minulu godinu slavili i častili tisućnicu u zahvalni spomen na blagoslovno apoštolsko djelovanje svete solunske braće medju narodom slovjenskim; poznato je, kako su se s inimi katol. Slovjeni složili, te osobito sjajno svetkovali peti dan mj. Srpnja pr. lj. Prema tomu dostojno smo godišnje slavlje zadnjega Prosinca zaglavili. Svečanost je obavljena bila usljed tiskanoga poziva prvo podne, čim se isti dan po podne po običaju imao odpjevati samim sv. otcem „Te Deum“ u veličanstvenoj crkvi al Gesù, kamo dakako svako dospjeti žudi. Svečanu službu Božju odpjevao je presv. g. biskup Fessler, prislužiše pak gojenci zavoda njemško-ugarskoga s onom točnošću, kojom se svagdje odlikuju. Prisustvovaše uz preč. kanonike kaptola narodnoga mladenci poljskoga i rusinskoga odgojilišta sa svojimi starešinami i ini u Rimu živući Slovjeni. Pop Josip Fabi rekao je svečanosti našoj primjerno slovo talijansko, spomenuv, koliko su sv. braća zavredila za crkvu rimsko-katoličku, koliko na pose za Rim, koliko su s toga od pape Adriana II. i od Rimljanah bili počitovani i slavljeni, te koliko dan danas sv. otac žrtvuje i nastojava oko izkapanja starodrevne bazilike sv. Klementa, odkle Slovjenstvo po nedvojbenih spisih i najnovlje našastih tudie spomenicih željno izgledje grob i moći sv. Cirila, prenešene iz sv. Petra vatikanskoga u hvaljenu crkvu, kojoj su naši blagoviestnici sobom donesli najskupocjenije blago, najme moći svetca joj zaštititelja. U pobočnoj kapeli posvećenoj našim apoštolom izložen bijaše u liepom moćniku ostanak sv. Cirila, čim je uzoriti stožernik i nadbiskup pražki našu crkvu nedavno darovao. Tuj je po slovjensku odmašio nadzornik u rusinskom zavodu uz podvorbu mladjanih Rusinah. Za službe i nakon nje trajaše upisivanje u „pobožnu bratovštinu“ pod zaštitom naših svetacah, a za sjedinjenje razkolnikah s rimskom crkvom. Do sad Bogu budi hvala liepo se kolo takovih pobožnjakah uhvatilo. Dao blagi Bog te Slovjenstvo vriedno znalo ocieniti svete napore svojih preporoditeljah i osobite skrbi sv. stolice, s kojih su sjajno ime stekli u našoj crkvenoj poviesti Adrian II, Inocencio III. Nikola V, Siksto V, Vrban VIII. i najvredniji jim nasljednik Pio IX., koj je pomenutu bratovštinu potvrdio i obilatim oproštenjem okitio. — Koj se pri našoj svečanosti ni prekrstit mogao nije, tomu se Bog smiluj.

Gosp. nadpopa ovoga kaptola ide čast i zahvalnost, što ni sad nije požalio ni truda ni troška svoga, da što sjajnije i urednije naše slavje zaključimo. Da ste zdravo i veselo, pa nam nabožno družtvo što bolje njegujte.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 24. t. m. izdao je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup pastirsku poslanicu na svoje svećenstvo o načinu, kojim svećenstvo domoljubje najvred-

nije zasvjedočiti može. Uzela je naime nj. uzoritost dokazati, da onaj svećenik zaslužuje sbilja ime pravoga domoljuba, koj svoje svećenske i pastirske dužnosti kako valja vrši, a od toga da neima svećeniku niti dostojnijega niti uzvišenijega domoljubja. Jedno i drugo obširno razlaže i dokazuje uzoriti stožernik najprije u obće gledeć na zvanje svećenika i duhovnoga pastira, koj dočim nastoji oko vjekovita blaženstva ljudih, zajedno je najvećom podporom i orudjem vremenite njihove sreće. To potanje izvadja promatrajući svećenika i dušobrižnika u vršenju pojedinih njegovih dužnostih. Ovdje se jasno i preliepo dokazuje, kako i koliko revan duhovnik domovini dobra učiniti može sviestnim nastojanjem oko povjerene si učione, pobožnim upravljanjem bogoslužja i marljivim propoviedanjem slova Božjega, razboritim upravljanjem pokornikah, mirenjem zavadjenih suprugah i domarah, tješenjem u raznih nesrećah, odgovaranjem od bezdušnih samo svoju korist tražećih a puk upropašćujućih zavoditeljah, svestranom brigom za bolestne i mrtve svoje vierne.

Na koncu napominje nj. uzoritost tužno i opasno stanje, u kom se nahodi Europa u političkom i socialnom obziru, odkud joj priete nesgode, kojim se veličina i konac predviditi nemože; nabraja i sredstva, što ih ljudi, a poimence car francezki preporučuje, pa zaključuje, da tu neima drugoga lieka, do onoga, što ga naznači sv. otac, da se naime sviet povrati opet k onoj vjeri i crkvi, koja ga je već jednom iz sličnih nevoljah izbavila i civilizirala, — jer bez toga ostat će bezuspješni svi sastanci, konferencije i kongresi.

Glede korizmenoga posta i odpusta odanj s dovoljna razloga ostaje kod onoga, što bje za prošle dvie godine odredjeno.

— Županija požežka odluči podupirati molbenicu županije vjerovitičke u poslu bogoslužnoga jezika, te će se u to ime molbenicom obratiti na uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga.

Iz Beča. Slušatelji sveučilišta i tehnike pozdraviše prof. Dr. Oppolzera kao utemeljitelja učeničke bolničke družbe. Tom prigodom reče jedan vilinskih sinovah govor, žestoko sboreć o tmini njekadanjega vremena — „von schwerem Fluche der akademischen Bürgerschaft“ itd. a tomu pridade: „Schon die unglücklich gewählte Nachbarschaft der freimüthigen Studenten mit den finsteren Vätern des heil. Loyola war ein Zeichen dafür“ itd. Tomu mladiću vidi se to zlatna sloboda, gdje učitelju u oči smie psovati vas častni stalež austrijanskih državljanah, a učitelj ga još sbog toga počasti šampanjcem. Hvala liepa na takovu primjeru humanizma u Beču. Njeki bečki list piše naime: Kad je bio gotov s govorom taj vrli mladić, koj po svojoj prilici ježuite pozna iz Eugena Sue i Hans Jörgela, rečeno bje još njekoliko govorah, a poslie bješe pozvani svi prisutnici u bližnje sobe, gdje stajahu čitave gomile staklenkah sa šampanjcem, kojega kapljice nise dugo čekalo na slobodu.

Iz Erdelja. Poznata bezjačka sljedba Nazarenacah, kojoj je temeljno načelo to: da se djeca imadu krstiti istom u dvanaestoj godini, a svećenikah i ženitbenoga zakona da netreba itd., pojavila se u mnogih mjestih u Erdelju, ter se mnogo o njoj govori. Glavno sielo reći bi da joj je Mezö-Vásárhely, gdje je sljedbi načelnikom njeki skitalica djak, te puku drži mahnitaške govore. Gradskomu poglavarstvu medjuto nisu se dopala načela vjere toga svetoga proroka, pak ga je dalo zatvoriti, a to se zadnjih danah dogodi i njegovim njekojim najrevnijim privrženikom.

Iz Londona. U crkvi sv. Spasitelja kršćeno je nedavna u jedan dan 189 djece. Od ove bijaše 78 izpod 2 godine, 76 stare od 7—8, 32 od 8—14 godinah; a troje preko 14 godinah. Tamošnji gradski misionari opaziše, da toga ima još i više, ter podjoše od kuće do kuće, da razvide, koliko još ima nekrštene djece. Tko bi vjerovao? U 32 ulice gradskoga predjela, koj broji 11,170 dušah, našlo se je 582 djece, koja jošte sv. krstom nebješe preporodjena. Od ove djece kršteno je dakle ono 189; a po takovu preostaje još blizu 400 nekrštene. A što, kad se pomisli na vas grad, koj broji blizo tri miliuna dušah! Kolika je to grozota, kad se pomisli, kako u naših velikih gradovih raste mlado poganstvo.

* U jednom frankfurtskom listu ima razračunan dug sve Europe. Po tom tišti Europu dug od 68,487 miliunah — dakle 68½ miliardah franakah. Uzamši, da u Europi žive 280 mil. glavah, to na svako diete, kada dojde na sviet, ide dar od 244 fran. duga u kolievku. God. 1805. bijaše na Europi javno duga samo 4 miliarda; pak ako tako bude napredovala, to će joj blagostanje za pol vieka skočiti na novih 60 miliardah duga. Čestite budućnosti!

Javna zahvala.

Visokorodjeni gospodin barun i kr. komornik Rudolf Bedeković Komorski, sam je dobrohotno kao zaštitnik župne crkve sv. Barbare u Komoru istoj 100 for. a. v. blagostivo pokloniti izvolio; što podpisani u ime ciele zahvalne mu župe javno obznanjuje.

Donat Sakač,
župnik komorski.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 5. U ČETVRTAK 4. VELJAČ 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Kršćanski život u Francezkoj i Renanov napadaj.

Radile su mnoge ruke i rade još neprestano, da Renanovu bogomrzku knjigu, nezualo joj se za ime! utisnu i u zadnju kršćansku kolibicu. Nebi ravno toga toliko u nas, al tim više u narodah od nas većih i u knjizi naprednijih. Tako za Niemce izadjoše četiri razna prievoda, i njekoji od njih i u više izdanjah. Dapače prirediše posebna izdanja za puk, te prodavaju knjigu skoro u neciénu. Bože moj! da je ta knjiga sám biser i zlato, nebih se čudio, što se toliko oko nje jagme. Al ovako, gdje je izdajničko pismo, u kojem se uglavljuje, da se opet „ubije početnik života“! — No mnogim nosi i više nego-li trideset srebrnjakah pa bi htjeli, da im se dobitak razplodjujuć tu knjigu postostruči; samo da im nedonese i samokrv i prokletstvo Judino! Drugi, kano njekadanji pisci i Farizeji, al od njih mnogo razsipniji, nemare tratit nikakovo blago ni trud, samo da im se što savršenije Isus iz srdacah kršćanskih izda. Treći pako jadnici, skoro plačniji od obijuh prednjih, izdajice bivaju i nehotice, pa još za svoje novce! Vuče ih pusta znaličnost i griešna lahkoumnost, te padaju i neznajuć u mreže onim zavodiocem. Al zar na to sve šuti kršćansko srce?

Nipošto! već glasno odbija i kori toliko zločinstvo. U Francezkoj pako ponajglasnije, gdje je samih brošurah proti onoj knjizi izašlo do sedamdeset. Od njih su njekoje upravo odlične, te stekle mnogo izdanjah. Tako Freppel-ova*) doživi jedanaesto, Lasserre-ova**) pako i dvadeseto izdanje. A koje nisu sadržajem baš najodličnije, one barem zasvjedočavaju žarku revnost svojih pisacah, pa i to ovdje nješta vriedi. Jedna od izvrstnijih onih brošurah prevedena je do sada i na njemački jezik, s nakladom kod Steinhausera u Pragu, a ta je: „Isus Krst jest Bog“ od Parisis-a, biskupa Arras-koga. Pa sam iz nje ovdje povadio njekoje crte, koje nam u kratko crtaju današnji kršćanski katolički duh u Francezkoj.

Tri stoljeća, veli pisac, rádi jur um ljudski, da uništi vjeru. U njegovoj su službi i pero najmoćnijih pisacah i buzdovan najbezbožnijih i najsilovitijih prevratah. Pa što je do sada uspjeo? zar je vjera izginula? Živa je i koliko je živa, poznat će se osobito po ovih trih znacih: po trojoj časti, koja se izkazuje svetomu križu, presv. oltarskomu otajstvu, i Mariji materi Božjoj.

Što se tiče čašćenja sv. križa, to osobito spominje, da se najpače po sjevernih stranah Francezke dižu kalvarije, to jest da se osavlja križ, komu se pod okrilje stavlja kršćanska obćina, i da to biva uz veličanstveno slavlje, i da se svi bez iznimke natječu, kako će ga i više uzveličati osobnom svojom nazočnošću. Dà Francezka da je, koja o tom nastoji, da se svigdje opet osovi, gdje bijaše svaljen ili pogrdjen križ. Francezi da su uzvisili krst u Africi, na Libanu u Kini i Meksiku. I to da su učinili na dopadnost svega civiliziranoga svieta: jer su to one visoke i prave ideje, koje kreću svietom uzprkos opirućem se materializmu i mnienjem, koja bi ga zavest rada.

Misao vriedna, da uz nju malko postanemo. Toliki se upinju, da sruše križ, na kom bi propet Bog-čovjek, a u isti mah diže se križ na svih krajevih zemlje. U Francezkoj kano da se ugniezdio antikrst, a baš Francezi visoko uznose krst. Francezka politika, rekao o njoj što tko hoće, ona ipak služi, ili hotice ili nehotice, kršćanstvu! Koliko mora boljeti one zaklete neprijatelje kršćanstva, da je križ jošte uviek znak prave čovječnosti i prave

*) Examen critique de la vie de Jésus de M. Renan. Paris.
**) L' Evangile selon Renan. Paris.

civilizacije! Tako znade Isus zasramiti neprijatelje svoje. Al idemo na drugi znak živoj vjeri u Francezah.

Za presv. euharistiju kano misu kaže pisac, da svuda sve obitelji davaju čitati mise za žive, a osobito za mrtve. Da se svaki dan utemeljuju mise ili darovanjem ili oporukami. Da javna upraviteljstva, kako bi se polaz sv. mise olakšao, čine sve moguće žrtve, popravljajuć, razširujuć i iz nova uredjujuć hramove i ta revnost i to požrtvovanje da sve više raste.

Još je uznositije, što kaže za euharistiju kano pričest. Prva pričest djece da je u svih obitelјih dan sveta veselja, i zadnja pričest bolestnikah da im je obilat izvor prave utjehe. A što je vremena medju tima krajnima točkama, u to da je kod odraslih pričest danas češća, nego-li bijaše ikada od prvih stoljećah crkve. Naročito uzkrsna pričest u većih gradovih a najpače u glavnom gradu da je najsjajniji dokaz vjere kršćanske.

Sretna biskupa, pomislih si, koj može neprijateljem u oči šta takova kazati za svu Francezku! Gdje su tu za francezkimi zaostali naši gradovi! Il su morda naši gradovi francezke daleko nadmašili izobraženošću, jer je mnogim to znak izobraženosti slabo ali ništa držati do vjere? Neopire se prava izobraženost vjeri, nit vjera pravoj izobraženosti, pa će i u tom uz vruću molitvu i apoštolsku revnost našega svećenstva s vremenom i kod nas biti bolje.

Spominje pisac i neprekidno poklonstvo presv. oltarskomu otajstvu, i darove, koji se prinose na žrtvenik za potrebe bogočašća. I u najsiromašnijih župah da se čine takove žrtve što velikodušnimi darovi, što osobnom radnjom. Koliko to nemora peći Renana i ortake mu, što uzprkos njihovu nauku ljudi ništa nedaju za njihovu čistu, golu religiju bez svakoga spoljašnjega kultusa! Tako narav ljudska sáma osudjuje te mudrijaše, koji bi rado sve bogočašće čisto spiritualizirati, a u svem ostalom nisu no goli materialiste.

No koliko se tekar jaditi moraju ovi gledeć čast, koja se izkazuje bl. Djevici Mariji! Isusu odriču božanstvo, a evo vas sviet štuje i bogorodicu: može-li se življe izraziti vjera, da je onaj, koga ona porodi, Bog? I to je piscu treći znak vjere Francezah. No kolika je u Francezah čast blaženoj Djevici! Tko će, veli pisac, prebrojiti kapele i spomenike, koji joj se na čast dižu u današnje doba? tko-li djela pobožnosti i blagotvorja, što se čine pod njezinim blagoslovljenim imenom? Nije-li istina, da kakovo djelo nikada nenadje više simpatijah, i laglje uspjeha, nego kada se stavi u savez s čašćenjem Marije? Osobito spominje svibanjsku čast bl. Djevici, i veli, da se na nju skuplja sila božja puka obojega spola i svake dobe, a to tako u najživahnijih gradovih, kako u najposlenijih seoskih okolicah. A tko će, veli, izkazati, što joj sve pojedinci na čast čine? Da spomenem samo jedno, koliki-li nenose kolajnu sa podobom neokaljane Djevice? Matere ju vješaju o vrat svomu novorodjencu; njoj se pripisuju mnoga čudnovata ozdravljenja i obraćenja; i ona se u najnovijih ratovih francezkim vojnikom svakoga stepena sjala na prsima kano najmoćniji štit.

Toliko se časti u Francezah ona, za koju Renan u svoj svojoj povelikoj knjizi nesmože ni jednoga pohvalnoga izraza! Al ga kori kršćanski iztok i zapad i kore ga sva kršćanska stoljeća. Isti Muhamedanci zamieraju protestantom, da se nepristojno vladaju prama onoj, koju drže za majku Boga i Spasa svoga. Gdje je istina, je-li u tom tolikom suglasju stoljećah i narodah? ili u Renanovih ortakah? mislim, da nije premučan izbor. I naš narod nježno štuje prečistu Djevicu, s osobitom pouzdanošću preporuča joj svaku svoju potreboću, rado nosi uza se njezine slike, njezine kolajne; nije bo praznovjerje izpovjedit činom, da si se stavio pod možno okrilje njezino: i naš će narod revnim nastojanjem vriednoga našega svećenstva rastuć sveudilj u vjeri s ogavnošću odbiti one gadne hulitelje bogorodice i sina joj Boga-čovjeka.

Što će dakle uz takovu vjeru opraviti Renan i pomagači mu s knjigom svojom? U Francezkoj jamačno ništa, a ni drugdje, ako Bog dá. Pa da im i podje za rukom silovito ukinuti javno bogočašće Isusa, zar su tim već svladali? Pouzdana je ona rieč Gospodnja: „i vrata paklena neće je nadjačati“ — pouzdana te vjekovi izkušana. U prvom zametku jur sva se paklena sila bila na crkvu božju oborila: židovska lukavost i potajna okrutnost, i sva željezna moć ogromnoga rimskoga carstva, narodi i vladari vojevahu proti njoj, a ona sve svlada i skuči pod blagi jaram Isusov. A u naše doba što bi u Francezkoj? Tako zvani filozofi otrovnimi svojimi spisi okružiše skoro sve, što čitat umjelo: velika razuzdanost i pokvarenost moralna obuze sve striliše; medju samimi Isusovimi apoštoli nadje se više no jedan Juda; činilo se, da je sve podrovano, i jedna jaka navala da će srušiti sve. I ta dodje. Nečuven prevrat sa još nečuvenimi grozotami uzruje i uzmuti svu crkvu francezku iza dna, kano silan vihar more, i izbrisa crkvi Isusovoj skoro svaki trag u Francezkoj. Na Isusov žrtvenik podignuše boginju razuma — bludnicu. Ništa neostaviše, što bi na Isusa sjećati imalo, ni godine ni dani da se više po njem nebroje. Nastalo sasvim novo doba — antikrstovo. Ali gdje je? — Nestalo ga, a Isusu

je čast u Francezkoj skoro više nego igda. Nije-li to mutatio dexterae Excelsi? Neće Renan, da vjeruje čudesa: evo čuda božje providnosti za sve, koje istina u oči nebode! Neće-li pak nikako da prizna čudo, a on mora da prizna barem svetu istinu rieči apoštola Petra: da „osim imena Isusova neima pod nebom ljudem drugoga imena, u kom bi se spasit mogli.“ Nemogu ljudi nikako živjet bez Isusa. Tomu je živ svjedok Francezka, jer kad su već ukinuli religiju Isusovu, tko ih prisili, da ju opet uvedu? što ih ponuka, da ju uznesu na onolik stupanj? Tomu je živ svjedok i Renan sám. Jer zašto veli, da čovječanstvo nemože biti bez Isusa, i k čemu ono upravo njegovo farizejsko hvaljenje Isusa? Vidi, premda nerado, ali ipak vidi, da se je to osvjedočenje duboko uvriežilo u ljudska srdca, pa se ga neusudjuje izravno vriedjati, no bi je samo zavest rado. Ali badava mu trud i tu: čuvječanstvu nije dosta Renanova nagrda Isusa, ono hoće Isusa Boga. Tako viču sva stoljeća, tako kliče i naše doba. Nit čovječanstvu treba čiste Renanove religije, nit će ju ono ikad prozvati religijom Isusovom. Pa i kako će? kad sám Renan veli, da je Isus tu njegovu ideju čiste religije samo za časak uhvatio, a kasnije ju izpustio, da je ni njegovi učenici ni sliedećih devetnaest stoljećah shvatili nisu?! Ono što sám Renan mora izpovjediti, da je u glavi njegovoj i jošte njekoličine samo, ono nit je bila nit jest vjera čovječanstva. A neće ni biti, jer nije Renan prvi apostol te ideje, pa gdje joj je napredak? Već Isusu, onako kako ga časti katolička crkva, bit će slava i moć i kraljestvo u vieke.

p—.

Recimo koju o čitanju knjigah.

(Konac.)

Mnogi kažu, te valja dopustiti, da ćeš u romanih i po gdjekoji valjan i ćudoredan nauk naći, ter tako uz zlo i nješto dobra nabrati, kano što na njivi uz pšenicu podjedno i drač niče i dozrieva. Dopušćam, da se u takovih knjigah kadšto i mudar nauk iztakne, da se opačine ukoravaju, te od opačinah odgovara i odvraća. Istina je; neka jim bude za sada to osvjedočenje; nu u takovih ti se knjigah, moj braco, opominje tek onda, kad ti se ladja već razbila o groznih klisurinah; tuj ti se navadja na pravu stazu istom onda, kad ti je već nestalo volje, da se za liepim naukom povedeš. Nu deder popitaj jednoga izmedju tih braniteljah, da-li su koristni nauci u takovih knjigah: oni redci, oko kojih se najradje zabavljaju? Okani se ga — tà zar nevidiš, gdje ga rumen stida probija? Jer ako mu je do toga, da se čemu nauči, zašto se nelaća knjige, u kojoj se sve bez ikolike iznimke milo i krasno oziva? Nije-li to ludost bezprimjerna, pabjerkovati po korovu i divljači, dočim se najdivnije pšeničište zanemaruje? Uz to nam valja dobro upamtiti i to, da su ti nauci o ćudoredju, ti amo tamo upleteni govori, osnovani na plemenitijih načelih, većinom zamke, što jih je spisatelj jadnih tih knjigah nevinosti nastavio, da ju zasliepi, te njekim načinom uvjeri, da onakav spis, u kom je takav mudri nauk, nemože nipošto opasan biti. Vidiš-li, ovo ti je mreža, u koju se je mnogi već uhvatio, a kašnje uzalud napinjao i natezao, da se opet kako izbavi, te zlatne slobode dobavi. Tako se nakacka hudi otrov u nježan cviet — pak mu je uvehnuti. Ovako ti nestaje jedne nade za drugom. Tim se načinom striele iz zasjedah odapinju, a žrtve padaju, u zlo mjesto pogodjene. Doista opake knjige krive su mnogomu zlu na svietu. One pribaviše umu moralnu mlitavost, a krieposti groznu smrt. Promotri der malo crnu nevolju u mnogoj obitelji, pa se popitaj, odkle toliko zlo? Napni jošte bolje oči, pa ćeš sjegurno razabrati, da bud ovaj bud onaj član obitelji, okužen opakimi knjigami, od mlohavosti moralne boluje. Nu kako da bude drugčije? Dan danas hoće svaka mati, da joj je kćerka naobražena, a najprečji k tomu put misli da će naći, kad si bude gospodičnu kćerku na plesove, koncerte i kazalištne predstave sobom povadjala, a kod kuće nikakova posla davala do čitanja — dàkako romanah; to je bo izvor, iz kojega se današnja premudrost crpi. U to ti máza uzraste, a prosilac se približi. Strast i utvornost, razdraživana i zadojivana već odavna kojekakovim čitanjem, probudi se iznova, te se provali svom svojom snagom. Sad si kćerka budućega svoga supruga utvori poput onoga junaka, što ga je u svom romanu čitala. Ženitba se sklopi. Nesretni mladiću — žalostna ti majka! Mlada gospodja opazi na skoro, da se je ljuto prevarila; nadje si bo u suprugu mjesto junaka ovoga ili onoga romana, krotka gradjanina, oli poštena prometnika, koj bi bio i ljubezan suprug i brižan otac; nu romanarka nehaje za takova: njoj se hoće onoga viteza, koga je ona u prenapetoj svojoj knjizi zahvatila. Pa odtud dolazi, da ti se mal ne svaka takva ženitba tragično svrši: junaku je zaglaviti. Za tegobe, štono jih ljudstvo u tom staležu nosi, neće da mari. Materinske ljubavi, kojom gine prava mati za čedom svojim, često niti nepoznade: srce joj je obuhvatila usahlost njeka i grozno ubožje. Ovo su ti posljedice, kad se kći čitanjem samih romanah uzobrazi. Neima veselja, neima sreće, neima blagoslova u takovih ženitbah; pritisne bo vedra čela crna omraza, dotuži jim već i isti život.

Slike ludo zaigrane sreće stvaraju se u razpaljenoj mašti, sreće, velim, onakove, koje ćeš se tim teže dokopati, čim ti ju je lakše sliepa utvornost predstavila. Misliš u svom nezadovoljstvu, da si ženitbom zatitrao nesmotreno liep život, krasnu nadu, koja ti se medjutim u svagdanjem životu nebi mogla nikada izpuniti. Ovako ti pate muž i žena, gdje bi bili inače trpljivo podnosili sve potežkoće, štono svakoga na toj uzkoj stazi čekaju. Ovako postaje jedno drugomu sve dosadnije i odurnije; jedno drugo drži za uzrok svega zla, što jih snadje. Tuj se upliće srce puno žuči i zlobe u razgovor, a mrzka hladnoća u milovanje; svakim danom postaju sve to pršljiviji ter ujedljiviji; neće jih nitko onako na brzu ruku uvriediti, kano što se oni sami medju sobom izjedaju; što mu je milo i krasno u tudjega, to mu je mrzko i odurno u svoga. Tako prolaze namrgodjenih licah i pokunjenih glavah ovim životom, dok se nesruši bud jedno bud drugo u hladni grob, a preostalo, podignuv glavu, zavapi izza glasa: sloboda! sloboda! Pa to je onda jedina sreća ženitbe, osnovane na takvom uzgoju. To je ono zlo, štono nemilo valja tisuću i tisuću obiteljih u najgrozniju propast. Čitanjem takovim tanka, nježna ćut otupi, sve, što je odista liepo i plemenito, to se izkorieni, izčupa; vjera se prezire, Bog nieče, te sve na udes, narav oli slučaj odbija. Kada krvavi ratovi zemljom zavladaju, te groznom svojom vatrom mirne kolibe pale; kad nemili mač krvi nedužnom stotine i stotine ljudih crnu zemlju natapa, a urnebesni tutanj topovah gorami odjekuje, jauk i lelek osamljenih udovicah i nedužne sirotčadi srce ti ciepa; onda je to u romanara naravska staza političkoga naobrazovanja naroda, naravska propast ostarjelih vladah. Kada neplodnost polja pritisne, i ljudi propalih od nevolje licah ter izpitih očiuh poput sablastih amo tamo hodaju; kada biesni valovi ciela sela odnesu, vatra nam kuće nemilo u prah i pepeo pretvori: onda je to naravni samo dogodjaj, klimatična promjena vremena, prevrat prirode. Kada Božja pravda griešnika iz sredine gadnih griehah iznenada na strašni sud pozove; brižna otca po nedokučivoj svetoj odluci svojoj obitelji otme: onda je to slučaj u nevjere, privremeno zlo — pa što ja znam, što sve ne jošte. — Eto na što ćeš čitanjem romanah spasti: napokon ćeš sve, štogodj se na svietu sbilo, nepromjenljivu slučaju pripisati.

Već je u starom vieku Zakarija prorok predvidjao, što se eto sada živo pred nami stvara: vidje naime leteću knjigu, ter angjela, gdje mu progovori: „Leteća ova knjiga jest ukletva, koja će ostati na svietu.“ Pa doista, opaki spisi, gnjusne knjige, štono su se letom reć bi razprostranile po svietu, donesoše prokletstvo na narod: prokletstvo prevratah, prokletstvo razuzdanosti, prokletstvo siromaštva itd. Pa da ista vjera nije djelo svemogućega, i nju bi već poput najsilnijih priestolah uzdrmali, pače uništili bili. Pravo reče njeki učenjak, da su bezbožne knjige onaj oganj, štono se već više od jednoga stoljeća Evropom razpaljuje, te nam se je bojati, da će sav sviet sažgati ter u ognjeno more pretvoriti. Oganj, štono ga je paklena moć upalila, a opaki ljudi, kojino nečastivomu služe, sveudilj jošte podtiču, podlažu i razprostiru. Ovo je najveće zlo, štono je ljudstvo dosada snašlo; zlo, koje više dušah u groznu propast obara, nego sva ostala nevolja; koje više kršćanah od vjere odbija, nego najbjesnije progonstvo Nerona i Dioklecijana.

Preslabo je moje pero, te bi se uzalud trudio, da podpunoma nevolju otu opišem; pak će se ipak koji možda naći, te pomisliti, da sam u mnogoj točki prekantario i zabrazdio, pak po gdjekoju baš i krupnije, prenapeto i prećerano napisao. Svaki nepristrani razsuditelj, koj se je išto dublje duhom zaronio u poviest minulih vjekovah, a proniknuo u sadanje družtvo ljudsko, biti će se osvjedočio ob istini bez velike natege i naprege. Nu kolika je to odgovornost roditeljem, koji si onako slabo nad djecom bdiju, te jim često i sami grozni nož u ruke daju, da si njim dušu usmrte. Dosada jim podje za rukom odkriti sve zamke i krinke, koje bi jim bile čeda zavele i unesrećile; a sad, kad su jih već liepo prihranili, dopušćaju jim laćati se strastveno knjigah, kojimi se nemilo truje zlatni onaj cviet nježne nevinosti. Progutnuše otrov; neima jim spasa; začeše pohotnost i grieh!

Budimo dakle na oprezu pri izboru knjigah. Upri oko na svaku, koja ti rukuh dodje, pa se čuvaj guje; ako ti je pako u vlasti takav gad, a ti s njim u vatru. Tim ćemo umanjiti oružje pakla, a uzčuvati si dragocjeni dar vjere, ćudoredja i čistoće. Zaista, da nam se je spoznati pobliže sa spisatelji tih knjigah, neokužiše nam rukuh nikad; jer su ti ljudi, kako nas izkustvo i poviest uči, većinom odpadnici, ljudi bez Boga i vjere, jadni brbljavci; zato nije ni čudo, što su toli grozni plodovi, štono jih je takova zemlja rodila; al jao si ga vam, još će strahovitija biti žetva.

—š.

Župnik. *)

(Francezki napisao Louis Veuillot.)

Godine 1846. bio sam jedno 20 urah daleko od Pariza na praznicih. Tuj sam čuo čudesa pripoviedati

*) Želeći doskočiti mogućemu prigovoru, izpoviedamo, da je u ovom listu već višeput bio opisan život župnički u posebnih

o župniku u M. selu ne daleko od dvora, u kojem sam se bavio. Podigao je, vele, premda sám ubog, novu crkvu i više bogoljubnih zavodah. Pripoviedalo se mnogo o njegovoj strpljivosti i uzdanju u Boga tako, da me je svega svladala neobična čuvidnost. S toga odlučim posjetiti ga. Krasno jedno jutro objesim o rame pušku, te se zaputim poljem prema M. Prebaciv tri do četiri sata puta, opazim, kako se nedaleko iznad drvlja uzpinje prema nebu nov toranj. Bio je to razkošan vidik. Da ga se mirno naužijem, sjednem na humčić u debelu hladu krošnatih orahah. Počinak moj netrajaše dugo, krika bo i lavež pasah prekinu na jednoč duboku tišinu. Skočiv na noge, opazim malo niže čovjeka u crno odjevena, gdje nastoji da se obrani i odtjera od sebe dva na se nadržkana psa. Malo dalje stajaše hrpa razuzdanih deranah, pa od njih upravo ona huka i vika. Ovi ne samo da nisu pasah zvali natrag, već jih držkahu sve gore i bacahu se za tim čovjekom kamenjem. Ja mu se požurim na pomoć. Bijaše to svećenik, a ona derišćad vikaše za njim: „kvak, kvak, vuk, gavran, kvak, kvak!"

Došao sam upravo u dobar čas, kamenje mu zviždalo oko glave a odjeću su mu jur psi odrpali. Drhćuć od ljutosti naperim medju tu nevaljančad, i mislim, da bih u onoj vatri i odapeo bio bar na pse, da me nije uztegnuo svećenik videć, kako sam se živo zanj zauzeo. Uplašio se više mene nego onih, koji su ga progonili. No njih je ostavila želja zametnuti boj sa mnom, jer jim se njihovo streljivo vidjelo slabije od moga, te se razprhnuše kao jato vrebacah.

Svećenik videći, da mu se nije bojati nove navale, pruži mi ruku s posmjehom, punim iskrenosti i dobrote, veleć: „Benedictus, qui venit in nomine Domini." (Blagoslovljen, koj dolazi u ime gospodnje.) Gospodine već mi vas je skoro i treba bilo . . . .; ali vi ste malko prenagao." —

Na srdačne ove rieči neodgovorih ništa, no opaziv, da je u licu krvav, viknuh: „Te su vas hrdje ranile."

„Ne, ne, kukavna ta djeca nisu mi ništa učinila, valjda sam se sám nesmotreno na kakovom trnu ogrebo."

„Podjite sa mnom častni gospodine," nastavim ja u svojoj razdraženosti. „Vi nesmiete trpljeti, da se vaša osoba vriedja. Potražiti ću glavara i dati ću tu grižad kazniti. Ima medju njimi dosta odraslih."

„Što mi to svjetujete? Kad nam je već kamo iti, idimo da učinimo milosrdje, a ne da koga kaznimo. No svojom tužbom nebiste gospodine mnogo ni opravili. Tu u selu nebi vidjeli u tom nikakva zla, da tko svećenika i ubije – osobito mene!"

Na ove rieči promotrim svećenika po drugi put. Bio je dosta velik, nješto suh i kao onemogao. U obrazu čitao si mu njeku ozbiljnost i iskrenost; na čelu mu bijaše samo jedna brazdica, u očiuh i posmjehu caklila mu se tolika nevinost, da je bilo težko prosuditi, koliko mu je po prilici godinah; no do petdesete nije mu moglo puno manjkati. Kod pogleda na toga čovjeka nisam mogao dokučiti, kako bi se mogao komu zamjeriti, da ga i nije krila crna haljina. Zato ga upitam, što je učinio tim nesretnikom, da su tako s njim postupali?

„Ništa osobita" odgovori smiešeći se; „ništa osobita — nisam ni njihov župnik. Ali oni me okrivljuju, da je želim učiniti pobožnimi, pa u tom imaju pravo. Misle i to, da sam vještac, te da jim se nastojim svojom tajnom umjetnošću osvetiti, što se mojim željam protive. Izgine-li ovca ili krava, neka jim počini štetu mraz ili grad, misle, da sam tomu ja kriv. Pače, oni su me i vidjeli, kako sam sa svoga tornja nebo zaklinjao, neka pošalje na nje buru, a kišu neka uzdrži."

„Tà to su divljaci!"

„Pravo velite, divljaci, to je upravo valjan izraz; inače nebi ni mogli biti tako zli. Ah mi svećenici, mi se imamo udarati u prsa; propadne-li narod u toliku sljepotu — naša je krivnja. Ova župa bijaše jur prije revolucije pokvarena. Župnik, čovjek bogat i prosvietljen, bio je njekim sbog nemarnosti u zvaničnih svojih dužnostih povoljan — a drugi su ga prezirali. Za vrieme je mira spavao, a u čas pogibelji sramotno je odpao; tajni su sudovi Božji, po kojih je imao dugo na svom mjestu ostati, koje je poslje neprijatelju izdao. Umro je neokajav grieha — a u stadu njegovom neosta ništa do praznovjerja i opačine. Nesretni njegovi nastupnici ili su prognani, ili je i njimi zakrenula obćenita skvarenost. Imali su oči, ali nisu vidjeli, uši, a nisu čuli, imali su noge, a nisu se gibali, jezik, a nisu govorili! Držahu se sretnimi, što su si velikom žrtvom kupili mir! Ali kakovu se je nadati plodu od takova mrtva mira? Non mortui laudabunt te Domine. (Neće te mrtvi slaviti Gospodine!) — „Sed nos, qui vivimus," (nego mi, koji živimo) nastavim ja, stisnuv s počitanjem i uzdanjem svećeniku ruku.

On me pogleda pun radosti, veleć: „Razgovaram-li se s kršćanom? Spada-li moj vrli osloboditelj medju one, koji žive?" — „Jest, častni gospodine, sin crkve svete izbavio vas iz rukuh nevjerničkih."

Kod tih riečih pokazao je opetovano svoju djetinju radost.

člancih. Po imenu: **Katolički župnik** po Lamartinu g. 1849. br. 21. 23. **Župnik** po Hirscheru g. 1851. br. 12. **Seoski župnik** od J J. g. 1854. br. 33. 34. **Nješto o životu i uplivu seoskih svećenikah** po Balmesu g 1856 br. 8. **Svećenik kano dobrotvor čovječanstva i kršćanstva** od II. Okrugića g. 1857. br. 13–15. **Upliv svećenstva na puk** g 1861. br. 31. 32. — Od svih ovih sastavakah znatno se razlikuje ovaj, u kom poznati pisac u slici uzetoj iz života predstavlja župnika, kako se s nemilimi i mnogimi protivštinami boriti mora, i kako svladav je razboritošću i stalnošću bere plodove svoje revnosti. U ovoj životnoj slici ima mnogo pouke i utjehe za mnogoga duhovnika, pa ju u to ime priobćujemo čitateljem u prevodu, što nam ga dostavi prijateljska ruka. Ured.

„Budući kršćanin,“ reče vriedni taj muž, „uvidjate bez dvojbe, zašto na me mrze ubogi ovi ljudi; bojuju proti meni načinom svojim, kao što se više manje svuda proti nam bojuje. Govorio sam proti krčmam, proti radu u dan svetačni, proti zlim knjigam, proti neumjerenosti, dà, govorio sam skoro proti svemu, što oni ljube i čine, pa me zato netrpe. Ali oni nisu sami tomu krivi. Da jih nitko nevrka, možda bi me i podnosili; ali njihovi se glavari bave njeki lihvarstvom, načelnik njihov drži krčmu, a učitelj prodaje koledare; to su glave obćine, a njihova je rieč zakonom. Izim toga, odgovorio sam njekoliko djevojakah, da se nisu udale za njeke momke iz te župe. Pitan za savjet nemogoh ino učiniti. Ali za to oni nepitaju. „Fremuerunt super me dentibus suis.“ (Škripahu proti meni zubi.) Svi su se proti meni urotili, tako da nedodjem u ovo mjesto nikada pa da nebudem pozdravljen kamenjem. I velim vam, da se nebih noćju usudio ovamo bez vrlo važna uzroka. Jer bih, ma bio i vještac, mogao zlo proći.“

„Ali, častni gospodine, kako se možete i po danu ovamo odvažiti?“

„A što ću? Moram jim se bar kadšto pokazati, da me se odviše neuplaše, kad me opaze. No danas su me opet liepo omahnuli. Poznam se dobro s jednom staricom u njihovom selu; poručili su mi, da je bolestna i vrlo tobož želi, da ju pohodim. Nisam jim istina posve vjerovao, ali bi to ipak moglo biti istina, te sam mislio, da će jim moj posjet bar pokazati, da svećenik dugo ondje nerazmišlja, gdje se radi o njegovoj zvaničnoj dužnosti. Ako mi spremaju zasjede, mislio sam, uvjerit će se barem, da nisam vještac. Oni će uloviti mene, ali ja ću uloviti djavla. Zar nije tako? Dakle ajde žurno na put! Susreo sam njekoliko mladićah, neučiniše mi ništa — to bijaše zločest znak. Podjem izza škole — tu istom opazim, da vrebaju na me; dakle sam u zamki. Sad sam jur znao, da bolestnice neima, pa sam i sbilja čuo, da je na polju. Htio sam se navratiti u crkvu, da zazovem u pomoć Majku Božju — al nije otvorena nikomu. U to mi jedno djevojče — nevin angjelak — približiv se šaptne, neka se nevraćam preko vinogradah, i odbježi. Vidite, i u tom pokvarenom mjestu ima ćutljiva srca. No razmišljajuć o providnosti Božjoj, koja si svagdje pričuvava dušah, da u njih može sgodno svoju vlast utemeljiti — zaboravih njenu opomenu. Otvoriv breviar zaputim se običnim putem kući. Kao za kazan svoje nesmotrenosti pao sam u mrežu, što me je čekala. U jedan mah vidim se usried učenikah, koji držkaju na me pse i udaraju kamenjem; circumdederunt me sicut apes (zaokupiše me kao pčele.) Pa to nije bila šala. Na sreću poslala je presveta Djevica ovamo vas, da me izbavite. Mali taj strah i neznatnu tu ranicu s veseljem primam kao odmjenu za radost, što sam se sastao s kršćanom na toj nevjernoj zemlji.“

„Čudim se vašoj ljubavi — častni gospodine — ali mi je ipak žao, što nisam kojemu to uši nategnuo. Želio bih, da mi je ovdje njihov učitelj, da u njegovoj osobi kaznim svu njegovu djačad.“

„Ali nesciunt quid faciunt (neznadu, što čine). Tà bi-li vi sbilja rado, da se osvetim? — Tomu biste se badava nadali. Meni će napokon poći za rukom, da izplatim onoga velikoga neprijatelja, što ga ima u ovih ljudih, a taj nije drugi, nego vladar ovoga svieta. Prošli mjesec protjeraše svoga župnika, siromašna novomisnika; uzbojao se sirota, da će ga ubiti! Sad jim gledam priskrbiti drugoga po mom srcu. Ja sam je upoznao, znam česa jim treba, pa sam jim već i našao muža; to vam je pravi svetac, apoštol, kojemu bl. Djevica sve da, što ju god zaprosi. On će jih tako ljubiti, da će ili čudesa tvoriti ili poginuti — ali tada će njegova spomen činiti i na njegovu će se grobu oni dozivati. I grob bo je rječit i plodan djeli spasonosnimi. Evangjelje kroti i plemeni ljudoždere po ostrvih južnoga mora, pa ovi divljaci, koji su bar kršteni, ovi da se uzmogu protiviti kršćanskoj ljubavi pravoga svećenika? Nije-li svećenik, gospodine moj, Krst sam, onaj Isukrst, koj je govorio u Galileji kažuć na cestu: „Iz kamenja toga podoban sam probuditi sine Abrahamove.“ Već ima tu jedna pobožna žena, koja Boga ljubi i njemu služi; jeste istina sama — osim njekoliko djevojakah. Vi valjda mislite, da to nije ništa? Pa je ipak svačesa treba. Prije nego izteče petnaest godinah, biti će tu školske braće, sestarah, bratovštinah i svega, što k tomu spada; hoditi će skoro svi u svoj novi hram, moliti će za kapelana, jer župnik njihov, kojemu je sada prekrštenih rukuh na ugaru bez posla stajati, neće moći sam svladati posla kod obilne žetve. Vidite to obećajem vam, koj toliko žedjate za osvetom.“

„Uslišao vas Bog, častni gospodine! Vaše se želje više pristoje kršćanu od moje ljutosti. Budite boljim prorokom od mene.“

„Dar proročanstva, mili gospodine, kojim je njekoč Duh sv. pravovjernike nadarivao bez razlike, u naše se vrieme samim svetim dieli; a meni manjka sve, čim bih mogao zavriediti toliku milost. Nu kad tko vidi, da se drvo dugo neplodno konačno u proljeće cviećem zaodieva, taj nemora biti prorokom, ako reče: „Drvo ovo nije jošte umrlo, još će i roditi.“ Takovo drvo je ovaj puk. Neznatna, stara jedna grana opet je iztjerala, razvilo se njekoliko cvjetićah; i to mi je znak, u kom se nevaram, nije bo prvi put, što takove stvari pazim, te s pouzdanjem čekam dolazak onoga, koj je obratio griešnicu kod studenca Jakovljeva, i vidio polje za žetvu jur dozrelo.“

U tom razgovoru prevalismo dobar komad ceste, a moj svećenik opazi to istom sada.

„Vi ćete za moju volju predaleko saći s puta. Ako i vas nevodi put na ovu istu stranu, dopustite, da vam zahvalim na izkazanoj mi pomoći. Ovdje neima

za me nikakove pogibelji. Vidite-li onaj nov križ ondje? Ondje počima moja župa, gdje mi Bogu hvala nemanjka prijateljah."

„Mislim, da ćemo moći dalje zajedno, putujem u M . . . ."

„Hvala Bogu! klikne svećenik, danas mi daje Bog jednu milost za drugom. Ja sam župnik u M . . . ."

„To sam i slutio" odgovorim.

„Nemojte si toga zlo tumačiti, ako vas upitam, komu idete?"

„Vas sam htio pohoditi častni gospodine."

„Benedicamus Domino" (Blagoslovimo Gospodina.) Da ste mi dobro došli mili izbavitelju moj. Župnik M . . . ski nije bogat, nije mu ni župa velika — ali svetoga gostoljublja nemora se ipak odreći."

„Vaš poziv primam, častni gospodine. Dopustite, da vam kažem tko sam?"

I počeo sam poput Omirovih vitezovah: ja sam taj i taj, sin toga i toga itd. Kod imena moga djeda po materi začudi se župnik, a pošto sam imenovao svoje rodno mjesto, savi mi se oko vrata.

„Ta zemljaci smo si, a možda bismo se mogli zvati i rodjaci. I ja sam iz Katinata; moja mati kao i vaša je iz Boyonsa, a ondje su si i onako svi stričevići. Slava Bogu dobromu! To je dan milosrdja, haec dies, quam fecit Dominus (to je dan, što ga učini Gospodin)!"

„Al možda imam jošte veće pravo na ljubav Vašu; bio sam dugo vremena uzdan prijatelj vrla mladića, koj je, kako mi se sada čini, vaš bratić."

Župnik uhvativ me za ruku i stisnuv ju vatreno gledaše me jedan čas mučeć, ali lice mu je izražavalo toliko nježnosti i tuge, da me je gotovo zabunio.

„Ah, progovori napokon, nisam imao bratučeda do Lovre Petra. Mislite-li njega? On je sirota mrtav! Umro je ovdje — umro je smrću tužnom, vrlo nesretnom. . . Ali ne nipošto — njegova smrt nebijaše sbilja tužna, nego kršćanska. — Zemljače dragi, kako tužne uspomene budite u mom srcu! Bio je izvrstan čovjek, dobar i nabožan. Ali oprostite — nemojmo o njem više govoriti. Danas na večer ili sutra poslie sv. mise pomolimo se na njegovu grobu, ondje možda nadjemo bar česticu onoga pokoja, kojega se on, kako se čvrsto nadam, viekom uživa u krilu milosrdja Božjega."

Kod ovih riečih zapne mu glas, oči mu poliju suze a lice potamni. Neusudjujuć se taj čas pitati o okolnostih smrti, o kojoj je toli tronuto govorio, čekao sam — kako će se prekinuta nit razgovora opet navezati.

Opaziv da se moli: pomolih se i ja za dušu svoga prijatelja.

U to i dospijemo do M . . . . Njekoliko korakah od prvih sgradah uzpinjao se na zidanoj kalvariji krasan kamenit križ, a pred njim klečaše duvna sa dvadeset od prilike djevojčicah. Sve su pjevale čistim glasom po taktu: „O crux ave!" (Zdravo križu!) Župnik pozdravi križ, duvnu i djecu.

„To je, reče, naša mala škola, čini svoju navadnu četvrtačnu pobožnost. Da smo došli s druge strane, susreli bismo redovnika s djećaci. I oni su na šetnji te pjevaju: „Ave maris stella!" (Zdravo zviezdo morska) pred kipom Bogorodice."

„Čini mi se, rekoh, da ovi neprate svoga župnika kamenjem!"

„Sada više ne, hvala Bogu, al bez muke nebijaše oduke: no to jim se mora dati, da su mnogo bolje gadjali od braće si u susjednoj župi."

„Dakle su vas i ovdje kamenovali?"

„Dakako i mnogo putah, odgovori, ali mučeničtva nisam zavriedio. Odabrao sam medjutim sv. Stjepana za jednoga od naših zaštitnikah. Sad ćemo doći do njegove kapele; njekoliko kamenah, za menom bačenih, uzidaše u stienu i to upravo oni, koji je baciše. Vidite, da zaslužujem vjere, kad velim, da cviet naviešta plod? Preživio sam ovdje tri duge, veoma duge godine, prije nego sam vidio pupoljke klicati, da nerečem i cviet se razvijati na drvu, koje sam potom i suzami zalievao. Ova župa bila je prema meni još gorja, pokvarenija od one. O kako je moguć i dobrostiv Bog! Kako je veliko njegovo milosrdje!"

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Iz kotara sisačkoga. Dopisnik onaj veleč. uredničtva, koj je pohvalno o župniku Gušćanskom pisao glede po njegovom nastojanju proizvedenoga popravka župne crkve, kao i ponajviše njegovim zauzećem dovršene učione, istinito je doduše govorio; nu morao bi iz ovoga kotara i šta više sličnih nastojanjah za napredak puka, za dobro crkvah i učionah javiti o svećenstvu ovoga kotara.

Tako bi imao od svakoga u kotaru skoro cielom župnika, u koliko se naime o ovih nastojanjih u istom kotaru dobro znade, kazati čitajućemu obćinstvu, da doista svaki prema silam i razmjerju dohodakah i prinesakah za čim bolji stališ crkvah revnuje.

Da o drugih za sada šutim, jednoga i to Prelošskoga župnika spominjem, kako je on kroz prošlu godinu svoju crkvu iz nutra i iz vana popravio, novo zvono prinesci puka svoga pribavio, a ovu godinu svojim nagovaranjem svoj puk opet na nove žrtve za crkvu sklonio, dočim bi najme tim načinom nove slike: sv. triuh kraljah, narodjenja Isusova, sv. Antuna, i sv. mučenikah Fabiana i Sebastiana dobavio, i tim svoju crkvu opet više ukrasio, a puk na veću pobožnost probudio.

I više toga bi ovdašnji župnici činili, jer im volje nemanjka, da se nebi imali za svakdanji život uz preslabo svoje oskrbljenje glede dohodakah mnogo i mnogo

briniti, i misliti, kako da najnuždnija u kući pribave, a kamo-li kako da primjernim duhovnomu svomu stališu zahtievanjem zadovolje.

Toliko odgovara na onaj dopis

jedan svećenik iz kotara sisačkoga.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 19. Siečnja preminuo je u ovdašnjem samostanu otacah Franjevacah ot. Silvester Belaj. U Varaždinu je pako dne 11. i. mj. umro ot. Tadija kapucin. Pokojna jim duša!

— Ovih danah izišao je u sviet drugi i zadnji svezak knjige: „Babica. Slika iz českoga pučkoga života — od Božene Němcove — prevela Ljubica Maříkova.“ Ciena 50 novč. Obsiže 11 tiskanih arakah u 16orku. K onomu, što je rečeno oglasujuć prvi svezak, može se još po pravici reći, da jezik gospodji prevoditeljici služi na diku.

Iz Velehrada. Ovdje kano i po svoj Moravskoj završena je na 31. Prosinca tisućnica svečano. Iz nenada na veliku radost stiže ovamo malo pred velikom misom stolne crkve olomučke predstavnik baron Schneeburg, praćen savjetnikom duh. stola, a za Velehrad velezaslužnim g. Franjom Heidenreichom. Poslie vrle propoviedi rečene čast. Vykydalom pristupi uz podpunu podvorbu predstavnik te odpjeva pontifikalnu misu. Pjevačko družtvo iz Hradišta pripjevaše liepo vokalnu misu. Velika crkva bijaše tako dubkom puna, ga si se težkom mukom mogao prorinuti do žrtvenika; imenito izpovjedaonice bijahu hrpimice zaokupljene tako, da izpovjednici, prem i poslie podne izpoviedahu, nemogoše svim zadovoljiti. Treba osim toga znati, da mjeseca Studenoga i Prosinca svaki dan bijaše izpovied. O 2. uri pp. bje završena sveta godina. Bijaše to zanosit pogled, kadno 30 prisutnih svećenikah noseć goruće svieće u ruci sastaviše kolo oko žrtvenika svetacah i zapjevaše zahvalnicu. Da je mnogomu tronulo srdce tom prilikom, moglo se je već suditi po istih glasovih pjevajuć Ambrozovu zahvalnicu, koja se baš ogromnom silom iz tisućah grlah orila.

Iz Amerike. „Wahrheitsfreund,“ izlazeći u gradu Cincinati, donosi ovaj dopis iz Spadesa Ripley County (drž. Indiana) od 10. Studenoga: „Moram vam prijaviti, kako je po Božjoj milosti na dan svih Svetih jedan luteranski propovjednik u našoj liepoj crkvi sv. Nikole prestupio javno u krilo katoličke crkve, a to g. Oskar Karlo Hunger. Ovo je obraćenje tim čudnovatije, što je taj obraćenik preko 18 godinah služio kao revan i učen propovjednik luteranske sljedbe. Rodjen je 1811. u Montbelliardu u Francezkoj, ali odgojen u Kamenici (Chemnitzu) u Saksonskoj, gdje mu prebivahu odlični roditelji; dakle je zemljak Martinu Lutheru. Bogoslovje izuči na sveučilištu u Lipskom, i to takovim uspjehom, da je god. 1839. postao doktorom. Pet godinah bijaše on učiteljem starih i novih jezikah; jer Dr. Hunger znade hebrejski, grčki i latinski tako dobro, kano i njemački, englezki, francezki i ruski jezik. Nu puka znanost nemogaše smiriti ovake plemenite duše. Godine 1844. preplovi on u Ameriku kao misionar luteranske vjeroizpoviedi, a ondje mu sinoda podieli propovjedničko mjesto u obćini sv. Andrije u gradu Raccon Creeku, Ripley, državi Indiani. — Pogledom na razloge, što ga sklonuše na prelaz u katoličku crkvu, to se dogodi ovako, kako se izjavi Dr. Hunger sam. Bijaše on vazda strog luteran, priznavaše luteransku crkvu za jedinu pravovjernu; napadao je često na katoličku crkvu, misleći da je u bludnji, a papu nazivao mnogi put antikrstom. Ali toga svojega osvjedočenja, kano sv. Pavao prije obraćenja, držaše se on, iskreno i bez svake dvojbe. Nu čovjeku, kakov je on te koj žedja za pravdom, morale su se nametnuti dvojbe, i morao je kušati, da-li mu je osvjedočenje pravo i iskreno. Ovakove dvojbe zaokupiše mu glavu sbilja za jedne prepirke medju luteranskimi propovjednici o pitanju: Je-li Isus utemeljio vidljivu ili nevidljivu crkvu? Osloniv se na sv. pismo branijaše Dr. Hunger dogmu vidljive crkve. Jednom za razprave navede on onu izreku sv. pisma u Iv. 26, 17.: „Tko nesluša crkve, taj ti neka bude kano pogan i očit griešnik,“ ter će sa žestinom za tim upitati: „Tko razumno može samo i pomisliti, da je Isus ovdje mislio na kakovu drugu, a ne vidljivu crkvu?“ Tudier mu presieče rieč propovjednik iz St. Louisa: „Dobro, dobro; ali ako pristanemo uz to, da crkva ima biti vidljiva, tada, ako hoćemo da budemo dosljedni, nepreostaje nam drugo, nego ravnim putem natrag u Rim; jer nijedna druga crkva sveudilj od Isusa nebijaše vidljiva, osim jedna rimokatolička!“ Druga prepirka bijaše o pitanju: Je-li propovjednička čast Božjega ili ljudskoga izvora? Dr. Hunger branijaše polag sv. pisma božansku uredbu ove časti po Isusu i predaju nje po zaredbi proti većini luteranskih propovjednikah, koji tvrdjahu, da pučka obćina imade pravo birati si propovjednika te njemu predati duhovnu službu. Tim se najsvetija od svih službah spravlja pod svaki i najprostiji zanat itd.

Dopisnica uredničtva.

G. *F. M.* u *K.* — Na koncu Prosinca plaćen je list onim putem za cielu godinu; odtud si protumačite onu izkaznicu.

G. *J. R.* u *S.* — Tko bi svemu svietu pogaču namiesio? Da svim naručnikom obustavimo odpremanje lista drugo polugodište, dok predplate neponove, viknulo bi se sa svih stranah na nas: da neimamo vjere i pouzdanja u svećenike, kako nam se to već i dogodilo. Vam opet nije pravo, što Vam pošiljamo list bez ponovljene predplate za drugo polugodište. Nitko nije dakako dužan proti volji držati naš list; al komu se list pošalje, a on ga neće dulje držati, taj ga neka odpravi natrag, pa se uredničtvo znade ravnati. Da ste i Vi to s kojim listom učinili, nebismo bili ciele pol godine badava trošili na biljegovinu i listovke. Ako Vam je, kako pišete, samo gdjekoji list dolazio u ruke, nije naša krivnja; jerbo se je Vam kao i svim drugim predbrojnikom istom poštom list uredno odpremao. Listove, koji Vam manjkaju, možemo Vam popuniti.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 6. **U ČETVRTAK**  **11. VELJAČE 1864.** **TEČAJ XV.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zágrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Očitovanje.

U posliednjoj velikoj skupštini županije zagrebačke prilikom pretresanja dopisa vjerovitičke županije, kojim pozivlje ovdješnju braću, da podupru njenu predstavku, upravljenu na uzor. g. stožernika i nadb. zagrebačkoga, preuzviš. g. biskupa djakovačkoga i preuzv. g. biskupa pečuvskoga radi uvedenja narodnoga jezika u katoličke crkve, izjavi jedan svećenik u ime vanjskoga svećenstva, da ono takovo uvedenje želi, i da puk na to pripravlja. Buduć se je pako isti č. brat odviše obćenito, kako to bar novine doglašuju, izjavio, to si držim za svetu dužnost, da u ime sa mnom barem jednako mislećega vanjskoga svećenstva, kojega, mislim, neće biti malen broj, otu izjavljenu tobož našu želju točnije označim.

Da svećenstvo nadbiskupije zagrebačke u rodoljubju i domoljubju za nikojim drugim nezaostaje, i da vazda svaki boljak, sreću i slavu naroda što više moguće podupire i promiče, to mi ufano nitko zatajiti neće; pa da isto svećenstvo i onu riedku stečevinu narodnu, za koju sv. slavjanski apoštoli toliko pretrpiše i učiniše, a sv. rimska stolica opetovano potvrdi, — cieni kao svetinju, te želi, gdje obstoji, da se čuva i goji, to je čista istina. No reći u obće, da vanjsko svećenstvo nadbiskupije zagrebačke želi zamjenu latinskoga jezika s narodnim u crkvi, pa da k tomu i puk pripravlja, to, barem na koliko braću svećenike po prostranoj našoj nadbiskupiji poznam, u ime veoma velike većine odlučno niječem. Može biti, da koj mladji brat, zanešen svojim rodoljubjem, dok jošte u duhovnom pastirstvu nije mnogo izkusio, a nabožne ćudi i naravi našega puka nije jošte proučio, a niti ozbiljno promišljao o tom predmetu, može biti, rekob, da je gdjekoj u napomenutom slučaju nedužno izjavio rečenu želju, nesjetivši se na to, da bi s toga za jedinstvo crkve i za vierni puk opasna pogibelj nastati mogla, i nepromislivši zrelo, da-li bi to uvedenje po naš narod sbilja koristno bilo? —

Bijaše vrieme, izpoviedam iskreno, kad sam i ja o toj stvari drugačije mislio, nego što mislim sada, te sam se starijoj i izkusnijoj braći, koja znadoše zrelo te hladnokrvno suditi, i čudio, što se kao pravi rodoljubi, za kakove jih držah, u toj stvari sa mnom neslažu. Izpoviedam nadalje i to, da jih pred malo vremena bijaše, koji premda uvažiše mnoge priečke, težkoće i pogibelji, koje bi s uvedenja narodnoga jezika u katoličko bogoslužje toli za crkvu koli za puk nastale, ipak mišljahu, da bi možda uz složno nastojanje oko prave kršćanske prosvjete puka i uz pronadjenje sredstva, kojim bi se jedinstvo katol. crkve neuzkolebivo uzdržalo, da bi se, rekoh, za 50, makar sto godinah dala odstraniti svaka pogibelj, te onda narodni jezik u crkvu bez štete uvesti mogao. Ali upravo neumjestno i reć bi nasilno nastojanje njekih nepozvanih prijateljah crkve, i namišljenih uzkrisiteljah narodne tobož slave i neznam koje sreće, koja bi imala s uvedenja narodnoga jezika u katol. bogoslužje za narod procvasti, — učini, da su stariji kao i mladji svećenici naše nadbiskupije počeli o tom predmetu hladnokrvno i ozbiljno razmišljati, pa su i došli do toga podpunoga uvjerenja, da se na katol. bogoslužju u katol. crkvi bez pogibelji toli za jedinstvo crkveno koli za vjerni puk ništa mienjati nesmie, i da pravovjerni puk s takove promjene upravo nikakove koristi dobio nebi; i čim hladnokrvnije i dulje svećenstvo o tom misli i razgovara, tim se većma uvjerava, da ona ista pogibelj, koja crkvi i puku sada prieti, prietit će takodjer za 100, 200 i t. d. godinah, — i kao što zahtievano uvedenje nemože biti sada našemu narodu na korist, tako da mu neće biti niti kasnije. S toga vanjsko svećenstvo u tom takodjer nepomično stoji uz svoga visokočastnoga uzor. nadpastira, — uviek pripravno, da s njim zajedno neustrašivo brani 18 viekovah staro crkvino pravo, naime njen u bogoslužju latinski jezik, koj je ona nit,

koja sve katol. narode svieta u jedan božji narod veže. Neka toga nitko nevjeruje, da vanjsko svećenstvo u obće želi, da se narodni jezik u crkvu uvede; neželi toga niti narod, a ja neznam, da bi ga itko na to pripravljao.

Dočim to u ime sa mnom barem jednako mislećega svećenstva očitujem, zajedno dodajem, da vanjsko svećenstva dobro znade, ako bi s ote strane sbilja kakova potreba ili korist za našu sv. crkvu, oli za vierni puk nastala, da bi se tada crkva sama za to pobrinula; a županijske skupštine, sabor kraljevinah i isti narod da u tom neimaju ništa odlučivati, već da saslušavši crkvino — kao brižne majke — mnienje, na njeno očitovanje sjegurno se umiriti mogu.

Neka dakle nitko nezamjeri, ako vrhovni nadpastir sa svojim viernim svećenstvom na oprezu stoji, te dobro razsudivši štetu, zle posljedice, mnoge pogibelji i težkoće, koje bi s takova uvedenja nastale, odlučno izjavi, da ništa mienjati nemože.

Mislim, da mi nije potrebno ovdje dokazivati neobhodnu potrebu latinskoga jezika u katol. crkvi kao sredstva za sačuvanje čistoće vjere i jedinstva sveobće crkve; ta ovu prijatelji i neprijatelji njezini sami dobro poznadu. Nije mi niti to potrebno, da razlažem raznovrstne priečke, težkoće i pogibelji, koje bi nastale toli za obću crkvu, koli za vierni puk, kad bi se u katol. crkvi latinsko bogoslužje ukinulo. Sve je to „Katolički list“ i dopisatelj „Narodnih novinah“ dosta jasno razložio; samo bih pitao: bi-li se uvedenjem staroslavenskoga crkvenoga jezika u naše bogoslužje kod puka sbilja potaknula tolika pobožnost i kriepost kao što se tvrdi? — Ja mislim, da nebi ni malo više, nego što i sada; jer prvo naš puk staroslavenski jezik slabo razumije, niti zanj nemari; a drugo nije jezik kod sv. mise, koj potiče na kriepost i pobožnost, kako to preč. g. kanonik Muzler dobro reče, već milost Isukrsta, koj se tamo otajstveno za nas svomu nebeskomu Otcu žrtvuje, s nami moli, nas kriepi i t. d. — Prevadjati pako sve obredne knjige u razumljivije književno narječje, te radi sveudiljne promjene i usavršivanja, kojemu je svaki živi jezik podvržen, izložiti pomućenju pojmovah najsvetije stvari, otajstva, istine i nauk objavljene sv. vjere, bi-li to bilo probitačno? — Pa da se i to učini, koja korist s ogromna truda, posla, troška i vremena? — Upravo ona, koju častni brat, g. Mužar, spominje kod onih, koji, premda dobro razumiju latinski jezik i latinsku službu, ipak niti su s toga kriepostniji, niti pobožniji! A to isto bilo bi i kod puka, da se crkva upravo i služi samo čistim narodnim jezikom kod bogoslužja. Drugdje dakle treba podticati puk na kriepost i pobožnost, s koje će doći do narodne sreće i slave.

Konačno neka mi bude dozvoljeno jošte pitati: da-li je bogoslužje u katol. crkvi sbilja toli protunarodno? — Tà sv. sakramenti, na koliko samo treba, diele se hrvatski, na obhodih moli se i pjeva hrvatski, popodnevno bogoslužje sve je skroz hrvatsko, zahvalnica „Te Deum“ često se pjeva hrvatski, evangjelja, a kada dopušća vrieme, i epistole čitaju se hrvatski, sve molitve, pjesme, propovjedi i obuke bivaju kod sv. mise samo hrvatski: dakle je-li to toli protunarodno bogoslužje?!

Gospodo i braćo svećenici! skrbimo se svaki na svom mjestu i po svom zvanju, da svoju dužnost točno vršimo, pa da svojim dobrim primjerom i zdravom obukom narod vodimo k pravoj prosvjeti i kriepostí, da goji živu vjeru i iskrenu ljubav medju sobom, da bude pravedan, iskren, marljiv i pobožan, da štuje tudje a ostavi se nenavisti, pa će se brzo podići do duševne i materialne sreće. A latinsko bogoslužje ne samo da ga neće u tom priečiti, već će mu svaku milost i pomoć od Boga donieti, samo ako ga onako pohadjao i slušao bude, kako ga to njegovo skroz narodno svećenstvo uči.

Toliko napisah, da se razumijemo, u ime jednako mislećega vanjskoga svećenstva.

Jedan seoski župnik.

Župnik.

(Dalje.)

Bili smo već u glavnoj ulici u selu. Stanovnici pozdravljahu župnika srdačno, djeca trčahu k njemu, da mu poljube ruku.

Idući kraj gostione vidjesmo gostionika pred kućom sjedeć. Opaziv nas ustane i držeć jednom rukom lulu skine drugom uljudno kapicu. Znajuć, kolik je upliv gostionika u selu, čestitao sam župniku, što je s tako važnom osobom u dobrom sporazumljenju.

„Ovaj je važniji, reče, nego vi i slutite. Dugo bijaše moj najbjesniji protivnik; ostale sam već zvao svojimi prijatelji — samo je on jošte u občinskih sjednicah proti meni govorio; dao sam ga izabrati za starješinu, i tako je postao nadzornikom vanjskih poslovah. Tom sgodom darivasmo se uzajamno; ja sam njemu dao na gostionu nov napis (na ploči naslikana su sv. tri kralja zavjetnika putnikah. Oni su na putu svom našli novoga čovjeka i novi sviet te se vratili novi ljudi domu svomu), a on meni — tko bi vjerovao? — krasan srebren ciborium. Od kako je starješina, zatvara po nedjeljah i blagdanih za službe Božje gostionu.“

„Velečastni gospodine, jur počimam vjerovati, da činite čudesa!“

„To ne — ali onaj, koj je čini, neuzkraćuje jih slabosti sluge svoga, te njegova ljubav nadomiešta moju slabost. Kadkada mi javi potrebne čine i rieči, ali skoro uviek radi neposredno. Tako sam upravo sada kušao odstraniti njeku zapreku, koje nisam ni svladati ni obići mogao, pa je neima više.“ — —

„Njekoliko mjesecih poslje srpanjskoga prevrata dodjoh na tu župu. Predšastnika su moga oplienili i

sramotno prognali. Bili smo si prijatelji, i on me je posjetio u seminariju, gdje sam filozofiju predavao. Priobćiv mi sve, što je propatio, reče mi, da želi postati misionarom. Slušajuć to, zastidih se sa svoga mirovna života, te brzo dozrije u meni odluka, poći s njim na put. No biskup naš izjavi, da mu je nemoguće odpustiti umah dva svećenika, te da za ovaj put valja meni ostati kod kuće. „A vam, reče bivšemu župniku m . . .-skom, nedozvoljujem oditi prije, dok nenadjete za svoje mjesto drugoga. Komu da naprtim taj križ? Znate-li možda za koga, koj bi ga mogao nositi?“ — „Znam, biskupska milosti, odgovori moj prijatelj, evo brata moga, koj želi sa mnom nositi breme apoštolsko.“ — „Što vi na to profesore mili?“ obrati se dobri biskup k meni. „Hoćete-li se podvrći tomu zvanju? Nije doista manje zaslužno od — onoga, što si odabra vaš prijatelj.“ — Neprestraših se toga toliko, koliko bi bio prije mislio, te odgovor moj bijaše, da želim ostati vjeran obećanju poslušnosti, što sam mu ga položio u ruke na zaredbi. On nas blagoslovi roneći suze. Tako postah župnikom u M . . . . Odloživ knjige i oprostiv se s tihom sobicom u sjemeništu, dodjoh ovamo. Župljani me vrlo neprijazno dočekaju, dà, bilo se govorilo, da me neće ni primiti. Smio sam se medjutim smjestiti, no zato sam dobio mačju muziku, koja se je kroz cieli mjesec svaku skoro večer sa znanjem glavarstva opetovala. Medju prvimi vikači odlikovao se je moj crkveni poslužnik, jedini čovjek, koj me je držao vriednim, da sa mnom govori. Da pokušam kazniti ga ili popraviti, bio bi uzaludan posao. A da ga odpustim iz službe? Nebi mu dobio nasljednika, a lahko bi me drugi dan i iz župe protjerao.

Više sam se putah htio razgovarati s glavarstvom, ali mi uviek pred nosom zatvoriše vrata. Kakov je uz to bio učitelj, možete si sami misliti. Videći svagdje tako liep izgled, obsipavahu me ostali župljani ruganjem i sramotom. Djeca bi me pratila ijakanjem, odrasli kamenjem; da i prosjačad zaboravljala bi dužnu zahvalnost za milostinju. Jedva što su me htjeli slušati za onaj čas, dok sam jim kruha dielio. Koliko me je putah nanesla sreća da projdem kraj krčme, čuo sam iz nje, kako se je i njekoliko prosjakah složilo s onimi, koji pjevahu meni namienjene pogrdne pjesme. In me psallebant, qui bibebant vinum. (Kraj vina pjevahu pjesme proti meni.) Badava se nadah, da ću je propovjedju ganuti; nitko nije dolazio u crkvu. Po nedjeljah i djelatnicih služio sam sv. misu u praznoj crkvi. Bez tuge nisam mogao na tu biednu crkvicu ni pogledati; kroz poderan krov probijala je kiša unutar, pod bijaše od vlage pokrit zelenom pljesni — a ciela sgrada blizu propasti, tek da je crkovnjak pravo rekao, govoreć, da će mi još i svod lahko sveznuti na glavu. Prištedio sam njekoliko franakah. Za to sam dao načiniti glavno okno nad žrtvenikom. U oči svih Svetih bijaše taj posao sgotovljen. Saznah, da na taj blagdan i na dušni dan skoro svi župljani, premda više s običaja nego-li s pobožnosti, na službu Božju dolaze, pa sam mislio, da ću jim tim ugoditi. Al sam se tužno prevario. Stupiv bo u hram, nadjem okno razbito. Na oltaru bijaše još po koj kamen od onih, kojimi polupaše prozor. Taj me je pogled smrvio. Padši na koljena, plakao sam, a za odgovor suzam i uzdisajem — dobih porugljiv smieh. Dao sam ipak oltar očistiti i k sv. misi pozvoniti. Puk je grnuo u crkvu, da se pase gledeć moju bol i tugu, pače, da mi ju jošte i poveća. Jedva bo što stupih na propovjedaonicu, ustade glavar s učiteljem, a za njimi ostali, te izadjoše van. „Stojte!“ viknuh za njimi nemogav se svladati, a oni i postoje. „Njeki od vas usudiše se ove noći staviti ruku na tu kuću, na hram gospodnji. Bog vas je vidio, Bog vas pozna; činite pokoru, jer se Gospodin sprema, da vas kazni!“ Skrenuv ledjima udaljiše se, ostavivši me skoro sama. Tim mi pokazaše, da me neće slušati. Sad sam si dopustio velik grieh, priznajem, a i biskup me je moj za to ukorio, i dok budem živ, neću se prestati s toga kajati. Razdražen što gorje molio sam Boga, da se za se sam osveti: surge et judica causam tuam (ustani i sudi stvar svoju!). Bog me usliša. Za tjedan danah padoše dva glavna sučestnika onoga pustošenja u pogibelj života, i ostadoše sakati za sav svoj život. Tad se spomenuše mojih prietnjah, pobojaše se i postaše uljudniji, ali uprav zato držahu me za vračara i mržahu na me još gorje. Zadobaviv se tako novih težkoćah, mučen izim toga vlastitom sviešću, ćutio sam, da me nije poslao Bog, da donosim prokletstvo: Non in arcu meo sperabo; et gladius meus non salvabit me. (Neuzdajem se u luk svoj, mač moj neće me spasiti.)

Patnjah svojih, pod kojimi sam jur počeo malaksati, neodkrih, izim svoga biskupa, nikomu. On me je tješio govoreć:

„Nesmijete gubiti uzdanja u milosrdje Božje. Uzmimo, da ste se kao misionar zaputili u divljake; mislite, da bi vam bilo nekoristno vrieme, potrošeno što na putu, a što u učenju kojega potrebita vam jezika? Zar nebi i tim radili jedino za njihovo dobro? Tako je doista i tudjer. Sve vaše patnje i suze naših predšastnikah dragocjeno su sjeme u toj zemlji, i neće u njoj ostati bez koristi.“ Na to podieli mi blagoslov, a ja se vratih na svoje mjesto s novom nadom; ali posijano sjeme nije htjelo jošte niknuti. Svatko mi se kao kužnu uklanjao, i štogod sam počeo, to je jur u zametku uništila zla volja. Okružni liečnik i ljekarnik prietijahu mi sudom, što sam se drznuo pobrinuti se njekim siromakom za dvorbu i liekove! Htio sam dva dosta sposobna dječaka obučati, a učitelj me je tužio, i neznam koj nadzornik odsudio na novčanu globu.

Ta dva učenika ostavivši me, stidili su se, što su bili za vrieme moji prijatelji, te nastojahu uvredljivo se prema meni ponašajuć popraviti svoju tobožnju pogrešku. Okružnomu uredu bijah javljen kao rovar, u-

biskupa obtužen, a vladin me zastupnik sasvim jasno opomenu, da se imam držati državnih zakonah. — Što da vam jošte kažem? Tako vam je trpjelo tri godine. Bože, kakove tri godine! klečeći u pustoj svojoj crkvici molio sam Boga, neka usliša moje prošnje; ali činilo se, da badava teku moje suze, a Bog kan da se neda ganuti. Ali me on vendar usliša, te jur pripravljaše srca, premda nisam toga opažao.

(Dalje će sliediti.)

Javne kaznione pod upravom duhovnih družbah.

(Govor bečkoga nadbiskupa i stožernika Rauschera u gospodskoj kući.)

Uprava spada na vladu, a ne na državno zastupstvo, te ona mora da se ovršuje s ozbiljnim obzirom na prave potrebe puka u duhu pravde i pravice. U jednom i drugom pogledu radi se ovdje o načelih tolike važnosti, da se ništa, što se njih ma samo i s daleka dotiče, nesmie smatrati za neznatno. S toga i smatraše pomnožani financialni odbor za dužnost pozor svrnuti osobito na to, da je uprava kaznionah posao vladin, a ujedno očitovati svoje osvjedočenje, da će vlada njeg. veličanstva u naredbah ove struke držati na oku svrhu, koja o tom imade odlučiti. Kad bi se čovjek rukom blagosti i oproštenja uviek i svagdje kano janješce svilenom strukom dao voditi, to bi bilo jako dobro i liepo; ali narav stvarih neda se promieniti željami, a nemoguće ostaje nemogućim. Pak i svatko ćuti do dna savjesti, da se zlo kazniti mora, te što čovjek iskreno priznaje za zlo, tomu zahtieva on kaznu.

Nemože se tajiti, da kazneni zakon starijih vremenah bijaše težak i krut; a što se je u mnogom ublažio, to valja sbilja brojiti u pravi napredak. Ali ipak kakono često sastaju se i ovdje dva krajna kraja.

Jedva što je u Franceezkoj bila dokinuta smrtna kazna, a eno u dvie godine pogubljeno je više glavah, nego polag staroga zakona u dvie stotine godinah, pak se još i sada junaci čovječnosti tale od milosrdja prama tatom i ubojicam; ali otim istim ljudem jest krvarija u Napulju posve u redu, dà za isto ubojstvo iz potaje traže oni od dobrote izgovorah ili pače hvale ga javno, ako ono služi kao sredstvo stranci, uz koju oni pristaju. (Plesak.) Nakaze one, kako su danas izopačeni pojmovi dužnosti i prava, dopuštamo da bi rabile za političke težnje; ali po njih čovječanstvo nemože ništa dobiti.

Ako pako država misli kazniti i s toga kaznione prema toj svrsi urediti, to njoj nalaže s druge strane dužnost čovjekoljubne skrbi kano i razboritosti, da ništa nepropusti, kako će mjesto kazne postati što se više može mjestom i poboljšanja. Obsudjenik stupa prije ili kašnje opet u sviet, vraća se opet u družtvo, pak ako je onakov, kakov bijaše onda, kadno ga družtvo morade od sebe odlučiti, to se je vrlo bojati, da će družtvu spasti na trh, pače zabluditi na stranputice novih i većih zločinah. Nu što bi se moralo učiniti, da se on pravo i za sbilja obrati? Što bi se moralo učiniti, da od njega bude dobar državljan? Tko je zadovoljan s njekoliko milozvučnih riečih, to je njemu brzo odgovoreno na to.

Ali čim si bolje pravu pravcatu istinu predočiš onako, kako jest, to ćeš življe opaziti, da stojiš pred težkom zadaćom. Pravo skrušenje jest duhovnim preporodom čovjeka, pa kako se svjetlo jasnije ukazuje izza tamne noći, tako oživljuje i duboka mržnja na sve zlo, što ju pravo skrušenje radja, poznanje dobra i snagu za ovršivanje dužnosti.

Nu stanovnici kaznionah većinom su pokvarene naravi; savjest, poštenje, razbor sve to nemogaše jih uzpreći, da nezasite želje, sbog šta su i dovedeni pred sudca. Sada još pade na nje sramota sbog obsude, pak jer je težko predobiti za se opet javno mnienje, većinom se niti nepobrinu za to. Povrh toga dolaze oni u tužno družtvo. Onaj, koj prvi put stupi u nepovoljnu tu kuću, nadje većinom vrlo mnogo njih gorih od sebe; najgori pako znadu nadvladati jezikom, hvale se svojimi zločini, ugušuju svaki glas savjesti, te tako uče došljaka u istoj nesramnosti naći njeku vrst poštenja. — Onaj pako, koj se usudi izraziti drugačiju misao, nije riedko, da se sbog toga izvrgne progonstvu, koje ga, ma kako pazili stražari, težko tišti; jer i tudier kano i svagdje gotovnjak poteže za sobom polovnjaka.

Tomu bi se zlu dakako moglo doskočiti tim, da se svaki poseb zatvori; nu posebni zatvor to je kod nas samo iznimka, a da se opet sbilja za svakoga i uvede, trebalo bi silna troška na takove sgrade, k tomu se je jur opazilo, da čovjek u tiesnu sobicu sam za se zatvoren zatupi, pače mu se tja pomuti mozag.

Po takovu se dogadja vrlo često, da kažnjenik iz kaznione izide gori, nego kad je u nju stupio; pak jer je to obćenito poznato, to tim nastaje još veća težkoća i za onoga, koj je ozbiljno odlučio poprimiti se novoga načina i osigurati si život; nijedan gospodar neće da ga primi u službu, nitko mu neda zaslužbe.

U isto vrieme, kadno je utemeljeno utočište za dječake i djevojke, a ja vrlo dobro poznadem njegovo pohvalno djelovanje u ovo deset godinah, učinjen je i taj pokus, te se po dogovoru vrlih meštarah izpuštenim kažnjenikom davalo utočište i zaslužba; nu malo utjehe donese, stvar je ta slabo uspjela.

Što je dakle činiti? Kaznione treba obratiti na učione, gdje bi se naučio kakov posao! Posve pravo; nu kako da bude to? Razumie se samo po sebi, da se kažnjeniku ima zadati posao prema njegovoj jakosti i sposobnosti pak paziti, da bude točno ovršen. — Ali kako bi učiniti to, da on i onda, kad mu pazitelja neima za ledjima, marljivo radi, a potrebuje i troši samo onoliko, koliko je zaslužio. Upravo zato, što to nisu

mogli, i jest većina njih došla u kaznionu! Država dàkako nemože ljude tako visoko uzdići, da sami znadu pojmiti i cieniti dužnost, te ona je posve zadovoljna s takovimi, koji su marljivi i zadovoljni zato, jer se boje glada, sramote i kazne. Ali kada ljudsko srce uzavrije od strasti, a moć požudah učvrsti se navadom, to je tada velika muka čovjeka skloniti dotle: neka se zadovolji kano za naknadu slasti i muke, što ju trpi, onom malenom nadom, da će danas sutra imati pošteno stečen zalogaj kruha. Samozataju pako, koje njemu više treba nego drugomu, da se može posve podati svakdanjemu poslu i dužnostim života, može on naučiti samo tada, ako je u obće (a većinom samo tim putem) višje osvjedočenje njim zavladalo.

Znajući to dobro obveseliše se ljudi čuvši, da su se duhovne družbe posvetile skrbi za kažnjenike, pak i državnici, kojim revnost za vjerozakon drugčije nebijaše ni kraj pameti, uvedoše jih rado u svoje kaznione, budući osvjedočeni: da se tihim a neprestanim djelovanjem kršćanske ljubavi najviše može doskočiti ćudorednoj nevolji kažnjenikah, te barem njih koj dio pretvoriti u dobre državljane. Austrija nebijaše pri tom prva, već je samo izkustvo drugih zemaljah obratila na svoju korist.

Tadanja austrijska vlada smatraše si za dužnost nepropustiti ništa, čim bi se stanje tamnicah poboljšalo, a to sigurno bijaše nješto dična. Ufaše se, da će ono, što je u drugih državah, kao dobro prokušano, dobro biti i u Austriji, a to je doista slobodno. Što bijaše namišljeno, potvrdjeno je dobrim uspjehom. Nije mi ni s daleka na pameti, da zaniječem vladi pravo kaznione, koliko joj se putah svidi, pregledati. Nu ni to se nemože tajiti, da često pregledavanje izgleda kano nepovjerenje, a znade-li se još k tomu unapried, da vlada sbilja neima povjerenja, to će se tim pokvariti upliv na srce kažnjenikah, bez kojega se težka zadaća ovakove uprave nemože vršiti. Po takovu bi neobhodno došlo do toga, te bi mnogi kažnjenici, a najdrzovitiji i najgori najprije, pomislili, da vlada baš hoće čuti tužbah, ter da joj godi, kada tko svoje jade izbroji.

Po svem tom svimi iztragami do sada nije pronadjeno ništa drugo, osim to: da duhovne družbe svoju težku dužnost vierno ovršivaju, te kaznione upravljaju oprezno i na korist.

Ako se pomnožane težkoće, pod koje od g. 1849. padoše, po pravici prosude, to će svak pristati uza me, kad reknem, da je tim vrlina ove uredbe postala odlučnom. Nu što sile ljudske nadmašuje, to nevalja tražiti od ljudih; jer nesretnike preobratiti u savršene i nepogrešive, to niti je dano čovjeku niti angjelu.

Ako gotovo svi tamnicu neostave barem gori, nego kad u nju stupiše, ako se njih više sbilja duhom promieni, ako njih vrlo mnogo odnese u pameti mislih i i stvarih, koje ako se i sakriju pod opačinu navadom okorjelu, ali ipak tinjajuć kano iskra pod pepelom buknuti će morda kašnje plamenom jasnim: tada je već mnogo i kamo više učinjeno, nego-li mogu učiniti izškolani nadzornik i strogi stražari. Medjuto nitko neka nemisli, da i tudier nebi trebalo popravka; jer sve je pod nebom nesavršeno; pak ako se štogod bez uštrba svrsi može prištediti, neka se štedi slobodno. Ali ima težnjah za popravkom, koje su najljući neprijatelj dobru.

Tako se opet djelovanje upravne uredbe može pravo razviti istom onda, pokle je duže vremena s mirom obstojala i bez zapreke svoj posao tjerala. Kad bi vrtlar presadjeno drvo svaki čas razgibao, da vidi, je-li mu se je pružilo korienje, to bi mu drvo usahlo, a to bi baš bilo posljedicom one velike brižljivosti, kojom bi se prigledavalo, da-li uspieva.

Neimam ja na pameti jedino kaznione, niti baš nemislim najviše na nje govoreć ovo.

Svrhe dakle, koje upravljateljstvu kaznionah moradu biti jedinim pravcem, nezahtievaju, da se duhovni redovi uklone iz kaznionah, nego pače da se u njih zadrže te od vlade dobivaju onu podporu, bez koje uprava tamnice nije moguća. Ali to je nješto očevidna, da je njeki drugi uzrok, zašto se ovako na vladu njeg. veličanstva udara, a ne briga za poboljšicu uznikom, ili za štednju javne blagajne.

Da se odstrane duhovne družbe, to se zahtieva kao poklon, što ga vlada duguje tobož liberalizmu, zahtieva se kao kakov prkos, što ga proti katoličkoj crkvi ima izjaviti. To je od početka znao vas sviet; nu sada je dignuta tolika vika, da se nemože šutom prešutiti.

Tim pako stekla je ova stvar toliku važnost, da siže dalje, kamo dalje preko uredbe kakove kaznione. Čim većma čovjek od slobodna vlastita nagona svoju dužnost ovršuje, tim je plemenitiji i hvale vriedniji; čim manje pako znade se on slobodnom odlučbom na što odlučiti, tim užji mora da bude krug, što mu ga ima označiti silovita oblast, jer drugčije razpasti će se družtvo.

Čim je jače dakle u čovjeka čuvstvo dužnosti, tim je više podoban za državnu slobodu. Nu bez vjere neima uztrajne snage čuvstvo dužnosti. Nijedan čovjek nemože u sebi ugušiti posve osvjedočenje, da ima nadnaravni sviet, kamo on po duhu spada; ali čim je on to osvjedočenje do njekoga stepena zabušio, nemože ga već ono prisiliti, da zauzda požude. Čim se je više dakle ugnuo uplivu vjerozakona, tim manje može veću mjeru političke slobode podnositi; ona bo postaje u njegovih rukuh buktećom bakljom, koja će mu zapalit krov nad glavom.

Ljudem razumnim u stara poganska vremena bijaše to poznata istina: da je upravo tako nemoguće sagraditi državu bez vjere kano i grad u zraku. U Francezkoj pokušano je svrgnuti Boga Gospodina, ali ljudsko družtvo ugreznu u krv, u glib i razvalinu. Ako se komu hoće težnju, sagraditi državu bez Boga, prozvati liberalizmom, to mu neka bude, al oni, koji se s tim neslažu, imadu se obratiti na one, koji toj rieči

podmetnuše ovaj pojam. Ali tada je liberalizam neprijatelj pravoj, mogućoj, za budućnost sposobnoj slobodi. Povjestnici je dàkako sudjeno, da ju svatko nateže na svoju; ako pako tkogod još ni toga nezna, da svako drmanje ćudorednoga stanja povlači za sobom silu, kano magnet željezo, tada taj doista spada u svojevoljne sliepce. Ako je to onaj liberalizam, kojemu bi se vlada njegova veličanstva imala prilagoditi, tada naravno da mora ona ukloniti duhovne družbe iz kaznionah, ali tada mora učiniti još mnogih drugih — stvarih, koje bi uzdrmale temelj Austriji, te ogromnu sgradu, koja se je po naredbi Božjoj na dobro mnogim narodom uzdigla, pretvorile u razvalinu. Takovu liberalizmu popušta samo takova vlada, koja da može jednu noć u miru prespati, stavlja na kocku budućnost, ili koja pred slavlje jednoga dana, makar se sutra izvrglo na psovke i ruglo, vierno kleca kano pred svoga kumira.

Mi pako ufamo se u vladu njegova veličanstva, da ona nastoji Austriju dovesti na vršak one slobode, koja je snažna za život, jer s Bogom i razumom žive u miru. Da pako tamo dospijemo, mora se u ovom metežu i oluji stieg istine i pravde visoko držati. Načelo dakle ono, uslied kojega se vladi čini predlog, kako ima urediti kaznione, siže daleko, vrlo daleko, pak da se ono izvede, proizvelo bi razsap, prama kojem bi pitanje kaznionah bila prava malenkost.

Da se pako ovaj liberalizam, zahtievajući bezuvjetnu podložnost, označi, nije suvišno, pobližji predmet njegova zahtjeva bolje prosuditi.

Tà o čem se radi u kaznionah? Nesretnikom, koji su svjetovnoj pravdi pali u šake, ima se dati ljepša prilika, nego bijaše polag prijašnje uredbe, da se utješe utjehom vjere te u ćudorednosti utvrde uplivom istine. Kršćanstvo je vjerozakon čina, pak što obuka sama o sebi nemože, to može ona u savezu s kršćanskim osvjedočenjem u činih izraženim. S toga je na tiho djelujuća moć primjerah krotkosti, ljubavi, požrtvovanja, samozataje osobito podobna za to, da otopi led s okorjela srca.

Bude-li to, krivac je Bogu i svietu povraćen; nebude-li, to doista neima nikakova uzroka tužiti se na dobro namišljen ovaj pokus. Tu samo se lagahno pokucalo na vrata njegova srca, a hoće-li jih otvoriti ili ne, to je bilo posve prosto njemu, kako mu je prosto i to, hoće-li pretrpiv kaznu poslušati razum i savjest, ili će se strmoglaviti u propast. Zar je u tom što zla? Ja se ufam, da tja ni oni, koji najmarljivije plivaju s bujicom sadašnjega vremena, u tom ništa zla nebi našli, kad bi se samo mogli svladati te stvar mirno i nepristrano razsuditi. Od godine 1859. započe svimi sredstvi tobože pravedne rovarije boj proti slabim gospodjam, koje od svieta traže samo najnuždnije, a uz oskudievanje i tegobe služe svojim suljudem. Ovo nedostojno djelo nosi biljeg mržnje na kršćanstvo, a ima na sebi nješta neplemenita i podla, česa bi se morao zastiditi i čovjek, koj o kršćanstvu ništa ni čuo nije.

Nitko toga nemože da poćuti dublje nego austrijansko plemstvo; jer kad bi se kršćansko čuvstvo i vitežtvo moglo sa svega svieta izagnati, to bi ono u njega našlo utočište. Mislim dakle, da bi ovu visoku kuću uvriedio, kada bih ju istom hotio zapitati: želi-li ona ili ne, da carska vlada od takove gungule za upravu kaznionah ili za kakovu god drugu struku primi zakonah. (Pohvala.)

(Konac će sliediti.)

Dopisi.

Iz Madjerova. Kad mi vrieme i obilati duhovni poslovi nedopuštaju znanstvene razprave, košto mnoga druga braća to čine, u Vaš list pisati; a ono moraju mi dopustiti, da Vam bar ono doglasim, što se savjestno zamučat nesmie.

Prosto mjestance Madjerovo sa župnim stanom i učionom leži na iztočnoj strani staroga Greben-grada. Župa ova obiluje bregovi, po kojih stanuju 3183 duše katoličke, po dva sata od hrama božjega i župnoga stana odaljene; nadarena je oštrim nu zdravim zrakom i mnogimi vreli, koja nas hladnom i zdravom vodom obilno oskrbljuju; ima 12 područnicah, medju kojimi najznamenitije je mjesto Novimarof, u krasnoj romantičnoj ravnini s brežuljkom, na kojem stoji liepi grad s iznova zasadjenim perivojem velemožne i historično znamenite obitelji njekoč Bakačke sada Erdődjanske de Monjorókerék, koja je poradi mnogobrojnih junačkih činah za vjeru, kralja i dom jur god. 1389. plemenitom, g. 1511. grofovskom postala, a g. 1607. dobila čast nasljednoga vrhovnoga župana slav. županije varaždinske.

Vlastnik predzadnji ovoga liepoga grada i mjestanca bijaše pokojni preuzv. g. grof Juraj Erdő ly, koj još za života († 1859. u Beču, a u Fidišu u Ugarskoj na svom imanju pokopan), razdieli vlastelinstva svoja u Ugarskoj i Hrvatskoj medju tri svoja sina: Stjepana, komu pripade cielo Posavje, — Ljudevita, koj postade gospodarom svekolike Moslavine, i Karla, koj dobi Novimarof, Zamlače i Jastrebarsko. Sadanji dakle vlastnik grada novomarofskoga jest Karlo Erdody, koj se rodio 14. Veljače 1816. u Fidišu u Ugarskoj. Djetinsku dobu kao obično kod boljarah sprovede kod kuće u naucih, poslie dodje u akademiju u Bečko Novomjesto, odkuda stupi kao poručnik u vojsku, služaše kod više regimentah, dok za volju svomu otcu kao konjički satnik s pridržajem karaktera kvitira. Oženi se još kao vojnički častnik s presv. Juliom groficom Kolovrat Krakovskom godine 1845., kontesom strogo kršćanski odgojenom, koja mu porodi tri sina — najmladji Franjo Sav. umre g. 1859. u Novom-marofu, — i dvie kćeri. Kao vlastnik imanjah i pokrovitelj župah dodje g. 1856. u Hrvatsku. Kao župnik mjestni imadoh više putih čast ovu presv. obitelj kao pokroviteljicu svoje župe posietiti i s njom

obćiti, a pade mi u dio sreća, te sam mladi porod kroz kratko vrieme u vjeronauku po dva puta u tjednu podučavao. Tu imadoh dosta prilike opaziti, da kao što je presv. grofica sama liepo na kršćansku odgojena, tako i djecu svoju kršćanski odhranjuje. Vjeronauk i dva predmeta znanstvena sáma svaki dan predaje, a uzornim svojim nabožnim životom tako prednjači djeci svojoj, da bi si tako zvani ugledan sviet mogao od nje primjer uzeti, medju kojim nabožnost i vjera žalibože na veliko propada. Uvjerih se, da ova visoka gospa, prava kršćanska mati, ne samo Božje već i crkvene zapovjedi savjestno vrši, dočim drugu zapovied svaki blagdan i nedjelju s presv. porodicom i služinčadi pobožno izpunjuje, — niti treću, za koju jur tako malo mare ljudi srednje klase, negazi željom tielo si izvrstnimi mesnimi jeli nasladjivati, a četvrtom kruni ostale, dočim s najvećom pripravnošću i pobožnošću s presv. porodicom svojom javno u kapeli svoga grada u nazočnosti službenikah svojih dva puta na godinu izvršava sv. izpovied. Tko će posumnjati, da u tako dobre matere i ugledne kršćanke nebi bilo blago i milosrdno srce prama ubogim i sirotam? Uz to zna ona i značaj grofovski vazda sačuvati, i uglednost mu pribaviti. — Njezin presv. suprug grof Karlo Erdődy nepoznat je u literarnom i znanstvenom svietu, — ali bolje poznat je nam kao nježan, a kad uztreba i ozbiljan otac, kao darežljiv pokrovitelj župe i škole, kao dobar kršćanin, koj svaku nedjelju i svetca ma i po najvećoj kiši dohadja k sv. misi u župnu crkvu i u njoj se pobožno i ugledno ponaša — nepovadjajuć se za današnjim običajem tako nazvana prosvietljena svieta, koj se u crkvi smije, šapće i sablaznuje iskrnjega svoga — već s pukom sluša prodiku, na glas moli, kleči i pjeva; na putu se sa svakim i najmanjim djetetom razgovara i propitkuje, ubogim u nuždi i gladu ne po deseticu već po 5 po 10 for. u šaku stisne; svakomu seljanu, ako ga samo ustmeno zaprosi, daje lies za stanje i krov i ostalu potrebu; na težake troši obilato, samo da novac medju puk dojde. Inače jest dobar i oprezan gospodar ukusna duha, koj se vidit može u novo zasadjenom perivoju, k tomu ljubitelj čistoće i strogoga reda, koj se vidi u njegovom gradu i po svih imanjih.

Ova velemožna obitelj ljeti obitava u Novom-marofu, zimuje pako u Požunu medju rodjaci i drugom sjajnom gospodom. Kao što svake godine, tako i prošastne jeseni najprije odidje presv. grofica s presv. porodicom jur mjeseca Rujna poradi starijega sina, koj javno pohadja pravoslovje, a presv. grof ode tekar u Studenom u Ugarsku u lov, poslie u Beč k preuzviš. majci svojoj Mariji udovi Erdődy, rodjenoj grofici Aspermond, dodje u Požun 14. Siečnja, a s nahlade dne 16. oboli i propade u legar (typhus). U najvećoj svojoj muci nezaboravi na dužnost kršćansku i dušu svoju, te u nazočnosti premile si supruge, predrage djece, koju vazda srdačno ljubljaše, primi sv. sakramente umirajućih. Danom i noćju kroz 12 danah težka bolovanja siedjaše ugledna kršćanka i vierna supruga kod postelje miloga svoga druga, dok nije napokon 28. Siečnja u 6. satih u jutro bogoljubnu dušu predao vječnomu sudu. Po želji pokojnikovoj bje mu 31. Siečnja iz Požuna dopraćeno tielo u Novimarof i 2. Veljače pokopano u kapeli sv. Ladislava u gradu. Presv. pokojnika oplakuje presvietla supruga, dva sina i dva brata presv. grofi Stjepan i Ljudevit Erdődy, koji i kod sprovoda bijahu, oplakuje ga stara preuzv. majka i dvie kćeri, oplakuje ga puk i turobno uzdiše za dobrim i milostivnim otcem i prijateljem svojim, ne manje i ja ćutim gorku žalost, dočim sam tako dobra i darežljiva pokrovitelja izgubio u njem. Sprovod bijaše veleljepan, na koj su došla mnoga ugledna gospoda iz županije varaždinske, kao i iz obližnje okolice, šest duhovnikah i množina prostoga puka. Sve je plakalo žaleć krepka jošte pokojnika, i videć tužnu ostavljenu udovicu. Svečane zadušnice bijahu obdržavane 5. Veljače u župnoj crkvi madjerovskoj. Lahka mu zemljica!

Mislimo dakle vazda na smrt i budimo pripravni svaki čas na vječni put; jer smrt negleda na staro ni mlado, nepazi na bogata ni na uboga, neštedi ugledna ni prosta.

Stjepan Haukovec,
župnik.

Na Kiselој vodi 18. Siečnja. Što mislite, da mi Vaš cienjeni list ove godine nešaljete? Mnijete-li, da zanj nemarim više, ili da neimam novacah? Jedno i drugo je tašto! Jerbo vrlo štujem Vaš list, pa ću ga čitati, dok mi budu oči vidjele, a i novca ću još uviek toliko sastaviti, da ću se moći nanj predbrojiti, ako i nješto kasnije od navadne hore. Samo mi mnogo koristna i ugodna i ove godine donosite.

Smiem-li i što napisati u Vaš list? Ako dozvolite, obratit ću pozornost Vašu i Vaših štovanih čitateljah na moju rodnu župu Sveti Juri na Ščavenci zgor Lutomera (fanum St. Georgii ad fluvium Stainz in circulo Marburgensi), i to zato, jerbo je to župa, brojeća 4568 dušah, s mnogih svećenikah na glasu, koji su ovdje rodjeni. Tako jih imade još sada živih 26, medju kojimi su četvorica redovnici, a drugi svjetovni svećenici, u raznih biskupijah, najvećma pako u domaćoj lavantinskoj. Iz broja imenovanih svećenikah je pako baš sada g. Martin Strainšak, župnik Žaverčki, visoku crkvenu čast postigao. Njih c. k. veličanstvo ga je naime naimenovalo kanonikom lavantinskoga kaptola u Mariboru. Ovomu imenovanju sve se raduje, budući je g. M. Strainšak svećenik, kojemu se pravedno smiju prilagati besjede: „Super aspidum et basiliscum ambulavit, et conculcavit leonem et draconem.“ — Napomene vriedno je i to, da se je nas veći dio u varaždinskoj gimnaziji odgojio. Hvala dakle za obuku onim, kojim hvala pripada.
Š.

Iz Bosne. (Iz sukromna pisma.) Evo Vam lica stare godine u nas. S duge proljetne studeni i kasnih mrazovah pozebe nam voće te nerodi; s velike ljetne vreline i dugotrajne suše izgorješe usjevi, te nam bi sveljetošnji trud uzalud, i hambari ostadoše prazni; sve jednako bjesneća govedja bolest razstavi nas s onim, što blagom našim i to sasvim pravo nazivamo, te ostadosmo bez onoga, čim se, štono rieč, hranimo i branimo; najposlie nevjerni nas dušmani često natjerivahu na dangubu i na troškove, osobito pri nerazložnom gradjenju putevah. Mi medjutim i opet velimo s Jeremijom: Milost je Gospodnja, da nas i nestalo nije. — Presvietli g. biskup Sebastijan bio je ljetos u Posavini u duhovnom pohodu. Na 18. Kolovoza položen je temeljni kamen za novi samostan u Fojnici. Niesam bio očevidac, te ni da je vrieme i mjesto nebi Vam ništa potanje o tom znao kazati. — Od nove godine neimamo ništa nova. I car. mufetiš (povjerenik) Ahmet Dževdet Efendija dar je stare, jer je još pred Božić iz Mostara u Sarajevo stigao; a i onako ta novina nije kod nas nikakve osobite vriednosti, pokraj svega, što o njem gdjekoje, osobito dalmatinske novine donose. A da Bog dâ, da nebude kako se bojimo. — Prosinac i Siečanj vrlo su nam studeni; na Reaumurovu toplomjeru izlazilo je do 18 st.; a izpod 10 st. aman ni slazilo nije. Zemlja je sve jednako debelim sniegom pokrivena. Dosta to jada zadaje sirotinji; al i opet dragovoljno trpi, nadajuć se izza take zime i ljetu ljetom, košto vele, da je u stara doba bilo. Bože daj, da se u nadi neprevare.

Viestnik.

Iz Zagreba. Sl. kr. grad Križevac izabrao je uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga Jurja Haulika za svoga počastnoga gradjanina, i to u znak zahvalnosti za onu zakladu, što ju je nj. uzoritost gradu Križevcu pridielila, kad je prije dvie godine 80,000 for. na korist ubogih žiteljah svih gradovah i štopskih miestah svoje nadbiskupije uložiti izvolila. Dotičnu izpravu predadoše nj. uzoritosti ovih danah u to ime iz Križevca došavši izaslanici.

— Prošloga četvrtka na 4. t. m. pribivasmo večernjoj zabavi, što ju istu večer, svršivši prvo školsko polugodište, priredi mladež ovdašnjega nadbiskupskoga sirotišta. U uvodnom govoru učini govornik u ime svih gojenacah zahvalni spomen uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa, kojega se milosti uživaju blagodatih zavoda, a izjavi, da mladež ovu zabavu daje naknadno na čast svomu vele štovanomu ravnatelju, g. Pavlu Joži, komu je prije toga bio imendan, kada se zabava nije izvesti mogla. Sastojaše ta zabava iz dva razdjela. U prvom se pjevalo u sboru, krasoslovilo i sviralo na gusle i glasovir; u drugom se pako predstavljala lakrdija u jednom činu „Dva pobratima." Zabavu je posjetilo više članovah prečast. kaptola i više drugih prijateljah mladeži, koji su se svi razišli zadovoljni s onim, što su čuli i vidjeli od mladih početnikah, koji su se k tomu samo malo danah pripravljali za ovu zabavu, štono je dvie ure trajala.

Iz Peteranacah 7. Veljače. Tri siromašne ali vrla ponašanja djevojke: Kata Benotić iz Peteranacah, Mara Bregović iz Hlebinah, i Eva Wečenaj iz Golę, kojim otcevi, krajiški vojnici, poginuše u ratu proti obćem neprijatelju, nadarene su iz zaklade uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga, pod imenom „carice Jelisave" utemeljene, primivši svaka na ruku od satnije Peteranske po 29 for. 12 nč. srebrnih dvadeseticah.

Za ovu veliku milost uz najveće počitanje i goruće želje za mnogoljetni život, zdravlje i sreću nj. uzoritosti, izjavlja se ovim visokomu zakladatelju bezkonačna zahvala u ime srećnih nadarenicah.

Iz Štajerske. Glasovito proštenjište Maria-Zell pohadjano je i prošle godine jako. Moglo bi se uzeti do 80,000 proštenjarah, a 304 stranjska svećenika, što su misili u crkvi, od kojih su 1 kardinal, 3 biskupa, 17 prelatah, opatah i kanonikah i jedan grčko-katolički svećenik, koj se je ovako zapisao u knjigu: Dr. Gregorius de Benitzky, graec. cathol. Parochus et V. A. Diaconus Unghvariensis cum uxore Maria—pia parentum et sua vota solvit et s. Liturgiam celebravit. — Od svjetovnjakah primi iste godine oko 70,000 u crkvi čudotvorne Gospe sv. pričest.

Iz Milana. Pročelje milanske prvostolne crkve biti će urešeno tada njegda davna željenim uresom. Dvadeset i šest stojećih kipovah, iztesanih po milanskih umjetnicih od mramora, gotovo je jur. Ako i nisu svi velike umjetničke ciene, to je sigurno polovica njih na vršku vještine. S pogleda umjetnosti najizvrstniji je kip Astera Bernasconia. Plastični kipovni ures u crkvi u nutra ima se takodjer dogotoviti.

Iz Danske. U sadanjem političkom zamršaju na neobičnu je korist to katoličkoj obćini u Kodanju, što se već od njekojega vremena nezove njemačkom obćinom kano prije. Propoviedi i sve ostalo u službi Božjoj, što se dosad obavljalo njemačkim jezikom, obdržava se danskim; s toga će za ove razdraženosti proti niemštini bolje proći, nego što prodje u prijašnjih holštanjskih ratovih. I drugčije ide sve na bolje; ljudi se obraćaju neprestano, pak katolici staju čvršće na noge.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 7. U ČETVRTAK 18. VELJAČE 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dopisniku iz Slavonije u „Srbskom Dnevniku."

U Novom Sadu izlazeći „Srbski Dnevnik" donese u broju 9. od 23. Siečnja (4. Veljače) iz Slavonije članak pod nadpisom: „Zaključak virovitičke i zagrebačke županije glede slavenskoga bogoslužja u rimokatoličkim crkvama i „Katolički list zagrebački." Naperen je taj članak proti onim obćenitim primjetbam, štono jih napisasmo u 2. broju ovogodišnjega našega lista, potaknuti razpravom i zaključkom županije zagrebačke glede slavenskoga bogoslužja. Bezimeni dopisnik trudi se iz petnih žilah, kako će one sasvim objektivne opazke oprovrći, a u njih navedene razloge pobiti. Koliko mu je trud uspio, ostavljamo sudu nepristranih čitateljah.

Da nepoznati delija „Kat. list" odmah s početka porazi, te od glave do noge potuče, počima s onim, čim smo mi svoje primjetbe dovršili, i otvara ubojitu vatru ovako: „Ljudi su u obće navikli, kad već nikakovi razloga neimaju, da istinu i izražene pravedne želje pojedini ljudi ili celoga naroda pobiju, kazati, da dotične razprave u njihov djelokrug nespadaju. Tako i „Kat. list" reče o zaključku virovitičke i zagrebačke županije glede slavenskoga bogoslužja u rimokatoličkim crkvama sledeće: „Imajući dosta pravih i prešnih potrebah te prietećih pogibeljih, nestvarajmo si potrebah ondje, gdje ih neima, a nenazirajmo opasnosti u onom, u čem neima nikakove. Radi toga mislimo, da bi naše javne skupštine mudrije radile, kad se nebi bavile takovimi, njihovomu području slabo dolikujućimi strogo crkvenimi pitanji."

Ala je zloban i opak taj „Kat. list," koj neimajući „nikakovih razlogah", ipak pobija istinu i pravedne želje cieloga naroda! — Pa da su razlozi „Kat. lista" zbilja nikakovi," to dopisnik dokazuje ovako:

„Svakomu je dobro poznato, da se rimokatoličko svećenstvo neustručava u svetske poslove mešati se, naime u politiku i u upravu, pa šta bi na to „Kat. list" rekao, kad bi tko sveštenstvu u kojoj županijskoj skupštini kazao, da bi ono mudrije radilo, kad se nebi bavilo takovimi njegovomu području slabo dolikujućimi strogo svetskimi pitanji, već da bi se jedino svoga crkvnoga posla držalo?"

Kazat ćemo dopisniku, šta bi „Katol. list" u takovom slučaju rekao. Mislio bi si najprije, da pojmovi nisu dosta jasni u onoj glavi, koja takova šta govoriti može; a rekao bi tomu njetkoviću po prilici ovo: Kad bi svećenstvo u kojoj ma kakova imena crkvenoj skupštini bavilo se politikom i gradjanskom upravom, te viećalo o sgoljno svjetskih pitanjih, pravo bi mu prigovorio, da bi mudrije radilo, kad bi se jedino svoga crkvenoga posla držalo. Dapače pravedno bi svećenstvu to isto spotaknuo i onda, kad bi se, imajući ono važnijih, prešnijih i potrebitijih zvaničnih poslovah, zanemarivši ove u javnih svjetskih skupštinah pačalo se u svjetska pitanja. Ali sasvim krivo imaš, kad se takovom opomenom služiš napram svećenstvu i onda, kada ovo bez povrede svojih višjih dužnostih svjetskim županijskim skupštinam pribiva i u njih pretresa svjetske stvari. Jerbo oni isti ustavni zakoni, koji podjeljuju tebi pravo, da županijske skupštine polaziti i u njih viećati možeš, davaju ga i svećenstvu. Svećenstvo dakle razpravljajući svjetska pitanja u županijskih skupštinah služi se samo svojim pravom, koje je tvomu posve jednako. Ti pretresujući strogo crkvena pitanja u županijskih skupštinah neimaš za to takova prava, buduć ti ga crkveni zakoni nedavaju, niti

je crkva za riešavanje takovih pitanjah opredielila županijske skupštine.

Al pita dopisnik iz Slavonije dalje: „Bi-li bilo crkve, da nije naroda, i kako bi sveštenstvo živiti moglo, da ga narod nehrani i neizdržava? Nebi nikako! Narod, koj crkve gradi i sveštenstvo hrani i izdržava, da nebi smio toliko zahtievati, da mu se njegovim maternjim jezikom u crkvi sveta liturgija čita, to je jedan absurdum; drugi je absurdum izreka: „da bi naše javne skupštine mudrije radile, kad se nebi bavile takovimi njihovomu području slabo dolikujućimi strogo crkvenimi pitanji;“ jer je u županijskim skupštinama celi narod zakonito zastupan, kojemu je vazda slobodno po svojim zastupnikom (sic!) na dotičnom mjestu o svačem, što se njegove kože tiče, reč progovoriti i svoj glas podignuti; a da tu promjenu narod neželi, zaista nebi o njoj ni reči niko progovorio.“

Dakle je dopisnik u jednoj kratkoj stavci „Kat. lista“ našao dva absurda! Da vidimo.

Prvi absurdum potekao je samo iz glave dopisnikove. „Kat. list“ nije niti cielomu narodu niti pojedinim njegovim čestim zanijekao prava, da mogu svoje želje i o crkvenih promjenivih stvarih, dakle i o bogoslužnom jeziku pristojnim načinom na dotičnom mjestu očitovati. Nije „Katol. list“, kako će to svaki razborit štioc iz navedenih njegovih riečih razabrati, rekao, da strogo crkvena pitanja u područje županijskih skupštinah u nikojem obziru nespadaju; već je samo uztvrdio, da strogo crkvena pitanja području županijskih skupštinah slabo dolikuju, hoteći tim naznačiti, da ima i crkvenih pitanjah, o kojih se može u stanovitih granicah rieč povesti i na županijskih skupštinah, premda ove nisu vlastne o njih odlučivati. Ali da bi narod s toga, što crkve gradi i svećenstvo hrani i izdržava, (najveći dio naših katoličkih crkvah posagradili su crkveni pokrovitelji, a isti su i svećenstvo dotirali), mogao zahtievati, da mu se sv. liturgija njegovim materinskim jezikom čita u crkvi, da bi narod, komu se po katoličkih crkvah naše domovine u njemu sbilja sasvim razumljivom prostonarodnom jeziku drže i propoviedi, i katekeze, i javne molitve, i sve druge pobožnosti, mogao s navedenoga razloga zahtievati, da mu se materinskim jezikom opravljaju i jedini svetotajstveni čini, za koje je pridržan jezik materinski katoličke crkve, jezik latinski — to može tvrditi samo onaj, komu se po glavi vrti absurdan pojam o crkvi. — Poznato je ljudem naučnim, da se valjanost svakoga načela najbolje izpituje na njegovih dosljedcih: jesu-li ovi valjani, valja i načelo, — nevaljaju-li, nevalja ni načelo; nadalje poznato je logičko pravilo, da razlog, koj previše dokazuje, nedokazuje ništa. Ogledajmo na ovom dvojem kušniku dopisnikov razlog. Ako narod s toga, što crkve gradi, a svećenstvo hrani i izdržava, može od njega zahtievati, da mu sv. liturgiju njegovim materinskim jezikom čita, to može s toga istoga razloga zahtievati, da i sve drugo, što u crkvi i izvan crkve svećenstvo opravlja, bude udešeno onako, kako zahtieva crkveni gradilac a svećenski hranitelj — narod. Na tom dakle temelju moći će narod zahtievati, da mu se u crkvi, koju je on sagradio, rabe samo oni obredi i diele samo ona svetotajstva, koja se njemu dopadaju, a da mu se naviešta vjera takova, kakovu on hoće; — moći će narod od svećenstva, jerbo ga hrani i izdržava, zahtievati, da ga uči samo ono i onako, što i kako njemu bude po volji, a ta volja da mu bude jedinim ravnilom i u duhovnoj pastvi. Pa buduć bi narod naravno zahtievao ovo ovdje, a ono ondje, sada jedno a sada drugo, to bi se za kratko vrieme naružila Božja vjera, osakatilo crkveno jedinstvo, a bogoslužje, izgubiv svoju liepu jednoličnost i uznosit simbolični značaj, izvrnulo se u prave nakarade, dočim bi crkva sama, koja po svom zvanju ima biti učiteljica i čuvarica čiste vjere i ćudoredbe, postala jednim povodom nevjere, drugim prilikom praznovjerja! — Vidi se očito, da dopisnik pišući ovako nije mislio na crkvu kao uredbu, koju ustanovi Bog na spas dušah ljudskih, te u njoj odredi jedne, da u njegovo ime uče, a druge, da njegov nauk slušaju; već si je morao misliti crkvu kao kakov zavod, uveden zamjenitim ugovorom medju svećenstvom i dotičnim narodom na temelju juridičke formule „do, ut des, facio, ut facias,“ — a to je nazor o crkvi, koj ju duboko potištuje, te joj se protivi gledao joj na postanak ili na zadaću; u tom vidu svećenici nisu no pravi plaćenici—mercenarii. Isukrst, utemeljitelj kršćanske crkve, razašiljući apoštole po svem svietu nereče im: činite narodom, što od vas zahtievali budu, već im naloži, da naučaju sve narode držati sve ono, što im on zapovjedi. Oni, koje Duh sveti postavi, da upravljaju crkvom Božjom, imadu, neće-li se iznevjeriti svomu visokomu zvanju i dobljenomu od Boga nalogu, ovu upravu vršiti ne po drugih već jedino po crkvenih razlozih, ne kako narod zahtieva, već kako to njegove prave a ne namišljene duhovne potrebe iziskuju.

Tako stoji absurdum prvi. Dopisniku je drugi absurdum izreka „Kat. lista“: „da bi naše javne skupštine mudrije radile, kad se nebi bavile takovimi njihovomu području slabo dolikujućimi strogo crkvenimi pitanji.“ — Razboriti čitatelji primietit će i ovdje iz gore navedenih riečih, da je ova naša izreka podredjeni stavak drugomu, u kom rekosmo, da „imajući dosta pravih i prešnih potrebah te

prietećih pogibeljih, nestvarajmo si potrebah ondje, gdje ih neima, a nenazirajmo opasnosti u onom, u čem neima nikakove.“ Odmah za tim sliedi: „Radi toga mislimo, da bi naše javne skupštine mudrije radile itd. Odtud se jasno vidi, da je smisao naših riečih taj: skupštine javne mudrije će raditi, ako ostaviv se stvarih nepotrebitih i bezazlenih te inomu području pripadajućih budu radje nastojale, kako će doskočiti pravim i prešnim potrebam, kojih mnogo imade, kako će odstraniti prieteće s više stranah pogibelji. Pa to je dopisniku absurdum! No kad je to absurdum, a to će po umu dopisnikovu ono, što je tomu absurdu protivno, biti čista, nepobitna istina. Po takovu će dakle naše javne skupštine tada sbilja mudro raditi, kada si budu bez nužde stvarale potrebe i nazirale opasnosti, gdje ih neima, te se bavile nepotrebitimi i pod tudju nadležnost spadajućimi pitanji; pa budući se od takova rada nije moći nadati nikakovu uspjehu, to će po sudu dopisnikovu najveća mudrost u tom sastojati, da javne skupštine bezplodnimi razpravami trate badava vrieme, a skupštinari troše bez koristi i vrieme i novce. Al čujmo razlog, kojim dopisnik hoće da dokaže bezumje one naše izreke; a taj je: „jer je u županijskim skupštinama celi narod zakonito zastupan, kojemu je vazda slobodno po svojim zastupnicima na dotičnom mjestu o svačem, što se njegove kože tiče, reč progovoriti i svoj glas podignuti; a da tu promjenu narod neželi, zaisto nebi o njoj ni reči niko progovorio.“ — Čini se, da se sam dopisnik nije uzdao u ovaj razlog. Neznamo si od drugud van s nepouzdanja toga protumačiti, zašto nije rekao, da narod može po svojih zastupnicih u županijskih skupštinah o svačem, što se njegove kože tiče, rieč pregovoriti; van je rekao, da to može učiniti „na dotičnom mjestu,“ što je ovako obćenito izraženo istinito. Al razumieva-li dopisnik po „dotičnom mjestu“ županijske skupštine, što se prema njegovoj nakani i ostalom sadržaju ima uzeti, to mu kažemo, da se ljuto vara, mnijući, da su županijske skupštine nadležno mjesto za sve ono, što se narodu kože tiče. Kao što u dobro uredjenoj kući svaki ukućanin svoje opredieljene poslove opravlja: tako i u valjano uredjenoj državi ima svaka od različitih vlastih svoj posebni djelokrug, na koj je vezana, a nesmie se unašati u područje tudje, jer kad to biva, posljedica je tomu zapinjanje poslovah i nered, u kom posebničko i obćenito dobro strada. Ako dopisniku nije poznat djelokrug županijskih skupštinah, a to se iz novinskih izvješćah mogao uputiti, da kad god se u kojoj žup. skupštini povela rieč o kojoj zakonodavnoj stvari, primietilo se odmah: to neide ovamo, to spada na sabor. Tako se postupa sa svimi sudbenimi poslovi, odkad županije neimaju svoje prvašnje sudbenosti. Tako biva s ostalimi strogo financialnimi, vojničkimi, trgovačkimi i inimi poslovi, u koliko nezasiecaju u upravu županijsku. A u tu vrst idu jamačno i strogo crkvena pitanja. Neka upita dopisnik braću Srblje, što bi na to rekli, kad bi u kojoj županijskoj skupštini narodni zastupnici podigli glas o njihovih crkvenih, školskih i zakladnih poslovih, premda se i oni tiču kože naroda? Rekli bi sigurno: nijedna županijska skupština, bio u njoj sav narod zastupan kako mu drago, nije vlastna o tih stvarih viećati; za nje je nadležan samo naš narodni sabor. A i na zadnjem saboru trojedne kraljevine, kad se viećalo o školskih zakonskih predlozih, reklo se s iste strane, da oni nepriznavaju nadležnost našega sabora glede svojih školah, premda su na njem narod svoj zakonito zastupali. — Čudnovat je napokon i razlog, što ga napominje dopisnik, želeći njim dokazati, da narod sbilja želi promjenu bogoslužnoga jezika; veli bo, „da tu promjenu narod neželi, zaista nebi o njoj ni reči niko progovorio.“ Da je dopisnik rekao: ima pojedinih ljudih, ima cielih obćinskih organah, koji tu promjenu žele, nebismo mu prigovarali; ali kad odtud, što se o toj promjeni na skupštinah govorilo, hoće da dokaže, da tu promjenu i narod želi, pitamo ga: je-li moguće, te on u istinu misli i vjeruje, da sve ono narod sbilja želi, što se po skupštinah govori? osobito što se govori o stvarih, na koje narod nit nemisli, nit je za nje ikad pitan bio, nit je zastupnike svoje glede njih opunovlastio? Ako je bilo u županijskih skupštinah pojedinih ljudih, koji su za uvedenje slavenske liturgije govorili, bilo je tu drugih, koji su proti tomu govorili, a županija križevačka metnula je bez podpore predstavku županije virovitičke ad acta. Ako se dakle s toga, što su njeki govorili za promjenu jezika liturgičkoga, može zaključiti, da tu promjenu narod želi: ima se s toga, što su se drugi a i ciela jedna županija tomu uzprotivila, zaključiti, da narod te promjene neželi. Tim narod dolazi sam sobom u protuslovje, jer istu stvar u isto vrieme s istoga razloga hoće i neće, želi i neželi! — a to je ipak pravi absurdum, do koga umovanje dopisnikovo dosljedno vodi. To je posljedica, kada se rieč „narod,“ što u novije doba često biva, nerabi u svom pravom značenju za skùp ili bar većinu pučkoga plemena ili njegova zakonita zastupstva u nadležnih stvarih, nego se istovjetuje s pojedinimi ljudmi ili obćinami, — osobito kada to biva glede stvarih, za koje narod ovim punovlasti nije dao, ili niti nije dati mogao. To je put, na kom ćemo napokon doći do babilonske pometnje pojmovah. —

Rekosmo u svojih primjetbah, da bi naš katolički narod s latinskim bogoslužnim jezikom imao priliku izjaviti svoju želju bez tudjega upliva, a da mu ju nediktuju ljudi, kojim je crkva i vjera deveta briga, t. j. koji u tom pitanju nepaze, što je za vjeru i crkvu bolje i probitačnije, već imadu druge svrhe pred očima, — on bi se u neizmjernoj većini jamačno očitovao: da mu se u crkvi ništa nemienja, a neuvode nikakove novotarije. Pita nas na to dopisnik: „Je-li se obzir uzeo na volju naroda, kad se njegov materinski jezik iz crkve izrinuo, i tudji njemu sasvim nepoznati latinski jezik uveo? i je-li se ko onda očitovao, da mu se u crkvi ništa nemienja i da mu se neuvode nikakove novotarije, i kakovi je obzir na takova očitovanja uzet?“ — Na dalju našu primjetbu, da je kod prostoga puka, „koj obično neumije razlikovati jezgru od ljuske, bitnost od pripadnosti,“ opasno dirati u stvari, kojim je dugotrajnom porabom obiknuo, pa da se radi toga predložena promjena glede crkvenoga jezika bez smutnjah i sablaznih, a možda i bez nereda i očitoga odpora nebi niti izvesti mogla, — pita opet dopisnik: „Zar je bilo lakše ljudem ostaviti se u crkvi svoga maternjega jezika, komu su se od djetinstva navadili, i obljubiti tudji nerazumljivi jezik? Zar je lakše prostomu puku u latinskom njemu neznanom jeziku razlikovati jezgru od ljuske, bitnost od pripadnosti? a kad onda nije opasno bilo dirati u stvari, kojim je puk dugotrajnom porabom obiknuo, s tim manje vjerujem, da bi predložena promjena crkvenoga jezika kakove smutnje, sablazni, nereda i očitoga odpora poroditi mogla, jer narod bi promienio tudji nemili za svoj obljubljeni maternji jezik, a kod te promjene neimamo nikakova nereda se bojati.“

Komu nije katoličko bogoslužje drugačije poznato, taj bi pročitav ova pitanja morao sbilja pomisliti, da se u naših katoličkih crkvah nečuje nikakova druga besjeda do latinske, a našemu narodnomu jeziku da neima u njih ni traga ni glasa. Vidi se nadalje iz tih pitanjah, kako dopisnik mnije, da je po naših katoličkih crkvah njekoč i u svetotajstvenih činih izključivo ili bar obćenito vladao jezik slavenski, koga je kasniji nadošljak latinski izturio iz službe Božje. Daleko bi nas odvelo i više mjesta zapremilo, nego-li ga odlučismo ovomu odgovoru, kad bismo ovdje htjeli dokazati netemeljitost toga dopisnikova mnienja. Bit će o tom na skoro obširnijega govora u ovom listu, pa onamo upućujemo blage čitatelje. Oni, kojim naša domaća poviest nije sasvim terra incognita, ocienit će već sada po vriednosti dopisnikova pitanja znajući, da su Hrvati najprije primorski i dalmatinski, a kasnije posavski prije došašća sv. Cirila i Metoda u Moravsku već bili pokršćeni, i to od svećenikah latinskih, te se istim našim pradjedom, a njekim od njih dva vieka prije pjevala sv. misa latinski, nego-li sv. slavjanski vjeroviestnici počeše i u svetotajstvenih činih rabiti jezik slavenski. — Pazljivi štioci bit će bili zajedno smotrili, kako je dopisnik naše besjede: da prosti puk „obično neumije razlikovati jezgru od ljuske, bitnost od pripadnosti,“ izvrnuo u posve drugi smisao. Našim riečim nije smisao, da-li će prosti puk u ovom ili onom jeziku lakše razlikovati jezgru od ljuske, bitnost od pripadnosti; nego im je smisao taj: da bi prosti puk, neznajući razlikovati jezgre od ljuske, bitnosti od pripadnosti, mogao lasno posumnjati, da mu se s promjenom jezika bogoslužnoga, stvari u sebi pripadne i nebitne, dirnulo u bitnost i jezgru iste vjere. To pokazuju jasno i one naše rieči, koje tamo nadostavismo: „Kako u crkvenih stvarih valja oprezno postupati, a kako bez nužde i nevolje neima se u njih ništa mienjati, to nam pokazuje crkva iztočna, koja bojeći se posljedicah neusudjuje se uvesti novoga izpravljenoga koledara, premda je pogrešnost staroga matematički dokazana.“

Premda znamo, da svaka i najlošija stvar ima svojih braniteljah, nebismo bili ipak mislili, da će se lasno naći čovjek, koj bi smio ovu našu na notornoj istini osnovanu tvrdnju javno, pa još kako pobijati. Ali — taj se čovjek našao u licu dopisnika iz Slavonije, koj nam naše rieči odbija ovako:

„Što se koledara tiče, to se iztočna crkva neustručava, bojeći se posljedica, uvesti novoga izpravljenoga koledara, već iz razloga, jer rimljani svetkuju uskrs jednu godinu u punom mjesecu, drugu u zadnjem frtalju, treću u mladom mjesecu, i to ne po pol noći u nedjelju, već u subotu po pol dana, dočim iztočna crkva svake godine u zadnjem frtalju mjeseca i to u nedjelju pred zoru vaskrsenje gospodnje slavi, i iz toga uzroka biva, da su uskrsi koju godinu u isti dan, drugu pak godinu kasnije, a ljetos n. p. za ravnih pet nedjeljah se razstaju. Time dakle nit je pogrešnost staroga koledara matematički dokazana, niti je time izvrstnost po crkvu novoga izpravljenoga koledara posvjedočena, da bi iztočna crkva dovoljnog razloga našla, svoga se odreći, a novog se latiti.“

Pročitavši prvi put ove redke, nemogasmo svojim očima vjerovati, da bi dopisnik što takova bio mogao napisati. Pošto se poslie opetovana čitanja osvjedočismo, da je sbilja tako, neznadosmo, bi-li se više čudili neznanstvu ili drzovitosti čovjeka, koj se s tako izvjestnom odlučnosti usudjuje pisati o stvari, o kojoj golovo ništa nerazumije.

Tko je iole samo zavirio u kronologiju, znade bar to, da je julijanski iliti stari koledar osnovan na hipotezi, da godina sunčana ima 365 danah i 6 cielih urah, koje ure svake četvrte godine čine jedan dan. Ali su astronomi matematično dokazali, da godina sunčana neima 365 danah i cielih šest urah, već 365 danah, 5 urah 48 časovah i 48 hipah, s toga da je julijanska godina gradjanska za 11′ i 12″ dulja od godine sunčane astronomičke. Ova razlika izmedju julijanske i sunčane godine narasla je do sada već do punih dvanaest danah, a za isto toliko vremena odmaknula se od astronomičkoga proljetnoga ravnonoćja, koje je sabor nicejski g. 325. ustanovio na 21 Ožujka. i odredio ga za rok, u kom imadu svi kršćani svetkovati uzkrs. Buduć ta razlika neprestano raste, to će, ako crkva iztočna neizpravi svoga koledara, s vremenom doći do toga, te će ona uzkrs svetkovati u ljetu, zatim u jeseni, napokon u zimi, proti odluci pomenutoga sabora, koja obje crkve jednako veže. I u tom sastoji pogrešnost staroga koledara, koja je matematično dokazana. — Pogrešnost ovu uvidjeli su učeni muževi već od davna. U Oxfordu čuva se jošte danas u knjižnici spis o pogreškah julijanskoga koledara i o načinu, kako bi jim valjalo doskočiti, koga već u drugoj polovini 13. vieka sastavi glasoviti Englez Rober Bakon. Da bi koledar julijanski valjalo izpraviti, priznalo se u više saborah: rimskom od g. 1412., kostničkom, bazilejskom, lateranskom 5. i tridentinskom. Napokon je Grgur XIII. po predlogu slavnoga rimskoga liečnika i zviezdoznanca Alojza Lilija, pošto su ga odobrili vladari, mnogi učenjaci i akademije, kojim ga papa priobći na razsudbu, g. 1582. pečatnicom „Inter gravissimas“ stari koledar tako izpravio, da je godinu gradjansku priveo u sklad s godinom sunčanom astronomičkom; i u tom sastoji njegova izvrstnost. Za vrlinu izpravljenoga koledara najjasniji je dokaz i to, što su protestanti, premda su mu se radi toga, što je uveden rimskom stolicom, njeko vrieme protivili, napokon svladani istinom svuda ga primili. No i mnogi učeni i iskreni sljedbenici iztočne crkve netaje pogrešnosti staroga koledara, kojoj niti su oni krivi, niti njihova crkva, jer potiče jošte od Julija Cezara. Poznato je, da je Petar Veliki htio u svoje carstvo uvesti izpravljeni koledar; al je od toga morao odustati, jer mu se reklo, da će mu se narod pobuniti, scieneći, da mu se i vjera mienja. U našoj domovini napisao je o pogrešnosti julijanskoga, a o potrebitom uvedenju izpravljenoga koledara u iztočnu crkvu veleumnu razpravu pokojni učeni vladika križevački Konst. Stanić. Ovu svoju razpravu priobćio je i pokojnomu arcibiskupu karlovačkomu Stjepanu Stratimiroviću, koj ju je odobrio, al zajedno izjavio, da radi protivnostih, koje bi s promjene koledara medju njegovim narodom nastale, ništa mienjati nesmije. A to je sklonulo i biskupa Stanića, te osamljen nije se usudio izvesti svoje želje. U naše vrieme bavi se knez Kuza mišlju, kako bi u podunavske kneževine uveo novi koledar. U to je ime knez sazvao sve vladike s bukareštskim i jaškim metropolitom u sinodu, koja se još sastala nije, da odluče: nebi-li se uvedenje novoga koledara protivilo dogmam iztočne crkve? i u kom bi odnošaju ta promjena stajala napram crkvi? Premda se jošte nezna, šta će crkveni otci reći na ta pitanja, to ipak nagovieštaju novine, da će se valjda izjaviti proti „papističkom“, kako ga zovu, koledaru; a s prostim pukom da će biti još i gore, jer se on naučio u obrtnom i družtvenom životu na rokove po starom koledaru, a po njem svetkuje i mnogobrojne praznike, te bi za cielo držao, da mu se tom promjenom dirnulo u vjerozakon otacah. (Vidi „Nar. Nov.“ br. 37. od 16. Velj. t. g.) — Jesmo-li dakle krivo imali, rekavši, da crkva iztočna bojeći se posljedicah neusudjuje se uvesti izpravljenoga koledara? Opreznost tu crkve iztočne tim dàkako osudili nismo.

(Konac će sliediti.)

Poslanica sv. otca na uzoritoga stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga.

Pius P. P. IX.

Dilecte Fili Noster Salutem et Apostolicam Benedictionem. In hoc quotidiano, quo conficimur, moerore ob gravissimas christianæ civilisque reipublicæ calamitates summam Nobis attulerunt consolationem Tuæ Litteræ anniversaria Dominicæ Nativitatis redeunte celebritate, novoque anno adventante datæ. Siquidem in eisdem eximiam Tuam religionem, ac singularem erga Nos, et hanc Apostolicam Sedem fidem et observantiam recognovimus, Dilecte Fili Noster, ac simul intelleximus, quo studio Deum Optimum Maximum pro Ecclesiæ suæ sanctæ, et Apostolicæ hujus Sedis triumpho, ac pro Nostra incolumitate, et felici rerum Nostrarum cursu oras, et obsecras. Exaudiat pientissima Tua vota dives in misericordia Deus, et omnipotenti sua virtute optatissimam pacem tranquillitatemque Ecclesiæ suæ restituat, eamque novis et splendidioribus ubique terrarum triumphis exornet et augeat, et omnes Ecclesiæ, et Apostolicæ hujus Sedis hostes humiliet, eosque de perditionis via ad rectum justitiæ, salutisque iter reducat. Dum vero plurimas Tibi agimus pro officio gratias, illius vicem reddere vehementer cupientes, clementissimo miserationum Domino nos vicissim supplicamus, ut fausta quæque et salutaria Tibi semper tribuat, ac

divinæ suæ gratiæ abundantia Te repleat, quo pergas majore usque alacritate studioque Ecclesiæ causam, jura, doctrinam, ac libertatem impavide tueri, Tuique gregis incolumitati sedulo consulere, eumque a tot nefariis adversariorum insidiis, erroribus, conatibusque constanter defendere. Tibi autem persuade, præcipuam esse, qua Te complectimur, benevolentiam. Cujus quoque certissimum pignus accipe Apostolicam Benedictionem, quam ex intimo corde profectam Tibi ipsi, Dilecte Fili Noster, cunctisque Clericis Laicisque fidelibus Tuæ vigilantiæ commissis peramanter impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum die 18. Januarii Anno 1864. Pontificatus Nostri Anno Decimooctavo.

Pius PP. IX.

Javne kaznione pod upravom duhovnih družbah.

(Konac.)

Govoru nadbiskupa i stožernika Rauschera, priobćenomu u zadnjem listu, dodajemo kano za dopunak još jedan, rečen baronom Hennetom, predsjednikom vrb. zemaljskoga suda, u gospodskoj kući 5. Siečnja.

„Služba me nanese na priliku, gdje mogoh vidjeti dvie kaznione stojeće pod upravom duhovnih sestarah, a to u njekadanjem kartuzianskom samostanu kod Jičina i na Hradčinu u Pragu. — Govoriti ću samo o prvoj, jer jedno nju bolje poznam, a drugo. jer su u drugoj same ženske, što doista nije nikakovo čudo, da kažnjenice stoje pod razboritom ženskom upravom.

Kazniona u Kartuzu odredjena je samo za mužkarce, i to za zločince, obsudjene najmanje na deset godinah tamnice, a u vrieme moga pohoda bijaše kazniona napučena od uznikah, premještenih iz ukinute tvrdjave na Spielbergu.

Nečudim se ja nipošto tomu, zašto se ljudi boje, da nije u redu ovakove uznike predati pod pazku ženskinjam, jer i ja bijah žestok protivnik tomu, te stupih u kaznionu s nepovoljnim po duvne mnienjem.

Nu u jedno predpodne uputih se o protivnom. Stupiv preko praga začudih se jur svečanoj tišini, zateče me nenadana čistoća u sobah, na stubah i hodnicih, čistoća, kakove nevidjeh još u nijednoj od mnogih kaznionah, što sam jih obišao po Štajerskoj i Českoj. Pohod moj bijaše iz nenada; najavih se glavarici, a ona bude dobra te me vodjaše okolo po kaznioni. Najprije pojdosmo u spavaću sobu: visoka je to i zračna prostorija, prozori su visoko, postelje gvozdene, jedna od druge razstavljena, zavjesami obastrte, a posteljina pokrita čistimi bielimi plahtami; premda bijaše vani vrieme vlažno i sparno, bijaše ipak u nutra zrak posve čist, te onom neugodnom vonju, kakov je navadno u spavalištu drugih kaznionah, nebijaše tudier ni traga. Izišavši iz nje sastanem se prvi put s uznici; na njekakovih traljah nošahu više stvarih, a došavši do glavarice, pozdraviše ju s počitanjem. Glavarica rekne jim njekoliko prijaznih riečih, pohvali jih što su brzo svršili dosta velik posao, a radost obsinu lice pohvaljenim radnikom.

Kašnje namjerismo se na sestre, gdje uznikom diele posao; vidjeti jim bijaše, da to one čine prijazno, tako rekuć u šali, a opet da uznici s njekim očitim veseljem odlaze svaki na svoj posao, i neda se tajiti, da su primali zapovjedi s počitanjem.

U domaćoj ljekarni, gdje imade običnih liekovah, u velikoj radionici, u prostorijah, gdje se pere i suši pranje, a osobito u prostranoj kuhinji skakahu sestre zabavljene poslom ovamo onamo hitro kano srne vesela lica.

Došlo vrieme objedu, pak i meni prilika, da kušam jela; sve je čisto i tečno priredjeno, mnogo bolja i obilatija hrana, nego što ju do sada vidjeh u kaznionah. Od stražarah nevidjeh ni jednoga, oni stanuju u bližnjoj sgradi, a mogu se svaki čas dozvati zvonom.

Kad sjedoše za objed, mogoh vidjeti sve uznike redom: držanja su mirna, odielo jim čisto, a u njekih opazih držanje, rekao bih, baš dostojanstveno, te sam bio i zaboravio, da gledam velike zlotvore.

Što dalje to bolje uputih se, da svi štuju svoje duhovne paziteljice, i kad bi se koj zaboravio te njim rekao ili učinio štogod na žao, da bi se u isti mah dignulo deset i više šakah na osvetu. Glavarica, gospodja od velika razuma, bistra duha i velika razbora, po svojem vanjskom držanju zadavajuća strah, a doista ljubezna, protumači mi ovu zagonetku za me po prilici ovimi riečmi: „Ovi ljudi, što jih ovdje vidjeste, nisu more biti od djetinstva čuli liepe rieči. Malo kada ili nikada da bi jih tkogod bio pomilovao; po njihovoj krivnji ugibao bi se njim sviet, dok jih napokon neodrinu od sebe. Većina njih nije čula nijedne vjerozakonske istine, pak takovi bludjahu po svietu od nemila do nedraga. Došli su ovamo k nam, a mi jih primismo ljubezno, postupamo s njimi krotko i blago kano s braćom. Nečuju ovdje nikada psovke, pa tako brzo uvide, ako samo koliko imadu ćuti i dobre volje, kako se mi brinimo, da jim i savjest utješimo i vanjsku jim sudbinu kao kažnjenikom olahkotimo. Oni neznadu, što s njimi biva; oni, od svieta zametnuti i obsudjeni, dolaze u nov nepoznaat si sviet, pak uzavrije-li koj od gnjeva i pokaže surovost, dosta je često putah jedan pogled sažaljujući, odvrnemo se od njega, a on se pokaje te smiri. Na večer odemo mi u bližnji sestrinski stan, a stražari preuzmu službu u kući.

U tri mjeseca, što smo ovdje, nismo još morale zvonom zovnuti stražarah, a samo jedan put moradosmo upotrebiti najstrožju kaznu u nas, naime zatvor u mračnu tamnicu. Ali moram priznati i to, reče na koncu glavarica, da sam ja kamo sretnija, nego one sestre, koje paze na tate, varalice i prostije zločince; jer ja pod pazkom imam ljudih, koji učiniše najtežji zločin u

silnoj navali strasti, ali jim srce jošte nije okamenilo. U takovih, kako i u onih, koji počiniše strahovita razbojničtva, ali s njekom hrabrošću i ponosom, a prezirahu podlu kukavicu žepnoga tata, nije jošte utrnula zadnja iskra poštenja. Mi nastojimo ovu iskru uzpiriti, dižemo jih, a oni se ohrabre i zaufaju, da je i njim moguće poboljšati se, pak se mnogi i poboljša i pošten vrati u sviet. Na svu žalost pako nemože se to nipošto ili riedko samo opraviti s tati i varalicami od zanata, te mi smo jur izkusile i tu žalostnu istinu, da se je ovakovih ljudih, koje držasmo, da su se skroz poboljšali, opet podalo staroj opačini."

Obilujuć čuvstvom ostavih ovoga dana Kartuz posve predobiven i osvjedočen, da ove slabe ženske s veseljem, kojim odabranu si od dobre volje i svetu zadaću ovršivaju, neograničenom krotkošću i strpljivošću iz kršćanske ljubavi izvirućom, hrabrošću, što jim ju ulieva pouzdanje u Božju zaštitu, dà istim tankim glasom ženskoga grla, kojemu razbojničko uho nije viklo, kamo veću moć imadu nad povjerenimi si uznici, nego bi si ju ikada ma kakovo mužko upravljateljstvo moglo steći. Ovo svoje osvjedočenje izjavio sam poslje više putah, a sretan sam, što danas imadem priliku i pred ovom visokom skupštinom naprama tihim i pobožnim zaslugam duhovnih sestarah biti pravedan. (Pohvala.)

Želim još samo, da svi protivnici dobiju priliku kano i ja osvjedočiti se svojima očima, pak tada siguran sam, priznati će i oni, da onaj maleni trošak od njekoliko novčićah, što ga država na ovakove kaznione više troši, ako se na um uzme očevidna korist, nije vriedan ni spomenka. (Jača pohvala.)

Dopisi.

Iz Ivanca 6. Veljače. Ništa srcu čovječanskomu neugadja većma, koliko to, kad opaža po gdjekoj svietli trak odanle, gdje je obikao samo tmaste, munjom i gromom prieteće oblake gledati.

Svaka stvar, ma bila najsvetija i najbolja, imade na svietu svojih neprijateljah, nu nije niti stvari toli opake, koja bi bila bez privrženikah, tom jedinom razlikom, da, što je sveto, dobro i pravedno, iz svake borbe svjetlije i jasnije izlazi, te se borbom utvrdjuje, a što je opako, griešno i nepravedno, da se samim sobom tamani, — da stvar sveta može imati plemenitih prijateljah radi sebe same, a stvar opaka samo strastnih i samoživih privrženikah. Živi dokaz tomu je sv. crkva naša. Što joj pomože do toli naprasna i sjajna razvitka? Upravo progoni i neprijateljstvo njezinih suvražnikah. Stvar nedužna a progonjena mora napokon omiliti svakomu; to je upravo sudbina sv. crkve naše, da joj upravo neprijatelji, o propasti radeći, pomažu do bujna razvitka. Oni su upravo, koje providnost božja od vremena do vremena pošilja, da probudjuju driemajuće joj sinove na rád i svetu borbu za nju, — i koji razžaruju dogarajuću vatru ljubavi neharne većput njezine djece prama njoj.

Komu bi na um palo sv. otcu izkazivati na sve moguće načine znakove oddanosti i pritecati mu u pomoć, neznatnim ravno darom Petrova novčića, ali najjasnijim dokazom sinovske privrženosti, kad ga njegovi neprijatelji progonili i napastovali nebi? Čudnovati-li su putevi providnosti božje! Tko će jim se doviti?

Crkva naša imadjaše vazda smjelih i drzovitih neprijateljah, radećih joj o propasti, i služećih se u tu svrhu svakim oružjem od najumnijih dosjetakah i mudrolijah, sve do najsurovije tjelesne sile. Gdje um i umovanje nedostiže, tamo se obično moć divljom silom služi, a time se bistri i čisti ono, što je sveto nu progonjeno, a to mu udara biljeg i svjedočanstvo nepobjedivosti.

Tko nije sliep, uviditi mora, da se i dan danas nad sv. crkvom našom sakupljaju gromonosni oblaci, da se olujom na nju obore, i tvrdi joj temelj podruju. Imade nevjerne djece i odpadnikah, koji joj o glavi rade; ma imade i plemenitih dušah i vjernih sinovah, koji u potaji i na javi neumorno rade, da joj osvjetlaju lice, i pomognu, kako će iz svoje vječne borbe tim pobjedonosnija izaći.

Tomu živi dokaz izmedju mnogih crkvenih sgradah domovine naše pruža župna crkva ivanečka. Tečajem dvadesetgodišnjega župnikovanja sadašnjega revnoga g. župnika crkva je ova skroz i skroz stranom obnovljena a stranom se još u obnavljanju nalazi. Za to je vrieme toranj limom pokrit, crkva iz vana podpuno obnovljena, zidovi, kojimi je crkva opasana, stranom su obnovljeni, stranom podignuti, a stranom raztegnuti, a prilaz u crkvu podignutimi novimi kamenitimi stubami olakšan, prostorje pako izpred crkve pretvoreno u perivoj. Bajtica crkvena, koja nije niti mjestu, niti crkvi na ures služila, pretvori se u ukusnu i koristonosnu crkvenu kuću. Iz nutra potaracana je novimi kamenitimi pločami, žrtvenici znamenitim troškom od 1400 for. vrlo ukusno obnovljeni, a na godinu će se, ako Bog dade, neumornim nastojanjem revnoga svoga župnika umjetničkim upravo kistom premaljati, za što nam jamči poznati dobar ukus g. župnika, u koju svrhu opredieli jur obćina oko 3000 for. Lani su nabavljeni novi pahovi.

Oskudica novčana to je obća tužba, to je žalobna narinuta pjesma, koju svak živ, hoće neće, pjeva. Čovjek sam po sebi ništa nije niti ništa nemože, — nu kad uman, darovit i poduzetan duh na podporu krepku naidje, mnogo izvesti može. Tomu su dokaz u Ivancu izvedeno za sile ivanečke veliko djelo i velike novčane žrtve za ta težka vremena. Sve se može, gdje se srodne sile slože.

Mjestnoga župnika u njegovu nastojanju krepko pomaže kotarska oblast, neštedeć ni truda ni troška u toli plemenitu svrhu; obćina s velikim novčanim po-

žrtvovanjem, neračunav amo nebrojenih i ručnih težakah. Za njimi nezaostà niti darežljivost pokroviteljah, medju kojimi se osobito odlikuje c. k. kapetan pl. g. F. Šarlaj, vlastelin, sa svojom bogoljubnom suprugom M. rodj. Faller, koji revno i velikodušno podupiru sve, što na boljak i duševni razvoj pučanstva ovdašnjega smiera, nenapominjuć tud znatne žrtve, prigodom svakogodišnjih izpitah na obodrenje marljivih, a potaknuće slabijih učenikah na takmenje, učinjene; mimoiduć bogoljubnu prijaznost, kojom kao zahvalna djeca dobre svoje majke sv. crkve kao kumovi prisustvovahu prvoj pričesti župne djece u Ivancu počastivši malahne pričešćenike zajutarjem. To jedino nemogu propustiti da nenapomenem, kako je isti pl. gosp. ove godine znatnim troškom od preko 100 for. nabavio i darovao župnoj crkvi ivanečkoj dragocjeni i ukusni polijelej (Luster) sa svilenim gajtanom i zlatimi krugljami o gajtanu, na kojem visi. Slava mu.

Iz Hlebinah. Nedjelja pedesetnica pala na 7. dan Veljače t. g. bio je i za župu Hlebine radostan dan. U taj bo dan iz zaklade carice Jelisave, po njeg. uzoritosti premilostivom našem stožerniku i nadbiskupu zagrebačkom utemeljene, zaručnica Marija, rodjena Posavec, udata Gaži iz Hlebinah, dobi javno pred velikimi crkvenimi vrati u prisuću ciele župe 29 f. 12⅓ kr. u srebrnom kovanom novcu. Buduć je ovo darivanje prvi put bilo u župi hlebinskoj, zato je ovu blagu zakladu za graničarske zaručnice po sl: pukovnijah, kud se nadbiskupija proteže, mjestni župnik pod sv. misom s̈ prodikaonice obilnije protumačio, te puku napomenuo, da, akoprem otci pred neprijateljem padši i ostave svoju nejaku djećicu, ipak se najde otčinska i milostiva duša, koja se za ovakovu sirotčad zauzme.

Na svemu ti Bože hvala! daj i više ovakove velikodušne gospode, koja se za sirote zauzimlju, te udovam iz očiuh otiru suze.

Visokomu darovniku od strane ove nadieljene sirote, koje otac od taneta pred neprijateljem poginu, ovdje izražuje se najtoplija hvala s obećanjem: da će, kako ju i njen duhovni pastir opomenu, za slavnu carsku kuću i visokoga darovnika blagostanje sreću i božji blagoslov moliti Boga do kasne svoje starosti.

Gjuro Švelić,
župnik.

Viestnik.

Iz Zagreba. Po običaju prvašnjih godinah priobćujemo imena ovogodišnjih korizmenih propovjednikah u našem gradu. Po utorcih u prvostolnoj crkvi preč. g. kanonik Gjuro Muzler; po sriedah u crkvi sv. Katarine g. Dr. Antun Kržan, profesor u nadbisk. liceju; po četvrtcih u crkvi milosrdnih sestarah g. Josip Lehpamer, izpovjednik milosrdnicah; po petcih u crkvi sv. Marka č. otac Ljudevit Horvat, franjevac; po subotah u crkvi sv. Marije g. Antun Lukić, prebendar; po nedjeljah u crkvi sv. Ivana g. Antun Vranić, župnik.

— Dne 11. i 12. tek. mjeseca obdržavan je natječajni izpit za mjesto drugotnoga katekete kod ovogradskih glavnih učionah. Na izpit došao je samo g. Franjo Čukolin, djakon i nadstojnik kr. konvikta.

Iz Pešte. Družtvo za misnu opravu obstojeće ovdje a brojeće 10,409 članovah nadielilo je 106 crkvah u Ugarskoj različitom misnom opravom. Dohodak iznese mu od 6. Stud. 1862. do 6. Stud. 1863. 4586 fr. a trošak 4,420 for.

Iz Trsta. Biskup Legat dade pismenu opomenu uredniku lista „Tempo“ porad više članakah proti svjetovnom posjedu papinske stolice. Upravo taj list dobi jur prije izjavu zlovolje podpisanu od 57 svećenikah iste biskupije.

Iz Češke. Prije njekoliko danah, tako piše „Vlksfrd,“ ostavi jedan mlad svećenik dominikanskoga reda u Litomjericah samostan, te ode sa svom prtljagom u tudji protestantski sviet. Red po tom čovjeku, koj na njem bijaše što i skula na tielu i kojega putena požuda dovede na odmetničtvo, ne samo da nije izgubio ništa, nego se pače može veseliti, da se je riešio toga truleža; a protestantom, ako jim ovakov čovjek može dobro doći, čestitamo dobitak. Ovom prigodom moramo izraziti srdačnu želju: neka bi se red propovjedničke braće, koj ima sjajnu poviest u austrijanskih zemljah, novom oporavom i snagom pridignuo od razpada, komu se kano i mnoga druga samostanska uredba nesgodom vremena približuje. Dominikanski red ima u Austriji sada 15 samostanah (u Beču, Pragu, Olomucu, Znojmu, Ugarskom-Brodu, Litomjericah, Hebu (Eger), Ušću nad Labom (Aussig), Retzu, Subotištu (Steinamanger), Šoprunu, Košicah, u Brezju (u Kranjskoj), Vašvaru i Gradcu) sa 56 misnikah, 10 klerikah zavjetovanih, 8 novakah i 14 lajkah; a u toj nestašici osoblja izgubi u jednoj godini 1863. sedam članovah. Generao reda o. Aleksander Vincencio Jandel, sin najbogatijega bankira u Nancyu, koj svoje blago daje za redovne svrhe na razpolaganje, jedan od najodličnijih rimskih prelatah, koj je od poniznosti od Pia IX. ponudjeni mu kardinalski klobuk odbio, preuzeo je obnovu reda u Austriji sam na se, a misli, da će ju tim najbolje učvrstiti, ako opet uvede strogu stegu i poredak u samostane. U tu svrhu uredjen je samostan u Gradcu za uzor i sjemenište. — Medjuto razborite glave dvoje o dobru uspjehu ote obnove, a to zato, što redovna strogost mladjahna srca, koja bi se rad posvetila redu, odbija. Do duše istina je to, da se red može preporoditi samo po mladjem naraštaju, odgojenu u pravom duhu reda; ali se i to mora poreći, da duh ovoga reda zahtieva i današnji dan strogost u svakoj struci, n. pr. sveudilj uzdržavati se od mesa i drugoga mrsna jela.

Iz Belgije. Mjeseca Prosinca stiže zaslužena kazna dvojicu klevetnikah, novinskih dopisnikah. Njekoje novine ložitorbe raztrubiše u sviet veoma sramotnih glasovah o učiteljih vjere na dvajuh obćenito štovanih djevojačkih zavodih. Sreća dade te udjoše u trag dvojici razprostiraćah prostačke klevete, prijaviše jih sudu u Malinu, a ovaj jih obsudi na tri mjeseca zatvora i 150 fran. globe.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 8. U ČETVRTAK 25. VELJAČE 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dopisniku iz Slavonije u „Srbskom Dnevniku.“

(Konac.)

Mislimo, da nam na svoje opravdanje glede točke o koledaru netreba ništa više napominjati. No budući je dopisnik ovo pitanje na sasvim drugo polje — na svetkovanje uzkrsa — prenio, sliedimo ga jošte i tamo, da vidimo, je-li će tu u obrani staroga, a pobijanju novoga koledara srećniji biti.

Kamo koledar stari glede svetkovanja uzkrsa dosliedno vodi, spomenusmo već u predjašnjem listu; ovdje ćemo samo ogledati razloge, kojimi dopisnik nastoji osvjetlati lice staromu, a pobiti novi koledar. Evo ih: „Rimljani svetkuju uzkrs jednu godinu u punom mjesecu, drugu u zadnjem frtalju, treću u mladom mjesecu — — dočim iztočna crkva svake godine u zadnjem frtalju mjeseca i to u nedjelju pred zoru vaskrsenje gospodnje slavi.“ Jedan i drugi razlog nije istinit. Nije istina, da rimska crkva (po dopisnikovu Rimljani) ikad svetkuje uzkrs u mladom mjesecu, što je opet sasvim proti kronologiji, i da tako rečemo matematično nemoguće. Jedna i druga crkva ustanovljuje blagdan uzkrsni po onom pravilu, koje za to odredi već prije navedeni obćeniti i od obiuh crkvah pripoznati sabor nicejski. Po tom pravilu uzkrs se u katoličkoj crkvi vazda svetkuje onu nedjelju, koja pada za 14. danom poslie mlada mjeseca (luna 14. ili ιδ' nicejskoga sabora), komu je bila miena ili u isti dan ili odmah poslie proljetnoga ravnonoćja (21. Ožujka). Treba samo malo kombinacije, pa će se svatko osvjedočiti, da prema tomu pravilu uzkrs mora uviek pasti u treći ili zadnji četvrt, a nemože nikad doći u prvi četvrt. Nebi-li nam možebit dopisnik htio navesti godinu, koje su Rimljani svetkovali uzkrs u prvom frtalju? — Isto je tako neistinit i razlog drugi, da crkva iztočna svake godine slavi vaskrsenje gospodnje u zadnjem frtalju. Budući se iztočna crkva u ustanovljenju uzkrsa drži istoga pravila, koga i zapadna, tomu je naravna posljedica, da i njen uzkrs pada prema sad većoj sad manjoj razstaji uštapa (puna mjeseca) od uzkrsne nedjelje sada u 3. a sada opet u zadnji četvrt. Ako dopisniku to nije dosta jasno, neka uzme u ruke koledar iztočne crkve za godinu 1862. pa će tu naći, da je te godine Hristovo Voskresenije bilo 8. Travnja (po starom), a tek sutradan dne 9. Travnja stupio mjesec u zadnji četvrt, a tako je iztočna crkva slavila god. 1862. uzkrsnuće gospodnje ne u zadnjem, nego u 3. četvrtu. — Što iztočna crkva slavi gospodnje uzkrsnuće u nedjelju pred zoru, a crkva zapadna u subotu po pol dana, to nije u nikakovom savezu s koledarom, već je različit obred, kojim se jedna i druga crkva slobodno služi, i za koj jedna crkva drugoj ništa prigovarati neima.

Pred cenzorskim okom dopisnikovim nije milosti našlo niti ono naše tvrdjenje, da uz porabu latinskoga jezika po naših katoličkih crkvah nije se narod iznevjerio svomu prirodjenomu jeziku niti svećenstvo rabeće latinštinu svojim domoljubnim dužnostim; što je jasan dokaz, da latinski u crkvi nesmeta razvoj i napredak narodnosti i njenih atributah. — To je dopisniku „sasvim neistinito tvrdjenje; jer je uvedenje latinskog jezika u rimokatoličku crkvu baš najviše jada našemu narodu prouzrokovalo, i ne samo razvoj i napredak narodnosti priečilo, već je i našu narodnost do' skrajne propasti dovelo, jer iz crkve uvede se latinski jezik u školu, iz škole u ured, iz ureda uvuče se i u družtveni život, tako da su se već i ženske počele „djački“ učiti, samo da za izobražene držane budu, jer je materni jezik već i iz domaćeg obštenja izrinut bio, i mjesto svoje latinštini, niem-

štini i najposlie magjarštini i u Primorju i u Dalmaciji talijanštini ustupiti morao; kamo bi se dakle još većma mogli iznevjeriti svomu prirodjenomu jeziku? No kad se bude naš maternji jezik u crkvi svečano orio; kad sve nauke u školi u narodnom jeziku predavane budu, kad se u svim uredima jedino naš narodni jezik rabio bude, onda će on i iz družtvenoga obćenja svaki drugi izrinuti i u naša će srca tako duboko učvrstiti se, da ćemo istom onda moći reći: sad je naša narodnost obezbedjena!"

Što već onda gori navedenoj i od dopisnika pobijanoj opazci dodasmo, naime: „Obazrimo se na druge od nas veće i naprednije narode." — na koje se ipak, kako vidimo, dopisnik obazrio nije, — to samo bilo bi dosta i ovdje navesti, da se ukaže, kako je plitko dopisnikovo umovanje; jer se toliki drugi narodi uz porabu latinskoga jezika po katoličkih crkvah svomu prirodjenomu jeziku uz sve one pojave, koje dopisnik nabraja, neiznevjeriše, a narodnost im je uz istu porabu latinštine sasvim obezbiedjena. Reći ćemo ipak jošte koju o toj stvari.

Kršćanska crkva nadje u svom postanku oko sebe tri najviše razširena jezika, siro-kaldejski, grčki i latinski, koji s toga bijahu najsposobniji i za razplodjenje vjere i za opravljanje bogoslužja; kasnije je crkva, gdje i kad postane nuždno, ovim jezikom pridala i druge, u kojih dopusti vršiti svetotajstvene čine, naime koptički, habeški, jermenski i slavenski. Za obćenito i potrebito spojilo ciele crkve medju sobom, za jezik zakonah i obćenja odabra crkva jezik grčki i latinski, osobito posliednji, koj slavodobitni Rimljani razprostrieše po svih stranah svieta. Gojeći crkva jezike klasične, sačuvala je od propasti sav bogati poklad grčke i rimske kulture, a širila ga medju narodi plemeneći je i naobrazujući. Ovaj poklad i danas je jošte neocjenivo blago, neizcrpivo vrelo za sve prosvietljene narode, bez koga nebi se današnjim napredkom napram tolikim drugim u mraku neznanstva čamećim narodom ponositi mogli. Samo neprijatelj svake civilizacije, ili komu je sasvim nepoznata poviest kulturna mogao bi to smatrati za nesreću po narode. — Služba Božja katolička ima dvie glavne strane: sakramentalnu i didaktičnu. Dočim je crkva u svetotajstvenoj strani rabila jezik latinski, opravljala se svakolika struka didaktična, a u sakramentalnoj sve ono, u čem se hoće sudjelovanje vjernikah, od vajkada ne zastarjelim i većini već nerazumljivim, nego svemu puku razumljivim, živim i prostonarodnim jezikom, pa se u tom pogledu može bez pretjerivanja reći, da se po katoličkih crkvah uz latinski jezik u bogoslužju čuje više živoga narodnoga jezika, nego po mnogih onih crkvah, u kojih neima latinštini ni glasa. Tim je načinom crkva jednom rukom razprostirala medju narodi obćeniti živalj kulturni, drugom rukom pridizala razvoj domaćih jezikah i narodnostih. To zasvjedočavaju knjižtva svih narodah kršćanskih; jer su sva nikla i počela se razvijat u crkvi, a svećenici bijahu prvi pučki spisatelji. Da je tako i kod nas bilo, o tom će se svatko uputiti, pročita-li samo površno god. 1860. i 1863. izdana dva svezka Bibliografije hrvatske. — Upravo tim, što je crkva uvela jezik latinski, a ovaj iz crkve prešao u učionu i ured, spašena je mnoga narodnost. Šta bi bilo postalo od tolikih narodah manjih, da je vladao svuda princip, da se u bogoslužju ima rabiti samo jezik narodni? Narodi mogućniji i gospodujući bili bi, kako čine, gdje mogu, i sada, kod narodah sebi podčinjenih uveli ne samo u učionu i ured, nego i u crkvu jezik svoj; a da su narodom jezici živući i gospodujući mnogo opasniji od jezika mrtva, netreba tek dokazivati. Znamo za ciela plemena, koja su se poniemčila, pofranceštila, pošpanjolštila, potalijančila, poslavjančila, — neznamo nijednoga, koje bi se bilo polatinilo. Dok je u Ugarskoj bio jezik latinski službeni, nije trebalo niti nam, niti drugim narodom ugarskim braniti jezik i narodnost svoju proti navali magjarštine. — Ako se dopisnik tuži na vladajuću po njekih stranah naše domovine niemštinu, magjarštinu i talijanštinu, neka bude uvjeren, da bi toga i više bilo, da nebude prije bilo po crkvah, učionah i uredih jezika latinskoga. Bar se u senjskoj Rieci od pradavna naš materinski jezik svečano ori u crkvi, pa zar je zato bio uveden u učione i ured? zar je u Rieci obezbiedjena naša narodnost? Svuda, gdje zajedno obći više narodah, nahodi se veća ili manja smjesa njihovih jezikah, osobito na pograničju. A tko u takovih okolnostih zahtieva za obezbiedjenje narodnosti i to, da jezik narodni iztisne svaki drugi iz družtvenoga obćenja, taj se bavi pustimi utopijami; taj neka misli, kako će ukinuti željeznice i sva druga obćila, i kako će narod svoj opasati debelim zidom, da s nikim drugim nebude drugovati mogao. I mi želimo od svega srca, da nam u domovini jezik narodni nad svakim drugim vlada u sjajnih dvorovih, u gradjanskih kućah i seljanskih stanovih, na javnih skupštinah, u prijateljskih dogovorih i obiteljskih kruzih, u uredih i učionah. Po crkvah naših vlada on već od davna, pa mu s latinskoga bogoslužja neprieti nikakova pogibelj, kako nam to svjedoče tolike druge narodnosti.

Samo je jedno, što nam dopisnik u onih opazkah neprigovara, a to je, što rekosmo: „da se jako vara, tko misli, da je mržnji, što žalibože vlada medju našim narodom jedne i druge crkve,

uzrokom to, što se po crkvah katoličkih rabi jezik latinski." Dopisnik to „podpuno odobrava," te tvrdi, da je sam o tom osvjedočen. Samo nas je ipak strah, da se je dopisnik ovdje prenaglio; jer se je tim svojim osvjedočenjem stavio u očit odpor s istim narodom! To ćemo mu odmah dokazati. U velikoj skupštini županije zagrebačke izjavio je g. J. Živković, prisjednik banskoga stola i sljedbenik iztočne crkve, da je vladajućoj medju našim narodom mržnji kriva poraba latinskoga jezika po katoličkih crkvah. Ovu izjavu primili su ostali skupštinari s odobrenjem, i tim ju prisvojili. Tako je dakle po terminologiji dopisnikovoj izjavio sám „narod," što je uzrokom njegove medjusobne mržnje, a narod sám će to valjda najbolje znati. No u stvari toli ozbiljnoj dosta je i malo šale.

Dopisnik misli, a uz njega tu i mi pristajemo, da su toj mržnji „uzroci najveći jezici mnogih mračnjaka, koji po svojem puku mržnju siju." I mi znamo za takova mračnjaka, pa ga odajemo dopisńiku na uvaženje. Mi smo o njem dosad navlaš šutili s razloga, da neširimo putem ovoga lista, što bi mržnji medju našim narodom jedne i druge crkve hranu dati moglo, čemu se brižljivo uklanjamo, gdje i dok samo možemo. Al šutnja i zamučljivost samo su do stanovite granice dužnost, a ima okolnostih, u kojih šutit znači pokazivati slabost ili nehajstvo, te u kojih valja otvoreno reći, što znadeš, da neogriešiš duše. Sadanje okolnosti čine nam se takove, pa ćemo s toga pomenutoga mračnjaka iznieti na vidjelo.

God. 1860. izdao je u Beču Joan Čokrljan, bivši profesor bogoslovja u Dalmaciji i parok, knjigu cirilicom tiskanu pod naslovom: „Pravoslavje ili koja crkva pravije uči, iztočna ili zapadna?" U toj knjizi Srbin hoće da pred srbskim narodom opravda svoj prestup u katoličku crkvu, pa razpravlja najprije historički odnošaj obiuh crkvah, a zatim njihove dogmatičke različnosti. U 43. br. ovoga lista od g. 1860. doniesmo kratku više objavu no pretres iste knjige iz poznatoga pera, iz koje se objave vidi, da se na pohvalu knjizi nije ništa reći moglo, jerbo je sbilja veoma površno i nesavršeno spisana; al uz to nevriedja i negrdi nikoga.

Proti ovoj knjizi izišao je cirilicom tiskan spis od 23 strane u 8-i pod imenom „Odgovor Čokrljanu svedočeći, da je iztočna crkva istino pravoslavna." Na spisu nit je naznačeno, tko ga je sastavio, niti gdje i kada je tiskan; al se vidi iz sadržaja, da ga je napisala ruka svećenička. S duhom te knjižice brzo će se naši čitatelji upoznati, kad im spomenemo, da katolike zove „odpadšu i zabludivšu od nas braću, koji se klanjaju rimpapi," a veli, da isti „uvedoše ne hristijanska, nego neznabožačka rimska vlastoljubiva načela u crkvu svoju." Govori o „zlobi i pakosti papištana," o „silnoj nenavisti sviu papištana." Kaže o katoličkom duhovničtvu, da je „odieljeno od naroda i nije mu stalo ni zašto drugo, osim za rimpapsku vlast." Tvrdi, da „vele očevidci, da je u državi rimpapinoj takva uprava kao što je i u Turskoj, i da tamo narodi stenju, pate, globe se i gonekano i u Turskoj." — Al da nepomisli tko, da su to pojedini izrazi, koji u contextu blažije glase, priobćit ćemo diljem, što se u zaglavku toga spisa nam katolikom spočitava:

„Rimljani su odstupili od istine božijeg odkrovenija i uveli su mnogo koješta u svoju crkvu, što nije shodno, niti je blagopristojno. Mesto pjenija glasom, oni unesoše u svoju crkvu iz teatra orgulje, što nije bilo pre u hristijanskim hramovima. Mesto da čitaju i poju u crkvi, oni na otvorenom oltaru nešto neponjatno mimićeski djejstvuju i ćuteći bez sazidanija naroda neke obrede izvršuju. Oni su uveli neke tajne mise i dozvolili su da u tečaju 24 časa jedan sveštenik dve mise služi na jeziku, koga narod ne razume i ne može da učastvuje u žertvi, koja se u ime njegovo Bogu prinosi. Odstupili su od ustava crkvenog i pogazili naredbe njegove, što se tiče crkvenoga bogosluženija i smešali službe, a to sve svedoči, kako je opasno u djelu vjere i crkve rukovoditi se samovoljstvom jednoga griešnoga rimpape, koi ne može biti čuvar crkve i prave vjere. Rimljani protiv jasnog opredielenja sobornog javno narušavaju svete postove. Redko kod nji koi posti, al i onaj koi tobož posti, ne jede samo meso, a drugo sve jede, kao mi u belu nedelju. Sir, jajca, mleko, maslo, ribu jedu i tada vele da poste. O, kako će ij sami zapadni otci i učitelji osuditi za ovakovo narušenje ustava crkvenog! Rimljani vodeći se po ćudi jednoga vlastoljubivoga čovjeka, izopačiše čistu nauku Hrista Spasitelja i osim dogmatične strane, koju samovoljno iskvariše, odustaše i od duha morala evangelskoga i mesto „umerštvlenija ploti", zabacivši hristijanski asketizm, uvedoše načela plotskoga (putenoga) mudrovanja i ugadjanja tielu i time poniziše visoki moral Hristove nauke. Čim se oni razlikuju od predjašnji vlastitelja neznabožački rimljana? O, kako je opasna, kako-li je griešna njihova težnja! Kako-li je oskorbitelno hristijanskom čuvstvu služenije rimpape, gde se vidi smesa jezičestva (poganstva) s hristijanstvom! Čuvajte se mučenici pravoslavija i nedajte se da vas papištani osvoje i odvedu u kapišta svoje vlastoljubivosti, protivne Hristu i njegovoj istini itd."

Nepada nam niti na kraj pameti, da odgovaramo na ovakove grdnje i klevete. Namjera nam bijaše, da dopisniku odkrijemo mračnjaka, koj ne samo po svojem puku, već tiskanom knjižicom po cielom narodu, dà od poroda do poroda mržnju sije. A bit će to poučno i za one, koji

misle, da samo o uvedenju slavenskoga jezika visi sdruženje razstavljenih crkvah. — Rekosmo-li tada bez temelja, da bi se od nas tražilo, neka se odrečemo najprije crkvenoga jezika, zatim obreda, napokon dogme? —

Pabirci po Rimu.

Pobrao jih p. N.

Rim broji do blizu četiri stotine crkvah, jaka jih trećina posvećena je Majci Božjoj; što svjedoči, da su Rimljani još za prastarih vremenah sveti grad i sebe zaštiti blažene Djevice preporučili. Ta najblažija nu i najmogućnija zaštita uzčuvala je Rimu — da nespomenem drugih blagodatih, s kojih je Rim i nekatolikom najvažnijim gradom vasionoga svieta — do dan danas neuzkolebivo prestolje sv. Petra; te čim se i ov čas tamo negdje u Franciji slovi o prestoljih razrušenih i razvaljenih, o krunah palih, o carstvih silnih i mogućih, kojim svaki čas jača te jača pogibelj prieti: koliko je utješljivo za svakoga katolika, kad oči baci na prestolje usadjeno rukom Božjom na gorici vatikanskoj, a preporučeno Majci Božjoj, koje je evo za devetnaest vjekovah uviek stalno, uviek slavno odoljevalo svakoj mogućoj nepogodi, te koje se nestraši ni užasna vremena, što se muti, ni strašne bure, koja se diže, ni biesnih neprijateljah, koji se svaki dan množe. Poviest svih prošlih vjekovah istini je ovoj najsjajnije dokaze pričuvala; dviesta i petdeset osam papah zasjelo je do Pia IX. Petrovu stolicu, a njih osamdeset i dva, dakle od trojice po jedan, ili bijahu mučeni, ili prognani, ili zarobljeni, ili protjerani sa svoga stolca. Pa odista evo gledjemo i danas na Petrovu stolcu sv. otca, jaka poput glave apoštolah, odkle svietu sam na sebi kazuje, kolika je čast vladalačka i kolika joj slava u patnji i strpljenju. Pravo njetko reče, da tomu u poviesti ni dinastičkoj ni republikanskoj pametara neima. I danas nije jih malašna povorka, koji na novo kušaju srećicu, traže sgodu, kako bi podkopali hvaljenu stolicu, zaboravljaju pak, da su si mnogi već u toj nakani zabman glavu razbijali, oholiju svoju skupo platili, te da ni današnjim kolovodjam ugodnije odzvoniti neće, jer je Petrov nasljednik u sveto žezlo svoje urezao malašnu ali silnu rieč: supra firmam Petram: Petra Christus est. Ove rieči izmakoše mi se i nehotice peru, te jih čitatelj okom mimoidji pobrav samo one redke, za koje sam pero zaoštrio. Hoće mi se reći, da se strani čovjek upravo diviti mora, kolika je ljubav u Rimljanah prama Majci Božjoj. Poslubneš-li Rimljane budi doma, budi gdjegodj mu drago na okupu, to će ti svoje govore ljubko začinjati besjedicami: il Signore, la Madonna, pa ćeš se nebrojeno putah uvjeriti, da Rimljaninu Spasitelj i bl. Djevica sačinjavaju njeko nutrnje bitno svojstvo, da Rimljanin živo shvaća i ćuti rieči: Deus nobiscum; da on svagdje nahadja svoga Gospodina, svoju Gospoju, da mu to nipošto nije kakovo sgodi prilagodjeno čuvstvo; on Signora i Madonnu svagdje vidi: doma, u crkvi, u veselju i dreselju.

Prema tomu su Rimljani od pamtivieka vikli svako godovno gospodnje i djevičino slaviti devet danah u naprvo. Dnevnik rimski pun je tako zvanih novenah. Slavlje osmine pred neoskv. začećem bl. Djevice Hrvata naime lahko očarati može, kad u Rimu čuje ugodnu svirku gajdah, pa još namienjenu toli uzvišenoj slavi katoličkoj. Začme crkva s prišašćem gospodnjim novo svoje godište, a gajdaši na talijansku Pifferari, razidju se po ulicah rimskih. Za mene to bijaše uzvišeni pojav, a puno ganjljiv običaj u Rimu. Nek vidi čitatelj kakovu kolu rimski gajdaši odsvirkuju, pa nek prema tomu, bude-li mu prilike, naše domaće u čem svjetuje. Pifferari su pastiri iz sabinskih i abbruckih gorah, koji svake godine u pomenuto vrieme snilaze sa svojih visinah, snahadjaju se u Rimu, da mu svojom prostom nu blagozvučnom svirkom otajstvo betlehemsko naviestuju. Obično je vidjeti tri a tri svirača: jednoga starinu s odraslim čovjekom i djetetom kao da nas spominju na drevno predavanje, sloveć o trih samo pastirih pri jaslicah gospodnjih. Odkrivenom glavom a licem veselim stanu pred Gospinim kipom, štono ukrašuje pročelje kućam, ili se sjaje u izvjesih ili u otvorenih dućanih, te živahnim svojim skladom pozdravljaju blaženu Majku Spasiteljevu. — Mimogred budi rečeno, da oku vrlo godi, kad ga naime pri večernoj razsvjeti baciš u dućan rimski, pa spaziš „madonnu“ okićenu cviećem i svjetiljkami, najsjegurniju čuvaricu svekolike robe. — Sviralke su jim posvema podobne sviralicam našega prostoga puka; diete prebire na diplah, stariji svirka u frulicu, a starina jim odgovara iz napuhnute mješine, pravih pravcatih naših gajdah. Svirku jim neravna pisani list, ali ti bar s toga na pamet pada ponizno tajinstvo betlehemsko, baš se s toga prenesoh na našu krasnu poljanu, gdje samotno pastirče pasuć krdo svoje divnom svojom svirkom hvali Boga velikoga. Nošnji našega naroda, stanujućega naime u gornjoj Hrvatskoj, našli su svi dodanašnji naši putnici živu sliku i priliku u talijanskoj seoskoj odori, pa da rimskim gajdašem u mjesto ovisoka šiljasta škrljaka natakneš naš nizki široki klobuk, eto si prenesao u Rim domaćega svirača obučena u opancih, ogrnuta gunjcem, nakićena liepom bradom, bistrim okom, vedrim čelom i zagašenimi dugimi vlasi.

Rim se tim godišnjim gostom raduje, kô što je u obće sve, što je na nabožnu i izdaleka udešeno, ovomu bitno kršćanskomu gradu dobro došlo. Rim jih ljubi i štuje, on jih hrani i oblačilom dariva. Svojom svirkom časte i slave „madonne“ u kućah i palačah, pa dovoljno nagradjeni s njekoliko novčićah vraćaju se nakon javne svečanosti u planine svoje, blažene nazivajuć ruke davačice. Osim inih mislih, koje tobom pri ovakovih prizorih zavladaju, valja da priznaš staru onu

prorokovu rieč: omnia serviunt ei, pa da i nehotice žališ nad raznimi našimi slavicami, koje višekrat tielo ruše a duhu rane zadaju.

Pomenutu osminu zaključio je sam sv. otac u ogromnoj crkvi sv. apoštolom posvećenoj. Sv. otca pozdravljahu na cieloj stradi papalnoj [1]) najživahnijimi uzklici i svakovrstnimi znakovi srdačne odanosti. Unišav u crkvu zapjevao je divnim svojim glasom: Tebe Boga hvalimo, a nakon toga blagoslovio je sve nazočne sa Presvetim. Tom prilikom zapala me sreća već po drugi put vidjeti sv. otca pri javnoj svečanosti, čuti, kakovom oduševljenošću silni sviet rekao bi u nebrojenih jezicih što na cestah, što sa prozorah „zdravo“ kliče sv. otcu, od njega iz svega srca i grla pita apoštolski blagoslov.

Odgovor sv. otca caru francezkomu glede razvikanoga kongresa svietu je opet zasvjedočio, kako sv. stolica, podignuta na čvrstom temelju istine i pravice, vladaru premožnomu neustrašivo označuje pravac, kazuje način i pruža sredstva, po kojih bi se „stvoriti imao stalan sustav, koj pomiriva duhove, vraća mir, tihoću i poredak svagdje, gdje je ovih blagodatih po nesreći nestalo;“ kako uvjerava cara francezkoga, „da je u vjerozakonu katol., uvede-li se u praktični život, jedino jedincato sredstvo za priučiti narode ćudoredju, te da mu je najsvetija dužnost čuvati neozlediva prava vjere: jedne, svete, katoličke, apoštolske i rimske.“ Odgovor dakle sv. otca imperatoru francezkomu izražava u svakom svom redku uzorito ono poslanstvo, koje papinstvo bez oklevanja i okolišanja riešava tja od devetnaest vjekovah, tvrdi javno i svečano, a uzanj poviest stoji, da je tja od postanka družtva vjera, kakva mu drago bila, oda svih priznavana kao najčvršći podlog zakonom i vlastim, da su ju dosljedno svi znamenitiji zakonodavci izabrali za temelj inštitucijam socijalnopolitičkim. Priznali su ovo načelo jedino pravo i sretno ne samo katolički pisci i zatočnici sv. stolice, Bossuet, Fénélon, Fleury i drugi častni muževi, no s ovimi se slažu takodjer slavljeni učenjaci medju istimi protestanti. Zna se, koliko je stalo glasovitomu historiografu Mülleru, koliko Herderu, Leibnitzu i drugim, da izpovjede istinu o našoj stvari, da priznadu spasonosni upliv rimskih papah u sreću i blagostanje svih narodah, najuspješnije djelovanje za mir i slobodu. Tako n. p. na pitanje: što je papa? odgovara povjestničar Müller: „Čuti je obično, da on nije drugo van biskup. To toliko znači, kô kad bi tko rekao, M. Terezija nebijaše drugo, van grofica habsburžka. . . Zna se za papu, koj je pomazao Karla Velikoga; nu tko da je izabrao prvoga papu? Sv. otac bio je onaj veliki svećenik (Hochpriester), koj je zauzdao sa strahom Božjim razpuštenu mladost naših državah. On je uviek svet u srcu milijunah ljudih, velik je velmožam a štovan narodom: on drži u rukama svojima vlast i žezlo, pred kojim su za sedamnaest vjekovah počam od cesarah tja do Habsburžanah nestali dosta znatni narodi skupa sa svojimi junaci. Eto ti što je papa.“ Nastavlja ovako: „Pape su uzdigli bedem proti rieci, koja je prietila cieloj zemlji poplavicom. Oni su svojim otčinskim rukama utemeljili duhovno gospodstvo, hierarkiju, a uz nju slobodu svih državah. Pape bjehu početnici slavni slobode germanskoga carstva. Barbari, naši predji, izgledali su, jer jih gonjaše potreba, za onim, koj bi je odgojio. Bog jim dade zaštitnika. A bio je papa, njegovo kraljestvo imalo je širiti ogromne istine. Što bismo mi bili bez pape? Ono isto, što su i Turci, kojino neprigrlivši vjere bizantinske, te nebudući njihovi sultani podložni nasljednikom sv. Zlatousta (patriarhom bizantins.) svedjer još čame u svome barbarstvu.“ — S njim rekao bi da se dogovorio veleum u njemačkoj književnosti Herder, kad mu u svojoj mudroj knjizi ovako se odzivlje: „Bez hierarkije rimske bila bi Europa po svoj prilici plienom despotskim, pozorištem nesloge i razdora bratinskoga, ili pak možebit kakvom pustoši mongolskom.“ Ovakovoj klasičnoj izpoviedi netraži nitko obsežnija tumača; izpoviedaju ovi blizanci nekatolici, da je kršćanstvo i katolicizam, komu je glavar sviestan, a čuvar brižljiv u sv. gradu, najveći pojav u poviesti svieta, vele, da je pravi humanitet s civilizacijom protekao iz duhovne monarkije rimskih papah, koja je po njihovu razvita na temelju neobhodno potrebite moralne vlasti, koja je blagostanje u obće a poosob slogu, mir, ljubav, slobodu i pravi razvitak ljudskoga koljena prosula u svih zemljah, koja je recimo u malu neprocjeniva blagodat za čovječanstvo. — Tih poviestju tolikih vjekovah posvećenih načelah drži se sv. otac i danas, kadno silni imperator Europi nametava predlog o sastanku, u kom bi se utanačio vječni mir za nju, opominjuć ga na sveto poslanje svoje, koje mu sama vjera sveta nalaže. Tako javno i neustrašivo slovi samo vladalac, komu obećâ Gospod, da mu kraljestvu nebude konca, a piše politik samo onaj, komu je diplomacija crkvena poviest, taj svemu svietu otvoreni arkiv.

(Dalje će sliediti.)

---

[1]) Sve ceste, kojimi se dovaža sv. otac u crkvu, posute su žutim pieskom, pa to nazivlju: la strada papale, papinska cesta.

Adresa sv. otcu.

Na 18. Siečnja, na spomendan slavnoga utemeljenja „prestolja Petrova u Rimu,“ podneli su katolici živući i boraveći u vječnom gradu sv. otcu predstavku u francezkom jeziku, kojoj evo tumača našemu svietu razumljiva.

„Sveti otče! Mi katolici svih narodah, sakupljeni u glavnom gradu kršćanstva obgrlili smo čast položiti pred noge Vaše svetosti izraz naše najvjernije odanosti.

Već s početka nastala ljeta svetost Vaša — mi tomu bjesmo svjedoci — primila je od žiteljah svoga grada Rima vele ganjljive dokaze njihove ljubavi; budi s toga dopušteno nam takodjer sinovom Vašim duhovnim, da prikazujuć svoja radostna čuvstva i želje svoje pozdravimo sjajno lice Vaše. Nek bi nastala godina sretnija bila od minulih. Nek bi kako tako utješila i ublažila srce otčinsko. Nek bi povrativ Vaš sv. ugled, dokončala dugotrajne napadaje na pravicu i istinu, kojim nije pod suncem sjajnije prilike od svetosti Vaše. To je najvrućija želja naša, to je molitva, koja se diže iz naših dušah k Bogu, komu ste Vi namjestnikom.

Ponet ćemo sobom u razne naše zavičaje svjedočanstva o svih velikih djelih i riedkih vlastitostih, kojih je Rim pun puncat, da uvjerimo braću našu o pravednoj i svetoj dužnosti pripomoći potrebam sveobćega Otca, sveobće domovine. Tako je, Rim, kakvi jest po pobožnosti minulih vremenah, Rim je bezdvojbeno domovina svačija, kô što ste Vi svakomu otac; nije naroda ma kako pokvarena i zabludila, koj nije dužan zahvalnosti prema crkvi rimskoj. Ona je ista, koja čuva nutrnje blago moralnih istinah, bez kojih bi se svako družtvo strmoglavilo u barbarstvo, pa iz njena krila, uvjek otvorena i uvjek plodna, protekli su i protiču još svedjer apoštoli svih narodah. Svi mi došadši iz podnebjah različitih, od iztoka i sjevera, iz Evrope i Amerike, snašli smo se pri nogama svetosti Vaše, nit možemo koraknuti po Rimu, a da nenabasamo na stope kakvomu velikomu predji naše sv. vjere. U ovom veličanstvenom okružju, što je sv. Petar propet na krst promatrao i blagosivljao sa vrhunca Janikula, sve počam od zatvora sv. Pavla pa do slavodobitna mjesta, na kom je mučen; od crkve sv. Grgura pa do sv. Klimenta, od kuće sv. Aleksija tja do onih kraj Gesù, sve nam to slovi o naših domovinah. Ovdje su nadahnuti, ovdje svetim plamom ugrijani oni junaci, koji su okrstili naše pokrajine, te ih civilizacijom preporodili; takvi bješe sv. Dionizio Francezom, sv. Augustin Englezom, sv. Patricij Ircem, sv. Bonifacij Niemcem, sv. Vojtjeh Poljakom, sv. Ciril Moskovu (!), sv. Ansgarij Skandinavcem. . . . Mi se moramo sjećati papah, budući stvoritelji i spasitelji Italije, spadaju oni uslied svoga neograničenoga poslanstva u isti čas na cjelokupno čovječanstvo. Kako dakle sveti otče, da priznanje naše nesnebiva pred udivljenjem našim? Danas, za Vašega glasovitoga vladanja, vječni grad kazuje se sjajnije, nego možda ikad prvo, poput grada sveobćega: sve ono, što se čini po Rimu, čini se zanj i za sviet. Odgojilišta duhovna malo ne svih narodah, utemeljena ili uzdržavana Vašom brigom, svratišta, učione, zavodi ekumenički (obćinski) svake vrsti, bezprimjerni zavod Propagande, gdje jučer prisustvovasmo najljepšemu slavju ogromne ljudske obitelji, grobovi svjetlu božjemu i na štovanju pravoviernikom izloženi, veličanstvene bazilike našaste pod zemljom a sačuvane od propasti, groblja sv. mučenikah čašćenih ljubavlju, koja nas sjeća na Damasa i Paskala, muzej lateranski uz ino veličanstvo, umjetna izkapanja u katakombah pružajuća novu nepobjedivu apologiju našoj sv. vjeri, pobožni popravci, što ih svetost Vaša, akoprem orobljena i progonjena, velikodušnom utjehom nastavlja; tolika djela, rieč u jednu, toliki posli, pravi su ponos Rimu i svetosti Vašoj, a čine ne manje plemenitu otčevinu i bogato blago za cielo kršćanstvo. Nut recimo mi u ime braće naše: kršćanstvo mora priznati prvo ili kašnje tolike žrtve, tolike blagodati. Novčić sv. Petra, što se je pojavio u biednih vremenih iz proste i čiste ljubavi pravovjernikah, pravi je zalog štovanja, pravi dug sviesti naše; pa zar da nije pravedno, da se svi slože u onom. što je svim udobno i koristno? Kršćanstvo neće pozabiti na svoje dužnosti: čim je uvjereno, da o izpunjivanju njihovu što velikodušniju visi sve do povraćena reda, najsjegurnije jamstvo materialne neodvisnosti sv. crkve; ono će nastojati, da svoje darove izravna s Vašimi mukami i s Vašim srcem, ono će u isto vrieme sabirati sinke svoje okolo Vas i Vašega blagoga srca, koje negledeć na vanjske pogibelji nehtje naprtiti na svoje narode breme čestokrat nuždno i neodoljivo, nu svedj težko i nemilo, breme novačenja. Četa dobrovoljacah iz svakoga kraja, neznatna po broju, al slavna pri Castelfidardu, velika po svom oduševljenju i požrtvovanju bez ikakva sjajna interesa, znamenita s onih svojstvah, s kojih je junačtvo svako plemenito, te s toga vriedna, da sdružena s vojskom francezkom štiti i brani priestolje sv. Petra i Pia IX.

Sveti otče! S ovimi čuvstvi štovanja prema licu Vašem, diveći se Vašoj hrabrosti i kriepostim Vašim, s kojimi nepomićno stojite uz pravicu mirno i čvrsto se ufajuć u pobjedu obećanu Vašemu pravu providnošću, padamo pred koljena Vaša proseći od S. V. otčinski blagoslov za nas, naše obitelji i našu domovinu.“

To su rieči pune najživlje vjere, najsrdačnija štovanja i najtoplije ljubavi. Sveti otac u svom odgovoru opetovano obeća, da će se nepomično držati načelah svojih predšastnikah, te da ni za dlačicu neodstuplja od zakletve svoje, budući osvjedočen, da je vremenito gospodstvo rimskih papah najsjegurnija garancija, založena samim Bogom u ime njihove neodvisnosti i duhovne slobode. *p. N.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Pišu „Nar. Novinam“ iz Koprivnice, da je u tamošnjoj obćinskoj sjednici, dne 16. t. m. obdržavanoj, zaključeno, da se nj. uzoritost g. stožernik i nadbiskup zagrebački stavi u broj začastnih gradjanah, te da se istoj gradska povelja osobno po gradskom sudcu i jednom zastupniku uruči, a tom prigodom da se uzoritomu stožerniku poradi nebrojenih njegovih dobročinstvah izjavi u ime grada vruća zahvalnost.

— Gosp. Pavao Bošnjak, bivši do nedavna redovnik sv. Franje države sveto-križke, a sada svećenik nadbiskupije zagrebačke, imnovan je profesorom jezikah za gimnazijalne razrede nadbiskupskoga liceja, te će počet svoja predavanja s nastajućim drugim polugodištem.

Iz Praga. Stožernik i nadbiskup pražki pozvao je njekojega učena publicistu (Štulca?), da u českom jeziku napiše uztuk Renanovoj knjizi. — Dobri car Ferdinand darova novoj crkvi sv. Cirila i Metoda u Karolinskoj dolini opet 5000 stot.

Iz Bugarske. Bugarski nadbiskup Sokolski, o kojem, kako se jur znade, Rusi razasuše glas, da se je opet odmetnuo, žive i sada, stalan u katoličkoj vjeri. Najnovija pisma pisana sboru „Congregatio de propag. fide" potvrdjuju te neima dvojbe: da je sbilja na prevaru i silu odveden iz Carigrada, s početka bio zatvoren u njekom kaludjerskom samostanu, a kašnje premješten u drugi blizu Kieva, gdje i sada prebiva. Otac Ivan K. Falerone, apoštolski načelnik franjevačke misije u Carigradu, kojemu bijaše dan nalog, da tu stvar izpita, posla o tom sboru nepobitne dokaze. Ova obaviest slaže se točno s dopisom iz Kieva, što ga „Journal de Constantinople" 28. Listopada pr. god. objavi. „Neima više o tom dvojbe, da je mnsgr. Sokolski, sramotno ugrabljen stadu, sa stalnošću i odvažnošću ostao vjeran kat. crkvi i da zatvoren u samostanu od razkolnikah mora trpiti svako zlo." Znademo, da će se sv. stolica svom snagom potruditi, kako bi se ovaj predriedni dostojanstvenik, nadbiskup bugarski, pustio na slobodu. Zaprekah sigurno neće uzmanjkati; ali ni s druge strane neće se proputiti ništa, što se može pomoći u tom poslu.

Iz Amerike. U glavnom gradu države Chili, u St. Jagu dogodi se strahovita nesreća. U isusovačkoj crkvi na blagdan preč. začeća bl. Djevice pod velikom misom buknu vatra, te izgori do 1700, a kako njekoje novine pišu, i preko 2000 glavah, većim dielom ženskih. Svietiljke, kojih po svoj crkvi bijaše množina zapaljena, bijahu po nesreći naljevene ne uljem, nego kamfinom ili nosaćim plinom (gas portatil). Veliki kip blažene Gôspe blistaše se od sviećah u polumjesec poredanih. Po nemarnosti nažigača uhvati se plamen prtenoga cvieća; jer se pako to češće dogadja, neuzbuni ni tada nikoga, misleći, da će se odmah utrnuti, a nikomu se opet sbog malenkosti nehtjede izgubiti mjesto u klupi. Ali u trenutak primi se plamen drvena krova nad oltarom, a misare prodje groza sluteći očitu pogibelj požara. Tko je bio bliže do vratah, uteče sretno. Po svoj crkvi zavlada strava i smetnja. Jedina glavna vrata i malena vratašca od sakristije bijahu otvorena, dočim oboja sa stranah bijahu već od više godinah zatvorena. Sve dakle nahrupi u isti mah na velika vrata, jedan hoće preko drugoga, pak se silom tako sgnječe i zatrpaju vrata, kano da su zazidana tvrdim kamenom. Jedva da je utekla jedna trećina. Zidine odjekivahu od jauka i leleka, nesretnici rivaju se kano bez glave sad ovamo sad onamo, nad glavom gori jim jur, dok krošnjasti sviećnjaci i svietiljke nespadoše te nad hrvajnću se hrpu neizliše ognjenu kišu. S vana poletiše u pomoć, upiru se svom snagom, nebi-li izvukli nesretnikah te prodrli vrata; nu trebao bi bio kakov jak parni stroj, da makne tu živu gomilu. Mnogi su sgnječeni od težkoga trha na sebi, a mnogi se opet zadušiše od sukljajućega na vrata dima. Vanjski ljudi nemogavši pomoći stadoše trčati po gradu lamajuć ruke i jadikujuć, te nisi znao, da-li je užasniji prizor u crkvi ili izvan nje. Dojašio u grad seljak, pak čim začu nesreću, poleti s konjem, baci uže medju nesretnike, da se uhvate zanj, potjera konja, te mu podje za rukom izvući njekoliko osakaćenih ženah. Drugi put prekinu mu se već uže. U crkvu kad si pogledao, nisi vidio drugo nego plamen: planula na ženskadiji oprava i kosa, planula već i vrata te samo ogroman jezik od plamena liže van. Sva crkva izgledaše kano vapnenica. „Koliko jih je izgorilo?" pitaše vani jedan drugoga. „Stotina" reče jedan, „tisuća" drugi; a treći bi rekao, da jih mora biti i više; jer ni jedne ženske nije opaziti na trgu. Kad se je vatra slegla — sramota je to, u tom gradu neima štrcaljkah — bilo je vidjeti u nutra opaljenih tjelesah što po dužini ležećih jedno na drugom, što u hrpi klečećih, kako je koga smrt zatekla — većina njih blizu crkvenih vratah, zatim pod svodom medju stupovi, a više pod velikim zvonom, što je palo iz zvonika. — Kako imenici izgubljenih u novinah proglašeni svjedoče. poginulo je preko 2000. Dvie trećine spadahu medju služinčad i nižji razred puka, a jedna trećina medju najodličnije obitelji grada. Neima skoro porodice, da nebi oplakivala koga od bližnjega roda, a mnoge su obitelji tim posve izumrle. U jedan grob pokopani su svi ostanci nesretnikah. — „Tako strahovita nesreća dogadja se sigurno riedko u svietu," vele s druge strane viesti. „Ta ima kućah, koje izgubiše po dvadeset glavah, a njekoliko njih, iz kojih nitko neostade živ." — Predsjednik Perez izgubi dvie kćeri, jedan ministar gospodju, a zapovjedajući general četvero djece. Izgorilo je i preko 30 svećenikah, propovjednik spasi se noseć u ruci propelo, ali je i on opaljen, da će težko preboljeti rane. Nadbiskup i preko 50 svećenikah oko njega baci se blizu vatre licem na zemlju vapeć: „Bože, daj mi umrieti sa svojim stadom; jer njegovo je kraljestvo nebesko."

Stanovitoga smjera novine ruže i psuju svećenike, rekši, da su gledali samo, kako će spasiti svoju glavu i što više dragocjenih stvarih, a kašnje da su iznieli i pripoviedali krupnu laž, kako jim se je objavila blažena Djevica veleć, da je „ona svoje kćeri hotjela što prvlje primiti u krilo" i tako rekuć razveselila se „što je tada njegda i država Chili dobila svetacah i mučenikah,

što bijaše velika šteta po nju.“ Ova viest sama po sebi kaže, kojega je duha porod. — Nesreća je nesreća; ali ni ona bez Boga. Bog jedini znade, nisu-li one žrtve ovom nesrećom zaklonjene od mnogo veće nesreće; a kriviti svećenike sbog ove nesreće, to je tako pravedno, kano kad bi tko krivio morskoga kapetana, komu je oluja zakopala u more s brodom skupa stotine ili tisuće ljudih.

(Važna književna viest.) Čuveni i našim čitateljem dobro poznati zadarski svećenik g. Ivan Brčić pripravio je za tisak djelo, za koje će mu zahvalni biti svi prijatelji staroslavenskoga jezika. Sve, štogod se moglo naći staroga i novoga zakona po crkvenih knjigah rimskoga obreda, a spada k razredu hrvatskomu, od najstarijih vremenah do g. 1631. sabrao je on, te će taj skup glagoljsko-hrvatskimi pismeni izdati pod naslovom: „Ulomci svetoga pisma obojega uvjeta slavenskim jezikom iz rukopisah i tiskanih knjigah hrvatskoga razreda.“ — Djelu će biti pet svezakah ovako razdieljenih: I. Ulomci Mojzijevih, kraljskih i sgodovnih knjigah, Jezdrine, Tobijine, Juditine i Jesterine knjige. II. Davidove pjesme, te ulomci Jobove knjige i mudrost-knjigah. III. Ulomci knjigah velikih i malih prorokah. IV. Ulomci četiriuh evangjeljah. V. Ulomci knjige apoštolskoga djelovanja, poslanicah sv. Pavla, Jakova, Petra, Ivana i Tadije, i očitovanja sv. Ivana. Uza svaki svezak biti će kazalo poglavjah, stihovah i starinah, u kojih se je što našlo, i popravci, kojih bi uztrebalo. Prvomu svezku biti će predpostavljen pripomenak o knjigah (starinah), iz kojih su ulomci izvadjeni, o cieni ulomakah i o prevodu i jeziku, što nam ih je u njih; zatim će sliediti kazalo svih rukopisah i tiskanih knjigah, iz kojih su ti ulomci uzeti, uz naznaku godine ili vieka, komu spadaju, prepisatelja, mjesta, gdje se nalaze itd. Najprije će II. svezak izići, koj će do skoro biti dotiskan, za njim će IV. kao zanimiviji od drugih, jer će sadržati ulomke od evangjeljah; izza njih će III, pa skupa I. i V. Svih će ovih pet svezakah izići u dvie godine. Ciena svakomu svezku je za predbrojnike jedan forint v. au., koja ima biti namirena pri predavanju knjige. Pa kad bude prvi svezak razdavan, ta će ciena poskočiti. Koj se predbroji, dužan je uzeti svih pet svezakah. Vrieme predbrojenju trajat će do 8. Travnja t. g. Koj se podpiše na 15. iztisakah, primit će 16. na dar. Tko izdatelju pošalje u jedan put četiri for. do 8. Travnja t. g. primit će za te novce svih pet svezakah.

Izdatelj završuje svoj poziv na predplatu ovako: Mene nije red ovdje što govoriti o zanimivosti takovoga djela, jer se djelo samo hvali, bilo što mu sadržaj, ako i ne vas, pristoji možebiti staroj posve dobi, bilo što donosi u obće dobar prevod, bilo što će se moći ovaj prevod uzporediti s prevodom prvoga razreda (glagoljsko-bugarskimi pismeni), i tako lakše prosudit obadva, bilo što napokon imat ćemo pri ruci i na čistom okupu vas temelj, po kom će se moći naše crkvene knjige popraviti i otriebiti, nebi-li preuzele staru svoju odjeću. — Nadam se po tom velikomu broju predbrojnikah, jeda bi mogao troške namiriti.

Izpunila se punom mjerom ova nada vriednoga i marljivoga radioca na polju staroslavenske knjige, pa mu u to ime djelo svesrdno preporučujemo.

Javna zahvala.

Poglaviti g. Nikola pl. Puc, sl. županije zagrebačke računovodja, sjetiv se rodnoga svoga mjesta i mladjane dobe kao i prve župne crkve majke svoje, — spomenuv se u nabožnom čuvstvu svome rodjene majke si, blagopočivajuće u župnom grobju kod iste crkve bl. Dj. Marije na Vukovini, dao je vlastitim i znatnim troškom od 450 st. toranj crkve ove liepom urom uresiti. Cieli ovaj bogoljubni posao udesio je tako sgodno, da je urar, naš domaći umjetnik Ivan Železnik iz Samobora, uru dogotovio i namjestio u toranj do 15. Kolovoza p. g.; na koj dan je kao na nebo uzete bl. D. Marije veliko oproštenje i hodočastje kod čudotvorne majke Božje Vukovinske, na moju, mojih vjernih župljanah, i svih mnogobrojnih hodočastnikah najveću radost ura prvi put iz tornja časove odbijala.

Akoprem sam se ja ovomu velikomu dobročinitelju isti dan po dovršenoj svečanoj službi Božjoj s mojimi župljani u nazočnosti mnogobrojnih odličnih gostovah i susjedah za toliki dar smjerno zahvalio, i kao sukromnomu dobrotvoru, a medju prijatelji obće Bonifaciju zvanom, duboku blagodarnost izrazio — a školska mu dječica, kojoj u najveći prilog rečena ura dolazi, pjesmu zahvalnicu izpjevala, — koju on, i to svako pojedino diete kovanim srebrnim stotinjakom — bilo ih je do 60, a g. učitelja i obilnije nadari — nemogu ipak zahvalnostju obilujućemu srcu da odolim, te ovaj sve dosad sukromni, bogoljubni iz plemenitoga srca proiztekavši i plemeniti čin, negledeć na čednost dobroga darovnika, na javnost neiznesem tim više, što se takove blagodati dan danas od svjetskih sinovah majke crkve sve redje čine; nebi-li liepo djelo ovo ogledalom bilo komu tomu, a gdje komu i dužnostju na to obvezanomu.

Čim najugodniju dužnost blagodarnosti spram blagorodnoga darovnika na velikom daru mojoj župnoj crkvi, dakle meni i momu stadu učinjenom, ovim vršim, zavjerujem mu se, da ću se s vjernim pukom moliti višnjemu Bogu, neka ga on nagradi za ono, zašto mu mi samo najdublje zahvaljujemo.

U Starih Čičah 22. Veljače 1864.

Nikola Folnegović,
župnik Staro-Čički.

Dopisnica uredničtva.

G. S. *V.* u *I.* Primio 12 for. 60 nč. —

G. *N. V.* u *R.* Nemislite, da se izgubio prvi dopis, što počimamo s drugim; doći će na sve red. Netrošimo prekoredno biljegovkah, no držimo se propisa, jer nam list teži preko lota.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 9. **U ČETVRTAK** **3. OŽUJKA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slavenska liturgija i bogoslužni jezik biskupije zagrebačke.

Povodom tisućnice slavenskih blagoviestnikah, sv. Cirila i Metoda, koju uz druge narode slavenske i mi Jugoslaveni prošle godine svečano proslavismo, mislilo, govorilo, propoviedalo i pisalo se po našoj domovini više no ikad prije o rádu i stečevinah za vjeru kršćansku i knjigu slavensku puno zaslužne pomenute braće solunske. Odtud se u mnogih našincih porodila želja, da bi se, pošto se crkva iztočna toli sjedinjena koli nesjedinjena služi u svojoj liturgiji izključivo jezikom staroslavenskim, pošto se nadalje u više biskupijah trojedne kraljevine, poimence u biskupiji senjsko-modruškoj sv. misa po obredu rimskom čita i pjeva jezikom slavenskim, — da bi se, rekoh, i u ostale kat. crkve naše domovine, u kojih se bogoslužje diomice opravlja jezikom latinskim, mjesto latinskoga uvela posvemašnja poraba jezika slavenskoga, na to sv. rimskom stolicom povlašćena. No i ta želja bijaše u jednih manje, u drugih veće obsežnosti.

Najprije zamoli družtvo za poviest i starine Jugoslavenah dne 27. Veljače 1863. uzoritoga g. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga, neka bi narediti blagoizvolio, da dne 5. Srpnja iste godine, kanoti na dan, kada se po svoj Hrvatskoj i Slavoniji javno bude svetkovala tisućnica, u prvostolnoj crkvi zagrebačkoj „pod svečanom službom božjom „list“ i „sv. evangjelje“ slavenskim jezikom odpjevani budu;“ zajedno neka bi „shodne mjere naznačiti izvolio, da i crkvena glasba primjerenim u tu svrhu pjevanjem slavenskim uspomenu toga dana uzveliča.“ Jedno i drugo, kako je poznato, bje dozvoljeno i ovršeno. — Malo dalje popošli su u svojih željah njeki karlovački gradjani i poglavarstvo grada Karlovca, proseći u molbenicah od 9. i 13. Svibnja 1863. nj. uzoritost, da se u župnoj crkvi karlovačkoj dne 5. Srpnja, na dan svetkovanja tisućnice, služi misa na narodnom jeziku. — Jošte dalje koračilo je poglavarstvo trgovišta Siska molbenicom od 17. Lipnja p. g., u kojoj nj. uzoritosti očituje želju i prošnju, „da se od 5. Srpnja t. g. kano uspomena dana u svih biskupijah nadbiskupstva Vašega bogoslužjenje, osobito sv. misa u slavjanskom jeziku ovršava, ili ako iz važnih kakovih uzrokah to za sada nebi moglo biti, da se na vjekovita vremena na 5. Srpnja, kano na uspomeni dan svetih apoštolah slavjanskih, čita.“ — Najobsežnije i bez iznimke izjavi se u tom pogledu obćinstvo sl. županije virovitičke u svojoj glavnoj dne 1. i sliedećih mjeseca Srpnja u Osieku držanoj skupštini. Budući je predstavka a dotično molbenica sl. županije virovitičke, upravljena na uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga, preuzvišenoga gosp. biskupa djakovačkoga i presvietloga gosp. biskupa pečuvskoga, dala povod javnim razpravam o tom pitanju, a djelovala na javno mnienje, čini nam se dosta važna, da ju ovdje diljem priobćimo. *) Glasi ovako:

„Odkad je pomoću spasonosne vjere kršćanske prirodna misao narodnosti silno pokrenula s narodima evropejskim, od tada je pronikla u slavenskih narodih opetovano snažna misao, da se i u bogoslužjenju onim narodnim svetinjama svojih krstiteljah povrate, pomoću kojih su istinu pravde, izvor svih ljudskih vrlinah, nauku spasitelja svieta Isukrsta saznali, po kojima su svetinjama božja svetotajstva primili i ljudsku izobraženost postigli, a to su liturgični spisi slavenskih apoštolah svetog Ćirila i Metuda. Poglavito u narodu slo-

*) U 3. broju ovogodišnjega našega lista priobćismo predstavku županije virovitičke iz „Nar. Novinah;“ sravnivši ju sada s izvornikom zamietismo, da su ono bili samo odlomci, u nipošto podpuna predstavka.

vinskom trojedne kraljevine razprostrla se misao ota tim krepčije i možnije, što je blagoslovom svetih otacah papah Hadrijana (II.) i Ivana VIII., a potom Urbana VIII. i Inocenca X. biskupijama ovih kraljevinah pravo u crkvi se slavenskim jezikom služiti podieljeno i pripoznano, što se isto pravo još i dan danas u njekim primorskim biskupijama ovih kraljevinah uživa — te je prilikom ljetošnje tisućgodišnje slave slavenskih apoštolah Ćirila i Metuda živi izražaj želje zadobilo.

Ova želja probudjena narodnom sviesti, praćena nabožnim čuvstvima i vodjena razlozima, da se svetoj uspomeni slavenskih apoštolah bolji znak privrženosti i priznanja podieliti nemože, nego povratkom svetih njihovih knjigah u svetinju crkvenu, — da se kršćanstvo u slovinskom narodu bolje učvrstiti i luč božja većma razprostraniti nemože, nego posredstvom onih izvorah, kojimi im je ta spasonosna vjera uciepljena, — da se kršćanska nabožnost, koja je gdjegdje u našem narodu popustila, da se u obće sve ljudske vrline, koje bezdvojbeno svoj temelj jedino u kršćanskoj vjeri imaju, u narod povrate i za sve vjekove razprostru i utvrde, — našla je i u ovom obćinstvu najuzhićeniji i najradostniji odziv.

Za cielo bi bilježio narod slovinski u svojoj povjestnici medju najradostnije i najsretnije dane žića svoga onaj željno očekivani dan, kad bi opet u svojim rimokatoličkim crkvama svuda mogao božju istinu onim jezikom slušati, kojim mu ju sveti njegovi apoštoli navještivahu.

S tih smatranjah pobudjeni i vodjeni uzimamo si čast Vašoj . . . predstaviti i dužnom počasti moliti, da bi blagohotno shodnim putem nastojati i zauzeti se blagoizvolila, da se u području Vašoj . . . povjerene biskupije, trojednoj kraljevini spadajućem, opet slavensko bogosluženje, kao što to po pomenutim otcevima papama podieljeno i pripoznato bijaše, uvede.

Dano iz naše glavne 1. i sliedećih danah mjeseca Srpnja 1863. u Osieku držane skupštine

Obćinstvo županije Virovitičke.“

Što se u ovoj predstavci sl. županije virovitičke tvrdi, da je i narodu slovinskomu pomoću liturgičkih knjigah slavenskih apoštolah uciepljena spasonosna vjera; pa da valja samo povratiti svete njihove knjige u svetinju crkvenu, uvesti opet slavensko bogoslužje, kao da je u prvašnje doba posvuda u našem narodu uvedeno bilo — to je mnienje, koje nadje svojih zastupnikah i po županijskih skupštinah, a ima puno privrženikah medju našim svietom. Da se uvidi, koliko je u tom mnienju istine, pa da se tim putem ovo mnogomu još nejasno pitanje ponješto razbistri, to je povod i namjera ovoj razpravi, u kojoj, neimajući niti dosta vremena, niti kod ruke dovoljnih dokazalah za sve one krajeve Hrvatske i Slavonije, gdje se u bogoslužju rabi jezik latinski, moramo iztragu svoju stegnuti samo na biskupiju zagrebačku; no više toga, što se bude pronašlo o njoj, prosipat će svjetlo i ponad drugih stranah naše domovine.

Prije ipak nego-li predjemo na iztraživanje ovako ograničena pitanja, čini nam se shodno, pače potrebito, da čitateljem predočimo u kratkom pregledu i kronologičnom redu odluke sv. stolice glede slavenskoga bogoslužja.

I.

Na prošnju moravskoga kneza Rastica posla car Mihajlo iz Carigrada u Moravsku braću Konstantina i Metoda, rodjene Solunjane, te kao takove vješte jeziku slavenskomu, da naviešćaju moravskim Slavenom istinitu vjeru kršćansku, pošto su ju, kako se Rastic tužio caru Mihajlu, s drugih stranah došavši svećenici različito naučali. *) Konstantin, kasnije nazvan Ciril, sastavi godine 862—863. pismena slavenska, stade prevoditi najpotrebitije bogoslužne knjige u jezik slavenski, i zaputi se s bratom preko Bugarske u Moravsku, kamo prispješe ili još god. 863. ili u prvoj polovini g. 864. U Moravskoj liepo ih dočeka i knez i narod, koj je uz njih rado pristajao, buduć su mu propoviedali evangjelje razumljivim mu jezikom. Prevedši što iz grčkoga, što iz latinskoga jezika najpotrebitije knjige bogoslužne u slavenski jezik, uvedoše je a s njimi i slavenski jezik u crkvu na toliko, da su u njem ne samo crkvene časove (horas canonicas), nego i sve svetotajstvene čine, po imenu sv. misu obavljali. U tom uvedenju slavenskoga jezika u službu Božju nazrievahu inostrani, u Moravskoj boraveći svećenici razkolje i prekršaj crkvenih zakonah, te braću solunsku obtužiše radi toga u Rimu. Doznav za to papa Nikola I. pozva obtužene na odgovor preda se, a oni krenuše odmah put Rima, noseći sobom moći sv. Klementa, trećega poslie sv. Petra pape rimskoga, našaste u Kerzonu. U Rim dodjoše poslie smrti Nikole I., koj umre dne 13. Studenoga 867., a kad već vladaše Hadrijan II., koj zasjede stolicu Petrovu na 14. Prosinca iste godine; te tako prispješe oni u Rim ili na koncu godine 867. ili na početku g. 868. Papa doznav, kakov dar mu braća nose, izadje im sa svećenstvom i pukom na susret i častno ih primi. Konstantin opravda pred papom svoje pravovjerje, a papa njega, promieniv mu ime u Ciril, posveti za biskupa, te mu dopusti porabu slavenskoga jezika u službi Božjoj. Kakovimi je razlozi Konstantin uvedenje slavenskoga jezika u bogoslužje obranio u Rimu, i koji razlozi sklonuše Hadrijana II. te prvi podieli dozvolu, da se u Božjoj službi smie rabiti jezik slavenski? U

*) Žitje sv. Methodija gl. V.

slavenskih spomenicih, koji do nas dodjoše, nenalazimo dovoljna odgovora na ovo pitanje. Žitje sv. Konstantina, premda u gl. XVI. obširno povieda, kako je sv. Ciril u Mletcih proti biskupom i svećenstvu branio slavensku liturgiju, piše u gl. XVII. samo u kratko, da je papa knjige slavenske primio i položio je u crkvi sv. Marije, zvane fatan (ad præsepe), pa da naši apoštoli sa svojimi po nalogu papinu osvećenimi učenici pjevahu liturgiju slavenskim jezikom u crkvi sv. Petra, sv. Petronille, sv. Andrije i sv. Pavla. Još kraće spominje odobrenje slavenske liturgije Žitje sv. Methodija u gl. VI. riečmi: da apostolik položi slavensko evangjelje na oltar sv. apoštola Petra. Treba dakle da drugdje potražimo točniji odgovor na gornje pitanje. Daje nam ga tako zvana legenda moravska *), koja pripovieda ovako:

„Apostolicus vero et reliqui Rectores Ecclesiæ corripiebant B. Cyrillum, cur videlicet ausus fuisset in Sclavonica lingua Horas Canonicas statuere, et sanctorum Patrum instituta immutare. Ad ille humiliter respondens, dixit: Attendite, vos Fratres et Domini, sermonem Apostoli dicentis: Loqui variis linguis nolite prohibere. Secutus ergo Apostolicam doctrinam, quam impugnatis, institui. At illi dixerunt: Quamvis Apostolus loqui linguis variis persvaserit, non tamen per hoc in ipsam, quam statuisti linguam, divina solemnia voluit decantari. Cum autem propter hujusmodi institutionem plus et plus inter eos cresceret altercatio, B. Cyrillus dictum Davidicum protulit in medium dicens: Scriptum est enim, omnis Spiritus laudet Dominum. Et si omnis Spiritus laudando magnificat Dominum, cur me ergo prohibetis sacrarum Missarum solemnia et Horarum Sclavonice modulari? *Siquidem si quivissemus illi populo aliter aliquando cum ceteris nationibus subvenire in lingua Graeca vel Latina, omnino quæ reprehenditis non sanxissem: sed quia idiotas viarum Dei totaliter eos reperiens et ignaros, solum hoc ingenium almiflua sancti Spiritus gratia cordi meo inspirante, per quod etiam innumerosum populum Deo acquisivi.* Quapropter, Patres et Domini, cogitate consultius, si institutionis meæ normam hanc expediat immutare. At illi audientes et admirantes tanti viri industriam et fidem studiosa deliberatione præhabita, statuerunt supradicto ordine et sermone *in illis partibus, quas Deo B. Cyrillus acquisierat*, sicut statuerat, Canonicas Horas cum Missarum solemniis ita debere deinceps celebrari." [1])

U prastarom rukopisnom Breviaru olomučkom [2]) opisuje se taj dogodjaj istim načinom ovako:

„Cumque quodam tempore memoratus Cyrillus Romam caussa devotionis adiisset, a Summo Pontifice et a reliquis Rectoribus Ecclesiæ redarguitur, ut quod contra statuta Canonum ausus fuerit in Missarum solemnia instituere canere Slavonica in lingva. Illo humiliter satisfaciente illis, nec omnino eos mitigare valente, arrepto Psalterio, psalmigraphi versum in medio recitavit, quo dicitur, Omnis Spiritus laudet Dominum. Et ipse versui alludens, Si, inquit, omnis Spiritus laudet Dominum, cur me, Patres electi, prohibetis Missarum solemnia celebrantem modulari Slavonice? seu alia quaeque de Latino vel Græco verbo eorum vertere in sermonem? *Si quidem vel in eo quivissem subvenire populo illi, ut ceteris nationibus, in lingua Latina vel Graeca, omnimode id non praesumpsissem. Sed omnino idiotas et ignaros viarum Domini reperiens, solum hoc ingenium, omnipotente Deo cordi meo inspirante, comperi: per quod etiam multos Deo acquisivi.* Quapropter ignoscite mihi, Patres et Domini: siquidem et Paulus Apostolus Doctor gentium in epistola sua ad Corinthios inquit: Loqui linguis nolite prohibere. At illi audientes, et admirantes tanti viri sanctitatem et fidem, auctoritate sua statuerunt, et firmarunt, supernotato sermone *partibus in illis* Missarum solemnia ceterasque Horas Canonicas hymnizare." [3])

Sv. Ciril umre u Rimu dne 14. Veljače 869. Knez panonski Kocel, komu se bijahu naši apoštoli putujući u Rim na kratko vrieme svratili, zamoli papu, da mu pošalje učitelja Metoda. Hadrijan II. ili uslied toga poziva, ili već prije toga posveti Metoda u biskupa pokrajinskoga (Episcopus regionarius), nedavši mu posebne biskupije, i

*) Pod imenom moravske legende razumieva se životopis sv. Cirila i Metoda, što su ga Bollandiste u 2. svezu mjeseca Ožujka priobćili pod naslovom: „Vita Sanctorum Cyrilli et Methodii ex MS. Blauburano." Sačuvao se ovaj životopis u starom kodeksu, zvanom Passionalu, njekadašnjega benediktinskoga samostana blaubeurenskoga (Blaubeuern gradić je u kraljevini Virtenberžkoj blizu Ulma), a 10. knjigu toga Passionala, u kojoj se nahodi naša legenda, prepisao je god. 1480. F. Bartol Kraffe. Tko je taj životopis sastavio, nezna se; no sravniš-li ga s tako zvanom Translatiom S. Clementis, koju su isti Bollandiste iz kodeksa Franje Duchesne-a na pomenutom mjestu objavili, opazit ćeš odmah, da mu je sav prvi dio iz ove Translatie pokraćen, a mjestimice doslovno prepisan. Odkud je uzet manji ostali dio, kamo spada i naš navod, nemože se opredieliti. Što se pako tiče Translatie, sva je prilika, da ju napisà Gauderik ili Gaudencij, biskup velletrijski, koj sastavi u tri diela žitje sv Klementa. Od ovoga žitja došli su do nas samo sakati odlomci, no sačuvao se sav predgovor posvećen papi Ivanu VIII., nasljedniku Hadrijana II. U tom predgovoru kaže Gauderik o trećem dielu svoga žitja sv. Klementa: „Ast in tertio miramur prodigia, exulationis angustias, martyrii laureas, reversionis ejus ad propriam sedem miracula colligere procuravimus" — što je u kratko sadržaj Translatie. Dalje piše Gauderik: „Quae nos, ut meminimus, quae vidimus et legimus, ipsius Christi Martyris fieri orationibus, colligentes transscripsimus" — bio je dakle suvremenik i vidok. Žitje sv. Konstantina spominje u gl. XVI. ovoga istoga Gauderika, poviedajuć, kako je papa naložio dvjema biskupima Formosu (portskomu) i „Gondrihu," da sposobne slavenske učenike, koji s braćom solunskom dodjoše u Rim, rede za crkvene službe.

[1]) Acta Sanctorum Martii Tom. II. edit. Venetae pag. 22. 23.

[2]) Stožernik Baronius kaže in Observationibus ad Martyrologium o lekcijah, iz kojih je uzet ovaj navodak, ovo: „Habentur horum (S Cyrilli et Methodii) res gestae in Breviario religiosissimae Polonorum Ecclesiae, sex lectionibus secundum ritum ecclesiasticum distinctae." — Pozorni čitatelj opazit će lasno, sravni-li zajedno ova dva navedena mjesta, da je ili pisac lekcijah olomučkoga časoslova služio se moravskom legendom, ili da su oba pisca, naime lekcijah i moravske legende, crpili iz trećega nam nepoznatoga vrela.

[3]) Acta Sanctorum l. c. pag. 24.

opremi ga iste godine u Panoniju s preporučnim pismom na Kocela panonskoga i Rastislava moravskoga kneza. Ove poslanice neima više u latinskom izvorniku, al se sačuvala u staroslavenskom prevodu u Žitju sv. Methodija, a pravotu joj proti Dr. Ginzelu obranio Dr. F. Rački. [1]) Radi jednoličnosti u navodih priobćujemo iz te poslanice po točnom latinskom prevodu Dra. Miklošića mjesto, koje se odnosi na slavensku liturgiju.

„Nos autem triplici gaudio repleti statuimus re considerata in vestras partes mittere Methodium, filium nostrum, consecrantes eum cum discipulis, verum perfectum intellectu et orthodoxum, ut, quemadmodum rogastis, edoceret vos libros in vestram linguam interpretans, plene cum omnibus ecclesiasticis officiis, et sancta missa i. e. liturgia et baptismo, sicut Constantinus philosophus cepit Dei gratia et s. Clementis suffragio; item si quis alius potuerit digne et orthodoxe docere, sit sanctum et benedictum a Deo et nobis et omni catholica et apostolica Ecclesia, ut facile divinis praeceptis asuescatis. Verum hunc unum servate morem, ut *in missa primum legatur apostolus et evangelium latine, dein slovenice*, ut impleatur verbum scripturæ: Laudate Dominum omnes gentes, et alibi: Omnes loquebantur variis linguis magnalia Dei, prout Spiritus s. dabat loqui illis. Si quis autem ex doctoribus vobis destinatis et ex discipulis (eorum) aures suas a veritate avertentibus, ausus fuerit aliter persuadere vobis, vituperans litteras linguæ vestræ, sit excommunicatus; sed tantum in judicium detur ecclesiæ, donec se correxerit; isti enim sunt lupi et non oves, quos oportet e fructibus eorum cognoscere, et cavere ab illis.“ [2])

Da Metod kao biskup pokrajinski nebude morao biti podložan solnogradskomu metropoliti, pod koga je vlast od god. 798. odlukom Karla Velikoga spadala Panonija i jedan dio Moravske, poslà Kocel već sliedeće god. 870. Metoda u Rim k papi s molbom, da ga uzvisi na stolicu sv. Andronika, jednoga od sedamdeset dvajuh učenikah gospodnjih, bivšega biskupa sriemskoga i metropolite panonskoga; a duhovnoj vlasti metropolite sriemskoga bijaše podčinjena Panonija sve do god. 582., kada su divlji Avari stari grad Sriem razorili a s njim i biskupiju sriemsku gotovo sasvim upropastili. Papa se skloni na ovu želju, a Metod se povrati u Panoniju kao metropolita panonski. Tomu se protivljaše episkopat njemački, osobito metropolita solnogradski i biskup pasovski, pa pozvavši Metoda preda se na sud, odsudiše ga nekriva i nedužna u zatvor, u kom bje držan dvie i pol godine. Tek nasljedniku Hadrijana II., Ivanu VIII. papi, koj dne 14. Prosinca 872. sjedne na Petrovu stolicu,

[1]) Vidi Arkiv za jugoslav. povjestnicu knj. IV. st. 281—298.

[2]) Rački Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda sv. II. st. 241. 242. u opazci.

te odmah sliedeće godine 873. posla u Njemačku Pavla biskupa jakinskoga, da uredi tu razmiricu, podje za rukom, i to pošto se crkvenimi kaznami i obustavom službe zagrozio, prisiliti Metodove protivnike, te su ga pustili na slobodu i priznali za metropolitu panonskoga. No ni tu nebje kraj mukam Metodovim. Neprijatelji njegovi ocrniše mu u Rimu i nauk i liturgiju slavensku, uslied česa Ivan VIII. zabrani poslanicom najprije Metodu misovati jezikom slavenskim, a kasnije pozvà ga na odgovor u Rim. Ona poslanica, u kojoj papa zabrani porabu slavenskoga jezika u sv. misi, izgubila se, no sačuvao joj se spomen i sadržaj u drugoj od 14. Lipnja 879., kojom Metoda poziva u Rim. [1]) Evo je:

„Reverentissimo Methodio archiepiscopo pannoniensis ecclesiæ.

Praedicationis tuæ doctrinis populum Domini tibi quasi spiritali pastori commissum salvare instruereque cum debeas, audivimus, quod non ea, quæ sancta romana ecclesia ab ipso apostolorum principe didicit, et quotidie prædicat, tu docendo doceas et ipsum populum in errorem mittas. Unde his apostolatus nostri litteris tibi jubemus, ut omni occasione postposita ad nos de præsenti venire procures, ut ex ore tuo audiamus et cognoscamus, utrum sic teneas, et sic praedices, sicut verbis et litteris te sanctae romanæ ecclesiæ credere promisisti, aut non, veraciter cognoscamus doctrinam tuam. *Audimus etiam, quod missas cantes in barbara, hoc est, in sclavina lingua; unde jam litteris nostris per Paulum episcopum anconitanum tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra missarum solemnia celebrares, sed vel in latina, vel in graeca lingua sicut ecclesia Dei toto terrarum orbe diffusa, et in omnibus gentibus dilatata cantat;* praedicare vero, aut sermonem in populo facere tibi licet, quum psalmista omnes commonet Deum gentes laudare, et apostolus omnis inquit lingua confiteatur, quia Jesus in gloria est Dei patris. Data XVIII. Kalendas Julii indictione XII.“ [2])

Metod je sliedeće godine 880. došao u Rim, i tu liepo pred papom i sakupljenimi biskupi obranio svoje pravovjerje i slavensko bogoslužje. Jedno i drugo zasvjedočava poslanica Ivana VIII., pisana

[1]) Premda su ova i sliedeću, te još druge dvie poslanice Ivana VIII., glaseće o moravskoj crkvenoj razmirici, primili u svoje sbirke Mansi (Collect Concil.), Pertz (Monumenta Germ. hist.), Boczek (Codex dipl. Morav.) i Erben (Regesta Boh.), ipak su je njeki, a poimence učeni benediktinac Blumberger, držali za podmetnute. Svake je dvojbe o pravoti tih poslanicah nestalo, odkad ih je naš marljivi Dr. Rački u Regestu tajnoga arkiva vatikanskoga našao, te odanle od rieči do rieči prepisao i u 2. svezku svoga djela „Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda“ priobćio. Po njegovom prepisu navodimo i mi prvu kraću poslanicu diljem, a iz druge podulji odlomak, glaseći o slavenskih pismenih i slavenskom bogoslužju, s tom jedinom razlikom, da rabimo običniji pravopis.

[2]) Rački Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda II, 321. 322. — Sr. Mansi Collectio Conciliorum Tomo XVII. pag. 133.

knezu moravskomu Svatopluku mjeseca Lipnja 880., iz koje ćemo navesti mjesto o slavenskom bogoslužju opet po prepisu Dra. Račkoga iz vatikanskoga regesta; a glasi ovako:

„Litteras denique sclaviniscas a Constantino quondam philosopho repertas, quibus Deo laudes debite resonent, iure laudamus; et in eadem lingua Christi domini nostri præconia et opera enarrentur iubemus. Neque enim tribus tantum, sed omnibus linguis Dominum laudare auctoritate sacra monemur, quæ præcipit dicens: Laudate Dominum omnes gentes et collaudate eum omnes populi. Et apostoli repleti spiritu sancto locuti sunt omnibus linguis magnalia Dei. Hinc et Paulus cœlestis quoque tuba insonat monens: Omnis lingua confiteatur, quia Dominus noster Jesus Christus in gloria est Dei patris. De quibus etiam linguis in prima ad Corinthios epistola satis et manifeste nos admonet, quatenus linguis loquentes ecclesiam Dei aedificemus. Nec sane fidei vel doctrinæ aliquid obstat, sive missas in eadem sclavinica lingua canere, sive sacrum evangelium vel lectiones divinas novi et veteris testamenti bene translatas et interpretatas legere aut alia horarum officia omnia psallere, quoniam qui fecit tres linguas principales, hebræam scilicet, græcam et latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam. *Jubemus tamen, ut in omnibus ecclesiis terræ vestræ propter majorem honorificentiam evangelium latine legatur et postmodum sclavinica lingua translatum in auribus populi, latina verba non intelligentis, adnuncietur, sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur. Et si tibi et judicibus tuis placet missas latina lingua magis audire præcipimus, ut latine tibi missarum sollemnia celebrentur.*" *)

I to su sve odluke rimske stolice o slavenskoj liturgiji, izdane za života sv. Metoda, koj uz sveudiljne borbe i neprilike sa svojimi starimi neprijatelji blaženo preminù dne 6. Travnja 885.

(Nastavit će se.)

Župnik.

(Dalje.)

„U to vrieme stiže me težak udarac — umre mi jedina sestra. Osta dvoje sirotčadi, Lovro Petar, vaš prijatelj, i Edmunda, sedamnaestgodišnja djevojka. Uboga, htjela se žrtvovati Bogu, ali slabo zdravlje nije joj toga još dalo, morala je počekati. Neimajući na zemlji nikakova utočišta uteče se k meni — da kod mene umre. U prvi čas, što je ovdje prebivala, činjaše se, da se divlja ćud mojih župljanah kroti; bila je ona sama krotka, uslužna kao ljubav sama. U kratko vrieme sprijatelji se s njekoliko djevojčicah, a ja sam se već smio nadati, da će po njoj sinuti gdjekoja zraka milosti Božje nad mojom nesretnom župom. Tako se je u istinu i sgodilo, ali jaki Bože, u kakovu cienu!"

Tu župnik stane, tronut skoro tako kao prije, kad je spomenuo moga prijatelja. U to dodjosmo do crkve, uznoseće se na prostranom, drvećem nasadjenom mjestu. Ele krasne sasvim nove sgrade! Diveć se sumjernoj skladnosti čestitao sam župniku, što je dignuo sgradu premda prostu, ipak tako ukusnu. Čim smo dalje stupali, sve sam se bolje čudio. Oltar bijaše ukusno izkićen, sve čisto i uredno. U poslužniku nebi bio upoznao čovjeka, o kom je župnik pripoviedao; tako je važno i dostojno opravljao svoj posao, brišuć prašinu s drvena pohramlja. Al što me je najviše radovalo, bijaše pogled na hrpu ženskih klečećih oko izpovjedaonice u kapelici presvete Bogorodice. Župnik je slutio misli moje, te stisnuv mi ruku, šaptne: „Sutra je mladi petak u mjesecu, slaviti ćemo svetak presv. srca Isusova; danas u večer izpoviedati će se mužkarci. Zahvalimo Bogu!"

Rad sam pristao na taj poziv. Kleknuo sam uz toga vjernoga slugu Gospodinova; nisam ni opazio, kako duga bijaše njegova molitva, jer sam i sam molio cielim srcem. O da uviek tako molim! Pomoliv se, odosmo iz crkve.

„Vidite, zametnu on rieč, — „vidite, što Bog može. On je učinio, da se je to kamenje duševno i neživotno ganulo, te u taj krasan red stavilo. On je dignuo medju nami u isti čas hram taj duhovni i kameniti. Da se smijem poslužiti riečmi sv. pisma, koje i kamenju glas daje, rekao bih, da je tudjer kamenje radilo. Tako je, prijatelju, hram naš podiže se bez uresa, bez graditelja, bez novca, — ja otvorih samo vrata, a kršćani se unj skupljahu. Što biste rekli, kakovim sam se govorom obratio na one, koji su prvi unj stupili, da se pomole? Gdje sam uzeo onih 100,000 franakah, što me zidanje stajalo?"

„Sto tisućah franakah!" zavapih ja.

„Toga se plašite?" odgovori župnik. „Znajte, da to nije ni polovina naših troškovah. Pokazati ću vam bolnicu, škole — to nas je više stalo."

„Ali, rekoh, gospodine častni, kako ste se mogli upustiti u takove podhvate?"

„Toga ni sam neznam," odgovori on. „Nisam ja tu utemeljitelj, nije to moja zasluga. Moj rad bijaše rad stroja nevidljivom rukom upravljana. Moja mila Edmunda bijaše prava početnica toga hrama, a bolnica se je uzdigla takodjer nad grobom ubogoga Laurencija. . . . Ali ajdemo u župni stan."

Opazio sam, da je župnik nerado spominjao svoju rodbinu, a nije mi se ni račilo igrati se s njegovom tugom; ali činilo mi se svakako, da je obraćenje ili bolje govoreć uzkrsnuće te župe tako uzko spojeno sa sudbinom tih dvijuh osobah, da sam si što željnije želio saznati ono, što je on krio. S toga sam si preduzeo, da ću ga prvom prilikom njekako prisiliti, da mi razjasni

*) Rački l. c. p. 339. — S. Mansi XVII., 181.

sgode onih, kojim se je u razgovoru tako pomno ugibao, premda ga je baš na taj razgovor tako silno srce vuklo.

U svom dvoru kazao mi je što veće počitanje. No ako i je župnik M. . . . kamenje oživljati umio, nije se tom vještinom na svoju udobnost služio. Mislio biš, da ta mala crvena kućica samo uz njekakov ugovor s vjetrovi učinjen može stajati. Prizemlje imadjaše tri predjela; jedan služaše za kuhinju, u drugom se jelo i razgovaralo, treći mu bijaše ložnicom, pisarnom i knjižnicom. Mimogred opazio sam liep broj krasnih knjigah; imao jih je, kako mi reče, jošte više, ali jedan put da je župu tuča potukla, a župljani misleći, da jim ju on priskrbio, napadoše ga i uništiše dobar dio tih vračarskih knjigah. „Na sreću pao jim je u ovoj bjesnoći u ruke kovčeg s najskupocjenijimi knjigami, a to su bile upravo takove, kojih mi nije trebalo." U gornjem spratu bio je hambar i dvie liepe sobice, od kojih jedna kano da je za žensku glavu uredjena. U njoj si vidio svetih slikah, ženskih rukotvorinah, stolić i željeznu postelju s bielim pokrovcem. No ta sobica bijaše tamna, jer sbog velike strehe, što bijaše pridjelana pred jedinim prozorom, dopiraše u sobu samo malo svjetla.

„A zašto nedate te strehe maknuti," rekoh župniku; „tad bi vam ta sobica bila svjetlija a i zdravija."

„Nitko u njoj nestanuje," odgovori on; „to je Edmundina sobica. Na njezinu želju dao sam pridjelati tu strehu, da siromasi nemoraju stati na kiši, ako nebi slučajno nikoga kod kuće bilo, da jih pusti u kuću. To je bila od nje dakako velika žrtva, jer je nada sve ljubila svjež zrak i bistar dan."

„Oh koliko ste njegdje pretrpjeli," primietih tronutim glasom, „kad vam je Bog uzeo družicu tako milosrdnu, i ako se svega dobro sjećam, pomoćnicu tako radinu!"

(Dalje će sliediti.)

Pabirci po Rimu.

Pobrao jih p. N.

(Dalje.)

Svečanosti božićnoj u napred sam se vrlo veselio; a nije šala. O polnoćnici i sliedeći dan samo moći je vidjeti u Mariji Većoj blažene jaslice, u kojih se narodi spasenje svietu, štovanju pobožnih kršćanah izložene, pa k tomu to bijaše prva sgoda, gdje mogah vidjeti sv. otca služiti pri žrtveniku, pa još u nedosežívom gorostasnom hramu, živom i pravom spomeniku uzvišenosti duha čovječjega, u sv. Petru vatikanskom. Nakon službe naše domaće podvostručim korake prama sv. Petru. Pomoliv se pri grobu apoštola vrhovnjaka, obazrem se malo naokolo, opazim sv. otca u svečanoj odori sjedeća na priestolju medju stožernici sa sjajnom svojom podvorbom, a pred confessiom ponamještene stražare papinske sve u sredovječnom odielu. Tu mi pade na um, da je živa istina, što njekoč čitah, da naime u Rimu, pa samo u Rimu sve, što je izniklo i ponaraslo na polju vjerozakonskom i državnom. budi to iz najkašnje dobe, ili iz srednjega vieka, sve još svedjer cvjeta, sve se čuva i uzdržaje u životnoj snazi, pošto je u drugih državah i gradovih sve skoro sahranjeno u raznih spravištih i muzejih. Vječni grad štuje drevnost, te ju u njekih dnevih javno izloži poput knjige povjestnice, koju svako čitat može. Kako je Rim vjeran čuvar starinah, evo da samo jednu pripomenem. — Oni redovi, kojih vriedni potomci po cestah i razvalinah rimskih obhadjaju, n. p. Trinitarci i vitezi maltezki, zar nepotvrdjuju sjajno pomenuto svojstvo svetoga grada? Misli-li tko, da su ti redovi odista i zakonito ukinuti i potlačeni, te da jim ostanak ni u Rimu tražit nije, taj bi se ljuto prevario; Rim bo stvara i uzdržaje, a neruši i nerazorava; on čuva i uzgaja sve preživjele se redove poput ostanakah častne prošlosti, poput sjajnih svjedokah vriednoj tradiciji. Nepolazi doduše Trinitarac danas zemlje afrikanske, da odkupljuje tamošnje zarobljenike; al neumorno posluje u odkupljivanju onih, koji robuju griehu. Tako isto duhovni vitezi neoštre danas mača svoga proti Muhamedovcem, nu pri glavaru kršćanstva plemenitije obavljaju čine, dok ih pogibelji sv. vjere ili interesi čovječanstva i opet nepozovu na polje junačko. — Ova vlastitost pada ti u oči, kadgodj staneš motriti ma koje spomenike prošlosti, pa ti se i nehotice narinjava misao, da bi jim lahko i traga i glasa nestalo, kad bi moguće bilo, da Rimu tudji kakov velikan gospodarit stane; tà značajno svojstvo pojedinoga naroda, djelatnost jednoga, nebriga drugoga, politički zamršaji, trgovački i obrtnički pokušaji brzo bi podkopali pa i razorili mnoge i mnoge puno važne ostanke i podrtine. Crkva jih pazljivo čuva i gorljivo pripažava, te je s toga Rim najbogatije shranište, gdje se običaji i djela svih vjekovah brižljivo čuvaju, gdje je cielomu svietu najprikličnija učiona otvorena.

Za službe Božje promatrah veli sjaj i uzvišenost obredah katoličkih, te mi je istinito izpovjediti, da veličanstvenija prizora doslje nedoživih. Dakako da me je neopisiva točnost u obdržavanju obrednih činah, vidjena ovdje i drugdje pri svakoj službi u Rimu, malo prenesla u poznatije mi krajine, te se sam upitah, kako je tomu, da je u nas veličanstvo, ljepota i krasota vanjskih obredah zamienjena manje više partikularnimi, a kadkad i mlohavostju, koja je tomu kriva, da se drugdje u po gdjekojem službovanju svojoj volji, svojoj dopadnosti veća prednost daje, nego-li propisu i zakonom, koji divno smieraju i očito izpoviedat imaju liepu pomisao jedinstva i sklada. O ovih i ovim podobnih dok mišljah, zateče me sjajno svjedočanstvo o katoličanstvu vjere naše. U spomen drevnoga jedinstva medju iztočnom i zapadnom

crkvom, odpjevaše dvojica svećenikah štivenje i evangjelje najprvo na latinsku, tada pak dva Jermenca u krasnoj iztočnoj odori, poddjakon i djakon, odpjevaše to isto u jeziku grčkom. Nakon sv. službe nosijahu sv. otca okićena trokrunom (tiara triregno) na sjajnih nosilih u pobočnu kapelu. Dva domaća prelata išla su pred njim, jedan s uglednim mačem, komu je držalo zlatno (stocco, znak, da je kršćanskomu poglavici u ruci oružje, komu je istinu, pravicu i družtveni poredak braniti), drugi s kneževskim klobukom, komu je u sredini uvezena golubica (cimiero, za znamen, da je Spasitelj skršio oklope krvničke, te da je svaku vlast spravio pod crkvenu zaštitu; na to opominje i dan danas sv. otac vladare svjetovne, pošto svakoga ljeta mač i klobuk kršćanskoga vojaka blagoslovi, te ga dariva budi vladaocu, budi drugomu vojvodi, koj to svojimi djeli i ponašanjem zavriedi). Tražah svud na okolo, nebi-li spazio i drugi bitni biljeg svih biskupah, naime biskupsku palicu. Nje nebijaše. To mi se pričini zagonetkom. Vrativ se doma pokušah ju odgonenuti. Iskah i poiskavah, pa najdoh, što evo u kratko priobćujem. Stari spomenici, arkivi i tradicije crkvah po Italiji višekrat slove o putovanju sv. Petra iz Galileje, o vjeroviestnicih, izaslanih njim po svih stranah poluotoka i preko alpah; vele da je sv. Fronta odpravio u Akvitaniju, a sv. Materna u Germaniju. Ovomu se pridruže sv. Eukarij i sv. Valerij, svi tri učenici Petrovi te otidjoše u Trevir; nakon četrdeset danah umre Materno. Jedan apoštolskih suposlenikah vrne se neodvlačno u Rim, da ob otom izviesti sv. Petra, te da odanj izprosi vriedna pokojniku zamjenika. Apoštol doznav tužnu viest reče glasonoši: „Evo ti palice moje, reci: digni se i propoviedaj.“ Čudo se sbilo na zapovied onoga, čija je sgoljna sjena bolne liečila. I od tada zna poviest za Materna drugoga biskupa trevirskoga. Za vječnu čudu ovomu uspomenu nerabi nasljednikom sv. Petra pastirski štap, do u biskupiji trevirskoj, ako bi se slučajno ondje koj nahodio. Evo kako istini ovoj svjedoče dva velika muža i glasoviti pisci srednjega vieka, Inocencijo III. i Toma akvinski. Prvi veli u svom spisu, punu liepa i mudra nauka za svakoga, koj oltaru služi, de sacrificio missae c. 6. „Romanus autem Pontifex pastorali virga . . non utitur, pro eo, quod Beatus Petrus Apostolus baculum suum misit Eucherio primo episcopo Trevirorum, quem una cum Valerio et Materno ad praedicandum Evangelium genti Teutonicæ destinavit. Cui successit in episcopatu Maternus, qui per baculum s. Petri de morte fuerat suscitatus. Quem baculum usque hodie cum magna veneratione Trevirensis servat Ecclesia.“ A veliki učenjak sv. Toma piše lib. 4. quæs. 3. art. 3. dist. 24. „Romanus Pontifex non utitur baculo, quia Petrus misit ipsum ad suscitandum quemdam discipulum suum, qui postea factus est episcopus Trevirensis, et ideo in diœcesi Trevirensi Papa baculum portat, et non in aliis.“ (Vidi glasov. putopisca Gaumea knj. I.) Tuj se i opet vidi, kako crkva brižljivo čuva i pripovieda čine sbile se još za prve njene mladosti. — Zadnji dan prošle g. prvo poldne zaključismo u našoj crkvi godišnju pobožnost uvedenu na spomen tisućnice naših apoštolah. Po starodrevnom običaju daje sam sv. otac taj dan u večer blagoslov i odpjeva svečani Te Deum. Već od davna je navada, da se taj puno važni čin obavi u crkvi Gesù. Polazeć da toj pobožnosti prisustvujem, te da i opet ugledam neopisivo oduševljenje, koje nebrojeni narod sv. otcu, naime pri ovakovih prilikah, izražava, razmišljavah, koliko je uznosita misao spojena s pomenutim slavljem. Ide sv. otac u ogromnu crkvu, da još jednom blagoslovi katolički sviet, da zaori pjesmu zahvalnosti na razkršću dosta sretne a dosta i biedne godine. Ide silno množtvo, da svoja čuvstva s njegovimi spoji; a tim svečani pečat udara vječnoj onoj i ozbiljnoj istini, kako je na obzorju svjetskom, sve što jest, promjenljivo. Ova u životu pojedinca jako zamašna rieč najživlje mi se predočila u Rimu, gdje su joj mnogi najbolji svjedoci. Ovdje ti se sukobuju dva najzamašnija svieta, jedan, — eno mu preostali svjedoci na Forumu i Palatinu — njekoč najsilniji gorostas i nemili osvojitelj narodah, sada trune u svom grobu; drugi jednom malašna četica, progonjena nad zemljom i pod njom, danas se popela na najčvršći priestol, o koj se razbiše silna carstva i moguća, kad jim se prohtjelo, da ga razklimaju ili razore. Ono te uči, tko da je čovjek, a ovo ti veli, kolik je Bog. U tih mislih dospijem na široki trg Gesù. Za mala se ukaže predteča sv. otcu, a za koj čas evo i njega. Divio sam se ljubavi, odanosti i štovanju, kojem sv. otca vas narod, kako pri dolazku, tako pri odlazku pozdravljaše, te rečem drugu: to je silna pobjeda crkve i mira nad njenimi neprijatelji, to je najveći zalog i stalno ufanje, da će pravedno geslo „non possumus“ poniziti griešne namjere, za koje priredjuju tobožnji prijatelji Italije tužno pozorište krvarije.

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

— *ć.* U Varaždinu dne 28. Veljače 1864. Skoro Vam se neusudjujem pisati, bojeći se, da me tko neprozove varaždinskom pticom zloviestnicom, jer mi je javiti opet gubitak, koj nas ovdje veoma boli, a raztužiti će jamačno i svakoga znajuća, koliko je na njivi gospodnjoj posla, a kako nestaje s nje dnevice marljivih i sposobnih radnikah. Providnost Božja uze nam evo u kratku vremenu već trećega svećenika, pa i ovoga naglom smrću. Dne 25. o. m. jutrom pade kap franjevcu otcu Maksimu Studenu, rodjenomu Varaždincu, mužu u jakoj dobi, u 56. g. života. Dne 27. u 10 satih sprovede mu do hladna groba umrle ostanke velik

broj štovateljah, znanacah i prijateljah, proseći mu od Boga pokoj neumrloj duši. Pokojnika je svatko štovao sbog riedkih njegovih vrlinah i sposobnostih. Bio je čovjek razborit, radin i iskren, vriedan prijatelj i uzoran svećenik, pak s toga taj gubitak žali svaki svećenik te mnogi vrli i odličan svjetovnjak, koj ga je pobliže poznao. (Ostatak drugi put.)

Od Karlovca. Providnost Božju, koja svim upravlja, treba zahvalno priznati. Svih nas su dani izbrojeni, — sretan onaj, koj uz ine milosti dobroga Boga i tu milost ima, da doživi koj odsjek života. Običaj je u nas, da, kada tko petdeset godinah svećeničkih navrši, onda se svečana hvala milostivomu Bogu za tolik dar dade. Nu moramo i na manjem daru zahvalni biti dobromu otcu, a i četvrt vieka službovanja svećeničkoga jest odsjek u životu ljudskom. Takav bje proslavljen ovih danah pod Novimgradom na Dobri na spomen 31. Siečnja; jer na taj dan tamošnji župnik Naco Neralić prije 25 godinah primi sv. svećenički red, a u nedjelju šestdesetnicu prvu sv. misu žrtvova svevišnjemu u Karlovcu, što se osobito ove godine, dakle poslie 25 godinah, slučilo, da je upravo na 31. Siečnja pala nedjelja šestdesetnica; te tako obdržavasmo srebrni pir njegovoga redjenja i prvomisničtva. Na to čestitanje sakupi se što obližnjega svećenstva — medju tim i tri naša susjeda iz biskupije senjske — što naših domorodnih municipalacah, što vlastelinstva uprav na broju toliko, koliko naš svečar svećeničkih godinah broji. Čestitali smo mu: još mnoga lieta, na što veću slavu Boga, mile nam domovine, na spas župljanah, na utjehu i radost svojih rodjakah i prijateljah; — na što nam zahvalno zdravicu odvrati s molbom: da se i na zlatni pir izza drugih 25 godinah potrudimo, što mu svi i obrekosmo: Ako Bog da! — — *J. Š*

Viestnik.

Iz Zagreba. Jučer su u ovdašnjoj prvostolnoj crkvi obslužavane svečane zadušnice za pokojnoga cara i kralja Franju I. Žalobnu službu ovršio je presv. g. biskup Ivan Kralj, a pribivahu joj sa svjetlim banom sve ovdašnje vlasti.

— Antun Kogaušek, klerik nadbiskupije zagrebačke i bogoslov 3. godine. preminuo je nakon duljega bolovanja sa sušice u subotu u Stenjevcu, gdje mu tielo u ponedjeljak sahraniše.

Iz Ljubljane. Proti „Zg. Danici," crkvenom slovenskom časopisu, bijaše povedena sudbena iztraga porad jednoga dopisa, kano da se njim narušava javni mir i poredak. C. k. vrhovni zem. sud u Gradcu dostavio je uredničtvu vrlo liepu na nepobitne razloge osnovanu svjedočbu o podpunoj nedužnosti „Zg. Danice."

Iz Praga. Njih veličanstva car Ferdinand Blagi i carica Maria Ana Pobožna kupili su dvie kuće s vrtima u to ime, da se napravi bolnica pod upravom milosrdnih sestarah. Doista je to baš carski čin u vrieme, kada neprijatelji crkve tolikom silom proganjaju te dobre duše, nježne dvorkinje bolestnikah. — Iz Praga je 12. o. m. odišlo osam milosrdnicah u Altonu ranjenim austrijskim vojakom na dvorbu; a iz Trevira odišlo je njih još prije i više onamo s tom nakanom. Čudo je, što stanoviti čovjekoljubi neprosvjeduju proti toj okrutnosti!

Iz Rima. „Unità Cattolica" objavi latinskim jezikom poklonicu napuljskoga episkopata upravljenu na Pia IX. Podpisalo ju je 66 što nadbiskupah što biskupah, dva opata i deset kanonikah.

Iz New-Yorka. Nadbiskup ovdješnji John Hughes umro je 2. Siečnja. Bijaše rodom Irac (1798.), od g. 1838. biskup, a od 1852. nadbiskup u New-Yorku. „Neda se tajiti" — piše „Morningpost" — „da su za njegove uprave katolici zadobili toliku moć u New-Yorku, koje nam se po gotovu valja bojati; u poslu bijaše neumoran, a o njegovu poštenju i iskrenosti nemože se posumnjati. S toga dakle bijaše on moguć politik, u svojoj struci silniji nego Lincoln, taj „kabinetotvorac"; jer mogaše razpolagati tisućami glasovah irskih i njemačkih katolikah."

* Koncem Studenoga umro je u St. Nazaire blizu Nantesa u 58. godini njeki računar, koj od mladosti hodjaše na drvenoj nozi. Poslie pokopa razproda sestra pokojnikova baštinu, a medju njom i tri poderane noge cincaru; samo pisma uzme sa sobom u Nantes. Za njekoje vrieme pregledavajuć pisma nadje jedno sa svojim naslovom, a u njem rieči: „U mojoj kožom preobučenoj nozi sakriveno je 5000 fr." Zapanjila se od čuda i straha te poleti brže kupcu, nebi-li uhvatila baštinu; ali joj ovaj odgovori, da je sve tri noge bacio na vatru. Na pitanje: da-li nije morda olupio kožu s one jedne, odgovori, da kožom preobučena nijedna nije bila. Kod daljega propitkivanja dočuje, da je s onom nogom zakopan. S dozvolom poglavarstva odkopa se grob, noga bude razmetana, pak sbilja u skrovnu zaklopu, na što bi čovjek težko bio došao, nadjoše podpunih 5000 fr.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 10. U ČETVRTAK 10. OŽUJKA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slavenska liturgija i bogoslužni jezik biskupije zagrebačke.

(Dalje.)

Sv. Metod opredieli malo prije svoje smrti za svoga u panonskom metropolitstvu nasljednika učenika si Gorazda, koj bijaše za to najsposobniji, jer je bio, kako to napomenu sám Metod, [1]) rodom Moravac, pravovjeran i vješt latinskoj knjizi, te ga je po svoj prilici i posvetio za biskupa. Poslie svoje smrti ostavi sv. Metod dviesta svećenikah, djakonah i poddjakonah, [2]) kojim je bilo djelo svoga učitelja nastavljati. Nu oni isti, koji se odupirahu rimskom stolicom podupiranomu i metropolitsku vlast imajućemu učitelju, tim se većom smjelošću i žestinom oboriše na njegove, glave svoje lišene učenike. Biskup njitranski Vihing, ljuti Metodov protivnik, osvoji si silom vlast metropolitsku, u čem ga je podupirao od slavenskoga svećenstva zazirući knez Svatopluk, premda se za to za malo godinah težko kajao. A da se djelu Metodovu svaki trag zametne, dadoše mu neprijatelji poglavite učenike: Gorazda, Klementa, Lovru, Nauma i Angjelara i više drugih u verige speti i bacit u tamnice, a nescieneći se ni ovdje dosta od njih sigurne, odsudiše je na vječno progonstvo iz zemlje i dadoše po vojnicih odpratiti do krajinah blizu Dunava. [3]) Tako odmah sliedeće godine poslie smrti Metodove bijahu mu ponajglavniji učenici iz Moravske izagnani i dodjoše u Bugarsku, gdje ih knez Mihalj i narod gostoljubivo primi, a oni tu razprostrieše sve do danas obstojeću liturgiju slavensku. Sva je prilika, da je povodom toga progonstva gdjekoji od Metodovih učenikah prešao iz Panonije preko Drave i tu potražio utočište u susjednih Hrvatah. To mnienje jako potvrdjuje znani glagoljski psaltir, što ga je bosanski biskup Tomko Mrnjavić g. 1634. Rafaelu Levakoviću na porabu poslao u Rim, i na kom je njeki Nikola pop rabski (Arbensis) zabilježio, da ga je god. 1222. vjerno prepisao iz starijega kodeksa, spisana po nalogu i troškom Teodora, zadnjega nadbiskupa solinskoga, koj nemože biti drugi, van onaj toga imena nadbiskup spljetski, koj je sjedio na nadbiskupskoj stolici od god. 880. do po prilici 890. [1]) Kada su pako malo kasnije kralj a potonji car njemački Arnulf proti Svatopluku, a car bizantinski Lav proti knezu bugarskomu Simeonu pozvali u pomoć divlje i okrutne Magjare, te ovi od god. 892. do 897. počeli harati po Panoniji i Moravskoj, osobito pako pošto su god. 894. svu Panoniju tako opustošili, da u njoj cieloj g. 900., kako se potužiše papi Ivanu VIII. biskupi bavarski, neostà niti jedna crkva, [2]) — tada je puk panonski i moravski razbježao se što na sjever u Tatre, Česku i Poljsku, što na druge strane, a poimence u Hrvatsku, kako to tvrdi i Konstantin Porfirogeneta [3]). Došavši bjegunci u Hrvatsku težko da su se obustavili u Hrvatskoj posavskoj, ležećoj izmedju Drave i Save; već su, sva je prilika, radi sigurnosti svoje potražili utočište u Hrvatskoj primorskoj. U ono bo vrieme bijaše Hrvatska posavska politički oddieljena od ostale Hrvatske, imajući svoga kneza Braslava, kao prije Ljudevita posavskoga i Ratimira, a Braslav je bio vazal i

---

[1]) Žitje sv. Meth. gl. XVII.

[2]) Vita S. Clementis edit. Miklošić cap. VI.

[3]) Vita S. Clement. c. XII—XIV.

---

[1]) Assemani Kalendaria Eccl. universae. Tom. IV. pag. 442—448.

[2]) „Ecclesias Dei incenderunt, et omnia aedificia deleverunt, ita ut in tota Pannonia, nostra maxima provincia, tantum una non apparet Ecclesia.“ (Epist. Epp. Bavariae ad Joann. IX.)

[3]) „Post hujus autem Svendoploki mortem (894.) . . orto dissidio et bello civili invadentes Turci (Konstantinovi Magjari) funditus eos extirparunt, regionemque eorum occuparunt . . . quaeque supererat multitudo dissipata confugit ad finitimas gentes nimirum ad Bulgaros, Turcos, Chrobatos et ad reliquas nationes.“ (de Adm. Imp. cap. 41.)

saveznik Arnulfov, te kao takov neprijatelj Moravcah. [1]) U svoju novu domovinu donesoše moravski i panonski Slaveni svoje svete knjige i razplodiše za kratko vrieme liturgiju slavensku medju hrvatskim pukom. Samo ovako moći si je protumačiti, kako je najstariji bezimeni hrvatski ljetopisac [2]) (a za njim gotovo doslovno pop Dukljanin), koj je pisao njegdje 13—14. vieka, uz mnoge ine nepravosti mogao sv. Cirila („filosof imenom Kostanc“) presaditi u Hrvatsku i stavit ga u savez s kraljem hrvatskim Budimirom (pod ovim imenom nije bilo hrvatskoga kralja, a Presbyter Diocleas imenuje mjesto njega Svetopeleka, što je očito Svatopluk moravski), koga bi bio „obratil rečeni božji sluga i muž;“ kako je mogao reći, da „sveti muž Kostanc naredi popove i knjigu hrvatsku, i iztumači iz grčkoga hrvatsku knjigu, hrvatski iztumači evangjelija, i sve pištule crikvene, i tako staroga kako novoga zakona;“ [3]) kako je mogao spomenuti „knjige, ke pri Hrvatih ostaše, i pri njih se nahode, a zovu se Metodios.“ [4]) Sva je prilika, da je slavensku liturgiju štitio i Grgur biskup ninski (Aenonensis, Nonensis), koj se zvao i hrvatski (Croatensis), te si kao takov prisvajao metropolitsku vlast nad svimi Hrvati, [5]) a njemu je u to ime išla u prilog liturgija slavenska.

[1]) Annal. Fuld. ad an. 884. „Postea veniente Brazlavoni duce, qui in id tempus regnum inter Dravum et Savum flumine tenuit, suaeque militiae subditus adjungitur.“ — Ad an. 892.: „Missi autem propter Zventibaldi ducis terrestre iter non valentes habere, de regno Brazlavonis per fluvium Odagra usque ad Gulpam, dein per fluente Save navigio in Bulgaria perducti.“ — Ad an. 896. „. . . imperator Panoniam cum urbe Paludarum tuendam Brazlavoni, duci suo, in id tempus commendavit.“ Apud Pertz Monum. Germ. hist. Scrip. I, 401. 408. 413.

[2]) Vidi Arkiv za povjestnicu jugoslavensku I, 12—21.

[3]) „. . . itaque Constantinus, vir Sanctissimus, ordinavit Presbyteros, et litteram lingua Sclavonica componens, commutavit Evangelium Christi, atque psalterium, et omnes divinos libros veteris et novi testamenti.“ (Presbyteri Diocleatis Regnum Slavorum c. IX. apud Schwandtner Scriptores rerum Hung. Dalm. Croat. et Sclav. Tomo III, 480.)

[4]) „Multas leges et bonos mores instituit (Svetopelek), quos qui velit agnoscere, librum Sclavorum, qui dicitur Methodius legat“ (Presbyt. Diocl. cap. XIII. l. c. p. 483.) Točnije je to mjesto hrvatskoga ljetopisa preveo Marko Marulić (Regum Dalmatiae et Croatiae gesta cap. VI.) ovako: „alias praeterea leges ac scita sanxerunt, quae nunc referre longum foret, habentur autem in libro, qui est in Croatia, dictus Methodos,“ pa mi leći na grčki izvor rieči, pogriešno dodaje: „quem latine Rationale possis dicere.“ (Schwandtner l. c p. 517.)

[5]) Thomas Archidiaconus Spalatensis, pisac 13. vieka (bio je god. 1243. izabran za nadbiskupa spljetskoga, al se odrekao te časti miru za volju, a dovršio svoje djelo „Historia Salonitanorum Pontificum atque Spalatensium,“ kako se vidi iz posliednjega poglavja, god. 1266) kaže cap. XVI: „Cujus Ecclesiae (Nonensis) Episcopus Gregorius multas olim molestias Joannem Spalatensem Archiepiscopum sustinere fecit. debitam ei obedientiam subtrahendo, et sibi jus Metropoliticum indebite usurpando.“ A predšastnika Grgurova, biskupa ninskoga Teodozija, ukorio je papa Stjepan VI. (885 91). što se nije htio pokoravati svomu metropoliti, već si protuzakonito prisvajao vlast metropolitsku. Opominje ga papa u ulomku, što se sačuvao: „Numquidne duabus simul sponsis nubere barbaricam gentem intruis. . . Disce paternis obedire regulis, ne inveniaris statutos a patribus terminos transgredi, vel per ambitionem de minori ad majorem transire Ecclesiam, quod tentantem laica etiam communione sacri privant canones.“ (Ivonis Decretum VIII c 50.)

Usuprot nadbiskup spljetski s ostalimi biskupi odupirahu se toli slavenskomu bogoslužju, koli i premahom biskupa ninskoga glede pravomoćja. Da se zavladavšim s toga dvojega uzroka razpram učini konac, zamoliše papu Ivana X. nadbiskup spljetski s drugimi biskupi, zatim knez hrvatski Tomislav i knez zahumski Mihalj sa svojimi velmožami, da pošalje svoje poslanike, koji bi razmiricu naravnali, i uredili sve, što spada na vjeru i crkveni red. Papa posla im Ivana, biskupa jakinskoga, i Lava, biskupa palestrinskoga, kao svoje poslanike, a po njih opremi dvie poslanice. Jednu upravi na nadbiskupa spljetskoga Ivana III. i njegove suffragane, u kojoj o slavenskoj liturgiji ovako piše:

„Unde hortamur vos, dilectissimi, ut cum nostris Episcopis Joanne scilicet sanctæ Anconitanæ et Leone sanctæ Palestrinæ Ecclesiarum Dei juncti, cuncta per Sclavinicam terram audacter corrigere satagatis: ea videlicet ratione, ut nullo modo ab illorum supradictorum Episcoporum doctrina in aliquo deviare præsumatis. *Ita ut secundum mores Romanæ Ecclesiæ Sclavinorum terra ministerium sacrificii peragant, in Latina scilicet lingua, non autem in extranea,* quia nullus filius aliquid loqui debet, vel sapere, nisi ut pater ei insinuaverit; et *quia Sclavi specialissimi filii sanctæ Romanæ Ecclesiæ sunt, in doctrina matris permanere debent,* sicut ait Apostolus: Filioli, quos per doctrinam Evangelii ego genui; et iterum: Filius sapiens lætificat patrem. In hoc utique gaudemus, si Sclavi nostram doctrinam sequi delectentur, ut Deo sacrificium gratum exhibeant itd.“ [1])

Druga poslanica upravljena je

„Dilecto filio Tamislao Regi [2]) Croatorum, et Michaeli excellentissimo Duci Chulmorum, nec non Reverendissimo et Sanctissimo confratri nostro Joanni sanctæ Salonitanæ Ecclesiæ Archiepiscopo, omnibusque Episcopis suffraganeis; verum etiam et omnibus Zupanis, cunctisque Sacerdotibus, et universo populo per Sclavoniam [3]) et Dalmatiam commorantibus dilectissimis filiis nostris.“

„Divina omnipotentis Dei dispensatione hoc factum est, ut sollicitudo omnium Ecclesiarum nobis commissa esse credatur; ea videlicet ratione, ut spirituali augumento valeamus nequitiæ caliginem radicitus extirpare ab omni coetu Christianorum, præsertim ab illis, qui *specialissimi filii S. R. Ecclesiæ comprobantur.* Quis enim ambigit *Sclavinorum Regna in primitiæ* (*primitiis*) *Apostolorum, et universalis Ecclesiæ esse commemorata,* cum a cunabulis escam prædicationis Apostolicæ Eccle-

[1]) Farlati Illyricum sacrum Tom. III. pag. 93.

[2]) Ima biti „duci,“ jer se tek Držislav (900—1000), drugi izza Tomislava vladar hrvatski, počeo služiti naslovom „kralja hrvatskoga.“

[3]) „Sclavonia“ stoji ovdje po tadanjem i kasnijem običaju kao skupno ime za Croatia et Serbia; isto tako i rieč „Sclavi“ skupno je ime za Hrvate i Srblje.

siæ perceperunt cum lacte carnis (fidei ?), sicut Saxones novo tempore a nostro Antecessore piæ memoriæ Gregorio (II.) Papa doctrinam pariter, et litterarum studia in ea videlicet lingua, in qua illorum mater Apostolica Ecclesia infulata manebat. Unde hortamur vos, dilectissimi filii, ut caritas Dei per zelum rectitudinis in vestris resplendeat cordibus, quatenus ab omni torpore mentis expulsi Deo Omnipotenti placere possitis; et quia in Decalogi mandato commissum est, ut decimas, et primitias ex nostris facultatibus contulissemus; in novo quippe (quoque) præceptum est, ut non solum ex facultatibus, verum etiam ex nostris diebus in spatio vitæ præfixis Deo decimas offeramus. Unde hortamur vos, o dilectissimi filii, *ut vestros tenerrimos pueros a cunabulis in studio litterarum Deo offeratis*. Quatenus divinitus informati vos suis admonitionibus valeant relevare ab illecebris delictorum ad supernam patriam, in qua Christus est cum omnibus electorum agminibus. *Quis etenim specialis filius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sicut vos estis, in barbara, seu Sclavinica lingua Deo sacrificium offerre delectatur? Non quippe ambigo, ut in eis aliud maneat, qui in Sclavinica lingua sacrificare contendunt, nisi illud quod scriptum est: Ex nobis exierunt, et non sunt ex nobis.* Nam si ex nobis essent, manerent utique nobiscum, nisi in nostra conversatione et *lingua*. Unde iterum, atque iterum vos monemus, dilectissimi filii, ut in vestra conversatione maneatis, et linguam et præcepta Reverendissimorum Episcoporum Joannis sanctæ Anconitanæ Ecclesiæ, et Leonis nostri familiarissimi, a nostro latere vobis transmissis, in omnibus nobis creduli, atque perspicaci industria suffulti sanctæ Palestrinæ Ecclesiæ audiatis. Quod vobis attentius commendamus, ut illorum admonitionibus obediatis, [1]) et quidquid vobis ab illis injunctum fuerit ex Divinis sive canonicis argumentis, sub omni celeritate obedienter adimplere satagite, si non vultis sequestrari a nostro Collegio." [2])

Komu bi se možebit na čudo dalo, kako je mogao papa Ivan X. zabraniti slavensko bogoslužje, kad su ga predšastnici njegovi Hadrijan II. i Ivan VIII. dopustili, taj si neka ovo tako protumači. U ono vrieme smatralo se obćenitim zakonom u crkvi, da se služba Božja ima opravljati jezikom grčkim ili latinskim, a služilo je pravilom, da svaki narod ima u bogoslužju rabiti onaj jezik i obred, kojega bijahu svećenici, koji ga pokrstiše. Da su rimski svećenici pokrstili Hrvate i Srblje, za to imamo svjedoka Konstantina Porfirogennetu. [3]) Radi toga napominje papa u obih svojih poslanicah, da su Hrvati i Srblji „specialissimi filii sanctæ Romanæ Ecclesiæ," t. j. pokršteni od rimskih svećenikah, i kao takovi držani služit se obredom i jezikom rimske crkve. Nadalje znao je papa, da je Hadrijan II. podielio dozvolu samo za one predjele, koje budu sv. Ciril i Metod obratili na vjeru, a Ivan VIII. samo podanikom Kocelovim i Svatoplukovim; pa buduć svaka povlastica, kojom se zakida u obćiniti zakon, ima se u najstrožijem smislu tumačiti, a nesmije protezati van na one, kojim je namienjena: mogao je Ivan X. u Hrvatskoj i Dalmaciji zabraniti, što su njegovi predšastnici za Panoniju i Veliku Moravsku bili dopustili.

Šta su učinili papinski poslanici? Pošto su, kako se čita u predgovoru k odlukam spljetskoga sabora, proputovali Dalmacijom, a obišli hrvatske i srbske velmože, te razmotrili zrelo razmiricu, sazvaše u Spljet god. 925. crkveni sabor, na kom bje stvoreno 15 odlukah, od kojih o obojem prieporom pitanju priobćujemo sliedeća dva kanona:

„*X. Ut nullus Episcopus nostræ provinciæ audeat in quolibet gradu Slavinica lingua promovere; tamen in clericatu et monachatu Deo deservire.* [4]) *Nec in sua Ecclesia sinat eum missas facere; præter si necessitatem haberet, per supplicationem a Romano Pontifice licentiam ei sacerdotalis ministerii tribuat.*"

„XI. Ut Episcopus Chroatarum (biskup ninski) sicut nos omnes, nostræ Ecclesiæ Metropolitanæ subesse sciat." [5])

Sabor posla po rečenih papinskih poslanicih i spljetskom svećeniku Petru svoje zaključke papi na potvrdu, a biskup ninski, težeći sveudilj za vlašću metropolitskom, nastojaše to preprieč iti, te kao što se na saboru žestoko opirao Ivanu nadbiskupu spljetskomu, tako se poslie sabora potužio u Rimu. Uslied toga pozva papa obje stranke, da dodju ili glavom ili pošalju koga biskupa pred njega na sud, poslanicom upravljenom na nadbiskupa spljetskoga i njegove suffragane, koja u hrdjavoj, ali tadanjoj dobi vlastitoj, pa možda nevještinom prepisalacah još većma skvarenoj latinštini glasi ovako:

„Quia in vobis orta fuit contentio ante nostrorum Legatorum præsentiam de Ecclesiasticis negotiis, volumus ad limina Apostolorum venientes ante nostram, nostrorumque Episcoporum præsentiam cuncta definire satagatis; quia tunc perfectio religionis adimpletur,

[1]) Ovo je mjesto očevidno nepomnjom prepisatelja kojega pobrkano, te se ima valjda izpraviti ovako: „et Leonis S. Palestrinae Ecclesiae nostri familiarissimi, atque perspicaci industria suffulti, a nostro latere vobis transmissorum, in omnibus nobis creduli audiatis, et quod vobis attentius commendamus, illorum admonitionibus obediatis."

[2]) Farlati Illyr. sac. III, 94, 95.

[3]) „Heracliusque Imperator Roma per Legatum Sacerdotibus accersitis, constitutoque ex ipsis Archiepiscopo, Presbyteris et Diaconis, Chrobatos baptizavit, et tunc quidem temporis Chrobatorum Princeps erat Porga." (de Adm. Imp. cap. 31.) „..regiones illas Serviis habitandas Imperator (Heraclius) dedit, cui etiam subjecti erant, a quo etiam baptizati fuere per presbyteros Roma accersitos, et pietatis opera edocti antiqua fide accepta." (Ibid. cap. 32.)

[1]) Ima se valjda dopuniti ovako: „qui tamen promoti sunt, in clericatu et monachatu Deo deservire poterunt."

[2]) Illyr. sacr. l. c. pag. 97.

cum per canonicæ disciplinæ regulas, quod quondam ordinatum fuerat, per nos emendare comprobatur. Nam vestras litteras suscipientes investigare non detulimus, et quia illic maxima erat impressa murmuratio, suspendere hoc curavimus, ut ante nostram præsentiam, aut tu cum Gregorio, aut unus vester suffraganeus Episcopus veniens cuncta per ordinem nobis revelent, quatenus per viam justitiæ incedentes, quidquid rectum est inter vos definire valeamus. De cæteris autem Capitulis vobis innotescimus, quatenus hac ratione excepta, quicquid synodaliter nostri Legati episcopi vobiscum una statuerunt, a nobis confirmata existant. Sed quia minime res prælibata tumultuantibus vobis finiri valuit, nihil dignum Religionis Ecclesiastica dogmata sumere potuit." [1])

Iz zamršene ove poslanice izvode njeki [2]), da je njom papa kanon X. spljetskoga sabora, govoreći o slavenskoj liturgiji, obustavio, a sve druge potvrdio. Mi usuprot promotrivši sve okolnosti scienimo, da je Ivan X. s ostalimi sabornimi odlukami i kanon X. potvrdio, a obustavio kanon XI. sboreći o metropolitskoj vlasti crkve spljetske. Evo nam razlogah. U spisih spljetskoga sabora od g. 925. kaže se naročito, da se je na njem razpra porodila i ista doglasila sv. stolici radi toga, što je biskup ninski htio da bude metropolitom svih dalmatinskih biskupijah. Evo dotičnih riečih: „Sed cum terminare cuncta legitime antiquo more præstolaremur . . . fuit fratris nostri Episcopi Nonensis, *qui sibi vindicare cupiens primatum Dalmatiarum Episcoporum*, *hoc*, quod non expediebat contra dictam Synodum in auribus Apostolicis injustum injecit certamen. *Quam ob rem* diversa, et nunciis recitantibus de his præsentibus, et litteris patentibus non aequalia, ambiguitas Romanæ Ecclesiæ facta, non definita ad nos, et finienda adhuc, Epistola a Reverendissimo Papa Joanne per Legatum nostrum remissa est, cujus vero Epistolæ tenor hic est" (kako gori). Čini nam se, da nećemo nipošto pogriešiti, ako sliedeći Farlata ovomu zapletenomu mjestu ustanovimo ovaj smisao: Biskup ninski, hoteći biti metropolitom, pa s toga nezadovoljan s odlukom saborskom obrati se na papu, da joj on uzkrati potvrdu. Buduć su o toj stvari različito glasila izvješća papinskih poslanikah, a različito opet poslanice biskupah, podnešene rimskoj stolici, posta ova dvoumna, pa nerieši ništa, van riešenje pitanja odgodi poslanicom opremljenom po našem poslaniku (popu Petru). Dakle po glasu sinodalnih spisah papa je riešenju svomu pridržao kanon XI. a nipošto X. — U tom mnienju potvrdjuje nas sama poslanica. U njoj kaže papa dosta jasno, da je obustavio **o n o**, radi česa je nastala na saboru razpra i prepirka („Quia in vobis orta fuit contentio ante nostrorum Legatorum præsentiam. . . Nam vestras litteras suscipientes investigare non detulimus, et quia *illic* (in litteris) maxima erat impressa murmuratio, suspendere *hoc* curavimus"); a iz spisah saborskih vidismo malo prije, da je to bilo pitanje ne o slavenskom jeziku, već o vlasti metropolitskoj. Iz daljih riečih iste poslanice: „De cæteris autem Capitulis vobis innotescimus (t. j. notum damus), quatenus hac ratione *excepta*", moglo bi se zaključiti, da je papa ne samo jedan, već bar dva kanona suspendirao; al da je ili nepazljivi prepisatelj napisao „ratione" iz pokraćene možebit rieči contentione," ili da se rieči „excepta" imade dostaviti ili „controversia" ili što slična, to se vidi odmah iz sliedećih redakah, gdje se kaže: „sed quia minime res *praelibata* tumultuantibus vobis finiri *valuit.*" Dakle je papa samo jednu odluku saborsku obustavio i to o metropolitskoj vlasti. — Nadalje niti u spisih saborskih, niti u ovoj papinoj poslanici neima niti jedne besjede, kojom bi se ma samo nagoviještalo, da se odluci o slavenskom bogoslužju bio uzprotivio biskup ninski ili itko drugi. Al i čemu bi bilo takovo protivljenje? U kanonu X. zabranjuje se biskupom, da nesmiju nikoga slavenskim jezikom rediti, što će reći, nikoga za slavensko bogoslužje rediti; a to bijaše naravna posljedica poslanicah Ivana X. pisanih na biskupe dalmatinske i knezove hrvatskoga Tomislava, zahumskoga Mihalja, njihove župane, svećenstvo i puk, u kojih zabranjuje porabu jezika slavenskoga u bogoslužju. Nadalje kanon X. dopušća jurve redjenim svećenikom i redovnikom službu Božju vršiti slavenski; i tu nije bilo razloga odporu. Napokon isti kanon nalaže biskupom, da, ako bi im nastala potreba slavenskoga bogoslužja, mole za dozvolu sv. stolicu; što je opet bila samo posljedica zabrane Ivana X., izražene u onim dvjema poslanicama. Uzeo dakle kanon, s koje strane hoćeš, u njem nije bilo uzroka odporu. Da je Ivan X. papa kanon X. sabora spljetskoga sbilja potvrdio, a kanon XI. obustavio, to potvrdjuju očito dogodjaji, koji su za tim sliedili.

Neima nikakova dokaza za to, da su se pozvani biskupi u Rim onamo sbilja i stavili; imamo usuprot razloga vjerovati protivno. Medjutim bili ili nebili oni u Rimu, svoje razmirice uredili nisu. Jerbo god. 927. poslà Ivan X. biskupa Madalberta u crkvenih poslovih u Bugarsku, a naloži mu, da se na povratku navrati u Dalmaciju, te tamošnju razpru medju biskupi uredi. To dade papa na znanje i biskupom dalmatinskim posebnom poslanicom, koje više neima. Godine sliedeće 928. vra-

[1]) Il yr. sacr. l. c. p. 101. 102.
[2]) Gle Gjorgjića Srbi, Hrvati i Dalmatini a sv. rimska stolica str. 101. — Zag. kat. list god. 1861. str. 148.

ćajući se Madalbert iz Bugarske dodje u Dalmaciju, sazva na sabor sve biskupe s knezom i velmožami hrvatskimi, te tu uslied točna razvidjenja i posavjetovanja ustanovi biskupijam stare njihove granice, a biskupu ninskomu zabrani vršiti vlast biskupsku izvan svoje biskupije. Pa pošto se tom prilikom pronašlo, da je njekoč biskupijom ninskom upravljao samo arcidjakon spljetski, odluči to opet uvesti, a biskupu ninskomu Grguru ostavi na volju, da si izabere biskupiju skradinsku (Scardonitana), sisačku ili dumnansku (Delminensis), ili, ako mu podnosi savjest sve tri, koje prije opustošene, počeše se namagati pukom i svećenstvom. [1]) Došavši Madalbert iste godine u Rim, da izviesti papu o svom dvojem poslanstvu, te mu podnese na potvrdu odluke sabora spljetskoga, nadje na Petrovoj stolici Lava VI., nasljednika Ivana X., koj umre mjeseca Lipnja god. 928. Lav VI. sve je odobrio, što naredi u Dalmaciji Madalbert, a oko konca iste godine upravi na biskupe dalmatinske u obće, a poimence na Formina zadarskoga i Grgura ninskoga poslanicu, kojom se odluke Madalbertove, stvorene u spljetskom saboru, odobravaju. Papa opominje najprije biskupe, da štuju svoga metropolitu spljetskoga i budu mu poslušni: „dignum est, ut vestro Metropolitano sanctæ Spalatensis Ecclesiæ Archiepiscopo summam reverentiam exhibere delectemini . . . nam quid deterius esse cernitur, quam Episcopus proprio Metropolitano inobediens esse.“ Kori radi toga biskupe: „cur vos Dalmatiarum Episcopi contemptores (valjda fali: estis vestri Metropolitæ), et quasi per latrocinium alienas Parochias diripientes, usurpatis vobis profanum nomen (možebit profano more), quod ab antiquis Patribus vobis ereptum esse cernitur.“ Opominje sve: „ut omnes Episcopi in (suvišno) propriis limitibus sint contenti;“ a poimence to nalaže Forminu (zadarskomu), zatim biskupom osorskomu (Absarensi), rabskomu (Arbitano) i dubrovačkomu (Ragusitano). O spljetskom nadbiskupu kaže: „Spalatensem etiam Archiepiscopum in Croatarum terra volumus, ut propriam suam Parochiam retineat, quemadmodum antiquitus Salonitana Ecclesia retinebat.“ Napokon biskupu ninskomu zapovieda ovako: „*Gregorium vero, qui probitate temporis in Croatorum terra Episcopus effectus est, praecipimus in sola Scardonitana Ecclesia tantummodo ministrare, alienas Parochias ei praecipimus nullo modo amplius usurpare; quia si fecerit, sine dubio a nostro Pontificio excommunicatus manebit.*“ [2]) — Tako dakle u spisih sabora spljetskoga od g. 928. kao i u ovoj poslanici Lava VI. nespominje se niti jednim slovcem liturgija slavenska. To je

[1]) Illyr. sac. l. c pag. 103.
[2]) Ibidem l. c. pag. 106.

novim i očitim opet dokazom, da se razpra medju dalmatinsko-hrvatskimi biskupi ticala samo biskupske vlasti, a nipošto slavenskoga bogoslužja; jerbo bi inače Madalbert i ovu kao neriešenu i prieporńu stvar bio imao na saboru urediti, a papa njegovu rješitbu ili potvrditi ili odbaciti. Pošto neima jednomu ni drugomu traga, to je novim razlogom dokazano, da je papa Ivan X. obustavio kanon XI. sabora spljetskoga od god. 925., a ne kanon X.; dosliedno da je taj kanon s ostalimi potvrdio, što je i onako bilo u suglasju s njegovimi već opetovano spominjanimi poslanicami.

Kanon X. sabora spljetskoga od g. 925. zabranjuje s jedne strane liturgiju slavensku; dočim prepovieda biskupom rediti misnike slavenske, s druge strane dopušta biskupom, da si u slučaju potrebe izprose od rimske stolice dozvolu slavenskoga bogoslužja. Ili su biskupi tu dozvolu dobili, čemu neima nikakova dokaza, ili nisu: liturgije slavenske u hrvatskom puku nije nestalo. Njoj je osobito prijalo to, što je u ono doba kraljevina hrvatska podigla se bila do znatne moći i upliva. S druge opet strane u dolnjoj Dalmaciji liepo je u isto doba procvala bila kraljevina srbska, osobito uslied opetovanih sjajnih pobjedah, koje su Srblji održali nad Grci. Kraljem hrvatskim za volju dopusti nadbiskup spljetski na početku 11. vieka utemeljiti novu biskupiju kninsku (Tinniniensis), koje se biskup, što je vazda pratio kraljevski dvor, zvao i *regius* i *palatinus*, a zajedno i *Croatensis*, kanoti biskup naroda hrvatskoga. *) Misli se, da je najslavniji kralj hrvatski Petar Krešimir IV. (1050—1074), koj je osvojenjem Slavonije (medju Dravom i Savom) i više dalmatinskih gradovah razmaknuo granice svoje države, te k naslovu kralja hrvatskoga dodao još naslov kralja „dalmatinskoga,“ zadobio tu dozvolu od nadbiskupa spljetskoga; a to mnienje potvrdjuje se tim, što je on biskupu i kaptolu kninskomu dao sagraditi kuće blizu grada Knina na mjestu, koje se još danas „kaptol“ zove. Biskupija kninska obstojala je sve do prvih desetinah prošloga stoljeća; jer tada za navalah turskih nestade joj biskupa. Kada su god. 1768. Mletčani Knin oteli Turkom, povjeri sv. stolica biskupu šibeničkomu upravu biskupije kninske, a kasnije budu obje biskupije sasvim spojene. Ime biskupije kninske čuva se danas još samo u naslovu, što ga kralj ugarski dieli posvećenim bisku-

*) „Voluerunt etiam Croatorum Reges quasi specialem habere Pontificem, petieruntque ab Archiepiscopo Spalatensi; et fecerunt Episcopum, qui Croatensis appellabatur, posueruntque sedem ejus in Campo in Ecclesia S. Mariae Virginis juxta castrum Tiniense. Hic multas obtinuit parochias, habuitque praedia et possessiones per totum pene Regnum Croatiae; quia regalis erat Episcopus, et regis curiam sequebatur, eratque unus ex principibus Aulae, et sua jurisdictio usque ad Dravum fluvium extendebatur.“ (Thom. Archid. Spal. cap. XV.)

pom. Mnogo je sigurnije, da je isti kralj Petar Krešimir IV. utemeljio u primorskom gradu Biogradu (stara Blandona, kasnije Alba maris, danas seoce Zara vecchia blizu Zadra u istoimenoj nadbiskupiji) novu biskupiju hrvatsku, koja bude god. 1126., kada Mletčani Biograd sasvim razoriše, premješćena u Skradin. Tim Skradin, od dulje vremena biskupah lišen, zače novu povorku pastirah, koja se dokonča g. 1813.; od onda spada Skradin pod biskupiju šibeničku. — Tako dakle imadoše u jedanaestom vieku Hrvati tri svoje biskupije: ninsku, kninsku i biogradsku, pod kojih okriljem puk s nižim svećenstvom tim je čvršće prianjao za slavensku liturgiju, čim su joj se više opirali s druge strane. Protivnici naime liturgije slavenske nisu nipošto mirovali. Što već vidismo gori u Moravskoj, da se našlo ljudih, koji su sv. Metoda i liturgiju slavensku biedili krivovjerstvom: to nam opet dolazi pred oči u Hrvatskoj i Dalmaciji; jer se i tu diže tužba na slavensko bogoslužje kao plod krivovjerca Metoda. Dočuvši ovu i druge njeke osvade papa Nikola II. (1058—1061) odpravi opata Majnarda kao svoga poslanika u Spljet, kamo ovaj g 1059. sazva sabor, i tu bude strogo zabranjena slavenska liturgija. Buduć su sinodalni spisi toga sabora propali, navest ćemo tu sgodu, kako ju opisuje Toma arcidjakon spljetski u pogl. XVI.

„Fuerat siquidem tempore Domini Alexandri Papæ (ima biti Nicolai II.) *) et Joannis decessoris Laurentii supradicti, a Domino Maynardo, quondam Pomposiano Abbate, et postea Episcopo Cardinali, quædam Synodus omnium Prælatorum Dalmatiæ et Croatiæ, multum solemniter celebrata, in qua multa fuerunt conscripta capitula; inter quæ siquidem hoc firmatum est et statutum: *ut nullus de cætero in lingua Sclavonica præsumeret divina mysteria celebrare nisi tantum in latina, et græca, nec aliquis ejusdem linguæ promoveretur ad sacros ordines.* Dicebant enim, Gothicas (t. j. slavicas) litteras a quodam Methodio hæretico fuisse repertas, qui multa contra Catholicæ fidei normam, in eadem Sclavonica lingua mentiendo conscripsit, quamobrem divino judicio, repentina dicitur morte fuisse damnatus. Denique cum hoc statutum fuisset Synodali sententia promulgatum, et Apostolica auctoritate confirmatum, omnes Sacerdotes Sclavorum magno sunt mœrore confecti, omnes quippe eorum Ecclesiæ clausæ fuerunt. Ipsi a consvetis officiis siluerunt."

Papa Nikola II. potvrdi sve zaključke ovoga sabora i to u jednoj od dviuh sinodah rimskih, koje je on god. 1059. i 1060. držao. Njegove potvrdnice neimamo; al imamo za to jamca Nikolina nasljednika Aleksandra II. (1061—1073), koj god. 1064. po Ivanu kardinalu poslà biskupom i kralju dalmatinskomu (Episcopis et regi Dalmatiarum) odpis, od koga sačuva se ovaj odlomak:

„Notificamus omnia Capitula, quæ per confratres nostros, Venerabilem Mainardum scilicet collateralem Episcopum nostrum, et Joannem Archipræsulem nostrum in Spaleto, aliisque civitatibus sunt statuta; eadem in Romana Synodo, seriatim ea referente, *a beatæ memoriæ prædecessore nostro Nicolao Apostolica auctoritate roborata, et sub anathematis interpositione roborata.*" [1])

Što Toma arcidjakon spljetski u istom poglavju (XVI.) dalje povieda o razkolju hrvatskom, koje bi se njegdje g. 1062. prevarom njekakova svećenika Ulfa porodilo, te do 1064. trajalo bilo, jako je sumnjivo, te bi nas od našega predmeta daleko odvelo, kad bismo pokušali možebit istinitu jezgru oljuštiti od tudjih dometakah. Za našu svrhu dosta je primietiti, da je ili povodom toga razkolja, ili kojim drugim papa Aleksander II. g. 1064. odpravio u Dalmaciju gore spomenutoga kardinala Ivana „ad extirpandum nefandi Schismatis fomitem de partibus Sclavoniæ" — kako kaže Toma arcidjakon. Stožernik Ivan držao je još iste godine sabor u Spljetu. Da bi i na tom saboru bila zabranjena slavenska liturgija, kako njeki misle, za to neima dovoljna dokaza; jerbo spisi i ovoga sabora nisu do nas doprli, toga netvrdi o ovom saboru niti arcidjakon spljetski, a i za potvrdu papinu ništa se nezna. Moguće, da je zabrana prvašnjega sabora (1059.) i na ovom ponovljena bila, čemu bi bio povod dati mogao uzrok, radi koga bje sabor sazvan; nije nevjerojatno, da je u tom slučaju i papa ponovljenu zabranu potvrdio, pošto je istom prilikom po svom poslaniku biskupom i kralju gori priobćenu potvrdu svoga prednjaka Nikole II. doglasio; no, kako rekosmo, za jedno i drugo neima dovoljna i pozitivna dokaza. Dapače što se tiče pape, moglo bi se reći, da se nije protivio slavenskoj liturgiji, bar tamo, gdje je već obstojala; jer medju poslanicami Aleksandra II. ima jedna od 16. Ožujka 1063., kojom, pošiljajuć nadbiskupu dukljanskomu i barskomu nadbiskupski plašt, istomu preporučuje: „monasteria quoque tam Latinorum, quam Græcorum sive *Slavorum* cures." [2]) Što kardinal Bona (Rerum Liturgicarum lib. I. cap. IX. num. 4.), Fr. Pagi (in Vita Hadriani II. num. 54.), a za njim i stožernik Prosper Lambertin, kasnije papa Benedikt XIV. (de Sacrif. Missæ lib. II. cap. II. num. 12.) tvrde,

*) Aleksander II. postao je tek oko polovine god. 1061. papa, a Ivan nadbiskup spljetski odrekao se svoje časti u Veljači god. 1059., valjda na koncu sabora. Tim niti je Aleksander II. god. 1059. mogao poslati u Spljet svoga poslanika, niti je pod Aleksandrom II. ovaj Ivan mogao još biti nadbiskupom spljetskim. K tomu dvie diplome kralja Krešimira IV. od god. 1059. napominju Majnarda kao „legatum missum a Nicolao Sanctissimo Papa." (Sr. Illyr. sac. III, 128.)

[1]) Mansi XIX, 977.

[2]) Mansi XIX, 943. 944.

da je i Aleksander II. zabranio slavensku liturgiju, na to ih je zaveo Toma arcidjakon, o kom već gori primietismo, da je mjesto Nikole II. pogriešno stavio Aleksandra II. Za života ovoga pape obdržavan je bio i g. 1072. sabor pokrajinski u Zadru pod predsjedanjem nadbiskupa spljetskoga Lovre. Spisah i ovoga sabora neima više, a ni od drugud se nezna za odluke njegove. Je li dakle tu bilo govora o slavenskoj liturgiji, nemože se reći ni crno ni bielo.

Pod nastupnikom Aleksandra II. Grgurom VII. (1073—1055) sazvà papin poslanik nadbiskup sipontinski Gerard g. 1075. pokrajinsku sinodu u Spljet, koje spisi u priekih sgodah burnih vremenah takodjer propadoše. Arcidjakon spljetski Toma zabilježi, da je na tom saboru ponovljena biskupija ninska. [1]) To se ipak neima tako razumjeti, kao da bi biskupija ninska tek na toj sinodi opet bila dobila biskupa; jerbo je već saboru od god. 1072. pribivao biskup ninski Andrija, a saboru od god. 1075. biskup ninski Formin. Spomenusmo gore, da je Ivan X. god. 928. biskupa ninskoga Grgura, koj kao takov nehtjede biti podložan metropoliti spljetskomu, već si kao biskup naroda hrvatskoga prisvajao vlast metropolitsku, premjestio na opuštenu biskupiju skradinsku. Od tada više od sto godinah bijaše biskupija ninska lišena svoga pastira, ili što nebijaše nitko za takova imenovan, ili se imenovani nehtjedoše pokoravati spljetskomu nadbiskupu; a prema tadanjemu obćenitomu običaju nemogaše suffragane drugi van dotični metropolita posvetiti, pa tom prigodom morao bi posvećenik posvetitelju zadati obećanje poslušnosti. Na to se valjda sklonuo Andrija, i tako zasjedne poslie Grgura obudovljenu stolicu ninsku, te pribivaše, kako rekosmo, saboru god. 1072. Uslied toga ima se uzeti, da je na pokrajinskom saboru spljetskom g. 1075. ne toliko biskupija ninska uzpostavljena, već da je to uzpostavljenje službeno i svečano bilo proglašeno, a toj biskupiji stara prava i odvisnost od svoga metropolite potvrdjena. [2]) — Napomenusmo ovo obširnije, da damo razlog, zašto gore rekosmo, da Hrvati u jedanaestom vieku imahu tri svoje biskupije: ninsku, kninsku i biogradsku.

Uzpostava biskupije ninske poda priliku mnienju, da je na rečenom saboru uz potvrdu Grgura VII. dopuštena opet poraba slavenskoga bogoslužja. U ponovljenju biskupije ninske, kako ga malo prije razložismo, neima tomu mnienju nikakova razloga, a neima mu nili drugoga valjana temelja. Dapače poznajući značaj i djelovanje istoga pape, smiemo za izvjestno reći, da on porabu slavenske liturgije

[1]) „In hac Synodo restauratus est Episcopatus Nonensis.“ (Cap. XVI.)
[2]) Sr. Illyr. sacr. T. III. p. 140. 141.

nije dopustio Hrvatom, koju je u isto doba uzkratio Čehom. [1]) Medju poslanicami Grgura VII. ima jedna od 2. Siečnja 1079. na Vratislava, kralja českoga, u kojoj papa medju inim piše kralju:

„Quia vero nobilitas tua postulavit, quo secundum Sclavonicam linguam apud vos divinum celebrari annueremus officium, *scius nos huic petitioni tuæ nequaquam posse favere.* Ex hoc nempe sæpe volventibus liquet non immerito sacram scripturam omnipotenti Deo placuisse quibusdam locis esse occultam, ne, si ad liquidum cunctis pateret, forte vilesceret et subjaceret despectui, aut prave intellecta a mediocribus in errorem induceret. Neque enim ad excusationem juvat, quod quidam religiosi viri hoc quod simpliciter populus quærit patienter tulerunt, seu incorrectum dimiserunt, cum primitiva ecclesia multa dissimulaverit, quæ a sanctis patribus, postmodum firmata Christianitate, et religione crescente, subtili examinatione correcta sunt. Unde ne id fiat, quod a vestris imprudenter exposcitur, *auctoritate beati Petri inhibemus, teque ad honorem omnipotentis Dei huic vanae temeritati viribus totis resistere præcipimus.*“ [2])

Što je nam znano, tu se dovršuje doba borbah, osvadah i zabranah slavenske liturgije.

(Nastavit će se.)

Dopis.

— *ć.* U **Varaždinu** dne 28. Velj. 1864. (Konac.) Da Vam nešaljem jedinu osmrtnicu, evo Vam još dvie tri rieči. Kako u Zagrebu i većinom po gradovih, govore se i u Varaždinu u svetoj korizmi izvanredne propovjedi, no kod nas dakako samo na hrvatskom jeziku. Ove godine propovieda po nedjeljah g. Sk. Mlinarić duhovni pomoćnik a po sriedah zamjenice ovdješnji katekete Jos. Zorić i I. Jagić. Sva trojica služe se književnim jezikom (dakako u m j e r e n o i s n a č i n o m) te nam očevidno dokazuju, da se osobito u gradovih može svećenstvo bez neprilikah i vrlo uspješno služiti jezikom književnim, jer je crkva uviek dubkom puna, a za propovjedi se iz crkve nemiče ni živa duša, premda

[1]) Epistol lib. VII. num. XI. apud Mansi XX, 296. 297.
[2]) Iz Moravske prenešena je liturgija slavenska i u Česku. Tomu je dokaz, da drugo mimoidjemo, slavenski samostan sazavski kod Praga, a i Cosmas Pragensis, pripoviedajući (Chron. Boemorum lib. I. num. 22), kako je Ivan XIII. papa dopustio, da se kod crkve sv. Vida i Venceslava mučenikah podigne biskupija, te o izboru biskupa pisao Boleslavu (II.) knezu českomu god. 967: „Verumtamen non secundum ritus aut sectam Bulgariae gentis vel Ruziae (Russiae) aut S c l a v o n i c a e l i n g u a e, sed magis sequens instituta et decreta apostolica, unum pociorem tocius ecclesiae ad placitum eligas in hoc opus clericum, Latinis adprime litteris eruditum.“ (Apud Pertz Mon. Germ. hist Tom. XI. (Scrip IX.) pag. 49.) — I u Poljsku dopre slaven ko bogoslužje. Slavni kardinal Stanislav Hosius, bivši papinski poslanik na sabo u tridentinskom, piše u svom dialogu (de Sacro vern cule legendo): „Ac ne nunc quidem fortasse desunt, qui meminisse queant, etiam in Templo S. Crucis, quod est in Clepardia, S c l a v o r u m l i n q u a Sacerdotes sacris operantes usos fuisse.“

kad što traje sama propovjed bez blagoslova cielu debelu uru.

Još samo nješto. Mi Varaždinci vrlo žalimo, što Vam se je iznevjerio pisac zanimivih i poučnih ogledah po svietu. Ta danas bi mu bar i bez sabora bilo dosta gradiva. Bar je pražka „Politika“ zaslužila, da se na nju ogledate, kad Vas je eno prije njekoliko tjedanah zaželjela „ausstopfanoga“ vidjeti u muzeju griešnikah „gegen die Vernunft,“ pa to zato, što se usudjujete s najvećom većinom svećenstva misliti, da nebi valjalo u našoj domovini mienjati liturgičnoga jezika. *)

A i u koprivničkih dogadjajih našlo bi se možda štogod poučna — ali ako i nebi ondje, našao bi bio sigurno Vaš dopisnik mnogo poučna i dušobudna na našoj gradskoj viećnici dne 27. Veljače. Tu Vam je taj dan oko 11 satih ležala na zelenu stolu sried „otacah našega grada“ čedna molbenica gradskih duhovnih pomoćnikah, koja se njekim od tih otacah činila nefandum scelus, pa zašto? Zato, što duh. pomoćnici prose, neka bi jim slavno starešinstvo dopitalo kakovu nagradu za veoma tegotan dnevice sve više rastući duhovni posao u gradskoj bolnici i ubožnici. Jedan zastupnik (valjda vrlo strog katolik, pa se boji, da nebude dionik strašne simonije) opaziv tu molbenicu zapita: „Ta zar će se i izpovjed plaćati?“ Drugi se začudi, kako se je u srcih varaždinske djece mogla i poroditi tako griešna misao, da se gradska blagajna trši jošte i duhovničkom nagradom! A treći odgovoriše na razloge onoga zastupnika, koj se je usudio molbenicu preporučiti odlučnim n e! Ali da Vaši štovani čitatelji vide, kako je pravedan taj postupak „patrum,“ razložiti ću Vam stvar nješto obširnije.

Još prije njekoliko godinah imao je naš grad malu bolnicu u onom kraju grada, koj u duhovnom poslu spada pod brigu nadarbenika sv. Vida. Izim toga obstojala je ovdje (mnogo putah prazna) bolnica družtva zvanoga „Wohlthätigkeitsverein“ (poslje su mu preveli nazov u „dobročinstveno družtvo“). Taj zavod obstoji jošte i danas, a onaj prvi, budući mu je bila kuća na mjestu malu i nezdravu, prenešen je u ogromnu sgradu, koja je prije služila za c. k. vojničku bolnicu. U toj sgradi smještena je danas ubožnica i obćenita bolnica, koja je, hvala brizi gradskoga glavarstva, liepo uredjena i skoro u svem dobro obskrbljena. U toj novouredjenoj bolnici raste dnevice broj bolestnikah tako, da je u njoj danas bolestnikah bar dvadeset putah toliko, koliko jih bijaše obično u staroj bolnici. U njoj je sada plaćen svaki i najmanji poslužnik, a posao duhovni obavljaju (buduć sve ovdješnje svećenstvo posebnimi poslovi obtršeno) duhovni pomoćnici badava. Za duhovni posao netraže plaće ni sada, ali netraže ništa nedostojna ni nepravedna, ištuć nagradu za trud, kojega do najnovijega vremena ovdješnji kapelani nepoznahu. S toga se oni i nadahu, da će jim trud i muku zastupničtvo uvažiti, tim više, što, premda gradjanom radostno i vjerno služe, neimaju ni novčića prave plaće, tim više, što znadu, da imaju išto veće bolnice svagdje svoga duhovnika, tim više, što je upravo najveći dio blagajne za udove, siromake i bolestnike, kao svagdje tako i u nas, upravo dar svećenički. Doista, ako igdje, svećenstvo se mora u nas u najnovije vrieme mnogo putah sjetiti onoga: „Sic vos non vobis!“ Vas molim, da te redke u mili „Kat. list“ uzmete, a čitatelji neka sude, kako misle da je pravo, a ja dixi et salvavi animam meam!

*) Koj tvrdi, da griešimo proti razumu, kad radi višjih interesah crkve branimo, da se nedira u ono, što ne samo kod nas, već što kod blizu dviesta miliunah katolikah, kod najrazličitijih narodah, po svem svietu, ne od jučer, no od mnogo vjekovah obstoji, — toga sažaljujemo, ali opirat mu se nit možemo nit hoćemo. **Ured.**

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. kr. veličanstvo izvolilo je imenovati gosp. Matiju Mesića, profesora ovdašnje pravoslovne akademije, izvanjskim članom nastavnoga vieća za odsjek gimnazijah.

Iz Rima. U Rimu živi sad polag službenoga razbroja 201,161 stanovnik (4083 više nego prošle godine), uračunav ovamo i 5,175 momakah vojske. Medju tim žiteljstvom ima 311 nekatolikah i 4490 židovah. Na svećenički i redovni stalež odpada: 34 kardinala, 36 biskupah, 1457 svećenikah i klerikah, 367 seminaristah (većinom stranacah, gojenacah u raznih narodnih sjemeništih) 2569 redovnikah i 2031 duvna.

Iz Pruske. Maltežani katolički sjetivši se svojega praimena „hospitalni vitezi,“ odlučiše, akoprem nemogu od države dobiti priznanja niti se urediti, da na svoj trošak pošalju stanovit broj milosrdnicah iz raznih redovnih družbah u Šlezvig k vojsci njegovat ranjenike i bolestnike. Pozvaše takodjer sve prijatelje i dobročinitelje, kao i ostalu braću katolike, da darom pomognu u tom dobrom djelu.

Iz Pariza. U prvoj polovini mjeseca Ožujka nadaju se da će doći ovamo nadvojvoda Ferdinand Maksimilian; glasa se, da će nadvojvoda još prije toga na sve europejske sile razposlati prijavu o nastupu meksikanskoga priestola i staviti poslanika u Tuilerije. Dovršena je jur i živahna razprava medju sv. otcem Piom IX. i nadvojvodom o pitanju crkvenih dobarah, te rimski dvor se sklonio te priznao, da se može upotriebiti načelo naknade samostanskih dobarah, čim je u tom poslu mnogo dobiveno. Uslied toga glasalo se i to njeko vrieme, da će nadvojvoda pohoditi i sv. otca; nu u najnovije vrieme čuje se opet, da je od toga odustao.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 11. U ČETVRTAK 17. OŽUJKA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slavenska liturgija i bogoslužni jezik biskupije zagrebačke.

(Dalje.)

Kako iz dosad navedenih razabrasmo, slavenska liturgija bijaše za Hrvatsku i Dalmaciju sinodalnimi odlukami, sv. stolicom potvrdjenimi, opetovano i strogo zabranjena. Uslied toga budu i slavenske crkve pozatvorane, a slavensko duhovničtvo, s takove osude sjetno i neveselo, morade se okaniti svoga dosadanjega bogoslužnoga jezika. Sasvim tim slavensko bogoslužje nemogaše se izkoreniti. Hrvatski narod i njegovi glagoljaši nedadoše se nikako odvratiti od bogoslužja, koje im bijaše milo i jerbo je bilo domaće, i jerbo su mu bili navikli; a sada su se zanj tim vruće prihvatili i tim ga željniji bili, čim mu je bilo više zaprekah, i čim se teže občuvati moglo, — kako to u obće biva kod ljudih, da za onim više čeznu, što im se brani. Premda su dakle Hrvati zabranu svoje liturgije s prvice strpljivo snosili, to su odmah, čim su za to nastale bile prijaznije okolnosti, počeli opet u svoje crkve uvadjati slavensko bogoslužje, s početka plašljivo i pojedince, kasnije smjelije i obćenitije. Tim se sbude, da, pošto se ili zaboravilo na prvašnje zabrane, ili se mislilo, da su one izgubile kriepost, po Dalmaciji, po primorskih stranah Hrvatske, po Istri i otocih zavlada, osobito po selih i manjih gradovih, gdje manje gdje više poraba slavenskoga bogoslužja, kako to opazi i kardinal Bona: „In provinciis supra nominatis dudum recepta consvetudo prævaluit.“ *) Tako i ovdje, što se već često dogodilo na svietu, bijaše običaj jači od zakona.

Sve je to bivalo dakako na očigled biskupah, koji se tomu protivili nisu; bar u spomenicih onoga vremena neima tomu nikakova traga. A njetko od biskupah morao je i proti zabranam saborskih odlukah rediti duhovnike glagoljaše, kojih bijaše toli znatan broj. Neda se inako ni misliti, van da su doznali i rimski pape, kako se opet po istarskih, hrvatskih i dalmatinskih krajevih vrši služba Božja zabranjenim slavenskim jezikom; pa neima niti za nje nikakova dokaza, da bi se tomu bili suprotstavljali. Kako da si protumačimo ovo postupanje episkopata i rimske stolice naprama opetnom uvedenju slavenske liturgije, koje je sasvim opriečno prvašnjemu u istoj stvari? Dočim se nemože uzeti, da se biskupi i rimski pape nebi bili više opominjali onolikih proti slavenskoj liturgiji podizanih tužbah i izdanih naredbah, nećemo možebiti premašiti istine, uztvrdimo-li: da su jedni i drugi, videći, koliko je narod hrvatski zauzet za svoje bogoslužje, scienili, da će biti bolje i probitačnije, ako mu se toli omiljela liturgija, koje si i onako oteti nije dao, mučke trpi, nego-li da se novimi zabranami draži te potiče opet na odpor, koj bi ga još na odciepljenje i odpadnuće od crkve bio dovesti mogao. Na to se pomenuti crkveni glavari mogahu tim lakše sklonuti, što se od ljudih vještih sv. knjigam slavenskim mogahu uvjeriti, a valjda se i uvjeriše, da niti je slavensko bogoslužje plod kakova krivovjerca, niti ima u njem kakovih arijanskih zabludah, što mu se jedno i drugo prije od protivnikah spočitavalo. Ovo mnienje znamenito se tim potvrdjuje, što onodobni i kasniji pismeni spomenici šutom šute o prvašnjem sumnjičenju i starih potvorah slavenske liturgije. Napokon tko uzme u obzir tadanje okolnosti, lasno će povjerovati, da se ta prepustljivost crkvenih vlastih ima pripisati i nestašici latinskomu jeziku vještih duhovnikah, kojoj se u vrieme, kada još nebijaše sjemeništah, nije moglo lasno doskočiti, dočim su razlozi dušobrižni neodoljivo zahtievali

*) Rerum Liturgicarum libr. I. cap. IX. num. IV.

od crkvenih glavarah, da svoje vjernike neostavljaju bez duhovnih pastirah i službe Božje.

Šutećim povladjivanjem crkve opet uvedeno slavensko bogoslužje steče kasnije i javno priznanje, te bude izrikom i zakonito dozvoljeno od vrhovne crkvene vlasti. Što se znade, prva bijaše biskupija senjska, koja dobi ovakovu dozvolu. Godine 1248. dne 29. Ožujka dade papa Inocenc IV. biskupu senjskomu (Episcopo Sceniensi) sliedeću odluku, iz koje joj se vidi i povod:

„Porrecta nobis tua petitio continebat, quod in Sclavonia est littera specialis, quam illius terræ clerici se habere a beato Ieronimo asserentes, eam observant in divinis officiis celebrandis. Unde cum illis efficiaris conformis et in terræ cosvetudinem, in qua consistis Episcopus, imiteris, celebrandi divina secundum dictam litteram a nobis suppliciter licentiam postulasti. Nos igitur attendentes, quod sermo rei et non res est sermoni subjecta, licentiam tibi *in illis dumtaxat partibus, ubi de consvetudine observantur præmissa,* dummodo sententia ex ipsius varietate litteræ non lædatur, *auctoritate præsentium concedimus postulatam.* Nulli ergo etc. nostræ concessionis etc. Datum Lugduni IIII. Calendas Aprilis, Pontificatus nostri Anno Quinto.“ [1])

Navesti ćemo na ovom mjestu još jednu poslanicu istoga pape, koju je dne 26. Siečnja 1252. upravio na biskupa krčkoga (Episcopo Veglensi) radi omišaljskih benediktinah, kojom neizravno dopušta porabu slavenskoga bogoslužja. Piše naime:

„Dilecti filii Abbas et Conventus Monasterii sancti Nicolai de Castro Muscla ordinis s. Benedicti tuæ Diœcesis nobis humiliter supplicarunt, ut cum ipsi, qui Sclavi existunt et sclavicas litteras habeant, discere latinas litteras non possunt, eis, ut in litteris sclavicis secundum ritum ecclesiæ Romanæ divina officia valeant celebrare, prout iidem et prædecessores sui facere consveverunt, licentiam concedere curaremus. De tua itaque circumspectione plenam in domino fiduciam obtinentes, præsentium tibi auctoritate concedimus, ut super hoc facias, quod videris expedire. Datum Perusii VII. Kal. Februarii, Pont. nostri Anno nono.“ [2])

Da se slavenska liturgija, koja se strogimi naredbami nije satrti mogla, dobivši sada naročitu dozvolu i zakoniti obstanak još slobodnije kretala i bujnije širila, to se neće nikomu na čudo dati. U tom pogledu važne su rieči Jordana, biskupa trogirskoga (1623—1646), što ih navodi nadbiskup zadarski Matija Karaman [3])

„Quid vero sit de hac Gregorii (Papæ VII.) negatione, certe apud nos in Dalmacija concessio Joannis VIII. est in viridi observantia: et ubi more Romano divina celebrantur officia, Epistola et Evangelium Illyrico idiomate populo interpretantur omnibus Dominicis diebus et Festivis; nec non in Quadragesima, Vigiliis et quatuor Temporibus: *alibi vero tota missa et officia præfato idiomate celebrantur, prout et in multis aliis regionibus.*“

U onom istom Spljetu, gdje slavensko bogoslužje bude desetoga i jedanaestoga vieka višeput zabranjeno, bje g. 1688. pod nadbiskupom Stjepanom Kozmom držan biskupijski sabor, na kom se izrikom priznaje, da od trideset šest župah izvanjskih biskupije spljetske samo ih je osam s latinskim, a sve ostale da su sa slavenskim bogoslužjem. [1]) Na istoj sinodi potvrdjene i ponovljene su naredbe nadbiskupa Sforce Poncona, što ih ovaj u posebnoj knjižici g. 1620. izda za duhovničtvo slavensko. Medju naredbami te iste sinode [2]) ima posebno poglavje *XXIV. de Clero Illyrico*, u kom se medju inim kaže pod brojem 12.

„*Quoniam peculiari et speciosissimo Sanctæ Matris Ecclesiæ privilegio, in idiomate Illyrico sacra habetur Liturgia*, maxima habenda est ratio ejusdem idiomatis probe addiscendi et docendi. Clerici noverint Azbukvidarium, atque a peritis Sacerdotibus erudiantur, qui in eam præcipue curam incumbent, ut Illyricum Literale, quo Missale et Breviarium conscripta sunt, perfecte calleant, alioquin sciant se ad ordines non promovendos, quum apud Illyricos eadem sit ratio Illyrici idiomatis literalis, quæ apud nos Latini.“

Kako daleko i kud sve bijaše razprostranjena slavenska liturgija medju Jugoslaveni, vidi se iz pomenute razprave nadbiskupa zadarskoga Matije Karamana. Pod brojevi 32. i 33. izbraja on biskupije, u kojih se manje više rabi u bogoslužju jezik slavenski. Navodi ove: u Istri koparsku (Capo d' Istria), novogradsku (Città nuova), porečku (Parenzo), puljsku (Pola), zatim senjsku, modrušku, ninsku, šibeničku, trogirsku, spljetsku, makarsku, zadarsku, osorsku, krčku i rabsku. [3])

Toli razgranjeno bogoslužje slavensko zahtievalo je i mnogo slavenskih bogoslužnih knjigah. Kako drugdje duhovnici, tako su si i naši glagoljaši gotovili i pribavljali ove knjige prepisivanjem, a takovih rukopisnih misalah i breviarah što cielih što u odlomcih sačuvalo se mnogo do nas iz 13—15. vieka. Izum tiska naskoro bude upo-

[1]) Theiner Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium hist. illust. T. I. pag. 78.
[2]) Theiner l. c. pag. 79. 80.
[3]) U svojoj razpravi „Identità della Lingua Letterale Slava, e necessità di conservarla ne' Libri sacri,“ koju podnese god. 1753. papi Benediktu XIV. a čuva se još danas u rukopisu. (Sr. Assemani Kalend. Eccl. univ. T. IV. p. 409.)

[1]) „Cum inter triginta sex Parochias foraneas hujusce dioecesis octo tantum sint Latinorum, caeterae Illyricorum.“
[2]) God. 1690. izdane su u Padovi u latinskom jeziku, a naški izdá je M. Bianković pod naslovom: Naredbe od sbora države Splitske Stjepana Kosme, u slovinski jezik prinešene. U Mletcih, 1699.
[3]) Sr. Assemani l. c. pag. 410 411.

triebljen za glagoljske liturgične knjige. Najprije izadje god. 1483. *Misal rimski* (zajedno prva knjiga glagoljicom tiskana) nezna se pravo gdje, jer nije na njem zabilježeno, no misli se u Mletcih, i to radi jednoličnosti pismenah s kasnijim mletačkim izdanjem. — God. 1507. izadje u Senju *Misal hrvacki.* — Godine 1528. u Mletcih *Misal po zakon rimskoga dvora, novo štampani po zakon kopie i misala hrvackoga.* Izdao ga Modrušanin Pavao fratar. — God. 1531. na Rieci *Misal hrvacki po običaju rimskoga dvora, izdan od Košičića Šimuna, biskupa modruškoga.* — G. 1562. u Mletcih *Misal izdan trudom Nikole Brozića župnika u Omišlju na otoku Krku.* [1]) — Isti Nikola Brozić dade god. 1561. u Mletcih tiskati i *Časoslov hrvacki.* [2])

Uz ove tiskane bogoslužne knjige rabili su glagoljaši još dugo i mnogo rukopisne, kojim su bili dugotrajnom porabom privikli. Naravno, da je u tih tiskanih, a još više u rukopisnih glagoljskih liturgičnih knjigah bilo i nepravostih i razlikah. Tomu bijaše naravna posljedica, te se porodila želja i počelo misliti o načinu, kako bi se nepravosti izpravile a razlike izjednačile, da sve bogoslužne knjige budu i izpravne i jednolične. Tomu nastojanju nalazimo najprije trag u pokrajinskoj sinodi oglajskoj (Aquilejensis), držanoj pod patriarkom Fr. Barbarom god. 1596., na kojoj se naredjuje: „Qui Illyricam oram colunt Episcopi, in qua Breviarium et Missale lingua Illyrica in usu habetur, curent, ut illa diligenter adhibitis doctis et piis viris, qui Linguam illam calleant, revideantur et emendentur.“ [3]) Kasnije na molbu biskupah, koju podupiraše i car Ferdinand II., te u to ime pokloni propagandi u Rimu g. 1621. glagoljska pismena (valjda riečka), preuze sama rimska stolica na se opravu glagoljskih crkvenih knjigah, kojoj je to i prema odluci tridentinskoga sabora (Sess. XXV. decr. de indice libr. et catechismo, breviario et missali) najbolje dolikovalo. U vrieme, o kom govorimo, siedjaše na Petrovoj stolici Urban VIII. (1623—1644), veliki prijatelj našega naroda i osobiti zaštitnik ilirskoga zavoda sv. Jerolima u Rimu. U isto doba bavio se u Rimu naš zemljak Jastrebarčanin Rafael Levaković, malobraćanin i član propagande. Njega naimenovà papa „reformatorom librorum ecclesiasticorum linguæ illyricæ,“ i kao takovu naloži, da prema opravljenom misalu i breviaru rimskom iz više misalah i breviarah, koje u to ime dade iz Dalmacije donieti, priredi za tisak izpravljen misal i časoslov glagoljski. Trudom Levakovićevim, koga papa za nagradu imenova nadbiskupom ohridskim, izadja iz tiskarne propagandine najprije misal g. 1631. pod naslovom: *Missale Romanum slavonico idiomate jussu SS. D. N. Papae Urbani octavi editum. Missal Rimskij va jezik slovenskij sazdan povelenijem p. g. n pape Urbana osmago.* Drugi put izdan je ovaj misal u Rimu tiskom propagandinim god. 1648.; treći put god. 1706. trudom Josipa Pastrića, Splječanina i nasljednika Levakovićeva u izpravljanju glagoljskih crkvenih knjigah; a četvrti put g. 1741. trudom Mateja Karamana, svećenika biskupije spljetske, kasnije nadbiskupa zadarskoga. Svim ovim misalom otisnut je na čelu breve Urbana VIII. od 29. Travnja 1631., iz koga ćemo navesti ono mjesto, koje se odnosi na predmet ove naše razprave:

„Cum itaque sicut accepimus, Missale idiomate Slavonico olim a fel. rec. Joanne Papa VIII. prædecessore nostro concessum, a centum circiter annis typis editum non fuerit, atque inde acciderit, ut Slavonum Ecclesiæ Missalium inopia adeo laboraverint, ut plerisque in locis, nec Sacerdotes Sacrosanctum Missæ Sacrificium offerre, nec populi Ecclesiæ præcepto de illo audiendo satisfacere commode potuerint: Nos Missalium inopiæ hujusmodi ad Divini nominis laudem, et gloriam, animarumque Christi fidelium illarum partium salutem occurrere volentes, Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus negotio fidei in universum Orbem propagandæ præpositis injunximus, ut quam plura Missalia, Slavonico conscripta idiomate, a Provincia Dalmatiæ Romam jussu nostro afferri, iisque per nonnullos linguæ Slavonicæ peritos juxta emendationes a felic. etiam record. Pio V. et Clemente VIII. Romanis Pontificibus similiter prædecessoribus nostris factas, et eorum literis Apostolicis approbatas, correctis, Missale, quod Romano prorsus conforme esset, componi, illudque præfato idiomate Slavonico ad usum et commodum eorumdem Christi fidelium Ecclesiarum, locorum et Provinciarum, *ubi hactenus præfato idiomate celebratum fuit* imprimi curarent. Quæ omnia cum præfati Cardinales diligenter

[1]) Bibliografija hrvatska dio I. st. 5—7.

[2]) Jakov Le-Long, oratorianac i knjižničar oratorianske knjižnice u Parizu, piše (Bibliotheca sacra Tom. I. art. VI. pag. 436.), da je Brozićev časoslov (neimenuje istina Brozića, no Breviarium Slavicum, koj je tiskan u 8-i u Mletcih kod sinovah Jos. Franje Turesana mjeseca Ožujka 1561. — a to je časoslov Brozićev) izdan u Rimu tiskom propagandinim g. 1621. u 4-i, a isto tamo g. 1629. u 8-i. No to je s više razlogah dvojbeno. Ferdinand II. poklonio je propagandi pismena glagoljska god. 1621., a neda se lasno vjerovati, da bi već iste godine tiskan bio cieli časoslov. Što se znade iz propagandine tiskarne izadje prva glagoljicom tiskana knjiga god. 1628. i to Levakovićev „Nauk karstjanski kratak.“ Težko je vjerovati, da bi sv. stolica bila dopustila, da se u Rimu u propagandinoj tiskarni pretiska časoslov Brozićev u vrieme, kadno se radilo o tom, da se i slavenski misal i časoslov oprave prema opravljenim latinskim. Napokon da su ti glagoljski časoslovi god. 1621. i 1629. u propagandinoj štamparni tiskani, znao bi bio jamačno za to Inocenc X., a on, kako će se vidjeti niže iz njegovih riečih, g. 1648., dakle samo devetnaest godinah poslie zadnjega tobožnjega izdanja, tvrdi izrikom, da časoslov glagoljski nije od sto godinah nazad tiskan bio.

[3]) Labbei Conc. ed. Venet. Tom. XV. num. 4.

præstiterint, eadem per præfatos Cardinales, et pie, et accurate in præmissis ordinata, et gesta approbantes, ac præfatum missale antiquum abrogantes, motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, antiquorum missalium Slavonici idiomatis tam impressorum, quam manuscriptorum usum tenore præsentium sub indignationis nostræ, ac aliis arbitrii nostri, imo iis etiam pœnis, quæ eorumdem Pii, et Clementis prædecessorum nostrorum literis continentur, tenore præsentium penitus, et omnino interdicimus. Præterea sub eisdem pœnis eo ipso absque aliqua declaratione incurrendis Apostolica auctoritate earumdem tenore præsentium prohibemus omnibus, et singulis Presbyteris, et Clericis tam sæcularibus, quam cujusvis Ordinis, Congregationis, Societatis, et Instituti, etiam speciali nota dignis Regularibus earumdem Ecclesiarum, locorum, et Provinciarum, *ubi hactenus*, ut præfertur, *præfato idiomate Slavonico celebratum fuit*, ne elapsis octo mensibus a die publicationis præsentium in Urbe, alio, quam hujusmodi novo missali, *nisi maluerint Latino* utantur. Decernentes præsentes literas validas itd."

Po nalogu istoga pape Urbana VIII. preveo je Pažanin Bartol Kašić, Isusovac i izpovjednik apoštolski, ritual rimski u jezik pučki slovinski, te je izašao na svjetlo latinicom pod naslovom: *Ritual rimski istomačen slovinski po Bartolomeu Kašiću, popu bogoslovcu od družbe Jesusove, penitenciru apostolskomu. U Rimu, iz ulještenice skupa od razplodjenja s. vjere 1640.* Vriedno je spomenuti, što Kašić o povodu ovoga prevoda kaže u posveti, upravljenoj na papu.

„Prudenti ac piissimo consilio factum est, B. Pater, ut Rituale Latinum fieret Illyricum, Te præcipiente, et expetitum a tota Natione in lucem ederetur. *Perdifficile enim erat Illyricis Sacerdotibus non paucis Sacros Ritus Latino eloquio scriptos intelligere, eosque in praxi exercere, apud quos non ea Latinæ linguæ viget eruditio, ut possint exequi præscripta rite, recteque, sicut oportet.**) Meum itaque fuit Sacra jubente Congregatione, cum adhuc essem in Basilica Vaticana Pœnitentiarius Illyricus, diuturno labore in pæne infinita idiomatis Illyrici varietate perscribere communiori dialecto Illyricis, quod Latinis sermo Latinus præscripsit. Quod quidem eo libentius, atque alacrius elaboravi, quo gratius, ac jucundius Tuæ Sanctitati futurum existimavi. Ditissimus profecto thesaurus Ecclesiæ Illyricæ erit Sacrorum Rituum Rituale effectum Illyricum, quo et gens universa ditabitur, et Catholica Fides in latissimis Provinciis propagabitur."

*) I Mavro Orbini piše: „. . i cui Sacerdoti (Slavi), massime de gli Slavi della Liburnia, che sono sottoposti all' Arciduca de' Norici, ancor hoggi celebrano la Messa, e altri divini uffuzii nella lor lingua nativa, non havendo alcuna cognitione della latina." (Il Regno de gli Slavi, Pesaro 1601, pag. 46.)

Levaković bio je već god. 1635. priredio za tisak glagoljski breviar; no budući mu se psaltir nije svuda podudarao s vulgatom, bude g. 1643. dan nalog Metodu Terleckomu, biskupu helmskomu, da s Levakovićem zajedno psaltir prilagode vulgati, pri čem je nastojanjem Terleckoga, koj mnijaše, da su ruske crkvene knjige pisane čistom staroslavenštinom, unešeno u glagoljski psaltir mnogo rusizmah. Tako udešen izadje na vidjelo god. 1648.[1]) u Rimu pod nasljednikom Urbanovim papom Inocencom X. (1644—1655) *Časoslov rimski slovinskim jezikom povelenijem sv. g. p. Innocentija papi vidan po Rafaelu Levakoviću.* Pošto se za 40 godinah već težko mogao dobiti ovaj časoslov, izda ga na molbu dalmatinskih biskupah poveljenjem Inocenca XI. god. 1688. Josip Pastrić s neznatnimi promjenami. Veće su u sliedećem izdanju od g. 1791., koje prirediše za tisak Karaman i Matija Sović.[2]) Ovaj časoslov s „Čini Svjatih," koji su iste godine izdani, zadnje su knjige glagoljicom tiskane u Rimu. — Časoslov Levakovićev od g. 1648. i Pastrićev od god. 1688. nose na čelu breve Inocenca X. od 22. Veljače 1648. Pokle je u uvodu spomenuo, kako je rimski papa dužan brinuti se, da sv. pismo i crkvene knjige, bile koga mu drago jezika i pisma, nesadržavaju ništa nepogriešna i neizpravna, nastavlja:

„Quum igitur Illyricarum gentium, quæ longe lateque per Europam diffusæ sunt, atque ab ipsis gloriosis Apostolorum principibus Petro et Paulo potissimum Christi fidem edoctæ fuerunt, libros Sacros jam inde a D. Hieronymi temporibus, ut pervetusta ad nos detulit traditio, vel certe a Pontificatu fel. record. Joan-

[1]) U dodatku k prvomu dielu Bibliografije hrvatske navodi se medju knjigami glagoljskimi: Časoslov (Levakovićev) u Rimu 1629. s pozivom na Šafaříkov katalog. To je u Šafaříkovu katalogu pogriešno zabilježeno. Da je god. 1629. tiskan u Rimu Levakovićev Časoslov, bio bi ovaj izišao za života Urbana VIII.; al njegov nastupnik Inocenc X. svjedoči u svom breveu, tiskanom s preda na časoslovu od god. 1648., kako će se to malo niže vidjeti, da je pod Urbanom VIII. tiskan samo misal glagoljski. O časoslovu tvrdi, da je posliednji put tiskan prije sto godinah, što nebi bio mogao reći, da je tiskan bio god. 1629., dakle jedva prije 19 godinah. Inocenc X. naročito kaže, da je Levaković pod njim časoslov priredio za tisak, a papa ga odobrio i zapovjedio da se tiska. I Pio VI. u izdanju od g. 1791., što će se iz njegova pisma dolje vidjeti, nezna ništa, da bi bio izdan časoslov g. 1629., jer spominje samo izdanja g. 1648. i 1688. K tomu čuva se još sada u vatikanskoj knjižnici autograf Levakovićeva časoslova pod br. 6471. sa svimi nanj se protežućimi odlukami, presudami i odobrenji, iz kojih biva očevidno, da Levakovićev Časoslov prije g. 1648 nije bio tiskan. (Sr. Assemani Kalend. Eccl. univ. T. IV, 426—430.)

[2]) Neznamo, na čem se osniva mnienje, da je taj časoslov izdao Ivan Petar Gocinić, biskup rabski, kako se tvrdi u Bibliografiji hrvatskoj pod br. 57. glagoljskih knjigah. Na naslovu časoslova istoga kaže se izrikom „povelenijem p. g. r. papi Pia šestoga izdan", a na dnu „Typis et impensis sac. Congregationis de propaganda fide". Mislimo, da se djelovanje biskupa rabskoga Gocinića oko ovoga izdanja ima na to stegnuti, što je on sv. stolici prijavio, da je prvašnjega izdanja nestalo, te s toga nastala prieka potreba novoga izdanja. To je glede izdanja od g. 1688. prije njega učinio bio slavni zadarski nadbiskup Vinko Zmajević.

nis Papæ VIII. prædecessoris nostri, ut ex ejusdem data super ea re epistola constat, ritu quidem Romano, sed idiomate Slavonico, et charactere S. Hieronymi vulgo nuncupato conscriptos, opportuna recognitione indigere compertum sit: Nos rec. mem. Urbani Papæ VIII. etiam Prædecessoris nostri, qui Missale Illyricum emendatum juxta nuperrimas illius reformationes charactere Hieronymiano ac lingua Slavonica typis vulgari mandavit, vestigiis inhærentes, de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, negotio Propagandæ Fidei per universum mundum præpositorum, consilio, Venerabili Fratri Raphaeli Archiepiscopo Achridæ seu Primæ Justinianæ mandavimus, ut Breviarium Illyricum, aute annos centum impressum, recognosceret, et in formam Breviarii Romani Latini nuper a prædicto Urbano Prædecessore reformati in prædictam linguam Slavonicam redigeret. Quod quum idem Raphael Archiepiscopus diligenter præstiterit, dictumque novum Breviarium Illyricum a peritis prædictae linguæ et in sacris literis edoctis viris comprobatum fuerit: idcirco nos motu proprio et ex certa scientia et matura deliberatione nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, de simili prædictorum Fratrum nostrorum consilio, Breviarium prædictum tenore præsentium confirmamus, et approbamus, typisque mandari jubemus.“ (Na kraju zabranjuje papa pod težkimi kaznami, da se taj časoslov bez naročite i pismene dozvole sv. stolice nesmie nigdje na svietu tiskati, ni tiskan rabiti.)

Spomenusmo gore, da je misal glagoljski izišao u Rimu god. 1741. trudom Matije Karamana, svećenika spljetskoga, kasnije nadbiskupa zadarskoga. Proti jeziku ovoga misala, u kom je sbilja staroslavenština pomiešana s mnogimi rusizmi, napisa svećenik dubrovački Stjepan Rossy razpravu u talijanskom jeziku „Annotazioni in ordine alla versione slava del missale Romano,“ te ju god. 1750. posla papi Benediktu XIV. (1740—1758). Rossy nastoji dokazati, da je pravi staroslavenski crkveni jezik onaj, što živi u ustiuh bosanskoga i dubrovačkoga puka, pa da bi po ovom narječju valjalo prenapraviti slavenske crkvene knjige. S istom razpravom posla Rossy u istom narječju i svoj prievod novoga zakona, da ga papa odobri i izdat dade. Papa dade ovu razpravu dostaviti Karamanu s pozivom, da na nju odgovori, što je on i učinio g. 1753. s napomenutom gori obširnom, u 139 poglavjah ili brojevah razdieljenom razpravom pod imenom: „Identità della Lingua Letterale Slava e necessità di conservarla ne' Libri sacri. Considerazioni che si umiliano alla Santità di N. S. PP. Benedetto XIV. da Matteo Caraman Arcivescovo di Zara sopra l' Annotazioni del Sacerdote N. N. in ordine alla versione Slava del Missale stampato in Roma l' anno 1741.“ — Karaman brani se vješto proti svomu protivniku, a nebijaše mu ni težko dokazati, da narječje, što ga preporučivaše Rossy, nije nipošto stara crkvena slavenština. Razpravu Karamanovu potvrdi u ime Dalmatinah Antun Tripković, izabrani biskup ninski, a u ime Rusinah Vasil Bošković, generalni prokurator reda sv. Vasilija, kojim bijaše dostavljena na presudu. Tomu bijaše posljedica naredba Benedikta XIV. od 15. Kolovoza 1754., koja glasi od početka ovako:

„Ex pastorali munere, quo Romani Pontifices Catholicæ præsunt Ecclesiæ, eamque moderantur, consveverunt Prædecessores nostri vigilem navare curam, ut in Sacris peragendis suos unaquæque Natio legitime invectos Ritus religiose custodiat, ejusque idiomatis uniformitatem retineat, quo illius respective Majores in Missæ Sacrificio, Divinisque Officiis usi dignoscuntur; prohibentes ne quid a prisca lingua, vulgaribus licet dicendi formulis immutata, deflectatur, omnemque adhibentes operam, ut abusus procedentibus temporibus inolescentes eradicarent. Cum itaque ex fide dignorum testimonio acceperirimus, in Ritum Slavo-latinum, quem felicis recordationis Prædecessor noster Joannes Papa VIII. fideli ac religiosæ Nationi Illyricæ, una cum idiomate, quod nunc Slavum literale appellant, et characteribus, quos Hieronymianos dicunt, adhibendum concessit, et successivis temporibus recolendæ memoriæ Prædecessores pariter Nostri Urbanus VIII. et Innocentius X., dum Missale, et Breviarium eodem idiomate, et characteribus excudenda typis traderentur, iteratis vicibus confirmarunt, nonnullos irrepere abusus, Apostolicæ Sedis intentionibus institutisque contrarios, perniciosa aliquorum libertate, qui audent Missas, insertis Orationibus et precibus Slavo vulgari sermone conscriptis, componere, Initium quoque Evangelii secundum Joannem, et Psalmum *Lavabo*, eadem vulgari lingua, latinisque characteribus impressa, nulla desuper a Nobis facultate et approbatione præobtenta, sibi, aliisque Sacerdotibus legenda proponere: Idcirco ne hujusmodi abusus, qui eumdem Ritum miscere ac turbare facile posset, latius progrediatur; postquam aliis Nostris editis Constitutionibus, nimirum quinquagesima septima, cui initium: *Etsi pastoralis*, et octogesima septima incipiente: *Demandatam cœlitus*, quæ extant in Bullarii Nostri Tom. I. p. 167. et 290. Græcorum Rituum conservationi, et integritati, pro Italo-Græcorum et Græco-Melchitarum Nationibus, abunde providerimus; eamdem nunc sollicitudinis Nostræ curam ad Illyricam Nationem convertentes, suprema qua fungimur Apostolica auctoritate, volumus, præcipimus, atque mandamus, ut Ecclesiastici omnes et Sacerdotes tam Seculares, quam cujuscunque Ordinis, aut Instituti Regulares, qui Ritum Slavo-latinum profitentur, in Augusto Altaris Sacrificio, et in Horis Canonicis, aliisque divinis Officiis persolvendis ac obeundis, Missalia, Tabellas, et Breviaria Characteribus Hieronymianis impressa typis Congrega-

tionis Propagandæ fidei, quæque imposterum ibidem imprimentur, non sine præviis opportunis revisionibus, et approbationibus, aliisque diligentiis hucusque adhibitis et deinceps adhibendis a Viris doctis, et Slavolatinum idioma, ac Hieronymianos Characteres apprime calentibus, quemadmodum per plura anteacta sæcula ab Illyrico Clero servatum studiose fuit, ita deinceps omnino adhibere debeant, et teneantur: utque in posterum nemo ex prædicto Clero, in Missis celebrandis, aut in divinis Officiis persolvendis, Orationes et Preces, quæ Nostra, et Apostolicæ Sedis auctoritate examinatæ non fuerint, et approbatæ, recitare, aut quoquo modo adhibere audeat, seu præsumat. Quocirca Venerabilibus Fratribus Nostris Archiepiscopis et Episcopis, *in quorum Diœcesibus Ritus Slavo-latinus viget*, committimus atque injungimus, ut pro zelo et sollicitudine, qua tenentur concreditis sibi Ovibus præesse et Sacrorum Ecclesiæ Rituum integritati advigilare, sedulam exactamque hujusce Nostræ voluntatis ac districti Præcepti executionem curent atque urgeant, ac novitates omnes, irreptosque quoslibet abusus eliminent, adhibitis efficacioribus remediis a Sacris Canonibus in pervicaces et refractarios indictis, similia vero successivis temporibus attentari minime patiantur. Decernentes itd. — Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo septingentesimo quinquagesimo quarto, Decimo octavo Kalendas Septembris, Pontificatus Nostri Anno quartodecimo." *)

Posliednja knjiga glagoljska tiskana u Rimu pismeni propagandinimi bijaše, kako gori rekosmo, Časoslov izdan godine 1791. po nalogu Pia VI. (1775—1799), a trudom M. Karamana i M. Sovića. S preda i u ovom časoslovu natiskan je breve Pia VI. od 11. Ožujka 1791. iz kojega stoj ovdje mjesto, odnoseće se na naš predmet:

„Cum itaque sicut accepimus Breviarium, Ritu quidem Romano, sed Idiomate Slavonico, et Charactere S. Hieronymi vulgo nuncupato conscriptum, olim a fel. rec. Joanne PP. VIII. Prædecessore Nostro concessum, et ab anno MDCXLVIII. Innocentii PP. X. item Prædecessoris Nostri jussu reformatum, et typis editum, ac postea anno scilicet MDCLXXXVIII. iterum recusum jam diu desideretur; utpote a centum et ultra annis nunquam amplius typis mandatum fuerit; atque inde acciderit, ut nonnulli ex Natione Illyrica, qui ad Horarum Canonicarum recitationem tenentur, Breviarii inopia laborantes, muneri debito, non sine gravi animi mœrore, et sollicitudine satisfacere minime possint; Nos Prædecessorum Nostrorum Sancti Pii V. Clementis VIII. et Urbani etiam VIII., qui Breviario Romano reformando, recognoscendo, et approbando sedulam navarunt operam, vestigiis insistentes, commodo, et conscientiæ securitati ejusdem Nationis Illyricæ, quae late diffusa est, et Turcas inter, et Schismaticos posita Catholicam semper fidem servavit, ac strenue propugnavit, quantum cum Domino possumus benigne consulere volentes, de Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium negotiis Propagandae Fidei Praepositorum consilio, accitis ad hoc ex illa gente Viris eam linguam apprime calentibus, ac sacris litteris non minus, quam pietate instructis, postquam Breviarium Slavonicum praedictum mandavimus diligenter ab ipsis recenseri, necnon recentiora Officia Sanctorum, quos hucusque haec Sancta Sedes publico donavit cultu, in idem Slavonicum Idioma sedulo converti, illique inseri, et superaddi, et servato Idiomate Slavo litterali in omnibus juxta praescripta per fel. rec. Benedicti PP. XIV. Praedecessoris Nostri incipientes = Ex Pastorali = XVIII. Kal. Sept. anno XIV. expeditas litteras, quod revera benedicente Domino perfectum omnino est; Motu proprio, et certa scientia, et matura deliberatione Nostra, deque Apostolicae Sedis potestate, dictum Breviarium Slavonicum sic recensitum, emendatum et auctum, cum adjunctis officiis Sanctorum recitandis pro aliquibus locis ex Indultu Nostro Apostolico separatim impressis, tenore praesentium confirmamus, et approbamus, et typis Cong. Prop. Fidei praedictae committi jubemus. Caeterum (ponavlja gore napomenutu zabranu Inocenca X., da se časoslov bez naročite dozvole sv. stolice nesmie nigdje niti tiskati, niti tiskan rabiti.)

Ovo su sve odluke, na koliko su bar nam poznate, što ih je sv. stolica izdala o slavenskom bogoslužju od devetoga do osamnaestoga vieka. Budući nam nebijaše namjera, da napišemo poviest slavenske liturgije, napomenusmo iz nje samo toliko, koliko nam se činjaše dovoljno, da se uvidi, kako je slavensko bogoslužje najprije u Velikoj Moravskoj i Panoniji postalo i počelo padati, kako je odanle preneseno u jugoslavenske krajeve i bilo zabranjeno, kako je napokon tu opet uzkrsnulo i

*) Benedicti XIV. Bullarium edit. Roman 176½ Tom. IV. pag. 95—96. – Komu bi se možebit na čudo dala ova odluka, neka mu ju razjasni stožernik Bona, koj u svom navedenom jurve djelu piše: „Fert hoc rerum humanarum vicissitudo, ut linguae vulgares mutationibus subjectae sint, vel quia corrumpuntur alterius Nationis commercio, vel quia Provinciae in extraneorum Principum dominium transeunt, qui proprias leges, et mores, et linguam in eas introducunt. . . Ut autem Religio adversus hujusmodi mutationes inconcussa maneret, semper et ubique orthodoxa Ecclesia vetus idioma in divinis officiis retinuit, id exigente Sacrorum rerum dignitate et majestate, ut nihil in iis immutetur, nihilque erroneum aut impurum in eas irrepat: quod facile contingeret, si eas ab antiquo sermone, quo ab Apostolis et Apostolicis viris traditae sunt, in alium recentiorem, vel a primaevo diversum transferre liceret. . . Cum ergo experientia docuerit singulis fere saeculis vulgare idioma mutari, si Missa sermone vulgi celebraretur, iisdem mutationibus subjecta foret, non sine gravi dispendio debitae venerationis, et cum evidenti periculo depravationis. . . Quare sapientissime ab Ecclesia constitutum est, ut quo idiomate Missae primum institutae sunt, eo semper celebrentur, licet populo ignotum sit." (Rerum Liturg. lib. I. cap. V. num. IV.) Sám Benedikt XIV. još kao stožernik i nadbiskup bolonjski, poslie mnogih razlogah zaključuje: „Concludendum igitur, constantem firmamque disciplinam esse, ne Missae idioma mutetur, etsi mutet lingua vernacula; sed eo sermone Missa celebretur, quo celebrata est ab initio, etiamsi ea lingua exoleverit apud vulgus, ejusque peritiam viri docti dumtaxat habeant." (De Sacrif. Missae lib. II. cap. II. num 14.)

steklo zakonito povladjenje. A da se odlukam sv. stolice sadržaj što jasnije označi, zabilježismo kod svake, kojim je povodom postala. Završit ćemo ovaj prvi dio nazočne razprave s njekoliko iz tih odlukah poput korollarijah izvedenih obćenitih opazkah.

1. Razlog, s koga sv. stolica dopusti prvi put porabu slavenske liturgije, bijaše nestašica ljudih medju Slaveni u Velikoj Moravskoj i Panoniji, koji bi bili vrstni latinskim ili grčkim jezikom opravljati službu Božju, a tu dozvolu stegnu samo na pokrajine, obraćene sv. Cirilom na vjeru. (Hadrijan II.)

2. Uz dozvolu slavenske liturgije s pomenutoga razloga vidi se zajedno želja i nastojanje sv. stolice, da toga razloga nestane, pa se mjesto slavenskoga uvede u bogoslužje jezik latinski ili grčki. (Ivan VIII. i X., Urban VIII.)

3. Gdje toga razloga nije bilo, tamo se sv. stolica odrješito protivila uvedenju slavenskoga bogoslužja. (Grgur VII.)

4. Dopustiv ne bez istoga razloga nakon više zabranah narodu slovinskomu porabu slavenske liturgije, omedjaši sv. stolica tu porabu samo na one krajeve, gdje sbilja već obstojaše. (Inocenc IV., Urban VIII., Benedikt XIV.)

5. U crkvah slavenskih zapadnoga obreda nesmiju se rabiti u službi Božjoj drugi misali i časoslovi van pisani jezikom staroslavenskim i pismeni glagoljskimi. (Benedikt XIV.)

6. Kod svih dozvolah slavenske liturgije neradi se nikada o tom, da se uvede ondje, gdje još nije u porabi, nego se vazda radi samo o tom, da se tamo, gje već sbilja obstoji, dopusti i tim pozakoni.

(Nastavit će se.)

Pabirci po Rimu.

Pobrao jih p. N.

(Dalje.)

Još jednu iz minule godine. Ja znadoh, da se otajstvo porodjenja Spasiteljeva po rimskih crkvah, a naime pri Franjevcih in Ara Coeli na kapitolu vrlo živahno i plastično predstavlja. Čuh zatim od znanca fra. B., da će betlehemsku štalicu novimi umjetnim djetom stvorenimi kipovi naresiti. Darovà ih njeka plemenita rimska obitelj, što joj je glasoviti bambino — najveće blago pomenute crkve, a Rimljanom predmet velikoga štovanja — na polu mrtvo diete od smrti sačuvao. Predstavljaju kipovi sva ona lica, koja bijahu svjedoci nebeskoga otajstva, a stoje osam sto škudah. Kipe blaž. Djevice klečeće pri jaslicah, i zaručnika joj sv. Josipa ciene vještaci kao osobito umjetne. U krasno urešenoj pobočnoj kapeli ustrojen je sveti prizor, u jaslah položen je hvaljeni bambino vas u sjaju od najdragocjenijega kamenja. U drugom boku naproti štalici namještena je uz stupac prodikaonica za malašne prodikače. Običaj je naime u Rimu, da u osmini narodjenja nevina djeca u crkvi Ara Cœli kratkimi govori slave sveto otajstvo, da tako svako i staro i mlado oćuti sreću i radost s narodjenja Krstova. Dječaci i djevojčice od sedme do desete godine, ponajveće iz znatnijih kućah, pozdravljaju na izmjence sad po jedno, sad po dvoje na izust naučenimi govori ili pjesmami novorodjeno djetešce. Vrli doista običaj, kojim se u mladjano srdašce sadi sjeme pobožnosti i bogoljubstva. Već mjesec danah prvo božićnih svetacah zabavljene su dotične obitelji svetimi čuvstvi i nabožnimi djeli. Jedni sastavljaju pomenute slavospjeve, a drugi veselu djecu uče i napućuju, kako da svoju liepu zadaću što bolje rieše. Slušateljah uvjek je dovoljno.

Nastalo novo ljeto. Katolički sviet nada se, da će po crkvu a poosob po namjestnika Isusova sv. otca sretnije biti, znadu bo katolici, na koliko se načinah providnost Božja objavila Piu IX. od kako je zasjeo stol Petrov, pa sve do danas. Znadu katolici za nepomičnost i jakost sv. otca za tužne g. 1848., kadno mu izdajice nudjahu kraljestvo Italije, a on jih pobì u uzvišenom govoru od 29. Travnja, kojim si steče u Cantùa ime veliko medju najznamenitijimi muževi; znadu za strpljivost njegovu u Gaeti i slavodobiće od 12. Travnja, kadno Rim svečano primi u krilo svoje svoga glavara; znadu djela njegova na polju crkvenom toli velika, da je dosta mučno prilike jim najti u bogatoj poviesti rimskih papah; znadu za pobjedu njegovu u zadnjoj užasnoj revoluciji od god. 1859., te kadno drugi talijanski vladari spas svoj najdoše u prognanstvu, on nepomičan ostà u Rimu, te svojom malašnom riečju pomuti sve okrutne napadače; znadu napokon za neograničenu ljubav izkazanu sv. otcu koje u pouzdanicah koje u Petrovu novčiću od cieloga katoličanstva, koj se s toga nada u Boga i pravicu.

Najsjajniji blagdan u Rimu je Bogojavljenje ili tako zvani sv. tri kralji, uspomena zamašnoga onoga razdobja u poviesti čovječanstva, kadno upućeno slovo primljeno bijaše u poganstvu, velikoj poli staroga svieta. Ovoga glavnoga čina sjeća se Rim, pravi kosmopolita i katolik u svakom obziru, svake godine, čim dvostruku svečanost ustrojava, pri kojih katoličko svoje poslanje najživlje zasvjedočava, pa oživotvara uzvišenu evangeličku misao, po kojoj svi narodi živući na zemlji u svojih jezicih slavit moraju Boga pravoga. Jedno se slavlje tomu primjerno obavlja u crkvi sv. Andrije Apoš. della Valle, gdje se kroz čitavu osminu služba Božja ovršuje vele sjajno u raznih obredih, odnosno jezicih, a opet u različitih jezicih propovieda se. Sjećam se, da je prije malo godinah marljiva ruka dr. R. točno priobćila u ovom listu red i način, kako se je za onda pomenuta osmina svetkovala; pa čim je ljetošnji program u svem skoro nalik tadaš-

njemu, to mi se neće na obširnu i opet ga razobćavat. Dosta je znati, da se propoviedalo u jeziku talijanskom svaki dan, dvakrat u njemačkom, u englezkom i francezkom, jedan put poljski i španjolski, te da su dotični slušatelji mnogobrojni bili. Poljski je propoviedao Petar Semenenko. Slovio je „o ljubavi prama Bogu, vjeri i njoj odgovarajućoj prama domovini.“ Pokle je mudro razlučio ljubav himbenu od ljubavi prave, rekši ob onoj, da je vanjska samo i s raznimi interesi spojena, a ob ovoj, da je živa, jer razvita na temelju i zakonu Krstovom, prenesao se je sa svojimi suplemenici u jadnu i krvavu Poljsku, te uvjeravaše svoje slušatelje, da će poljski narod veliku svoju nakanu izvesti, ako ga u njoj voditi bude prava ljubav, koja je u Krstu, da je s te ljubavi doslje slavno živio narod poljski; da će i odsle slavno živjeti, bude-li bojak bio pod tim najmoćnijim vodjom, a to tim stalnije, čim još svedjer ima veliko i važno poslanstvo riešiti; a riešit će ga po sebe uspješno samo onda, ako vojevati bude pod zastavom Isusovom; da je dosadanjoj lošoj sreći pravi i jedini uzrok, što su svetu zastavu zamienili bili s drugom, na kojoj se blistahu znakovi častnomu krstu protivni itd. Koliko sam mislih zamislio o velikoj misiji, koja je narod naš po svom geografičnom položaju, po srodnoj poviesti, poreklu i jeziku u ime cieloga kršćanstva, civilizacije i ciele Europe zapala po nješto u današnjih uzkih granicah domovine svoje, ponajviše pak u bližjih mu krajevih na jugu i iztoku! i ja se sladko tješijah, da s toga poslanja i narod naš ima živjeti i obstati, pa živjeti slavno, ako važnu tu zadaću valjano riešavati bude. Neželimo-li promašiti cilja, valja i nam spravljati barjak, podoban onomu, pod kojim su glasoviti predji naši, koliko je viek njihov zahtievao i pripušćao, znatno načeli odmotavat silno klupko spredeno rukom okrutničkom. Želimo-li braći pomoći odlučno skinuv s njih jaram silničtva i barbarstva, to nam je napisati na zastavu djelovanja našega pobjedonosnu stavku „za krst častni i slobodu kršćansku.“ „In hoc vinces“ stara je rieč i — ako je smjeti reći — dogmatizirana u poviesti crkvenoj i svjetskoj. — Svečanost ova u raznih jezicih bjelodano je znamenje i klasično svjedočanstvo, i javna izpovied u Rimu, da je katoličanstvu najglavniji biljeg i najbitniji značaj u pravoj jednoj vjeri, u podložnosti, odanosti i štovanju prama vidivomu glavaru crkve, a sve drugo, što ovim bitnim znacima kao sveto sredstvo rabit ima, kao n. p. obred i jezik, da je drugotno, pa da se to — nije-li pogibelji duhovne — višekrat vanjskim i moralnim potrebam „servatis sacrosancte prudentiæ et sapientiæ statutis“ prilagoditi može.

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Jučer poslie podne zače ovdašnje duhovničtvo u ime priprave k nastajućemu uzkrsnomu vremenu trodnevna duhovna vježbanja u nadbiskupskom gradu. Pribiva im uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup, preč. kaptol, ostalo gradsko duhovničtvo i duh. mladež. Duhovna razmatranja drži prečast. gosp. predstavnik i kanonik Janko Pavlešić.

— Prošaste subote primio je rukopoloženjem presvietloga gosp. biskupa Ivana Kralja red misničtva g. Franjo Čukolin.

— G. Mato Galović, ovdašnji bogoslov, o kom javismo prije pet mjesecih, da je odputovao u Rim na nauke u kolegij Cirilo-Metodski, opozvan je odanle radi neuredjena stanja toga zavoda, te se nedavna vratio u ovdašnje sjemenište.

Iz Beča. U „W. Ztgu“ pod 4. Velj. 1864. ima odmah na prvoj strani obaviest o natrkivanju konjah. U toj obaviesti u zadnjem stupcu oko sredine piše se, da je kobila grofa O. Kinskoga, imenom „Graue Schwester“ dobila jednu nagradu. Pisac jednoga crkvenoga lista pita po pravici: Kako bi godilo grofu O. Kinskomu, kad bi komu god palo na um, te bi svojoj kobili nadio ime: „Grofica O. Kinsky?“

Iz Berlina. Kadno 10. Veljače milosrdnice dovezle se iz Nise (Neisse) stupiše u kolodvor, zateče jih ni nesnivana milost. Njeg. veličanstvo kralj deseći se tudier pozdravi jih riečmi: „To su dakle sive sestre? Veseli me doista, da ste se, posvetile tako krasnoj službi, pak Vam želim u tom svaku sreću!“

Iz Italije. Ministar prosvjete Pisanelli oteo je 4000 zakladnih misah u crkvi „sv. stolice“ u Lorettu za državnu blagajnu. Kaptol sv. kuće odluči, da se zakladjene mise i nadalje služe.

Iz Rima. Milanski list „Il Caroccio“ bijaše rekao, da je kralj Viktor Emanuel u Milanu uvjeravao, da stoji u posve prijateljskih odnošajih sa sv. otcem, na što sada „G. di Roma“ odgovara ovako: Budući se nemože vjerovati, da je nj. veličanstvo kralj Viktor Emanuel tvrdio ono, što nije istina, to nam valja reći, da je ono, što njemu stavlja u usta milanski list „Il Caroccio“ jedna od onih lažih, koje se u tom listu obično nalaze.

Iz Smirne. Na 10. Prosinca umro je mnsgr. Missir, nadbiskup irenopoljski in part., patriarka grčkoga sjed. obreda i ravnatelj grčkoga kolegija u Rimu. Sbog velike učenosti i znanja iztočnih stvarih bio je mnogi put pozvan u Rim za savjet u najvažnijih pitanjih. Mladji brat njegov Karlo jest Isusovac i služi kao misionar u Americi.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 12. **U ČETVRTAK** **24. OŽUJKA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svendilj kroz svu godinu.

Slavenska liturgija i bogoslužni jezik biskupije zagrebačke.

II.

Razjasnivši, koliko se moglo na brzu ruku, pitanje o slavenskoj liturgiji u obće, prelazimo sada na drugi dio ove razprave, na bogoslužni jezik biskupije zagrebačke.

U pokrajinah, u kojih danas obitava naš narod, zarana se razplodila vjera kršćanska. Već prvih vjekovah dobe kršćanske nalazimo u predjelih, kojimi se danas stere biskupija zagrebačka, više biskupijah, po imenu sisačku, optujsku (Petoviensis), osiečku (Mursensis), vinkovačku (Cibalensis), a kratko vrieme i celjsku (Cellejensis).[1]) Najznamenitija od svih ovih, a napram biskupiji zagrebačkoj kao predhodnica i mati bijaše biskupija sisačka sa stolicom u Sisku, glavnom gradu posavske Panonije. No veoma je malo, što znamo o biskupiji sisačkoj, i samo je pet biskupah sisačkih, kojim je ime sačuvano u povjestnih spomenicih. To su sv. Kvirin, mučenik pod Dioklecijanom (284—305) ili njegovim nasljednikom Galerijom; Marko, bivši god. 347. na saboru sredičkom (Sardicensis); Konštanc, bivši g. 381. na saboru oglajskom; zatim Ivan i Konštantin, od kojih je onaj god. 530., a ovaj g. 532. pribivao pokrajinskomu saboru u Solinu.[2])

Izuzamši biskupiju celjsku kao kasnijega vremena i podčinjenu metropoliti oglajskomu, sve druge spomenute biskupije spadahu pod vlast metropolitske stolice sriemske, na kojoj je, ako ne sv. Epenet, a to sigurno sjedio kao biskup sv. Andronik, rodjak sv. Pavla, koj obje pozdravlja u svojoj poslanici na Rimljane 16, 5. 7. Stari bo Sriem (Sirmium) bijaše velik, slavan i bogat grad, a biskup sriemski bijaše metropolita gornje i dolnje (posavske ili medjuriečke=interamensis) Panonije, a preko Dunava i Save biskupijah biogradske, marguske i vidinske.[1]) Opustošivši divlji čopori Hunah, Gotah i Gepidah ove pokrajine, propadoše u njih sve izbrojene biskupije izim sriemske, sisačke i biogradske; a pošto Atilini Huni g. 441. ili 442. razoriše Sriem, prekinu se i prvašnji vez medju metropolitom sriemskim i njegovimi suffragani, te si njegovu razvaljenu ostavinu podieliše metropolije lavreačka,[2]) oglajska i solinska. Ovu

[1]) Da bi god. 233. bio biskup celjski Tenaks, kako tvrdi Krčelić (Hist. Eccl. Zagr. p. 15.), ili, kako drugi misle, godine 381., nije dokazano. Istina je pako, da je u vrieme, kada su Obri (Avari) bili provalili u Panoniju, u Celju sjedio biskup Ivan, koj se kao biskup celjski čita u crkvenom saboru, držanom g. 579. u Gradu kod Oglaja (Akvileje). Ovaj isti biskup morade g. 599. pred nevjerskim nasiljem i divljačkom surovošću pobjeći iz Celja, te se nastani u istarski Novigrad (Città nuova), čim dospje i biskupija celjska.

[2]) Farlati Illyr. sac. T. II. pag. 163. 173.

[1]) Dok prije smrti Teodozija Velikoga († 395) Ilirik nebijaše podieljen na dvie česti, bio je Sriem glavni grad u političnom i crkvenom pogledu cieloga Ilirika u širjem obsegu. S toga mogaše biskup sriemski Anemij god. 381. na crkvenom saboru oglajskom reći: „Caput Illyrici nonnisi civitas Sirmiensis.“ I Justinian svjedoči u svojoj XI. novelli: „Antiquis temporibus Sirmii praefectura constituta, ibique omne fuerat Illyrici fastigium, tam in Civilibus quam Episcopalibus causis.“ Kadno pod sinovi Teodozijevimi Ardakijom i Honorijom bude s carstvom i Ilirik podieljen na iztočni i zapadni, osta Sriem glavnim gradom samo Ilirika zapadnoga, kako to povieda i Ammianus Marcellinus (Rerum gestarum lib. XXI.): „Sirmium caput Illyrici occidui.“ Na zapadni Ilirik spadahu Dalmacija, Savija (Posavina), jedan i drugi Norik i obje Panonije. Prama tomu mišljahu njeki, da je biskup sriemski bio prabiskup ili exarh svih tih pokrajinah. No to se ničim nemože dokazati. Prabiskupi iliti exarhi bijahu samo oni, koje rimska stolica imenova svojimi namjestnici; a tomu neima nikakova dokaza za biskupe sriemske. Pošto je s druge strane od pomenutih pokrajinah Dalmacija bila podčinjena metropoliti solinskomu, a jedan dio Norika metropoliti oglajskomu, drugi lavreačkomu, neostaje ino van uzeti, da je biskupska stolica sriemska bila prvostolnicom obijuh Panonijah. U gornjoj Panoniji bijaše biskupska stolica u Sabariji, a biskupije dolnje Panonije napomenusmo gori; k tomu se u iztočnom Iliriku vlast metropolite sriemskoga protezala jošte na biskupije: biogradsku (Singidunensis), kulićku (marguska, u gradu Margu na ušću rieke Morave), i vidinsku (Viminaciensis). (Sr. Rački Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda sv. I. str. 49—51.)

[2]) Na mjestu staroga Lavreaka (Laureacum) stoji sada seoce Lorch kod utoka Aniže u Dunav u gornjoj Austriji. Iz metropolije

posliednju zapade Panonija posavska, i uslied toga čitamo u spisih saborah solinskih od god. 530. i 532 podpisana gore spomenuta dva sisačka biskupa. Ali kada su g. 582. krvoločni Obri (Avari) osvojili grad Sriem, a gradjani mu s biskupom morali pobjeći, kada su isti Avari poplienili i poharali gotovo vaskolik tračko-ilirski poluotok, nesta za tih razornih navalah i preostalih triuh biskupijah sasvim, a u ovih naših predjelih, gdje dosad liepo cvatijaše kršćanska vjera, preraste poganska divljač, i zadušiv kršćanstvo bujaše tu puna dva vieka. Biesni Avari provalivši i u Dalmaciju porušiše stari Solin, ubiše u njem nadbiskupa Teodora, i tim oboriše metropolitku stolicu solinsku, koja ipak kasnije uzkrsnu opet u Spljetu.

U prvoj polovini sedmoga vieka dodjoše Hrvati, seleći se iz svoje sjeverne prekotatranske otačbine, u zapadni pod obarskim jarmom stenjući Ilirik, i posjedoše predjele na jadranskom moru. Skršivši tu u višegodišnjih krvavih borbah silu obarsku, utemeljiše tu nezavisnu državu. Jedan dio od njih vrati se u Panoniju posavsku, te osnova i tu drugu samostalnu hrvatsku državu, koja s prvašnjom bijaše u prijateljskom savezu.[1]) U drugoj polovini istoga vieka bješe pokršćeni Hrvati, koji su ostali u primorskih krajevih; i to oni u Dalmaciji trudom iz Rima izprošenih duhovnikah i metropolije spljetske, koja se obnovi na propaloj metropoliji solinskoj; a obitavajući u Istri i Liburniji nastojanjem oglajskoga svećenstva. Oni pako Hrvati, koji se od drugih oddieliše i vratiše u Panoniju posavsku, dodjoše nekršteni u pogansku zemlju, i ostaše pogani sve do prve polovine devetoga vieka, kada i oni pod franačkim vrhovničtvom stojeći propoviedanjem franačkoga, a možda i spljetskoga svećenstva budu dovedeni u krilo kršćanskih narodah.[2]) Ovi posavski Hrvati spadahu u crkvenom obziru pod vlast metropolite spljetskoga[3]); a stolica spljetska prisvajala si i vlast biskupsku na najveći dio ovih stranah.[4]) Znamo već, da su i biskupi ninski, a kasnije biskupi kninski vlast svoju biskupsku protezali na sve Hrvate, a spomenusmo već prije, u koje ime i kojim pravom. Nadbiskupom spljetskim bijahu ove strane odviše s ruke, nego da bi biskupske dužnosti u njih bili vršiti mogli. Tomu imamo očit dokaz u biskupiji krbavskoj, ležećoj u staroj Japidiji, koju s toga uzroka nadbiskup spljetski Petar VII. u pokrajinskoj sinodi g. 1185. u obsegu svoje biskupije utemelji, i koja bude g. 1460. uslied turskih navalah iz Krbave prenešena u Modrušu;[1]) a Krbava bijaše Spljetu mnogo bliža od posavskih predjelah. Za biskupa ninskoga rekosmo već u prvom dielu ove razprave, da si je nepovlastno prisvajao metropolitsku vlast na sve hrvatske strane, pa s toga prenešen g. 928. u Skradin bude mu vlast biskupska stegnuta samo na biskupiju skradinsku. Što se napokon tiče biskupah kninskih, oni su bili kancelari kraljevah hrvatskih, i kao takovi pratili neprestano kraljeve; a knezovi i kraljevi hrvatski, kako se može razabrati iz njihovih sačuvanih poveljah, neimadoše stalnoga dvora na jednom mjestu, a baviše se u prekovelebitskih stranah svoje kraljevine,[2]) odtud pako bijaše težko, da nerečemo nemoguće biskupom kninskim, i onako državnimi poslovi sveudilj zabavljenimi, nastojati oko uprave duhovne u udaljenoj posavskoj Hrvatskoj. Uzmemo-li dakle u obzir daljinu i tadanje okolnosti, neće nam biti težko zaključiti, da su jedni i drugi glede posavskih Hrvatah bili biskupi samo imenom, a činom biskupske vlasti vršili nisu, jer je vršiti nisu mogli. — Da bi sv. Ciril i Metod, putujući iz Velike Moravske u Rim, bili udarili na Hrvatsku, to je mnienje, koje izvan pobožne želje neima za se drugoga valjana dokaza. Žitje sv. Konst. povieda nam, da su se braća svratila knezu panonskomu Kocelu u Moosbug, komu se dopade knjiga slavenska i on im preda na nauk petdeset učenikah; povieda nam obširno, kako se sv. Ciril u Mletcih prepirao za slavensku liturgiju, i pobiv svoje protivnike posramio je i otišao. Ali put, kojim udariše izmedju ove dvie točke, nespominje niti ovo Žitje, niti ikoj drugi spomenik. Vjerojatnije nam se čini, da su oni putovali slovenskimi krajevi, kud je u ono doba iz Panonije i

---

lavreačke, poslie kako su Obri Lavreak g. 737. razorili, posta biskupija pasovska.

[1]) „At a Chrovatis, qui in Dalmatiam venerunt, pars quaedam secessit et Illyricum atque Pannoniam occupavit: habebantque etiam ipsi principem supremum, qui ad Chrovatiae tantum principem amicitiae ergo legationem mittebat." (Const. Porphyr. de adm. Imp. cap. XXX)

[2]) Sr. Rački l. c. pag. 72. 73.

[3]) Hrvatski knez Trpimir kaže u svojoj povelji, danoj nadbiskupiji spljetskoj dne 4. Ožujka 838.; o metropoliji spljetskoj, da je: „. . Metropolis usque ripam Danubii, et pene per totum regnum Croatiae." (Lucii De Regno Dal. et Croat. lib. II. cap II.)

[4]) „Ecclesia nempe Metropolis (Spalatensis) has sibi voluit parochias retinere: Comitatum Cetinae, Cleunae (Hlivno), Clissae, Massarum (Makarska). Almisium, et Corbaviam, et ultra alpes ferreas usque ad confinia Zagrabiae, totamque Maroniam (Primorje dalmatinsko medju riekami Cetinom i Neretvom.)." (Thomas Archid Spal. cap. XV.)

[1]) Illyr. sacr. T. III. pag. 10. 11. — Sr. „Zagreb. kat. list" god. 1861. br. 2.

[2]) Curiam Ducum et Regum mobilem non fixam fuisse ex Archidiacono, et Datis privilegiorum constat; quamvis ex Cresciniri privilegio de anno MLXIX. supra citato, dato in suo Nonensi Caenaculo: et contentione Nonensis Episcopi cum Archiepiscopo Spalatensi, in Privilegio Mucimiri memorata, Nonam residentiam Ducum et Regum fuisse dici deberet, Episcopumque Nonensem tunc Ducalis Procuratoris munere functum; quod neque etiam ex situs opportunitate incongruum fuit, praesertim donec Duces Croatorum Regibus Italiae paruerunt. Tamen, cum pauca Privilegia Nonae data reperiantur, multa autem in Sibenico, Civitate nova, Teneno, Belgrado, caeterisque locis Croatiae, vel penes Ecclesias, prope flumina fontesque, in locis campestribus, pro Aulae commoditate Curias celebratas comprobatur. Solemnioribus autem Curiis Regum, Episcopi Dalmatiae et Croatiae interveniebant." (Lucius de Reg. Dal et Croat. lib. II. cap XV.)

Norika vodio glavni drum u Italiju, i čemu se u onih krajevih spomen sačuvao. [1]) Medjutim prolazili ili neprolazili kojom stranom Hrvatske, u njoj se dulje baviti nisu mogli, budući su na poziv papin hitili u Rim, kamo su za kratko vrieme i prispjeli. [2]) — Neimajući tako posavski Hrvati van po imenu, a sbilja nikakova biskupa, lišeni svakoga središta za crkveni život, budući bez vlasti i uprave duhovne, poče vjera kršćanska medju njimi ginuti, a oni se povraćati k prvašnjemu praznovjerju i poganskomu svomu bogoštovju.

Takovo bijaše vjerozakonsko stanje posavskih Hrvatah, kada godine 1091. dodje u Hrvatsku s vojskom sv. Ladislav, kralj ugarski, te ju bilo ovako ili onako podvrže svomu žezlu. Upravo ta zapuštenost posavskih Hrvatah u crkvenom obziru, i nastalo s toga medju njimi poganstvo [3]) skloni sv. kralja, te je njegdje izmedju g. 1091—1095. na davnih i pustih razvalinah prastare biskupije sisačke utemeljio biskupiju zagrebačku. [4]) Ovu novu svoju biskupiju podčinio je metropoliji kaločkoj, ili kako se još tada zvala, bačkoj, kojoj je biskupija zagrebačka bila suffraganskom sve do god. 1853., postavši tada sama prvostolnicom hrvatsko-slavonske crkvene pokrajine. U tom pogledu pravo kaže Lucius, da neima nikakova traga, da bi biskupija

[1]) „Methudius . . sei auch ins . . Steyerland, Khärndten und Crayn zu den Wenden kommen.“ (Hier. Megiseri Annal. Carinthiae pag. 568.)

[2]) Panonska legenda kaže: „Mox igitur iter agressi . . . post aliquot dies Romam applicuerant.“ (Acta Sanctor. Martii Tom. II. pag. 21.)

[3]) Nadbiskup ostrogonski Felician kaže u svojoj dosudnici, pisanoj 26. Travnja 1138., dakle 42 godine poslie smrti sv. Ladislava, o utemeljenju biskupije zagrebačke ovo: „praedictus Rex (Ladislaus) Divina gratia inspirante, horum caeterorumque Nobilium consilio Zagrabiensem constituit Episcopatum, videlicet ut quos error idololatriae a Dei cultura extraneos fecerat, Episcopalis cura ad viam veritatis reduceret.“ — Kralj Andrija II. u povelji, danoj g. 1217. biskupu i kaptolu zagrebačkomu, svjedoči to isto ovako: „. . cum essemus in exequendo itinere assumptae crucis, injuriam Crucifixi ulcisci volentes ad terram Sanctam proficiscendo, et venissemus ad Zagrabiensem Episcopatum, ac Monasterium Zagrabiense a Sancto Ladislao Rege Sanctissimae recordationis praedecessore Nostro constructum, qui terram Sclavoniae sive Banatum ab errore idololatriae ad Christianitatem convertens Coronae Hungariae subjugavit, qui etiam in eodem Banatu Episcopatum instituit et Monasterium in honorem S. Regis Stephani construxit.“ (Krčelić Histr. Eccles. Zagrab pag. 1. 2.)

[4]) Buduć se zakladnica biskupije zagrebačke nije sačuvala niti u matici niti u prepisu, a i nitko drugi nezabilježi godinu, koje bje utemeljena ista biskupija, nemože se sada više godina njezina utemeljenja točno ustanoviti. Ona nebje podignuta prije g. 1091., jer je istom te godine sv Ladislav prešao preko Drave u Hrvatsku, kako je to zabilježeno u starom registru samostana Sv. Marije u Zadru: „Anno Incarnationis Jesu Christi D. N. MXCI. Kyri Alexio Constantinopoleos imperante, tempore, quo Ladislaus Pannoniorum Rex, Croatiae invadens Regnum, Domnum Almum, suum Nepotem, in illo statuit Regem, Jadrensi vero Cathedrae Domno Andrea venerabiliter praesulante, meque Drago Domini Praestantii Episcopi Nepote jam tertio priorante“ (Lucius de Reg. Dalm. et Croat. lib. III. cap. I.) Težko bje utemeljena biskupija zagrebačka još godine 1091., pošto sv. Ladislav nesvršiv posla u Hrvatskoj morade se vratiti s vojskom u Ugarsku, odkud dobi glas, da su u nju nahrupili Kumanci. Utemeljenje biskupije zagrebačke nemože se pomaknuti dalje od g. 1095., jer je te godine na 30. Srpnja preminuo njezin zakladatelj sv. Ladislav.

zagrebačka bila ikada podčinjena nadbiskupiji spljetskoj; [1]) dočim su biskupije senjska i modruška, oko g. 1600. sdružene, sve do toga vremena bile podčinjene metropoliti spljetskomu, a tek poslie sdruženja svoga de facto počele s nadbiskupom kaločkim obćiti kao sa svojim metropolitom. [2])

(Nastavit će se.)

Pabirci po Rimu.

Pobrao jih p. N.

(Konac.)

Druga — rekao bih — još uzvišenija svečanost bijaše na 10. i 11. Siečnja u gorostasnom zavodu — po Zmajevićevom ljetopisu „častnoj učiteljnici od razplodjenja vjere“ — de propaganda fide. Vjera je naime i crkva katolička physiologičke i psychičke hypothese znamenitih prirodoslovacah već od dvie sta i nješto više godinah oživotvorila, sjediniv u Rimu u sveobćem zavičaju plemena svake vrsti u jednu obitelj, a jezike njihove u jedinstvo sv. vjere. Veličanstven ovaj prizor, komu nigdje više pod suncem osim središta katoličkoga pametara nije, tako zvana „academia polyglotta“ izvedena je u liepo urešenoj dvorani vrbanskoga zavoda. U pozorištu, što je mnogo podobno sjajnomu glumištu, ponamiešćane klupe jedna nad drugom u okrug zasjeli su pitomci bieli, žuti, smedji i crni. Drugi prostor providjen sa stolci služio je gledaocem i slušateljem. Glavni predmet, oko koga se govori i pjesme vrtijahu, ljetos bijaše otajstvo narodjenja Spasiteljeva i njegovo objavljenje poganstvu. Svečanost je začeo krasnim slovom latinskim pitomac pop Andrija Campbell, Irac iz Armagha, označiv u glavnih crtah stvar, koju će za njim djeca, sinci svih narodah zemaljskih, na izmjence razvijati. To je učinjeno u trideset i dva jezika gospodujuća na kruglji svieta današnjega. Najprvo slovilo se u sljedećih jezicih azijatskih i afrikanskih: žudijskom, kaldejskom književnom i pučkom, sirskom, jermenskom književnom i pučkom, arapskom, perzijskom, kurdskom, indostanskom, bengalskom, turskom, kinezkom, tebansko-koptičkom, memphitsko-koptičkom i voloffskom; više govornikah zapjeva u imenovanih jezicih, što je ozbiljno mučanje prisutnih gostih malo uzbudilo, pa da ti predoče smies babelski, poče̋še dva a dva pjevati u svojih jezicih. Drugu stranu sačinjavahu govori u europejskih jezicih, poosob: grčkom književnom i pučkom, latinskom, francezkom, talijanskom. Za ovim izvelo je uz ugodnu glasbu (sastavljenu čast. g. Lov.

[1]) „Et quamvis Archiepiscopus Spalatensis Dalmatiae totiusque Croatiae Primatis titulo utatur; tamen an Sirmiensis et Zagrabiensis Episcopatus, qui in Croatia interamnensi existunt, unquam Metropoli Spalatinae subditi fuerint, nulla memoria reperitur.“ (De Reg. Dalm. et Croat. lib. III. cap. XIV.)

[2]) Illyr. sacr. T. III. pag. 11 gdje samo pogriešno mjesto kaločkoga navodi metropolitu ostrogonskoga.

(Ispravak.) U zadnjem listu na str. 85. u oba stupca krivo je napisan svećenik dubrovački Stjepan Rossy: on se latinski i talijanski pisao Rosa, a naški se zvao Rušić.

Jaccovacci, učiteljem glasbe u zavodu vrbanskom) do 25 pitomacah krasan spjev „o porazu nevinih mladenačah;" pa nastavljahu govore u jezicih: keltičkom, irskom, holandezkom, njemačkom, švajcarskom, danskom, inglezkom, ilirskom, bugarskom, arbanaskom retičkom. Napokon u jeziku velike Oceanije (Austral.) futunskom. Nakon razgovora talijanskoga u pet, zaključi svečanost gojenac Sciolhot iz Aleppa. Što da primietim svemu ovomu. Ako sam dobro spazio, Arap govori ponosito i po taktu; Perzijanac više rieč huče nego što ju izgovara, Turčin dosta čisto svoje glasove izvadja; crnac Etiopljanin hoće da te uvjeri, koliko mu je jezik blag i jak. Kinez rieči svoje u grlu sažvače prvo nego ih do jezika odpravi. — Tkogodj zna, koliko danas Francezah, Englezah, Niemacah, Španjolacah, Amerikanacah, Kinezah itd. veselo i sjegurno pod vatikanskim okriljem dane sprovodi, taj će lahko vjerovati, da je pri toj najmogućnijoj demonštraciji vjere katoličke dosta velika dvorana, inače crkva, gledaoci gusto natrpana bila, te da je svakoga prisutnoga polyglotsko slavje zamamljivalo i veselilo, al da ga je i ozbiljno dirnulo, i na razmatranje sklonulo, kolika-li je moć, kolika-li važnost i svetost vjere katoličke, koja djecu iz svih stranah svieta pet, šest i više tisućah miljah dalekih skuplja u obću domovinu, u krilo svim jedne te iste majke, pod zaštitu svim jednoga te istoga otca, da se ovdje spremaju za blagoviestničtvo ili oboružaju za mučeničtvo! Ovakove misli cienim da je zamislio kako katolik tako i nekatolik.

Uzrok znatne bolesti današnjega vieka ima se ponajprije potražiti u nevaljalih spisih, kojimi se sviet truje, u dosjetljivih onih književnih izrodih, koji, napisav na čeoce svoje nečastiva imena: laži i bezbožja, današnji sviet kužno poplaviše. Takov izrod piscem svojim bezdušno ozvan sjajnim imenom „život Isukrstov" već je — kô što je poznato svemu svietu — prošetao bio staru Franciju, pa se nadat bilo od jednoglasne opozicije, koja se mahom pojavila medju zatočnici katoličke istine, da će brzo zatjeran biti u one tmine, iz kojih ni zaslužio nije da se promoli. Nu žalibože, radi sloboštine bezgranične, koja je dan danas u takvih pokušajih zavladala u Italiji, a istinu recimo manje više i drugdje, previdjet je bilo, da će pohlepnost za dobitkom i bezzakonje, što je mah preotelo, ovdje takodjer i drugdje, takovu smutnju u prevodih razobćiti i razgraniti. Zna se, kojimi su sredstvi ljudi spadajući u guvno tobožnje nove Italije pomenuti kukolj prenesli na polje talijansko, da se i na njem previja, da se i u njem razplode novi plodovi novo našasta odkrića, da se i unj usadi sjeme davno već strulo, a sad opet posudjeno od duha paklenoga. Zna se nadalje, kakvim se „vetom" i „anathemom" umniji sviet katolički zagrozio toj bezobraznoj nakazi; zna se, koliko su učenih knjigah napisali katolici, ne da staru katoličku istinu na novo dokažu, van da odvrate pošastnu bujicu od milijonah katoličkoga naroda. Iskreni katolici su i ovu nepogodu upotrebili, da vjeru svoju na najodličniju i opet izpovjede, živo osvjedočeni, da će i ovaj gadni napadaj, možda bolje nego-li ikoji drugi, steći kršćanstvu najsjajnije slavodobiće. Sladko je čitati katoliku, kako u svih stranah kršćanstva pravovierni najsjajnije ustrojavaju svečanosti, kojimi pred Bogom i pred svietom javno svjedoče vjeru svoju „o Isusu, sinu Božjem, pravom Bogu i pravom čovjeku", kako pri svakom nabožnom djelu, n. p. pri darivanju Petrova novčića, živo svoje osvjedočenje izpoviedaju veleći: evo malašna dara, kojim izpoviedamo božanstvo Isusovo, a prokletstvo bacamo na grdne psovke Renanove, na paklensku knjigu Renanovu itd. Svaki listak poviesti crkovne govori, kako je Rim kroz devetnaest vjekovah čuvao samim Bogom položeno blago vjerozakonsko, zanj slavno vojevao proti svakomu nauku, koj se protivi ili neslaže s naukom objavljenim. Toj svetoj dužnosti odazvao se sveti grad i neprevarljiv čuvar svete istine, jedva što je dopuhnuo do gorice vatikanske pošastni vjetrić novoga kristologa, ožigosav ga crkvenim anatemom, a pobiv ga sveobćom vjerom cjelokupnoga kršćanstva. S toga je do danas vječni grad na razni način proti bezobrazju Renanovu demonštrirao, poosob je u najvećih svojih crkvah trodnevne svečanosti slavio, da tople molitve pravoviernih dušah i živa izpovied najglavnijega članka vjere naše izciele uvrede i rane zadate Sinu Božjemu. Ja znam za takova slavja u crkvi nabožne bratovštine „Caravitah;" u gorostasnoj crkvi al Gesù, u crkvi novoj, u crkvi „Carlo ai Catinari," u sv. Roka, pa u sv. Dominika alla Minerva. O „triduumu" ovom evo koja. Kô što druge, tako je i ova svečanost 22. 23. i 24. Siečnja t. g. ustrojena na želju pobožnih Rimljanah, koji su u to ime velike troškove samovoljno doprineli. Običaj je u Rimu, da pri izvanrednih svečanostih na pročelje odnosne crkve namjeste veliku ploču, na kojoj je upisan povod i svrha dotičnoga slavja. Tako sam sa glave crkve alla Minerva snimio sliedeće liepe rieči: „Aeterno Dei Patris Verbo Unigeno, Suscepta ex Virgine hominis forma, Cunctipotenti Christo Reparatori, Quod nuper solium Majestatis Ejus Antiquus hostis novo conamine improbissimo Convellendum molitus fuerit: Ordo Prædicatorum, Cives Romani, Sodalitatesque s. Nominis Jesu, s. Salvatoris, S. Sacramenti et s. Rosarii Piaculares in triduum supplicationes." Pobožnost započela je svaki od triuh danah ob četvrtoj po poldne s krunicom bl. Djevice, koju puk sa svećenikom klečećim na prodikaonici izmjence moli. Nakon toga rekne koj glasovitiji prodikač podužje slovo o pomenutom članku vjere, zatim se izloži na prestolje Presveto, te pred njim biva od svih sakupljenih na glas vjeroizpovied, pa začme večernica s litanijami gospinimi tako, da jednu stavku odpjeva mnogobrojni kor uz ganjljivu glasbu, a sa sliedećom odziva se skladno prisutni puk, napokon dade svećenik,

obično koj stožernik sa Presvetim blagoslov. Tko samo površno obične a još više izvanredne svečanosti u Rimu pogledne, taj će se diviti izvanrednomu sjaju i uzvišenoj ljepoti, te će i nehotice reći, da je to njeki osobiti privilegium sv. grada. U sv. Dominika za sv. Petrom pa sv. Pavlom izvan gradskoga pasa, hramu najvećem u Rimu, bogatom i velesjajnom aleksandrijskoga, a ponješto i gotičkoga sloga, gorijaše sto trideset i pet na najukusniju razredjenih staklenih svjetiljakah sa 10 do 12 voštenicah. Slavje, o kom je rieč, zaključio je živahnom propoviedju učeni Dominikanac kardinal Guidi, nedavno profesor dogmatike na bečkom sveučilištu. Slovio je o vjeri starih Rimljanah, koju već apoštol Pavao u zviezde kuje, o svjedocih te vjere, mučenicih u Rimu, razlagao je hudne namjere i posljedice tužne pokušaja Renanova i njegovih pristašah, te je toli uzvišeno opisao prednosti i blagodati vjere kršćanske prosute po cielom svietu, a poosob u Rimu, da je lahko sedam tisućah slušateljah, koji dubkom crkvu napuniše, lijuć suze od milinja tri puta s uzoritim prodikačem zavapilo: „Slava Isusu Krstu, pravomu Bogu i pravomu čovjeku, slava Mariji, anathema onomu, koj neljubi Isusa Krsta, pravoga Boga." — Najdi dragi čitatelju divnijega prizora na svietu ovom! Znamenitoj ovoj demonštraciji za čvrstu katoličku vjeru, a proti bludnji mračnjačkoj i lažljivoj, težko ćeš najti druge, ako ne onu efezijsku u petom stoljeću; tako se slavi istina i pobija laž samo u katoličkoj crkvi. Izlaziv iz crkve moradoh se višekrat obazrieti, da se načudim njenoj razsvjeti, ustrojenoj proti tminam nekršćanskim; jer skoro bi rekao, da joj para više lje neugledam.

List ovaj oglasio je u svoje vrieme, da je akademija de' Quiriti u Rimu utemeljena i potvrdjena 1831. po sv. stolici, obsižuća sve struke znanosti i umjetnosti, već prvo njekoliko godinah ustupila mjesto takodjer književnosti slovjenskoj. Dne 29. Siečnja razpravljao je pred mnogimi članovi i slušatelji u družtvenoj dvorani o. P. Buconjić, franjevac i lektur sv. bogoslovja, „o mythologiji slovjenskoj," a na 25. Veljače slovit će „o liturgiji slovjenskoj" kanonik narodnoga našega kaptola Dr. V.

Novčić sv. Petra, takodjer očevidno svjedočanstvo, da katolici stiske i progonstva sv. otca živo oćućuju, svaki božji dan znatno raste. Vriedno je znati, da je dnevnik „L' Unità Cattolica," hrabri branitelj crkovnih načelah, za svoga dvomjesečnoga obstanka sam sabrao i objelodanio u dvinh periodičkih prilozih osamdeset i jednu tisuću i dvadeset dva franka. Uvjeren je puk katolički, da mu žrtve rabe svrham svetim i nabožnim.

Dopisi.

B. B. Od Kupe. Kao što svaki stalež na svietu ima svojih ugodnostih i neugodnostih, ovako i naš svećenički, koj premda ima više nepovoljnih nego-li povoljnih prigodah, nemanjka mu zato po gdjekoja ugodnost. Medju ovakove sladke časove našega zvanja brojim ja osobito susjedstva, kojano se u našoj nadbiskupiji prilikom proštenjah, izpoviedih prišastnih i korizmenih medju susjednim svećenstvom obdržavaju; jer što može biti milijega svećeniku, nego-li kada po dovršenoj službi nalazi se u krugu svoje braće, gdje jedan drugomu u bratskom razgovoru pripovieda svoje sgode i nesgode, sbivše se slučaje u svom službovanju, kao što i u privatnom životu. Ovakovi bratski razgovori služe za pouku mnogomu neizkusnu, osobito mladjemu svećeniku.

Ovakovo susjedstvo imadosmo dne 7. i 8. o. m. u Žakanju kod tamošnjega velečastnoga gosp. Mihovila Sopčića, župnika i prisjednika duh. stola, kojemu dodjosmo u pomoć u ovo korizmeno vrieme, da njegove vierne, njemu dušom i tielom odane župljane s Bogom pomirimo i presvetim tielom Isusovim okriepimo. Prvi dan poslie dovršene svete izpoviedi pade na mene kao najmladjega svećenika red, da pjevam svetu misu i Bogu ju prikažem za sve pokornike, kojino se taj dan izpovjediše. Pristupiv k žrtveniku u čudu se nadjoh čujuć krasno i umjetno prebiranje na krasnih i glasnih orguljah, a još većma začudih se, slušajuć prekrasno koralno pjevanje iz svih k strogo koralnomu pjevanju spadajućih glasovah sastojeće, izvedeno stranom od školske djece, a stranom i više odraslih po tamošnjem učitelju u toj struci pjevanja umjetno podučenih župljanah: mišljah, da se nalazim u našoj prvostolnoj crkvi kod „abbaciala." Doista riedka i nečuvena stvar za ubogo selo! Ovakova šta, premda sam mnogo po svietu bio, bez uvrede kažem, nevidjoh i nečuh nigdje, izim po većih gradovih.

Poslie ručka odoh s jednim bratom kapelanom u školu, misleći u sebi: kad je tako u crkvi, mora tako i u školi biti, i neprevarih se u očekivanju. Takove uzorne škole, opet bez uvrede budi rečeno, nevidjoh još nigdje na selu. Najveći red i čistoća u svih predjelih školne sgrade; djeca liepo i čisto odjevena kano da je izpit; vesela i odana gospodinu kateketi župniku i učitelju bolje skoro nego-li tjelesnomu otcu. Al' to sve nije ništa napram napredku u naucih. Gospodin učitelj umoli me, da sam djecu izpitujem, a ja se pustih u vjeronauk, čitanje, računanje, hrvatsku povjestnicu i slovnicu, prirodoslovje u kratko, pisanje na ploči itd. Skoro nisam vjerovao svojim ušima, što sam tu čuo. Zapanjio sam se i u sebi mislio: da-li može na selu s prostom dječicom jedan 72 godine star učitelj tako daleko dotjerati? Ali je živa istina. Još sam se bolje čudio, kad sam od roditeljah čuo pripoviedati: kako njihova djeca rado polaze školu, kako po sniegu i vodi jedno drugo nosi, kada već iz daleka dolazeće dalje nemože, kako je po njihovu djecu najveća žalost, ako ih roditelji koj put kod kuće pridrže, dočim drugdje župnik, sudac kotarski i seoski, globom, zatvorom i druge vrsti kaznom

posla imadu, da djeca polaze učionu, ali većom stranom bez uspjeha, — kako je nedjeljna škola uviek dubkom puna te oženjeni i udate istu polaze. — Da je tomu tako, uvjerih se podpuno, jer sam vidio u crkvi malo i veliko, mužko i žensko iz molitvenikah moliti, što je u ovom kraju riedkost velika, pošto vidjoh drugdje u crkvi samo gdjekoj ili baš nijedan molitvenik.

Doista velika dika i čast na tom gospodinu žakanjskomu župniku Sopčiću i starini učitelju g. Palčiću, koji obojica iz svih silah nastoje oko duševnoga i tjelesnoga napredka župljanah i omladine školske. Koliko veselje po njih, kada vide, da im napor ovako liepim plodom rodi!

Nepišem Vam to zato, da ih hvalim pred svietom, jer se dobro djelo samo po sebi hvali, već da izidje djelo na vidjelo! Dao Bog te ova dva po crkvu i domovinu u svom krugu toli zaslužna muža svojim liepim primjerom druge na takovu marljivost potaknula, te našla mnogo i premnogo sljedbenikah!

† U Senju dne 16. Ožujka 1864. — Svaki, u kom kršćansko srce kuca za slavu gospodnju i spas dušah, znade dobro, kakovi prelaz biva u tečaju crkvene godine sa čistom sriedom „Pepelnicom:“ od krabuljastoga razkošja i razkošne smjelosti na strogu ozbiljnost, i ozbiljni povratak u se sdružen s pokornim i bogoljubnim razmatranjem najuzvišenijega i najveličanstvenijega čina, što se pod suncem sbude za povratak ljudskoga naroda k Bogu svomu, od koga je po griehu praroditeljah odpao bio, velim: razmatranjem muke i smrti gospodina i Spasitelja našega Isukrsta.

Za ovako velik i slavan čin dostojno i bogoljubno predočiti u pustoši nagomilanomu, i radi viharah pokvarena duha vremena u pogibelji velikoj nalazećemu se narodu, običaje svake godine skrbna majka crkva po svojih duhovnih pastirih imenice u gradovih pozivati izvanredne i vješte propoviedaoce, takove osobito, koji se ovomu svetomu zvanju odlučno i za tako reći izključivo posvetiše.

Ovako biva od vajkada i u Senju gradu, te se svake godine za častni post korizmeni pozove koj propoviedalac iz vana; a ove godine bje to još izvanrednije i uzvišenije izvedeno.

Za ovaj duhovni i sveti čin po nalogu vrhovnih naših pastirah budu ove godine po prečastnom kaptolu pozvani poznati našemu obćinstvu revnovatelji svetih poslanjah po jugoslavjanskih pokrajinah častni oo. družbe Isusove Ante Ajala i drug mu Ante Juriceo, koji se tim radostnije ovomu pozivu odazvaše, što njim bje obrečeno, da po svojoj želji i namjeri zasebice višednevne zabave duhovne, sveta poslanja, iliti „misije“ drže, za da se izvanrednim okolnostim naše dobe, novim nasrtajem sve to više dižućeg se duha vremena suprot svemu onomu, što je Božje, novim i izvanrednim načinom duh kršćansko-nabožni okriepljen može uzpostaviti, i da tako okriepljen i uzpostavljen pod barjakom vrhovnoga pobjeditelja smrti i pakla, neboječi se, srdačno i hrabreno bori se za dostignut neuvehlu krunu vječne slave.

Pa da znate mili čitatelji, kakovim redom budu ovršene ove svete zabave! Pošto stado malo našega grada u svom krugu broji više četah, po tih četah čč. oo. razrediše i duhovne zabave.

U prvi red idu oni, koji se pripravljaju, da prsa svoja neustrašivo danas sutra iznesu na pročelje vojnikah Krstovih. Razumjete-li me? da govorim o mladom naraštaju, ufanju biskupije i domovine naše, o učenicih i gojencih našega sjemeništa. Njim bje prva zabava namienjena, a to drugom nedjeljom korizmenom otvorena samim presvietlim gospodinom biskupom pomoćnikom, koj po zazvanju Duha svetoga krasnim slovom raztumači mladim vježbenikom potrebu i korist duhovnih ovih zabavah, gdje u samotnom razmatranju, daleko od buke svjetovne izabranik Božji razgovara se s Bogom svojim, i Bog govori s njim za ulijat u srce i dušu njegovu onaj mir, onu slast duhovnoga veselja, onaj ogrjev nebeske ljubavi, koja se indje okusiti i uživati nemože. Sliedećih danah kroz svu sedmicu do subote nastavljana bjehu sv. vježbanja, vodjena vještom rukom punom ljubavi i duha č. o. Ant. Juricea, a čim prispije zadnji dan, budu zaključena po presvietlom gosp. biskupu pomoćniku sa sv. misom, pod kojom primiše vježbenici iz rukuh svoga biskupa presv. Tielo Isusovo, a poslie sliedjaše opet govor presv. g. biskupa i pjesma zahvalnica.

Za ovim poslie kratka sliedeće nedjelje odmora i priprave za ime zabave duhovne, sliedilo je u četvrtu nedjelju sveto poslanje u stolnoj crkvi za drugu četu vojske, razdieljenu na dvie strane, naime: odrasle, koji se manje više po razlici dobe susretaju i bore s neprijatelji svojimi i Božjimi, — i malahne, koji samo iz daleka naziru i ćute nasrtaje, al svakako idu jim na susret. Ove pak sv. zabave bješe vodjene zamjenice obodvjema predhvaljenima otcima tako, da svaki dan po tri puta u jutro, u deset satih, i u večer držahu sv. razmatranja, — a u deset satih svaki dan posebice za djecu, koja se pripravljahu za svetu pričest, osobito prvu, u crkvi sv. Frane držaše o. Juriceo tumačenje nauka kršćanskoga.

Odveć na dugo imao bi proći, kad bi htio potanko opisati svakdanji red ovih sv. zabavah budi obzirom na bogoljubnost i mnogobrojni polazak slušateljstva, budi obzirom na duhovno ustrojstvo i trud revnih vjeroviestnikah, koji kroz savkoliki tečaj ove duhovne zabave umjeli su i malenim podrobiti lagana hraniva, i jakim podati potrebita hljeba; i slabe okriepiti, i jake osoviti i bdeće obodriti, i usnule probuditi; i sve svakomu duhom ljubavi Božje pružiti, da svi budu jedno u Isukrstu.

Nemogu ipak da nerečem i neuvažim tri osobita trenutka svetih ovih danah, koji još za dugo ostat će kao živi spomenici bodreći Senj na svako dobro u sredini njegovoga pučanstva. Prvi je onaj dušobudan trenutak, kadno u nedjelju poslie večernje sam presvietli g. pomoćnik biskup predavaše vjeroviestnikom „misionski križ“ i s njim duhovnu vlast u stolnoj crkvi, i kadno izmjenice govorom njegovim i vjeroviestnikovim ganuta srca nazočnikah sa svim gorućtvom idjahu na susret i žurno izčekivahu dan za danom sa svim miljem duhovna razmatranja vjeroučnih istinah, na koja još svaki put bjehu pripravljena kratkimi srdačnimi uzdasi, iz posebne za ona sv. poslanja priredjene i toliko omiljele knjižice, izrečenimi pred obćinstvom sakupljenim od v. č. gg. ovdašnjih duhovnih pomoćnikah, i opet pjevanjem koje prekrasne pjesme duhovne iz iste knjižice, odpjevane po našoj duhovnoj mladeži. Kuda ćeš dalje? nećeš-li na ovako svečane časove i izmjene, da se gane i proplače svako srce kršćansko, i mladica procvate zasadjena u vinogradu gospodnjem, i proplodi osladom dobra i Bogu ugodna života. — A što istom rekó bi, da ti je gledati bilo drugi trenutak u nedjelju u jutro, gdje mala dječica puna veselja i radosti duhovne bjehu vodjena iz crkve sv. Frane po svom vjeroviestniku o. Juriceu pod stegom presv. križa, sliedećom zastavom zaštitnika nevinosti sv. Alojzija, u stolnu crkvu za primiti iz rukub pres. g. biskupa sv. pričest. poslie kako bi kod studenca kršćenja svečano obnovila bila sv. zavjete na kršćenju učinjene. — Koli uzvišen nebje jur pogled na malahni onaj naraštaj duhovne pastve, gdje u svečanom prohodu približava se na duhovnu gostbu, prvence u životu, k stolu Gospodinovu, za da se najuzvišenijim načinom sdruži sa svojim Spasiteljem i prijateljem malenih, za nikad veće neoddružit se od njega; — a što istom gdje malo ovo stadašce stupi pred nadpastira svoga, da od njega bude nahranjeno hranom angjeoskom, vječnoga života zakladom; — o! trenutak bje ovo ne samo za malahne, nego i za sve nazočne, osobito za roditelje od velike radosti i nedosežne miline, koga će se još dugo spominjati. — Krunu pak svetomu ovomu činu postavi nam dan današnji, — dan oprosta, dan ugodne uspomene. Danas po podne po četvrtoj uri bje postavljeno doba za zaključit sv. ovu zabavu, a dalko prvo imao se požuriti u crkvu, tko je htio mjesta dostati. U narečeno doba poče svečanost s blagoslovom sv. križa obzirom na sv. oproste, koji se kod njega nuz smjernu molitvu u sva buduća vremena dobivaju; zatim popè se o. Ajala na odlučeno mjesto za reći oprostno slovo, navjestiti oprošćenja, potvrditi odluke Bogu učinjene, i obnoviti svečano, ukupno i javno sv. zavjete kršćenja, pa napokon predati sv. križ misionski u ruke onoga, od koga pred deset danah bješe ga primili u znak predate si vlasti apoštolske. — Ako kroz sve ovo vrieme poznata rječitost i vještina bijahu mu vjerne družice, to večeras nadkrilio je sama sebe, osobito u vještom postavljanju i tumačenju pitanjah zavjetovnih, tičućih se članakah vjere, gdje dvoreznim maćem streljao je upravo poput vješta kretaoca u dno srca, za iztisnut iz njega suze bolna kajanja, i okajane radosti, koje mogo si u izobilju gledati u očih i na licu svih nazočnikah. Ovim nebje kraja ni konca, čim stade oprostne besjede zajekivati, a dovrši je uuz uzajamno obećanje, da će vječan ostati vez ljubavi, ponikavši iz obćinstva svetih, a dospjevajući k sveukupnom uživanju raja nedospjetne slave, pripravljene za one, koji ljube Boga, i njemu se klanjaju u duhu i istini. Dokončav sveto svoje poslanje, ode iz svoga omiljelog mjesta, vodjen svojimi vjernimi pratioci, klerici, noseć u rukah „propelo“ do presvietl. g. biskupa, koj jur u svečanom odielu pred velikim oltarom stajaše, kamo prispjevši na pò muklim i tronutim glasom sboreć preda mu u ruke onoga, koj za spasenje svieta križ po muci i smrti svojoj posveti, i stavi u izgubljeni raj zemaljski ljudem hranu na život, mjesto onoga drveta života, koje Stvoritelj bješe zasadio u izvornom perivoju, nepohabljenom jošće po iztočnom griehu. Sada još poslie kako presviet. gosp. primiv sv. propelo zahvali se srdačno čč. oo. vjeroviestnikom, i tronutim od miline glasom nazva jim Božji blagoslov, odpjeva pjesmu zahvalnicu „Tebe Boga hvalimo.“

Ovim svrši nam se sv. poslanje, i zamuknu izvanredni glas vjeroviestnikah — dočim nam od prekosutra nastaje već pobožnost čašćenja presv. oltarskoga sakramenta, a zatim običui i uzvišeni obredi velike nedjelje. Još do po vazmu ostaju kod nas naši vjeroviestnici, nadostavljajuć čislo korizmenih propovjedih, a zatim po uzkrsu otići će put Zagreba, kamo su već pozvani, da u tamošnjih predjelih nastavljaju sv. poslanja. Mi jim neznamo drugo u zamjenicu podati, nego iskrene želje i molbe pri Bogu, neka jih pokriepi i ojača, da tako silnomu naporu za slavu Božju i spas vjernikah odoljeti mogu.

Iz Čakovacah (u župi beračkoj) na dan sv. Matije. — „Srbski dnevnik“ donosi pod br. 17. iz Miklusevacah (u gornjem Sriemu) od 1. Veljače sliedeću zanimivu viest: „Ovih danah prešao je jedan magjar od najboljih gazdinskih kuća iz Čakovaca u vjeru pravoslavnu. — Čestiti sveštenik g. Molović dostojno je činodjeistvovao izgovorivši tom prilikom vrlo krasnu besjedu.“ —

Zaista će vrlo riedak pojav biti, da rodjeni magjar „u pravoslavnu vjeru prelazi.“ Piscu redakah ovih još nijedan takav slučaj poznat nije, a isti će tim veću pozornost na se povući, što je rečeni magjar po tvrdnji dopisnika iz Mikluševacah „od najboljih gazdinskih kućah.“ Toga radi si i pisac ovih redakah, komu je pomenuti prelaz sa svimi okol-

nostmi iz izvora poznat, za dužnost drži cielu stvar razjasniti.

Istina je, da je mjeseca Veljače t. g. magjar, bivši žitelj čakovački, imenom J . . . Zs . . . . . u crkvu g. n. sj. u Miklušcvcih prešao. Što se njegova pak gazdinstva tiče, budi dopisniku miklušcvačkomu mimogred opaženo, da je J . . . Zs . . . . . u obćina čakovačka njekom prilikom, kad je isti od c. k. financialne oblasti na globu novčanu od trideset i njekoliko stotinjakah odsudjen bio, mirnom savjesti svjedočbu siromaštva izdati mogla, i zaista izdala, uslied čega je novčana globa promienjena u zatvor.

Šta je magjara J. Zs. sklonilo, da se vjere otacah svojih odreče, i „u vjeru pravoslavnu" predje, osvjedočit će se nepristran čitatelj, čim pisac ovih redakah prelaz njegov sasvim objektivno opiše.

Bivši žitelj čakovački J. Zs. priženio se prije njekoliko godinah k imućnoj udovi Kati H . . . . . . u kuću, i budući mu supruga starija od njega bijaše, vrlo se brzo medju novovjenčanimi nejednake dobe supruzi nesklad porodio, koj je tim veći postajao, što je J. Zs. na izgredni način i na smutnju ciele obćine čakovačke očito u preljubstvu sa srbkinjom J . . . . živećeg još i sada srbina A . . . C . . . . a suprugom živiti počeo.

Za tim su sliedile tužbe kod župnika i opomene njegove, koje pošto nikakovim plodom urodile nisu, podigla K. H. proti mužu svomu J. Zs. kod prečast. ženitbenoga suda djakovačkog parnicu moleć, da se sa suprugom svojim poradi preljubstva, razsipnosti i zlostavljenja od stola i postelje razstavi; molba njena bje uslišana, pošto je J. Zs. preljubstvo pred iztražnim povjerenstvom u to ime izaslanim pripoznao.

Riešen na taj način J. Zs. i onako omrzle mu supruge, počeo je tim izgrednije sa J. srbkinjom i suprugom A. C. u preljubstvu živiti, uzamši ju k sebi s privoljom muža njena u stan svoj. Opomenut toga radi od župnika svoga, izjavio je ovomu odprto: da ako ga u miru neostavi, katolički misnici dugo s njim zapoviedali nebudu, i da će ma na koj vjerozakon preći. Župnik je pako mislio, da za sljedbenike katoličkoga vjeroizpoviedanja zadržati nije najshodniji način prepuštenje veoma smutljiva i očita priložničtva, te je sl. srezkomu sudu T. cielu stvar prijavio, pozivajuć isti, da nezakonito spojene razstavi; što bude učinjeno.

Neimajući J. Zs. mira u Čakovcih, preselio se s priložnicom svojom J. C. u Mikloševce $^1/_4$ ure od Čakovacah udaljeno. Al kad ga je i od onud dotični župnik sotinski M. K. sl. srezkomu sudu prijavio, odluči u iztočnu crkvu preći, scieneći, da će se tako svih neprilikah riešiti, koje mu na putu stoje, da s obljubljenom si novom drugaricom živiti može.

Je-li J. Zs. svrhu svoju postigao, je-li žudjeni mir u novoj si crkvi našao, piscu ovih redakah nije poznato. Toliko samo pozitivno znade, da je magjar J. Zs. s novom drugaricom J . . . . neprekidno do prelaza svoga u priložničtvu živio, da poslie prelaza svoga nije više napastovan bivao; a je-li još u Mikloševcih, nezna.

Pitam sada nepristrane čitatelje: kakva se krasna besjeda prilikom gore opisanoga prelaza držati dade? Je-li takovim odpadom r. k. crkva išta štetovala? a je-li takovom stečevinom iztočna crkva išta dobila? Ostavljam neka svaki sam prosudi, što je držati do prelazah, koji nebivaju iz čiste namjere, iz osvjedočenja, nego iz sasvim opakih težnjah, da se vjerolomni način življenja bez zaprekah nastavljati može! Prelazi ma na koje vjeroizpoviedanje treba da iz čiste namjere bivaju, a mislim, da je svećenika svakoga dužnost nad tim bditi, da se vjeroizpoviedanjem crkve njegove i prelazom u isto nitko kao pokrivačem opakih i nećudorednih namjerah i djelah nesluži. *I M.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Sve obrede, koje propisuje crkva za veliki četvrtak, ovršio je danas u prvostolnoj crkvi glavom uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup. Poput prvašnjih godinah prao je i ovom prilikom uzoriti gospodin noge dvanaestorici ubogih staracah, uzetih po tri iz svake od ovdašnjih župah. Starci ovi dobiše od nj. uzoritosti na dar podpunu odjeću i obuću, bješe u nadbiskupskom gradu pogošćeni objedom, kod koga im dvoraše nj. uzoritost s ostalimi ovogradskimi župnici, a poslie objeda nadieli ih visoki domaćina novci, preostalim jestivom i svom jedaćom spravom.

— G. Jakov Kos, podarcidjakon kotara odranskoga, riešen je odlukom duh. stola ove časti s priuzdržanjem naslova i odlike; a za izvršujućega podarcidjakona istoga kotara imenovan je g. Marko Rusak, župnik u Novih Čičah.

— Gosp. Josip Poglayen, dosadanji kateketa pomorske učione na Rieci, imenovan je kanonikom sbornoga kaptola riečkoga.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 13. **U ČETVRTAK** **31. OŽUJKA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilje poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slavenska liturgija i bogoslužni jezik biskupije zagrebačke.

II.

(Dalje.)

Biskupija zagrebačka dielila je od postanka svoga u svemu i svačemu sudbinu crkve ugarske. Primajući mnogo biskupah iz Ugarske, davala je ona opet Ugarskoj u zamjenu mnogo biskupah, nadbiskupah i prabiskupah. No i u toj zadruzi crkvenoj imala je i sačuvala do novijega vremena biskupija zagrebačka jednu osobinu, naime posebni i vlastiti svoj crkveni obred, sa svimi zanj potrebitimi bogoslužnimi knjigami, kao što su: misal, breviar, pontifikal, gradual, antifonal i ritual. Obred taj zvao se *Ritus*, *Rubrica* ili *Observantia Ecclesiae Zagrabiensis*, a običan mu naziv bijaše: obred *gorički* (*Goricensis*).

Sama sobom nameću se pitanja: gdie i kako je postao taj posebni obred biskupije zagrebačke? je-li nikao u biskupiji zagrebačkoj, ili u nju od drugud bio unešen? a zašto se zvao *goričkim?* — Na ova pitanja težko je sada dovoljno i izvjestno odgovoriti. Krčelić, kako opetovano napominje, bio je naumio o obredu crkve zagrebačke navlaš pisati u trećem dielu svoje poviesti crkve zagrebačke; al prije no izpuni ovu nakanu, preteče ga smrt. Što je ipak Krčelić mislio o postanku toga obreda, može se razabrati iz onoga, što je o njem u svojih poviestnih tiskanih djelih mimogred napomenuo.

U životopisu bl. Augustina Gozotta, biskupa zagrebačkoga, piše o njem ovo:

„Cleri componendi, et ad sacrorum Canonum normam reducendi studiosissimus, in vicem armorum, quæ tractare consveverant, Breviarium, cantum, laudesque divinas docuit. Quem in finem Patres Prædicatores vocavit Chasma, ipsisque Monasterium aliud Zagrabiæ, prope Episcopium fundat, ad S. Nicolaum. Qui dein sub Mathia I. Rege ad Civitatem Regiam translati, ubi hodie Collegium PP. Societatis Jesu est, uti Parte III probabitur, domicilium habuerunt. Ab his in Psalmis, cantu, aliisque cæremoniis Clerum institui, et doceri voluit. 1307. Synodum habuit, ubi Regulam, id est statuta pro Capitulis condita, festa ordinata, et sub excommunicationis pœna, ne nova in Ecclesiam Zagrabiensem inducerentur, testante *Breviario Zagrabiensi vocato, quod tunc acceptum, ad hæc observatur tempora, una cum Missarum orationibus, sive Missali*, statutum est." [1])

Vidi se iz ovih, a osobito posliednjih riečih, kako je tada Krčelić mnio, da je obred crkve zagrebačke uveo bl. Augustin biskup. Po svoj prilici navede ga na to mnienje žitje bl. Augustina biskupa zagrebačkoga, što ga je našao u starom rukopisu Svetacah ilirskih, te ga priobćio u svojoj poviesti crkve zagrebačke. Veli to žitje o sv. Augustinu: „Clerum exemplo, sermonibus, Clero (?) reddidit, eidemque Ritum divini officii juxta Fratrum Praedicatorum normam servandum praescripsit, quam ad haec usque tempora eadem servat Ecclesia." [2])

Biskup zagrebački Maksimilian Vrhovac scienio je, da je obred biskupije zagrebačke onaj isti, štono je do vremena kardinala Pazmana obćenito vladao po Ugarskoj, a da je unj u biskupiji zagrebačkoj samo neznatne promjene uveo bl. biskup Augustin. U dekretu visite kanoničke od 22. Rujna 1794. piše isti biskup:

„Quamquam peculiaris ille ritus, qui in *tota olim Hungaria, et in hac ipsa Diœcesi Zagrabiensi* (paucis mutationibus exceptis, quæ a Beato olim Augustino Gazotti ex Ordinis Fratrum Prædicatorum, cujus ipse alumnus erat, instituto invectæ sunt) ad Cardinalis Pazmanni usque tempora viguit" itd. [3])

[1]) Hist. Eccl. Zagr. pag. 102.
[2]) Ibidem pag. 121.
[3]) Constitutiones Synodales Eccl. Zagr. p. 125. 126. — Roskovány Coelibatus et Breviarium T. V. p. 751—753.

Usudjujemo se reći, da niti Krčelić, niti Vrhovac nisu sasvim pogodili. Istina je, što povieda Krčelić, da je bl. Augustin Dominikance iz Čazme dozvao u Zagreb, dao jim sagradit malen samostan, u kom je i sam rado stanovao i na redovničku živio, i u kom su Dominikanci prebivali sve do god. 1479. Te godine boraveći kralj Matija radi boja, što ga je s carem u Štajerskoj vodio, dulje vremena u Zagrebu, poklonio je Dominikancem kuću u gornjem gradu, u kojoj je sada namješteno vojničko zapovjedničtvo, i predao jim crkvu sv. Katarine. Istina je, što tvrdi Krčelić, da je biskup Augustin po Dominikancih dao zagrebačko svećenstvo poučat u crkvenom pjevanju i bogoslužnih obredih. Tomu je bila nastala potreba, budući su se uslied navale divljih Tatarah, koji su g. 1242. uz mnoga druga mjesta porušili Zagreb i opustošili u njem stolnu crkvu, u službu Božju bili uvukli svakojaki nedostatci, a svećenstvo lišeno mnogih crkvah u burno ono vrieme više se bavilo oružjem, nego-li duhovnim poslom. Ali odtud, što se je sv. Augustin postarao za dostojno uredjenje službe Božje, nemože se zaključiti, da je novi do onda nepoznati bogoslužni obred i nove bogoslužne knjige uveo. To se tim manje zaključiti smie, što za to neima dovoljna dokaza, a protivi se tomu više razlogah. Biskupija zagrebačka vršila je i prije bl. Augustina službu Božju, dakle je morala imati i bogoslužne knjige i njekakov obred. Da bi te starije crkvene knjige i njim odgovarajući obred sv. Augustin bio zavrgao i nove knjige s novim obredom bio uveo, to se s razlogom neda tvrditi. Što se znade, držao je sv. Augustin tri sinode kao biskup zagrebački, naime g. 1307., 1314. i 1318. Spisi tih sinodah, od kojih je one od god. 1307. kardinal Gentili, bivši tada u Ugarskoj papinski poslanik, g. 1308. potvrdio, propali su sasvim, a onaj sinodalni govor, što ga objaviše Tomko Mrnjavić, Ferrarius, Péterffy, Krčelić, te je tiskan i u Const. Synod. Eccl. Zagr., po svoj prilici je podmetnut, te sastavljen, kako scieni Krčelić, [1]) iz knjige ustanovah i poveljah kaptola zagrebačkoga, [2]) a već je Péterffy o njem posumljao, da ga je bl. Augustinu podmetnuo dobrom nakanom možebit sam pomenuti biskup bosanski Tomko Mrnjavić; [1]) on je bar prvi iznio govor Augustinov na vidjelo, a kaže o njem: ita allocutus *fertur*. Spomen Augustinovim sinodam sačuvao se po riečih Krčelićevih samo u breviaru zagrebačkom i pomenutoj malo više knjizi ustanovah i poveljah kaptola zagrebačkoga. Što je Liber Statutorum sadržavao o tih sinodah, toga već znati nemožemo, buduć se toj knjizi zameo trag. No pošto Krčelić toga po svom običaju posebice nenavodi, s toga možemo zaključiti, da, osim ustanovah danih kaptolu, koje je god. 1329. dne 1. i Siečnja biskup Ladislav Kobal potvrdio, glede obreda ništa drugo u njoj nije bilo zabilježeno do onoga, što se napominje i u breviaru, a to je veoma malo. U rubrikah obćenitih breviara tiskanoga kaže se: „Sequentes autem festivitates festivari sunt præceptæ in Synodo per felicem et beatum Patrem Dominum Augustinum quondam Zagrabiensem Episcopum: S. Stephani Regis: S. Ladislai Regis: S. Emerici Ducis: S. Marci Evan.“ itd. To isto čita se i u breviarih pisanih na kvieru iz 15. vieka, samo s tom razlikom, da poslie riečih „Augustinum quondam Zagrabiensem“ sliedi „*novissimis temporibus* videlicet Episcopum,“ odkud se vidi, da su ti breviari prepisani iz starijih, pisanih skoro poslie biskupovanja bl. Augustina. I to je sve, što se spominje u breviaru zagrebačkom o sinodalnih odlukah bl. Augustina. No upravo ova obredna ustanova, kako stoji poput iznimke i kasnijega dodatka medju ostalimi rubrikami, svjedoči očevidno, da je ono drugo već postojalo i starije, a da u inih stranah ništa mienjano nije, te s toga, da se na uvedenje kakova novoga misala i breviara misliti nemože. To ćemo vidjeti još jače potvrdjeno onda, kada budemo govorili o starini obreda zagrebačkoga; a o netemeljitosti svoga mnienja uglavio se kasnije i sam Krčelić.

Što se tiče gore navedene tvrdnje biskupa Vrhovca o postanku obreda zagrebačkoga, u njoj bit će to istina, da je bl. Augustin Gazotti malo promjenah uveo u obred zagrebački; bit će možebit i to istina, što, neimajući kod ruke ovaj put potrebitih sredstvah i vremena za prispodabljanje, dopuštamo, da je u obredu biskupije zagrebačke bilo *više toga*, što se nalazilo i u obredu do vremena Pazmanova rabljenom po ugarskih crkvah. Samo nam ovdje valja u obće primietiti, da ima toga više po starih crkvenih knjigah svih obredah, što je svim njim obćenito i skupno, pa je težko naznačiti, što je i odkud u te obrede prešlo. Ako je ipak crkva zagrebačka, kao što

[1]) Hist. Eccl. Zagr. pag. 104. 105.

[2]) Biskup zagrebački Ladislav Kobal, koj je sklonuo Ivana arcidjakona goričkoga (Archidiaconus de Guerche), da je počeo bilježiti prošle sgode i nesgode crkve zagrebačke, nagovorio je i kaptol zagrebački, te je dao svoje ustanove i povelje sabrati i god. 1334. spisati u knjigu, zvanu Liber Statutorum et Privilegiorum. Da se ta u kaptolu vrlo važena, a tako zanj kao i za poviest biskupije zagrebačke zbilja jako važna knjiga tim sigurnije obezbiedi, dadoše ju kanonici čvrsto uvezanu na dva lanca prikovati u unutarnjoj sakristiji stolne crkve, i tu je bila prikovana jošte za života Krčelićeva, kako sam povieda. Preko četiri stotine godinah, i to u vremena za našu domovinu burna i ratna, koja su malo prijala starim spomenikom, sačuvala se ova knjiga na svom mjestu; a u novije vrieme, neznamo čijom krivnjom, ali svakako griešnom nepomnjom i na veliku štetu, nestalo je te knjige tako, da joj sada neima ni traga ni glasa.

[3]) Sacra Concilia Ecclesiae rom. cath. in Regno Hung. celebrata ed. Vien pars I. pag. 163. 164.

sbilja jest, primila štogod u svoj obred od crkve ugarske, to je bila samo naravna posljedica one tiesne sveze, dugovječnoga zajedinstva i sveudiljne zamjenitosti, što je obstajala medju biskupijom zagrebačkom i crkvom ugarskom. Tim putem primila je crkva zagrebačka u svoje bogoslužje koledar crkve ugarske, a u litanije svih svetih: sv. Stjepana kralja, sv. Emerika vojvodu, i sv. Ladislava kralja. Ali da bi obred biskupije zagrebačke Augustin, izuzamši neznatne promjene, koje uvede sv. bio, u *svem* drugom jednak i istovetan sa starim obredom crkve ugarske, te, da rečemo u kratko, prenešen iz Ugarske, tomu se protivi više razlogah. Protivi se gori navedena ustanova bl. Augustina biskupa o tek onda uvedenom svetkovanju tamo napominjanih ugarskih svetacah. Protivi se tomu, što se u obćenitih rubrikah breviara kaže de festo simplici S. Venceslai: „quod tamen merito apud nos potest teneri ut solenne: quia Sanctus Venceslaus est *Patronus Slavonum* ut notum est;" a to nespominje na Ugarsku. Protive se tomu one po crkvenih knjigah, a osobito rubrikah breviara dolazeće nebrojene opazke: „juxta *ritum*, *consvetudinem*, *normam*, *modum Ecclesiae Zagrabiensis*." Protive se tomu sve na početku napomenute razne crkvene knjige, kojim se svim, bile u rukopisu ili tiskane, dodaje kao osebno obilježje, da su crkve ili biskupije zagrebačke. Napokon toli Krčelićevo koli i Vrhovčevo mnienje pobija to, što se obred biskupije zagrebačke nazivao goričkim (Goricensis), a taj naziv neodgovara niti Ugarskoj, niti bl. Augustinu Kažotiću, rodjenomu Trogiraninu, niti propovielačkomu redu, već nam kao prstom pokazuje, da postojbinu obreda zagrebačkoga tražimo drugdje. Toj misli težko će se moći oteti, tko pročita sliedeća mjesta:

U misalu biskupije zagrebačke kaže se u uvodu:

„Liber iste Missalis, secundum ritum et communem observantiam Almæ Ecclesiæ Zagrabiensis, *Goricensis vulgariter nuncupatus*, et in hunc ordinem pulcherrimum redactus habet tres partes principales. Prima pars vocatur de tempore. Secunda de festivitatibus: et tertia Commune Sanctorum."

U Breviaru zagrebačkom čita se usried rubrikah:

„Finis rubricæ generalis secundum observantiam Chori Zagrabiensis, quæ vocatur *Goricensis*."

U obćenitoj rubrici istoga breviara zagrebačkoga, kojom se nalaže svećenstvu, da se drži točno propisanoga reda u službi Božjoj, a neunaša u nju nikakovih razlikah, nastavlja ista rubrika ovako:

„Neque autem id mirum omnino videri posset in illis Diœcesibus aut Ecclesiis: ubi forte super hoc Rubricæ regulatæ approbataeque non habentur. In hac tamen alma ac celeberrima Ecclesia Zagrabiensi, *quæ Rubricas regulatissimas modumque singularem et approbatissimum, qui Goricensis nuncupatur*, et habet, et secundum eundem gubernatur: valde inconvenientissimum est, quod quidam, aut nimium curiosi, aut fortassis indocti, sive etiam ut (ita dixerim) pertinaces, audent quotidie violare observantiam et modum prædictos. Adducunt enim varias Rubricellas *aliarum Ecclesiarum et Diœcesium*, nonnullas vero nullius Diœcesis aut Ecclesiæ, sed ex propria capitositate componentes Rubricis prædictis Ecclesiæ Zagrabiensis veluti quod impertinens inferendo: libros veteres et bene digestos maculare non verentur, cum tamen si bene perpendere aut easdem intelligere vellent, in nullo opus esset ad *peregrinas inusitatasque* Rubricellas aut consvetudines se conferre: quin imo ita facientes gravissime peccant, et nihilominus pœnam Statutorum Sinodalium Ecclesiæ Zagrabiensis contra tales a Pontificibus sui temporis promulgatam damnabiliter incurrunt."

U trećem dielu istoga breviara, poslie čina Commune Virginis non Martyris, na str. 57. i 58. stoji rubrika, u kojoj se izrikom spominje vrelo, iz koga poteče sam breviar:

„Pro complemento hujus Libri adverte: Quia historia de viduis hic prætermissa est: tum quia in originali Libro Goricensi etiam prætermissa est: ex ea potissimum ratione: quod secundum Kalendarium suprascriptum habemus duntaxat unam viduam sanctam videlicet Elisabeth, quæ propriam habet historiam: tum quia historia de Viduis, quæ in quibusdam Breviariis per aliquos curiosos addita est: tota scabrosa et incorrectissima apparet manifeste: ut quid igitur deberet gratis occupare membranas. Simili quoque ratione plures historiæ de nonnullis Sanctis, quas iidem curiosi et forte minus bene intelligentes rubricas hujus Libri et Chori Zagrabiensis multis Breviariis addiderunt, etiam prætermissa sunt: veluti de sancto Antonio: de sancto Paulo primo Eremita: de sancto Elia Propheta: et multis aliis Sanctis, quorum historiæ in *prædicto originali*, aut in Antiphonario Chori Zagrabiensis minime habentur, quin imo nec debent adverti; quia talia festa ut plurimum sunt aut trium lectionum, aut memoriæ, quædam vero non sunt etiam memoriæ. Item quia omnes iste peregrinæ historiæ incultissimo stilo sunt compositæ, et tandem successive per ignaros scriptores incorrectissimæ scriptæ, et ideo non sunt curandæ."

Tko sva ova mjesta nepristrano i bezpredsudno pročita, mora priznati, da je biskupija zagrebačka primila svoj posebni obred od njekakove *Gorice* ili *crkve goričke*; da je u istoj biskupiji izvan obreda goričkoga bilo strogo zabranjeno rabiti rubrike i običaje *drugih crkvah i biskupijah* kao *strane* i neobične; i da je još u drugoj polovini petnaestoga stoljeća, kada je, kako ćemo vi-

djeti, prvi put bio tiskan breviar zagrebački, bila jošte poznata *izvorna knjiga gorička*, koja je istomu breviaru služila za maticu.

To je svladalo i Krčelića, te je svoje prvašnje mnienje o postanku zagrebačkoga obreda promienio. U svom kasnijem djelu „De Regnis Dalm. Croat. Sclav. notitiæ præliminares“ spominjući darovnicu kralja Bele IV. od 1. Siečnja 1224., kojom Radi i njegovoj braći poklanja zemlju Klokoč (Klokoche), te navodeći iz nje rieči „qui de filio Jobagyonum S. Regis de Goricza oriundi fuerant,“ nadostavlja.

„Porro *Goricza*, a qua Archidiaconatui in Ecclesia Zagrabiensi nomen, si moderna non est Goricia, celebris olim locus, in limitibus Sclavoniæ a Croatia, fuit. Hoc demonstrant tam Diplomata, in quibus Comes Goricensis inscriptus legitur, ut in hoc *Boncelaus Comes Goricensis*, quam et Missalia vetera Zagrabiensis Ecclesiæ, ubi initio *Liber iste Missalis* itd. (kako gori). Item in Breviario inter Rubricas Breviarii: *Finis Rubricæ* itd. (kako gori) ut Goricza clarissimus olim locus fuisse appareat. Sane Goricensis Ecclesiæ, secundum cujus Rubricas Zagrabiensis Ecclesia staret, quod scirem ego scriptorum nostrorum nullus vel mentionem injiceret, quam nihilominus fuisse antiquam, Missale cum Breviario evincunt. Cæterum cum Bela IV. testetur, Radus cum fratribus procedere ex filiis Jobagyonum S. Regis, ex loco Goricza, non solum evenit S. Regem Stephanum Sclavoniam hanc superiorem tenuisse, verum damnari nequit opinio illa, vivente Geysa, Sanctum Regem Stephanum Ducem Sclavoniæ hujus fuisse.“ [1])

Na drugom mjestu piše o crkvi zagrebačkoj „Habet particulares ritus: Missale, Breviarium, Graduale, Antiphonarium, ac ut ajunt Rituale Missali adjunctum. Hæc omnia ab Ecclesia olim *Goricensi* accepit, de qua Ecclesia altissimum est apud Scriptores nostros silentium.“ A malo niže tvrdi o istom obredu: „Existimo sane, si quis Ritus Ecclesiæ hujus Zagrabiensis Veteres describendos susciperet cum combinatione Rubricarum, non solum de hac Ecclesia, sed ab orbe erudito multum mereretur.“ [2])

O istom obredu kaže još ovo:

„Animadvertendum insuper pag. 103. relatum haberi, Goricensis Ecclesiæ ritum Ecclesiam Zagrabiensem assumpsisse. Goricensem hanc Ecclesiam esse modernam Goritiensem, assertioni nulla est reperire fundamenta. Proinde an vetus Goricensis non sit, fueritque olim Modrussiensis, a qua ut viciniore, et Spalatensis Archiepiscopi, Ecclesia Zagrabiensis ritus sacros recepit, neque negare, neque dicere audeo. Communitas Draganich in suis metalibus habet: *iret subtus monticulum, in vulgo in Szveta Goricza vocatum, et pertingeret ad magnam stratam publicam, ducentem a Civitate Modrussæ, versus Civitatem Zagrabiensem.* Hæc videntur distinguere Goricam a Modrussia. Interim illud in *Szveta Goricza*, hoc est Sancta Goricza, indicat Ecclesiam S. Regis Stephani isthic fuisse, (?) cujus mentio superius in Synodo,*) cum natio hæc nomine Sancti

[1]) Notit. praelim. pag. 103.
[2]) Ibidem pag. 415.

*) Ta sinoda, na koju se ovdje Krčelić poziva, jest spljetska od god. 1185 Iz te sinode navodi on ove rieči: „*Ecclesiae vero S. Stephani Regis, et Capellae nostrae in honore S. Joannis Evangelistae, quam nos manu nostra consecravimus, hanc ordinationem facimus, quod ei post Archiepiscopum nullus praesit, nisi Sacerdos ei ordinatus, cui hos reditus communi voluntate fratrum ibi assistentium concessimus, Vineam unam in Biaci*“ etc. — a izvodi iz njih ovo: „Si olim, uti relatum nobis est, Modrussiae erat Ecclesia S. Regis Stephani, cum mons non procul a Modrussia, nunc quoque *Capellae vocatus*, a Capella olim S. Joanni Evang. consecrata, sit; consequi necessum est: Modrussiensem Ecclesiam sic relictam fuisse Spalatensi, ut post hunc sive Archidiaconus, sive Praepositus ad eam ordinatus, eidem Ecclesiae praeesset; hinc quia proprio destituta fuisset Episcopo, Episcoporum Modrussiensium memoriae non sunt requirendae. Conjecturas praemissas roberat quoque, quod ordinato ad eam Sacerdoti *Biacy* fuerit vinea assignata, quam Modrussiensis in territorio Biacsiensi, haud adeo remoto, cultivare poterat.“ — Sve te konjekture zajedno s posliednjim razlogom, kojim jih podkrepljuje Krčelić, bez svakoga su temelja. Rieči, koje navodi on iz sabora spljetskoga, glase o crkvi sv. Stjepana kralja i kapeli sv. Ivana evangj., štono se nahode u diecezi spljetskoj, a nipošto o Modruši i Kapeli. O tom se je mogao, pače morao bi se bio na prvi mah uvjeriti sam Krčelić iz istih saborskih spisah, na koje se poziva, i koje je čitao u Farlatu, navodeći mu broj knjige i strane. (Tom. III. pag. 214.) Samo malo redakah iznad riečih, Krčelićem navedenih, čita se: „Corbaviensis Episcopus habeat Sedem suam in Corbavia, et habeat has Parochias Corbaviam, Vinodol, Bussan, Novigrad, Presnic (Drežnik?), Plas, et *Modrussam*.“ (Ibidem.) Dakle nadbiskup spljetski nije crkvu u Modruši sebi pridržao; jer ju je u istoj sinodi pridielio biskupiji krbavskoj, koju je u toj sinodi upravo podignuo, i posvetio joj za prvoga biskupa mladoga ali čestitoga kanonika spljetskoga Matiju Marutu. — Da mu nije osnovana ta konjektura, mogao, pače morao se osvjedočiti Krčelić još iz onih riečih spisah saborskih, koje neposredno sliede izza po njem navedenih, a to su: „(Vineam unam in Biaci), quam a quodam Tragurino filio Firmini Calogeorgii, justitia dictante, *judicio Pirsemiri tunc Traguríi Comitis* recepimus, cujus causae praestaldus est Cerne filius Cipriani. Testes sunt Petrus Jupanus filius Gregarelli, et Martinus de Benedicite, et alii quamplures; et itidem in Biaci terram ad duos boves, Bovem et Vaccam.“ (Ibidem.) Krčelić kao dobar jurista znao je sigurno, da knez trogirski nebi bio mogao nadbiskupu spljetskomu dosuditi vinograda, koj bi bio ležao kod Bišća (Bihača) na Uni, dakle izvan područja trogirske sudbenosti. Nećemo reći, da je baš navlaš prepustio navesti sliedeće rieči, kojimi se njegovo mnienje pobija. Ali budući si on bio a priori preduzeo na svaku ruku dokazati, da je sv. Stjepan gornju Slavoniju već bio predobio, pače da je još za života otčeva njom kao vojvoda vladao, navraćao je na tu svoju miljenicu misao sve, štogod joj je služiti moglo, pa kod toga uz preveliku revnost nije bio onako oprezan, nepristran i kritičan, što je u mnogom drugom obziru liepo zasvjedočio. — Prevario se na tom mjestu Krčelić i u tom, što je u saborskih spisih napomenuti *Biać* držao za Bišće na Uni; premda se i u tom slučaju nebi nikomu izplatio trud, kad bi iz Modruše išao tja u daleko Bišće obradjivat vinograd i oranicu. Onaj Biać nije grad Bišće u današnjoj turskoj Hrvatskoj, već mjesto medju Spljetom i Trogirom, gdje su knezovi i kraljevi hrvatski kadšto stanovali. Ovaj Biać oduzeo je god. 1207. kralj Andrija II. Trogiranom i dopitao ga nadbiskupu spljetskomu Bernardu, nazivajući ga u dosudnici, čuvanoj u arkivu spljetske crkve, „Praedium Regale Biach.“ Ovdje je izdao knez Trpimir već prije navedenu povelju crkvi spljetskoj od 4. Ožujka god. 837. (Actum in loco, qui dicitur Byaci). Ovdje je dne 28. Rujna (IV. Kal. Octobrium) 892 izdao i knez Muntimir svoju povelju na korist prvostolne spljetske crkve sv Dujma i Anastazija (Actum est in Biaci). Na kraju ove povelje poslie podpisanih svjedokah dodao je kasnije knez: „Sequenti autem die, quae est III. Kal Octobris, veniens ego saepe fatus Dux in Civitate Spalati ante Sanctorum dictorum altaria“ itd. (Farlati Illyr sacr. T III. pag. 82. 83. — Lucius (Schwandtner Script. T. III.) pag. 104—106.) Tko uzme u

Regis D. Stephanum designet, ut nunc etiam Cathedralem Zagrabiensem exprimat *Szveti Kraly,* hoc est S. Regis Stephani, sub cujus titulo et B. V. M. consecrata haberetur." *)

(Nastavit će se.)

Župnik.

(Dalje.)

„Vidim da želite čuti cielu poviest mojih patnjah," reče župnik; „slušajte ju dakle ovdje, jer izim crkve neznam mjesta, gdje bih ju mogao pripoviedati s većom utjehom i s većim uzdanjem u volju Božju. Ali uzpregnite srce, te se neljutite odveć na one, koji su mi toliko i tako bolnih zadali ranah. Pripišite to radje slabosti ljudske naravi, koja svagdje tako radi, kad se iztrgne iz jarma zakonah Božjih. Uvažite, da ovdje zauzimam mjesto šibana, razpeta Odkupitelja, da kao griehom obtršeni sluga nisam veći od učitelja nevinoga; uvažite napokon, da danas nakon osamnaest stotinah godinah plod spasa kao i onda na gori Kalvariji isto tako visi na drvu križnom. U svakom vieku upoznao je sviet, da su ga pojedinci, uzdignuvši se visoko nad suvremenike svoje, budi silom budi duhom na uzdu i u okove metali, krojeć mu zakone i nauke. Ali i ti su muževi ostali samo ljudi uz svu slavu, sjajnost i vladarsku moć. Sviet jih je sudio i glaseć slavu njihovu ipak jim nije dosudio više, nego običnu mjeru naravi ljudske. Boga svoga upoznao je sviet u sramotnoj smrti na križu. Ali Bog taj pao bi u zaboravnost, častni taj križ spao bi na jednak stupanj s mnogimi sjajnimi velikani svieta, za koje već davna nitko nezna, djelo spasenja ostalo bi nesvršeno: da se nije presveta Trojica u svom neizmjernom milosrdju postarala za to, da bude po sve vieke na zemlji vjernih nasljednikah Krsta Gospodina. Ta presveta Trojica izabire si ljude dobre volje, te kriepeć slabost, usavršujuć nedostatke, praštajuć bojazljivost njihovu, podaje jim kalež mukah, zapovieda jim stupati na goru Kalvariju. Pa kad je ruganje stigne, kad jim krvavi znoj iz čela probija, kad jim drvo križa uda razpinje, a iz boka jim se krv i voda ciedi — tad ponavljaju oni djelo križa te otvaraju i razbojnikom nebeska vrata. A mučitelji njihovi dozivajuć se, govore: u istinu, oni nas ljube, u istinu, oni usried nas čuvaju zakon onoga Boga, koj je za odkup svieta podnio smrt. Vjerujte mi, prijatelju ubogoga Lovre, moje jošte jako sebično srce nije počutilo podpune slasti takove žrtve, ali sam je ipak toliko okusio, da mogu reći: Blaženi, koji nose križ. Oni bo ljube, i čim su k žrtvi pozvani, dobili su jur dar ljubavi od Boga, one nepredobitne ljubavi, koja pobjedjuje smrt, ma se i cieli sviet proti njoj dignuo, neiztrgne joj nutrnjega njezina blaženstva. Imajući ljubav imaju i vjeru, a po vjeri i nadu, te bolja njihova čast t. j. duh neprebiva više na zemlji. Umiren je putnik, ma mu jošte daleko bio cilj, samo kad cilj taj vidi, te je sjeguran, da će se donj domaći. Svaki ga korak privodi sve bliže k cilju vječnoga pokoja. Možda je i ranjen, možda i krv lije, ali što zato? On vjeruje, nada se, ljubi te je opojen srećom, što ljubi braću svoju i za nju trpi. To je sreća, koje mu nemože ugrabiti nikakva ljudska nezahvalnost.

Edmundi darova Bog neprocienjen dar takove ljubavi. Poznala je dobro cienu neumrlih dušah, te bi, da spasi jednu jedinu, rada bila žrtvovala život. Otajstvene rieči izvirale bi iz njezina srca razgovarajuć se sa mnom po večerih o milom Bogu, te ja bogoslov i doktor slušao bi od nje stvarih, kojih jošte nisam znao. Medju ostalimi kriepostmi goraše vrućom pobožnosti prema presvetoj Bogorodici, toj zaštitnici svih odabranih dušah; njezin razgovor mogao bi se nazvati tumačenjem onih riečih sv. Bernarda: Omnia per Mariam. (Sve po Mariji.) Stekav si, kako jur znate, prijateljstvo njekojih djevojakah, nastojala je spojiti je u malu bratovštinu. Tim postiže bar tu radost, da je kod sv. mise vidjala bar sedam do osam osobah. O, kako sam radostno pozdravio taj početak nove dobe. Edmunda zamislila jur tisuću krasnih osnovah. U duhu je jur vidjela, kako vode matere djecu svoju k meni, kako se kćeri udavaju i popravljaju svoje muževe. Skrbeći se za popravak i povećanje kapelice majke Božje, radila je dan i noć, kako bi žalostnu biedu i siromaštvo mile kapelice bar ponješto zakrila kakovim uresom. Ali krasni ti sni netrajahu dugo; bili su prerani, a uboga Edmunda nije se imala dočekati toga, da se obistine. Prijateljice njezine zanešene njezinimi riečmi, opetovale bi je po domih svojih. Stadoše se ugibati nećednim sastankom, u koje su prije dolazile, nemareći za smieh i lakrdije. Tim rastijaše razdraženost u naših neprijateljah, dok nije našla napokon način, da svlada te djevojke. Ne samo da su na novo stali obsipavat uvredami mene, već navališe i na moj život, te, što sam držao za nemoguće, ni Edmunde nepoštedi ljuta kleveta. Jednoć podmetnuše mi njeku pjesan od Berangera, koju je prekrojila vještija ruka od seoske, na me i na Ed-

---

obzir, kako je razdaleko Bišće od Spljeta, uvidit će, da nebi bilo nikako moguće dan prije izdati u Bišću povelju i dati ju podpisat po sviedocih, osamnaest na broju, a već sutradan doći u Spljet. — Još u potonjih pismih spominje se *Biack*, a danas, kako čujemo, samo je maleno seoce, gdje su njekada stajali bieli dvorovi knezovah i kraljevah hrvatskih.

To, što ovdje malo obširnije navedosmo, neka bude ne samo na razjasnjenje pitanja, o kom razpravljamo, nego i na opomenu, kako se oprezno valja služiti djeli Krčelićevimi. Bože sačuvaj, da bi htjeli išta umanjiti velike zasluge Krčelićeve, koje si je silnim trudom stekao za našu domaću poviest, i koje tim više cienimo, čim je od nezahvalnih sudobnikah upravo radi tih poslovah više nevoljah i progonstvah prepatio. Ali istini za volju reći nam je, da je Krčelić uz svoje vrline imao i njekih predsudah, poimence što se tiče starjih odnošajah trojedne kraljevine napram kraljevini Ugarskoj, kako se to može primietiti i iz njegova predgovora u Notit. praeliminares. Timi predsudami zaokupljen dao se kadšto zavesti na zaključke i tvrdnje, koje nemogu podnieti nepristrane kritike.

*) Notitiae praelim. pag. 464.

mundu. — Mogao sam sjegurno predvidjeti, da će se **bezstidni** ti stihovi brzo razširiti po župi i da će je djeca pjevati. S toga odlučih odstraniti Edmundu, bez toga već njeko vrieme bolujuću. Ali bilo je jur kasno — zasjeda bijaše jur izvedena. Što sam ja istom natucao, to je Edmunda već znala. Čim su se prijateljice njezina prijateljstva odrekle, okaniv se je kao osobe sumnjive, požuri se jedna od njih, i priobći joj, neznam s kojega razloga, sve te glasove. Udarac taj nepromaši cilja; ranio je smrtno. Jedino napor svih duševnih silah i ljubav prema meni bijaše podobna, da uzdrži u životu tu nevinu djevojku. Da mene neraztuži i opet da nebude prisiljena ostaviti okuženi taj zrak, gdje su joj uvriedili poštenje, mučaše i umirajući polahko. Gadnu tu pjesan nalazila bi svagdje. Na šetnji slušaše ju za sobom mumljati ili izza ogradah odjekivati. Ili sam po danu se udaljio ili noćju zaspao, sakupljali bi se mužkarci, ženske i djeca pjevajući zloglasnu tu pjesan pod njezinim prozorom, upravo pod onom strehom, koju je dala načiniti za zaklonište sirotinji. Bez prestanka turahu pakleni taj mač u njezino srce, bdila ona ili spavala. Vidjeli su, da umire — ali neprestaše. Dapače, biste-li mi vjerovali? jednoć, kad se je samotna u hramu molila, stupi pred nju njetko — njegova mi imena nekaza nikada — te neobziruć se na sveto mjesto, bez smilovanja nad njezinom slabosti tako je dugo te sramotne, klevetne stihove pjevao, dok nije pala u nesvjest. — O, nemoramo-li se moliti, vruće moliti za pjesnika, koj je sastavio mrzku tu pjesan. On bez dvojbe nezna, kako je okrutno oružje dao u još okrutnije ruke svim prostim vjerohulcem. Zar sam ja možda jedini svećenik, kojemu će u dužnosti i zvanju tim načinom smetati? Zar je možda Edmunda jedina žrtva zlobne njegove šale, te striele otrovnije od zmijina ujeda?“

„Priobćiv Edmundi, da me skrb za njezino zdravlje sili drugdje joj stan potražiti, odgovori mi: „Dragi striće, dobro znam, što vas je na to dovelo. Ali promislite, da ću kamo se god obratim, svakamo, sa sobom ponesti onu bol, koja mi ovdje život podkopa; s toga neodsudjujte me na to, da udaljena od vas umrem. Uvažite ujedno, da odlazak moj klevetam ne samo konac nebude učinio, već će jim prije dati nova podnjeta. Poštenje moje nalaže mi ostati ovdje i onda, kad bih znala, da ću drugdje ozdraviti; jer napadaj na moje poštenje jest nasrt na čast Božju. Odlučimo se dakle velikodušno na žrtvu, svladajmo i taj posljednji nasrt pakleni budi za života budi bar izza smrti.“ Ovi razlozi nepokrenuše doista mojom odlukom; ali prije nego što sam sve uredio, da joj pripravim kakovo utočište, tako preote mah bolest, da nije bilo moguće na odlazak ni misliti. Edmunda poruči svojim prijateljicam, da jur smrt očekuje, te jih prosi, nebi-li došle k njoj, da jim reče zadnji s Bogom. Došle su skoro sve, kako sam vidio, bijaše najbolje tronuta ona, koja joj je prvi udar zadala bila. To je Edmundu vrlo tješilo, te mi reče, da će ova djevojka biti uzorom cieloj župi, što se je, kao i mnogo, što je prorekla, obistinilo. Bez naricanja, bez tužbe, bez ikakove potvore na koga stavila je prijateljicam na srce svoju čast i dobar glas. A zatim govoraše o svetoj vjeri tako vatreno i ljubežljivo, da su joj sve plačuć obećale, da će opet polaziti crkvu i da neće nikada više zaboraviti na put, koj onamo vodi. I održa rieč.“

„Što sam svećenikom, bio sam mnogo kod bolestnikah, vidio sam dakle, kako je krasna smrt kršćanina; ali nevidjeh ljepše od smrti te nevine djevice. U istinu ona bijaše žrtva mirisna, žrtvujuća se radostno i mirno. „Mili striće, reče, ostavljam vam tajni svoj imetak za popravak kapelice bl. Dj. Marije. Ohrabrite se. Jošte malo, a vi ćete pobiediti. Mislim, da mi Bog zapovieda tako vam govoriti. Mnogobrojni su neprijatelji vaši, ali neće vas svladati. Činite jim dobro.“ Opetujuć rieči: „Činite jim dobro,“ usnu u Gospodinu. — Tko je to ovu djevojku naučio? Tko ju je naučio govoriti sa sv. Pavlom: „Činite jim dobro?“ Samo tri rieči, ma u kojih se nalazi sva mudrost svetih, sva savršenost evangjelja, cielo otajstvo Božje, pred kojimi propada sva bjesnoća i nasrt pakla. Čovjek se može protiviti svemu, i razboru i sili i znanju i kazni: ali dobru, što mu ga izkazujem, neće odoljeti. Ono će mu otvoriti oči, omekšati srce a gnjev potišiti. Tu je uzaludan svaki odpor, badava se proti njemu odieva zloba oružjem, kojim bojuje proti pravdi, razumu i čudesom. Ljubav razbija željezni oklop te si krči put do sviesti, koja se mora predati, jer je Bog rekao: „Beati mites, quia possidebunt terram.“ (Blaženi krotki, jer će posjedovati zemlju.) Pa s toga i nastoje neprijatelji crkve svom silom, da joj zabrane činiti dobro.“

„Edmunda je odišla s ovoga svieta u vječnu blaženost. O tom me je uvjerila tajna moć, izlazeća bi reć iz njezina liesa. Tu u toj sobici molio sam se kraj njezina mrtva tiela cielu noć. Ćutio sam tugu neizmjernu, ali u toj tuzi nalazio sam neslućena nikad mira i utjehe. Nikad se nisam ćutio tako jakim, da podnosim breme od Boga poslano. Nikad nisam ćutio manje napasti na roptanje i nestrpljivost nego-li sada. Počeo sam molitvom za njezinu dušu, a svršio sam molitvom za njezine protivnike.

I to sam držao za djelo njezine molitve u nebesih, što joj se na pogreb sakupilo veliko množtvo naroda, dà slušahu i pogrebno slovo. Ovdje ondje zablista i po koja suzica, a čuo sam tajnih uzdisajah i jecanja. Kleveta zašuti pred žrtvom svojom, a ja sam se nadao, da je napokon ipak popucao led oko srdacah mojih ovčicah. Ali Bog je htio još jednu žrtvu od mene — a nije me našao tako odana kao prvi put.“

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Svečanost gospodnjega uzkrsnuća na veliku subotu pod večer, a na prvi dan uzkrsa službu Božju prije i poslie podne ovršio je i ove godine u prvostolnoj crkvi glavom uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup. Poslie velike mise na uzkrs propoviedala je nj. uzoritost o uzkrsnuću duše, poučiv u svagdanji život duboko zasiecajućim dušobudnim govorom svoje mnogobrojno sakupljeno stado, u čem sastoji život i smrt duše, i kako nas silno poziva i nuka uzkrsnuće Gospoda našega Isukrsta, da kloneći se svemu, što duša ubija, nastojimo živiti životom duševnim.

— Dne 25. t. m. umro je poslie duge bolesti Ivan Kovačević, podarcidjakon kotara pakračkoga i župnik u Gaju.

— Ovih danah izišla je trudom i troškom „Sbora duh. mladeži zagrebačke“ nova knjižica za mladež s naslovom: *„Ružica Garička“* i *„Drveni križ“* — dvie ugodne pripoviesti za roditelje i djecu po Krištofu Šmidu. — Obe pripoviesti prenešene su u naše krajeve, a pred svakom je po jedna slika licah u narodnoj nošnji. Ime pisca jamči za vrlinu stvari, a ime sbora za prenos. Ciena joj je udarena vezanoj na 30 nč. Veći je nješto i oblik i obseg, nego ikojega prvašnjega spisa, s toga se morala povisiti i ciena; ali je ipak malena, ako se uzme na um, da kod nas svaki drugi podhvatnik manju knjižicu prodaje u dražu cienu nego je ova. — Od prije izdanih knjigah ima jošte isti sbor na prodaju, „Sačuvana nevinost“ ili Otac Marko i „Crkvica“ po 22 nč.; „Blizanci i Triešnje“ po 20 nov. Drugo je do njekoliko komadah „Genoveve“ i „Badnjaka“ sve razpačano. — Porad veoma slabe prodje prekoristne i učitelju i učeniku knjige „Goffine“ prinukan je sbor obaliti joj cienu sa 80 na 60 novč. Sličicah poznatih ima jošte od svake vrsti.

Iz Ljubljane. Vriedni g. Franjo Pirc, rodom Kranjac, a misionar u biskupiji sv. Pavla u državi Minesoti u Americi, vratio se u svoju domovinu. Golema nestašica poslenikah u tamošnjem vinogradu gospodnjem prinuka toga 78-godišnjega, ali po svoj starosti još krepka, tielom i dušom zdravoga starca, te se zaputi u Europu. Njemačkom prolazeć obeća mu više svećenikah, da će s njim poći u misionare. Za sada čeka od njih pisma. Podje-li mu za rukom dobiti više pomoćnikah, smiera ravnim putem, kuda je i došao, natrag na svoju misiju; a nebude-li to, morati će se zabaviti u Francezkoj, nebi-li ondje koga dobio. Pirc ima osim 4 velike misije bielih katolikah, još i 6 kotarah, gdje stanuju divlji Indijanci, koje istom valja obratiti. On je jedini ondje, koj govori indijanski, te po takovu svim desetim misijam u svojoj težkoj starosti nemože odoljevati. Badava je prosio svoga biskupa Tomu Grace-a za pomoćnike; jer dobri taj biskup ima 111 misionskih župah, a samo 20 svećenikah, uz to je siromašan tako, da jedva sam živi, a kamo-li da bi još podupirao druge misionare. S toga je Pirc poslan u Europu od biskupa, da potraži revnih svećenikah za indijanske i njemačke misije, ili barem bogoslovah za tamošnje skoro utemeljeno sjemenište, k tomu kakove tvarne podpore, osobito misne oprave. Neima dosta ni crkvah ni misionskih stanovah, a želja je Pircova, da sagradi barem sedam novih crkvah. Imao je odputovati natrag jur oko polovine Veljače; ali je morao odgoditi put, dokle mu se pripravi družba sakupljena medju zemljaci. Dobio je iz ljubljanske biskupije svećenika Jos. Ruha i 3 bogoslova; iz goričke nadbisk. 4 bogoslova i dva gimnazijalca iz 5. i 6. razreda, a iz Paderborna 6 bogoslovah. Ljubljanskih gimnazijalacah ponudi mu se množina, te i njih odluči uzeti njekoliko; ali jim uzkrati oblast putni list, valjda sbog vojačtva — sbog česa-li? Za to vrieme hodao je vrličina starac po svojoj domovini pohadjajuć stare svoje znance i propoviedajuć. Svagdje ga primiše s najvećim veseljem, kako to krasno u više listovah piše izvrstna „Zg. Danica“; a starac se javno u istom listu zahvalio zemljakom na neobičnoj toj ljubavi. U ponedjeljak 14. t. m. ob noć zaputi se on s imenovanom družbom u Beč, od kuda će što brže u Ameriku.

Kad stignu onamo, g. Pirc okrenuti će k svojim misijam u Krowing, a bogoslovi ostati će u sjemeništu sv. Pavla, gdje je stolica biskupu. Pred odlazkom pohodi još u Trstu osobitu misionsku milostnicu gospodju Pepel, a na povratku reče uz put na Vrhniku tri propoviedi. Obeća, da će što češće pisati od onuda, što će mu, kako reče, od sada laglje biti; jer će uz njega biti više zemljakah. Takodjer će „Zg. Danici“ pošiljati jedan katolički list iz Amerike, kojemu je i on dopisnik iz svojega kraja; a ova njemu po dva broja svojega lista, neka znadu u dalekom svietu, kako je kod kuće. Ovom prigodom, kad je baš govor o amerikanskom misionaru, budi spomenuto i ovo. G. amerik. mis. Chmelíček piše iz Čestera u altonskoj biskupiji, da je takodjer od tuda bisk. tajnik Jansen u Europi ter traži čeških i poljskih misionarah. Iz toga pisma u „Hlasu“ vidi se, da je čeških duhovnikah u Americi mnogo.

Iz Beča. Spominjati će se jošte čitatelji, kolika je graja bila prije tri godine dignuta na „gospodarstvo“ duvnah 3. reda sv. Franje u videnskoj bolnici, a poimence list „Medicinische Wochenschrift“ koliko donese proti njim čitavih znanstvenih razpravah, dokazujuć jim nesposobnost za dvorbu bolestnikah, što su opet židovske novine vierno prihvatjale te dalje sa zlobnim veseljem trubile u sviet. — Ali sada stižu viesti, da je takodjer iz Berlina odišlo šest sestarah Karla Bor., a tako trećakinje sv. Franje iz Ahena, Kolina, Moguncije,

iz Trevira pako njih osamnaest odišlo na ratište ranjenikom u pomoć. Povrh toga 9. Veljače piše još „Fremdenblattu“ dopisnik iz Kiela ovako: „Danas stiže ovamo šest milosrdnicah iz Monastira, zaklade nadb. Klementa Augusta, što si jih je pruska vlada od ordinarijatah izmolila, a jučer već stigoše franjevke i ostale iz Trevira ovamo, od kuda jih dalje sprovedoše pruski bojni duhovnici. U krimskom i talijanskom ratu učiniše ove družbe veoma koristnih uslugah, ali će i ovdje imati prostrano polje za posao; jer dvorbi bolestnikah, premda se mora priznati požrtvovanje ovdješnjih gradjankah, manjka još vrlo mnogo toga.“ Eto — to su one iste sestre, koje u Mogući htjedoše vrći na smieh i ruglo, i one iste franjevke, za koje su dokazivali u Beču, da su za dvorbu bolestnikah, osobito mužkaracah, skroz nesposobne! — A danas moli za nje tja protestantska vlada, da ubogim ranjenikom u Holštajnu i Šlesvigu dojdu u pomoć. Zar to nije ironija udesa?

Iz Augsburga. Dugo izgledani dometak ka kongrui katoličkim župnikom stavljen je tada njegda u tečaj. Župnikom kotara augsburžkoga, kojim je dohodak izpod 700 f., stiže uputnica, ter ovaj dometak mogu dizati na polovinu ili četvrt godine.

Iz Rima. Svieću, što ju papa na Sviećnicu u provodu nosi, pošalje on svake godine po starom običaju kojemu kralju, kraljici, ili kraljevskomu rodu po krvi. Ove godine dojde Piu IX. u glavu jedna od čudnih mislih, kakove njemu često padnu na um i pokazuju osobitu apoštolsku ćud. Odpremi naime jednoga od svojih kućnih prelatah s nalogom, neka ovogodišnju svieću preda materi zuava Guerina, koja sada boravi u Rimu. Poznato je, da je taj mladi dobrovoljac ostavio izza sebe velik glas svetosti. Prelat donese svieću u prostu sobicu, gdje prebiva dobra ali prosta seljakinja i preda joj dar. Žena nadje se u čudu, primi dar s velikim tronućem, a pohiti što prije te pokaza dar zuavskoj četi.

— Polag papinskoga koledara od ove godine papi je naslov: „Namjestnik Isusov, nasljednik apoštolskoga poglavice, vladajući prvosvećenik (pontifex) ukupne crkve, patriarka zapada, prabiskup Italije, nadbiskup rimske pokrajine, biskup rimski i vladar vremenitih posjedah svete rimske crkve.“ — Od sadašnjih kardinalah ima jih 17 imenovanih još od Grgura XVI., a 45 od Pia IX. 9 kardinalskih miestah (5 titularnih i 4 djakonska) prazno je. Najstarijemu (Ant. Tosti) ima 88, a najmladjemu (Josip Milese Pirone Feretti) rodj. 9. Ožuj. 1817. niti punih 45 godinah — kardinalom je od 1858. Starešina sv. sbora (Mario Mattei) nosi grmiznicu jur 32 godine. — Patriarke jesu 3 iztočnoga obreda: u Antiokiji (za Melkitjane, Maronitjane i Sirce), u Babilonu (za Kaldejce) i u Ciliciji (za Jermene); 7 pako latinskoga obreda: u Carigradu, Aleksandriji, Antiokiji Jeruzalemu, Mletcih, u iztočnoj Indiji i Lizabonu. — Rimska patriaršija obsiže 96 biskupijah, razasutih po svih pet stranah svieta (12 nadb. i 84 bisk.), koje neposredno spadaju pod sv. stolicu. Svega skupa ima 11 patriarskih, 154 nadbiskupske, i 686 biskupskih stolicah. Osim toga ima nadbiskupah i biskupah in part. inf. (31 i 191) s 222 naslova, tako da je sada sa ili bez stolice 965 biskupah. K tomu još obstoji 101 apoštolska vikarija, 21 apoštol. prefektura i 5 apoštol. delegaturah, koje sve spadaju pod Propagandu. — U osamnaest godinah, što vlada crkvom Pio IX. podignuto je s nova 12 prabiskupskih, 4 nadbiskupske i 93 biskupske, dakle 109 stolicah, 15 apoštolskih vikarijatah, 6 apoštolskih prefekturah i 1 ap. delegacija. — Sv. stolica ima za zastupnike kod vladah 7 nuncijah (u Bruselju, Lizabonu, Madridu, Monakovu, Napulju, Parizu i Beču), 3 internuncija (u Haagu, Fiorenci i Rio di Janeiro) i 1 opravnika poslovnoga (u Lucernu); zatim 35 konzulah. Usuprot kod sebe u Rimu ima za zastupnike vanjskih vladah: 3 poklisara (od Austrije, Francezke i Portugalske), 14 poslanikah i opravnikah, (od Bavarske, Belgije, Bolivije, Brazilije, Guatemale, Modene, Napuljske, Nikarague, Pruske, Ruske, San Salvadora, Španjolske, Toskanske i Virtemberžke) i 3 ministra rezidenta (od Holandije, Saksonske i saveznih amerik. državah); zatim 39 konzulah, od kojih većina stanuje u Rimu, a 10 u Jakinu. „Annuarium pontificium“ uzima, kako se samo po sebi razumie, čitavu državu papinsku u pravnom svojem obsegu. Polag njega ima ove godine u pap. državi 3,134,688 stunovnikah. Dieli se na prezidenciju Rim i četiri legacije: Romanju, marke, Umbriju s Primorjem i Kampanju.

Iz Englezke. Katolička vjera napreduje dnevice. Tomu za dokaz evo opet primjerah. Liverpolsko, gradsko vieće opredieli jednoglasno katoličkomu svećeniku za tamnice 300 šterlinah plaće. Nova stolna crkva u Plimavtu nemogaše obseći svih viernikah, kadno jim kanonik Parsej Marsfield, vrativ se iz Rima, na široko razlagaše ljepotu vječnoga grada i oduševljenost, kojom Rimljani svakom prigodom pozdravljaju papu i kralja, te tako javno pokazuju, kako je tašto izdajstvo njekolicine neprijateljah sv. crkve, koji si uglaviše, da su oni sve rimsko gradjanstvo. — U Croydonu posvećena je opet jedna kat. crkva.

Molba.

Prečastnu i poštovanu gospodu predbrojnike na
„hrvatske pučke propoviedi“
u Bosni, Hercegovini, Dalmaciji i Slavoniji, koja sveudilj još predbrojnine platila nisu, a knjige su već odavna primila, najuljudnije molim, da mi dužne novce čim prije poslati izvole, budući je od razaslanja zadnje knjige već gotovo godina danah na izmaku.

U Zagrebu 20. Ožujka 1864.

A. Jakić,
vlastnik tiskarne i knjižare.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 14. **U ČETVRTAK** **7. TRAVNJA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slavenska liturgija i bogoslužni jezik biskupije zagrebačke.

II.

(Dalje.)

Vidi se iz Krčelićevih, u zadnjem listu navedenih riečih, da on nije pravo znao, gdje bi imao tražiti *Goricu*, koja se spominje u liturgičnih knjigah biskupije zagrebačke, i od koje steče obred zagrebački ime *goričkoga*. A sbilja veoma je bilo težko i u njegovo vrieme, a nije lakše ni sada to točno opredieliti, pošto o tom svi naši stariji spisatelji mramorkome šute. Toliko se ipak s priličnom izvjestnošću može već sada reći, da se ta Gorica neima tražiti izvan starih granicah biskupije zagrebačke, i da tu na nikoju sadanju Goricu misliti nevalja. A gdje dakle da se traži unutar starijega obsega biskupije zagrebačke ta Gorica? Na to pitanje neznamo u ovaj par onako točno i izvjestno odgovoriti, kako bismo željeli. Smie-li se vendar u toli zamršenom pitanju nagovieštati, reći ćemo, što o njem nagadjamo.

Budać se obred zagrebački zvao inače *gorički*, to nam, sudeć po sluhu, najprije svraća pozornost na *arcidjakonat gorički* biskupije zagrebačke.

Sbilja u starija vremena zauzimaše arcidjakonat gorički (Goricensis ili de Guerche) znamenito mjesto u biskupiji zagrebačkoj toli svojom razgranjenošću, koli i ugledom svoga arcidjakona. Ovaj je u svom arcidjakonatu stanovao, te njim upravljao kao kakov vicarius foraneus. Njeki od arcidjakonah goričkih imali su i naslov županah topličkih (topuskih). U prvoj polovini petnaestoga vieka spominje se pod biskupom zagrebačkim Ivanom IV. Albenom (1420—1433) u onodobnih listinah Archidiaconus Goricensis Joannes kao „Comes Toplicensis." *) Oko sriedine istoga vieka pod biskupom zagrebačkim Baltazarom [1]) navodi Krčelić iz onovremenih listinah arcidjakona goričkoga Jakova s dodatkom „Comes Toplicensis." [2]) Iz ovoga naslova izvodimo, da su ti arcidjakoni bili župani županije gorske (Comitatus de Gora, piše se i Gara), koja se hrvatski imala zvati i gorička ili s toga, što se može biti kraljevski grad Gora blizu Topuskoga [3]) zvao i Gorica, ili s toga, što je u istoj županiji bilo više Goricah. Župani gorski pisali su se latinski „Comites Goricenses," kako to svjedoči i u zadnjem listu navedena darovnica kralja Bele IV. od 24. Prosinca [4]) god. 1224. o zemlji Klokoč, u kojoj su medju inimi svjedoci podpisani kao „terræ indigenæ:" „Herebertus Abbas Toplicæ" i „Boncellaus *Comes Goricensis.*" [5]) A budać je kraljevski grad Gora ili Gorica bio blizu Toplicah (Topuske), zvao se i toplički (Regium castrum Toplicense) [6]); pa tako Comes Toplicensis isto je što i Comes Goricensis. — Spominjući znamenitije arcidjakone goričke, nesmijemo můkom mimoići arcidjakona goričkoga Ivana (Joannes Archidiaconus de Guerche), koj se kao najstariji pisac crkve zagrebačke i kao branitelj pravah kaptola zagrebačkoga proslavio, i oko god. 1353. preminuo; o njem kaže Krčelić: vir perenni dignus memoria. Toliko o arcidjakonih goričkih.

Što se pako tiče arcidjakonata goričkoga, taj je bio njekada mnogo veći od sadanjega istoga imena. U pomenutoj jur knjizi statutah i privilegijah kaptola zagrebačkoga od god. 1334. opisuje se tadanji arcidjakonat gorički u pogl. 56. ovako:

*) Krčelić Hist. Eccl. Zagr. pag. 166.

[1]) Nije se ovaj biskup zvao niti Baltazar, kako ga zove Krčelić, a za njim Farlati i šematizam zagrebački, niti Timotej III., kako ga imenuje Ritter (Vitezović), već se zvao Toma Hym de Debrenthe; no o tom, ako Bog dá, drugi put.

[2]) Hist. Eccl. Zagr. pag. 178.

[3]) Gl. Književnika sv. I. st. 79. 80.

[4]) U zadnjem listu stoji pogriešno 1. Siečnja.

[5]) Hist. Eccl. Zagr. pag. 326.

[6]) Ibidem. p. 41.

„Goricze vocantur montes Sclavice. Est autem quidam mons magnus in Archidiaconatu Goricensi, ultra fluvium Colapim, supra quo est Ecclesia Beatissimi Confessoris Martini, de quo monte, et aliis ibidem vicinis, denominatur Decimatio de Guerche. Ipse autem Archidiaconatus tres includit Districtus sive Provincias, quæ sunt de nostra Decimatione, quantum ad tres partes, quarta Archidiaconali exclusa. Primus Districtus vocatur *Goricze*. 2dus. Mejurechje et Podgorja. 3us. Metlica, Sihestyan et Sihenberg." [*]) O zadnjim dvoma kotarima reći ćemo samo mimogred, da je kotar drugi brojio tada 21 župu i prostirao se malo ne po cielom današnjem arcidjakonatu goričkom, a stranom i preko njega dosizao u sadanju biskupiju senjsku; a treći je kotar, izuzamši jedinu Vivodinu, odmah za tim odpao od arcidjakonata i biskupije zagrebačke. Ovdje nas najviše zanima kotar *gorički*, kojega se imenom prozvao sav arcidjakonat. Ovaj kotar bijaše od drugih najveći. Imao je g. 1334. 33 župe, od kojih je svih u ovaj par samo jedna, naime Rečica, u biskupiji zagrebačkoj, a sve druge zapremljene su ili narodom iztočne vjere u banskoj krajini, ili su pod turskom vladom, kao što su bivše dvie župe u Cetinu, dvie na ime Klokoča, u Hreznu, Kladuši itd. Valjda radi toga, što su sve župe toga kotara propale, prepustio ih je Krčelić poput drugih kotarah izpisati. No srećom ima presvietli gosp. veliki župan zagrebački Ivan Kukuljević stariji prepis izgubljene kaptolske knjige Statutorum, i njegovom dobrotom bijaše nam moguće doznati za imena župah bivšega kotara goričkoga. Medju njimi tri su, koje se odnose na predmet naše iztrage. To su: *S. Georgii de Guerche, S. Crucis de Guerche*, i *S. Martini de eadem Guerche.* Uzmemo-li u obzir, što Liber Statutorum, kako gori navedosmo, kaže: da se montes zovu slavenski *gorice* (dakle mons=*gorica*); uzmemo-li nadalje na um, što ista knjiga povieda o onom velikom brdu (gorici), s crkvom sv. Martina, od koga nastà ime desetini „de Guerche": to nam neće biti težko razabrati, da „*Guerche*", „*Guercse*" ili, kako kadšto dolazi, „*Gercse*" nije no pokraćeno i pokvareno iz rieči Gorica. To se potvrdjuje i tim, što se gotovo nebrojeno putah čita o arcidjakonu i arcidjakonatu goričkom: „Goricensis *sive* de Guerche," na dokaz, da je Gorica isto što i Guerche, i obratno. — Ima tomu još i drugih podporah. Sibinjanin Janko (Janko Hunjadi), bivši za djetinstva Ladislava Posmrtnoga gubernatorom Ugarske, naložio je god. 1446. banu Janku Székelyu i županom gorskim (comitibus in Gara constitutis), da udovi Ivana Blagaja predadu imanje Šimuna Cudara, zvano Gradec i *Gorica* (possessionem . . cum pertinentiis Gradecz et Goricza vocatam), koje je sam gubernator do tada posjedovao. [1]) Medju župami kotara goričkoga dolazi na 3. mjestu: b. Virginis de Gradecz. — Pod Matijom kraljem bio je Martin Frankopan, suprug Doroteje Blagajeve, kaptolu oteo svu desetinu arcidjakonata goričkoga i silovitom rukom navalio na sisačku gospoštinu. Tužen u Rim i nedošav na sud bude 9. Pros. 1463. obsudjen i izobćen. Posredovanjem nadbiskupa ostrogonskoga naravnao se kasnije s kaptolom, te istomu za nanešene nepravde i štete predao sela Budrovce, *Goricu*, sv. Križ u Bernovcu, a gradić *Gradec* zadržao je poput lena za života, a poslie smrti da pripadne kaptolu. [2]) — Prema tomu dakle bijahu u kotaru goričkom tri župe zvane Gorica, od kojih je, ili jerbo ih je više bilo istoga imena, a tomu idu u prilog rieči: „Primus Districtus vocatur *Goricze*," — ili od Gorice s crkvom sv. Martina, gdje je kaptol sakupljao svoju desetinu, nazvan imenom goričkim i kotar i arcidjakonat.

Ako je dakle ime obreda zagrebačkoga iliti inače *goričkoga* u kakovom savezu s arcidjakonatom *goričkim*, to bi se tomu obredu postojbina imala valjda tražiti u istoimenom kotaru. A kad bi tomu tako bilo, moglo bi se može biti misliti, da je taj u tom kotaru sačuvani obred ostanak stare biskupije sisačke, koju ako su i razvalili divlji Avari, mogli su ipak gdjekoji svećenici u zabitnom kakovom utočištu u kotaru goričkom, ili upravo u kojoj od trijuh župah goričkih sa životom spasiti i crkvene knjige, te, ako i u malom krugu, s vjerom kršćanskom i njeno bogoslužje čuvati te predavati ga svojim nasljednikom. U kotaru goričkom bijaše u ono vrieme, o kom govorimo, i župa „*S. Quirini* de Smechkovich," što svakako opominje na biskupiju sisačku.

No u starije doba bijaše još jedna Gorica u biskupiji zagrebačkoj, s koje se moglo obredu zagrebačkomu nadjeti ime *goričkoga*. To je današnji gornji grad *Zagreb*.

Bit će poznato našim čitateljem, da se stari Zagreb, što su ga razvalili Tatari, prostirao izpod onda kraljevskoga, a sada nadbiskupskoga grada današnjom Laškom ulicom na jugoiztok, na objijuh stranah potoka njekoč Cirkvenica ili Medvednica, a kašnje Cirkvenšćak ili Medvešćak zvanoga. Onaj pako dio sadanjega Zagreba, koj je godine 1242. poveljom kralja Bele IV. povišen na čast slobodnoga i kraljevskoga grada, pisao se latinski *Civitas Montis Graecensis* s dodatkom pone ili juxta Zagrabiam. Iz poveljah Bele IV., danih gornjemu gradu Zagrebu god. 1242. i 1266., kao i mnogih drugih starih listinah znamo, da se brdo, na kom

*) Ibidem pag. 27.

1) Ibidem pag. 174.
2) Ibidem pag. 180.

leži današnji gornji Zagreb, zvalo Greč, Mons Grech, odkud i ime gradu: Civitas Græcensis. Zamjerno je, da se je latinskomu imenu gornjega grada Zagreba gotovo vazda prilagalo: Civitas *Montis* Græcensis ili in *Monte* Grech, što se sigurno nije činilo bez uzroka. Sva je prilika, da je tomu uzrok bilo hrvatsko ime istoga grada, u kom se nalazila besjeda, koju su latinski označivali riečju mons. Budući nam poznato iz gore navedenih riečih iz knjige kaptolskih ustanovah i poveljah od g. 1334., da se u starije doba mons zvao hrvatski *gorica*, [1]) to smijemo već odtud zaključiti, da se Civitas *Montis* Græcensis zvala hrvatski *Gorica* ili s kakovim dometkom ili bez njega. Ovaj zaključak potvrdjuje se tim, što se, kako čusmo iz dostavjernoga vrela, u starijih listinah grad Zagreb kadšto naziva i Civitas *Goricensis* ili naprosto *Goricia*. A da se gornji grad Zagreb hrvatski sbilja zvao Gorica, to nam zasvjedočava Vitezović, koj u svojoj Kronici pod god. 1235. piše: „Ov Kraly (Bela IV.) chinil je zidati Modrusse, y *Gerchku Goriczu vu Zagrebu*, y dal je onem Purgarom, aliti Varasczem velike pravicze.“ [2])

Prema tomu dakle naziv obreda goričkoga neima se tražiti u drugoj, van u Gorici polag staroga Zagreba, a u sadanjem gornjem Zagrebu. Po takovu najbolje se zajedno razjasnjuje i postanak posebnoga obreda zagrebačke biskupije; jer kao što je težko vjerovati, da bi crkva matica bez važna uzroka bila obred i bogoslužne knjige od koje sebi podčinjene crkve primila: tako je usuprot najnaravnije i istini najpodobnije, da se taj obred razvio u središtu i stolici biskupije, te se odtud razprostranio po svih ostalih biskupijskih crkvah.

Ovomu mnienju idu u prilog i sva ona mjesta u bogoslužnih knjigah biskupije zagrebačke, gdje se obred zagrebački naziva goričkim. Na svakom od njih možeš razabrati, da se „Zagrabiensis“ istovjetuje sa „Goricensis.“ To osobito udara u oči u misalu, gdje se kaže: „Liber iste Missalis, secundum ritum et communem observantiam Almæ Ecclesiæ Zagrabiensis, *Goricensis vulgariter nuncupatus*.“ Ove posliednje rieči „vulgariter nuncupatus“ jamačno neznače ovdje drugo, van da se misal, sastavljen po obredu crkve zagrebačke, zvao *pučkim* ili *narodnim jezikom* gorički. Tako n. p. i u presudi nadvornika ugarskoga grofa Nikole Eszterházy-a od god. 1618. o posjedih biskupije zagrebačke čitamo: „Szent Gyorgij (György) *vulgo* Sz. Gyurgij (Gjurgj). . Kápolna *vulgo* Kapella . . Szerdahely *vulgo* Szredica.“ [1]) U tom smislu i kanonik Toma Kovačević piše: „Castrum magnum Kemlek *vulgo* Kalnik vocitatum.“ [2])

Mogao bi se komu opisani postanak obreda zagrebačkoga i imena mu s toga pričiniti sumnjiv, što se Gorica zvao samo gornji grad Zagreb, a stolna crkva zagrebačka nebijaše u njem već u strogo uzetom Zagrebu, komu nedolikuje ime Gorice. — Na taj prigovor možemo primietiti, da se može biti u ono vrieme, kada je obred zagrebački stekao ime goričkoga, ne samo gornji grad, nego i vaskolik ostali Zagreb zvao hrvatski Gorica, — isto onako, kako se kasnije ime Zagreba protegnulo na sve strane grada. No i ako to nestoji, može se u poviesti crkve i kaptola zagrebačkoga naći razlogah, s kojih se obred zagrebački mogao nazvati goričkim i u užjem značenju.

Varao bi se, tko bi mislio, da su kanonici zagrebački od svoga postanka vazda stanovali na sadanjem kaptolu kod stolne crkve. Kaptolu zagrebačkomu poklonio je Bela IV. darovnicom izdanom dne 11. Rujna 1247. u Zvolenu (Zolum) selište ili brdo zvano „Gradicz“ na Greču u to ime, da si tu kanonici dadu sagraditi utvrdjenu kulu, kamo bi u vrieme nužde sebe te svoje i crkvene dragocjenosti mogli zakloniti, a na ostalom zemljištu da podignu sebi i svojoj družini kuće, davši im pravo, da mogu po volji o njih razpolagati. [3]) Jedno i drugo učini kaptol. Dade sagraditi tvrdu kulu, radi koje kasnije imaše mnogo protivštinah s gradjani goričkimi, s kojimi se g. 1422. na dan sv. Margarete prigodom sajma ljuto okrvi. [4]) Uz tu kulu dadoše si kanonici odmah posagraditi kuće, jer još za života Bele IV. bijaše u tadanjoj Gorici a sadanjem gornjem gradu posebna ulica zvana „popovska“, u kojoj su kanonici obitavali. [5]) Kasnije je kralj Ladislav IV. zvan Kumanac na molbu biskupa Timoteja izdao povelju od dne 7. Lipnja g. 1284. na zemljište danas zvano kaptol, na kom su, premda spadaše na stolnu crkvu, prepustljivošću biskupah bani imali svoje kuće i dvor, zvan još kasnije Banski ili Banov dvor. U toj povelji nalaže kralj biskupu, da to zemljište za braću svoje crkve, naime svoje kanonike ima utvrdit dati. [6]) Tek poslie toga vremena počeli su se kanonici iz grada Gorice seliti na današnji kaptol, premda im je već prije biskup Stjepan II. htio uza stolnu crkvu sagradit dati stanove, bivši u izvedenju zapriečen navalom Tatarah. — U to vrieme, dok

---

[1]) U razvodu Stjepana ciele Slavonije bana od god. 1240., izdanom plemiću Porughu o njegovom imanju Tetačiću u županiji ličkoj, napominje se „*Vissoka Goricza* ad montem Dechricta Morskagora.“ (Krčelić Hist. Eccl. Zag. pag. 327.) Kod Samobora ima glavica, koja se zove „Puškena *gorica*.“ Nije-li odtud u kajkavskih Hrvatah nastala rieč *gorice* za vinograd ili trsje?

[2]) Vitezović Kronika str. 93.

[1]) Krčelić Hist. Eccl. Zag. pag. 60.

[2]) Ibidem pag. 167.

[3]) Ibidem pag. 83. 84.

[4]) Ibidem pag. 160. 161.

[5]) Ibidem pag. 41.

[6]) Ibidem pag. 43.

su kanonici zagrebački obitavali u današnjem gornjem gradu, stanovali su biskupi zagrebački riedko kada u Zagrebu, već obično u Čažmi ili Dubravi, gdje su i kasnije do polovine 15. vieka sjedjeli, kako se vidi iz njihovih podpisah. Tatari su sa starim Zagrebom bili jako porušili i stolnu crkvu. Premda je nju još biskup Stjepan II. († god. 1247. u Čažmi) bio počeo popravljati, nije ipak bila nikad više ona stara bazilika zagrebačka dogotovljena; jer je Stjepanov nastupnik Filip godine 1258. zamolio papu Aleksandra IV. za dozvolu, i dobio ju, da može novu stolnu crkvu sagraditi na prikladnijem mjestu.*)

Za to dakle vrieme, dok su kanonici stanovali u gradu Greču ili Gorici, dok biskupah nije bilo u Zagrebu, dok je stari Zagreb sa stolnom crkvom ležao u razvalinah, dok nebijaše sagradjena nova stolna crkva, — možemo uzeti i sva je prilika, da su kanonici službu Božju i crkvene obrede vršili ondje, gdje im je bilo bliže i udobnije, a može biti i jedino moguće, naime u gradu Gorici. Tom prilikom mogao je obred zagrebački u ustima naroda dobiti hrvatsko ime goričkoga, koje mu je i kasnije kao sinonimno ili narodno ostalo.

Kazasmo o postanku i nazivu obreda zagrebačkoga, što i kako znadosmo. Razboriti čitatelji neka prosude sami, koje od navedenih dvajuh mnienjah ima za se više i valjanijih razlogah. Nam se čini drugo podobnije istini; no nemislimo, da je tim pitanje konačno riešeno. Bit će nam s toga vrlo milo,, ako smo ovim bar pobudili pozornost vještakah na ovaj još neizpitani dio naše crkvene poviesti, te će nam oni ovo još otvoreno pitanje bolje razjasniti.

(Nastavit će se.)

O grobu sv. Ambrozija i sv. mučenikah Gervazija i Protazija.

Priobćio kan. dr. N. V. u Rimu.

Scienim, da ću svakomu vele ugoditi viešću, da su našasti nedavno u Milanu grobovi velikoga naučitelja sv. Ambrozija i slavnih mučenikah sv. Gervazija i Protazija; — to je svakako važan dogodjaj, komu uspomena ostati će glasovita i neizbrisiva u ljetopisih kršćanskoga starinoslovja. Priobćit ću prvo izvješće o pomenutom našašću visokouč. gosp. kanonika Biraghia, doktora ambrozianskoga. Taj isti revni učenjak, puno znamenit za kršćanske starine, točno je dokazao grobove sv. Viktora mučenika i sv. Satira brata Ambrozijeva, položene u bazilici sv. Fauste, najbližjoj hramu Ambrozijevu; on isti izdao je nedavno prekrasan životopis sv. Marcelle, sestre sv. naučitelja, a razjasnio i protumačio pjesme velikoga biskupa (u Milanu godine 1862.); on je dakle najpouzdaniji izvjestitelj i valjan tumač plemenitomu našemu dogodjaju. Čini se po izvješću, da ona žara (urna), u kojoj se sv. ostanci trijuh svetacah nahadjaju, još doslje nebjè otvorena. Vjerojatno je, da je u toj posudi kakov nadpis ili na pergameni ili na olovu. Obistini-li se mnienje ovo, to ću ga rado obznaniti onim, koje podobna pitanja zamamljuju. Biraghi je svoje znanstvene posljedke očitovao u „Osservatore Cattolico di Milano" br. 14. od 19. Siečnja 1864. po kojih se toli žudjeno odkriće svetoga i častnoga liesa, popraćeno još s drugima dvjema takodjer važnima našašćima, sbilo ob večer 14. Siečnja, uz neumorno nastojanje preč. prepošta bazilike Ambrozijeve. Napominje njeke povjestne crte, da se tim što bolje čin i predmet razumjeti uzmognu.

Sv. Ambrozij g. 386., kadno je najviše ariansko progonstvo biesnilo, obreo je dva milanska mučenika Gervazija i Protazija. Zatim ih je sjajnom svečanošću preneo u svoju Ambroziansku baziliku, gdje je po običaju svom zasjedši priestol biskupski, uzdignut koj korak za žrtvenikom, u slavu hvaljenih dvajuh junakah svečano slovo slovio pred mnogobrojnim narodom: „. . . . milost izkazanu po gospodinu Isukrstu za vrieme moga misničtva zaniekat nemogu; čim sám nezavriedih biti mučenikom, evo ove vam je mučenike poklonio. Položimo ove slavodobitne žrtve (koj redak prvlje veli: erutæ nobiles reliquiæ sepulchro ignobili) na ono mjesto, gdje je Isukrst žrtvom. Nu on je nad oltarom, koj je za sve trpio; pod oltarom pak nek su oni, koji su njegovom mukom i krvlju odkupljeni. Ovo mjesto (pod oltarom) opredielio sam bio za sebe, pošto je pravo i dostojno, da ondje počiva misnik (Sacerdos, biskup), gdje je vikao bio prikazivati žrtvu božansku. Ja ipak ustupljam ovima svetima žrtvama desnu stranu: jer to mjesto po pravu ide mučenike (*cedo sacris victimis dextram portionem*, pričuvajuć za sebe ljevicu, ili stranu za štivenje, *in cornu Epistolæ*, kô što znamo, da je već prvo Satir brat položen sv. Viktoru uz lievu, *ad lævam Martyris*). Shranimo dakle častne ostanke, te dočim malo prvlje bijahu pod prostom i nepristojnom tratinom (busenicom), sad jih posadimo na dostojno mjesto, na ugledniji stolac." (Vidi list na sestru Marcellu 54 (22) izdanj. kardinala Feliksa Montalta (pape Siksta V.) u Rimu g. 1585. knj. 2. str. 248). To se sbilo g. 386. dvie godine prvo, nego je Teodozij pobio okrutnika Maksima i sina mu Flavija Viktora.

Ambrozij prestavì se s ovoga svieta okolo 4. Travnja g. 397. i po naredbi učinjenoj još za života sahranjen bi u bazilici Ambrozijevoj: . . . „Sed lucescente die Dominico cum corpus ipsius peractis sacramentis divinis de ecclesia (naime de ecclesia *majore*, quo ante-

---

*) „Cum igitur, sicut nobis exponere curavisti, ecclesiam Zagrabiensem, que in loco minus apto constructa minatur ruinam, cupias in loco construere magis apto, nos tuis precibus inclinati, construendi prefatam ecclesiam in loco magis idoneo et accomodo liberam tibi auctoritate presentium concedimus facultatem. Datum Viterbii IIII Kal. Junii. Anno Quarto." (Theiner Monum. Hungar. sac. T. I p. 236.)

lucana hora corpus ipsius primo portatum est) levaretur, portandum *ad basilicam Ambrosianam, in qua positus est.*" To svjedoči glasoviti njegov životopisac Paulin, po svoj prilici pop (klerik) crkve milanske, „qui perpetuæ memoriæ tradidit res gestas s. Ambrosii, cujus in sacris scriptionibus amanuensis, munere hoc functus est usque ad ejusdem s. antistitis obitum." (Vid. izd. ist. sv. 2. diel 2. str. 47. 51.). On je dakle bio očevidac našega čina.

S ovih trijuh toli znamenitih svetacah do malo oltar ovaj postade jedan od najpoštovanijih žrtvenikah; biskupi, velmože i narodi iz dalekih krajevah dohadjahu, da se tudie poklone i odatle sobom milošće ponesu. Nakon sto godinah, dakle okolo 494. za vladanja Teodorika gotskoga, milanski biskup sv. Lovro, kô što je popravio i poljepšao mramorom i mozaici razne gradske crkve, tako mora da je on isti uz obje strane oltaru podignuo one četiri stupce iz porfida, koji podupiru sv. shranište s ciborijom.

Nada sve pak milanske biskupe odlikovao se u štovanju trijuh pomenutih svetacah Angilberto II., početnik takodjer razglašenoga zlatnoga plašta. On pobrà i skupi iz dva groba kosti častne one trojice, te ih smjesti u jedan isti lies, kakov je samo izabrati mogla njegova velika pobožnost: od s gora stavi za obranu ploče od porfida osjegurane u zidu svud na okolo; pa nad ovim posvećenim shraništem podiže nov žrtvenik, okovav ga pločami zlatnimi s preda a srebrnimi s trijuh drugih stranah, sve pak ovo pisano s nebrojenimi dragocjenimi kameni riedka i birana posla. Nad ovim izveo je liepimi još neoštećenimi pismeni nadpis u stihovih izražujući, kako je liepo i dragocjeno liesu ovomu lice vanjsko što s mnoga zlata i dragoga kamenja, a koli mnogo ljepše i dragocjenije nutrnje s blaga posvećenih kostih.

Emicat alma FORIS rutiloque decore venusta
Arca metallorum, gemmis quae compta coruscat:
Thesauro tamen haec cunctis potiore metallis, — to jest
Ossibus INTERIVS pollet donata sacratis . . . .
Obtulit Angilbertus ovans . . . .

Uspomena kako čina tako daritelja nikad potamnila nije u Milanezah, toga bo su puni svi ljetopisi i poviesti njihove. Ta i sama pobožnost pučka cieneća sve, što je čudnovato, potvrdjuje glavnu našu stvar. U puku je naime obće i staro mnienje, da su se dva mučenika (Gervazij i Protazij) iz štovanja prema velikomu Ambroziju nješto u stranu i reć bi svaki u drugo krilo povukla za ustupit mjesto srednje tielu sv. biskupa, pokle ga u istu žaru bje položio Angilberto. Isto tako, da je Angilberto ova tri tjelesa zatvorio u škrinjicu željeznu, objesiv ju u sredini duboka zdenca na četirih lancih privezanih na četiri pilja od porfida.

Od IX. vieka kako žara tako dragocjeni oltar upravo po čudu ostadoše cieli i neozledjeni tja do danas. Činjaše se kao da moradoše pokušati pogibelj za obsade i razora Barbarosina: nu pošto redovnici susjednoga samostana obljubljeni bijahu i dragi ovomu vladaocu, mogoše lahko pričuvati ključe od tolika blaga, te sbilja sve spasiše. Pojavila se njeka sumnja u XVI. vieku glede dvajuh mučenikah, pa reć bi da sam o. Papebrochio u svojih *Acta Sanctorum* od 19. Lipnjà do nje nješto držaše; pročitav pak djelo spisano u obranu učenim Sassiom, predstojnikom knjižnice Ambrozijske, učeni jezuita s osobitom poniznošću i čednošću opozva svoje mnienje, kô što to dokazuje list pisan Sassiu god. 1711, pa Supplementum ad Acta SS. knj. VI. mj. Lipnja, str. 214. god. 1715. — Kako je nedavnu našašću?

Dubeć za oltarom, te vrtajuć debelu stienu, naidjoše na njeku ogromnu posudu ili žaru odista veličanstvenu, sva bo je od sjajna porfida krasno i umjetno radjena. Od sgora su dvie velike škrilje takodjer od porfida, jedna od druge nješto razstavljena, a sve na okolo debeo zid. To se pripetilo 14. ob večer pred monsignorom prepoštom i pred dotičnim povjerenstvom, nu škrinju još neraztvoriše. Sliedeći dan uslied naputka gore hvaljene propoviedi Ambrozijeve poiskaše, da-li je još kakov biljeg prvobitnu grobu dvajuh većkrat imenovanih mučenikah, položenu *in cornu Evangelii*, te prokapajuć na dublje pomenuto zidje najdoše tomu tako: jedan drugi grob položen od iztoka pram zapadu, pod sandukom temelj (dno) oltaru; grob je sastavljen iz finih pločah mramora ljubičasta, zelena, biela i šarena. U njem najdoše trulež, ostavljenu za onda, kad dizahu kosti, a medju tim prahom neznatne kuščiće od kostih, pa dielak od bočice.

Nadjahu se s toga, da će s druge strane, s lieva biti grob sv. Ambrozija. Tako i bje. Eto drugoga groba slična onomu na desnoj, u njem nješto truleži, nješto kostih, raznovrstni zubi, konci od zlata i 14 novčićah. Dva ćemo izpitati za dokaz, da je ov grob od ista sv. Ambrozija. Prvi je od mjeda s kipom mladjanoga imperatora Flavija Viktora, sina velikoga silnika Maksima s nadpisom: *Dom. Noster* MA. FLA. VICTOR P. F. AV, a na protivnoj strani kapija pretorska sa zviezdicom od sgora, a u okolo: SPES ROMANORVM. s dola SCSP to jest *Sisciæ percussa.* Novac vrlo riedak, koj označuje kratkotrajno vrieme (njekoliko mjesecih) za kojega Maksim i Viktor gospodjahu našemu Sisku (u Panoniji, sravni *Paneg.* Teodozija de Pacato: *Panegirici Veteres*, n. 34). Kad su novac ovaj kovali, Gervazij i Protazij bijahu već dvie godine položeni i zatvoreni u svoj lies. Drugi novčić kazuje lik pobožnoga Teodozija s nadpisom D. N. THEODOSIVS P. F. AVG., od zada dvie pobjediteljice s lovorikom i krunom u rukama, a pisano: VICTORIA AVGGG, što se bezdvojbeno odnosi na tri Augusta, otca i dva mu sina Arkadija i Honorija, koj zadnji bi izabran god. 393. za suvladaoca; dvie slavodobitnice spominju na dvie pobjede, jednu nad Maksimom a drugu nad Eugenijem god. 394. Tri ljeta kašnje

umro je Ambrozij. Punim pravom dakle i valjanimi dokazi tvrdimo, da je grob lievi skupa sa zubi i kostmi našastimi u njem sv. biskupa, velikoga naučitelja.

Druga dva srebrna kova spadaju na dobu gore hvaljenoga biskupa milanskoga sv. Lovre, a gospodstva Teodorikova. S jedne strane vidjeti je lik imperatora, a za onda Anastazija s nadpisom: D. N. ANASTASIVS P. F. AVG., od sdola CONOB za znak, da je kovan u Carigradu (Constantinopoli); na drugom hrbtu monogram Teodorikov s križem od sgora, zviezdom od sdola i pismom INVIcTA ROMA, C. M. — Drugi novčić, akoprem različita kova. ovomu je posve podoban. Reći nam je dakle, da je sv. Lovro otvoriti dao grob sv. Ambrozija, ili da izanj izvadi s. moćih, ili pak s kakve počasti i pobožnosti, pa da je tom prilikom unj opisane novce položio. Ostali novci vrlo su drobni, te slabo pripomažu dokazivanju ovomu. Napokon obretoše zdenčić na liepo izdjelan i pokriven s pločicom od biela mramora, u njem dno od ploščice, i raznolike komadiće od mramora, koji spojeni skupa sačinjavaju temelj, komad mramornoga stupca od osobita djela, koj je po svoj prilici služio pri mučenju sv. Gervazija i Protazija.

To su ti dragi čitatelju znameniti predmeti novoga našašća. Dobit ovu veselu za Milanezce radostno čuje sva crkva katolička, koja u sv. Ambroziju štuje i slavi velikoga svetca, glasovitoga učenjaka, odvažnoga svećenika, mudroga propoviednika i najgorljivijega biskupa.

Župnik.

(Dalje.)

„Edmundin brat, prijatelj vaš, — nastavi župnik — stupi u vojsku, želeći skromnu baštinu, što ju je dobio po materi, ostaviti sestri nenačetu. Kako je bio odvažan, čestit i naobražen, mogao se nadati, da će se na više dizati. Ostavši po smrti Edmundinoj nas sama dva na tom svietu, sljubismo se jošte bolje, milujući jedan u drugom ono, što smo bili obojica izgubili. Lovro zamoli bez moga znanja dopust, želeći cielim srcem da me posjeti. Jer se je uviek uzorno ponašao, dobio je, žalibože, što je želio, te, buduć mlad i vojnik, zaputi se s torbom o ramenu k meni pješke. Bijaše to početkom zime a put dalek. Medjutim dok je on mislio, kako će me ugodno zateći, promienio se ovdje položaj moj opet na gore. Nije bio istina onakov, kao prije smrti Edmundine, prijateljice bo njezine držahu rieč vjerno i tim omekša mnogo okorjelo srce. Ali upravo to razpiri na novo ono staro biesnilo, o kojem sam prerano mislio, da je jur sasvim ugaslo. Glavari občinski i mladji ljudi bijahu jošte uviek móji glavni neprijatelji. Dosta su mi se putah rugali na ulici. Samo moje ime moglo jih je razjariti do bjesnoće. Čujte kamo su se dali zavesti svojoj razdraženosti.“

„Nakon duga putovanja u najvećoj nepogodi dodje ovamo Lovro kasno u noći, mokar do posliednje niti, a još k tomu ranjen, jer je na naših nevaljalih putovih mnogo putah pao. Providnost Božja uredi tako, da se je upravo mojim najljućim neprijateljem utekao proseć, da ga k meni dovedu. Prvi zatvori prozor, neodgovoriv mu ništa. Drugi, saznav da mi je Laurencij nećak, stane ga psovati. Treći nije radi zla vremena htio ni otvoriti. Ubogi mladić namjeri se napokon na prosjaka, koj mu pokaza put. Pokuca na vratih — ali jao! nisam bio kod kuće. Morao sam naime jednoga brata po staležu posjetiti, a jer je bilo do njega daleko, javio sam doma, da se taj dan nebudem vratio. Gospodarica moja, gluha i strašljiva starica, ili nije čula kucanja, ili se bojala, da bi joj tkogod rado šta zla učiniti. Laurencij kucaše dakle badava.

Nedobiv nikakva odgovora, mislio je, da je prevaren. Sav ozebo a slab od glada odvuče se opet u selo, da potraži krčmu. No ondje, u tom glavnom taboru mojih neprijateljah, bude još većom okrutnosti, dà s prietnjami odpravljen izpod krova. — Vi se tomu čudite? — Jest, al zaboravio sam vam kazati, da je sirota, padši toliko krat na put, tobolac i novce izgubio. Već mu je smrt iz očiuh gledala, a ipak ga nepožali nitko; psa bili bi primili, ali župnikovu nećaku bijahu svagdje vrata zatvorena. Oprosti jim Bože, nečovječno to postupanje nije išlo Lovru, već mene. Vidjeli su, gdje je pao od slabosti, pa se ipak nijedan ni neganu, da ga podigne. Istom za jedan sat dopustiše djevojčetu, da mu odnese malko vina. Dok je ona klečeć u blatu ubogomu Lovri za okrepu podavala vina, rugahu joj se nepristojnim brbljanjem; ali na jednoć viknu ona: umira! Po glasu poznaše, da se nešali, te nepomogav mu nijedan gotovo ništa, odoše odanle jedan za drugim, kano da će pobjeći i zločinu, ako se udalje od njegove žrtve. Djevojka zvaše u pomoć, al badava. Pijan i podrieman krčmar odgovaraše kletvom na njezinu prošnju. Morala je dakle sama polumrtva bolestnika dopremiti do staje, gdje, položiv ga na snopić slame, pokrije ga svojim kožuhom; i tu ga odluči čuvati, dok se razdani a ja se vratim. — Bog, koj uviek otčinski kazni, dao mi je u toj nesreći milost, za koju ću mu hvaliti, dok se budem spominjao one nečovječnosti. Poslao mi je angjela, da se požurim k Lovri. Oko polnoći, kad je on sirota pao kod vratah krčme u nesviest, probudi me izza sna strašna sanja. Otvoriv oči, činilo mi se, da vidim Edmundu. Mir odsievajući se s njezina obraza bio je skopčan s tugom, koju, kako vjerujemo, mogu i blaženi duhovi počutiti, ne kao posljedicu svoje kakove nevolje, već kao dokaz, kako se nježno za nas zauzimaju. Negovoraše ništa, ali sam ju ipak razumio, kao da me sklanja na povratak. Bez duga razmišljanja odpravim se na put, sjetiv se, da mi je pravo mjesto medju mojim stadom. Kiša lievaše neprestano, noć bijaše tamna, a put mi nepoznat, pa sam ipak sretno i dosta brzo dospio kući. U kući bijaše sve mirno, jedino moje srce neznaše za

pokoj. Zapaliv svieću htio sam do jutra moliti; tad mi se ukaže Edmunda jošte tužnija nego-li prije. Ali diete, rekoh, što želiš? Briniš-li se možda za svoga brata?“ — Prikaza izčeznu, a ja neznajući za što, izadjoh van. Odlučio sam pomoliti se kod crkvenih vratah, ali njeki nutarnji nagon upravi mi korake ka gostioni, od kuda mi se činilo, kan da njetko jauče. Došav onamo, opazih s traga na dvoru slabo svjetlo, a kroz noćnu tišinu dopiraše do mene slabo stenjanje — kao da tko umire. Njekoliko satih kasnije, pa bih bio našao mrtvaca!“

„Bože, Bože! kakva eto pogleda. Još se i sada moram spomenuti, da je i Tebe najsvetija majka tvoja vidjela na križu kao žrtvu za naše grehote! Brat Edmundin, prvorodjenac moje pokojne sestre, moj nećak, kojega sam bio kao posinio, zadnji moj rodjak — ležaše tu na smeću, blied, zamazan u vrućici izvan sebe; nebi ga bilo upoznalo nijedno oko do moga. Neznajući sam za sebe odnesoh ga odanle na svom krilu. Bio sam možda u većem bunilu od njega. Govorio sam mu nješto, česa nije razumio. Položiv ga na Edmundinu postelju plakah gorko za obojima, za njom kan da sam ju istom sada izgubio, za njim kano da ga više neima. Ono djevojče požuri se za menom, kaza mi, što sam i bez toga jur slutio; ta nije mi trebalo nego pogledati na Lovru, pa sam upoznao Edmundine neprijatelje. Gniev moj, jur utušen i utrnut, planu proti njim tako silno, da je bio sasvim prema njihovom dvojakom zločinu. „Bože, viknuh, zašto si me prognao medju ove razbojnike? Ako žedjaju krvi, zašto je neizciede iz mojih žilah? Kako možeš dopustiti, da nalaze načinah, kojimi me neprestano ubijaju?“

„O kako sam mrmljao, tužim se vam sam, te vas molim, da me neizpričajete. Ako vam se čini, da sam gdjegod što dobra učinio, znajte, da toga nisam učinio ja sam, već Bog. Njega dakle ide sva slava i sva hvala. Ja sam bio samo neznatno, a često i nespretno orudje njegovih rukuh. O koliko sam se putih uztručavao iti njegovim putem! On me je zvao na posao, a ja sam poput slabe ženske prosio za mir i počinak. Roptanje to nebijaše kod mene naglom izjavom ogorčenih čuvstvah, bijah već u tom sasvim utvrdio. Badava mi je davao vaš Lovro došav opet k sebi krasan izgled nabožna pokoja; ja sam se i njemu protivio: on bijaše spreman umrieti, a ja nisam htio dopustiti, da umre. Jedva sam se toliko svladao, te mu nisam proklinjuć njegove neprijatelje ogorčao posljednju uru. Strašan bijaše taj čas. Medjutim dok sam mu dielio svetotajstvo pokore, pričesti i posljednje pomasti, dok sam se spremao da mu zaklopim oči, slušao sam sveudilj onu paklenu pjesan, koja je ubila njegovu sestru; kan da mi ju bez prestanka tko u uši ulieva kano valovi burom uzpjenjena mora, tako bjesnijaše srditost i neutaživa osvetljivost u mojoj duši.“

„Ta bjesnoća i nemir mojih čuvstvah toliko različit od pokoja, kojim sam pretrpio smrt Edmundinu, nauči me, da sam se svladav se onda po svoj prilici nješto uzoholio. Ali Bog hoće, da se svagdje, i u svem ponižujemo, i onda, kad žrtvujemo žrtvu, i onda, kad slavimo pobjedu. Tugovati smijemo samo ondje i onako, kako on hoće. Govorio sam sam sebi: „Pobjedio sam sama sebe, Bog zahtieva od mene žrtve, i gle, ja mu je žrtvujem sa spremnim srcem. Njegov sam vieran sluga.“ O kako nas može oholost zasliepiti. Znao sam, da me je njegova ruka od propasti sačuvala — slavio sam ne njegovu pomoć, već svoju jakost; ustima hvalio sam Gospodinu za milosrdje njegovo, a unutri sam se ponosio svojom kriepostju. S toga me je bacio Bog u vrtlog sdvojenja, da upoznam svoju slabost. — Lovro nije ni dana proživio; umro je pod večer. Samo, jer sam se brzo povratio, našao sam ga medju živimi. Radost sa sastanka i moja briga produžiše mu ponješto vrieme života, tako naglo i tako tužno prekinuta. Tamquam flos agri, sic efflorebit. (Odcvast će, kano poljsko cvieće.) Pokopao sam ga sam, te smijem reći, da sam mu mrtvo tielo prije suzami oprao, nego što sam ga ruhom pokrio. Sad nisam imao više nikoga, koj bi me ljubio. Sám gotovo stajao sam sada u široku svietu. Similis factus sum pelicano solitudinis. (Postao sam podoban samotnu pelikanu.) Ali to je moralo tako biti, Bože moj. Sveze te moraše popucati, a ti si mi Bože pripravio sveze svetije od svezah rodbinskih. Ali tada nisam toga razumio. U meni se je porodila misao rogoborna, pogibeljna i moga zvanja nedostojna. Znao sam, da će Lovrin pogreb mnogo naroda sakupiti u crkvu, te sam se tom prigodom htio poslužiti, da tu misao izvedem.

Na grobu njihove žrtve htio sam jim se osvetiti za trogodišnje mučenje, htio sam je prisiliti, da zarumene sa svoje nezahvalnosti i okrutnosti, sa strašnih svojih grehotah, htio sam jim sve predočiti, htio sam jim spodtaknuti smrt Edmundinu, ubojstvo Lovre, otrovanje moga života, a tada sam ih nakanio bio ostaviti i nikad se više nepovratiti. Jad, mržnja, srditost, ljuto spočitavanje, sve to vrelo i kipjelo je u mojoj duši kao lava, dok neprodre vrška. S takovimi čuvstvi stupih na propovjedaonicu.“

„Slušateljah bijaše mnogo. Još su se jednoć dali ganuti čuvstvom sažaljenja i kajanja, koja su je i na Edmundin pogreb bila dovela. Nehotice predstavih si ubogu Edmundu, te rieči njezine: „Činite jim dobro“ odjeknuše iz mojih grudih. Pitah sam sebe: bih-li mogao ostaviti grobove tih čistih srcah? Sad progovori Bog momu srcu, sjetih se riečih pjesnikovih: In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ: transmigra in montem sicut passer? (U Boga se uzdajem, što govorite mojoj duši: preseli se u goru kao vrebac?) O dušo moja, zašto me nukaš, da bježim? Zar se neuzdaješ više u Gospodina? — Promienih odluku, a srce

moje u jedan mah prosvietljeno, davaše ustima druge rieči, a ne one, što sam si preduzeo bio. Javio sam jim jedino, da mi je Lovro skromnu svoju gotovštinu ostavio, da dignem njom pristanište za uboge putnike. Tomu sam jošte dodao, da ću od sada, budući u svietu sam bez prijatelja, ako je moguće još više svoje ovčice ljubiti, vjerno jim služiti, u nadi, da ću opet zagledati izgubljenu braću i sestre. — To bijaše cieli moj govor. Radi suzah nemogah svega izgovoriti, a da sam dulje i govorio, nitko me nebi bio razumio, jer je sve plakalo."

(Konac će sliediti.)

Dopis.

U Modrušpotoku. Jutrom na uzkrs sastade se ovdje kićeno družtvance, sastade i ode u susjedni Novigrad na misu, ja takodjer. Tamo u crkvi ima velikom žrtveniku na lievo dosta prostran triem s njekoliko klupah, gdje se sva odličnija lica ove okolice obično nadju na molitvi, i tada nas bijaše do dvanaest ukupno. Svjetini nebijaše dakako ni broja, jer ovuda sviet nemrzi na crkvu, duhovnu majku svoju.

Odmah izza dolazka udari mi u oči slika Majke Božje na velikom žrtveniku izvanredno urešena. Slika je od drva, inače vele liepa umjetnina, na glavi joj pozlaćena kruna, u desnici sjajno žezlo, u ljevici diete Odkupitelj svieta, majka i sinak u novoj bieloj, svilenoj, zlatom bogato izvezenoj haljinici. Kasnije saznadoh, da je to crkva dobila na dar od vlastelinke novigradske gospodične Albertine plemen. Špišić-Japranske. Evo ovako se crkva novigradska, pomislih u sebi, dosta uboga, sve malo po malo poljepšava; sada u ovo njekoliko godinah učinjeno je toga podosta, a što ću moći učinit ću i ja. — Već u crkvi naumih, da ću ovu riedku zgodu pripomenuti baš u ovom listu.

Na izlazku iz crkve zahvalismo visokorodjenoj gospodični na velikom daru, a velečastnomu gospodinu župniku Ignjatu Neraliću čestitasmo na zadobljenoj podpori. Kod Boga našla! —

Viestnik.

Iz Zagreba. Kako običaje svake, tako je i ove godine uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup prošle nedjelje u crkvi sv. Marije dielio prvu sv. pričest ovdašnjoj školskoj mladeži javnih i sukromnih učionah. Prije i poslie sv. pričesti držala je nj. uzoritost otčinski govor na male pričestnike.

— Dne 26. t. m. zaputit će se uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup u kotare glinski i pokupski svoje nadbiskupije, da tamo dieli svetotajstvo potvrde i pregleda župe.

— Poznati po našoj domovini častni otci Isusovci Ayala i Giuriceo dodjoše ovih danah iz Senja ovamo, te drže u ovaj par pučko poslanje u Stubici dolnjoj.

Iz Rima. Sv. otac darova mnsgru Caccii, upravljatelju milanske biskupije, za svečan dokaz svojega zadovoljstva na pokazanoj „jakosti i nadpastirskom razboru" bogato draguljami naćićkan biskupski križ.

Javna zahvala.

Neznam, ima-li još komad zemlje na svietu, gdje bi narod imao toliko dobročiniteljah, koliko Bosna i Bošnjaci; a neznam ni toga, ima-li gdje narod sadašnjega vremena, da je više dobročinstvah primio od jednoga čovjeka, koliko smo ih primili mi Bošnjaci od preuzvišenoga gospodina biskupa djakovačkoga J. J. Strossmajera. Ovaj je preuzvišeni gospodin nam kano dobra majka milomu si djetetu: ako ima, dá umah rada: ako neima sama, moli za njega u susjeda, a nikada joj nedosadi prošnja. Takov je i on nam. Mene pritisla potreba oko gradjenja crkve ovdje u Tuzli, obratio se na istoga preuzvišenoga gospodina za podporu: a da mi je stigao ovakov odgovor po prilici: nemogu svim skupa, pak opet svakomu poseb — nebih se bio ni čudio; ali meni stiže 50 for. Osobito nam Bošnjakom dužnost je zahvaljivati; ovim dakle budi visokomu darovniku od nas javna hvala, a od Boga uzdarje.

U Tuzli u Bosni 6. Ložka (Ožujka) 1864.

Josip Divković,
župnik.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je Albert Gjurišević, župnik u Skakavcu.

G. Stjepan Lahonjek, kapelan u Dubravi, postao je upravljatelj župe skakavačke.

„ Petar Vlašić, kapelan u Zlataru, poslan je za privremenoga upravljatelja u Bukevje.

Premješteni su duh. pomoćnici:

G. Ivan Hohnjec iz Sv. Ivana gradj. u Zlatar.

„ Franjo Burek iz Kamenice u Sv. Ivan gradj.

„ Marin Lapossy iz Legrada u Rieku.

„ Baltazar Balog iz Lipnika na Vinagoru.

Molba.

Prečastnu i poštovanu gospodu predbrojnike na „*hrvatske pučke propoviedi*"

u Bosni, Hercegovini, Dalmaciji i Slavoniji, koja sveudilj još predbrojnine platila nisu, a knjige su već odavna primila, najuljudnije molim, da mi dužne novce čim prije poslati izvole, buduć je od razaslanja zadnje knjige već gotovo godina danah na izmaku.

U Zagrebu 20. Ožujka 1864.

A. Jakić,
vlastnik tiskarne i knjižare.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 15. U ČETVRTAK 14. TRAVNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slavenska liturgija i bogoslužni jezik biskupije zagrebačke.

II.

(Dalje.)

S pitanjem, gdje je postao i razvio se posebni obred biskupije zagrebačke zvan gorički, o kojem govorasmo u posliednjem listu, uzko je spojeno pitanje drugo: u koje se doba dogodilo uvedenje toga obreda? Želeći na to pitanje što točnije odgovoriti, potužit nam se je opet blagim čitateljem na istu tegobu, s kojom se morasmo boriti u prvašnjem pitanju; jerbo kako ob onom, tako i ob ovom neostaviše nam po gotovu nikakovih podatakah oni riedki muževi starijega vremena, koji pobilježiše stvari crkve zagrebačke. Već prije napomenusmo, da je Krčelić, scieneći, da je obred zagrebački uveo biskup bl. Augustin Kažotić, od toga mnienja kasnije odustao, al na pitanje naše odgovor dužan ostao. Ogledat nam se je dakle drugud, da riešimo stavljeno pitanje, koliko se bude dalo.

U breviaru biskupije zagrebačke, tiskanom oko konca petnaestoga vieka, zove se obred zagrebački opetovano u rubrikah: „ritus et *vetustissima* observantia Ecclesiæ Zagrabiensis.“ Misal zagrebački, tiskan na početku šestnaestoga stoljeća, govoreći u rubrikah o svetkovinah po obredu zagrebačkom, veli, da se iste svetkovine svetkuju „ex *longa et diuturna* observantia, *cujus initium memoria hominum non comprehendit*“ Iz ovih obćenitih izrazab vidi se, da se obred zagrebački već na koncu petnaestoga i na početku šestnaestoga vieka smatrao starodavnim i od pamtivieka obstojećim, kojega postanku neima više pametara.

Iz rubrikah breviara crkve zagrebačke može se nješto točnije razabrati vrieme, u koje je već obstojao obred zagrebački. U breviaru tiskanom, kako rekosmo, prije izmaka 15. vieka, navode se na početku na devetnaest stranah razne rubrike. U sriedi 10. strane kaže se: „Finis rubricæ generalis secundum observantiam Chori Zagrabiensis, quæ vocatur Goricensis.“ Dalje za tim sliede rubricističke naredbe biskupah bl. Augustina (1303—1322) i Ozvalda (1466—1499). Odtud se može valjano zaključiti, da su one rubrike, tiskane na prvih devet stranah, te završene navedenimi gori riečmi, obstojale još prije bl. Augustina, te tako, da je i obred zagrebački bio u porabi već u trinaestom vieku. To potvrdjuje još jače stari kodić zagrebačkoga breviara, čuvan u metropolitanskoj knjižnici pod brojem 115., komu su rubrike pisane skoro poslie smrti bl. Augustina. Tu se poslie izbrojenih starijih svetkovinah u posebnoj rubrici navode svetkovine uvedene pod bl. Augustinom s ovim naglavkom: „Sequentes autem festivitates festari sunt precepte in Synodo per felicem et beatum patrem dominum Augustinum quondam Zagrabiensem, *novissimis temporibus videlicet Episcopum*.“ Prema tomu dakle služila se biskupija zagrebačka svojim posebnim obredom već u trinaestom vieku.

Najizvjestniji podatak za riešenje ovoga pitanja pruža nam sinoda biskupije zagrebačke, držana od 19. do 21. Lipnja g. 1634. pod predsjedničtvom biskupa Franje Ergelja. Odluka sinodalna, da se i nadalje ima u biskupiji zagrebačkoj pridržati posebni njen obred, sastavljena je ovimi besjedami: „Interim autem Ritus Ecclesiæ hujus a *IV et amplius saeculis observatos* retinendos esse.“ *) Ovo svjedočanstvo sinode zagrebačke prenosi nas nazad svakako na početak trinaestoga, a prema rieči „amplius“ po svoj prilici u dvanaesti viek, kada je obred zagrebački po tvrdnji sinode bio u porabi. Tim smo se primakli najviše za sto, a valjda i za manje od sto godinah utemeljenju biskupije zagrebačke. Al uzmemo-li u obzir, da je one predjele, u kojih bje na domaku dvanaestoga vieka

*) Constit. Synod. Eccl. Zagrab. pag. 124.

utemeljena biskupija zagrebačka, bila u ono vrieme pritisnula gusta tmina poganstva, koja je prije svega valjalo razagnati, podivljali puk učiti kršćanskoj vjeri, a s njom tek graditi crkve i uvoditi kršćansko bogoslužje; uzmemo-li u obzir, da je svemu tomu, osobito u tadanjoj nestašici duhovnih poslenikah na sasvim zaprloženoj njivi, trebalo svakako dugo vremena, po imenu da je trebalo više vremena, dok se taj obred tako ustanovio i učvrstio, te se njim u bogoštovju po svjedočanstvu misala zagrebačkoga služio ne samo „Chorus Ecclesiæ Zagrabiensis", nego i „communis populus loci ejusdem," (što je opet nov dokaz za postanak toga obreda u Zagrebu): to ćemo lasno uglaviti, da se obred biskupije zagrebačke razvio polagano i istodobno s biskupijom, te da početak obreda pada u isto vrieme ili sasvim na blizu s postankom biskupije.

Prastarim ovim obredom služila se biskupija zagrebačka mirno i bez zapreke sve do sedamnaestoga vieka. Godine 1630. sazvao je stožernik i prabiskup ugarski Petar Pázmány pokrajinsku (on ju je kasnije nazvao narodnom = nationalis) sinodu u Trnavu, gdje su sinodalni otci zaključili, da će prema odluci sabora tridentinskoga Sess. 24. cap. 12. de Ref., dosadanje ostrogonske breviare i misale zamieniti rimskimi, ako jim sv. stolica dozvoli čine (officia) posebnih ugarskih svetacah. [1]) Tri godine kasnije u pokrajinskoj sinodi trnavskoj od g. 1633. u pogl. IX., s pozivom na odluku prvašnje sinode i primjer nadbiskupije ostrogonske, bude naložen svim biskupom prijam obreda rimskoga ovimi riečmi:

„Reverendissimos Dominos locorum Ordinarios obligat hæc sancta Synodus, ut in suis quoque Ecclesiis recipi, et practicari faciant, superatis omnibus difficultatibus. Quocirca et svaviter et pœnis etiam, censurisque Ecclesiasticis, imo, si opus sit, privatione, et ejectione ex Capitulo omnes cogant ad uniformitatem hanc Ecclesiæ Romanæ observandam." [2])

Na toj sinodi zastupao je biskupa i kaptol zagrebački Benedikt Vinković, biskup pečuvski i prepošt zagrebački, te je toj odluci u ime biskupije zagrebačke svečano prigovorio i protuslovio. Godine sliedeće 1634. sazvao je biskup Franjo Ergelj biskupijsku sinodu u Zagreb, a u njenih spisih čita se u pogledu gori navedene odluke trnavske pokrajinske sinode ovo:

„Eadem Synodus Nationalis de abolendis peculiaribus Ecclesiarum ritibus, ac introducendo per omnes Ecclesias Ritu Romano decernit. In quo quidem negotio cum Nuncius pro hac Diœcesi, ut præmissum est, missus, se pari, qua præmissum est, methodo contra principalium suorum mentem [1]) gessisset; atque viso præjudicio, consideratis item efficacissimis pro hac Ecclesia rationibus, prædictus Reverendissimus Dominus Episcopus Quinque-Ecclesiensis, et Præpositus Major hujus Ecclesiæ Zagrabiensis solemniter et protestatus fuisset, et contradixisset; Eapropter in hoc quoque puncto statuit S. Synodus Suam Sanctitatem debite requirendam esse: demum juxta resolutionem Suæ Sanctitatis, quam Synodus sperat sibi propitiam fore, agendum. Interim autem Ritus Ecclesiæ hujus a IV et amplius sæculis observatos retinendos esse." [2])

Stožernik Pázmány izviestio je papu Urbana VIII. o ovoj sinodi, a papa je sve njene odluke za nevaljale i ništetne proglasio u sliedećem na rečenoga kardinala upravljenom breve-u:

„Exponi nuper nobis fecit dilectus Filius Noster Petrus titulo S. Hieronymi Illyricorum Presbyter Cardinalis Pázmánus nuncupatus, Ecclesiæ Strigoniensis ex concessione et dispensatione Apostolica Præsul, quod licet iteratis Synodis et cum assensu nedum Suffraganeorum suorum, verum etiam Venerabilis Fratris Archi-Episcopi Colocensis ejusque pariter Suffraganeorum in omnibus Ecclesiis ad coronam Regni Hungariæ spectantibus ritum Ecclesiæ Romanæ introduxerit, nihilominus Capitulum Ecclesiæ Zagrabiensis duntaxat post lapsum 14 mensium ab ultima Synodo Hungarica in una Synodo anno proxime præterito congregata assensui universali se opposuit, oppugnando et renuendo ritum prædictum, ac protestando de habendo ad hanc S. Sedem recursu, quodque cum Missale et Breviarium Ecclesiæ Zagrabiensis opera dilecti Filii Nostri Francisci S. Laurentii in Damaso Diaconi Cardinalis Barberini nuncupati, S. R. E. Vice-Cancellarii Nostri secundum carnem ex Fratre germano Nepotis ad Rom. Curiam transportata et a Ven. Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem inquisitoribus generalibus recognita, eaque variis defectibus obnoxia reperta fuerint, et Ven. Frater Epicopus Zagrabiensis litteris ejus ad Ven. etiam Fratrem Episcopum Bosnensem ejus Coadjutorem datis, pro introductione dicti Ritus Ecclesiæ Romanæ instet, Nobis propterea dictus Petrus Cardinalis humiliter supplicari fecit, ut in præmissis opportune providere de Benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur dicti Petri Cardinalis votis, quantum cum Domino possumus, annuere, illumque specialibus favoribus, et gratiis prosequi volentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, quod Ecclesiæ Regni Hungariæ prædictæ, illarumque Præsules, Canonici, et aliæ quævis personæ Ecclesiasticæ illarum servitiis adscriptæ Missali et Breviario juxta Ritum Ecclesiæ Romanæ uti omnino debeant, et teneantur, Apostolica auctoritate tenore præsentium statuimus, et ordinamus, Synodumque Diœcesanam Zagrabiensem, ut præfertur, celebratam

[1]) Péterffy Conc. Eccl. Hungar. ed. Viennens. et Poson. Par. II. pag 308.

[2]) Ibidem pag. 329.

[1]) Čini se, da je ovdje pogreška.

[2]) Constit. Synod. Eccl. Zagr. pag. 124.

auctoritate et tenore prædictis cassamus, irritamus, et annullamus, ac pro cassata, irrita, et annullata haberi volumus et mandamus, decernentes irritum et inane, si quid secus super hisce a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter acciderit attentari. Non obstantibus. etc. Datum Romæ apud S. Mariam majorem sub annulo piscatoris die 28. Septembris 1635. Pontificatus Nostri anno 13.“ [1])

U biskupiji zagrebačkoj ostao je ipak s većega i nadalje u porabi starodavni obred. Radi toga je pokrajinska sinoda, pod nadbiskupom ostrogonskim Emerikom Losyem god. 1638. u Trnavi držana, cap. 2. ustanovila:

„Cum autem Provincialium Synodorum authoritate, ac dispositione, accedente S. Sedis Apostolicæ assensu, constitum jam habeamus, ut officia divina ritu, ac forma Breviarii, ac Missalis Romani non solum in Metropolitana, quam sequi aliæ Ecclesiæ tenentur, sed in omnibus aliis quoque Ecclesiis peragantur, hunc ritum ubique observari, sub gravi animadversione mandat Sacra Synodus, ac nominatim Illustrissimus ac Reverendissimus Archi-Episcopus Colocensis, et *Zagrabiensis*, qui hucusque antiquo suo ritu utebantur, eo adjuncto, ut in Cathedralibus, ac Collegiatis Ecclesiis horæ canonicæ a matutino usque ad completorium integre decantentur quotidie“ etc. [2])

Pod ovu pokrajinsku sinodu podpisao se od strane biskupije zagrebačke: „Ego Franciscus Janchevich, [3]) Lector et Canon. Eccl. Zagrab. nomine Rssimi Epp. et Cap. Zagrab. consentiens omnibus, *salvo, quod super ritu Zagrab. Sua Sanctitas requiratur*, subscribo.“ Biskup pako zagrebački Vinković držao je na to g. 1642. diecezansku sinodu u Zagrebu, u kojoj bude zaključeno, da se obred zagrebački i nadalje zadrži. Spisi te sinode nisu se ravno dosad mogli obresti, a sačuvao je iz njih samo malen ulomčić kanonik zagrebački Gjuro Rattkay u svom djelu „Memoria Regum et Banorum.“ No da je sbilja ta sinoda odlučila od obreda zagrebačkoga i nadalje neodstupiti, doznaje se iz opazke, štono je u starijoj sbirci sinodalnih ustanovah biskupije zagrebačke, izdanoj pod biskupom Thauszyem, dodana pod trećom sinodom biskupa Martina Borkovića nepoznate godine, i u kojoj se kaže: „In his tribus Synodis (Ergheliana, Draskovichiana, et *Vinkovichiana*) actum fuit de retinendo Ritu veteri Ecclesiæ Zagrabiensis.“

Proti ovoj odluci sinode Vinkovićeve upravila je narodna sinoda, pod nadbiskupom Gjurom Lippayom god. 1648. u Trnavi držana, svoju prvu ustanovu sliedećega sadržaja:

[1]) Roskovány Coelibatus et Breviarium Tomo V. pag. 317. 318. — Const. Syn Eccl. Zagrab. pag. 125. 126.
[2]) Péterffy Conc. Par. II. pag. 359. 360.
[3]) U Péterffyu napisan je Jandrievics.

„Igitur constitutum habetur in Synodo anni 1630. Sedisque Apostolicæ authoritate stabilitum, ut in omnibus Ecclesiis officium divinum, ritusque, et cæremoniæ Romano more fiant; sicubi defectus eatenus reperiatur, sepositis quibusvis aliis considerationibus, observetur decretum Synodi et Sedis Apostolicæ.“ [1])

Da je narodna sinoda upravila ovu ustanovu sbilja proti odluci sinode Vinkovićeve, kako rekosmo, premda ustanova glasi samo u obće, zaključujemo iz podpisa zastupnika biskupije zagrebačke na istoj narodnoj sinodi; pod njom bo čita se podpisan: „Ego Georgius Rattkay, Lector et Canonicus Zagrabiensis, nomine Reverendissimi Episcopi, et Ven. Capituli Zagrabiensis, *salvis ejusdem consuetudinibus*, subscripsi m. p.“ [2])

I sinoda treća Borkovićeva, držana njegdje izmedju god. 1673. i 1687. izjavila se za pridržanje obreda zagrebačkoga; jerbo je u poglavju zadnjem (VII.) ustanovila: „Synodus Ergheliana, Draskovichiana, et Vinkovichiana, ac præcedens 1669. Borkovichiana confirmantur.“ Znamo već, da je u sinodi Ergeljevoj i Vinkovićevoj bilo odlučeno ostati pri porabi staroga obreda.

Na razjasnjenje ove stvari reći nam je jošte, da se uslied gori navedenoga brevea pape Urbana VIII. počeo odmah obred rimski pomalo uvadjati po biskupiji zagrebačkoj. Tomu je i to išlo jako u prilog, što bogoslužne knjige po obredu zagrebačkom nisu više bile tiskane, starih je nestajalo, i tako bijahu svećenici prisiljeni kupovati i rabiti crkvene knjige po obredu rimskom. Dapače još za života biskupa Ergelja bude na kratko vrieme i u stolnu crkvu zagrebačku uveden obred rimski. Ali već pod njegovim nasljednikom Vinkovićem povrati se ista crkva u koralnoj službi i misi konventualnoj na svoj stari obred; a to dade povod napomenutim odlukam ugarskih pokrajinskih sinodah proti istoj porabi. Medjutim se po ostaloj biskupiji sve više širio obred rimski.

Tomu je mnogo doprinela i zagrebačka sinoda od god. 1690. pod biskupom Ignac. Aleksandrom Mikulićem držana, koja u pogl. V. naloži svećenikom:

„Ideo, ut uniformitas in eorum (Sacramentorum) administratione servetur, omnes rituali Strigoniensi (donec Zagrabiense typis edatur) utentur; ita et Sacramentalia, ac alia omnia ceremonialia juxta ritum Ecclesiæ Romanæ peragent, sublatis quibuscunque aliis adscititiis ceremoniis: salvis interea omnibus ritibus, et ceremoniis Cathedralis Ecclesiæ nostræ, in qua etiam, deficiente propria rubrica, juxta rubricas Romanas statuitur progrediendum.“ [3])

Uslied toga je po ostalih crkvah biskupije stari obred sve više ustupao mjesto obćenitomu

[1]) Péterffy II, 378.
[2]) Ibidem pag. 384.
[3]) Const. Synod. Eccl. Zagr. pag. 152.

obredu rimskomu, a obred domaći čuvao te rabio se samo u stolnoj crkvi, i to sve do biskupa Vrhovca. Pod njim je dne 5. Listopada 1788. uvedena u stolnu crkvu nova uredba glede službe Božje, i tom prilikom s privoljom kaptola dokinut stari obred. No sila navike bijaše tolika, da se nije odmah odustalo od staroga obreda. Radi toga izdao je isti biskup Vrhovac prigodom onom, kada je poduzeo kanoničku visitu u stolnoj crkvi, odluku od 22. Rujna 1794., kojom je opetovano naložio porabu obreda rimskoga, a obred stari pod prietnjom kaznah zabranio. No niti sada jošte nije bilo obreda staroga posve nestalo u stolnoj crkvi, pa je radi toga biskup Vrhovac svoju prvašnju odluku dne 28. Svibnja god. 1800. nanovo dao proglasit. Tek poslie toga vremena rabi se u stolnoj crkvi zagrebačkoj u svakoj struci bogoslužja samo obred rimski.

Na potvrdu rečenomu priobćujemo spomenutu odluku visite kanoničke biskupa Vrhovca:

„Quamquam peculiaris ille ritus, qui in tota olim Hungaria, et in hac ipsa Diœcesi Zagrabiensi (paucis mutationibus exceptis, quæ a Beato olim Augustino Gazotti ex ordinis Fratrum Prædicatorum, cujus ipse alumnus erat, instituto invectæ sunt) ad Cardinalis Pazmanni usque tempora viguit, ipsa vetustate sua maxime commendabilis, et mysteriorum Religionis Catholicæ viva quadam repræsentatione omnino insignis dicatur: nihilominus tamen animo reputantes, hunc ipsum ritum non obstante tot seculorum possessorio, per Synodum Nationalem totius Hungariæ an. 1630. legitime celebratam, ac rursus an. 1633. repetitam non solum summo Patrum consensu semel atque iterum, nemine (?) legatorum, qui Ecclesiæ et Diœcesis hujus præsentes aderant, intercedente, antiquatum, et in locum ejusdem ritum Romanum cum Breviario et Missali, rescissis Synodi Diœcesanæ Zagrabiensis an. 1634. sub Erghelio Episcopo celebratæ actis omnibus, etiam Apostolicæ Sedis oraculo per Bullam Urbani 8. P. M. solemniter introductum esse, prouti id docet adnexum hic, et ex originali authentico desumptum par tenoris sequentis: (Sliedi gori priobćena pećatnica Urbana VIII.) — Ac licet subinde sub Vinkovichio Episcopo circa ritum Romanum legitime jam, et solemniter, ut præmissum est, sub ejusdem prædecessore Erghelio introductum ea mutatio facta fuerit, ut omnia Divina per universam Diœcesim, in ipsa adeo Cathedrali Ecclesia juxta eundem ritum Romanum peragerentur, sola officii divini in Choro et Missa Conventuali juxta veterem ritum persolutione reducta; quia tamen hic idem ritus Zagrabiensis etiam quoad Chorales Officii divini Missæque Conventualis functiones an. 1788. die 5. Octobr. occasione introductæ divinorum regulationis alioquin propter impractibilitatem suapte jam cessare debens, de nostra et Fratrum nostrorum Venerabilis Capituli voluntate et consensu (quod solum ad abolendum qualemcunque ritum in favorem ritus Romani de jure et de facto sufficit) rursus abrogatus et in locum ejus ritus Romanus postliminio in Cathedrali Ecclesia restitutus fuisset: idcirco nos ad removendum pro omnibus secuturis temporibus locum quæstioni de revehendo illo veteri ritu, in considerationem sumtis gravissimis ejusdem sublationem exigentibus motivis, pensatisque præsentis temporis circumstantiis, ex repetito ac iterato consensu Venerabilium Fratrum Cathedralis Capituli nostri Zagrabiensis, eorumdemque voluntate nostris desideriis accedente, præsenti Decreto nostro firmiter statuimus, ex declaramus, prædictum ritum antiquum, præsertim post introductum semel ex mandato Synodali et Apostolico Romanum ritum, multo magis post hunc eundem, ut præfertur, jam rursus restitutum nullo unquam tempore pro legitimo et vigoroso habendum esse, nec illi (antiquo) longissimum etiam annorum usum, velut semel ac iterum legaliter interceptum, suffragari posse; ritum vero Romanum adeo clara legalitate, ipsoque præsidio altissimarum Augusti Throni ordinationum conspicuum, irrefragabili observantia cunctis deinceps temporibus prosequendum ac tenendum venire, quovis contrario actu nullo ac irrito futuro, pœnisque insuper legi et juri conformibus subjiciendo. Datum Zagrabiæ die 22. Sept. 1794. — Republicatum die 28. Maji 1800.“ *)

(Konac će sliediti.)

Župnik.

(Konac.)

Za malom stankom preuzè opet besjedu župnik: „Od toga vremena ne samo da sam se s većinom župljanah dobro pogadjao, pače držaše me svojim prijateljem. Njekoji od onih, koji bijahu krivi smrti Edmundinoj i Lovrinoj, dodjoše k meni priznavajuć svoj grieh i moleć oproštenje. Učitelj izgubio sav upliv — a načelnik prešao na moju stranku. Sad sam istom mogao navieštati rieč Božju te udarati na bludnje i opačine trujuće mi nesretnu župu. Tako je procvalo kršćanstvo u mojoj župi na grobovih mojih ljubimacah. O kako su zamjerni putevi providnosti Božje!“

„Budući ovršiteljem oporukah imao sam iz ostavštine Edmundine popraviti kapelicu bl. Djevice Marije, a sbog zavjeta Lovrina dići svratište. Ali ostavštine bijaše 10,000 franakah; a to je malo. Negledeć na to započeh djelo, a to mi ljubavi mojih župljanah ne samo neuze, već mi ju i poveća. U selu buknu vatra, te razori pet do šest sgradah. Medju nesretnici bijaše i onaj, koj je prvi pred Lovrom zatvorio vrata. Sjetih se i sada riečih Edmundinih te bez razmišljanja obustavih djelo te razdielih ostale novce najsiromašnijim od njih.

*) Roskovány Coelib. et Breviar V. 751—753. — Const Synod. Eccl. Zagrab. pag. 125. 126 pod **.

Sam Bog dovede me na misao, da učinim sbirku, te opet napunim izpražnjenu blagajnu. Prva sbirka donese više nego sam se i nadao, zato stupih za korak napred. Moj biskup dao mi je znatnu podporu, a dobrovoljni darovi i prinesci dolažahu tako obilato, da sam imao za kratko vrieme 10, 12 do trideset tisućah franakah. Koliko mi pribaviše sreće, toliko mi rastijaše i poduzetnost; nije mi sada više bilo dosta, da popravim kapelicu bl. Dj. Marije, već sam bio poduzeo podići i cieli hram, jer stari samo da se nije razpao. — Bez dvojbe znate, kako je župnikom, koji štogod grade, te sabiru dobrovoljne darove; zato vam neću ni dosadjivati pripoviedajuć, kako se je meni godilo."

„Pet ili šest godinah živio sam život neobičan, živio sam koje kako. Bio sam graditelj, zidar, tesar, trgovac, pokrivač, propovjednik, putnik, odvjetnik i Bog dragi znade što jošte; našao sam gorka posmjeha i neobične podpore, utjehe al i neprilikah svake ruke. Jutrom zadavahu mi straha dugovi, kojih nisam mogao izplatiti, večerom sam jih jur namirio — te ujedno snovao nove veće osnove, jer je novacah jošte bilo, što me zavede u nove dugove i prinuka, da opet putujem. Nebih bio podnesao bremena svih tih brigah, da me nije Bog kriepio, da nije mojih pogrešakah popravljao, moga uzdanja blagoslivao, te da mi nije pokazao ljudih, koji su me sto putah iztrgli iz najgorjih neprilikah svojom gorljivošću i velikodušjem. Jedna gospodja u Parizu, možda ništa bogatija od mene, dala je pol novacah, što je stajao hram. Možete si misliti, da sam sve, što sam ja učinio, prema tolikom požrtvovanju za malenkost držao."

„Bog me je u istinu obsipao svojimi milostmi. Ako je bila moja radost velika, videći kako se diže s jedne strane hram, a s druge bolnica, — veća mi bijaše radost s moga stada. Zvahu me otcem, i vidio sam, kako se širi nabožnost na očigled. Gledao sam uviek, da kod toga posla imadu moji župljani i vremenita dobitka, dao sam kod toga podhvata djela skoro svim, stavivši jim za nadzornike obrtnike kršćanske, koje sam u Parizu sa svom pomnjom izabrao. Njeki su se od njih ovdje i naselili; njihove kuće, što ste jih vidjeli na župnom trgu, čine cieli novi četvrt grada. U samoj občini mnogo je okrenulo na bolje; mnogo je poderanih kolibah odstranjeno, a na njihovih mjestih digoše se sgrade nove i zdrave."

„Sad sam jur bio tako mogućan, da je mojoj rieči ustupio mjesto svaki ma i stogodišnji običaj. Ratarstvo se podiglo, neplodne cjeline pretvoriše se u redovite poljane, smrdúća kaluž promienila se u krasan spašnik, te se je tako i dohodak podvostručio, a tim naraslo imućtvo dopuštalo nam je, da dobro činimo drugim. Tako smo se zauzeli za dječaka, štono sam ga na svom putovanju našao bolestna te uz sve njegove sposobnosti od glada umirajuća; sada je ovdje ljekarnik; čovjek sretan, bogat te ujedno moj najbolji kateketa. Buduć da sam morao često i daleko na put, trebalo mi je namjestnika. Vrli moj biskup posla mi mlada svećenika, puna vatre i ljubavi, a on mi položi temelj pravoj školi, školi, u kojoj se djeca uče Boga poznati. Prošla su vremena, kada se dalo stezati naše djelovanje. Zaludna bijaše učitelju i vladinim nadzornikom sva lukavost; moj kapelan imaše svoje vrle svjedočbe. Napokon poseže učitelj za putničkim štapom, a njemu u zamjenu dodjoše školska braća, koju občina sama uzdržaje. Pošlo mi je za rukom, te sam u glavnom okružnom mjestu i u samom Parizu za se predobio njekoliko visokih dostojanstvenikah, koji nam svojim uplivom priskrbiše njekoliko povlastih, malih doista, ali za nas vrlo važnih. Tako su n. p. mogli moji obrtnici, sdruživ se, poduzeti gradjenje mosta, što se je imao podići po nalogu okružne oblasti na našoj rieci. Tim se otvorilo novo vrelo blagostanja našoj občini, jer smo sada spojeni upravo s glavnom cestom te možemo svoje proizvode bolje prodavati. Prije smo bili samo ratari, sad smo ciglari, krečari, a na skoro uvesti ćemo i svilaru; već smo nasadili svuda dudove, koji ovdje uspievaju krasno..."

Tu mu presiečem rieč: „A što se nebojite, da će vam seljaci odveć obogatiti te opet udariti starim putem?"

„O neće odviše," odgovori on, „jer sve poslove podhvaćuju malena družtva, kojim je glavna, i bi reći jedina glavnica kršćanska mudrost. Ta družtvanca mogla bi se bolje zvati bratovštine. Pojedinac nedobiva mnogo, ali siromakom daje se zaslužba, a nješto se uglavniči za one, koji nemogu raditi; ostalo izvršuje ljubav prema iskrnjemu. Glavni posjednik u toj okolici jest bolnica, koja nebi — kao što svatko priznaje — bez žive ljubavi sestarah ni obstojati mogla. A kakve su posljedice dignutoga obćenitoga blagostanja? Velim samo to, da se tim prieči lakomost, taj glavni grieh ciele ove okolice. Bilo je prije ovdje često seljakah tako duboko u lakomost propalih, da su jim roditelji upravo od glada umrli, a djeci su i najpotrebitije stvari uzkraćivali. Za dokaz mogao bih navesti strašnih, istini skoro nepodobnih stvarih. Kako je bilo ovdje, tako je i sada u susjednoj župi lakomost glavni uzrok te skoro poganske pokvarenosti. Lakomost jim je jedini bog, a tomu kumiru i ljude žrtvuju. Poznao sam sedamdesetgodišnjega kostobolna seljaka, kojemu nisu njegova djeca, ovdje naseljeni seljaci, dala druge hrane do kukavnih ostanakah svoga obroka. Drugi su pomrli, samo da se prištedi njekoliko franakah, jer je kuća možda zaključila, da jim nije život ni toliko vriedan. Ništa bolje nepostupahu s djecom. Velika većina nije se ni čitati naučila — a zašto? da se prištedi školarina. Drugdje se djeca vesele prvoj sv. pričesti. Ovdje jim nisu te radosti uštili nikada, bojeći se troškovah za novu odjećicu. Bolestnike zanemarivahu, dok nije bilo kasno, samo da nemoraju zvati liečnika. Možete si misliti, kakovih je imala posljedicah ta opačina. O sreći,

o miru kućnom nebijaše tu niti govora. Bilo diete, bio čovjek, bio bolestnik, jedan nije trpio drugoga, jedan je zavidio drugomu — pa je s toga jedan drugomu prkosio. Koliko bijahu roditelji lakomi, toliko bijahu mnogokrat djeca razsipna. Nevideći u kući roditeljskoj nikada ni najmanjega znaka ljubavi i nježnosti, gledahu si to na drugi način nadomjestiti, prodavajuć naime pravo na baštinu svoju gadnim lihvarom te trošeć tako stečen novac u gadnu razkošju. Kao što pada čovjek, ostaviv put krieposti, iz jedne skrajnosti u drugu, tako i iz mladih tih razpikućah postaše stari lakomci, a lakomost jih zavodjaše u zločinstvo, te jih i ponizi do zvjerinstva. Tako sam često upoznao u njih, motreć njihovu pokvarenost i iz nje izviruću nesreću, one griešnike, o kojih govori sv. pismo: „sami rade proti svojoj krvi, i prave zasjedu dušam svojim." Svuda vladaše nenavist, držkajuća susjeda na susjeda, druga proti drugu, otca proti djetetu. Kad sam već jednom smio sa svimi govoriti, prestav jim biti predmetom mržnje, nisam znao, čemu da se više čudim, njihovu neskladu i zamjenitomu neprijateljstvu, ili strašnomu neznanstvu. Pitah sam sebe, hoće-li se dati uputiti, da vrše sv. ljubav prema iskrnjemu? Al Bogu nije ništa nemoguće, a za to nije u mojim očima veći dokaz stvorenje svieta od promjene, kojoj sam bio sám svjedokom. Čim su se sklonuli polaziti crkvu te po mom iskrenom savjetu dom si rediti, činilo mi se odmah sve lahko. Svom praznovjerju smijahu se sada sami, a tako zvani veliki dusi bijahu u mnogih prigodah stranom po meni, a stranom po mojih pomoćnicih osramoćeni, te izgubiše svu važnost. Lakomost naperismo proti lakomcem samim, dokazav jim, da su nepametni računari, varajući sami sebe, dočim bi, da više troše, više i stekli. Moj kapelan i ja bijasmo na propovjedaonici i kod žrtvenika svećenici, a izvan crkve učitelji valjana gospodarstva, siloslovja, zviezdarstva itd."

„Podhvatnik kod naših gradjevinah, vjeran i mudar muž, osnovao je ovdje malu vjeresionu, da odstrani lihvare. Na sasvim prost i lahak način pošlo mu je za rukom riešiti dugovah većinu stanovnikah. Posudio jim novacah, da izplate dugove, a njemu odsluživahu dug, što davajuć gradivo što radeć kod gradjenja. Tim je svaki štogod dobio, izim lihvarah; al do njihova mrmljanja i tužbah nije bilo nikomu ništa stalo."

„U kratko, prijatelju mili, ciela se obćina skroz promienila i svakim danom stupa sve dalje k boljku, svaki dan položi po koj ljuti protivnik, koj stari neprijatelj svoje oružje. Primaju dobročinstva, koja jim pruža živa vjera, te davaju kadšto izgledah neobična veledušja. Jedan od naših lihvarah povrati pred smrću onim, koje je ogulio, polovicu svoga imetka, a drugu polovicu ostavio je ubogim u oporuci, koju smo po njegovoj želji na veću slavu Božju javno proglasili. Neima skoro više neprijatelja, koj se nebi bio s nami pomirio; više nepokraćuju zlim postupanjem starcem života, pače pomažu siromakom, a djecu uzgajaju u strahu Božjem. Nećete naći kuće, u kojoj nebi na odličnom mjestu visjele svete slike nakićene blagoslovljenimi grančicami. Crkva je svake nedjelje puna i za sv. mise i za večernice. Kad stupim na propovjedaonicu, neizlazi više nitko iz crkve, a neznatan broj onih, koji se jošte uztežu prestupiti crkveni prag, pristat će uz nas do skora; već su jim u njoj po sadašnjem običaju naznačene klupe. Nitko više neumire bez svetotajstvah."

„Mladi naraštaj obećaje mnogo više. Imamo dvie škole; jednom upravljaju braća, drugom sestre, te neima možda djeteta u našoj župi, koje nebi uredno polazilo školu. Da koj otac neće pošiljati dieteta u školu, kazali bi prstom za njim, kao za *nevaljanim otcem*, a taj naziv, budi mimogred spomenuto, nije imao prije nikakvoga smisla, a sada ga svatko podpuno shvaća. Medju odraslijom djecom nećete naći nijednoga, koje vam nebi znalo svake slike, što jih ima u crkvi, protumačiti, a i najmanje izbrojiti će vam bez pogreške deset zapoviedih Božjih. Često vidim, kako ta ljubljena dječica davaju ubogim milostinju, preporučujuć se njihovim molitvam. Tri ovdješnja mladića stupiše ljetos u sjemenište, prvi poslje šestdeset godinah, ali ne, ako Bog dâ, posliednji. Našu bolnicu možete takodjer pogledati. U njoj služi malo ovdje uredjeno družtvo sestarah, koje dobiva članovah odavle i iz okolice, te ima već u više miestah naše biskupije mojih podružnicah. Te dobre pobožne sestre čine sva djela ljubavi prama bližnjemu, uče u školi, dvore bolestne, pokapaju mrtve, mole se za nje, te tako nasljeduju ujedno Martu i Mariju. Kuća jim je premala, da primu sve, koje to žele. Veliki Bože, tko bi bio rekao, da ću to doživjeti? Pa sam ja bio takova kukavica, bio zlovoljan sbog žrtvah, kojim su imale te stvari biti nagradom!"

Župnik prestane govoriti. Stisnuh mu ruku, te pogledav još jednoć u milu sobicu Edmundinu, išao sam za njim u školu i bolnicu. Da hoću sve opisati, što sam vidio, bilo bi mnogo. Dosta će biti, ako rečem, da se vidiv i promotriv sve to nisam vriednomu župniku više klanjao, ali sam ga zato mnogo više zamjeravao! Činilo mi se, da je njegova ljubav postigla jur zadnje granice mogućnosti, a njemu je sve to još premalo bilo; on je već mislio, kako bi mogao predobiti i susjednu župu. Njegova bolnica imala je postati središtem, u koju bi se skupljali nevoljnici i bolestnici iz okolice na deset urah. „Dà da," — reče, „tim našim susjedom uzeti ću sve te tako zvane mrtve kapitale, te ću jim poslati za to duvne, one će je naučiti, kako se valja uživati toga blaga. Već su na to bolje pripravljeni, nego-li i sami misle. Na toj strani, gdje smo se danas sastali, jošte na me mrze, ali na protivnoj imam već dosta prijateljah. Svi me moraju obljubiti, da obljube Onoga, koj me je poslao. — Ali tu mi nješto pada na um — nemojte molim vas nikomu kazati, da su se ondje danas za menom kamenjem bacali, jer na-

ših mladićah nebiste uzdržali, već bi je oni nedjeljom poslje večernice pričekali, i pokazali jim kako su silnih pjestnicah."

U to se i dan nagnuo. Još sam uprosio vriednoga župnika, da me odvede na groblje, jer sam se kanio sutradan umah poslje mise s njim oprostiti. „Pravo imate" — reče — „ajdmo te se pomolimo na grobu mojih ljubimacah. Zahvalimo Bogu, što mi je udario srce, kao što se mlati puno klasje, da izpada iz njega zrnje, obećavajuće obilnu žetvu."

Oba groba bijahu jedan kraj drugoga — nisi jih poznao po ničem od drugih. Na svakom bijaše križ bez dana, godine i bez imena. Župnik je htio čuvati uspomenu svojih ljubimacah jedino u svom ljubećem srcu.

Dopisi.

— *ć.* U **Varaždinu** dne 30. Ožujka 1864. Naš grad, premda u političnom životu miran i neznatan, u nabožnom životu mnogo putah vrlo je zanimiv i ugodan ne samo svećeničkomu već i svakomu pobožnomu srcu. Napose ob uzkrsnom vremenu pokazuje se nabožan život našega grada u takovoj bujnosti, kao što ćete to naći samo u riedkih mjestih naše domovine. Ove godine uzveliča nam tu svetu dobu još osobita sgoda, koju ću niže spomenuti. Mislim, da se nisam latio sasvim nepotrebita, a kamo-li dosadna posla, kad sam nakanio štovanim čitateljem koju o ljetošnjih uzkrsnih dnevih u Varaždinu napisati.

Božji grobovi napravljaju se u velikom tjednu u svih ovdašnjih crkvah i kapelah, a vjernici je jatomice — mnogi odkrivene glave s čislom u ruci — pobožno polazė. Od svetih grobovah znamenit je onaj u župnoj crkvi, što su ga njekoć stari Pavlini iz Rima za svoju ovdješnju crkvu nabavili, a razpadši se njihov red, dobi ga kao baštinu župna crkva.

Velika subota po podne Varaždincem je dan najveće duhovne radosti u godini. Već oko treće ure počima se slaviti uzkrsnuće te redom od crkve do crkve traje do devete ure na večer. Svagdje je liepo, svagdje krasno, svagdje svieta množina, svagdje igra čovjeku srce od radosti, — ali najljepše, po sudu mojem i onih, koji su sa mnom bili, slavi se ta pobjeda našega Spasitelja kod otacah Franjevacah. A što čini, da je kod njih najljepše? To, što kod njih kršćanski narod nije samo gledaoc i motritelj svečanosti već ju svu razumije i na njoj sudjeluje. Tu dok se nosi svetotajstvo iz groba, sav puk pjeva omiljelu nabožnu narodnu pjesmu: „Veseo glas uzdignimo – Svi srdačno pjevajmo Alle—alle—luja!" A pobožnost se zaključuje veličanstvenim: Svet! Nepristajem uz one, koji bi bez razbora i razloga htjeli u svetu misu uvesti jezik narodni. — ali mislim, da bi u svih crkvenih obredih i pobožnostih valjalo nastojati, da nemora za ciele pobožnosti puk mučati, dočim mu se pred žrtvenikom i na koru litanije i molitve pjevaju jezikom nerazumljivim. Znam, da gdje takova poraba obstoji (a obstoji stranom i kod nas u Varaždinu), neobstoji po želji i nalogu crkve, već se uvukla kao zloraba, koju bi valjalo što prije odstraniti.

To rekoh samo per tangentem! Slušajući u franjevačkoj crkvi onaj krasan, uzvišen „alleluja!" pristah uz sav pobožni narod te zapjevah što srdačnije, moleći se Bogu u srcu, da mogu što skorije zapjevati rodnomu si mjestu, domu i crkvi sretan alleluja. Kao što svagdje, gdje su ljudi, tako nam ima i u crkvi stvarih neizpravnih i neuredjenih, — jeda bi nam god. 1864. dala priliku, da nad svršenim poslom uredjenja crkvenoga zapjevamo: alleluja! Narod nam je nesložan i zaostao — nebi li Bog dao, da nad njegovim preporodom što skorije svako čestito srce zapjeva: alleluja! A rodno mi mjesto — i njemu bih želio u mnogom obziru: alleluja, no nesmijem svega reći ljudem, što sam smio željeti u srcu. — Na pol tužan, na pol radostan ostavih crkvu franjevačku, te odoh u župnu crkvu. Kako se ta svečanost ovdje slavi, poznato je široko i daleko; to je večer samo jedan u godini. Čim smrkne, zablište svi prozori u ulicah, kud ima iti provod s uzkrsnulim Bogočovjekom u presv. otajstvu (ove godine blistaše u stotinah plamenah osobito županijska kuća), na uglovih pali se bengalska vatra, a u njezinoj svjetlosti daje se s presvetim otajstvom blagoslov. Sveti čin ovršio je i ljetos osamdeset i sedmogodišnji starac župnik P. Laurenčić, a s provodom idjaše i oružan gradjanski sbor sa svojom bandom. Premda je u takovih sgodah u obće dosta nereda i nepristojnosti, kod naše svečanosti našlo je i strogo oko malo smutnje.

Na sam uzkrs po podne obilaze Varaždinci iz zavjeta grad u procesiji, ljetos se k toj pobožnosti sakupilo do 2000 ljudstva.

Na uzkrsni ponedjeljak ubilježi naša župna crkva u svoj dnevnik opet radostnu sgodu. G. Franjo Čukolin prikaza u njoj ob 9. uri prvu sv. misu, kod koje mu liepo i uredno dvorahu većinom braća klerici iz Zagreba, koji su upravo u to ime dobili dopust od nj. uzoritosti, da dodju u Varaždin, te mu tu posluže kod službe Božje. Oni su što krasnim pjevanjem što podvorbom svu crkvenu svečanost uzkrsnih danah upravo ukrasili — na čem hvala prečastnomu njihovu glavarstvu, koje jim dopust izprosi, i njim! — Gosp. S. Mlinarić učinio je mladomisniku ljubav te je medju sv. misom krepkim govorom sakupljenomu narodu opisao svećenika u službi istine i ljubavi, a novomisnika obodrio, da se neplaši težkoćah i patnjah čekajućih ga u toj svetoj službi, jer će ga kriepiti onaj, koj ga je u svoj vinograd pozvao. — Kao što je jur mnogim Varaždincem učinio, tako je i ovomu mladomisniku u taj dan majku, rodbinu i prijatelje objedom počastio preč. g. P. Laurenčić. Razumije se, da se je tu nazdravljalo mladomisniku i svim njegovim te i odsutnim glavam crkve i doma — a pre-

častnomu domaćini nazdravismo napose kao Nestoru ciele nadbiskupije, želeći mu, da još mnogomu mladomisniku takav dobročin izkaže!

Iz Pakraca dne 7. Travnja 1864. (Javna zahvala.) Dužnik sam od lanske stoljetnice moje župne crkve pakračke, da svietu, ne radi dotičnikah te možebit od njih tražene slave, nego radi dužne od moje i strane viernih mi župljanah zahvalnosti, obznanim dobročine za moje župne hramove: a sad eto kod novih obdarivanjah prigoda mi se pruža, da zakašnjeno skupa s novim sa zahvalnošću navedem.

Početak moga župnikovanja bijaše mi briga, da se župna kalvarija dostojno uredi. Radostno prinesoše župljani svotu od 140 st. i uzdigosmo križe kamenite, na koje evo prošle korizme g. Mihaljević Milko, gradjanin i obskrbitelj državne bolnice, nabavi kip Spasitelja od mjeda saliven, za više od 100 st. a. v. Zaisto, kako znamenita za vjerozakon žrtva, tako dostojna svake pohvale i zahvalnosti!

Za obdržavanje stoljetnice na popravu župnoga hrama najprije presv. grof Julio Janković darovà za pol krova hrastovu dasku i ostalo tesarsko gradivo, a za drugu polovinu opet sada pokloni nova zadruga vlastele pokroviteljah. Nadalje za nutarnje i vansko obnovljenje, kao i sazidanje novih preko 2° širokih i 12° dugih kamenitih stupanjah, zatim za ogradu crkvišta pokloni sl. vlastelinstvo pakračko svekoliko gradivo u znatnoj količi i vriednosti. No ukrasi se i sprava crkvena sa znatnimi darovi. Blaga vlastela ovdješnja darovaše dva velelieрa ćilima pred oltar i pod nebo, i tri dragocjena stolca u vriednosti od više stotinah stotinjakah; obitelj Steinova škropionicu srebrnu i 35 st.; obitelj Gašparieva 3 krasna oltarnika i 10 st.; obitelj Heindl 1 srebrni dvoparožni svieċnjak; obit. Balogova 15 st.; obit. Žiga 10 st.; obit. dra. Ivanovića 2 cvietnjaka krasna umjetna cvieća i 10 st.; Kolb Sebastijan 10 st.; Mihaljević Milko 15 st.; Althaler Miroslav 10 st.; g. Krašković 5 st.; Nagy 5 st.; Müller 5 st.; Kafka 5 st.; Klaić 5 st.; Liebner 5 st.; Neubauer 5 st.; Umljenović 5 st.; Grossman 8 st.; gdćne Stifter i Windiš 2 oltarna vankuša; gdćna Julia Klaić 2 olt. vankuša; gja Šnobelka i gdćna Pázmánova po 1 zvončanu potegu. Osim toga manjih svotah novčanih i množinu otežkih oltarnih sviećah darovaše ini.

I Badljevinska područna crkva, koju okružuje druga polovina moje župe, pak se bar tri puta preko mjeseca redovito u njoj služba Božja drži, imade nuždu, da se, buduć već napole propala, obnovi i potrebnom spravom snabdjene. Tudie izkaza opet ruka pokroviteljna presvietl. gr. Julia Jankovića i drugih njekojih darovateljah svoje blagotvorno dielo. Isti hvaljeni pokrovitelj pokloni za obnovljenje njeno svekoliko zidarsko, tesarsko, staklarsko i kleparsko gradivo u vriednosti od više stotinah stotinjakah, medju tim savkoliki nuždni za pokriće vježe od tornja bieli lim (170 st.): te sad sasma obnovljena crkva, kao bieli labud u krasoti svojoj vanskoj ponosito se ukazuje prostranoj okolici svojoj! — Za nutarnje ukrašenje nabavi prsv. grofica Ludovika Jankovićeva krasnu sliku „kršćenje Isusa“ u Beču dogotovljenu, i 1 misnu vlastoručno načinjenu krasnu ljubičastu odoru, a presv. grof dade kroz vlastitoga kipara novi žrtvenik, sastojeći iz svetohraništa i kipovah sv. Luke i Mateja ap. i ev. sve iz kamena čestito izradjeno načiniti. Osim ovih znatnih obnovah i poklonah još i nadalje obstoji skrb presvietle grofovske obitelji za pomenutu crkvu.

Viditi može iz ovih slavno čitajuće obćinstvo, koli dično ime zaslužuju osobe ovdje navedene; i dočim se najsretnijim osjećam, što uz ovakove blage duše i darežljive ruke župnikujem, nemogu nagonu duše i srca svoga, ma bilo i suprotivno nježnosti ponjekoje ćuti, odoljeti, da ovim kako presvietloj obitelji grofa Julia Jankovića, i gg. blagorodnim vlastelinom pakračkim, kao blagim pokroviteljem pomenutih hramovah, za toliku darežljivost i sućut za crkvu Božju, kao i ostalim gore navedenim pojedinim darovnikom najtopliju moju i mojih milih župljanah zahvalnost javno neizkažem!

Nikola Švajcar,
župnik.

Viestnik.

Iz Zagreba. Po glasu bečkih novinah stigao je preuzvišeni gosp. biskup djakovački dne 7. t. m. u Beč, te odmah sutradan imao audienciju kod nj. veličanstva cara i kralja.

Iz Meksika. Nadbiskup po dogovoru sa svimi biskupi izobćio je iz crkve privremenu vladu. Juarez, kako je poznato, bio je zaokupio crkvena dobra te prodao po skoro nikakovu cienu. Na 1. Listopada bili bi kupci imali izplatiti prvi obrok vladi Juarezovoj; ali u tom pobježe on sam pred Francezi, nadbiskup pako izhodi u Parizu, da se prodaja dobarah obustavi te čitava stvar odgodi, dokle to uzmogne stalna vlada urediti. Obadva svjetovnjaka člana vlade meksikanskofrancezke, dokle jim nebijaše kod kuće druga, nadbiskupa, nastaviše izvedenje od Juareza izdane naredbe, nadbiskup prosvjedovaše, general Bazaine bijaše na ruku protivnikom, sbog šta jih nadbiskup izobći, izstupi ujedno iz vladarskoga odbora, premda nehtjede položiti svoje državne časti, kako se protivnici nadahu. Novi car Maksimilian I. naći će dakle jednu nepriliku više u svojoj novoj carevini.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Gosp. Eduard Martinović, bivši misionar u sjevernoj Americi, postao je župnikom u Velikoj.

Preminuo je Josip Doželinčić, župnik u Bukevju.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 16. U ČETVRTAK 21. TRAVNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slavenska liturgija i bogoslužni jezik biskupije zagrebačke.

II.

(Konac.)

Odvelo bi nas na daleko i široko polje, ležeće izvan područja ovoga članka, da stanemo na sitno razglabati stari obred biskupije zagrebačke, te prispodabljajući ga s rimskim i drugimi starijimi obredi ustanovljivat mu osobine. Za takov posao, premda mislimo, da bi njim ugodili znaličnosti mnogoga čitatelja, neimamo u ovaj par niti vremena, niti svih za prispodabljanje potrebitih sredstvah. Bit će ipak prema zadaći ove razprave, da rečemo jošte koju o bogoslužnih knjigah po starom obredu biskupije zagrebačke; al i u tom stegnut ćemo se samo na ponajglavnije dvie: *misal* i *breviar*. Od jednoga i drugoga spomenut ćemo, što nam je za sada poznato u rukopisih i tiskanicah.

U knjižnici metropolitanske crkve zagrebačke čuva se pod br. 95. kodič na kvieru u 4-i. sadržavajući misne molitve s kratkim naznačenjem dotičnih prefacijah preko cieloga crkvenoga godišta. Godina, kada je spisan taj kodič, nije mu nigdje zabilježena, a fali mu i njekoliko listovah od početka; s toga valja se uteći k drugim pomagalom, da mu se opredieli doba. U tom kodiču neima jošte niti blagdana sv. Trojice, [1]) niti blagdana Brašančeva; [2]) odkud sliedi, da nije bio pisan poslie god. 1311. Ali u njem neima niti svetkovinah sv. Franje Assiskoga, [3]) niti sv. Dominika; [4]) a to je

[1]) Blagdan sv. Trojice uveo je obćenito u crkvu papa Ivan XXII. god. 1334., premda je već prije desetoga stoljeća bila u porabi misa zavjetna na ime sv. Trojice, kako svjedoči Herbert (Monum. liturg. Aleman.).

[2]) Urban IV. izdao je god. 1264. naredbu, da se svetačno slavi Brašančevo, ali tek Klemens V. podpuno je izveo ovu naredbu g. 1311.

[3]) Sv. Franju Assiskoga proglasio je svetcem Grgur IX. g. 1229.

[4]) Sv. Dominika slavi crkva posebnim činom od god. 1234.

opet dokaz, da je ta sbirka misnih molitvah starija od god. 1229. Kodič je inače pisan vrlo pomno i čitljivo, te se čini, da je u stolnoj crkvi služio za maticu i ravnalo kod prepisivanja misalah. [1]) — U breviaru metropolitanske knjižnice pod br. 115. uvezan je na kraju kratki misal zvan Manual na kvieru u 4-i. Buduć je u njem festum Visitationis b. Mariæ Virg., [2]) moglo bi se misliti, da nije spisan prije god. 1390.; ali sudeć po pismu, koje je sasvim jednako ovdje i u breviaru, komu je privezan taj manual, a taj breviar, kako ćemo niže vidjeti, spisan je na skoro poslie smrti bl. Augustina Kažotića: to ga valja uvrstiti još pred prvu polovinu 14. vieka. — Presvietli gosp. veliki župan zagrebački Ivan Kukuljević ima u

[1]) Sva je prilika, da su u istu svrhu služila i druga dva kodiča knjižnice metropolitanske na kvieru pod br. 15. i 34. U prvašnjem su evangjelja nedjeljna i svetačna na svu godinu, a u drugom poslanice i evangjelja na cielu godinu. U jednom i drugom neima festum Visitationis b. M. V., te tim idu pred god. 1390. U prvašnjem je Dominica Trinitatis, pa bi se odtud moglo izvesti, da je pisan poslie god. 1334.; ali je te godine taj blagdan tek obćenito uveden, a obstojao je već mnogo prije po njekih stranah, te se radi toga s istoga blagdana nemože opredieliti doba rukopisu. Buduć pako u njem neima jošte niti Brašančeva (1311), niti Dominika (1234), niti sv. Franje (1229), možemo zaključiti, da je pisan još prije god. 1229. — U drugom kodiču ima takodjer nedjelja sv. Trojice, no i sv. Franjo i Dominik, a neima Brašančeva, pa uslied toga spisan je u vrieme 1234—1311. Oba rukopisa pisana su marljivo i velikimi pismeni. — U savezu s ovimi napomenut ćemo još „Elucidarium rituum Missae, horarum Canonicarum, Confessionalis,“ rukopis na papiru pod br. 324. Na sriedi knjige čita se: „Explicit elucidatio anno domini 1440. In die Sophie virg. Hoc scripsit Helias de Draganitsch condam Johannis Mladen filius.“

[2]) Festum Visitationis b. Mariae Virg. naredio je Urban IV. god. 1389., a proglasio ga nasljednik mu Bonifac IX. dne 2. Srpnja 1390. No to valja samo glede obćenitoga uvedenja ove svetkovine u crkvu. U pojedinih predjelih bijaše ova svetkovina uvedena mnogo prije. U crkvenom saboru, držanom god. 1247. u le Mansu u Francezkoj, spominje se kano festum „novae institutionis.“ (Mansi suppl. Conc. tom. II.) Sv. Bonaventura predloži god 1263. u glavnoj skupštini svoga reda, da se svetkovina pohoda Marijina slavi po svemkolikom redu, a Franjevci razprostraniše tu svetkovinu po mnogih stranah još prije god. 1390. Tako bje i u nas. S toga nam festum Visitationis samo služi na dokaz, da oni rukopisi, u kojih ga jošte neima, pisani su prije god. 1390.; a u kojih se nalazi, mogahu biti spisani i mnogo prije te godine.

svojoj knjižnici misal zagrebački na kvieru u velikom listu, komu je napisano s preda kasnijom rukom: *Hoc Missale pertinet ad Kalen. dominorum Prebendariorum Chori ecclesie Zagrabiensis, quod legatum est per Venerabilem dominum Jacobum Prepositum Zagrabiensem et Canonicum prefate Eccl. Zagrab, qui obiit in festo Beati Andree Apostoli anno Domini 1361.*" U koledaru istoga misala stoji ovaj zapisak pod 1. Stud.: „*Hic obiit D. Paulus ADiaconus Kamarcensis, qui legavit Prebendariis Chori Ecclesie Zagrabiensis balneum muratum in possessione Dominorum de Capitulo in Abbatia juxta fluvium et unam bonam vineam juxta S. Simonem et unum Breviarium suum bonum anno domini 1366.*" Taj dakle misal nije mladji od polovine četrnaestoga vieka, premda se u njem nahodi festum Visitationis b. M. Virg. — U metropolitanskoj knjižnici ima pod br. 323. misal na kvieru, komu je u koledaru kasnijom rukom pripisan festum Visitationis, a u tekstu ga neima; tim ovaj misal ide u vrieme prije god. 1390. — Ista metropolitanska knjižnica ima još dva podpuna misala na kvieru i cielom listu krasno pisana s podpisom prepisačah i godine. Jednomu pod br. 216. stoji na koncu: „*Domino Vito Zagrabiensi Preposito Barnabas de Zukaloogh in Domini anno 1473.*" Drugi završuje se ovim zapiskom: „*Explicit presens Missalle per manus Mathei presbyteri de Milethincz plebanique S Pauli in Othnsya Anno Domini 1495.* Ovaj posliednji urešen je slikami i grbom biskupskim, pa lasno da je bio pisan za biskupa Osvalda.

Rukopisnih breviarah po obredu zagrebačkom ima deset komadah na kvieru u knjižnici metropolitanskoj. Najstariji od tih breviarah jest pod br. 11. u velikoj 4-i. U njem se niti u koledaru nespominje, niti na svom mjestu nedolazi festum Visitationis b. M. V., te je prema tomu pisan prije god. 1390. Budući ima čin za blagdan Brašančeva, to bi se odtud moglo reći, da je pisan poslie god. 1311. Ali je te godine blagdan Brašančeva obćenito uveden u crkvu, a bio je već naredjen, i simo tamo obdržavan od god. 1264., pa bi napram tomu i taj breviar mogao biti stariji još od god. 1311. Da je sbilja tako, razabiremo iz čina za Brašančevo, koj je u tom breviaru posve drugačiji od čina u breviarih pisanih poslie god. 1311. U tom mnienju potvrdjuje nas i bilježka jedna u koledaru toga breviara. Vlastnici naime toga breviara bilježili su na praznih mjestih u koledaru, kada je tko znamenitiji umro. Takovih bilježkah ima više iz prve polovine 14. vieka. Najstarija, upisana na dan 11. Listopada, jest ova: „*Obitus Venerabilis Patris domini Johannis felicissime recordationis Episcopi Zagrabiensis anno domini 1295.*" Mogao bi bio, istina, tu bilježku tko i kasnije napisati, no kad se uzporedi s drugimi kasnijimi, vidi joj se i na karakteru pismenah i na probliedjelom crnilu, da je napisana u isto doba, o kojem glasi godina. Po takovu dakle spisan je breviar njegdje izmedju godinah 1264—1295. — Drugi je kodič breviara zagrebačkoga pod br. 115. u 4-i. S preda u rubrikah spominje se bl. Augustin Gazotti kao „novissimis temporibus" biskup zagrebački, te je tako breviar bio pisan na brzo poslie god. 1322. Znamenit je ovaj kodič još ponajglavnije radi toga, što mu se odmah na prvom listu prije rubrikah čita govor bl. Augustina biskupa zagrebačkoga na svećenstvo stolne crkve. Bit će to jedini ove ruke dostavjerni ostanak od pomenutoga slavnoga i svetoga biskupa. — Breviaru pod br. 161. u 4-i. može se još najtočnije opredieliti vrieme. Pod činom Visitationis b. M. V. stoji: „*Explicit officium visitationis beate Marie de Elisabeth compositum per dominum Anglicanum sacro sancte romane ecclesie Cardinalem de anno domini 1415.*" Budući je kardinal Adam, rodom Englez, na zahtievanje pape Urbana VI. čin pohoda Marijina još za života rečenoga pape sastavio, a papa 1. List 1404. umro, to se g. 1415. proteže ovdje na vrieme prepisivanja. Na zadnjem listu napisano je kasnijom rukom: „*1418. Inventarium ad altare sanctorum Cosme et Damiani martirum*" itd. Odtud se vidi, da je taj breviar, bar posliednja mu pola, spisan u vrieme od god. 1415. do 1418. — Krasno pisani kodič pod br. 160. u 4-i. ima u koledaru na dan 24. Siečnja ovu bilježku: „*Obitus domini Stephani Farcasi archidiaconi de Bexin in anno domini 1440. qui fecit unum magistrum ad aram sancte Katerine Virg. in majori Ecclesia et dotavit eam cum uno calice et cum uno misale et ornamentis et cum uno breviale et cum duabus vineis et cum terris arabilibus cujus anima requiescat in pace*" Dakle je pisan svakako prije god. 1440. — Svi ostali breviari imaju svetkovinu pohoda bl. D. Marije, ali težko je točnije opredieliti vrieme, kada su jih prepisači dogotovili, a za ime se nijednomu nezna, jer ga nijedan nije zabilježio.

Prelazimo na tiskane spomenute bogoslužne knjige po obredu crkve zagrebačke.

M i s a l zagrebački tiskan je u Mletcih na najvećem listu u dva stupca, liepimi i velikimi, crnimi i crvenimi pismeni, s notami i mnogimi drvorezi. Ostalo kazat će čitateljem naslov i završetak toga misala. Na prvom listu, pod dva grba, jednim kneževskim a drugim biskupskim, stoji ovaj naslov:

„Missale secundum Chorum et Rubricam Almi Episcopatus Zagrabiensis Ecclesie: roboratum et approbatum in sacra synodo et generali capitulo sub Reveren-

dissimo Domino Domino Luca Episcopo etc. Venetiis autem Anno Christi 1509. inceptum cum Cantu et Figuris omnium Festivitatum ac Evangeliorum quam diligentissime absolutum est Anno 1511. Die 20. Junii."

Na zadnjem listu čita se:

„Accipite optimi reverendique patres Missale secundum Chorum almi episcopatus Zagrabiensis ecclesie cum figuris et optimis characteribus quam pulcherrime perlustratum. Jussu et impensis ac sumptibus providi atque egregii viri Johannis Müer civis Zagrabiensis qui oriundus est germanus de Koppfstain ex parte autem Georgio Müer Schoto: ibidem concivis dum in humanis erat. Venetiis pervigili cura excussum. Anno virginei partus 1511. Die 20. Junii in officina Petri Liechtenstein." *)

Nije nam poznato, da bi ovaj misal bio kasnije ikad više preštampan.

Breviar zagrebački tiskan je dva puta. Prvoga izdanja nismo mogli nigdje naći, a drugo je izašlo u 8-i. na dva stupca crnimi i crvenimi pismeni pod naslovom: *„Breviarium ad usum Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis. Viennae Austriae Typis Leopoldi Voigt, Universitatis Typographi. 1687."* Sastavljen je u tri razdjela: 1. Psalterium i proprium de tempore na 754 str.; 2. Proprium Sanctorum na 504 str. 3. Commune Sanctorum na 67 str. Na naslovnom listu iz nutra ima ovaj predgovor:

„Cum in Diocœsi Zagrabiensi esset magna penuria emendatorum Breviariorum secundum ordinationem: (et ut vulgo dicitur Rubricam) dictæ Ecclesiæ. Eademque Breviaria: magna ex parte longinquitate temporis corrupta ac depravata: plerorumque scriptorum imperitia haberentur. Reverendissimus in Christo Pater Dominus Osvaldus memoratæ Ecclesiæ Zagrabiensis Episcopus: animadvertens officii sui debere ejusmodi penuriæ occurrere atque providere: ut ex facili Breviaria in utilitatem cleri totius Diocœsis suæ: quam emendatissima haberi possent: proindeque in eam rem intendens: ut et optime emendarentur et emendata imprimerentur: opera atque diligentia venerabilium Dominorum Georgii de Bexin et Blasii de Kemlek decretorum Doctoris: Archidiaconorum et Canonicorum in præfata Ecclesia: ad aeternam memoriam imprimi facere: curavit itaque et quam optime castigata *impressa sunt* auctoritate Reverendissimæ Paternitatis suæ: et jam in lucem exitura ut unusquisque facile et præcipue Ecclesiastici ordinis miles: cui rite Deum et juste laudare absque sincopa et verborum truncatione: sacra canonum jubet institutio: ea assequi possit: quæ antea passim ita bene correcta habere vix licuit. Quorum præstantiam facile dignosces o Lector optime: si vetera illa Breviaria et Rubricas: cum his non fueris dedignatus conferre. Vale.

Demum in Anno Domini M. DC. LXXXVII. Jussu Reverendissimi et Illustrissimi in Christo Patris et Domini, Domini Fratris Martini Borkovich, miseratione Divina Collocensis et Bachiensis Ecclesiarum canonice unitarum Archi-Episcopi, Episcopatus Zagrabiensis Administratoris, S. C. et Reg. Maj. Intimi Consil. etc. *denuo reimpressum*."

Na koncu završuje se breviar ovom bilježkom.

„Explicit Breviarium secundum usum Ecclesiæ Zagrabiensis, magna cum diligentia revisum et fideli studio emendatum per Venerabilem Dominum Blasium Decretorum Doctorem Archidiaconum de Kemleck et Canonicum Ecclesiæ Zagrabiensis. Impressum Viennæ Austriæ, per Leopoldum Voigt Universitatis Typographum. Anno salutiferæ Incarnationis M. DC. LXXXVIII. VIII. Idus Septembris."

Iz navedenoga predgovora vidi se, da je breviar zagrebački prvi put bio tiskan pod biskupom Osvaldom, koj je biskupijom zagrebačkom upravljao od god. 1466. do 1499.; te tako to prvo izdanje ide u broj prvotisakah (incunabulah). Iz istoga predgovora doznajemo nadalje, da su taj breviar izpravili i za tisak priredili Juraj arcidjakon bekšinski i Blaž arcidjakon kalnički; a iz zaključne bilježke smijemo izvesti, da je posliednji više oko toga nastojao, i djelo na kraj sam iztjerao, jer je prvašnji valjda bio prije umro, nego-li je bio dotiskan breviar. Od ovoga Blaža, koj je bio rodom iz Moravča, i pisao se s toga Blasius de Marocha, ima metropolitanska knjižnica više crkvenopravnih njegovom rukom spisanih rukopisah. Iz podpisah njegovih vidi se, da je on kao kanonik zagrebački od god. 1464. do 1467. učio se crkvenomu pravu u Padovi. Posliednje godine dne 3. Travnja podpisao se već „Juris Canonici Doctor," pa se bez dvojbe na skoro vratio u Zagreb. Dok je postao arcidjakon kalnički trebalo mu je još njekoliko godinah, a Krčelić spominje, da je arcidjakon bekšinski Juraj još živio god. 1474.*) Poslie toga dakle vremena svakako, a gledeć na to, da je g. 1479. kralj Matija ratovao u Štajerskoj te s toga dulje vremena boravio u Zagrebu, pa da su god. 1480. Turci bili provalili u Hrvatsku i Kranjsku: vidi nam se vjerojatno, da je breviar izpravljen, uredjen i izdan u doba poslie tih nemirah, a prije smrti biskupa Osvalda († 16. Travnja 1499.).

Uzporedimo sada u kratko glagoljske misale i časoslove s istimi knjigami po obredu zagrebačkom. Rekosmo u prvom dielu ove razprave, da se glagoljskih misalah i breviarah u rukopisu što cie-

*) Tek devet godinah kasnije dotiskan je u Mletcih *„Missale secundum Chorum Alme ecclesie Strigoniensis."* Na zadnjem listu mu stoji: „Venetiis accuratissime impressum. In edibus Lucantonii de Giunta Florentini. Impensis vero Urbani Reym Librarii Budensis. Anno virginei Partus 1518. die 23. Augusti." Ovaj ostrogonski misal, tiskan u 4-i ima mnogo manje misah od zagrebačkoga, a i u misah, koje su u oba dva misalu, ima njekih razlikostih, po imenu u molitvah.

*) Hist. Eccl. Zagrab. pag. 192.

lih što u odlomcih sačuvalo do nas iz 13—15. vieka. U istu dobu padaju, kako vidismo, rukopisi misalah i breviarah biskupije zagrebačke. Misal glagoljski tiskan je prvi put god. 1483., a misal biskupije zagrebačke god. 1511.; dakle glagoljski 28 godinah prije zagrebačkoga. Časoslov glagoljski (Brozićev) tiskan je prvi put god. 1561., a breviar zagrebački prije god. 1499.; dakle zagrebački preko 60 godinah prije glagoljskoga.

Što dosad obširnije razložismo o utemeljenju biskupije zagrebačke, o njenom posebnom crkvenom obredu, te ovoga postanku i imenu, starodavnosti i dugotrajnoj obrani, zatim ponajglavnijih crkvenih knjigah, misalu i breviaru, koje su skroz pisane jezikom latinskim, a svi svećenici biskupijski bijahu držani njimi se služiti: [1]) to je sve jasnim i nepobitnim dokazom, da je bogoslužni jezik biskupije zagrebačke od njenoga postanka bio jezik latinski.

Moglo bi nam se na ovo prigovoriti: da je u biskupiji zagrebačkoj bilo svećenikah, koji su službu Božju vršili ne latinskim, već slavenskim jezikom. — Istina, bilo je u biskupiji zagrebačkoj u prvašnja vremena svećenikah i župnikah glagoljašah; ali to bijahu samo riedki i izvanredni slučaji, a ti svećenici nebijahu domaći, u biskupiji odgojeni i redjeni, već strani, od drugud došli. Jedne od tih misnikah dovedoše sobom u biskupiju zagrebačku njeke obitelji, osobito Frankopani iz biskupije senjske i otoka Krka. Druge primiše u biskupiju i namjestiše po župah sami biskupi, da u velikoj nestašici duhovničtva doskoče duhovnim potrebam svojih vjernikah. U ono doba bijaše tolik nedostatak svećenstva u tadanjoj od sadanje mnogo više razgranjenoj biskupiji zagrebačkoj, da su god. 1574., kako je Rafael Levaković iz spisah sinode te godine dne 8. Ožujka proti beličkom župniku u Medjumurju Mii Bučiću obdržavane, zabilježio, bile izpražnjene 74 župe. Isti bivši kanonik zagrebački Levaković tvrdi o župah svoga vremena: „vacant ob defectum Sacerdotum 65.“ [2]) Neimajući dakle biskupi dosta svećenikah svojih jeziku latinskomu vještih, namieštahu za vrieme nužde po duhovnoj pastvi i svećenike glagoljaše. Samo u Sveticah utemelji za svećenike glagoljaše Katarina Trsačka (Trsatska, ogranak porodice Frankopanske) crkveni beneficium, te su tu oni obitavali do god. 1627. Te godine a dne 2. Srpnja tadanji biskup zagrebački Petar Domitrović, kano skrbnik malodobnih Nikole i Petra Zrinovićah, ukloniv glagoljaše uvede u Svetice Pavline, što je kasnije na 19. Lipnja god. 1640. punoljetni Petar Zrinjski, komu pade u baštinu grad Ozalj, odobrio. [1]) Svećenici glagoljaši bilježili su se u biskupiji zagrebačkoj kao iznimni i riedki slučaji. U službenom imeniku od god. 1501., kojim se služio Krčelić, navodi se u arcidjakonatu predstavnika začesanskoga (Since i Gvešće) poimence 79 župah sa 73 župnika (6 bijaše izpražnjenih) i 42 druga svećenika; izmedju ovih 115 svećenikah bijaše samo jedan glagoljaš „Jacobus Glagolita,“ kapelan u Dragalinu. [2]) U arcidjakonatu zagrebačkom (stolnom) bijaše iste godine u Kravarskom župe „S. Catharinæ Andreas Plebanus Glagolita,“ a u župi B. Petri de Petrovina (medju Cerjem i Božjakovinom) „Gregorius Glagolita.“ [3]) U arcidjakonatu bekšinskom navode se u istom imeniku 44 župe, a u njih poimence 38 župnikah i 14 drugih svećenikah, u arcidjakonatu varaždinskom 19 župnikah i 11 drugih duhovnikah, a medju svimi ovimi nebijaše niti jednoga glagoljaša. [4]) Od ostalih arcidjakonatah Krčelić nije prepisao imena svećenikah; al se iz navedenih četirih arcidjakonatah može već razabrati, koli riedki sbilja i izvanredni bijahu glagoljski svećenici u biskupiji zagrebačkoj. A da ovi svećenici nebijahu domaći već strani, tomu imamo dokaz u gorespomenutoj sinodi od g. 1574. U Levakovićevom spisku toj sinodi prisutnih svećenikah navode se ex Cathedralatu: „*Dalmatae* 4 Glagolitæ id est Sclavonicæ Divina peragentes, in Zelina, Narth, in Odra, in Petrovina.“ [5]) Domaći svećenici biskupije zagrebačke bijahu svi vješti latinskomu jeziku, i opravljahu njim svetotajstvene čine službe Božje, a neima nigdje dokaza, da bi ikada koj biskup zagrebački bio zamisničio kojega glagoljaša.

Da je bogoslužni jezik biskupije zagrebačke jezik latinski, o tom je bila uvjerena i sv. stolica. Davši ona biskupiji senjskoj dozvolu za porabu slavenske liturgije, zahtievala je od svećenikah zagrebačkih znanje latinskoga jezika. Evo tomu jednoga dokaza: Matija Pučko, kanonik začesanski, i Dominik Kapučin, župnik crkve sv. Stjepana u Rakitnici, položiše u ime zamjene biskupu Stjepanu u ruke svoje časti, a biskup im podieli prvašnjemu župu rakitničku a drugomu kanoniju začesansku pod uvjetom: „nisi apostolicæ reservaciones obstarent.“ Posumljav Matija, da mu je biskup po-

---

[1]) U misalu kaže se u rubrikah: „Sacerdotes igitur parochiales bene notent premissa, imitenturque observantiam ecclesie Zagrabiensis predictam; quia ipsa est mater et magistra omnium ecclesiarum aliarum sue dioecesis.“ — Breviar ima na koncu u rubrici: „Tu igitur, qui recte horas canonicas secundum rubricas hujus Libri dicere vis: prout etiam ex constitutionibus synodalibus et ex vetustissima observantia Chori Zagrabiensis obligaris etc.“

[2]) Krčelić Hist. Eccl. Zagrab. pag. 20.

---

[1]) Krčelić Notit. praelim. pag. 425.

[2]) Krčelić Hist. Eccl. Zagr. pag. 21.

[3]) Ibidem pag. 23.

[4]) Ibidem pag. 31—33.

[5]) Constit. Synod. Eccl. Zagr. pag. 312. sub bb.

dielio župu, pridržanu glede naimenovanja župnika sv. stolici, zamoli papu Grgura XI., da ga na župi potvrdi. Papa naloži poslanicom od 1. Veljače 1377. „Officiali Zagrabiensi," da rečenoga Matiju potvrdi na župi, ali pod uvjetom: „si per diligentem examinacionem dictum Matheum bene legere, bene construere et bene cantare, ac *congrue loqui latinis verbis* et alias ad obtinendam dictam parrochialem ecclesiam ydoneum esse repereris." [1])

Služeći se biskupija zagrebačka u sakramentalnih činih jezikom obćenitim crkve katoličke, jezikom latinskim, rabila je u svako doba u didaktičnom dielu bogoslužja jezik narodni. Jezik latinski u liturgiji nije nikada smetao duhovničtvo zagrebačko u vršenju domorodnih dužnostih. Da je umjestno, lasno bi nam bilo u tom pogledu osvjetlati lice tomu duhovničtvu starijega i novijega vremena, nabrajajuć liepi niz srećeničkih imenah biskupije zagrebačke, koji su jezikom hrvatskim spisali i tiskom izdali knjige. Može ih svatko čitati u Bibliografiji hrvatskoj; a mnogo toga leži još u rukopisih. Samo jedno napomenut ćemo u to ime na ovom mjestu. Godine 1803., dakle u vrieme, kada je malo tko kod nas mario za narodni jezik, preporučila je dne 3. i 4. Svibnja u Zagrebu obdržavana sinoda svećenikom njegu i ugladjivanje narodnoga jezika: „postremo commendamus — rieči su pomenute sinode u pogl. 3. — etiam omnibus, *ut magnam curam habeant puritatis linguae vernaculae*, ut et hinc gratia accedat sermonibus nostris." [2])

Opraštamo se s blagim čitateljem opetujući, što već rekosmo u uvodu, kako nam je u pisanju ove razprave bila jedina namjera ta, da ponješto razbistrimo pitanje, o kojem čitasmo i slušasmo više krivih mnenjah. Magis amica veritas.

t.

Dopisi.

Sa slunjskih brdah. Premješćen jesenas na župu Mriežničku, velikim veseljem, a još većim ufanjem latih se posla dušobrižnoga. Imam crkvicah; tri se broje medju one, za koje i svjetovna vlast mari, a dvie su gotovo na razvaljenju: tako mi rekoše crkvenjaci. Uzeh štap, pa ajde da vidim, kako je gdje? Kad tamo, imadoh što vidjeti. Neznaš, gdje je lošije: da-li na razvaljenju, da-li na skrbničtvu. Opazio sam, kako nemilice vrieme dere i hara, te sirotinju našu sve to na veći trošak nagoni. Misno ruho sve na dronjke razderano i razpalo. Tomu se mora pomoći, pomislim; nu kako ćeš? Niti novca, niti novčićeva novčića — a višje vlasti zabranjuju u to ime moljakati. Misleću sine mi kao munja misao; dosjetim se.

[1]) Theiner Monum. Slav. merid. I, 320, 321.
[2]) Const. synod. pag. 209.

Sgodnu nedjelju oglasim službu Božju poldanicu u crkvici najpotrebnijoj. Okrenuv se k puku po prilici rečem: Raduje me vaša pobožnost, hvalim vašu marljivost, kojom polazite sv. mjesta, da slušate rieč Božju i aldujete sv. misu. Ali dočim se vi gledate što bolje i ljepše obući i nakititi, kada ulazite u kuću Božju: stojim evo medju vami pokrit dronjci, što preostaše od ostarjele misne oprave, stojim poderan pred Božjim oltarom — (tu se njekoliko mladjih glasno nasmijalo). Nije meni do smieha, mene srce boli, kako je zapuštena ne samo ova, van sve redom crkvice ovdašnje; to tako niti od grehote, niti od sramote ostati nemože; bolje bi bilo, da ih zatvorimo: nu do toga nećemo, toga vaša pobožnost neće. Da barem jednu ali dvie crkvice opravimo, svaki će vas po nješto darovati. . . Najprije i najbolje pozivljem vas pobožne župljanke. Ženske glave pomogle bi malim darom, a tim bi se pokazale, da su vrle nasljednice ženah od starine. Rekoh: žene ženskim miloćutnim srcem pristaše uz Isusa — svoju mu privodiše dječicu — nelučiše se s njim u životu, uz križ hodahu, a jedna mu trla rubcem znoj krvavi i sukrvicu, štono pištila izpod trnja; pod križem do Isusova posljednjega izdisaja stajahu, u grobu ga tražahu i znalično unj zavirivahu. . . Katoličke su crkve u starini i svagda kićene djelom ženskih rukah. Mislim, da ćete se pokazati, da ste vjerne kršćenice i pobožne vašim pokojnim babam slične Hrvatice, te će svaka, koliko hoće i može, darovati, da si svećenika pred žrtvenikom stoječega, za vas, za vaše žive i mrtve i za sve, kojih je Bogu znana vjera i poznata pobožnost, aldujućega misnim odjevom odjenete. . .

Bijasmo i razzidosmo se. Prodje šest radenih danah, dade Bog nedjelju. Župnički se stan puni; dolaze žene te razvijajuće rubce vade novčiće. Župnik primljeni dar i darovateljice veselo i marljivo svake nedjelje proglašuje s propovjedaonice, imenice sve same žene, niti jednoga mužkarca. Eto tako jedne svršene; druga je, gdje će se crkveno ruho uz priličnu cienu i valjano nabaviti.

Milosrdne sestre u Zagrebu pismeno oprošene poslaše dvie kasule s pripadajućimi komadi, albu, pojas, korporal, i tri rubčića u neznatnu cienu 60 fr. a. v. Tko god je vidio izvrstno djelo i ljepotu tkanine, rekao je, da pobožne sestre za svoj rad sasvim malo, skorom ništa neuzeše, pače da niečim i crkvice uboge nadariše. Kasula biela, izkićena cviećem vezenim bojami crkvenimi, bijaše namienjena crkvici sv. Duha, izvoru milostih i nebesnih darovah; a crvena zapade crkvicu sv. Ivana. Taj mučenik staroga zakona i onako je amo u novi zavjet kršćanstva u svojoj krvi preplivao.

Doglasujem indi častnoj gospodi župnikom i ostalim bogoljubnim, milоćutnim i darežljivim kršćanom, želećim crkvu misnim ruhom darivati, da kod milosrdnih sestarah u Zagrebu u toj struci svega i svačesa dobiti mogu. Pak će se kupcem jošte i to dodati, da

izbjegnu sebičnjakom, koji samo svoju korist glede, misleći, da su sve crkve i crkvice bogate. A gdje je, osobito u krajini, crkveni imetak? Crkvam ostala ljubav kršćanska i njezini žuljevi. Jest sbilja kršćansko siromaštvo božanstveno: uboge milosrdne sestre, uboge seljanke svojom iglicom, svojim vretencem i desnicom rukom ljubavju zanešene zaodjenuše službenika Isusova! Jest sbilja kršćansko ubožtvo na sve strane bogato, pak zato uzajamno obogaćuje i pomaže. —

Mogao sam istina taj dopis drugim načinom napisati i „Katol. listu“ dostaviti, te bi se tako uklonio bio prigovoru, da sám sebe hvalim. Sačuvaj! — Medjutim, da i sam sebi koju pohvalnu napišem, moja bi samohvala toliko vriedila, koliko onoga, koj se dade hvaliti i o sebi kroz drugoga pisati, a čini se kao da o tom svem ništa nezna.

Tužna mi je dužnost, da se sjetim netom na sušici usnuloga brata i prije njekoliko mjesecih najbližnjega susjeda pokójnogá Alberta Gjuriševića, župnika skakavačkoga. Gorljiv je to bio svećenik, i za crkvu i za svećenstvo svom žestinom osvjedočenja zauzet. Izza bolestnih mojih persih, reče često, mojemu su srcu gorka rana neprijatelji crkve i gnječitelji stališa našega. Crkvu župnu, njegovom brigom i kadgod do omražnje dosižućom dosadnošću jurve dogotoviše, a to u istinu nije malen posao, pače, rekao bih, junak je, tko danas crkvu župnu s nova sazidje. Njegovu će brigu i zaslugu cieniti, kojemu su naše okolnosti znane, i tko poznade u svietu veliku hladnoću napram vjerozakonu. Da pokojnik iz nutra crkvu izkićenu vidi i da u njojzi žrtvuje prvu sv. misu, nastorna mu smrt uzkrati. Malo je živio, a još će mu kraća biti uspomena; premda je vredniji spomenika, nego-li mnogi, kojih kosti pod težkim ulašćenim mramorom trunu. Dušo Albertova, vienac zasluge, kojega ti sviet i ljudi uzkratiše, dati će ti otac nebeski u raju.

Iz Daruvara dne 6. Travnja. — Mislio sam, da će koje pero dostojnije na vidjelo iznieti žalost težku nad izgubljenim groznom smrtju podarcidjakonom pakračkoga okružja i župnikom u Gaju Ivom Kovačevićem. Nu kada očekivanje moje osta bez uspjeha, to se i po duši i po dužnosti motrim pozvana, da na svestrano zahtievanje u ime cjelokupnoga okružja ovoga obće izjavim tugovanje. — U istinu pokojnik znao si je kako vještinom umnih silah otmena lica, tako blagim postupanjem i milim naukom prignuta učiniti srca povjerenih si ovčicah. Radi uglednih svojstvah ga je visoko duh. poglavarstvo cienilo i službu podarcidjakona pakračkoga okružja mu povjerilo, koju je službu kroz više godinah pohvalno obnašao. U kotaru svom nastojao je ljubav medju braćom, slogu, mir i jedinstvo njegovati, na revnost pobudjivati, a poslušnost prama starješinstvu u srcih utvrdjivati. Takova nemila bolest, vodena prisrdja (Herzbeutelwassersucht), najde ga, u kojoj dulje vremena muke podnašajući napokon dne 25. Ožujka jutrom ovaj vremeniti život zamieni s vječnim. Premda nemili ovaj slučaj dogodi se u vrieme baš takovo, u koje najviše crkvenoga posla imade; ipak svikolici okružni svećenici, požuriv se obaviti službu duhovnu kod kuće, izim duh. pomoćnika daruvarskoga, koj i radi službe i radi sigurnosti veće u pogledu odaljenosti nemogaše doći, stigoše u Gaj dne 26. i mrtvo tielo svoga podarcidjakona pod predvoditeljstvom veleč. g. Stjepana Piroša, prisjednika duh. stola i g. Gjure Jerkovića, župnika lipovljanskoga, susjeda pokojnikova, opjevaše i sahraniše u župnom groblju. Bijaše volja pokojnikova, da se u crkvi sv. Kate pokopa; ali jaka sila protivećih se župljanah to nedopusti. Lahka mu zemljica.

J. Jugović,
okružni bilježnik.

† Iz sv. Marije u Medjumurju. Shvativ veliku važnost prve sv. pričesti, odlučiše gospoda župnik naš i duh. mu pomoćnik prirediti za tu prigodu što ljepšu svečanost; za rok pako opredieliše joj bielu nedjelju. Pokle su po duh. pomoćniku g. Antunu Luciu bila djeca valjano podučena, a u subotu poslie podne izpovjedjena, sabrà se nje 59 svako sa svojima roditeljima na dan sv. pričesti oko ½10. u školi. S druge strane složiše se pogl. g. Franjo Tivadar, domaći župnik i pomoćnik, podjoše po malene pričestnike, te poredane u povorku pod dvama barjacima a uz zvuk zvonah dovedoše u crkvu. G. župnik reče sv. misu, a poslie duh. pomoćnik govor o stavci: „Mir vam“ (Iv. 20.). Razloži naime, kako nebeski mir tražeć u svietu, osobito sada pokvarenu, stan, sbog okorele opačine riedko i malo nadje obstanka pravoga u odraslih ljudih, dočim mu je u bezazlene i dobre djece najmilije prebivalište, te ga je u nje sbilja pravo i naći; predoči djeci živimi bojami, kolika jih je našla sreća, te ju opomenu, da ovaj blaženi mir duše nastoje uzdržati za svega života marljivim napredkom u pobožnosti i svakoj krieposti. Prije pričesti odpjevaše djeca pjesmu: „Smiri željnu moju želju“ polag napjeva, što ga ovdje uvede g. Janko Vuković, prvašnji duhovni pomoćnik; a poslie pričesti: „Dušo moja prem čestita“ polag napjeva iz slovenskoga vienca posudjena. Djeca dobiše za uspomenu sliku. Kod ove prigode takodjer bijahu pjevači i pjevačice, što su kroz korizmu svakoga petka o večernici pjevali u crkvi, a i ovaj dan kano njegdje prije počašćeni od g. župnika objedom.

Bratovštine sv. srdacah Isusova i Marijina napreduju nam liepo. Spomenuti mi je jošte i to, da g. duh. pomoćnik kani uvesti pjevanje shodnih pjesamah nedjeljom i svetkom poslie podne, prije nego zadnji put pozvoni na večernicu; a tim misli zapriečiti viku i šalu oko crkve, gdje se puk sastaje te čeka na večernicu. Tako je u Štajerskoj, pak što je drugdje dobro, zašto

da nebude kod nas? — Importune oportune! Ako je ikada trebalo pastirskoga razbora i revnosti, a to treba baš u naše vrieme.

Iz gorskoga kotara. Dopisi o prvoj sv. pričesti, koje čitah u „Katol. listu" prošaste kao i ove godine, potaknuše me, da o tom predmetu njekoliko redakah napišem. — Dne. 10. Travnja t. g. polag mogućnosti i dopuštajućih okolnostih obavismo prvu sv. pričest, za koju bijahu djeca podučena u onom, što je potrebito za hasnovit prijam presv. Tiela Isusova. U ustanovljeni za to napomenuti dan djeca svetačno odjevena sakupiše se u mjestnu učionu, odkud vodjena u crkvu, te poredana pokraj velikoga žrtvenika čekahu, da iz rukuh brižljivoga si pastira pod prilikom hleba primu prijatelja malašnih predragoga Isusa. Poslie službe Božje mjestni župnik, veleč. g. Josip Škrobonja, reče kratak, djetinskomu razumu shvatljiv govor, za kojim govorom podieli jim sv. pričest. Tom prigodom uz njekoliko riečih bje svakomu djetetu prikazana liepa sličica predstavljajuća prvu sv. pričest, a na njoj bude napisano ime i prezime djeteta, dan, mjesec i godina primite prve sv. pričesti, za da se djeca sjećala budu sv. čina sve vrieme svoga života. Svečanost prve sv. pričesti, nauk, tom prilikom zadobljen, mnogo djeluje ne samo na dječinsko srce, već i na ostale, koji takovoj svečanosti prisutstvuju.

Dao Bog, da sjeme rieči Božje, posijano u srce dječinsko, iznikne, uzraste, te nepusti polag sebe širiti se kukolju pokvarenosti, što ga nastoji neprijatelj kriomice u srce usijati; a nam je sveta dužnost proti ovomu neprijatelju boriti se i bditi, te marljivo obradjivati novo polje mladjega naraštaja, da posijano u njem dobro sjeme urodi i dobrim i obilatim plodom, te će ga jednom otac obitelji u svoje žitnice sahraniti. U to ime Bog pomozi!

Viestnik.

Iz Zagreba. Prekjučer dne 19. t. m. kano u oči rodjendana, a zajedno u ime predstojećega u nedjelju imendana uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa podnesoše nj. uzoritosti smirene i najiskrenije čestitke članovi prečast. kaptola, sbora prebendarskoga, nadbiskupskoga liceja, došavši in corpore pred lice uzoritoga svečara, koj je izjavljene mu želje blagostivo izvolio primiti. — Tim povodom daje večeras duhovna mladež ovdašnjega nadbiskupskoga sjemeništa glasbeno-krasoslovnu zabavu, kojoj će i njegova uzoritost udieliti milost svoga visokoga pohoda.

— Domaća kapela ovdašnjega nadbiskupskoga sjemeništa, budući prenizka i pretiesna za duh. mladež, ukusno je u najnovije vrieme u gotičkom slogu preinačena. Djelo to započeto je dozvolom uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa a trudom i nastojanjem preč. gosp. opata i kanonika Dra. Luke Petrovića još prošle godine, a dogotovljeno do unutarnje uredbe brigom preč. gosp. Tome Gajdeka, sadanjega ravnatelja sjemeništa. Prošloga četvrtka blagoslovio je kapelu preč. g. ravnatelj Gajdek, i tom prilikom služio u njoj pjevanu misu, pod kojom su klerici skladno pjevali uz pratnju harmonija, štono je nedavna nabavljen iz Beča za istu kapelu.

— Preuzvišeni gosp. biskup djakovački vratio se već iz Beča u Djakovo. Kako piše „Glasonoša," nakanio je preuzvišeni gosp. biskup i ove godine doći na njeko vrieme u Jamnicu.

— Ovih danah stigao je u Zagreb g. Stjepan Mihinić, svećenik nadbiskupije zagrebačke, položiv na sveučilištu u Innspruku stroge izpite i stekav lovor-vienac doktora bogoslovja.

— Tiskom Albrechtovim izaći će ovdje pod naslovom „Dragušica" na svjetlo svi spisi prerano lani preminuloga svećenika nadbiskupije zagrebačke Zdravka Niemčića. Poučne i zabavne članke sabrao i uredio je pokojnikov pobratim g. Gj. Deželić, u koga se nalazilo i nješto neizdana rukopisa preranom smrti ugrabljenoga mladoga književnika. Izdavatelj tvrdi, da će iz toga biti najvažniji obširan životopis hrvatskoga Nestora, preuzvišenoga gosp. Mirka barona Ožegovića, biskupa senjskoga. Knjiga će izaći u liepu obliku, da bude i u tom pogledu dostojan spomenik pokojnomu Zdravku Niemčiću.

— Izpod tiska Albrechtova izašla je onomadne u vrlo kratkom izvadku „obća poviestnica." Napisà ju za pouku školske mladeži kod ovdašnjih milosrdnih sestarah g. Josip Lehpamer, duh. otac u samostanu milosrdnicah.

— Ovih danah stiže nam u ruke u talijanskom jeziku napisana knjižica: Vita e morte edificante di Paolo Kolarić nel Collegio germanico ungarico di Roma. Roma coi tipi della Civiltà cattolica, 1863. — Na 99 str. u 8-i u 10 poglavjah opisuje bezimeni svećenik iz družbe Isusove kriepostan i bogoljuban život, te izglednu smrt Pavla Kolarića, klerika nadbiskupije zagrebačke, koj se dne 25. Siečnja 1837. u Belovaru rodio, prispio na koncu Listopada 1857. u kollegij njemačko-ugarski u Rim, i tu na sušici bogouzdano preminuo na 22. Ožujka 1862.

Iz Fulde. Biskup ovdašnji izdade glede znanstvenoga napredka naredbu razdieljenu na četiri razreda, a valjanu za pripravnike bogoslovja, bogoslovce i gojence biskupskoga sjemeništa, za kapelane, župnike i napokon za kotarske starešine ili dekane. U 1. razredu ima propis za izpite pripravnikah i bogoslovah na koncu svakoga polugodišta iz predavana nauka mudroslovnoga ili bogoslovnoga. Kapelani razredjeni su opet na

dvie strane: u prvu idu pomoćni svećenici do 6. godine, a u drugu od 7. godine njihova namještenja. — Prvlji mladji razred ima svake godine ustmeni, a drugi stariji svake druge godine pismeni izpit podnesti pred sinodalnim pitateljstvom stolnoga kaptola u Fuldi. Ovaj izpit valja ujedno kao kušnja sposobnosti za duhovno pastirstvo. Osim toga ima svaki kapelan svake godine izraditi pismenu razpravu kod kuće o zadanoj si temi. Župnici oprošteni su ravno od izpita pred sinodalnim pitateljstvom; jerbo su oni prije namještenja u župu dobili: „approbatio pro cura usque ad revocationem“ na temelju izpita jedan put za svagda; ali i oni moradu, i to do 50. godine dobe svake godine izraditi znanstvenu razpravu o predmetu iz bogoslovja, što jim se zadà; predmet pako njihov svaki put ima biti drugi, nego što se zadaje kapelanom. — Ove razprave imadu se napisati ili njemačkim ili latinskim jezikom — u kakovu se jeziku dade zadaća. — Sve razprave i jednih i drugih imadu se svake godine najdulje do konca Rujna predati dotičnomu kotarskomu stareśini; a ovaj da prouči izradak svojih kotaranah, ima sve pregledati i prosuditi, te na koncu godine poslati izvješće biskupskomu vieću.

Iz Rima. Kadno korizmeni propovjednici (svi redovnici) po običaju ove godine dodjoše u Vatikan k papi po blagoslov, reče jim sv. otac ovo: „Jednoga dana idjaše Gospodin pratjen od učenikah putem. Posljednji od njih razgovarahu se o zemaljskom probitku svojem, na što se iz nenada Isus Krst, koj jim u srdcu čitaše, obrati i zapita jih: „O čem govoraste putem“? (Quid tractabatis in via?) Učenici šute. Tako moja djeco! doći će njekoč dan, ter će naš Gospodin upitati i vas: „Što radijaste putem?“ Svakoga, tko služi sv. žrtvu, sve, kojim je on predao duhovnu brigu, sve, kojim je posao propoviedati rieč Božju, sve će dočekati pitanjem: „Što radijaste putem.“ — Čita se u knjizi Makabejah, da su već u ono vrieme svoju dužnost pronevjerivši ljudi digli učionah poput poganskih. Na svu žalost ima i danas odmetnih svećenikah, koji dižu učione, gdje se dobro zlim, a zlo dobrim nazivlje; gdje se istina bludnjom, a bludnja istinom smatra i uči. I ove će Bog njekoč zapitati: Što radijaste putem? A nitko od njih neće moći šutiti, kano tada učenici; jer će govoriti djela. Ja ne samo da sam namjestnik Isusov; nego sam još rimski biskup, pa kao taj molim vas, da svom pomnjom radite o posvetbi rimskoga puka. Rimski je puk pravovjeran, što mi često pokazuje. Vi svi znadete, kakono u starija vremena navali na Rim čovjek prozvan „bičem Božjim.“ Dokle se puk od straha neznade kako pomoći, podje njemu u susret moj prednik sveti Lav Veliki, povedši se za duhom, koj pape oživljuje, pak mu podje za rukom odvratiti ga od svetoga grada. Još imademo propovied toga pape, kojom pozva puk na molitvu, a znademo i to, da je puk, pokle je sliedio njekoje vrieme poziv ovoga pape, s nova bio pao u stare svoje pogreške, tako da nam druga jedna propovied kaže Genzerika, kojno bez svakoga odpora zaokupi grad, te ga poharà oružjem i vatrom. Nebojim se ja danas kakova Atile ili Genzerika. Vremena se, budi Bogu hvala, promieniše. Ali mislim, da sam vas morao sjetiti na ove sgode u povjestnici, da znadete, kako se oko ovoga puka ima nastojati molitvom, riečju a naročito dobrim primjerom. Da za taj posao budete okriepljeni potrebitom snagom, dajem vam svoj apoštolski blagoslov u ime Otca itd.

Iz Pariza. Sir Bulwer, englezki poslanik u Carigradu, na putu u London, zaustavio se bio ovdje za njekoliko danah, da se s Drouin de Lhuysom i zastupnici ostalih podpisnikah parižkoga ugovora sporazumije: kako bi se dalo ugnuti pogibeljim nastajućim iz političkoga stanja u podunavskih kneževinah. Upravo je došao iz ovih zemaljah, gdje mu bijaše prilika na mjestu proučiti pitanje ob ukinuću samostanah, kojeno izazvà prosvjed od porte, Englezke, Ruske i Austrije. Sir Bulwer, kako piše „Memorial diplomatique,“ bje pozvan, da napiše osnovu, koja bi služila za temelj razpravi medju ugovornimi silami. U toj su osnovi dvie glavne točke: jedna ide na samostansku razmiricu, a drugom se smiera urediti političko stanje Rumunjske na odlučnoj podlozi. Kako se znade, dohodak rumunjskih samostanah ima se po volji zakladnikah uporavljati na milostinju siromakom i nevoljnikom, zatim na uzdržavanje sv. miestah u Palestini. Ali dohodak taj troši se na posve druge stvari. Povrh toga treba znati još i to, da zemljište spadajuće pod samostane obsiže osminu od čitave Moldavske i Vlaške. — Jur europejsko povjerenstvo god. 1857. mišljaše o načinu, kako bi se ovaj opasni nered, koj samo ruskim slavohlepnim osnovam na iztoku služi, dokinuo. Predlozi toga povjerenstva nemogoše se vendar izvesti ni sve do onda, kadno parižki sastanak god. 1858. u svojem trinaestom zapisniku ustanovi odluku, da se preporne stranke imadu pozvati, neka se dospomenu o načinu nagode medju sobom. Od toga dogovora i nagode nebude ništa, već parižki sastanak odluči s toga na 14. Rujna 1859, da se rok produlji još za jednu godinu. — Ali ni to nepomože, nego se pače razmirica medju samostanskimi glavari i zastupnici naroda razpiri još veća. Knez Kuza preuze dakle to sam na se te presieče čvor proglasom o ukinuću samostanah. — Da se na priečac i prosto ovakov, po zastupnicih naroda stvoren zaključak, pa k tomu još u zemlji od razvratnih načelah i bez toga jur uznemirenoj, zabaci, nastala bi još veća smutnja. Promisliv sve to prinukan je Sir Bulwer staviti ovaj predlog: da bi medjunarodno povjerenstvo prosudilo potrebe sv. miestah a sekularizaciju samostanah odobrilo pod tim uvjetom, ako se samostanom kvarujućim ovom obnovom izplati naknada kvara. Istom prigodom imalo bi ono opomenuti kneza Kuzu ozbiljno, neka od sele bolje štuje ugovore, te mu predstaviti, da si iz ovoga na boljak zemlje smierajućega i pomirljivim duhom zamišljenoga postupka ugovornih silah nesmie izvoditi povlastice i u napredak prekršivati temeljne zakone kneževinah. Sir Bulwer misli dakle, da tudier treba vrhovni sud, sastavljen od narodnih na to odabranih zastupnikah, vladarah i vladarskih sinovah, pak od drugih dostojanstvenikah visokih. Ovomu sudu morala bi se podnieti sva medju narodnim saborom i knezom Kuzom preporna pitanja javnoga prava, a njegova odsuda bila bi nepromjenljiva.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 17. **U ČETVRTAK** **28. TRAVNJA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Odgovor uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga sl. županiji požežkoj u poslu slavenske litugije.*)

Slavna skupštino!

Primih pismo slavne županije, dano na mene iz glavne skupštine držane dne 11. Siečnja 1864. i sliedećih, kojim očitujuć želju svoju, da se narodni jezik uvede u bogoslužje, preuljudno mene pozivlje, da to isto i ja svojimi silami podpomognem.

Stvar doista vrlo zamašnu, a potaknutu jur kod više jurisdikcijah Slavonije i Hrvatske, razmislih dobro i sám sobom, i izpitah glede nje mnienje konsistorija svoga metropolitskoga. Nit nekrzmam odgovarajuć ovim izjaviti glede toga svoju misao, što je zajedno mnienje jednodušno i moga konsistorija, a izjaviti s preuljudnom uslužnošću te onom iskrenošću, kojom običajem.

Od prvoga časa, odkada me zateče čisto iznenada poziv, da posjednem biskupsku stolicu zagrebačku, bijaše mi stavno i tvrdo, dok budem živio sve svoje sile sveudilj u to naprezati, kako bi i dužnosti časti svoje biskupske što bi se dalo najtočnije izpunio, i Hrvatske, koju mi Božja providnost naznači novom domovinom, korist i diku prama slaboći silah svojih svakim mogućim načinom promaknuo.

Scienjah bo uviek, da je valjanu i sdušnu mužu tako zadovoljit dužnostim službe, koju bi zvan ovršivat, da u tom nepropusti ništa, što bi bilo u njegovoj vlasti. Odatle je, što sam i prava i sloboštine Hrvatske i narodni jezik svagda i svagdje, kako se bolje dalo, proti raznim nasrtajem branio, nastojao utvrdit i razširit. One, koji protivno misle ili o tom dvoje, slobodno pozivljem, neka pogledaju dnevnike saborah ugarskih, kojim sam pribivao kao biskup zagrebački i banski namjestnik. Jamačno će se osvjedočiti, makar je i površno samo pregledali, da sam imao ondje podnieti ne malo i ne malih neprilikah skoro jedino zato, što sam branio prava i narodnost domovine naše.

Ali zato, koliko mi god bijaše tvrda nakana prava i narodnost našu držati i braniti: nebijah nikad, a nemogu da budem ni sada toga mnienja, da se ovoj svrsi ima žrtvovati sve ostalo. Znam bo, da nas kano ljude i kršćane po zakonu naravi i Božjoj objavi vežu i druge dužnosti, a medju ovimi njekoje toli svete i uzvišene, da se nesmiju povriediti ni kad bi se skosnule s ljubavju domovine i narodnosti. Ovamo ide napose, što spada na uzčuvanje cjelovitosti vjere i na obranu stupovah cjelovitosti vjere i ćudorednosti. Jer ovo su najvišja dobra čovjeka pa i čovječanskoga roda, koja nemogu ničemu drugomu ustupiti, već u srazu dužnostih moraju imati prvo mjesto. Pa u ovu upravo kategoriju spada pitanje, koje se potaknulo u najnovije vrieme glede uvedenja narodnoga jezika u naše bogoslužje. Jer bi se iz takove promjene za stran religiozno-moralnu po mojem najdubljem uvjerenju porodile težke pogibelji i izlegle upravo tužne posljedice.

Budi mi dozvoljeno, da svoju tvrdnju podupirem njekojimi razlozi:

1. Medju poglavite i najvišje vlastitosti vjere i crkve katoličke brojila se uviek ta, da ona, kô što izpovieda iste zasade (dogme) vjere, tako i jedno isto po cielom svietu ima bogoslužje (izuzam samo njekoje crkve obreda iztočnoga), i to

*) U netom dovršenoj razpravi „Slavenska liturgija i bogoslužni jezik biskupije zagrebačke“ razmotrismo potaknuto pitanje o uvedenju slavenske liturgije s poviestnoga gledišta. Pošlo nam je za rukom pribavit si ovdje priobćeni odgovor uzoritoga gosp. metropolite hrvatko-slavonskoga na pripis sl. županije požežke o istom predmetu, u kom se to pitanje pretresa gledom na obzire javno-politične, pa se tako isto pitanje razjasnjuje i s te strane. Ured.

da ima svigdje jednim istim jezikom, naime latinskim. Sjegurno mora ugodno biti svakomu čovjeku, zadahnutu katoličkim duhom, pače srdačno veselje i duševna radost mora ga obaći, kad putujuć raznimi krajinami, kraljevstvi i carstvi svigdje i kod samih antipodah u Americi i novoj Hollandiji stupiv u katoličku crkvu vidi, kako istim načinom svećenstvo ovršuje svete čine, kad čuje, kako se zapieva isto ono „Gloria in excelsis Deo“, koje je toliko putah zamnjelo u ušiuh njegovih u domovini mu i u crkvi vlastite mu župe. Ova naime istota službe i jezika dokaz mu je i slika divne one jedinosti, sveobćenitosti i vazdašnjosti, koja je u crkvi katoličkoj, i kojom se nemože ponositi nikoja druga vjera ni izpoviest.

2. Iz raznosti jezikah u obavljanju otajstvah religije kolike se mogu izleći pogibelji i samoj cjelovitosti vjere, znadu oni, kojim nije nepoznato, kako su u razno doba iz razna tumačenja kadšto jednoga izraza nastale u crkvi ne male prepirke i razdori. Tako da nam je smatrati preznamenitim dobročinstvom Božje providnosti, što su crkve katoličke knjige symboličke i koje spadaju na svetu liturgiju napisane jezikom latinskim, a to će reći jezikom, koga s jedne strane pozna vas ugladjeniji sviet, i koj s druge strane prestavši biti živim jezikom narodah nije više izvrgnut promjenam i raznim onim fazam, kojim su, kako vidimo, sveudilj podloženi živi jezici narodah. Doista da se ima služba Božja činiti u toliko tih jezikah raznih narodah, izvrgla bi se neprestanim pogibeljim čistoća, dà samo otajstvah religije dostojanstvo. Što će lasno uvidjeti svatko, tko pomisli, kako se živi narodni jezici dnevice usavršuju i kako nebi kraja bilo promjenam, koje bi trebalo poduzeti ili koje bi barem mnogi željeli da se poduzmu u textu Božjih knjigah prama svaki čas novim, koja bi se prihvatila, pravilom grammatike, orthographie i syntakse. Da bi se uz toliku različnost mnienjah, pobijajućih se čestoput ljuto, povoda dalo mnogim prepirkam, dà razdraženostim i skosnućem, toga razborit nitko nemože podvojiti.

3. Nadalje težko će mi tkogod zaniekati, ako reknem, da treba podpunije znati latinski jezik svakomu, koj hoće da se uvrsti u izobraženije ljude. To već njekim pravom iziskuje sama ona prostrana učenost, koja se nahodi u klassičkih piscih latinskoga jezika. Ali koliko više valja znati latinski jezik kleru katoličkomu, ne samo porad učenosti i naobraženosti, nego još i zato, što je jezik latinski upravo materinski jezik crkvi katoličkoj, u kojem su napisana akta oekumeničkih saborah i drugi sveti kanoni, djela svetih otacah i najdragocjenije poluge učenosti theologičkoj, i kojim se kano najčvršćim vezom spajaju katolički biskupi cieloga svieta medju sobom i sa vidjenom glavom crkve. Ko što je pako nedvojbeno, da je znanje latinskoga jezika kleru katoličkomu jako koristno, pače potrebno: tako neima dvojbe, da je za uzčuvanje toga znanja vrlo probitačno, što se u tom jeziku običaje i ima činiti služba Božja. Jamačno da se u obavljanje Božje službe uvede domaći jezik, brzo bi se znanje latinskoga jezika i u katoličkoga klera znatno umalilo i skoro nestalo. Dosta se je žalostno jur u novije vrieme u tom udarilo natražke, pa bi svako dalnje nazadovanje bilo na očitu štetu tako religiji našoj kako pravoj izobraženosti.

Ovo su poglaviti razlozi, koji vojuju u obće za to, da se u Božjoj službi zadrži jezik latinski. Nit je dvojbe, da njihovoj težkoj znamenitosti valja pripisati, što su i najveći i najizobraženiji narodi uzprkos raznim vremenom i načelom sudili, da se ostane na starom. Isti oni narodi, koji si u stvarih spadajućih na religiju prisvojiše njeka posebna prava, kano napose narod francezki, dnevice sve više odustaju od svojih tražbah i razlučnih težnjah, pa se podvrgoše prhvativši rimski obred uzvišenomu počelu jedinosti katoličke crkve i glede jezika u službi Božjoj.

Nego osim ovih razlogah, koji u obće ištu, da se u službi Božjoj uzdrži jezik utvrdjen vlašću papinske stolice, idu ovamo njekoji, koji napose stoje glede naše domovine.

Nitko naime neće s razborom zahtievati, da se jezik narodni u tih svojih različnih razrječjih uporabi za službu Božju tako, da bi htio drugi misal za Hrvatsku, drugi za Slavoniju, drugi za Primorje, a morda drugi i za Medjumurje, što dakako nebi bilo bez pretežka truda i velika troška. Već u toj tolikoj razlici razrječjah, pravilah grammatičnih i orthografičnih nebi ino preostalo, van prihvatiti stari onaj slavenski književni jezik, to jest staroslavenski s pismeni hieronymičkimi ili glagolskimi, kako obstoji u biskupiji senjskoj. Ali je taj jezik malo komu od samoga senjskoga klera potanje poznat, koliko jezik latinski.

Tako se nebi nipošto i nigdje postigla ona svrha, koju žele ili barem vele da žele polučiti, da se naime služba Božja viernomu puku učini razumljivom. No može si svatko lasno predstaviti, kako bi se to moralo bolno kosnuti najveće, a osobito starije čestі našega klera, da mu se nametne nužda naučit se ovaj nepoznat mu jezik s vlastitimi mu napjevi, pa s njim zamieniti jezik i spiev latinski, komu je privikô od mladosti i dugotrajne porabe. Ova kleru nametnuta nužda sjegurno bi se činila mnogim nesnosnim teretom, pa bi lasno prouzročila negodovanje, odpor, dapače i veliku razdraženost.

Nadalje ota bi promjena ne samo u kleru nego i u samom puku učinila silan, a s najveće česti i nedrag utisak. Znamo, da navlastito seoski puk, kô što drugdje, tako i kod nas nemože lasno razlučiti izmedju stvarih u religiji bitnih i pripadnih. Pa bi sjegurno takova u službi Božjoj učinjena promjena u premnogih pobudila sumnju, da su iz cjelovitosti one vjere, koju su starci izpoviedali, izpali ili barem pali u pogibelj izgubit staru svoju vjeru. Moglo bi se za tu nježnost sviesti u puka našega navesti više primjerah. Spomenut ću samo jedan od najnovijih. Svim je znano, kako je godine 1848. samo s toga, što je neumrle uspomene ban naš Jellačić prigodom umještaja svoga zakletvu položio ne u ruke katoličkomu biskupu, nego u ruke patriarki Grkah nesjedinjenih, nastala tolika uzbunjenost u viernih katolikah naše domovine, da je trebalo izdati za umirenje dokumenat od javne vlasti. A i sam izkusih često u izvršivanju pastirske svoje službe, koliko prianja puk i uz pripadne stvari tičuće se izvršivanja religije, kad im je dugom navadom priviko. U njekom slavonskom selu a u području moje nadbiskupije od starine moljahu se litanije u narječju hrvatskom (kajkavskom). Staromu župniku novi nasljednik zamieni hrvatsko narječje sa slavonskim, najviše s toga, što ono mjesto spadaše na Slavoniju, i što puk govoraše jezikom slavonskim ne hrvatskim. No malena ova i to ne na kojekakvih samo razlozih osnovana promjena toliko pobudi u župljanah negodovanje, da su meni bivšemu ondje na kanoničkoj visiti formalnu glede toga tužbu podnieli proti župniku, zaričuć se, da neće nikakove promjene u stvarih religije, već da sve glede toga ostane na dlaku onako, kako bi im ostavljeno od starih. No i sada, kad se ovo pitanje diglo u njekih županijah, porodio se u mnogom srdcu nemalen nemir i zabrinutost jur do danas, što bi meni stranom u lice stranom u listovih očitovano tako, da njeki svjetovnjak nije krzmao izjaviti, ako se bude žrtva svete mise slavila srbskim, kako veljaše, jezikom, da njega neće vidjeti služba Božja. Jednako tomu negodovanje pokazuju svećenici, izuzam njeke mladje, u kojih jošte sud nije dozrio i kojim se čini kano da su više na srcu njeke drugotne svrhe, nego-li religiosni napredak viernikah.

Nego se takovoj promjeni u bogoslužju protive i isti obziri politički. Uviek bo se je sudilo, da je mudrosti zakonodavnoj i upravnoj, kad se ukidaju stare navade a uvadjaju nove, obzir uzimati kako valja i na same predsude, koje su u narodu zavladale. Pa u ostalom toliki potresuju jadnom našom domovinom, osobito u ovaj par, napori stranakah i valovi pobijajućih se mnienjah i strastih, da joj se nesmije bez težke pogibelji i većih jošte razdorah baciti u krilo još i ova jabuka od zavade.

Ovi su razlozi, što ih na kratko naznačih za uzdržanje jezika latinskoga i nadalje u našoj službi Božjoj, tolike po mom sudu zamašnosti, da im se temeljem pokrenuti nemože, i zato da se netreba mnogo zadržavati oprovrgnućem onih dokazah, koji se s protivna obično dovode. Da se ipak nereče, kan da sam ih posve múkom premučao, spomenut ću od njih njekoje, a najpače one, za koje se misli, da su poglaviti.

Veli se ponajprije: da se je služba Božja u našoj domovini u starija vremena činila jezikom narodnim, i sada da se jošte obavlja u biskupiji senjskoj; pa da se neuvidja, zašto se to nebi moglo i sada i to po svoj Hrvatskoj i Slavoniji obnoviti. No druge bijahu okolnosti starinskih onih vremenah, a druge su u doba naše. Kad se u krajevih naših, osobito primorskih, pod učenici sv. Methodija, koji se porad magjarskih navalah od god. 892. do 897. iz Moravske i Panonije na sve strane razbjegoše, kršćanska vjera stade jače kriepiti i širiti, bijahu sinovi domovine naše, koje valjaše zarediti u svećenike, od velike česti nevješti latinskomu jeziku, nit im bijaše dosta vremena, da ga nauče; zato zahtievaše sama najsvetija svrha, osnovanje velim kršćanske vjere, da im se u tom nješta popusti. Na smiernu dakle njihovu molbu dopusti sv. stolica ne radi puka, nego radi samih blagoviestnikah, kojih bijaše u ono vrieme još malo, te radi uzvišenoga obzira na razširivanje vjere, da svetu liturgiju čine znanim si, to jest domaćim jezikom. Nego ni ova dozvola nebijaše nipošto neograničena, već bijaše raznim načinom stegnuta. Isto je tako sjegurno, da su se devetoga, desetoga i jedanaestoga stoljeća mnogo brinuli rimski pape, da se u obslužavanju Božjih otajstvah mjesto slavenskoga jezika, gdje bijaše zavladao, uporabi jezik latinski ili grčki. A poslie polovine trinaestoga stoljeća dozvoli se narodu ilirskomu poraba jezika slavenskoga samo tako, da bude stegnuta na jezik književni, to jest staroslavenski, i na pismena glagolska. Odatle jest, što se u zagrebačkoj biskupiji, koja jur tada imaše poviše svećenikah vještih jeziku latinskomu, ovo vršenje službe Božje jezikom slavenskim stegnulo na malo samo miestah, no i u senjskoj biskupiji da se takovo služenje sve više stezalo, po prilici prama tomu, kako su svećenici dušobrižnici više uznapredovali u znanstvenom naobraženju, a osobito u znanju jezika latinskoga. Danas su druga vremena i drugačije okolnosti. Sada je svemu kuratnomu kleru naše domovine dovoljno poznat latinski jezik, a usuprot malo ih ima, koji bi imali potrebno znanje jezika staroslavenskoga. Pa kô što bi naopako bilo današnji

kler vješt latinskomu jeziku siliti, da službu Božju čini u jeziku s najveće mu strane nepoznatu: tako po mom barem mnienju neima nade, da će sv. stolica, koja njekada za kuratni kler ovih stranah učini rečenu iznimku od sveobćenitoga pravila, jedino poradi dobitka dušah, sada dopustiti, da se isti bez svake nužde, dà na očitu štetu dobre stvari, sili kidat obćeniti zakon crkve katoličke.

Veli se nadalje, kad bi se narodni jezik i u katolikah uveo u službu Božju, da bi se medju ovimi i Grci nesjedinjenici zametnula veća sloga i uzajemna pouzdanost. Ali da se i povrati opet u službu Božju jezik narodni, još bi ostalo više točakah, u kojih se nebi slagali katolici i Grci nesjedinjenici, pa to ne samo glede zasadah vjere, no i glede same svete liturgije i crkvenih obredah, što bi bez dvojbe moglo dati predosta povoda uzajemnu napadanju i neslogi i u napredak. Znamo, da ih ima danas jako malo u naših seljakah, a navlastito u Grkah nesjedinjenih, koji bi znali, koja je upravo razlika medju dogmami vjere katoličke i dogmami nesjedinjenikah crkve iztočne. Većina ih svadja svu razliku na to, što se različnim načinom križaju, pa gle! ova je neznatna razlika dosta, da se netrpe, pače biva kadšto zametom mržnje. Za tu moju opazku govori podpuno i izkustvo kažuć jasno, da ondje, gdje se u katolikah služba Božja čini jezikom glagolskim, nevlada nipošto veći sklad medju njimi i ljudmi nesjedinjenici obreda grčkoga, nego-li ondje, gdje se liturgija ovršuje jezikom latinskim. Bjelodan pako upravo dokaz jest zato, što Grci nesjedinjenici jošte manje trpe katolike obreda grčkoga, nego-li latinskoga, premda oni imadu s njimi ne samo isti jezik nego i iste obrede u službi Božjoj, pače i isti koledar. Ovo pitanje o koledaru sbilja se čini čudnovato; buduć da se tu neradi o dogmi ili kakovoj prepornoj stavci theologičkoj, nego ob istini, koja je od mathematične izvjestnosti te iznad svake prepornosti. Nit nesmijem ovdje premučati, da ima mnogo i to razboritih te vjeri i domovini dobrohotećih muževah, koji misle, da će se takovom promjenom učinjenom u katoličkoj službi Božjoj uzde razpustiti religiosnomu nehajstvu, koje i onako dan na dan preotimlje mah, od koje pošasti težko da se i može pomisliti pogubnija toli glede vremenite, koli glede vjekovite sreće ljudih.

Preostaje jošte jedan dokaz od onih, koji se s protivna obično navode, koga mukom premučati nesmijem, tim manje, čim mu se veća, da nerečem, neodoljiva jakost od mnogih pripisuje. Veli se naime, da je svrha službi Božjoj nabožnost (duševno izdjelavanje) viernih, a ta svrha da se nemože postići, ako se liturgija čini jezikom stranim, puku nepoznatim. No i taj dokaz, kad ga bolje pogledaš, izčezava, nit je što drugo van slika naslikana bojami nepravimi. Jer ponajprije jezik glagolski, koj bi trebalo po rečenom rabiti za službu Božju, nije više, pače pravo se reći može, da je još manje poznat viernim našim nego-li jezik latinski. Nadalje i kod same svetčane mise jako je malo toga, što valja vršiti na glas ili pjevajuć, sve ostalo se čini na tiho, što puk nemože čuti. Štuće pako mise, kako je znano svim, govore se ciele potiho. Dakle sve da se mjesto latinskoga jezika i metne koji god drugi, uviek bi ipak još premalo toga bilo u svetoj misi, što bi puk i čuti mogao, nekmo-li razumjeti. Nego se po istini ni nemože reći, da se katoličko bogoslužje ovršuje jezikom puku nepoznatim. U poviše bo stranah bogoslužja rabi se jezik narodni. Ovim se jezikom svake nedjelje i svetka glasno čita odsjek iz evangjelja s prodikaonice ili od oltara. Ovim se jezikom drže katekeze, homilije, prodike dogmatične i moralne. Ovim se jezikom obavljaju javni obhodi, litanije, zajedničke molitve i šta je slična. Povrh toga imaju se po propisu svetih kanonah u stanovita vremena puku narodnim jezikom tumačiti i same molitve i ceremonije, koje su u porabi kod žrtve sv. mise, a za one, koji umiju čitati, ima skoro bez broja molitvenjakah, napisanih pučkim narječjem, uz koje mogu skoro od rieči do rieči pratiti svojom pozornošću svećenika vršeća svetinju, tako da ima za pokrepu pobožnosti ne samo dosta no i predosta pomagalah za svakoga, koj se njimi poslužiti hoće.

Nit je bolje osnovana ona, što se često čuje, tvrdnja, da bi se k službi Božjoj mnogo više dolazilo, kad bi se u bogoslužju upotrebio jezik narodni. Toj velim tvrdnji neima temelja. Kad bi bo stajao axiom, da se ondje marljivije dolazi k službi Božjoj, gdje se običaje činiti narodnim jezikom, nego-li gdje se drži na jeziku latinskom: tad bi morali hramovi nesjedinjenikah obreda grčkoga mnogo više bit napunjeni ljudmi, nego-li su katolički hramovi. Ali izkustvo kaže protivno. Jer premda je i u katolikah danas revnost dolazit u službu Božju nemalo ohladnjela: neda se ipak tajiti, da su katoličke crkve barem u nedjelju i svetak većinom pune pobožna puka; dočim su usuprot hramovi nesjedinjenikah često mal ne prazni. To se isto i većim pravom može kazati za protestante. Premda se bo kod njih sve, što spada na bogoslužje, čini izključivo jezikom narodnim: ipak se broj polaznikah oratorijah njihovih, kako se sami ljuto tuže, triebi na dan sve više, pa na više miestah skoro već i izgibe. Zna se, da stanuje u Londonu na stotine hiljadah ljudih pripadajućih raznim protestantskim izpoviestim, koji su jedva kada vidjeli iz nutra svoje bogomoljnice, pa s toga neimaju ni pojma o kakovu bogoslužju te

sa u stvarih religije skrajnje neznalice. Čitah takodjer nedavna u javnih listovih, da se u njekom jako velikom gradu Njemačke, sastojeću s najveće strane od protestantah, toliko zapustilo dolazit k službi Božjoj, te se moralo zatvoriti osamnaest oratorijah s nestašice polaznikah. No i to je nedvojben dokaz proti onoj tvrdnji, kakono i drugi jurve opaziše, kad bi broj dolazećih u crkvu visio o kakvoći jezika. što bi tada k službi Božjoj morali dolazit najvećma oni, koji razumiju latinski; gdje ipak svjedoči izkustvo, da su nam crkve pune većinom viernikah, koji neznaju toga jezika, dočim žalibože! preriedko dolaze oni, koji znaju latinski, izuzam morda svetkovine, koje se čine sa stanovitih političkih obzirah.

Tko bude ovo, što rekoh, zrelo promotrio, a jest zadahnut pravom ljubavlju domovine, neće dugo dvojiti, koje mu mnienje valja prihvatiti? Imaju javne naše jurisdikcije preširoko polje za svoje djelovanje, gdje mogu, makar i ostale medju granicami područja svoga, čestito raditi na sreću puka svoga i domovine. Brigu za ono, što se bogoslužja tiče, mogu mudroj skrbi crkve tim pouzdanije propustiti, što je ona, tečajem skoro devetnaest stoljećah sjajnimi dokazi zasvjedočila, da ju u obavljanju zadaće njezine sbilja vodi onaj duh, kojega pomoć obeća joj Bog početnik njezin, i koja će po tom znati i nadalje tako urediti bogoslužje, da bude na pobudjivanje prave pobožnosti viernikah njezinih, i tako na promicanje toli vremenitoga koli vječnoga im blaženstva.

Proslov

u slavu imendana uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa
Jurja Haulika Várallyskoga,
besjedjen na večernoj zabavi u sjemeništu dne 21. Travnja t. g.

U oči smo svetog Jurjevdana,
Našem' puku mila, oželjana.
Slavi njega prijatnije sunce
I glavice sa zelenom krunom;
Po drveću prolistale grane,
Po livadah krasnoliko cvieće,
A na cvieću rosino biserje
Cakleći se o sunčane zrake.
Hvale njega ptice slavuljice
Bez prestanka i bez dragog sanka;
Nije mučat sutrašnjega dana
Muklim pticam, sinjim kukavicam,
Već pjevaju, kako bolje znadu —
Tužan glas je, al' je njim na radost.
Još pčelice zujeć iz košnice,
Procvietalim šetajuć se kitjem;
Još i janjci rani proljetnjaci
Po zelenoj poskakujuć travi.
Hvale bodra igrajuć se djeca,
Sunčajuć se i berući cvieće.
Pastiri ga pasuć stado hvale,
Težeć zemlju marljivi težaci,
Još oružje svjetlajuć vojaci:
Svaki svoju pjevajući pjesmu,
Svaki svoju naričući molbu
Jakom Bogu i vitezu Božjem,
Svom oružju bolju proseć sreću.
Slava Bogu, čast vitezu Jurju,
A narodu Jurjevdan slavećem
Dobra sreća i ljetina rodna —
Tu veselje — na nebu naselje!
To je družbo mila i čestita
Sutrašnjici radost obćenita;
Al' večeras slavit nam je slavje :
Po tom svetcu prozvana **imena.**
Uzorit je i uzvišen. svečar,
Nedohitne njeg've su krieposti
Našoj hvali, slaboj pjesmi našoj.
Sve je malo — pravo rekuć — **ništa,**
Gdje slavitbi takva slava blišta.
Nu, jer nam se uzhitila duša,
Jerbo nam se harno tali srce
I kriesnice iskre radostnice
Iz radostnih krešu nam se očih,
I uzdasi vrući plameniti
S ognjevita uzdižu se srca — —
Jer nam harnost mûkom neda preći,
To je i nam što u slavu reći. —
Jurjevdanak poljepšava sunce —
I svečara poljepšava našeg
Sunce vječno božanstvenim darom,
Svim uresom, dušnom i ljepotom;
A glavice vele, okrunjene:
Crkve glava, carevine glava
Kite njega častju i odlikom.
I svečara ta priroda hvali
Po njegovu izkićena umu:
Perivoji, vrtli i cvietnjaci
Krasotom se prvom u nas diče,
Prvo voće plemenito nose,
A ljepotom rajskom i razkošjem
Šetaocu razblažuju grudi.
I njeg' hvale mlade slavuljice,
U Krajini vrle zaručnice,
A po školah revne učenice.
Još ga hvale crne kukavice,
Utješene darom udovice.
Meda kupeć radine pčelice
Slave njega nježne redovnice.
Janjci rani — mladež bodra naša —
Po pašnicih pasu se njegovih,
Ob otčinskoj njegovoj milosti

Sunčaju se siromašna djeca
Beruć cvieće znanja i krieposti.
Pasuć stado duhovni pastiri
O Jurjevu svog spominju **Jurja**,
Svog čuvara, pastirskog glavara,
Od Boga mu svaku sreću proseć;
A uza nje i mi pastirčići.
Još težaci, hrvatski seljaci
Dobrog svoga spominju biskupa:
A vojaci, od boja junaci,
Krajišnici doma zatočnici,
Biskupom se svi ponose svojim
Kano vojak vojevodom hrabrim.
Eto slika dana tog' Jurjeva
Imena je slika svečareva —
Slična bila uspomena njemu,
U hrvatskom viernom uviek puku.
Bog mu dao zdravlje i veselje,
U veselju još godinu mnogu.
Što do sada — bio nam od sada:
Uzor pravi u kriepostí liepoj,
Vjeran vodja u miru i boju —
U nevolji i otac i majka.
Desnica mu dugo još davala
Svomu puku blagoslov i dare;
Mudra usta mudro nas učila,
K dobru svakom sinke svjetovala.
Da ga živi Stvorac milostivi
Na čast crkvi, na čast domovini!
A ti, družbo, kako znadeš, počmi,
Što je, to je — od sinah je otcu!

Dopisi.

Iz kotara stubičkoga. Premećuć pojedine broje „Katol. lista“ sa svih stranah nalaziš dopisah, samo s ove strane dolnjega Zagorja riedko kada ugledaš kakov glas, kan' da ili ništa znamenita neima, što bi vriedno bilo svietu oglasiti, ili kan' da neima nikoga peru vješta, koj bi to umio napisati. Nije to nijedno. Radi se i ovuda neumorno za crkvu i domovinu, a ljudi su i naši peru vješti. Ali, jer se neradi zato, da se ima što svietu javiti; nego se radi, jer je dobro, jer je sveta dužnost; s toga i našim zagorskim djelom ostade glas samo u Zagorju. — Tim, Bog nedao komu pomisliti, da potvaram dopisnike s raznih krajevah te ocrnjujem sve, što se liepa čita u njihovih dopisih. Dapače velim, da je koristno iznieti na vidik izvanredno krasno djelo, može bo komu poslužiti za ugled i ponuku. Sve u svoje vrieme. Bile kod nas pučke misije; svake, što jih do sada bijaše u našoj domovini, opisane su u „Kat. listu“, pak valja da budu i naše. Nu to je sgoda, da se mimogred jedno plemenito djelo iznese na vidjelo; a to iz mjesta misijah Dolnje Stubice. Jedva je tomu osam godinah, što je ovdje župnikom veleč. g. Ivan Kralj; a čovjek se mora diviti, koliko je on toga neumornim trudom učinio za milu si vjerenicu župnu crkvu, koliko popravio ili s nova stvorio. Da svega nespominjem, jer ću mu se i sbog ovoga, bojim se, zamjeriti, spomenuti ću samo nješto. Trudom i brigom njegovom najprvo je preinačen toranj, dočim su mu sa svake strane dogradjene dvie kapelice, a pročelje trojimi vrati ukrašeno. Na toranj, koj je bakrom već odprije bio pokrit, dade prošle godine staviti uru, štono ju njeki pošten urar, imenom Janez Oblak iz Kranjske, sgotovi i na toranj stavi. Uri toj neće znam biti na blizu jednake, jer osim što četvrte bije i sate ponavlja, uviek dobro ide, tako da joj doslje baš nikakova nije bilo treba popravka. Gledeć na ogromnost (važe bo do 11 centih) i na djelo, koje je upravo majstorski izvedeno, reko bi čovjek, da više stoji; ali nestoji nego 500 for. I za unutarnje poljepšanje nemalo uloži truda, jer nabavi veleliep svjetilnjak, koj, preko $1\frac{1}{2}$ centa težak a pozlaćen, crkvu osobito krasi, a stoji nješto preko 200 for. Sada nastoji opet o tom, da crkvu novim podom popločа, da žrtvenike obnovi, i da novo misničko ruho dobavi; a kad se to sve sbude, neće mu se tada crkva stiditi baš nijedne sestre svoje, štono su po ogromnoj raztrešene nadbiskupiji. Još bi mnogo toga napomenuti znao, što taj skrbljivi pastir za svoga kratka pastirovanja učini, kako crkvenu blagajnu, koju je gotovo praznu našao, novimi glavnicami obogati, kako kapelice sv. Petra, bl. Djevice Marije i sv. Antuna poljepša itd. — No neskrbi se on samo za poljepšanje hrama Božjega, već svu takodje brigu u to ulaže, da u ovcah pastvi svojoj povjerenih nabožnu ćut pobudi, da ih na kriepost potakne, te sve jednom privede k pastiru svih pastirah. Zato s veseljem primi viest, da je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup ove godine opredielio za pučke misije najprije stubički kotar, a za ročište njegovu župu kao sriedu kotara. Znao je on, koliko dobra učiniše revni vjerovjestnici prvašnjih godinah po raznih stranah naše crkvene pokrajine i drugdje; znao je naprvo dakle, da će se po njih jaki boljma ojačiti, slabi okriepiti, a usnuli probuditi; nije dakle ni čudo, da se obveseli čuvši, da će poznati vjerovjestnici o. Antun Ayala i o. Antun Gjuriceo 3. Travnja k njemu prispjeti, da drže pučke misije.

Osvanu opredieljeni dan, krasan i ugodan. Udari na tornju sedmi sat, zvona zazvone, a žamor puka, koj trajaše od rana jutra, u isti mah prestane. Svećenstvo domaće, odjeveno u crkveno ruho, a njemu na čelu prevriedni kotara stubičkoga podjašpršt veleč. g. Stjepan Matković, župnik pušćanski, krene vodeć častne otce od župnoga dvora do crkve i pjevajuć psalam „Benedictus.“ Došavši do velikoga oltara zapjeva g. podjašpršt „Veni sancte“, s molitvom „Deus, qui corda fidelium,“ od oltara reče kratak u srca dirajući govor

razlažuć postanak, svrhu i korist misijah, pak č. otcem predade križ u znak predane jim duhovne vlasti.

Primivši svetu priliku propetoga Spasitelja, uzadje na prilično za taj sv. posao uredjeno mjesto poslie „Credo" častni otac, nam već od devet godinah poznati Antun Ayala, te razloživ u podosta dugom govoru svrhu i korist sv. poslanja, oglasi red, kojega će se tečajem sv. poslanja držati, i tim svrši svoju prvu propovied. Za tim poče častni otac Gjuriceo podučavati mladež za prvu sv. pričest; a u nedjelju t. j. 10. o. m. podieljena je djeci sv. pričest uz veliku množinu otacah i majkah po navadnom običaju, ponoviv krstni zavjet.

Prve nedjelje poslje podne u 4 sata držana bì večernica i druga propovied koju otac Gjuriceo govoraše, u ponedjeljak bijaše isti red. Nu u utorak dojde u provodu u prkos zlu vremenu u podosta velikom broju puk župe pušćanske; u sriedu brdovački sa svojim kapelanom, a komorski sa župnikom; u četvrtak s Bistre množina i iz Zaboka sa svojimi župnici; u petak puk iz Kraljeva-vrha i Jezera sa župnici; u subotu Gornja Stubica sa župnikom i kapelanom u velikom broju, premda vrieme nepogodno bijaše; u nedjelju t. j. 10 puk domaći; u ponedjeljak bistrički s prečastnim gosp. opatom i kapelanom. Od nabožnosti potrudi se i opet Gornja Stubica sa svojimi revnimi duhovnimi pastiri. Sve dane sv. poslanstva u pomoć domaćemu župniku i kapelanu te častnim otcem izpoviedahu počam od 5. ure u jutro g. podjašprišt i kapelani iz Gornje Stubice i Brdovca. Velika bijaše to žrtva od g. podjašprišta, da je svih jedanaest danah probavio na mjestu poslanstva u neumornu poslu.

Srieda sliedeća bijaše najkrasniji i za ove misije najslavniji dan. Bijaše to svršetak sv. poslanstva. Gospodar vjetarah i zraka, — budi mu čast i slava — bio nam je sve ovo vrieme uzburkao; nu tim sjajnije pokazà se milostiva ovim danom volja njegova. Vedro nebo kao ribje oko, blago sunašce sjaše, zrak tih bez najmanjega vjetra, a puka se sabrala silna množina, da radje manje nego više kažem, do 9000. Tolik puk u crkvu sv. Trojice stati nemogaše; s toga morade se i propovied i sv. misa obaviti vani pred oltarićem, do kojega je bio znak sv. poslanja postavljen. S uzvišena mjesta reče najprije otac Gjuriceo govor, opominjuć vierni puk, da se neda u buduće stranputicami zavesti, već da vaviek stupa putem onim, kog nam je Spasitelj naš Isukrst naznačio; a na zadnje oprosti se s pukom. Do toga se vel. g. podjašpršt obuče, te uz podvorbu više svećenikah, koji se izpovjediše i pričestiše, te tim i udovoljiše saviesti i dadoše liep izgled svomu stadu, krene iz crkve u provodu za slikom čudotvorne majke Marije te počme služiti sv. misu. Po misi bijaše procesija, povorka ljudstva, kakove jošte nevidjeh. Svršiv ovaj nabožni čin, dodjemo na isto mjesto. Uzašav na propovjedaonicu otac Ayala tako gane srca ljudih, da je mnogo oko proplakalo. Zahvali se najprije veleć g. podjašprištu, župnikom i duh. pomoćnikom na trudu, vrati podjašprištu križ i vikne: s Bogom braćo moja! Na to primiv u ruke sv. razpelo g. podjašprišt reče opet krasan govor. Zatim su čisla i križi sv. poslanja blagoslovljeni, puk dobi apoštolski blagoslov i najposlje zaključismo sv. poslanje sa „Te Deum" i sa „Svet." Završna ova svečanost trajaše od 9. ure do $^3/_4$1 p. p. Bilo na veću slavu Bogu i spas dušah!

Iz Vinodola dne 14. Travnja 1864. Na vrhu brda visoka nad morskom površinom 3509 stopah, a pružena medju Selcem i Bribirom, ima jedna zidana kapela na ime sv. Jurja, vojaka i mučenika. Tko-li i kada sagradi tu crkvicu obstojeću na onom vršku od pamtivieka, nezna se pravo; nu misli se, da ju na čast ovoga Kapadočana svetca, po milosti cara Dioklecijana na najveće vojničko dostojanstvo uzvišenoga, na 23. Travnja 290. posječenoga mučenika sagradiše na ovom mjestu još stari Rimljani. Ovaj je svetac kršćanskomu svietu od starine u velikoj časti. Car Konstantin Veliki jurve sazida nad njegovim grobom u Palestini crkvu, koja je najstarija, a obstoji još i danas; njemu na čast ili pod njegovom zaštitom utemeljeno je mnogo vitežkih redovah, kao: Jurjev red parmanski, c. ruski i kr. englezki Jurjev red, i onaj od ljeta 1334. od Eduarda III. zametnuti red podveze (Hosenband-Orden); njegov blagdan svetkuju Grci i Englezi jošće uviek kano zapovjedni blagdan, a u Genovi štuje se on kano glavni odvjetnik.

Kapela ova naša na visoku brdu jedno sbog velike starosti i nepogode vremena, gdje je najvećoj sili izvržena, a drugo sbog nastale nužde i potrebe pobožna inače okolišnoga naroda, slaba na novcu za veće žrtve, bje došla do razpada. Gledajuć tužnima očima ovu svetinju velečastni gospodin sadašnji svjetovni svećenik i učitelj pučke učione u Selcu, a prijašnji župe upravitelj u sv. Nedelji u Istri, Stjepan Franić, u sporazumljenju s prečastnim gospodinom Jurjem Čorom, kanonikom i župnikom bribirskim, odvaži se bogoljubne stanovnike Bribira i Selca ponukati na dobrovljne prineske, nebi-li kako od očevidna razora istu starinu mogao izbaviti. Pak i sbilja, uza svu nuždu i potrebu podje za rukom, ter ju o sabranih darovih liepo opravi. Eno danas ona u pristojnoj sjajnosti sieva i u daljinu preko 125 miljah naokrug pruža krasan vidik, tako dobrim darovnikom, kako putnikom putujućim okolo brda, nemanje i po morskoj pučini plovećim brodarom, nukajuć svakoga, neka se po kršćanski pomoli mogućemu vitezu svetcu.

Razsudjujuć spomenuti brižljivi gospodin takodjer tužnu plešinu brda i opasan položaj crkvice proti strašnu gnjevu u primorju gospodujuće bure, prihvati se drugoga smiona posla, da popravi nepravdu prirode, koja je nas Primorce baš maćuhinski opravila.

S neumornim trudom posadi on vlastitom rukom cielo površje ovoga brda poznatim pajasenom — preko 500 stabalacah. Nada je velika, da će žalostna ova pustinja, prije nego deset putih lišće opadne, preobući se u debelu odoru — zelen gaj; smjeli pako i neumorni podhvatnik osigurao je tim sebi vječnu uspomenu, a potomkom neopisivo dobro. Ovo prekrasno, njegova neumornoga truda hvale vriedno djelo očitujem javnosti zato, jer bi se mnogi sin domovine po mogućnosti mogao povesti za njim na uzvišenje sv. vjere i promak obćega dobrostanja. Ovakovih tužnih pustinjah i razvalinah, žali Bože, ima u većem broju u našoj miloj domovini, pa tko možeš, nestraši se posla ni najvećega za njezino dobro. *V. F. Primorac.*

Viestnik.

Iz Zagreba. U posliednjem listu od 21. Travnja oglasismo, da će duh. mladež našega nadbiskupskoga sjemeništa u večer toga dana dati glasbenu zabavu s besjedom u slavu imendana uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa; a sada, znajući da će zanimati vanjsko svećenstvo, javiti nam je o njoj štogod više. Prostranu dvoranu s ulice, opredieljenu za tu zabavu, nakitiše krasno. Na čelu visijaše na stieni pod nebnicom velika slika visokoga svečara, obkićena narodnimi i papinskim barjakom, a pod njom namješteno besjedište; ostalo pročelje i sve stiene bijahu narešene slikami njih. veličanstvah cara i carice, muževah vele zaslužnih za crkvu i naš dom i pokojnih i živih, pak narodnih književnikah, zatim narodnimi barjaci i vienci od bršljana. U sredini dvorane visjaše kardinalski klobuk s nadbiskupskim grbom. Svjetlo u dvorani bijaše sjajno. Stube do dvorane nakićene bijahu gobinjami od bršljana, barjačići i ovjesami narodne boje i razsvietljene; a na prozoru, što danom svietli stubam, blistaše se prozraka sa stihovi. Spremivši se tako, kako ljepše znadoše i mogoše, dočekaše vani na stubah gojenci s poglavarstvom uzoritoga gospodina, i uvedoše uz kliku „živio!“ u dvoranu dubkom punu odlične gospode. Bijaše tu presv. g. biskup i predstavnik Ivan Kralj, do 16 preč. gospode kanonikah, kućno i ostalo gradsko svećenstvo, a mnogo i vanjskoga, zatim mnogo svjetovne gospode pozvanikah. Zabava poče oko 7. ure, a trajaše do $^1/_2$9.; evo joj programa.

Uvod. a) Poputnica od Juratovića. Glasba. b) Proslov — besjedio J. Šoštarić. Razdiel I. 1) Četverospjev u slavu uzor. svečaru. Sbor. 2) „Agovanje Čengić-age“ besj. F. Golešić. 3) Glasovir: a) „Gdje je stanak moj.“ b) „Napried“ od Asbotha, svirao J. Miljan. 4) Sermo s. Ambrosii contra Auxentium, besj. V. Vimpošek. 5) Papinska hymna. Sbor. — Razdiel II. 1) Četvorka po Blažeku. Glasba. 2) „Da-li ćemo jošte napried?“ po J. Jurkoviću besj. J. Čavličar. 3. Harmonium: „Ugo Conte di Parigi“ od Donizettia svirao J. Likević. 4) „Putnik“ od P. Preradovića besjedio J. Cagarić. 5) Svaštica. Četverospjev. Veliki sbor.

Rieč „izvrstan“ u strogom smislu visoko je, pak se do pravoga njezina vrška riedko tko dokuči; nu relativno ju rabeć možemo reći ob svoj ovoj zabavi, da je bila izvrstna. Svatko ju hvalio, svatko se od slušateljah njom razblažio, a uzoriti gospodin izrazi i na mjestu i poslie po preč. gosp. glavaru sjemeništnom duh. mladeži podpuno zadovoljstvo. Više je našla duh. mladež, nego je tražila. Naumi učiniti štogod na čast blagomu otcu i nadpastiru; a on još iz nenada usreći ju pohodom i nadari pohvalom, koja je njoj nad sve blago. To bodri, to učvršćuje svetu svezu ljubavi i odanosti. Svi nadjosmo u toj zabavi osim osjetnoga i to duhovno veselje jedno: da je ona bila pravi izraz duha, kojim se ima u zavodu zadahnuti svaki pripravnik za svećenički stalež, a to je pravi crkveni i pravi narodni; a drugo, što se sbilja osvjedočismo o veliku napredku u pjevanju i glasbi. Glasba umjetna uz skladnu pjesmu to su uz ostala ona silna budila katoličke crkve, kojimi ona u puku budi nabožni duh, i koja je ona svuda i u svako vrieme njegovala. Gledajuć sbor klerikah od 40 glavah pjevajući pravilno na note mora čovjek duhom vidjeti jurve naprvo, kako ote glave kano učitelji puka triebe i rede pučko pjevanje u crkvi; a to je baš, što od srca želimo, i čemu se možemo nadati. — Ovdje je sgodno spomenuti, da je od lane u ovom sjemeništu uz književni davno poznati sbor ustrojeno i pjevačko družtvo, kojemu je sada načelnikom bogoslov Dolački, veoma darovit za glasbu i neumoran oko obuke drugovah si u toj struci.

— U utorak oko sedme ure u jutro krenuo je uz obćenitu zvonjavinu uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup na put u glinski kotar, da dieli svetotajstvo potvrde.

Iz Pečuha. Na ovdašnjem kaptolu pomaknut je dosadanji arcidjakon tolnanski prečast. gosp. Pavao Gottliebović na arcidjakonat stolni, a veleč. g. Dr. Josip Hajnović, župnik valpovački i nadzornik učionah istoimenoga kotara, imenovan je kanonikom.

Iz Ugarske. Dne 11. t. m. preminuo je u Bieloj Stolici prepošt tamošnjega kaptola Franjo Farkaš. Ostavio si je vjekovit spomenik, jer je u oporuci zapisao crkvam i učionam preko 100,000 st. glavnice za razne svrhe.

Iz Rima. Sv. otac poslao je 1000 st., da se podiele medju gladujuće žitelje u Ugarskoj. — Dne 19. t. m. primio je papa cara i caricu meksikansku; sutradan odploviše nj. veličanstva s papinim blagoslovom put svoje nove carevine.

Ovomu listu priložen je program novoga političkoga dnevnika „Domobrana.“

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 18. U ČETVRTAK 5. SVIBNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Pobližji izpit slike našaste prošloga ljeta u hramu sv. Klementa u Rimu.

(Priobćio kan. Dr. N. V. — po Bulletinu archeol. Cav. Rossia br. 1. god. 1864.)

Svi skoro spomenici kako suvremeni apoštolom slovjenskim sv. Cirilu i Metodu tako i kašnji skupa s trajnim i neprekinutim predanjem ovlašćuju nas izjaviti sud kritičan i posve izvjestan, da je tielo sv. Cirila, umrvša u Rimu 14. Veljače 868. za pape Adriana II. već prvo dva mjeseca posvećena, sahranjeno bilo kratko vrieme u sv. Petra vatikanskoga, odtud pak na prošnju brata mu Metoda prenešeno u baziliku sv. Klementa pape (koju je naš filosof darivao ostancî njezinoga zaštitnika), te u kapeli posvećenoj istomu blagovjestniku a ležećoj ob desnu velikomu brodu, a oltaru sv. Klementa medju vrati i sakristijom, svečano pokopano.... „posuerunt (Cyrillum) — veli pisac Translatie — in monumento.... in basilica s. Clementis ad dextram partem altaris ipsius;“ a u Žiću sv. Konstantina učenik naših apoštolah svjedoči, da papa zapovjedi tielo sv. Cirila sahraniti najprvo „v grobě v crkvi sv. apoštola Petra;“ kašnje pak veli „.... s rakoju (s mramornom žarom, locello marmoreo) položiše i v grob o desnu stranu oltara v crkvi sv. Klimenta.*)

Već od njekoliko godinah povjerenstvo arkeologije posvetne ustanovljeno po sv. otcu Piu IX. pri izkapanju pomenute bazilike gojilo je nadu, a s njim narod slovjenski, da će naići na grob i sv. ostanke obretnika slovjenskoga pisma. Prvo godinu danah našao je revni o. Mullooly, prior samostana sv. Dominika pri sv. Klementu, rukovoditelj izkapanja, *ob desnu većega broda* sliku na ljepu. Što je mjeseca Veljače prošle god. kavalier Rossi u svom bulletinu o hvaljenom velikom fresku, za onda još dosta nečistom i nejasnom, govorio, kakvimi je razlozî vodjen izrekao, da slika naša predstavlja svečani prenos tiela Cirilova iz Vatikana u sv. Klementa, kako je podpis, odkriven na dolnjem rubu slike tvrdeći, da se svetčanost pomenuta sbilja za pape Nikole (I.), te s toga, kô što je očevidno, protivan svim povjestnim spomenikom, kako je velju ovaj anakronizam riešio prema gornjoj thesi svojoj: to je jur svietu našemu obznanio preč. dr. R. u br. 15. i 16. god. 1863. ovoga lista, što poišći svaki, kojemu je milo stvar, o kojoj je rieč, točno saznati.

Rekoh, da je slika sjećajuća nas sv. Cirila slovenskoga apoštola, a predstavljajuća prenos sv. moćih njekoga svetca, jedva vidljiva bila u Veljači prošloga ljeta, kadno je o njoj razglabao glasoviti arkeolog vitez Rossi, čim za ono vrieme nebijaše još posve odkrito predcrkovlje (predbrodje, ναρθηξ ili προναος, mjesto za katekumene, pokornike i nevjernike), što je ukrašeno medju drugimi i našom slikom. Danas je slika posve očišćena, pa se s toga o njoj koja izvjestnija reći može. Neumorni o. Mullooly dao je i ovaj original sa stiene vjerno snimiti po slikaru g. Evingu, koj je taj posao vješto obavio i u drugih freskih našastih u istoj podzemnoj bazilici.*) Ovu mazanu snimku dao je učeni o. prior po njekom svjetlopiscu pomnožiti, te ju je razposlao onim, koji pozornim okom prate izkapanje namienjeno ponajviše iztraživanju groba sv.

*) Sravni s ovimi svjedoci: Staniel. Pavlovskoga biskupa olomučkoga pismo od god. 1580. i odgovor Grgura XIII kod Theinera, Annal. eccl. Tom. III. p. 27.; Hugonia Isusovca pisca od 1588. Baronia, Pancirola († 1599) i Soda, čigova je rukopisa odlomak u knjižnici Minervinoj u Rimu, i ine, koji se svi slažu, da je sv. Ciril sahranjen u crkvi sv. Klementa na mjestu pobližje naznačenom.

*) Nedavno polazeć iz Laterana i svrnuv se u sadanju crkvu, da se pred slikami naših svetacah pomolim, te da ju i opetovano razgledam, vidjeh gore imenovanoga slikara, gdje su sredine snimlje glasovite mozaike, što jih na polukruglu svodu (apsis) izvesti dao kardinal Anastasij 1112.

Cirila. Jur odavno odpravili smo jih njekoliko i u naše krajeve, te želimo svakomu sgodnu priliku, da tu znamenitu sliku ugledati može. Glavni predmet slici posve je jasan — naime njekoga svetca prenašaju svetčano u pomenutu crkvu; s česa nije treba na obširniju tumačit ju. Kav. Rossi okrom znakovah potrebitih za razumjeti povjestnički čin, razjasnjuje njeke sitnice, štono će lahko ugadjati našim čitateljem, koji žele potanje upoznat se sa sredovječnimi običaji i tadašnjom sv. nošnjom.

Tko da je onaj svećenik s bljeskom oko glave pred oltarom obavljajući sv. otajstva te čitajući iz otvorena pred njim misala sveti pozdrav *„per omnia saecula saeculorum, pax Domini sit semper (vobiscum)*," o tom je bio govor u gore preporučenih brojevih. Evo koje o glavnom prizoru, o pogrebnom naime sprovodu, što se početkom prošle godine izpod zemlje i vapna jedva razabrat moglo. Tielo njekoga svetca mrtvaca, biskupa, svetčano se nosi na sjajnoj lazarici (nosilo), pokrivenoj bogatim pokrovom. Da je pokojnik svetac, svjedoči bljesk (aureola, nimbus) mu oko glave; da je biskup, p a l l i u m; dà to je uprav i navlaš glavni i razlučivi biljeg za metropolite i pape. Krāj nosilah dva akolita mašu kadilnicami, čiji vršci dobro se razabiru na slici našoj, al manje vidjet se mogu lančići, o kojih rečene posude vise. Slikar Eving vješto ih je nadomjestio po drugom istodobnom fresku našastom takodjer u hypogeu sv. Klementa, gdjeno arkangjeli Mihovil i Gavril drže u ruci kadilnice posve slične onim u rukama dvajuh naših akolitah. Ob ovom ću primietiti, da je lančićah spomenutih kad bilo tri, kad četiri, a gdjegod i samo jedan; to nam potvrdjuje Sikardo Kremonski u svom djelu *„Mitrale"*, ili razpravi „o c r k o v n i h s l u ž b a h," česa dobru stranu izdao je glasoviti kardinal Mai, (Spicil. Rom. Tom. VI. p. 583), a podpuni spis iznešen je na svjetlo u Parizu g. 1855., gdje pisac mudro izvadja mistični smisao „s i t h u r i b u l u m q u a t u o r h a b u e r i t l i n e a s d e m o n s t r a t etc." „s i v e r o t r e s h a b u e r i t, f i g u r a t etc." „s i u n a t a n t u m l i n e a s u s t e n t a t u r, s i g n i f i c a t." *) Znanost liturgička u srednjem vieku puno je držala do ovih sitnicah, tumačeć jih na mističnu, čim su i one pripomogle probuditi nabožne misli o vjeri i blažena čuvstva za božanska otajstva. U desnoj je ruci obim akolitima njeka posudica, koja na slici priliči knjizi; nu pazljivo i točno-li ju izpitaš, spazit ćeš posudić opredieljen za tamjan; stari ga okrstiše *acerra*; a to je isto Ovidu (Metam. 13, 703) *acerra turis custos*, Serviu (ad Virg. Aeneid. 5, 745) *arca turalis;* od poganah prešô je na kršćane, koji ga uvrstiše medju sveto posudje ozvavši ga takodjer *acerra*, a kadkad *acerna.* Mnogo kašnje dobio je oblik ladjice te prema tomu nazivak *navicula* ili *navella.* Za nosili je kip, komu su razvezane i razpletene duge vlasi spale do izpod plećah, dignuv ruke u vis ganut od žalosti čini se da plače, kaje i nariče. Duga mu halja (tunica) podobna je halji onih, koji lazaricu nose, duge mu pak vlasi razdieljene na pol glave lahko bi te naputile, da u njem upoznaš ženu. Kaval. Rossi razmotriv potanko i strogo sliku na ljepu izpovieda, da on u originalu nerazabire č i s t o spomenuta duga vlasja nit sama obraza. Sliedi zatim pogrebna pratnja, njeki papa s bljeskom (Nikola I., jer samo taj medju svojimi imenjaci časti se za svetca; a to isto tvrdi podpis na rubu) medju dvoma ili misnicima ili biskupima; jedan od ovih takodjer s viencem oko glave. Za njimi vidi se dugi sprovod i množtvo naroda. Nad glavami dižu se križevi sa zastavami, štake biskupske i njeke zavinute palice (neizražene na slici g. Ervinga) bi reć palme, pošto se njihova crljenkasta boja ovakovu mnienju neprotivi. Glavni kup na slici sačinjava papa s onom dvojicom, koji su mu uz boke, te je dostojno, da ga pobližje izpitamo.

(Konac će sliediti.)

*) Poiskavao sam u najbogatijih knjižnicah, nebih-li našao podpuna tumača mističnomu smislu gore pomenute stvari; trud mi osta neuspješan. Izdanja parižkoga nije lahko ugledati, a učeni kard Mai u navedenom djelu spominje samo gl. 13. „de utensilibus." nenapisav baš o glavi ovoj ni najmanja izvadka.

Poslanica sv. otca na nadbiskupa monakovskoga.

Prošaste jeseni javismo u ovom listu, da su njemački bogoslovni učenjaci u Monakovu od 28. Rujna do 1. Listopada držali skupštinu, a priobćismo i protest, što ga je ta skupština izdala proti Renanovu „Žiću Isusa." Ovu skupštinu sazvao je bio sam profesor monakovskoga sveučilišta Döllinger, nezapitav za to dozvolu od crkvene vlasti, premda u Monakovu sjedi i nadbiskup i papinski nuncius. Samo dan prije otvorenja skupštine bude zamoljen monakovski nadbiskup, da skupštinarom ovrši u crkvi „Veni Sancte," a nuncius, da jim izprosi papin blagoslov, što oba učiniše. Na skupštinu dodju 84 lica, ali joj nepribivaše nitko u ime crkvene vlasti. Predsjedao joj je Döllinger, i otvorio ju govorom, u kom je predlagao potrebu, da se uvede novi sustav bogoslovja, spominjao, da katolička znanost ima biti neodvisna od crkve i objave, a pokudio sustav stare školastike, a tim izazvao proti rečenim tvrdnjam više prigovorah i u istoj skupštini i kasnije izvan nje. Razprave ove skupštine tiskane su u Regensburgu kod Manza pod naslovom „Verhandlungen der Versammlung kathol. Gelehrten in München;" a Döllingerov govor

opetovano preradjen pod naslovom: „Rede über Vergangenheit und Gegenwart der kath. Theologie.“ Toliko činilo nam se potrebito napomenuti, da čitatelji razumiju sliedeću papinsku poslanicu.

Venerabili fratri Gregorio Archiepiscopo Monacensi et Frisingensi.

PIUS PP. IX.

Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem. Tuas libenter accepimus litteras die 7 proxime elapsi mensis Octobris datas, ut Nos certiores faceres de conventu in ista Monacensi civitate proximo mense Septembri a nonnullis Germaniæ theologis, doctisque catholicis viris habito de variis argumentis, quæ ad theologicas præsertim ac philosophicas tradendas disciplinas pertinent. Ex litteris tibi Nostro jussu scriptis a Venerabili fratre Matthæo Archiepiscopo Neocæsariensi Nostro et Apostolicæ hujus Sedis apud istam regiam aulam nuncio vel facile noscere potuisti, Venerabilis frater, quibus Nos sensibus affecti fuerimus, ubi primum de hoc proposito conventu nuncium accepimus, et postquam agnovimus, quomodo commemorati theologi, et viri ad hujusmodi conventum invitati et congregati fuere. Nihil certe dubitare volebamus de laudabili fine, quo hujus conventus auctores, fautoresque permoti fuere, ut scilicet omnes catholici viri doctrina præstantes, collatis consiliis, conjunctisque viribus, germanam catholicæ Ecclesiæ scientiam promoverent, eamque a nefariis, ac perniciosissimis tot adversariorum opinionibus, conatibusque vindicarent ac defenderent. Sed in hac sublimi Principis Apostolorum Cathedra licet immerentes collocati asperrimis hisce temporibus, quibus sacrorum Antistitum auctoritas, si umquam alias, ad unitatem et integritatem catholicæ doctrinæ custodiendam vel maxime est necessaria, et ab omnibus sarta tecta servari debet, non potuimus non vehementer mirari videntes memorati conventus invitationem privato nomine factam et promulgatam, quin ullo modo intercederet impulsus, auctoritas, et missio ecclesiasticæ potestatis, ad quam proprio, ac nativo jure unice pertinet advigilare ac dirigere theologicarum praesertim rerum doctrinam. Quæ sane res, ut optime noscis, omnino nova, ac prorsus inusitata in Ecclesia est. Atque idcirco voluimus, te Venerabilis frater, noscere hanc Nostram fuisse sententiam, ut cum a te, tum ab aliis Venerabilibus fratribus sacrorum in Germania antistitibus probe judicari posset de scopo per conventus programma enunciato, si nempe talis esset, ut veram Ecclesiæ utilitatem afferret. Eodem autem tempore certi eramus, te, Venerabilis frater, pro pastorali tua sollicitudine ac zelo omnia consilia et studia esse adhibiturum, ne in eodem conventu tum catholicæ fidei ac doctrinæ integritas, tum obedientia, quam omnes cujusque classis et conditionis catholici homines Ecclesiæ auctoritati ac magisterio præstare omnino debent, vel minimum detrimentum caperent. Ac dissimulare non possumus, non levibus Nos angustiis affectos fuisse, quandoquidem verebamur, ne hujusmodi conventu sine ecclesiastica auctoritate congregato exemplum præberetur sensim usurpandi aliquid ex jure ecclesiastici regiminis, et authentici magisterii, quod divina institutione proprium est Romano Potifici, et episcopis in unione et consensione cum ipso S. Petri Successore, atque ita, ecclesiastico ordine perturbato, aliquando unitas, et obedientia fidei apud aliquos labefactaretur. Atque etiam timebamus, ne in ipso conventu quædam enunciarentur, ac tenerentur opiniones et placita, quæ in vulgus præsertim emissa et catholicæ doctrinæ puritatem, et debitam subjectionem in periculum ac discrimen vocarent. Summo enim animi Nostro dolore recordabamur, Venerabilis frater, hanc Apostolicam Sedem pro gravissimi sui muneris officio debuisse ultimis hisce temporibus censura notare, ac prohibere nonnullorum Germaniæ scriptorum opera, qui cum nescirent decedere ab aliquo principio, seu methodo falsæ scientiæ, aut hodiernæ fallacis philosophiæ, præter voluntatem, uti confidimus, inducti fuere ad proferendas ac docendas doctrinas dissentientes a vero nonnullorum sanctissimæ fidei nostræ dogmatum sensu et interpretatione, quique errores ab Ecclesia jam damnatos e tenebris excitarunt, et propriam divinæ revelationis et fidei indolem et naturam in alienum omnino sensum explicaverunt. Noscebamus etiam, Venerabilis frater, nonnulos ex catholicis, qui severioribus disciplinis excolendis operam navant, humani ingenii viribus nimium fidentes errorum periculis haud fuisse absterritos, ne in asserenda fallaci, et minime sincera scientiæ libertate abriperentur ultra limites, quos prætergredi non sinit obedientia debita erga magisterium Ecclesiæ ad totius revelatæ veritatis integritatem servandam divinitus institutum. Ex quo evenit, ut hujusmodi catholici misere decepti et iis sæpe consentiant, qui contra hujus Apostolicæ Sedis, ac nostrarum congregationum decreta declamant, ac blaterant, ea liberum scientiæ progressum impedire, et periculo se exponunt sacra illa frangendi obedientiæ vincula, quibus ex Dei voluntate eidem Apostolicæ huic obstringuntur Sedi, quæ a Deo ipso veritatis magistra, et vindex fuit constituta. Neque ignorabamus, in Germania etiam falsam invaluisse opinionem adversus veterem scholam, et adversus doctrinam summorum illorum doctorum, quos propter admirabilem eorum sapientiam, et vitæ sanctitatem universalis veneratur Ecclesia. Qua falsa opinione ipsius Ecclesiæ auctoritas in discrimen vocatur, quandoquidem ipsa Ecclesia non solum per tot continentia sæcula permisit, ut ex eorumdem doctorum methodo, et ex principiis communi omnium catholicarum scholarum consensu sancitis theologica excoleretur scientia, verum etiam sæpissime summis laudibus theologicam eorum doctrinam extulit illamque veluti fortissimum fidei propugnaculum et formi-

danda contra suos inimicos arma vehementer commendavit. Hæc sane omnia pro gravissimi supremi Nostri Apostolici ministerii munere, ac pro singulari illo amore, quo omnes Germaniæ catholicos carissimam dominici gregis partem prosequimur, Nostrum sollicitabant et angebant animum tot aliis pressum angustiis, ubi, accepto memorati conventus nuncio, res supra expositas tibi significandas curavimus. Postquam vero per brevissimum nuncium ad Nos relatum fuit, te Venerabilis frater, hujusce conventus auctorum precibus annuentem tribuisse veniam celebrandi eumdem conventum, ac sacrum solemni ritu peregisse, et consultationes in eodem conventu juxta catholicæ Ecclesiæ doctrinam habitas fuisse, et postquam ipsius conventus viri per eumdem nuncium Apostolicam Nostram imploraverunt benedictionem, nulla interposita mora, piis illorum votis obsecundavimus. Summa vero anxietate tuas exspectabamus litteras, ut a te, Venerabilis frater, accuratissime noscere possemus ea omnia, quæ ad eumdem conventum quovis modo possent pertinere. Nunc autem cum a te acceperimus, quæ scire vel maxime cupiebamus, ea spe nitimur fore, ut hujusmodi negotium, quemadmodum asseris, Deo auxiliante, in majorem catholicæ in Germania Ecclesiæ utilitatem cedat. Equidem cum omnes ejusdem conventus viri, veluti scribis, asseruerint, scientiarum progressum, et felicem exitum in devitandis ac refutandis miserrimæ nostræ aetatis erroribus omnino pendere ab intima erga veritates revelatas adhæsione, quas catholica docet Ecclesia, ipsi noverunt, ac professi sunt illam veritatem, quam veri catholici scientiis excolendis et evolvendis dediti semper tenuere, ac tradiderunt. Atque hac veritate innixi potuerunt ipsi sapientes, ac veri catholici viri scientias easdem tuto excolere, explanare, easque utiles certasque reddere. Quod quidem obtineri non potest, si humanæ rationis lumen finibus circumscriptum eas quoque veritates investigando, quas propriis viribus et facultatibus assequi potest, non veneretur maxime, ut par est, infallibile et increatum divini intellectus lumen, quod in christiana revelatione undique mirifice elucet. Quamvis enim naturales illæ disciplinæ suis propriis ratione cognitis principiis nitantur, catholici tamen earum cultores divinam revelationem veluti rectricem stellam præ oculis habeant oportet, qua prælucente sibi a syrtibus et erroribus caveant, ubi in suis investigationibus, et commentationibus animadvertant, posse se illis adduci, ut sæpissime accidit, ad ea proferenda, quæ plus minusve adversentur infallibili rerum veritati, quæ a Deo revelatæ fuere. Hinc dubitare nolumus, quin ipsius conventus viri commemoratam veritatem noscentes, ac profitentes uno eodemque tempore plane rejicere ac reprobare voluerint recentem illam ac præposteram philosophandi rationem, quæ etiamsi divinam revelationem veluti historicum factum admittat, tamen ineffabiles veritates ab ipsa divina revelatione propositas humanæ rationis investigationibus supponit, perinde ac si illæ veritates rationi subjectæ essent, vel ratio suis viribus et principiis posset consequi intelligentiam et scientiam omnium supernarum sanctissimæ fidei nostræ veritatum, et mysteriorum, quæ ita supra humanam rationem sunt, ut hæc numquam effici possit idonea ad illa suis viribus, et ex naturalibus suis principiis intelligenda, aut demonstranda. Ejusdem vero conventus viros debitis prosequimur laudibus, propterea quod rejicentes, uti existimamus, falsam inter philosophum et philosophiam distinctionem, de qua in aliis Nostris litteris ad te scriptis loquuti sumus, noverunt, et asseruerunt, omnes catholicos in doctis suis commentationibus debere ex conscientia dogmaticis infallibilis catholicæ Ecclesiæ obedire decretis. Dum vero debitas illis deferimus laudes, quod professi sint veritatem, quae ex catholicæ fidei obligatione necessario oritur, persuadere Nobis volumus, noluisse obligationem, qua catholici magistri, ac scriptores omnino adstringuntur, coarctare in iis tantum, quae ab infallibili Ecclesiæ judicio, veluti fidei dogmata ab omnibus credenda proponuntur. Atque etiam nobis persuademus, ipsos noluisse declarare, perfectam illam erga revelatas veritates adhæsionem, quam agnoverunt, necessariam omnino esse ad verum scientiarum progressum assequendum, et ad errores confutandos, obtineri posse, si dumtaxat dogmatibus ab Ecclesia expresse definitis fides et obsequium adhibeatur. Namque etiamsi ageretur de illa subjectione, quæ fidei divinæ actu est præstanda, limitanda tamen non esset ad ea, quæ expressis oecumenicorum conciliorum aut Romanorum Pontificum, hujusque Apostolicæ Sedis decretis definita sunt, sed ad ea quoque extendenda, quæ ordinario totius Ecclesiæ per orbem dispersæ magisterio tamquam divinitus revelata traduntur, ideoque universali et constanti consensu a catholicis theologis ad fidem pertinere retinentur. Sed cum agatur de illa subjectione, qua ex conscientia ii omnes catholici obstringuntur, qui in contemplarices scientias incumbunt, ut novas suis scriptis Ecclesiæ afferant utilitates, iccirco ejusdem conventus viri recognoscere debent, sapientibus catholicis haud satis esse, ut præfata Ecclesiæ dogmata recipiant ac venerentur, verum etiam opus esse, ut se subjiciant tum decisionibus, quæ ad doctrinam pertinentes a Pontificiis Congregationibus proferuntur, tum iis doctrinæ capitibus, quæ communi et constanti catholicorum consensu retinentur, ut theologicæ veritates et conclusiones ita certæ, ut opiniones eisdem doctrinæ capitibus adversæ quamquam haereticæ dici nequeant, tamen aliam theologicam merentur censuram. Itaque haud existimamus viros, qui commemorato Monacensi interfuere conventui, ullo modo potuisse, aut voluisse obstare doctrinæ nuper expositæ, quæ ex veræ theologiæ principiis in Ecclesia retinetur, quin immo ea fiducia sustentamur fore, ut ipsi in severioribus excolendis disciplinis velint ad enunciatæ doctrinæ normam se diligenter conformare.

Quæ Nostra fiducia præsertim nititur iis litteris, quas per te, Venerabilis frater, Nobis miserunt. Si quidem eisdem litteris cum summa animi Nostri consolatione ipsi profitentur, sibi in cogendo conventu mentem nunquam fuisse vel minimam sibi arrogare auctoritatem, quæ ad Ecclesiam omnino pertinet, ac simul testantur, noluisse eumdem dimittere conventum, quin primum declararent summam observantiam, obedientiam, ac filialem pietatem, qua Nos et hanc Petri cathedralem catholicæ unitatis centrum prosequuntur. Cum igitur hisce sensibus supremam Nostram et Apostolicæ hujus Sedis potestatem, auctoritatemque ipsi recognoscant, ac simul intelligant, gravissimum officium Nobis ab ipso Christo Domino comissum regendi ac moderandi universam suam Ecclesiam, ac pascendi omnem suum gregem salutaris doctrinæ pascuis, et continenter advigilandi, ne sanctissima fides, ejusque doctrina ullum umquam detrimentum patiatur, dubitare non possumus, quin ipsi severioribus disciplinis excolendis, tradendis, sanæque doctrinæ tuendæ operam navantes uno, eodemque tempore agnoscant, se debere et religiose exsequi regulas ab Ecclesia semper servatas, et obedire omnibus decretis, quæ circa doctrinam a suprema Nostra Pontificia auctoritate eduntur. Hæc autem omnia tibi communicamus, ac summopere optamus, ut ea iis omnibus significes viris, qui in memorato conventu fuere, dum, si opportunum esse censuerimus, haud omittemus alia tibi, et Venerabilibus fratribus Germaniæ sacrorum antistitibus hac super re significare, postquam tuam, et eorumdem antistitum sententiam intellexerimus de hujusmodi conventuum opportunitate. Demum pastoralem tuam sollicitudinem, ac vigilantiam iterum vehementer excitamus, ut una cum aliis Venerabilibus fratribus sacrorum in Germania antistitibus, curas omnes, cogitationesque in tuendam et propagandam sanam doctrinam assidue conferas. Neque omittas omnibus inculcare, ut profanas omnes novitates diligenter devitent, neque ab illis se decipi umquam patiantur, qui falsam scientiae libertatem, ejusque non solum verum profectum, sed etiam errores tamquam progressus impudenter jactant. Atque pari studio et contentione ne desinas omnes hortari, ut maxima cura, et industria in veram christianam et catholicam sapientiam incumbant, atque, uti par est, in summo pretio habeant veros solidosque scientiae progressus, qui, sanctissima ac divina fide duce, et magistra, in catholicis scholis habiti fuerunt, utque theologicas praesertim disciplinas excolant secundum principia, et constantes doctrinas, quibus unanimiter innixi sapientissimi doctores immortalem sibi nominis laudem, et maximam Ecclesiae et scientiae utilitatem, ac splendorem pepererunt. Hoc sane modo catholici viri in scientiis excolendis poterunt, Deo auxiliante, magis in dies, quantum homini fas est, noscere, evolvere, et explanare veritatum thesaurum, quas in naturae et gratiae operibus Deus posuit, ut homo postquam illas rationis et fidei lumine noverit, suamque vitam ad eas sedulo conformaverit, possit in aeternae gloriae charitate summam veritatem Deum scilicet, sine ullo velamine intueri, Eoque felicissime in aeternum perfrui et gaudere. Hanc autem occasionem libentissimo animo amplectimur, ut denuo testemur et confirmemus praecipuam Nostram in te caritatem, cujus quoque pignus esse volumus Apostolicam benedictionem, quam effuso cordis affectu tibi ipsi, Venerabilis frater et gregi tuae curae commisso peramanter impertimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum die 21. decembris anno 1863, Pontificatus Nostri anno decimooctavo.

PIUS PP. IX.

Dopisi.

M. Sk. Iz Male Gorice. Scienim, da ću mnogomu izmedju štov. čitateljah ovoga lista ugoditi, ako jih o apoštolskom putovanju našega uzoritoga g. stožernika i nadbiskupa u glinski kotar na kratko izviestim.

Došav dne 26. Travnja uzoriti gosp. stožernik, praćen velemožnim g. drugim podžupanom sl. županije zagrebačke, kotarskim sudcem velikogoričkim, velikim sudcem kot. sisačkoga i ostalimi svjetovnimi častnici, te preč. g. začast. kanonikom i podjašprištom okružja sisačkoga s njekojimi jošće svećenici svoga kotara, zdrav i veseo oko $11\frac{1}{2}$ na Malu Goricu, i podieliv milostivo u župnoj crkvi u dovoljnom broju sakupljenim župljanom blagoslov, bijaše ovdje kratkim hrvatskim objedom podvoren, pod kojim su se na njegovu slavu i sretan put iskrene zdravice u narodnom jeziku napijale. Poslie podne okolo $3\frac{1}{2}$ odpratismo uzoritoga nadpastira u susjednu Petrinu, gdje ga savkoliki grad i silni narod u pravom smislu rieči sjajno dočeka, i u župnu crkvu u provodu odvede. Na kupskom mostu pod krasnim slavolukom pozdravi uzoritoga gospodina u ime grada kratkim, ali jedrim govorom u narodnom jeziku gosp. župnik i kotara petrinskoga podjašprišt, a u ime školne mladeži istim jezikom jedna djevojčica nevinu mladost pod blago okrilje i visoku milost njeg. uzoritosti ponizno i usrdno preporučivši. Stupiv u hram Božji imao si se diviti i liepo uredjenoj crkvi i silnomu na koljenih klečećemu narodu, koj blagoslov od svoga velikoga pastira nestrpljivo očekuje. Prije vendar neg mu ta milost u dio pade, popne se na propovjedaonicu spomenuti g. župnik i podjašprišt, te izbrojiv najprije bježimice velike zasluge uzoritoga g. kardinala za crkvu i domovinu umoli ga zatim sniženo, da mu vierne i bogoljubne župljane svojim blagoslovom usrećiti blagoizvoli; što njeg. uzoritost dragovoljno učini. Dočim su zatim u župnom stanu razni striliši činili podvorenje, slavili su napolju naši junački Banovci ovaj radostni dan milozvučnom glasbom, koja sve do odlazka nj. uzoritosti sviraše. Jedno, što mi prigodom rečenoga podvorenja više u oči pade, neću da mukom mimoidjem. To je, da uzoriti g.

stožernik v. g. K., župnika i konsist. prisjednika iztočne crkve u Petrini, osobitim načinom odlikova, razgovarajući se s njim podulje umiljato kao dobar otac sa svojim sinom. Gledajući to pomislio sam u sebi: kamo sreće, da se svaki i svigdje za ovim uzoritim primjerom našega nadbiskupa povede; nebi tada zaisto toliko neslanih inatah po novinah se povlačilo, niti bi vladala sadanja mržnja medju jednokrvnom braćom. — Sliedimo našega uzoritoga g. nadbiskupa na Gore, da i tamo vidimo, što s njim i oko njega biva. Približiv se župnoj crkvi dočekaše ga na mjestu za to odredjenom mnogobrojni župljani i satnijski častnici s ostalimi dostojanstvenici, a na čelu jim g. domaći župnik i kotara glinskoga podjašprišt sa svojim okružnim svećenstvom. Pod trobojnom sjenicom srdačno pozdravi u ime svoga kotara i župljanah duljim govorom u narodnom jeziku podjašprišt njeg. uzoritost; nakon česa uz gruvanje mužarah i zvonjenje zvonovah zaputi se duga povorka naroda kroz vele krasno priredjeni slavoluk u župnu crkvu, gdje bjehu propisani obredi i molitve pobožno svršene. U večer bijaše župna crkva i upravni drum, vodeći u Petrinu, liepo razsvietljen. Drugi dan t. j. 27. započe uzoriti g. stožernik svoj apoštolski posao u crkvi preliepom poučnom prodikom, u kojoj med ostalim i revnost mjestnoga župnika u povećanju i poljepšanju crkve zajedno sa župljani očito pohvali; a župljane napose jošće ljubko opomene, da kao što su k poljepšanju svoje župne crkve dobrovoljno obilatih darovah doprineli, tako neka i u pobožnosti napreduju, i nutarnju svoju crkvu t. j. stan Duha sv. poljepšavaju i uredjuju. I radi kršćanskoga nauka u crkvi zadobi g. župnik od uzoritoga g. pohvalu, a odličnija djeca bjehu koje srebrnimi novci, koje knjižicami, slikami i čisli nadarena. Poslie sjajna objeda, pod kojim se opet zdravice narodnim jezikom nazdravljale, krene crkveni naš glavar zdrav i veseo put Maje, kamo, a i svikamo kud išao bude, Božja ga desnica sretno pratila! — Pohvalno mi je još napomenuti, da su se i u Petrini, i na Gorah na slavolucih uz carske i narodni barjaci vijali. Tako valja: vitežki krajišnici, vierni svomu caru i kralju, jesu pravi pravcati Hrvati; s toga je u redu, da se i svojimi narodnimi barjaci ponose.

Iz Vinice. Premda bi uzalud tražio rieči, da dosta živahno nacrtam najznamenitiju svečanost malenih, koju ovršismo prošle biele nedjelje u župnoj crkvi vinićkoj, to ipak nemogu propustiti, da prijateljem uzvišenih duševnih radostih barem u kratko neopišem riedki i uzhićujući utisak, koj tom prigodom u crkvi prisutnim izvanredno potrese dušom. — Oko 10½ ure spomenute nedjelje sakupi se već sila pobožnih župljanah u i oko crkve naše, kad za kratko poče se od školske sgrade polagano pomicati svečani provod četrdesetorice malenih obojega spola u bielo ruho obučenih te u mjesto liljanah biele svieće cviećem nakićene u rukah nosećih, i približavati se crkvi, kamo jih milozvučni glas zvonovah na mjesto angjelah ljubko pozivaše, da se ondje prvi put duše njihove u sv. pričesti sdruže s božanskim Spasiteljem, najvećim prijateljem malenih Isukrstom. Ovoj malenoj družbi, koja se isto jutro izpovjedila, a prije kroz cielu sedmicu za dostojni prijam svetotajstvah pokore i sv. pričesti pripravljana bila, vijao se na čelu školski barjak, a za njom sliedjaše sva školska mladež sa dotičnimi učitelji i mjestnim kateketom. Pod svečanom sv. misom, koju je služio mjestni g. župnik uz podvorbu dvajuh svećenikah, prava milina bijaše pogledati na ovu djecicu, kako pred žrtvenikom pobožno klečeć i u jednoj ruci držeć goruću svieću, a u drugoj molitvenik, željno očekivahu rajskoga zaručnika nevinih dušah svojih. Osobito ganuo je sve prisutne prije sv. pričesti primjeran i do srca dopirajući govor g. mjestnoga župnika, kojim dotičnoj djeci najprije predoči neizmjernu milost i ljubav Spasiteljevu i golemu sreću prvoga sdruženja dušah njihovih s presv. tielom Isukrstovim u sv. pričesti; — roditelje pako i kumove opomenu, kako da imadu bditi nad povjerenom si djecom, da se božanskomu prijatelju malenih krivnjom roditeljskom neodtudje. — Najvećma bijasmo tronuti, kadno zatim čusmo dotične malene jednoglasno opetovati krstni zavjet, i jednim glasom obećati dragomu Bogu, da mu žele za uvieke vjerno služiti. Za tim bude malim pričestnikom podieljena hrana angjeoska. O sretan, u istinu najsretniji trenutak, u kom se isti Višnji Bog i naš Spasitelj Isukrst u srca nevina nastani, te s njimi spojen pod istim krovom obitava! Što je ovu već samu u sebi toli uzvišenu i dušobudnu svečanost još većma dizalo, bijaše s jedne strane prisutnost v. č. g. podjašprišta Stjep. Vukovića, koj poslie dovršene u Ivancu iste svečanosti prve sv. pričesti (koja se počamši od prošle godine u svih župah gornjovaraždinskoga kotara svečano obavlja) upravo je tada stigao ovamo, kad je provod stupao u crkvu, te koj je nakon dovršene službe Božje još kratkim no na srca djetinja vele uspješno djelujućim slovom male pričešćenike opomenuo na srdačnu zahvalnost i goruću ljubav naprama Spasitelju za dobivene od njega milosti; a s druge strane nazočnost presvietle i vele plemenite gosp. grofice Ferdinandine Bombelles rodj. Drašković, koja je i tom, kao što i odprije svakom danom prigodom, gdje se je imalo što učiniti budi za povećanje slave Božje, budi za promaknuće školah ili drugih čovjekoljubivih svrhah, — opet sjajno zasvjedočila svoju pravu kršćansku ljubav, budući je i ljetos hotjela biti zastupnicom kumovah kod opetovanja krstnoga zavjeta ovoj najvećim dielom seljačkoj djećici, te kojoj je poslie dovršene svečanosti vlastitom rukom podielila u spomen prve sv. pričesti slike u tu svrhu zaključkom kotarske skupštine napose nabavljene i shodnimi naškimi izrekami iz sv. pisma providjene.

Zaisto srdačna radost morala je tom prigodom zavladati svakom kršćanskom dušom videć ovo duševno slavlje nevinosti; a pobožni kršćanin mogao je živo osjetiti: „koli su ljuvena prebivališta tvoja o gospodine kriepostih!" i uzkliknuti: moja duša želi se razstati s tielom i spojiti se s Tobom, o vrelo svih milostih i rajske blaženosti, iz koga toli usrećujuća čuvstva proizviru već na ovom svietu — što će istom biti ondje, gdje će te pravednici gledati licem u lice, i viekom te uživati!

Iz Krapine dne 18. Travnja. Čovjek je već od naravi tako ustrojen, da većma na njega djeluje, što svojimi tjelesnimi ćutili osieća, nego-li ono, što samo okom svoga razuma vidi i shvaća. To valja glede svake stvari, što ju hoćemo čovjeku označiti, a osobito kad govorimo o vjerozakonskom predmetu. Tko nije već sam opazio, da ga sasvim druga čuvstva obidju, kad stupi u svetu crkvu prema onim, što ih imadjaše vani u bučnom svietu? Ili kolika je razlika medju uzhićenjem i nabožnosti srca, stupi-li u liep i ukusno uredjen Božji hram i opet onom hladnokrvnosti, dodje-li u crkvu zamazanu i neurednu! Istina ova potvrdjena je izkustvom svih vremenah. S toga već prastari narodi poganski, koji jošte nisu tako jasnu ideu o svevišnjem biću imali, kao što imadu sada narodi razsvietljeni vjerom Isusovom, pa su ipak do uresa Bogu posvećenih miestah mnogo držali; a to zato, da si srce laglje na Bogu dužno strahopočitanje ganu. Izabrali su gore i brda za bogoslužje, da si tim višje stanovanje bogovah predoče. Glasoviti hram, što ga započeo Salamon, a David dovršio, zašto bijaše toli veličanstven i sjajan? — ne za drugo, nego da si izabrani narod laglje može Božje veličanstvo predočiti. Isus da dobrotu i milosrdje Božje što živahnije puku predstavi i svoj nauk u njegovo srce tim laglje uciepi, poslužio se prilikami i prispodobami iz svagdašnjega života. Riečju: više djeluje na čovjeka, što vidi, osieća, sluša i hvata, nego ono, što mu samo razum kaže. Sbog toga su uresi i nakiti crkveni. — To sam rekao, da vide, koji preziru crkve, da jih Bog nije toliko odredio na slavu svoju, koliko na našu korist: da se čovjek, došavši u sv. hram, može laglje sabrati, na pobožnost ganuti i jedino na Boga misliti.

Ali da crkve toj svrsi, za koju su glavno opredieljene, odgovarati mogu, treba da bude u njih sve čisto, sve ukusno, sve uznosito, sve nabožno. I to mi dade povoda, te sam napisao ovo njekoliko redakah. Jer putujući u poslu po prostranoj našoj nadbiskupiji, vidio sam krasno uredjenih crkvah, osvjedočio se o neumornoj radinosti velečastne gospode župnikah oko poljepšavanja crkvah, opazio sam ponos, s kojim župljani na dan svečani u liepe svoje crkve hrle; a gdje je to, tu je i nabožnosti, straha Božjega, počitanja prama poglavarstvu, a sveta vjera tu dan na dan ljepšim i obilnijim rodi plodom; pa uz to će i likotvorba u našoj domovini počet napredovati i usavršiti se; jer, rekao tko što mu drago, ova umjetnost, premda kod nas sada zanemarena, najviše doprinosi u crkvenom uresu.

Ima doduše i tako siromašnih crkvah, gdje nemože biti i najpotrebitijih stvarih, a kamo-li samih umjetninah i dragocienostih; no stotina primjerah nas uči, kako župnik sa svojimi župljani čudesa, bi reć, počiniti može, samo kad je dobre volje i marljivosti. Ali da se novac bez toga dosta siromašnih crkvah i iztrošena puka uzalud ni bezkoristno nerazteplje, činim pozorne velečastnu gospodu župnike, da se u crkvenom kakovom podhvatu na poznate, izvježbane i takove umjetnike obrate, koji u domovini obitavaju; a to velim iz više razlogah. Po tom će domaća umjetnost koračiti napried, mnogi će se na umjetnost odvažiti, bit će nam slava pred svietom, kad nebudemo inostranih umjetnikah trebali, narodni pako ponos, koj budi Bogu hvala više i više raste, učinit će, da svaki domaći umjetnik bude gledao učiniti rodu glas, a sebi korist i povjerenje steći. Mislim, da će mi svaki pravo dati, jer govorim iz nutrnjega svoga osvjedočenja i govorim o likotvorbi (Bildhauerkunst), — umjetnosti, kojom se već njekoliko godinah bavim i djela moja poznata su na njekojih mjestih našega Medjumurja i po ravnoj Podravini, a i po milom Zagorju hrvatskom.

S toga stupio sam sa ovo njekoliko riečih pred slavno občinstvo i javljam osobito velečastnoj gospodi župnikom, da sam im glede kiporezarstva, gradjenja žrtvenikah, pozlaćivanja i ilarstva (Thonbildnerei) uviek gotov na njihovu službu, s tim napokon jošte dodatkom, da crkve ili obćine, koje nisu podobne dovršeni posao odmah na jedanput platiti, mogu to na ustanovljene obroke učiniti.

Jakov Bizjak,
kiporezac.

Viestnik.

Iz Zagreba. U nedjelju na dan sv. Jurja pohodi uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup po običaju samostan milosrdnicah, a poslie propoviedi i večernice usreći pohodom učenice gojilišta, koje bjehu na slavu nj. uzoritosti kao godovnjaku priredile plastičnu predstavu o sv. vitezu Jurju s pjevanjem. Težke su plastične predstave i vještakom od zanata, a kamo-li ne djeci, nu ipak svih pet živih slikah (tableau-ah) izpade po volji. Velik vienac djevojakah u bjelini, prepasanih pozlaćenim pasom i s pozlaćenom krunom na glavi, jedna drugoj do uha, pjevaše pjesmu prije svakoga prizora; a voditeljica sbora, darovito i bodro djevojče, razložilo bi svaki put prije i pjesmu i prizor. Utile dulci — to bijaše ujedno i zabava i nauk mladim pjevačicam i predstavljačicam; a one opet nežale truda, gdjegod znadu, da mogu u čem učiniti veselje onomu, koj njim svakom prigodom čini milost i veselje.

Iz Ugarske. Preuzvišeni gosp. biskup bistrički Stjepan Moyses osnovao je stipendija za jedanaest pripravnikah na banjsko-bistričkoj preparandiji, i to za dvojicu po 50 st., za jednoga 20 st., a za ostale po 10 st. na godinu, osim toga troši nj. preuzvišenost mnogo na isto učiteljište, premda mu biskupski dohodci nisu preobilati, a i ta preparandija nije biskupski, već kraljevski zavod.

— Nedavna izišao je u Velikom Varadinu rumunjski katekizam: „Catechismul Unirei toturoru Romaniloru“ (Katekizam jedinstva svih Rumunjah). Napisao ga je tamošnji diecezanski rumunjski biskup.

Iz Pešte. Ovdješnje milosrdne sestre urediše odmah s početka, čim nastade glad u puku, kuhinju za silu, te iz nje prehrani se svaki dan više stotinah siromakah. Dvie sestre pohitiše u Solnok, da ondje ravnaju 17 štednih kuhinjah; a na koliku su pomoć, vidi se od tuda, što se u njih svaki dan svari dobre hrane za više od 3000 ubogih.

Iz Berlina. Ovdje izlazeći Hengstenbergov list „Evangelische Kirchenzeitung“ jadikuje ovako: „Pastorom biti u Berlinu sada je do zla pogibeljan i vlastitomu spasu opasan položaj; pak se je s toga čuditi, kako se toliko za tu čast jagme, dočim bi čovjek dugo morao promišljati i boriti se sam sobom i onda, kad bi bez svake svoje prošnje bio za to pozvan. Nevalja doista početnika stavljati u pogibelji, kojim i zrio čovjek, ako mu sve i služi bolja sreća, može izmaknuti jedino osobitom pomnjom i molitvom.“ — Isti list piše dalje: „Kako se čuje, nagodba o podignuću biskupske stolice ovdje u Berlinu svršena je jur prošle godine. Proti tomu samu po sebi nemože se ništa reći; jer znatan broj katolikah u Berlinu, priestolnom gradu kralja, kojega podložnikah dvie su petine katolici, opravdava posve taj čin. Nu u obstojećih okolnostih bilo bi skoro željeti, da novi biskup dovede sa sobom toliko jezuvitah, koliko ima gradskih stražarah i toliko kapucinah, koliko je noćobdijah.“

Iz Rima. U novije doba pisalo se svašta o zdravstvenom stanju sv. otca. Sada se glasalo, da se bojat za njegov život, sada opet, da je zdrav da netreba bolje. Iz sliedećega dostavjernoga izvješća moći će čitatelji uviditi, što je dalo povoda onim uznemirujućim viestim, u koliko neproizlažahu od ljudih, o kojih se može reći: što se babi htilo, to se babi snilo. Prije uzkrsa morala se sv. otcu učiniti operacija na petnoj žili, što je on s velikom strpljivošću podnio. Jedva da je malo probliedio, kada ga vidar zareza u živo meso, da se načini sokom nov odtok. Na sretno učinjenoj operaciji liepo se papa zahvalio svomu vidaru, a na pitanje, je-li ga jako boljelo, odgovori s posmjehom, u kom se vidjela angjeoska odanost: „Ho veduto più stelle del P. Secchi.“ „Vidio sam više zviezdah od ot. Secchi-a“ (slavan rimski zviezdoznanac). To bijaše jedina tužba, koju izusti. Cieloga velikoga tjedna branijahu liečnici sv. otcu izlaziti i samo hoditi. Do velike subote okrenula rana na bolje. Uslied toga bude istoga dana oglašeno Rimljanom, da će sv. otac sutradan službi Božjoj pribivati, i dieliti po običaju blagoslov. Prijavu ovu primio je vaskolik Rim s najvećim veseljem.

Iz Turina. Njeki dopisnik piše od ovuda listu „Monde“, da je u velikom tjednu i na uzkrs došlo za trećinu više čeljadi na izpovied i pričest, nego lane. To je napredak, a na njem hvala neumornu trudu svećenstva. Kanonici Giordano, Gastaldi, Bardesono i više drugih propovjednikah učiniše mnogo dobra. Stvar je tako očevidna, da ju morade priznati i sam kralj. On posla kanoniku Giordanu, koj propoviedaše u stolnoj crkvi, red sv. Mavre i Lazara, što mu predaše baš u onaj par, kadno poslie zadnje propoviedi sidje s propovjedaonice. (Čudna je to stvar; jer upravo taj red podielio je kralj takodjer bogohulcu Renanu i njekim izdajicam svećenikom.)

Iz Pariza. Kako prošlih tako i ove godine držaše korizmene propoviedi o. Feliks u crkvi Notre-Dame; ali se je ove godine dogodilo nješto izvanredna. Glasoviti propovjednik bio si je odabrao predmet o božanstvu Isusa; a uzkrsna pričest obdržavana na koncu propoviedih u istoj crkvi bijaše veličanstvena demonstracija parižkih katolikah za vjeru u Boga Isusa Krsta. Pričestilo se zajedno 4—5000 mužkaracah; a sv. pričest dieljena dvojicom svećenikah trajaše debele dvie ure. Poslie pričesti stupi nadbiskup na propovjedalište te reče pričestnikom vrlo važnu propovied.

Iz Englezke. Trapisti kupili su u Mont St. Bernard u Leicestershiru veliko ali zapušteno imanje, i tu utemeljili izbavište, u kom je sada namješteno više od 140 mladih odpuštenih kažnjenikah.

Iz Londona. Medju pisci učenoga časopisa pod naslovom „Essays and Reviews“, naperenoga stranom proti ugledu sv. pisma i istini kršćanskoga nauka, bijaše njekoliko anglikanskih svećenikah. Ovi su od dotičnoga njihova poglavarstva skinuti s duhovne časti; nu prizvaše sud za sudom do najvišjega, koji je ujedno tajno vieće kraljičino. Ovaj sud dosudi, da za skinuće neima nikakova uzroka, te zapovjedi na veliko veselje svim novinam, da se dotični duhovnici opet umjeste u službu.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Adolfo Petak, dosadanji kapelan u Štrigovi, premješten je k Sv. Mariji u Medjumurju, a
„ Antun Luci, dosadanji kapelan u Sv. Mariji, ide kao takov u Štrigovu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 19. U ČETVRTAK  12. SVIBNJA 1864. TEČAJ XV.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Pobližji izpit slike našaste prošloga ljeta u hramu sv. Klementa u Rimu.

(Priobćio kan. Dr. N. V. — po Bulletinu archeol. Cav. Rossia br. 1. god. 1864.)

(Konac.)

Da glavni kip kazuje papu, potvrdjuje tiara (trokruna) mu na glavi; da je taj papa čašćen poput svetacah Božjih, dokazuje vienac oko glave, a nadpis (u ovom listu jur obširnije protumačen) veli, da je papa Nikola I. († 13. Stud. g. 867). — Takodjer papa Bonifacij I. († 422) u povjestnoj slici sv. Aleksija, našastoj u istom hramu sv. Klementa, nosi na glavi krunu posve podobnu kruni Nikolinoj. Al je slikar njen tim izrazio ogroman anachronizam, čim se u petom stoljeću tim vladalačkim uresom još neslužahu rimski pape. Biskupski obrednik veli o Nikoli I., da je on prvi krat bio okrunjen (gl. Anast. bibl. Lib. pont. in Nic. I. 67). Rossi se još jače naslanja na Garampija pisca o papinskoj tiari, učenijega od svakoga doslje, koj je dokazao, da je ona u svom početku upotrebljavana poput znamena vremenita gospodstva, te da se običaj, po kom je svetčano njom krunjen apostolik, datira iz devetoga stoljeća. S prvine imadjaše tiara samo jednu krunu, dà samo kakov krug od zlata; a pop Sugerij pripoviedajuć djela Inocencija II. opisuje ju ovako: „phrygium ornamentum imperiale instar galeae circulo aureo circinnatum“ (Duchesne, Script. Franc. T. IV). Do sad se je znalo za stari njen oblik iz slikarijah oratorija sv. Nikole u Lateranu iz dobe Calista II., ni slikarije same već nije, a otisak njen razobćen po Rasponiju čini se vitezu Rossiu posve netočan. Po tom bi freschi u sv. Klementa imali biti obstojeći najstariji spomenik, koj nam predočuje prvobitan oblik toga „vladalačkoga uresa“ (stari su ga zvali regnum.). Garampi je nadalje dokazao, da je onaj dragocjeni kružčić, bitni biljeg regnumu, samo jedan bio tja do prvih lietah Bonifacija VIII., dakle do konca 13. stoljeća, ov da mu je dodao drugu krunu; — te da su Klementa V. nasljednici u Avinjonu stoprv za uviek izabrali trostruki krug, — trokrunu; ništa nemanje hoće mu se, da je kad i kad mnogo prvo Bonifacija VIII., to jest baš za dobe naše slike rabio i vidjevan bio dvostruki krug, a to cieni po piscu Benzonu, koj o krunitbi Nikole II. († 1061) veli: „legebatur in inferiori circulo ejusdem serti ita: corona Regni de manu Dei, in altero vero sic: diadema imperii de manu Petri“ (De reb. Henr. III. lib. VII. c. 2.). Ovo dakle imadjaše biti ili kakov osobiti, izvanredni čin, kô što se i samomu Benzonu čini, ili pak oba nadpisa prilična dvoma krugovima spojena bijahu u jednoj kruni, a to je vjerojatno smisao riečih „in inferiori circulo ejusdem serti.“ To je ipak nedvojbeno i stalno, da spomenici svake vrsti stariji od Bonifacija VIII. složno sa slikami sv. Klementa regnumu samo jednu krunu dopisuju. — Nazad papi Nikoli nošen je krst usadjen na podugom držalu sličan onomu, koj se vidi pri prizoru smrti sv. Aleksija, a rekao bih, da ga drži onaj svećenik ili biskup, koj je prihvatio ljevicu papinu: nu čim je baš na tom mjestu slika posve tamna, to se Rossiu mnogo priličnije čini, da je krst u ruci djakonu stojećû za papom, čim ga baš djakon nosi u drugoj slici odnosećoj se na poviest sv. Aleksija, te pošto se zna, da to navlaš bijaše dužnost i služba djakonova; s toga u mozaicih u sv. Lovre i u inih spomenicih višekrat vidjeti je krst u ruci usadjen na podugom držku. Dva prislužnika papina bradata su, vrlo je vidljiva brada naime na onom, koj mu je ob desnu, a to kazuje inostranca. Taj isti je takodjer s bljeskom odlikovan za znak, da je i on

upisan u knjizi svetacah Božjih. Svaki se bude dosjetiti, ako naš prizor odista predstavlja prenos tiela sv. Cirila, da je svetac prvi uz papu bez dvojbe sv. Metod, brat našemu Cirilu. On neima palliuma, nit biskupske palice u ruci, s česa bih rekao, da je prije svećenik nego-li biskup. Davši tomu, da je ovdje naslikan prenos čestokrat spomenut, to je možda slikar *scienio*, *da Metod za našega čina još nebijaše uzvišen na biskupsku čast;* — te baš — čini mi se — u ovom neistinitom mnienju leži uzrok anachronizmu, po kom je naš čin, naime prenos, dosudjen papi Nikoli, čim od drugud poznato bijaše, da je Metod posvećen bio od Adriana II. — Tko je glava činu našemu?

Kad je Rossi minuloga ljeta podpis izpitavao i tumačio bio, s kratka vremena i tmice na mjestu slike naše nemogaše točno razabrati nejasne i slabe crte kratice izvedene nad pismenima QD, s česa slova ova, u kojih je nazreo bio pogrešku, te koju je za onda izpravio *s, atque*, danas čita *quod*, pa prema tomu glasi cieli podpis ovako: „corpus sancti ....) HVC A VATICANO FERTVR, PAPA NICOLAO, HYMNIS DIVINIS, QVOD AROMATIBVS SEPELIVIT.“ Slog ovaj nije dakako izpravan, te jedva da se njekako složiti može s pravili slovničkimi, ako se nadomjeste mnoge izpuštene rieči, nu dovoljno je, da mu je smisao jasan i razumljiv. Čigovo je pak tielo „quod huc a Vaticano fertur, et papa Nicolaus aromatibus sepelivit“, da-li Klementovo ili pak Cirilovo? Kav. Rossi misli, da je odgovor pitanju ovomu upisan bio nad lazaricom, gdje je imalo biti ubilježeno bielimi pismeni ime onoga, koj na nosilih leži, kô što je to opaziti na drugih slikah obretenih u podzemlju naše bazilike; nu slovah izraženih na samom poljištu slikarskoga sastava, kô i drugih medju kipovi nestalo je upisanih u svetoj knjizi misalu. Preostaje nam dakle jedino, da podpis: HVC A VATICANO FERTVR sravnimo s prizorom, koj nam je pred očima. Po navedenom podpisu slika predstavlja svetčani prenos umrlih ostanakah njekakvoga slavnoga muža „iz Vatikana u crkvu sv. Klementa.“ S ovim se na dlačicu slaže poviest sloveća o smrti i pogrebu sv. Cirila; neima pak spomenika ni iz one ni iz kašnje dobe, koj bi to isto tvrdio o kakovom drugom slavnom sprovodu „a Vaticano huc (puta ad s. Clementem)“; n. p. suvremeni pisac „Translatie“ veli, da je Ciril došav u Rim nakon četrdeset danah umro, te da ga je papa s mnogimi grčkimi i latinskimi duhovnici pokopao sa sjajnošću, kakova samo apostolike ide, „cum *psalmis et canticis*, cum cereis et *thuris odoribus.*“ Tada brat Metod — pripovieda dalje u gl. 11. hvaljena Translatia — stupi pred apoštolskoga otca, te mu reče, da ih je mati njihova polazeće od kuće silnimi suzami zaklinjala „cum multis lacrimis obtestata est“, ako bi možda kojega njih smrt zatekla prvo nego se doma povrati, da umrloga brata brat živući nazad donese u manastir njegov, te ondje da ga dostojno pokopa. Papa, prem jedva, ipak privoli nedužnoj prošnji ovoj. Tad svećenstvo rimsko i plemstvo gradsko učinivši pri papi vieće umole ga, da tielo „tolikoga i toli glasovitoga muža“ nepusti prenesti iz Rima u druge krajeve; — papa odista zapovjedi „*ut in beati Petri basilica* (sc. Vatikanu) *poneretur* in suo videlicet proprio (naime opredieljenom za samoga papu) monumento.“ Tužan Metod zatim zamoli gospodu, nek bi mu brata pokopali barem u hramu sv. Klementa, čigovo je tielo velikim trudom našao (u Kerzonezu) i u Rim donesao; sv. otac prigrli molbu ovu te velikim veseljem i slavjem .... „simul cum locello marmoreo, in quo pridem illum prædictus papa condiderat, posuerunt in monumento ad id præparato in basilica beati Clementis ad dextram partem altaris „*cum hymnis et laudibus*“ (Vid. Dr. Ginzel poviest o slovj. apoštol. dodatak, str. 10—11). S ovim svjedočanstvom slažu se svi drevni spomenici gore navedeni skupa s legendom moravskom c. 12; a rimska crkva svoje mnienje o pitanju našem napisà na stieni sadanje Klementove crkve, gdje je nad ulaznimi vrati naše Apoštole na ljepu naslikala (vid. Dr. Rački 2 sv.).

Ovomu liepo odgovara pozornije promatranje ciele naše slike. Na nosilih leži njeki pokojnik, umro od nedavna još posve puna lica, što svakako bolje dolikuje sv. Cirilu, nego-li sv. Klementu trećemu iza sv. Petra papi, umrlomu osam viekah prvo pape Nikole. Zatim uz papu stoji samo jedan svetac, a to je, kako gore navedeni redci vele, brat sv. Metod; dodajmo tomu, da su svakako svetčanomu položenju moćih sv. Klementa obadva sv. brata prisustvovala, pa da bi slikar obadvojicu odlikovao bio svetačkim biljegom. Ako bi tko rekao, da se lahko pomisliti može, da je papi ob desnu sv. Ciril (još neposvećen u biskupa) a uz lievu Metod, te da s ostalim množtvom prate tielo sv. Klementa pape, što je slikar per licentiam pictoriam izrazio od skora mrtvo i cielo: taj znaj, da mu je razlog slabe petlje, čim mu se valja ogledati s važnimi riečmi podpisa našega „huc a Vaticano“, što samo izključivo mnienje naše najsjajnije potvrdjuje.

Istina je doduše, da još svedjer ostaje njeka tegoba u samom podpisu velećû, da se je sjajni naš prizor sbio u nazočnosti pape Nikole I.; nu mirnom dušom možemo podpisati tumačenje Rossiovo i Dra. R., čim smo se uvjerili potanje izpitav sliku, da je u njoj više podobnih anachro-

nizmah; — k tomu se usudjujem dodati još kakov takov sud svoj; naime uz sbilja kašnje u Rimu zavladalo mnienje, da slovjenski apoštoli za pape Nikole dojdoše u Rim, da taj put donesoše ostanke sv. Klementa, te da za njega još živa umreše u Rimu, uz takovo mnienje velju, da je slikar XI. vieka, slabo kô obično onda naučan poviesti i ljetopisju, pogrešiti mogao u imenovanju dotičnoga pape tim prvlje, čim je u onom razdobju, u kom se naš čin sbio, Nikola I. svagdje, dakle i u Rimu priznavan kao jedan od najslavnijih rimskih papah, pa u obće u poviesti crkovnoj, a poosob u poviesti crkve slovjenske svakako glasovitiji od nasljednika mu Adriana II.; te čim je slikar naš po sudu vještih starinarah živjet imao u tužnoj onoj svim poznatoj dobi rimske vlade, koju učeni katolički pisci smatraju za krutu kušnju rimske stolice, al i za sjajni pečat njenoga po Spasitelju utemeljenja, u kojoj je dobi Nikola I. najbližji i najpoznatiji bio, komu je mogao, da koliko toliko točnije činu historičkomu udovolji, svetčanost našu slikar dopitati. Svakako dakle zaključit možemo s Translatiom za stalno i kritično: „da je slika naša spomenik došašću onoga glasovitoga svetca u Rim, „per quem tam pretiosum thesaurum Urbs et Ecclesia nostra (romana) recuperare promeruit, quique famæ tam celebris in tam celeberrima urbe celebrem sepulturæ locum nactus est."

Nadamo se, da će mnienje naše još bolje potvrdjeno biti, kad se jednom sve slike podzemne bazilike na svjetlo iznesti budu. Za protumačit točno i drugi podpis na najdoljnjem rubu slike većkrat spomenute, pripomoći će u kratko nacrtana i druga slika na ljepu našasta nedavno takodjer tudie, a našoj istodobna. Predstavlja uspomenu groba sv. Klementa u Kerzonezu. Nadpis na doljnoj strani četverokuta govori ob onom, koj je za sliku ovu troške namirio, te glasi ovako:

† IN NOMI
NE DNI
EGO BENO
DE RAPIZA
P AMORE
BEATI CLE
MENTIS
ET REDEMP
TIONE ANI
MEE PIN
GERE FE
CIT

to jest „*In nomine Domini ego Beno de Rapiza pro amore beati Clementis et redemptione ani (mae) meae pingere fecit* (mjesto *feci*)." Rieči ove *pingere fecit* ovdje i drugdje na obširnu izpisane jamče nam, da smo doljnji podpis naše slike nepogrešno čitali, samo još treba primietiti, da je čisto opaziti moći u snimljenom našem kipu, a dosljedno i u svjetlopisih pred pismeni P. G. R. F. C. riečcu HEC (hæc) izpuštenu prošle godine po Rossiu. Drugi dakle podpis čitaj ovako: „† Ego Maria Macellaria pro timore Dei et redemptione (redeme dio) animae meae (anime mee po talijansku) haec pingere feci." — Rossi u istom listu još druge slike i nadpise protežuće se na život sv. Klementa pape razbistruje, čim pak nisu u savezu s našom razpravom, te bi čitatelje manje zanimale, to ih izpuštam te svim velim „zdravo."

Nevjera gotova nesreća.

(Polag dnevnika njekoga svećenika češki napisâ Vaclav Štulc.)

Biti će do mala godina, što se po slučaju sastadoh s čovjekom, koji mi je i poslie dugo ostao u pameti. Bijaše to liečnik B. K. Spoznadosmo se iz nenada kod bolestničke postelje. U v—skoj ulici srušio se zid nove sgrade ter njekoliko zidarah i težakah težko ranio; a ja došao providjet jednoga od tih nesretnikah, otca petero djece. Uboga žena i djeca plaču i jauču, a sbilja neima nade, da bi prebolio otac. U kukavnu ali čistu sobicu stupiv k toj poštenoj čeljadi, zagledam blagu dušu liečnika, kano angjeo stajaše medju njimi tješeć ranjenika, a sirotam obećavajuć pomoć; nu na prvi pogled opazim, da mu moj dolazak nije po ćudi. Uze klobuk, oprosti se i ode. — Nesretnik umre za čas; a odmah poslie pogreba začuh, da je spomenuti liečnik uzeo na svoju skrb udovicu i sirotčad.

Nije mnogo proteklo vremena, a ja se s onim liečnikom sastadoh opet pri objedu. Bogati trgovac Záborski slavljaše povratak svojega sina iz prekomorskih krajevah, pak i mene pozva na tu tihu domaću gostbu. Gost bijaše i liečnik. Do onda nisam se još bio spoznao mnogo sa svietom; zato mi bijaše baš po volji, što sam se sastao s čovjekom, koj mi je svojom blagodarnošću bio predobio srce. Nu radost mi se do skora pomutila. Ozbiljno lice a tamno oko svjedoče mi, da se tomu čovjeku čudne misli vrte po glavi, a na srcu da mu je ljuta rana. Ugladjeno držanje i svaka besjeda kažu, da je naobražen; ali njekoje neslane šale izdaše ga, da za vjeru nemari. Po objedu saznadoh, da tužni liečnik nije nikoje vjere, pače da je vjeri pravi neprijatelj. Srce me zaboli; nu što ću mu? U to me sila iztrže iz družtva: moradoh s mjesta k bolestniku. Kad bi god pomislio nanj, sažalilo bi mi se, te bih se pomolio zanj Bogu. Nebijaše prilike, da se s njim sastanem, ter tako projde mnogo vremena, što mi nedojde na oči. Kakove pol godine poslie pohodim njekoga uboga krojača. Siromah čovjek bio se pridigao od težke i duge bolesti, izišao iz bolnice, ali se bori s težkim siromaštvom. Žena nije za težak posao, neima

od nikuda zaslužbe, već ona i hrpica djece čekaju namučivši se svake muke, glada i nevolje, dokle otac uzmogne štogod zaslužiti. Ono malo hrane, što je jošte bijaše, spade jur na dno, iz kuće sve razprodano, oprava založena, pak još k tomu dug na vratu. Živjeli su još od njeke milostive ruke. Sedam odbije u kukavnoj sobici krojačevoj, njetko pokuca na vrata, al' u sobu stupi liečnik B. K. Kano milosrdni Samaritan pohiti on brže u pomoć, čim začu za nevolju ove tužne obitelji. — Pomoć njegova bila baš obilata! Bolestnik se malo po malo pomagao i oporavio, djeca dobila odjeće, mati imala što pristaviti k vatri, otac počeo s nova raditi i služiti kruh, riečju nevolja se pretvorila veseljem. Za osam danah podjem opet da jih pohodim; pa kad ja u tamnu čadjavu kuhinju pred prag sobe, dobri liečnik stupi baš van iz sobe i odjuri naglo mimo mene; a za njim lijuć od radosti tople suze viču i zahvaljuju mu otac, mati i djeca. Gledajuć taj prizor nemogoh se ni sam uzdržati od suzah. Što dalje to više dobivao sam priliku vidjeti dobrih djelah njegove milostive ruke: Liečnik B. K. bijaše svakomu nesretniku angjeo iz neba. Nije dan minuo, da se nebi zanj pomolio. „Taj se biser nemože izgubiti u smetlištu" — tim bih se tješio, kada god bi čuo o njem što dobra. Mnogi put tražio sam priliku, gdje bi se bolje spoznao s njim; a što sam želio, i dogodilo bi se često: mnogo put nadjosmo se skupa pod jednim krovom. — Ali eto stare nevolje: uviek se meni ugiblje, a osobito, kad bi opazio, da kanim svrnuti govorom na vjeru i kršćanski nauk. Neima meni koristi govoriti: skroz uljudno, previjano, ali osjetljivo, da sam mogao opaziti zašto, uklonio bi se on, a ja nebi znao drugo, van uzdahnuti: „Bogu nije ništa nemoguće," te ostati pri svojoj nadi.

Jednoga jutra, jedva što se je razdanilo, pozovu me k bolestniku; a taj put nanese me opet na takovo mjesto, gdje je srce u čovjeku moralo pucati od tuge. Sva se nevolja slegla bila i pod taj krov. Opravim duhovni si posao; nu mora se misliti i na ono, što ljubav traži od duhovnika, što veže svakoga čovjeka, a kamo-li kršćana. Moja pomoć nije dosta, treba iskati veće; ali gdje? Mnoge poznate dobre duše napastovao sam molbom i prečesto već; razbor mi dakle neda uviek dirati u nje. „Idi k liečniku", povikne mi iz nutra glas. Bio glas baš iz neba. I sbilja: odmah po sv. misi uputim se k njemu. Došav u kuću kaže mi sluga, da je gospodin bolestan te da nikoga nepusti k sebi. Što mu je? upitam slugu. „Jučer na večer," odgovori, „bio je odišao na šetnju, a vratio se kući bolestan tako, da sam se prestrašio. Svi smo ga po redu prosili, nebi-li dao zovnuti liečnika; nu o liečniku neće on ni da čuje." S težkim srcem vratih se doma; ali jedva što sjedoh, pokuca njetko na vrata, stupi u nutar i preda mi pisamce:

„Častni gospodine!
Izvolite s mjesta doći k meni i ništa nekrzmajte.
B. K."

Toga se nisam nadao. Nije minuo četvrt, eto mene ondje. Stupiv u sobu skoro da nemogoh prepoznati bolestnika. Lice mu probliedilo kano zid, oči mu izskočile, a gorka i duboka žalost vidi mu se na licu. Primi mi ruku te srdačno stisne. Pogleda me kroz suze i počme jecati. Niti meni nije bilo bolje oko srca. Težkom mukom uztegnuh suze, gledajuć vrloga toga čovjeka, gdje od žalosti plače kano diete.

„Negovorite gospodine," zavapi za čas, jer vidje, da kanim govoriti. „Počekajte malo, dokle se dozovem. Oh! kamo je moja mudrost?! Neima je više — bez traga je!"

Šutim njekoliko trenutakah. Tužni liečnik odahne težko i počme: „Skoro bi me stid bilo, kad me vidite, kakov sam. Sigurno, da me nećete držati za razmaženca, niti ćete se čuditi, kad saznadete, što je krivo mojoj žalosti i bolesti. Dostojte se sjesti i potrpite me — to je sudjeno nesretniku. Vaše mi pomoći treba za milosrdno djelo. Dobro Vas poznam i siguran sam, da mi je nećete uzkratiti. Prije ipak moram Vam izpripovjediti, što je i kako sa mnom, da me možete razumjeti."

Ja sjednem k postelji. Liečnik odahne i počme pripoviedati ovako: „Biti će blizu trideset godinah tomu, kako se spremih na sveučilište. Nedužan posve ostavih otčinsku kuću; ali do mala izgubih se iz raja nevine mladosti. U brzo spoznah se s mladićem, ljepšim od svakoga: bijaše to okretan, krasna lica, vitka stasa, prijazan i vrlo bistrouman mladić. Sve mu se klanjaše u družtvu. Bez njega nebijaše veselja. Držah si za čast, što se zaufano i prijatno vladaše naprama meni. Drugi bi mu se nametali; ali bi se on najradje bavio sa mnom; to je sam znao reći, pohadjao bi me često — riečju bijasmo jedan u dva tiela. — Nu baš taj prvi prijatelj moj na sveučilištu kriv je svoj mojoj nesreći. Porad krasnih darovah svatko ga obljubio i štovao; nu baš oti darovi izvrgnuše se na nevjeru. Što se mene tiče, ja sam bio odhranjen po kršćanski. Mati mi je umrla za rana, ali zato bolje pazio je na me otac, oduševljen protestant, a hotio je, da mu i sin bude njegove vjere. Zlo se ipak zaleglo u meni lahko. Novi prijatelj izčupa mi na brzo iz srca sve korenje vjere, zasadjeno u mirnoj otčinskoj kući; jer moj razum nije se znao opirati njegovu bistroumlju i dokazom crpljenim iz knjigah današnjih mudrijašah, niti dosjetljivim njegovim i izhitrenim besjedam. Srdce držaše mi se još njekoje vrieme stare vjere; nu počimao sam se malo po malo stiditi sbog svojih vjerozakonskih mislih, a to, jer je nje izsmjehavao drug, kojega je vas sviet štovao i čudio ne njegovoj mudrosti. To mi bijaše prvi korak iz raja. Prijatelja je to veselilo, rekši da će se tada njegda i meni mrena olupiti s očijuh. Za kratko vrieme zapleo sam se posve u njegove mreže. Što je počelo dosjetkami, to je dovršeno zabavami, na koje me je svakamo vodio, i koje su me omamile slastnim svojim čarom; vrgao sam se posve na njega,

okrenuo njegovim putem; kano leptir letao sam s jedne zabave na drugu držeć to za pravu sreću; nu ružno sam se prevario. Nije mi pokoja u duši od onoga doba, kako sam izgubio sveti zaklad, kojemu vi velite „vjera."

„Ode vjera, ode nedužnost, a s njom takodjer i sreća. Za me nebijaše više nigdje ni mira ni počinka. Znao sam se do duše još smijati, ljudi su me imali rad kano vesela druga; ali mojemu srcu neima prave utjehe i veselja. Želju bi si znao zasititi; nu to nebijaše radost. Nepostoja dugo vrieme, napade me bolest, posljedica razuzdana mi života. Motajuć se za bolesti po postelji zastidio bih se sam sebe, ter se pokajao za griešna djela. Tvrdo sam obećavao, da ću se vratiti na pravi put, čim ozdravim. Mlado tielo preboljelo muke. počmem se oporavljati, a ozdraviv posve bijah pripravan držati obećanje; nu — tužna mene — zaokupili me opet stari drugovi, stari prijatelj, dušman moje duše, latio se mene opet i — predobio mi s nova srce. Očitovah mu odluku; nu on se nasmija porugljivo te reče: „Prodji se ludorije; pazi od sada bolje na svoje zdravlje, pak ti neće biti ništa:" Poslušah ga. Ni poslje nisam si kratio nijednoga veselja; čuvao sam si sbilja zdravlje; nu za dušu mi nebijaše ni deveta briga. Više putah dozvao bi se te uvidio, da će nestati i posljednjega traga svetim ostankom od djetinje dobe. Neminu ni godina, pak me eno gotova: sviet i život na svietu to mi bijaše sve; a ostalo tlapnja. Niti sam vjerovao u nebo, strah od Boga pusta mi bila to rieč, a nisam se bojao niti pakla."

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

R. V. Iz Lipovljanah. Putujući iz Sriema Slavonijom prama Hrvatskoj naidješ čas na ubave doline, gdjeno pastiri veselo svirajući u frule pasu svoja stada; čas na guste gaje i zelene šume, hladom svojim pružajuć ljeti putniku zaklon od sučane žege i ugodno odmorište; čas ti dolaze na vidik grabrovinom i javorovinom obrašćeni brežuljci, s kojih ti razblažuje uho skladno pienje slavuljah i zajednički žubor drugih pticah milopojkah; čas ti se opet stegne pred okom ravno polje, gdjeno marljivi težak poput mravka teži zemlju, ore, kopa, sije i hranu si spravlja. Stupiš-li ovako putujući u vojničku krajinu, po imenu u brodsku i gradisku pukovniju, dopire ti lievo oko preko ravnih poljah i zelenih šumah tja do brzotekućice Save, koja tužnu Bosnu dieli od svoje posestrime Slavonije, desno opet vidiš brdašca zasadjena ukusno drvećem i po gdjekoj tiho romoneći potočić, što ti ugadja u jedan mah oku i uhu. Od štopa Nove Gradiške vozeći se prodješ njekoja sela, koja ti se nerazstaju 2 milje jedno od drugoga, van što ih dieli gdjekoj potočić i malen most. Ovako po ravnini dodješ opet do jednoga brežuljka, na kojem leži mjesto Lipovljani, a u njem stoji župna crkva sv. Josipa, koja sa svojimi područnicami broji preko 3000 dušah. Ovdje ti brižljivi pastir za svoje stado mjestni župnik, g. Gjuro Jerković, krasi i uresuje sa svojim pobožnim stadom crkvice uz pripomoć blagorodnoga g. satnika Marka Kovačevića.

Lipovljanom na jugozapad leži nuz vodu Pakru, tekuću od Pakraca, selo Piljenice (drugačije zvano Mercidorf po njekom generalu istoga imena, jerbo je prvi, kaže se, nastanio tamo ljude), a u sriedi sela stoji drvena crkvica. Crkvica ta što godinami, što burom i olujom, što sniegom i kišom u takovo je kukavno stanje došla, da je svuda kroz nju prodirao vjetar a pljuskavica kvarila crkveno ruho i oltare. To biedno stanje svoje crkve, koja bje na slavu Božju pod zaštitom sv. Ivana Nepomuka njekoč uzdignuta, nemogav bogoljubna obćina piljenička dulje gledati, domisli se i odluči novu sagraditi. Smišljeno, učinjeno. Najprije izjavi svoju hvale vriednu želju svomu duhovnomu i svjetovnomu poglavarstvu, te s dozvolom preč. ordinariata i slavne pukovnije gradiške pogodi se s graditeljem Vjekoslavom Lammerom, koj negledje toliko na svoju vlastitu korist, koliko na to, da mu posao bude valjan. Njegovim djelom ponose se mnoge crkve u našoj domovini; njegovo je djelo i ponosna crkva Voloderska u Moslavini u Hrvatskoj.

Prije dvie nedjelje izide pukovnijski gradiški mjernik J. Osonjik, s g. Lammerom i g. satnikom Kovačevićem na mjesto, gdje se imade kapelica graditi 9 hvatih duga $3\frac{1}{2}$ široka, te izmjeriše obseg njezin. Dne 25. Travnja na dan sv. Marka bje prvi temeljnik kamen položen, koga vel. g. župnik domaći s dozvolom uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa blagoslovi, uz podvorbu g. župnika medjuričkoga i domaćega duh. pomoćnika, u nazočnosti svjetovne gospode i mnogobrojnoga puka.

Istoga dana, kadno bje urečen blagoslov kamena temeljnika, uputi se župnik sa svojim kapelanom, poslie običnoga na taj dan blagoslova žita, put Piljenicah. Dovezavši se i stupivši u selo, a nje ugledav obćina pozdravi triputnom pucnjavom mužarah. Kod stare kapele dočeka je g. župnik iz Medjurića, koga obćina pozva na tu svečanost. Pošto domaći kapelan na priziv pomoći Božje takovu bogoljubnomu djelu odsluži sv. misu, odjeveni misnici u crkveno ruho stupiše pred oltar, te izmoliv s pukom čin vjere, ufanja i ljubavi, započe narodni učitelj lipovljanski litanije svih Svetih pjevati, te pjevajući i odpjevajući otidoše svi u prohodu iz crkve do mjesta, gdje se ima blagosloviti temeljnik kamen. Obredi za taj čin propisani poznati su čitateljem iz rituala. Po dovršenih molitvah i svršenom blagoslovu pohvali u kratko ali srčano domaći župnik obćinu piljeničku radi njezina podhvata, s koga će uspomenu njezinu i unuci blagoslivati, te ju obodri, da i nadalje nemalakše u pobožnosti, nego s obnovom crkve ponovi i svoja srca, a Bog milostivi da dade,

te što je započeto, sretno se i dovršilo. U staroj kapeli bude izpjevano „Tebe Boga hvalimo.“ — Občina piljenička za taj dan priredi ručak, kojim počasti mnoge goste, a nazdravljalo se tu nj. veličanstvu i ostalim domaćim duhovnim i vojničkim dostojanstvenikom, te i obćini piljeničkoj. Po ručku bje uložena u temelj staklenka uljem napunjena, u koju bje metnuta savita papirna listina običnoga za takove slučaje sadržaja i mnogimi podpisi providjena, a priložilo joj se i novacah svake vrsti. — Slava obćini piljeničkoj, pa se u njezin primjer ugledale i druge imućne obćine!

Od Kupe 4. Svibnja. Silna bura, koja je ote noći u našem kraju, a valjda i dalje biesnila, trgnu me ranom zorom i nehotice iz postelje, pogledam vani vrieme i počmem sjetan po sobi gore i dole šetati. A kako se i nebih snuždio? Mjesto cvieća proljetnoga prše u Svibnju snieg! Evo ti, pomislih u sebi, floresah! Gledji ih kako cvatu! Povorka misljh zaokupi mi mozag, te se tako snužden vratim opet u postelju, željeć si u snu ranam naći melema. Nu nije glavi do sna. Dosta kukavno proživjesmo prošlu godinu, a evo snieg nam prieti i novoj ljetini! S Bogom, pomislih, sva moja preduzeća i osnove moje; a i vi liepe misli i opet s Bogom! — Hoteć se otresti tih zlokobnicah, ustadoh opet te povirih kroz prozor, da-li jošte snieg pada. Ali tu mi oko zape o toranj crkve, koja upravo prama mojem prozoru stoji. Pričini mi se, kano da vidim pustoš, a u sried nje okljaštren hrast, gdje suh vršak k zapadu prigiblje. — Žalostan ovaj vidik porodi u meni još žalostnijih mislih. Bože moj! pomislih sad — evo:

U *Prelošćici* podiže župnik u slavu sv. Valenta nov žrtvenik; iz vlastita drva dade načiniti 6 krasnih klupah, nadalje iz Gradca nabavi 4 prekrasne i ovelike slike, od kojih jedna predstavlja „Porod Isusov,“ druga „sv. 3 kralja“, treća „sv. Sebastijana,“ a napokon četvrta „sv. Antuna pustinjaka“, i mnogo drugih stvarih. A to učini on na onoj župi, u kojoj do mala svi godišnji crkveni dohodci jedva 7 forintih dosizahu. — Što učinih ja? —

U *Komarevu* izmoli župnik od nadležne oblasti te mu dade svetište liepo nabojadisati; a sam dade klupe načiniti. To se napravilo na onoj župi, koja je svieće iz milosti ostalih susjednih župnikah dobivala — a komu ću se ja uteći? —

Na *Maloj Gorici* uz znatnu podporu nj. uzoritosti gospodina stožernika i nadbiskupa našega dade župnik takodjer svetište nabojadisati, i crkvu u red staviti.

U *Martinskoj-vesi* dade župnik prošle godine prigodom tisućnice naših apoštolah sv. Cirila i Metoda podići liep žrtvenik, te ga posveti istim apoštolom.

Isto tako i na *Selih* nadje onomjestni župnik blagodarnu ruku, i to prečas. gospodina Martina Pavčeca, prvostolnoga kaptola zagrebačkoga kanonika-pojca, koj je prekrasnu sliku sv. Mandaljene istoj crkvi poklonio; a sam g. župnik dade načiniti doisto liepe pahe. Tko će pako meni što dati? —

U *Gošću* dade župnik, i tako bolestan i slab, toranj crkveni cinkom liepo pokriti i urom ga uresiti, što se takodjer njegovoj revnosti pripisati imade. — A čim ću ja? —

O *Sisku* napokon nebi trebalo da i rieč rečem; onomu bo, koj je otu crkvu od prije poznao, jedino savjetujem, neka sam onamo ide, pa će naći krasno nabojadisano i troškom i blagodarnošću veletržca g. Stjepana Vellenreitera liepim rezanim kamenom popločano svetište. Naći će nove orgulje, koje su jedino neumornim nastojanjem onomjestnoga prečastnoga gosp. začastnoga kanonika i župnika pribavljene. Naći će liep žrtvenik sv. 3. kraljah s liepimi o svakoj strani njegovoj spravami sv. moćih. Naći će posve novu odjeću i pahe. A tko sve to učini, van revnost i zauzeće prije spomenutoga gospodina kanonika i župnika? A i previše sam uvjeren, da bi isti prečastni gospodin, da mu to samo i u koliko okolnosti dozvoljavaju, i crkvu dao prekriti i povećati, sad bo je doisto za toliku župu premalena.

Što napokon, pitam sam sebe, što ja učinih? — Na oto pitanje bi si doisto posve kratko odgovoriti mogao: „malo ili ništa!“ Nu veli se „Parum habentes, parum date;“ a ja si kod toga mislim: „Nihil habentes, nihil date.“ — U to duhne opet bura svom silom, te se moji prozori toli grozno stresoše, da pomislih: krov će me sgnječiti. To me trgnu, te se opet zagledjem u toranj, koj mi se sad ipak ljepši pričini; pomislih bo: ta ipak je ljepše ma i ovakovu crkvu imati, nego-li bez nje biti, kao što je moj drug u Kratečkom. Dočim ondje prebiva pokrovitelj župe bogat uz imućne župljane, ja sam siromah, a i moji su župljani siromasi; pak se od nas ni nemože zahtievati van dobra volja, dok nedobijemo pomoći od koga.

Evo vam g. uredniče mislih jednoga siromašnoga župnika; znajte ih i vi, a neka ih i sviet znade! —

Bilo bi toga i više, o čem bi čovjek imao razglabati i misliti, nu zakon čednosti, koj skoro već i u tih redcih prekoračih, nedozvoljava mi za sad što više spomenuti. Drugom zgodom, ako vas bude volja i više.

A sad vam velim s Ovidom: „Pars quædam etiam mecum moriatur oportet.“ — *a* —

† U Senju dne 1. Svibnja 1864. Dugu i žestoku zimu izmjenjuje malo po malo krasno proljetje sa svojimi divotami, koje uzdižu i duh čovjeku i srce mu vesele, ali skupa i nukaju ga, da kliče s pjesnikom. „Da jest višja vrhu nas, koja vlada ljudih čas, — ruka.“ Od ove ruke dolazi svako dobro, i obilati blagoslov svedjer izlieva se vrh sinovah posinovljenja, koliko putah u smiernoj sinovskoj odanosti duhom prave pobožnosti utiču se u biedah i nevoljah svojih k otcu milosrdja. A pošto griesi njihovi često i gnjev pravde oćutit jim dadu za kojih pomrsenje, i nasljedno smilovanje

višje trebaju zaštite i obrambe, koju po nauku sv. otacah crkva u obće, a napose njezini vjernici tražahu i imahu vazda u preodičenoj Bogorodici Dievi Mariji: to potaknu revnovatelje duha kršćanskoga, da uz ine pobožnosti, koje se kroz tečaj crkvenoga godišta Mariji prikažuju, — posvete joj poznatim dnevnim svetkovanjem cjeo divni ovaj mjesec „Svibanj." Da se ova svečanost i ovdje u našem gradu otvori i posveti, pobrinuše se vrhovni pastiri naši, te danas po podne na njihov poziv sakupi se množtvo pobožnoga puka. — Poslie dovršene večernice u stolnoj crkvi dodje presv. g. biskup pomoćnik u pratnji više kanonikah, svećenikah i svog obrednika u crkvu sv. Frane, da sam prvence mjeseca Marijina posveti, i svetkovanje otvori. Najprvo zapjeva pjesmu početnicu „Dojdi Duše sveti," zatim probesjedi krasno slovo, nacrtav početak ove pobožnosti u Rimu i napredak njezin u svih nemalo zavičajih kršćanskoga svieta, opomenuv napokon pravovjerne na marljivo ne samo polaženje pobožnosti svibanjske, nego na ozbiljno razmatranje kriepostih Marijinih, koje jim se uzgredice budu predstavljale. Sliedilo je zatim pobožno odpjevanje „litanijah lauretanskih" i blagoslov s presv. sakramentom. — Razmatranja dnevna kriepostih i slave Marijine, za pobudit pobožnice duše na sve to veće štovanje preodičene i premoguće ove zaštitnice kršćanske, rukovodit će vješta ruka učitelja bogoslovja veleč. g. Dra. Bedina, koj više vremena sakuplja kitice ove duhovnoga miomirisa, i savija u vienac svibanjske slave Marijine — a pjesmu pjevat će u sboru mlado kolo pjevačah sjemeništnih i gimnazialnih uz organ pod upravom velecienj. g. Fr. Mihajlovića, gimnazialnoga učitelja i nastojnika naukah u „baron-Ožegovićevom konviktu." — Dao Bog, te duhovni ovaj posao namienjen slavi Marijinoj propрudio i vodjam i vodjenim na duševno spasenje. Preodičena Dieva izprosila od sina svoga svim milost i blagoslov za vremenito blagostanje i vječno blaženstvo.

Na Riečici dne 6. Svibnja. Apoštol Filip govorom Isusovim do razblaženja zanešen viknù: Domine ostende nobis patrem! A svećenstvo kotara karlovačkoga zatečeno viešću, da će uzoriti g. stožernik i nadbiskup naš u susjednih kotarih sv. krizmu dieliti, željno zaželi svoga vrhovnoga pastira i duhovnoga otca sinovskom smirenošću pozdraviti. I zbilja pohìti dne 6. Svibnja kotarski podjašpršt, župnici hrnetićki, kamenski, novogradski, riečički, gvardijan mnogo zaslužnoga karlovačkoga samostana, i tvoj „Katol. liste" odani sa slunjskih brdah dopisnik, u Šišljavić. Njih uzoritost praćena odličnom gospodom to svjetovnom, to pokupskoga kotara svećenstvom, bi u Šišljaviću pucnjavom i zagledņom množinom župljanskoga puka dočekana. Premda svećenstvo karlovačkoga kotara došavše, da se svojoj crkvenoj glavi pokloni, neučini ništa van svoju dužnost, primi preblagi otac poklon taj kao odlično počitanje s velikim zadovoljstvom i priznanjem. Nakon kratka govora i razgovora otca sa sinovi krenuše župnici odmorivši se časak kod župnika riečičkoga svaki k svojemu stadu.

Iz Vinodola 1. Svibnja. Za dopunak posljednjemu dopisu javljam još sljedeće. Na 23. Travnja u nas kao god sv. Jurja bijaše blagoslov one obnovljene kapele na briegu; a obrede ovrši ovlašten od prečast. duh. stola senjskoga preč. g. kanonik i župnik bribirski Juro Čor uz pribitnost sudbenoga i obćinskoga poglavarstva, c. kr. šumskih i financijalnih častnikah i množine puka došavšega u provodu iz Bribira i Selca, brojem preko 3000. Na stanovite čase gruvali su mužari. Preč. gospodin blagoslovnik, kojemu je minulo petdeset godinah, što je svećenikom, a sada petdeset i treći put, što se je popeo na ovaj brieg, reče tom prigodom krasan govor na čast sv. Jurju, a spomenu ujedno zasluge revnoga začetnika obnove ove kapele. Što poznata vrlina govornika, što pribitnost njegova u tolikoj starosti na ovom visokom briegu, a najviše vatrene rieči razpališe i uzhitiše slušaocem srca. Poslie njega reče uzhitan govor i veleč. g. Stjepan Franić. Ovako razblažene duše obavismo tu slavnost.

V. F. Primorac.

Viestnik.

Iz Zagreba. Radi nahlade vratio se uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup u ponedjeljak poslie podne u Zagreb, dva dana ranije, nego što bijaše odlučeno. Preostale dvie župe kotara pokupskoga, dubranjsku i kravarsku, koje nj. uzoritost nemogaše ovaj put obaći, pohodit će kasnije.

— U br. 13. ljetošnjega našega lista napomenusmo, da je u novije doba nestalo knjige kaptola zagrebačkoga, spisane god. 1334. a zvane „Liber Statutorum et Privilegiorum," štono bijaše u unutarnjoj sakristiji prikovana. Drago nam je, što možemo sada izviestiti čitatelje, da je taj važni i najstariji povjestni spomenik biskupije i kaptola zagrebačkoga prije malo danah srećno našast. Prečastni kaptol pobrinut će se, da se ova ne samo za crkvenu našu, već i za gradjansku toli domaću koli i ugarsku poviest znamenita knjiga, koja je nezgodom vremena dosta oštećena, od dalje pohabe občuva, i da joj se trag nebude više zamesti mogao.

— U nedjelju poslie podne pokopano je na groblje sv. Jurja tielo pokojnoga presvietloga gosp. Mirka Lentulaja, bivšega banskoga namjestnika, umrvša u 86. godini života. Sprovod mu bijaše takov, kakov je dolikovao osobnim kriepostim i velikim zaslugam za domovinu ovoga znamenitoga, riedkoga i obćenito štovanoga muža. Uz sve javne vlasti, kojim bijaše na čelu svietli ban, uz sve zavode sa svojimi učitelji, te silno množtvo osta-

loga svieta izprati pokojnika do groba i deset kanonikah s presvietlim gosp. biskupom velikim predstavnikom kaptola zagrebačkoga.

— U ovdašnjem sjemeništu preminuo je prekjučer veleč. g. Mio Juren, u miru živući župnik glogovnički, u 74. godini života. Malo danah prije pala mu je kap, a ta bijaše zanj smrtonosna.

— Već opetovano imasmo povoda u ovom listu spominjati umjetničku vještinu g. Josipa Prokša, slikara, koj se gotovo izključivo bavi samo svakom vršću crkvene slikarije, mramorisanjem, gradjenjem i obnovom oltarah te inih crkvenih uresah. Vrli taj umjetnik želi ostati u našoj domovini, te se nastanio za stalno u Zagrebu. Preporučuje se gg. duhovnikom preko našega lista za svaki od spomenutih poslovah. Tko se o njegovu djelu pobliže želi obaviestiti, upućujemo ga na dopis iz Molvah, tiskan u 1. broju ovogodišnjega našega lista. Sadanji mu je stan u Opatovini pod kućnim brojem 98.

— Pražki svećenik Venceslav Frost napisao je proti Renanovoj knjigu u njemačkom jeziku a prostonarodnim nainom pod naslovom: „Das Leben des Anti-Christus.“ Tiskana je kod Braumüllera u Beču a ciena joj je samo 50 nč. Po odluci duh. stola obavješćujemo o tom častno svećenstvo.

Iz Moguncije. „Sion“ javi, da je biskup Ketteler kupio „Frankfurter Hof,“ ogromnu palaču s jednom od najvećih dvoranah u Njemačkoj, a to za 90,000 for. s tom namjerom, da ju obrne na katoličko sastanište. Nu ta viest mora se izpraviti tako, da je sgrada kupljena od strane Piova družtva, te će se obrnuti u družtvenu kuću, gdje će se ovo izvanredno marljivo družtvo dogovarati o svom poslu i sastajati na prijateljsku zabavu. Kamo sreće, da u svih većih gradovih katolici tako zajedno druguju!

Iz Ahena. Na 7. Travnja obučeno je u samostan sestarah Franjevkah 18 novakinjah. Medju ovimi djevicami bijaše i jedna rodjakinja biskupa moguntinskoga W. E. Kettelera, naime mlada i darovita grofica Terezija Merveldt. Biskup dojde s toga ovamo za svjedoka tomu sv. činu, a reče i krasan govor djevicam. Istomu činu na uzveličanje bijaše i poslie podne svečana večernica, za koje reče opet govor grof Galen. Pobožna puka u jutro i po podne bijaše dubkom puna crkva. Spomenuta grofica, koja je blago ovoga svieta zamienila ubožtvom proste franjevke za dobro siromakom i bolestnikom, dvoraše duže vremena prije kao pripravnica u ovdješnjoj bolnici bolestnike, da se uvježba za službu.

Iz Bruselja. Anglikanski biskup iz Oxforda bio je došao ovamo s nakanom, da bolje potjera posao gradjenja jedne anglikanske crkve. Lord Howard de Walden dade njemu na čast objed, a bijaše toli nespretan oli zloban, te pozva k objedu i papinskoga poslanika. Još se nespretnija čini ta stvar sbog toga, jer je na pozivnici naročito bio naznačen i uzrok objedu i svrha, za koju je došao biskup. Mnsgr. Ledechovsky naravno neprimi poziva.

Iz Belgije. Druga medjunarodna skupština katolikah u Belgiji biti će i ove godine u Malinu (Mechelnu), i to od 29. Kolovoza do 3. Rujna. Program jur razposlani dieli se na pet razredah, o čem će biti govor: 1. Nabožna djela; 2. djela ljubovna, kršćansko narodno gospodarstvo; 3. kršćanska obrazovanost i gojitba; 4. knjižtvo i liepe umjetnosti u odnošaju naprama kršćanstvu; 5. vjerozakonska sloboda, štampa, družtva, medjunarodno obćenje itd.

Iz Liona. Stožernik i nadbiskup lionski Bonald izdade nedavna okružnicu na svećenstvo svoje biskupije, te javlja uspjeh poslanstva sastavljena od župnikah, što ga on vodjaše pred sv. otca. Radilo se o promjeni stare lionske liturgije a stranom ob uvedenju rimske. Polag toga pisma papa je molbu lionskih župnikah za obstanak starinskih običajah primio s velikom prijatnošću, veleć: „Vi dakle želite, da vam ostane vaša stara liturgija. Ništa nije pravednije; neka vam bude. Mi smo samo njekoje točke promienili. Nu vaš breviar i vaš misal nespada k vašoj staroj liturgiji; mnsgr. de Montazet (u 18. vieku) i vaš parlament dadoše vam to, pak tim oskvrnuše vašu veličanstvenu liturgiju.“ — U razgovoru reče dalje sv. otac: „Sadanji svećenici biskupije lionske mogu jošte zadržati svoj dosadanji breviar i misal; nu od sada moradu svi, koji budu zaredjeni, rabiti rimski breviar i misal.“

Iz Španjolske. Jedan obraćenik, bivši izraelićanin, sagradio samostan, a to god. 1856. u kupalištu Bagnere i Pirenejih. To je Herman Kohn, učenik Lisztov, koj se g. 1847. pokrsti, a skoro poslie zaželi stupiti u koj red. Sbog njekih zaprekah dobi istom god. 1849. boraveći u Rimu dozvolu, te stupi u karmelitski red. God. 1851. zaredjen u svećenika propoviedaše on sljedećih godinah u raznih gradovih Francezke s nečuvenim uspjehom. Velik mu osobni upliv pribavi sredstvah za gradju karmelitskoga samostana u Bagneresu; a prijatelji mu, n. p. Horac Vernet, ukrasiše crkvu svojom umjetnom rukom.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

U Varaždinu preminuo je prečastni g. Jakov Bujanić, počastni kanonik kaptola začesanskoga i župnik Varaždinskih Toplicah živući u miru.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 20. **U ČETVRTAK** **19. SVIBNJA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na po!, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Pabirci po Rimu. *)

Pobrao jih p. N.

Ljudi, koji su se odvažili prošetati čarobnom Italijom te došetati do vječnoga Rima, rekli su svoju o ugajajih, koji te zamamljuju, a nisu ni zamučali neprilikah, koje te snadju, čim se osoviš na noge te zapitaš sad ovo sad ono, o čem si doslje uvjeren bio, da se u svih narodah broji medju obće dužnosti i zakon čovjekoljubja. Pa se obsvjedočih, da je poznate mi putopisce u tom sudu vodila istina i pravičnost, s česa rado podpisujem svaki redak ovomu pitanju namienjen. Samo mi je primietiti, da je tako svakomu putniku manje oli više, popošao prama jugu ili pram zapadu. Ugledav liepu okolicu rimsku, stadoh i nehotice razmišljati, kako danas nedokučivom rek bi brzinom uz neznatnu poputbinu prevališ golemu putinu, te mi se dosljedno izvodila zagonetka, kako je tomu, da su danas pri tolikih prijatnih okolnostih baš Jugoslovjeni najredji gosti u Rimu, pa Jugoslovjeni, kojim je dao blagi Bog i liepa srećica, da jih nemori briga o stanu i inih svakdanjih udobnostih, koji u Rimu zastanu svojinu i svoje suplemenike, a ovim je ugodna zabava, da svojim izkustvom okoriste došavšu braću, da svojom ljubavlju stostruko nadomjeste svaki manjak, što je ūzko spojen s putovanjem i boravljenjem u inostranstvu, — kako je tomu, da su Jugoslovjenu danas bližje sve skoro krajine, točnije poznati gradovi, koje ni Bog, ni blaga narav, ni poviest, ni umjetnost niti iz daleka odlikovala nije onimi preimućtvi, kojimi je od pamtivieka ovjenčan Rim, stecište bogato i koljevka svega onoga, čemu se vas sviet, izobražen i ugladjen toliko koliko neuk i prost, katolik kao i nekatolik punim pravom divi i klanja. Iza tih mislih morao sam pohvalnu zamisliti o naših starih poznatih nam ili s njihova sjajna dostojanstva, ili sa zlatna pera, s temeljita i duboka znanja, ili s drugih častnih svojstvah, koji su, kako znamo, pozabiv za onda odista znatne nesgode i neprilike, najsladje dane života svoga Rimu dosudili, koji su najuglednije plodove uma svoga stekli u rimskom vrtu, te jih presadili na domaće polje, gdje jih i dan danas zahvalni potomci uživaju. U Rimu je Palmotić zaoštrio divno svoje nabožno pero, Gjorgjić za svoju arcipjesmu Mandaljenu zlatnu skrojio halju; u Rimu je biskup Tomko Mrnjavić Urbanu papi kao prorok i birani književnik vriedio; u Rimu su ovjenčani pjesnici i glasoviti učitelji Kunić, Staić i Zamanja ilirskomu narodu znatno ime stekli, lice osvjetlali. Dà stari su naši dobro znali, da je prava prosvjeta, razvita na temelju vječnih istinah, prava znanost, usavršena na neporušivih načelih katoličkih, i svakovrstna umjetnost u Rimu udarila i učvrstila stalni hram svoj, pa su uvjereni bili, da će rodu svomu na najplemenitiju uslužiti, ako unj podobna načela udome. Tko će oporeći istinu, da je Dalmacija i malašni Dubrovnik u pomenutih svojstvih znatno nadmašio druge naše krajeve, a to s toga, što su se oni užje i češće s Rimom ili bar s onimi zemljami, gdje su traci duha rimskoga jači i prvobitniji sačuvani, ovi se redje i slablje budi s vanjskih i političkih nesgodah, budi s inih razlogah s hvaljenimi maticami rukovali. Tako jest, narodu zaostalu ima biti učiteljem narod, koj ga je pretekao, ko što neuredjenu državu navlače, koliko joj posebni značaj probaviti može, na kalup države jur uredjene. Ako bi tko ovomu prišaptnuo, da su muževi, koji su za onda budi u ma kakovu djelokrugu prednjačiti imali narodu našemu, da su, velju, ti muževi baš Rimu dosudili

*) Ovaj sastavak primismo prije dulje vremena, a neobjavismo ga do sada s uzroka, komu će se pazljivi čitatelji njegova ostatka u sliedećem listu sami lasno domisliti. Ured.

mjesto, gdje bi zadaću svoga vieka savjestno i točno riešili, gdje bi jim napori njihovi željnim urodili plodom: to mi je odgovoriti, da je po mojem mnenju svestrani udes našega naroda uzko skopčan s vječnim gradom, te da će se sudbina njegova jedino onda na bolju i povoljniju riešiti, ako se sveudilj nanj osvrćao bude. Nu o toj obsežnoj stavci drugi krat.

Svakomu je čovjeku prirodjeno njeko samoljublje; to je svojstvo ljudsko priznao i sam Spasitelj, pošto je drugu stožernu zapovied odmjerio po ljubavi samoga sebe. Došav u Rim htjelo mi se samu što prvlje obsvjedočiti, čija je prava i istinita, da-li glasovitoga oratorianca Baronia, komu je Rim „sedula magistra morum, litterarum et artium;“ ili onih, koji Rim kadkad i danas neopisivom drzovitošću pred svietom žigosaju kao neprijatelja prosvjeti. Da ovomu pitanju što bolje udovoljim, poiskivao sam marljivo sve struke, koje izpitane vode do prava i istinita resultata. Ovdje se u to ime nije uteći zakućnim kombinacijam, koje danas odobravaš, a sutra odbacuješ: no ovdje sudiš i sudit moraš po obstojećih nepobitnih činih, po svakdašnjem duhu, koj Rimom vlada i ravna.*) I danas je Rim svakomu, koj oči svoje nepritvori, sa svakoga gledišta „commune totius terræ oppidum, urbs urbium, quia videre in ea est omnes orbis urbes collocatas.“ Nepruža se on kô za svjetovladnih Rimljanah ćak do mora; nu akoprem opasan užjim zidom, gospoduje blago i mirno po svih stranah svieta današnjega. Poganski Rim popeo se je bio na vrhunac sile i jakosti, te je s toga priestola užasno svoju zadaću riešavao, pod kruto žezlo svoje narode podjarmljene silomice spravljao; — kršćanski Rim s priestola svoga blagotvornoga misli sveudilj o najsposobnijih sredstvih, kojimi bi svietu nametnuo lahak jaram evangjeoski. Stari je Rim krvavi boj bio u iztoku i zapadu, novi pako oružan istinom, pravicom i mudrošću rat naviešćuje bez prestanka nevjerstvu, zloći i opačinam, barbarom pogibeljnijim od barbarah Rimljani okrštenih; — znanosti i umjetnosti rimske čuva poput brižljive majke, te preobučene u častniju odoricu cvatu bez odmora i proti svim zlobnim namjeram pod zaštitom kršćanskoga imena. U Rimu je najbogatija sudu javnosti izložena sbirka nebrojenih spomenikah, što za svjetsku što za crkovnu poviest, koji neprestano sramotu bacaju na otrovno pero mnogih pisacah, lažacah i zlobnikah. Rim je doduše zaostao u diplomaciji onoj, kojoj ljudi zreli dosta uma i mnogo riečih dosudjuju, srce joj pako otvoreno i djelo zdravo zanjekuju; on se slabo zabavlja političkimi predsudami, špekulacijami taštimi a višekrat i pogubnimi, koje, kako znamo, život i obstanak mnogim gradom, dà i državam podgrizuju i troše; nu on praćen providnošću koraca pravim pravcatim putem za zadaćom svojom, da vasionomu svietu s neodoljivom kriepošću istinu naviešćuje, pravicu kroji; i prema toj svetoj svrsi prilagodjene su sve vlasti, udešeni svi zavodi i sborovi, koji bez krvoprolića, te dične zabave današnjemu vieku, čovječjim duhom vladaju, civilizaciju pravu i svestrani napredak kako u iztoku tako u zapadu udomljuju. Tako ti se dragi prijatelju prikazuje Rim, ako ga zrelo proučavat staneš. Tko bi ovo okrstio praznimi frazami, ili u njem naslućivao kakov pium desiderium, taj se zapitaj u različitih inostranacah, kojih danas petdeset tisućah Rimom šeću, u Rimu ugodne dane uz debelu plaću dankuju; taj zapitaj, što privlači nebrojene nekatolike, da neprestance katoličkomu Rimu na konak padaju, s česa neki protestant veli, da se svaki čovjek, ma on koju vjeru izpoviedao, vas blažen ćuti u hramu sv. Petra, te razgledav ga, da se pun ugodnih i mirnih čuvstvah iz njega doma vraća? S česa se svaka skoro država svojski napire, da sad za ovu sad za drugu struku zavod baš u vječnom Rimu utemelji i podigne? Nebiva sve to Bog sam znao s kojekakvih udobnostih i dražestnih zalihah, čim su moderniji gradovi bogatije nakićeni, mogućnije obskrbljeni, van je tomu glavni razlog, što je Rim središte i zibka svemu onomu, čemu se sviet razborit budi učen budi neuk diviti i klanjati mora.

(Konac će sliediti.)

*) Po ovom će mjerilu samo glupost i zloba crnu i lažljivu ljagu nemoći, gluposti, laži itd. na Rim baciti.

Nevjera gotova nesreća.

(Polag dnevnika njekoga svećenika češki napisá Vaclav Štulc.)

(Dalje.)

„Nisam se ufao u nebo, nisam se bojao pakla“ — opetuje za trenutak ubogi liečnik, pak nastavi:

„Na sveučilištu minu mi njekoliko godinah. Otac mi umre. Bojao sam se naprvo njegove srdjbe; zato nisam ljuto ni žalio za njim. Baštinio sam liep imetak, na jednom sam slobodan i sam svoj. Skoro postadoh i doktorom. Gospodar silne imovine sljubih se još čvršće s prijateljem, koga sam vrlo cienio, te postadoh lutkom njegovim strastim. On mi svjetova, da se ogledam po širokom svietu, vidim velike gradove, te užijem se veselja, što svuda čeka bogata čovjeka. Vičan u svem ravnati se po njegovoj volji, podam se njemu, pak se skupa zaputimo. Neću vas gospodine mučiti pripoviedajuć, kako smo veselo živjeli po Njemačkoj, u Londonu, u Parizu, u Švajcarskoj i Italiji. Tri godine bijasmo na putu; a najzad zasitiv se svieta zaželih si dom.“

„Vrativ se u domovinu ostanem njekoje vrieme kod otčinske kuće. U to se upoznam s kćerju vriedna gradjana B—ga. To djevojče, ljubko kano angjeo, začara me ljepotom te mi se raztvori do sele nepoznat sviet. Srce mi bijaše prije ohladnjelo i okamenilo; ali sada se otopilo te planulo ljubavju za njom. Uprosim njezinu ruku. Otac nije kratio, jer je znao moje blago, pak se ufao, da će za menom kćerka mu biti sretna. Nevino kćerino srce opet lahko sam predobio, pak prije nego minuše kvatre, bude nevino djevojče mojom zaručnicom. Ali malo da mi se neizmaknu — ja protestant, a ona katolikinja! Strah ju obuze začuv to one nedjelje prije vienčanja. Zamislila se, raztužila; meni se sto crnih mislih zavrti u glavi, što bi tomu moglo biti krivo, dok mi jednoga dana razcviljenim srcem neodkri, što je. Odmah posumljah na njezina izpovjednika i savjetnika, da joj je on toga crva bacio u srce, te planuh od gnjeva. Da mi je u onaj hip došao do šakah, neznam, nebi-li ga bio razstavio sa životom. Od onoga časa barem zamrzio sam bio na njega čemernim srcem. Nu s druge strane čuvao sam se, da nepokažem jada i mržnje pred svojom zaručnicom. Obećah, da ženi neću nikada i u ničem smetati sbog vjere, dopustih, da se djeca, ako nam je Bog dade, odhranjuju po katoličkoj vjeri, ter tim uklonih sve zapreke, što bi mi mogle doći na put. To pomože. Svećenik onaj smiri se, oči se zaručnici razbistriše, te veselo obavismo vienčanje.

Pozakonjeni preselismo se u grad. Bio sam obiknuo gradskomu životu, pak mi se nipošto nije dalo stanovati na selu. K tomu htjede mi se ponositi prekrasnom zviezdom, svojom ženom, a i sbilja po pravici mogu reći, žena mi bijaše pravi angjeo. Ako sam sve ja i mario malo za molitvu, molila je od prirodjena si nagona marljivije ona. Svaki dan išla je u crkvu. Molitvom bi počela, a molitvom i dočela dan; bez molitve nije radila ništa. Bili mi sami ili došli nam gosti, ona za stol nebi nikada sjela bez molitve. Da znadete: mnogi put vidjeh, gdje je ruke dignula te uzhićena gledala u nebo tako, da bi i sám nehotice digao oči k nebu. Kad i kad vidio bih ju, gdje kleči pred propelom i moli, budi jutro ili večer, a lice zarumenilo bi joj se od blaga žara, sladke utjehe i neizreciva oduševljenja. Mnogi put uzdahnuh veleć sam sobom: O da i ja mogu k tebi kleknuti i s tobom moliti!"

„Krasna i pobožna žena ljubljaše me kao kakovo diete; to bi mi svaki dan potvrdila s nova. Dogodi se jedan put, te svojima ušima začuh, kako taj angjeo moli za me, da bi se obratio, pak za blago mojoj duši. Nemogoh uztegnuti suzah, tako me dirnu srdačno molitva moje žene. Kad god bi polazila na izpovied, nikad nije bilo, da ja nebih znao za to; već na njezinom licu opazio bih, kamo ide ili gdje je bila; svaki put bi se vratila s njekom neopisivom promjenom u obrazu. Družina moja bila bi ju na rukuh nosila, tako ju štovaše; a to zato, jer bijaše dobra i prijazna. Uza nju ukrotio sam se i ja: nestade kraj nje moje prijašnje oštroće i osoritosti, od nje naučio sam se strpljivosti, dobroti i milosrdju. Neznajučke postadoh i ja vas drugi. U grad me bijaše privabila razkoš gradskoga života, nu pokraj žene prodje me želja za bučnim javnim veseljem — kuća mi bijaše pravim rajem. Oh! žalosti moja! jao meni, sam si pokvarih raj!" — Groza me uhvati, kad izusti ove posljednje rieči ubogi liečnik. Lice prikrio rukama te skuca, da i meni srce protrnu. Maše glavom nevoljnik, a meni teku suze. Primim ga za ruku, rad bih ga utješio. „Ah! gospodine" uzdahne težko nesretnik, „vi nemožete ni pomisliti, što sam učinio, nemožete ni slutiti, što se dogodi. — Čujte."

Zašuti časak, pak nastavi:

„Ota sreća potrajala nam blizu godinu danah; što obećah, to i držah sdušno: ni besjedom ni najmanjim činom nesmutih si žene sbog vjere. Stiže me takodjer otčinska radost, te me žena obdari sinom. Naša ljubav bila bi se tim imala još većma utvrditi; nu Bogu se svidje drugčije. Prvenca moga okrsti katolički svećenik. Meni bijaše pravo ovako i onako. Ljubav žene sprijatelji me i s njezinom vjerom. Ali mojemu spomenutomu prijatelju nebijaše to svejedno. Podivlja taj čovjek začuv, da mi je diete krstio katolički svećenik. Nebih vam rad vriedjao ušesah onim, što mi sve izgovori; nu čujte samo to, što reče taj gad: „Najzad doći će do toga, da će ti ota žena pomutiti mozag, pak sišav s uma, malodušniče! poći ćeš na izpovied te izpovjediti sve, što do sada u vesele čase počinismo skupa, i što je vriedno, da se zapiše u zlatnu knjigu. Jurve te vidim, kako će ti pristati haljina stupiv u treći red franjevački; jurve vidim, kako ćeš s krunicom obilaziti. Samo brže; jer to bih želio doživjeti, da se pod tvojom kabanicom ukradem kako u nebo. Netreba mi dva puta reći: ti ćeš si kuću promieniti u samostan. Tvoja je žena i tako jur koludricom; a ti ćeš se njoj za ljubav posve promieniti! Nu prodjimo se šale prijatelju! vrieme je već, da ti i svojoj ženi otvoriš oči."

„Tako govoraše on; a Bogu se svidje, da njegove rieči neodoše za me u tutanj. Ja, nepametnjak i kukavica, rad ga poslušah te pomislih, kako bi svoju ženu odvrnuo od vjere, a pred prijateljem si osvjetlao lice. On mi pobudi otu misao, on mi bijaše u tom savjetnik i pomoćnik. Odmah razapesmo mreže i stavismo se na oprez, kako da se zaplete u nje nedužna dobra duša. Počesmo malo po malo, da nemože ni s daleka posumnjati. Kâp po kâp davali smo joj lieka, od kojega bi se po našem sudu imala raztriezniti. Prijatelj mi bijaše takovoj ljekariji vješt, kako malo tko; a ja se ravnah posve po njegovoj volji. Knjige i slike, koje smo joj podavali; družtva i zabave, kamo smo ju vodili; razgovori i šale, što smo jih s njom sbijali; novine, što smo joj donašali: sve to bijaše tako udešeno, da se morade podati. Kako da se i nepoda, kad je moj

drug tomu pravi vještak; a ubogoj ženi nije niti na kraj pameti, na što-li smieraju oti razgovori i novine, što jih on pobiraše po gradu; a kad jih nebi nikakovih bilo, znao bi jih on stresti iz rukava. Očito nebi on šibao vjeru, ali svom vještinom podkapaše joj temelj ogovarajuć svećenike, rekši da su to sve sami pokunjeni licumjerci, tvrdice, lakomice i požderusi, zavadjajući nepametne ljude; hvaleć sadanju dobu, rekši, da su ljudi prosvietljeni i naobraženi, a kudeć tminu i sljepotu prošlih viekovah. Što bi mu palo na pamet, sve bi izlanuo, a svakom riečju pogodio.

Za godinu danah pokazaše se tomu posljedice: već smo mogli s njom sbijati svakojake šale, a ona bi se smijala. Poče redje hoditi u crkvu; Bog joj nebijaše uviek na pameti kano prije, pobožnost njezina poče hladnjeti, u petak počesmo mrsiti, dočim sam prije na taj dan sam ja u kući meso jeo. Tada bijaše sve jednako — nedjelja, svetak i radićak; žena mi prestade hoditi na propovjedi, jer joj od tada boljma omili kazalište i druge vesele zabave; gdje je prije svaki mjesec išla na izpovied, sada su joj prošli mjeseci, da nije ni pomislila na nju, niti si je za to trla glavu. Riečju: zaufah se, da će do skora biti posve svladana.

U to stiže nas ljuta nesreća. Obolilo nam diete, zenica oka našega. Svom brigom i ljubavju zauzesmo se zanj; ali badava sve — umro nam sin prvenac. Strašan bijaše to za me dan, kad su ga pokapali. Nebo se rušilo nada mnom — nad mojim čelom slegli se tamni oblaci. Što pretrpih, neda se pripovjediti. A još više pretrpi moja žena. Sam bez utjehe nisam znao kako da nju utješim. Kano domisliv se naricaše najzad, da je ova naša nesreća bič Božji zato, što je ona zaboravila vjeru; s toga se svim srcem opet obrati k Bogu. Nu moj drug, kad mu izpripovjedih, što je i kako s njom, prihvati se opet posla upotrebiv svu lukavštinu, da joj takove misli izbije iz glave. Za njekoliko tjedanah opazim, da se je utješila od žalosti — glava joj se oprostila od težkih mislih, a srce obodrilo. Previtomu drugu bijah zahvalan za to; nu sreća moja propade. Jedno postigoh svakako: žena mi postade mlačne vjere; ali po svem tomu još uviek bijaše njoj u srcu ostanakah prvašnje pobožnosti. „I toga će po času nestati" reče mi nevriedni drug — „to će biti moja briga." Opažao sam što dalje to bolje i to, da je i prama meni ohladnjela; nu tješila bi me misao da je tomu kriva smrt prvenca. Tako je sudio i onaj varavi gad, koj mi lukavo pomuti liepi raj te svojom himbenošću podkopa mi sreću blažena domaćega života. Očemerio mi je život, a oštar trn zasadio u srce. O nesretan onaj čas, kad ga prvi put pustih preko svoga praga. — Strpite se, dok malo odahnem!"

(Dalje će sliediti.)

Bez muke neima nauke.

Čovjek se često domišlja liepim mislim i bez velike naprege; ali mu je obično puno se mučiti, ako nije rad tumarati po tmini neznanstva. Pak i hitre, krasne misli zameću se samo u glavi onoga, koj si je sile marljivim trudom uvježbao. Bez muke neće ti se duša razviti, te nalik tielu bez gibanja, gubit će sile sve to više, dok najpotle sasvim nesmalakše. — Ima ljudih, koji misle, da su veliki umovi tromi i lieni bili; kruto se prevariste! Svi se slavni muževi odlikovahu neumornom poslenošću. Ovo je nuždan uvjet veličine njihove, a bez posla nezamahnuše se nikada na toliku visinu. Taština zavede često čovjeka, te bi rad zatajiti znoj, što ga je djelo koje stalo; ali nam valja upamtiti, da se je bez velika truda slabo što dobra na vidjelo iznielo; da su i ljudi hitra uma do tolike se okretnosti uzvili samo postojanim poslovanjem. Okani se dakle djetinje taštine; netreba ti se stiditi uvjeta, štono valja za svekoliko čovječanstvo: tà svi priznaju, da bez muke neima mûke!

Ali da nam trud neostane bez roda, neće biti s gorega reći koju o čitanju, razgovoru i znanstvenom razmišljanju, — štono su vrela nauka.

A. Čitanje.

Čitajući paziti nam je na dvoje: prvo, da si dobre knjige odaberemo, a drugo, da jih valjano čitamo.

Nesmiemo nikada laćati se knjigah, koje um od istine odbijaju i srce truju. Bezbožno i nećudoredno čitanje nevodi nas k znanosti i učenosti; knjige opake jesu izvor plitke površnosti.

Valja nam ponajviše čitati onakove spisatelje, kojim je ime na glas već izašlo i proslavljeno s nauka i kriepostna života; tim ćemo si puno vremena prištediti i bolje napredovati. Takovi izvrstni spisatelji neuče samo riečju, već i onim, što ti u duši proizvode. Duh ti se hrani naukom njihovim i razvija potaknutim u tebi razmatranjem. Da ti je birati izmedju dvojice, čovjeka obsežne i temeljite i čovjeka srednje te površne znanosti, reci der mi, bora ti, s kojim bi radje prijateljevao?

Nevalja ti nijedne znanosti oli umjetnosti učiti iz riečnikah i enciklopedijah. Treba prvo početno kakovo djelo proučiti, da tim uspješnije uzmogneš s vremenom prianjati uz čitanje obširnih poučnih knjigah. Riečnici i enciklopedije neka nam budu samo na to, da se njimi u pojedinih slučajevih služimo, te po njih pojedinostih sjećamo; nu temeljito neproučismo iz njih nijedne stvari.

Non multa, sed multum. Treba da puno čitaš, ali da se neprimaš mnogo raznih knjigah; ovo je izvrstno pravilo. Čitanje naliči tjelesnoj hrani: uspievanje nevisi ob onom, što pojedeš, već ob onom, što probaviš.

Čitati nam je pomno i razborito, ter treba više putah i postati, da ono, što smo pročitali, i promislimo. Ovako će ti se misli spisateljeve u krv i mozag reć

bi pretočiti; jer se tim načinom stvara u duši nješto slična onomu, što biva u tielu, kad ga hraniš.

Njeki misle, da je koristnije s perom u ruci čitati, te što je koristnije bilježiti. Ovo je pravilo doduše veoma probitačno; ali da izbjegneš po kojoj neprilici, neće ti škoditi, da si ovo upamtiš:

a) Da bi takovim pisanjem lahko i što nekoristna mogao zabilježiti; pa tim se ovrh toga puno vremena gubi, koje ćeš kud i kamo bolje uložiti, ako budeš jednu ter istu stvar čitao i po drugi i po treći put.

b) Ako budeš sve na hartiju stavljao, to će ti se manje vježbati um; glava je najbolja bilježnica, nju nećeš izgubiti, pak ju možeš ponieti svakud i svakamo.

c) Kad se spominju vlastita imena, oli dogodjaji kakovi, onda se neuzdaj odviše u pamet, već mašiv se pera bilježi.

Neuredna težnja za sveobćom znanosti, vrelo je neznanstva. Ako bi rad sve znati, to nećeš valjano ništa znati. Malo jih je, koji bi dovoljnimi svojstvi nadareni podobni bili za sve znanosti. Velevažan je dakle posao temeljito proučiti jednu znanost, ter nezalietati u drugo polje, neobazrev se prije na sile, prosto vrieme i dužnosti svoje. Tà koja je korist vojniku, što se u biljarstvo razumije, kad o ratovanju niti pojma neima; čemu odvjetniku sve visoko računstvo, kad o pravih slabo što znade?

B. Razgovor.

Ako budeš obćio s ljudmi, to će ti oni moći biti u pomoć, da si znanje razmakneš i usavršiš.

Iz razgovora ustmenoga potiče svjetlo, ako nisi pristran, sebičan i ujedljiva svadljivica.

Za čudo je, kako se u pristojnoj prepirci, pak i tihom razgovoru pomalaju misli, kojim se sám sobom nebi bio nikada dosjetio. Protivnik pobija, prijatelj primeće, nehajnik dvoji, neznalica muca i natuca, a ti se po tom penješ sve na novo gledište, s kojega ti je zametnuto pitanje bolje proniknuti. Dusi se ljudski uzajmice pomažu i potiču; naliče tielu, štono se trenjem izgladi i sgrije.

Al jao nesreće! koliko se putah u takovih prepirkah težko ogriešismo! Sud si svoj već unapried izrekô, pa ti je slabo stalo do toga, da se o valjanosti njegovoj uvjeriš; već ti je jedina briga, da ga obraniš, ohraniš; nije ti za istinom, nego za borbom i pobjedom. Oholost se pobudi, rieči se sipljn nemile a često i uvredljive, pa mjesto da se slože ter istini na sveobću korist u trag udju, a ono jim se razgovor izvrže u znanstveno natjecanje, iz koga probija strast i nevolja ljudska.

Od prieke je potrebe, da se čuvaš ovakove duševne borbe. Ako se neimaš ničemu nadati, čim bi se moglo pomoći istini, a ti ćeš bolje učiniti, ako zamukneš, pa tvrdio tko i onakova što, čemu bi se lahko uzprotiviti mogô. Ugibajuć se ovakovoj svadji, oprostit ćeš se puno neprilikah; pa takovo je vladanje posve prema moralu i ugladjenom životu, a obrh toga prištedit ćeš si mnogo vremena za koristniji posao.

Al ti opet valja preporučiti razgovor s mudrimi i vrstnimi ljudmi. Nebi niti sam vjerovao, koliko ćeš se okoristiti, razpravljajuć s drugimi predmet, koj si sám već proučio. Ovakovim se zamjenitim saobćivanjem duh razvija i oživljuje, te zadobije opet sile, što jih je učeć na samu izgubio. Tako ćeš izpraviti ono, što si zlo shvatio; učvrstit ćeš se u pronadjenoj istini. Odkrit ćeš nove puteve k novoj znanosti; prisvojit ćeš si za malo vremena plod, što ga je drugi za svega malone života težkom mukom brao, a u zamjenu udielit ćeš mu od svoga izkustva. Da ti u kratko rečem: po ovakovom ćeš drugovanju davati i primati, razblaživati se i učiti.

C. Znanstveno razmišljanje.

Znanstveno razmišljanje jest duševni rád, kojim smo radi kakovu stvar temeljito proučiti. Slabo ćeš se pomoći, ako nebudeš imao pojmovah, koje da razabireš. Da nam dakle razmišljanje žudjenim plodom urodi, valja da si čitanjem, razgovorom i motrenjem nabavimo dosta gradiva.

Razgovaranjem s razboritimi ljudmi i čitanjem vrstnih knjigah navadit ćeš se lahko na razmišljanje. Treba ti nastojati, da se tomu priučiš, pa ćeš voljan biti misliti o svem, o čem je misliti dostojno. Ovo te neće pomagati samo u znanstvenom i književnom nastojanju, nego će ti biti pravilom i u domaćem poslu; sve mal ne pogreške u životu potiču većinom odtud, što se premalo misli. Imade ljudih, koji su mnogo i premnogo čitali, al si neuzeše ni jednoga časka, da promisle ono, što su pročitali. Glave jim naliče reć bi skladištu tudjih mislih: neimadu ništa svoga; pak i onda, kad se čini, da su nješto izvorna izustili, — i onda, velim, razabireš u njih značaj i ostanke tudjih spisah. Upiruć se na tu svoju tobožnju znanost, mniju u nadutosti svojoj, da su se popeli na vršak znanosti, neznajući dàkako, da je druga učiti, a druga opet dobro učiti. — Onim valja obaviti važan posao, ali nesaznavši mu ni s daleka važnosti, laćaju se ga bez svake stalne osnove, pa tako padaju u nevolju, kojoj bi se bili, da budu više mislili, lahko uklonili.

Radi: čitaj, razgovaraj se i razmišljaj; ali sve po svom redu, pak ti trud lje neostade bez uspjeha.

— *i.*

Dopisi.

Iz Nove Kapele 10. Svibnja. Molim Vas, da putem ovoga lista obznanite obćinstvu plemeniti prizor zahvalnosti i sućućenja nad darežljivošću našega uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa, kojno se sbio u župi bebrinskoj, pukovnije gradiške, okružja kapelačkoga dne 5. t. mj. Iz zaklade za udovice u Krajini njih uzo-

ritosti za g. 1868. imala je na predstavu g. župnika i sl. satnije nagradu dobiti dobra vladanja zaručnica Bara Mirković iz Bebrine, vjenčana Imrović u Kutih. Župnik shodnim u srce dirajućim govorom razloži puku svrhu ove zaklade, nagovarajući prisutne roditelje, osobito matere, kako imaju na kršćansko odgojenje svoje ženske djece paziti, da s vremenom gdjekoja zaručnica ove zaklade dionica postane. Pozivajući imenovanu Baru, da za njih veličanstvo caricu i kraljicu našu Jelisavu otče naš, a za njih uzoritost zdravu Mariju moli, ona suze roneći uzkliknu: „Danju i noćju moliti ću za nje.“ Svi prisutni do suzah ganuti slavili su visokoga darovatelja. Pošto je za tim g. satnik uručio dar nadarbenici u samih škudah, vjerni se tronuti i veseli razidoše moleći, da Bog blagoslovi toli blagotvornu ruku.

J. J. Iz Daruvara 11. Svibnja. Pogriešio bih, da o svečanih dogodjajih, štono se sbiše u porodici presv. g. grofa Julia Jankovića Daruvarskoga nebi čitatelje izviestio. Blage ćudi i pobožna duha gospodja presvietla grofica Ljudevita Janković, kraj mnogih drugih dobročinah, ganuta kršćanskom ljubavju i milosrdjem prama sirotinji te ubogim bolestnikom, iz vlastite blagajne odluči prikazati stanovitu svotu na uzdignuće samostana, u kom će se djeca bez razlike vjeroizpoviedanja odgojivati i obučati -- a bolestni siromasi dvoriti i liečiti. Dne 3. Svibnja blagoslovljen je temeljnik kamen, na kom će se blagotvorna ta sgrada sazidati. U to ime sakupi se prije već obaviešćen puk u crkvi župnoj presv. Trojice i u devet satih prisustvovaše sv. misi, pri kojoj i sva obitelj grofovska bijaše nazočna. Po dovršenoj službi Božjoj krenusmo u povorci mnogobrojne gospode i inoga svieta uz pjevanje litanijah na odredjeno u okolini grada povišeno i samotno mjesto, gdje nastupi blagoslivanje, koje po prepisu obredah obavi domaći župnik i duh. stola prisjednik Stjepan Piroš. Zamieni ga slovom duh. mu pomoćnik, razloživ slušateljem blagodati budućega zavoda, u kom će veledušjem visoke zakladateljice častne milosrdne sestre na putu svake kršćanske kreposti nejake sigurno rukovoditi, a bolestne voljno pomagati. Nazočno slušateljstvo na koncu potaknu na molitvu za dugovječan život i zahvalnost prama visokoj dobročiniteljici. U prohodu vratismo se istim tragom u Gospodnji hram i odpjevasmo veselo ambrozijsku pjesmu na hvalu Bogu.

Neću morebiti dosadan biti, ako i drugi svečan dogodjaj, ovršen dne 10. Svibnja, ma površno spomenem.

Iz rodbinske ljubavi prama netjakinji svojoj gćni. Ireni pl. Niczkyevoj presv. g. grof Janković dade najsjajnije priprave učiniti, za da joj najznatniji čas sudbine spola ženskoga, prigoda vienčanja, urodi i obilnim veseljem i dugotrajnom uspomenom. Zato zapovjedi, da se crkva presv. Trojice, imajuća dva tornja, što ljepše uredi, tornji novom daskom pokriju, izvanjsko lice njezino popravi i obieli. Nutarnjost crkve dade miomirisnim cviećem izkititi, zelenilom i bršljanom stupove obaviti blistajućimi svjetiljkami kano titrajućimi zviezdicami ukrasiti. Put od grada vodeći k crkvi bude u isto ime granjem brezovim s jedne i druge strane opasan i raznolikimi slavoluci s nadpisi urešen. Na ustanovljeni dan vienčanja bijahu tri sv. mise za zaručnike u 9 satih odčitane, pri kojih banda sl. križevačke pukovnije miloglasno sviraše. U dva sata poslie podne bijaše u gradu sjajan obied. U 7 satih doprati zaručnike i to: visokorodnoga g. barona Vilhelma Oertzena s gospodičnom pl. Niczkyevom, sedam presvietlih grofovah, na čelu jim preuzvišeni grof i kum Petar Pejačević, ukrašen krstom Spasitelja, u kuću Božju, koja svietom dubko napunjena bijaše. Ovdje domaći župnik zavjeri i blagoslovi mlade zaručnike. Mladjenci zaputiše se u Meklenburg, kamo ih prate obćenite želje ovdašnjega pučanstva.

Viestnik.

Iz Zagreba. Od njekoliko danah boluje neznatno uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup; no bolešljivost ta već je na toliko popustila, da se nj. uzoritost od tri dana poslie podne izvaža u Jurjaves.

— Oba dva dana duhovskih blagdanah dielio je svetotajstvo potvrde u prvostolnoj crkvi presvietli gosp. biskup Ivan Kralj.

— Jučer prije podne ob 10. uri vjenčao je presvietli gospdin biskup likopoljski Ivan Kralj presviet. gosp. barona Ljudevita Ožegovića, tajnika kod kr. hrvat.-slav. namjestničkoga vieća s presv. groficom Olgom Erdődy, kćerju pokojnoga grofa Jurja Erdődya i pokojne mu supruge grofice Amalie Erdődy, rodjene grofice Oršić, — zatim presv. g. barona Franju Siegfrieda Moscona s presv. baronicom Idom Ožegović, kćerju preuzviš. g. barona Metela Ožegovića i supruge mu baronice Ivane rodjene grofice Sermage. Istom prilikom slavio je preuzvišeni gospodin barun Metel Ožegović, c. kr. pravi tajni i državni savjetnik, 25 godišnjak svoje srećne ženitbe.

— Dne 16. t. m. prispješe ovamo iz Rima prečast. gg. Stjepan Mlinarić, arcipop sbornoga kaptola sv. Jerolima, i kanonik istoga kaptola Dr. Nikola Voršag, dobivši oba radi bolesti dozvolu odsuća na pol godine.

— U Varaždinu preminuo je dne 13. t. m. prečastni gosp. Petar Laurenčić, predstavnik od Gajdobre, sbornoga kaptola začesanskoga kanonik-štilac, okružja dolnjo varaždinskoga izsluženi podarcidjakon, župnik grada Varaždina, svećenik jubilarni, u 88. godini života. Pokojna mu duša!

Iz Lavova. Na 5. Svibnja bijaše u crkvi sv. Gjurgja uz veliku svečanost ustolitba novoimenovanoga sjed. rusinkoga nadbiskupa Dra. Litvinovića. Na sveča-

nost dojdoše lat. kat. nadbiskup Wierzehlejski, jermen. kat. nadbiskup Simonović i przemyslovski rusin. katol. biskup Polanski, namjestnik carski grof Mensdorff itd.

Iz Rima. U propagandi reče nedavna sv. otac govor, a francezki ga listovi objaviše u različitih prevodih, što opet bečki dalje razprostrieše. Kako piše „Unità Cattolica“, isti su listovi stvar daleko pretjerali; jer vjeran dopisnik ovoga izvrstnoga turinskoga lista posla njemu po obliku mnogo blažji prevod. Pio IX. govoraše o katoličkoj vjeri i ob onih, koji ju proganjaju i koji ju zatajivaju, pak zaključi sljedećimi riečmi: „Molimo za katolike, molimo za protestante, molimo za nevjerce. Ali molimo osobito za jednoga cara u Europi, koj misli, da će ugušiti prevrat mučeć i gušeć crkvu. Mi znademo, kako žestokim progonstvom napada on vjeru katoličkoga svoga puka, znademo, kolike je svećenike prognao na vječni led puste zemlje, znademo, kolike su težke kušnje morali prepatiti oni nesretnici; jer hoće da vjeri Isusa Krsta ostanu vjerni. Čitamo pače, da je biskupom ovoga katoličkoga puka zabranio ovršbu biskupske oblasti, kano da bi mogla kakova zemaljska sila uništiti sveta prava, što jih je crkva baštinila od Isusa. Lude politike! nezna ona toga, da biskupi svoju oblast takodjer u katakombah ovršivati mogu, pak ovršivati i umiju.“

— Na 20. Travnja bijaše riedka svečanost u sv. Ivanu lateranskom. Car Napoleon III., baštinik pravah „najkrštenijih kraljevah“ Francezke, ustoli se kao kanonik lateranski u svoju kanoničku stolicu u osobi francezkoga poslanika za sbilja i svečano. „Unità Cattolica“ nabraja tom prilikom dužnosti, koje dobar kanonik ima obavljati, i milosti, kojih mu treba.

Iz Talijanske. Zakonska osnova o samostanih i duhovničkoj imovini, što ju turinska vlada predloži parlamentu, veće je znamenitosti od sličnih osnovah, te vriedi, da se bar u glavnijih svojih ustanovah objasni, odkud će se još bolje vidjeti, kamo smiera i dokle domašuje. Prvi dio toga zakona tiče se ukinuća duhovnih redovah i družbah. Uslied njega oduzima se duhovnim redovom i družbam svojstvo moralnih tjelesah, što ga jim je dosad gradjanski zakon priznavao. Samo duvne i braća redovah prosjačkih mogu, dokle jim sadanji članovi neodumru, i nadalje u zadruzi živjeti. Redovi imajući kakov posjed odmah se razpuštaju. Članovi tih redovah dobivat će mirovinu prema sadanjim dohodkom njihovih samostanah, koja ipak nemože niti preko 600, niti izpod 150 (!) frankah ići, ako nebi voljeli potezati zaživotni prihod prema onoj imovini, koju su stupivši u red istomu pridielili, i koju je osvojila država. Kraljevskom odlukom označit će se redovi, na koje se radi njihove poleznosti ovo obćenito ukinuće neima protegnuti. Ujedno ukidaju se: kaptoli sbornih crkvah, izuzamši one, koji se kao „spomenici narodne poviesti“ i nadalje budu ostavili, opatije, beneficija bez duhovnoga pastierstva i sve takove duhovne zaklade. Dosadanji vlastnici tih častih i nadarbinah ostat će u njihovu užitku; poslie njihove smrti pripasti će imovina i prihod državi. — To su glavne ustanove ove osnove, proti kojoj se s dviuh stranah diže silan odpor. Jedni vide u njoj grabež crkvene imovine i napadaj na crkvenu samostalnost, dočim drugi drže, da zakon neide dosta daleko, a po imenu prigovaraju mu, što dopušta redovnikom prosjakom, da mogu ostati u svojih samostanih. Ti ljudi kažu: vlada zabranjuje prosjačenje, a ovdje uzima pod svoju zaštitu najgorju mu vrst, prosjačenje organizirano. Kažu nadalje hvale vriednom, premda naivnom otvorenošću — vlada je zaključila ukinuće duhovnih redovah i s toga, što su središta reakcije proti narodnim uredbam, sredstva za borbu proti samoj vladi, a promičuć doprinašanje Petrova novčića sabirači novacah za protivnike talijanskoga jedinstva. Članovi ukinutih redovah, dodavaju, imat će svoje glavne stanove u zavremeno trpljenih prosjačkih samostanih, a borba će ujedinit neprijatelje izvan i unutar samostanskih zidinah. Razlozi, kojimi prijatelji vladini brane ovu zakonsku osnovu, nisu manje naivni. Uzrok, zašto se prosjački redovnici ostavljaju u zajedničtvu, jedini je taj, što jim država nemože plaćati mirovine. Poglavita briga vlade treba da je ta, kako će prihod države što više umnožati, a trošak što većma umanjiti, da se izvuče iz svojih financijalnih neprilikah. Sva financijalna korist ove naredbe uništila bi se u ovaj par, kad bi se imala plaćati mirovina redovnikom prosjačkim, kojih ima preko 15000. Istina, mogla bi jih vlada po strogom pravu (!) na kratku ruku protjerati: u samostane svoje nisu ništa donieli, pa po takovu neimaju nikakova prava na odštetu. No ovih 15000 na ulicu iztjeranih redovnikah napunilo bi sviet svojim jadikovanjem, a biedom svojom dalo bi strankam, te klerikalnim i natražnjačkim novinam dobro došlu priliku za agitacije. Istina, da, dok se ovim samostanom dopušta za vrieme obstanak, ostaje toliko središtah reakcije. No vladi biti će lakše paziti na preostavše samostane, nego-li toliko tisućah njihovih od nemila do nedraga potucajućih se stanovnikah nadgledati. Vlada može razpustiti pojedine samostane, uvidi-li, da nevriede više obstojati; ona može u samostanih uvesti takove uredbe, koje će joj olakšati nadziranje, a uz to može redovnikom odrediti samostane, koji se budu njoj najshodniji činili. Iz prigovorah i obrane vidi se, kakova sudbina čeka zavremeno trpljene redovnike. I razpušteni članovi redovah posjedujućih bit će stavljeni pod njeku vrst policajnoga nadgleda u to ime, da se vlada može uvjeriti, jeda-li su vriedni milostinje, što jim ju dieli. Kod načelah, što jih se vlada drži napram crkvi, nije težko viditi, kolika je tu prilika državnoj samovolji. Na pravo, koje zakonska osnova daje vladi, da može pojedine redove izuzeti od obćenitoga ukinuća, diže silnu graju vaskolik radikalizam, zahtievajući, da se sa sa-

mostáni načini tabula rasa. Prošlo je vrieme duhovnih redovah, tako se viče sa svih stranah. Mi jih nećemo za nastavu, ma baš njihova obuka bila ravna obuci svjetovnih zavodah, jerbo su oni u službi naših dušmanah; mi jih nećemo za naše blagotvorne zavode, jerbo s ovih treba sve skinuti, štogod je duhovničko, a pretvorit je samo svjetovnimi zavodi. „Duhovni redovi na štetu su družtvu kao i vjeri,“ kaže jedno od najglavnijih glasilah nevjerničke štampe, fiorentinski dnevnik „Nazione.“ Po ovih primjetbah nije težko prosuditi duh te vladine naredbe i javnih listovah, koji joj više ili manje prijaju. — Glede druge strane iste zakonske osnove, koja radi o duhovničkoj imovini, možemo se na kraće stegnuti. Vlada i njeni prijatelji kažu, da je nova regulacija duhovničke imovine neobhodno potrebita. Golemi posjed mrtve ruke otimlje silno množtvo ležeće imovine slobodnomu prometu. Tomu se ima konac učiniti, pa nepokretni posjed vratiti privatnoj obrtnosti, jer s jedne strane štetuje gospodarstveni napredak u sadanjih okolnostih, s druge je strane ova nepokretnost imovine gubitak za fiska. Drugo je istinitije od prvoga. Kažu jošte, da treba svakako na kraj stati nepravednomu razdieljenju crkvenih dobarah — biskup ima kneževske dohodke, a župnik „pravi težak u vinogradu gospodnjem“ jedva kraj s krajem sastavlja. Očito je, kamo se smiera s tvrdnjami, da se duhovnička imovina ima i u sebi proizvodnijom učiniti i pravednije porazdieliti. Neka se primi Pisanellova zakonska osnova, pa će joj se do skora vidjeti posljedice. Duhovnički redovi, koji su s Italijom tjesnije srašćeni, nego što mnogi vjeruje ili hoće da vjeruje, uništit će se — u nebo vapijuća krivica proti zavodom, iz kojih su potekla mnoga i velika dobročinstva. Neodvisnost crkve napast će se u svojih temeljih. Pod izlikom da se redovnikom posjedujućim izplati primjerena odšteta, a pravednija dioba crkvenih dobarah izvede, prodat će vlada crkvenu i redovničku imovinu, tim se rupa financijalnoga manjka s ovim krivodušno stečenim novcem neće ni najmanje zatrpati, proračunu nametnut će se novo breme s plaćami i mirovinami za biskupe, kanonike, župnike, a privremeno za iztjerane redovnike, mnogo liepih i starih zavodah upropastit će se, znatan broj dosadanjih otimačinah pomnožat će se novom i što može biti nepravednijom, narodu će se nanieti šteta, koja se nemože proračunati, izmirenje s protivnom strankom postati će još nemogućnijim, a neće se zadovoljiti niti neprijateljem crkve, koji neće mirovati, dok toj staroj i mogućnoj sgradi jošte kamen na kamenu stajao bude.

Iz Pariza. Na 23. Ožujka prodavana je sbirka rukopisah vojvodinje Berry. Glasovitu molitvenicu Henrika II. i Katarine Medicis, ponudjenu za 25000 fran. kupio je čuvar muzeja carskoga, Barbet de Jouy, po nalogu vladinu za 60,000 fran. Ala drage molitvenice!

Iz Francezke. U Lavalu (departem. Mayenne), kako piše „le Monde“, primi stari otac poslanika Dubois-Fresmaya ove godine javno sv. pričest uzkrsnu, dočim je 100 godinah svoga života zanemarivao posve vjerozakonske dužnosti. Ovomu naime starcu, koj se je obratio na obćenitu radost, ima punih 111 godinah.

— Stvar o lionskoj liturgiji treba bolje razbistriti, tim više, što se o tom viesti krstaju. Tomu je ovako: Njekoliko svećenikah biskupije lionske obtuži svoga nadbiskupa skupštini obredah u Rimu, da prastaru liturgiju biskupije neštuje, već jim hoće da narine rimsku liturgiju Sv. otac bio je već pred više vremena obećao odboru odpornih svećenikah, da će jih primiti na audienciju samo s tom pogodbom, ako jih dovede sam nadbiskup. Odbor se podloži, a došavši pred njega ukori papa svećenike ozbiljnimi riečmi sbog opornosti te opomenu na pokornost svojemu nadbiskupu. Naročito pako ukori jih s toga, što su se u ovom čisto crkvenom pitanju obratili i na vladu. Kardinal i nadbiskup Bonald objavi to u jednom pismu, na što „Moniteur“ odgovori, da kardinalova objava nije istinita, te da je sbog nje od pape preko Antonella dobio jurve ukor. Na to kardinal posla „Moniteuru“ pismo tvrdeć, da to nije istina; nu isti list nehtjede mu pisma objaviti. U to izide u breveu od 18. Ožujka odluka sv. stolice, koja pokaza, da kardinal ima pravo, a „Moniteur“ da nekaže istine. Nj. svetost uvjerava kardinala, da je ne malom zlovoljom opazio, kako je stara lionska liturgija od njekojega prvašnjega nadbiskupa, nepazeć na važne prigovore proti tomu, pokvarena, a da ga je opet obveselilo, što je predlog sv. stolice, neka bi se misal i breviar rimski malo po malo uveo, a za toga ona stara liturgija za buduću porabu pročistila od nekanonskih umetakah i novotarijah, svom revnošću poprimljen i uporavljen od kardinala Bonalda. Dalje kaže breve: „Dočim se nadasmo, da ovaj posao, koj sve dobre, a tekar Lionce, veoma razveseli, neće u ničem zapeti, moradosmo se raztužiti nad ružnim vladanjem njekojih lionskih župnikah; jer oni se odmah na početku razpravah nipošto nisu plašili u tom poslu, kojega riešenje spada jedino pred Nas i ove svete stolice sud, oprieti se Našoj i Tvojoj volji. Oni se pače osmieliše dotle te stranom knjižicami, punimi pogrešakah i psovkah proti ovoj svetoj stolici, kao i proti častnim biskupom Francezke, stranom pako u javnih, sv. stolici neprijateljnih listovih proti prokušanom, Nam i stolici Petrovoj viernom francezkom svećenstvu, a medju ostalim i proti liturgiji rimske crkve dizati bunu. Ovo zlo vladanje župnikah zaslužuje tim veći ukor, čim se njeki od onih, kojino su ovamo došli te pred Nas bili pušteni, na Naše opomene i naputke ipak nehtjedoše umiriti, premda bi jim se, kako dolikuje svećenikom, odmah i rado bili morali pokoriti.“ Nj. svetost nada se na koncu, da će se opornici opametiti te povesti se za ostalim viernim francezkim svećenstvom. — Francezka vlada zabrani objaviti ovaj breve.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 21. U ČETVRTAK 26. SVIBNJA 1864. **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Pabirci po Rimu.

Pobrao jih p. N.

(Konac.)

Spomenuo sam, kako danas svi narodi, poosob katolički, svestrano teže za tim, kako bi u sve to užji savez stupili s Rimom; kako bi danas sutra stekli ljudih, koji bi ocieniv znanosti i umjetnine rimske imali biti u svom zavičaju razploditelji svega onoga, što duh oplemenjuje, zemlju na dičan glas diže. Nije dakle čudo, ako su osobito katolički biskupi oćutili potrebu, da u središtu katoličanstva otvore vrata svojim gojencem, da se što prvlje manje više oslabljeni vez sa sv. stolicom okriepi, da se znanosti čisto katoličkoj, okaljanoj kojekakvimi sistemi, povrati prvobitna krasota, da se veleljeplje kršćanskoga bogoštovja, manje više osakaćeno, k svomu izvornomu sjaju privede, da se, rieč u jednu, duh katolički, koj, pravo recimo, težku bol boluje, obsvjedočenje o katoličkih načelih, manje više materializmom i indiferentizmom zamienjeno, da jedno i drugo što življe, zdràvlje i jačje zavlada u crkvi i domu, u životu svećenikah i svjetovnjakah. Potrebu svega ovoga svi su skoro biskupi — ili se samo površno ogledali po Rimu ili ga točnije proučili — vrativ se u svoju stolicu javno izpovjedili pred narodom i svećenstvom sebi podčinjenim. Muževi vriedni i dostojni pred narodom našim nabrajali su vješto i sviestno ranice domovine naše, koje bi se s veće strane liekom nabavljenim u Rimu izvidati imale; s toga su radostno pozdravili nastojanje dvajuh za zavod naš sv. Jerolima u Rimu vele zaslužnih kanonikah, občinstvu našemu već od njekoliko godinah dobro poznatih, koji su uvjereni bili, da će narodu ponajbolje uslužiti, ako u svetom gradu za sinove njegove oživotvore zavod, u kom bi se prema gore pomenutoj zadaći koji toji pitomci pozvani u kolo duhovnikah odgojivali. Poznato je svim čitateljem, da je već prvo malo godinah prečastni naš episkopat velikodušno ogrlio hvaljene napore, da je uzanj pristala i visoka c. kr. vlada naša, obećav u to ime, da je spremna četiri mjesta za pokrajine naše u novom zavodu utemeljiti, te da su hvaljeni preč. kanonici stigli bili u domovinu, da prvence na opredieljeno mjesto poprate. Poznato je, koje su neprilike, koja je godina plemenitomu ovomu smjeru inače odkrojila. Napokon pošlo je za rukom sadanjemu preč. nadpopu kaptola ovoga sbor sv. Jere sklonuti na to, da odgojilište ovoga školskoga ljeta otvori: ob ovom čuj koju obširnije.

Imovina svratišta sv. Jeronima za narod ilirski s početka — u polovici 15. stoljeća — dosta neznatna, povećana je u skoro raznimi dobrovoljnimi prinesci i pobožnimi oporukami, imenito pak uslied naredbe izdane 1461. po blag. spom. Piu II. glaseće, da se polovica ostavštine svakoga, budi u Rimu ili njegovu okružju, bez oporuke umrvšega našinca — ako ga neoplakuje udovica, djeca ili braća — pomenutomu svratištu pripiše. Tako je nakon petdeset godinah čist godišnji dohodak imutka, kojim je već s početka sbor sv. Jere upravljao, daleko nadmašio godišnje troškove uložene za hošpital i stranom za našu crkvu. S toga je već prvo Siksta V. sboru subrat i kanonik Skender Komulović predložio, da sbor suviškom troška ustroji odgojilište za jugoslovjensku mladež težeću za svećeničkim ili za umjetničkim zvanjem; tim je dakako odsudio s a m o v o l j n o postupanje sbora, koj je svratištu i b o l n i c u p r i d r u ž i o. Uzvišena ova želja i pravedni zahtjev zapeo je u pomenutom sboru, nabasav tim na mnoge protivnike. Komulovića okrstiše zakletim neprijateljem bratovšćine, izbrisaše ga iz zapisnika sbornoga. Malo kašnje vriedni muž po Siksta papi arcipopom kaptola našega imenovan, bude na sramotu sbora na-

zad primljen i za predsjednika izabran. Po smrti njegovoj pojavljala se želja za podobnim zavodom višekrat; svjestnija bo braća, poosob preč. kanonici, znali su, da će pobožne ostavštine odgojivanjem narodnih mladenacah najboljim plodom uroditi. S toga je arcipop Jure Gjorgjić na 28. Siečnja 1741. oporučno ostavio vas svoj imetak za odgojivanje svojih rodjakah, najprvo po debeloj a zatim po tankoj krvi. Žalibože želja jim puno vremena ostala jalovom. Uzbudio ju je na novo okolo konca prošloga vieka slavljeni pisac,*) Benedikto Staić (Stay † 1803.), kanonik pri patriarkalnoj basiliki sv. Marije Velike i predsjednik sbora ilirskoga, prvo arcipop kaptola sv. Jeronima. Ovaj je u to ime napisao spomenicu podnešenu samomu sv. otcu Piu VI. U njoj se tuži Staić, kako je sbor, pošto je hodočastnikah i putnikah sve manje i manje, i nije se odgovaralo blagoj namjeni utemeljiteljah, morao „svojom vlašću“ primanje i podvorbu gostovah protegnuti takodjer na narodnjake bolestnike; veli, da je višekrat ova samovlastna odluka valjanost svoju izgubila, da je napose god. 1560. u smislu zakladnice trošit naredjeno jedino za primanje i podvorbu naših putnikah, nu da je sada opet zavodu bolnica pridružena. Napominje zatim, kako su riedki bolestnici, a još redji putnici, koji se koriste blagom zavoda narodnoga, pa mudro ovako nastavlja: „Da se dakle znatna (rispettabile za onda, a danas dosljedno još znatnija) svota, neozlediv prvobitne zakladnice prijajuće putnikom, koristno i sviestno troši, bit će bez dvojbe radošću pozdravljen predlog, po kom bi se otvoriti imalo odgojilište za mladiće narodne, vješte jeziku ilirskomu;**) broj i pogodbe imale bi udešene biti prema imutku našega nabožnoga zavoda. Od valjana odgojenja i nauka zavisi dobar napredak pojedinoga čovjeka, tim potrebniji našemu vremenu, čim sloboda mislih uspješno pustoši ćudoredje, narušuje idee vjerozakonske (to pisà o koncu prošloga vieka). Mladići dobro i ćudoredno odhranjeni, opojeni zdravimi načeli, moći će ovu blagodat prenesti na cieli narod pripoviedajuć na javnu u domovini o stečevini svojoj u Rimu.“ Nabraja zatim dobit, koju bi odgojilištem stekla crkva naša u Rimu sjajnije i veličanstvenije obavljajuć sveto službovanje, a osobito kaptol naš: „.... za izpražnjeno mjesto budi kanoničko budi beneficijatsko lahko će se naći medju gojenci, koj bi zavriedio dostojno zasjesti obudovljeno mjestance, te tako nebi siljeni bili gledati, kako se odlikuje ovaj ili onaj, na koga se slučajno (per azzardo, na sreću) u Rimu namjerimo, ili koj se Bog zna s kakvih razlogah od svoje crkve udalji.“ *) Bivalo je žalibože — žalostno je priznati — takovih slučajevah, koje su valjani kanonici jedva dovoljno oplakati mogli.

Predlog ovaj odobrio je dragovoljno blage uspomene Pio VI. te naredbom svojom od 27. Veljače 1790. odlučio, da se po nacrtu Staićevom narodno odgojilište ustrojiti, ostatak dohodka svratišta sv. Jere jedino uzdržavanju mladeži rabiti ima; tim je ujedno uništio svojevoljno uvedenu bolnicu i ine dosta znatne nu nepotrebne podpore pojedinih u Rimu živućih našinacah. I bì učinjeno tako. God. 1793. poslje kako je stožernik zaštititelj Rezzonico zakone zavodu odkrojio i proglasio, primljena bijahu četiri pitomca iz Dalmacije uz punu nadu, da će jih do skora broj ponarasti. Žalostno za onda vrieme, kao što je mnoge druge plemenite smjere satrlo, tako je i mladjanomu našemu zavodu već u razvitku njegovu inače dosudilo. Mjeseca Travnja biedne god. 1798. raztjerala je republika rimska gojence i kaptolce, te je nemilo opustošila sborovu imovinu, bezdušno oplienila sbornu crkvu.

Bolest zadanu ovom nevoljom prebolio je jedva jedvice sbor sv. Jere do god. 1862. Ove godine opredielio je sbor po naputku i nukanju prečast. nadpopa kaptola ovoga i sboru subrata, nakon namirenih svih u predbježnom proračunu naznačenih što neizbježivih, što opet običajem uvedenih dosta okrupnih troškovah, tisuću rimskih škudah za odgojivanje šest mladićah biranih u trojednoj kraljevini, odlučiv, da će toj svrsi primjeran, u sjednici od 14. Prosinca 1862. potanko naznačen stan prirediti. Minulo je tomu do blizu pol ljeta, kad se četiri mladića iz naših pokrajinah uputiše u krilo s nova namišljenomu zavodu. Prispjevši u Rim nenadjoše ni priredjena stana ni inih za duhovno odgojilište neobhodno potrebitih zahtjevah, o kojih, da-li se je odlučno i zrelo u odnosnih sjednicah viećalo, meni nije poznato. Gojencem doznačiše stan u svratištu, odkle još dan danas gledju, kako sporo napreduje priugotavljanje novoga jim stana. Doznao sam došav u kaptol za kanonika, da su braća sborna za odsuća gosp. nadpopa u sjednici svojoj od 7. Rujna njeke pripadne, nit s toga toli važne odluke, naime

*) Ob ovom parafrasta Šalmah Davidovih Jure Ferić veli u svom djelu str. 7. „alter (naš Stajić brat Franjin i Krištoforov) elegantissimis versibus, in quibus redivivum Lucretium licet agnoscere, Cartesianam primum mox Nevtonianam philosophiam exposuit.“

**) Nastojat je, da nam naši zavodi u Rimu zvani ilirski budu takvi nomine non solum sed etiam re, s toga je dotičnim čuvaocem ovoga bitnoga značaja vele opreznim biti u raznih slučajevih, kadno se on ma na kakvu počme oslabljivat ili gubit.

*) Lahko je razabrati iz navedenih riečih, da je glavna svrha predlogu i želji Staićevoj bila pripomoći kaptolu s dobrimi članovi, kojih je svedjer manje i manje bivalo; te se odista bojat bilo, da će narodni zavod, te jedini u Rimu narodni kaptol pasti u ruke tudjinu. Moje je obsvjedočenje, da je doslje toj sveudiljnoj pogibelji na put stala milost Božja, i po gdjekoji napori starijih kanonikah.

onu glede stana, preinačili premjestiv ga s liepe Ripette u manje uglednu Schiavoniju, gdje ga odista i priredjuju.*) Pošto ovoga školskoga ljeta neprispje šest mladićah, to je svota gore navedena obaljena na dvanaest škudah i pol na glavu.

Jasno je, da je sbor ustrojavajuć novorodjenče, o kom je rieč, jedino pred očima imao stan i hranu; o drugih za duhovno odgojilište bitnih točkah ništa nije stalnoga ni prvo dolazka mladićah naših, ni doslje za njihova ovdje boravljenja ustanovljeno. Koje-li su to točke, svatko će znati, koj točno poznaje samo urednu kuću, a da nerečem duhovni zavod. Tkogodj samo površno poznaje Rim i bezprimjernu skupoću svakovrstna živeža dan na dan rastuću, taj se bude krstiti nad smjelošću, kojom ljudi mnogo lje godinah u Rimu živući navedenu neznatnu svoticu dovoljnu dosudiše za uzdržavanje duhovna odgojilišta. Smiešno je pak i pomisliti na zavod ustrojen u Rimu za naše krajeve toli udaljene, novcem posve drugim od rimskoga obskrbljene, u kom bi gojenci izgledat imali obuću, odjeću, dà i knjige budi ma od koga iz naših krajevah; pa sbilja i ste takodjer glavne strane neima našemu namišljenomu kolegiju medju mnogimi rimskimi zavodi baš ni jednoga drúga, što svjedoči, da se tuj ozbiljno mislilo nije, pošto bi inače svatko uvidio bio, da zavodu, koj sam po sebi bez pomoći i upliva ičijega svakoj potrebi doskočit nemože, uspješna i trajna ostanka nije. Pošto pak sbor sv. Jere — kako vele — još za koju godinu nemože, da takov zavod ustroji, to je valjalo nastojanje oko toga za toliko godinah odgoditi, novcem pak preostalim — nu za zavod još nedovoljnim — ili priprave činiti za budući, ili drugoj kojoj nevoljici i nuždi — a ima jih borme dovoljno — doskočiti. — Dalo bi se ob otom još koje pitanje nanizati; nu ovo već budi dovoljno svakomu, koj se bude upitati, kako da je tomu, da se zavod jedva uzdignut ruši i razsiplje. Samo jedna još moja nek je rečena o tom predmetu, pa ma me dragi prijatelju prispodobio čovjeku sloveću pro domo sua. Bilo kako mu drago, evo je.

Čudom sam se čudio, doznav iz starih pisamah, namienjenih već prošloga vieka njekomu odgojilištu narodnomu u Rimu, da su ljudi, a na čelu jim Staić, smierali podobni zavod oživotvoriti najveće s toga, da tim prirede sjemenište, iz koga bi valjanije mladiće za nadarbenike i kanonike sborne crkve naše birali, čim već za onda riedki bijahu junaci, koji bi se odvažili bili uz neznatne i tanane dohodke zasjesti kanonički stolčić u sv. Jere, te je tako prietila pogibelj, da će ov narodni zavod i jedini narodni kaptol u Rimu — kô što rekoh malo prvlje — dopasti tudjih rukuh. Kako se do nedavna kaptol naš toj prietnji otimao, dobro se još sjećaju stariji kanonici, a kazuju nam zapisnici kaptola našega. Čudih se, velju, kako ti ljudi nisu mislili po najprije na to, kako će obstojeći već narodni zavod, naime kaptol na zdravije noge osoviti; kako su pozabit mogli, da bi se našlo bilo mnogo našinacah, koji bi drage volje pohitili bili u sv. grad, a u crkvu sv. Jere, kad bi znali bili, da jim je svakdanji život obezbiedjen, da su dohodci barem odmjereni prema svakdanjoj potrebi, da jim nije tražiti, gdje bi doznali za stan uz jeftiniju cienu, gdje bi sgode bilo koju toju više zaslužiti itd. Tako je bivalo, a prema tomu bilo je pravedno bojati se, da bi lahko kaptolu doklenkalo. Nebi-li dakle sgodnije i zaslužnije bilo, da su vas svoj trud ulagali bili na boljku ovdašnjega kaptola, da su sa suvišnimi sbornimi dohodci neposredno kaptolu pripomagali?

Danas je doduše po kaptol naš nješto bolja srećica došetala — kako zna sviet naš — iz liepe naše domovine, a napose zasinula iz blage ručice poznatoga velikoga narodu našemu dobročinitelja i zaštitnika; s toga je danas s novim odgojilištem druga, recimo plemenitija svrha skopčana, nego-li bijaše ona starija. Priznajmo pak i drugu istinu, da je još i danas tanak krušac, kojim se kanonici sv. Jere hrane, da se još i danas hoće puno hrabrosti i požrtvovanja od svakoga, koj je voljan pridruživ se kanonikom budi za sebe, budi za narod što poslovati, te da je još i danas i temeljita dosta straha, da narodno ovo tielo nebi kad tad, ovako-li dugo još bude bolovalo, tudjinu mjesto ustupilo. Nebi-li dakle i danas bolje i koristnije bilo, da se narodni sbor najprvo poskrbi za ono, što *jest*, da bude zdravo, čilo i uzgojno? Tad bi bilo ljudih, koji bi birani po svojih preč. biskupih na izmjence i rado dohadjali u kaptol, te pobrav nješto blaga u bogatom Rimu marljivo ga presadjivali na polje narodno, tad nebi bilo zagonetke, kako da se kanonik, sladjû i tušćû kusu privikao, jedva otvoriv oči po Rimu, već s njim hoćeš nećeš razkršćuje. Zar nebi kanonici, jur svećenici, sjegurnije i uspješnije u svakoj struci poslovati mogli, nego-li gojenci, kojim je najprečje, da prionu najprvo uz nauke propisane za svakoga svećenika? Zar neće zrelije svaku pojmiti i suditi o njoj stariji čovjek, nego-li neuk i neizkusan mladenac? — Istina je, svi su narodi oćutili potrebu, da se po odgojilištih podignutih u vječnom gradu s njim što bolje upoznadu, što užje skopčaju; nam se u tom nije za njimi povadjati, jer smo ih bar u tom lje pretekli. Mi jur imademo skoro od tri sto godinah zavod

*) Ima tomu njekoliko tjedanah, što je stan za petoricu posve dogotovljen.

u Rimu, koj se i sa starijom i sa najnovljom poviesti svojom dovoljno dičiti može; — uzanj nek što prvlje prionu svi oni, kojim je narodno u Rimu sabrano blago sveto, svi oni, koji žele, da sjeme narodno narodnim plodom uzrodi. Volje-li je dobre i složne, to se može malo po malo ovomu udovoljiti samim ovdašnjim narodnim blagom, te nam nebude sile, sad ovdje sad ondje moljakati, sad ovoga sad onoga zaštitu tražiti, koja bi nas doduše lahko, ali uz znatne kamate zapasti mogla. Eto moje, a drugi mi reci svoju.

Nevjera gotova nesreća.

(Polag dnevnika njekoga svećenika češki napisa Vaclav Štulc.)

(Dalje.)

Ubogi liečnik dozove se za časak. Vidim, kako sabire sile, da može dalje govoriti. Kako mi na taj prizor bijaše oko srca, to se neda pripovjediti: jezik zapeo, srce mi proplakalo, a na pamet dolaze mi grozne rieči.

Nesretnik nepočasi za dugo. „Kako ustadoh", progovori s nova, tako legoh. Ćutim, da je Bog na nebu; jer me je stigla osuda njegova, pravedna osuda. Samo slušajte! Moj ujak, brat pokojne mi majke, gospodar na V—cih, oboli na smrt; a bez odvjetka! Ja od malenih noguh bijah njegov ljubimac. Za njim sam imao baštiniti liepo imanje. Bolest mu se pozlila te svaki dan išlo na gore. Videć, da će mu kucnuti smrtni čas, zaželi vidjeti mene prije smrti, pak me pozove. Primiv pismo s mjesta skočim na put u V—ce, premda mi se težkim srcem bijaše oprostiti od kuće i mile mi žene. Ljubav njena prama meni bijaše opet oživjela; ali sunce moje sreće bijaše se jur nagnulo na zapad, a ljubezni razstanak sa ženom zadnje njegovo rumenilo. —

„Preporučih ženu onomu podmuklomu grabežljivcu, predah golubicu jastrebu, grlicu svoju kobcu. — Sretno stigoh k ujaku. Vriedni starac pozdravi me srdačno, a vidno se i oporavi mojim pohodom. Na prvi pogled vidjeh, da mu je smrt pred vratima, a to je i sam znao. „Hvala Bogu" reče slabim glasom, „da si došao Bogumire! Sad ću lahko umrti! Ti neidi od mene, jer hoću da mi zatisne oči jedini unuk mojega otca!"

„Ljubio sam toga dobroga ujaka tako, da me ništa na svietu nebi bilo otrglo od njegove smrtne postelje. Dvorio sam ga danom i noćju, i trudio se, da mu se sve učini po volji. Od kuće sam skoro svaki dan dobivao glasovah. Ženina pisma bijahu srdačna, a takova i moja njoj. Do onoga časa, kad mi izdahnu ujak, minuše četiri tjedna. Ostao sam uz njega do zadnjega uzdisaja, kosti mu spravio u grob; a dalje mi nebijaše tudier obstanka; jer mi ova smrt s nova rani srce. Napisah ženi pismo još onaj dan prije pokopa, naznačiv joj dan povratka; a poslie pokopa nastupih bez odvlake put kući."

„Tri milje od kuće zateče me prama večeru strahovita nepogoda, te se moradoh zakloniti u krčmu. Sieva i grmi te bi mislio, da se je nebo provalilo. Ali neima tudier obstanka; sve po onoj mrkloj i kišovitoj noći potjeram ja dalje te stignem oko pónoći doma. Kad pred kuću, upade mi namah u oči i začudim se, što negori svieća u onih sobah, gdje spava žena. Zvoncem probudim vratara — otvori mi i pozdravi me njekako neveselo. Idem gore. „Što radi gospodja?" bijaše mi prvo pitanje staroj služavki, koja preda me izide sa sviećom. Vriska i jauk to mi je od nje odgovor. „Za Boga! ta valjda nije oboljela — nije umrla! Gdje je? pitam bez oduška staru službkinju svojega pokojnoga otca!" „Ah Gospodine! nepitajte me samo! Idite, idite — pogledajte." . Stupim u sobu — soba je prazna. Hoću da potečem u njezinu ložnicu, nu starica padši mi pred noge na koljena zavapi: „Tako Vam Vašega pokojnoga otca, zaklinjem Vas, držite se danas kao čovjek — nemojte se prestrašiti sbog toga, što Vam moram kazati."

„Daj govori — govori" viknem na nju kano divljak — „kazuj, gdje je gospodja?"

„Ah Gospodine! još jučer na večer bijaše kod kuće. Pred jutro nestade je — pobjegnu s onim gadnim B—cem." „Što? — pobjegla?" Ta mi se besjeda prelomila u grlu. Pred očima mi se smrači, a ja se srušim kao mrtvac."

Groza me obuze na tu pripoviedku. Pobojah se za čovjeka. Bliedo lice probilo mu rumenilo, tamne mu se oči zakresile, a niz lice tekle suze kano jagode. Strastno me sgrabi za ruku, upre u me oči i s dna srca uzdahne. „Poznate-li većega nesretnika od mene?" upita me; a ja mu nemogu odgovoriti, suze mu zališe oči. Vidi sam, što ćutim. Tužni čovječe! Brzo ti je zlo sjeme urodilo zlim plodom. O! nevjera ti ugrabi ženu! Nevjerom si otrovao srce i prekinuo sreću života sebi i njoj. Bog nam se smilovao! Srdačno mu stisnem ruku i tronut od tolike nesreće čekam, dok dalje nastavi.

„Nisam još gotov, mili moj gospodine," prihvati opet nit pripoviesti. „Potrpite, dok si odvalim sa srca ovaj težki kamen. Tà svećenik ste, a i vidim, da imadete sa mnom strpljivosti. Pravo je, i treba mi. Morate me poslušati do konca. Što je i kako sa mnom bilo njekoliko danah, to sâm nemogu znati. Što znam, to je, da sam bio pao u nesvjesticu, počeo ludovati, te poslie duge i težke bolesti osviestio se u ludnici. Ruke i noge pripete su mi za postelju, pogledam plaho oko sebe, vidim stiene gole i sobicu praznu, sabirem misli, ali se nemogu ni domisliti ni pomoći. Od čuda poviknem: Gdje sam i što je sa mnom? Vrata škripnu, a u nutar stupe dva čovjeka. Jedan od njih, prijazan

gospodin, pogleda me vedro i prime jednom za ruku, a drugom za čelo, i veselo namigne drúgu. Ja ga počmem pitati, a on se mojemu pitanju vješto izmiče. Dugo ostade uza me, a na koncu zapovjedi, da me rieše sponah, što je odmah i učinjeno. Dadu mi njekakova pila, napijem se živo, i od toga usnem tvrd san. Spavao sam mirno, kako mi poslie rekoše, 24 ure. Probudiv se osjetim, da mi je olakšalo. Misli mi se počmu razmršivati, pamet bistriti, te po ljubeznoj brizi izkusna liečnika oporavljao sam se dnevice bolje."

„Čim mi se je bolje vraćalo zdravlje, tim jasnije i strašnije stajalo bi mi pred oči lice težke sudbine. Misao na nju, koju ljubljah, na drúga, kojemu ju povjerih — njegova nevjera i izdaja — njezin bieg — sve to u malo da mi s nova nije pomutilo mozag. Svom snagom morao sam se dakle boriti sam sobom, da nesidjem s uma. Mnogi put poželih si smrt, pomislih već i na samokrv; ali me napokon uztegnu njeka misao, njeka želja. „Moram jim se osvetiti!" Ta misao svlada sve druge — odlučih tvrdo osvetiti se."

„Sve druge misli trudio sam se izbiti iz glave, samo da mi neprevrnu odluku. Nisam je očitovao nikomu živu; jer sam se bojao nove izdaje. Tjelesna snaga i zdravlje povratilo mi se, misli su se pravo redale, pak sam sretno izišao iz ludnice. Na onu pako odluku u ludnici učinjenu mišljah po danu i po noći. Dojdem njekom sgodom bjeguncima u trag, pak hajd u lov za njima. U Parizu skoro mi se je sve razvrglo; ondje nemogoh izpitati ništa više do toga jedino, da je izdajica B—ec pred dva mjeseca od onuda prošao u Lion. Odpravim se za njim; nu sve badava: nesramnik izčeznuo preda mnom, kano da bi ga more progutnulo. Vratim se natrag u Pariz. Dok sam ja bio ondje, slao sam na sve kraje plaćene ljude u potjeru za nesramnim zlotvorom, krivcem sve moje nesreće."

„Život mi u Parizu bijaše žalostan. Često mi se sanjalo o nesretnoj ženi. Stala bi kraj postelje moje i proklinjala me, što sam zatro u njoj vjeru. Drugi put opet sanjalo bi mi se, da preda mnom kleči i razcviljena prosi za oproštenje; znam i to, da sam kad i kad i ja preda nju klekao te plačuć proklinjao sebe i krivca moje nesreće. O! priznao sam više putah, da sam si kriv sám. Doduše, ona je meni odnesla nješto novca; ali ja sâm njoj uzeo sve — vjeru u Boga!"

„Gorko sam oplakivao svoj grieh, znadući dobro, da bi živa vjera kano oprezni angjeo bdijuć nad mojom ženom zaufano ju bila občuvala od napastnika. Ali od srdjbe bi planuo uviek, kadgod bi pomislio na njega. Smrt nesramniku! tako bi se gromovito odjeknula osveta. Napokon mi sinu nada, da ću stići, za čim idem. Dočuh kao pravu istinu, da u Fiorenci živu ljudi, što jih ja tražim. Kano što orao poleti za plienom, tako i ja pohitim preko gorah i dolinah u Tulon, a od onuda me preveze brod u Talijansku. Nu izmače mi se i ondje. U Fiorenci saznadoh, da je njekoliko danah pred mojim dolazkom iz toga grada odputovao zlotvor, nad kojim htjedoh izkaliti srce. Nitko mi neznade kazati, kamo se je preselio, jedino to propitah, da je okrenuo na sjever. Obidoh u križ sve krajeve Italije, proiskah sve kutove po Švajcarskoj, ali sve u ludo. Čitavu godinu hodao sam unakrst po svietu, a moj neprijatelj nedodje mi do šakah. Najzad dojdem u Njemačku u badenske toplice, i tudier malo što nisam uhvatio grdobu; ali uteče. Ja u večer stigoh u mjesto, a B—ec ranim jutrom van. Bio sam se ovdje upustio u igru, a medju igrači prolazili bi mi dani kano ure. Opekoh se živo u tom badenskom paklu, zaigrah silu novca te na zadnje moradoh pravo rekuć pobjeći. To bijaše po B—ca sreća; jer drugačije bilo bi mu zrno probilo glavu. Misleći, da sam vragu za petama, gonio sam za njim. Zaustavila me nesreća. Sám gonio sam konje, da su trčali kano munja. Kola se prevale, ja padnem nesretno, ranim si glavu i jednu ruku, te sam morao ostati u njekom selu, dok prebolim. Od tada nisam više išao tragom za zlikovcem, premda sam se još pune dvie godine klatio po svietu. Znajući, da ga zahman progonim, vratih se u domovinu, gdje sam ostao sve do danas."

Tužni liečnik tako se je bio pripoviedanjem utrudio, da sam ga morao prositi, neka odahne. Posluša me. Odahnuv malko nastavi dalje; nu slabijim glasom.

„Do mala smo na kraju. Jučer na večer zabavio sam se duže s bolestnici, pa tekar oko 10. ure vratih se kući. Nebo bijaše vedro kano ribje oko. Zeblo je, da je sve pucalo, ulice puste, samo bi na riedko čovjeka susreó, kako žurno ide za poslom. Tim bolje upade mi u oči žena, iduća baš proti meni. Da je prosjakinja, to sam sudio po razderanoj opravi, a da je slaba i ozebla od studeni i to sam odmah prepoznao po hodu. Nisam čekao, dok me zaprosi, već sam odmah posegao u žep po novce. Korak još i sastadosmo se. Nesretna žena dignutima rukama a drhtavim glasom zaprosi u mene milostinju. Nu glas ote prosjakinje probi mi srce i potrese sve kosti. Strahovite me misli prosinuše. Dajem joj dar i gledam živo u lice. Glavu je bila spustila, ali sam posve dobro prepoznao, da je to lice moje Janjice. Ostanem na mjestu, kano da me je grom ošinuo. Groza me prolazi, a jezik mi zapeo. Na sreću nije opazila nesretnica, što se dogadja u mojem srcu. Primiv dar i zahvaliv se pohiti dalje. Kano bliesk prosinu mi glavu misao, da ni njezin zavodnik nemora biti daleko od nje. Davno zaboravljena osveta probudi se opet. Sada nećeš uteći zlotvore! Za njom, samo za njom! pomislim, pak hajd za njom. Oprezno gledam za njom, da mi se neizgubi s oka, te sbilja opazim, gdje unide u bližnju krčmu. Postanem na ulici, jer mi se neće dizati na nju vike. Za čas pokaže se opet — i sada samo za njom. Prošavši njekoliko ulicah — dojdemo u kukavan zakutak u p—ckoj ulici. Nesretnica stupi u kuću, u kakovoj se, kako sâm znadete, ne

sreća posestrila sa svakojakom biedom. Vrata bijahu otvorena. Uvučem se za njom, pak lagano i tiho okrenem uza stube gore. Mjesec bijaše baš pun, te mi drugoga luča netrebaše. Težka sapa nesretne žene vodjaše me uza uzke i strme stube do pod krov. Kada gore, postanem pred vratima siromašne sobice, kamo je ona unišla. Pritisnem uho k vratima, neću-li štogod čuti, i sbilja, začujem nježni njeziu i krupan hrapav mužki glas. Sad sam gotov: strašilo B—ec u nutra je! Više mi nije ništa trebalo, već nahrupim i tresnem vratima, da se skoro razletiše na sto komadah. Došao čas mojoj osveti; ali — — višnji osvetnik sveza mi ruke. Na siromašnu odru vidim pred sobom bezdušnika, koj mi je pokvario svu sreću. Nesretni klatež, taj B—ec, izgledaše tako, da me je na prvi pogled groza prošla. U svoje vrieme zamieravaše sviet njegovu ljepotu i ugladjenost; a ja se sada prestraših nakaze od njegova obraza. Sama ga je kost i koža, ćelav je, oči mu upale, a ruke i noge kano štapovi. Ugledav ga takova ukočih se vas. Ona kleči kod postelje i umače slaštice u vino te mu podaje, a on pohlepno guta. Čim sam stupio u sobu, upre oboje oči u me, a osobito me on oštro pogleda; sigurno da me je prepoznao; jer jedva što me pogleda, oči mu se prevrnuše, a ustnicama zavi krč. Nesretnjak neotvori više nikada očiuh — umro je! Ona se je pako onesviestila, čim me je prepoznala. — Ja stojim ukočen. Ruke mi i noge odrvenile te nemogoh ni dirnuti nesretne si žene, premda joj trebaše hitre pomoći. „Ljudi u pomoć ovamo!“ viknem. Doskoči ženska iz bližnje sobe, nju dakle hitro uputim, što i kako ima učiniti, stisnem joj nješto novca u ruku, pak nagnem u bieg kroz vrata, kano da mi je sama paklena sotona za petama. To je moja sudbina, častni otče! Sudite sada, nisam-li vriedan, da se strpite sa mnom.“

Prestade govoriti, pak upre u me oči, kano da mi čita na licu, što-li negdje ćutim? Nevoljniče! da si mi mogao zaviriti u srce, bio bi vidio, kako mi ga ciepa žalost!

Obrisav si znoj s čela i odahnuv njekoliko, nastavi slabim glasom opet:

„Sada, mili gospodine! čujte još njekoliko besjedah i — moju prošnju! — Svu noć nisam stisnuo oka. Težak i žalostan boj bijaše mi sa srcem — pak obladao sam ga! Minule su me sve osvetne želje; ona, častni gospodine! nesmie poginuti od svakoga zla. U mojem srcu nije još utrnula zadnja iskra njekadanje ljubavi. Ja pako sâm za svoju glavu neću da je više kada vidim — nikada više! Vas mi je danas poslalo nebo. Zato molim Vas, izvolite se pobrinuti za nesretnu moju ženu. Najprvo obskrbite ju svim, što joj god uztreba. Eto Vam novca. Poslie i to najvećma pobrinite se za samu nju.“

Bolni liečnik napisa mi kućni broj, a ja se s mjesta odpravim k nesretnici.

(Dalje će sliediti.)

Francezki roman „Le Maudit“ (Prokletnik).

Namjera ovomu novomu ruglu francezkih romanah biti će dosta razgovetna i sigurno pogodjena, ako se samo kaže, da slobodni zidari nepoštediše 500,000 franakah troška, kako bi mu što dalje prokrčili put na sve strane svieta, što se u Francezkoj znade vrlo dobro. Povrh toga ova je knjiga u savezu sa zloglasnom Renanovom, tako, da su one dvie polutke ciela djela. Kako je Renan slobodni zidar, tako je i ova knjiga namazana zidarškom žlicom; osnova je objema knjigama načinjena u ložah, po ložah (ima jih 8,258 u starom i novom svietu) i po poslujućih članovih (500,000) razprostroše se na brzo i poplaviše sviet obje knjige. Polag ustroja zidarskih ložah ide taj posao posve lahko, jer osim spomenuta broja pravih članovah poslujućih ima barem tri miliuna njih neposlujućih, a k tomu i tri puta više bezbožne, neznačajne i nerazložne svjetine u svakoj zemlji, na koju se svagda mogu osloniti. Renan izpali zrno svoje znanosti na Isusa, dokazujuć svietu 19. vieka, da on nije bio Bog, već da je njegovo djelo samo ljudsko; pisac pako ovoga romana puca u djelo Spasiteljevo, u crkvu, naročito crkvu sadanju 19. vieka. Ogromni zamašaj crkve u svih stranah svieta, što se pokazuje u tisuću sjajnih dokazah — toga napredka nemože vrag da trpi; proti ovoj u sve prodirućoj obnovi nemože ni on da propusti odpora, već diže novu oluju paklenih silah proti stieni Petrovoj. U ovaj čas biesni oluja žestoko na više načinah, a novi ovaj roman ima biti probijalom za prodor. — Objaviti nam je glavne crte ote tri svezka obsižuće knjige.

Nit crvena kroz svu knjigu sačinjava posve prostačka pripoviedka o baštinskom pletivu. Glavni dakako u tom prizoru igrači jesu omraženi Isusovci. Ovi namisliše u jednom gradu južne francezke sagraditi nov krasan kolegij; nu premda je taj red, kako nas pisac osigurava, strahovito bogat, navada mu je ipak od starine netrošiti nigdje na mjestnu samo potrebu, pak s toga valja njim trošak za velik taj podhvat naći u sámu mjestu. To je pako njim lahak posao: Isusovci naravno znadu bolje, nego ijedan porezni i potrošarinski činovnik, koliko koja kuća imade blaga, gdje ima novca, gdje i na koga spada velika baština, a opet imadu na ruku vještih uhodah, opravnikah i odvjetnikah, svojih redovnih drugovah u kratkoj haljini, pak razumiju još čarati u izpovjedaonici i sukromnom razgovoru. Takovo blago, prem samo pól miliuna franakah, ima u njeke stare udovice, kojoj su naravni baštinici dvoje djece od brata, mlada djevojka i jošte posve mlad abbé. Isusovci mora-li bi pasti na glavu, kad nebi zagrebli svimi silami tudjer, gdje se vidi znatan dobitak, a zapreke za nje skroz slabe. Bude li premamljena samo starica, tada je borba s mladimi za previjane Isusovce šala. Djevojku treba dovabiti u samostan, a mladiću stavi se alterna-

tiva: oli će ti red naknaditi gubitak baštine svojim ogromnim uplivom ter dići te na čast, oli će te red upropastiti. Nu u slast jim taj zalogaj! Lukavi inače Isusovci prevariše se u obojici mlade čeljadi; a pisac knjige naslika boj medju njima žestok. Mladi abbé naime jest „svećenik novoga vremena“, zastupa ideje katoličtva po sadanjem ukusu, pak naravno, ako i ne gospodje, a to ima na svoju stranu sve naobražene ljude. Paće, gle nevolje! ima tja i crkvenih glavarah, koji potajno Isusovce mrze, a na javi se njih boje, ter mladoga svećenika primiše i oni u zaštitu proti progoniteljem. Nu moć Isusovacah naravno jest prevelika, te se može previdjeti, da će svećenik pasti. Doduše kad se sve uzme na um, mladiću služi još dobra sreća; jer da nebude bila piscu želja napisati roman od tri svezka, bili bi sigurno Isusovci mladića već u prvom svezku nožem ili otrovom ugnuli s puta; paće piscu je pošlo za rukom sretno izbaviti nevoljnika tja iz grozovitih tamnicah rimske inkvizicije, kamo su ga bili odvukli Isusovci. Jer pako sve mora doći na konac, to djevojka umire od žalosti, a mladi svećenik nastradav se svakoga zla od sušice. To je junak u romanu — „prokletnik“ — što ga katolička crkva, kojom danas Isusovci vladaju, sbog prava i pravice prokle i upropasti. Isusovci dobiše i opet, te se uživaju baštine.

To je glavna misao romana. Nakit vas smiera na to, da omrazi katoličko svećenstvo u obće i pobudi proti njemu mržnju u puku. Želi se, da nestane sadanjega reda medju svećenstvom, pokornosti prama višjim poglavarom, i ugleda apoštolskih nasljednikah. Udara se na cœlibat, te hoće da se s mjesta dokine; a da se vidi, od kolika je kvara neženstvo svećenikah i djevičanstvo, napisana su čitava poglavja pripoviedajuć najnesramnije škandale. Oblast biskupska to je piscu absolutizam i fanatizam: a pobožnost puka ludost. Svaka sjajnija svećanost i obredi imadu prestati, ustroj hierarkije mora se ili posve dokinuti ili barem do dna promieniti, svjetovna vlada pape za uviek utamaniti. Napokon crkva je zastarela, već je u razsulu te će se razpasti sama od sebe. Vaj! koliko će od 325,000 svećenikah katoličke crkve biti iste misli s piscem ovoga romana? — O redovih neima ni govora; „prošla su jur njihova vremena,“ tako sa slavljem kliče pisac. Ali još ima 120,000 redovnikah u 8000 samostanah, a blizu 200,000 redovnicah. Ovih 320,000 sretno je i zadovoljno u svom zvanju te usrećuju čovječanstvo. Zar to nije glasan odgovor na osnovu „prokletnika“? Prokletnik namjerava ustrojiti **crkvu budućnosti**, crkvu slobodnih zidarah; ali je toj crkvi položen temelj od papira, dočim je crkva Isusova osnovana na vječnoj stieni.

Iz svega se vidi, da je bajka do zla nespretno izmišljena, po svem naporu nevješto izvedena. Ova književna slaštica pripravljena je za pokvaren želudac, pak je s toga zanj čvrsto i zapaprena, dočim će se zdravu želulcu na prvi pogled ogaditi. To i jest dokaz, da je uz neprijateljsku po crkvu namjeru glavna svrha toj knjizi knjižarska špekulacija. —

I kod nas po Zagrebu prodaje se i čita njemački joj prevod „Der Verfluchte. Zur Kennzeichnung der kath. Hierarchie und des Jesuitenordens der Gegenwart. Von einem kathol. Prälaten. Hamburg.“ Kad je danas svačemu sloboda, što smiera proti crkvi, nemožemo zabranit ovoj knjizi i u nas próđju. Crkva će ipak obstati.

Dopis.

U Rimu (zakašnjeno) —. Poslovica glasi: i najmanji se crv brani. Da nije u „Kat. listu“ stala viest, da je „s neuredjena stanja kolegija“ g. Galović opozvan: bio bi, kô što sam do sada, mučao i trpio. Nu čim će se mnogi izmedju čestitih čitateljah sjećati, da sam i ja koj trud uložio oko oživotvorenja spomenutoga kolegija, mogli bi misliti, da je i razsulu štogod krivo moje djelovanje. Nu nije tako. Da laglje razumljen budem, prisiljen sam njeka, već višeput naznačena opetovati. Blage uspomene Pio VI. opredielio je sav suvišak dohodka hodočastilišta sv. Jere za odgojiteljni zavod ili kolegij listinom od 28. Veljače 1790., u kojoj naročito veli: „Non ostante qualsivoglia decreto o risoluzione della medesima congregazione illirica, estensiva dell' ospidalitá alli nazionali infermi, e qualunque altra cosa, che facesse o potesse fare in contrario.“ I zakoni bijahu po kardinalu Rezzonico dne 10. Listop. 1793. ustanovljeni. Dohodci su tada iznašali 2900 škudah, izdatci 2100; a sada dohodci dosižu 6900, izdatci neobhodni 3600. Broj pitomacah opredieljen bje s početka na šestoricu. U istinu kolegij bje započet s četvoricom 1793., koji se odgojivahu do 1798., kadno je republika rimsko-francezka i kaptol i kolegij raztjerala. Kriepost listine ostade, nu o stvari toli važnoj za narod nemišljaše se do god. 1862., kad u sjednici sbornoj dne 14. Prosinca svečano bje odlučeno, ko što je bilo i po novinah razglašeno, da se ima oživotvoriti kolegij pod imenom sv. Cirila i Metoda, a bude opredieljen prvi kat s 10 sobah uuz Tever za stan, broj pitomacah ustanovljen na 6, a svota novčana 1000 do 1200 godišnjih škudah. Meni bude naloženo dopisivanje i napunjenje toga toli željno izgledanoga zavoda. Nu dočim sam ja kod kuće težko bolan boravio, padne na um njekim članovom sbora svečanu odluku od 14. Prosinca bitno preinačiti, t. j. promienili su stan, metnuvši ga na najneshodnije mjesto, umanjili broj pitomacah i novacah i unutarnje ravnanje povjerili drugomu — neobavjestivši mene o tom prije moga dolazka. S toga, kako smo došli u Rim, zavapih: kolegij je propao! Žalibože vapaj taj se je tužno obistinio. Od potle me nikad nije bilo u onom stanu — izvan stana još sam sva moguća sredstva upotrebio za odvratiti tu katastrofu, nu u zalud. Istinitost navedenih potvrditi će

svaki, koj se je iz zavoda u zavičaj svoj povratio — te to je dovoljno za moju obranu.

Stjepan Mlinarić, arcipop.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup nije se jošte izza svoje preboljene boljesti na toliko okriepio, da bi bio mogao dugotrajne obrede današnjega blagdana glavom ovršiti. To će učiniti u crkvi, a, dopusti li vrieme, i izvan nje presvietli gosp. biskup Ivan Kralj.

— Prečastni duh. stol imenovao je duhovnim povjerenikom za izpražnjenu župu varaždinsku prečast. g. Dra. Stjepana Iliaševića, kanonika začesanskoga, a preč. g. kanoniku začesanskomu Blažu Šveliću povjerio privremenu upravu iste župe.

— Dne 20. t. m. obdržane su i ove godine svečane zadušnice za pokojnoga bana Josipa Jellačića u Novih dvorih. Tamo je u to ime došlo iz Zagreba više odlične gospode, a pjevačko družtvo „Kolo“ pjevalo je pod bogoslužjem.

— Svibanjska pobožnost, na čast bl. Djevici od više godinah i u našem glavnom gradu uvedena, drži se i ljetos u crkvah sv. Katarine i kod milosrdnicah; osobito u posliednju dolazi svaku večer mnogo svieta na tu pobožnost.

— Dne 18. o. mj. bilo je upravo trideset punih godinah, odkad je vrli ropoljub i svećenik, velečastni g. Franjo Mačečević, župnik u Mahičnu, župu tu preuzeo. Za te dobe nije se nikada od strane njegovih župljanah da bi najmanje zločinstvo počinilo, a župa je u svem napredovala. To je zaista liep primjer. — Tako piše vrli karlovački „Glasonoša.“

Iz Beča. Dosadanji pomorski superior Josip Toth dobio je prigodom svoga prelaza u stanje mira u priznanje svoga razborita i vrlo dobra poslovanja od nj. c. k. veličanstva vitežki red Franje Josipa. Mjesto njega imenovà nj. veličanstvo pomorskim superiorom Gjuru Račića, dosadanjega admiralskoga kapelana.

Iz Rima. Na 14. Travnja vrati se prije 14 godinah (1850.) uz kliku puka sv. otac u Rim, otriebljen francezkim oružjem od Mazzinijeve republike; na isti dan 1855. izmače čudnovatim načinom u samostanu kraj sv. Janje očitoj smrti, dočim se pod njim sruši pod. . Dne 14. Travnja dakle oko 5½ ure doveze se sv. otac k sv. Janji (izvan zidinah), a tudier ga dočeka nepregledna množina svieta i pozdravi veselim klikom. Običaje naime on svake godine na ovaj dan izvesti se ovamo, da se u divnoj i dražestnoj crkvi pomoli. Razsvjetba grada bijaše u večer sjajna; nu taj večer nemogaše proći, a da opakost nepokaže prevratna stranka. Oko 10½ bačene su dvie bombe, jedna na Minervinu, a druga na mletačkom trgu, medju veselo šetajuće se ljudstvo. Ranjen je jedan čovjek i dvie gospodje. Sumnjivac jedan uhvaćen je jur te zatvoren. Gradjanstvo je razdraženo te zahtieva, da se zlotvor strogo kazni. Bombe bijahu namienjene papi; nu sačuva ga dobri Bog, te sbog ovoga dogodjaja postade mu 14. Travanj još važnijim danom.

Iz Pariza. Kardinal de Bonechose javi u državnom vieću žalostnu istinu, da se u Francezkoj u jednoj godini dogodi po 4000 samokrvih, po takovu više od 10 na dan. Dokazivaše pako, da su toj strahoti krive bezbožnjačke novine, kužne knjige i spisi trujući družtvo. U govoru reče dalje: „Težko mi je govoriti o nas, ali što ću? Papa, prelati, svećenici prilika su vjere: nje napadaju. Mislite-li pako, da to na nas smiera? Što još? Mislite-li da udaraju samo na vjeru? Ni to ne gospodo! druga je njim namjera: u našoj osobi, u našoj vjeri udaraju oni na posve druge stvari. . . Oni hoće da razkidaju družtvene sveze — obćeniti red. Njim se hoće obćenita razsapa, da zasite strast i pohlepu. Znadu oni, da bi napadajuć državu u pravom licu nagazili na žandare, na carske odvjetnike i sudove. Zato okolišaju oni te da mogu preobladati zemlju udaraju na nebesa“ itd. Vieće primi taj govor s oduševljenjem.

Iz Englezke. Na 23. Travnja minu tomu 300 godinah, što se rodi Shakespeare, glava englezkih klasikah. U Londonu besjedjaše na taj tristogodišnji rodni dan u dvorani sv. Ivana stožernik Wiseman razpravu, a u njoj odkrio je štovateljem ovoga pjesnika viestih o njem posve novih. Neumornom povjestnom tražbom, naredjenom od duže vremena u Englezkoj, pošlo je naime za rukom pribaviti izvornih dokazah: da je Shakespeare bio katolik — i to pravi revan, tako, da je tja bio zapleten u tako zvanu katoličku urotu u Essexu. Ova neuzkolebiva privrženost prama vjeri stare Englezke biti će po svoj prilici uzrokom, zašto je pisac „kralja Leara“ i „Makbetha,“ veliki pjesnik, kojemu se slava i danas razleže po svem svietu, od svoje kraljice bio preziran te u siromaštvu živio. — Ovom sgodom moramo javiti o kardinalu Wisemanu još jednu viest. O sv. Uršuli i družbi njezinoj reče u posljednjoj skupštini londonske akademije, kojoj su članovi glasoviti svećenici i svjetovnjaci, a zadaća joj crkvena umjetnost i znanost, vrlo zanimivu, dvie ure dugu razpravu. Dokazivaše naime, da je mnogo veći dio ovih mučenikah bio celtičkoga plemena. Broj 11,000 brani čvrsto te odbija sve gatnje proti tomu. Pojam „djevice“ razumieva on u širjem smislu, kano počastno ime, te dokazuje, da su se tako zvale i gospodje, muževi i mladići. Ako je doista tako bilo, tada je tim podpuno riešena zagonetka, kako bi to moglo biti, kad su na Uršulinu groblju izkopana mnoga mužka tjelesa.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 22. U ČETVRTAK 2. LIPNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

O kršćanskom uzgoju djece.

Od Iv. Krst. K.

Medju ponajglavnijimi dužnostmi čovjeka zauzimlje jedno od najvažnijih miestah uzgoj djece, pitali mi vjeru oli družtvo čovječansko. Uzgoj djece u najtjesnijem je odnošaju sa žrtvenikom i priestolom. Čovjek ćudoredan biti će u zadruzi snosan, biti će pobožan; ako-li je nećudoredan, surov, ostati će mračnjak i zlotvor. U sviet donese sa sobom čovjek narav sklonu na zlo; uzgojitelju je obdjelati ju i ugladiti. Tko djecu ostavlja kobnoj sibi udesa, izlaže takodjer vjeru i domovinu huli i pogrdi; a tko u svojoj kući drži red, daje državi vrle podložnike, crkvi pridne kršćane.

Iz pojedinih obiteljih postaje cielokupno družtvo, a poredak i blagostanje svake napose stvara sreću svih u obće.

No odkale ta dužnost? Tko zahtieva, da se sa mladjimi kinimo? — Zahtieva pobožnost napram Bogu, štovanje ćudorednosti, ljubav domovine; zahtieva svetinja zakona, sveobće dobro, sjegurnost priestola, red u kući.

Ako je čovjek u umjetnosti dotle dotjerao, da može zapoviedati naravi, upravljati sa življi, zvjerad krotiti, iz tvrdih klisurinah vaditi raznovrstne kovine, ako je Sparta, Rim i Atena mogla uzgojiti gradjane pune srca junačkoga i ljubavi napram domovini, koji su siromaštvo i ostrakizam držali za nagradu svoje viernosti: nećemo-li mi pod stegom ne samo mudra i možna nego i božanstvena Krsta moći odhraniti i uzgojiti ljudih na slavu i korist crkve i doma?

Uzgoj omladine smatrahu sebe dostojnim predmetom stari glasoviti zakonotvorci, njim se bave i današnji mudriji mozgači; to je prieka skrb crkve i države. Tudier zametnuo je subtilni Aristotel svoju politiku; odtale poveo veleumni Plato svoju republiku, Solon i Likurg svoje mudre zakone. Ovdje osloniše mudri učitelji našega vieka svoja načela, na kojih grade obrazu narodah.

Svi ovi bijahu osvjedočeni, da tamo, gdje se nastoji oko naobraze mladjega naraštaja, vlada ćudorednost i blagostanje medju svimi razredi puka.

Ako tako, to pogubna načela genevskoga filozofa, da se djeca ostave udesu i naravi, padaju sama sobom.

No tko da bude uzgojitelj djetetu?

Naumivši govoriti o kršćanskom uzgoju djece, odgovaramo na ovo pitanje: 1. obitelj, 2. crkva i 3. učiona.

Da čujemo o svakoj po koju, kako uplivaju na diete.

I. Obitelj.

U obitelji prvo mjesto glede uzgoja išlo je, ide, a ići će majku. Nejako čedo ugledav bieli sviet na čije grudi da se osloni, ako ne na grudi one osobe, kojoj je izpod srca odpalo? Dvorba, kojom majka djetetu dnevice svaki časak ide u pomoć, radja izmedju njih čvrstu svezu. U djetetu, kad su mu želje namirene, nastane njeko nedužno zadovoljstvo, a izza njega čuvstvo, koje ga nuka i uči, da i neznajuć oči okreće a ručice pruža napram svojoj pomoćnici t. j. majci. Majka usuprot čim si diete više dvori, tim joj je milije i draže. To medjusobno čuvstvo ljubavi, kojemu kod djeteta valja još dodati, da ono od majke posve zavisi, veoma olahkoćuje ovaj njezin posao kao uzgojiteljice. Iz toga, što diete od majke zavisi, radja se podanost, počitanje, ljubav i pouzdanje; pa tim načinom je čedo sklono i spremno, da ga majka rukovodi i s njim upravlja, kako joj volja. Upliv, što ga majka imade na diete, i utisci, koji se od nje nanj prelievaju, nisu jedino s toga gledišta važni i stalni, što su prvi, što jih, ništa

nesmeta, pače niti iz daleka s njimi u sukob nedolazi, nego upravo s toga, što se iz postojanega medjusobnoga občenja neprestano opetuju i obnavljaju.

Zato je medju novijimi uzgojitelji J. Hinko Pestalozzi *) nebu pod oblake uzvisio važnost majke i njezin upliv na uzgoj roda čovječanskoga. Nu kod njegove uzor-majke, koju predstavlja u skrbnoj Gertrudi, uzalud ćeš tražiti, bilo u nauku, bilo u životu, duh crkve, kojno je osnovan na positivnom vjerozakonu. Ona vjeruje u Boga, obavlja ćudoredbu, koja se na nju proteže; ali da joj gdjegod u rieči ili primjeru osjetiš blago povjetarce, kojim Krst, spasiv čovječanstvo, po svojoj namjestnici crkvi odiše i prati sve stope čovjeka, to ćeš badava tražiti. S toga je njezin uzgoj i opomena prazna rieč ili bolje rekuć slika, kojoj manjka život. No ako u obzir uzmemo vjerozakonsko stanje Pestalozzievo i tadanji duh vremena (Rousseau), netreba nam dalnjega tumača. Prvi uvjet i temelj, s kojih uzgoj rodi dobrim rodom, bila je, i biti će vjera. Gdje toga neima, tamo se ljubav majčina izvrgne u sebičnost, te joj je mala ciena i kod Boga i kod ljudih. „Ljubav majčina samo tada zaslužuje, da joj se divimo, te ju zamieravamo, ako je vjerom posvećena“ — veli Alban Stolz.

Krasna-li prizora, kad majka umije mladjahnu dušu svoga djeteta poučiti, kako će se na laganih krilih podići k svojemu Stvoritelju! A to će najlaglje postići, ako djetetu s počitanjem pripovieda o Bogu; ako ga sa sobom u crkvu vodi, s njim moli, te ga uči, da svagda s obzirom na Boga zlo bježi; ako mu u srce usadi odluku, da bude pripravno radje izgubiti život, no zaboraviti se toli dobroga otca. Ovakova samo ljubav odstranjuje sve, što nas životinjam primiče, te je ljubav sveta, ljubav bogulična.

Vjera i ljubav glavne su poluge, s kojih se uzgoj majčin može ozvati Bogom blagoslovljen. A gdje se to dvoje nalazi u obilnoj mjeri, tu se može svrha — bila obitelj jednostavna ili kolibica prosta — najsjegurnije postići, te nas sjetiti na onu pjesnika:

„Was kein Verstand der Verständigen sieht,
Das übt in Einfalt ein kindlich Gemüth . . . .“

Ovdje valja primietiti, da je upliv majke, ma ona svojemu uzoru posve malo, ili sasvim ništa neodgovarala, glede cjelokupnoga razvoja djetinjega svedjer važnih posljedicah; jer po tom diete ako ne dobar, a ono dobije zao smier, koj se kasnije nikada nemože sasvim izravnati, a još manje uništiti.

Na koliko načinah možemo uzgajati?

*) Rodio se u Švajcarskoj na 12. Siečnja 1746., umro na 17. Veljače 1827.

Tu su nam tri načina, tri staze otvorene, pouka, primjer i priuka.

Uzmemo-li poviest narodah kao uzgojiteljicu roda čovječanskoga, učeću ga, kako ga Bog vodi k sebi, to ćemo i u njoj naći pomenute tri staze, primjer, pouku i priuku.

Teokracija staroga zavjeta — napose zakon mozaički — ide na priuku, t. j. priuča čovjeka od malih noguh formi i duhu zakona. Tim postupkom postigao je stari závjet, te je čovjek privikao dobro djelo tvoriti ne samo zato, jer zakon veli, nego i drage volje. Uz to bilo je u starom zavjetu i primjera i pouke; jerbo što su ino patrijarke, proroci, mnogi junaci, koji se u starom zavjetu nabrajaju, no bjelodana pouka, živi primjeri?

Usuprot u novom závjetu bitna je pouka i primjer. U njem se čovjeku nauk u pričah predočuje kao u kakovu primjeru. U njem sjaje i prednjači živi primjer Boga-čovjeka, apoštolah i ostalih učenikah. A crkvi ostà pravo pouci i primjeru pridružiti još i priuku, te sve tri u uzgoju spojiti u jedinost organičku.

Uporavimo sad ova tri načina na tri navedene točke.

U obitelji ima biti pretežniji primjer i priuka. U učioni najbolje djeluje priuka i pouka. Crkva spaja sve tri u jednu, da zajedničkimi silami na svega čovjeka djeluje.

Diete tim radostnije prione uz priuku, te se s nje tim laglje u njega klice uhvate, čim se više vidi, da je priuka osnovana na čuvstvu, s kojega niče ovisnost, počitanje i ljubav. Je-li tako, to je breme lahko, a jaram sladak.

Ako se pouka sdruži s primjerom uzgojitelja, tada će po ljubavi ne samo plodonosnom postati, nego i vjerojatnom — što više, sigurnom. O takovu bo uzgojitelju nemože se reći, da ga na to vode kakove sebične namjere. Uza to valja pamtiti, da djeca više shvaćaju okom no uhom, da na nju bolje djeluje primjer, nego-li umni razlozi; jer je čovjek, štono veli mudra glava: . . . „mehr Nachahmer als Erfinder. . .“

Što se tiče priuke, ona se djetetu u svoj svojoj ozbiljnosti ponajviše odsieva u otcu. Otac nije doduše nikada u tako uzku savezu s djetetom, kô što majka, jerbo po svojem zvanju nije obično toliko na kuću privezan, koliko izvan nje. Sa svim tim u njegovoj se osobi odsieva pravo, u njega se čita zakon. — Diete mora, štono se veli, od otca imati straha; pa ako i jest sin, koj se otca neboji, ipak dobar, to se neima njegova dobrota toliko pripisati uzgoju, koliko slučaju i sreći.

Otac je vatra, a majka nož. Nož doduše višeput zareže, da i neboli, ali vatra uviek pali.

Odtale je, što su opomene otčeve uviek važnije, te se od njih prije možeš uzpjehu nadati no od majčinih. Da otac nepripomogne, to bi se ljubav majčina najlaglje izvrgla u sliepu blagost. Majka bi popušćala, a diete se izopačilo. Otac je za diete gledeć mu tjelesne i duševne snage prvi ugled i predmet bezuvjetna počitanja. S toga i jest primjer otčev ponajglavnije važnosti. Svaki njegov pokret, svaki korak je predmet, za kojim se osobito mužka djeca povadjaju. Pa kad mogu djeca reći: „Tako radi naš otac, tako čini naša majka“ — dosta jim je. Otac priuča djecu na bezuvjetnu pokornost; jer on neima nikomu nikakova razloga davati, zašto želi i hoće ovo ili ono, niti netrpi, da mu se ma i najmanje protuslovi. Ta bezuvjetna pokornost je upravo ono, što djetetu glede svega njegova bića najbolje dolikuje i odgovara. Dà — to je ona pokornost, bez koje nebi dugo obstojala nikakva sveza niti u obitelji niti u državi.

U krug svojih pomagačah mogu roditelji i stariju no dobru braću i sestre djeteta uzeti; jer će jim se po tom, što je više živih primjerah, znatno olakšati posao, ako je u takovoj kući kao u kojoj učioni udomljena stega, marljivost i poslušnost. Gdje je više djece u kojoj obitelji, nemože se nikada sebićnost i samovolja pojedinacah, kako bi htjela, razviti. U takovoj bo mladjahnoj zadruzi, ako je pod pazkom dobro uredjene kuće — štono veli starac Seneka — krše se mnoge individualne pogreške, a temelj stavlja mnogim kriepostim, s kojih za čovjeka, kad se u sviet odtisnuo, niču mnoge blage posljedice. — Ovdje možemo primietiti i to, da se dar govora uviek brže razvije u onoga djeteta, gdje je više sestarah oli braće, nego-li gdje je samče.

Izmedju svih ipak roditelji su prvi, koji neposredno djeluju na tjelesne i duševne sile svojega djeteta. Njihova je razvijati nježan pupoljak, kô što mu dobi dolikuje, da iz njega danas sutra na duši i tielu postane čovjek, a ne nakaza. Mimoišav mnoge pobliže dužnosti, o kojih se i ljetos već pisalo, evo u kratko njekih. — Ali ćeš reći, zar nisi upravo nikakova posla imao, što si se te črčkarije za naš list prihvatio? Znajuć pobratime, da je svećenik duhovni otac i majka stada svojega, koj može u tom obziru najviše, ako ne tvorom a to slovom djelovati, zamočio sam pero, da se i o tom u našem crkvenom viestniku piše, neimajući — iskreno veleć — ni iz daleka kakovu zlu namjeru, da koga uvriedim, oli ga svojoj kritici podvrgnem. Nastavimo dakle bez zamjere.

Netreba diete sapinjati u pojase, da se pretvori u mumiju, oli sakrivati pred svjetlom i zrakom, kao što gad sakriva svoj skot, oli opet, kô što radi zvjerad sa svojom mladinom, odtisnuti ga u divljač, neka ide, kud ga volja, i kako ga volja. S druge opet valja jim motriti i nadzirati narav, da se svaka zločesta klica za vremena zaduši. Ljubav roditeljska mora se jednako na svu djecu protezati, a ne samo na mezimče, jer se inače u srcu ostale braće zameće zlosretna mržnja i zavist. Odkale svadja izmedju Ezava i Jakova? Odtale, što su roditelji ljubili više Jakova no Ezava. — Treba-li kakovu pogrešku kazniti, kazni ju s razborom, a nikada u prvoj razpali, jer bi u prvoj žestini mogao diete nakazniti oli na duši oli na tielu. Uzgoj začmi za dobe, dok je narav sklona i spremna na svaki utisak; pa kad jednoč začmeš, neprekidaj; jerbo odhrana, koja počimlje kasno oli se prekida, malo vriedi. Taj posao, rekosmo i opet velimo, spada upravo u ruke roditeljah. Sasvim tim nebrani jim nitko, da si djecu shodno i tudjim rukam povjere. No tudier bi se mnogi kršćanin mogao ugledati u mudru Spartu, koja nije toli važan posao nikada povjerila benavej, surovoj i tupoglavoj služinčadi, no razboritim i uglednim muževom. Ako je diete povjereno tudjim rukam, to roditelji imadu uviek na kormilu bditi, niti s oka pušćati malahnu ladjicu, u kojoj im čedo plovi. Dobar pastir nepase ovce, gdje je blizu kurjak; pametna glava nemeće svoje blago pred razbojnika: tako i oprezni roditelji paze, kakova jim je družina, koja čestoput mnogo mladjahno srce otruje — paze, u kakovo družtvo zalaze. Tko se neće u bezdno strovaliti, neka neskače po okrajku ponora itd.

No kojih se načelah drže mnogi sadanjega kroja roditelji?

Diete jim je deveta briga. Tek što je čedo bieli sviet ugledalo, odmah se povjeri tudjim rukam, tudjoj njegi, tudjoj skrbi, kano da je gojiti diete za majku štogod nepristojna. Uzgojeno na prsiuh stvora, koj iz svojega pâda korist vuče, vrati se čedo u krug svojih roditeljah. Tu se u njega svaka drzovitost, naprasitost i nepokornost smatra kao znak oštroumja, znak živahnosti mladjahne, kano da je taj mali delija nikao od kojega poluboga, ili ga udes zabilježio u knjigu sreće, da od njega danas sutra bude Aleksander, Scipio, Tullij itd. Nitko ga nesmije krivo pogledati, nikakav vjetrić opuhnuti, nitko mu protusloviti. Štogod hoće, ma i ludo bilo, mora biti, samo da se taj mali razjareni idol utiši i ušutka. — Za poučavanje u vjeri i za učionu, vele, još je vremena; prije valja s djetetom o važnijih stvarih misliti. Pa da mu se duh neuduši, da se um za mlada priuči umstvovanju, sudu, dosjetci i razboru, na što su još došli njeki roditelji? Nevalja — vele — diete siliti bez razloga na pokornost; nego ako mu se štogod naloži, neka mu se uviek i razlozi navedu, da se tako umne njegove sile divnije

razviju, te od njega postane **veleum**. Dà — tim načinom postaje diete oštroumno, postaje čudo roda! Da čujemo, koliko sve to vriedi.

Gdje se navadjaju razlozi, ondje o pokornosti ni pomisli. Navadjamo-li razloge, to uviek predpostavljamo, da će jih protivna stranka uviditi moći, te ju mi po njih osvjedočiti. Pravo naše dakle osniva se jedino na osvjedočenju. Ako tako, to o pokornosti u istinu nije ni govora; jerbo tada djeca sliede svoje osvjedočenje, a ne naše pravo; tada izvor njihovih dielah nije štovanje prama nam, no počitanje svojega vlastitoga razuma. Pa ako se sluči, da je diete uz pomenuta načela i po volji roditeljah štogod uradilo, to nam zato nejamči, da nestoji ono, što rekosmo; jer će diete uz takav uzgoj i tada, kada se na nas razsrdi, sliediti glas vlastitoga razuma. Još više! Tko navadja razloge, taj dopušća, da se mogu i proturazlozi navesti i saslušati, bilo na glas ili šutimice u duši. A s kim mi u razlozih i proturazlozih razpravljamo, njega jamačno uzporedjujemo sa sobom, te i on mora nas sebi uzporediti. Medju jednakimi pako kao takovimi neima štovanja, o kojem govori apoštol, nego se štuje onaj, kojega držimo za višjega. A kad bi diete — dato non concesso — uvidilo razloge, koje mu navadjaju roditelji, koga bi više cienilo, da-li roditelje ili svoj razum? — Evo što radja takav postupak. Radja izmedju roditeljah i djece razmjer, kojega zdrav razum osudjuje. — Al prigovorit će mi se: Naša je svrha kod uzgoja povjerenu nam mladež sebi sličnom učiniti, pa s toga i nastojmo, da joj razvijamo um, kojim će se moći danas sutra ob onom, što čuje, i osvjedočiti. Živa istina. Jer da toga nije, nebi diete nikada do toga došlo, da žive onako po vjeri, kô što se od pravednika zahtieva. No kad djeca jednom dodju do osvjedočenja, prestaje pokornost (mislim djetinju); a dokle mi god od nje zahtievamo pokornost, moraju svedjer misliti, da nisu još došla do zrele dobe, gdje bi mogla po svojem vlastitom osvjedočenju raditi.

No što je sa **veleumom** (genie-om)? Što je od njega postalo? gdje je to čudo roda? gdje je plod takova uzgoja? Evo mu slike: Protuslovi otcu; izsmjehava majku; otreskava se na učitelje; prezire opomene; prkosi prietnjam; hrli kao pomamnik iz opačine u opačinu. Protivi se dobru; tumara za zlim, sliep na umu, skvaren na srcu, nesliedeć niti zakon naravi niti glas Boga, no svoje strasti, po kojih je postao breme čovječanstva, tuga roditeljah, ruglo roda, svoja nesreća — a ne **veleum**. —

Roditelji, koji to od svoje djece stvaraju, nisu roditelji no gotovo ubojice, gorji od barbarah, koji svoju djecu **Molohu** ili **Astartu** žrtvuju. Jadnici s te svoje nehajnosti narinuli su na sebe silnu odgovornost, strašan grieh. Sagriešili su proti **Bogu**, jer su mu iznevjerili njegov zalog; sagriešili su proti **posredniku**, jer su mu ugrabili one, koje si je svojom krvlju odkupio; sagriešili su proti **Duhu svetomu**, jer su mu posvećenike obezčastili; sagriešili su proti **angjelom**, jer su jim štićenike dušmanu izdali; sagriešili su proti **crkvi**, jer mora razcviljena plakati za vlastitom djecom; sagriešili su proti **domovini**, jer su joj skvarili gradjanstvo, nagrdili potomstvo; sagriešili su proti **cielom svietu**, jer su mu narinuli živu spačku, živu nesreću.

Je-li dakle uzgoj djece mala stvar, lahak posao? Je-li malo do toga stalo, obavio se taj posao ovako ili onako? —

(Dalje drugi put.)

Nevjera gotova nesreća.

(Polag dnevnika njekoga svećenika češki napisá Vaclav Štulc.)

(Dalje.)

U p—ckoj ulici stoji uzka kuća na dva poda. Koliko prozorah, toliko je u njoj sobicah te na svakom je uglu vidjeti, da je gospodaru stalo za dobitak, a ne za zdravlje stanarah. Meni ota kuća bijaše odprije poznata; jer me je mnogi put pod taj krov dovela dužnost k siromakom. Tudier prebivaše liečnikova žena. Pokazaše mi sobu, a ja udjoh u nju.

Milodušna susjeda sjedi uz postelju, na kojoj leži bolestna žena. Lice joj bliedo kano zid, oči upale — leži kano mrtvac. Ali premda naliči više mrtvacu, nego živu čeljadetu, očito se ipak vidi na licu, da to nekada bijaše krasna ljudska prilika. Mignem blagoj paziteljici, neka nas ostavi same. Oprezno ali na široko pripovjedim joj tada, što me je donielo k njoj. Kako ju ganu moja pripoviest, to se neda reći.

„Pak to moj Bogomir, moj dragi muž, može još učiniti za me, svoju nesretnu i ubogu ženu. Bog mu platio!“ — tako je po više putah uzdahnula ta nevoljna duša. Krupne suze zalievale su joj oči; od radosti probilo joj rumenilo bliedo lice, a krv joj počme življe proticati po žilah. Suze olahkotiše joj njekoliko težku bol na srcu, pak slabim glasom reče: „Oh! molim Vas, duhovni otče, budite tako milostiv te kažite mojemu dragomu mužu, kako se gorko kajem za sve, što sam svih tih godinah sagriešila. Zavedena bila sam u prvi mah zaboravila na ono, čim sam se zavjetovala pred žrtvenikom — pobjegla sam iz kuće svojega muža. Neću da krivim onoga, koj je kriv svemu tomu zlu. Kako me je zlotvor naveo na taj led, to neka znade sam Bog. Nesretnik stoji već pred sudom Božjim. A neću ni da sebe izpričavam. Samo to, duhovni otče,

kažite mojemu Bogomiru, da nisam takova bezdušna nesramnica, za kakovu me on morda drži. — Onaj dan, kadno pred zoru pobjegnuh te prestupih put svete dužnosti, bijaše jedini, što ga preživih s onim nesramnikom, koj me je zakopao u toliku nesreću. Sam Bog me je čuvao, da nisam još i dalje zabludila i pala u ponor, kamo me je strast gonila. Kano da bi nas tjeralo kakovo strašilo, bježasmo bez odmora preko brda i ravnine, dok po gustu mraku stigosmo u N—e, gdje moradosmo postati. Spremalo se na strahovitu oluju, tmasti oblaci nagomilali se nad glavom, a počelo jur sievati i grmiti. Munja s gromom uzdrmaše mi dušu, groza me obuze, sviest se probudi, njezin glas bijaše za me strašniji od samoga groma, sva moć skrši se strasti, od koje sam bila osliepila. Nesretni B—ec htjede me po sve načine utješiti, ali mi njegove rieči nedopirahu do srca; jer silniji bijaše glas Božji. Tamni oblaci i gromovi naviestahu mi Božju srdjbu. Htjedoh da se pomolim Bogu, ali me napade njeka vrtoglavica i drhtavica srca. Strašna oluja srušila se za čas nad N—im. To bijaše za me sudnji dan. Nebo se razlilo, bura zavija, da stoji trešnja prozorah, a grom pali za gromom. Pričini mi se, da se sam pakao raztvara preda mnom. Takodjer i B—ec zašuti. Sjednem u kut — grieh lebdeći mi živo pred očima neda mi mira — ali na jednom groznim mrakom prosinu munja, udari svom silom grom i sve napuni sumpornom duhom. Taj me grom omami na polak. Pomislih, da mi je udario zadnji čas života, nehotice bacih se na koljena vapeć k Bogu; a šta je dalje bilo sa mnom, toga neznam."

„Mora da je mnogo prošlo vremena, dok sam se probudila od nesvjestice. Kad sam se opet dozvala i okriepila, opazih, da mi nije jošte umrieti, nu vendar nisam zaboravila, što sam odlučila u smrtnoj stisci. Prestala je kiša, vjetar se utišao, više nije ni grmilo, samo još daleko na zapadu sievnulo bi kad i kad, a visok jablan njekoliko korakah pod prozorom bio oklaštrio onaj strahoviti grom. To drvo opomenu me na strašnu pogibelj, iz koje me oslobodio sam Bog."

„Za duže vremena otvorilo mi se srce za pravu i toplu molitvu. Hvalila sam Bogu, što me je tako očevidno pomilovao i odlučila, da ću se spokoriti. Padoh na koljena pred nesretnoga zavoditelja, moleć za ime Božje, da se vrati sa mnom. Nehtjede me poslušati, već mi se počme ulagivati i bodriti me. Nepomože mu sve to ništa. On podivlja, izkara se na me ružno i ode iz sobe. Ostadoh sama. Molitva mi dade snage i utjehe. Još jednom povrnu se hudoba, još jednom pokuša sve, nebi-li meni izbio odluku iz glave, pak hvala Bogu i tada promaši. Svu noć nisam stisnula oka — svu noć sam molila."

„Sutra dan rano razidosmo se. On ode po svietu s mojim novcem, ja pako s praznom kesom kući. Nu začuh na putu, kako se je to kosnulo mojega muža i kakova mu se dogodila nesreća, pa da mene vas grad proklinje. To je zatvorilo za me kućna vrata, tim je moja sudbina riešena. Nastanih se dakle blizu grada, a kad je sviet na me ponješto bio zaboravio, preselih se u sam grad. Živjela sam do sada o težkom rádu. K tomu sam još bila težko oboljela. Oslabila posve, duga bolest pozobala mi svu imovinu do njekoliko prnjah. Pomirila sam se s Bogom, njemu se predala na volju te rada trpila sve muke poslane mi od njega za pokoru."

„Što sam sve pretrpila ovih godinah, nemogu izpripovjediti: samo toga netajim, da je sva nesreća moja posljedica mlačnosti, po kojoj se najprvo odmetnuh od vjere. Bog me je sam čuvao po svojoj milosti; jer malo je još trebalo, te bi bila pala u ponor. Gospodinova me je ruka uzdržala: to sam uvidjela, te zato moj život do sada bijaše mi učionom, kako moram činiti pokoru za grozovitu svoju pogrešku."

„Sada pako neželim si na tom svietu ništa više, nego da mi moj Bogomir od svega srca oprosti onako. kako mi je oprostio Bog; poslie ću rada umrieti. Vrativ se iz svieta činio je siromakom mnogo i mnogo dobra, i to mi je sladilo žalostne čase života. Mnogi put sam od radosti proplakala videć sama, kolike je siromake njegova ruka oslobodila, da nepogiboše od glada i drugoga zla. Pak ako budem osigurana, da mi je oprostio od srca, osladiti će mi i zadnji čas! Oh, koliko putah prošla sam po mrkloj studenoj noći izpred njegove kuće te gorkimi suzami kvasila put, kuda je prolazio dragi moj muž; koliko putah sam o pónoći klečala na pragu izgubljenoga svoga raja moleć se Bogu, neka se smiluje te mu omekša srce svojim blagoslovom, da mi oprosti. O! kažite mu to, častni otče, prosim Vas, te mu govorite za me. Istina, moj je prekršaj velik, grozovit, ali vendar manji, nego kako on misli; — nu moja bieda, moja žalost i ból nije manja!" —

Suze ju obliše, poče naricati te nemože dalje govoriti. I mene oblada tuga gledajuć, koliko trpi ta skrušena pokornica. Tješio sam ju i bodrio, da joj prošnja kod muža neće biti u tašte, nego da će ju sigurno uslišati. Ote rieči bijahu melem otvorenim ranam. „Dali se smiem nadati?" upita me nevoljnica takovim glasom, da mi je srce pucalo. „Oh dajte častni gospodine — govorite za me. Ali što je jučer vidio, to bi ga znalo odtudjiti. Kažite mu dakle još i to, da je njeka nedokučiva kôb ili Božja volja hotjela tako, ter je jučer nesretnoga B—ca dovela u moj stan. Išla sam s težkim srcem pod večer kući. Gospodja, kojoj sam bila donesla djelo, spremaše se baš na zabavu, pak neimaše časa, da mi plati njekoliko forintih; još danas išla bi bila po nje. Kada natrag, sretne me na putu opaki B—ec. Ja njega nebi bila prepoznala, ali on meni odmah progovori i zaprosi me, neka bi se smilovala te ga za ovu noć primila k sebi na konak. Kano prava utvora u ljudskoj prilici izgledaše taj nesretnjak. Već dva dana nije ništa bio okusio, a bez stana je i duže vremena bio, kako mi reče. Posliednju noć prenoćio je

pod prostim nebom. Meni uzavri krv, srdito se obrnuh od njega, ali na oči mi dojde sv. križ na crkvi, a u srcu mi se probudi glas: „Oprosti nam dúge naše, kako i mi opraštamo dužnikom našim!“ Dok bi okom trenuo, minu me srdjba. Uslišah dakle bezdušnika, koj mi je na svietu mir i sreću prevrnuo u crni pakao. A šta da učinim drugo? Nesretnjak bi sigurno bio poginuo na ulici. Čim je stupio u moj stan, onesviesti se te mnogo me je truda stalo, dok sam ga probudila. Dobra susjeda priteče mi u pomoć te ga metnusmo u postelju. Na brzu ruku svarim mu malo jušice, i ona ga ponješto okriepi. Druge si pomoći nisam znala, već pojdem na ulicu prosit — tada prvi put! Moj dragi muž bijaše prvi, koj mi dade milostinju za mojega zavoditelja na smrtnoj postelji. Bog nam se smilovao!“

Nevoljnica prestane govoriti, jer vidi se, da joj uspomena na nesretne dane težko vriedja srce. Lice joj zarudilo, a na srcu joj znatno odlahnulo. Od nje netrebalo mi ništa više čuti; utješim ju dakle te s krvavim srcem i suznima očima odem brže proskrbit joj, što treba. Nadjem joj drugi stan s potrebitim posobljem, pak pohitim odmah kušat, nebi-li ju odmah mogao i preseliti. Preselio sam ju sretno, u novi stan dovedem joj vješta liečnika, a on se dobro zauzeo za njezino zdravlje. Zamoli me, da joj dozovem i izpovjednika njezina, dozovem i njega, pak ju je pohadjao i on svaki dan.

Opraviv sve tako odem brže k mužu joj liečniku. Kano diete razplaka se blagi čovjek, kad sam mu pripovjedio, kakova tužna sudbina tare njegovu ženu. Oživi čovjek začuv, da mu žena nebijaše vlačuga nesramnoga B—ca, kojega tjeraše skoro po svem svietu. „Oh! kako rad bacio bih joj se pred noge!“ uzdahnuo bi od srca. „Ipak toga nemogu podnieti — nje ja više vidjeti nesmiem!“ U tom sam mu pravo dao; jer i liečnik reče, da bi lahko umrla, kad bi takova ugledala muža. Da pako opravljajuć posao medju liečnikom i njegovom ženom nisam zaboravio ni onu ubogu družinu, nebi mi trebalo ni spomenuti. Liečnik pomože milostivo i nju te izbavi sirotice oda zla. Sutra u jutro razstadoh se s njimi s neopisivim čuvstvom. Sva obitelj blagoslivljaše neznana dobročinitelja: bolestan otac plače od veselja, žena s djecom pala na koljena te moli zanj; jer jim učini više dobra, nego se i sam ja nadah. Plakao sam i veselio se s njimi skupa. Prije nego taj večer legoh spavat, promislih sve sgode od dana na dan i poćutih u sebi glas: „Taj čovjek nemože da umre u nevjeri!“

(Konac će sliediti.)

Dopis.

St. Iz Podravine. Stari je kršćanski običaj, da se po varoških i seoskih mjestih, osobito na križoputjih, podižu propela, ili kako u njekih stranah naše domovine kažu, križna dreva. To je slavodobitno znamenje kršćanske vjere, o kom je pisano: in hoc vinces. Putujući po kršćanskom svietu puno ćeš naći takovih znakovah, a kad do njih dodje pobožni kršćanin, skine šešir, i prekrstiv se nazove: Hvaljen Isus i Maria!

I po našoj domovini dobrani je broj križah na slavu Spasitelja podignutih; a neznam, je-li igdje više nego u našoj ravnoj Podravini. Ovdje u mjestih, tako rekuć u jednoj hrpi stojećih, naći ćeš da imade svaka ulica svoje propelo, ili kip na čast blažene Dieve Bogorodice, ili kojega svetca. Bolja kuća sáma si podigne propelo, i obveže se, da će ga u dobru redu uzdržavati.

Takov u Novigradu malen al srčan čin pobožnosti ovršismo na nedjelju presv. Trojstva. Došao je k nam preč. g. naslovni kanonik i podjašprišt gjurgjevački, narod se pri crkvi skupio, te smo u dosta velíkom obhodu 4 svećenika išli na glavno križoputje u mjestu, gdje je podignut nov križ. G. blagoslovnik dovršiv blagoslivljanje kratkim govorom prisutnomu puku razloži uzrok, zašto se propela podižu, i kakove su nam dužnosti prama znamenju spasenja. Kako dodjosmo, istim redom vratismo se pjevajući pobožne pjesme u župnu crkvu, gdje je sliedila velika misa s propoviedju.

Kad sam išao ovo njekoliko redakah napisati, treptila mi je pred očima glavna misao, da pohvalno spomenem pobožnost kršćenikah, koji iste pojedine ulice svojih miestah krase slavodobitnimi znamenji naše vjere; a podjedno da primietim, da imade u našoj domovini okolicah i miestah, gdje se vidi malo putnih križevah i kipovah; — a kako bi liepo bilo, kad bi i manja sela i bolje stojeće kuće hotjele se postarati, da bi njihova mjesta ili ulice resio križ!

Po Podravini i danas se pripovieda, kako je bivši pukovnik Čivić brinuo se za to, da na obćih drumovih postavi što moguće više križevah, a to mu na slavu služi, jer je dobro djelo tvorio. Ja uvidjam u takovih činih trostruku korist: 1. slavu Božju; 2. pobožni putnik poćuti polakčicu, kad zapazi znamenje onoga, koj je rekao: dodjite k meni svi, koji poslujete i obterećeni ste, ja ću vas okriepiti; 3. ako bi putem išao zločest čovjek, imajući opaku namjeru, kad bi znak Spasitelja i strogoga sudca opazio, možda bi mu se srce kosnulo, te bi odustao od nakanjenoga opakoga djela.

Viestnik.

Iz Zagreba. Presvietli gosp. biskup Ivan Kralj zaputio se u nedjelju u kotar petrinski, gdje će dieliti svetotajstvo potvrde, a u dojduću sriedu povratiti se u Zagreb.

— Franjo Hochegger, ravnatelj bečke akademičke gimnazije, izdao je nedavna predlog, kako bi valjalo preustrojiti dosadanje izpite zrelosti, o kom se u ovaj

par mnogo razpravlja po tako zvanih njemačko-slavjanskih pokrajinah. Njeki naš domaći školski vještak pretresa taj predlog u 11. br. „Domobrana“, te mu, kako kaže, sudi hrvatskim sudom ne kano da bi se taj predlog protezao i na zemlje ugarske krune, već radi saveza, u kom stoji naše školstvo sa školstvom ostalih austrijskih pokrajinah, pa zatim, jer se tu radi o Dalmaciji, koja je cjeloviti dio naše kraljevine. Iz toga hrvatskoga suda, koj presuditelju na čast služi, vadimo ono mjesto, koje govori o vjerouci.

„G. predložitelj hoće da se zadrže svi dosadanji izpitni predmeti; ali da se izključi vjerouka, i to iz toga razloga, što kod toga predmeta treba mnogo memorirati, što se od kandidatah zrelosti nemože tražiti, a to izključenje nimalo neškodi religiozno-moralnomu napredku mladeži.

„Ako smo dosada posve mirno slušali i uvaživali i predloge i razloge g. predložitelja, to sada postajemo bar nemirni, ter nam se vrlo na žao daje, što u Austriji može biti budi ravnatelj, budi nadzornik gimnazijski (jer i Wilhelm i drugi njeki podupiru taj predlog), koj smije s takovim predlogom na sviet izaći. Dakle one grčke i latinske tančine jezične, one bogoslovne poganske bajke, ona državna rimska okrutnost i lisičavost i grčka životna mekoputnost i razuzdanost jesu važniji predmeti od božanske vjere i ćudoredja kršćansko-katoličanskoga? Doista nikad nebih bio pomislio, da će gimnazijski učitelji tako visoko dignuti steg materializma, koj prieti, da zakvači sav rad svega čovječanstva. Vjera i s njom nerazdruživo skopčana ćudorednost ima biti svakomu čovjeku stvar prva, ter ju mora metati na najuzvišenije mjesto, a to su kod gimnazijalnoga učenika izpiti zrelosti. Gimnazije nisu sveučilišta, da se na njih razvijaju pretežno samo znanosti, već su one odhranjujući zavodi, kojim za glavni temelj ima služiti vjera i ćudoredje, a za držeće i kraseće stupove ostalo znanje. Dobro disciplinirana, bogoljubna i ćudoredna gimnazija sa shodnim znanjem veća je podpora državi, nego Bog zna kakovo znanje bez onih temeljah.

„Kako se neće umanjiti religioznost kod mladeži, ako ona vidi, da joj se vjerouka baca odanle, što je za nju najizvrstnije i najsvetačnije? Ako se zato ima izbaciti vjerouka, što se njom mnogo memorira, to valja izbaciti i povjest, koja se ni pomisliti neda bez silne pameti, pa kada ovu valjani učitelji tako prirede za izpit zrelosti, da se lahko može svladati, zašto nebi se to dalo učiniti s vjeroukom, kad bi i bilo mnogo za memoriranje. Mi u Hrvatskoj nemožemo ni pomisliti izpita, kojemu na čelu nije nauk vjere i ćudoredja.“

— Pišu novine, da se je u Ludbregu pod tielovskim obhodom dogodila velika nesreća, radi koje se isti obhod na brzu ruku morao svršiti. Porodi se u mjestu vatra, koja je više kućah popalila; medju njimi krov velikoga grada kneza Bathyanya i sve drvene sgrade oko župničke kuće. Kažu, da je vatra tim nastala, što su mužare nabijali piljevinom.

Iz Pešte. Zaslužni magjarski, katoličkim duhom pisani dnevnik „Idők Tanuja“ donosi obaviest o držanoj dne 25. Travnja t. g. sjednici mudroslovnoga, pravoslovnoga i povjestnoga odsjeka ugarske akademije znanostih, pak iz te obaviesti vadimo sljedeće: Uredni član August Greguš govoraše razpravu o „načelu napredka.“ Najprije pročita pismo Renanovo pisano njekomu njegovu prijatelju kemiku, gdje isti u savezu s prirodoslovnom znanošću razlaže napredak ljudskoga roda. — Pokle je govornik načela Condorcetova, Hegelova, Schellingova itd. o napredku naveo i podvrgao svojoj kritici, vrati se na Renana, koj u spomenutom pismu nastoji dokazati, da u prirodnih znanostih ima mnogo starija i prostranija poviest, nego je u tako zvanoj poviesti svieta. Tako se imenito iz geologije mogu razpoznati preobraze zemlje od njezina postanka. Astronomija ide još i dalje; ona nam tumači, kako je zemlja u sunčanom sistemu postala te nam podaje poviest sunčanoga sustava. Dalje još i od astronomije ide kemija, koja bi mogla razjasniti dogodjaje prije postanka sunca, te po takovu bi kemija dala poviest prve dobe svieta, naime tvoritbe molekulah. Napokon vodi nas dinamika na poviest atomnoga svieta, gdje neima nikakovih kemičkih svojstvah; uslied toga je dinamika najstarija znanost. — Po takovu postavlja Renan u poviesti svemira atomnu, molekularnu, sunčanu i planetarnu dobu. Poslie toga dolazi čovjek, i to najprije doba nesviestna, napokon doba sviestna si čovjeka. Ovaj slied i red dokazuje on vremenom pak nagonom za napredkom. Napredak to je najobćenitiji zakon svieta. — Dočim Renan iz poviesti do sada poznate izvodi zaključke za budućnost, stavlja pitanje: zar neće čovjek ili koje drugo razumno biće tajnu materije, zakone života, atoma odkriti? zar neće neizmjerna znanost proizvesti neizmjernu silu? Tada će samo jedna sila: znanost — duh vladati svietom; tada će i Bog (razumievajuć pod ovom riečju ukupni sviet) biti podpun; tako ide i Bog do savršenijega bivstvovanja, uslied toga nebitiše jošte toliko Bog, nego će tekar bitisati. — To je pojam posve vriedan Renana i njegove logike, a mi ga najprvo, držeć se vierno svoje zadaće referenta, bez svake primjetbe navodimo. Čitatelj medjuto može već sada izreći sud o tom. Samo još spominjemo ovdje, da govornik uz ovaj sustav nije pristao, nego pobijajuć ga razlagao samo, kako se s jedne strane razpada u atheizam, a s druge u pantheizam. On brani nauk samo individualnoga napredka. — Razprava je odobrena od akademije klikom: „Éljen!“ — Bijaše sbilja vrieme, da se ovaj francezki vjetrogonja osramoti i pred ugarskom akademijom; a bilo bi još dičnije za nju, kad bi ovoga mahnitca iz broja svojih članovah, s kojimi se on — s malenom iznimkom — nipošto uzporediti nemože, iz-

brisala. Iz onoga pisma vidi se, kamo on smjera. U obće bilo bi svjetovati državi, da na atheizam te izrode mu materializam, socializam, pantheizam itd. udari kaznu kano i na izdaju veličanstva. Doista izdaja veličanstva naprama atheizmu jest samo nedužna djetinja igra, kad se prosude grozovite posljedice, koje neobhodnom potrebom iz nje proizviru, a naš kratke pameti viek oli nemože oli neće da jih prosudi.

Iz Beča. Njeki težak bijaše na sudu, jer je na zlo rabio izpovied te prodavao na izpoviedi dobivene cedulje. Piskari bečkih novinah uhvatiše tu priliku, da pokažu mudrost, te obavieščujuć o tom slučaju čitatelje navedoše krivnju: da je naime okrivljen sbog uvrede katoličke crkve, a to, jer je na zlo rabio izpovied, „koja je dio oltarskoga sakramenta." Što se ovakova ludovjet čita u listu, koj je, kao „Morgenpost," u rukah Izraelovih sinovah, tomu se netrebamo ni čuditi; ali kad je ona i u „W. Ztgu.", to moramo reći, da je preveć. (W. K. Z.)

Iz Rima. Na blagdan Gospina naviештenja kako svake tako i ove godine dobilo je 818 ubogih djevojakah opremu ili miraz, a to iz pobožnih zakladah nosećih na godinu svotu od 25,530 rimskih škudah (oko 60,000 f. a. vr.). Dopisnik istoga neprijateljskoga crkvi lista „Indépendance belge" piše o tom ovako: „Na blagdan Marijina naviештenja obslužava se u crkvi toga imena svečanost, na koju inostranci malo paze, jer su jim takovom prigodom oči uprte samo na papu; to je djelitba opreme mladim djevojkam, priredjena od družtva „Annunziata". Mogao bi tkogod pomisliti, da je u gradu, kakov je Rim, gdje ima toliko svećenikah i redovnikah, neženstvo u velikoj časti. Ali nigdje se tako nepromiče ženitba, kano baš u Rimu. Kardinali, prelati, monsignori uzimlju svi samo udate ženske u službu. Hoće-li da obskrbe koju djevojku tim, da ju uzmu k sebi u službu, to ju nastoje prije udati za koga, pak onda uzmu i muža i ženu u službu. Da takovim suprugom dokažu, koliko su jim u milosti, dadu ova (prečastna) gospoda većinom u ženitbeni ugovor uvrstiti tu pogodbu, da će i oni skrbiti za uzgoj i živež djece. Sigurnó dalje se nemože doći u dobroti i darežljivosti, nego što su došli ovi monsignori." —

— Na 17. Travnja ili 3. nedj. po Uzkrsu izveze se sv. otac na posvetbu novoga žrtvenika u crkvi sv. Marije Veće. Poslie svečanosti obavljene u crkvi ode papa u sakristiju, i tudier se pročita odluka proglašenja za svetca po svoj Njemačkoj poznatoga isusovca o. Kanizija. O. general isusovački nacrta kratkim govorom okolnosti Njemačke, u kojih o. Kanizij življaše i poslovaše. Sv. otac reče takodjer govor u slavu otcu Kaniziju, pohvali u obće isusovačku družbu i neumorni jim trud za slavu Božju, podieli svim nazočnikom apoštolski blagoslov i pusti kaptol iste crkve i ostale na cjelov noge.

Iz Švajcarske. Savojske novine javljaju, da je papa biskupsku stolicu genevsku, koja je poslie reformacije prenešena u Annecy i Freiburg, s nova uzdigao te joj za novoga biskupa u Genevi izabrao poznata na daleko propovjednika Mermilloda.

Iz Francezke. U departementu gornje Loire bijaše mjeseca Travnja divna crkvena svečanost. Do 80,000 glavah bacilo se pred milostni kip naše Gospe u Puyu, da prosvjeduju proti bogohulstvu Renanovu te mole za Francezku. 80,000 dušah dodje od vlastita nagona pozdravit Mariju, bez ljage začetu, zakrilnicu Francezke. 80,000 hodočastnikah! Tolik je upravo broj odtisakah Renanove knjige razpačan po slobodnih zidarih u Francezkoj. Razvratne novine biesne od jada i mahnitaju, a parižki „Siècle", taj tobožnji vodja naprednjakah za slobodu zahtieva, da se crkveni provodi zataru.

Iz Carigrada. Katoličko pod upravom milosrdnih sestarah stojeće sirotište dobi nov dokaz, u kolikoj li je milosti taj zavod sultanu. Sefer-paša dobi nalog, da milosrdnicam predade na dar srebrnu spravu za kavu vriednu 2,040 fr.

Prečastni duh. stol nadbiskupije zagrebačke preporučuje svomu duhovničtvu u Pragu od god. 1862. obstojeće „družtvo sv. Prokopa." Ovomu je družtvu zadaća izdavanje bogoslovnih knjigah u českom, ali i inoslavenskih jezicih. Godine 1863. u 37. broju ovoga lista razložismo potanko svrhu i djelokrug družtva sv. Prokopa, a naznačismo i uvjete, pod kojimi je moći postati učestnikom toga družtva, kamo upućujemo one, kojim je stalo do pobliže obaviesti o rečenom družtvu.

— Po nalogu istoga prečast. duh. stola javljamo, da će u Trnavi izaći mjeseca Listopada o. g. u drugom izdanju hvaljena latinska molitvena knjiga: „Adjutorium nostrum in nomine Domine; seu selecta pietatis exercitia." Tiskat će se na velin-papiru, obsizat će najmanje 42 tabaka u 8-i. a dodat će joj se više liepih mjedoreznih slikah. Predplata iznosi 2 for., a knjigarska ciena biti će joj 2 f. 50 nč. Predplatnina ima se najkasnije do sredine tek. mjeseca Lipnja poslati g. Janku Graeffelu, svećeniku i učitelju u Trnavu.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su župnici:

G. Janko Heimb, upravljatelj župe u Krajskoj Vesi, tamo.

„ Josip Mikulić, kapelan u Petrini, u Lonji.

Premješten je duh. pomoćnik:

G. Janko Turk iz Prišlina u Topolovac.

Pošto su dotične vlasti posliednji izborni čin župnika koprivničkoga kao nezakonit ukinule, razpisuje prečast. duh. stol iz sjednice od 27. Svibnja pod br. 1133. novi natječaj za župu grada Koprivnice.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 23. U ČETVRTAK 9. LIPNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

O kršćanskom uzgoju djece.

Od Iv. Krst. K.

(Dalje.)

II. Crkva.

Uz nabožnu majku i obitelj razvija se u djetetu potreba za višim ugledom. Tu potrebu, koja diete kasnije vodi stazom istine, stazom, na kojoj niče, lista, cvate i rodi prava nabožnost, donosi sa sobom u sviet. U tom obziru djeluje crkva s porodicom posve suglasno, te u sebi najuže sjedinjuje priuku, primjer i pouku.

Silna moć, kojom crkva u uzgoju djeluje, ukazuje se ponajbolje u obilju primjerah, neima bo granica, neima dobe, neima spola, kojemu nebi mogla predočiti primjeren uzor svetosti.

Sudcem predočuje sv. Gordijana, pravnikom Fulgencija, liečnikom Cyra, vješačem Viktora, voznikom Fiakera, *) trgovcem Gvida, zlatarom Floru, srebrnarom Andronika, kovačem Dunstana, čižmarom Krišpina, kožarom Adrijana, tkalcem Onofrija, mlinarom Vilhelma, krčmarom Genuana, konobarom Gvalfunda, pastirom Leonarda, kravarom Alderika, poljodjelcem Izidora, slugam Onezima, služavkam Blandinu, djevojčicam Agnesu, mladeži Stanka i Alojzija. — Nadalje i onomu stališu, koj za vremenitu plaću svoju i tudju krvcu prolieva, koj je tvrd i leden kao željezo, kojim je odjeven; silan i žestok kao vatra, kojom je oružan; ohol i ponosit kano vjetar, koj ga vijuć se iz bojnih trubaljah i bubnjevah na boj junački pozivlje — i ovomu, velim, stališu nabraja iz njegove sredine uzore svetosti: Konštantina i Evstakija generale, Antioka maršala, Marcela satnika, Juliana zastavnika, tisućine prostakah. — Napokon — mimoišav mnoge — učiteljem stavlja pred oči sv. Vicencia od Paule i Josipa Kalazanca, obitelji pako kao podpuni uzor sv. Josipa, Mariju i Isusa. Sve ipak, štogod ženi imade sjati kroz sve stupnje, počam od kolievke pa do groba, odsieva se u Dievi Mariji.

*) Svietu je ovo ime za šalu, a njekim i za ruglo. No gle! koli je čista izvora!

Da se čovjek već kano diete može uz ove primjere poput rozgve penjati napram vječnomu životu, daje mu crkva ne samo na sv. krstu kao kakav zapis (amajliju, talisman) ime kojega svetca, nego mu tečajem godine ceo niz svetih u svojih svetkovinah nabraja i predočuje.

Djeci marljivoj za nagradu daje po starodavnom i hvale vriednom običaju slike svetih, gdje nagradiv marljivost pruža u ruke uz plaću i znak, koj pokazuje višju stazu, te ga vabi k višemu zvanju. Pa kad se uz to djeci bilo od učiteljah, bilo od roditeljah pripoviedaju životopisi svetih — koli povoljni su za uho, koli ugodni za srce!

Ako se čovjek kakova posla kroz duže vremena svojski drži, te uzanj s ljubavju prianja, utisne mu se izvana njeki biljeg, po kojem se namah pogoditi dade, čim se bavi. Tako i pokrajine, u kojih je zavladao pravi kršćanski duh, navuku na se neoboriv biljeg, po kojem ćeš odmah spoznati, da u njih vlada Krst, da se u njih čuje glas s gora: „Svuci obuću, jer mjesto, gdje stojiš, je sveto“. Kud god svrneš okom, svuda vidiš po takovih mjestih izpod gustosjena drveća, na otvorenih poljanah, povišenih humcih, reći bi i po nepristupnih planinah smještena propela, slike bogorodice i svetih; vidiš razasute poput bielih labudovah crkve i kapelice. Pa ako želiš u neznanih ti krajevih vidjeti najljepše vidike — najkrasnije točke, uzpni se samo do tih kršćanskih znakovah, pa ćeš se osvjedočiti, da jih je duh crkve upravo onamo smjestio, gdje se narav u najdivnijih prizorih kruži.

Koliko putah se nesluči putniku, da se — putujać po stranih zemljah — namjeri na mjesto, koje ga u duhu netom prenese u mladjahna lieta, i sjeti, kako je, bivši još pod okriljem otca i majke, na sličnom mjestu mnogi put odpočivao, motreć naivno obližnju sliku, štono se kao posrednik uzdigla iznad poljanah, moleć nebo za obilan blagoslov. Pastirče u rukuh tudjega gospodara zadubljeno pokraj stada svoga, čim smotri iz daleka na zvoniku častni krst, odmah se prene, te sjeti otčinskoga praga, svoje crkve, riečih majčinih, opomenah i poukah učiteljevih, raznih svetkovinah itd.; a u duši mu zatutnji glas zvona, kako je nedjeljom i svetkom sakupljao pravovierne na molitvu i žrtvu. Uz takove misli prieči se mnoga opaka nakana, a radjaju bolje spasonosnije odluke. — Tako evo crkva kao prava uzgojiteljica, koja umije vazda pravu stazu pogoditi, prati čovjeka, i uviek opominje — ma se i nečule rieči — načinom dušoslovnim.

Uzgoj ima biti prema naravi i zoran. A gle! crkva nam upravo u tom prednjači. Najdublji smisao spaja s vanjskimi vidivimi znakovi, te pod simboličkimi čini predstavlja najvažnije i najspasonosnije nauke. Nagon, kojim radimo i nasljedujemo, uzme si crkva za dobe u svoju službu, te znajuć sklonost mladjahne duše na sve, što je čudnovato, zasiti oba u toj mjeri, da imadu dovoljne hrane za ceo svoj kasniji život.

Što je najplemenitijega, najuzvišenijega i najljepšega, predstavlja crkva mladeži za rana, samo da prihvati čvrst korien, te joj bude danas sutra vodja i branitelj u svem, što je na ovom svietu ništetno i zamamno. Ona vodi djecu u krug odraslih kršćanah, da se po njihovu primjeru potaknu na dobro. Ona jim predočuje svoje obrede, da si je motreć jih upile u srce i um.

Crkva teži za vjerom, koja pronikne svega čovjeka, te se s njegovim nutarnjim bićem sraste u jedno. S toga ju pravom ide ime uzgojiteljice, koja svoj djelokrug začimlje s najnježnijom dobom.

Moć crkve u uzgoju opaža se najbolje u tom, što već djecu znade priučiti, da s veseljem prisustvuju službi Božjoj. Odtale s vremenom nastaje njeka nužda, s koje odrasao čovjek, ma i nevaljan kršćanin bio, ipak se k svetkom uredi i u crkvu ide; jer ga srce, tomu od mlada naviklo, nuka i vuče.

Da sve ovo dobro ocienimo, smjestimo se u mladjahnu dušu djeteta. Koliku privlačnu moć neima zanj i prosta oderana crkvica na selu! Stiene njezine, ma i popucale, nose na sebi znakove, na kojih mu se predočuje vjera. Crtice iz biblićke povjesti o porodu Spasiteljevu, njegovih čudesih i smrti, štono mu jih pripoviedao učitelj, ili čuo kod kuće, vidi ovdje u slikah, po kojih ono, što je njekoč čuo, u njem u tili čas oživi. Crkva dakle nije osamljena, niti se neima isolirati od učione i doma; jerbo su sve tri u neprekidnoj svezi, koju dobar uzgojitelj nikad s oka nepušća. Čemu se diete s početka samo čudilo, i u tom čudu nasljedovalo, to mu s vremenom u crkvenom životu postaje razumljivo, jasno i samosviestno. Što je prije u njem tinjalo, sad je već jasan plamen. Ovdje je uzrok, zašto crkva hoće, da i djeca za vrieme službe Božje sudjeluju, a neprisustvuju samo kao niemi svjedoci: s obćinom pjevaju i odgovaraju, klecaju i ustaju, kad i stariji; kod mnogih svečanostih nose sviećice, zastavu oli križ. Pa kolika je to nagrada za marljivo i dobro diete, kolika ponuka, da se pobožno i čedno vlada, kolika radost i ponos za majku, vidiv si čedo toli odlikovano! Gdje uzgojitelj ovakova sredstva, štono mu jih pruža crkva, neće oli nezna upotriebiti, tamo zaista neima razbora, neima ljubavi, neima žrtve ni za diete, ni za kršćansko odhranjenje. Kolikim se svetim ponosom diete neuzdiže nad inom djecom, kad se može sa svećenikom uz stube popeti do žrtvenika Gospodnjega, te mu na očigled ciele obćine kod službe Božje dvoriti! Premjesti se čitatelju duhom u tu dobu svoga života, pa ćeš ju ozvati zlatnom.

Tako crkva upotrebljuje sve, da diete za dobe za se predobije. S toga nije ni čudo, što tako uzgojena djeca crkvu ljube i rado polaze; samo ako roditelji, učitelji i duhovni pastiri svojim primjerom protivno neslove.

Gdje je obitelj tako rekuć kroja crkvenoga, duha pako kršćanskoga, tu će se i lahkim poslom upiti i duh crkve. Ali gdje se goji samo nazovi-kršćanstvo, u kojem neimaš ni positivne osnove ni historičkoga temelja, tudier se neće kriepost, sloboda, ćudorednost, ljubav iskrnjega itd. pored najkrasnijih govorah, ma jih dan na dan slušao, nikada razviti u pravi nabožni život.

Da čujemo, kako još crkva djeluje na uzgoj djeteta.

Uredila je život obiteljski tako, da primjer i priuka postojano djeluju na diete. Dočim n. p. nalaže, da se i maleni označuju znamenjem sv. križa, zasadjuje jim u mladjahno neizkvareno srce počitanje napram drvetu života i prave slobode; a kad zahtieva, da se u stanovito doba dana posao prekine i Bog moli, priuča diete, da okom svrne gore, i pomisli, da je iznad nas njeka viša nevidiva moć. Prodješ-li kojim selom ravne Podravine u večerno doba, kad je izza dnevne žege stalo duvati ublažujuće povjetarce, pa ćeš čuti silnu viku, vrevu i trku. Djeca skaču — igre proizvadjaju, a starci pred kućom sjede — vode

razgovore. Netom zazvoni „Zdrava Marija" — sve umukne, poustane i moli pozdrav Gospi. Dà po njekih mjestih nakon pozdravljenja djeca se imadu odmah s ulice pobrati i spremiti na počinak, da nevide mnogu spačku, a nečuju mnogu neslanu ludoriju. Pa to je sve upliv? — uzgojiteljice crkve.

Što se tiče duševne boli, kad je čovjek sakrivio, znade ju crkva ponajbolje, te je i u tom od oka pogodila. Znade ona dobro, kako djetetu odlahne, kad si pogrešku odkrije otcu ili majci. Znade ona dobro, kako krivnja strašno tišti srce, koli težko muče misli, dok se neočituje, i nestigne presretan: „oprošćeno je!" S toga i u tom pomaže, pušćajuć i djecu k svetotajstvu pokore. Spasonosan i važan običaj, jer se tada djeca priučaju na izpitivanje sviesti svoje, poniženje i priznanje kao bitne uvjete, po kojih Bog daje milost, oprašća i briše s griehom vječnu kazan. Što više? Djeca si po tom pribave za ceo svoj život smjer, na kojem se osniva buduće djelovanje crkve i običaj tvoriti svako dobro jedino poradi Gospoda; i to:

Uviek tamo, tako i tada — gdje je njega volja, kako i kada.

Važni ovi pojmovi o griehu, krivnji i pomirenju imadu samo u crkvi pravi temelj — temelj, koj se neda krnjati, ili izvinjati, ko što bi to rada naša volja. Uz ove reda se nauk o milosti opravdajućoj, s kojom se kao duša s tielom spaja dvoje: priznanje i očitovanje.

Kod uzgoja pomaže i podupire crkvu okolnost, što nije učeći prisiljena postupati negativno oli se polemikom boriti, ko što to rade ostale sljedbe. Budući osnovana na povjesti te osvjedočena, da je prava, prvobitna, nepromjenljiva i neoboriva, to joj kod obuke nije od potrebe drugom stazom udariti van pozitivnom. — Kao što se u dobro uredjenom hramu, sagradjenom po umnoj osnovi, kamen o kamen iz nutra i iz vana diže, reda i spaja: tako je i u nauku crkve; zato joj nije od potrebe odmah u početku pretvarati ga u bogoslovne razpre, te mu grabiti mir i ljubav, po kojih se medju ograde djetinjega srca spušća. Tek kad je sgrada svršena, nauk složen u cjelost, a diete okriepljeno tielom Gospodnjim stupilo u broj odraslih, tek tada dodje red na ogradu, da se njom sve od sgrade odstrani i odbije, što bi moglo nahuditi pojedincu, ali ni najmanje cjelokupnomu ustroju. Zaplesti čedo u razne bogoslovne prepirke i mnienja nebi značilo odgovarati duhu djetinjemu; jer bi se tada vjera pretvarala u suhoparno umstvovanje, te ciela nauka gubila oplodjujuću toplinu, koja udaljena od dvojbe, mlakosti i nevjere srca do siede starosti prati i ogrieva rodeć obilnim rodom.

Crkva je uzgojiteljica, a ne cjepidlaka — pedant, koj samo propovieda, pa opet propovieda, kojemu jedino znanje pred očima trepti, pa s toga nikad drugo netraži, nego uči te uči. Ne — crkva hoće mladež i razveseliti, te umije veselo s poučnim sjediniti. Ovamo spadaju svečani prohodi (procesije), u kojih se pridružuju djevojčice nakićene vienci. Ovamo se broje jaslice, božje drvce (božićnjak), zviezda triuh kraljah, pisanice itd. Pa ako gdjegod koja sljedba imade takovih za omladinu veselih sgodah a punih duha, to jih je uzela od crkve katoličke. Da su ta djetinska veselja puna duha, te sadržavaju dosta poučna, budi za primjer božje drvce. U njem nam se predstavlja rajsko drvo; ali ne drvo znanja dobra i zla, no drvo života, drvo nepromjenljivo i vazda zeleno. U sviećicah, kojimi ga kitimo, odsieva Isukrst svjetlost svieta. Razni darovi, medju kojimi nesmije jabuka puna značenja manjkati, što no jih po njem vjesimo, sjećaju nas raznih dobročinstvah i obećanjah, koja će onim u dio pasti, koji su si za vodju izabrali luč betlehemskih jaslicah. Drvce ovako izkićeno upali se i smjesti u sobu, gdje su djeca, a ne starci, jer u djece imadeš nedužna i neskvarena srca, u kojih svako zrnce života obećaje plod. — Oduzmeš-li običajem crkve i njezinim svetkovinam smisao i duh simbolički, pretvoriti će se u običaje i svetkovine, kakovih si je dosta sviet izumio, da si na njih svoja osjetila i strasti pase . . . . i ništa više. — Gdje je tako, tu je sve, štogod se učilo i pripoviedalo, pûka logomakija. A takovi uzgojitelji nisu ino, no svjetlost, štono se iznad sagnjilih trupinah diže, ali negrije. Imadu vodju, a nesliede ga. Pruža jim se hrana, pa neće zagristi. —

Nakon crkve ide red na učionu, no tudier netreba misliti, da zato crkvin upliv prestaje.

(Ostatak će sliediti.)

Nevjera gotova nesreća.

(Polag dnevnika njekoga svećenika češki napisà Vaclav Štulc.)

(Konac.)

Sutra u jutro odmah poslie sv. mise obrnem ravno u k—u ulicu, gdje je prebivala bolestna liečnikova žena. Na prvi pogled opazim, da joj je bolje. Pohadjao sam i njezina muža, koliko mi je dopušćalo vrieme i okolnosti. Liečnik se do mala pomogao i oporavio; nu žena mu poče vidno slabiti. Liečnik njezin izgubi svaku nadu. Tako proteče četrnaest danah. Ali njekoga dana doteče k meni bolestničina paziteljica kano bez duše, te mi kaže, da je već na samrti. Nevoljnica moli dakle liepo još za zadnji put, jer bi rada govorila sa mnom.

Potečem dakle k njoj, pak sbilja, malo bijaše života u njoj. Sveti mir, što joj ga opazih na obrazu, neda se opisati. Ravno preda mnom bio je od nje odišao svećenik providiv ju sv. otajstvi. To je ubogoj duši dalo utjehu, radost i snagu u muci. Po mnogoljetnoj oštroj pokori došao je i njezinim mukam kraj, i nebo joj se već otvaralo.

„Poslala sam po Vas, častni otče!“ reče mi slabim glasom, a još tako sladkim posmjehom, da toga neću zaboraviti, dokle budem živ. „Poslala sam po Vas; — ta prije nego umrem moram Vam se zahvaliti na velikoj izkazanoj mi dobroti. A prosim Vas, kažite još i mojemu Bogomiru, da ću nanj misliti do posliednjega uzdaha, a u vječnosti moliti za njegovu dušu.“ „Nebiste-li ga hotjela još jedan put vidjeti?“ upitam ju. Lagano rumenilo razlije se njoj po licu na ove besjede, a jasno joj se oko zaiskri. — „Oh! to bi za me bila prevelika sreća! Toga doista nisam vriedna; ali bi umrla kamo laglje, kad bih iz njegovih milih ustiuh čula sladke besjede: „Oprostio sam ti!“ —

Sada hajd brže! Oprostim se s njom, bacim se u kola prevoznikova, te mu rečem, neka goni, što brže može, k doktoru K—omu. Na sreću bijaše doktor doma. „Predragi prijatelju! vašoj ubogoj ženi bije zadnji čas — umire!“ to su moje besjede odmah na ulazku. — „Umire? — Što ću joj ja? Ja je vidjeti nemogu — vidjeti nesmiem!“ — To bijaše njegov čudan odgovor. — Meni nije gledati na rieč, već mi je udariti na srce i ćut, te zato pripovjedim mu, što sam govorio s umirajućom. Suze mu se zacakliše u očiuh. Tad sam jur znao, da ću ga nagovoriti. „Mili gospodine!“ progovorim ja, „znam, da zadnje prošnje nećete odbiti svojoj ženi — pravoj pokornici. Jedina je njoj želja vidjeti još jednom Vas i čuti iz milih joj Vaših ustiuh: „Oprostio sam ti!“ —

Na to se liečnik vrgne ma mehkužu, oči zastre rukama i stane težko uzdihavati. Vidjeti je na njem, kako težak boj bije sa srcem, nu do mala se dozove. Primi me za rame veleć: „Pravo imate! — Moram k njoj! Moja Janjica umire! Prosi me, a zašto je nebih uslišao? Idimo, hajd brže, dokle još žive.“ Jedva doreče, već smo na putu. Kola su nas čekala pred kućom — te za čas bijasmo na mjestu. Po liečnikovoj želji podjoh i ja s njim k umirajućoj. Što sam tom prigodom vidio, neda mi se ni izreći ni opisati. To bijaše prizor, kakovu bi se veselili i sami nebešćani! Muž — nadjena žena — srce mu skače u prsiuh stojeć uz ubogu mučenicu! „Bogomire!“ progovori prvlje ona slabim glasom, „je-li mi opraštaš — — ne?“

„Negovori, draga; negovori mi tako! ja sam kriv svoj tvojoj nesreći. Ti meni daj oprosti! Ja sam već oprostio — zaboravio!“

Te rieči bijahu bolestnici kano glas s neba. Oči upre u muža, a iz toga — zadnjega pogleda zasinu hvala i vruća ljubav. — Nebeski mir razli joj se po licu, jasne oči prevrne — dahne — duša joj uzleti pred priestol Božji. Liečnik udari u plač kano malo diete. Dosta me je truda stalo, dok sam ga utješio. Treći dan bijaše pokop. Nesretni muž i ja bijasmo joj jedini sprovodnici. Njega je žalost čisto bila svladala, ja pako zamislio se promišljavajuć, kako su čudnovate odluke gospodnje.

Nu Božje djelo nebijaše još gotovo.

Drugi dan poslie pokopa dotrča k meni liečnikov sluga zasopljen, neka brže idem s njim. „Gospodin, jao si ga nam, bio je sinoć odišao od kuće, a danas donesoše ga onesvieštena i svega u znoju.“

Strah me proleti. Nepočasih ni časka, već odmah pohitih k njemu. Čudne misli zavrtiše mi se po glavi. Hvala Bogu, nebje ono, česa sam se bio pobojao — da si je liečnik hotio prekinuti život. Nevoljnik ležaše na postelji blied kano krpa, a do zla nemiran.

„Premili moj gospodine!“ progovori on, „uradio sam nepametno. Sinoć kasno napade me stiska oko srca. Mislio sam na ubogu si ženu; to me je mučilo. Nedade mi u sobi ostati: glava mi planula od vatre, te moradoh izići njekamo van. Hodio sam ovamo onamo po ulicah, a na koncu dojdem do kućnih vratah. Gonilo me nješto s mjesta — hajd na groblje, te prije nego sam se razabrao, nadjoh se na grobu svoje Janjice. Padnem na koljena, iz očiuh cure mi krupne suze; poljubim grob, ali kad pred sobom opazih svoju milu ženu. Kano mlåda stoji preda mnom, nedužna i u svoj krasoti svojoj. Ćutim, što sam izgubio. Zatim ju opet vidim nevoljnu, kako se tužna pokori mukom i stradnjom: srce mi puca; a opet mi se pričinja, kano da mi se naklanja i posmješkuje. Nisam prije hotio vjerovati, da je duša neumrla, da je nebo, da je Bog; a sada mi se vjera vratila u srce, neprotivim se ja njoj više. Što dalje to jačim vrelom lievahu mi se suze, i poslie mnogo godinah počeh se moliti na tom grobu Bogu: da mi dade pomoći i navede me na put za mojom Janjicom. — Što se dalje dogodi sa mnom, toga neznam. To znam, da me je bila obladala nesvjestica. Sutradan u jutro ležah na grobu vas mokar i bez sviesti; takova me nadje grobar. Na Vas, predragi prijatelju! zanašam se sada do kraja. Vi ste svećenik — Vi služite Bogu, u kojega sam počeo vjerovati; Vi mi pomozite!“ —

Što mi je ikada moglo biti milije, nego ove besjede? S prevelikom radošću obećah mu, da ću mu učiniti sve, što budem mogao. „Ostanite, dragi gospodine, kod te dobre volje“ — reknem mu još, pak ako Bog dá, obrnuti će se ta Vaša nesreća na dobro i sreću.“

„Toga se već neću dočekati na ovom svietu — za to je jur prekasno,“ odgovori on. „Moja tjelesna snaga propala je. Veseo ću biti, ako mi samo još duh bude za posao, što me čeka.“

„Nebojte se, dragi gospodine! Zaufajte se u Boga; molite — a pomoć Vam je s neba zaufana.“

„Tako i jest, u njega se ufam; ta vidim i ćutim, kako je milosrdan", odgovori tronut. Glas mu se je potresao, a stiskao je meni ruku kano stari prijatelj. „Sretno, sretno! Samo Vam to još imam kazati, da sam po svojoj nevjeri i nemarnosti imao malo sreće, a poćutio skroz nikakova veselja. Već ista pomisao na nju ogorčavala mi je život; porad nje nisam imao nikakove utjehe — niti u nesreći niti u tegobah; ona mi je uzela svaku podporu u muci. Otče! molite za me i za malo dojdite opet k meni!" —

Srdce mi se razigra poslie ovoga razgovora s liečnikom i razstanka, jer se očito pokaza desnica Božja. „Puti su gospodnji čudnovati!" rekoh sam sobom slaveć njegovu milost, koja je izgubljena sina tako mudro dovela na pravi put. Molio sam za njega od srca, sa mnom je molio velik broj siromakah i sirotah pomilovanih i utješenih njegovom milostivom rukom; molitva pako zahvalnih srdacah, molitva za dobročinitelja mnogo može kod Boga.

Pobojah se, da bi se iz onoga čudnoga hoda po noći moglo zaleći kakovo zlo; pak i sbilja, liečnika uhvati ljuta groznica. Prošla su tomu i tri tjedna prije, nego prestade buncati, što je u toj bolesti doista opasno. To se je očito znalo, da mu je pred očima zlotvor, krivac njegove nesreće; plazio bi mu okolo kreveta kano sablazan. Još me i sada prodju trnci, sjetiv se, kako ga je proklinjao, makar je i ležao već u grobu. Spočitavao mu je svaki smieh zlobni, kojim pokojnici podkopa vjeru, sve dosjetke, kojimi ju je odvraćao od Boga; spočitavao mu je svako zlo, na koje kada zavede njega sama i sve, čim mu otrova sreću tiha života; proklinjao, zašto ga liši vjere i pobožne žene. Divlji smieh mienjao bi se s milim jaukom. Lamao bi ruke uz groznu viku otresajuć se, da odtjera smrt od sebe. „Jošte nesmiem umrieti!" vapio bi i uzdihavao. „Prije se moram s Bogom narediti!" —

I sbilja neumre. Budući sam milostiv steče milost i u Gospodina. Bog usliša molitvu nevoljnikah na zemlji i spokorene mu žene u vječnosti. Opasna bolest pozalila se, trapavica mu se ulegla u noge i ruke; jer onu noć bio je do zla prozebao na groblju. Dugo nemogaše iz sobe. Trpljaše bóli mirno i voljno hvaleć Bogu, da mu je pamet ostala zdrava. Od sada bavio bi se uviek samo naukom Božjim, promišljavao i razgovarao se o Bogu, čitao sv. pismo i molio. Blago i milostivo ljudem srce bivaše mu sve boljma milo i sklono na svako dobro. Neda se opisati moje veselje, videć, kako pobožno moli; na njem bijaše očita Božja milost. Svaki je dan bolje uvidjao istine sv. vjere te od dana na dan većma mu se umirivalo srce. Uvidje, kako je sveta vjera Isusova, kako jedna istina izvire iz druge. Čudio bi se sam sebi, kako toga nije uvidio prije, te gorko žalio, što onako dugo bijaše zasliepljen. Tako minu njekoliko tjedanah, a Isusov nauk postade mu izvorom i jamstvom svete istine: nevjerac liečnik postade vjeran kršćanin.

Ali još nas čekaše jedan posao. Kako reče, bijaše od poroda protestant. Uzpored, kako mu je u srcu rasla vjera, tako su mu plazile van žive zmije, ružne klevete na katoličku crkvu, što jih proti njoj trubi vas nekatolički sviet. To sam ja bio previdio, pak se nisam ni prestrašio. On očitova meni sve iskreno; a ja njemu neružeć nijedne sljedbe naprosto razjasnih članke sv. vjere, te dokazah, kako zlobno krivovjerci izopačuju pravi smisao njihov. Sam i bez mene uvidje, kako se izreke sv. pisma slažu s razumom, da tako rekuć jedna iz druge moraju izvirati. Crkveni obredi, kojimi ona svaku svoju službu posvećuje i potvrdjuje, nebijahu mu više nipošto niti igrarija niti sljeparija, kako prije mišljaše; po njih uvidje on, kako je crkva poučna i skrbna mati. Zemlja, nebo, vrieme i vječnost, sve to ukaza se njemu u drugačijoj prilici, te njegov duh približavaše se svakim danom k izvoru svake istine. Ja sam ga samo podupirao u tom — a Bog sam zvao je k sebi blagu njegovu dušu.

Bijaše na sam blagdan uznosa blažene Gospe u nebo, kadno došav k njemu opazih, da je neobično zanešen. Do mala saznadoh, zašto. „Duhovni otče!" reče, „i ja sam odabrao bolju stran: ja bih se rad pokatoličio! Ufam se, da će me crkva primiti za sina; ta apoštol reče, da je ona tvrdja i stup istine. Mnogi put sam se u životu ogriešio proti njoj, — pa Gospodin me je pomilovao — njegova crkva neodbija skrušena griešnika — je-li, da ne?"

Što-li mu odgovorih, što-li poćutih, može svatko sam pogoditi. Učini mi se, kano da se nebo otvara preda mnom; od angjeoskoga veselja opojila mi se duša. Dadoh mu na volju rok, kada hoće položiti vjeroizpovied.

„Kad mi još i to dopuštate, rad bih, da bude javno" — reče on. „Ustajao sam proti Isusu, ružio sam njegovu crkvu očito — neka dakle znade sviet, da mi se je smilovao Gospodin, da sam se odrekao grieha. Za drugo skrbite sám, što mi i kada valja učiniti."

Kazah mu, što ja mislim, i obećah, da ću ga svaki dan pripravljati za taj važni čas. — Na dan sv. Augustina bijaše u nas godišnjica crkvene posvetbe. Crkva bijaše puna kano na blagdan. Obraćenje liečnika razveselilo svaku dušu. Svatko htjede vidjeti i čuti, kako on izpovieda sv. vjeru. Sve je plakalo i hvalilo njega.

Ali ta radost nepostoja za dugo. Dobri pokornik bio je dozrio za nebesku domovinu poslie tolikih patnjah tužna si života. Poslie obraćenja bio je dobrano ozdravio i prionuo svom snagom na svako dobro; nu sunce života nagnu mu na zapad. Njekoga hladna listopadskoga večera idući od bolestnika kući prozebe — leže i više neustade. Poćuti, da mu je blizo smrt; ali se on od nje nepreplaši. Uredi svoje stvari, napiše oporuku i uprosi mene, da ga dojdem providjet sv.

tajnami. — Bijaše dan sv. Andrije, kad mu donesoh sv. poputbinu. Nebrojna hrpa sprovede me do njegove kuće, svako se oko zasuzilo a srce razcvililo, što će jim smrt ugrabiti neumorna ljudomila. U taj sveti čas preobrnula se njegova kuća u crkvu — na dvorištu moljaše zahvalno ljudstvo, a gore srce Bogu odanoga i posvećenoga pokornika bijaše živ žrtvenik Spasitelju. Sveta vjera ulila mu u srce mir i blaženstvo, a lice mu se razžarilo od pribitnosti Boga. Spokoreno, mirno i voljno trpljaše bóli, dok mu angjeo nezatisnu oči — usnu smrtni san kano bogumio pravednik. Klečeć uz mrtvački odar moljaše tiho ·plačuć sabrano ljudstvo. „Hvala tebi Spasitelju! koj si me pomilovao te sam se pokatoličio — i umirem s tobom. — Gospodine! tebi preporučam dušu! Isuse smiluj mi se!“ — to mu bijahu zadnje rieči. Njegova smrt i pokop ucvili cieli grad. Tisuće i tisuće ljudstva sprovedoše ga do groba; a tisuće žalile su pokojnika, obćega dobročinitelja. Oporuka njegova bijaše vienac ljubavi — grobni napis potvrdi njegovu vjeru. Od ranoga proljeća do mrtve zime nije njegov grob nikada pust; mjesto vlastite djece moli na njem odraslo ljudstvo slaveć muža, kojega ljubav dovede iz guštare mrkle na pravo svjetlo i vječnu sreću, te koj niti poslie smrti neprestade dobro činiti braći u potrebi.

Dopisi.

A. S. Iz Novske dne 1. Lipnja. Ako kada, a to sigurno u ovo naše doba crkvi katoličkoj potrebita je milost utješitelja Duha sv., da zavod ovi toli dragocjenom krvlju utemeljen na spas plemena ljudskoga štiti, rukovodi i brani. Zmija bo ona stara, koje otrov praroditelje naše liši baštinstva nebeskoga, a u bezdno nevolje strmoglavi, i sada oholo diže glavu svoju, te riga jed, da srca ljudska truje, te tako podkapa temelje zavoda, koga blaga ruka Spasitelja našega utemelji. — Čitateljem velecienjenoga ovoga lista dakako znani su silni napadaji neprijateljski, te kako se prietnje, političke spletke i otrovni spisi rabe, da se postigne svrha. — Čovjek, misleći o ovih neprijateljskih napadajih, nemože pravo dohvatiti, je-li tuj više pakost srca ili neznanstvo i nepoznanje stvari udioničtvuje? — jerbo pisci, kakovi su „Žitja Isusova“ i „Prokletnika“, pokazuju i jedno i drugo. Pakost srca prepuštam suditi onomu, koj je postavljen sudac živim i mrtvim; — ali o neznanju njekoliko riečih prosboriti ću. — Pisac „žitja Isusova“ a i ini ovomu slični veoma se varaju, ako misle, da se život Isusov jedino iz sv. pisma doznaje, te ako ovo kako krivo tumačeć izopače, da će pravovierne izopačiti, a vjeru u njegovo božanstvo uništiti; jerbo još je jedna knjiga, koju i neuki, samo ako zdrave oči otvori, čitati znade, knjiga, koju nije lahko osakatiti, mudrolijami izopačiti, prietnjami uništiti ili oprovrći moguće: a ovo je život crkve, crpljen iz života svoga utemeljitelja Boga-čovjeka Isukrsta. — Pitam ja: odakle inače proiztiče ovi plemenu našemu skroz nepoznani život? odakle život poniznosti, pokornosti, u obće kriepostí onomu plemenu, koje u korenu svom, praroditeljih naime svojih, požele biti jednak Bogu? Odakle život požrtvovanja kod plemena, koga praroditelji toli sebični bijahu, da krivnju grieha počinjenoga jedom na drugoga obaraše? Odkada na trnju rastu smokve? Život poniznosti, pokornosti, čistoće, požrtvovanja, komu pleme ljudsko kroz stoljeća jedino zahvaliti ima svu svoju naobraženost, sreću i spas, jedino potiče iz života Isusova, život Spasitelja projde u život sv. apoštolah, a odsieva se u crkvi kroz stoljeća.

O ovoj stvari obširnije govoriti nedopušta predmet, o kom naumih pisati, a ufam se, da će koje vještije domorodno pero s ovoga takodjer gledišta napadaje neprijateljske suzbiti. Ovo samo napomenuh za dokazati, koli je potrebita milost Duha sv. toli dušobrižnomu svećenstvu, koli i pravovjernikom, da u ovo doba vierni ostanu Isukrstu i crkvi njegovoj.

Čini apoštolski svjedoče nam, kako su sv. apoštoli na početku crkve milost Duha sv. dobili, a kako su istu milost pravoviernim dielili. Crkva katolička, vjerna čuvarica nauka Isukrstova, a baštinica milosti Duha sv. i sada dieli, kako je od apoštolskih vremenah dielila, milost ovu kroz apoštolske ljude, naime biskupe. Istom što prvo-banskoj pukovniji visoka milost posjeta uzoritoga gosp. kardinala i nadbiskupa u dio pade, stiže ista sreća pravovierne druge banovačke regimente u osobi presviet. gosp. biskupa likopoljskoga i velikoga predstavnika prvostolne crkve zagrebačke Ivana Kralja.

Dne 29. Svibnja uputi se presviet. gosp. biskup željeznicom u Banovinu. U Sisku dočeka ga i pozdravi onomjestni preč. gosp. začastni kanonik i župnik. Dne 30. odplovi presv. gosp. na parobrodu put Jasenovca. Znano je, da ima više župah na obalah savskih. Svaki župnik sa stadom svojim na obali pozdravi zvonjenjem i pucnjavom mužarah presv. gospodina, a sniženo moljaše apoštolski i biskupski blagoslov. Ob $^1/_2$10 satih prispje presv. g. u Jasenovac, pozdravljen u ime pukovnije od g. četnika i kordunskoga zapovjednika, kao i od satnije jasenovačke satnika, u ime okružnoga svećenstva izvrstnim govorom okružnoga podjašprišta i župnika petrinskoga, praćen provodom župljanah jasenovačkih uz tutanj zvonovah i pucanje prangijah unidje u župnu crkvu, gdje po dokončanih prepisanih molitvah preuze pregled kanonički. U župnom stanu kašnije zastupničtvo iztočne crkve i bližjega okružja svećenstvo katoličko pozdravi presv. biskupa.

Dne 31. presv. gosp. biskup po sv. misi podieli svetotajstvo krizme do 600 dušam jasenovačke, a nješto i novske župe, zatim posjeti obe ovdašnje učione, a bje pozdravljen carevkom u svakoj.

U $^1/_2$5 po podne odputova presviet. gosp. biskup put Krapja, da nastavi svoje apoštolsko djelo. Svi mu

želimo sretan put iz srca, a molimo se Bogu, da podieljena milost Duha sv. u nas obstane i urodi plodom.

Sa slunjskih brdah, dne 1. Lipnja. Mistične ruže cvjetan Svibanj minù. Meni se neda šutiti. Pak zašto bi šutio? kada mi je ugodnu viest kazati, kada mi je o liepom napredku katoličkoga bogoslužja pripoviedati, kada mi je obznaniti, kako se stari bogomili običaji kod nas nepogodom zaboravljeni ili nepravičnom rukom zabranjeni opet na vidjelo iznašaju, novim življenjem sastavljaju. Dakle: nutarnjega grada Karlovca župe upravitelj o. Nemezijan iznoseći krieposti blaž. D. Marije sav je mjesec Svibanj tim liepim poslom preživio. Tko se nebi najugodnijom mišlju majkom Božjom veselo zabavljao? ta ona je zviezda jasna nad sinjim morem, titrajuća zaslugami, svietleća primjerom (sv. Bernard.). Što god vam reče, učinite. Majčina vruća želja, majčino milostivno srce Božjega sina ganu, da je svoje božanstvo prvim čudom očitovao, pretvoriv vodu na vino. Duboko sniženje Boga-čovjeka pred velikim roditeljskim pravom! Obazrio se na poniznost svoje službavke. Velika utjeha poniznim, jer ih Bog s visine gleda, je-li poniznost spojena s nevinošću, a nevinost krunjena viencem pokore. — Karlovčanah, kao svagda, gdje valja domorodnu ili bogoljubnu ćut razgaliti, bijaše svaki dan dosta kod službe Božje.

Iz gorskoga kotara, 30. Svibnja. Još nam nije ogluhnula ona radostna jeka, štono se lani odzivaše po svih krajevih slavskih zavičajah; još se sjećamo one duhovne slasti, koje se nauživaše zahvalna unučad na podnožju divna Velehrada slaveć tisućnicu svetih svojih blagoviestnikah Cirila i Metoda: još nam živahno kucaju srca, i u prsih tinjaju vruće želje s onih bogomilih predlogah naših prvakah, da bi se što bolje i odličnije medju puci slovjenskimi uzdržala uspomena duhovnih praroditeljah njihovih: pa gle! netom godište tisućnice obslužene na izmaku, i u malih zakutcih mile nam domovine želja takova oživljuje se, predlog izpunjava se, spomenik liepi nabožnoga oduševljenja i oduševljene odvažnosti postavlja se. Takva djela pravi Božja milost. —

U Sungerih, malenom ali krasnom mjestancu Mrkopaljske župe, još lani prigodom tisućnice sv. naših blagoviestnikah puk, obodren blagimi riečmi revnoga svoga župnika i kotarskoga podjašprišta Ive Soića, zače bogomilu misao, te odluči uspomeni i slavi sv. apoštolah Cirila i Metoda podignuti crkvicu, i odmah poče se brinuti, razgledati i dogovarati za sredstva i načine, kojimi bi se to što skorije i lasnije postignulo. Imajuć nakon poduljega razabiranja dozvolu od duhovne i svjetovne vlasti, kako bje i mjesto odmjereno, prispije onaj sretni i radostni trenutak, kadno revni naš dušobrižnik naviesti svomu puku: da će na 23. o. m. t. j. jutro dne za sv. Trojicom sveti ovaj posao započeti propisanim od crkve obredom — blagoslovom temeljnoga kamena. Možete si misliti radost i veselje, koja blistaše na licu prisutnikah, čim ovo oglašenje začuše iz ustah svoga pastira; a što istom onda, kad svanu zora naviešćena dana, kad se imao oživotvoriti duh pobožnosti naše, izpuniti davno gojena želja malenoga mjestanca našega!

Već rano u jutro rečenim danom bje oko župne crkve sakupljen vierni puk, čekajuć svoga župnika, koj na odredjeni osmi sat s inimi pratioci dodje u crkvu, te u svečanom provodu uz pienje velikih litanijah pojde na odredjeno, pol sata od Mrkoplja odaljeno mjesto u Sunger. Put, kojim provod idjaše, s obie strane krasno zeleno kitje, vrpce i marame svakovrstne resijahu, slike svetih oživljahu. Dospjevši četverokutnomu nuglenomu kamenu prvo nego započe blagoslov, pozdravi g. podjašprišt u srce dirajućim slovom vierni puk, koj se odluči na takove žrtve, odluči podignuti sveto mjesto, gdje do skoro, ako Bog dâ, stajati će dična uspomena pobožnosti njegove, i vječni spomenik sv. Cirila i Metoda, kao prvi možebiti ove vrsti čin oživotvoren na slavu svetih naših vjeroviestnikah u našem zavičaju. — Poslie izrečenog slova, po propisih obrednika preuze blagoslov temeljnoga kamena, koj tako blagoslovljen bude postavljen na svoje mjesto; a po običaju u izdubljenu na njem rupu postavljena je kositerna pismarica, u kojoj na tvrdom papiru opisan nahodi se ovršeni čin, nješto novacah i staklenica s uljem.

Ovako nam se svrši dan ovi duhovne radosti i svetoga poduzeća našega, na kojem jedna bijaše svih nas ukupna želja: da bi do skoro slušali nad ovim danas blagoslovljenim kamenom glas drugoga blagoslova nadpastirskoga, koj će svete one zidine na njem podignute prikazati i osvetiti na čast otcu nebeskomu, a na slavu imenah Cirila i Metoda.

Iz Marije Radne. Proštenjištah glasovitijih sv. Bogorodice ima u svakom narodu po više; na ovakova mjesta, gdje kraljica kršćanska izlieva blagodati milosti, hrli narod sa svih stranah rado; a kršćanskomu se svietu javljaju viesti o njezinih crkvenih sborovih. Meni je napisati koju o crkvenom sboru u Radni, kamo se sabire narod različit jezikom i vjerozakonom, a mnogim će čitateljem biti nepoznat, dočim o drugih češće čitaju po koj dopis.

Mjesto Radna leži u čanadskoj biskupiji, županiji aradskoj. Putujuć čovjek od Arada stigne za tri ure u Lipu, liep gradić pokraj potoka Maroša, a odavle mu se pomoli brdo visoko, na kojem se uzdigla starinska crkva s dva zvonika čudotvorne Gôspe i uza nju krasan samostan oo. franjevacah države kapistranske. Nespominjem ovdje nevolje, što jih je i ova crkva sa samostanom pretrpila od Turakah; nespominjem sada ni ovaj ljetošnji sbor zato, kano da je ove godine bio neobičan, pače bijaše proštenjarah manje, nego drugih godinah sbog glada i dražine, s kojom se narod u Ba-

natu ima boriti, nego pišem to, da se čuje i njemu glas u naškom svietu. — Dana 13. Svibnja dojde u provodu puk magjarski raznih stranah, a 14. opet magjarski, njemački i bugarski, njeki sa svojim župnikom i duhovnim pomoćnikom, a njeki i bez njih sbog bližnjih duhovskih blagdanah. Puku je služilo svećenstvo polag obćenitoga propisa i običaja otajstvom pokore, i sv. pričesti, propoviedju i sv. misom. Dne 15. kao na prvi dan Duhovah bijaše na pobožnu želju puka šest pjevanih misah i propovied u crkvi za Magjare, a u isto vrieme za slavonski puk (ovdje ga zovu bugarskim) u samostanskom dvorištu. Na duhovski ponedjeljak poslie mise i magjarske propoviedi vrati se ovaj puk u provodu, kako je došao, kući. Može se uzeti, da je na duhovske blagdane bilo ovdje 4—5 tisućah ljudih. Valja znati, da su mnogi od ovoga puka pješice putovali i ovamo i natrag po deset danah. Dne 22. Svibnja kao blagdan presv. Trojstva bijaše sbor njemačkoga puka, došavšega s različitih krajevah. Medju ovim i prvašnjimi sborovi ta je razlika, što su četiri djevojčice u bjelini obučene s provodom na slabih ramenih donesle tja od kuće kip bl. Djevice uz pjevanje litanijah i pobožnih pjesamah; a pod pjevanom misom stajalo u svetištu njih 40 u bjelini sa zelenim viencem na glavi, a gorućom sviećom u ruci. Kako svakomu, tako je i ovomu puku osim ostale duhovne posluge držana propovied u materinskom jeziku. — Iz ovoga kratka opisa može uvidjeti čitatelj, da Marija Radna spada u prvu vrst Marijinih proštenjištah. Bila sva na veću slavu Bogu i Bogorodici, a na veći duševni napredak proštenjarah! *O. B. H.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Presvietli gosp. knez-biskup lavantinski Dr. Jakov Stepišnek došao je u utorak na večer željeznicom iz Maribora u Zagreb, da pohodi uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa. Visoki gost odsio je u nadbiskupskom gradu, te je jučer prije podne razgledao prvostolnu crkvu i posjetio nadbisk. sjemenište i samostan milosrdnih sestarah, a poslie podne izvezao se s nj. uzoritosti u Jurju-ves. Već jutros vratio se presvietli gosp. knez-biskup u Maribor.

— Jučerašnjim jutarnjim željezničkim vlakom vratio se iz kotara petrinskoga u Zagreb presvietli gosp. biskup Ivan Kralj u povoljnom zdravlju.

— Ovih danah dotiskan je u Albrechtovoj tiskarni drugi svezak Jirsíkovih propoviedih, te će se naskoro razaslati predplatnikom.

— Previšnjim riešenjem nj. c. k. apošt. veličanstva postali su kanonici u zadarskom nadbiskupskom kaptolu: župnik kod sv. Šimuna u Zadru začast. kanonik Karlo Fr. Bianchi, i Paskval Randi, začast. kanonik i pomoćnik metropolitanske župne crkve. — Kod stolnoga kaptola na otoku Krku postao je kanonik stariji Bernardin Fiorentin kanonikom dekanom, a prebendar i pomoćnik tamošnje stolne crkve Petar Božanić naimenovan je kanonikom.

— Fregatski kapelan g. Mato Sabljić dobio je u znak priznanja, što se je prigodom pomorske bitke kod Helgolanda odlično i zaslužno ponio, zlatni duhovnički krst za zasluge.

Iz Ugarske. Kako se vidi iz jednoga od najnovijih pozivah družtva sv. Stjepana na sve katoličke pisce ugarske, kani isto družtvo zlim proizvodom tiska oprieti se svom snagom i svakim mogućim načinom, te kratkimi spisi nabožnoga i ćudorednoga sadržaja, koji će se za lahku cienu od njekoliko novčićah razprostirati u puk. Odborom družtvenim prosudjene i odobrene knjige nagraditi će se sa 15—30 for. po tiskanu arku. Jedno je samo jošte željeti, da se te knjige nebi tiskale jedino u magjarskom, nego i ostalih jezicih, koje govore u Ugarskoj živući narodi.

Iz Turina. Naredbe vlade proti svećenstvu izlaze sve strožje; ali je i požrtvovanje i pokornost zapovjedim rimske stolice od strane svećenikah sve to veća. Sada je državno odvjetničtvo diglo tužbu proti 55 svećenikah, i to 4 biskupa, 7 redovnikah, 25 župnikah, 1 glav. vikaru, 3 kanonika, 4 propovjednika i 11 nižjih svećenikah. Da se ovaj niz imenah okruni, uhvaćen je 23. Travnja noćju u $12^3/_4$ kardinal Morichini, biskup u Jesiu, te odveden u tamnicu u Jakin. Slično dogodi se i kanoniku Planetti u Jakinu. Polag „Unità cattolica“ uzrok je taj: što je jednomu kotarskomu sudcu uzkraćena izpovied i pričest. „Opinione“ medjuto tvrdi, da su okrivljenici tobož izpovjedaonicu upotriebili na to, da mogu narodnu gardu, činovnike i druge gradjane odriešiti od zakletve položene kralju, a primiti od njih protivno zakletvu zakonitomu vladaru papi. Zatvoreni su, veli isti list, na prijavu pritužbene komore prizivnoga kralj. suda.

Iz Italije. „La Verità“ pripovieda ovaj slučaj: U Emiliji podje prije njekoliko danah u sela mesar, da kupi štogod blaga za mesariju. Kod njekoga seljana stupi s gospodarom u kravsku staju i opaziv istom oteljeno tele bolestno rekne s porugom gospodaru, neka pošalje po svećenika, da mu providi dušu. Gospodar neće ni crne ni biele, već pogodiv se s trgovcem izprati ga. Na povratku prolazeć mimo župnoga stana pokuca isti mesar na vrata te javi, da je u toj i u toj kući bolestnik na umoru. Svećenik pohiti s mjesta onamo i nadje — bolestno tele. Mesar kod kuće legao spavat, ali za njega nije osvanulo jutro; jer ga zatekoše jur hladna na postelji.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 24. U ČETVRTAK 16. LIPNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

O kršćanskom uzgoju djece.

Od Iv. Krst. K.

(Konac.)

III. Učiona.

Pošto je obitelj i crkva svoje glede djeteta uradila, stupa na pozorište učiona.

Ako učitelj tu okolnost, što učiona svoje djelovanje kasnije začimlje no obitelj i crkva, ako — velju — tu okolnost pobližje razabere, biti će mu od vele koristi. Zašto?

S jedne uzdržati će se, da samu učionu nekuje u zviezde, niti nemisli, da je od nje same obraza i uzgoj potekao, ili da poteći može, nego da tudier imade još drugih silah, koje su, što je najbitnije, uradile prije, nego-li je diete prekoračilo školski prag. S druge uviditi će nuždu i dužnost, da se ima s timi predtečami sprijateljiti, s njimi u suglasju raditi, njihov upliv još povećavati, ravnati, ako je od potrebe i slabiti n. p. kad bi smotrio, da su primjeri i pouke kod kuće bile posve protivne, nekršćanske.

Učiona glede uzgoja razlikuje se od otčinske kuće u tom, što u učioni izmedju gojitelja i gojenčadi neima onoga čuvstva, koje djecu na roditelje veže, budući od njih glede tjelesnih potrebah ovise; što neima razmjera rodbinskoga. Svakako pako razlika je važna, te nebi s gorega bilo, da se je učitelj češće sjeti. Ovisnost bo, kojom je diete privezano za roditelje, trebajuć od njih svaki dan tjelesnu podporu, lahko zaliči svaki manjak, svaku mânu, svaki zao primjer, svaku nepravdu, svaku preveliku strogost itd. a javno mnienje sve te pogreške u roditeljah ublažuje, ili lahkim poslom izpriča. No kako u učitelja? Prekorači-li u svojoj žestini granice školske stege ili pravde, utisak je u djetinjem srcu posve protivan i zlih posljedicah, a obće mnienje odsudi ga bez ikakova milosrdja.

Uzgoj u učioni uzimlje se kao cielost u većoj zadruzi, gdje se diete glede svoje individualnosti mora ponješto natrag potegnuti, te volju obćim zakonom podvrći. Nješto slična — da diete bude podčinjeno — nalazimo doduše i u obitelji, ali u mnogo većem mjerilu u učioni. Kod kuće roditelji djecu glede na dobu razlikuju odjećom, hranom i igračkami; dočim u učioni nadje diete mnogo njih jednake starosti, koji svi sačinjaju jedno tielo, jedan razred. Tu prestaje: . . . . ja hoću tako . . . . nego nastaje: . . . . . svi morate ovako. — Da pokornost dakle u učioni imade biti bezuvjetnija, no kod kuće — naravna je posljedica.

Što učitelj nije s djecom u toli uzku savezu, ko što roditelji, bolje je po njega; jerbo diete bar nevidi razne biede, neprilike, jade i nevolje, u koje čovjek, a najpače zlo dotirani učitelj lasno zagrezne, i tako po malo pred učenici počitanje i ugled gubi. Jednoličnu i dosljednu si jednakost u životu i djelovanju svoga učitelja vide djeca samo iz daleka; pa to je upravo, što mu daje ugled, što ga čini uzorom, u kojem se malahni učenici kao u kakovu ogledalu motre, njegovu volju za svoj zakon držeć. Mladež svoga učitelja uviek više počituje i boji se ga, nego-li ga ljubi. Tako i valja; jer je u učitelju predstavljen zakon i čuvar, koga se ima bojati, ali ga i počitovati.

Učiona uvede diete u broj sebi sličnih, kojim je svim mjerilo i vodja — učitelj. U toj zadruzi nadomjesti se množtvo raznih umjetnih sredstvah, što no jih privatna obuka doduše rabi, ali riedko sa sigurnim uspjehom. U njoj oživi čuvstvo za poštenjem, omili râd, ma se i nedielile svaki put nagrade, ljubav nauka i napredka postaje veća, jedan gleda nadkriliti i nadtakmiti drugoga, diete napreduje.

Učiona uzgojava i u tom pogledu, što s prva diete iz užih krugovah vodi u sviet, gdje se sve

više na se oslanja i do sve veće samostalnosti penje. Tu ti neima pomoćnice desnice majčine niti sestarah, koje su mnogo toga pregledale i propušćale: nego te kruži jato sličnih, koji ti se u svem uzporedjuju, isto s tobom žele, i svaku samovolju i drzovitost jednakom mjerom vraćaju. Tu nastaje potreba prilagoditi se drugim, s njimi se družiti, a ne od njih tudjiti. Tu se zameće želja za družtvenošću, počimlje razvijati i nastajati prijateljstvo.

Učiona ucjepljuje prva djetetu osvjedočenje, da čovjek u svietu danas sutra samo toliko valja i vriedi, koliko je iz sebe načinio, te da se jedino po zaslugah ocjenjuje; diete bo vidi, kako pravedan učitelj i ubogu dobru djecu odlikuje pred lienčinami roda gospodskoga. Učiona je početak stroge pokornosti i točna reda, gdje osobnosti nikakove prednosti, nikakove zaštite neimaju. Uzgoj učione opaža se nadalje i u tom, što u njoj učenje, koje no je diete do sada samo uz igračke obavljalo, postaje ozbiljnim i sastavnim predmetom. Misli i osjetila nezaletavaju se više poput leptira od cvietka do cvietka, nego se drže volje svoga učitelja, te imadu svoju pozornost na ono obraćati, što dnevni red zahtieva i o čem on govori. — Isti predmeti glede svoga sadržaja i nutarnje ciene djeluju bitno na um i srce djeteta. U bibličkoj povjesti otvara mu se nov sviet, pun kriepostnih primjerah, po kojih mu se duša plemeni, i na dobro budi. U katekizmu pako čuje i uči svoj odnošaj napram Bogu, bližnjemu i čitavoj naravi, po čem se opet pobudjuje i njeguje ćut svetosti i čistoće.

Nu kako će to sve učitelj postići? — Nije naša razglabati metodička pravila, i razvijati načine, po kojih se to najuspješnije postigne. Nego predpostaviv, da je već u učitelja puna glava soli, velimo: ako tu sol hoće vrh drugih s plodom razasuti, valja mu se u tom poslu poslužiti najprečijim sredstvom, što nam ga je Bog dao, a to je neprocjenivi dar g o v o r a — ili kako kažemo j e z i k — ovdje dakako materinski ugladjen, čist i naobražen. Sjetiv se, kako mnogi za taj dragocjeni biser malo haje, nedade mi se na ino, van da mu u svojoj prozaičkoj mašti koju u slavu izpjevam, da vidimo što tvorimo, kad od srca k srcu liepim slovom sborimo.

Slavni Ján P. Šafařík piše: „J a z y k j e s t, m l u v c o m l u v, v p r v o t n í m t a j e m s t v í p l n é m z a r o d u s v é m *„dar boží“*, n e p o s t ř e d n ý, s m y s l n ý v ý d e c h d u š e z B o h a p o š l é a k j e m u s e v r a t i t i m a j í c í.“ (Slov. narodopis.) A mi k tomu velimo:

J e z i k ili dar govora je sredstvo, kojim oglašujemo svoje misli i ćućenja. Jezik je iskren prijatelj, vjeran vodja svakoga pojedinoga čovjeka gledeć na Boga, na njega sama, i gledeć na druge ljude. Jezik nam je podpora u svih okolnostih i potrebah. Bez njega ostali bismo u nemoći i neznanju, bez družtvena života, prosvjete i medjusobnoga obćenja. Pravom ga dakle zovemo neprocjenivim darom Božjim. S njim si vrstan smesti laž, poučiti bludnju, obraniti nedužnost, razoružati ocrnjivanje, spasiti poštenje, uzplamtiti ljubav. Ovim darom si sposoban neznalicu poučiti, slaba pokriepiti, dvojeća posavjetovati, bolna utješiti, žestoka ublažiti, razjarena pomiriti, otvrdnula pomekšati. Čovjek se mora toj svetoj moći, kada istinu slovi, ili podati, ili će postati igračkom i žrtvom protuslovja, što mu se porodilo u duši i u glavi. — Ustao K a t i l i n a i sročio se na propast Rimu; ali ga porazilo vješto slovo T u l l i j e v o. Poskočio Italijom strašni A t i l a, ali ga obustavila otčinska rieč pape L a v a. Zablisnuo mač pravde nad glavom buntovnih mladićah kastiljskih; ali ga govor starca T o m e V i l l a n o v s k o g a pred K a r l o m V. pretvorio u milost. Uztreptila i stala uzmicati silna vojska častnoga krsta pred još silnijom pomamnom Turadi, ali ju obustavi oduševljena rieč I v a n a K a p i s t r a n a, i održa slavnu pobjedu. — Evo, što sve čovjek nije podoban učiniti, koliku-li blagodat izasuti vrh slušateljah, ako imade vlast govora u svojih rukuh. Poput silne rieke poplaviti će srca viernih i sa sobom povući. Uz takov pako râd neima dvojbe, da će onaj, od koga sve dobro dolazi, dati n a r a š t a j. — Tko dakle nebi njegovao, ljubio i svjetlao toli krasan biser, toli krepko oružje? Možda učitelj ili svećenik, komu upravo te sile treba? —

To budi intra parenthesim, a za zaključak trećoj točki još samo jednu.

Ako i jest obitelj prvi uvjet i temelj uzgoja, iz svega ipak, što rekosmo, jasno sliedi, da je učiona u uzgoju bitna podpora, te da jedino ona može uzčuvati, da nebude razvitak jednostran. Ali svoju zadaću riešiti će samo tada valjano, ako nebude s crkvom u opriečnom razmjeru, a najmanje isolirana, nego pod njezinom blagom oživljujućom upravom.

Što je učiona, i što se od nje zahtieva, ako bude zdravlja, progovoriti ćemo drugi put. —

U ovo malo, što rekosmo, vidjesmo, koli velik upliv na uzgoj djeteta imade o b i t e l j, c r k v a i u č i o n a. A da jih to pravo ponajprije ide, tko će zdrava razuma zanijekati, da sam sebe neodsudi?

Za o b i t e l j vojuje zakon naravi, za učionu glas svih naobraženih narodah, za c r k v u rieč samoga Boga-čovjeka, praćena izkustvom blagih posljedicah tečajem devetnaet stoljećah. Pa gle!

sve je pravo, samo je ta posljednja trn u oku. Komu? Za čudo — njegovoj vlastitoj djeci. A zašto? Valjda zato, što katolička crkva neće na nekatoličku uzgojivati; jerbo da tako radi — što bi ludo bilo — bilo bi po njihovu pametno, te nebi nitko vikao emancipacija . . . emancipacija. . *)

Rieč, koja reče, da tako bude, pokazala je svietu bjelodano, da je izmedju narodah u onaj čas, kad je izvinuo izpod krilah vjere, nestalo sreće, blagostanja, medjusobne sveze, a narinulo se svako zlo i bezzakonje, uslied kojega ustà mačem u ruci brat proti bratu, rod proti rodu, strmoglaviv priestolja, sebe pako oli izbrisav iz spomenice dogodjajah, oli si u poviesti krvavimi pismeni zabilježeno ostaviv ime. —

Crkva je imala, a i imati će upliv na uzgoj roda čovječanskoga; jer nebo i zemlja prolaze, ali rieči onoga, koj joj obučanje narodah naloži, neprolaze.

Meksiko.

(Povjestne crtice o kršćanskoj vjeri.)

Ovo veliko carstvo obsiže prostor preko 40,000 četvornih miljah, a žive u njem 8 milijunah dušah, koje su osim njekoliko poganskih plemenah indijanskih po gotovu sve sám katolik. Po prvih joj obretnicih Španjolcih prozvana Nova Španjolska ostade pokrajinom španjolskom s namjestnim kraljem sve do najnovijega doba; istom ovoga vieka odciepiše se Meksikanci ponukani po svojih sjeveroamerikanskih susjedih od matice te stvoriše saveznu državu sastavljenu od 19 državah pod imenom „jedne i nerazdružive republike,“ čim je skupa zamiešen kvas nemiru i neprestanu gragjanskomu ratu, sbog kojega je ova liepa i bogata zemlja opustila. Nemože se ni proračunati, koliko je kvarovala, pače spala je na ništa; jer tako zvanim ratom za slobodu Meksikanci misleći, da će naškoditi Španjolcem, naškodiše sebi: zarušiše naime s većine bogate srebrne rude, kojimi je zemlja blagoslovljena, a tim zatrpaše si glavni izvor blaga. Zemljom stadoše se provlačiti razbojničke čete tako, da si smio kroza nju putovati samo s velikom oboružanom pratnjom, a vlada, kad bi hotjela u pojedine pokrajine slati novce, morala bi ga odpremiti po velikoj četi pješakah i konjanikah s više topovah, dočim za španjolske vlade bijaše dosta državni barjačić na mazgi idućoj pred blagajnom, pak se razbojnici nebi usudili ni blizu. Posjednici rudah moradoše napokon doći na tu misao, da si težake uvježbaju u oružju, od njih sastave pravu vojsku, te ulaz dadu stražiti tom svojom vojskom i nabitimi topovi. Vječna smutnja i boj bijaše u zemlji: jedna bi stranka zavladala pak gonila drugu, a proti zavladaloj zametnula bi se druga te dotle rovala, dokle bi ju strmoglavila. S toga nije čudo, da je zemlja propadala sve dublje, dok francezka vlada upotriebiv zamršen položaj gvozdenom šakom zapovjedi mir, te narodu dade priliku, da si izabere drugu vrst vlade.

Obzirom na vjerozakon ova je zemlja skroz i skroz katolička. Isusova vjera sliedila je doduše tragom mač, viećnici istine i milosti išli su za nečovječnimi vojaci, koji poharaše zemlju; ali nedao Bog komu pomisliti, da jim je mač tih okrutnikah prokrčio put. Viestnici kršćanske vjere nisu imali s mačem nikakova posla, pače su ukoravali i oplakivali nečovječnu krvariju. Isti protestantski pisci svjedoče, da se je rimsko katoličko svećenstvo svom snagom bilo stavilo na obranu Indijancem, nebi-li kako ublažilo težku okrutnost svojih zemljakah; ali nepomože sve ništa. Vidjelo je, da je to grdna sramota i zapreka vjeri, jadikovalo i opiralo se; ali bez koristi većinom. Istina u ovoj zemlji vladaše i prije okrutničtvo grozovito, te biesnilu vladarah i kumirom pade na tisuće žrtvah; nu dolazkom Španjolacah zavlada grozota tolika, da čovjek nebi vjerovao. Godine 1518. stupiše Europejci prvi put na meksikansku zemlju, a do 1530., kako očevidac biskup Las Casas svjedoči, klali su neprestano, te neima ljudskoga jezika, koj bi pravo mogao izpripovjediti, što su sve u isto vrieme a u raznih krajevih radili krvopije.

Kako bi u takovih okolnostih bilo moglo i uspjeti sjeme evangjeosko? Krv i nasilje zagušilo bi ga u klici. Neda se tajiti, Meksikanci imadjahu grozovito bogoštovje; nu bijaše u njih jurve i plemenitijih vjerozakonskih mislih te stanovit stepen državne ugladjenosti. Namjesto dakle da pobjednici ovu ugladjenost nastoje usavršivati te kršćanskoj vjeri tim prokrčiti put, radili su sve naopako, te moraš pomisliti, da su joj ga protivno hotjeli zakrčiti neprohodnimi zaprekami. Istina bijaše medju njimi mnoga plemenita duša, po imenu prvi obretnik španjolski vojvoda Ferd. Cortez, kojim prva i glavna namjera bijaše zatrti kumirstvo i uvesti pravu vjeru. Pače Cortez bijaše sam glavom misionar, jer se je svim umom bio uprô, da meksikanskomu kralju Montezumi dokaže ludost kumirstva, a uputi ga o istini kršćanske vjere. Nu makar on bijaše takov, te se može oprati od ružne ljage, pratioci mu ipak zlim primjerom bijahu većma na štetu nego-li na podporu vjere. Dàkako oni porušiše kumire, dokinuše žrtvovanje ljudih i drugu mrzotu meksikanskoga bogoslužja, te, što se nemože tajiti, njihovoj hrabrosti ima se zahvaliti, da je sila tmine u ovoj velikoj zemlji slomljena, a evangjelju otvorena vrata; nego da su mu oni hotice bili na zaklon i pomoć, to se nemože reći, pače stoji ono, da su mu nezasitnom pohlepom za blagom i okrutnošću svojom na put bili nagomilali silne brdine, baš kano da bi se hotice uztezali učiniti štogod za napredak kraljestvu Isusovu. S toga prvim misionarom — benediktincem — bijaše najprešnija briga ukrotiti divlju ćud

*) Gledaj „Kat. lista“ prošle god. 1863. br. 4—7.

svojim krštenim zemljakom; jer drugčije nebijaše nade, da će svladati vjera; poslie njih napinjali su svu silu i misionari iz franciškanskoga, dominikanskoga i augustinskoga reda, da Meksikance od Španjolacah podjarmljene uhvate pod blagi jaram Isusov, a trud jim na prkos najvećim tegobam urodi liepim plodom — baš prema neumornu trudu poslenikah gospodnjih.

Čujmo izvješće glasovitoga franjevca Petra iz Genta, jednoga od prvih meksikanskih misionarah, pisano godine 1529. „Urodjenici ove zemlje dobre su ćudi, pak i skloni ostaviti se kumirstva te primiti našu vjeru; nu po svem tom ostala jim uviek robska navada, da se bez sile na ništa nedadu navesti. Ljubav i dobrota malo pomaže kod njih, a vidjeti je, da jim to nije baš od naravi, nego većma od navike. Na iste žrtve, gdje bi sami svoju djecu klali i komadali, nagonio bi jih jedino skrajni strah od bogovah. Tolika bijaše množina vragovah, kojim se kao bogovom klanjahu, da jim sami nisu znali broja. Svaka stvar u njih ima posebnoga boga. Jednomu bi od njih žrtvovali srce čovjeka, drugomu krv, trećemu vlastitu djecu. U slučaju, kad bi se tomu uzprotivili, bili bi okrutno davljeni. Bogovi imadjahu svoje duhovnike, koji su se hranili mesom žrtvovane djece i s toga bili držani za svetce; ali hvala Bogu, sada su i oni okrenuli drugim putem, dolaze na kršćanski nauk te čeznu za sv. krstom, kojim će se oprati od težkih griehah. Ja i moja družba pokrstismo i uvedosmo u crkvu Božju jur u ovo 6 godinah 200,000, pače toliko, da pravo neznamo broja; jer mnogi put pokrstili bi u jedan dan po 8—10,000. Svaka okolica, dà po gotovu svako mjesto ima sada crkvu ili kapelicu. Trudimo se bez prestanka obraćajuć pogane, svaki kako može i znade. Meni je služba voljne neuke podučavati te propoviedati skoro danom i noćju. Po danu učim mladež čitati i pisati; na večer pako bavim se propoviedanjem i razlaganjem kršćanskoga nauka.

„Ova je zemlja vrlo prostrana, svuda dubkom napučena a poslenikah malo, pak zato smo djecu poglavicah sakupili u svoje stanove i učimo ju, da znadu pripoviedati kod kuće roditeljem, što su od nas naučila. Djeca znadu već čitati, pisati, pjevati, pače i propoviedati. Veće i darovitije mladiće šaljem svake nedjelje iz grada, a oni oblete po dvie tri milje naučajuć vjeru spasa te tako priprave puk za sv. krst. Mi skupa s njimi rušimo hramove i krivobožke kipove te dižemo pravomu Bogu crkve. Na ovakov način rabimo vrieme zabavljeni po danu i noći svakojakim poslom, da poganski puk spozna pravoga Boga.“

Iz ovoga pisma, a još bolje iz jednoga od prvoga biskupa u Meksiku de Zumaraga od god. 1531., koj jurve o miliunu krštenih govori, vidi se jasno, da su ovi misionari imali neizmjernu žetvu. Dàkako netreba misliti, da je od te žetve bila sve čista pšenica, pače sadanje stanje Meksika, ako ga pravo promotriš, svjedoči, da je medju obraćenici bilo više pljeve nego pšenice. Pripravnikah za krst bijaše uviek tolika množina, da misionari nisu mogli dovoljno vremena trošiti na pripravu; a kako bi jim to bilo i moguće, gdje je ogromna zemlja a tegobe silne? Doduše naraste u brzo i broj misionarah; neima dvojbe, da je njim Bog posao neobično blagoslovio; nu više miliunah duboko ugreznulih, od nevolje i robstva zadušenih Meksikanacah pravo obratiti, tomu bi se hotjelo kamo više vremena i obširnije priprave. Kako ćeš u jedan mah ljude držane za živinu dići nad živinski položaj? Bijaše to najnižja vrst robovah, pa kano što bjehu obviknuli pokoriti se svakoj zapovjedi, tako se dadoše i pokrstiti, dočim mnogi ostadoše kako bijahu prije. Često bi se pronašlo, da oni u potaji drže i štuju kumire. da se hrpimice sastaju ter jim prinose žrtve, a misionari morali bi s nova s pogibelju života rušiti krivobožke kipove, za koje mišljahu, da jih je nestalo.

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

M. Sk. Iz Male Gorice. — Dne 5. i 6. Lipnja bijah u susjednoj Petrini opet svjedok liepe crkvene i narodne svečanosti, koja svakako vriedi, da se u ovom listu u kratko već i s toga napomene; jer će se štovani čitatelji jamačno obradovati, videći, kako naša junačka Krajina svakom prilikom crkveni duh s narodnim spojiti, te svoje crkvene glavare dostojno odlikovati umije.

Presvietli gosp. posvećeni biskup likopoljski Ivan Kralj, putujući po petrinskom okružju, da viernim dieli svetotajstvo potvrde, dodje dne 5. ovoga mjeseca po podne okolo šeste ure i u Petrinu, da sutradan isti apoštolski posao ondje obavi. Bogoljubni i marljivi Petrinci, da očito dokažu, koliko jim je visoki prihodnik mio i drag, raznimi ga, doista u srce ugodno dirajućimi odlikovanji počastiše. Jesi-li gledao nevinu krasno odjevenu djevojčicu, koja presv. gosp. biskupa u župu petrinsku stupivšega u narodnom jeziku srčano pozdravì, podavši mu u znak dubokoga štovanja liepu kiticu cvieća; jesi-li promišljavao ostale živahne — njekoje i trobojnim odielom odjevene djevojčice, pred apoštolskim namjestnikom cvieće sipajuće; jesi-li promatrao starih i mladih, mužkih i ženskih, gospode i seljakah vedra lica; jesi-li napokon gledao krasno priredjeni, s velikim narodnim i s dva malena carska barjaka nakićeni slavoluk, kojega svečanosti shodna dva sliedeća napisa resijahu: „Blagoslovljen, koj dodje u imenu Gospodnjem;“ — a pod ovim: „Slava naše gore listu:“ sve ti to štov. čitatelju svjedoči, da blagoćudni Petrinci i crkvenim i narodnim duhom dišu, te jim je smierno počitanje svojih crkvenih dostojanstvenikah u grudih duboko usadjeno, a neštede ni truda ni troška, da ga spoljašnjimi čini zasvjedoče.

G. župnik petrinski i kotara istoimenoga podjašprišt zahvali se presv. gosp. biskupu na velikom trudu, što ga je po raztrešenom okružju, dieleć sakramenat sv. potvrde, toli trpljivo podnašao, i preporučio mu zajedno toplo svoje župljane za isti sv. čin. Napomenuo je nadalje, kako je nj. presvjetlost narod po cielom kotaru svakojakimi znaci strahopočitanja dočekivao; dapaće da mu se u Kostajnici isti poglavar turske Hrvatske, turčin sa svojimi podčinjenimi činovnici smjerno poklonio.

Presvietli gosp. biskup najprije se Petrincem na liepom dočeku srdačno zahvali; a zatim prevelikom poniznosti očitovà, da svakolika odlikovanja, koja mu i ovdje i po kotaru u dio padoše, neimadu se pripisati toliko njegovoj neznatnoj osobi, koliko većma svetomu činu, što ga mjesto uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa ovršuje.

U ponedjeljak t. j. 6. t. m. dielio je presvietli g. biskup najprije svetotajstvo potvrde, a za tim izza saslušana izpitivanja djece iz kršćanskoga nauka, marljiviju što srebrnim novcem, što knjižicami, čisli i kolajnami darežljivo nadielio.

Da su se po dovršenom duhovnom poslu mnogobrojni gosti od svakogaststališa okolo stola sabrali, te po staroj hrvatskoj navadi veselili; da se je napijalo na zdravlje presvietloga g. gosta i drugih prisutnih i neprisutnih dostojanstvenikah; da su sladokusni objed milozvučnom muzikom začinjali naši vitežki banovci: to skoro netreba ovdje ni spominjati; jer to ovakovom prigodom još svigdje po našoj gostoljubivoj domovini biva, gdje koreniti i starim svojim običajem vjerni Hrvati stanuju.

U Petrijancih dne 4. Lipnja. Svatko od subraće svećenikah, koji od dne do dne znojnim čelom što na duhovnoj pastvi, što opet na obuci školne mladeži postojano rade, znade, kako je sladko i ugodno sastati se sa suradnici na istom od opaka svieta huljenom polju, te si koju na izmjeničnu utjehu i radost progovoriti. Takova se ugodna časa naužih dne 31. Svibnja, kadno pohitismo svi svećenici gornjo-varaždinskoga okružja što s briežuljakah, što iz ubavih ravninah u romantičke viničke brdine, te se sastasmo na visokom briegu, na kom se ponosno diže župna crkva sv. Barbare, vidiva iz sve varaždinske okolice i iz velikoga diela Štajerske i Medjumurja. K radosti jur doprinese još mnogo u pravom smislu rieči romantičnost okolice i sveta svrha sastanka, naime proljetna duhovna skupština.

Neću da pišem, kako začesmo s Božjom pomoći taj sastanak, što je svim poznato; no neće mi, nadam se, štovani čitalac zamjeriti, ako ga za malo u drugi krug odvedem; tà crkva i škola valja da su si vierne družice. — Radio je i trudio se to kotarski školah nadziratelj, to župnik barbarski, to politička vlast, to prijatelji učionah, kojih ajde njekoliko u našoj okolici brojimo, da se za župu svetobarbarsku podigne učiona. Postojanosti i darežljivosti podje za rukom uz siromašne okolnosti župljanah barbarskih i tamo podignuti učionu. Da nam poslje nebude prekasno, podjosmo svi to mezimče istom šest tjedanah staro posjetiti. U malenoj toj župi, a vrlo raztrešenoj, na otčinski poziv župnika bez svakoga siljenja sakupi se toliko školne mladeži, da je prostorija za sada za pouku opredieljena već premalena. Vidi se, da su naši maleni željni kruha nauke, samo kad je tko da im ga lomi. U ovo kratko doba učinila je mladež liep napredak, što je vriedno pohvaliti. I eto hvala Bogu u cielom našem okružju neima sada župe bez učione. — Odjelivši se od malenih sa „Hvaljen Isus i Marija“ podjemo na svoj duhovni posao.

Pošto nas nagovori predsjednik slovom, kojim otvori skupštinu, na medjusobnu ljubav i strpljivost, na pripravnost i pravu revnost, koja nezahtieva slave od himbena svieta, bez kojih kriepostih neima uspjeha u duhovnoj pastvi, budu uzeti u pretres različiti predmeti, poimence o sakramentu potvrde, koju će počamši od 20. Lipnja po našem okružju presvietli gospodin biskup Kralj obavljati. Medju inimi pretresivanimi predmeti vriedno je, da spomenem izdanje molitvenika za puk varaždinske okolice. Tu će se tko još prepasti, što baš okolicu spominjem; no izkustvo me uči: da je takav molitvenik, pisan naime na temelju slovničkih pravilah hrvatskih, što je najviše moguće čistim književnim jezikom, izuzamši njekolicinu provincijalnih izrazah, izbjegavajući našemu puku posve nepoznate rieči, neobhodno potrebit. Jer puk naš kajkavski ne samo da nerado posiže za knjigom strogo književnom, te s toga više za naobraženjake pisanom, već je ona zanj i suhoparna te nenalazi u njoj za duh svoj željne hrane. Što mu onda preostane, već da traži i debelo plati knjigu kajkavsku bez sloga i slovnice — kakove se u Bjelovaru i Varaždinu kuju — kojom se tada sav književni napredak truje. Osim toga ima puk i svojih pjesamah, koje su mu u krv i mozag prodrle, koje mu mienjati nebi bilo probitačno, izim da se izprave debele pogrieške. To sve na um uzev podjašprišt gornjo-varaždinskoga okružja predloži još u lanjskoj proljetnoj skupštini: da se za naš puk uredi molitvenik na način jur spomenuti. Uredjenje toga molitvenika bude povjereno dvojici svećenikah istoga okružja, koji će do skora djelo dovršiti. Što je bilo gotovo od molitvenika, bude u pretres uzeto i većinom odobreno.

Iz Selacah u Primorju 8. Lipnja. Dne 6. t. m. imasmo školsku konferenciju u Bribiru. Poslie sv. mise sakupismo se u učioni gg. duhovnici: Vinko pl. Mrzljak, kanonik i nadzornik školski kotara vinodolskoga, A. Mariašević, kanonik i pjevač u Bribiru, g. M. Martinčić, kanonik u Bribiru, g. Augustin Lapique, župnik drve-

nički, Ivan Urpani, župnik svetojelenski, Stjepan Franić, učitelj i kateketa selački, Stanko Car, duhovni pomoćnik i kateketa grižanski, N. Martinčić, duhovni pomoćnik i kateketa bribirski, Iv. Balas duhovni pomoćnik kao kateketa crkvenički, zatim gg. učitelji: Dane Šporčić tribaljski, Joso Radočaj bribirski, Petar Maričić grižanski, Franjo Stjepanek novljanski, Mate Mužina drvenički, Stjepan Mažuranić novljanski, i poštovani g. Mate Parac, sudac bribirski i začastni pristav vinodolski.

Na poziv gosp. nadzornika uzeše gg. učitelji djeci iz dotičnih predmetah redom svaki štogod predavati, i mladež iz predatoga nauka izpitivati. Tom sgodom mogao se primietiti vješt i živahan način predavanja učitelja selačkoga Stjepana Franića, grižanskoga Petra Maričića i novljanskoga Franje Stjepanka. Ovaj posliednji, rodjeni Čeh, početkom tekuće školske posta učiteljem u Hrvatskoj, a jezik hrvatski slabo je poznavao, pa tu imasmo priliku uvjeriti se, koliko se dobrom voljom i marljivosti za kratko vrieme postići može.

Poslie njekih opomenah gosp. nadzornika, tičućih se mjestne učione, predjosmo u konferencialnu sobu, gdje g. nadzornik članove shodnim govorom pozdravi, izjaviv medju ostalim, da se njegova nada, da će biti riešen tereta školskoga nadzornika, izpunila nije, nu pokoravajući se Božjoj i nadležnoga poglavarstva volji, drago mu je, što je opet sretan sastati se u svrhu plemenitu i sudjelovati oko napredka narodnih učionah; još preporuči članovom razbor i ljubav u viećanju, i pozove je, da svaki svoju radnju proštije i njemu daljnje porabe radi preda.

Izza toga veleč. g. Ivan Urpani, župnik svetojelenski, opaziv, da djeca njegova puka polaze učionu crkveničku, koju on više putah pohodi i djecu katekizuje, izjavi, da je držao za shodno nalogu prečast. duh. stola glede riešenja zadatoga kateketičkoga pitanja odazvati se, i ako gospoda članovi ništa proti tomu neimaju, predati će i on svoj izradak; što svi radostno i s pohvalom odobriše. Poslie pročitanih i preč. g. predsjedniku predatih radnjah, zapita isti članove, ima-li koj što predložiti?

Na ovaj poziv ustane pomenuti g. župnik svetojelenski Ivan Urpani, te vatrenimi besjedami dokazav potrebu napredka narodnih učionah i prema pravilu, da tko želi postići svrhu, treba da rabi i sredstva, prihvativ nazore dotičnih propisah visoke vlade i primjere njekojih kotarah, koji u dotičnom predmetu jurve korake učiniše, predloži: da se ustroje školske kotarske knjižnice i nabave poučna sredstva, naime zorne slike naravopisne, zemljopisne i računarske. Oba predloga budu u načelu jednodušno prihvaćena. Prešavši na vjećanje svakoga predmeta napose, za ustrojenje i umnožavanje kotarske knjižnice predložitelj obeća svakoljetni prinesak 8 for.; prečastni gosp. predsjednik u isto ime, dok bude kotarski školski nadzornik, godišnjih 10 st.; župnik drvenički gosp. Lapique svake godine 10 st. te predloži način, kako bi valjalo ustrojiti knjižnicu i nabavljati knjige, naime pomoćom svakogodišnjih prinesakah od strane gg. kotarskih svećenikah, učiteljah i inih u kotaru imućnih žiteljah. Zato će se visoko kr. namjestničko vieće umoliti, da isto kod kotarskih občinah izhoditi izvoli, da uvedenju i napredovanju kotarske školske knjižnice budu u pomoć. Nazočni učitelji odmah obećaše, da će svake godine prinositi koj po 2 st., koj po 1 st., koj po 50 novčićah. Glede pribave zornih slikah zaključeno je zamoliti visoko kr. namjestničko vieće, da občinam naputak u tom smislu izdati izvoli.

Učitelj novljanski g. Stjepanek predloži, da bi povrh propisanoga školskoga sastanka kroz godinu još po tri puta se sastajali; taj predlog modificiran župnikom svetojelenskim tako, da vrh propisatoga još jedan sastanak u vrieme, koje će predsjednik po volji opredieliti, držimo, bje veselo od svih prihvaćen.

Napokon isti župnik svetojelenski, obzirom na ukinuće jedne ovokotarske učione t. j. u Triblju, predloži, da se u zapisnik ubilježi izjava žalosti radi toga, a visoko namjestničko vieće umoli, da isto svoju odluku o ukinuću upitne škole glaseću promieniti i shodne mjere preduzeti izvoli, da se učiona u Triblju uzdrži, tim većma, što se iz dotičnih valovnicah bjelodano uvidja, da bi razdieljenjem škole u Grižane i Drvenik puk tribaljski neznatnu korist od 30 for. imao, dočim bi s druge strane očevidno štetovao. Jer kraj ostaloga troška iz razdieljenja rečeni puk od škole grižanske i drveničke malo bi imao koristi, buduć je polazak djece iz Triblja u Grižane i Drvenik s mnogimi nepobjedivimi zaprekami skopčan. Pošto svi na to pristaše, razidosmo se.

Viestnik.

Iz Zagreba. Čini mi se odviše znamenita svečanost „družtva malenoga Isusa", nego da se zamuči. U crkvi naime ovdješnjih sestarah-milosrdnicah, koje ovo družtvo njeguju, bijaše na blagdan presv. Trojstva obična družtvena svetkovina. Poslje „Credo" reče nazočnoj djeci svečan govor sám predstojnik otoga družtva, v. g. St. Tadić. Sve bijaše ganuto, kad su djeca — njih preko 400 — uz svečanu pjesmu pošla žrtvovat na oltar svoje prištedjene za to novčiće. Sabrano je 8 st. 69 nč., 2 sreb. dvadesetice i 1 četvrt stotinjaka u srebru. Doista mnogo, gdje je većina djece baš od najsiromašnijih obiteljih. — Članovah imade koje školske djece a koje vanjske preko 500; a sabralo je oto družtvo već za ovu godinu 123 st. 79 nč., 1 škudu, 2 dvadesetice i 2 sreb. četvrta stotinjaka.

Tko znade, koliko se gg. katekete i učitelji tuže, da domaće odgojivanje u naše doba slabo podupire školu, te da se prema razvijanju umnih silah za nabožni

uzgoj srca i volje pri djeci premalo čini: taj će se uzradovati kloštarskim školam, što na srce i volju svojih gojenacah i otim milim družtvom djeluju; ali će se i začuditi, što se to družtvo po školah naše domovine uvadja toli težko, da ni neznam, gdje je sve uvedeno.

J. L.

— Dne 10. o, m. preminuo je u Beču Josip Bučar, svećenik nadbiskupije zagrebačke, bivši privremeni ravnatelj kr. plemićkoga konvikta i propovjednik pravoslovne akademije u Zagrebu. Ima tomu dvie godine, što su pokojniku s tjelesnim zdravljem počele ginuti i duševne sile: njega je smrt izbavila mukah, no ugrabila zajedno u najboljoj dobi, u 43. godini života muža, koj bi uz svoja mnoga vrla svojstva još dugo bio živit mogao domovini i biskupiji, rodbini i prijateljem na korist i radost. Pokojnik služio je 18 godinah u kr. konviktu kao nastojnik, podravnatelj i ravnatelj. U subotu dojduću držat će se za pokojnika zadušnice u 9 satih prije podne u akademičkoj crkvi sv. Katarine. Pokojna mu duša!

— Velečast. gosp. Josip Heim, prisjednik duhov. stola i župnik unutarnjega grada Osieka, imenovan je začastnim kanonikom kaptola djakovačkoga.

Iz Sv. Hipolita. Na 22. Svibnja na večer za svibanjske pobožnosti u stolnoj crkvi, i to već pod zadnjom pjesmom skoči njekoliko iskrah na prozrak, stavljen na čast bl. Djevici, te u trenutak plane nakit oko prozraka plamenom. Suho kitje stane goreć praskati te natjera u strah djecu i ženskadiju: sve udari u vrisku i jauk kano u St. Jagu nedavna, premda nebijaše ni s daleka pogibelji. Njekoliko svećenikah i srčanijih ljudih skoči te utrnu vatru za čas a dotle službu vršeći kanonik držaše presv. otajstvo klečeć pred žrtvenikom. Poslie bje dovršena pobožnost po navadi. U to ipak ljudi utekavši iz crkve pobuniše vas grad, zvona u zvonicih stadoše kucati na vatru, silna svjetina navali oko crkve i u crkvu, gdje nije bilo vidjeti drugo do nješto opaljenih granah.

Iz Njemačke. Mnogo je rugla i psovkah pretrpio baron Kettenburg u Meklenburgu, kadno je prije njekoliko godinah prestupio u katoličku crkvu; nu on se tim ruglom još boljma utvrdio u vjeri — virtus in infirmitate perficitur. Što više — sin njegov Kuno, koj najprvo u monakovskom, zatim u pražkom i heidelberžkom sveučilištu učaše pravoslovje, mlad i darovit čovjek, stupi u Rimu u propovjednički red. Svršiv novačtvo položi na 4. Travnja u samostanu sv. Sabine svečane zavjete.

Iz Pruske. „Westph. Merkur“ od 22. Svibnja nosi ovu čudnovatu viest. Tri brata, grofovi Schmising-Kerschenbrock iz Vestfalske, služahu od 1859. u 1. puku pruske garde. Najstariji od ovih izjavi u družtvenu razgovoru s njekim drugim častnikom svoje mnienje o dvoboju ili mejdanu tako, da se nipošto u nikakov nebi upustio. Zašto ne? upita ga drug. Jerbo ga naša crkva zabranjuje, odgovori katolik grof. Ova izjava dodje do ušiuh zapovjedniku; a ovaj zovnu preda se poručnika grofa, i zapita ga, je-li sbilja istina, da on sbog vjerozakonskih načelah osudjuje dvoboj? „Dàkako“, odgovori plemeniti poručnik. Na to budu pozvana i ostala dva brata, te i njim zapovjedjeno izjaviti mnienje o dvoboju, a oni pristaše skroz nuz mnienje najstarijega si brata. Poslie bude naloženo svoj trojici, da pismeno predadu to mnienje, što i učiniše. Odišla čitava stvar na ministra, a njeki dan prije Duhovah stiže kabinetska odluka, da su sva tri poručnika iz službe odpušteni.

— Neustrašivi bojni duhovnik, župnik Simon, koj se odlikova u jurišu na düppelske bedeme, dobi onoga dana, kad su sámim častnikom od štaba dieljeni redovi, takodjer red orla i to s mačevi. Od tuda se vidi, da za takove zaslužne svećenike protestantska Pruska više čini, nego mnoga katolička vlada; jer ovaj red dielio se je do sada samo visokim častnikom, koji se odlikovaše u boju.

Iz Turina. Dan 18. Svibnja važan je sbog govora Cantuova na obranu pape i sbirke zanj po svietu. Nije on važan sadržajem, jer neima u njem ništa nova, nego je važan s toga, što se je našao čovjek, ter se usudio u turinskoj komori očito i odrešito braniti papu; važan je sbog odvažnosti gradjanske, koju Cantuvu priznavaju isti protivnici, pak je taj govor baš dogodjaj, kakovu u parlamentarnoj poviesti od prošle četiri godine neima jednaka. Može se reći, da je Cantuov govor protucrkvenu stranku baš zabušio. Nitko nebi bio pomislio, da je u njega toliko srčanosti, te bi smio katolička svoja načela javno iznieti pred saborom i to u čas, kad se je opreka medju italienissimi i papinstvom popela na vršak. Njegov govor sigurno nebijaše bez upliva na glasovanje, kako se je s Petrova novčića naprosto prešlo na dnevni red. — Radilo se tudier o zabrani Petrova novčića. Medjuto, ako se kada i poslie zabrani, malo će tim odmoći papi. Uredničtvu lista „Unità cattolica“ sabirućemu prinoske stiglo je još onaj isti dan, kadno u parlamentu bijaše o zabrani govora, pismo (objavljeno u istom listu), gdje ga dopisnik osigurava, da će od onoga dana, kada izide zabrana Petrova novčića, slati predplate za isti list po 1000 fran. za svaki mjesec. Urednik stavi na to opazku: da bi se u tom slučaju ovakovih predplatnikah našlo više, te jim tada nikakov zakon nebi mogao zabraniti slati predplatu, koliku hoće, kako niti samu uredniku, da suvišak od predplate daruje papi.

Iz Geneve. Na 29. Svibnja slavljena je 300-godišnjica smrti Kalvinove, a slavlje to dielili su s pro-

testanti i katolici. U svih katoličkih crkvah genevskoga kantona obnoviše tim povodom župnici s pukom katoličku vjeroizpovied, te rekoše pred izloženim svetotajstvom obćenite molitve za povratak Kalvinovacah u maticu crkvu.

Iz Pariza. Zloglasni pisac „Života Isusova“ Renan skinut je sa svoje učiteljske stolice na Collége de France, na kom je predavao židovski jezik i književnost. Ministar prosvjete, želeći s jedne strane zadovoljiti Renanovim protivnikom, a bojeći se s druge previše uvriediti njegove privrženike, imenova ga ujedno čuvarom car. knjižnice, i podpredsjednikom u odsjeku za rukopise. No Renan odbi tu službu u otvorenom listu, pisanom u parižkoj „Pressi“ na ministra, a i „Moniteur“ je već opozvao to naimenovanje.

Iz Englezke. U Londonu umre mjeseca Travnja „čudnovat župnik“, kako pravo primieti bečka „Pressa“, a to je Fitzroy Stanhode, brat nedavna preminuloga Karla Harringtona. Bivši mladićem vojnički častnik pohlepi se za župom, pak mu po svem tom, što ga sviet poznavaše, kakov je nemiran spletkar i lovac, i podje za rukom uloviti mastnu župu u pokrajini Cornwall. Punih 59 godinah pobiraše on dohodak od 1009 funtih na godinu; nu namjestio je bio u župu zamjenika (komu po svoj prilici nije plaćao više od 100 funt.), a sám vidje svoje stado — jedan put! Imadjaše još i drugih crkvenih miestah pod sobom, pak od g. 1814. življaše u Londonu o mastnu dohodku posve veselo taj anglikanski župnik!

— Poznato je, što se je sve nedavno radilo gostu Garibaldu na čast, i kako je on sa svih stranah okadjen tamjanom, pak nam zato s protivne strane valja javiti čast izkazanu od katoličkoga svećenstva uzoru katolikah, a skupa najoštroumnijemu i najobsežnijega znanja učenjaku, a to Dru. Newmanu. Proti Newmanu napisà njeki Kingsley brošuru, pobijajuć razne stavke iz njegovih knjigah, a razumie se samo po sebi, da rimsko papinstvo i svećenstvo nije pustio s mirom, već mu prišio raznih nespretnih krpah — tiradah i frazah. Mr. Kingsley jest doduše učitelj povjestnice na sveučilištu u Cambridge-u, ali po smjeru i duhu njegovim perom napisane knjige vidi mu se, da je slabo ugladjen i zle ćudi. Newman neće se sniziti, da mu na tu prostačinu odgovara. Nu na 15. Ožujka predadoše mu kanonici, učeni oratorijanci Maguire i Oakeley, adresu podpisanu od 106 svećenikah biskupije westminsterske: dominikanci, isusovci, oratorianci, oblati sv. Karla, pasioniste, mariste, otci kršćanske ljubavi i sve svećenstvo u Londonu hvale Newmanu za velike zasluge, stečene za crkvu, za trud i marljivost, kojom se zauzimlje za dobro katolikah, a naročito za zasluge stečene na polju znanosti. — Newman je sigurno zaslužio ovu odliku; on je s kardinalom Wisemanom, pokojnim Faberom i Manningom neobično mnogo pomogao oko oporave katoličke crkve u Englezkoj. Njegov prelazak u kat. crkvu doveo je više tisućah do istine, u samostanu oratorijanskom u Edgbastonu od njega utemeljenom nadjoše mu prijatelji željeni, Bogom blagoslovljeni mir za nauk, promatranje i pisanje plodovito. Spisi samoga Newmana učiniše velik prolom na truloj sgradi anglikanizma, kojemu su Newman i Manning najpogibeljniji neprijatelji. S toga čemer i jad, biesna mržnja i silovit odpor. Koliko je u Londonu napisano proti Manningu knjigah, poslano mu pisamah prkoseć i prieteć mu se, a koliko se putah opet sastajala pred njegovom crkvicom bučna hrpa njemu na prkos držeć bučne propoviedi na ulici, dok bi on u crkvi obavljao službu! Oba su muža veliki dusi nadkriljujući visoko sve svoje protivnike, te rade nepazeć na nikakove zapreke, a kardinalu Wisemanu velika su podpora. Crkvi je u Englezkoj velika zadaća, boj sa anglikanstvom jest do zla tegotan, pak je željeti, da baš u Englezkoj ustane mnogo i vrlih i hrabrih vojnikah Božjega kraljestva.

— Ovdje stoji crkva posve drugačije, te joj se položaj naprama drugim ni s daleka nemože uzporediti. Ima i ovdje biskupijah i stolnih kaptolah, ali neimaju zakladah kano drugdje. Biskup je skoro svaki ujedno glavni župnik koje župe, a taj župnik mora uzdržavati biskupa t. j. od župnoga dohodka namiruje biskupske potriebštine; povrh toga dobiva od svakoga u duhov. pastvi namještena svećenika po $2\frac{1}{2}$—5 šilingah pod imenom „cathedraticum.“ Kako biskupi tako su mu i savjetnici kanonici svi župnici, a mnogi stanuje od bisk. stolice po 20—30 urah daljine. Kada se izprazni biskupska stolica, imadu oni pravo predložiti papi trojicu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 25. U ČETVRTAK 23. LIPNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Putnik.

I.

Samotan stupaše putnik sad drumom sad stazom put visoke gore, na kojoj mu bijaše umrieti pa za tim vidjeti Boga. Duša mu bijaše mirna, mirna usried smušenih glasovah, kojimi je oko njega podvikivala balabučna svjetina; put mu bijaše često tegotan; vrletna brda i jazoviti ponori bijahu mu težka muka; čas mu se valjalo penjati uz krševite vrhe, čas opet spuštati se niz strme obronke.

Al on putovaše bez straha i bojazni; bijaše bo kršćanin, pa se toga imena nije stidio, već je krst na čelu i prsima radostno nosio.

Prvi, koj mu dojde na susret, reče mu: „Tvoja vjera prestara je za naš viek; on ide napried, a ona ostaje; ajde s nami i okani se tvoga staroga puta, mi ćemo ti prokrčit novu stazu.“

Putnik odgovori mirno: „Djelo Božje nemože da ostari, nego ostaje svedjer mlado; našega vieka nestat će kao što nestade i prošastih, postat će sigurno stariji i naličiti ponošenu odielu; ja neću nikad skrenuti sa svoje staze, jer ona sama vodi k životu.“

Malo korakah dalje sastade se s drugim, koj ga oslovi ovako: „Tvoja vjera čini mi se kao kakov dugo rabljeni stroj, komu, da se njim raditi može, treba svakojakih novih umetakah; ponovi tako tvoju vjeru, razpruži njene nauke, da se budu idejam sadanjega svieta prilagoditi mogle; učini, da budu s duhom vremena napredovali, pa evo i mene u tvoje kolo.“

A on mu odvrati: „Kao što sviet, tako i vjera izadje savršena iz ruke premudrosti Božje. Od prvoga časa stvoritbe nepopravi Bog ništa na ovom veličanstvenom stroju: on obstoji po mudrih zakonih, koji njim kreću u najpodpunijem skladu. Još je savršenija vjera; njoj netreba nikakovih popravakah. Ljudska ruka preslaba je, da izpravlja djelo Božje. Vjekovi prolaze sa svojimi sustavi, a ona će jednako sjajna i čista obstojati na sreću svih vjernikah.“

Malo dalje sukobi se s drugimi, koji mu govorahu: „Moralni dio tvoje vjere cienimo vrlo kao uzvišen; ali dogmatični je previše zamršen i taman; pristani uz nas, da oba oddielimo, odbaci, što nerazumijemo: ostatku divit ćemo se, te jednim pravcem s tobom put nastaviti.“

Žalostivo pogledav na te ljude reče im putnik: „Istina je nerazdjeliva, niti ju je moći razkinuti, a da se sva neuništi. Nije moći od nje po volji uzeti po koj odlomak, a ostalo kao stvar suvišnu ili i nevaljanu ostaviti. Kršćanski moral osniva se na dogmatičkih istinah: razdružite jedno od drugoga, pa nebudete više niti morala razumjeli. Tko bi ga htio usavršivati, taj bi mu uztegnuo temelj. Kršćanska ćudoredba jest najsavršeniji izraz života Isusova; svaki čin Boga-čovjeka, na koliko nenadilazi ljudske sile, za nas je ćudoredni zakon. Sva otajstva kršćanske vjere redaju se oko Boga-čovjeka, a postigavaju svoju savršenost samo u njem. Ako dakle odlučite dogme od morala, to neponimljete više ništa o Isusu; tada njegov moral neima više prilike u njegovih činih, neima više svetosti u njegovom božanstvu; pače neima ga više.“

I u toj svakovrstnoj buci utrudi se naš putnik; put mu se činjaše sve tegotniji, pa je već mislio, kako će sjesti na pol puta. Na žao mu se dala bezbožnost, a zaboli ga duša videć toli silnu svjetinu, koja živući samo za vremenite ludosti na vjekovitost niti nemisli. Bezbožni i bezumni govori očemeriše mu srce pa poželi umrieti. Ali dozvav se, da je protuslovje svieta dokaz za kršćanstvo, objačen ovom mišlju ohrabri se opet i nastavi put.

II.

Na skoro nanese ga put na ubavu livadu, na koje zelenilu oko mu se nasladjivalo, a ona se u nepreglednoj daljini gubila; i ovaj put činio mu se mnogo ugodniji od prijašnjega.

Blagoglasna svirka razliegala se iz daljine; kada bliže, opazi, kako je mužko i žensko na okupu ovdje oko plesa, ondje oko igre, indje oko gostbe, a nitko nemisli, da će umrieti.

Pa baš kroz ova mjesta zabavah i nasladah bijaše najmučnije proći. Zrak bijaše tako mekan, da je tjelesna snaga mlitavila; milodusi toli povabljivi i jaki, da su čuvstva omamljivali; radost pričinjala se tako živa i velika, da je u zametku zadušila svaku ozbiljnu misao.

Ako si samo njekoliko trenutakah probavio u ovom uzduhu, to ti je krv poput goruće lave pustošeć se tielom prelievala, a srce ti silovito kucalo.

Činilo se, da su ti ljudi srećni, a pozivahu i druge, da s njimi diele blaženstvo. Nudjahu cvieće za ovjenčat si glavu, vode milodulne i svileno ruho za povisit si tjelesnu ljepotu; usta bijahu im puna laskavih riečih, da k sebi primame. Ali pod ovimi nestašnostmi upozna putnik pogibelj, u kojoj se nalazi; uvidi, da su ova mjesta baš tako vjerolomna, kao što su privlačiva bila. Pogleda na križ i spazi, da krvari; tada povene cvieće u njegovoj ruci; on ga baci i pohrli, da se udalji s tih predjelah.

Što je dalje odlazio, sve se više gubila živost svirke, radost se ukazala turobnom, jer se u daljini nevidi krinka, štono prikriva tugu; zrak postao čistiji i neškodljiv.

Pa dok je brzo uzmicao iz ovih miestah veselja, zapazi u malom njekom gaju zemlju krvlju nakvašenu, te skrovito nosit mrtvike; bijahu to dva prijatelja, koji se na veseloj časti zavadiše i pobiše na mejdanu, i jedan samokrvnik uslied nesrećne igre.

Sada se uvjeri, da pomamnost strastih upropašćuje čovjekusrce, a razkalašenost ćutilah proizvodi okrutnost. Zahvali se Bogu, što je izmaknuo ovomu mjestu razkoših, nebivši obustavljen niti radošću, niti skvarenošću njegovom.

III.

Predjel, što ga imaše naš putnik prevaliti, prije nego-li dodje do gore, na kojoj mu bijaše umrieti, pa onda ugledati i uživat se Boga, bijaše pustara, a na toj pustari življaše divlja zvjerad, zmije ljutice i svake vrsti opice (majmuni). Okolica sva opustošena, a u njoj put opasan; no naš putnik okriepljen vjerom križa, koga biljeg nosaše na čelu, uslobodi si srce i nebojaše se ničega. Činilo mu se, kao da mu titra zviezda u zraku i svietli preko ovih pustih i grozovitih predjelah; ova zviezda bijaše križ; na krilih molitve diže duh svoj u nebesa pa mu se ohrabri srce.

Jedva što je stupio u pustaru, kad eto već grakn uše nanj smušeni glasovi prodirući iz promuklih grlah rugajući se njegovoj prostoti, prate ga zviždanjem, a njeki se nanj i bacaju blatom; putnik pako nerekuć ni besjede ide dalje.

Došav u pustu šumu orobiše ga razbojnici i rekoše mu: da mu netreba tih dobarah, jerbo jih nerabi, a njim da su potrebita, buduć će ih se oni uživati. A putnik pusti se oplieniti nepotuživ se ni jednom besjedom. Mislio si: put je moj na zemlji kratak, čovjeku za život netreba mnogo, medju mojom braćom ima mnogo ubogih, pa veseleći se, da je njim u tom nalik, vedrim licem uzima put pod noge.

No opazivši podsmjevači i razbojnici, da je mučao, dok su ga hulili i grdili, da se pustio bez protivljenja i tužbe opljačkati, progovoriše medju sobom: „Postupanje ovoga putnika nije naravno; mi ga uvriedismo, a on osta spokojan; mi ga proklinjasmo, a on nas blagoslivljaše; mi ga sadriesmo, a on nepokaza nikakakova znaka žalosti; ajdemo da njegovu stalnost izkušamo do krajnoga kraja." Pozvaše dakle zločinacah i pakostnikah svake ruke, kojih bijaše izobila u ovoj pokrajini, i rekoše im: „Jedan čovjek, komu se rugasmo i otesmo mu svu imovinu, nepotuži se s toga; pričinio nam se kao ogledalo, u kom vidjesmo u najrugotnijoj slici svoje ponašanje; njegov miran život usried strastih prigovor nam je neprestan; ili se scieni za boljega od nas, te nas prezire, ili je licemjerac. Ajde da ga mučimo sa svih stranah, te vidimo, je-li jedno ili drugo. Uzdrži-li kušnju, a mi ćemo ga klevetami upropastiti."

Što odlučiše, učiniše. Navališe nanj, izbiše ga i ostaviše zlostavljena i polumrtva ležeć na zemlji. Prolazećim bi govorili: da je zločinac, a ovi bi vjerovali, jer su to pakostnici glasno govorili, a žrtva njihova nebraneći se samrtna ležala na zemlji, pa ju nitko niti nepomilova. Držeći putnika za ubita i mrtva, rekoše i oni: zločinac je.

Opraviv se nješto putnik zaogrnu se poderanim ruhom i nasloni se na pećinu gori na podanku. Tu pogleda u nebo, moljaše Boga, da oprosti njegovim mučiteljem i klevetnikom, a nepotuži se na nje riečcom.

Došav k cilju svoga putovanja preminu putnik, a duša njegova, oproštena tjelesnih sponah, vidjaše Boga u svoj njegovoj slavi, jerbo nikad neodstupi s njegovih putevah, osta čvrsta u vršenju njegovih zapovjedih, a stalna u vjeri.

Putnik je pravi kršćanin; kad nije više živ, prestane naskoro kleveta, a kriepost njegova ukaže se u najkrasnijem sjaju; koji su ga prije progonili, prznili, ocrnjivali i hulili, žale to i vjeruju na kriepost; tada moraju priznati, da je bio bolji, nego-li mnijahu oni, a kriepostí da nije jošte sasvim nestalo izmedju ljudih. Mnogi od njih okane se svojih opačinah i obrate k istini, a istina će im pročistiti srce od zloće, a razpuditi tmine duševne.

I razkošni ljudi počute napokon, kada jim već ogade prazne slasti, da će se na koncu ovaj kumir razbiti, a duh, koj je u njem tamnovao, unići u nov, bolji život. A taj život, koj nas čeka, i komu nas vrieme svakim danom bliže primiče, možemo samo tako postići, ako se dobarah ovoga svieta samo kanoti mimogred uživamo, a radi njih nedamo se ustaviti nigdje; njemu za volju odreknu se ljudi razkošim griešna života i zagrle kriepost.

Pravi mudrac i kršćanin vjeruje naukom krieposti, jerbo su Božji, a ovi Božji nauci nisu varavi niti promjenivi kao što su ljudski znanstveni sustavi; takova vjera razgoni im nemir duše; netraže oni više istinu bez nade, jeda-li će ju ikad naći; srećni i radostni s njena posjeda počivaju mirno na ovom bogatom i utješnom pokladu.

Meksiko.

(Povjestne crtice o kršćanskoj vjeri.)

(Dalje.)

Crkvah bijaše jur i prekrasnih, bijaše podignuto velikih biskupijah; nu Meksikanci nisu bili još ni s daleka sastavili žive crkve, niti su to mogli, dokle god jih ružno ugnjetavahu svjetovna gospoda. Koliko toga trebaše još, dok meksikanski obraćenici budu ono, što bi imali biti, kaže nam to, što su mnogi Španjolci pripoviedali, da Meksikanci za kršćansku vjeru i primanje sv. pričesti nisu nipošto sposobni, već da jih tlačenjem treba za to prirediti.

Najplemenitiji misionari i biskupi mišljahu skroz drugačije, ostajuć stalno pri tom: da se samo ljubavju Meksikanci mogu pravo obratiti. Tako si dični dominikanac Julian Garcés, prvi biskup u Tlaskali, stavi ovo načelo: Indijancem valja biti najprvo otac i zaštitnik, pak onda misionar i biskup. U njem kano otcu morao bi ljudem omiliti i učitelj i nauk. Nije se prevario.

Čovjeku, kojno bijaše sama čista ljubav i poniznost, a uz to neizcrpljive strpljivosti i blagosti, pak neumorne revnosti za uljudnost i pravicu te neporočna značaja morade vjerovati i Indijanac, kad govori o ljubavi Boga, o pravoj kriepostí, o zahtjevih i zapoviedih kršćanske vjere. — Dokle su mnogi španjolski častnici zalagali svoju glavu za tu tobožnju istinu, da je Meksikanac nevriedan biti kršćanom, već da se ima š njimi postupati kao sa živinom, ljubio je nje starac biskup kao svoju djecu, za nje neumorno radio i branio jih, te za nje u pape i cara molio zaštitu, a na čas smrti preporučio jih ljubavi i skrbi svoje redovne braće. Za njim se u tom povedoše i svi misionari njegova reda, kao i većina biskupah i misionarah iz drugih redovah.

Do skora pokaza se, da to i jest jedini način za plemeniti podhvat, kao što je razširenje vjere, pak što nije odmah procvala, tomu je krivo to, što je ljubav misionarah onemagala uzpored okrutnosti gradjanskih oblastih, pače su misionare olagivali pred kraljem, podmećuć jim zle namjere. Medjuto već oko 1600. godine imadjahu dominikanci u pokrajinah sadanjega meksikanskoga carstva velike redovne države, a svaka njih iz mnogih samostanah na sve strane slala je misionare i obratila množinu Indijanacah. Jednake zasluge stekoše si franciškani sa 500 samostanah, od kojih mnogi poginuše mučeničkom smrću, a ne manje augustinci i trinitarci.

Po vremenu najkašnje dojdoše na molbu više biskupah isusovci; ali po plodu svoga truda nesmiedu se oni nipošto računati zadnji, pače njihova pobjeda, ako i ne tako prostrana, a to sigurno bijaše onako slavna, kano i drugih redovah; jer su poslovali većinom medju nevidjenim jošte narodom na krajnoj morskoj obali i na sjevernoj medji Meksika; apoštolski pako duh njihovih misionarah pokazivao se u prekrasnih prilikah. Isusovci bi išli misionarit onamo, kamo nije bio prodrô još nijedan misionar; pokazivali bi divnu hrabrost i uztrajnost, te premda bi mnogi ostavio glavu, platio bi jim se trud i krv obilno. Jedan od prvih isusovacah, koj se apoštolskom revnošću osobito odlikovao, bijaše o. Gonsalvus de Tapia, Španjolac, koj od glavnoga grada provali preko sto miljah, te naučiv za čudo brzo jezike raznih plemenah, obrati silnu množinu. Podupiran njekolicinom drugovah pobrinu se najprvo po sve načine, da se umili divljakom, što bijaše vrlo mučan posao, jer su zazirali od svakoga Španjolca, bio on tko mu drago. Do mala uvidješe oni ipak, da ovaj svećenik nije onakov, kakovi su mu zemljaci, ljuti jim neprijatelji, već da jim sbilja o dobru radi. Malo po malo sprijateljiše se oni, misionaru se na daleko pročula hvala, te divljaci počeše sa svih stranah na gomile dolaziti i voljno slušati. Ovim načinom dojde on do toga, da je za kratko vrieme pokrstio preko 2000 ljudih, za koje napravi proste crkve i dade pozvati u pomoć novih misionarah. Kad bi tako na jednom mjestu uredio kakovu takovu kršćansku obćinu, ostavio bi joj druge za starešine, a sám Tapia zaputio bi se dublje u planine i sakupio po toliku obćinu, da opet nebi mogao sam njom vladati. S toga vrati se u Meksiko, da izprosi novih misionarah. S veseljem dadoše mu pomoć-

nikah, vrati se k svojim divljakom te neumorno nastavi posao što nove krsteć što krštene obilazeć i potvrdjujuć u vjeri i izkoriepljujuć jim stare opačine. Kod većine pošlo bi mu to za rukom; nu naide na mnoge i takove, koji su za živinske običaje tako bili prirasli, da mu se nipošto nedadoše odučiti, pače planuše osvetom. Takovo jedno pleme, kad mu je ovaj misionar došao u pohode, nahrupi nanj te ga ubi toljagami na veliku žalost ostalih plemenah, koji smrt otca dugo oplakivahu.

Gubitak takovih muževah naravno da bijaše za ove krajeve težkim udarcem; ali bi jedno misionare ostale smrt mučenička svojih drugovah samo boljma ohrabrila znajući, da će krv ovako prolivena uroditi obilnim plodom, a drugo obraćenici bi se utvrdili u vjeri gledajuć odvažnost viestnikah, mnogi pako pogani osvjedočili se o čistoći njihove namjere.

Medju misionari bijaše i Niemacah; njim bi se obično povjerile najtežje zadaće, a oni se dično držali. — U pokrajini Nova-Biskaja poslovahu oko godine 1681. Hrvat o. Ratkaj, i o. Neumann iz Češke. Onaj umre na brzo od otrova, ovaj pako poslovaše jošte dugo medju tvrdokornim a lukavim indijanskim plemenom, ali ipak s velikim blagoslovom. Svi skoro misionari, što jih je bilo poslano medju ovo pleme, bili su sdvojili o spasu toga ljudstva. Jer, premda je njih do 16,000 bilo izvabljeno iz gorah te poslie brižljive obuke pokršteno, to se oni, kako obraćenju prvlje, tako poslie kršćanskoj ćudorednosti opirahu tvrdokorno. Lakomost u jelu, pilu i bludnost, što jih je dugo odbijalo od kršćanskoga vjerozakona, dovela bi jih opet na stare poganske običaje baš marvinske; to je, sbog šta bi misionari izgubili svaku nadu te prosili za premještenje na druga mjesta, gdje bi trud više obećavao. O. Neumann neočaja budući osvjedočen, da Bog i medju ovim ljudstvom ima izabranikah, već se dade na posao bez ikakova jada. Uvidje, da se ti tvrdokornjaci mogu predobiti jedino ljubavju i dobrotom, te jim valja prvlje predobiti srce, pak onda tekar raditi ozbiljno i strogo. Gdje je trebalo, pokazao bi se za čudo strog. Za dokaz budi ovaj primjer, koj ujedno pokazuje veličinu njegova duha.

Divljaci, koji se pred njim nebi više nipošto usudili urediti mrzku gostbu, kako su prije običavali, urekoše jedan dan, kad njega nebude kod kuće, te stanu priredjivati opojno pilo od lišća njekakova drveta i korenja te nagnjećiše ga do volje. Jedva što misionar zamače za brdo, pohiti sve ljudstvo iz okolice listom u bližnju dolinu na tu baš divljačku gostbu. Dogodi se pako, da se je misionar, jedva što se bio odtisnuo dvie ure, morao vratiti; dječaku bo pratiocu njegovu uteče konj. Došav u selo zapanji se od čuda, kako je to, da ni žive duše nije kod kuće; nu dosjeti se, što mu je lukavo stado odmamilo, te poteče s mjesta tražit. Baš se po dugu plesu nakaniše na pilo, što bez svakojake rugobe i iste krvi nebi bilo prošlo, kad al' medju nje skoči ljutit misionar te počme izvraćati i trti vrčeve. Kano gromom ošinuti odjuriše uzgrabce Indijanci u selo bez i najmanjega odpora. Drugi dan ode na put, a kad se je za tri dana vratio, nadje Indijance posve ponizne i uljudne. Ali ona velika šteta s razbitih vrčevah zabila jim se preveć u glavu, ter se nemogoše otresti mislih i željah, već odlučiše to izvesti i drugi put, samo s većom pazkom. Prije svega valjalo je preplašiti misionara, nebi-li se prošao misli, da jim opet pokvari veselje. Pošalju dakle k njemu dvie babe, da mu pod izlikom pobožnosti i straha za njegov život prijave, kako su začule o uroti proti njemu, ako bi još jednom onako smutio veselje. Nu za to si je on malo tro glavu, već odlučio svom snagom opirati se neredu, kano i prije. Priredila se gostba, a on začuo. On će opet medju nje, samo drugačije. Obuče se u šarenice i zamota si glavu poput Indijanacah te hajd s njimi. Bila tvrda noć, pa ga nitko neprepozna, premda je bio došao baš u sredinu. Igra se i veseli, žene vuku vrče pune, a mužkarci slažu drva za vatru. Kada došlo do pila i uzanj strahovite buke, sbaci on sa sebe šarenice, skoči s velikom žestinom te stane izvraćati vrče spočitavajuć jim oštrimi riečmi budalaštinu. Zatečeni tolikom drzovitošću razletiše se opet kući, samo četiri poglavice zaostaše, ne morda da se osvete, nego da od otca izmole oproštenje, obećaju poboljšanje i sprovedu ga kući. Takovom hrabrošću pošlo je misionarom često za rukom ukrotiti te prisiliti na posluh. Neumornim trudom oduševljenih duhom Božjim muževah zakorenila se kršćanska vjera tako, da su već u prošlom vieku bile posvuda ustrojene kršćanske obćine, a nijedan zakutak prostrane zemlje nebio bez duhovne pazke. Ali i poslie bijaše zašto jadikovati misionarom; jer nije svagdje, gdje su podignute bile biskupije i župe, cvao pravi kršćanski život, a povrh toga ljudstvo nečovječno mučeno i priganjano na najtežje rabote kano najgori robovi bilo je još gore otvrdnulo u svakom zlu. Često, kad bi misionari mislili, da su posve gotovi, morali bi tek s nova početi. Najbolje se je uzdržala vjera i ćudorednost u misijah isusovačkih, gdje su isusovci čuvali, što su bolje mogli, svoje Indijance od gospodstva španjolskoga te najveći trud polagali u gojitbu mladeži.

Kako je poznato, sbaciše Meksikanci pred 40 godinah po prilici španjolski jaram, te od to doba, premda za zemlju bijahu zla vremena, obćenita sloboda pomogla je uspjeti vjeri, pak ako se jošte sretno urede politički zamršaji za dugo, neima dvojbe, da će u ovoj posve katoličkoj zemlji procvasti bolje vjera i ćudorednost kršćanska.

(Konac će sliediti.)

Bezposlica je mati svake opačine.

(Iskrice mladosti u prilog.)

Multam malitiam docuit otiositas.
Ecc. 33, 28.

Bezposlen je onaj, koj ništa neradi.

Al i to je danguba, kad neradiš ono, što bi ti valjalo raditi, ili kad neradiš onako, kako bi to trebalo.

Ništa nije odurnije u mladića od bezposlice, od lienosti.

Tà čim se, oj mladiću, ponosi prošlost tvoja, da si već stao provoditi danke u bezposlici?

A sadašnjost tvoja? Ona ište od tebe, kako si mlad, da se što jače zamahneš, što življe oživiš, što više uzletiš; a bezposlica je prerana ostarjelost, obumrlost, gnjilež i trulež.

Budućnost — zahtieva od tebe gromkim glasom, da posluješ. Ako je tvoja, valja ti se skrbiti; um i srce hoće da se naobraze. Ako-li nije tvoja, ako za tebe neima više budućnosti, onda valja da što uradiš, kako nebi praznih rukuh, oli zakopav Božji dar poput nevaljanoga sluge došao pred Gospodina.

Bezposlenost je neharnost prama Bogu, koj nam dao duševnu i tjelesnu snagu, da ju upotriebimo.

Bezposlenošću otimlješ najdragocjeniji dar Božji: vrieme.

Bezposlica te grdi, ter se po njoj odmećeš od neprestance Poslenoga.

Bezposlenost je nepravda. Mi smo članovi družtva ljudskoga; od nas svaki pravom ište uslugu u obitelji, u državi, u crkvi.

Nepravda je osobito glede onih, koji su težkom mukom stekli, što mi u tutanj razmećemo, ter glede onih, koji bi bili uharno uložili, što s naše krivnje ostaje bez roda.

Bezposlica je gadan primjer braći tvojoj: idući za tobom, naučit će se dangubiti. Morda će se i ona potužiti na pravednost Božju, kad s lienosti nećeš u pomoć da joj pritečeš, te svagdanji joj napor bratski olahkotiš.

Pa koja razlika izmedju bezumne prirode i takova ležaka! ona — vazda poslena, držeć se da nemože bolje nepromjenljivoga zakona, ovaj — uklanjajuć se svakomu naporu, razbija samo namjere Božje.

Za bezposlicom ide često i vremenito zlo, preziranje, siromaštvo. „Prolaziš vrtom lienjakovim, pa glè, — pun mu je koprivah, prikrilo ga trnje, a zid mu se porušio.“

Bezposlenost truje srce, ter uči puno zla; ona je vrelo, iz koga potiču griesi duše naše.

Iz mrtve vode izvija se gnjila para; a u bezposlenom srcu zameću se pogibeljne, opake, gadne misli, pak iz njih se radjaju požude, koje se mogu premetnuti u sramotne i Bogu mrzke čine.

Bezposlenost će te raznježiti; po njoj ćeš oslabiti, iztrošiti se, omlohaviti. Ona otimlje duhu oštrinu, značaju jakost, srcu punost.

Bezposlicom priviknut ćeš sramotnim porazom.

Neprijatelji se spasa našega preuzeli; videći gdje smo bez oružja, pouzdaše se u plašljivost našu.

Bezposlenost se vjerno udružila sa svakom opačinom, te pušta sve jednu po jednu u ljohavo, bolešljivo srce.

Bezposlenost je ohola: prodrzljivost valja da zamieni pravu zaslugu, nadutost znanje, izvanjska prividnost nutarnju vriednost. „Lienčina se gradi mudrijim od sedam zaista naobraženih.“

Bezposlenost je zavidna: dangubu žalosti tudja sreća, tudje uspievanje.

Bezposlenost se često zakriljuje lažju, utiče se pod licemjerstvo i prevaru.

Bezposlenost je dosta putah razsipna. A kako je već lupežki posegla za tudjim blagom, kad joj se nije dalo drugčije na lahku ruku do njega!

Bezposlenost zazire od ukora i pouke; neće da ju buniš, pa zato se rado svadi i prkosi.

Bezposlenost je nemilosrdna prama drugim; nevjeruje nikomu, psuje i grdi svakoga.

Bezposlenost je znalična i putenosti podana.

Bezposlenost je nezasitljiva u jelu i pilu, ter ište, da si prostim poslom vrieme prikrati.

Bezposlenost zaboravlja na Boga; jer se i molitvi, pravoj molitvi, hoće truda i napora.

Bezposlenost je nestalna, jer se lienčini sad hoće sad neće.

Bezposlenost je plašljiva; lien bo veli: „lav je vani, ubit će me na putu.“ Sujetne ga misli salieću, a neuhva se važna posla poprimiti; njega nemami nikakova zasluga, njega nepotiče nikakov vienac.

Bezposlenost pretvara duh u pùt, a pùt u gnjilež.

Oj lienčino, prodji k mravu, vidji, kako posluje, pa se nauči pameti!

Lien mladić — ojme žalosti! proljeće bez sunčane topline; neima rose, drvlje nelista, neima zeleni, neima pupja, neima mirisa, — nestalo nade!

O pazi, pa se boj riečih Gospodnjih: svako drvo, koje nerodi plodom, i to dobrim plodom, usjeći će se i u vatru baciti. — š.

Dopis.

Iz Kraljevice u Primorju. Premda ti jurve ne jednom, katolički liste! na obrazcih zablisnù liepi niz dopisah o nabožnom i crkvenom napredku, promičućem Višnjega slavu i spas viernih, — neće biti s višega, ako ti i ja evo s morskoga žala sličnim jednim dopisom koje bielo lišce našaram.

Komu je iole poznat razbor i revnost ovomjestnoga župnika g. J. Randića, bivšega njegda učitelja na

gimnaziji riečkoj, u svom zvanju duhovne pastve, a s druge strane pobožnost blagoćudnih njegovih župljanah, koji — premda su većim dielom, kao što to u današnje oskudno vrieme u obće valja za Primorje, u borbi sa životom, — ipak su, da tako reknem, i na sam mig oka duh. svoga pastira, kome su dušom i tielom odani, vazda novčićem u ruci spremni izvesti, što nabožni cilj promiče, što spasonosnoj svrsi odgovara; — komu je, rekoh, to sve poznato, taj dakako u ovom dopisu ništa novoga uzčitati neće.

Nisu tomu podpune tri godine, što u ovom krasnom, dobrane mjere duhom bogoljubja u obće nadahnutom mjestancu boravim, pa ipak godimice, dà često mjesečno, a i dnevice opažam u ovožupnoj, inače ubogoj crkvi sv. Mikule oku zamjerne novosti i obnove.

Već udilj izza moga amo došašća namiestile su se u toj crkvi krasne orgulje, koje ti i sa spoljašnoga svoga ukusnoga oblika — odakle možeš, premda tomu nije uviek tako, unapried već dobar sud izreći o nutarnjoj njih vriednosti — divno i uzbitno zaokupe oko. Za dokaz vrline glasbenoga toga nastroja dva ću samo razloga navesti. Prvi je taj, što pri njem ista ona riedko griešeća latinska poslovica: „figulus figulum odit" svoju važnost, istinitost i uporavu gubi; pošto razni glasbene struke vrstni umjetnici to djelo jednoglasno odobriše; drugi: što ove orgulje svojim miloglasnim, uzhićujućim zvukom uz izvodjenje dakako crkveno-nabožnih melodijah na srce čovječje toli snažno i uspješno djeluju, da se ne riedko mnogi bezvjerac, došav možebit nakanom više tjelesne naslade, nego duševne okriepe u Božju kuću, milozvučnim svirkanjem do dna duše tronut u ozbiljne zaroni misli o dojakošnjem svom razkošnom, kratkotrajnom životu i budućem sudu. Otaj blagi utisak, što ga svrsi shodna uporava ote vrsti glasbenoga nastroja u nutrnjih zabludivšega čovjeka proizvede, često biva povodom, te se on u duši prene, misli okrene, čuvstvom pobožnosti uzdrma se, svomu prvašnjemu razuzdanomu, mehkoputnomu životu posve kršćanski pravac odkroji, te se k Bogu, svomu početniku obrati. Nisam daleko bio, te sam mogao sasluhnuti, kako jedan slabe vjere i ćudoredja čovjek svome drugu, u načinu življenja sebi premcu, pripoviedaše o moćnom nabožnom uplivu orguljanja na njegovo srce, te sbilja od onoga vremena sve to češće crkvu polazi. Kamo sreće, da nevoljni naši puci uzmognu u svih svojih crkvah baš u doba, kad učitelji iz učiteljišta izlaze više ili manje vješti i igranju orguljah, ote divne i slavu Stvorca i pobožnost kršćanah promičuće nastroje ponamjestiti. Nu tješimo se blagom nadom na bolja, ako Bog da, vremena.

Gorljiva briga g. župnika o napredku crkvenom nije samo ob ovaj predmet zapela, već je blagotvorne trake i na dalje pružila. On dade i sliku sv. Mikule, častnoga štitnika ovoga mjestanca, dakako uz materijalne žrtve pučanah, posve novu napraviti, pri kojoj sigurno se može reći, da je slikar svoju vrlinu pokazao, i tim lice si osvjetlao. Uspješni traci pastirske brižljivosti g. župnika prodrieše još i napred. Buduć mu se njekako ružno vidjelo, kad bi on na velike svetke i odlične blagdane jedno isto skoro odielo kod žrtvenika rabiti morao, koje i svakdanji dan, s toga si on malo po malo dade nabaviti i liepa crkvenoga ruha, tako da se sada crkva čim ponositi imade. Ni kod ove nabave nije bila konačna točka njegove izključivo pastirske radinosti. Ugledav on, da bojadisani zidovi svetišta potamniše i pogrubiše, postara se, te i ove vrlo ukusno obnoviti dade.

Izpustiv ostala više manje važna, samo ću još jedan rod njegovih čisto pastirskih mislih i radnjah napomenuti. Onomadne učini on naime predlog svomu odanomu stadu, da bi se na briegu Kalvarije u zaklonu častnih triuh križah podigle tri kapelice i još koja uz put k njim vodeća; ovaj predlog radostno pozdravi puk, te se jurve u tu bogoljubnu svrhu znatna svotica malo po malo sabrala.

Bog bi dao, te blagi ovi plodovi pastirskoga revnovanja g. župnika i darežljivosti bogoljubnih župljanah urodili nam drugimi mnogo većimi plodovi zdravlja i blagostanja tjelesnoga i duševnoga.

Vinodolac.

Viestnik.

Iz Zagreba. U nedjelju poslie podne odputovao je presvietli gosp. biskup Ivan Kralj u kotar gornjo-varaždinski, da dieli svetotajstvo potvrde.

— Za podporu ubogih učenikah ovdašnje realke poklonio je i ove godine presvietli gosp. biskup Ivan Kralj 50 stot.

— Jučeranjim željezničkim vlakom stiglo je preko Siska ovamo 16 sestarah-milosrdnicah iz Djakova, pošto je tamošnji područni samostan razpušten.

— Častni red kapucinah države hrvatske držao je na 4. t. m. kapitul, na kom je izabran za provinciala velečastni ot. Jakint Kiseljak.

Iz Monakova. Uz katolički bogoslovni odsjek na kr. sveučilištu podignut je nov zavod za propovjednike pod imenom „Homiletičko sjemenište kr. sveučilišta", a visokom odlukom od 3. Travnja t. g. potvrdjen. Ovomu je sjemeništu svrha izučiti vrlih propovjednikah. Predstojnikom biti će mu uviek ravnatelj domaćega sjemeništa biskupijskoga i uredni učitelj homiletike na bogoslovnom odsjeku sveučilišta. Obvezani su pako svi članovi sjemeništa predavanja iz retorike, homiletike i povjesti kršćanskoga govorničtva, za koja medjuto neće ništa plaćati, uredno polaziti; obvezani su nadalje zadaće predložene od ravnatelja za pismenu radnju točno izraditi, i kada god se ravnatelju svidi, podvrći se

knšnji i vježbi na izust, a odnosno propoviedati u raznih crkvah u gradu i okolici. Svaki, koj je bogoslovje svršio ili svršio prvi tečaj istoga, može postati članom homiletičkoga sjemeništa, što ostane dotle, dokle je upisan na ovdješnjem bogoslovnom odsjeku i dokle naročito odstup neprijavi. Tko nije zapisan u bogoslovni odsjek, nemože niti članom biti, premda s dozvolom predstojnikovom može slušati predavanja kao dobrovoljac. Člana, koj u vježbah nebi marljivo sudjelovao, može predstojnik izključiti. Natjecanja radi opredieljeno je godišnjih 400 for. za nagrade onim članovom, koji najbolje sastave i reknu propovied. U dosudjivanju nagrade ima bilježka iz pismene radnje i opet iz ustmenoga predanja. — Obrazložen predlog za nagradu slati će predstojnik preko bogoslovnoga odsjeka i sveučilištnoga starešinstva na državni ministerij za crkvu i prosvjetu. Pravilo je u tom, da se svake godine podiele 4 nagrade po 50, a 8 po 25 forintih; medjuto ostaje predstojniku na volju, da iznimke proti ovom pravilu, i to s kakova god uzroka, višjemu mjestu predloži. Od dohodka homiletičkoga sjemeništa nabaviti će se knjižnica, a nju rabiti ima pravo svaki član.

Iz Berlina. Dokle se može zanemariti duh i srce u ljudstvu uzgojenu po kalupu neznabožne prosvjete, i kolika se onamo ugniezdi surovost, gdje su povrgnuta ćud uredjujuća počela Isusove vjere, to nam s nova svjedoči list „Berliner Tribüne“, koj onaj isti dan, kadno stigoše prve viesti o poginulih žrtvah s ratišta iz Šlezviga, javi sliedeću viest: „Žaoba za mrtvacem, kako malo tko ili nikada nitko nije žalio, bijaše prije više danah u jednoj od naglasovitijih pivàrah. U toj pivàri skuplja se svake večeri maleno ali izabrano družtvo oko svojega stola, te drugovi — trgovci, umjetnici i književnici — zabavljaju se tudie veselo i baš po volji. Jedan jim drug, Dr. L. oboli te se više tjedanah nepokaza u pivàri. Jedne večeri mjesto njega dojde njegov sluga s pismom glasećim na cielo družtvo, a zapečaćeno crnim pečatom. Svi se uplaše i poviknu u jedan glas: „Zar je vaš gospodar umro?! — „Nije“ odgovori sluga smijućke i ode. Znalično odpečate pismo, ali iz njega padnu tri dolara u bankah. Kad čitat, piše ovo: „Prijatelji! Liečnik mi izjavi danas, da imam živjeti još samo malo danah. Na pošti vòzećoj na onaj kraj zapisan sam jur kao putnik. Zadnja mi je prošnja na vas: da za priložena tri dolara deseti dan po mojoj smrti mjesto mise izpijete jedan osmak meni na uspomenu. Moram završiti; jer upravo mi dolazi škrinja, u koju ću spraviti svoju dušu. Moj stolac u večer žalobne svečanosti molim da ostavite prazan, jer, ako se od Banquo-a u raju naučim umjeću, to ću se takodjer i ja iste večeri kao duh naći medju vami. Molim da se neagrozite.“ — Sutradan umrie sbilja Dr. L. Prijatelji ga sprovedoše do groba in corpore, a mnoga suza kapnu na grob hrabra, prerano preminuloga prijatelja. Desetoga večera točno mogao si vidjeti družbu oko stola sve u crnu fraku. Na stolu je osmak lagav obavit crninom, a tako su obavita i držala na čašah. Stolac pokojnikov prazan, a pred njim čaša s viencem neumrlosti, drugčije puna; uza nju leži i jestvinjak, ali na njem je zabilježena samo ambrozija. Jedan od družbe reče govor nevidljivu pokojniku, a na koncu zamoli ga, da svemu družtvu naruči stan u paradizu, on sam pako neka gleda, da mu nebude predug čas, dokle oni dojdu. Zatim kucnuše čašami o čašu pokojnikovu, te nazdravivši: pokoj tvomu pepelu — iztrusiše do dna. Pokojnik se je rado igrao boula, zato njemu na uspomenu igrala se još i ta igra, a o ponoći završiše podušnice pjesmom: „So leb' denn wohl du stilles Haus.“

Iz Rima. Najnovije viesti o zdravlju sv. otca upravo su vesele; a na veću utjehu budi rečeno, da su potekle od ljudih okolo sáma njega. Po takovu ono, što su o njegovoj bolesti raznesle bečke novine od 31. Svibnja i kasnije nije srećom istina. Tako i ona viest dnevnika „Independance Belge“, da je papa tielovski provod gledao s njekoga balkona ležeć u naslonjaču više mrtav nego živ, vrlo je smiešna, te vjeruj ovakova šta, tko hoće. Drugčije papa, kada glavom prati tielovski provod, nosi se na nosilih zvanih „Talamo“, ali na njih kleči pred presv. otajstvom.

— Papinska vlada kupi zajam od 50 miliunah, a taj čin opravda „Corresp. de Rome“ sjajno. Isti list spominje, kako je pod Piemont spalo 15—20 crkvenih pokrajinah, a papa da plaća kamate od državnoga duga za te pokrajine, te dočim Piemont bere iz njih vas i to povišen dohodak, papa neima nikakove koristi. Neprestana ova žrtva nije nepromišljena niti neuzpješna; jer ona čuva sv. stolici veću vjeresiju nego njegovim neprijateljem; ona je neprestan prosvjed proti otimačini, potvrdjuje njezino pravo i kaže Europi na oči sjajno poštenje. Piemont, veli dalje, uvidja to dobro, te bi to drugim putem rad promieniti. Ali papa je nepomičan, te bi prije volio prodat sve zlatne kaleže, iz kojih svako jutro pije krv Isusovu, nego dopustiti, da prevratnici plaćaju crkvin dúg. Papa od onih 6000 činovnikah, štono jih prije provale Piemontezah bijaše u crkvenoj državi, plaća još i sada mjesto 1500 njih 4000; jerbo 2500 činovnikah u pokrajinah od Piemonta zarobljenih, premda jim je piemontezka vlada bila ponudila svakomu službu s većom plaćom, voljeli su ostati papi vierni. Dalje doznaje se iz toga lista, da se je novčani sviet baš silom nudio za taj zajam i to s najljepšimi i najkoristnijimi uvjeti, tako, da je vladi vrlo težko bilo birati. Pet od prvih novčanih silah u Europi predade vladi po svojih opravnicih ponude; uvjeti stavljeni bili bi sv. stolicu za dugo vremena lišili svake brige; ali vlada nehtjede da obtrši budućnost te jih je odbila. Zajam je jurve s jednim belgijanskim družtvom

pod veoma probitačnimi uvjeti sklopljen. Novčari davaju postavnu jamčevinu, a opraštaju sv. stolici sve troškove. U jamčevini podanoj sv. stolicom jest s ostalim i dohodak Petrova novčića; a što je vjeresija i takovu jamčevinu primila, to je sigurno ne mala čast izkazana papinstvu, katoličkomu svietu i sámoj vjeri. Neka bi Piemont ponudio sbirku za svoga Cavoura ili Garibalda kao jamčevinu, pak će vidjeti, koliko mari financija za domoljubje i veledušje prevratnikah.

Iz Italije. Javljeno je već, kako je kardinal Morichini skupa s kanonikom Planetom obtužen, što je ovaj odvjetniku Ronzetti prve polovine mjeseca Travnja izpovjedno odriešenje uslied odluke penitenciarije u Rimu obećao samo pod tim uvjetom, ako: 1. vladi položenu zakletvu opozove, 2. sv. stolici obeća pokornost, 3. izhodi od ordinariata dozvolu za ovršivanje svoje službe. Tužbi stavljeni su ovi razlozi: dogovor s izvanjskom vladom za napadaj na državu; uporava odluke, koja neima kraljevski „exequatur.“ Prizivni pako sud pronašao je: da je iztragom nestalo svakoga dokaza krivnje i svakoga drugoga za kakov prekršaj potrebita moralnoga i právnoga temelja. Buduć da kanonik Planeta izpoviedajuć odvjetnika Ranzetta nije imao potrebite oblasti, morade ju preko svoga biskupa kardinala Morichina zaiskat od penitenciarije u Rimu. Oba su samo izpunili dužnost svoje službe, u tom su radili, kako se radi u slučaju, kad izpovjedniku manjka potrebita oblast; držali su se takodjer samo u svom duhovnom djelokrugu, te svaki pojedini njihov čin jest neprikoran, svet i otajstven od početka do kraja, te nedopušta niti samo pomisliti na kakovu krivnju. — Dočim tako prizivni sud odkroji obtuženikom pravdu, oborio se je svom žestinom (valjda iz straha od prevratnikah) na odluku penitenciarije rimske, koja je težko onakova, kako ju opisa sudovom odvjetnik Ronzetti.

Iz Turina. Zastupnik Giorgini reče liberalnim svećenikom u oči, da idu samo za čašću kanonika ili tja biskupa, pak da katolici liberalne svećenike upravo onako malo štuju, kano što su Francezi štovali svećenike zaklevše se na gradjanski ustav. Boggio primieti, kako je on mislio, da je g. ministar pravosudja Pisanelli sbilja pravi kumir liberalnih svećenikah; ali pokle je pročitana zakonska osnova za ukinuće mnogih crkvenih dobarah i kanonikatah, opazi on, da zanj niti nemari. I ovaj govornik dokazivaše, da katolici nedrže ništa do liberalnih svećenikah; a ostalim pripovjedi i to: kako je njeki sudac u težkoj bolesti dao dozvati svećenika, koga je prije godinu danah bio osudio. To je jošte dokaz, da liberalni svećenici nisu u milosti niti istim svojim zaštitnikom. — Passagliu, kojega Giorgini spomenu kao glavu liberalnoga svećenstva i koj sjedi u saboru kao zastupnik, pogodi govor Boggijin baš u srce, te on protivno stade uvjeravati: da znade nebrojenih slučajevah, gdje su katolici baš liberalne svećenike u potrebah sviesti pitali za savjet. To je, reče, što mene tješi, pa kad bi bila istina to, da većina Talijanah nevjeruje liberalnomu svećenstvu, tada bih morao o budućnosti Italije sdvojiti. Passaglia sreti se u istoj misli s Brofferiom: da su svećenici (naravno da ne liberalni) pogibeljniji Italiji neprijatelji, nego ista austrijanska vojska.... (Dotle-li je dakle zabludio taj čovjek, koj nedavna bijaše dika bogoslovne znanosti.)

U ime prečastnoga duh. stola javljamo velečastnomu svećenstvu, da se u trgovini J. E. Mühlhammera u Požunu može dobiti u velikom izboru i u jevtinu cienu svake vrsti brojanicah (čislah), medaljah od srebra i prostijih kovah, s različitimi prilikami i razne veličine, slikah svetih kamopisnih i mjedoreznih, molitvenih knjigah u različitih vezih; po imenu medaljah nedavna kovanih na čast sv. Stjepanu kralju i svjetlopisnih slikah istoga svetca u 4 veličine. Isti trgovac pošilja cjenike na zahtievanje.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Josip Mesić, župnik u Čagliću, postao je župnikom u Gaju.

Postali su župnici bivši župni upravljatelji:

G. Stjepan Posavec u Glogovnici;

„ Andrija Leskovar u Vukmaniću;

„ Mio Mikić u Raiću.

Premješteni su:

G. Stjepan Harabajsa, duh. pomoćnik, iz Kostajnice u Petrinu.

„ Gjuro Pavešić, bivši upravljatelj župe lonjanske, kao duh. pomoćnik u Kostajnicu.

Dopisnica uredničtva.

G. I. U. — Predplatnina stigla, hvala na poslanom, molimo za ponudjeno.

Poziv na predplatu

na drugo polugodište

ZAGREBAČKOGA KATOLIČKOGA LISTA.

Onu gospodu, koja naručiv si list za ovu godinu nisu jošte ništa platila, ili kojoj će koncem tekućega mjeseca izteći predplata, pozivamo uljudno, da nam dotičnu što zaostalu što nastajuću predplatninu čim brže izvole dostaviti.

Da se uklonimo šteti i neprilikam, skopčanim s kasnijim utjerivanjem zaostatakah, prisiljeni smo izjaviti, **da će se list počam od 27. broja samo onim opremati, koji nanj za vremena predplatili budu.**

Gospodu, koja nam za prošle godine još štogod duguju, molimo opetovano, da svoj dug već jednom izvole namiriti.

Predplatnina na „Zag. kat. list“ iznosi na pol godine za one, kojim se šalje poštom, **3** st. **15** nč.; za one, koji si sami dižu list u odpravničtvu, **2** st. **50** nč. Za pošiljanje u kuću plaća se 50 nč. na pol godine.

Uredničtvo „Zag. kat. lista.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 26. U ČETVRTAK 30. LIPNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Jerički sliepac.

Svjetlo, svjetlo, svjetlo! to je mnogo rabljena, hvaljena i preporučivana besjeda, besjeda, oko koje se gotovo sve vrti. A tko će mi razjasniti ovu nerazgovetnu rieč, tko će mi razmrsiti ovu zapletenu zagonetku? — Jošte nijednomu od onih, koji vide, nepodje za rukom odgonenut mi ju. No uzmem-li u obzir sva protuslovja, štono sam ih o tom čuo poviedati od pojedinih ljudih, čini mi se, da ja tu stvar bolje shvaćam od svih njih; a jamačno naći će se svi u čudu, kada iznesem na vidjelo svoju novu teoriju svjetla i mastih (bojah)!

Tako govoraše sliepac, koj je danju sjedio polag puta, — štono se spuštao dolje u Jeriko, a u večer, kada bi se u šešir na zemlji ležeći kao u kakovu škrabicu nabralo dosta novčićah, liepo si ugadjao, pa za tim iz odlomakah, što jih je preko dana čuo od prolazećih, kao kakov mudrac sakupljao si gradivo za sastav, što ga je on zvao teorijom svjetla. — A da nije on bio prvi niti zadnji sliepac, koj je rapsodično pisao o svjetlu, znadu čitatelji, koji su se ogledali po spisih mnogih teoretikah našega vieka.

Kada zrelo promislim, nastavi dalje svoj govor, čini mi se, da svjetlo, ima-li ga sbilja, — jer uz tolike prigovore i protuslovja, što jih čujem, nemogu da nedvojim o njem, — kao i druge stvari ima dobar i zao kraj. Mnogi prolaze ovdje mimo mene i žale me, što sam sliep; premda pogledamo-li stvar na pravom svjetlu, zaslužuju oni više sažaljenja od mene. Eno jih — idu daleko, da vide ovo ili ono, pa vrativši se nedonesu ništa sobom van to, da su ovo ili ono vidjeli, što jim ipak željam nije udovoljilo. To je varava potreba, za koju jim nezavidim. Dà pohlepa njihova, da štogod vide, tako jih znade podtaknuti, da kod otvorenih očiuh padnu u mnogu jamu, kojoj se ja uz pomoć svoje batine i svoga vjernoga kudrava vazda ugnem. K tomu moraju često vidjeti svašta, šta radje nebi vidjeli, i što jim srce težko para, a oda šta mene moja sljepota brani. A šta tek da rečem o njihovoj sveudiljnoj prevrtljivosti? Sada imadu dan, a sada noć; mnogo stvarih starâ jim na očigled, što jim se, kako sami izpoviedaju, jako na žao daje. Pa isti oni, koji imadu najbolji vid očinji, kažu iskreno, da samo malen dio stvorstva vidjeti mogu. Kada dakle ti ljudi žale mene radi sljepote, to su oni veći sliepci od mene; a jamačno bilo bi za mnogoga od njih bolje i spasonosnije, da bude sam sliep!

Mnogi od onih, koji se držahu za vrlo mudre i učene, i koje sam ja sasvim pobio, neznadoše mi ni na to odgovoriti: jeda-li je svjetlo tielo? — a ako nije tielo, jeda-li je duh? Uvjeravahu me, da su čestice svjetla tako neizmjerno sićušne, da jih se mnogo milijunah može držati na rtu od šivanke! Rekoše mi i to, da svjetlo doleti za jedno sedam časovah sa sunca, a da se tamo nepovraća; prema tomu imala bi zemlja od svoga postanka zrakami svjetla poput sniega posuta biti, a mi bismo bar do koljena u svjetlu gaziti morali! — Za uklonit se ovoj nepodobštini pripoviedaju drugi protivno, da svjetlo nedolazi od sunca, pa tvrde čvrsto i odlučno, da sunce samo razvija ono svjetlivo, štono je svojstveno zemaljskomu zraku, kako ga zovu! Kako da čovjek izvede istinu iz ovakovih protuslovjah?

Jošte nemogu da dokučim, u što bi me rado uputili, njekakovo lamanje svjetla; jerbo kako bi se zraka svjetla prelomiti mogla? No da se svjetlo kroz bridnjak (prisma) prelomi i raztvori u sedam bojah, štono se, kako čujem, vide na Božjem pasu (dúgi), to mogu ponješto vjerovati, pošto tomu primjer nahodim u glasbi. Jer evo ja si predstavljam bielu mast kao glas frule; modru

kao zvuk trublje; crvenu kao ciku dudah; crnu kao zveku gudila. Ali da oni uz vjekovito titranje i trepetanje svjetla, uz sveudiljno lamanje bojah ipak neosliepe, to mi je tako težko vjerovati, kao što sam uvjeren, da bi neprestana glasba napokon uhu dosadila i oglušila ga. A još je nevjerojatnije, što poviedaju o čudesih ogledala. Šta? da prosto, kositrom obloženo, plosnato staklo može moju priliku i svaki moj pokret tako slično predstaviti, te bi se zakleo, da vidim sam sebe? Pa to još nije sve; već da je na mjestu tisuća zrcalah, to bi se i moja prilika potisućila u svih tih ogledalih! Tko će to shvatiti, tko-li vjerovati? — Mogu istina njekako za muku pojmiti, da vješt slikar može crte čovječjega obraza ponačiniti; jerbo mogu njegovu risariju i slikariju napipati na platnu; ali i znam, da se mora prihvatiti posla, pozorno me motriti, pa onda svaku crtu točno prenositi na platno; no da bi ogledalo, dà tisuća ogledalah u isto vrieme takovu čarobiju proizvoditi mogla, to nemogu i neću nikad vjerovati, pa baš svi tvrdili protivno.

A vriedja me upravo, kad čujem govoriti, da mala zenica, koja po tvrdnji njihovoj nije veća od leće, može ciele gradove, ogromne gore, prostrane okolice, da isti neizmjerni, kako ga zovu, svod nebeski obuhvatiti. Ako je išta bezumno, a to je sigurno ovo. Baš tako istinito moglo bi se reći, da sto vedarah vina stane u jedan naprstnjak, ili da je voz siena moći smjestiti u malu šačicu. Pa ljudi, koji tako ludo govore, hoće da jih držimo za pametne, i vjerujemo jim, što god kažu! — Sbilja protivi se zdravomu umu, što se tvrdi o ovom odsievanju nebeske tvrdine. Ako je otvoreno samo jedno oko te uprto u nebo, to kažu da ga vidi samo ovo jedno, a u vedroj noći sa svimi svojimi neizmjernimi prostorijami, sa svimi svojimi nebrojenimi zviezdami. Glede-li tisuće očih, to se isto nebo sa svojim zviezdištem razlieva u isti čas i cjelovito na sve ove tisuće, dok su odprte, i to u svako doba. A uz to da nebeska tvrdina, ma izpunjavala sve žive oči, ostaje neizcrpljena, neoštećena, neumanjena! To neka dokuči, tko može; ja priznajem, da me ovdje izdaje pamet, i da mi se tako to, kao i sve drugo, što su mi kazali o pokusih perspektivnih i o odsievanju svjetla, — da jednu tamnost protumače drugom, — čini u najvećem stupnju bezumno, nevjerojatno i nemoguće; da su oni sami pravi mračnjaci, pa da ja u svih tih stvarih uvidjam samo protuslovja i smiešno bezumje.

A izjavih-li jim svoje mnienje, ljutili bi se na me, te me kudili i nazivali nevjerca, sliepa ludjaka, koj više vjeruje svojemu krivomu mnienju i svojoj tvrdoglavosti, nego-li istini. Medjutim dok ja sam izadjem na vidjelo sa svojom teorijom svjetla, pričekat ću strpljivo, da vidim, šta će mi na moje dvojbe odgovoriti moj rodjak; jer samo on, koj se kako i ja rodio sliep, a sada, kako čujem, čudom ozdravio i progledao, može o tom zdravo suditi, te mene dovoljno obaviestiti.

Treba znati, da je naš sliepi mudrački prosjak svoje veličajne nazore svomu rodjaku nedavna priobćio, a ovaj mu za kratko vrieme ovako odgovorio:

Dragi rodjače!

Pismo tvoje kosnulo mi se srca. Tvoji prigovori proti svjetlu nisu bez svakoga oštroumja; dapače tako su valjani i jedri, da se od sliepca ništa više očekivati nemože; ali oprosti, što ću ti reći, da baš zato, što su proizvod tvoje sljepote, sasvim su krivi. Kad bi tebi moguće bilo popeti se do pojma odsievajućega svjetla i njegovih učinakah, bilo bi lahko izpunit ti volju; al ovako šta da ti rečem? Ti pitaš ozbiljno, kako je moguće, da više očih ciele gore, dà čitav nebeski svod zajedno i najedanput, te u svako vrieme može obuhvatiti; pa kažeš: kako bi mogao svaki svojim okom prihvatiti, što sam ja prihvatio svojim? Što imam ja, nije ono, što imaš ti i obratno; jer bi ovdje bila pravcata istovetnost; dakle je to prazno protuslovje. Jerbo su zakoni optike i katoptrike tebi nepoznati, odgovorit ću ti prispodobom. Kaži mi dakle, kako je to, da ti i tisuće drugih čujete istu rieč, i svaki pojedini čuje ju tako posebice, kano da je samo za njega izgovorena.

Prelazim više toga, buduć tumačenje nebi ti pomoglo ništa. Jerbo je-li svjetlo tielo ili samo modifikacija; dolazi-li od sunca, ili sunce razvijalo samo svjetlivo zemaljskoga uzduha, to su nepotrebna pitanja. I za mnoge od onih, koji sasvim jasno vide, svjetlo je velika tajna, a oni ni nenastoje doprieti mu do dna, da u njegovom sjaju neosliepe. Oni se raduju svjetlu, ljube ga i djeluju u njem; a to je dosta za kratki život. A da ti na to smieraš, kako ćeš bivstvo ovoga razveseljujućega i sve oživljujućega svjetla zanijekati samo zato, što ga ti nemožeš pojmiti, a druge, koji i vjeruju unj i mirno se ga uživaju, radi toga nećeš da obiediš sliepim praznovjerjem, to bi ti, moj brate, ma da ti je samo za čas progledati, sám nazvao griešnom prodrzljivosti.

Pitaš nadalje, i to podrugljivo: pada-li svjetlo na zemlju poput kiše ili sniega? A tko bi onda mogao pregaziti tolike gomile svjetla? — Opet ću ti odgovoriti prispodobom. Padaju-li i časovi vremena poput snieżnih pahuljicah? A kaži mi, molim te, nemiriši-li jedan gran ambre tako jako, a nehlapi-li iz njega milodušnih česticah, da to osje-

čaju tisuće ljudih? Je-li za to od potrebe, da se u ovih česticah gazi do koljena? A kamo sićušniji su nevidivi dielci svjetla. Pa takovi su svi tvoji prigovori, jerbo svu tvoju predstavu stvorio si si s kriva gledišta; pa je po takovu skroz neosnovano ono, što misliš, da si najvaljanije shvatio. Jerbo u kakovoj je zajednici modro odielo sa zvukom trublje? Ili zar kus kukuruznoga hljeba ima tek po dudah? —

Vidiš dakle, kako je sva tvoja sljepačka mudrost samo tašta ludost! Sve ove stvari tebi su nedohitne, jerbo nije moguće protumačit ti zakonah optike. A kad bi sve, što je nedohvatno, radi svoje nedohvatnosti bilo nevjerojatno, nebi smio vjerovati u svoje vlastito bivstvo. Zato vjeruj medjutim iskreno i smierno, što razboriti ljudi, koji svjetlo iz izkustva poznadu, a neimaju uzroka da te varaju, o njem ti kažu; pa će ta tvoja vjera biti vrlo razumna. Da ti se razklope oči, u jedan bi hip neizmjerno mnogo više vidio i razumio, nego-li pomoćju svih krivih teorijah. Sve bi ti postalo jasno, pa bi jamačno svoju i svih sliepacah sudbinu težko žalio....

Zato moli se Onomu, koj je i moje oči otvorio, da te milosrdno izlieči, kao što je to dobročinstvo mnogim ukazao, koji ga za to zamoliše. Jer šta će ti napokon koristiti sve znanje o svjetlu, nebudeš-li imao zdravih očiuh, da primaš blagotvorne zrake toga ljubkoga svjetla. Samo poniznom molitvom, a nipošto krivimi zaključci ili pogriešnimi tvrdnjami možeš doći do gledanja. Znaš, da sam i sám sjedio uz put, i prosio sve prolazeće, da bi mi se smilovali i na Boga pogledali. I ja dugo nisam htio vjerovati u bivstvo, tajne i čudesa svjetla, dok napokon svane čas, kada prolazaše veliki Spasitelj, koj izlieči moje oči. Od onda odbacih svaku krhku palicu, a netreba mi više tudje podpore, da upravno hodam. Zato te, dragi brate, svjetujem za tvoje dobro: Ajde pa čini i ti tako!

Meksiko.

(Povjestne crtice o kršćanskoj vjeri.)

(Konac.)

Skoro svi stanovnici meksikanskoga carstva spadaju u katoličku crkvu; po gotovu svi Indijanci, kojih ima dvie petine, obraćeni su i dotle već došli, da se od njih mnogi naobraziti mogu za svećenike. U svoj državi bilo je osim nadbiskupije meksikanske 9 biskupijah, a od najnovijega vremena 3 nadbiskupije i 15 biskupijah; ima tamo množina samostanah dominikanskih, franciškanskih, karmelitskih, augustinskih i benediktinskih; a ukupni broj svećenstva iznosi do 10,000. Crkveni blagdani n. p. Uzkrs i Tielovo, svetkuju se kamo većom svečanošću, nego je to kod nas u Europi običaj. Osobito pada u oči običaj, da nijedna svetkovina nesmie proći bez krasna umjetnoga ognja. Prekrasan je to prizor gledajuć u večernom mraku na sve strane velika grada po više urah na tisuće praskajućih raketah i ognjevitih zrnah u zraku. Najljepši umjetni kriesovi naravno da se vide u glavnom gradu; ali po pravilu svaka župna obćina pali na blagdane takov kries; tudier se običaje napraviti čitava crkva, u kojoj je iz nutra vidjeti sve: stupove, svodove, žrtvenike i kipove, po čitave brodove, gdje najprvo jedan proti drugom zametne boj, pak se tada dignu u zrak. Divan-li je to prizor! Crkve su većinom liepe i bogate novcem, nakitom, ruhom i posudjem. Stolne crkve u glavnom gradu i Puebli vriedne su, da se spominju po svem svietu. Putnici pripoviedaju, da ove crkve mora čovjek sam svojima očima vidjeti, ako hoće da ima pravi pojam o krasoti jim i bogatstvu. Kamo okom svrneš, vidiš žrtvenike od težka srebra, a takove i ogromne sviećnjake i uljenice, stranom pozlaćene, po više centih težke, zatim zlatno i srebrno, dragim kamenjem urešeno misno posudje. K tomu još uzmi krasotu vajarskoga i klesarskoga djela od mramora i jako pozlaćena drva, zatim množinu gvozdenih bogato pozlaćenih rešetkah pred kapelami i manjimi žrtvenici. Misno ruho sjaji se od utkana zlata, bisera i draguljah. U stolnoj crkvi glavnoga grada ima jedan kip bl. Djevice, vas od suha zlata, 139 markah težak, dakle vriedan preko 11,000 dukatah.

Ćudoredno stanje Meksikanacah od mnogih je putnikah, osobito takovih, koji na sve, što je katoličko, mrze, opisano ružno; a krivnja bačena po običaju takovih pisacah na svećenike i redovnike. Neda se tajiti, da se je uz onolike bojeve i prepone svake vrsti, kako je gore više opisano, puk mogao tek malo po malo naobraziti i ćud si oplemeniti; neda se tajiti ni to, da su mnogi biskupi i samostani od revnosti bili popuštili ter se zadovoljivali, ako su samo po koju dušu obratili, a na krštene jurve Indijance malo pazili i slabo oko napredka jim u ćudorednosti radili. Da pako s jedne strane pokažemo, dokle su takovi pisci stvar pretjerali, a s druge odbijemo od sebe sumnju pristranosti, navodimo evo sud njekojih protestantah putnikah. — Čovjek, koj skroz zemlju poznade, a k tomu nije prijatelj katoličkoj crkvi, protestant Mühlenpfort, o tom piše: „Obično se ono, što se opazi samo u glavnom gradu, u pojedinu slučaju, u pojedinih razredih pučanstva, pače kad i kad samo kod pojedinih osobah, baca na vas narod. Ja sam mnogo godinah proživio u toj zemlji, bavio se s ljudstvom iz svih skoro staležah, pak je zato meni slobodno izreći ovaj sud: da se u Meksiku, ako ne manje, a to sigurno niti više neopažava opačine, ter da ćudorednost nije gora nego ma u ikojoj drugoj zemlji." — Noris, promicatelj pro-

testantskih biblijah, kojemu su biblije i druge knjige Meksikanci odbijali od sebe, piše o stanovnicih ove zemlje ovako: „Svatko priznaje, da je katolik, te je pobožan i vjeri podan na svoj način; sa stanovitih gledištah zaslužuju, da bi se prosvietljeni kršćani povodili za njimi.“ Isti najbolje gradje pisci zamuknu sa psovkom i ruglom, kad jim je opisati ponašanje njihovo, te ga hvale kao skroz nabožno, premda jim je obuka bila manjkava i zupuštena. Jedan putnik ove vrsti izlio je svoja čuvstva u ove rieči: „Nabožno čuvstvo, koje je proniknulo sve razrede, staro i mlado, jest baš divno. Nećeš nikada nikoga vidjeti, da prolazeć mimo crkve nebi odkrio glave te se licem njoj obratio, a zazvone-li zvona, skine sve šešir te stoji odkrite glave dotle, dokle odzvoni.“ — Škotkinja gospodja Calderon de la Barca, spisateljica na glasu, piše o Meksiku: „Neima zemlje na svietu, gdje bi se djela milosrdja budi javno budi sukromno toliko vršila; u obće kršćansko dobrotvorstvo jest značajnim biljegom katoličke zemlje.“ O redovnicih, na koje se obično svaki putnik nabaci kamenom, priznaje ona iskreno: „Vjerujem ja tvrdo, da njih velika većina živе život strog i kriepostan; po svoj zemlji, skoro za svakim korakom vidi se kroz granje drveća biel križ; sve ti kaže slavlje katoličkoga vjerozakona.“ Dopusti-li se dakle, da medju svećenstvom i pukom u Meksiku ima zlih, da ćudorednost i prosvjeta pučka nije bez ljage, to ipak neima onolika zla, kako ga opisuju crkvi neprijateljni pisci i listovi; nepristrani putnici od istih protestantah svjedoče istinu, a hvale osobito kršćansku ljubav, kojom dišu svi razredi pučanstva. Makar se toliko u zviezde kuje sadanja težnja za prosvjetom, ćudorednost niti u europejskih zemljah nemože se zvati uzornom.

Pojde-li za rukom zemlji pribaviti dugotrajan mir, dići javnu obuku, po mudroj i pravednoj vladi sredstva naobraženja polag kršćanskih načelah usavršiti, tada neima dvojbe, da će se ćudorednost, gdje je toliko dobrih počelah, visoko dići te ova svakim blagom od prirode nadarena zemlja, stupiti u red pravo katoličkih državah.

Velik je polog toj nadi dogodjaj, što je na priestol ove zemlje pozvan član austrijanskoga vladarskoga doma, kojega nabožna ćut i velike vladarske krieposti, odlično rese. Netrebamo se dakle čuditi tomu, da je sám sv. otac caru Napoleonu čestitao na sjajnoj pobjedi francezke vojske u dalekom Meksiku, te se izjavio, da je zadaća preuzeta od francezke vlade u ovoj zemlji bila vrlo važna, za vjeru i prosvjetu dobrih posljedicah i na veliko mu veselje.

Plodovi katoličkih misijah u Aziji, Australiji i Americi.

U Lionu šest putah na godinu izlazeći ljetopis: „Annales de la propagation de la Foi“ donosi u jednom od ovogodišnjih svezakah zanimivih viestih o napredovanju katoličkih misijah u Aziji, Australiji i Americi.

Mons. Sohier, apoštolski vikar sjeverne Kočinčine, nastavlja u izvješću, pisanom u Rujnu god. 1862., poviest progonstva, dignuta na kršćane u carevini Anamskoj, gdje je prije obstojala najbujnija misija u svoj stražnjoj Aziji; jerbo prije nego što bukne progonstvo, štono ga odredi proti kršćanom sadašnji car Tu-duk, brojilo se tu pol miliuna katolikah medju 12 miliunah budistah. Ovomu progonstvu, okrutnijemu od Dioklecijanova, u kom su sve katoličke crkve srušene, najveći dio svećenikah smaknut, a za vrieme rata, što ga god. 1859. zametnuše Francezi s carem anamskim, sve katoličko pučanstvo iz svojih zavičajah odtjerano te na silu odvedeno u poveća, izključivo pogani nastanjena mjesta, gdje ga je velik dio pod groznimi mukami svojih progoniteljah izginuo, akoprem nepodje ni tako za rukom mnoge na odmetničtvo od vjere prisiliti, — ovomu je okrutničtvu slavodobitnim oružjem Francezah u Srpnju god. 1862. učinjen konac. Car Tu-duk morao je prositi za mir, a ovaj mu bude dozvoljen samo pod uvjetom, da jednu čest svoje carevine odstupi pobjednikom, dade slobodu kršćanskoj vjeri, obveže se, da će kršćanom njihova ugrabljena dobra povratiti, a dati jim odštetu za porušene jim crkvene sgrade. Sva je prilika, da će se tu katolička crkva iz svojih razvalinah brzo pridignuti, te brojem izpoviedalacah, kao što i izvanjskom vlašću i uplivom na javni život napredovati.

Povoljno glase izvješća i o sveudiljnom napredku katoličke misije u Birmanskoj carevini, premda na broju još nije zamjerna. Ova carevina, koja je prije osvajanja Englezah u stražnjoj Aziji poslie druge polovine prošloga vieka obuhvaćala kraljevine avansku, pegu-sku i pokrajinu arrakansku, neposjeduje u ovaj par više no zemlju Avu, dočim su pokrajine Pegu i Arrakan utjelovljene u Iztočnu Indiju. Najprije zakorenilo se kršćanstvo u Pegu, jerbo se tamo već dvie godine poslie smrti sv. Franje Šaverskoga nastanila mnogobrojna portugalska naseobina. Dva svećenika iz družbe Isusove uvedoše oko god. 1604. prvu katoličku crkvu sastojeću od urodjenikah u gradu Siriamu. Na početku 18. vieka, kada bude misija povjerena otcem Barnabitom, razprostrla se kršćanska vjera još dublje po zemlji, i doprla tja u Avu, pošto je revni i odvažni prvi apoštolski vikar umio si od kralja izposlovati dozvolu, da smije bez zapreke propoviedati katoličku vjeru. Ali poslie polovine rečenoga stoljeća poče misija vidno padati uslied nastalih ratovah medju kraljevinami avanskom i peguskom, a nemogaše se oporaviti ni onda, kada podignućem birmanske carevine utvrdiše se politički odnošaji, jerbo je u Europi sve to više naginjalo nagnuće napram katoličkim misijam, a uslied francezkoga prevrata presušila sasvim i novčana vrela, iz kojih bje dosad uzdržavana misija. Godine 1830. živila su samo još dva stara svećenika u birmanskoj carevini

koji već trideset godinah nebijahu u nikakovom obćenju s Europom, ali i kod žalostna izgleda, da će nakon njihove smrti misija se posve zatrti, nastavljahu neumorno svoje sv. zvanje, Jedan od njih doživi njekoliko mjesecih prije svoje smrti god. 1831. sreću, što je mogao zagrliti mladje suradnike, koje poslà talijanski sbor oblatah sv. Marije, kojemu sv. stolica povjeri duhovnu pastvu birmanskih kršćanah. Pod upravom pet zasebice sliedećih si apoštolskih vikarah krčilo si je kršćanstvo lagano ravno ali bez prestanka sve više put medju urodjenici, kako to svjedoče sliedeće iz pera sadanjega apošt. vikara Mons. Bigandeta proiztičuće viesti. Godine 1843. nabrojilo se 3000 urodjenih kršćanah, god. 1854. naraste jim broj na 4645, a god. 1862. bijaše 7000 katolikah u cieloj Birmi, neračunajuć 1080 katoličkih Iracah, koji po različitih Englezi posjednutih mjestih leže u posadi. Misija ima sada jednoga biskupa Mons. Bigandeta, 11 francezkih svećenikah, 7 talijanskih misionarah, od kojih je 5 oblatah a dva svjetovna duhovnika, jednoga domaćega svećenika, odgojena u propagandi i dva lajka oblatska. Crkvah i kapelah ima 23. U svakom znamenitijem gradu uzdržava se jošte valjana učiona. Medju raznimi puci, koji obitavaju u birmanskoj carevini u širjem smislu, najviše nagiblju na kršćanstvo Karijanci, puk živući u Pegu.

Protivno pravcatim Birmancem stanuju Karijanci raztrešeno u malih hrpah po pet kućah, pa se upravo toga radi pred drugimi puci liepo odlikuju svojom prostodušnosti i ćudorednim životom. Sa svih krajevah karijanskoga pučanstva stigoše apoštolskomu vikaru g. 1862. prešne prošnje za misionare, što je ovoga potaknulo, te je uzdajuć se u podporu lionskoga družtva medju Karijanci u gradu Basseinu uveo zavod za obrazovanje urodjenih učiteljah, katekistah i svećenikah. Duhovniku Dumollandu povjerena je uprava ovoga zavoda, a pridieljena su mu u pomoć tri brata kršćanskoga nauka. U ovom zavodu podignut će se i tiskarna za birmanski i karijanski jezik, da se i ovim putem uspješi razprostiranje katoličke crkve. No i ako Karijanci češće prelaze u katoličku crkvu, nego-li pravi Birmanci, to i medju ovimi posliednjimi sveudilj napreduje kat. crkva. Stariji izpoviedaoci kršćanske vjere vuku lozu od zarobljenikah, koje su prošloga vieka Birmanci odveli iz portugalskih, englezkih i holandezkih poslovodnicah trgovačkoga i pomorskoga grada Sirijama. Potomci ovih europejskih nasljednikah pretočili su se jezikom, običaji, i tjelesnim uzrastom u prave Birmance, te se s veće strane bave ratarstvom. Izvan ovih kršćanskih potomakah ima još u svakom iole znatnijem gradu manjih kršćanskih obćinah, koje brojem članovah očevidno napreduju. Svuda ima i valjanih učionah za mužku i žensku djecu, koje su otvorene i poganskoj mladeži. Sadanji vladar birmanski daje misionarom podpunu slobodu u propoviedanju evangjelja. Kad je apoštolski vikar boravio posliednji put u glavnom gradu Avi, primio ga vladar s najvećim odlikovanjem, pa mu od svoje volje nadomjestio putni trošak. I vladarov brat, te valjda mu i nasljednik, pokazao je već višeput, da prija napredku katoličke crkve.

Medjutim tako ovdje kao što i u ostalih dviuh od Englezah osvojenih njekadašnjih birmanskih pokrajinah, u Arkanu na zapadu ležećem, i u južnoj pokrajini Pegu, natječu se s katoličkimi misionari izaslanici englezkih protestantskih misionskih družtvah. U Rangunu, jednom od najznamenitijih gradovah, uvedena je dobro obskrbljena anglikanska biskupija, pa tu kao i u gradu Mulmeinu uzdržavaju se protestantske znanstvene učione, smierajuće na prozelitstvo medju višjimi razredi urodjenikah. Tim je prisiljena i katolička misija, da se postara za takove zavode, premda je nezahtievaju ovdašnje realne potrebe.

Radostne viesti prispjele su o razprostiranju katoličke vjere iz vikariata osrednje Oceanije u Australiji, kojemu je predstojnik vrlo zaslužni biskup Bataillon. Po glasu tih viestih podignuta je breveom od 27. Ožujka 1863. nova prefektura u ovom apošt. vikariatu na predlog pomenutoga biskupa, i to za upravu katoličkih misijah na ostrovlju tako zvanih Fidži-otokah, ležećem medju 170—180° duljine a 15—30° južne širine; ovih otokah ima 180, ali je samo 80 napučeno. Pučanstva ovih otokah broji se oko 100,000. Stanovnici ovih otokah bijahu svojim divljačtvom, svojim svakom prilikom pokazanim kanibalstvom i izopačenim životom na zlu glasu. Ipak se je njekoliko svećenikah iz sbora Maristah odvažilo na obraćenje ovih divljih otočanah. Njihovim više godinah nastavljenim apoštolskim naporom, njihovoj strpljivosti i njihovim pouzdanim molitvam pošlo je za rukom sastaviti malene kršćanske obćine, koje su poslie god. 1859. tako jako se pomnožavale, da je početkom g. 1863. bilo tu 12,000 katolikah, za koje dakako nije više dotjecalo sedam medju njimi boravećih svećenikah. Očekuju se još dva duhovnika iz sbora Maristah, a trebalo bi jih bar 26. Ot. Breheret, koj već od dvadeset godinah nastoji oko obraćenja tih otočanah, imenovan je predstojnikom. Izvan ovoga dobio je apošt. vikar Bataillon u osobi ot. Ljudevita Elloy, bivšega predstojnika misionskoga okoliša Brodarskih otokah, koj sačinjava najznatniji dio vikarijata osrednje Oceanije, biskupskoga koadjutora, da mu bude u pomoć u pohadjanju udaljenih stranah ovoga ogromnoga vikariata.

Iz Amerike se javlja, da su Lazaristi opet uveli učilište i odgojilište medju karakanskimi gorami (u Braziliji) blizu polutnika (aequatora). Ovaj zavod, obsižući veće bogoslovno sjemenište i kolegij (gimnazij i mudroslovno učilište) imao je prije dvie godine, kada je otvoren, jedva 100 gojenacah, a sada je broj njihov poskočio na 220. Što je dopušteno Lazaristom, medju kojimi čini se da ima više Francezah, te mogu upravljati takovim zavodom, to je već radostan znak, da je i

tamo počeo kopniti led pombalizma (portugalskoga jozefinizma); a iz brza razvoja ovoga novoga zavoda moći je gojiti nadu, da će i u Braziliji na mjesto sadanjega nehajna i nemarna duhovničtva stupiti mladji naraštaj veće revnosti i djelotvornije vjere.

Dopis.

Iz Odre. Križ je znamenje našega spasenja. Križ nam predstavlja krvavu postelju Spasiteljevu, gdje no umrè za griehe svega svieta. Križ búdi u nas vazda Bogu ugodne misli, želje i odluke. — Toga radi kitimo crkve i žrtvenike znaci sv. križa. Stupiš-li u sobu prava kršćanina, naći ćeš na stieni propelo. — Sirota putnik na svojem štapu imade urezan znak sv. križa. — Dà i isti kraljevi kite zlatne i biserne krune svoje znakom sv. križa, znajuć, da onaj, koj na križu umre, kraljuje vrhu njih i vrhu svega svieta neuvehlom slavom, dok je sunca i mjeseca. — Prodješ-li poljem, gorom ili putem, naći ćeš propelo. — Okrom toga je običaj starodavni kršćanski, da se po selih i gradovih dižu propela, ili kako naš narod veli, križna drva. Radošću se dakle laćam pera, da koju uzpišem o svečanosti prigodom blagoslivljanja križnog drva u župi odranskoj.

Dne 13. o. m. sakupì se množtvo župljanah, školska mladež i četvorica gg. svećenikah nedaleko od sela Buzina, te odavle uz tutnjavu zvonovah, pucnjavu mužarah i pjevanje Bogu ugodnih i pobožnih pjesamah krenusmo u vrlo krasnom obhodu na razkršće u Buzin, gdjeno podignuše stanovnici buzinski vlastitim troškom krasno propelo. Došavši tamo blagoslovi veleč. g. Marko Rusak, župnik i podarcidjakon, propelo, a zatim kratkim slovom razloži prisutnim župljanom uzrok, zašto se propela dižu, i duševnu korist, koju odatle crpiti mogu, a konačno način, kojim mogù dionici postati duševne koristi, radi koje i podigoše ovo križno drvo. Okrom toga pohvalno spomene vel. g. župnika Jurja Barabaša, koj svojski o tom nastoji, da se čim više sličnih znakovah podigne u njegovój župi. Da rieči njegove, koje župljanom svojim sbori, vazda urode dobrim plodom, služi nam za dokaz, što je u njegovoj župi u dvie godine već evo treće propelo podignuto, te se brine, da se u dva sela, koja ga jošte neimaju, čim prije podigne. — Takodjer spomenu pohvalno i seoskoga sudca Mihalja Bana, koj se staraše, da propelo čim prije gotovo bude i da se čim ljepše izvede, te prigodom svečanosti oko toga nastojaše, da ista što ljepše izpade, znajuć, da mu se valja kao starešini brinuti ne samo za materijalno već i za duševno dobro občinarah. Nakon toga reče g. blagoslovnik, da nam drugo nepreostaje, već se baciti na koljena pred propelo i pomoliti onomu, u čije ime on blagoslovi ovo propelo.

Ovo njekoliko redakah napisah zato, da spomenem pobožnost župljanah odranskih, dobra stada revnoga pastira, jer osim spomenutih nabaviše na poziv njegov za svoju crkvu dobrovoljnimi prinesci novi velekrasni barjak i dva veleliepa paha, koji sada hram Gospodnji kite! — Konačno nemogu propustiti, da radost župljanah i svih nas o tom neizrečem, što upravo kod nas veleč. gos. podarcidjakon Marko Rusak obavi prvi službeni čin izza svoga naimenovanja.

Milan Kobali, učitelj.

Viestnik.

Iz Zagreba. Na jučeranji blagdan, namienjen uspomeni poglavicah apoštolskih, služio je svečanu misu u prvostolnoj crkvi glavom uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup.

— Kako čujemo danas se očekiva u Zagreb iz kotara gornjo-varaždinskoga presvietli gosp. biskup Ivan Kralj.

— Dne 3. Srpnja odputovat će preč. gosp. kanonik Andrija Jandrić u Medjumurje, gdje će mjesto starošću zapriečenoga dotičnoga preč. arcidjakona poduzeti kanonički pregled tamošnjih župah.

— Od njekoliko danah bavi se u Zagrebu častni otac Petar Bakula, svećenik franjevac iz Hercegovine. On je povlašćen po cieloj carevini austrijskoj sabirati dobrovoljne prineske za hrcegovačke crkve i učione. U „Domobranu“ od 22. Lipnja, a u „Nar. Novinah“ od sliedećega dana tiskan je njegov „Hercegovački poziv Hrvatom i svim drugim Slavenom,“ u kom opisuje već preko tri i pol vieka trajuće jade i muke hercegovačkih kršćanah, te moli jednokrvnu si braću, da jim nevoljnim i svega lišenim priskoče u pomoć u podizanju crkvah i učionah, pošto se sada turska vlada tomu više neprotivi. Nije nam moguće radi tiesna prostora priobćiti ovdje napomenuti poziv; no napućujući čitatelje na gore navedene dnevnike preporučujemo što se može toplije sbirku za hercegovačke kršćane djelotvornoj ljubavi i podpori našinacah. Braća su nam po Bogu, vjeri i krvi, koja stradaju; sveta je svrha, za koju pomoć našu nazivaju: neoglušimo jim se. Svećenici mogu preuzeti i sv. misah od rečenoga sabirača u isto ime.

Iz Beča. Na 23. Svibnja započe ovdje svoju skupštinu medjunarodno zaštitno životinjsko družtvo (Thierschutzverein), a za sjednice ustanovi tri dana. Najčudnije od svega bijaše molitva, koju pastor Bödecker iz Hanovera reče prije prve sjednice. Mi naravno neimamo ništa proti molitvi prije kakove sjednice — ma bila baš i zaštitnoga životinjskoga družtva; ali, da protestantski pastor u katoličkom od starine gradu Beču otvara sjednicu molitvom, to nam nemože biti ugodan glas. U zemljah protest. Njemačke graknulo bi sve, kad bi se koj katolički svećenik kao član kakova družtva

preuzeo te pred sjednicom molio. Ob ovom novom dokazu protestantske razboritosti nebismo ni govorili, da u toj molitvi nije čudnovatih riečih. G. pastor naime reče u toj molitvi: „Bože! blagoslovi ljubovni savez, koj si je stavio zadaću, da brani životinju, ovu mladju braću i sestre ljudih (nachgeborne Geschwister).“ . Veselite se dakle vi psi! vi krmci! vi magarci! vi krokodili! — bube i ostali gad! — veselite se, jer ste vi mladja braća ljudih! Već ista rieč „nachgeboren“ zvuči u ustiuh bogoslova vrlo neskladno; jer polag biblije nije životinja „poslie,“ nego „prije“ čovjeka stvorena. — A što da se tekar na rieč „Geschwister“ rekne? Ili g. pastor nezna, što ta rieč znači, ili nije znao, što govori. — Kako čujemo, pohodiše skupštinari još i zvjerinjak u prateru. Divlja zvjerad, a 'njoj na čelu medved, složiše skladnu pjesmu, majmuni počeše skakati najumjetnije skokove, a guske i patke gakanjem i liliganjem ulagivati se što ljepše, kada doživiše veselje, te jih pohodiše starija braća!

Iz Bavarske. Kralj Ljudevit I. predao je nadbiskupu monakovskomu 20,000 for. s tom namjerom, da se ova glavnica metne na probitak, upravlja od nadb. stolice, a godišnje kamate da se šalju redovnicam dobroga pastira u El-Baru u Algiru; u slučaju pako ako bi se ovaj samostan razpustio, imadu kamate pripasti kojemu od siromašnih samostanah u Bavarskoj.

Iz Nasovske. Odmetnik a pristalica Ronge-Dukatove sljedbe svećenik Schmelz zamolio je našu biskupsku oblast poniznom i skrušenom izjavom, da ga natrag primi i namjesti u službu. Drugi nesretnjak iz biskupije moguntinske, koj je takodjer bio pristupio u reformatorsko družtvo u Frankfurtu vratio se jur prvlje sa skrušenjem. Nije tomu još ni podpuna godina, što su oba u poznatoj lanjskoj skupštini istoga družtva na veliku smutnju govorili na propast katoličkim družtvom. Tada su novine slavile ove junake; sada pako nepišu o njih ništa.

Iz Karlsruhe. Ovdje se sastade nedavna do 80 badenskih prot. duhovnikah te osudiše knjigu: „Charakterbild Jesu“ od prof. Schenkela u Heidelbergu. U toj knjizi taji se božanstvo Isusovo. Ujedno zamoliše duhovnici vladu, da se Schenkel skine s časti protest. propovjedničkoga sjemeništa, rekši kako bi čovjek, koj nevjeruje u božanstvo Isusa i bibliju mogao valjanô obrazivati mladiće za prot. propovjednike. Ali Schenkel je privrženik sadanje vlade, pak se neima bojati, da će izgubiti službu.

Iz Hamburga. Ovdješnja katolička obćina doživi i to veselje, da je englezkoga poslanika u ovom slobodnom gradu Johna Warda vidjela preći u krilo katoličke crkve.

Iz Turina. „Armonia“ piše, da je u Rimu množina poljskih svećenikah. Nesretnici izmaknuše se progonstvu ruske vlade, koja u mučeničkoj Poljskoj hoće da zatare svaki trag kako narodnosti tako i katoličkoj vjeri. Silna zemljišta uzeta Poljakom prognanim u Sibiriju i drugamo naseliše razkolnici pozvani iz sredine Ruske. Ove svećenike liepo je otčinski primio sv. otac; kakovih 30 njih nastanilo se po naredbi njegovoj u hodočastničku kuću kod sv. Trojice, a mnogi opet kod sv. Klaudija, koj zavod uzdržavaju njihovi zemljaci. — Kiselev je prestao biti ruskim opravnikom u Rimu i tako se izpunila želja sv. otca.

Iz Pariza. Nadbiskup Darboy naredio je, da se svake godine ima poslati njekoliko umom i znanjem odličnih mladih svećenikah njegove biskupije u Njemačku, gdje će učiti iztočne (hebrejske) nauke. Tim će se postaviti polog učenim orientalistom, koji će biti sposobni sjesti na učiteljsku stolicu u Sorbonni. Povrh toga imadu proučiti i crkvi protivno mudroslovje, da ga znadu uzbijati. S tom nakanom ide abbé Vallot, koj je u više strukah stekao nagradu, a po želji nadbiskupa na Sorbonni dignut na stepen bakalaureata, koncem Svibnja u Tübingu. On je još mlad čovjek od 27 godinah, a izpite je na Sorbonni podnio tako sjajno, kako jur od 10 godinah nijedan drugi.

Iz Carigrada. Poznato je, kako su Rusi odveli iz Carigrada katoličkoga bugarskoga nadbiskupa Sokolskoga; nu sada se čuje, da su tako učinili i s razkolničkim bugarskim vladikom Arzenijem, koj se pokazivaše sklonim preći u katoličku crkvu. Ruski poslanik, veli se, domami ga njekako u Carigrad k sebi, zatim na ladju, pak sada je već u Kievu. Ako je istina, nemože ni to ostati dugo tajnom.

Iz Jermenske. Iz Vava, glavnoga grada Jermenske, stiže nedavna poslanstvo razkolnih Jermenah u Salmest pri Taurisu u Perziji te ondje srdačno ali silno zaprosi dva svećenika bečkih Mekitaristah, neka bi pošli s njimi u Jermensku, gdje će miliun njihovih zemljakah primiti u krilo katoličke crkve. S višjom dozvolom ode sbilja o. Klement Sibil s tim poslanstvom, a ondje ga već dočeka ferman iz Carigrada, osiguravajući mu zaštitu. Pokazav turskomu paši taj ferman reče mu ovaj: „Da si mi zdravo; idi i opravljaj svoju službu; ja ću ti pomagati, da od tih tupoglavacah Jermenjanah (tako Turci zovu razkolnike medju Jermenci) načiniš katolike.“ Misionar prihvati se veselo posla, a od toga doba stižu mu molbe sa svih stranah, neka gleda da što prije dojde.

Iz Sirije. Prije njekoga vremena dodjoše poznati otci Alfonzo Ratisbonne iz Jeruzalema i Bourgueneau iz sirske misije u Europu naročito zato, da podpredsjedniku kolinskoga, prije sedam godinah utemeljenoga družtva sv. groba dadu obaviest o napredku posla

u Jeruzalemu i ostaloj sv. zemlji njim podupiranoga, pak u obće o stanju sirskih katolikah. Polag te obaviesti liep je izgled katoličkoj crkvi u Siriji i sv. zemlji; krv onih 40,000 mučenikah, što stranom od turskoga mača, stranom pako kao žrtva englezke lukavštine padoše, nije ostala bez ploda. Isusovci imadu u Celesiriji, Antilibanu, oko Damaska i u Hauranu do stare Cesareje Filippove 60 učionah sa 7000 djece, a bilo bi posve lahko, da samo ima sredstvah, dognati taj broj na 40,000. Isusovci utemeljiše takodjer tri sjemeništa za učitelje, u kojih se uči 40 učiteljah (redovne braće) i 100 učiteljicah redovnih, kojim je dosta za život godišnja plaća od 20—25 dolarah na učiteljskom mjestu. Tiskarna pomoćju družtva sv. groba utemeljena u Gaziru natiskala je sama u jednoj godini 49,000 arabskih knjigah, a poslenici u njoj većinom su dječaci. Osim toga dovedoše u katol. crkvu misionari 5000 Grkah, a na Cipru 150 razkolničkih obiteljih.

Iz Kitaja. U Kantonu gradi se katolička stolna crkva. Temeljni kamen blagoslovljen je 8. Prosinca pr. g. Mjesto, gdje će se uzdići ta veličanstvena sgrada, vrlo je krasan položaj, skoro u sredini grada, a s njega je divan pogled na tvrdjavu i okolišna brda. Prije stotinu godinah bijaše na istom mjestu crkva španjolskih dominikanah, a poslie se ona morala ukloniti palači Jamuna, podkralja. Englezki topovi odpuhnuše tu palaču, a mjesto bje odstupljeno Francezom. Tudier je jurve sagradjena jedna katolička učiona za katoličku djecu i biskupski stan. Francezki car uzeo je na se veći dio troška, carica se obvezala dati posudje crkveno, ruho misno i ostali nakit, a što preostane, namiriti će rado kinezki kršćani sami. Blagoslov temeljnoga kamena obavljen je s velikom i sjajnom svečanošću, pak to u Kantonu, gdje su toliki misionari zapali u tamnicu i pretrpili gorku smrt, i kamo se Europejac sve do njeke godine nije smio izkrcati bez smrtne pogibelji. Vojujuća crkva na zemlji slavi pobjedu za pobjedom, prem ju u Kitaju čeka jošte ogroman posao. Silno ovo carstvo, gdje živi 360—400 miliunah stanovnikah, nebroji još ni miliun katolikah, akoprem ondje neumorno rade raznih redovah misionari te ima sjemeništah, učionah, bolnicah i drugih zavodah, i akoprem su milosrdnice iz Pariza u Pekingu obljubljene, a katolički biskup ima manje neprilike nego u Londonu ili u kojem prosvietljenom gradu sjeverne Njemačke, n. pr. Berlinu.

---

* Officium immac. Concep. B. M. V. ex decreto s. D. Pii P. P. IX. 1863. izišao je ove godine kod Schöningha u Paderbornu u vrlo liepu i prikladnu izdanju. To je vas čin sa svimi lekcijami za čitavu osminu, dapače sve molitve spomenice, što mogu doći u adventu, kao i infra annum po subotah, gdje se obslužava Off. immac. Conc. pak u nuždi drugoga breviara za te dane ni netreba. U liepoj toj knjižici dobar je papir, osobito čista i razgovetna slova, a broji samo 71. str. sbog česa se može upotrebiti kao žepni breviar.

* Na njemačkih sveučilištih bijaše prošle godine školske ovolik broj učenikah; i to imaše Beč 2608 učenikah, Berlin 2435, Prag 1239, Monakov 1213, Lipsko 1007, Vratislava 946, Bonn 935, Heidelberg 850, Tubinga 737, Halla 732, Gottinga 711, Würzburg 650, Gradac 554 i Jena 518; zatim Erlanga 462, Kraljevac (Königsberg) 425, Innsbruk 391, Giessen 386, Grajfswalda 332, Freiburg 307, Marburg 247, Kiel 201, Rostok 147. — Zanimiv je razbroj učenikah polazećih razne struke u Monakovu. U prvoj polovini godine 186¾. bijaše upisanih učenikah 1304. Od ovih polažahu nauke bogoslovne: 127 (89 domaćih 38 stranih); pravoslovne 492 (429 dom. 63 str.); kameralne znanosti 31 (14 d. 17. str.) šumarske znanosti 9 (8 d. 1 str.); liečničtvo (medicinu) 216 (157 d. 59. str.); liekarstvo (pharmaciju) 75 (53 d. 22. str.); jezikoslovne i mudroslovne znanosti 354 (282 d. 72. str.). Skupa 1304 (1032 d. i 272 str.); Na istom sveučilištu ima 118 učiteljah, i to 61 uredni profesor, 10 izvanrednih profesorah, 27 privatnih docentah, 18 začastnih profesorah i 2 lektora. Tri princa iz kraljevske i jedan iz vojvodske kuće, naime: naslj. kraljević Ljudevit (sadanji kralj), zatim princi Ljudevit, Leopold i vojvoda Albert iz Hohenlohe-Jagstberga bili su zapisani medju uredne učenike. Drugdje je razmjer medju učitelji i učenici kano 2: 8 i 2: 20; samo je u Pragu 2: 22, u Würzburgu 2: 24, u Gradcu 2: 25, u Berlinu 2: 26, u Beču 2: 28.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 27. U ČETVRTAK 7. SRPNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Pučka učiona

od

Iv. Krst. K.

Početak pučke učione siže dokle i kršćanstvo; u prvoj bo klici kršćanstva nalazimo i zametak pučke učione.

Kršćanstvo utemelji pravi obiteljski život, dade ženi dolikujuće joj mjesto, uzvisi ženitbu na čast svetinje; ali i nauči, da se čedo imade smatrati kao dar Božji, kao dobro po Krstu izkupljeno. Riečmi Spasitelja: „Pustite malene da k meni dodju; jer je njihovo kraljestvo nebesko," počimlje kršćanska pučka učiona. Što bijahu ino apoštoli, no učitelji kršćanstva, koji su ga obučali što riečju, što pismom? Gle! apoštol narodah opredieli upravo u tu svrhu Timoteja; a kateketička učiona u Aleksandriji (od 160 do 395. po prilici godine), na kojoj bje Origen najprije učenik, kasnije učitelj, nedokazuje-li jasno, da je crkva kršćanska jur za rana uzgojavala za učiteljstvo, i njim se bavila? Dà — crkva je začetnica i majka pučke učione.

Učitelji crkve negledahu samo na starce, nego i na mladež. Sv. Basilij naloži monakom, da uzgajaju siromašniju mužku djecu, da iz nje danas sutra postanu ne možda sami monaci, no što si koj svojevoljno izabere n. p. rukotvorci i zanatlije itd.

Koncem drugoga stoljeća podučavao je pobožni i učeni svećenik Protogen u Edessi (u Siriji) mužku mladež u čitanju i pisanju, a trećega stoljeća bilo je sličnih zavodah i po selih.

Početkom petoga nastaju učione po samostanih, kao što u Tours-u u Francezkoj, gdje su ipak s veće strane učenike svoje obražavali samo za samostan. Benedikt Nurzijski (rodjen 480) obveza monake naročito, da podučavaju mladež; te se tudier nije obziralo samo na one, koji bi se htjeli svećenstvu posvetiti, no i na druge. Do mala nastadoše na župah (parochia) tako zvane parokijalne učione; i austraski kralj Chilperich izdade jasnu zapovied, da se dječaci po svih gradovih podučaju po latinskom pismu, što ga on sam grčkimi pismeni pomnožao.

Što učini za školu Karlo Veliki, znana je stvar. On izda zakon, da svaki samostan i župnik žiteljem svoje obćine dade sgodu naučiti čitati, pjevati, računati, slovnicu i pisati. To bijahu tako zvane samostanske i župne učione. Što se tiče višjih učilištah za svećenstvo, i Karlove družbe učenjakah nespadaju na našu stvar. Koliko je njemu stalo bilo do prosvjete svojih narodah, vidi se odatle, što mu je prije svega na srcu ležalo izobraženje pučkih učiteljah i duhovnikah. Radi toga zahtievao je od opatah i biskupah, da mu u svoje vrieme podnesu obširno izvješće o stanju samostanskih biskupijskih učionah, kao što to njegova Capitularia svjedoče. Što je bio Karlo Veliki za Njemačku, to je bio za Englezku Alfred Veliki. Dva ova vladara upotrebila su sve, da se svjetlo znanostih i izobraženja iz tiha i mirna utočišća, koje je prigodom seobe narodah jošte jedino po samostanih bilo našlo pred pustošećim oružjem divljih i nesmiljenih čoporah, povuče na vidjelo, neka pomnoženo svietli svim narodom. Ako zazremo u kanone sabora moguntinskoga, naći ćemo, da je vjeronauk bio opredieljen za glavni predmet, te da su god. 813. i crkvenimi kaznami zaprietili roditeljem, koji si djecu nehtjedoše šiljati u učionu. Po svih tih učionah bilo je podučavanje u kršćanskom nauku glavna stvar, a uzgojavanje mladeži za crkvu prva svrha. A da se prava kršćanska gojitba neizrodi, pazilo se i opominjalo. Basilij piše: „Monaci imadu mladeži mjesto poganskih pričah pripoviedati

čudesa i u svetom jih pismu podučiti. Zlatoust kaže na više miestah, da je vjeronauk najbolja opreka proti mislim svieta i poganstva; a Grgur Nazijanzenski kaže: „Duša ljubeća Boga sve, što je čovječansko, podredjuje božanskomu.“ —

Nakon Karla Velikoga nastale su okolnosti prijazne surovosti ondašnjega plemstva, koje je samo za bojem i borbom težilo, te mislilo, da se neslaže s njegovim stališem, ili mu posve nedolikuje, baviti se znanostmi. Sa svim tim crna haljina nezaboravi se božanskih muzah. Devetoga stoljeća nastadoše samostanske učione po gradovih: Corbielu, Fontenelle-u, St. Denis-u, St. Germain-u, d' Auverre-u,.... iznad svih slavna učiona u Fuldi, utemeljena još slavnijim Rabbanom Maurom. Za Fuldom redaju se: St. Emeran, St. Blasien, Einsiedeln, Hirschau, Reichenau, Trevir, St. Gallen itd. Ovomu poslednjemu samostanu zahvaljujemo prepise mnogobrojnih rimskih klasikah. — U Českoj cvala je devetoga stoljeća „budecka škola;“ a jedanaestoga bijaše na glasu samostan kod Sazave, pravo rastilo (Planzschule) slovenske slovesnosti. —

Na učionah, štono su se do jedanaestoga stoljeća znatno pomnožale, imaš za učitelje malo ne izključivo svećenike, ili bar takove, koji su se svećenstvu nakanili posvetiti; pa gdje bi si svećenik po gradovih uzeo pomoćnika (rectores, cantores), bio bi taj ovisan od župnika, i u mnogom ga morao podpomagati. Premda su u ovo doba vrhovnu vlast nad učionami, s pravom izabirati učitelja, imali ponajviše biskupi, te crkva podpuno upravljala učionom, to se ipak već desetoga i jedanaestoga stoljeća nalaze početci svietu miloj emancipaciji. Takovi slučaji bijahu dàkako po gradovih, gdje je često gradjanska sila, drzovitost i vlast gradskoga zapovjedničtva svladala moć duhovnu. Pa gdje je to pošlo za rukom, tu su nastali poznati tako zvani skitajući se Schulmeister-i sa sličnimi sebi pomoćnici, kojim je nauk bio samo puko sredstvo, da si novcem napune lakome žepove. Da je uz takove nadri-učitelje, kamo su se zavukli, učiona počela a i morala padati, neima dvojbe.

Nadošle križarske vojne i obratile svu pozornost, sav râd na iztok. Sa svim tim škola se uzdrža i tada, te i u istom četrnaestom stoljeću dade Italija muževah, kô što bi Petrarka, Viktorin iz Feltre i mnogi drugi, po kojih obraza (gojitba) pusti nove klice, uzraste, polista, i procvate, rodeć liepim rodom na sve strane.

Iz svega, što do sada rekosmo, sliedi, da učiona, a najpače kršćansko-pučka učiona, nije ničiji drugi proizvod, no crkve; ona je njoj začetnica i majka. Evo — to znade i povieda crkvena i sveobća poviest. Ergo: crkva ima na učionu pravo historično. No što one nepoviedaju za Hrvatsku i Slavoniju, to znadu i poviedaju ljudi stari i sredovječni, kako su kod nas, dokle riedko gdje na selu bijaše učiona, župnici i kapelani svoju sobu za koju uru na dan pretvarali u pučku učionu, učeć mladež kršćanski nauk, čitati i pisati. — Vratimo se natrag. — Nadalje vidimo, da je učionah glavna svrha bila uzgojiti valjane kršćane. Tomu pripomagahu obredi crkveni svojom poukom i zornim primjerom, i život kršćanski. Crte iz bibličke povjesti i razne sgode iz života i muke Kristove predočuje ona pravoviernim ne samo u svojih kipovih, nego i u svečanih obhodih kao žive slike, po kojih se ceo prizor tako živahno predstavi, kano da ga čovjek pred sobom vidi i osjeća — što jednostavno pripoviedanje i suhoparno poučavanje nikada postići neće. Da učiona ima položiti temelj kršćansko-nabožnomu životu čovjeka, to i danas priznaju svi razboriti kršćani katolici i nekatolici.

O pučkoj učioni, kô što je danas, u istinu nemogaše tada biti govora; jer je tadanji družtveni život i potreba obraze bila posve druga. Da se je ipak i na čitanje i na pisanje — glavne predmete sadanjih učionah — i tada gledalo, dovoljno dokazasmo u ovo njekoliko redakah. No što je istina, priznajemo, da se ti predmeti nisu smatrali na toliko studium obligatum, kô što danas. Uzmemo-li na um, da tisak za onda još nije bio iznašast, te da je s toga većina ljudih vrlo malo ili posve ništa imala za čitanje, to zato, što sada svako seljačko dječarče uči čitati i pisati, mislim, da nemožemo po duši pohuliti i prezreti staru školu. Carevi, kralji, vitezi, pače isti tako zvani začinkari (Minnesänger) nisu znali niti čitati, niti pisati, pa ćeš odsuditi gradjana i seljaka, što je bio nevješt u toj struci? A kako rekosmo, što bi bili čitali? Knjige bijahu neizmierno skupe, te se brojahu u običnu životu medju izvanredne predmete. Jedino svietu omraženi samostani i svećenici bijahu vješti pismu, i imadjahu de regula knjigah. Toma Plater (rodj. 1499.) veli u svom životopisu, da je našao u Vratislavi sêdam župnih učionah, ali u nijednoj tiskanih knjigah, samo je njeki učitelj imao tiskana Terencija.

Bog i duša za onda se nije moglo svako selo, niti svaki pomanji gradić ponositi učionom, ko što danas najpače po Njemačkoj — ako uztraje râd, moći ćemo do skora reći: kao što i kod nas. Medjutim i to nam razjasnjuju tadanje okolnosti vremena, jednostavan život, zvanje i položaj prostaka, od kojega se nije toliko obraze očekivalo i

tražilo, koliko sada, kad ju niti viši nisu imali. No usuprot zato ipak nije manjkalo znanja u vjeri; jer se crkva o tom dovoljno brinila, što zborom, što tvorom. Crkva bijaše učionom.

Nadalje valja tu takodjer priznati, da se stara kršćanska pučka učiona samo s toga nemože uzporediti sa današnjom, što joj je manjkala naša razredba, naša sistema, naši napisnici, naša izvješća, naše metode, naše dopisivanje, te što učevna osnova i razredba razredah nije dolazila od ozgor, nego je to odlučivala crkva, imajuć pred očima subjektivne mjestne potrebe. Ustroj državah, cjelokupni javni život politički i crkveni bijahu u najužem savezu. Kao razborita dakle glava nemožeš po duhu tadanjega vremena kroj stare učione odmah na prečac odsuditi, nego još pohvaliti, što nije predusretala život, nego s njim uzpored stupala. Medjutim da je taj kroj ma tko drugi prikrojio, samo ne crkva, bilo bi sve u redu; ali ovako, čuje-li se samo „srednji viek", eto tmine izza tmine, mračnjačtva izza mračnjačtva; te što dobro opazi učeni Daniel: „Sviet je govoreć o onih vremenih tako navikao ovakovoj terminologiji, da bismo se prije usudili dokazati, da je $2 \times 2 = 5$, nego-li tvrditi, da u srednjem vieku nije bila tolika tmina, koju bijaše možno rukami grabiti i nožem rezati." A ta tmina za čudo dolazi baš odanle, odkud sieva luč istine. Budi dozvoljeno, kad već dodjosmo na Daniela, njekoliko redakah ad rem mimogred usunuti.

Priznajemo i uz te liepe rieči Danielove, da onakovu neredu, ko što tada (srednjega vieka) na sve strane obstojaše, neima pametara, ali da nam se onoliko mračnjačtvo prti na ledja, kô što hoće ljubitelji laži, to ako nam je iole do istine stalo, nemožemo dopušćati, niti mukom mimoići. S toga smjelo velimo, da su se u toj smjesi znanosti — napose knjiga — mogle ipak jedino osloniti ne na vladare, velikaše oli puk, no na crkvu i na nikoga drugoga, a i sbilja oslonile. Da-li pravo ili krivo imademo, razaberimo pobliže moralno stanje vladarah, velikašah, puka, a i svećenstva; pa da vidimo, što učini namjestnica Krstova?

Malo, vrlo malo bijaše Karlah, Ottonah, malo carevah kano Henrik II., malo Alfredah, Gottfriedah, Rastislavah, Bořivojah, Stjepanah, Vladislavah — — usuprot tim više vladarah u svih državah, koji zanešeni svojimi neurednimi strastmi, jedino se na nje obazirahu i klanjahu jim se kano kumirom svojim.

U velikašah zavlada nečuveno samosilje, koje skršiti nijedna svjetovna moć podobna nebijaše. Njihovi dvorovi nebijahu vilinski hramovi, već na njih ležaše prokletinja svakoga bezzakonja.

A puk? Biedan, ubog, zapušten, ugnjetavan i progonjen čamio je pod gvozdenom težkom šibikom svojih gospodarah uz glupost i nećudorednost grleći. A svećenstvo? I ono samo s veće strane nebijaše tako naobraženo, ko što je zahtievalo njegovo visoko zvanje. Vladajući feudalizam i investitura pripinjahu ga samo k zemlji, priečeć mu svaki veći razvitak uma, svaki napredak u znanju, svaki viši polet duha. K tomu još narinuše se na svećenstvo svjetovni poslovi i grdno suložničtvo, što sve odvrati mu srca od svetišta i oltara.

Odakle sad pomoć u toj svestranoj nevolji? Zar da uzgojena biljka slova Božjega na jednoč usahne i iztrune? Da s lica zemlje nestane pravde i svetosti? Da se samovolja po svih stališih širi bez zapreke? Da zavladavša izopačenost podruje klice rodu čovječanskomu? Da neznanstvo i glupost uzmu premah? . . . . Je-li to sve moglo dopušćati oko Svemogućega? Ni najmanje. Došla pomoć sa Siona. . . . . Ladjica Petrova spasila utapljajuće se čovječanstvo. . . . Ustao Rim proti suložničtvu, svetoprodaji i investituri, svojom odvažnošću i ugledom uzdigao se proti strastim Henrika IV., skršio pohlepu Friderika I., branio prava englezke crkve proti Henriku II., vojevao proti razkošim Filipa II. Augusta, opasao mač proti Ivanu bez zemlje, te crkvi stare povlastice, a britanskomu narodu bar posredno pribavio Magnam Chartam, podtaknuo vlasti na križarske vojne, i donio, ako ne uzpjeh, a to važnih posljedicah; luč prosvjete, po njih podniećena i umnožena, stade svoje zrake povrh zapada sipati i blagom svojom toplinom ogrievati. — A zašto je to radio Rim? Da vrši volju Svevišnjega, da brani svoja sveta prava, i pod okrilje smjesti biedni, od svih progonjeni, a od nikoga nezaštićeni narod. Pa tko će ga s toga pravom okriviti? — No da nebude toga rimskoga jarma, što bi bilo? — „Europa postala bi bila pliehom despocije, pozorištem vječnoga neskłada ili pustarom mongolskom" — ovako na to pitanje odgovara Herder (Ideen zur Geschichte der Menschheit knj. IV. str. 303.) — Crkva dakle spasi narode evropejske, ali ujedno spasi i knjigu, spasi znanosti, spasi umjetnosti.

Zavirimo opet u poviest. U krilu crkve nikla je kongregacija Clugny-ska, nikli su redovi Cistercitah, Praemonstratah, Dominikanah, Franciškanah Carthusijanah, i t. d. Posred tih tiesnih stienah sačuvala su nam se prepisivanjem mnoga i mnoga slavna djela, koja bi inače na nenaknadljivu štetu znanostih bila propala za uviek. Posred tih ogradah jedino našle su pokraj duha kršćanskoga i znanosti i umjetnosti — raztjerane s bojnoga polja — svoje utočišće, svoje prijatelje. A to su

bili sluge Gospodnji, svietu omraženi **redovni** i **svjetovni duhovnici**. Nestoji-li što uztvrdismo *)?

(Dalje će sliediti.)

Rimsko pitanje riešeno sudom samih liberalacah.

Iz talijanskoga ponašio I. U.

I.

Sredstvo predloženo od liberalacah za riešenje toga pitanja.

Dobrano projde vremena, da stranka liberalna: ministarstvo, komore, dnevnici skoro više negovorahu o rimskom pitanju. Toliko pustoslovje dobe Cavour-ah, Ricasoli-ah i Ratazzi-ah sustiglo bijaše sa Visconti-Venostom mučanje. Bila sustalost, bila uputa o boljem, bila lukavost, nitko nije smio stati za skoru dobit Rima; dà nije manjkalo glasovah, koji javno u saboru naviestiše nemogućnost poduzeća. [1]) Težkom mukom si dozvoli dobroćudni ministar jednom predložiti caru Napoleonu točan izvid sredstvah za činit prestati posjednuće Rima od strane francezke vojske; ali se jamačno pokaja, pošto nedobi niti časti kakva odgovora. Biste rekli, da će vlada turinska, uvjeriv se, da posjed Rima bje za nju utopija, umiriti se i samo nastojati, kako će utušiti zanešenost zlo probudjenu, a gore podjarivanu prošlim blebetanjem.

Kad al eto na jednom te se iznova užižu želje, kipe duhovi, i pitanje rimsko opet se vraća na pozorište. Koj uzrok, ili bolje sgoda toli nagloj promjeni? Dvoumlje. Lecanje, štono pretrpi sv. otac nješto malo danah pred Uzkrsom, pretvorilo se bilo u fantaziji, a više u pobožnoj želji libertinah u težku, pače u nepreboljivu bolest, te jurve, snivajući o skorom konklavu, uzeše trubiti po novinah, da je to sgoda za postignuti posliednju svrhu tolikih prevarah i tolikih zločinah. „Brzojav i valjana pisma potvrdjuju, da je težko bolestan (naime papa).“ Tako pisà, zlo krijući svoje veselje, židovski „Opinione“ u Turinu. [2]) A „Diritto:“

*) Za primjer budi ovo njekoliko: **Vilhelmo hiršauski** opat proiznadje topove (u XII. vieku); **Armatti Salvino**, florentinski plemić, ili polag drugih dominikan **Aleksandro Spina** naočale (1280); Englez **Rogerio Baco** franjevac pisao je (1298) o naočalih i barutu; a njegovo najvažnije iznašašće jest povećalo. **Gerberto**, remeški i ravenski nadbiskup, bijaše oštrouman matematik, proiznadje više stvarih vodenoga graditeljstva i načini prvi zemaljsku kruglju. Ostanci slikarije na staklu iz 11. 12. 13. i sliedećih stoljećah, štono su sačuvali po njekih stolnih, samostanskih i gradskih crkvah, probudjuju udivljenje još danas, pošto je ta umjetnost na novo pronašasta. **Guido iz Arezza** benediktinac stekao si u glasbi neumrlo ime; on pronadje glasbene bilježke (note), i današnji glasbeni sustav (1022) i t. d. **Veliki Alberto iz Švedske**, dominikanac, bijaše na glasu XIII. stoljeća kao učitelj u Hildesheimu, Kolinu i Parizu. Oštroumni Janko Duns Scott, Aleksandro halenski, Bonaventura, Bako, Rogerio, Roberto sorbonski, Gerson, Julij cesarinski, Ficino Marsilio spominju se još danas s počitanjem u književnoj poviesti itd. itd.

[1]) „Ja vam kažem, da u Rim ići nećete.“ Govor poslanika Musolina u službenih spisih komore, br. 945.

[2]) Br. 106, 16. Travnja. 1864.

„Neodlučnost, u kojoj je ostalo pitanje o Rimu od smrti Cavour-ove do danas, kobna je zemlji, koja se ustrojava na hipotezi, da Rim njezin biti mora, te se drži, reći nam je, provizornom, dok joj neima Rima. Ova neodlučnost se je podnositi mogla dotle, dok se je čekalo na njeki čin, koj, čini se, sàm po sebi odluku bi morao donieti. Ali onaj dan, kad bi se stolica upraznila, kraj bi bio čekanju i nemoguće bi bilo iznova začeti prizor bezkrajnoga domašaja nasljedstvu novoga pape.“ [1]) Pače sam ministar izvanjskih posalah, više hvaljeni Visconti-Venosta, držao je za dužnost pisati udilj u Francezku, nebi-li izprosio od možnoga saveznika dozvolu, da čini uvesti tom sgodom piemontezku vojsku u Rim, izjaviv u isto doba nadu, da će glas Italije biti tako napokon uslišan od Francezke. [2])

Nepazeći na neistinitost predpologe, pošto sv. otac jurve oporavljen i u boljem naponu nego prije bijaše, pruži novi dokaz, da on, prije nego mu je otići, da prime u nebu nagradu za neumrle svoje zasluge, čini se da je od Boga opredieljen, da vidi slavodobit crkve na zemlji; jamačno izvodjaj, koj čine liberalci, bje najčudnovatija obsjena. Jerbo vremenita vlast crkve nije skopčana s osobnim licem pape, već s papinstvom; a papinstvo neumire nikad. Dosliedno, ako liberalci nenahode puta za preinačiti svojimi umjećami ovu Božju uredbu: svoju nadu temeljiti o udes konklava jest očita ludost.

Ali za to liberalci neklone duhom. Oni ostaju pri svom mnienju, da slučaj konklava bio bi odlučnim korakom k riešenju tobožnje zagonetke, jer bi dao sgodu, kojom bi se uporabiti moglo pravo sredstvo, koje, polag njih, riešiti ju mora; naime želja i glas rimskoga puka.

[1]) Br. 98, 9. Travnja.

[2]) „Unità Cattolica“ stvar pripovieda ovako: „List, koj primismo iz Rima, javlja nam viest o depeši Visconti-Venoste Drouyn de Lhuys-u, i odgovor ministra francezkoga turinskomu. Visconti-Venosta svojim pismom javlja Francezkoj, da pošto se sv. otac dušom bori, sgodno jest, da se Rim ostavi slobodan talijanskomu oružju, za predusresti provalu revolucije, koja, kako veli g. Visconti, da znade, da je gotova za buknuti u Rimu, čim papa umre: i dokončuje očitujući nadu, da želje Italije budu napokon uslišane od zavezne Francezke. G. Drouyn je odgovorio, da je bez svakoga temelja bojazan, da se ima nj. svetost na skoro s ovim životom razstati, pošto nedvojbene viesti uvjeravaju, da sv. otcu zdravlje vrlo dobro služi. Svakojako je nerazborito pitanje turinske vlade, pošto je Francezka dosta jaka za predusresti u Rimu svakoj revoluciji, budi kakovoj, i za štititi konklave, koj bi imao izabrati nasljednika Piu IX.: slučaj, koj je, kako se hvala Bogu predvidja, jošte daleko. Na kraju opominje francezki ministar turinskoga, da se okani davati važnosti njekim krivim glasom, koji se raznose i vjeruju u Italiji na račun zdravlja sv. otca; jer ti glasovi mogli bi proizvesti i drugdje pogibelj bune, koju bi g. Venosta izbjeći želio.“ Unità Cattolica, br. 142, l. 603.

Eto nove pljuske, koju dobi slavni ministar od kabineta francezkoga. A to vriedi, da se sve to bolje dokaže, da na čelo posalah kojega naroda nevalja stavljati ljude, koji nisu drugdje naučili diplomatično poštenje i razboritost, van u kavanah i u kovačnicah strančarskih urotah. Pis.

Kad bi, vele oni, izpraznila se papinska stolica, taj glas imao bi najljepšu sgodu, da se izjavi proti vremenitoj vlasti pape načinom za sve odličnim. „Velika i popularna izjava proti vremenitoj vlasti, izjava otvorena i svojevoljna, učinjena u samu Rimu, u oči Francezah i tisućah inostranacah, koji se tamo stiču, bila bi činom važnim i takovim, na koj se što može računati.“ [1]) „Takova demonstracija imala bi veliko znamenovanje; bila bi dogadjajem, na koj bi gledati morala Francezka i ine vlasti.“ [2]) „Ova demonstracija pružila bi talijanskoj vladi razloge za svladati sve opornosti, na koje je do sele naišla.“ [3]) To je ono, što je izza dugoga i zreloga premišljanja mudrost liberalacah napokon izmudriti znala, kao sredstvo za riešiti rimsko pitanje: Glas puka; nù glas podat izjavom, kojoj treba da budu ovi znakovi, naime da bude popularna, velika, svojevoljna, izvedena u prisutnosti Francezah i inozemacah, koji se u Rimu sastaju. Istina je, da ono, što najglavnije zovu oni dobrovoljnošću, nije van prazna rieč; jer dočim „Opinione“ proglasuje dobrovoljnu izjavu, štono se ima učiniti u Rimu, „Diritto“ odkriva nam komešanja i radila, koja se pripravljaju izvan Rima za udesit ju. [4])

Nu do toga nam je malo stalo za sada, niti smo voljni iztraživati, je-li ima glas rimskoga puka ikakvu vriednost k oborenju ustanove, temeljene nad pravom i uharom svega katoličkoga svieta. To smo razpravljali i razjasnili drugom sgodom, i nove razprave tomu netreba. Hoćemo da razložimo ovdje, kako logici vele, ad hominem, te postati ćemo kod sama sredstva, koje si predstaviše liberalci, da vidimo, kakva ima biti odsuda, koju izvesti treba.

(Dalje će sliediti.)

---

[1]) Opinione br. 104, 14. Travnja.

[2]) Ondje.

[3]) „Ako Francezi bezodgodno neotidju, vlada talijanska imati će barem u izjavi Rimljanah jako orudje za svladati svaki odpor, koj se je pojavio do sele kod svih pokušajah nagode.“ Ondje.

[4]) O stvari piše „Diritto“ ovako: „Javno je jurve poznato nikakvo zaufanje, koje davaše rimski narodni odbor, za pripraviti u Rimu i u okolicah svedjer papi podčinjenih koju odvažnu i odsudnu radnju, za dan, u koj bi se Rim, povrativ se u svoje pravo, o koje se osniva talijansko kraljestvo, opet sjediniti imao s talijanskom obitelji. Vapaji, tužbe i pritužbe nisu bile do sada dovoljne za privesti sve toli različite življe liberalne stranke na skupno mnienje, da dan rada blizu je, i da tomu dosliedno posla se latiti trebalo, za pripraviti duhove i mišice... Rimski izseljenici, živući u Turinu, uvidiše potrebu, uza tu radnju odvažnu i odsudnu prionuti, koliko u njih stajaše, te vodjeni praktičnim nagonom, negubeći vremena više u pritužbah, koje kod primicanja radnje vazda su kobne, ustanoviše sjediniti se svi u jedan sastanak, gdje bi se predložio sastav odbora dviuh ili triuh osobah, koje bi imale povjerenje svih, za dati im mandat povjerenja, za ustanoviti sredstva, kojimi bi se mogla postići u Rimu i u okolicah odvažna i odsudna radnja,“ itd. Br. 113.

Izjava dobrovoljna, kojoj, za izvesti ju, natjere i početnikah treba iz Turina! Lakrdijaši! nestidite se u laž utjerati toli ružno sami sebe! Pis.

Pismo iz Afrike.

Hartum 15. Veljače 1864.

Prečastni Gospodine!

Od Lipnja 1862. nije nam u misiji nitko više umro, a niti se težko razbolio. Na tomu budi hvala za Bogom o. Fabianu, koj se sam najbolje drži, premda je skoro skroz posiedio. U Europi nije bolestim broja; ali su ovdje samo dvie hude vrsti: griža i zloglasna senaarska groznica. Sve su druge vrsti neznatne. Europejci istom nadošli i već zraku privikli, levantinci, crnci i urodjenici padaju jednako u te bolesti. Vrućini privikne čovjek brzo. Vrieme se mienja u brzo i nepravilno. Malo kada preskoči vrućina + 36° R. u hladu, a nepada nikada izpod + 9° R. Prosinac i Siečanj ovdje su zima, te na 20. Siečnja bijaše najljuća zima od + 9½° u jutro, + 16° o podne, a + 19° R. o 3. uri po podne — naravno sve u hladu. Na 21. Siečnja: razhladjena voda + 13°. Ob 11. uri prije podne u hladu + 16°, deset korakah izvan hlada na suncu + 39°, a po podne + 45° R. Smrznuti se od te studeni dakako nemože; nu ćuti se sigurno veoma jako. Voda izpod 11° nemože se piti; jer je prestudena.

Kako je god Sudan zlo razvikana pokrajina, te se je sviet boji, to ipak Europejac u brzo privikne zemlji, te od svih ovdje živućih neželi si nijedan umrieti u otačbini, van ako izuzmeš njekoliko Talijanah misionarah. Tko počme čeznuti za otačbinom, tomu je skoro konac, dočim svaki drugi uztraje. Tako imade ovdje Europejacah, koji ovdje proživiše jur 20—30 godinah.

Ovom prilikom preduzeo sam si napisati Vam, preč. gospodine, štogod o sadanjem stanju robstva u Sudanu; a to bi Vas moglo zanimati, budući je u Europi glas, da je robstvo posve prestalo. Odmah s početka molim Vas za strpljivost, jer se bojim, da će biti dosta dugo.

God. 1855. oglašeno je u Hartumu po svih trgovih i ulicah: da je na zapovied sultana iz Carigrada u obsegu svega njegova carstva robstvo dokinuto, te se više nitko nesmie niti zarobiti niti prodati. Oni, koji su od prije robovi, imadu se za sedam godinah (dakle 1862.) pustiti na slobodu. Od toga vremena nije sbilja bilo javnoga sajma s robovi, ter takova roba nit se naručivala niti slala javno. Mjesto toga skoči ciena roblju te nastade prava skuparija; jer kano što od velikoga sultana do njegova najnižjega činovnika nije nitko bez roblja, tako neće da bude bez njega ni najsiromašnija liena Nubijka. Takodjer je arabsko i berberinsko pučanstvo jako na malo spalo što sbog selitbe, što sbog drugih uzrokah, a popuniti može se jedino robljem. Egipatska vlada u Sudanu nije podupirala kriomčariju; ali je nije ni zapriečila. Sigurno do 250 brodovah ide kako

prije tako i sada svake godine u Listopadu i Studenom po bielom Nilu, jedni tjerat slonove, kupovat bielokost, a uz to dobrom prilikom nakupit i roblja, drugi, i to njih većina, samo po ovom drugom poslu. Tudier se robi marva, pale sela, što za dobe neuteče, hvata i sužnji ili se ubija te čini svaka mrzota. Dongolanci su u zadnjih deset godinah medju crnci biele rieke razprostrli i bolinu (syphilis). Više putah, samo da se kuša puška ili mač ili opet da se izkaže koj junak, padaju ubogi crnci za šalu. U tom su mnogi Europejci okrutniji od drugih. Na takov boj slože se te odpreme brodovi raznih gospodarah, a na svakom po 200 oružanih momakah, većinom samih Dongolanacah. Često brodari i vojaci niti nedobivaju druge plaće, nego stanovitu dionicu pliena. Kad prestane boj, sapnu se ulovljeni crnci u okove, ili, što je najobičnije, rinu u šebu. Ta je šeba drvo 6—8 noguh dugo, a 30—40 funtih težko; na kraju ima naravnu vilicu, u koju se umetne i stegne robu vrat. Hoće-li nesretnjak da ide, to mora šebu nositi objema rukama, koje se često za nju i svežu. Kad se nahvata roblja, koliko se više može, vozi se niz rieku; a uz put ima jur opravnikah, koji tu robu dalje promeću. Jedan put ide u Kordofan, drugi i to znamenitiji prek Džesire (poluotok Senaar) u Muselemieh, njekoliko danah daljine nad Hartumom na modroj rieci. Od tuda ide put dalje na Abu-Haras Gedaref Suakim pokraj crvenoga mora i dalje u Džeddu itd. ili se opet robovi vode po kopnu u Berber, kroz nubijsku pustaru u Egipat i Kairo, kamo se u zatvorenih ženskih kolih uvažaju. Oni, koji bi se odpremili u Hartum, zaustavili bi se pol ure nad gradom pod poznatim svakomu drvetom Moha-bej, te noćju uveli u grad kriomice pod imenom kakove-robe. Tako je išlo do 1862. Na 31. Srpnja te godine dojde Musa-paša (njekoč prijatelj kat. misije) kao vrhovni namjestnik u Hartum. Odmah dade pročitati novih naredbah glede roblja, a prijašnje s nova proglasiti. Svaki brod prolazeći u bielu rieku morao bi odbor u Hartumu pregledati; pa kad bi se pronašlo, da na njem ima dosta robe za trgovinu, a brodari sami slobodni ljudi, dobio bi putni list. U Hellet-Kaku namješten je jedan vladin brod s jednim častnikom i četom vojske, te na toj postaji morao bi se svaki brod zaustaviti i pregledati. Uhvati-li se, da neima putnoga lista ili da vozi roblje, tada ga gospodar gubi. — To sve na pismu jest liepo; ali je prava istina posve protivna: to je liep maz, kojim se mažu oči prijateljem emancipacije roblja. Častnik u Hellet-Kaku kupio je od paše službu za bakšiš (kod nas novci na vino ili mito), a za bakšiš je i on potvrdjivao putnice brodovom. Doduše bio je prvi za njeko vrieme i maknut s mjesta pod izlikom, da nije obdržavao pašine naredbe; ali svatko znade, da je drugi paši više platio; jer svaka činovnička služba prodaje se ovdje. Sve naredbe dakle samo su zato: 1. da se prevare stanoviti ljudi — pravo rekuć Europa; 2. da se otvori jošte koje novo vrelo novčano paši. Nu i to bijaše samo malen početak. Prošle godine obide paša sve pokrajine svoje osim Kordofana, gdje sada boravi. Sabrao je silno mito, a uz put zametnuo boj proti Melik vod Nemiru, sinu zloglasnoga Melik Nemira iz Šendije, kojno u Listopadu god. 1822. sina Muhamed-Alije, Izmail-pašu spali na vatri. (Melik vod Nemir sada je abeški vazal).

(Konac će sliediti.)

Dopis.

J. V. U Petrijancih dne 3. Srpnja. Sladka želja pučanstva okružja gornjo-varaždinskoga izpunila se evo milostivom odredbom njegove uzoritosti, dočim i k nam posla apoštolsku desnicu, da vrhu nas izlije u ovo kobno doba svoj sveti blagoslov svetotajstvom krizme. Kad primam pero u ruku, nije mi ni na kraju pameti, da predočim onu duhovnu radost, u kojoj je plivao vierni i pobožni puk ovoga okružja, da opišem i nacrtam sjajne pripravе i dočeke, da narišem ljubežljive dolazke presvietloga biskupa Ivana Kralja; jer za sve to valjano izcrpiti s jedne je strane moje pero za to pretupo, s druge pako nebi ni prostor Vašega lista dotekao. No koliko dopušćaju spomenute okolnosti, dozvolite mi, da Vašim čitateljem u kratko izbrojim barem, što je najvažnije, i što se mukom neda mimoići.

Dne 20. Lipnja poslje podne uputi sve svećenstvo okružja gornjo-varaždinskoga sa svojim vriednim čelovodjom podjašprištom Stjepanom Vukovićem presvietlomu putniku u susret. Tja na granicu okružja čulo se gruvanje mužarah iz Očure, gdjeno visokoga putnika kotarski sudac Marko Barabaš pod slavolukom s nadpisom „Dobro nam došo visoki goste" pričeka i pozdravi. Ćak na granicu okružja čulo se gruvanje mužarah i jeka zvonovah iz Ljepoglave, gdjeno visokoga putnika pozdrave milosrdne sestre, uznički duhovnik, školna mladež, stražarstvo — dapače i isti uznici s veličanstvenim četverospjevom „Ecce sacerdos." Pošto visoki putnik stignu na granicu okružja, prije nego zakorači u krug svoga apoštolskoga djelovanja, pozdravi ga podjašprišt pod slavolukom — na kom visjaše nadpis „Božju pomoć sniženo sazovi" — u ime svega svećenstva svoga krasnim govorom, na kom mu dobrodošao u istoj mjeri zahvali.

Sad zasjedosmo karuce, kojih bijaše na broju do dvadeset, a pred nami ljepoglavskih 12 jezdiocah s narodnimi barjaci u rukuh, te letijasmo bujnom ravnicom kao munje, dočim gruvanje mužarah odjekivaše s granice okružja gostu svomu „Sretan Ti put!" U Ivancu stajaše ponosan slavoluk, na kom visjaše nadpis kao nastavak od prvašnjega: „Da otvori slavskog doma vrata i nastanu liepi Božji dani." Tu pod slavolukom dočekaju presvietloga gosta vlastela, pučanstvo, školna mladež,

a jedno djevojče pozdravi ga govorom. Kako je puk padao na koljena, kad presvietli biskup digne svoju apoštolsku desnicu, kako je mnogomu suza oko zarosila, kad zazvone zvona, a tutanj nebrojenih mužarah zagrmi pod kršnom Ivanšćicom, kako se mnogomu uzdrmala savjest, kad zaori veličanstveni „Benedictus," kad započmu krasni obredi uvoda biskupskoga, koji tim većom sjajnosti odsievahu u krasnoj crkvi ivanečkoj: to spominjati i opisivati Vašim čitateljem bilo bi suvišno.

Kad sutradan uranismo, odčita presvietli g. biskup sv. misu, i kao što poslje u svih županah, bude rečeno pripravno slovo pred krizmom, a po dovršenom slovu počme njegova presvietlost svoj apoštolski posao, i premda bijaše do 1300 krizmanikah, sretno ga dovrši. Po dovršenom poslu počasti domaćina visokoga gosta svoga uz mnogobrojnu inu gospodu i prijatelje izvrstnim objedom. Kao što pod službom Božjom, tako i pod objedom gruvanju mužarah nebijaše broja ni kraja. Pri objedu osim presvietlomu gostu bude nazdravljena zdravica i njegovoj uzoritosti našoj crkvenoj glavi i od svih srdačno primita.

Dne 21. po podne krene njegova presvjetlost oprostiv se srdačno s Ivancem, s predtečami jezdioci, praćena mnogobrojnim svećenstvom i kotarskim sudcem put Maruševca. Na granici sudačkoga kotara viničkoga pričekao visokoga putnika kotarski sudac pl. Matačić pod prekrasnim slavolukom s nadpisom „Živio biskupe"! Oko slavoluka sakupi se silni sviet s glasbom. Tu pozdravi g. sudac visokoga putnika kao sina naše domovine, dapače kao sina naše županije, oduševljenim govorom, za kojim zaori gromki „živio"; a glasba zasvira za poputnicu „Još Hrvatska nij' propala." Stignuv njegova presvjetlost u Maruševec sretno obavi svoj apoštolski posao, te krene na 22. Lipnja, praćena opet mnogobrojnim svećenstvom i političkom vlasti dvajuh kotarah put Petrijanacah. Nabožni Petrijančani podignu na ulazu svoga mjesta visokomu gostu slavoluk, a posried toga krasnu granatu kapelicu cviećem nakićenu i sagovi prostrtu. U kapeli pričeka, pozdravi i primi njeg. presvjetlost mjesto bolnoga župnika duhovni pomoćnik, školna mladež, dostatni broj otmjenih licah i množina pučanstva, a i glavom g. grof Bombelles, pokrovitelj župe. Ovamo prispiju i velemožna gg. Lipovčić i Drag. Švagel iz Varaždina, da nj. presv. u ime županijskoga sudbenoga stola pozdrave. Tu ga posjeti i preuzvišeni g. državni savjetnik barun Metel Ožegović. Dok se je nj. presv. u sjenici odievala u svečano ruho, odpjeva školna mladež dobrodošlicu visokomu gostu svomu. Pod večer odpjeva njeko pjevačko družtvance na slavu njeg. presv. njekoju pjesmicu. Sutradan na 23. Lipnja po dovršenom svom apoštolskom poslu krene presvietli g. biskup uz mnogobrojnu pratnju, uz silno gruvanje mužarah i tutanj zvonovah put Križovljanah; tamo bude pod slavolukom dočekan i pozdravljen. Tu uveliča slavlje prisutnosti svojom opet preuzvišeni g. barun Metel Ožegović i pribivaše živahnomu objedu.

Sve do Križovljana služilo je mirno i pogodno vrieme; ali se tamo dignu crni oblaci, a tmina nas gusta prikrije, vihar silni začme komešati oblake tako, da se je uslied toga provalio oblak. Nevidjeno lievanje kiše kao iz kabla trajalo je preko jedan sat. Klanci, što je bilo grozno gledati, tekla je voda tolika i tolikom silom, da se je preko jedan hvat talasala, a ne daleko od Vinice prevalila kola s kamenim uglevjem te vreće s uglevjem u polje odplovile, a djećicu su sa pogibelju života iz povodnje oslobadjali. Kad je bilo tomu tako, razumije se, da je izčeznulo svako ufanje o putu k sv. Barbari. U tom odvažni g. kot. sudac pl. Matačić podje s istom pogibelju života razvidjeti izrovani put k sv. Barbari. Sretno tamo došav i sretno se povrativ s barbarskih brdinah donese nam poput Noemova goluba ugodnu viest, da se njeg. presv. bez pogibelji može na put krenuti. Dok visoki gost po težkom putu stigne na sv. Barbaru, nestade crnih oblakah, a mjesto njih prosine k zapadu se nagibajuće sunce, te nam otvori krasnu panoramu prekrasne okolice.

Sutradan t. j. 25. Lipnja obaviv nj. presvjetlost svoj apoštolski posao, krene put Vinice. Kao što svakom prilikom, tako i sada dokazaše Viničani, da znadu sačuvati vriedno ime svojih pradjedovah, da umiju svoje religiozno počitovanje u dostojnoj mjeri pokazati. Kad je presv. putnik stigao do ulaza u trgovište Vinicu, tu ga zateče krasni slavoluk, vrh koga sjaše cviećem nakićeni pastoral i mitra, a oko njih množina barjačićah. Pod slavolukom pričeka poglavarstvo trgovišta, dostabrojna vinička vlastela i ina gospoda, koja mu poslje in corpore u župnom stanu predadu na svili tiskanu dobrodošlicu. Prozori po Vinici bijahu cviećem nakićeni, a pod brdom, prije nego se krene u župnu crkvu, pričeka kraj slavoluka, na kom bje napisano crljenimi slovi „Miserunt ad eos — et Joannem" pod umjetno načinjenim baldakinom u mjesto bolujućega župnika duhovni pomoćnik, pokrovitelji župe grof Bombelles sa svojom pobožnom suprugom Ferdinandinom, rodjenom Drašković. Pošto ga onaj prvi pozdravi krepkim govorom, zagrme mužari, zatutnje zvonovi, a apoštolski gost krene uz mnogobrojnu pratnju svećenstva u župnu crkvu. Po dovršenom uvodu zavlada tišina. Kad se smrknu, rekao bi čovjek, da se sva Vinica ululjala u sladki san; al kad eto povorka do četrdeset bakljah, što jih nošahu najodličnija lica Viničanah, s glasbom krene put župnoga stana. Pod prozori njeg. presvjet. zamjenice uz udaranje glasbe budu izpjevane tri pjesme: jedna u tri glasa kao dobrodošlica, zatim dvopjev „Po jezeru" i napokon četveropjev „Crkvica". Na tom srdačnom znaku štovanja zahvali se njeg. presv. još srdačnije; a čestiti bakljaši zaoriv „živio biskupe!" vrate se u Vinicu. Po dovršenoj sutradan sv. krizmi počasti g. grof Bombelles

uz presvietloga gosta sve svećenstvo, političke častnike i još njekoja lica sjajnim objedom.

Po objedu dne 26. Lipnja oprosti se presv. putnik s Viničanci te se zaputi u Voću. Kao svuda tako i ovdje predtjecahu jezdioci sa zastavami u rukuh, a osim mnogobrojnoga svećenstva proprati presv. putnika spomenuta grofovska obitelj tja u Voću. Sjajni doček, što ga prirediše Voćanci svomu zemljaku, nadkrili svako očekivanje. Izvan Voće pozdravi visokoga putnika obćinski tajnik pod slavolukom s nebrojenimi trobojnicami nakićenom; a bliže župne crkve pričeka ga sva školna mladež nedjeljna i svagdanja njih do tri stotine svi sa trobojnimi zastavami u rukuh i množina puka; a domaći župnik pozdravi g. biskupa jedrim slovom. Po dovršenom uvodu posjeti njeg. presv. voćansku školu. Pošto mu tu jedan mladić izreče maleni govor, preda mu na jastučiću jedno djevojče tiskanu krasnu vezanu dobrodošlicu u ime ciele župe; a odpjeva ju preko dvie stotine mladih grlah.

Kao što ovdje, tako i posvuda posjećivao je presv. g. biskup učione i nadarivao govornike srebrnimi dvoforintaši. Počamši od Ivanca po svih župah držao je pregled crkvenih stvarih i knjigah maticah. Svuda je pribivao katekezam i izraživao svoje zadovoljstvo, što je bila sladka nagrada vjeroučiteljem, a odličniju mladež darivao knjižicami, slikami, kolajnicami i krunicami. Na Voći dovršiv presvietli biskup svoj apoštolski posao odpjeva „Te Deum" te se dne 27. oprosti s Voćom a tim i s cielim kotarom. Bog dobrostivi neka mu nagradi težki napor; a mi ćemo moliti, da još mnogo ovakovih apoštolskih putevah u životu učiniti uzmogne.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoritomu gospodinu stožerniku i nadbiskupu našemu prijavio je sbor sv. Jerolima iz Rima službenim pismom od 29. Svibnja t. g., da je tamo nedavna dogotovljen stan za nakanjeni kolegij. Tom prilikom očituje isti sbor, da je prema svojim sadanjim silam pripravan primiti u kolegij pet mladićah, rodom Jugoslavenah iz Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, koji su ili podpunu gimnaziju ili bar šest gimnazijalnih razredah svršili, da mogu u Rimu mudroslovne ili bogoslovne nauke nastaviti, te zajedno imadu volju stupiti u stališ svećenički. Ovim će sbor davati bezplatno stan s potrebitim pokućtvom, hranu, dvorbu, liečnika i ljekove, te svake godine dvadeset i pet rimskih škudah za nabavu duhovničkoga odiela. Ostalo ruho kao i knjige morat će si svaki sam priskrbiti; isto tako svojim troškom u Rim i natrag u domovinu putovati. Primitih kolegijalacah biti će dužnost, da po nedjeljah i blagdanih pribivaju službi Božjoj i čine dvorbu u sbornoj crkvi sv. Jerolima. — Konačno moli sbor nj. uzoritost, da o tom svoje sufragane izviestiti izvoli, a nadje-li se takovih mladićah, da se sboru dade na znanje.

— Ove godine primat će se mladići u sjemenište nadbiskupije zagrebačke dne 4. Kolovoza. Imajući zvanje k duhovničkomu stališu i želeći stupiti u isto sjemenište imadu u rečeni dan prije podne doći na izpit u sjemenište, a najkašnje dan prije predati sjemeništnomu ravnateljstvu svoje molbenice s priloženim krstnim listom, školskom i liečničkom svjedočbom.

Izpražnjena mjesta u zagrebačkom i požežkom sirotištu popunit će se i ljetos tako, da će se u sirotište zagrebačko samo mladići za 4. i 5., a u požežko samo za 2. i 3. gimnazijalni razred primiti. Jedino u slučaju, ako se za rečene razrede nebi prijavio dovoljan broj sposobnih mladićah, užeti će se obzir i na molitelje nižjih razredah. Molbenice, kojim valja dodati iste priloge, kako i za sjemenište, valja upraviti na uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa, te najkašnje do 20. Kolovoza predati u nadbiskupskoj pisarni.

— Velečastni gosp. Josip Hranjec, prebendar prvostolne crkve zagrebačke, poklonio je 50 for. za popravak orguljah župne crkve sv. Ivana u Zagrebu. Komu da tu nepadne na um liepa naška besjeda: Ručica ti cvietom cvala, a dušica raj dopala!

Iz Francezke. Na 24. Travnja obslužena je za francezki i vas katolički sviet zanimiva svetkovina u gradu Puy, rodnom mjestu sv. Vinka Pavlova. Na nju se sabralo bilo do 30,000 glavah. U provodu bijaše 1500 članovah Vinkova družtva iz raznih zemaljah, zatim Baudouin, koj je još te uviek pravi načelnik svih družtvah na prkos ministru Persigny (ovaj bo htjede svaki savez izmedju dobrotvornih družtvah prekinuti), Caur, predsjednik družtvenoga vieća u Parizu, grof Beaufort, predsjednik madridskoga vieća, Hamille, glavni ravnatelj u ministeriju prosvjete, Faugere, ravnatelj poslovnice vanjskoga ministerija, pod kojim stoje misije lazaristah na iztoku, prefekt okružni, 30 potomakah obitelji svetčeve, dalje: 11 nadbiskupah i biskupah, napokon kardinal Bonnet iz Bourdeaux-a. — Zavodi oživljeni od sv. Vinka sigurno su najuspješnije protudokaznice naproti neutješnim naukom Renana i prijateljah: milosrdje, čovjekoljubje bitne su vjerozakonske krieposti.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je Franjo Šindler, izsluženi podarcidjakon i župnik u Kostajnici.

G. Gjuro Mladenović, bivši subsidiar u Garešnici, postao je upravljateljem župe u Čagliću.

„ Marin Láposy, prije premješten iz Legrada u Rieku, ostaje kao duh. pomoćnik u Legradu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Drs. Ljudevita Gaja.

BROJ 28. U ČETVRTAK 14. SRPNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Pučka učiona.

Od Iv. Krst. K.

(Dalje.)

Svrši se srednji viek, a nastà novi. Na razkrižju, gdjeno se te dvie dobe rukovale, ležaše sakupljeno silno gorivo na crkvenom i na političkom polju, kojeno je samo čekalo iskricu, da silnim plamenom bukne. Ugled pape bio je oslabljen, a baš ni vlast carska nije stajala na boljih noguh. Uz bogate i slobodne gradove, uz moguće i silovite velmože bijaše mnogo ubogih plemićah; a jadni i ugnjeteni puk tražio je samo sgodu, da sbaci nesnosni jaram. Ratoborni vitezi, nemogavši duže podnositi p r a v o j a č e g a, zakleše se, da će se, čim se pruži sgoda, za to osvetiti i na vladarih i na duhovničtvu. K tomu se pridruži i to, da čim se većma pod Maksimilijanovim unukom Karlom V. umnožavala moć austrijske kuće, tim je većma rasla zavist ostalih dvorovah — najpače francezkoga. Evo goriva, samo da se podnieti. — Iz sredine raznih nespokojnih glavah odvaži se na taj pogibeljni posao kaludjer, izdav se za reformatora crkve i čovječanstva — premda bi bio imao ponajprije na sebi začeti obnovu. Smjelo zabaci on ugled crkve, te u očevidnom protuslovju sa sobom, prisvoji ga samomu sebi na toliko, da se je njegov najveći privrženik jednom potužio: ... „tuli servitutem pene deformem.“ Srčanost izrodivša se često u prkosenje, razplamćena rječitost, bezstidno višeput oštroumlje, podla bezsramnost bijahu njegove pretežnije vlastitosti, koje nam opisuju njegovi suvremeni životopisci, a dovoljno zasvjedočavaju njegovi čini i spisi. Sa svim tim nismo nakani tajiti, da je uz sve te mâne bilo na njem i po koje liepo i hvale vriedno svojstvo. Svaki znade, ma i nerekao, da je to Martin Luther. On potaknù . . . plamen buknù . . . nastà r e f o r m a c i j a; a š njom zače za učionu nova doba.

D a n a š n j a u č i o n a, koja se smatra kao državni zavod — jer ju država uzdržaje (iz crkvena većinom blaga), pazi, nadgleda i ravna — proizvod je novije dobe, proizvod je reformacije. Reformaciji i njezinim kolovodjam pripisuje se slava, što su vikali za pučkimi učionami, te s vremenom sbilja mnoge ustrojili. Ali se tudier zaboravlja, koliko je neznanstvo, nećudorednost i razdor nastao upravò odmah izza prehvaljene reformacije. „Žalibože — piše Luther — svaki dan moramo izkusiti, da ljudi pod evangjeljem mnogo veću mržnju i zavist goje, te da su veće tvrdice, strgulje i lakomci, no prije pod papizmom. I što se više i duže (evangjelje) propovieda, tim je gorje.“ *) — Da nam je stalo do više navodah, mogli bismo čitave svezke napuniti riečmi samih protestantah, gdje priznaju, da je stari toli poruženi nauk mnogo ljepši plod donašao, nego-li novi. **) Ljudi bijahu sa svim pometeni. Prastari običaji i naredbe — posvećene tečajem stoljećah — pogažene ili dokinute. Što je dosad bilo najsvetije i najuzvišenije, postalo je smiešno, prosto, grdo, dà — griešno. Pa da zavlada podpuno bezvjerstvo, nije trebalo druge, no bogoslovnih prepirkah i zavadah medju samimi reformatori. Jedan čas i — eto jih! Od njih prodrieše i u niže učione, zavadiše učitelje medju sobom i sa glavari, te budu uzrok, što je vjeronauk i u učioni uz vječnu polemiku stvorio se logomahijom.

U početku smatrahu mnogi reformaciju kao kakovu spasiteljicu čovječanstva, koja bi ga imala dopratiti u naobraženi Eldorado. Nu kakav ona otrov krije u svojih njedrih, to su opazili isti

*) Walch, Kirchenpostille XII. 2120.

**) Sravni Döllinger: Die Reformation, ihre innere Entwicklung und ihre Wirkungen.

njezini, ali nezasliepljeni privrženici, kad su stali njezina načela uporavljati i razvijati u politici, znanostih, nabožnosti i inih okolnostih čovjeka; jer onaj, koj naviesti boj ugledu, na kom počiva svako čovječansko odnošenje, onaj želi u temelju potresti i upropastiti čovječansko družtvo, koje bez ugleda nemože obstojati. Istinu ovih riečih zajamčuje sva poviest, dopiruća tja do naših danah.

Za prvih petdeset godinah reformacije počeše učione, štono su obstojale, padati, te mnoge od njih prestadoše sasvim. „Sada nitko — tuži se Justo Menius — drugo nemisli, nego da je slobodan, te da si može djecu po svojoj samovolji uzgajati, kano da neima Boga, koj bi to drugačije zapoviedao, kano da je svaki svoga djeteta i Bog i gospodar." A Enok Wiedemann u svojoj kronici veli: „Oko g. 1525. počele su učione na toliko padati, da već nitko nije htjeo djecu pošiljati u školu; jer su ljudi iz Lutherovih spisah upili, da su popovi i učenjaci puk gadno zaveli. S toga je svaki popa mrzio, dražio i sprdao mu se, gdje je samo mogao." Uz takovo nehajstvo za učionom, čemu se bilo nadati? Množtvu šupljih glavah. — To opazi Luther et consortes, te počeše sbiljno nastojati, da se učione uzdržavaju i množe. Ali što su radili, radili su jedino radi sebe, vidjeli su bo, da je novi nauk u starijih uzrujao svaki ugled, svaku nabožnost, te da jim se jedino na omladinu valjalo osloniti.

Vikačah, da se učione dižu, bijaše žestokih i u dovoljnom broju; ali odakle osobito po gradovih da se učione grade i uzdržavaju? Srca, koja su do sele puna ljubavi i darežljivosti kršćanske rado davala, postadoše tvrdja od živca kamena. Luther predav crkvu vladarom ovlasti jih, da pasu i strižu ovce novoga kraljestva po volji. Propovjednici moradoše se krvavo boriti za svagdanji hljebac. Učitelji svojom dotacijom još veća sirotinja. Uz takove jade malo jim je stalo do učione. A što se još moglo zvati crkvom, nije imalo u rukuh nikakova sredstva; jer protestantski knezovi shvatili su ponajbolje i najradje izvršivali one nove nauke: otmi dobra duhovna. Crkva dakle bijaše uboga, neimajuć ni za se, što joj trebalo, kamo-li za učione. Kad su dakle reformatori iz svega grla vikali: učione! učione! i silili da se uzdržavaju i grade, to se njihovu glasu mogla odazvati jedino svjetovna vlast. Premda težkim srcem, ipak se tada njegda odazva; vidiv bo pogibelj pred vratima odluči, da se po koj dio otetih duhovnih dobarah obrati na duhovnu svrhu. Gdje se to sbilo, razumieva se i po sebi, da je tudier učiona a i vlast nad njom dopala njenih rukuh.

Reformacija dakle bijaše korak za emancipaciju svih učionah. Da se taj korak pospješi, evo i druge okolnosti. Sviet je na svećenstvo omrznuo i graknuo kao na bielu vranu. Riedki mu se posvetili. Eno piše Melanchthon propovjedniku Kindu u Eisfeld: „Ta ti znadeš, kako nas strašno prosti puk mrzi." [1]) — A Luther veli: „Sirotinja župnik posljednji je sada stvor na selu, te neima seljaka, koj ga nebi blatom i g..... [2]) smatrao, i nogami gazio." [3]) — Tu se javno govorilo: „Mi ćemo biti sveti i pravedni, pa ma nijednoga popa (Pfaff) nebilo, i nikada propovjedi nečuli." [4]) — Da je tako bilo i uzrok toga, kazati će nam rieči Wigandove: „Neima stališa na svietu, koga bi toliko prezirali, koliko duhovni, pa to odvraća mnoge od njega, te već za sramotu drže postati bogoslovom i propovjednikom. Tko god ima malo sredstvah, hoće da se do viših naukah uzpne. — Sluge slova Božjega drže za smet roda čovječanskoga, koji se nemogu dalje popeti, nego obavljaju zvanje, koje je svakomu otvoreno, te ga mudroslovac, liečnik, pravoslovac, gradjanin, seljak, plemić i neplemić isto tako vršiti može, kao što i koj bogoslov." Protestantski duhovnici htjedoše pomesti kotače katoličkim, pa su je sami sebi skrhali. No drugačije niti nemogaše biti; jer po nauku Lutherovu ni neima pravoga stališa svećeničkoga; svaki bo svjetovnjak mogao se držati za slugu gospodnjega, a i držao se, ako ga je bila volja.

Na taj način morade medju svećenstvom uzmanjkati učiteljskih silah, učiona se morade izvinuti duhu i rukam crkve. Mnogi se prihvate školah, i tu se u brzo razvilo posebno učiteljstvo svjetovnjakah, koji su se sa svojimi propovjednici i u drzovitosti mogli mjeriti, pače u mnogom jih nadkriljivali. To opazila oholost protestantskih bogoslovah, napuhnula se, ali je tim još nastalo učiteljstvo na veću drzovitost i odpor potaknula.

Nasta borba izmedju učione i crkve, ili bolje rekuć izmedju propovjednikah i učiteljah. U toj borbi loša sreća poslužila propovjednikom. Škola se sve to više emancipirala, ali i prionula uz materializam. Prava kršćanska gojitba dobila je mjesto u zapećku. K tomu duh klasičke obraženosti, što-no je zavladao po višjih učilištih, zadahne i nižje učione. Čim je manje reformacija svojim ciepanjem mogla namiriti plemenitije duše, tim je veće oduševljenje bivalo za starim Rimom i Athenom. Čim se inteligencija (uz nju i puk) dalje odaljila od Isusa, tim se je više zahtievala razlučba. Učenjaci znali su do skora više pripo-

[1]) Walch V. §. 77.
[2]) Gospodin Luther je vrlo darežljiv s takovimi trivijalnimi izrazi
[3]) Walch VI. 967.
[4]) Sarcerius: Auslegung der Episteln.

viedati o izumrlu poganstvu i bajoslovju, no o kršćanstvu; pa koj nije umio barem na latinsku, taj nije bio više no pol čovjeka. — Ivan Sturn (1507—1583) označio je doduše svoje načelo riečmi: „Sapiens atque eloquens pietas; ali pietas ostade rep. . . . a sapere i fari glava. . . . Cicero pako svojim stilom stožer, oko kojega se sve kretalo. Gojitba skrene smjerom proturazumnim; a tim izrodom odgojitbe utrven je put za philantropistični i humanistični, očito bezvjerni smjer Rousseau-a i drugih. Ali inače nemogaše ni biti. Nova bo vrst učiteljah, uzgojena po sjemeništih za to ustrojenih, morala je od svega naučiti po nješto: psychologije, logike, mathematike, astronomije, fizike, zemljopisa, historije, morala, exegese, upute u stari i novi zavjet, samo ne vjere. — Evo kamo je reformacija zakrenula učionom. Dala nam je sinovah svjetla ali ne kršćanah; znanje pako bez vjere samo je pol dobra za čovjeka.

Istina je ravno, da su i tada pojedini protestantski svećenici vjeronauk srcem shvatili, i kao takovi zakoračili učionu. Istina je i to, da su još mnoge učione ostale pod upravom njihovih svećenikah. Sa svim tim upliv protestantskoga duhovničtva i vjerozakona bivao je za učione sve to manji. Pače i oni svećenici, koji su bili glave, ravnatelji i nadzornici učionah, bili su kao takovi na prvom, a kao bogoslovi na drugom mjestu. Njim je bila učiona više nego-li crkva, — načelo, koje se u protestantskih bogoslovah, čim bi se koj dočepao kakove učiteljske stolice, držalo sve do danas.

(Dalje će sliediti.)

Rimsko pitanje riešeno sudom samih liberalacah.

Iz talijanskoga posačio I. U.

(Dalje.)

II.

Kako je rimski puk ustanovljeno sredstvo okrenuo proti liberalcem.

Gledjte, je-li se Bog neigra s ljudmi razborom liberalacah! Upravo u ono doba, gdjeno uzeše oni to svoje sredstvo oglašivati, puk rimski uporabi ga proti njim a u prilog vremenitoj vlasti sv. stolice, nečekajući na slučaj konklava. Kazujmo u kratko samu stvar.

Osvanù dan 12. Travnja, godišnjica povratka sv. otca u Rim, da opet poprimi, izza prognanstva u Gaeti, vrhovnu vladavinu, otetu mu od prevratnikah g. 1848.; te se činjaše, da je sam Bog opredielio taj dan za koj veliki dogodjaj; pošto osvanù nakićen krasnom vedrinom, poslie mnogih drugih daždjevnih i burnih. Rimski puk, koj već od njekoliko godinah izabrao bijaše taj dan sgodom, da zasvjedoči razsvjetami i svečanostmi zadovoljstvo, što kraljem ima papu, te tako u laž utjera klevete liberalacah, htjede ove godine nadkriliti sva prijašnja ljeta, koja se ipak činjahu nenadmašiva. Zato slavoluci, uresi, strojevi, simboličnimi prozraci, napisi, nagadjajućimi na papu-kralja, nakiti sve pijace i sve glavne spomenike gradske; te razsvietiv palače, dućane, kuće, fontane i obeliske razjuri se po javnih ulicah, da se naužije prizora i potvrdi svojom prisutnosti svečani taj glas. Čin bje tako očevidan, da već sami dnevnici parižki, najmljeni od Piemonta, nemogoše se uzdržati, te to potvrdiše. Evo telegrama doglašena „Pays-om:“ „Papa pojde danas k sv. Agni extra muros, i bje dočekan najživahnijimi uzklici. Godišnjica povratka Pia IX. god. 1850. svetkovati će se večeras najsjajnijom razsvjetom, kakovu je Rim ikada vidio. Vrva po ulicah je neizmierna; mir vlada po svuda.“ I „Patrie“ oglasi to isto posve sličnimi slovi: „Godišnjica povratka Pia IX. 1850. svetkovati će se nasjajnijom razsvjetom, kakova se je u Rimu ikada vidjela.“

Nećemo se zadržavati opisujuć posebnosti toga znamenitoga dogadjaja. Takov opis bje učinjen u mnogih dnevnicih, i naši čitaoci jamačno ga znaju. Nego držeći se čvrsto svrhe ovoga članka, hoćemo samo to da opazimo, kako su se u toj izjavi rimskoga puka obistinili na dlaku svi oni znakovi, zahtievani od liberalacah, da se očituje želja puka.

Prvi biljeg, po njih predložen, jest, da bude izjavà popularna. A gdje ima koja izjava više popularna od ote, koja bje djelo puka? Vlada se je držala posve sa strane. Dà ona zabrani razsvietliti svoje javne sgrade. Puk ipak način razsvjete izumi; puk razsvjetu izvede; puk dade troškove. Svaka makina, svaki nakit, svaka razsvjeta nosaše napisano ime kraja, kamo spadahu stanovnici, koji bijahu početnici, ili razdio gradjanah, koji ju napraviše svojim novcem. Koja razlika medju ovom svečanosti, i medju onimi, koje prave italianissimi; za koje se znaju unapried neizmierne svote, koje siplje vlada ili municipij! Za ovu je puk trošio iz svoga; za one se načećena svjetina plaća od glavarah.

Drugo obilježje, zahtievano od liberalacah, jest, da izjava bude velika. Nu ona rimskoga puka bijaše tako velika, da je u svoj strogosti izraza bila obćenita. Svi razredi gradjanah, od najviših glavah pa do najmanjih jesu učestvovali. Izim njekolicine kućah, spadajućih liberalcem (što je moglo dokazati njihov broj i cjelovitu slobodu čina), nebjè prozora, niti dućana, niti tvornice, koja nebi imala svojih svietilah, niti puta, ako i odaljena, u gradu, koj nebi bio nakićen. Po ulicah prolažahu neprekinuti redovi kočijah, pijace natiskane neizmiernom gnjetom svakoga razreda ljudih. Te u tolikoj vrvi i gnjeti, u toliku veselju niti najmanjega nereda, nikakve kradnje, nikakve buke, tako, da njeki plemeniti inostranac, udivljen s toga prizora, uzkliknuti je morao: „U istinu je to prvi puk na svietu! Nijedan drugi puk nebi bio mogao tako pokazati se odgojenim,

i tako dostojanstvenim.“ I ovdje umjestno je opaziti surovo bezumje „Opiniona“ turinskoga, koj govoreć o Rimljanih veli, da oni nečine bučne demonstracije proti vladi, nego se uztežu; a njihovo držanje plaši druge na toliko, da klerikalci bijahu prisiljeni skupljati izvan Italije, u Belgiji i Irskoj preduzetnike izjavah, pohvalah i plesakah. *) Ele je taj put bezvjerje židovskoga dnevnika moralo ostati grdno zastidjeno. Jer se vidjelo u najsjajnijem svjetlu, kako se puk rimski uzteže od izjavah ljubavi i viernosti prama sv. otcu i jesu-li one djelo Belgijanacah ili Iracah.

U tom možemo opaziti, kako rimski puk vazda napreduje i raste u izjavah takove vrsti, na toliko, da ova posliednja, o kojoj govorimo, nadkrili one svih prvih godinah; na obor onoga, što biva u izjavah, udešenih po liberalcih za njihovu stvar u zemljah, gdje posadiše svoje samosilje. One postaju sve to slabije. Prva u vrienju zanešenosti sa strane njekojih, a pod natjerom straha sa strane inih, predstavlja gdjekoju prividnost parade, ali druga i treća u prkos spletkarskim naporom i vladinu novcu smanjuju se na vrlo neznatni razmjer, te sada bi bila tamašna stvar, kad bi htjeli postignuti koju od kakove važnosti, u Napulju na primjer, ili u Fiorenci, ili Milanu.

Treći znak, opredieljen od liberalacah, jest, da izjava bude otvorena, jasna i dobrovoljna. Protivno misliti o izjavi rimskoj bila bi prava ludost. Tko je bio siljen, da učestvuje? Tko je bio ustrahivan? Liberalci kada uzhtiju kakovu razsvjetu, zapoviedaju s prietnjami, da se meću van svjetla; te jao onomu, koj se nepokori. Najmanje zlo, koje ga može postići, jest, da mu polupaju prozore. Može-li se što takova reći o izjavi 12. Travnja za papu-kralja? Neznatna nekolicina piemontezkih strančarah osta tamna. Tko ih uznemirivaše? Tko upravi na nje ma samo jedno slovo, barem poziva? Dà komu bijaše stalo za nje? Ali ima toga i više. Izjava Rimljanah nije bila samo dobrovoljna, već pače je ona bila smiona. Nije ležao neposlen sitnozor i povećalo stranke italijanissimah. Razpošiljaše ona pisma, prieteća sa jao i naopako svakomu, koj bi učestvovao ma na koj način. Te pošto rimski puk dokazà, da nedrži ništa do njezinih bezočnostih, lopovčad ona se neuzpregnù i na veća bezzakonja doći. Na njekojih mjestih više nagnjetenih dade po rukah svojih mitnjakah bacati po koju malu bombu, nadajući se tako, da će uplašiti puk od dalnjega svetkovanja, ili ako ne to, povesti barem smutnju i uzrokovati ozlede i rane, te pretvoriti u prizor smrti i žaobe ono pučko veselje. Grozna atentata! koj se od nikoga nemože snovati, no od ljudih okrutnih, koji se neboje niti nesgrozuju od nikakva zločina, samo da uspiju u svojih bezbožnih namjerah! Nù i ovdje imasmo sgodu diviti se zaštiti Božjoj. One bombe prasnuše; ali nigdje nije se imala žaliti ikoja žrtva, ma niti uznemirenje, niti strah. Pače Božja pravda ih okrenù na štetu samih početnikah: pošto jedna, koja puknù na mjestu, gdje bje položena na tlo, težko rani toli onoga, koj ju nosjaše, koli druga mu, koj ga sliedjaše; oni ulovljeni u činu izpitivani dali su svojimi odgovori, a još bolje pismi, koja sobom nosjahu, nit za odkriti takodjer druge.

I ovdje vidite, koliko ima vjere u liberalacah. Zaklinju se, da neće no dobrovoljnu izjavu puka, a kada se ova izjava pokazuje protivna njihovim težnjam, nesgrozuju se niti od najokrutnijih zločinah, da ju zaprieče. Ele dan danas neima no samo ludjakah, koji nerazumiju, što je sloboda, što-li narod, što-li ine slične rieči u ustih liberalacah.

Zadnje obilježje, zahtievano od liberalacah, u izjavi po njih predloženoj, jest, da se ona proizvede na očigled francezke vojske i tisućah inozemacah, koji se stiču u Rimu. I to se podpunoma obistinilo u svetkovini 12. Travnja. Francezi bijahu nazočni, te ne samo divili se nevidjenu jošte prizoru, nego su pače sudjelovali. Inozemci, sakupljeni u Rimu sbog Uzkrsa, većim dielom nebijahu jošte otišli, i mogli su tako biti svjedoci očevidci svega, što se dogodi. Pače slučaj, ili bolje Božja providnost hoti, da je sama turinska vlada, ako i neima u Rimu diplomatična zastupstva, na njeki način ipak službeno prisustvovala kroz svoga izvanrednoga odaslanika, naime generala Solaroli-a. Pročù se, da je piemontezki kabinet, vrtoglav u misli o skoroj smrti sv. otca, odpravio bio u Rim toga gospodina, da postigne od Francezah, u naumljenu slučaju, štogod na korist tako rečene stvari talijanske, i sporazumije se s ravnitelji dotične stranke. Hoćemo da vjerujemo, da je neistinit taj glas glede svrhe toga odaslanika; premako pomenuti general je sbilja došao, i bavio se u Rimu njekoliko danah. Ele nedodje na vrieme, da vidi papinu smrt, nù prispje u ostalom na dobu, da vidi svečanu izjavu 12. Travnja. On dakle, vrativ se medju svoje, bit će jamačno mogao pripoviedati kao svjedok vjerodostojan, što je čuo i vidio. Na njega upućujemo liberalce iz Turina i pisce „Opiniona“, „Diritta“ i inih dnevnikah sličnoga kroja. Od njega će moći razumiti i uvjeriti se, je-li ona rimska izjava na korist pape-kralja imala sve biljege, od samih njih zahtievane, da bude odličnom, to jest, da je bila popularna, velika, dobrovoljna, i izvedena na očigled francezke vojske i inozemacah, prisutnih u Rimu. Nam, kojim netreba nikoga pitati, jer smo bili očevidci, netreba činiti drugo, nego ponoviti rieči onoga ruskoga diplomata, o kom govori bolonjski „Patriotta;“ taj diplomat proslovi ovu pravednu izreku: „Pošto se današnji dan hoće, da obći glas bude vrhovnim zakonom, pred kojim se sve prignuti mora, Rim upisà nedavno svoj glas ognjenimi pismeni, i proglasi ga na takov način, da se može razumiti tja do na kraj kraja svieta.“ *)

(Konac će sliediti.)

*) Br. 104, 14. Travnja.

*) „Patriotta Cattolico“, br. 69.

Ukus za ckven stil.

Petljari su obično i prevejane glave, koji znadu svoje pešnjavine pod umjetnine prodavati, pa se uvući svakamo te u isti hram Božji; dapače i umjetnici dovukoše dosta svjetske pa i poganskoga duha umjetnosti na crkveno polje. Zato imade i po naših crkvah mnogo slikah, kipovah, odiela i uresninah, koje nedolikuju veličanstvu kuće, u kojoj stanuje pod otajstvenimi prilikami kralj kraljevah. Dà i glede najobičnijih stvarih, n. pr. propela, kako nam je mučno! Uglednije ga kuće neimadu, jerbo hoće da imadu u sobi što liepa i ukusna, a takova nedobe nigdje ni na ogled; seljak pako neima volje da ga kupi, ako mu ga župnik neponudi, i to veoma jevtino. Bilo mi je zato baš drago, što sam imao priliku vidjeti u zagrebačkom samostanu sestarah-milosrdnicah više drvenih propelah, i to baš ukusnih, pa što je za nas važno, upravo jevtinih: po 15, 40 i 70 nćah, zatim prema velikoći po 2 st. 50 nč., po 3, 6 i 7 st. a. vr.

Po svem ovom sudeć bilo bi i po gg. župnike i crkvene pjeneznice probitačno, kad bi se u svakom kotaru držao shodan za prosudjivanje crkvenih stvarih časopis *), koj bi se poput okružnice čitao i bio knjiga savjetnica u naručivanju i kupovanju stvarih za crkvu; naše pako sjemenište imalo bi držati takov časopis za duhovnu mladež, te bi joj pravi ukus za crkven stil sve više omilio.

Znadem ja doista, da nekoristi ni najbolje poznanje ukusnih stvarih, ako jih neimaš gdje i čim nabaviti; pa da je baš zato prisiljen župnik i hrdjavu stvar kupiti po što po to, jerbo neima bolje: ali i tomu ima lieka; — bit će ondje i vrstnih skladištah za crkvene stvari, gdje se više umnih glavah dogovara i nastoji, da omili narodu crkven ukus. — *r.*

Dopisi.

Iz Mrežnice. (Mojim suučenikom dospievajućim 25 ljeto svoga misničtva.) Dvadeset peto ljeto našega misnikovanja zatonuti će u vječnost koncem Srpnja mjeseca o. g. Četvrt vieka što stranom na tudje ime radismo, a već od njekoliko lietah na svoj račun pastirujemo oko stada Gospodnjega. Bože spasi nas! Kolike se muke kroz četvrt vieka na naša ledja slegoše, svaki napose o sebi znamo bolje, nego-li sviet dokučiti može. — Nisam voljan jadikovati, niti u vaših grudih jur zacieljene rane ozledjivati, mislim bo, da će biti umjestnije, rečem-li: Slava tebi Gospode, koj si nas izmedju puka obrao, da na spas puka žrtvu prinosimo; slava tebi Gospode, koj si nas četvrt vieka rabio kod uzdizanja Siona svetoga; slava tebi Gospode, koj si nas prije črtvrt vieka najmio težake u vinograd svoj; slava tebi Gospode, koj si nas prije četvrt vieka na široko polje preobilne žetve nas mladjane i neizkusne žeteoce poslao i do dana današnjega uzdržavao. O sretnih i presretnih nas ovoga svieta! U sjemeništu rekosmo si s Bogom! neznajući, kuda ćemo i kamo ćemo — a ima nas, koji se od onoga dana do danas nevidjesmo poslje nikada. Nu znadem za cielo, da se namišljivošću, okom duše naše vidismo i gledasmo; znadem, da se preko ovoga jurve na izmaku četvrtstoljeća jedan drugoga ugodnim sjetom sjećasmo. Svi smo do sada — jednoga jedinoga pastir vječni uze k sebi. Non moeremus, quod talem amisimus, sed gratias agimus, quod habuimus, immo habemus, Deo enim vivunt omnia: et quidquid revertitur ad Dominum, in familiae numero computatur — kaže krasno i utješljivo sv. Jerolim. Krste, pokoj ti vječni! — Kakovi bijasmo! Mladi puni nade, brzih noguh dole i gore prevaljivasmo — a sada ozbiljnost, muževnost, nada — smrt. . . Da sam moćan, kako mi je jaka volja, sve bi vas u preliepi i stari stolni hram zagrebački sakupio, od kuda nas rukopoloženjem poslaše, da narode naučamo; sve bi vas ondje sakupio, te bi mi jedan, kojega bi si izvolili, držao sveta vježbanja; zavjerili bi se pastiru dobromu Isusu viernošću nepomičnom, hrvatski bi se izrukovali, i — s poslednjim valjda „s Bogom“! bi se razstali; mislim bo — premda Bog dieli život i produžuje dane i odmiče smrt, kako mu je volja — da nas drugi četvrt vieka živih zajedno ovdje neće dostignuti; ruševina našega tiela neće moći prkositi navali drugih 25 lietah, prvi bo četvrt vieka ostavi nam na uspomenu svoj trag i svoje breme. — Buduć mi nije dana moć, a neimam do ljubavi, kojom mojim suučenikom dugujem, nikakova pomagača, da vas sa svih stranah naše biskupije prizovem, to smjerno predlažem: da svaki nas jednu sv. misu na zahvalnost za primljena kroz četvrt vieka od Boga dobra odsluži, a drugu svetoga Duha, da nâm darove svoje milosti neuzkrati do smrti. Scienim da bi tako dobro bilo: a vi mi braća liepa se zdravlja nanosili!

Župnik mrežnički.

R. V. Iz Lipovljanah, 6. Srpnja. Nedavna ti „Kat. liste“ objavih svečanost, koja se sbì u Piljenicah, a sad ti evo javljam i drugu sličnu, koja se ovrši u selu Krivaju, područnici župe lipovljanske. Ovo mjesto, brojeći 30 kućah, leži na glavnoj cesti na brežuljku, Lipovljanom na zapado-sjeveru, kojim protiče od iztoka iz luga Lubrdenika potočić Krivajac. Okolo njega pružaju se polja sa sjajnimi usjevi, a od sjevera vidi se glasovito brdo Goilo, gdjeno vinova lozica rodi izvrstnim vinom.

*) N. pr. Kirchenschmuck, ein Archiv für kirchliche Kunstschöpfungen und christl. Alterthumskunde, herausgegeben unter der Leitung des christlichen Kunstvereines der Dioecese Rottenburg. — Svake godine izadju po dvie knjige ili četiri svezka s 24 velika lista narisah i šarotisakah (Farbendruck), a stoji 2 pruska talira ili 3 for. u srebru.

Bogoljubna obćina krivajska neimav dosad crkvice, gdjeno bi molitve svoje prikazala Bogu Svemogućemu, gdjeno bi svoju tugu i žalost mu izkazala, gdjeno bi utjehu iskala kod njega u svojih težkoćah i nevoljah, do jedinoga križa, znamenja spasenja, polag koga namješćeno zvono navješćivaše joj jutrom, podnevom i večerom pozdrav Gospi, te ugledav se u primjer drugih pobožnih obćinah odluči sagradit usred sela kapelu, u obsegu od 3° 4′ dužine, a 2° 4′ širine te prijavi otu svoju namjeru s molbom višjemu poglavarstvu, koje njezinu želju i potvrdi. Za zaštitnika kapele odabra si sv. Roka pomoćnika proti kugi, a buduć se iz starih spisah doznaje, da je tu njekoć stajala crkvica sv. Andrije, zato će vrh slike svetoga Roka na oltaru biti i slika svetoga Andrije.

Koncem Lipnja t. g. bijaše prvi temeljni kamen položen i blagoslovljen po vel. g. podjašprištu okružja gradiškoga, Stjepanu Muzleru, uz podvorbu vel. g. župnika medjurićkoga i domaćega duh. pomoćnika, u nazočnosti vel. gospodina domaćega župnika Gjure Jerkovića, sakupljenoga puka i više odličnih gostovah. — Po dovršenom blagoslovu temeljnoga kamena reče gore spomenuti g. blagoslovnik svojom poznatom rječitosti krasno slovo, koje je od prilike glasilo: Hvala Bogu, koj je vas sastavio u jedinosti i ljubavi kršćanskoj! Hvala i vam, koji ste započeli tako bogoljubno djelo, koje smiera na slavu Božju, i na spasenje vaše i vaše unučadi! Kako ovaj temeljnik kamen spaja sve drugo kamenje, da bude jedna jedinost i jedna sgrada: tako i vi budite medju sobom uviek jedini i složni u ljubavi i kršćanskoj pravednosti. Kršćanska pravednost sastoji u tom, da činite dobro, a bježite zlo. Ova sgrada, koja će se podići usred miroljubivoga ovoga sela na čast sv. Roka, nek vas opomene na Boga, i na spasenje duše vaše, nek vam bude ponuka, da izvršujete kršćansku pravednost, da činite dobro a bježite zlo. Neka svaki negledje samo na svoje dobro, nego i na dobro iskrnjega svoga. Neka jedan drugomu bude izgledom krieposti i pobožnosti, dà i stranim ljudem neka svaki bude na izgled. — U tom opomenu oženjene ljude, neka opominju i bodre svoje žene, da neodstupe od kršćanske pravednosti; u tom opomenu žene, neka opominju svoje muže na kršćansku pravednost i pobožnost; u tom opomenu roditelje, da uče, svjetuju, ubavješćuju svoju djecu u nauku i strahu Božjem, da joj Boga predstavljaju svagdje nazočnoga, — kao u gori, tako i u polju, kao u crkvi, tako i u kućah svojih, — da joj nedadu kakvu smutnju budi riečju budi činom, da dadu svietliti svoja djela pred njom; u tom opomenu djecu, da pokornost izkazuju u svem svojim roditeljem tako, da kada ju roditelji i nevide, neka tako čine, kao da bi roditelji nazočni bili; jer ako ju nevidi oko čovječansko, ipak vidi Božje oko u tajnom i skrovitom mjestu, i da će ju Bog radi nepokornosti oštro pedepsati. U tom u obće opomenu sve, da ako su se u obćini uvriežile kakove opačine, kao kletve, psovke, pogrdne rieči proti Bogu i svemu, što je na nebu i zemlji sveto, da se toga ostave, te da se spomenu sudca nepromjenljivoga, neumoljivoga, neprevarljivoga. Napokon željaše obćini krivajskoj blagoslov i milost Božju svrhu kapele i svrhu njezine vremenite sreće, te da uživajuć se vremenite sreće postigne vječnu sreću, vječno blaženstvo.

Od strane slavne satnije lipovljanske prisustvovaše toj svečanosti gosp. Andrija Ferić, c. k. poručnik. Poduzetnik kapele jest blagorodni gosp. Vjekoslav Lammer.

Još jednu okolnost nemogu zašutiti, koja nas iznenadi kod blagoslova temeljnoga kamena, i koja nam podvostruči duhovno veselje. Prečastni g. kanonik Gjuro Muzler putujući u Slavoniju, te nesluteći i neznajući ništa o toj svečanosti, naišao je na nju i prisustvovao joj. On izjavi svoje veselje zahvalivši dragomu Bogu, što je on tako milostivo udesio, te je i on kano njegdašnji župnik župe lipovljanske mogao biti dionikom iste svečanosti.

Obćina krivajska priredi ručak, pri kojem se je polag običaja nazdravljalo svim dostojanstvenikom crkvenim i svjetskim, nazočnim gostom i obćini krivajskoj. Dolazak i odlazak gostovah pozdravljaše pucnjava mužarah.

Dao svemogući Bog, te se i ova crkvica sretno dogotovila, kako je sretno započeta! Slava Krivajcem, a osobito slava Jozi Starčiću, majstoru bačvaru, i Blažu Tomiću, odborniku, koji potaknuše iskru ove bogoljubnosti.

Iz Krbave. Čitajući Vaš list najdoh u broju 12. dopis iz Čakovacah, gdje se povieda, kako je Magjar J. Zs. iz katoličke prešao u grčko-nesjedinjenu crkvu. Premda tim prelazom katolička crkva ništa izgubila nije; no i kad bi se to gubitkom nazvati moglo, to je on nadomješćen na Udbini u starodavnoj Krbavi još dne 10. Travnja t. g., gdje je graničar Marko Petković, sljedbenik grčko-nesjedinjenoga vjeroizpoviedanja, 58 godinah star, medju žitelji ovdašnje katoličke župe stanujući, imajući katoličkoga zakona ženu i jednoga sina, te polazeći često ovdašnju katoličku crkvu, i slušajući u njoj službu Božju u svom materinskom, posve razumljivom jeziku, prestupio u katoličku crkvu: svečano izpovjediv vjeroizpovied katoličku pod sv. misom polak propisa pape Pia IX. pred svjedoci. — Ovo je u ovoj župi od 17 godinah treći takov slučaj, a koliko se njih u našoj modruško-senjskoj biskupiji dogodilo, gdje ciele obitelji prelaze, to nije svietu, nego samomu Bogu i biskupskoj stolici poznato.

Iz Kraljevice u Primorju. Nemogu da nerečem, što sam vidio i u duši me obradovalo, te pobožnost, koje sam i ljetos dne 2. Srpnja u Triblju, proštenjištu bl. Dieve Bogorodice, učestnik bio, ušutkam

u bieli sviet nejavim. Nu prije nego-li percem u to ime zakrenem, dopusti, mili čitatelju! da ti o položaju istoga proštenjišta koju progovorim.

Od zapada k iztoku u duljini od 4 po prilici sata protegle se uzpored dvie pruge vrletnih brdinah, izmed kojih provalilo se isto toli dugo krasno prodolje, poradi nasadjene tu vinske loze „Vinodol" prozvano, koje razpruživ se u sredini u prostranu, ubavu ravnicu — uslied koje se ovo mjesto jošt inače i „Polje" nazvalo, — milinjem svoga položaja očara čovjeka, te tu on svoje stanove tečajem vremena u seoce podigó, što ga imenom „Tribalj" okrsti; zašto? sbog manjkanja sredstvah nemogu te poslužiti. Ovo je mjestance s uspomene, što su njegda tu kanonici biskupije modruške, kadgod se što važnijega pretresivati i zaključiti imalo, svoje sastanke držali, i dan današnji na glasu. Nu sad mi treba povratiti se gori obrečenomu predmetu.

Još blago jutarnje sunašce nerazsù po vrhuncih briegovah zlatobojne svoje trake, a nit krasna, puna milinja i dražestih zorica s lica hladahne zemljice posve neizčezla, kadno jurve tornjeva glasila s visoka razlievajući svečani svoj zvúk poljem i prodoljem tribaljskim miloglasno pozdravljahu mnogobrojno iz kraljevičke, dolske i grižanske župe u trih provodih nadolazeće, te pod zaštitom slavodobitnoga krsta uz crkvene sjajne barjake litanije svih svetih, a pri povratku i lauretanske milo- i skladnoglasno odpjevajuće, i dio brojanice moleće pobožno pučanstvo.

Prispjev na lice proštenjišta, srce ti se u grudih širilo s oslade, što iz pobožnosti, kojom bogovierni primorac baciv se nica na koljena pred častni kip preodičene Bogorodice, ovu istu za milosti kod svoga sinka smjerno molio, što-li iz milinja tribaljske okolice crpljene.

Tom je osobito prigodom krotki, pobožni i bogabojeći primorac uz liepi broj i ostale svoje pogranične subraće bjelodano pokazao, kako si je duboko uciepio u srce one mudrim izušćene, a na preslavnu majku Mariju odnašajuće se spasonosne rieči: „Tko mene nadje, naći će život, i zacrpsti će spasenje od Gospodina." Tu si mogao u živoj slici vidjeti, kako mu se na laganih krilih iz dna srca izvinjao duh bogoljubja i odanosti prama preodičenoj Dievi Bogorodici, uzpinjao nebu u visine, a dolićao u zaštitno krilo iste Dieve i onda do uzvišenoga priestola Svemožnoga, da od griešnoga naroda čovječanskoga zasluženi bič svoje srdjbe odstraniti, svjetlo nebeske svoje milosti u pamet mu uliti, na pravu ga stazu dopeljati i odvjetujućom bl. Dievom Marijom obilnih mu blagodatih údieliti se udostoji.

Da je u okorjeloga griešnika ma jošt tvrdje srce, na one vruće molitve, duboke uzdisaje, bijenja skrušenih persiuh, — na neprestajno sklapanje rukuh, čedno upravljanje pobožnih mislih i smjernih pogledah prama nebu, te zazivanje sladkoga imena Marijina, — moralo se, pa i nehotice živo kosnuti i uzdrmati.

S druge pako strane imao si tu liepu priliku, te se pogledom na smješeća se, sa žara srdačne radosti plamteća lica, na veselo oko i vedro čelo okajanoga griešnika osvjedočiti, koliko već u ovoj suznoj dolini usrećava čovjeka duh prave pobožnosti i pravoga skrušenoga pokajanja; a protivno, kako nesmotreno radi i sama sebe praznimi nadami zavadja i vara, tko u materijalnom blagu i bogatstvu, u razkoših i nasladah putenih misli srce si upokojiti, zadovoljstvo te pravu sreću naći.

Žiteljstvo u Primorju, a navlaš u današnje kritično, težko doba dakako i odviše oskudieva s gledišta na materijalno njegovo stanje; nu hvala Višnjemu! moglo se tu i na pol oka vidjeti, da mnogo više obiluje s gledišta na blagostanje njegovo moralno, te dok se u nepokvarenih srcih našega naroda pravi duh Isukrstov i njegove zaručnice, te duh pobožnosti prama neporočno začetoj Dievi Bogorodici u tolikoj pa jošt i u većoj mjeri pojavljivao bude, neimamo se bojati, da će preodičena majka Marija prestati biti našom odvjetnicom kod svoga sina, da će preblagi naš otac i svevišnji vladaoc uztegnuti blagodarnu svoju desnicu, svoje se djece zaboraviti, te nam uzkratiti svakdanjeg hljebca, što ga dnevice u njegovoj molitvi prosimo.

Po dovršenih kod takovih prigodah običajnih crkvenih obredih i dužnostih, mjestni župnik gosp. Ivan Balas dade prirediti stol za svu nadošlu gg. goste, pri kom nas po izbor jestivom obilato podvori. Bog bi dao, te se na ovako pobožne zabave i duševne pašince jošt mnoga ljeta u zdravlju sakupljali, te tako svoj i svih pravovjernih zadnji cilj uspješno promicali! —

Vinodolac.

Viestnik.

Iz Zagreba. Izpražnjenu čast podarcidjakona kotara pakračkoga podielio je prečastni duh. stol veleč. g. Dragutinu Pavčecu, župniku kutinskomu.

Iz Rima. Što je Kiselev maknut s poslaničkoga mjesta u Rimu, to su mnogi listovi tumačili tako: kano da je izmed Rima i Petrograda prekinuta diplomatična sveza sbog poznatoga papina govora. Nu zaboraviše, da je to samo udvornost od strane pape, što trpi rusko poslaničtvo, bilo ono kakovo god, u Rimu, dokle Ruska neprimi u Petrograd papina poslanika. Opozvanju Kiseleva dakle mora da je posve drugi uzrok. Oženio se on s kneginjom Rispoli, pak zato nebijaše već za njega u Rimu mjesta. Nije se pristalo na to, da se djeca ovoga braka goje na katoličku, s toga je polag crkvenoga zakona ova ženitba nedopuštena, te je papa Kiselevu liepim načinom prijavio: da on kneginju, koja je i kao katolikinja i kao rimska podložnica pokazala dvojaku nepokornost, nemože službeno priznati kao za-

konitu njegovu ženu i trpiti ju u Rimu; a ujedno je rimskim kneginjam zabranjeno dolaziti na diplomatične zabave ka Kiselevu i gospodji mu. Caru nepreostade druga u takovih okolnostih, van opozvati Kiseleva. Tako piše „Vaterland."

— U gradiću Cenzano, tri ure hoda od Rima na južnoj strani, bijaše 2. Lipnja tako zvana cvietna svečanost prigodom tielovske procesije; koja je od godinah bila prestala, dočim se u prijašnjih vremenah nijedne godine nije propustila. Ime „cvietna" dolazi od tuda, što se dvie glavne ulice gradića, kuda provod ide, tako umjetno nakite cviećem, da ćeš što takova drugdje težko vidjeti. Obje ulice izgledahu, kano da su prostrte i obavite šarenim sagom, tako se je krasno slagalo djelo raznih družbah. Domaćih i inostranacah bilo je došlo na tisuće, da se nagledaju te krasote.

Iz Turina. Dne 4. Lipnja kano na tako zvanu ustavnu svetkovinu javi na žestok čemer svečarom hrabra „Unità Cattolica", da joj je za tu svetkovinu u Petrov novčić poslana državna obveznica od 20,000 fran. Dok su još prevratnici kipili od jada sbog te viesti, eto jim još veće sramote i jada: „U. C." ponudja ovu piemontezku obveznicu za papinsku iste brojne ciene. Tim je sramota učinjena podpunom; jer premda je papa oplienjen, njegove zadušnice ipak svatko radje prima, a nebi je zamienio piemontezkom niti najveći crvenjak.

Iz Geneve. „Schweizer K. Ztg." piše o Kalvinovoj svetkovini ovo: „Nije tako skoro bilo žalostnije tragedije, nego što je svetkovine 300-godišnjega spomendana Kalvinova. Kalvinci vele sami, da je ova svetkovina kalvinstvu odzvonila, te da je Geneva prestala biti protestantskim Rimom, sbog šta su hoćeš nećeš morali odustati od svake vanjske svečanosti. U gradu Genevi bijaše na sam spomendan vidjeti prilieplјenih tiskanicah sa smrtnom osudom izrečenom od Kalvina Servetu i Filibertu Berthelieru sinu. Bolje uspomenice na genevskoga reformatora težko da može biti. Iste radikalne novine izrekoše smrtnu osudu Kalvinovoj toj svečanosti. „Ako još koj put dojde na red meštar Kalvin — tako piše n. pr. „Handels-Cour.", — to bismo se morebit dali uputiti, da mu svetkujemo uspomenu smrti kao dogodjaj, kojim je Geneva od silnika duhovnikah i svjetovnjakah bila oslobodjena." — Katolici su taj dan sbilja dostojno obslužili, čim su izpovied vjere pred izloženim svetotajstvom obnovili i pomolili se Bogu za povratak razdružene braće u maticu crkvu. Tko hoće da danas poslie tri sta godinah vidi bujni cviet katoličkoga života, taj neka dojde u — Genevu, u stolnu crkvu Gôspe, te pogleda na svibanjskoj pobožnosti oko propovjednika o. Mermilloda sakupljenu množinu! Geneva je danas grad, gdje Bogu služi do 20,000 revnih katolikah.

Iz Belgije. Mjeseca Travnja izgubiše belgijanski biskupi druga, kojemu neće tako skoro biti pravoga zamjenika, a to je mnsgr. Malou, biskup u Bruggu. U krepkoj muževnoj dobi obhrva ga bolest, od koje trpljaše više mjesecih, premda nepusti ni u njoj posalah tegotna pastirstva. Neumrli taj muž bijaše vrlo obsežne znanosti i čvrsta značaja. Svojimi pastirskimi, uviek važnimi poslanicami ošinuo bi on svaki put protivnike katoličke slobode; a je-li se radilo o kakovoj vjerozakonskoj potrebi, uviek bi on bio na čelu braniteljah pravde, nedajući se uplašiti od vike i buke protucrkvenih listovah. Istom tada, kada mu je bolest posve preotela mah, prestade on vojevati proti bludnji i vladajućim strastim, te ako tko, to sigurno on mogaše na umoru reći: Bonum certamen certavi.

Iz Marsilja 5. Lipnja. Danas je novi kip bl. djevice Nôtre Dame de la Garde prenešen u novo joj svetište s nevidjenim jošte slavljem. Povorka idjaše u pet razdielah. Iz pokrajinah sakupilo se do 100,000 gledaocah. Tisuće mladih djevojakah u bjelini a s modrom vrpcom na glavah nošahu biele barjake s uvezenimi stihovi iz litanijah lauretanskih, a pokraj njih koracahu dječaci sa zlatnimi harfami u rukuh. Sve crkve provence-ske bijahu zastupane jakim poslanstvom. Dok je povorka iztekla do kraja, minuše debele dvie ure. Pošad do privremene stolne crkve (jer sada se gradi u Marsilju nova za 12 mil. fr.) ob 2. uri stiže povorka na brdo, gdje je sagradjena nova kapela, istom ob 7. u večer. Bijaše preko 600 svećenikah; svaki od mnogih redovah posla takodjer zastupnike. Ali što nebijaše u nijednoj povorci, barem više viekovah ne, jest to: što se sakupilo oko 50 francezkih prelatah (nadbiskupah, biskupah, inf. opatah, rimskih prelatah, apošt. protonotariah), pred kojimi idjahu 4 stožernika u grimiznici, naime: Mathieu, nadb. besançonski, Donnet, nadbiskup bordeaux-ski, te stožernici Villecourt i Pitra (oba stolujuća u Rimu). 200 pješakah, 12 sappeurah, odbor uglednikah marsiljskih i vojačka svirka završiše provod.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Stjepan Harabajsa, bivši duh. pomoćnik u Kostajnici, a u najnovije doba premješten u Petrinu, postao je upravljatelj župe kostajničke.

„ Gjuro Pavešić, bivši upravljatelj župe lonjanjske, te onomadne prenešen za duh. pomoćnika u Kostajnicu, premješten je kao takov u Petrinu.

„ Stjepan Novak, duh. pomoćnik, premješten je iz Oriovca u Petrovo-selo.

„ Antun Akšamović, bivši upravljatelj župe u Gaju, ide za duh. pomoćnika u Oriovac.

Dopisnica uredničtva.

G. *G. M.* u *S.* Vaše pismo s prilogom stiglo nam je u ruke. Što zaiskaste, već je opremljeno poštom.

G. *J. D.* u *D.* Slika Vam je poslana jučeranjom poštom.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 29. U ČETVRTAK 21. SRPNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Pučka učiona.

Od Iv. Krst. K.

(Dalje.)

Iz ovoga kratkoga povjestničkoga nacrta možemo razabrati, kako se razvila današnja učiona, i koja joj je bitna značajka, t. j. faktična emancipacija i zametavanje kršćansko-nabožne gojitbe. Što se tiče posliednje, nije nam ni na kraju uma uztvrditi, da je posvuda i navlaš učinjena, nego radje popušćamo, veleć, da je k tomu najviše doprinesao duh vremena, političke i socijalne okolnosti.

Što je radila u to vrieme crkva katolička? Ni u to mutno doba nesmetnu ona s oka zadaće svoje glede učione. Svojski se i često s najboljim uspjehom borila, da joj se učiona na njezinu zemljištu neizrodi. U to kobno i kritično doba poslà joj Bog družbu, koja je bila tolike snage i važnosti, da je na skoro postala strah i trepet ne samo crkvenih no i političnih rovarah, koja je na crkvu naperene otrovne striele krepko odbijala — mislim družbu Isusovu. Ova družba oslobodi omladinu iz pandjah krivovjeracah, i pod njezinim razboritim rukovodstvom uznapreduje u znanosti, vjeri i ćudorednosti. Dà — Isusovci upravo pored svih zaprekah, zasjedah i osvadah počiniše čudesa na polju gojitbe i obuke, da jim toga niti isti dušmani nemogu zaniekati; te posve čedno velimo u slavu protestantah, da baš ni oni nisu bili posliednji, koji su dosta toga od njih naučili i poprimili. — Glasoviti Bako Verulamski, kancelar englezkoga kralja Jakova I. veli: „Jezuitske škole neka se uzmu za uzor, jer sve novouvedene š njimi se niti uzporediti nemogu.“ *) Fridrik Veliki kralj pruski kaže: „Za odgojenje mladeži nemože družbu Isusovu ništa nadomjestiti.“ *) — U ovom uvjerenju Fridrikovu leži razlog, zašto je, kad su odanj tražili, da Jezuite iz Slezke protjera, odgovorio: „Ja neimam ni nepoznam boljih učiteljah za svoje katoličke podanike do ovih učenih i kriepostnih otacah.“ — Ovako zadobi crkva u ono vrieme red, koj je kao čvrst bedem stajao naprot crkvenim prevratnikom.**) — K njemu pridružiše se Benediktinci i Piariste (1648.) Sa svim

*) De dignitate et augmentis scientiarum, L. I.

*) Ouevres posthumes. Berlin 1788. Tom. XI. Corresp. avec D'Alembert.

**) Netajimo, da je i medju Isusovci bilo pojedinacah, koji su svojim „probabilismom“ doprinieli k obćenitoj razuzdanosti. No može, i smie-li se to u grieh upisati cielomu redu? Može-li jedna ljaga pojedinih članovah svu sjajnost ciele družbe pomrčati, jedna pogreška posebnička sve zasluge cieloga reda uništiti? — Nu dublje mislili su mladi pogani. „Kad jednom uništimo Jezuite — pisao je Voltairo Helvetius-u, lasno ćemo tada s kršćanskom crkvom.“ — S encyclopaedisti francezkimi sdružili su se ingolstadski svjetloborci, te si uzeli za geslo: „Allem Pfaffen- und Schurkenregimente den Garaus zu machen; Pfaffen und Fürsten als die Bösen von der Erde auszustreichen.“ — Iz razloga navedena u riečih Voltairovih dekretirao je parlament g. 1762., da je družba Isusova dignuta. „Jeste! morala je pasti, — govori umni Boost — da prevratna stranka zadobije slobodnije polje; morala se je kao zaštitnica crkve i priestola podložiti priekoj sudbini, da se pokaže božanska pravica, a revolucija svoju blizanicu reformaciju u duhu sudišta svieta sliedom sliedi.“ — Vladari zasliepljeni a pape prinukani pristadoše, da se ukine red, koj „bijaše najčvršći stup crkve i priestola. Padoše Isusovci, ali (čujte!): „padoše žrtvom sramotne potvore; njihova propast bijaše djelo nenavisti, zlobe, i tminah,“ sbori u djelu o družbi Isusovoj g. 1817. glasoviti pravnik i gorljivi protestant Dallas. Do mala opazi priestol i sv. stolica, koliko su pogriešili. Pio VII. uživotvori natrag družbu Isusovu; sa svim tim nije ona više bila ono, što njekoč. Stare predsude ostale sve do danas. Ne samo nekatolici, nego i mnogi predsudami zasliepljeni katolici, čim čuju ime Ježuvita, već si predstavljaju njeku utvoru i strašilo. Mnogi opet hule jih i ozloglašuju, samo da se za prosviećene i izobražene pred svietom pokažu. A mnogi, kad je već u modi, kude ono, što jedva po imenu znadu. — Ali nije-li viri Galilaei upravo u toj mržnji sakriven dokaz, da je u tom redu — u redu velim — nješto sveta, tajna, privlačna i dobra, što oni podnieti nemogu? Jamačno — jer u njem vide odsudu svoga skvarena života; a svaki opak čovjek mrzi na sve dobro i sveto. Drugo je ime, kô što si ga je sviet izexegetisirao, a drugo je red u svojih propisih i učinih. Pročitaj protestante Taverniera i Menzela, pa se čudi, kakvu jim hvalu pjevaju, te onda sudi. — Nismo pretjerani, ali lje ni pristrani.

tim, ako si je današnja učiona pored svega toga ipak svè više i više stazu prokrčila, te na začetu putu svakim stoljećem napried poskočila u onom duhu, štono ga po reformaciji upila, to nas neka ništa nezateče osobito u zemljah, koje su bile protestantskim vlastim podčinjene. Dà i isti katolici podani nekatoličkomu vladaru moradoše se sve po malo prilagoditi: brzica rieka hoćeš nećeš povuče jih sa sobom. Njihove učione poprimiše sve više i više značaj, štono ga dan danas nose, t. j. postadoše zavodi, koji su ne samo pod preležnijim uplivom svjetovne vlasti, nego jim takodjer služe za materijalistički i filosofički duh vremena. Uzmemo-li Austriju i Francezku, kao države tako rekuć skroz katoličke, to ćemo i u njih taj upliv naći, te opaziti, da je i tudier odnošaj učione napram crkvi postao drugi no prije, osobito u tom pogledu, što si je država vrhovnu upravu i veliki upliv na duh i razvoj učione pridržala.

Smatrali mi sad učionu s kojega nam drago gledišta, to je ona kao **učiona državna** *faktum*, koj je za današnje vrieme skoro neobhodno potrebit, te se bar za sada nemože odstraniti ni dokinuti. Zašto ne? Naše doba zamahnulo je trgovinom, obrtnošću, znanostmi prirodoslovnimi i naravopisnimi na sve četiri, te znatno zasjeklo u sve stališe od najmanjega do najvećega. Javni život postaje glede obraze sve to obsežniji i širji. U tih okolnostih nije moguće, da se pučka učiona tomu svemu ogluši. Stavimo, što nije moguće, da se nadje koja vjerozakonska zadruga, koja bi sve tê zahtjeve ignorirala, niti se htjela obazirati na svestranu obrazu, koja svakim danom napred stupa — što bi iž nje postalo? Njezini članovi postali bi do mala sluge onih, koji su s izobraženimi poskočili, te bi se i bojati bilo, da će sinovi svieta sinove svjetla do mala prerasti, potlačiti, napokon i svojimi robovi stvoriti. Učiona dakle pučka mora se i na to obazirati, ako neće biti svietu na ruglo. Državna učiona i svjetovno učiteljstvo nješto je nadalje za naše vrieme potrebita i s toga gledišta, što crkva katolička nakon dokinutih i obaljenih duhovnih redovah s jedne, a nakon sekularisiranih crkvenih dobarah s druge neima niti dovoljnih ljudih niti dostatna novca, da obskrbi škole učiteljstvom, te mu dade primjerenu plaću. Ta gle! na mnogih mjestih jedva da imademo i duhovnoga pastira, a gdje bismo još za svaku učionu od njih i po jednoga učitelja smogli. Osim toga izgubiv crkva svjetovni territorij izgubila je i svjetsku moć, te ju morala predati državi. U školskih pako stvarih treba dosta putah što redarstva, što sudačke vlasti, a u tih sada pripomoći može jedino država. To opet dokazuje, da država glede sadanjih okolnostih mora biti s učionom u savezu. Ako hoćemo biti pravedni, moramo priznati, da blagostanje i obrt ponajbolje unapreduje učiona, da se u njoj polaže djetetu zamet ljudskim gradjanskim kriepostim. Ako tako — to što država u interesu svojega blagostanja pazi na učitelje, obuku i gojitbu učione, tko će joj u grieh upisati? Dà država niti može, niti smije biti lahkoumna, da-li si mladež znanostih, koje su joj za današnje civilisirane okolnosti potrebne, oli nabavi, oli ne; nego móra sbiljno nastojati, da od omladine danas sutra dobije valjanih državljanah. I u tom dakle obziru ide ju pravo, glede svojih interesah zahtievati i paziti, da učiona svoju zadaću i s toga gledišta valjano rieši. — Na mladjih se sviet okreće, — stara je rieč, dakle i država; pa neima ni dvojbe, da nju ide po pravu i dužnosti vrhovna pazka u učioni. Pazeć učionu i u obće uzgoj mladeži, pazi svoj temelj, čuva sama sebe, a paziti i čuvati sama sebe, to je **pravo naravno**. — Toliko valja da rečemo glede države kao sudci nepristrani.

Dosta je! reći ćeš. Iz svega, što si kazao, nesliedi druga, van — emancipacija — s crkvom napolje!! — Jok brajne — stoj! Nismo gotovi. Još nam manjka jedan faktor — **crkva**. Ima i ona na učionu pravo, pa još k tomu svetije, važnije i starije no država, — pravo, koje ako se pogazi, zlo po crkvu, ali još gorje po državu. Čujmo.

Učiona je velike važnosti ne samo za državu, nego i za crkvu. Iz nje kako državi tako i crkvi izlaze članovi, koje si je ona u prvi čas života pribavila sv. krstom. Ona dakle **mora** nadgledati, da joj ta svojina ostane nepovriedjena. Dalje — Bog reče crkvi: **uči** . . naložio joj dužnost, a imajući zadaću i dužnost, jamačno ima i pravo. Pa to njezino pravo je **pravo božansko** — svetije i važnije dakle od onoga, što ga ima država. *) Nadalje crkva ima i pravo **historičko** na učionu, jer je ona naročito pučkoj začetnica i majka, kao što jasno dokazuje gore navedeni nacrt. Pa to njezino pravo je starije od onoga, što ga ima država, jer je pravo države tek s vremenom razvila potreba okolnostih.

Ali ćeš opet uplesti: „Učione posagradjene su i plaćaju se troškom občinskim: dakle.“ — Dakako da su posagradjene, i da se plaćaju troškom občinskim; no — mimoišav, da su s većine uvedene prošnjom, nagovorom i trudom svećeničkim — ovdje ti je govor jedino o pravu na upliv

*) Da crkva ima na učionu pravo božansko, komu nije ova jezgra dostatna, neka diljem pročita u br. 5. „Kat. lista“ god. 1863., kako nam je to obširnije i liepo obrazložio i dokazao S. B. u članku: „Nova osnova za školski sustav, i emancipacija učione od crkve.“ —

u nje, a takovo, da historično pripada crkvi, može samo zlobnik, sliepac i neznalica nijekati. Silom joj se može poraba prava zapriečiti, no pravo ostaje uviek pravom. Ali ako se pogazi, koja posljedica? Država, koja učionu silom od crkve luči, grieši proti Bogu i pravdi, a pod sobom ruje propast; tada bo država prije ili kasnije — ali sigurno — dodje do ruba, gdje ju i slaba ruka može prevrnuti. Nije to puka izmišljotina, no živa istina, zajamčena poviešću. Zlosretno Fotijevo razkolničtvo razjazi iztok od zapada, a kršćanstvo razdieli u dva do danas neprijateljska tabora, te zadade nebrojenih bolnih ranah blagostanju našega naroda na jugu; jer zavadi, odtudji i omrazi braću jedne krvi, jednoga roda i koljena. Poguban za Njemačku 30-godišnji rat bijaše plod reformacije. Silni prevrat pod Cromvellom bijaše učinak vjerozakonskoga pokreta. Što vidimo u Englezkoj, imađemo i u Francezkoj. Voltaire, Rousseau, Holbach, D'Alembert, Diderot, Helvetius, Condorcet, Laharpe itd. sklopiše „savez Belzebuba," da razore crkvu i kršćanstvo, tješeći se tim: da će šestorici učenih muževah poći za rukom strmoglaviti i pogubiti, što je moglo izvesti dvanaest biednih glupih glavah! Nabožnost postade istovjetna s nevjerom, revnost s fanatismom, pobožnost s licemierstvom, preljub s galanterijom, a blud s ljubavlju, — krasti, značilo je poboljšati svoju sreću. — A što je radila crkva, reći ćeš? Sveži ruke čovjeku, pa sudi, da-li će uz najveću želju raditi moći? No gle! „Iz reformacije proizadje revolucija, upropašćenje priestola, odsuda kralja, narodni konvent, samosilje filosofah i advokatah, najkasnije neobhodna potreba, da se vojničkom silom povrati poredak." *) — Dodje na pozorište muž, s kojim bijaše više godinah tiesno skopčana sudbina čitavih državah — silni Napoleon. No ni on si neznade inače pomoći, nego povratiti crkvi prava. Svrši se dugotrajni francezki prevrat, a š njim prestadoše i strašila dugotrajnih mrcvarenjah. Zakoniti vladari povrate se u svoje opustošene države, poučeni užasnimi dogodjaji, da sa sv. oltarom vazda i priestoli padaju. Tako i jest. Država, ako hoće svoju sreću, nemože sama za se bolje skrbiti, van da ostavi crkvi njena prava, i brani ju. Težnja države, da sve raztopi u svojoj svemoći, nije nigdje uzpjela, nego je samo probudila protivnu težnju emancipacije narodah, gradovah, družtvah, porodice i iste osobe. To se radja iz obratnoga razmjera izmedju crkve i države! Evo kamo se dodje, kad se pravo crkve nogami tlači! Evo kako se svršuje, kad se s Bogom nestoluje! — Našlo bi se i kod nas ljudih, zadojenih tudjimi mislî i željami, koji bi iz prevelike tobože ljubavi za narodnu stvar rado učione posve iztrgli iz rukuh crkve. Ali ruku na srce, pa neka diže kamen, koj je osvjedočen, da je hrvatsko svećenstvo ikad radilo u propast svoga roda. — Emancipacija nije naš original, s toga neka bude onim, čiji je; a mi nesmetnimo s uma, da će naša domovina vazda sretno kolo plesati, dok god nestane hvatati se majmunstva.

(Konac će sliediti.)

*) Boost: Geschichte der Reformation und Revolution, st. 315.

Rimsko pitanje riešeno sudom samih liberalacah.

Iz talijanskoga ponašio I. U.

(Konac.)

III.

Razlozi takova ponašanja rimskoga puka.

Ali zašto, pitati će tko, rimski puk se tako revnim pokazuje u papinskoj stvari, a tako protivnim nazorom liberalacah? Držimo, da tri poglavita razloga možemo navesti.

Prvi jest vjerozakon. Rimski je puk primio vjeru od sv. Petra, i u njoj je bio odhranjen izravnim djelovanjem nasljednikah mu. Po tom je vjera rimskoga puka označena obilježjem muževstva i obćenitosti svoje vrsti. Ona se neustavlja u samom obsegu dogmah, već silazi, da obaviesti o sebi svu praktičnu uredbu i sve nadležnosti i odnošaje praktičnoga života. S toga osjećaj dužnosti je najživahniji i najdjelotvorniji u rimskom puku; niti se neograničuje samim privatnim krugom, već se pruža na sve odnošaje gradjanskoga obćenja. Više, rimski puk s tiesna odnošaja, što ga sa sveobćom glavom kršćanstva veže, s kojom čini poput quid unum, osieća se njekim načinom jamcem skupna dobra svekolike crkve Isukrstove. Vjerozakonski interes svih narodah zemlje cieni on njekim načinom svojim. Odtuda biva, da on s dvojakoga uzroka voli imati vladarom papu, i njemu hoće da sačuva svoju podanost i viernost. Prvo je dužnost savjesti prama svomu zakonitomu vladaru; drugo je sveobći boljak crkve, koja u političnoj neodvisnosti najvišje crkvene glave upoznaje neobhodno jamstvo vjerozakonske neodvisnosti svih viernih u Krstu.

Drugi razlog otoj privrženosti rimskoga puka prama svjetovnoj vlasti sv. otca jest vlašća korist; koja razumljena u smislu područnu i pripadnu, ne samo nije odvrziva, nego je takodjer hvale vriedna.

Rimski puk svojim odlično praktičnim razborom razumi vrlo dobro, da, kad bi prestao biti podanikom sv. otca, u taj par prestao bi biti i prvim pukom svieta, za da se sjednači ili možebiti bude podčinjen mnogim drugim pukom na svietu. Kakogod papa-kralj po svom uzvišenom dostojanstvu duhovnom, sjedinjenom u istoj osobi sa svjetovnom vlasti, stoji iznad svih vladarah u svietu, koji su dužni nakloniti mu se smierno i ponizno;

tako je rimski puk, koj nije podčinjen no vladaru toli uzvišenu, naravno uzdignut iznad skupne ravnote svih drugih pukovah, bili koji mu drago. Ali tolika uzvišenost u onaj tren bi se oborila, čim bi rimski puk postao podanikom vladaoca izključivo gradjanskoga. Te ipak ovo nije sve; najgore jest ono, da rimskomu puku kao takovu nebi ostalo no puko ime; bitnosti bi mu nestalo.

Puku nije sobstvenosti (individuazione) vlastite, nu odanle, što mnogi zajedno obitavaju medju istimi zidovi. Imade njemu svezah krvi, običajah, živih predajah, zakonah izključivo svojih, zavodah, ustanovah, jezika. Sve ove stvari imaju u rimskom puku njeku divnu stavnost, jer udioničtvuju na njeki način na samoj stavnosti crkve. Ali ove bi se razsule na brzo, kad bi Rim postao glavnim gradom razvikana kraljestva. Mjesto pravoga rimskoga puka nastupilo bi njekakvo stečište naroda, sgrnuta sa svih stranah Italije; najprostačnija narječja skvarila bi čisti jezik i toli cienjeni izgovor; promienili bi se zakoni, izopačili se običaji, uništili svjetski zavodi, razkomadala vjerozakonska jedinost sa smjesom inih sliedbah, sve bi se okrenulo u metež, pravu babiloniju, u smjesu najrazličitijih življah, što bi rimskomu puku uzelo svaku karakteristiku mu, svako svojstvo mu ćudi i skoro bi rekli obličja.

Plemstvo pako rimsko, koje prevrlo štuje izobraženi sviet, na toliko, da iste vladarske kuće nestide se s njim prijateljevati, na hitro bi se utrlo ukinućem majoratah, te bi povuklo sobom u propast tolika druga vrela javnoga blagostanja i ugleda. Kneževske palače, dobrotvorni zavodi, knjižnice, galerije, izvrstnine u svake vrsti umjetnostih i znanostih, — sve bi se zlorabilo, skvarilo, skončalo. Mjesta najviših častih zasjeli bi levente i pustolovi sve Italije i mučenici svete stvari, trgovinu progutnuli bi trgovci iz Livorna, Genove i Napulja; pravomu rimskomu puku nebi preostalo do pogrde i štete, što se je pustio omamiti i uloviti kukavnim načinom.

Treći konačno uzrok nježnoga prijanjanja rimskoga puka uza svoj namišljaj o privrženosti prama sv. otcu, jest pogled onoga, što se dogadja u svih drugih krajevih Italije, u kojih stranka liberalna uspje biti pretežnijom. Vjerozakon je ponižen, biskupi i svećenici največega štovanja vriedni pozatvarani, nabožni zavodi ukinuti, crkvena imovina oteta, posvećene dieve prisiljene prositi zalogaj kruha, časti i službe zasjednute nevaljalci i grabljivci, javno ponašanje skvareno i izopačeno, svaka nakaznija sloboština dozvoljena zlu i zločincem, te samo poštenjaci bantuvani i proganjani, daće povišene iznad svake podnosljive mjere, zatvori natiskani gradjani s puke obtužbe ili sumnje, štampa puna razuzdanosti, bezočja i bezbožja; — evo slaba nacrta blaženostih, kojimi su ublagodarene sve one zemlje, koje liberalci pripojiše Piemontu. Te jeda-li mogu one namamiti ili učiniti, da se za njimi polakomi puk, kakav je rimski? Pače jeda-li nemoraju proizvesti protivan uspjeh ogavja i nepredobiva prezira, tako, da bi volio podnieti smrt, no upasti medju nokte toli nemilih dušmanah? Koliko više nahodeći se taj puk pod otčinskom zaštitom, te milom i mudrom vladom Isukrstova namjestnika!

IV.

Zaključak.

Ex ore tuo te judico, serve nequam. Tako na kraju ovoga svoga članka možemo apostrofirati proti liberalnoj stranci. Vi ste predložili kao veliko sredstvo za riešiti rimsko pitanje javnu izjavu, veliku, dobrovoljnu, izvesti se imajuću za vrieme konklava, da se odkrije u očigled svieta želja rimskoga puka. I nut rimski puk nije čekao konklava, da vam zadovolji; već uvjeren, da konklava za sada nebude, hotio je u shodan čas očitovati vam svoje misli i svoje želje, izumiv te izvedši u prilog svjetovnoj vlasti sv. stolice najsvetačniju i obćenitu izjavu, kakova se nikada nije izvela. Vi se dakle sami svojim sudom odsudiste; pošto je sredstvo od vas predloženo proti vam odsudu izreklo. Htjedoste glas puka rimskoga u javnoj izjavi? Taj glas se je dao; izjava se učinila. Umirite se dakle, ako možete, te nemojte više svietu dosadjivati svojim blebetanjem. Roma loquuta est, causa finita est.

Ako, diveći se nad nenadanim uspjehom, pitate za uzroke ovoga protuslovja u rimskom puku, mi smo vam ih natucnuli. Rimski puk je puk ozbiljno nabožan, te zato pošten i revan za svoj vjerozakon, koj nalaže pokornost prama svomu zakonitomu vladaru i političnu neodvisnost crkvene glave. Da nebi toga uzroka bilo, nadomjestio bi nazor koristi, koja ga spaja sa suverenstvom sv. otca. Nećete, da niti na to nepazite, samo izkustvo ob onom, što su dobili drugi talijanski puci s izvedene promjene, bilo bi dovoljno za odvratiti ga. Eto vam čina i razjasnjenja mu.

Inače vi, prepoštovani liberalci, ne samo da odsudiste sami sebe, nego izviše odsudiste svoje izmišljeno kraljestvo, te odsudiste ga na smrt. Jerbo vi izustiste ovaj znameniti predlog: „Da se kraljestvo Italije temelji o hipotezi, da ima Rim, i da se smatra provizornim, dok mu Rima neima.“ Sada pako, jer nestajom hipoteze pada stavka, koja se o njoj gradi, a provizorij nemože biti vječnim; svatko vidi, da pošto se Rim od vas dobiti nemože, ko što je stalno, da ga nikad dobiti nebudete, neobhodno sliedi, da se novo kraljestvo mora razstaviti, i mole ruat sua. Tako ćete opet jednom opaziti, da je papinstvo onaj kamen, o koj svatko, koj hoće da ga bije, glavu mora da razbije.

Pismo iz Afrike.

(Konac.)

Poslie toga puta zaputi se Musa-paša potajno u Egipat, gdje mu je, kako se pripovieda, podkralj Izmail-paša dao mita 2000 kesah (1 k. — 25 dolarah). Čim

se je vratio u Sudan, izdade opet nove naredbe sbog trgovine s robljem. Da otmičarom roblja otegoti vožnju po bieloj rieci, naredi on: da svaki mornar, vojak i lovac slonovah za 7 mjesecih bavljenja na toj rieci plati 100 piastrah, za cielu godinu 150, a posjednici brodovah da jamče za te novce. Austrijski i englezki konzuli prosvjedovaše proti točki obvezujućoj gospodare brodovah na jamstvo. Poslie kratke ali žestoke borbe morade paša popustiti. Od te prepirke polazi slutnja, koja sve bolje raste, da je paša naumio malo po malo izrinuti iz Sudana sve Europejce; jer bi tada mogao on raditi sve po svojoj volji. Jur god. 1862. dojdoše dva poglavice Šilukah u Hartum, da sklope ugovor za podvrgnuće svoje zemlje pod ovdašnju upravu. (S početka bili su naumili stupiti pod austrijansku vladu.) Nu tada neopraviše ništa, već tekar, kad se je paša bio povratio iz Egipta, prihvati se on s nova ugovora i sklopi ga sbilja. Šiluci plaćaju danak, a zato se daje njim zaštita od robokradicah. On je uslied toga poslao jedan odiel vojske u Gondokoro, a drugi na Dšebele (dva brda) na medji slobodnih Dinkanah crnacah na desnoj obali rieke, da paze na trgovačke brodove. Za Šiluke imenovan je i jedan mudir (kotarski predstojnik), te s jakom četom vojske odjadri ovaj u Prosincu 1863. u Denab, priestolni grad šilučkoga kralja.

Musa-paša prijavi sve ove naredbe konzulatom, da pokaže tobože, koliko se on i živo trudi, kako bi trgovini s robovi stao na kraj. Licemjerac! Baveći se u Egiptu naloži mu podkralj, da mu u Sudanu nabavi do 24,000 glavah govedah; jer zaželi naknaditi si velik gubitak marve sbog kuge prošle godine. Po komadu je dobio 4 dolara, dakle 96,000. Da mu ovaj novac barem s većega diela ostane u kesi, posla vojsku s mudiri medju Šiluke, neka mu nakupe što brže govedah, rekši, neka Šiluci danak plate marvom. Što god radi, to je za njegovu kesu, te naredbe proti robstvu samo su izlika. Neplaća se nijedan vol niti krava, van na blizo oko Hartuma, gdje sjede konzuli dviuh europejskih silah. Nego ni to nije sve. Musa-paša dao je i vladine brodove za otmicu robovah. Koncem prošle godine vodjeno je po bielom danu u Hartumu 200 crnacah, svi sa šebom oko vrata; a bijahu vladini. Reklo se, da su to dobrovoljci, koji hoće da stupe u ovdješnje čete. Zar to nije ruglo? Dobrovoljci sa šebom oko vrata! Što može tu konzul, kad se robovi vode pod imenom dobrovoljacah ili ratnih zarobljenikah? Nje same pitati nemogu; jer nijedan nezna arabski, pak tako se za godinu danah sve zaboravi.

U Dšebel Gulu kod Korkoča stanuje njeki šeh imenom Abu Roof. Taj s još jednim drugim poglavicom provlači se svake godine kroz Dšesiru do biele rieke ter tuda lovi u savezu s brodovi doplovivšimi iz Hartuma. Ulovljene Dinkane crnce vodi on u Korkoč, brodovi pako vrate se prazni u Hartum, gdje se tuže, da je malo slonovah te se neda ništa uhvatiti itd. Abu Roof prodaje robove u Korkoču, pače kako pripoviedaju vidoci, drži javno pravi sajam. Trećinu dobitka vuče Musa-paša, ostalo diele gospodari brodovah Abu Roof i ortaci. — Osim toga pripovieda se, da Musa-paša dade škopiti ljude te jih šalje u Egipat. Vidi se dakle, da tomu čovjeku nije ništa zlo, što nosi novac.

Trgovac robski odpremajući robu u Egipat, vadi ogroman dobitak; jer zdrav jak rob stoji ovdje samo po 5—700 piastrah (50—70 fr.), u Kairu pako 2500, ili tja 3000. Prevoznina dojde samo na njekoliko dolarah. — Nu po svem tom nije se još nijedan takov trgovac obogatio; mora bo davati vladi i činovnikom veliko mito. Za primjer kazat ću Vam jedan slučaj. Trgovac Muhamed el Gheli odjadri niz bielu rieku s izgledom na velik dobitak; imadjaše bo 120 robovah na brodu. Kod Dšebelah zaustavi ga vojnička straža, da pokaže putni list. Četnik nehtjede mu drugačije podpisati i potvrditi, da nevozi robovah, osim ako mu dade polovinu robovah, a on mu sbilja morade dati 60. S lagljim brodom a težjim srcem dojadri do Voad-šeleja, gdje iznenada zateče mudira iz Hartuma, te ovaj zaiska od njega, da mu pokaže putni list. Gledajuć on pismo reče ozbiljno: „Ovdje se do duše piše, da neimaš na brodu robovah; ali ja znadem, da jih imaš 60.“ Kano da ga grom ošinu zapanji se trgovac od čuda; nu mudir mu se pokaže, da se je moći š njim pogoditi. Nepreosta drugo, nego mu ponuditi 30 robovah i podpisati mjenicu na više stotinah dolarah. Čovjek odjadri s tužnim preostatkom dalje. Ali jedva što stiže u Hartum, pozva ga paša preda se te mu se odmah zagrozi galijami. Da spasi barem kožu i slobodu, bje prisiljen dati paši preostalih 30 crnacah. Nu ni tim nebijaše mu nesreći kraj. Kuća, gdje stanovaše, bijaše njegove žene, a ona začuv njegovu nesreću nehtjede više živjeti s takovim nevriednjakom te ga progna iz kuće. Sada bludi Muhamed el Gheli kao pravi prosjak bez roblja, bez novca, bez kuće, bez žene, a s velikim dugom na vratu. Pogriešio je ubog jedino u tom, što se već prije polazka nije sporazumio s pašom. Vidi se od tuda i velika podlost turskih činovnikah. — Ovakovih slučajevah mogao bih Vam pripovjediti i više. —

Iz svega toga sliedi: da je trgovina s robljem baš u cvietu. Zakon je ukinuo trgovinu s robljem, a robovanje trpi se. Namjera bijaše ukidati robovanje malo po malo; ali sbog kriomčarije uzko spojene s vladom neće ovako nikada doći do kraja, te je emancipacija samo liepa misao na papiru. Europejski konzulati u Sudanu nemogu posve ništa proti tomu; jer kao čvrst bedem stoji čitavo pučanstvo za robstvo; a nemože se potvrditi očita istina; svatko se boji paše, svatko gleda svoju korist, te neće nitko da svjedoči. Samo privatno može o tom čovjek koga obaviestiti.

Na čast stanovnikom Sudana svake narodnosti mora se priznati, da se s robovi u pravilu vrlo dobro postupa, a sigurno manje moradu raditi, nego ikoj

težak ili zanatnik u Europi. Dobro jim je te su uviek razpoloženi na šalu. — Liep nauk dade pokojni provincial o. Reinthaler gradjanom Hartuma; jer je on svojim vladanjem pokazao god. 1862. gospodarom i robovom, da je svaki austrijanski brod i kuća, a osobito misija sigurno zaklonište svakomu proganjanu robu. Uteče-li rob od gospodara sbog okrutnosti, to on izravno bježi u misiju, u konzulat ili koju drugu kuću austrijanskoga podanika, te mu tako konzulat izhodi pismo za slobodu. Naravno je, mi takovu priliku rabimo, da nesretnika podučimo u vjeri; pak od kada smo u Hartumu, sastavismo sve na takov način dosta veliku kršćansku obćinu, koja dnevice raste. Činovnici egipatske vlade gule Sudan do krvi. Sili se puk na robotu, a žito, goveda i druga marva otimlje se bez računa. Pokažu-li se gdjegod vojnici, zaori vika: Turkani! Turkani!! (Turci), pak sve bježi s marvom dublje u pustinju. Putovanje Musa-paše prošle godine kroz pokrajine Kalabat, Taka itd. s više četah vojske bijaše pravo hajdukovanje. Od paše do zadnjega njegova vojnika svaki je pravi Verres, proti komu ustade njekoč Cicero; ali badava bi ovdje bilo govoriti Ciceronu; nije bo tudier: „Senatus populusque Romanus.“ Čitava sela i okolice opustiše; stanovnici se izseliše, da se uklone nasilju gorih od sebe divljakah. Kuda se nedavna prostirahu rodna polja i veseli po njem pjevahu ljudi, tuda je sada pustoš. Sbog toga je skočila dražina. Mogla bi se napisati debela knjiga, kad bi tko hotio da opiše svu nevolju u Sudanu; a tomu svemu kriv je Musa-paša.

Pišuć ovo stiže mi viest, da je novi mudir s vojskom protjeran iz Denaba. Kralj Šilukah nije bio dopustio, da mu se zemlja podvrgne tudjemu gospodaru; pa kad je egipatska vojska stigla, povuče se on dublje u zemlju, poče sabirati svu silu i sabrav ju sruši se na mudira i njegovu vojsku, te se ovaj s velikim gubitkom povuče u Hellet Kaku, gdje čeka više vojske.

Vi ste, preč. gospodine, valjda već čuli o generalu Comte de Bisson, koj po nalogu Napoleonovu vodi vojničku koloniju, da ju naseli na pograničnoj zemlji s koje god strane Abesinije. Od ljudih mu je mnogo poginulo, a drugi klonuli duhom. Pogriešio je, što je mnogo ljudih na jedan put uzeo, što svim zdravlju škodi.

Što naše austrijansko državno vieće nije dalo novacah g. Mianiu za odkriće nilskih vrelah, to je vrlo dobro; jer si je tim Austrija prištedila mnogo novca i sramotu. Tako se misli ovdje, gdje je Miani dobro poznat.

Neima tomu dugo, da je ovdje protestantska hodočastnička misija iz Jeruzalema kupila jednu kuću u Hartumu te želi ovdje narediti postaju. Poglavar misije za Abesiniju reče mi, da jim posao ondje neuspieva. Sva je prilika, da neće niti u Hartumu. Da namoram pridati još jedan arak, ostavljam nješto za drugi put.

Dopis.

B. B. Iz gornjega Zagorja. Tko nezna, kako nam oku i srcu godi, kada motrimo krasne predjele koje okolice, kada gledamo ovdje dražestne brežuljke s vinovom lozom, — ondje zelene doline s cvietućimi livadami, — s ove strane ponosite brdine sa stogodišnjimi hrastovi, a pod brdinami žuboreće potočiće, — s one strane bujne poljane sa stostrukim plodom. Ovdje pastir, tamo ratar, gdje ptičice, a gdje seljanke krasnim svojim glasom slave Stvoritelja svoga i pjesmami vesele se svomu životu. Putnik i nehotice stane i zaboraviv onaj čas na sve nevolje i tegobe života podiže poput oblakah nebeskih srce svoje k Stvoritelju svomu i u divnoj prirodi zamjerava njegovu neizgovornu dobrotu i svemogućnosti. Nije dakle čudo, što mnogi u različite s prirodnih krasotah na glasu krajeve svieta putuje, da se tudier nagleda čuda Božjega. Neima skoro nijedne zemlje, koja nebi imala manje više krasnih predjelah, a takovimi može se i naša mila Hrvatska, osobito naše liepo hrvatsko Zagorje, poimence pako gornje Zagorje ponositi. Komu izmedju štovanih čitateljah ovoga cienjenoga lista nije poznat onaj divni predjel, koj se proteže od Krapinskih Toplicah preko Pregrade do Rogatca? Koj od putnikah, ovud putujući, nepoćuti sva ona čuvstva, koja gore napomenuh?

Putnik putujući tim divnim predjelom, došav do Pregrade, neka tudier malo postoji i razgleda to krasno mjestance. Tu će vidjeti krasnu crkvu sa dva tornja, a na svakom tornju uru, — crkvu, koju kad čovjek motri dobro iz vana, pripoznati mora, da bi svakomu gradu na diku bila. Ali neka putnik malo stupi i u crkvu, jamačno će se začuditi nutarnjoj krasoti, prostranosti i izglednoj čistoći, koja u tom svetom mjestu vlada. Crkvu tu rese prekrasni žrtvenici, osobito veliki, kojega prekrasna slika kićaše njekada prvostolnu crkvu zagrebačku; ogromne, mnogim štovanim čitateljem dobro poznate orgulje iz naše takodjer prvostolne crkve; prekrasni takodjer iz iste prvostolne crkve svietiljnjak; veleljepna prodikaonica; osobito liep pločnik; preliepi grob Spasiteljev, kojemu malo gdje ravna ima; osobito krasne postaje za tielovski obhod, česa u mnogih varoših neima. A što da reknem o crkvenom odielu i sv. crkvenom posudju? Izim prvostolne naše crkve težko da ikoja ima tako krasna crkvenoga odiela: jer imade kasulah, koje preko tisuću forintih stoje. Zaisto, krasna je to crkva iz vana, a kamo krasnija iz nutra!

Nad crkvom na ugodnom brežuljku leži župni stan, kakovih malo gdje imade: iz vana krasan a iz nutra još krasniji. Kao što u crkvi tako ćeš i tudier naći najveći red i čistoću. Isto tako i ostale župne sgrade krasne su i čiste, i mnogi naš svećenik bio bi zadovoljan, kad bi imao takav župni stan, kakova su ovdje gospodarska zdanja. Osobito mi je napomenuti još vodenicu iliti mlin župni, štono nalići kakovoj palači.

Malo niže pod župnim stanom leži školska sgrada, koju mnogobrojna djeca polaze, i jerbo je premala bila, dozidava se upravo sada još jedan kat na najukusniji način. Baš sada radi se ovdje, da se uvede i djevojačka učiona, i stvar je jur gotova, te će se na skoro i otvoriti. Ovdje učitelj točno svoju plaću dobiva, a g. kateketa poteže 100 f. a. v. za svoj trud od občine.

Nije-li to sve prekrasno? Koliko ima župah i občinah kod nas, koje bi se mogle tolikimi i takovimi djeli pohvaliti? Pa s velike strane sve to ima se pripisati prevriednomu podjašprištu i župniku pregradskomu, koj neumorno nastoji oko duševnoga i materialnoga poljepšanja i napredka svoje župe i to znatnimi vlastitimi takodjer troškovi. Čuo sam, kako su znanci toga vriednoga župnika prispodabljali neumornoj pčelici ili mravu; i istina jest: tkogod i kada god k njemu dodje, naći će ga vazda u poslu i radnji poput mrava ili pčelice. S toga čast takovomu župniku, koga njegovi župljani i sva okolica duboko štuje i cieni.

Kada putnik lievo krene iz Pregrade, po prilici za jedan dobar sat hodeć kroz bujna polja i zelene livade, kroz vijugajuće se briežuljke s mnogobrojnimi vinogradi, prispjet će u mjesto Vinogora zvano, mjesto na ponositom briegu ležeće, odkuda je tako divan vidik, da težko gdje u našoj domovini sličnih prizorah imade; jer s ovoga briega, na kojega rtu ponosito stoji crkva, župni stan i sada gradjena učiona, vidi se cielo dolnje i gornje Zagorje s tisućami brežuljakah i dolinah, sa stotinami poput labudovah bielećih se crkvah i kapelah većinom po brežuljcih ležećih. S ovoga briega vidi se i veći dio Štajerske i Kranjske. Jednom rieči u našoj domovini nevidjeh nigdje tako romantične okolice i divna izgleda, kao što je na Vinagori. Tko je prije 20 godinah ovdje bio, težko će vjerovati sam sebi, da-li je to Vinogora? i nehotice sjetiti će se riečih pjesnikovih u 101. psalmu: „Et sicut opertorium mutabis eos et mutabuntur, tu autem idem ipse es et anni tui non deficient.“

Na mjestu zapuštene župne crkve stoji tudier sada ponosito u novom odielu ista župna crkva, ali sva preodjevena, ukrašena, bieleći se na daleko kano ladja na pučini morskoj; opasana zidovi poput bistričke; svi su ti zidovi tako bieli i čisti, da nemože biti bolje; svi hodnici tako su kamenitimi pločami potaracani, izpovjedaonicam i krovom tako providjeni, kao u Bistrici. Štovani čitatelj ima znati: da se ovdje velika i mnoga proštenja drže na čast prečiste majke Božje i skoro iz cieloga gornjega Zagorja i Štajerske puk amo jatomice dolazi; jer od svih proštenjištah u Zagorju najglasovitija su: Bistrica, Tržki Vrh pri Krapini i Vinogora. S toga i u Vinogori poput Bistrice i Tržke Majke Božje načinjeni su hodnici s krovom i s izpovjedaonicami. Pak prem da se cielo naše Zagorje dolnje i gornje u obće može ponositi svojimi crkvami: to ipak vinogorska osobito vriedi, da se napomene. Kao što u crkvi pregradskoj tako i u ovoj vlada najveći red i čistoća i nećeš gotovo praška naći u toj crkvi; žrtvenici svi u najboljem redu; slikarija sva izčišćena; novi pločnik od liepa kamena, za koj prilikom zadnjega krizmanja u ovoj okolici njegova uzoritost gosp. naš nadbiskup i stožernik znatnu svotu izvoli milostivo darovati, kao što čitah u zapisniku župnom. Odielo crkveno skoro sve novo i sjajno. Tudier su najnovije kasule, dalmatike, prekrasne albe, kamžice, srebrom okovani misali, posudje sveto sve debelo pozlaćeno. Jednom riečju: čovjeku, osobito svećeniku, srce se smije motreć tu liepu crkvu.

Na mjestu staroga župnoga stana, koj je sav na dražbi prodan za 40 for. a. v., stoji sada ugledna sgrada na dva kata po najnovijem ukusu sazidana. Na mjestu župnih zdanjah, koja su kolibam ciganskim prije naličila, stoje sada sgrade zidane sve od tvrda kamena i criepom pokrite. — Na mjestu bivše učione sasvim nalične seljanskoj kućarici i to po nesreći izgorjele, upravo sada počimlje se nova graditi od tvrda gradiva, koja, samo daj Bože, da bude čim prije gotova.

Sve ove velike promjene i ukrašenja u župi vinogorskoj imadu se pripisati neumornomu trudu i nastojanju tamošnjega prevriednoga župnika, koj kroz 34 godine pastirujući u župi vinogorskoj što kao kapelan, što kao župnik za poljepšanje župe vinogorske žrtvovao je vrlo mnogo: svoje zdravje, (jer kada se je župni stan gradio, neimajući stana potucao se od nemila do nedraga, a vazda kod težakah stojeći i djelo rukovodeći razhladio se, a s te nahlade i dan danas boluje), mnogo svojih vlastitih novacah, osobito kod gospodarskih zdanjah; a koliko drugih neprilikah i troškovah, koliko neprijateljstvah od strane njekojih ljudih! itd. — Neka mu Višnji, na ovoj zemlji obće ljubljenomu i štovanomu, na drugom svietu stostruko naplati njegove trude i žrtve.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvoli dopustiti, da se kanonik modruškoga kaptola u sboru novljanskom Vinko Mrzljak pomakne na izpražnjeno tamo mjesto kanonika čuvara, a tim izpražnjeni kanonikat podieli profesoru i podravnatelju u senjskom sjemeništu te župniku novljanskomu Ivanu Počnjaku.

— Nj. veličanstvo carica i kraljica Maria Anna, supruga nj. veličanstva cara i kralja Ferdinanda, poklonila je 500 for. za unutarnju uredbu i nakit njekada isusovačke, a sada sirotištne crkve sv. Lovrinca u Požegi.

— Dieleći prije njekoga vremena uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup svetotajstvo potvrde po kotaru pokupskom, morade radi nastalih zaprekah za drugi put ostaviti dvie župe: dubranjsku i kravarsku. Te dvie župe usrećiti će nj. uzoritost svojim pohodom dne 31. Srpnja i 1. Kolovoza, te će prvi dan u Dubranjcu, do-

šav tamo dan prije, a drugi u Kravarskom tamošnje vierne potvrditi u vjeri i vratit se u Zagreb.

— U subotu dne 16. t. m. prispio je ovamo u jutro željeznicom iz Siska preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmajer. Prije podne pohodio je preuzvišeni gospodin uzoritoga gosp. kardinala nadbiskupa i svjetloga gosp. bana, a poslie objeda odputovao u Jamnicu, gdje će njeko vrieme ostati.

Iz Ugarske. Satmarski biskup dr. Haas posla ugarskoj akademiji slikah snimljenih iz crkve u 12. vieku sagradjene u Fekete Árto-u. Crkva bijaše zapuštena, pak baš to dovede ljude, da u njoj potraže povjestnih spomenikah. Izpod liepa kišom izprana pokaza se naime slikah, pobieljenih s nemarnosti ljudstva one dobe. Biskup dade crkvu staviti u bolji red, vapno sa stienah olupiti, a kada dalje, pomoliše se krasni freski jošte živahnih bojah. Gdje je vapnena kora predebela, lupi se pomoćju lučbe. Do sada odkrite slike predstavljaju svetce u životnoj veličini i u skupih, većinom s latinskim napisom. Jedna slika predstavlja nebesku kraljicu Mariju sjedeć na zlatnu priestolu s djetetom Isusom u naručju; pred njom kleči zaogrnut dugim plaštem mladić vrlo zanimive vanjštine; o rame visi mu prosjačka torba, a nad njim lebdi angjeo te mu stavlja krunu na glavu, o boku mu stoji tjelesni stražar držeći u ljevici bradaticu (helebardu). Dopisnik „I. T.“ nagadja, da je to kralj Stjepan, pak premda je težko to pravi lik prvoga apošt. kralja, to je ipak slika važna; jer nam predstavlja oblik Arpadovacah, koje je slikar sigurno poznavao. Spomenuti lik jest snažne i jedre tjelesne gradje, gusta kosa spustila mu se do ramenah, liepih je brkovah i obraza. Obraz je skroz magjarskoga tipa, dočim stražarov više nalići njemačkomu. Kruna nije ni s daleka sadanja, nego je reći bi samo spódnji otvoreni kraj iste. — Biskup Haas daje ove od umjetnika flandrijskoga načinjene slike na liepu po veličini snimati te će snimke poslati akademiji, a važne su tim veća, jer Fekete Árto bijaše imanje ugarskih kraljevah.

Iz Njemačke. Prošloga mjeseca izabirao je trevirski kaptol biskupa za istu biskupiju. Izbor je pao na Dra. Hanneberga, benediktinskoga opata i profesora monakovskoga sveučilišta. Hanneberg neće da primi biskupije, a kaptol neće da izabere drugoga, već je svoj izbor prijavio u Rim, gdje će se ta stvar konačno riešiti.

(Proklete knjige u „Naše gore listu.“) Posliednji „Naše gore list“ ima na zadnjoj strani medju Svašticami i ovu: „Proklete knjige. Iz Rima se javlja, da je „Index-Congregacio“ (!) bacila prokletstvo na 13 novih knjigah.“ itd.

Kada crkva katolička po pravu i dužnosti svojoj nastoji od svojih vjernikah ukloniti s koje god strane prieteće jim pogibelji, pa u to ime medju inimi zabranjuje jim čitati po njenom nadležnom sudu vjeri i ćudoredju protivne knjige, — nečini drugo, van što čini svaki sviestan otac, svaka brižna mati napram djeci svojoj. Takove knjige crkva zabranjuje, a neproklinje niti njih, niti njihovih spisateljah; takove su knjige zabranjene, a ne proklete!

Nečudimo se čitajući takovo zlobno izopačivanje po sebi jasnih pojmovah u listovih, kojim ide u prilog, kako će što više ocrniti i opoganiti katoličku crkvu i njene uredbe. No kako dolikuje takovo izvraćanje, takovo sliepo oponašanje pomenutih listovah i „Naše gore listu,“ — to ostavljamo hladnokrvnoj presudi njenoga uredničtva. —

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je u Beču g. Dragutin Haukovec, župnik Velikoga Bukovca.

Družtvo
sv. Josipa Arimatijskoga za pokapanje ubogih u Zagrebu.

Do Listopada 1861. godine pokapahu u Zagrebu uboge, koji nisu ostavili imetka za pogrebne troškove, na tako zvanom „bogečkom“ groblju bez mrtvačkoga liesa. Poznavajuć veledušje Zagrebčanah, uzdadoh se u njihovu darežljivost i sastavih katoličko družtvo sv. Josipa Arimatijskoga, da nabavlja ovakovim ubogim barem mrtvački lies, — pa mu stekoh i više odobrenje od duhovnoga i svjetovnoga poglavarstva.

Za ovih trih godinah nisam ipak htio s nikakvim izvješćem ili računom na javu zato, što sam vidio, kako diljem jedan sabirač dobrovoljnih prinesakah za drugim, jedna bieda za drugom kuca na vratih blagotvornih Zagrebčanah, i čekah te čekah, nebi-li se drugi već jednom smirili, pa i za ovo družtvo nješto ostavili. Ali prosjačenje ne samo za domaće nego i za tudje nevoljnike neima te neima svršetka, pa i ja pomislih: „prevelika čednost svoj kvar.“

Evo dakle ponajprije računa:

1) G. 1861/2. dalo je družtvo	124	liesa;
„ 1863. „ „ „	142	„
„ 1864. do 1. Srpnja	58	„
skupa .	324	„
2) Za to doba sakupilo je	574 for.	47 nč.
a potrošilo	911 „	18 „
Dakle družtvo tišti manjak . . .	336 for.	71 nč.

za koj manjak sam ja uložio jamčevinu.

Iz ovoga će vidjeti veledušni Zagrebčani, da mi nepreostaje ništa drugo, nego primiti prosjačku palicu i zarediti od kuće do kuće proseć u ime Božje darak u nadi, da me neće odpraviti nijedno plemenito srce; prosit ću bo ne za se, nego za kršćansku nam braću — uboge, da ih u glavnom gradu Zagrebu ni u buduće nepokopaju opet bez liesa — kano živinu.

U Zagrebu dne 1. Srpnja 1864.

Josip Lehpamer,
svećenik, kano načelnik družtva
sv. Jos. Arimat.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 30. U ČETVRTAK 28. SRPNJA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Pučka učiona.

Od Iv. Krst. K.

(Konac.)

No ob čem smo? Što ćemo, kad crkva i država imadu pravo na učionu? Nebismo-li možda mogli obje spojiti? I kako liepo!

Budući je, kô što priznavaju svi razboriti kršćani katolici i nekatolici, svrha učione, da položi temelj kršćansko-nabožnomu životu čovjeka, to država, ako želi svoju sreću, mora držati s crkvom, te gojitbi čovjeka za njegovu nabožnu, gradjansku, družtvenu i narodnu svrhu ima biti jezgrom kršćansko počelo, sredotočje sam Krst. Pa da tako sbilja biva ne samo crno na bielo, nego i u činu, neka država crkvi njekim načinom zajamči. A to će najljepše zajamčiti, ako se nebude ništa pačala u stvari vjere, te upravu i nadzor učionah takodjer službenikom crkve povjeravala. Ostalo neka zadrži za se. Ovako će biti pravo jednoj, a neće biti krivo drugoj.

Toga načela drže se danas više manje sve države, dà i one, u kojih su podanici mješovite vjere, ili pod upravom protestantskih gospodarah. Pače po njekih njemačkih pokrajinah učiona je više u teoriji državni zavod no u činu; jerbo crkva ima velik upliv na duh i život njezin. Uvjerile se iz dosadanjega žalostnoga izkustva svekolike vlasti, da pobožnost radja i vrle podanike, a sa životom crkve da raste i jača i državni život. Što se tiče carevine austrijske, tu se župnik svojega positivnoga prava glede učione uživa po svih pokrajinah s iznimkom krajine. Crkva se s državom dobro pazi. Svaka se drži svojega prava.

No kod današnje svestrane prave i krive prosvjete nije dovoljno, da tko odmah po svojoj crkvenoj časti bude ravnatelj, nadzornik, nego treba da se takodjer za taj posao junački oruža što teorijom, što praksom. Mnogoga je već majka rodila za učiteljsku stolicu, a mnogi bi bio za sve prikladniji, samo za to ne. No što ćemo, kad je njekim dan sermo sapientiae, njekim sermo scientiae, ovomu gratia sanitatum, onomu operatio virtutum, jednomu prophetia, drugomu genera linguarum, njekomu interpretatio sermonum, a njekomu i spiritus discretionis.*) Koj dakle primi manje, neka više radi. Svaki mladi svećenik dobije u sjemeništu dobar temelj i zrele pedagogičke pojmove. Te pojmove neka marljivim čitanjem**) popuni i razširi, pa eto ti od njega s vremenom vrla a jevtina ravnatelja pučke učione.

U nas vlada mana od zemana, da uviek više cienimo tudje no svoje. Tako biva i sa učionom. Ima katolikah, i to morda množina, koji bojeći se od strane crkve tobože pretjeranosti ili prevelike

*) Sviet se vrlo zanima physiognomikom, te jih je bilo u svako doba, koji su razne duhove u čovjeku, dobre i zle, po izvanjskom obličju nagadjali. Bavio se tim Aristoteles, Galen, Polemon, Adamantij, Ivan B. Porta; no sve je nadkrilio J. G. Lavater. Radi znaličnosti evo njekoliko primjerah Lavaterovih, po kojih on pobliže zaključuje na značaj čovjeka. Crne oči izdaju srčanost; prekidane uglaste obrve domišljat duh; nos bez ikakova zavoja čovjeka neslana; okrugla brada s jamicom prijatnost; strčeća šiljasta brada sumljivca; izkrivljena usta i nejednake oči varalicu; u stran zavinut nos s malimi nozdrvami okrutnika; kratak debeo vrat, osobito kad se i vratne žile jako vide, kolerika; okruglo i odviše izbočeno čelo ludjaka; velik i liep palac pjesnika; široko lice sebičnjaka; debele mesnate usne lienost i udobnost; naprčena gornja usnica bezsramnost, bezobraznost; četverouglasto čelo zdravu pamet; rtasta brada i malahne oči tvrdoglavost; tanki dugački prsti lukavštinu; dugačak vrat mlitavost; lice na sliku trokuta upalo zavist; velike oči, dug nos, gola brada prirodjen razum i razboritost; povinut nos i ponješto natražke ležeće čelo šaljivdjiju i domišljana; a koji običaju palac saviti, i prsti prihvatiti, tako da ga u šaku stisnu, imadu — vele — prilično svojstvo za skupca, tvrdicu itd. itd. Što prouzrokuje bolest, neima važnosti.

**) Preporučuju se vrli pisci: Sailer, Demeter, Bursch, Köhler, Rattels, Iliašević itd. Zatim hvale vriedna djela protestantskih paedagogah: Baur: „Grundzüge der Erziehungslehre,“ i Palmer: „Evangelische Paedagogik.“

konservativnosti, namah su gotovi pohvaliti protestantsku učionu. Ali lje neće protestant tako lasno katoličke. No da čujemo sine ira et studio, koja prednost ide katoličku pučku učionu (premda više manje državnu) nad protestantskom, i kakova je gojitba i obuka crkve.

Ako gdjegod po katoličkih učionah svjetovnjak predaje vjeronauk, to ga predaje jedino s dozvolom crkve i pod njezinim nadzorom, ili štono se veli: „missionem ab ecclesia accipit;“ crkva bo katolička nije se nikada odrekla načela, uslied kojega nju ide pravo učiti. Što je bilo njekoč silom za Josipa II., nije danas pravom za Franje Josipa I. —

Kad se god pomolila želja za emancipacijom, crkva je vazda protestirala, da se učiona neemancipira izpod njezine uprave i njezina nadzora, te je vierno stražila i pazila, da se neizrodi duh kršćanske obuke i nezapostavi vjerozakonsko-nabožna gojitba.

Učitelj katolik neštuje samo u svojem poglavaru svećeniku školskoga ravnatelja, nadzornika, no počitaje u njem i svećenika.

Uzmi sve ovo obratno, imaš duh protestantske učione. Govoreć u obće: kud je god segnuo protestantizam, nismo stvar pretjerali, ako velimo, da u učiteljih katoličkih ima više duha kršćanskoga, nego u protestantskih. Za primjer budi dogodjaj, štono se slučio 1849. godine u Pruskoj. Kad su se pomenute godine držale učiteljske konferencije, gdje bi se god sastalo osoblje sgoljno protestantsko, tu se namah i pod predsjedničtvom bogoslovno-obraženih ravnateljah odlučno glasovalo za emancipaciju; a gdje je bilo i protestantah i katolikah, vazda su se katolici opirali i svečano prosvjedovali. Ja mislim, da bih naše učiteljstvo uvriedio, kad nebih o njem isto tako sudio. No ako kažem, da u svakoj pšenici imade pomiešana kukolja, tko će me s toga pravom okriviti? Neima dvojbe, da jih je po mnogih pokrajinah i katoličkih svećenikah, koji su ujedno sa svojim učiteljstvom pripravni namah se podati protivnu vjetru, koj podpiruje protucrkvene filosofičke sisteme. Da nismo ništa neistinita rekli, evo nam jasna primjera u Hägele-ovih „Zuchthausgeschichten“, gdje veli: „U njekom učiteljskom sjemeništu južne Njemačke stavi gojenac svećeniku, svojemu ravnatelju i učitelju vjere, važno pitanje: da-li je Isukrst u presv. svetotajstvu sbilja po slovu pribitan?“ — Pa što odgovori naš katolički brat? „Hm, hm!.... tko vjeruje, za njega je pribitan, a tko nevjeruje, za njega valjda nije.“ — — — Tu bismo mogli upitati, ko što se nam reklo, zamieniv samo, da ljepše izadje, barbarisch sa illuminirt: Kann denn so Etwas von einem illuminirten. . . . . Ali! —

Katoličku učionu nadalje ide prednost nad nekatoličkom i u tom obziru, što zajedno s crkvom na neoborivom temelju nepomično stoji, te što u vjeronauku, kao stožeru cjelokupne obuke, može stupati stazom p o s i t i v n o m, a nije prisiljena, kô što protestanti, učeć poviest vjere, odmah se hvatati n e g a c i j e. Koliko je štete poteklo po ćudorednost i vjeru, kad su se bogoslovne razpre zavukle medju školske klupe, natuknusmo jur prije, pa i opet velimo, da ni danas neima blagoslova, ako se mladež, kojoj je glavna potreba u g l e d i v j e r a, obasiplje svakojakimi dvojbami i prepirkami. Neprti mladeži stvarih, kojih joj pamet nemože da probavi; jer će odatle poteći nesporazumljenja i krivi pojmovi, koje možeš prispodobiti divljemu ognju, štono će ju zavesti stranputice. Pazi na razliku, što obstoji medju više i manje važnim; gdje bo se mieša sve bez reda i razlike, tu se goji samo znaličnost ljudih, te se odvadjaju od pravoga zvanja, a iz njih stvaraju nadrimudraci i vrtoglavci.

Crkva je u svojem napredku i poučavanju bila uviek umjerena, nikada prenagla, držeć se mudre izreke: festina lente. Budući nije prijateljica experimentiranja, to je razna načela na polju paedagogije pronašasta tek onda poprimila te u učionu uvela, pošto se je osvjedočila, da su valjana, i da unapredjuju znanje i ćudorednost — pa ma jih baš i protivnik izumio. Quod bonum, tenebat. Tom opreznošću, da se odmah sve u učionu neuvadja bez razbora, dobila je to, što nije nikada bila prisiljena posred puta zaviknuti: s t o j! n a t r a g! — te začetu nit obraze prekinuti; nego je vazda začetom stazom napred stupala. —

Gojitba i obuka crkve, dok se god njoj nisu ruke svezale, bila je po učionah jednom riečju vazda k r š ć a n s k a. Huj! kršćanska! Tu ti već mnogi kima glavom, čim se samo ovo ime čuje, a ni nepita se, što se pod njim razumieva. „Da bude gojitba i obuka k r š ć a n s k a — veli Dursch — to se na katoličku govoreć nemisli tim uzgojiti čovjeka samo za nabožni život, nego stvoriti od njega za različite svjetovne potrebe i okolnosti valjana, ali poštena i ćudoredna člana.“ A na drugom mjestu kaže rieč po rieč: „Die christliche Kirche hat nicht Andächtler, Kopfhänger, Betbrüder etc. etc. zu erziehen, sondern die Zöglinge mit all' den Kenntnissen auszurüsten, welche zu einem in den zeitlichen Verhältnissen tüchtigen Leben erfordert werden, nur soll alles Erkennen und Streben vom Geiste des Christenthums erleuchtet und geleitet werden.“ — Gojitba dakle prava kršćanska neizključuje znanostih ni sposobnostih, kojih čovjeku u svietu živuću treba, nego jedino hoće to postići, da mu sav râd i znanje neka

prati i oživljuje duh kršćanski. Prava kršćanska gojitba obazire se i blagotvorno djeluje na sve koristne umjetnosti i znanosti, te odgaja vrle gradjane, vješte zanatnike i obrtnike, vjerne i miroljubive podanike, budući dobro znade, da čim u koga puka ima više divljačtva i neukosti, tim se grdnijih zločinstvah kod njega nalazi, tim je silovitiji i neobuzdaniji kod svakoga povoda na nezadovoljstvo, tim lakše pada u zamke lukavih zavoditeljah i buntovnikah, te se samo prebrzo dade zavesti na neposluh, ustanak, nered, razpuštenost i svakojake čovječnost sramoteće čine; čemu nam i izkustvo novije dobe daje dosta užasnih dokazah.

Crkvenim protivnikom je umno naobraženje svrha, a ćudoredno naobraženje duha rekao bih, da jim je prirepak; katoličkojp ako pučkoj učioni je ćudoredno naobraženje duha svrha, a umno naobraženje sredstvo. Načelo pravo katoličko, načelo prave prosvjete! Što bo koristi napokon sve znanje, ako nedoprinaša k tomu, da budu ljudi mudriji, bolji i srećniji? Gdje se samo radi oko naobraze uma, te nemari za oplemenjenje srca i poboljšanje čovjeka, tu ti se silna šteta nanosi. Onaj bo, koj si je o svem, samo ne ob onom, što bi ga imalo učiniti boljim — mislim vjeru i ćudoredbu — pribavio jasnijega znanja, nemože više svojih starih i manjkavih vjerozakonskih pojmovah s njim dovesti u suglasje; tim naravno padne u dvojbe i nevjeru, a bez vjere tim više čini zla, čim je umniji. Crkva dakle pogodila je u pučkoj učioni pravi smjer spojiv koristno sa spasonosnim.

A što se prigovara: „Svećenstvo nije promicalo pučku učionu, već je bilo posve hladno glede njezina napredka i razvoja, te je ne samo nju nego i učiteljstvo joj gledala priekim okom;" to, ako taj ukor ide pojedine, neide jamačno na sve u obće. Da je katoličko duhovničtvo vazda njegovalo i ljubilo učionu, dokazuje ponajbolje novija nepristrana poviest učione, a potvrdjuju slavna imena: Abbé de d' Epée, Overberg, Kindermann, Felbiger, Graser, Girard, Demeter, Sailer, Hergenröther, Galura, Gehrig, Slomšek, Iliašević, itd. itd. U nas je još liepa kita prečastne i velečastne gospode, od kojih jedni pripomogoše sborom a drugi tvorom učioni. Komu je do istine stalo, bit će mu i ovo malo riečih dosta, a koj ju bježi, ma baš pun torbak dokazah natrpao, sve uzalud; o njem bo vriedi ona Augustinova: „Etiam si persvaseris, non persvadebis."

Toliko o pučkoj učioni, kojoj Bog dao, te nam bila ono, što se od nje zahtieva i očekuje.

Osvjedočen, da se o tom predmetu s vrlo različitoga gledišta dade pisati, te bi koj od čitateljah tu stvar jamačno bio inače, vještije, ljepše a i shodnije nacrtao, nego-li su to uradile moje nedorasle sile; s toga bez ikakvoga obširnijega zaključka i bez ikakovih primjetbah završujem riečmi mudroga Horaca:

„Si quid novisti rectius istis, candidus imperti; si non, his utere mecum."

Dospiesmo.

Iz talijanskoga ponašio I U.

Dospiesmo! Na što? pitati će štioc. K miru ili k ratu? K početku ili kraju?

Odgovaramo: koječemu svega toga zajedno. Jesmo naime pri zahodu rata i kod zore mira; na kraju početka i na početku kraja. I da se ova nečine komu logogrifi, rebusi ili zagonetkami, malo vriednimi naših štiocah i nas samih, odmah tuj velimo, da nenaumismo govoriti o vojničkih ratovih, koji se vojuju drugdje, i koji se takodjer medju nami očekuju: o kojih uspjehu, otvoreno očitujemo, znamo upravo toliko, koliko naši štioci, to jest ništa. Već naumismo govoriti o uspjehu rata liberalnoga, koj se vodi sada u Italiji proti crkvi i svemu, štogod je nabožna, sveta i časti vriedna. Tomu ratu, velimo, jesmo na zahodu, to jest pri surazu i sasjeku najubojniju i najužasniju. Od kuda sliedi, da smo takodjer kod zore mira, koju vazda Bog svitati čini svojoj crkvi u največoj tmini i stisci. Jesmo takodjer na kraju načela liberalnoga, koje neimajuć ine svrhe, no da uspje kroz tisuću okolišanjah i labirintah pretvaranja i licemjerstva do konačnoga, kad bi bilo moguće, razora katoličkoga vjerozakona, hoće sada da se lati zadnjih pokusah, napadajući silomice crkvu u svem, što joj ima najsvetijega, najbitnijega. Odavle sliedi, da smo takodjer na početku svršetka; nedozvoli bo nikada Gospod vidivo, da u pogibelj dodje ladjica, u kojoj On sa svojimi plovi po burnih talasih, i čini se da spava, izim kad hoće da reče zapovjedajući biesnećemu moru: „Miruj, tiho!"

Tko pozna ma i površno poviest prošloga vieka, vrlo dobro zna, da mi sada prisustvujemo njegovu, tako rekav, drugomu izdanju, pregledanu i izpravljenu, ali nepromienjenu u bitnosti. Kako u prošlom vieku, tako i u našem, liberalci uzeše, poput bielozorah, kakovi jesu, na šire i na više obletati, za da se svale po tom nalik munji u sgodan čas na crkvu, koju su radi poraziti i skončati. Praktični i izkusni ljudi uvidiše tja od početka, kako u prošlom, tako i u današnjem vieku, kamo bi imale smierati one lojalne izjave štovanja prama crkvi i njezinoj slobodi, kojimi liberalci začmu svaki put svoju ratnu osnovu. Ali većina se nedosjeti, niti se dosjetiti mogla, sbog one grde dražesti, s kojom se neznaju razstati još dobri, vjerujući riečim liberalacah. Sada pako, Bogu budi hvala, liberalci govore jasno neopranim jezikom svojih dnevnikah, i najbezočnijim

govorom svojih činah. Te kakogod u Francezkoj prošloga vieka, pošto nadražiše vladare proti crkvi, i galikance proti papi, i niže svećenstvo proti višjemu, a obje proti redovnomu, vazda s najboljom nakanom (kako veljahu), da očiste crkvu od zlorabah, da brane svećenstvo od ugnjetavanja biskupah i biskupe od premaha i provale redovnikah, a nada sve da štite neodvisnost civilne vlasti od premožja rimske kurije i crkve, dokončaše s izgonom vladarah i s porazom svakoga svećenstva, svjetskoga i redovnoga, višjega i nižega; jednako sada naši talijanski liberalci, izza prividnih čarkah sad proti redovnikom u prilog kleru, sad proti biskupom na korist župnikah, sad proti Austriji na hasan crkvene slobode, sad proti slobodi crkvenoj na uhar gradjanske neodvisnosti, prispjeli su na onu točku, na koju su prispjeti hotjeli, da imadu jedared čisto i prosto polje, da učine posliednji svoj pokus i svrše posao tada njegda, kako se bezumno obsjenjuju, sa samom crkvom i košto se ne toliko bezumno nadaju, s monarkijom' do sele si služkinjom, ako ne dapače viernom svodnicom'.

Nije ovdje mjesto, da ponovimo djelo, od nas toliko putah jurve učinjeno, te izvučemo na vidjelo i skinemo krinku raznim lukavštinam, kojimi liberalci, čineć vazda jedan korak pred drugim, te rabeći pravu himbenost i prividnu umjerenost, prispjeli su tamo, gdje ih gledamo u Italiji. Ako se prije nije razumilo jasno, sada vidimo svi, što znamenuje ona vika o reformah, kojimi liberalci htjedoše reformirati razne monarkije u Italiji, i ojačiti jih. Ojačenje se dovrši s odkrićem temeljah im, a reforma s uništenjem svih, izim rimske, koja je supra firmam petram, i odpusti na dobu svoje reformatore, i sardinske, koja bje sredstvom do sada cienjenim u rukah prevratnoga Samsona. Takodjer zna sada svatko, što znamenovaše jednakost pred zakonom, kojom se hotjelo opravdati ukinuće crkvenoga sudišta. Jednakost se dovrši s izključenjem svećenstva iz zakona, izloživ ga samovolji njekoga suda izvansudnoga i samosilnoga, a svjetovnjake pod tiransku odvisnost iznimnoga zakona i obsadnoga stanja, s pravom, da budu zatvoreni, despotirani, strieljani, obješeni bez parnicah i bez sudovah. Ljubav, koju liberalci pokazivahu k njekojim crkvenim redovom, da skriju ascetičnu mržnju, koju gojahu proti svim, okrilje, pod koje su hotjeli uzeti niže svećenstvo proti višjemu, milosrdje, koje se činjahu imati nad nedostatnim uzdržavanjem seoskih župnikah uzporedjenim s tustom plaćom biskupah; zna se, da se sve to dovrši s predloženim ukinućem crkvenih redovah, s predloženom cjelovitom konfiskacijom crkvenih dobarah, i skupnom ugnjetom i višega i nižega, i svjetskoga i redovnoga svećenstva. *)

(Dalje će sliediti.)

*) Dne 18. Siečnja 1864. ministar Pisanelli predloži komori zastupnikah nacrt zakona, poslie predbježne obširne razprave razlogah, koja je jezgra liberalnoga licemjerstva i tiranstva, glede redovnih sborovah i crkvenih dobarah. Kriepošću ovoga zakona morati će prestat bistvovati u kraljestvu kao moralna bića priznata gradjanskim zakonom sve kuće crkvenih redovah, i sve redovne i svjetske kongregacije. Članovom ukinutih korporacijah dozvoljuju se sva gradjanska prava, računajući i ono, da mogu umrieti od glada; pošto godišnja mirovina, doznačena jim u zamjenu dobarah i kućah, otetih jim, jamačno nebi bila dostatna k njihovu uzdržavanju 3 mjeseca. Imati će jednakim načinom prestat i kaptoli sbornih crkvah, izim posve neznatne njekolicine povlašćenih, izviše opatije i nadarbe, laikalne kapelanije i sve zaklade crkvene naravi, s kojimi nije skopčana duhovna pastva. Sadanji titularci primiti će, kao odštetu, mirovinu prama čistu dohodku dotacije, dok budu nosili teret ukinute nadarbe, a kada prestanu življeti, nebudu imali nasljednikah. Kamo ti tako konfiscirani dohodci i dobra? Učiniti će se posebna zaklada za bogoštovje. A ova kakovoj će se upravi povjeriti? Vladinoj, koja će po svojoj volji, putem ekonomah, na boljak bogoštovja njom ovako razpolagati: da nepokretna dobra odmah predju u državni posjed, a pokretna ekonomom, koji će imati plaćat mirovine, namirivati dugove, poboljšavati stanje župnikah, koji neimaju čista dohodka 1000 lirah, i dieliti podpore onim članovom klera, koji su stekli zaslugah za crkvu i državu. Što jasnim pučkim jezikom znači: pokrasti dobra, naročito ustavom ujamčena crkvi i nabožnim sborom, moralno ubiti zakonite posjednike, da neuzmognu biti na putu, služiti se njimi na korist države, i namieniti jednu česticu kupovine odmetnim i buntovnim svećenikom, crkvi neprijateljnim, a drugu česticu u ime služarske plaće zakonitim posjednikom.

Nije dosta. Biskupi, kanonici i drugi nadarenici, koji bi se morali za sada trpiti i plaćati, morati će doprinašati velikom daćom, da otuste blagajnu vladinoga svjetskoga ekonomata, da dopune pristojbe župnikom manje naknadjenim. I to je jošte malo. Za dobro se osigurati, da crkva nikada natrag nedodje do svoje imovine, koja joj se takovim načinom otela, evo kako će se ta dobra upotriebiti. Pokretnosti, računajući k tomu dohodke jurve utjerane, posvećeni predmeti i crkveno pokućtvo, sve to biti će povjereno skrbi ekonomata, koj će ih upotriebiti polag svoga suda na naznačene svrhe. Što neprieči, da se kaleži, monstrancije i moćnice prodadu židovom, da se dobi novac, da se nagrade svećenici zaslužni za državu. Nepokretna dobra, ako spadahu na ukinute moralne kor. oracije i nadarbe, odmah će se prodati na korist države, i ekonomat primiti će zapiske javnoga duga po istoj vriednosti prama dohodku 5 po sto rečenih dobarah; ako pako spadahu na biskupije, kaptole i nadarbe s dušobrižjem u životu puštene, biti će ona, u razmjeru, kako bude prestajao užitak današnjih namještenih, obraćena u dohodke javnoga duga, ili u zakladni prihod, ili u nasljedni zakup. Nu sve to, što spada na crkvena dobra, ostati će, kako je očevidno, na korist države, prama kojoj poput slugah i robovah morati će dizati ruke biskupi, kanonici, župnici, istjerani redovnici iz svojih samostanah i nadarbah svake vrsti, da imadu mršavi obrok od onoga, štono pobožnost viernih i slobodna volja oporučiteljah, zakoni ujamčena, namienila bijaše podpunu i nezavisnu posjedu i užitku svećenstva i sjaju

Dopisi.

..... o. K. Iz zelinskoga kotara 16. Srpnja 1864. Čim su veća dobročinstva po kom nam izkazana, tim treba da je i zahvala naša srdačnija i spominjanje na nje valja da se što češće ponavlja u pameti našoj. Sasvim mudro je i koristno naredjeno u katoličkoj crkvi, da se tu gusto opominja pravovjerni puk na štovanje ugodnikah Božjih i svetacah. Jer ovi što go-

vorom što-li tvorom, raznimi čudesi ili drugimi svetimi djeli ne samo da bolje razmaknuše slavu Božju na zemlji, nego se po tom u istini pokazaše kao pravi, pače najbolji dobrotvori svieta. Nije dvojbe, da štovanje svetacah prem mnogo doprinaša na probudjenje nabožnih čuvstvah u srcih ljudskih, i na kruto podkriepljenje klanjanja dužnoga Bogu višnjemu; nego se poviš toga još i to uzeti može, da ako se koj svetac kao osobiti dobrotvor pojedinoga kojega naroda pokaza, to onda štovanje naše prama njemu služi nam neodoljivom njekom silom i na razvijanje narodnoga ponosa, i samosviesti narodne, bez koje okrljavi narod svaki i ostane u nazadku u svakom pogledu; jer izkustvo uči, da nije moguće narodu lišenomu ovih plemenitih svojstvah — kao duševnomu robu — ikad uzdignuti se do onih prostorijah svete visine, u kojih radjaju se odluke i čuvstva Bogu povoljna, i po čovječanstvo koristna. Tko će se zato čuditi, kad uzvidi, kako su katolici jur od vajkada s osobitom pazljivošću pratili, te s prevelikim strahopočitanjem sliedili svetce iz sredine njihovoga naroda proizišavše, ili za njegovu se vremenitu i vječnu sreću starajuće. Nitko danas nezamiera Ugrom, što slave svoga Stjepana; ni Austrijancem, što diče svoga Leopolda; ni Niemcem, što štuju svoga Bonifacá, a ni Englezom, što kao kršćani ponose se svojim Patricijem. Pak ako narod slavenski, i onako dosta dugo prezren od drugih, sad ponješto do samosviesti probudivši se stane hvaliti i veličati one, koji su se za njegovo dobro i spas vječni više od drugih brinili, tko da mu pravedan to u grieh upiše? Istina, da je za vrieme jur prvih stoljećah svjetlo na prosvjetljenje ljudstva Bogom u malenoj Galileji prižgano podobro razgranilo se medju narodom razgranjenim na prostoru zemlje, u kom sunce nezapada; ničije ipak nastojanje u tom apoštolskom poslovanju nije obilnijim blagoslovom Božjim urodilo, koliko ono poduzeto po solunskoj braći Cirilu i Metodu. Ovima dviema zviezdama na jasnom nebu kršćanstva imaju Slaveni hvaliti više, nu ikomu drugomu do jednoga dobroga Otca Boga. A da-li i u tom neimamo sgodne prilike upoznati, na koliko može ugreznuti narod bezsviestan, neosjećajući u sebi ponosa narodnoga, kad promotrimo, da je ciela tisuća godinah projti imala prije, nego-li se je iz tamne i nezahvalne zaboravnosti na vidjelo izniela uspomena svetih ovih milostnikah Božjih, ovih najslavnijih dobročiniteljah slavenskoga naroda! I jer ovi narodni vjeroviestnici nisu prosijali sjeme nebeske istine, noseće plod za ovu samo tisuću godinah, nego da radja nebeskim plodom na sreću i spas naroda od koljena do koljena kroz sve vjekove ćak do svršetka svieta, s toga sudim, da nije dovoljno, što smo lani kao prvi tisućljetni god svete uspomene slavenskih ovih apoštolah obslužili; valja da to isto s istim veličjem od sele svake godine, ko što pjesnik reče, „nad tisuću još tisuću lietah“ učinimo.

vjerozakona i bogoštovja. Neće biti izključene od državnoga grabeža niti crkvene sgrade, izim koja te koja, bud, jer spadajuća stolnoj, bud, jer župnoj crkvi, bud, jer je umjetnički spomenik.

Kakov su sud dosudili sami inozemni prevratnici s toga predmeta, koj se već uživotvarati začinlje, o turinskoj vladi, može se uviditi iz sliedećih riečih parižke „Presse“, toga najliberalnijega dnevnika, koj 18. Ožujka ovako piša: „Taj zakon je protivan toli slobodi savjesti, koli slobodi sdruživanja. Državni muževi u Turinu nemisle sada, lahko vjerujemo, drugo no braniti se, otimajući papi najradiniju i najodaniju mu vojsku; ele državni muževi moraju viditi stvari iz višega i iz daljega. Znamo i to, da se mogu opravdati primjerom francezke skupštine, koja g. 1793. zaključi ukinuće crkvenih redovah, pod izlikom, da nespadaju na bitnost kršćanstva; ali uništiv redovno svećenstvo, prešlo se malo za tim na poraz svjetskoga klera i sve vjerozakonske slobode. Na takovu tlu lahko je klizati se, i brzo se pade Dokazom toga je francezka revolucija.“

A da ta misao nije izključivo moja, već da ova bodri srca i drugih za slavu Božju i čast njegovih ugodnikah revnujućih, posvjedoči mi prošla na 10. Srpnja nedjelja, gdje smo to na Bisagu na način čim ljepši u istinu izvršili. Tu nam u župnoj crkvi kod žrtvenika ovih svetacah priugotovi tamošnji revni župnik gospodin J. Šavor slavje, kakovo se na prostom samotnom ladanju bez znamenitih troškovah samo prirediti dade. Puka se sabralo tu broj toliki, da se ga tek polovica u crkvu smjestiti moglo. Provodi iz visočke i bedeničke župe sa svojimi župnici pod udaranjem bubnjevah, razvitimi zastavi, i pod napried nošenimi propeli, kao najsigurnijimi provodići čovjeka na putu toga zemaljskoga života, svečana služba Božja, pod njom složno pjevanje izvrstne popievke Křižkovskove, zatim govor danu i slušateljstvu prilagodjen: sve je to uzpirivalo u naših srcih pobožnost što veću, i nagibaše nas na onu prem smjernu molitvu: neka bi po zagovoru sv. Cirila i Metoda dobri Bog blag ostao narodu našemu, te ono najsvetije blago, bez kojega neima spasa, darovano nam po ovoj svetoj braći, učvrstio u dušah njegovih, te da nam jedinstvo vežom svete vjere i ljubavi opet spojeno povrati, da što njekad zloba i pakost ljudska raztrga, milost Božja s nova sjedini. — Slavila se, Bog dao, svečanost ova od sada posvud kod naroda našega na što veću slavu Božju i spas ljudih.

Iz gorskoga kotara. U županiji riečkoj a kotaru čabarskom leži mjestance Trstje, nasred šume vlastelinstva čabarskoga. U ovom je selu župa, pučka učiona i obćinski sud.

Župa je ova veoma razprostranjena, tako da dotični župnik, pozvan k bolestniku, ima po dva sata hodati po hribih; a u zimsko doba, što velik snieg zapada, služba je župnička skopčana i s pogibelju života, što u manjku cestah mora često visoki snieg gaziti, a više putah u kakvoj kmetskoj kolibici prenoćiti, jer se nemože natrag vratiti; riečju župnička je služba tako težka, da se zahtieva mnogo svećeničkoga zvanja, da ju s ustrpnošću uzmogne obavljati; takove su i ostale župe u čabarskom kotaru.

Sve ove težkoće nesmetaju neumornomu župniku, Augustinu Žagaru, prisjedniku duhovnoga stola biskupije senjske, koj je povrh neumorna rada u vinogradu Gospodnjem znatnimi dobročinstvi nadario svoje župno mjesto. Bio je on došao onamo, kada se je crkva župna jurve rušila, a s nutra pusta bila, stan župnički u najgorem stanju bio. Zvonik je crkveni bio tu tako visok, da bi ga bio mogao čašom vode prelijati, a župljani tako siromašni, da nisu mogli ni sebi ni njemu ništa pomoći.

Ali vriedni je taj duhovni pastir Božjom pomoćju onu pustaru tako uresio, i ono siromaštvo tako pridigao, da u Trstju neima sada ni traga onoj biedi i nevolji. Porušiv bo staru crkvu, dade on sagraditi posve novu, posvetiv ju svetomu Andriji apoštolu; u crkvi podigne nove oltare, nabavi nove orgulje, a nedavno poče graditi visoki zvonik, koj je već dotle napredovao, da su se jur smjestila tri miloglasna zvona, kojih glas s visoka brda zove daleke žitelje na pobožnosti crkvene.

Mudrim svojim nastojanjem znao je vriedni taj župnik svoga vlastelina Paravića na to skloniti, da je isti darežljivi vlastelin i dao župnički stan pristojno urediti, i poklonio župi njivu, vriednu 1000 forintih, tako da je i životu budućih župnikah mnoga ugodnost pribavljena.

Da vam je sada vidjeti Trstje, kako se po popravljenih nastojanjem istoga župnika cestah obumrli jur život kreće, nebiste ni poznali toga mjesta, a to vam je sve neuvehla zasluga jednoga čovjeka, kojemu Bog dao dug život i mnogo nasljednikah.

S. W.

U gorskom kotaru dne 16. Srpnja. Za čudo mi je, što vas čije vještije pero nije već dosele izviestilo o školskom sastanku kotara vrbovskoga, držanu dne 21. pr. m. u Mrkoplju, sadanjem sjedištu podarcidjakona i škol. kot. nadzornika. — Česti sastanci narodnih učiteljah u svrhu medjusobna dogovaranja jesu predmetom ne samo osobite pažnje višjih vlastih, već i stroge dužnosti. Izkusni školski vještaci jesu prije svih i najveć podobni mahne u školstvu iztraživati i odkrivati, oni su više no itko iz stanju vrlinu sredstvah upoznati, kojimi se i mahne ukloniti i sama nastava unaprediti dade. Medjusobno priobćivanje tih izkustvah živi je nauk, kakav se iz knjižurinah neda crpiti, jest ponuka, da se negledaju mahne i nedostatci, kako da ih nebi bilo, jest nagon o svem, što školsku prosvjetu promaknuti može, medju sobom se posavjetovati, a ne samo to, već tim putem uglavljeno i oživotiti. — Da tim sastankom takodjer pogibelj izrodjaja nije daleka, tko će nijekati? Ali zar ćete se srditi na nož, zato, jer u ruci djeteta ili mahnitca postaje pogibeljnim? Radi toga sve visi o tom, da takovi sastanci nadju mudru upravu, te sami učitelji si za čast drže te nastoje zakonite svoje sastanke tako udesiti, da od posjeta predstavnikah nezaziru, te sastankom spokojnim srcem i vedrim licem prisustvuju.

Malo komu izmedju školskih sastanakah biti će dosad zapalo s toga gledišta takovo odlikovanje, kako ovomu okružja vrbovskoga ove kao i prošle godine, komu su u prkos veliku obsegu kotara svikolici župnici, katekete i učitelji, neizuzev niti jednoga, prisustvovali. A to je krasan nov dokaz osvjedočenja o zvanju, zajedničtva i sloge medju sobom, a štovanja i zaufanja članovah prama svomu kot. nadzorniku, veleč. g. podarcidjakonu i župniku Ivanu Soiću. Mudrom nastojanju i odličnoj brigi g. škol. kot. nadzornika, te na sve spremnomu požrtvovanju sa strane sve gg. članovah i ine gospode, koja sastanak svojom nazočnošću počastiše, imamo pripisati, da kotar vrbovski zauzimlje drugo mjesto u dobi medju onimi u našoj modruškoj biskupiji, u kojih se je školska kotarska knjižnica utemeljila. U tu svrhu sgodom upitnoga sastanka stranom položiše, stranom do 24. Kolovoza t. g. predati obećaše g. Ivan Soić, predsjednik, 20 for. Gg. župnici, i to: Antun Kaliman lukovdolski, Grgur Benić ravnogorski, Matij Brušia lički, Engelbert Radočaj pod Lipom, Josip Škargatić lešćanski, Ferdinad Pleše fužinski, Ivan pl. Marsanić vrbovski, svaki po 10 for., Mato Gržičić 7 for. G. duh. pomoćnik mrkopaljski Rade Vlašić 6 for. Gg. učitelji, i to: Luka Šimunović mrkopaljski, Dane Rendulić fužinski, Gjuro Brkopac lešćanski, Ivan Klinc severinski, Vjekoslav Crnogaj ravnogorski, Joso Mezzorana vrbovski, svaki po 5 for. Gg. Antun Cuculić, magistratski sudac u Mrkoplju, 30 for., Mato Crnić, mjestni škole nadzornik u Mrkoplju, 10 for., i Tomislav Mikulić, žup. pisar u Delnicah, 1 for. Ukupno 174 for., a neima dvojbe, da će djelotvornoj skrbi g. škol. kot. nadzornika za narodnu prosvjetu za rukom poći glavnicu otu za kotar. knjižnicu jošte ove godine znatno umnožiti. U to ime Bog pomozi!

Iz Carigrada. Čitatelji, koji poznaju turski fanatizam za muhamedanstvom, čitajuć ovi dopis mučno će u prvi mah vjerovati, da su Turci po Carigradu počeli turkovanje ostavljati, a protestantizam zagrljivati. To i bi bilo mučno vjerovati, kad bi se govorilo o Turcih u obće, ali to čine većom stranom Turci mogućniji, i to s takom užganošću, da ne samo očito se za take izkazuju, nego i mnoge druge nagovaraju i obraćaju na vjeru novo zaljubljenu. Da mogu pak veći plod učiniti, odlučili su obraćenici molbenicu na cara upraviti za dozvolu, da smiju crkvu podignuti i tako slobodno svoj novi zakon po iziskivanju ovršivati. I ako bi u tom protivnost u sultana našli, ipak sam uvjeren, da će zadobiti, što mole, buduć da su dobro zaštićeni, i to od onoga, koj može svaka kod turske vlade izposlovati.

Svemu ovomu, kako sam od mnogih slušao, kolovodja je isti Turčin Carigradjanin, koj je prije njeko-

liko godinah otišao u Englezku, da tamo u prosvjeti i naucih napreduje. Vidjet je, kakov je uspjeh učinio, buduć da je upoznao lažljivost proroka Muhameda, ter on isti sada nahodi se u Carigradu i svoje zemljake nagovara na vjeru novoodabranu.

Ovo nisam mogao vjerovati, dok se nisam sukobio s jednim mojim zemljakom hodžom Glamajlijom, koj se izkazuje i drži za pravoga muhamedanca; njega sam za gori rečene stvari upitao, i on mi isti svaka izpripovieda, kako su gori navedena. Vidio sam još iz njegova govorenja, da je Turkom ovaj čin mnogo nepovoljan, a i čitatelji moći će uvidjeti, kad čuju završaj njegova sa mnom govora: „Bog jih ubio po mozgu i s njihovim novim zakonom. Misle, kad postanu protestanti, da će odmah postati po Carigradu paše i veziri, a neznadu, što jim knjige vele, da ako oni ostave svetca, da će i njih svetac ostaviti."

Viestnik.

Iz Zagreba. Da može uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup po svom običaju i ove godine glavom podieliti sv. red misničtva svojim ljetos izučenim bogoslovom, za što je bio već prije odlučen budući nedjeljni dan, izvoli nj. uzoritost svoj nakanjeni put u kotar pokupski za jedan dan odgoditi; uslied toga krenuti će uzoriti nadpastir dne 31. t. m. poslie podne iz Zagreba i dieliti će svetotajstvo potvrde u Dubranjcu dne 1., a u Kravarskom dne 2. Kolovoza, te se isti dan vratiti u Zagreb.

— Kako piše „Glasonoša", došlo je dne 24. t. m. mnogo Karlovčanah u Jamnicu, da se poklone preuzvišenomu gospodinu biskupu djakovačkomu. Isti list javlja, da je nj. preuzvišenost odlučila koncem Kolovoza ili početkom Rujna odputovat u Rim.

— Prečastni gosp. kanonik Janko Pavlešić zaputit će se u subotu u kotar lipnički, da kano arcidjakon gorički obavi kanonički pregled u deset župah rečenoga kotara.

— Ovih danah izišao je: „Věnac. Sbirka poučnih i zabavnih spisah za mladež i naš puk. Izdaje Věnceslav Zaboj Mařík. Knjiga II. Cèrtice i pripověsti o pticah. — Kako prva tako i ova druga knjiga preporučena je od preč. duh. stola zagrebačkoga za školske nagrade, a isto tako od vrh. zem. vojnoga zapovjedničtva za škole u Krajini. Prodaje se u knjigari g. Lavoslava Hartmana, o čijem je trošku i štampana.

Iz Beča. Buduć da se od dohodka državnih i javnih zakladah i staležnih zadužnicah dohodarina neće više plaćati polag izjave, nego se odmah izplaćujuć kamate odbijati, i buduć da vladina namjera nije istim odbitkom od kamatah, koje su zakonito ustanovljena kongrua svećenikah bavećih se duh. pastvom, smanjiti jim dohodak: to su dotični ministeriji naredili, da se u tom slučaju dušobrižniku, komu bi dohodarinom štogod od podpune kongrue odpalo, a to dovoljno dokaže, manjak naknadi iz zaklade za popunjenje kongrue odredjene.

Iz Njemačke. Njemački katolički bogoslovni učenjaci zaključiše prošle godine u Monakovu, da će ljetos doći na skupštinu u Vircburg. Ta će skupština izostati, kako to javi sam Döllinger s ostalimi odbornici. To je posljedica poznatoga papinskoga pisma na nadbiskupa monakovskoga. Opata Hanneberga, koj je bio nedavna u Rimu, ukorio je otčinski sv. otac radí dogadjah lanjske skupštine.

Iz Poljske. U Litvi bojati se je, da će rimokatoličko pučanstvo silom morati preći u rusku crkvu, jer vlada smiera na to po sve načine. Najviše prelazi puk u guberniji grodnanskoj, gdje su u četiri tjedna prešle 102 osamljene obitelji, a medju njimi 69 nižjega plemstva. Sva je prilika, da će taj odmet od rimske crkve u njekadanjih poljskih pokrajinah daleko zamahnuti. Obzor je nad crkvom u Ruskoj veoma oblačan, dani su kušnje blizo te će poljski katolici biti sijani kano pšenica; mi pako molimo, da neprevrnu vjerom, već mučenički boj dične biju te s nova proslave si sv. crkvu.

— „Ostsee Ztg." piše 6. Lipnja: Biskup augustovski grof Lubienski, kako nagadjaju poljski listovi, jest čovjek izabran od ruske vlade, koj će svojim ugledom i radnjom izvesti djelo preustrojbe rimokatoličke crkve u Ruskoj i Poljskoj. Nagadja se, da je baš u tom putovao u Petrograd; jer da ga je car pozvao, neka bi s državnim savjetnikom Milutinom izradio glavnu osnovu za tu crkvenu preustrojbu. Poglavito je načelo: rimokatoličku crkvu u Ruskoj i Poljskoj što se može veoma učiniti nezavisnom od Rima (dakle ju prevući na razkolinu). U Litvi je jurve većina samostanah gotovo ukinuta, carski ukaz potvrdjujući ukinuće i protežući istu sudbinu i na sve ostale samostane, vele da je podpisan.

Iz Rima. Crkva sv. Ivana u Lateranu drži se kao stolna crkva papina; zato on poslie krunitbe preuzme samo nju svečanim načinom. Ovu su crkvu od njekada francezki kraljevi izvanredno darivali. Od svih darovah najveći je bogata opatija Clayron, kojom Henrik IV. g. 1604. staru ovu baziliku nadari. Za vječnu uspomenu na ovaj sjajni dar služaše kaptol lateranski od onoga doba svake godine 13. Prosinca kao na rodni dan kralja Henrika IV. svečanu misu za dobro njemu, nasljednikom i svemu njegovu kraljestvu. Žalostnim prevratom zadnje desetice prošloga vieka izgubi kaptol

bogati dohodak iste opatije. Karlo X. odredi kaptolu naknadu, ali i ona god. 1830. prestade. U najnovije pako vrieme odredi Napoleon III. od svoje volje stanovitu svotu, koja se svake godine ima razdieliti medju kanonike i drugê svećenike bazilike lateranske. Na hvalu tomu odluči kaptol, da će u buduće svake godine na 20. Travnja kao na rodni dan Napoleona opet počet služiti svečanu misu za blagoslov od Boga i njemu i svemu katoličkomu francezkomu narodu.

Iz Londona. Na 3. Svibnja bijaše posvetba crkve Marijine u Turnham-Greenu kod Londona, a to baš onaj dan, kadno Garibaldi ode iz Londona. Kardinal Wiseman upotrebi tu prigodu, da u propoviedi pokaže, kako je visoko katolicizam nad protestantizmom. Iz govora mu vadimo sliedeći ulomak: „Mnogo je godinah proteklo od početka mrzote francezkoga prevrata god. 1789. kadno se ljudi staviše, da uvedu „bogoštovje uma." Jedno pismo pisano je nedavna (od Garibalda) na englezki narod, smierajuće na to, da se načela od god. 1789., opet uvedu u život, ter u Italiji uzpostavi um mjesto onoga, što pisac zove „bezumlje papinstva." Pozivlje se dakle Englezka, da se povede za primjerom Francezke na koncu prošloga vieka. To pismo objavljeno je u jednih od prvih englezkih novinah. Čovjek, koj ga je napisao, došao je ovih danah u London; on je od svih razredah pučanstva primljen razkriljenima rukama. O tom čovjeku kao državniku i vojaku neimam ja ništa reći. U ideji, kako mi ponjamo junaka, razumieva se muž svojoj zastavi i svojemu vladaru vjeran. Nemogu pako dokučiti razumom, kako čovjeka, kojemu je glavna želja prevaliti sve priestole, mogu štovati oni, koji se moradu držati posve protivnih načelah. Ja smiem ovdje govoriti samo kao propovjednik, pak izpoviedam javno: da je meni za čudo golemo gledajuć, gdje čovjeka, mislećega uvesti „bogoštovje uma," primaju liepo, štuju i gotovo obožavaju isti oni ljudi, kojim je najsvetija dužnost braniti kršćansku vjeru. Nadbiskupi i biskupi anglikanske crkve pozdraviše njega (Garibalda), i to na svečan način — na mjestu (u gornjoj kući), gdje ovi prelati imadu zastupati svoju crkvu. Ruku ovoga čovjeka stisnuše istom rukom, kojom podpisaše osudu proti razkalašena uma angl. biskupu Colensu i poznatoj racionalističnoj „Essays and Reviews." Takovi biskupi izgubiše svako pravo smatrati se za čuvare stada. . . ." Ove rieči kardinalove razkriše prije nepoznat čin, da su naime i anglikanski biskupi kano i kraljević valeski, ministri kraljice Viktorije i sva englezka aristokracija častili čovjeka, koj je očit neprijatelj katoličke crkve i svega kršćanstva. Ove je sramote trebalo jošte nesretnoj velikoj crkvi, koja sama nezna, što-li joj je nauk, a upravlja njom kraljica s parlamentom.

Iz Paleštine. Čuje se, da su prijatelji i štovatelji sv. zemlje, kojih u Francezkoj ima množina, odlučili na brdu Karmelu dići ogroman kip bl. Djevice Marije. Karmel je spao gotovo u francezke ruke, pokle je brat Ivan Krstitelj od ruševine, ostanka Abdala-pašina divljačtva, dao sagraditi krasan samostan o francezkoj milostinji. Kosti francezkih vojnikah, palih za obsade St. Jean d' Acre-a, počivaju na vršku ovoga brda pod zaštitom redovnikah. Kip Bogorodice bi bio svemu, što je jurve posagradjeno, sjajna kruna. Na najljepšem prigorju sredozemnoga mora, na vratih nazaretskih, na vidiku Libana kip Bogorodice, smijući se se prijazno otokom na moru i brodarom svih narodah, veličanstven biti će to pogled, krasna oznaka nade, da će se iztok sa zapadom njekoč pod njezinimi nogama sjediniti!

Iz Amerike. U malenoj republici Novoj-Granadi u osrednjoj Americi, kano i u Meksiku, znali su se slobodni zidari dokučiti do kormila, te sada hoće svom silom da održe premah nečovječnimi čini, zakoni i naredbami. Prije godinu danah na zapovied zidarske vlade zatvorene su sve katoličke crkve u toj zemlji, a svećenikom zabranjeno služiti misu i budi kakovu crkvenu službu obavljati, te ako bi se uztezali podpisati naredbe (koje kao biskupi i svećenici nipošto nemogu podpisati), da se imadu prognati iz zemlje. Prije njekoliko tjedanah dogodi se u Panami slučaj, sbog kojega se sviet razdraži te može jošte doći do svadje medju Velikom Britanijom i Panamom. Njeki katolički svećenik odsluži u gostioni misu, krsti diete i providi sv. otajstvi jednu gospodju ležeću na umoru, pak sbog toga morade on pred poglavarstvo, bude ukoren, a napokon mu objese i tužbu kriminalnu i to tako, da nije smio odputovati iz zemlje prije, dokle se nezavjeri, da će dva puta doći na sud. Po savjetu englezkoga poslanika položi on zavjeru. U isto vrieme zatvoren je jedan domaći svećenik zato, što je krstio diete njekoga inostranca. — To-li je vjerozakonska snosljivost u zemlji, gdje ustav daje podpunu slobodu svakomu vjerozakonu. Ovdje, kano i svagdje, gdje slobodni zidari vladaju, nevalja niti kakov zakon, niti isti cjelokupni ustav, već se sve protivno radi. A to sve treba, da se Mosquero, prava slika strašilu Juarezu u Meksiku, uzdrži na čelu vlade, koja se je uzdigla po srećno izpalom prevratu. Morebiti će pravednoj božanskoj providnosti Englezka biti bičem nad ovom zemljom, kano što Francezka bijaše u Meksiku.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Gosp. Stjepan ml. Vuković, dosadanji upravljatelj župe u Ravnu, položi prisegu za istu župu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 31. U ČETVRTAK 4. KOLOVOZA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Cienà mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Posljedice pijanstva.

Našu je zemlju gospodin Bog ukrasio s većine rodnom vinovom lozicom, pak mu na tom daru do vieka bila od nas hvala. Dade ga Bog za okrepu i veselje srcu ljudskomu, kako to izjavi sám duh Božji na više miestah u sv. pismu; a Hrvat dodade svemu tomu još važnu rieč: „Bez vina nije veselja.“ — Komu ga je dakle dobri Bog dao, a neplaši ga se, zašto da se uzanj nerazveseli? Vino je jurve mnogu dušu uzhitilo do neba, da proslavi stvorca svoga, mnoge je neprijatelje pomirilo i sprijateljilo, mnoge prijatelje pobratilo, mnogo srce opralo od jada i čemera, tuge i nevolje, mržnje i osvete; ono je donielo u glavu mnogu sretnu misao, a ojačilo volju za vitežka djela. — Oko stola nakićena rujnim vinom mnoga je desnica posegla u kesu te izvadila dar na žrtvenik obćenitog boljka, na podporu siromakom, na veselje neveselim. Takove je moći vino, kad se pije kao dar Božji — kad ga ljudi piju kao ljudi razumni.

O vinu se pišu čitave knjige. Jedan piše o vrlini vina, te kako se može bolje uzčuvati i oplemeniti; drugi, kako bi iz vina veću korist izvaditi, dakle o vinskoj trgovini; treći o piću vina i ćudi ljudskoj vinom ugrijanoj, kako se jedni smiju, drugi plaču, treći se zadube u misli te mudruju, četvrti srde itd. S kojega se god obzira piše, stvar može biti i koristna i zabavna; ali s obzira, s kojega je napisan ovaj člančić, ako i nije zabavna, može biti komu koristna. Vinu bio od Boga blagoslov i obilje. Ali jer ima strahovitih od njega posljedicah, valja ga se čovjeku čuvati kao velika neprijatelja. Kada se pilo izrodi u pijanstvo, vino može upropastiti ne samo pojedinoga čovjeka s tielom i dušom, nego kuće i obćine, pače po čitave narode. Zato je čuvaru Božjega stada i kao svećeniku i kao domoljubu što češće predočivati puku zle te posljedice, te sborom i tvorom odvraćati ga od pijanstva. — Neću biediti sàm naš narod; jer gdje vina izobila radja, pače i ondje, gdje niti nerodi, vlada to zlo više manje u svakom narodu; ali niti obćenitim zlim običajem, ma da vlada baš po svem svietu, nije nitko izpričan. Udarati nam je na tu opačinu tim većom snagom, čim veći mah preotme. Ovo njekoliko redakah, premda nije ništa nova, jer se vidi svaki dan, a više o tom ima pisana u raznih knjigah, može se izpričati zlatnom izrekom Seneke: „. . . nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis dicitur.“ Ako nebude za drugo, biti će kao gotova okostnica za govor.

1. *Pijanstvo je pogrda prilike Božje i po tom pravoga čovječjega dostojanstva.*

Znade se, kolikom pazkom i brigom čuva muž odlikovan od cara ili kralja red i znakove mu i koliko ga ciene, da bi mnogi volio izgubiti svu imovinu, nego tu odliku. Razum pako i slobodna volja jesu odlika, kojom je Bog čovjeka uzvisio nad vas vidljivi sviet, učinio ga svojom prilikom, dà, svojim čedom — ipsius enim et genus sumus. — Baja se u poznatoj pjesni Omirovoj, da je vračarica Circe pratioce Ulisove svojim ljubovnim pilom pretvorila u krmke. Čovjeku pako strastno pohlepnu jest svako opojito pilo takova Circina čarobija, te omamiv mu razum pretvara ga sbilja u životinju, pače u stvor gori od nje. — Tim zar da nebude nagrdjeno dostojanstvo čovjeka? zar da nebude težko uvriedjen stvoritelj? Kad bi tkogod podmetnuo otrovno pilo, te pilac od njega mahnitao samo jedan dan, sigurno je, da bi taj zločin zaslužio oštru kaznu. Tako je, tko mahnitcem bez razuma načini i sam sebe. S toga neće imati krivo sv. otci, kao: Ivan Zlatoustnik, Bazilij i drugi, što pijanstvo zovu „dragovoljnim vragova-

njem." Pijanac postaje lutkom nečastivoga i njegovim slugom, a Božjim odmetnikom i neprijateljem. Nemari taj više za molitvu, za crkvu i nauk Božji; već kune, psuje, laže, zaklinje se krivo; a nigdje se više neruži vjera i viestnici njezini, nego u krčmi. Vrag je svojom krivnjom, naime ohološću postao od angjela svjetla angjelom tmine; ali si nije uništio naravnih svojstvah. Čovjek sličnu promjenu čini od sebe pijanstvom, pače još i goru, jer si kvari i u onaj čas gubi naravna svojstva. Kako magla i ostala izparina zastire sunce, tako od vinske pare iz želudca omagli razum. Čim dalje, tim gore. Mahnitca, ludjaka i bjesomučnika vriedno je žaliti, jer su to bez svoje krivnje; ali pijanca ne, jer je on mahnitac svojom krivnjom. Pogan Seneka zove pijanstvo dragovoljnim mahnitanjem (Ep. 82). „Tužan je prizor očima kršćana opojen čovjek" reče sv. Ambroz. „Što je ružnje, van kad se Bogu sličan čovjek učini slikom nerazumne životinje." U njekoj velikoj ludnici pronašlo se, da je od 781 ludjaka preko polovine njih poludilo od pijanstva, a u drugoj, da se je trim četvrtinam razum izpušio od rakijske vrućice.

2. *Pijanstvo guši dobar glas.*

Ako ikada što čovjeku prije štovanu kvari dobar glas i ugled, tomu ga sigurno zagluši pijanstvo. S toga se i piše u knjizi Crkv. 19, 2. „Vino i žene vode mudraca na odpad." Pijancu biti će glas u svietu ugodan kano mu i duha poslie prvoga sna. Bio čovjek koliko mu drago hvale vriedan, ako je podan pilu, reći će se o njem: šteta za čovjeka — kakov bi to bio muž, da nije zapio pameti; bio čovjek junak na glasu te se nikada nepredao neprijatelju, sramota mu je ipak, što se dade predobiti vinu. To je tim crnja ljaga, ako je tko po svojoj službi dužan priučati druge na samozataju i umjerenost. Pokaže-li se to na njem, rieči će mu malo ili ništa koristiti. S toga su farizeji i pisci opaziv Isusa, gdje jede i pije, uhvatili tu priliku te klevetali nanj: „Evo, ovaj je čovjek pojelica i pijanica." —

Zato su i prezirali jonski Grci asirskoga kralja Ninusa, rekši: da ga za drugo nije rodila majka, nego za jelo i pilo. — Aleksander Veliki, muž prekrasnih vrlinah duševnih i preslavan junak na bojnom polju, okalja si slavu nezasitnom željom za vinom. — Stari Rimljani prezirali bi čovjeka podana pijanstvu tako jako, da bi mu uzkratili mjesto u senatu i svaku javnu čast. — Španjolci bi njekada i takovu, koj bi se samo jedan put tvrdo opio, zabranili biti svjedokom. Ima čitavih narodah, o kojih bi se moglo pravo ono isto reći, što reče sv. Ivan Zl. o svojih Grcih: „Ova opačina jest obćeniti prigovor našemu narodu." Svaki dakle pijanac ne samo da čini sramotu sebi i svojemu staležu, nego još i svemu narodu.

3. *Pijanstvo je izdajstvo.*

Pijanstvo izdaje tajne opita čovjeka, a tim ga predaje u robstvo onomu, komu su tajne odkrite. Zato se i piše u knjizi Poslovicah (pog. 20, 1.): „Pijanstvo izdaje tajne", a opet u pogl. 31, 4.: „Gdje pijanstvo vlada, tudier neima tajne." Zato i jest mudrac Plato (l. 1. de leg.) vino prispodobio gnječku, kojim se tajne misli glave i čuvstva srca, vlastite i tudje pogreške lahko mogu izgnječiti van. Stari pogani žrtvovali su kumiru Baku svraku za oznaku, da vino od čovjeka čini blebetušu. Osobito seljan, kad je pijan, izdaje sve. U krčmi hvasta se, kako je bogat, izvadi kesu i tresne njom na stol, rekši: duže će biti novca, nego mene — ako platim vedro, još će ga biti za njekoliko — zato neću osiromašiti; a tat, jer takove se bagre ljudi drže obično krčme, vreba na njega, te će u prvoj busiji pijana olahkotiti. Izdaje potajne svoje strasti i zlu ćud; omami-li se razum, sboriti će usta od suviška srca. Izdaje sebe, izdaje drugoga, ter se takovu čovjeku povjeriti jest toliko koliko dati trubiti u sviet tajne. Na izpovied obično takov čovjek viče, nedostojno drži on za čovjeka pripoviedati svećeniku griehe, dočim se u krčmi izpovieda sa slašću svakomu, hvaleć se svojim vitežtvom tobožnjim. Tko bi pobrojio sve slučaje, gdje su ljudi tajili tajnu tvrdokorno, pače i krivo prisegli, samo da sebe ili drugoga neodadu; a napokon se u krčmi izdali? Tko bi pobrojio sve ljude, što su slušanjem pijanskih izpoviedih poveli se za njimi te okrenuli po zlu? Mnogi za cieloga života nije mogao okajati, što je samo u trenutak izustio.

4. *Pijanstvo je raspikuća*

Pijanac potratit će sve svoje blago. Zato se piše u sv. pismu: „Težak, koj je podan pijanstvu, neće nikada obogatiti." (Crkv. 19, 1.); a opet: „Tko vino i razkoš ljubi, neće obogatiti" (Posl. 21, 17.). Mudrac Diogenes, prolazeć njekoć mimo kuće poznata pijanca reče: „Ja sam znao, da će ova posve zapita kuća skoro izbaciti svoga gospodara, pa gle sad mu se to dogodilo." — Isti Diogenes reče čovjeku, prije veoma bogatu, koj je sve blago pijanstvom prosuo, zatekav ga, gdje za večeru zoblje masline: „Da si uviek tako ručao, nebi morao sada tako večerati." — „Nije ti dan želudac, da ga puniš i raztežeš. Ti valja da budeš njegov mudar gospodar, a ne lud rob. More provaliv si obale nenačini tolike škode, koliku proždrljiv želudac", tako reče sv. Iv. Zl. (hom. 13. ad Philip.)

Pametan otac neobičaje sinu si učećemu u daleku svietu poslati mnogo novacah na jedan put, tekar onda ne, ako znade, da je razsipnik, nego malo po malo, na mjesec ili makar na tjedan; znade bo, da se u njega neće zadržati. Pak upravo želudac je takov razsipan i nezasitljiv djak. Priučiš-li ga na mnogo, još će više tražiti; kada se napije, probavi on vino brzo, pak opet ožedni, dok se žigerica crna tako neosuši, da uviek žedja. Čim više djaku novca, tim više potrebah; a čim više pijancu vina, tim veća žedja. Čim se tko pokvari, vele, tim se mora popraviti — ergo! Klin se klinom izbija — ergo — — — pij! Sv. Bazilij prispodobi želudac škrinji bez dna, kuda sve blago propada. Zato nije niti čudo, da pijanač osiromaši i propada. Bogu je plakati gledajuć u mnogih stranah našega seljana, što radi, kada spravi vino. Čim uzavrije i ukisne, ostavi se posao, pije bez razloga i reda mužko i žensko, staro i mlado, dokle ga teče; a u proljeće i ljeto, kada je težko raditi, neima ga mnogi ni za liek, a kamo-li za potrebitu okrepu trudna tiela. Vino je mnogomu jedini dohodak, iz kojega može izvaditi novac te namiriti porez i druge potrebe; ali ne! — popiti se mora na silu. Nebogi opet težak muči se težko šest danah, pak uz težak posao voli stradati od glada i žedje, samo da jedan dan, kad ništa neradi, prožive u obilju — u neumjerenu jelu i pilu. Što u šest danah zasluži, to sedmoga potrati. Zar nije takov čovjek mahnit? Dugo se mučiti, da može trud i zaslugu zapiti, težkim si griehom još ogriešiti dušu i ucviliti si kod kuće morda gladnu i žednu ženu s djecom — nije-li to grozota? Koliki su odlični i imućni ljudi od gospodina spali na slugu, od bogatira na prosjaka, od plemića na prostaka; koliko je sinovah po vinu postalo sramotom i ruglom otca, majke i svega roda! Pravo su dakle imali njekada Grci, što su ustanovili zakonom, da se onaj, koj potrati otčinsku baštinu pijanstvom, nesmie zakopati u groblje svojih djedovah, nego da se ima baciti u kakovu jamu. — Njeki Atenjan Kalias, koj je bio zapio vas imetak te morao po ljutoj zimi bos ići, dodje na glas sramotnom poslovicom, koja je najprije za njega izmišljena, a poslie i drugim prišivana: „Ovomu je vino izčupalo perje.“ Tako kaže Izaija (28, 7.) o pijancih: „Oni su se u vinu utopili.“ Gutajuć naime vino progutnu ono njih, kuću i pokućtvo i opravu, te zato i hode prnjavi. Povrh toga pijanstvom nestane u kući prvoga blaga mira, sloge i reda. Prolazeć mimo kuće pijanca čuti ćeš samo svadju, kletvu, psovku i boj, pak morda i vrisku nesretne žene i djece. Nu nije to samo nesreća za pijance, nego su oni još nesreća i neprilika drugih. Takovi ljudi potrativ imetak ili izgubiv zaslužbu padnu na ledja drugim. Kuda će i što će nego varati, krasti, prosjačiti ili poći u ubožnicu? A tim čini kvar poštenim siromakom. Čim je ovakov nesretnjak njekada više stao, tim je pogibeljniji za družtvo. Diže bunu proti posjednikom, paće proti istomu vladaru i vladi. Ovakovi su ljudi u svakom neredu i buni kano ždrali za oluje ili gavrani na strvini.

(Konac će sliediti.)

Dospiesmo.

Iz talijanskoga ponašio I. U.

(Dalje.)

Kazivahu liberalci, da je pobožna želja njihova srca slobodna crkva u slobodnoj državi: naime stanje stvarih, u kom država i crkva gledale i pazile bi svoje stvari, a da nedira jedna u drugu. Tom liepom izlikom, da oslobode crkvu od gradjanskih dosadah, jesu ju gotovo oplienili, oteli joj svaku povlast, svaku uslužnost, postupajući š njom, ne kako sa štovanja i časti vriednom majkom kao dobri sinovi, već gore no sa služkinjom protjeranom iz kuće radi nevjernosti. A kad je crkva, tako oplienjena i okradjena, vršiti hotjela, što joj nadleži, kad je na primjer poslala izpovjednikom naputke putem penitenciarije, ovi naputci bijahu sekvestrirani kao corpora delicti, a molitelji i izvjestitelji bjehu zatvoreni i obsudjeni *). Kad su papa i biskupi hotjeli ovršivati svoju pastirsku službu putem odlukah i naredbah, prema potrebi raznih slučajah, ove odluke i ove naredbe podlagale su se pod tako rečeni kraljevski placet ili exequatur, s kojim se vazda po običaju očituje, da ne-placet vlasti svjetovnoj, što čini crkvena i ne-exequatur ono, što zapovieda crkva. Koja zloraba toga placet-a i exequatur-a, jurve po tolike pute, a jošt od mala toli rječito i tolikim obiljem razlogah tužena i oplakivana od svega episkopata u Italiji, za veću povredu crkvene slobode i veću pogrdu njezinih neumrlih pravah, sad se uporabljuje jošte na onih stvarih, koje mu nisu nikada ma niti za dobe najsilnijega regalizma podložne bile, a, što je najgrdnije, protegnut je na same zemlje papinske, dapače kriepošću natražke djelujućom, kao u biskupiji lukanskoj. Kad su biskupi, kojim nadleži po činu i dužnosti učiti svoje stado i čuvati ga od prevarah i bludnjah, tu svoju dužnost hotjeli ovršiti putem svojih pastoralnih pisamah, ova pisma bijahu sekvestrirana, a sami biskupi tjerani po sudovih i obsudjeni na zatvor i globe, kako se do-

*) Naši štioci znaju, na koj način bje ulovljen i u zatvor bačen po prostih zločincih uzoriti stožernik Morichini, biskup jesienski, komu kod iztraživanja pisarnice mu nije se našao ini predmet do tiskanih naputakah penitenciarije, od dne 6. Ožujka 1860., jurve diljem oglašenih putem novinah. A takova šta dogodi se u Italiji mnogim inim; i biskup od Foggie, zatvoren u Komu na dvie godine, nije imao druge krivnje da bude kažnjen, ako ne takovu.

gadja sada Mons. Petru Roti, gvastalskomu biskupu, koj je radi njekoga svoga pastoralnoga lista ovih danah obsudjen od porote na 8 mjesecih zatvora i 1500 lirah globe. A kad su vierni hotjeli doskočiti potrebi svoje majke tako pokradjene i oplienjene gotovo od svega, liberalci se razgnjeviše, te kako da bi svaki novčić pružen pjenezu s. Petra stvar ukradjena bila, ako ne njihovu džepu, barem njihovu pohlepnu ždrielu, uzeše učiti i mozgati sve načine, kako bi se te sbirke zapriečile.

Kad su biskupi ustali, da obustave i kazne popove slobodnjake, ove popove liberalci učiniše kavaliri i profesori. I nezadovoljeni s otim, ili oglobiše biskupe, da se jednim dielom crkvenoga i ubožkoga dobra otuste buntovni popovi, kako se dogodi u Parmi, ili namire nadarbeni prihodi njihovih ljubimacah, koji radi svojih nevriednostih nisu mogli biti namješteni, kako se dogodi za Bianchi-a u Fiorenci, za Avignone-a i tri akolita mu u Milanu, i za ine indje; ili dadoše u zatvoru držati crkvenoga poglavara, osvadjena radi toga, što nije htio bacati margaritas ante porcos, preniv stvar na državno vieće, kako postignu biskupa Cacciu. I kako da nebi niti to dosta bilo, Pisanelli, jedva što je saznao, da je njeki župnik, više vuk svoga stada, Mongini, od sv. ureda obsudjen, svrgnut i izjavljen excommunicatus vitandus, udilj pronadje ga vriednim, da umnoži četu kavalirah i popovah mučenikah.

Te (stvar nevjerojatna, nu istinita!), kadno crkva zatvorena u samu svetištu, u najsukromnijih tajnah izpovjedaonice, intra vestibulum et altare, uzkrati koju pričest ili koje odriešenje, crkva bijaše kako krivac pozvana, da razlog dade vrhu obavljanja svetotajstvah pred sudovi. *) Što ćemo reći o smionosti Pisanelli-a, koj se ovih danah usudi, samo činom svoga tiranskoga pačanja u crkvene stvari, nauk davati o bezumnom moralu crkvi i papi, vezati ruke crkvenoj vlasti u onom, u čem ova mora da bude što slobodnija i štovanija, vezati savjesti viernih, tiranizovati zajedno crkvu i puk, i nećudorednost javnu i sukromnu činiti, koliko je u njem, u njekojih slučajih skoro potrebitom. Smieramo na njeko njegovo okružno pismo, kojim se uništuju u stanovitih slučajih ženitbeni oprosti, s onakovim pretvaranjem himbene ljubavi ćudoredja, a pravoga gonjenja na opačinu i bezzakonja, o čem se naši štioci sami uvjeriti mogu u opazki, u kojoj rečenu okružnicu navodimo *).

To je slobodna crkva u slobodnoj državi liberalacah u Italiji! Slobodna crkva u ostalom, koja dobro

*) Treba-li sjećati ovdje na župnika s. Prokula i biskupa Canzi-a, kapitularnog vikara u Bolonji, tjerane po sudovih, zatvorene za to, što su zahtievali od njekoga izobćenika potrebit opoziv njegovih svetogrdnih napadajah, i uzkratili mu svetotajstva zato, jer se je zahtjevu okorjelo opirao? A tko se nespominje zatvaranja više svećenikah, samo zato, što su nastojali nagovoriti nesretnoga Caputa, da izpuni svoju dužnost prama crkvi, prije neg mu je Božjemu sudu predstaviti se? Tko nezna ob onom župniku, zatvorenu skupa s tati i ubojicami, jer nije hotio obavljajući sv. krst povriediti crkvene zakone nadjejom imena „Italia libera?“ A župnik Mancinelli nebje-li uhvaćen i pod parnicu stavljen zato, jer nehtjè privoliti, da kod krsta kumuje takav njeki, koga je on u savjesti sienio javnim griešnikom i izobćenim? A dva svećenika u Brešiji nebijahu-li tjerani po sudovih zato, što su uzkratili sv. pričest izobćeniku Morettiu? A župnik u Canneru nebje-li zatvoren zato, jer je sukromno opomenuo, kako mu stroga dužnost bijaše, svoje župljane, da excommunicatus vitandus, pop Mongini, nemože im obavljati svetotajstva? A „Unità Cattolica“ nebijaše-li plienjena globom i zatvorom zato, što je tiskala naredbu sv. ureda, već cieloj Italiji poznatu, kojom se izobćuje rečeni Mongini? Nu što prudi izbrajanje imenah? Milanski „Pungolo“ oglasio je izkaz 54 što biskupah, što župnikah, svećenikah i redovnikah, sada pod parbu vrženih sbog uzkrate izpovjednoga odriešenja, pričesti, u obće svetotajstvah; a turinski „Diritto“, služeći se tim, da deklamira proti [illegible] svećenstvu, javi, da taj izkaz nije podpun!

*) Evo krasne okružnice Pisanelli-eve: „Turin dne 5. Travnja 1864. Često se dogodi, da se ovomu ministarstvu podnašaju molbenice za dobit kraljevsko riešenje papinskim odpisom, koji podjeljuju oprost od ženitbenih kanoničnih zaprekah, i za dobiti takodjer oprost od odgovarajuće zapreke, koju u mnogih stranah kraljestva takodjer gradjanski zakon stavlja. Obično se u takovih molbenicah navodi kao valjani uzrok za postignuće kraljevskoga riešenja i oprosta od gradjanske zapreke potreba, da se ukloni javna sablazan, kojoj daje povod nedozvoljeno suživljenje rodjakah po krvi ili po svojbini. Inače pokazalo je izkustvo, da uslišaj takovih prošnjah, ako u riedko kojem slučaju ukloni žaljenu javnu sablazan, proizvadja navadno sažaljenja vriedan učinak, da se u onih, koji na takovo nedozvoljeno zajedničko življenje prelaze, goji nada, da im je lasan posao takovu neurednost popraviti, i uspieva na kraju množenjem sdruživanjah, koja se od gradjanskoga i crkvenoga zakona smatraju protivna naravskim savezom, pravilnomu ustanovljenju obitelji i svetosti same ženitbe.

„U ovom obziru podpisani, na temelju mnienjah, opetovano izraženih o tom predmetu u državnom vieću, drži shodnim oglasiti sliedeća: 1. Riešenje za oprost od kanonične zapreke i oprost od gradjanske prepone neće se nikada dati rodjakom, koji namjeravaju sdružiti se u ženitbu, ako dokazano bude, da je medju njima bilo preljubovnih odnošajah za života predjašnjega supruga, jer sukromna i javna ćudorednost zahtieva, da se u toj stvari rabi shodna strogost. 2 Neće se smatrati dovoljnim uzrokom k postignuću riešenja ili gradjanskoga oprosta za ženitbu medju rodjaci po krvi ili po svojbini sama okolnost zajedničkoga a nedozvoljenoga življenja na javnu sablazan, pošto prestupljenje zakona nemože biti razlogom za oprostiti od obdržavanja istoga. 3. Uzeti će se naprotiv u obzir okolnost, ako bi jedna stranka imala diete u manjoj dobi od predjašnje ženitbe tim načinom, da se reći može, da je novu ženitbu savjetovala nakana, obskrbiti diete u manjoj dobi pomoćom stranke, koja, iz uzroka krvne sveze, ljubeznivije bude doprinesti k odgoju rečenoga djeteta. 4. Riešenje i gradjanski oprost za vjenčanje medju strici ili strinami (odnosno ujaci ili tetami) i sinovci ili netjaci dati će se samo radi prevažnih razlogah, pošto se takovim ženitbam opiru razlozi roda i zdravlja i sám poredak obitelji, te će se bezuvjetno zaniekati u slučaju rodoskvrnih odnošajah i znamenite razlike starosti. 5. Neće se smatrati dovoljnim razlogom k postignuću riešenja papinskih odpisah, davajućih oprost od kanoničnih zaprekah, ona okolnost, da su molitelji imali potroška za dobiti sám oprost od sv. stolice, pošto su imati mogli podpuno znanje o naredbah gradjanske vlasti prije, nego su rekurirali u Rim.

odgovara slobodnoj državi. Pošto nije sada veća u Italiji gradjanska od crkvene slobode: jer se s crkvom i narodom postupa jednako od strane današnjih krvnikah kao sa ovcami, koje se strižu i govedom, koje se tuče.

Sada pako, pošto smo več na to prispjeli, da nije više dozvoljeno u Italiji crkvi obavljati svetotajstva, a da liberalci neuzmu zahtievati svetogrdja, jeda-li nije bjelodano, da se nalazimo, kako rekosmo, u najubojitijoj gnjeti u ratu, štono liberalci čine? Te koj drugi korak preostaje sada jošte liberalcem da učine, ako ne, da odrube glavu komu svećeniku, samo zato, jer je dobar svećenik?

Premako se u njekom smislu već kazati može, da je taj posljednji korak od strane liberalacah jurve učinjen. I negovorimo o krvničtvu izvedenu na crkovnjacih, koje se počinjuje po slobodnjački u Italiji. Niti nemíslimo govoriti o neprestanih parnicah, pozatvaranjih, progonih, globah, kojimi se po svoj Italiji liberalci izkaljuju proti svećenstvu, i jošte proti biskupom, pače proti samim stožernikom svoju strančarsku mržnju na katoličku crkvu. Negovorimo o poraženju crkvah *), oskvrni svetih slikah, svetogrdnu načinu, kojim se u kazalištih bezbožno psuje sam Bog i Krst i kršćanstvo. Negovorimo o gnjusnom smeću tiskah i slikah, kojimi se grdi svaki dan, što god je sveta, onom sloboštinom, dà uz onu obranu, kojom nebi se štitio niti onaj, koj mjesto što se diže proti Božjemu veličanstvu, ustao bi suprotiv tomu proti najneznatnijemu gradjanu. Negovorimo o tom. Već o bezbožnom i otcoubojnom zakonu, koj bje ovih danah predložen turinskomu saboru, kojim se moralno ubija katoličko svećenstvo, zapriečujući mu postavljanje i samo jestvo. Tko bi bio ikada snivao, kamo-li mislio, da će se u Italiji u god. 1864., kadno jošte odjekivahu vapaji, kojimi se crkvena sloboda obećivaše, dospjeti na to, da će se javno predložiti osnova, smierajuća na uništenje katoličkoga svećenstva, očitujući sve gradjane, bez iznimke, podložne novačenju? Tko bi se bio nadao, da će takov zakon predložiti isti koj izmedju onih bezumnih demokratah, koj Garibaldi, koj Petrucelli, koj Mazzini, kojih se poznaju javna bezbožja i pjesnička mržnja proti crkvi i svećenstvu; a kamo-li jedan izmedju onih ministrah ustavnih, umjerenih, mudrih, razboritih, obzirnih, jednom besjedom, pretvoricah i licemjeracah, koji običavaju vazda pustiti nesmotrenijim od sebe udarce sliepacah i mahnitosti ludjakah!

(Konac će sliediti.)

„Ove se naredbe priobćuju shodnoga ravnjanja radi svim diecezanskim ordinariom i svim kraljevskim nadodvjetnikom (procuratori generali) prizivnih zemaljskih sudovah, koji u obsegu svoje nadležnosti krepko budu upotriebiti uspješnu revnost, da se zaprieče i odstrane u toli važnu predmetu sve neprilike i zlorabe, koje se radjaju na štetu javne ćudorednosti, uvjereni, kako treba da budu, da se lasnim dieljenjem oprostah za ženitbe u krvi ili svojbini otvaraju vrata s kvarenju obiteljih, odkuda se izleći može šteta za sve družtvo. Ministar Pisanelli."

Ova tiranska i potištnjuća naredba rodila je već ovih danah gdjekoje nedužne žrtve, kako se čita u „Nazione" od 12. Svibnja, koj list ovako govori: „A. R. i A. C. iz Celle, rodjaci medju sobom u 4. koljenu kanoničnom zamoliše i dobiše iz Rima oprost od kanonične zapreke za sdružit se u ženitbu; pošto je stignuo rečeni oprost, Mons. Ciofi, biskup Chiusi-ski, odredi izvesti papinsku pečatnicu celle-skomu župniku don Antunu Marinelli-u, nehajeć ništa da dobije kr. exequatur uslied zakona od 5. Ožujka 1863., i Marinelli navedenu dvojicu vjenča dne 13. Travnja 1864 Uslied toga Mons. Ciofi i don Antun Marinelli budu delegatom od Radicofana prijavljeni nadležnoj vlasti, da daju razlog o svojoj krivnji, koja se označuje i kazni čl. 270 kaz. zak. sardinskoga, odnosno zakonom 5. Ožujka 1864.; ter znamo, da je kr. odvjetnikom kod suda prve molbe u Montepulcianu jurve započeta kaznena parba u smislu kako gore."

*) Zastupnik D' Oudes Reggio, kako se čita u službenih spisih komore, br. 556, izbroji 22 što samostanah, što sbornih crkvah silom osvojenih, obraćenih na porabu kasarnah, uzah, dà i štalah, u samom Palermu; te podpaljen pravednom srdjbom zavapi: „Većinom osvojena su ta mjesta niti uz ništetne formalnosti odluke, nego tako, jer se to svidjelo hiru onoga, koj zapovieda u Palermu, ili bolje onoga, koj ima moć za osvojiti... Osvojilo se, za osvojiti. Pa gg.! tko je dao vlast osvojiti crkve, obratiti je u štale? Tko je mogao dozvoliti, i tko je dozvolio oskvrnuti ih? Ota dozvola bje data od one iste vlasti, koja ozakoni otimačinu, najsurovijimi i najokrutnijimi načini, više stotinah samostanah posvećenih djevicah, bačenih na put od javne sile, ili širom razagnanih po blednih pustoših, ili ubogih fratarah, deportiranih po samovolji prefektah. „Unità Cattolica" od 28. Travnja i ona od 11. Svibnja priobćila je pregled više od sto devetdeset tih bogoštovnih kućah tako konfisciranih od 1862. do sada na porabu strančarstva, koje se je zaklelo na skončanje papinstva i katoličtva, kao posliednji cilj talijanske revolucije.

Galileo Galileji i inkvizicija.

Na 18. Veljače 1564. rodjen je Galileo Galilei u Pizi, a istoga dana ove godine proslaviše mu Pižani tristagodišnji rodni dan svetačno. Tako je proslavljen u nedjelju poslie toga dana i u Turinu. Nevalja pako misliti, da je tomu slavlju povodom bila privrženost Talijanah naprama njemu ili kakovo štovanje; jer to nesmieraše drugamo, van da se obruži sv. stolica te ozloglase odluke papinskoga Rima. Prevratne novine navedoše obsudu izrečenu Galileu od inkvizicije rimske, i to s običnom klevetnom primjetbom, da je bio udaren na najstrahovitije muke. Tudier se nezna, što bi većma žaliti: oli neznanstvo, oli zloću ovih ljudih; velike su bo neznalice, ako jošte neznadu o tom prave istine, a nepoštenjaci, ako ju još i nadalje izvraćaju. Dugo vremena nemogaše nitko doći do sudbenih spisah proti Galileu, Napoleon I. dade jih silom iz Rima donieti u Pariz, gdje za čudo nikada neugledaše bieloga dana, dočim bi u ono doba mržnje na papinsku stolicu bez dvojbe bili objavljeni, samo da nisu većma opravdavali nego-li okrivljivali istu stolicu. Pio VII. povrativ se na svoju stolicu zaiska iste spise natrag; ali ni on ni njegovi nasljednici nemogoše do njih doći sve do Grgura XVI.

Da ovi spisi natrag u Rim dojdu, trudio se je osobito mnsgr. Marino Marini, koj je g. 1850. u Rimu izdao izvadak iste parnice (Galileo Galilei e l' inquizicione, memorie storico-chritiche dirette alla Rom. acad. del archeologia da M. Marini, prefetto degli archivi segreti della S. sede etc.). Dotle nije znao čovjek drugo, van nagadjati, budući ciela stvar nepoznata, kako sam sv. stolice neprijatelj Libri priznaje (Povjestnica matematičke znanosti u Italiji 4. svez.). Tko je pako u sudbene spise, dokle ležahu u Parizu, ikoliko mogao zaviriti, mogao se je lahko uputiti, kolike su i težke klevete bacane na inkviziciju, kako to pripovieda G. B. Venturi iz Reggia, koj po glasovitom Delambreu dobi dio spisah na pregled. On piše u svojih zapiscih o Galileu: „Skroz upućen čovjek, koj je sudbene spise pročitao, uvjeri me, da je parnica posve po zakonu vodjena, pak da se dadu tiskati, oni sudcem sigurno nebi bili na sramotu."

Osobito dvie točke moradu se razjasniti; prva: zašto je Galilei od duh. vlasti bio obsudjen; druga: da-li je sbilja toliko stradao u tamnici, okovih i drugih prisilnih mukah.

Očevidno je, da Galilei nije obsudjen sbog svoje astronomičke stavke, nego sbog svojega tumačenja sv. pisma. Prije njega već Nikola Kuzanski bijaše ustanovio pitagorejski sustav, polag kojega se sunce uzimlje kao nepomično središte, pak po svem tom bijaše on poslie kardinalom rimske crkve (Vidi Giordano Bruno i Nicolo de Cuza 1847.). Nikola Kopernik, glasoviti učitelj na rimskom sveučilištu, učaše, da se zemlja okreće okolo sunca, pak zato od brige nije nikomu niti jedan vlas posiedio. Pače posveti on knjigu: „Rivoluzioni degli orbi celesti", gdje mnienje o nepomičnosti zemlje zove ludim, samomu papi Pavlu III. Poslie smrti Kopernikove stavi Celius Calcagnini zasadu: „quod cœlum stet, terra autem moveatur," pak nikomu nepade na um, da ga zato obsudi. Prije svih tih dokazivaše u Rimu jur god. 1533. pred papom Klementom VII. i dvoma kardinalima Albert Widmannstadt, da se zemlja vrti. Papa ga odlikova i nadari. Po takovu nije moguće, da je obsudjen sbog takoga nauka. Mi dakle kažemo s Cezarom Cantùom: „Onaj je lažac, koj crkvu okrivljuje s neprijateljstva proti nauku, njoj posve ništa neškodećem. — Galilei je bio obsudjen, zašto se nije stegnuo samo na astronomiju, nego što je pustiv se na bogoslovno polje uztvrdio: da u sv. pismu ima krivih stavakah, ako ne inače, a to barem držeć se slovnoga smisla, u razpravi pako o naravoslovnih znanostih da sv. pismo ide na zadnje mjesto; jer za prilagoditi se prostoti puka, izopačene su najglavnije točke nauka; napokon u naravnih stvarih da više valja mudroslovni nego sveti razlog." — To su pogreške Galilejeve, te sbog tih je on i obsudjen, a knjige mu uvršćene u kazalo zabranjenih knjigah. Sa zviezdoslovnim pitanjem bijaše prepleteno i bogoslovno. Zviezdoslovno predano bje od sv. sbora kvalifikatorom t. j. vrsti zapriseženikah na razsudbu, a oni ga polag ondašnjega stanja znanosti razpravljahu. Kano što se španjolski zviezdari ustaše proti Kolumbu, a Napoleon I. rugaše se parobrodu, tako se može i rimskim zviezdarom progledati kroz prste, što su nauk Galilejev zabacili. Zašto se neviče na Engleze, koji na obret Newtonov „kano za duh i vjeru poguban" graknuše. (Saverien: Dictionaire des mathématiques. Tom. I.). Zašto ne na protestantske bogoslove u Tubingah, koji Kepplera, velikoga suvremenika Galilejeva, sbog zviezdoslovnoga njegova nauka okrutno proganjahu? Rimskoj inkviziciji bijaše dosta, da Galileu zabrani učiti i braniti Kopernikov sustav. Pak premda je on radio proti toj zabrani, ostaviše ga na miru. Pavao II. osigura ga, dokle on bude živio, da mu nitko nesmie ništa učiniti. Učeno družtvo Lincei izdade god. 1629. knjigu „Saggiatore" i posveti ju Vrbanu VIII., koj je još kardinalom bio na ruka Galilea te ga preporučio toskanskomu vojvodi. Galilei sám izdade svoj „dialog o ptolomejskom i Kopernikovom sustavu svieta", gdje je dokazivao kretnju zemlje, premda što krivimi što manjkavimi dokazi. Sustav mu bijaše istinit, ali pogrešan nauk i razlaganje pojavah, pak nije ni čudo, što su ustali proti njemu.

Galilei prekrši prepovied, upotriebi na zlo strpljivost, i razširi pogrešan nauk o tumačenju sv. pisma. S toga bje pozvan na račun, držan na sámu, dočim je „neobično bio pažen i milovan." S njim se radilo „na riedak i prijatan način," kako pisà poslanik Nicolini velikomu vojvodi toskanskomu; na zadnje pako premješten je u villu Medici na krasnom brdu Pinčiju. Kašnje dojde on u Sienu u palaču nadbiskupa, iskrena mu prijatelja, a kada je kuga prestala u Fiorenci, bude mu dopušteno nastaniti se u svoju villu Arcetri, gdje znanstvene poslove nastavi do konca života.

Zar dakle Galilei nije bio udaren na muke? Nije, i to sigurno ne. Sudbeni spisi svjedoče, da nijedne vrsti mučilo nije zanj upotrebljeno. Dotična izreka glasi ovako: „Et cum nihil aliud posset haberi, remissus fuit ad locum suum", naime u palaču velikoga vojvode villu Medici. Da je morao trpiti kakovu muku, sigurno bi se bilo spomenulo, kako to isti klevetnik Libri priznaje. Venturi povrh toga izvodi i to još iz gornjih zapisakah, da se naročito iz pisma poslanika Nicolinia, kojemu Galilei bijaše gost, na vel. vojvodu, vidi, da ovaj nije nikada bio podvrgnut kakovu mučilu. Nicolini je i sbilja svaku i najtajniju stvar sudbenoga postupka s Galilejem javljao svojemu dvoru, pak sigurno nebi bio zatajio mučila, da je do njega došlo. Očevidan dokaz, da Galilei nije trpio tjelesne muke, jest ovaj. Zadnji rok, kad je morao stati pred sudom, bijaše 21. Lipanj 1633. Ako je mučen, to je moralo da bude na ovaj dan. Dopustimo. Galilei odputova iz Rima 1. Srpnja iste godine, pak pisà iz Viterba Nicolinu, da je četiri (talijanske) milje prevalio pješice. Pitamo sada:

je-li moguće, da starac sedamdesetogodišnjak, osim toga raznoj tjelesnoj nemoći podvržen 1. Srpnja putuje četiri milje pješke, pošto je tek prije malo danah pretrpio tjelesne muke?

Mi velimo i opet: da Galilei u svoju astronomičnu znanost nije upleo i sv. pismo, to nikada nebi bio obsudjen. Odsuda izrečena mu vrlo je blaga, a za iztrage nije trpio nikakove muke. Ova je tvrdnja doista bolje obrazložena, nego ona „Allg. Ztga.“ u članku „Galileo Galilei“ (Prilog. br. 59. 28. Veljače ove godine), gdje se bez svakoga dokaza tvrdi, da je Galilei po svoj prilici bio mučen. Iz gore navedenoga vidi se takodjer i to, da ono glasovito, „Eppur si mouve!“ (ipak se kreće) nije nikakov bólni vapaj od ljute popovske nesnosljivosti i svjetloplahosti, kako ga u novijé doba rišu veliki dusi, i tekar u židovskoj tragediji „Uriel Accosta“ židovski slobodoumnjak u svoju učenicu zaljubljen oponaša.

Dopis.

— *ć.* Iz Petrovine. Domagović, područno selo župe petrovinske, $^3/_4$ sata od trgovišta Jastrebarske udaljeno, uz željezničku prugu, na ravnom polju ležeće, a krasnim od iztoka lugom zastrto, proživi dne 12. Srpnja t. g. jedva dočekanu nezaboravnu crkvenu svečanost. Bijaše pako to blagoslivanje kamena temeljnika za novu kapelu, koja će, kako obećaje osnova, biti vele krasna, da joj do sada medju Kupom i Savom glede ukusna sloga ravne neima, a na slavu Svevišnjemu i štovanje sv. Katarine, sedam hvatih duga i pet hvatih široka. Pitat će možda tko, zar nisu do sada plemeniti Domagovčani u svom središtu imali crkvice? Jesu doista svojih plemenitih pradjedovah trudom, ako-li ne od prije, to sigurno od vremena blage uspomene biskupa zagrebačkoga Borkovića, koj se u Domagoviću rodio, imali crkvicu na ime djevice i mučenice sv. Katarine podignutu. Al pošto je ta drvena sgrada već jako trošna, pohrliše plemeniti Domagovčani prepokornom prošnjóm do uzoritoga gos. nadpastira, da jim novu crkvicu dozvoli sagradit. Na tu molbu pristane visokim riešenjem uzoriti nadpastir, te vas posao bude velečast. g. Karlu Jaugeeru, župniku petrovinskomu, povjeren On, da čim prije visokomu nalogu i želji svojih plemenitih župljanah zadovolji, te da se dalnjega posla latit može, pozva vrloga karlovačkoga graditelja g. Mühlbauera, pa da osnovu izradi, koju su dotične vlasti odobrile. Sada je župnik svojski prionuo za posao, te uz stotinu drugih brigah počeo sva potrebita pribavljati. U mjestu Domagoviću digne ciglanu, kamo, dočim se potrebite opeke prigotavljale, bude 25 [] hvatih kamena, i više 500 vaganah kreča trudom občinarah dovezeno. Za dan 12. Srpnja, kadno slavljasmo osminu slavenskih apoštolah sv. Cirila i Metoda, pozove g. župnik ne samo svu susjednu braću svećenike, nego i ostalu odličnu gospodu u Domagović, gdje nas se do 30 glavah gospode, medju njom i 11 svećenikah do 10 satih sakupi. U oči nazočne gospode i mnogobrojnoga puka bude u staroj crkvici služba Božja odpjevana, a po dovršenoj svi redomice pjevajuć litanije svih svetih pojdosmo na mjesto, gdje občina odluči dignuti novu crkvicu. Na opredieljenom mjestu preuzme velečastni g. kotarski podjašprišt i župnik slavetićki Jakov Jambrečak rieč, te krasnim slovom sve nazočne pozdravi, svrhu obredah crkovnih prigodom blagoslivanja i njihovu korist protumači, plemenitu namjeru i želje Domagovčanah ne samo pohvali, već je na neumorno sudjelovanje ozbiljno nu otčinski opomene i reče napokon: da imutak crkvice sv. Katarine, koj stranom darivanjem, stranom oporučnimi crkvi ostavinami njihovih praotacah podobrano naraste radi sadašnjih pogibeljnih okolnostih nisu mogli bolje i sigurnije uložiti, nego-li ulpživ je u podignuće nove kapele na slavu Boga a štovanje sv. Katarine, kojim će nabožnim činom nesamo potomstvu svojem liepu uspomenu ostaviti, već tečajem svoga života mnogih se višnjega Boga blagodatih i darovah uz zagovor sv. Katarine uživati. Zatim gosp. blagoslovnik uz propisane crkvene obrede uz neprekidno gruvavanje mužarah blagoslovi kamen temeljnik. Po starodavnoj navadi u kamen temeljnik metnuti su pismeni i novčani spomenici. Pismenu listinu običnoga sadržaja podpisaše svi nazočni vlastoručno. K novčanomu spomeniku doprinesoše g. župnik Petrovinski 25 komadah raznih novacah, ponješto tamošnji občinari, a seoski sudac pl. Juro Borković i staru škudu rekav: „no — ja dam sveti Kati, naj bu.“ Jošte vredno je napomenuti da je g. žup. petrovinski dao dvie kolajnice i to jednu, koja će u povjestnici zabilježenoga naše domovine ljubimca potomstvu predstavljati, pokojnoga bana Josipa grofa Jelačića, drugu pako velikoga dobročinitelja naše domovine uzoritoga gospodina prvoga našeg nadbiskupa i kardinala Jurja Haulika. — Svršivši duhovni posao plemenita občina domagovićka svoje goste liepim objedom počasti, pod kojim je starodavni hrvatski običaj vladao, te se ne samo nazočni, već i odsutni muževi, a osobito mile naše domovine vriedni sinovi spominjali. Silno mužarah gruvanje pratilo je napite zdravice do svete stolice Pia IX., do biela grada Beča u ruke caru i kralju, do uzoritoga nadpastira Jurja kardinala, Josipa bana, Ivana velikoga župana, i mnoge druge. Velečastni g. podjašpršt nazdravi občini želeći joj: da sveti posao, što smo ga s pomoćju Boga začeli, sretno na kraj privede, a kada crkvena sgrada dogotovljena bude, da se odmah lati učione za obučavanje svoje mladeži; što su občinari za buduću jesen obrekli. Da je u tom još bolje ukriepi, reče jim g. podjašpršt: tko zna, neće-li koje od vaše djećice u vašoj učioni postaviti temelj, na kom će se uzpeti na onu visoku stolicu, na kojoj je njekoć vaš zemljak i rodjak biskup Borković sjedio. Od ple-

menitih Domagovčanah moći se je nadati, da će rieč održati, jer su poslušno stado, koje glas svoga duhovnoga pastira sluša. A posvjedočiše to i onda, kada na poziv svoga župnika u to ime, da s nevoljami borećemu se sv. otcu kano vjerni sinovi kakovu pomoć pružiti uzmognu, obveznicu od 200 frankah putem nadbiskupskoga duh. stola u Rim odpremit zamoliše. — Čestitati valja ovomjestnomu župniku, što toli vriedno stado imade, kao i to, što jedva jednu crkvicu dogotoviv evo već drugu gradi. Bog ga vodio i sveti zavjetnici, kojim vriedna pristaništa diže! Pohvalno mi je jošte spomenuti i gosp. Janka Družaka, obćinskoga bilježnika, koj svojim revnim sudjelovanjem kod obćine nastoji, da djelo nezapne, već svojim tečajem napreduje.

Viestnik.

Iz Zagreba. U nedjelju u jutro redio je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup u prvostolnoj crkvi jedanaest mladomisnikah, od kojih deset pripada nadbiskupiji zagrebačkoj, a jedan redu sv. Franje. Svi mladomisnici bijahu isti dan počašćeni objedom kod nj. uzoritosti.

— U utorak oko osam satih u večer oglasi obćenito zvonjenje povratak uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa iz Kravarskoga u Zagreb.

— Dne 26. pr. mj. vratio se iz Medjumurja u Zagreb preč. gosp. Andrija Jandrić, svršiv tamo posao kanoničkoga pregleda.

— Velečastnoga gosp. Josipa Mihalica, župnika kod sv. Marije u Medjumurju, imenovao je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup prisjednikom duh. stola.

— Za kapelu sv. Jurja u perivoju Jurjoj-vesi dogotovljen je oltar, te se već nalazi iz Innsbruka na putu, i stignut će ovamo oko 10. t. m. Želeći uzoriti gosp. stožernik kapelu glavom blagosloviti u nedjelni ili svečani dan, pa budući u drugu polovinu tek. mjeseca pada više zapriečenih blagdanah, a odmah poslie otvorene izložbe odputovat će nj. uzoritost u Karlove vare, s toga će se pomenuta kapela blagoslovit tek negdje u drugoj polovini mjeseca Rujna.

Iz Česke. Ovih danah, kako njetko piše „Sionu" iz Heba (Egera), izloži na ogled urar Josip Weimann iz Kraljičina-Gradca umjetnu uru, a izgleda kao crkva, izza koje je zasjelak. Osim urah kaže ta ura promjene mjeseca i suncopasa (zodiaka). Ob desetoj uri jutrom vidjeti je u toj crkvi s vratah svećenika, kako služi misu, a poslie podne večernicu uz svirku glasno udarajućega stroja; misnik diže hostiju i kalež magnetičnom silom, okreće se kod oltara kao pravi misnik, a na koncu ide skupa s misari iz crkve. Ob šestoj uri u jutro i na večer, pak o podne zvoni na pozdrav Gospin, a zatim se pokažu apoštoli i Petrov pjetao. Sunce i mjesec obidu svaki dan svoj tečaj, zasjelak mienja se polag godišnje dobe, i mnogo koješta. Umjetnik razlaže sve razgovetno, i gledaocem pokazuje brzo jedno za drugim. Ura se mora svake pol godine jedan put navinuti. Sve se čudi tomu umotvoru.

Javna zahvala.

Velečastni g. Ignjat Benković, župnik na Šipku, znajući da novomisnici izstupajući iz sjemeništa na njivu Gospodnju, često neimaju od siromaštva dosta potrebita orudja, to će reći dosta valjanih bogoslovnih knjigah; premda je nj. uzoritost naš premilostivi nadbiskup posebnom za to zakladom i toj nevolji znamenito doskočio; — htjede ipak i on dobrostivo u tom pripomoći, te poslà ravnateljstvu nadb. sjemeništa zagrebačkoga povelik smot bogoslovnih knjigah, da se medju četvoricu najsiromašnijih novomisnikah podiele. Ravnateljstvo rečenoga sjemeništa primilo je takov dar namienjen njegovim pitomcem vrlo rado; i kao što se je požurilo blagoj namjeni g. darovatelja zadovoljiti, tako mu ovim javno zahvaljuje.

Ravnateljstvo nadb. sjeminišta zag.

(Obznana.) Župna crkva čučerska s uzroka, što njene orgulje nestoje u razmjerju s veličinom crkve, nabavlja si nove, a stare kani prodati. Ove orgulje imadu šest registrah; tko bi je želio kupiti, može se staviti u dogovor sa župnikom Jakovom Pavićem u Čučerju, zadnja pošta Zagreb.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je g. Vid Meteković, župnik na Prozorju.

U biskupiji senjsko-modruškoj.

Umro je g. Franjo Šebalja, župnik u Modruši i prisjednik duh. stola.

G. Ivan Krajačić, kapelan ogulinski, postavljen je privremeno za upravljatelja u Modrušu.

U biskupiji djakovačkoj.

Premješteni su duhovni pomoćnici gg. Bertozi Josip iz Babinegrede u Rajevoselo. Mateković Josip iz Rajevasela u Indiju. Ogjić Živko iz Zemuna u Gradište. Babić Stjepan iz Zemuna u Podcrkavje. Svaček Joka iz Podcrkavja u Vrpolje. Ilišić Egid iz Djakova u Osiek doljni. Brnčić Viktor iz Vrpolja u Trnjane. Hager Dragutin iz Sikirevacah u Varadin. Mioković Gjuro iz Varadina u Zemun. Anaković Franjo iz Sotina u Dalj. Babić Bartol iz Kukojevacah u Babinugredu. Fabianović Franjo iz Andrijevacah u Babinugredu. Müller Pajo iz Osieka u Čalmu za upravitelja.

Gg. novomisnici ponamješteni:

Bić Vilim u Otok. Brigljević Janko u Zemun. Dabić Luka u Sikirevce. Hajster Jašo u Sotin. Kaurić Jozo u Djakovo. Stojanović Jašo u Andrijevce. Stražemanac Stjepan u Punitovce. (Iz Domobrana.)

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 32. **U ČETVRTAK** **11. KOLOVOZA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Posljedice pijanstva.

(Konac.)

5. *Pijanstvo je muka i čemerna bolest.*

Kvari zdravlje, truje tielo, ogorčava život. U knjizi poslovicah (23, 31.) pisano je: „Negledaj vina, kad se žuti kano zlato i boja mu se u čaši sjaje: ono se voljko omakne dolje, ali poslie grize kano zmija te razlieva svoj otrov kano ljutica (bazilisk).“ Čovjek se vinom razmaše, razveseli i za čas ojači; ali što poslie! Kada se jako napusti žliebom voda, mlin se vrti, melje da je veselje gledati; ali neće mlinar dugo mljeti tako; jer će mu se skoro razklapati mlin. Tako je upravo i ljudsko tielo. Čim se više pušta unj opojna pila, tim brže obtiče krv (popipaj žilu), tim se jače razdraže crieva i živci; ali se tim brže razori i stroj ljudskoga tiela. Mudrac Anacharsis reče, da u vinu ima trojako groždje: grozd zdravlja, grozd naslade i grozd čemera.

Kano da je sám Bog tako naredio: izza opića dolazi obično glavobolja, tromost i ogada, ter tim se čovjek odmah reći bi kazni zá neuređan čin, kano što Bog reče Kainu: „Učiniš-li zlo, umah će ti grieh biti pred vratima“ t. j. kazna za grieh. Kao što ruža samo kratko vrieme cvate i ljudsko oko veseli, dočim trnje bodljivo čitavu godinu ostane na struku — tako gostba i vino vesele kratko vrieme, a muka i bolest zalegla se iz toga traje te zadaje jadah po čitave dane i godine. — Kao što zemlja dugo i jako kvašena izgubi toplotu i plodivost, te samo radja korov, tako duša i tielo neumjerenošću gube sile, dočim se svako zlo poput korova u njih zarodi. — „Omne vitium ebrietas et incendit et detegit: obstantem malis conatibus verecundiam removet.“ . . (Seneca ep. 82.) Sv. Bazilij piše u jednoj homilji o postu ovako: „Kakogod prevelik sjaj lice, a prejak zvuk uho tupi, tako se kvare i oni, koji neprestano i neumjereno piju, tako da najzad izgube k tomu i volju i veselje.“ Dalje piše u istoj homiliji: „Sluga bježi pred svojim gospodarom, kada ga tuče, a ti — ti nećeš da utečeš vinu, koje ti svaki dan razbija glavu?“ Doista u velikoj su bludnji i sljepilu pijanci. Traže u vinu veselje, a stotinu putah mogli su se već osvjedočiti, da ih neumjereno pilo samo kvari, da truje krv, ubija ćut, zadaje mukah i bolestih, dočim pravoga veselja nepribavlja nikakova, kano što Seneka izbrajajuć ljudske slasti i ovih slastih varke reče: „Omnes, inquam, illi tendunt ad gaudium: sed unde stabile magnumque consequantur, ignorant. Omnes. . . . oblectamenta fallacia et brevia decipiunt: sicut ebrietas, quae unius horae hilarem insaniam longi temporis taedio pensat.“ (Ep. 58.) Kad bi tkogod dovezao na sajam bačvu vina, pak razglasio sa štapom u ruci, da će svakomu dati mukte vina, ali s tom pogodbom, da se za svaki gutaj dade ošinuti štapom: to mislim, da bi se malo tko ili nitko od razumnih ljudih uz takovu pogodbu pohlepio za vinom (osim kakov cigan). Pa ipak vino jače ošine po glavi, duže te kini i muči, još često za skupe novce, a neće mnogi da ga se pazi. Ako već takov čovjek neće da sam sebe štedi, a to bi valjalo, da štedi druge, koje sbog njegove vinske glavobolje boli glava. Pripovieda se, da su njekada stari običavali praviti smrtni otrov pod imenom „Aqua Toffana“, koj izgledaše kao bistra voda. Uhvatili bi naime i svezali čovjeka, te ga tako dugo boli iglami, dok bi mu udarila na usta pjena. Ovu bi pjenu tada pomiešali s drugim otrovom, pak bi čovjeku, kojega bi naumili ukloniti si s puta, podavali potajno veću ili manju dionicu, te od njega bi ginuo i poginuo za mjesec, godinu ili više godinah. Bilo što bilo, neumjereno opojito pilo upravo je takov otrov. Ono čini čovjeka rano starim, rano mrtvim; jerbo

6. *Pijanstvo je ubojstvo.*

Ubija sáma pijanca, a često još uz pijanca i drugoga. Tko bi sbrojio sve slučaje, gdje se je pijan čovjek zagušio od krvi, udarila ga káp, slomio si vrat, opao u vodu, ili ga drugi ubio? Tko bi opet pobrojio slučaje, gdje je čovjek u vinu ubio čovjeka? Bilo bi jih na tisuće. Nu makar ima množina takovih slučajevah, broje se ipak medju riedke; a što je pravilom bez iznimke, to je: da pijanac ubija malo po malo sám sebe. — U sv. pismu (Crkv. 17.) stoji: „Sbog pijanstva mnogi su jurve zaglavili; tko je pako umjeren, taj će si produžiti život.“ Kad je tomu tako, neznam, kako bi se čovjek, pokraćujući si neumjerenim pilom život, taj najdragocjeniji dar Božji, od kojega će Bog iskati strog račun, pred pravednim sudcem mogao izgovoriti? Tratiti život sebi na pogubu kukavnom zabavom i dangubom, a povrći sbog nje zaslužbu za vječnost kako da to težko nevriedja Boga? Čuje se mnogi put u svietu, kako ljudi prigovaraju redovnikom, n. p. Kartuzijancem i Kapucinom, da se postom, studeni i ostalom trapnjom tiela sami ubijaju; ali je posve drugo postiti, da omršavi tielo, a duh se uzgoji, nego pitati i napajati tielo, da se duh uguši. Mimogred, jer o tom nije nakana pisati, budi spomenuto, da mnogi Kartuzijanci i Kapucini dožive veliku starost. Mislio je tako i Napoleon I., da mu u tom strogom redu prije vremena ginu mnogi državljani, te s toga naumi ili ukinuti posve kartuzijanski red ili ga na blažje preustrojiti. Na uztuk toj misli i namjeri poslaše mu Kartuzijanci velik odbor staracah, od kojih je najmladjemu bilo 70 godinah. Dato non concesso, uzmimo ipak, da se život tare i da je grieh u ovakovu slučaju strogom trapnjom tiela kratiti život; nu zar da nebude veći grieh ubijati se putenom nasladom? U knjizi Ester čitamo (4 pog.), kako bi se svatko, tko bi se nepozvan usudio doći pred kralja Asvera, izvrgao biesnoj njegovoj srdjbi i sigurnoj pogibelji života. Nu i svaki, koj si pijanstvom dokonča život, neima dvojbe, da nepozvan i u nepravo vrieme dolazi pred vječnoga sudca, pak s toga zar da se nemoradu bojati srdjbe Božje i pogibelji vječne propasti? Tim većma valjalo bi se bojati, jer pijanstvo uzimlje život ne samo tielu, nego i duši. Pijanstvo čini čovjeka nesposobnim za uztegu, pokoru i sveta otajstva, dočim se od drugih opačinah zakorenjenih može čovjek skrušenjem i uztegom izliečiti te poživjeti život kriepostan. Ništa tako očevidno neriva u propast kô što pijanstvo. Kako se pijanac neda popraviti, evo jedan primjer. Njekomu otcu u Mletcih pucaše srce od žalosti, jer mu se sin podao pijanstvu. Sve učini, nebi-li ga kako obratio; ali sve badava. Jednoga dana idjaše on s njim po gradu i namjeriše se na pijana čovjeka, gdje se skroz izranjen i nakažen izvraća po ulici. — „Vidiš sinko!“ reče otac, „kolika je to grehota i sramota; vidiš, što pijanstvo čini od čovjeka. Ruglo je svietu i tko da ga neprezire?“ Sin voljno slušaše te otčeve besjede, te ovaj pomisli jurve, da će koristiti; ali što odgovori otcu? „Ah otče! ala sreće po me, da znam za krčmara, kod koga se je ovaj čovjek nakitio tako jakim vinom! Pio bih ga u svaku cienu, samo da mi je dobiti ovako dobra vina.“ O suvremenicih Noemovih reče Isus: „Jeli su i pili do dana, kad je Noë unišao u ladju, i kad je došao nada nje potop.“ (Luk. 17, 27.)

Kano što kralja Sedekiju izvadjenih očijuh odvedoše u babilonsko robstvo, tako pijanac sliepo hrli najprije u robstvo vremenito, a iz njega u robstvo vječno — pakao. „Vi gujin porode! kako ćete izmaći odsudi na pakao?“ (Mat. 23, 33.) reče Spasitelj. Guje se, kako još Aristotel pripovieda, hvataju tako: nastavi se pokraj njihova gnjezda sudić s vinom, a one plaze te piju i opiju se, ali se i uliene, da nemogu niti uteći niti se braniti. Na sličan način lahko uhvati pijanca sotona. Što pako, ako se je u takovu stanju nesretniku razstaviti sa životom? Kamo će? Kako će crkva moći za njega moliti? Neka kuša tkogod nagovoriti čovjeka proganjana od kakova neprijatelja, da baci oružje! Sigurno neće, dokle mu je pamet na pravom mjestu. Razum je osim molitve i posta oštri mač, kojim se možemo od vraga braniti, razpršiti sljepilo, skrušiti se i činiti pokoru. Zato i opominje apoštol Petar (I. posl. 5, 8.): „Braćo, budite triezni i oprezni, jerbo vaš protivnik vrag kano rućeći lav obilazi prežajuć koga da proždre.“ — Mnogi se izgovara tim, da može podnositi vino; ali se vara, nitko bo nije veći od patriarkah Noema i Lota, koje prevari vino.

Pak napokon, da tko još toliko ima izgovorah, što hasni, kada se Bog po Jeremiji (51, 39.) pijancem grezi izrekom ovako: „U vrućici njihovoj dati ću jim piti te jih opojiti, da se omame i snivaju san te nikada neustanu.“ Ovimi se riečmi prieti do duše po slovu Bog kralju Baltazaru i Kaldejcem, koje uz vrčeve pospane dade pogubiti Cirovim mačem; ali prietnja ova ide i na druge vinu podane. I nje naime često zateče smrt nenadana te jih iz sna pijanskoga prestavi u san vječni. Kralju Baltazaru napisana bje odsuda riečmi: Mane, Tekel, Phares; a ista odsuda čeka svakoga pijanca. Mane: jer su mu pobrojeni i pokraćeni dani života; Tekel: jer je pronadjen, da malo važe neimajući kriepost ili imajući opačinu, koja mu prevagnu sve kriepost; Phares: jer će mu

tielo raztočiti crvi, a duša od njega razstavljena biti predana na vječne muke.

Ovo su glavne posljedice pijanstva; a kažu to, da je pijanac veoma škodljiv član crkvi, državi i obitelji, sbog šta sve tri moradu svom snagom raditi o tom, kako bi to zlo zapriečile — crkva naukom, opomenom, a kad i kad primjerenom duhovnom kaznom, država strogim zakonom, naredbami i kaznom, a tako i obitelj. Nije to ništa proti osobnoj slobodi, jer stari grčki i rimski narodi bijahu sigurno narodi slobodni, pak se ipak čita, da u njihovu zakoniku bijaše strogih naredbah proti pijanstvu. Imenito rimski zakonik u zlatno doba prepoviedaše strogo ženskoj glavi piti vino. Grkom roditeljem bila bi sveta dužnost pokazivati djeci pijana roba, rekši gle što vino čini od čovjeka! Stari slobodni Germani bjehu pače zabranili sbog zavladala pijanstva saditi vinovu lozu. Gdje se tko sam nezna vladati, mora ga vladati drugi, te za takova nesmie ni biti slobode. Osobito na mladež valja paziti u tom. — Vinum lac senum — juvenum venenum, veli poslovica. Makar i malo podaješ vina mladiću ili djevojci, pogibelj je velika da će se propiti, kako se vidi iz sliedeće pripoviesti pripovjedjene od sv. Monike sinu joj Augustinu: „Premda su moji roditelji veliku brigu bili obratili na moje odhranjenje, to sam se ipak bila priučila vinu. Slali su me naime kao malenu djevojčicu sa služavkom u pivnicu. Vukla sam na cmug vino iz bačve te punila staklenke. Zaletila bi mi se najprije po kâp, a na to bi mi se smučilo; jer od naravi nisam mogla podnositi vina. Tako kâp za kaplju gutajuć priučih se, te sam poslie mogla piti na debele gute, kao što se obično s malene pogreške prelazi na veliku. Jednom posvadih se s istom služavkom, a ona me u srdjbi opsuje pijankom. Ovaj zasluženi prikor otvori mi oči, premda me je srce jako zaboljelo, te sam se od toga časa posve popravila.“ (S. Aug. Conf. l. g. c. 8.) Sbog toga valja djeci lasnu priuku na vino i posljedice pijanstva što češće predočivati. Uče se poznavati u školi razne otrovne gljive i trave, uče se, kako čitam, u mnogih stranah po sustavu školskom probudjivati zamrle te razne vrsti prividne smrti; pak o pijanstvu, očevidnom otrovu i pravoj smrti, valja nju što češće podučavati. Čitao sam nedavna u novinah, kako je u jednoj od njemačkih državah izišla krčmarom stroga prepovied, da pod globu nesmie mladića izpod osamnaeste godine služiti vinom. I to valja. Na mladjih sviet ostaje, pa kako se po mladjih mnogomu zlu može doskočiti, tako se može i ovomu.

— *n* —

Govor

uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga, rečen na duhovnu mladež svoga sjemeništa dne 23. Srpnja t. g.

Dilecti Filii!

Quem concludimus scholasticus cursus, non obstante, quam intuitu subsistentiæ materialis experti sumus, non levis sane molestiæ et perplexitatis, inter prosperiores quive albo calculo in annalibus diœcesani nostri Seminarii notari mereantur, annos est reputandus. Quippe quod adtinet ad profectum in spiritu ecclesiastico, in pietate, morumque innocentia: eos vos, perpaucis exceptis, exhibuistis, Filii dilectissimi, ut non modo nulla paterno meo cordi infligerentur vulnera, sed etiam insignia adcrescerent solatia. Qua in re siquidem præcipuus, cunctosque cæteros pondere, ac dignitate sua præcellens Instituti finis sit repositus: non possum non hoc nomine et Ecclesiæ ac diœcesi, et vobismet ipsis sincero corde congratulari. In studio literarum, demptis itidem nonnullis, qui vel requisitorum talentorum, vel sufficientis diligentiæ et contentionis defectu, minus meis, Dominorumque Professorum desideriis responderunt, debitum plerique vestrum, complures etiam laudabilem atque adeo insignem fecerunt progressum; quod jucundum pariter mihi præbet vadimonium, vos decursu sacerdotalis vestræ vitæ, excolendo dominico agro utilem, salubremque operam navaturos. Sed et in obtutu sanitatis ac physicæ vestræ valetudinis, annus hic scholasticus omnimode prosperior fuit, quam proxime præterlapsi anni, quibus non tantum bene multi variis affligebantur invaletudinis generibus, sed et complures præmature sunt morte erepti, cum magno rei bonæ detrimento, nec modico nostrum omnium mœrore. Aedes quoque Seminarii nonnullas, easque prout utiles, sic dudum exoptatas nactæ sunt accessiones, melius dixero transformationes. Signanter Capella domestica, quæ cultus divini dignitati minus respondebat, imo communi, etiam medices peritorum, judicio, præcipuam tantarum istarum aegritudinum suppeditabat ansam, ad eum, prudenti, intentaque Superiorum vestrorum solertia, posita est statum, ut omnino et sublimi suæ, divini quippe cultus congrue celebrandi, destinationi deservire, et Instituto aedibusqe Seminarii honori ac ornamento esset, et denique alumnatus indigentiis, physicæ etiam salutis obtutu, plene responderet. Sed et, non obstante gravi perplexitate, in quam peculium Instituti, ex inaudita pœne anni proxime præterlapsi, in inferioribus Hungariæ partibus, Banatuque Temesiensi, sterilitate, conjectum fuerat, non currentibus tantum ejus necessitatibus rite provisum, sed pauperiorum quoque alumnorum, intuitu vesticularum, indigentiis, quoad saltem fieri poterat, subventum fuit, imo et nonnulla, quæ ad honestam animorum vestrorum exhilarationem pertinent, sunt procurata.

Dignum itaque et justum est, ut horum omnium nomine imprimis Patri cœlesti, a quo bona cuncta proveniunt, tenerrimas agatis gratias, Filii dilectissimi, tum vero, ut hæc, velut totidem Superiorum vestrorum sinceri erga vos amoris, vivæque commoda vestra promovendi sollicitudinis argumenta agnoscatis.

Consveveram vobis, ad ferias authumnales discessuris, aliqua paterna impertiri monita, quæ mentes vestras a perniciosorum errorum contagione tuerentur, cordaque vestra pura et intemerata custodirent tunc etiam, dum severiori disciplina soluti, magisque vobismet ipsis relicti, præsentiori expositi essetis periculo, quidpiam adtrahendi multiformis illius corruptelæ, quæ nostris cumprimis temporibus tantam in hominum ingeniis animisque stragem operatur. Svadebam eapropter vobis, quo poteram impensius, ut in quæcunque vos incidere contigerit rerum adjuncta, nunquam recederetis a contracta in Seminario matutinarum, vespertinarum, aliarumque precum, et meditationum consvetudine; ut quotidie assisteretis sacrosancto Missæ sacrificio omni cum devotione et pietate; ut singulis itidem diebus, ante cubitionem serio examini subjiceretis conscientias vestras indagantes, an non a virtutis et perfectionis christianæ tramite quaqua ratione vos aberrare contigerit? Svaseram porro, ut frequentius, digna in Sacramentis Poenitentiæ et Eucharistiæ participatione, et contractos mundanos pulveres ablueretis, et contra cuncta moralis contagionis genera pectora vestra præmuniretis. Svaseram etiam, ut in vestitu, capillorum conformatione, sed et in omni actione ac conversatione vestra, a quavis mundanæ vanitatis specie abstinentes, vos dignos exhiberetis vocatione vestra; jugiter memores, partem calicis et hæreditatis vestræ esse Dominum, cujus servitiis vitam vestram sacrare decrevistis. Svadebam præterea singulariter, ut ab omni sexus sequioris personis familiaritate quam diligentissime vos custodiretis; ne fortasse accepto venenoso viperæ morsu, quieteque animi amissa, ab ipso, quem ingressi estis salutaris vocationis tramite vos contingat detorqueri. Svaseram denique, ut durantibus etiam feriis, studia literarum nequaquam penitus intermitteretis; sed quæ ampliori in futurum progressui conducere vobis possint, anticipare, aut quorum insufficientem notitiam vobis in tractandis literis impedimento fuisse experti estis, suppletorie nota vobis reddere adniteremini. Quo quidem præcipue pertinet latii sermonis plenior cognitio et facilitas, cujus defectum quamplurimis vestrum in pertractandis theologicis studiis, non leves posuisse obices, ipsi magis experti estis, quam ut plura in rem verba me facere oporteat.

Et hæc recte sunt, quæ et in præsentia iteratis studiis deberem commendare. Sed vero pluribus jam vicibus, explicatius etiam inculcata, nolim denuo repetere, nec quidquam hac vice melioris me facere posse existimavi, quam si in vicem paternæ exhortationis, vobis sublimitatem vocationis sacerdotalis, summamque ejus pro humano genere salubritatem paucis ob oculos sisterem, quo possem vividioribus eam coloribus adumbrando. Sic enim mihi persvadeo, si de sublimitate vocationis vestræ plene convicti, ejusque sensu animati fueritis: vos nihil eorum, quæ superius memoraram, aut secus specialius memorare potuissem, a vobis desiderari passuros.

Nemo certe haud plane rudis eventuum mundi ignorare potest, fidem christianam, fidelemque ejus custodem, Ecclesiam catholicam, nunquam tot, tamque acribus hostium impugnatam fuisse assultibus, quam impugnatur temporibus nostris. Ex historia, astronomia, geologia, chronologia, critica, et philosophia nova in dies desumuntur arma, tum contra singularia dogmata fidei, tum etiam contra totam ejus compagem; imo vix nominari potest scientiæ aut literarum genus, quod non in ejus dirigatur perniciem. Fitque id omni possibili cum eruditionis apparatu, nec minori cum diligentia quam pertinacia, vafricia, odio et impetus vivacitate. Eum jam res adtigit temeritatis gradum, ut, quod antehac tectis nominibus, occultisque fiebat cuniculis et artibus, ipsa Salvatoris nostri divinitas, aperta fronte, et cum diabolica quadam arrogantia, subque aegide regiminum, palam indifferentismi principia profitentium, impugnetur. Tristia hæc sane sunt, et acerbis lachrymis deploranda. Nemo porro ignorat, tantopere, apud eos etiam, qui regendis populis præsunt, invaluisse principia fidei christianæ repugnantia, ut ipsa justitiæ et aequitatis naturalis idea obscurata, aut plane interversa videatur, juraque nationum jam pœne soli inniti videantur vis majorisque potentiæ fundamento. In qua universali mentium animorumque corruptione jam non potest mirum videri, ipsius visibilis Ecclesiæ capitis, Christi in terris Vicarii sortem ad tristissimum, in quo actu consistit, statum esse depressam. Et vero exhinc recte dignoscitur, totius Ecclesiæ conditionem omnino acerbam esse et deplorabilem: tantopere enim affecto capite, corpus ipsum sanitate perfrui non potest, imo gravibus exagitetur convulsionibus est necesse. Sed et in moribus hominum, vitaque quotidiana, tanta invaluit rerum ad fidem pertinentium incuria, atque adeo vilipensio, ut omnino apud multos vix aliqua religiosi spiritus, christianæque pietatis supersint vestigia. Vel an negare quis possit, ex ea, quæ cultior compellari amat, hominum classe quam plurimos adeo refrixisse in exercendis religionis actibus, ut rarissime publico divino cultui intervenire, rarius adhuc in Sacramentis Pœnitentiæ et Eucharistiæ participare videantur. Hæc damnabilis acediæ contagio civilem etiam, imo ruralem fidelium classem passim corripuit, magisque in dies inficere observatur.

Quemadmodum hæc nemo, qui oculos habet ad videndum et aures ad audiendum, negare potest: sic nec ullus prudens inficiabitur, exhinc maxima humanæ

societati portendi pericula, metumque subversari haud sane inanem; si hic infestus religioni spiritus, hæcque, ut ita dicam, practica incredulitas magis adhuc invaluerint, latiusque fuerint propagata, homines profundissimo corruptelæ moralis cæno fore mergendos, infelicissimaque vetustæ gentilitatis et barbariei tempora inter christianas etiam gentes revictura.

His malis optato cum successu nonnisi Sacerdotium occurrere potest, et mederi. Quemadmodum enim olim mundo, gentilitatis tenebris obruto, et carnis ac oculorum concupiscentiæ immerso, remedium adlatum fuit per delectos illos viros, quos Salvator salem ac lucem esse voluit humani generis, misitque in mundum universum prædicaturos Evangelium omni creaturæ: sic et hodiernæ mundi corruptelæ tantum Apostolorum successores, Sacerdotes novæ legis, efficacem adferre possunt medicinam; utpote qui et hodie sunt dispensatores inæstimabilium mysteriorum Dei, quorum manibus creditum est depositum sacrum aeternarum veritatum fidei, qui propterea electi sunt de mundo, uniti Spiritu sancto, et assumpti in Sanctuarium, ut fortiter dimicantes adversum potestates harum tenebrarum, sustineant, defendant, quove licet amplius propagent divinum in terris regnum. Hæc est Sacerdotii christiani destinatio, hæc ejus vocatio; quam quidem cunctis vocationibus nobiliorem sublimioremque esse, nihil opus est argumentis demonstrare. O vere beatum Sacerdotem, qui hanc suæ destinationis sublimitatem perspiciens, ejusque sensu in intimo cordis penetratus, secutus est nutum vocantis Dei; se totum sanctæ huic vocationi immolando; qui toto vitæ suæ decursu, omnique virium suarum contentione ei studuit respondere, donec prospere absoluto temporaneæ hujus peregrinationis cursu, in sinu ejus conquiesceret, cui se suaque omnia sacravit, et qui fidelium servorum suorum est merces magna nimis. Beatum inquam Sacerdotem idgenus, nec propterea tantum beatum, quod tutissimam sibi delegerit viam ad feliciter attingendam aeternæ suæ destinationis metam. Sed propterea quoque beatum, quod in vicem vilium, caducorumque hujus vitæ gaudiorum jugi, maximoque jam his in terris perfruatur solatiorum affluxu, e læto cumprimis conscientiæ suæ testimonio manantium: utpote qui persentiscat, se multis proximorum suorum, in ruinam properantium, fuisse ad salutem; erudivisse multos in tenebris ignorantiæ cæcutientes, multosque direxisse in via et temporaneæ et aeternæ prosperitatis; persentiscat denique, se hoc pacto pulcherrime demonstrasse dilectionem suam erga eos, quibus sangvine jungitur, imo universam patriam suam, cui tenero junctus est affectu.

Quodsi hæc de nobilitate, sublimitate, et salubritate vocationis ecclesiasticæ, cui vestra addixistis nomina, persvasio intime penetraverit pectora vestra, filii dilectissimi, sique eam jugiter et studiose foveritis in cordibus vestris: fiet divina, quæ piis haud deesse solet consiliis, gratia adspirante, ut ii quidem vestrum, qui consumato seminaristico cursu, jam ad Sanctuarii limina pertigerunt, purissima intentione magnoque et resoluto animo ingrediantur, quæ ipsis aperta est, nobilissimam viam, ac subin uberem operentur contentionis suæ fructum; cæteri autem, qui exactis feriis ad hoc iterum sacrum plantarium reversuri sunt, nihil quod vocationi suæ adversum, Seminarii honori noxium, conscientiæque suæ puritati derogatorium foret, committant, ac subin, refocillatis mentis et corporis viribus, hilares redeant ad continuandum in præstituto suo stadio cursum. Quod ut eveniat cunctis et singulis, toto cordis affectu precor, eoque fine paternam vobis benedictionem amanter impertior in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.

Dospiesmo.

Iz talijanskoga ponašio I. U.

(Konac.)

Ali dobro znamo, kako se to dogodilo. Dogodilo se, jer umjerenost i razboritost, kojom ti takovi šegaviji liberalci kriju hude namjere liberalizma, nemože više odoljeti nutrnjoj žestini zla načela, kojom probija i provaljuje tako naprasno i silovito, kako nebi radi sami. Zlo načelo mržnje proti crkvi, štono je dušom liberalizma svakoga vieka, u njekojih jest odprto i jasno, i ovi su ludi demokrate, koji ustrahuju narode svojimi mahnitostmi, i sve čine u svom srcu kazati: „Jao nam, ako padnemo medju nokte ovih lupežah!“ Ali u drugih ovo zlo načelo liberalizma je potajno, sakrito i pomašćeno štovanjem crkvenoga i monarkičnoga ugleda. Štovanje prividno, istina, štovanje na jeziku: nu koje je dovoljno za obsjeniti više njih i činiti ih iskreno reći: „Ovi, dà ovi jesu mudri i pošteni liberalci!“ Nù djavao, koj nadahnjuje ove i one, kad i kad ih zasliepi na svoju i njihovu štetu, dočim se dogodi takodjer djavlu ono isto, što predji kazivahu o Jupitru, da koga hoće da pogubi, uzme mu mozag. I tako se dogadja gdjekada, da se takodjer izkusni starešine, Aristidi stranke, Katoni, Diogeni bezumno opiju kod vesela pogleda svojih stvarih, kad idu dobro, ter u čestitosti i veselju, u kom se nalaze, izgube razbor, koj im se prividno prišiva politike radi, i nadju se neopaziv u onoj laganoj demokratičnoj svitici, koju pokrivaju svečanom odorom ustavne komore. Onda i oni čine ludorije i sbijaju šale, a nemisle, da imade, koj ih vidi, i koj ih čuje, te se okorišćuje njihovim zapitim povjerenjem.

Tako se dogadja sada ustavnim mudrijašem u Turinu, koji ravnaju, neznamo dobro, je-li javnom ili privatnom stvari. Oni su izgubili, kako bi bilo reći, mozag. Oni drže, da su već sada gospodari, da mogu činiti i govoriti, što im se hoće bez straha zaprekah. S toga odkrivaju svaku svoju bateriju i uzimlju pucati iz svojih topovah povijušah.

Ter da bi Bog bio takov, te bi podnosio, da bi oni izvesti mogli, što misle, neima dvojbe, da ona devetdeset i treća gora od prve, koja je jurve naviešćena crkvi i svećenstvu, ima tomu njekoliko godinah, od njekoga izmedju masonskih dnevničićah u Turinu, to nebi imala započeti za dugo. Nehasni obsjenjivati se. Liberalci su vazda jednaki, kakogod je i crkva vazda jednaka. I kakogod liberalizam, po svojoj naravi i silom svoga bivstvovanja, teži na nasilno skončanje crkve i svećenstva, tako je očevidno, da crkva u ovom vieku u Italiji, kakogod u prošlom u Francezkoj, znala bi, kako je nje narav, nadvladati podnoseć, i pobjediti u progonstvu i u krvi.

Te kakogod u prošlom vieku Francezka, kadno, hvala civilizaciji, koja se je i onda pripoviedala modernom, i načelom čovjekoljubja, o kojih se je kazivalo, da su onda izumljena, i slobodi, o kojoj se je govorilo, da je onda stvorena, i filosofiji, o kojoj se je naviešćalo, da se je onda obrela; za malo godinah postala bijaše brlogom zvieradi, jezerom krvi, zemljom divljom, narodom bez vlade, bez vjere i bez civilizacije, i kako se je, velimo, onda upravo prikazao skoro, čudnovatim načinom jedan prigodnjak, koj je prije svega, za moći osjegurati sama sebe, morao iznova otvoriti hramove i povratiti slobodu crkvi: tako nije dvojiti, te bi se u bitnosti dogodilo. u Italiji, kad bi liberalizam ovaj europejski i crkveni vrtao doveo na ono opustošenje cjelovito, prama komu se je u ostalom već mnogo promaknuo.

Ali netreba se samo u to ufati. Jer, ako i jest istinito, da, kako je pisao onomadne u Rimu njeki slavni prelat *), „strahoviti auferetur nebje samo za jedan narod upisan", sa svim tim se neda tajiti, da Božje milosrdje dokazuje, kako hoće da svrne na osobiti način svoje milostive oči vrhu Italije, podjelivši joj, kako čini, papu toli mudra i toli velikodušna, i toli oddana presvetoj Djevici, koja njemu pripisati ima doriešaj svoga neoskvrnjenoga začetja, sveti sbor stožernikah, koj u tolikih izmedju svojih slavnih članovah najodličnije pruža primjere episkopata, koj ga nasljeduje, i koj se za njim povadja, svećeničke jakosti, svećenstvo toli čvrsto, narod toli pobožan, koj tolikimi veledušnimi i umnimi načini prosvjeduje proti bezbožju svojih tiranah i plienjenju svoje matere crkve. To dobro, koje se udesuje u Italiji, dočim neima se pripisati inu van Božjemu milosrdju, pokazuje, da ovo namjerava okruniti svoja milosrdja, dokončajuć i usavršujuć započeto djelo, nedozvoliv, da Italija prodje kroz ono brodolomlje, kamo ju nagone njezini sliepi krmilari, te u kom, svakojako stalni smo, da će oni biti sami, za da budu do mala sunovraćeni. I dobro opazuju to sada već sami liberalci, koji od njekojega vremena pokazuju, da su obuzeti od njekoga osobita i nerazumiva straha. „Umro je (reče Brofferio u turinskoj komori dne 7. Svibnja), umro je u Italiji život politični i nad njegovim pepelom se porodio cjeloviti nehaj, koj nas vuče ka grobu. Što nam prieti, jest naša nesloga, neodvažnost ministrah, metež naših zakonah, pomutnja naših financijah, a više no išto, sveobće klonuće duha, i obćenita sustalost i iznemogaj, koj svi osjećamo, a neznamo označiti." A zastupnik Crispi reče u istoj sjednici: „Hladnoća ove skupštine, atonija zastupnikah daju mi sliku njekoga množtva ljudih, koji su se ustavili bezposleni pred njekakovimi nosili. Ja nevidim tiela, a niti umirajućega, ali sve su prilike smrti, koja se približuje." A Italija odgovara: Amen.

*) Mons. Nardi u svojoj krasnoj knjižici: „Posjet meksikanskoga cara i carice sv. otcu."

Dopisi.

Iz Križa. Premda se tečajem ove godine češće u vašem velecienjenom listu skoro oda svih stranah dopisi o nabožnom napredku našega puka i o neumornom nastojanju našega svećenstva oko istoga napredka čitaju, mislim ipak, da neće biti s gorega, ako vam javim, da se nješto slična i ovdje dogodi. Imamo naime ovdje u selu „Novoselec" zvanom, četvrt sata izpod Križa, kapelicu sv. Vida i Jakova, gdje je svake godine u sliedeću nedelju poslie dana tih svetacah prošćenje: pa tako smo i ove prošle nedjelje, naime 31. Srpnja, obdržavali i slavili god sv. Jakova apoštola, no mnogo svečanije i veselije, nego do sada; jer je nastojanjem veleč. g. Jurja Lehpamera, ovdašnjega župnika, nabavljena nova i velekrasna slika sv. Jakova, koja se je ovaj dan blagoslovila. Blagoslovio ju je pako veleč. g. Ivan Miković, ludinski župnik i podarcidjakon ovdašnjega kotara, koj dragovoljno primi poziv, te se potrudi i dodje, da obavi taj bogougodni čin. Kada je obučen u misničko ruho i praćen od dvojice župnikah stupio pred sliku sv. Jakova, prije nego što je posao počeo, okrene se k puku, pa mu reče kratko, no jezgrovito slovo ob običaju, važnosti i znamenovanju slikah, predstavljajućih sv. osobe, a zatim, opomenuv pobožne slušaoce, da svoje molitve s njegovimi sdruže, počme obrede. Kad je s blagoslivanjem bio gotov, obrati se opet k puku te nastavi govor o štovanju svetacah, a napose sv. Jakova, pripoviedajuć njegov život i kriepostí, te o nasljedovanju istih. Zatim bude umah slika stavljena na oltar, na što započme sv. misa, koju je sam domaćina odslužio.

Mimogred bi vam mogao još napomenuti, da je ista ta kapelica pred dviema godinama po nastojanju veleč. g. ovomjestnoga župnika popravljena i posve iznova pokrivena, jedno njezino zvono preljeveno te veće napravljeno; osim toga za njegova župnikovanja ukrašena je župna crkva liepim crkvenim ruhom, kaleži i drugimi potrebštinami.

Tko znade, kako je u krajini u tom pogledu, neće reći, da je to sve bez truda učinjeno! —p—ć.

Iz Kraljevice u Primorju. Padši mi na um, kako se pred dvie godine velevriedni g. A Lapig, župnik u Drieveniku, mjestu u području okružja vinodolskoga — našav tomu ponajglavniji povod u 150. pjesni: „Hvalite ga u strunah i organih,“ — svojski zauzeo, da kod svoga inače siromašnoga, nu bogoljubnoga puka izposluje, neka bi se ondješnjoj krasnoj, sv. Dujmu posvećenoj crkvi, — koja sigurno u Vinodolu poslje bribirske u svakom obziru prvo zauzimlje mjesto — nabavile orgulje, — nemogu od manje, nego da u tom plemenitom poduzeću izgledni mu jedan čin kao i ostale njegove hvale vriedne vlastitosti ovdje u kratko javnosti izpoložim.

Da g. župnik posried toli loša materialnoga stanja sebi povjerenoga stada gorljive svoje želje za svestrani napredak crkve oživotvoriti, plemeniti podhvat izvesti, i ubogomu žiteljstvu nješto olahkotiti uzmogne, položi on od svoga novca, što si ga je pri toli slaboj današnji dan u obće dotaciji svećenstva ovdješnje biskupije napetim samo gospodarstvom prištedio, 100 fr. u dotičnu svrhu.

Ovo velikodušno, izgledno požrtvovanje g. župnika podobno je bilo odani njemu bogomili puk na toliku i prama promaku slave Višnjega i spasa vjernih, i prama uresu ozbiljnost potaknuti, da je on ne samo uz gori imenovani pohvalni predlog revnoga svoga pastira željno prionuo, već se i za svjetiljku od 200 fr. vriednosti pobrinuo; te se može reći, da je g. župnik svojom odvažnošću u vinogradu gospodnjem zasadio spasonosno sjeme za povjereno sebi stado.

Nadalje uzev u obzir krasna svojstva toga muža, s kojih je on i kod svoje braće crkovnjakah, i kod svjetovnjakah obljubljen: plemenito srce, blagu ćud, čvrst značaj, razbor i revnost pravoga pastira; uzev u razmatranje, da u njega imaš dobra i mudra savjetnika, milosrdnika, od oka svećenika i vrla domovine sina, — u kratko: da u njega imadeš takva muža, kakva samo duh Krstova zakona uzgojiti može, — sve to, rekoh, razmatrajući, punim pravom vriedi, da se u čislo najvrednijih duhovnikah uvrsti.

Dvie su mu u životu najpoglavitije brige: briga, kako da se u vinogradu gospodnjem i riečju i tvorom radin pokaže težak; a druga: kako da dužnostim vrla domorodca što točnije odgovara.

U obodvih ovih brigah možemo mu se, dà moramo suparci pokazati; samo u prvoj glede one točke: materijalno crkvu pomagati, dok se ovdješnje biskupije svećenstvu plaće bolje neurede, a ufanje jest — bez velikih u gospodarstvu naporah, i to samo njekojim, koji bi se na prste izbrojiti dali — nasljedovati ga je težko. Medjutim neka nas Višnji ravna i vlada, kako valja, i s time sam dorekao.

Vinodolac.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 4. t. m. bijaše u prisuću uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa obdržavan izpit onih mladićah, koji su se prijavili za prijam u ovdješnje nadbiskupijsko sjemenište. Od 42 molitelja primljeno je u broj duh. mladeži njih 26, medju ovimi 14 bivših gojenacah ovdješnjega nadbiskupskoga sirotišta. Radi nestašice potrebitih prostorijah u sjemeništnoj sgradi nebijaše moguće primiti više mladićah.

— Dosad je na trošak uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga i prvostolnoga kaptola u ovdašnjem franciškanskom samostanu odgajano 5 klerikah Hercegovačah iz istoga reda. U to je ime nj. uzoritost 300 for. a prečastni kaptol 150 for. na godinu doprinosio. Na prošnju otca Petra Bakule pristao je uzoriti gosp. stožernik uz privolju prvostolnoga kaptola na to, da se ti mladići uz istu godišnju podporu odsele odgajaju u Tirolskoj.

Priobćujuć „Domobran“ pismo uzoritoga gospodina stožernika na pomenutoga otca Petra Bakulu, kojim mu obznanjuje privolju na taj premještaj, — navodi na kraju, da je to učinjeno tobož radi toga, da se mladi Hercegovci u Tirolskoj nauče njemačkomu jeziku. — U tom pogledu možemo uvjeriti svoje čitatelje, da to nije bio razlog, radi koga se na dotičnih mjestih pristalo na premještaj, jerbo je glede duhovne službe u Hercegovini sasvim izlišan, — već mu je bio jedini razlog redovnička stega.

— Čitamo upravo u „Domobranu“, da je preuzvišeni gospodin biskup djakovački obećao za uzdržavanje braće redovnikah za misiju hrcegovačku svake godine, dok bude po Božjem milosrdju upravljao biskupskom stolicom, davati 400 for.; ali zajedno hoće, da mu od starešine iste misije bude svake godine izkazano, kako je taj njegov dar bio upotriebljen.

Iz Moravske. Ove godine odlikovala se je svetkovina sv. Cirila i Metoda pribitnošću papinskoga poslanika u Beču mnsgra Falcinellia. Da-li je on došao u Olomuc na poziv visokoč. kneza-nadbiskupa, ili, kako se govori, po višjoj želji, da diplomatičnim putem izravna njeke od više godinah nastale razmirice medju vladom i prvostolnim kaptolom, nezna se pravo. Zastupnik sv. stolice dočekan je od gradjanske i crkvene oblasti svečano. U oči blagdana sv. Cirila i Metoda odsluži on svečanu večernicu, a na sam blagdan pontifikalnu misu uz podpunu podvorbu. Navala svieta bijaše velika. Dva dana probavi on u Olomucu, a u kratko to vrieme obide crkve, samostane, dobrotvorna družtva, pače nadje vremena za pohod pojedinomu kanoniku, koji ga na dolazku u skupu dočekaše pred nadb. palačom. Poslie ode praćen od nadbiskupa i prelata benediktinskoga u Kroměřiž, a zatim u grad Brno, gdje je svečano dočekan i slavljen kano i u Olomucu. Sve hvali prijatno ponašanje i prostodušnost ovoga crkvenoga do-

stojanstvenika. — Kako se vidi odavle, za sve osmine potegnuše pozor na se oba glavna grada, ali po svem tom narodna svetkovina u Velehradu obslužena je ipak dostojno. Iz sve okolice Ugarskoga Hradišta kao iz daljih krajevah dojde 7. Srpnja množina proštenjarah, dovedenih od duh. pastirah. Pričestnikah na taj dan u velehradskoj crkvi računa se na 3000; a jer su u pomoć došlą ostalim svećenikom još dva benediktinca, prodje sve brzo i u redu. Sv. otac podielio je na prošnju olomučkoga nadbiskupa pismom od 24. Travnja t. god. obilni oprost svakomu, koj uz poznate uvjete u osmini svetkovine sv. Cirila i Metoda i na Veliku Gospojinu pohodi velehradsku crkvu, pak s toga se je nadati, da će se ovo proštenje stalno uzdržati.

Iz Izlebije. Ovdje, gdje se je poslie 300 godinah tek 1858. počela stalno obavljati služba Božja katolička, položen je i svečano blagoslovljen uz propisane obrede i shodne govore temeljni kamen novoj kat. misionskoj crkvi, koja će biti posvećena na ime sv. Gertrude, rodjene i umrvše u Izlebiji. Na ovom sretnom napredku misije za Bogom budi hvala biskupu Konradu paderbornskomu, biskupijskomu odboru Bonifacijeva družtva u Solnogradu i njekojim drugim darovnikom i prijateljem.

Iz Bukarešta. U samostanu Kaldarašani oduprieše se kaludjeri zaključku poslaničke skupštine, te nehtjedoše vladi predati novca i stvarih od vriednosti. Nu oni su tjelesnimi mukami (torturom) od prefekta na to prisiljeni, kako je točno opisano u pritužbi poslanoj ovdješnjemu metropolitu. Ovaj je odmah pisao gospodaru knezu tužeć se sbog te grozote, a od svoje strane poslao s mjesta odbor crkveni, da na licu mjesta razpita i obaviesti se o činu.

— Zapisnik dogovora zastupnikah jamčećih silah držana u Carigradu svjedoči sada, što je u poslu samostanah napravljeno. Zastupnici proglasiše 9. Svibnja naredbe rumunjske vlade nevaljalimi i ništetnimi. Na 14. Sv. odredjeno je povjerenstvo, koje će poglavito stanje imovine upitnih samostanah razviditi, polag naravi i izvora razrediti ju, proračunati dohodak i teret i na temelju te ubaviesti da će skupština izdati odluku. Na 28. Svibnja ustanovljeno je, da se samostanska dobra nesmiedu zakupiti, a da je čuvanje samostanskih dohodakah potrebito, dokle se do konca neizravna razmirica. To se sve ima dati na znanje rumunjskoj vladi, da se hospodar (tako se zove Kuza u zapisniku) novca nesmie dotaknuti, već se vas ima predati u blagajnu posebnu, koju će nadzirati jamčeće sile, a bogoštovne iz samostanah uzete stvari da se imadu savjestno čuvati. Dopisom od 9. Lipnja dostavi veliki vezir Fuad-paša knezu Kuzi tri zapisnika i naloži mu, da se strogo drži zaključakah zapisnika od 28. Svibnja.

Iz Turina. Na čast slobodne crkve u slobodnoj državi budi javljeno, da je nadbiskup od Kamerina, m. Felicissimo Salvini kao sukrivac dvojice svećenikah u župi di Crispiero u Kamerinu, a to sbog uzkrate svetotajstvah dvoma narodnim stražarima, pozvan na sud s prietnjom, ako nedojde, da će biti zatvoren. To je isti slučaj, kojno i u Jakinu. Salvini odlučio je neići dobrovoljno na sud, van ako ga silom odvedu.

— Pod imenom „Società neolatina“ ustrojilo se družtvo, u kojem su uz više visokih državnih častnikah i poslanikah ljudi svake vrsti i svake stranke. Zadaća mu je raditi o tom, da se proti sv. savezu slože svi narodi latinskoga plemena, dakle Talijani, Francezi, Španjolci, Portugezi, pak i isti Rumunji pod knezom Kuzom. Za načelnika izabran je princ Napoleon, koj je izbor primio te obećao, da će svom snagom raditi oko izvedenja osnove.

Iz Holandije. Početkom tekuće godine bijaše u Holandiji (bez Luxemburga) za 1,229,092 katolika 1822 svećenika, 1061 crkva ili kapela. Ako se sravni taj broj s onim od godine 1856., to se vidi manjak pravovjernoga puka za 4000 dušah, ali i prirastak od 1221 svećenika, i 92 crkve ili kapele. Uračuna-li se jošte i Luxemburg te u njem polag razbroja 1855. katolikah 196,000, to od 3,690,000 stanovnikah ukupne Nizozemske (polag razbroja od 1863.) ima katolikah ne manje nego 1,425,000, tako da na svaku biskupiju (nadb. Utreht, bisk. Breda, Haarlem, Hercogenbusch, Roermonde i ap. vikariat Luxemburg) odsjekom dojde 237,500 dušah, te po takovu katolici čine $^2/_5$ pučanstva.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Franjo Rodjak, duh. pomoćnik u Subotici, ide kao župni upravitelj u Lopatinec.

Premješteni su duh. pomoćnici: Gg. Vjekoslav Lepen iz Sv. Gjurgja u trnju u Suboticu; Adolfo Petak iz Sv. Marije k Sv. Gjurgju u trnju; Franjo Burek iz Sv. Ivana na Zelini u Kamenicu; Marko Horvat iz Gjurgjevca u Topolovac; Janko Turk iz Topolovca pod Belu; Josip Žugčić iz Mahična u Novigrad.

Mladomisnici idu za duhov. pomoćnike: Gg. Josip Borovečki u Bistru; Ivan Čavličar u Kutinu; Stjepan Haraminčić u Dubranjec; Angjeo Herkov u Osjekovo; Ivan Maletić k Sv. Ivanu na Zelini; Ivan Mikac u Rieku; Eduard Mrak u Gjurgjevac; Franjo Pupek k Sv. Mariji; Antun Salopek u Mahično; Pavao Šlibar u Prišlin; Josip Šoštarić u Brckovljan; Antun Vrček u Bosiljevo.

Promjene u bisk. senjsko-modruškoj.

G. Ivan Pobor, župnik u Plaškom, postao je upraviteljem u Modruši; a g. Ivan Krajač, kapelan ogulinski, upraviteljem u Plaškom a ne u Modruši, kako stoji krivo u zadnjem listu.

Umro je preč. g. Franjo Crnogorčević, veliki predstavnik kaptola senjskoga.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 33. U ČETVRTAK 18. KOLOVOZA 1864. **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Blagodati katoličke crkve.

Poput svoga božanskoga osnovatelja i početnika stupa i katolička crkva svuda tvoreći i dieleći dobročinstva, — u svih narodah nalazi se blagonosnih njenih učinakah. Od nje izadje sila, i sve izlieči. (Luk. 6, 19.) Svako dobro dodje s njom, a nebrojeno blago primismo iz njenih rukuh. (Mudros. 7, 11.) Jerbo njoj je obećan sadanji i došasti život. (1. Tim. 4, 8.) — Rečeno nastojat ćemo podkriepiti s njekoliko na kratko svedenih dokazah.

I. *Crkva je čovjeka preporodila.*

Ona čovjeka pretvori čovjekom novim, koj je stvoren po prilici Božjoj u pravednosti i pravoj svetosti. (Efez. 4, 24.) Da se shvati sva veličina ove blagodati, valja si pomisliti čovjeka, kakov bijaše prije crkve, t. j. čovjeka poganskoga.

Čovjek poganin bijaše ugreznuo u najdublje vjerozakonsko neznanstvo i najgadniju ćudorednu skvarenost. On neznaše pravo dužnostih prama iskrnjemu, niti napram sebi. „Oni (naime pogani) prenieše slavu neumrloga Boga na priliku umrloga čovjeka, i pticah, i četveronožacah i puzavacah; zato jih Bog preda požudam njihova srca, i nečistoći tako, da su bludili sami sobom; oni, koji istinu Božju pretvoriše u laž, štovahu i klanjahu se više stvoru nego-li Stvorcu, koj bio slavljen u vieke; . . . i kako odbiše od sebe poznanje Boga, preda jih Bog hudobnomu ćućenju, da čine, što je nepristojno: bijahu bo puni svake nepravde, opačine, bludnosti, lakomosti, hudobnosti, puni nenavisti, ubojstva, borbe, himbe, zloćudnosti, bijahu šaptavci, klevetnici Bogu mrzki, uvreditelji, oholi, hvastavi, izmišljaoci zla, neposlušni svojim roditeljem, nesviestni, razuzdani, nemili, nevjerni, bez milosrdja.“ (Rim. 1, 23—32.) To je užasna slika, štono ju predstavlja sv. Pavao o poganskom čovjeku. Svuda u poganstvu ukazuje nam se izopačenost čovjeka u izvanjskih javnih pojavih: u djetetu, koje su davili, izlagali, prodavali, žrtvovali; u bojnom sužnju, koga su činili robom, koga su na grobu slavodobitnika žrtvovali, silili na gladiaterske borbe, te na obću zabavu dali u amfiteatru ubijat; u siromaku, koga su kao nečisto živinče od sebe tjerali; u robu, koga su na mrtvo ime bičevali, divljoj zvjeradi ili ribam za hranu bacali; u ženi, koju su kupovali, prodavali, i na svaki način sramotili; u cielom čovjeku, u njegovom razumu, štono ga je s prikornimi i gnjusnimi zabludami, ili bar taštim i za pravo dobro neplodnim znanjem hranio, — u njegovom srcu, štono ga je živinskimi i sramotnimi strastmi skvrnio, — u njegovom tielu i njegovih ćutilih, što jih je svimi mogućimi opačinami zlorabio, — u njegovom životu, koga si je često sam ugrabio ili drugim prodao. To ti je čovjek poganin. — To je on bio, a to je i sada još svuda, gdje ga crkva nije ukrotila, ugladila, oplemenila i učinila kršćanskim. Crkvom preporodjeni čovjek protivan je posve poganskomu i barbarskomu; on je Bogom poučeni i posvećeni čovjek.

II. *Crkva je ljudski um u znanstvenom nastojanju dovela na put istine.*

Razabirem dobročinstva vjere, kaže francezki učenjak Bonnet, i uvidjam, da ista prava filozofija ima njoj zahvaliti svoje bivstvo, svoj napredak i usavršenje.

Mudroslovje to će reći znanost o naravnih i božanstvenih stvarih, stečena samim svjetlom uma. „Filozofija nemože svojimi načeli proizvesti ništa dobra, što nebi crkva u kamo većem stupnju proizvodila; ali vjera čini mnogo dobra, što mudroslovje podnipošto učiniti nemože“ — tvrdi sam Rousseau.

Najslavniji mudraci staroga vieka i našega vremena, koji u svom umovanju neuzeše za provodiča Božju objavu, ustanoviše jedan za drugim ne samo krive, nego i sasvim si protusloveće sastave. Još u našem devetnaestom vieku trude se naši najveći mudraci, kako će tek osnov pravoj filozofiji naći! Uče se sveudilj, a nedopiru do spoznanja istine. (2. Tim. 3, 7.)

Jerbo medju ljudskimi znanostmi i znanošću Božjom ili objavom postoje najtjesniji odnošaji, s toga je crkva svojimi nepobitnimi odlukami ustanovila granice, u kojih se svaki znanstveni sastav ima kretati, ako neće da zaluta u zablude. Poput svjetionika vodi ona učenjaka sigurno po moru njegovih iztraživanjah, da se niti na plitčine nenasuka, niti neudari o. grebene. Mudrac katolički znade, da svaki sastav, koj protuslovi vjeri, kriv je i nevaljan. Istina je samo jedna. Istina narav-na, t. j. istina, koju sgoljnim umom spoznati možemo, nemože nikad biti u protuslovju s istinom objavljenom: jerbo jedna i druga ima svoje počelo u Bogu. Usuprot učenjak, lišen svjetla Božje objave, umuje u neizvjestno., tapa po mraku, pa je svaki čas u pogibelji, da ustanovi krive tvrdnje, ili gubi skupocjeno vrieme bezplodnimi spekulacijami, koje bi pravoj i koristnoj znanosti posvetit bio mogao. Izkustvo potvrdjuje, što rekosmo. U svih pravih iztraživanjih i znanstvenih obretih, štono su do današnjega dana iznešeni na vidjelo, neima ništa, što bi protuslovilo katoličkoj istini; usuprot svi posljedci tih iztraživanjah i obretah služe Božjoj objavi na potvrdu. „Znanost potvrdjuje sve objavljene istine, a nepobija jih" — reče Geoffroy, član francezke akademije, u akademičkoj sjednici. To svjedoče svojimi djeli najslavniji iztraživaoci, kanoti Letronne, Deluc, Cuvier, Champollion, Montluca, Visconti, Rosellini itd.

III. *Crkva je uništila najgadnije i najokrutnije praznovjerje.*

Stari i novi poganski sviet pokazuju nam svuda najokrutniji despotizam i najsiroviju putenost kod svih narodah, kojim nesvanu sunce katoličke vjere. Svako kumiroštovje izlazi napokon u službu kakova okrutna i bezsramna božanstva. Obsjena, okrutnost i razbluda to je troja znamenka poganstva, — primieti Stolberg. Svuda vidimo krv i užasno okrutničtvo na čast sramotnim kumirom. Sv. Augustin i Salvian svjedoče, da je najprikornije praznovjerje tako obćenito i tako duboko korenje uvriežilo bilo, da je jošte u četvrtom i petom vieku dobe kršćanske svojim opakim uplivom djelovalo na narav ljudsku. Čovječje žrtve u različitih prilikah, žrtve djece, žrtve ženah na grobu muževu, dobrovoljna ili prisiljena smrt staracah i bolestnikah, zadava služinčadi pokojnikah, bičevanje djece do umrla kod oltara kumirah, čete djevojakah posvećene u hramovih kumirskih službi opačine, bacanje ostarjelih roditeljah psom za hranu, napokon kod najizopačenijih poganah jedenje čovječjih žrtvah i ljudožderstvo — to je njekoliko vrstih okrutnoga i strahovitoga praznovjerja, štono ga je crkva svuda utamanila, kamo god je doprla, u starom i novom svietu.

IV. *Crkva je spasila porodicu.*

Sudimo po tom, što bijaše obitelj prije osnovanja crkve po cielom svietu, gdjeno neograničena vlast otca nad životom i slobodom žene i djece, mnogoženstvo, bludničtvo, samovoljno razpitanje ženitbe, priložničtvo, prodaja ženah, čedomorstvo, izlaganje i žrtvovanje djece bijahu navlaš priznata, primjeri bogovah posvećena, od mudracah branjena, te primjerom carevah odobravana. Poganskim pukom bijaše s većega diela dopušteno djecu ili još nerodjenu ubiti ili na novorodjenoj po volji otčevoj ili naredbi poglavarstvenoj učiniti krv. Portentòsos fœtus extinguimus, liberos quoque, si debiles monstruosique editi sunt, mergimus, — priznaje Seneka. (de ira c. 15.) S čedomorstvom bijaše spojeno i izlaganje djece, u čem Plato i Aristoteles smatrahu sredstvo proti prekomjernom pomnožanju pučanstva. Još u naše doba dave u Kitaju dojkinje velik dio djece ili ju bacaju u rieke, pa za ta ubojstva dobivaju plaću. Uz to izlažu novorodjenike na javne ulice i trge, gdje jih ili izjede živina, ili je s uličnim smetom izvezu na obćinsko smetište. Pak se ipak našlo za nas živih tobož slobodoumnih ljudih, koji su hvalili i slavili kitajsku ćudorednost! Crkva je čvrstom i sigurnom rukom položila sjekiru na koren svih tih zalah. Prva joj bijaše skrb, da porodicu dovede na prvobitnu njenu uredbu, na svetost, jedinost i nerazrešivost. (Mat. 19, 4. 5.) Ona naviesti ljudem Božju zapoviest: Muž neka ostavi otca i majku i neka bude privržen svojoj ženi, i bit će dva u jednoj puti. Što Bog spoji, toga čovjek nerazstavljaj. (Efez. 5, 39. 1. Mojs. 2, 24.) Ona učaše, da je ženitba veliko svetotajstvo novoga zavjeta, prilika uzvišenoga sdruženja Isusa Krsta sa svojom crkvom. (Efez. 5, 32.) Mnogoženstvo i ženitbeni razpust, ova dvoja kuga poganskoga družtva, bješe zabranjena Božjimi i čovječjimi zakoni.

Djecu na priliku Božju odgajati, u svih nevoljah i napastih života biti jedan drugomu u pomoć, to je pod upravom katoličkoga zakonotvorstva najplemenitija i najsvetija svrha ženitbe i porodice.

Kada su god tekom vremena kršćanski puci izgubili katoličku vjeru, poče postupno i obitelj

propadati. Protestantizam u šestnaestom, a filozofizam i illuminatizam u osamnaestom stoljeću udariše joj težkih ranah. Prvi zavrže ženitbu kao svetotajstvo, propoviedaše ženitbeni razpust, te napokon zabrazdi dotle, da je u pojedinih slučajih dopuštao dvoženstvo. Protestantizam bude nadkriljen od filozofizma, koj skrši otčinsku vlast, pokuša sva sredstva, da potišti ženu, a dovrši tim, da putem odgoja djecu načelno izopači. Tko se želi o tom potanje uvjeriti, napućujemo ga na djelo Gaume-ovo: Histoir de la société domestique (t. II. p. 4. c. 1 i 2.), izašlo i u njemačkom prievodu. — Devetnaesti viek žanje plodove ovih zlorabah i zabludah.

V. *Crkva je popravila staro zakonarstvo i izbavila državu.*

Častno zakonarstvo crkvino bijaše osnovom i uzorom zakonarstvu gradjanskomu. Crkva je čovjeka privela do spoznanja tiesnih i nuždnih odnošajah izmedju Boga i družtva. Ona je čistoćom svoje ćudoredbe, svojimi načeli blagosti i sdušnosti, štono jih je širila medju ljudmi, napokon možnim uplivom svoga vjeroučja pomalo pretvorila pogansko zakonarstvo.

Pa sbilja, kolika je to razlika medju zakoni narodah kršćanskih i zakoni narodah poganskih, tako u davno, kao što i sadanje vrieme, na koje upliv katoličke vjere nije ništa djelovao. Promotrimo one stare, sa svoje slobode i ugladjenosti toli slavljene narode, pa ćemo svuda naći od svih najnepravedniju nejednakost, što obstoji medju gospodarom i robom. Svuda vlada zakon: tko jači, taj kvači; na jednoj strani neograničen vladar, bio despotički kralj ili despotička gradska republika, a na drugoj strani podložnici gotovo bezpravni. Tako upravo i u porodici, gdje su žene i djeca bezpravno podčinjena sasvim despotičkoj vlasti otca i domaćine, koj k tomu ima pravo, te ih može ubiti ili kao robove prodati.

Čim stupi crkva na pozorište, sve se to promienilo. Njenim uplivom nastade njeko pobratimstvo svih zakonarstvah, a kod svih kršćanskih i pitomih narodah ustanovilo se medjunarodno pravo, koje je poput sudišta nad svimi vladajućimi narodi. Vladar, koj dosad niti nikakova zakona nad sobom, niti nikakova ograničenja nije poznao, nadje u svojoj vjeri i u vjeri svojih podanikah zakon i medju, koja je njegovu vlast ograničavala. Naproti pako podanici bijahu podčinjeni poglavarstvenoj vlasti po duši i savjesti. Tim je crkva na jednoj strani okrutničtvu i samovolji vladarah, a na drugoj strani bezvladju i prevratu podanikah ogradu stavila. Iz crkve predje duh blagosti i umjerenosti i u gradjansko zakonarstvo. Duh crkve zabrani izlaganje djece kao zločin. U svojoj nježnoj brižnosti za uboge, a u svojoj strogosti naprama bogatašem zabrani crkva lihvarstvo. Njoj se valja zahvaliti za zakonarstvo o prisegi. Iz crkvenoga zakonarstva predjoše u gradjansko pravo forme uredjenoga sudbenoga postupka, koje su kao ograde za sigurnost osobe i svojine. Napokon crkva je ublažila strogost kaznenih zakonah. Crkva, koja uči, da svaka vlast dolazi od Boga, te da joj se valja pokoriti po duši i savjesti, (Rim. 13, 1—5.) pruža zakonodavcu divnu podporu, a zakonom najjaču potvrdu. Radi toga su i filozofi u tom pogledu priznali prevladu katoličke crkve nad svakom drugom vjeroizpovjedi. Kad bi jednom crkva sav svoj upliv imala izgubiti, tada gradjanski zakoni, koji nebi više, kao u staro pogansko doba, nalazili svoju uporu u robstvu, tada i državna vlast, od svakoga vjerozakonskoga ugleda ostavljena a nepodupirana od kršćanskoga i kućnoga poredka, nebi naskoro bile podobne, da vjeropraznu i zloćudnu svjetinu drže na uzdi. „Nemožemo pojmiti, reče Karlo Veliki, kako bi nam mogli biti vjerni, koji su nevjerni Bogu i neposlušni njegovim svećenikom.“ (Capit. T. II. tit. 1. c. 2.)

(Dalje će sliediti.)

Sveti savez.

Godine 1815., prije nego što će se iz Pariza razići, utanačiše saveznici kao zastupnici triuh ponajglavnijih vjeroizpovjedih kršćanskih, car austrijski Franjo I., kralj pruski Fridrik Vilim i car ruski Aleksander, medju sobom ugovor, zvan sveti savez, te ga podpisaše dne 26. Rujna. Ovo posliednje vrieme spominje se opet često sveti savez; ali što i kako se o njem govori i piše s mnogo stranah, dovoljno svjedoči, da ima ljudih, kojim do jedinoga imena ništa više o svetom savezu poznato nije. Čini nam se s toga umjestno i sgodno, da svojim čitateljem priobćimo sadržaj ugovora, na kom se je osnivao sveti savez.

U ime presvete i nerazdjelive Trojice.

Pošto se njihova veličanstva, car austrijski, kralj pruski i car ruski, uslied velikih dogodjajah, kojimi su posliednje tri godine označene u Europi, a poimence uslied blagodatih, koje se Božjoj promisli dopalo izkazati državam, kojih vlade svoje pouzdanje i svoje ufanje samo u nju polažu, usrdno uvjeriše o potrebi, da vlasti svoj postupak, što jim ga valja obdržavati u svojih zamjenitih odnošajih, osnivaju na uzvišene istine, koje nas uči sv. vjera našega Spasitelja, zato očituju oni svečano, da nazočnomu spisu nije ništa drugo predmetom, van na očigled cieloga svieta obznaniti njihovu

neuzkolebivu odluku, da će jim tako u upravi njihovih državah, kao što i u političkih odnošajih sa svakom drugom vladom služiti za pravac samo propisi sv. vjere, naime propisi pravičnosti, kršćanske ljubavi i mira, koji nesamo da se imadu uporavljivati u sukromnom životu, nego još više i na odluke vladarah imadu neposredan upliv, te sve njihove korake moraju upravljati, jerbo su jedino sredstvo, da se čovječje uredbe čvrsto ukriepe, a da se njihovim nesavršenostim doskoči. Uslied toga složiše se nj. veličanstva u sliedećih člancih.

I.

Shodno riečim sv. pisma, koje nalažu, da se svi ljudi kao braća pazit imadu, ostat će tri ugovarajuće vlasti svezom pravoga i nerazdružívoga bratinstva sjedinjene, pa jerbo se smatraju za zemljake, to će si svakom prilikom i u svakom slučaju priteći u pomoć; buduć su nadalje spram svojih podanikah i svojih vojskah kao starješine porodice, to će i ove rukovoditi u istom duhu bratinstva, kojim su oduševljene na zaštitu vjere, mira i pravice.

II.

Jedino načelo, koje odsele tako medju rečenimi vladami, kako i medju njihovimi podanici ima vladati, biti će po tom, da si zamjenito čine usluge, da si nepromjenivom blagohotnošću izkazuju uzajamno nagnuće, kojim treba da su oduševljeni, da se smatraju samo kao članovi jednoga te istoga kršćanskoga naroda, dočim se i tri savezna vladara drže samo za punomoćnike providnosti, da trimi granami jedne te iste obitelji vladaju, naime Austrijom, Pruskom i Ruskom; čim zajedno očituju, da kršćanska vjera, koju oni i njihovi narodi izpoviedaju, sbilja neima drugoga vrhovnika (souvrain) do onoga, komu jedinomu pripada sva vlast, jerbo se sve blago ljubavi, znanosti i neizmjerne mudrosti nahodi samo u njem, naime u Bogu, našem božanstvenom Spasitelju Isusu Krstu, slovu Sevišnjega, slovu života. Zato nj. veličanstva preporučuju s najnježnijom brižljivošću svojim pukom kao jedino sredstvo, da se uživaju mira, štono iztiče iz čiste duševnosti i jedino traje, neka se svaki dan sve više utvrdjuju u načelih i vršenju dužnostih, koje je božanstveni Spasitelj naučao ljude.

III.

Sve one vlasti, koje su voljne svečano priznati načela, kojimi je nadahnut ovaj spis, i koje će uvidjeti, koli je za sreću samo predugo uznemiravanih narodah važno, da ove istine imadu u buduće primjeren upliv na sudbu ljudih, biti će primljene s tolikom spremnosti kao i nagnućem u ovaj sveti savez.

Trogubo izdano i podpisano u Parizu godine gospodnje 1815. (14.) 26. Rujna.

Franjo. — Fridr. Vilim. — Aleksander.

Prosvjed proti Renanu na brdu Kalvariji.

Katolici običavaju svake godine na Veliki Petak u crkvi sv. groba voditi provod na sv. mjesta, a njemu bi se pridružili kršćani svih sljedbah, što jih žive u Jeruzalemu. Ove godine bijaše tom prigodom množina Europejacah, što provodu dade osobitu važnost. Svećenici, koji najveći dio njemačke hodočastničke povorke sačinjavahu, pomnožaše pratnju patriarke, okružena od sinovah sv. Franje. Trulo crkve bijaše razsvietljeno množinom sviećah, odsievajućih se o biele koprene gospodjah, kojim bijahu ustupljene gornje galerije prostrane sgrade. Latini, Grci, Rusi i Jermeni zaokupiše i napuniše dubkom brodove sa strane. Provod pohodi svako mjestance, posvećeno mukom i smrću Spasiteljevom. Na svakoj postaji reče odredjen prije propovjednik govor, svaki u drugom jeziku, što jih se ovdje govori: u turskom, arabskom, grčkom, francezkom, talijanskom, njemačkom i španjolskom. Sjedinjeno ovako ljudstvo raznih jezikah na podnožju križa, gdjeno krv Boga-čovjeka izteče za svu djecu Adamovu, stvori krasnu sliku obćenitosti katoličke crkve, koja je zakrilila sve narode.

Francezki govornik na brdu Kalvariji, a onom mjestu, gdje je križ bio uzdignut i posljednji čin spasenja dovršen, bijaše abbé Soubiranne, glavni vikar i ravnatelj družtva „Oeuvre des écoles d' Orient." Pošto je ovaj vriedni svećenik u kratko spomenuo uzrok, zašto Europejci putuju u Jeruzalem, obrati se k svojim zemljakom pozivljuć jih, da na brdu Kalvariji učine zadovoljštinu za uvredu, zadanu od jednoga francezkoga pisca Isusu, a poslie sám u njihovo ime izreče proti knjizi Renanovoj tronutljiv prosvjed, za koj mi je žao, da sam ga samo djelomice mogao zapamtiti. Sliedeće izreke mislim da sam dobro zapamtio:

„. . . Ovdje je on bio propet, a poslie 18 stotinah godinah došli smo, ja i vi, da kleknemo ovdje, glavu prignemo do praha, ter se udaramo u prsa; puni skrušenja i nade došli smo, da se klanjamo i molimo. Radeći mi tako znademo, kako okolo nas po svem svietu tisuće kršćanah upiru oči na ova mjesta, te bi se držali za srećne, kad bi mogli, kako mi sada, na brdu Kalvariji klanjati se i moliti. . . . Zar u ovoj istini nije pobjedan dokaz za Božanstvo Isusovo, proti kojemu se nédavna usudi dići jedan francezki pisac u ime krive učenosti i zloglasne znanosti. . . Miliuni kršćanah klanjahu se onomu, koj je na ovom mjestu bio propet, pak zar da oni svi budu u krupnoj bludnji? Ne — to nije moguće; jer klanjaoci Isusovi nepolaze iz divljih četah iz Polinezije, nego iz najprosvjetljenijih narodah svieta. Povrh toga pako znajmo, da je onaj, kojemu smo se sada klanjali, s križa dao zakonah i naredbah, protivnih svakomu našemu nagonu i svakoj strasti. . .

Ja vjerujem dakle u Božanstvo Isusovo; jerbo mi svi, kojim bi bilo za njeku korist to nevjerovati, po svem tom ipak unj vjerujemo i koji smo došli izpovjedit svoju vjeru na mjesto, gdje je bio propet. Ja vjerujem u Božanstvo Isusovo, te s toga sam i došao ja, francezki hodočastnik, da pružim ruku našoj braći svakoga naroda, koja kao i mi temeljni članak kršćanskih družtvah vjeruju. Ja vjerujem u Božanstvo Isusovo, kako unj vjeruju svi časti vriedni i nabožni muževi moje zemlje, one Francezke, koja je — rado to izgovaram baš na ovom mjestu — s dna duše odana i ostati će sv. katoličkoj, apoštolskoj i rimskoj crkvi."

Dok je govornik ove rieči jakim i uzhitnim glasom govorio, vladala je tišina ne samo medju katolici, nego — što je još važnije, medju istimi inovjerci, kojih bijaše većina. Grčki i jermenski svećenici mahnuše prvi svojim sljedbenikom rukom, da šute, a njekoji protestanti englezki i amerikanski, koji su od znaličnosti bili došli na svečanost, nemogoše se uzdržati, već kliknuše „bravo!" te opet zašutiše sbog svetinje mjesta. — U obće može se reći, da je ova svečanost učinila velik utisak na mješovito pučanstvo jeruzalemsko. („Das heil. Land" 2. sv. 1864.).

Dopis.

U Mahičnom dne 10. Kolovoza. Danas dovršio je kanoničku vizitu župah kotara lipničkoga preč. gosp. arcidjakon gorički, predstavnik i kanonik Janko Pavlešić. Prošle su 23 godine, od kako je zadnje redovito kanoničko pregledanje u ovom kotaru po tadanjem arcidjakonu goričkom ovršeno, izuzamši pregled skopčan s dielenjem svetotajstva potvrde po nj. uzoritosti gosp. kardinalu i nadbiskupu god. 1853. izveden. S toga ne samo visokomu značenju otoga duhovnoga oblastnoga čina, već i riedkosti njegovoj po nješto bi se pripisati moglo ono slavlje, kojim je čin ovaj od početka pa sve do svrhe od svih razredah pučanstva praćen bio. Jer još nije preč. g. arcidjakon u kotar lipnički, pomenutomu službovanju odredjen, stupio, već je izkusio, na koliko pravovjerni puk, predvodjen revnimi svojimi duh. pastiri, štuje i uvažava ne samo nj. prečastnost službeno postupajućega arcidjakona, nego i navlastito njeg. uzoritost ljubljenoga otca i nadpastira, u čijem imenu i po čijem nalogu važan ovaj pohod bje poduzet. Imenito u pov. trgovištu Jastrebarskom dočeka ga obližnje svećenstvo, a na čelu mu prečast. starina, dapače Nestor cieloga arcidjakonata goričkoga, zač. kanonik i župnik jastrebarski Juraj Gerdas, — podjašprišti i župnici Josip Mavretić i Jakov Jambrečak, i ini u družtvu s gg. županijskimi častnici, gradjani i pučanstvo, te mu izkazaše onu počast, koja mu ne samo kano uglednomu duh. dostojanstveniku, već i kano poslaniku nadbiskupskomu pripada. A gostoljubivost preč. kanonika i župnika, kojom je toli ugledna gosta počastio, obće je poznata. — Stignuvši u Krašić dočeka ga tamošnji župnik Nikola Kostelec s činovničtvom županijskim i starešinstvom občinskim baš slovesno, te nemogaše prečastni putnik i gost odoljeti molbam njegovim, da se kod njega malko neodmori, tim većma, što ga odtuda izčekivahu strme vrleti i veoma bregoviti putevi sve do Vivodine — konačne svrhe njegova za onaj dan putovanja, gdje i uzè početak službena njegova djelatnost.

Na Vivodini, — akoprem bijaše u oči nedjelje, 30. Srpnja, kada svećenstvo kod kuće biti mora, ipak ga njekoliko kotaranah s liepom kitom domaće školne mladeži obojega spola i mnogobrojnih župljanah uz tutnjavu mužarah dostojno i srdačno dočeka i liepim svečanim provodom uz mili glas zvonah u župnu crkvu uvede, da polag propisnika uvodne obrede ovrši, te pobožnomu puku s presv. oltarskim otajstvom blagoslov podieli. — Sutradan t. j. 31. Srpnja — na koj se dan baš posvetilo župne crkve sv. Lovre na Vivodini obslužava, — preč. visitator uz podvorbu mnogobrojnoga svećenstva odsluži pjevanu sv. misu. Da je pobožnosti nebrojena množina iz svega okoliša prisustvovala, razumieva se samo po sebi, jer značaj puka ovdašnjega jest pretežno nabožan. Kod objeda, gdje gostoljubivost vriednoga domaćine zastupnike svih stališah, dapače i iz susjedne nam biskupije ljubljanske vješto sakupiti znadijaše, bijahu napite i oduševljenjem obćim primite zdravice svim duhovnim i svjetskim domovine naše poglavarom. — Na 1. Kolovoza uz propisani obrednik počme sa službom Božjom visita kanonička, pohod na groblje, izpitivanje iz vjeronauka, posjet učione i izpitivanje školne djece iz svih predmetah, najpače iz vjeronauka, te dokonča s obilatim nadarivanjem marljivih i srčanim obodrivanjem tako djece na revno polazenje učione i crkve, kano i većinom nazočnih dotičnih roditeljah, da djecu marljivo u učionu i u crkvu na nauk kršćanski odpravljaju i u mladosti na sve, što je bogoljubno, koristno i dobro napućuju, znajući vrlo dobro, da početak svega dobra jest strah Božji, i da samo iz posijanoga u mladjahna srca dobra sjemena rieči Božje dobru plodu u kasnijoj dobi nadati se moći. Napose bijahu pohvaljeni župljani vivodinski radi pripravnosti, kojom revnoga svoga župnika i podjašprišta dragovoljno podupiru oko ukrašenja hrama Božjega, koj je u nutri vas krasno te pobožnosti dolično naslikan, orguljami izvrstnimi i prostranosti crkve primjerenimi, zvonovi prekrasnimi, urom u tornju i t. d. providjen, riečju: vas tako uredjen, — dakako nastojanjem a najvećma i troškom sadašnjega svoga župnika — da se s mnogom varoškom crkvom tako glede pravoga razmjerja nutarnje prostorije, kano i ukrašenja, reda i čistoće, što tamo vlada, natjecati može. Iste kapele u području župe ove sve su u novije doba brigom župnikovom izslikane i ukrašene tako, da to župniku i župljanom

čast Božju ovako povećati nastojećim sjegurno na čast služi. Red i čistoća u crkvi, župnom stanu, u učioni te napredak u svem i ponašanje pučanstva vivodinskoga učini ugodan utisak u preč. g. visitatora, te ga odmah u početku ovoga njegova službenoga putovanja uvjeri, da će u cielom kotaru, — makar i nebude svigdje spoljašnost tako sjajna, kao na Vivodini, — sva u željenom poredku naći, pošto, gdje je glava u redu, niti uda zaostati nemogu. I doista na posliednjoj svojoj postaji javno se izrazi preč. arcidjakon veoma pohvalno i zadovoljno o dovršenom svojem kanoničkom poslovanju, te reče, da se doisťa tako svečanomu i oduševljenomu dočeku i srčanoj prijaznosti tako svećenstva, ine poglavite gospode kano i pučanstva u obće ni s daleka nadao nije, te da veselje, što ga iz obzira nabožnoga i moralnoga napredka kod pučanstva kotara ovoga počuti, kako je iskreno, tako će trajno u srcu i pameti njegovoj ostati.

Kako u kojoj župi bijaše, pojedince opisivati nemogu; dosta budi rečeno, da je preč. visitator svigdje zadovoljan bio, najvećma pako zatečen mnogobrojnom školnom mladeži i njezinim u istinu sjajnim napredkom u Žakanju; bezprimjernom točnosti i revnosti u poredanju nutrašnjosti župne crkve u Sveticah; dovoljnim napredkom u istom ove tek. godine otvorenoj učioni u Trgu, i u ostalih župah, gdje učione jur obstoje. Navlastito pako bje zatečen prečast. gospodin, a š njim i ostala pratnja njegova, nad vještinom u odgovaranju iz vjeronauka, što ju pokazaše odrasli jur župljani u Mahičnu, (medju njimi njekoje jurve bezzube bake), koji vještim sokratičko-sintetičkim načinom po svom duh. pastiru Franji Mačečeviću izpitivani tako točno najprije polag katekizma na stavljeno si pitanje odgovarahu, zatim dotičnu vjeroťstinu razčlanjujuć tako vješto i s njekim ponosom tumačijahu, da smo se svi — istinu govoreć — u čudu našli. Evo što može revnost župnika, koj si je odmah s početka svoga na ovoj župi pastirovanja (sada mu teče 33 godina, što je tamo) ozbiljna dao truda oko podučavanja, te sada s blagoslovom plod svoje sjetve ubira! Da je preč. visitator izpitane baš sjajno nadariti, pohvaliti te na daljnu marljivost u polazenju kršćanskoga nauka podtaknuti izvolio, razumieva se samo. Uz to je župljane ozbiljno na čim skorije podignuće učione nagovarao, dokazujuć jim, kolika će jim to ne samo radost nego i materialna korist biti, kad im se djećica u školi mnogo liepa, dobra i koristna nauče. I sjegurno vidjelo se, da su župljani u živac dirnuti, i da će od sada ne samo marljivije na nauk pošiljati istu mužkoga spola, ovom prigodom slabo zastupanu djecu, već i oko podignuća župne učione svojski nastojati, te neće dugo potrajati vrieme, pa će liepa školska sgrada i ovo mjesto resiti; a u toj nas nadi jači pokazana jur višeput gorljivost oko pučke prosvjete, što ju ovdašnji gg. kotarski sudci, ozaljski i banijanski, na kojih je kotare župa mahičanska razdieljena, jasno zasvjedočiše; k tomu je župnik ovdašnji svojim novcem kupio i poklonio obćini prikladno za učionu zemljište.

Tako je pomoćju Sveviśnjega započeta i njegovim blagoslovom dovršena ova vizita kanonička. Blaga ćud preč. arcidjakona, ljubav, što ju prama svakomu i sliednjemu pokaza, liep nauk, što ga svim dade, čini ga nezaboravnim ovoj okolici, te se nadati, da će Sveviśnji djelovanje njegovo blagosloviti stostrukim plodom.

Sutra će prečastni gospodin u Rječicu, da tamo svečano položi temeljni kamen novoj učionskoj sgradi.

Viestnik.

Iz Zagreba. Danas slave sve zemlje i svi narodi carevine austrijanske rodjendan svoga premilostivoga cara i kralja. Tim povodom činjena je danas u prvostolnoj crkvi svečana služba Božja, koju je s ambrozijanskom zahvalnicom na kraju ovršio glavom uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup. Ovomu bogoslužju pribivao je svjetli gospodin ban s javnimi častnici i činovnici svakoga reda, uz to i članovi glavnoga odbora i pododborah za izložbu trojedne kraljevine, te množina ostaloga svieta.

Poslie sv. mise primao je svjetli ban poklone, namienjene nj. veličanstvu, a zatim je u dvorani izložbene sgrade svečano govorom otvorio prvu dalmat.-hrvat.-slavonsku obrtnu i gospodarstvenu izložbu.

— Budući utorak dne 23. t. m. krenuti će uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački na put u Karlove vare, gdje će koj tjedan boraviti.

— Sinoć došao je iz Severina u Zagreb preuzvišeni gospodin biskup djakovački J. J. Strossmayer, te će ostati njekoliko danah ovdje.

— U nedjelju vratio se je u Zagreb ovršiv kanonički pregled u kotaru lipničkom, preč. gosp. kanonik i arcidjakon Janko Pavlešić.

— Gospodin Dragutin Dauer, svećenik nadbiskupije zagrebačke i kapelan u Sopju, poslao nam je nedavna mastili izradjenu oltarnu sliku, 3′ 6″ visoku a 2′ 5″ široku, s tom namjenom, da ju u njegovo ime ili sami poklonimo najsiromašnijoj crkvi nadbiskupije zagrebačke, kojoj bi potrebita i primjerna bila, ili da ju u istu svrhu predamo prečastnomu duh. stolu.

Uzput piše nam gosp. Dauer, da mu je već od djetinstva srce prianjalo uz krasnu slikarsku umjetnost; al mu je tek, od kad je postao svećenikom i duhovnim pomoćnikom na selu, pošlo za rukom njegovati ovo svoje milje i omilje. Tri su godine, što se on za vrieme odmora uz crkvenu muziku i pjevanje bavi i slikanjem kao samouk. Okolnosti su mu dosad

tako zavidne bile, te se jošte s nijednim vještim slikarom nije sastati mogao, već je vas svoj nauk crpio jedino iz knjigah, što si jih je o toj umjetnosti znatnim novčanim troškom nabavio. Ovako jedino upoznao se s lučbenimi i optičnimi svojstvi mastilah. A da ova umjetnička zabava bude i njemu ugodna i drugim koristna, odlučio je raditi na podporu ubogih crkvah, prinoseć ovu dobrovoljnu žrtvu štednje i truda svoga na žrtvenik Stvorca, da se širi slava njegova.

Napomenutu sliku snimio je g. Dauer sa starije slike; pa premda će u njoj, kako sam priznaje, vještačko oko naći više nedostatakah, kako to niti nemože drugačije da bude kod prve radnje početnika, pa još k tomu samouka: to ipak ista slika očevidno zasvjedočava, da mladi slikar ima u toj struci osobiti dar od Boga, pa mu želimo od srca, da dodje u priliku, gdje će svoje vrle sposobnosti još više razviti i usavršiti moći.

Kod umjetnika liepa je kriepost čednost: tim ljepša čim redja. Gosp. Dauer piše nam, da nešalje ove slike, da bude ili on ili slika mu pohvaljena, već da bude kakov takov dar najubožijoj crkvi; a kad bude u njega i više nauke i više vještine, da će biti i liepših i boljih darovah.

Osim ove naslikao je g. Dauer još za druge dvie crkve oltarne slike; posliednju za veliki oltar sopljanske crkve, koja je 8′ visoka i 6′ široka.

Buduć su potrebe i ubožtvo naših crkvah bolje poznate prečastnomu duh. stolu, nego-li nam, predasmo istomu preč. duh. stolu sliku; a to čineći uvjereni smo, da će ista duh. oblast ne samo bogoljubnim ovim darom razpoložiti po namjeri darovateljevoj, nego da će i njemu samomu u plemenitom i bogumilom ovom nastojanju biti na ruku.

— Iz Radoboja stigoše nam žalostni glasi o nesreći, što je dne 10. t. m. u noći snašla župu i župljane radobojske. Te noći bilo je tamo burno vrieme. Kiša je kao iz kabla lievala, munje sievale, da je bila strahota, a grmljavina tutnjila, da se je zemlja tresla. Poslie ponoći udari grom u kapelu S. Jakova na visokom briegu Očuri. Premda su ljudi iz Radoboja vidjeli vatru, i slutili, gdje je, nebijaše ni misliti na obranu. Brdo visoko, put dalek, noć crna kao rog, a uz svu lievajuću kišu na visini onoj vode nikakove. S ovom kapelom, imajućom 4 zvona, pravedno su se ponosili župljani radobojski. Sagradili su ju dosta ukusno i veličanstveno s liepim tornjem Pavlini, pa je njekad i spadala pod samostan lepoglavski, a na visoku brdu stojeć vidjela se sa svih stranah. Nesta u jednu noć veselja i ponosa radobojskih župljanah. Nesmiljena vatra proždre sve, štogod je mogla spaliti. Izgori najprije toranj, zvonovi se što razcurieše što razpukoše, zatim planu krov i vez, riečju sve, štogod bijaše drveno. Ostaše gole i puste zidine, a sreća, što je svod crkveni, buduć dosta jak, mogao odoljeti sili biesneće vatre te nije pregorio dotle, dok je došla pomoć. Šteta kapeli ovim požarom nanešena iznosi do 5000 for. U blagajni je jedva 200 for., a sve druge uloženo kod samih siromakah, župni puk ubog, porezi i svakojakimi daćami obtršen: sve slabi izgledi, da se spaljena i razvaljena kapela opet pridigne.

No dobar je Bog, pa ima još i milosrdnih kršćanskih dušah; a ove će, kada jim župnik na vratih pokucao te u ime Božje za popravak kapele sv. Jakova kakov darak zamolio bude, jamačno se odazvati njegovoj prošnji.

Iz Pešte. Ovdašnji magjarski crkveni časopis „Religio“ tuži se ovako: Naš glavni grad Pešta biti će naskoro svim ugarskim biskupom predmetom osobite velepastirske brige i mudrih naredbah. Uz najveći napor nemože župnik s 3. ili 4. pomoćnika doskočiti duhovnim potrebam svojih 20—30000 župljanah. Broj crkvah i svećenikah premalen je. — Kod tolike razgranjenosti peštanskih župah velika je nesreća nestašica redovničkih kućah. Župnici privezani su od rana jutra do kasne noći na pisaći stol. Unutarnji grad ima pet crkvah a samo jednoga župnika, pa je radi toga obćenje dušobrižnika s vjernimi veoma sporo, zašto taj župnik ima ravno pojedinih vrlih dušah, ali u crkvenom smislu neima — stada. I u pregradjih neima nijednoga samostana. Tri pregradja neimaju jošte danas župnih kućah. — O ljetošnjem provodu na Tielovo kaže dalje isti list: „Sveučilištni učenici bijahu pozvani, da se bar oko oltara pred vrati sveučilištne crkve oko 9 ure sakupe. Moguće, da je koji od 1000 djakah došao, no mi ga nevidjesmo. Radi neznabožtva našega mladoga naraštaja mora srce pravoga domoljuba samo tugovati. Propast ovoga velikoga grada u ćudorednom obziru napreduje silnimi koraci; ako mu se čim prije s najvećom gorljivosti nebude doskočilo.

Iz Moravske. Ima tomu 816 godinah, što je pobožni i hrabri vojvoda Břetislav, sin českoga vojvode Ulrika, utemeljio benediktinsku opatiju Rajgrad (Raigern). Sadanji predstojnik rajgradskoga samostana, opat Günther, dao je kod Emanuela Maxa, u monakovskoj školi naobraženoga pražkoga kipara, načiniti za samostan dostojan kip Ovaj je prije njekoliko tjedanah postavljen na svoje mjesto. Na crnom mramornom podnožku, na kom je izvajan kratak napis u latinskom i slavenskom jeziku (s cirilicom), stoji Břetislav, česki Akilles, u naravnoj veličini. Izpod natrag zavrnjene kabanice vidi se krepko i žilavo vojvodino tielo. Lik je načinjen iz biela karrarskoga mramora. Troškovi iznose više tisućah forintih.

Iz Bonna. Javili smo prije njekoga vremena svojim čitateljem, da je pruska vlada tri brata grofove Schmiesing-Kerssenbrock, častnike u pruskoj vojsci od-

pustila iz službe zato, što su javno i odrešito osudili dvoboj. Članovi Walhalle i katoličkoga učeničkoga družtva Arminie upraviše s toga razloga na pomenute grofove sliedeću adresu:

Visokorodjena gospodo, plemeniti grofovi!

Vi ste prostodušno i otvoreno očitovali, da prema propisom vaše crkve „nećete nikada niti sami na dvoboj pristati, niti kod njega sudjelovati.“ Ova odvažna izjava Vašega osvjedočenja povuče Vam za sobom odpust iz kraljevske vojske. — Mi podpisani djaci bonanskoga sveučilišta, koji sami jednako uvjerenje o opakosti dvoboja zastupamo u svojih kruzih, osjećamo se usiljene, da Vam svoju zahvalu i svoje priznanje izrazimo, što ste se bez straha uzprotivili jednoj vjerom, ćudoredbom i pravnom sviesti našega vremena osudjenoj, te samo starimi predsudami štićenoj zlorabi. — Zajedno Vas molimo, izvolite primiti uvjerenje, da ćemo i mi, povodeć se za Vašim odvažnim primjerom, u ovoj od Vas započetoj borbi, sasvim očito i s otvorenim licem stupiti na bojište, dok napokon muževno branjena dobra stvar održi pobjedu. U Bonnu na 14. Srpnja 1864. (Sliede podpisi.)

Iz Hamburga. U hamburžkih sudnicah izložene su škrabice za uboge, koje ravnateljstvo sirotišta u stanovito vrieme otvara, o čem izdaje svjedočbu, koje je obrazac, kako se čini, litografiran. Nedavna dogodi se, da u takovoj škrabici, izloženoj u preturi br. 2. nenadju ništa, što ipak birokratičku točnost ništa nesmete. Pomenuta pretura spravi doli propisanu namiru s umetnutom ništicom, te glasi ovako: „Da se u škrabici, nalazećoj se kod veleslavne preture br. 2. kod otvorenja iste našlo 0 markah, 0 šillingah, tim se zahvalno potvrdjuje uz želju, da Bog to svojim obilatim blagoslovom naplati.“ — Dakle hvala i želja za — ništa, sasvim po birokratičkom kalupu.

Iz Turina. Većinom od 181 proti 45 glasovah stvorila je turinska komora zaključkom rugobu, kakovoj u Europi nebijaše parice. Svećenici podvrženi su vojničtvu! Na razpravu zakonske osnove potrošene su dve noćne sjednice od 6. na 7. i od 8. na 9. Srpnja. Svi predlozi za ublaženje toga zakonskoga strašila zabačeni su bili unapried, premda su poslanici raznih stranakah, medju ostalimi i Boggio proti njoj govorili. Cantù borijaše se proti njoj sjajnom bjesednošću navodeć silu povjestnih dokazah. „G. ministar“, primjeti ovaj neustrašivi govornik, „reče, da zemlji treba silah. Ali svećenstvo je velika, nedobitna sila, ono dopire dolje i u kolibe, kamo deklamacije i sofizmi nedopiru. Zašto netražite, da si u njem stečete prijatelja? Zašto vam je ono, koje vam prvo prijaše, postalo neprijateljem? Sigurno će biti krivo vaše postupanje, te je ono odtudljilo vam svećenstvo. . . Dajte barem, da se ovo malo levitah odhrani zato, da jakim kažu rieč pravednosti, a slabljim rieč strpljivosti. Pustite jih moliti za one, koji nemole, za Italiju i za ministre, te ako bi kada Atila prekoračio Minčio, to vam neće pomoći, ako bude koja tisuća vojakah s tonzurom u vojsci, dobro bi pako bilo, kada bi našao Lava Velikoga okružena od levitah, koj bi ga ukrotio naprama puku, kojemu je sudjeno stradati od svake vrsti mahnitosti onih, koji njim vladaju.“ — Proti ovoj zakonskoj osnovi upraviše biskupi podalpinske i lombardske pokrajine (naravno u taman) prosvjed na kralja, počimajući riečmi sv. Ambroza na cara Teodozija Velikoga: „Nikada jošte nebijasmo u tolikoj zabuni . . . zato Te molimo, čuj strpljivo naš govor.“ Biskupi navode, da su svi kršćanski vladari svih narodah od Konstantina Velikoga do Karla Alberta u svako vrieme prava crkve u toj točki štovali te duhovnike riešivali dužnosti vojničtva. Jedini Julian odmetnik učini iznimku; ali njegovo ime čuje potomstvo s ljagom odmetnika i okrutnika.

Iz Francezke. Odavle dolazi mnogo zla, ali i mnogo dobra. Nješto vrlo dobra je i nadbratovština kršćanskih materah, kojoj je zadaća o tom nastojati, da matere svoju djecu pobožno i na kršćansku odgajaju. Osnovao je ovu nadbratovštinu čuveni Todor Ratisbone, sveobći predstojnik misionskih svećenikah Bogorodice sionske i sionskih sestarah u Švajcarskoj. Ratisbone bijaše nedavno u Rimu, da svoju bratovštinu i tamo uvede. U dobar čas se domislio, da za siedo svoje bratovštine odabere crkvu sv. Augustina, gdje leže kosti sv. Monike, koja je suzami i molitvami obratila sina i muža. Glavni predstojnik augustinacah ravnatelj je bratovštine. U Francezkoj je ta bratovština uvedena papinskim breveom od 11. Ožujka god. 1856; sada se već jako razgranila, te broji po svem svietu 332 bratovštine i 60000 materah kao članovah.

Iz Englezke. Na 24. Lipnja posvećena je nova crkva Ivanovacah vitezovah, koju je dao sagraditi Sir Juraj Bowyer (poznat kano član parlamenta) polag bolnice sv. Ivana. Kardinal Wiseman, koj je takodjer vitez Ivanovac, obavi posvetbu sa dvojicom biskupah. Bijaše pri tom množina uglednikah, a medju njimi kat. plemićah. Nije zaboravljeno pozvati na svečanost i one, koje ovaj red zove svojim „gospodinom i učiteljem“, naime uboge bolestnike. — Tako je opet u Rugby 29. i. mj. otvorena nova katolička crkva, sagradjena troškom sukromna čovjeka, kapetana Washingtona Hibberta. Isti taj plemeniti kapetan dao je razprostraniti malenu crkvu; uza nju ležeću ubožku učionu i samostane milosrdne braće i sestarah od providnosti s nova sagraditi — troškom od 500,000 fr. Gdje bi se još našlo medju bogataši toliko požrtvovanje?

(*Najnovije.*) Čujemo iz pouzdana izvora, da je nj. veličanstvo naimenovalo sliedeću prečast. gg. za kanonike zagrebačke: *Matiju Babića*, podarcidjakona i župnika novokapelačkoga, *Ivana Mikovića*, podarc. i žup. ludinskoga, *Josipa Šuškovića*, izsluž. podarcidjak. i župnika čazmenskoga, *Dragutina Davida*, zač. kanonika, podarcid. i župn. križevačkoga i *Adama Luku Rumplera*, podarcid. i župnika dubravskoga; posliednjega zajedno za kanonika bogoslovca.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 34. U ČETVRTAK 25. KOLOVOZA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Blagodati katoličke crkve.

(Dalje.)

VI. *Crkva je blagonosno djelovala na ratno pravo.*

„Zahvalit nam se je kršćanstvu — kaže Montesquieu, — što u nutarnjoj upravi državah imamo njeko javno, a u ratu njeko medjunarodno pravo, koje sama čovječja narav nebijaše podobna dovoljno spoznati." Da se cieli gradovi poruše, a čitavi puci utamane, o čem ima u staroj poviesti mnogo primjerah, to spada bitno k poganskomu ratnomu pravu. Svladana neprijatelja načiniti robom, bijaše poganska blagost. „Evo nevoljah, — primieti Homer, — štono sliede za preobladanim gradom: Mužkarci poginu od mača, grad izgori, a žene i djeca padnu u sužanjstvo." Tacit povieda višeput, kako je jedan dio zarobljenikah bio razpet na križ, a drugi dio pred divlju zvjerad bačen u areni. Pravo o životu i smrti smatralo se obćenito kao pravo pobjede, pa su prema tomu pobjednici pobjedjenike ili sasvim utamanili, ili iz milosti načinili od njih robove. Samo Rimljani običavali bi kadšto pobiedjenim pukom djelomice ostaviti njihove zakone i podčinit je rimskomu vrhovničtvu.

Nauk crkve, stojeći u protuslovju s okrutnimi načeli poganstva, u obće sklonuo je sve narode, te su oslanjajući se na čast i savjest obćenito medju sobom uglavili, da se u ratu neizbježne nevolje na najmanju mjeru svesti imadu. Slavodobitnici postaše čovječniji i veledušniji. To uvjerenje izražuje svuda i Montesquieu. Sreća, što je katolička crkva u njekih epokah vazda čovječnosti u prilog rabila svoj upliv. Koliko je u tom pogledu ona djelovala samo u srednjem vieku tako zvanim Božjim mirom!

VII. *Crkva je umjela i bojnu hrabrost oplemeniti i posvetili, poimence vitežkimi redovi i križarskimi vojnami.*

Kršćanstvu i civilizaciji zaprieti višeput pogibelj od Muhamedanacah, Saracenah i sjevernih narodah. Bog probudi proti njim kršćanske junake, kojim je crkva hrabrost tim povećala, posvetila i usavršila, što jih je pripustila k vjerozakonskim zavjetom. Božjaci t. j. vitezi sv. Ivana jeruzalemskoga i vitezi maltezki ratovahu više stoljećah dobrom srećom proti Saracenom. Ovaj red bijaše čvrsta obrana, tvrdi zid kršćanstvu proti polumjesecu. U Španjolskoj odlikovahu se redovnički vitezi iz Kalatrave i Alkantare divnom hrabrosti proti Mavrom, i svladaše je napokon. Njemački red predje s iztoka na zapad; tu se boraše s divljimi Prusi, i doprinese najviše i bitno k njihovu upitomljenju. Kršćane u sirskoj štitijahu dugo vremena vitezi sv. Lazara, koji s ratovanjem spojiše i njegu gubavacah. Svi ovi vojnički redovi crpljahu iz vršenja samostanskih kriepostih silu najvećega junačtva, koje činjaše je vrstne, te su zaista s divnim uspjehom branili vjeru, a na mnogo stranah i domovinu proti muhamedanstvu, a Boga vojskah kod svih narodah proslavili.

Samo nerazbor i sliepo strančarstvo neće da prizna, da je crkva križarskimi vojnami Europu izbavila od opustošenja, koje joj pretijaše od strane izlama, da je opet osvojila sv. zemlju, oslobodila grob Spasiteljev, promaknula napredak znanostih i umjetnostih, dopriniela na razvitak trgovine, a kršćanske vladare i gospodu sdružila i izmirila. Što su križarske vojne djelomice zlo pošle za rukom, što ipak njihovo bitno djelovanje nezaprieči, tomu bijaše krivo vjerolomstvo Grkah i griesi križarah. Bilo bi vrieme, da ljudi već prestanu križarske vojne presudjivati samo po pojedinostih, te na ono

heroičko doba svih europejskih narodah bacati prikor i ruglo, što je i zdravoj pameti i poštenomu srcu protivno. Da onaj pustinjak nebude bio podigao svoj glas: Bog tako hoće, — a da ga nebudu bili usvojili pape, to tada upravo razvijajuća se, ali u prvom početku se nalazeća europejska civilizacija, s koje se imalo toliko velih djelah i kriepostih poroditi, nebi se možebit nikada primjerno razvila bila; tada bi možebit vjera ljubavi i slobode bila prisiljena, da ustupi mjesto vjeri krvi i robstva, pa bi možda u ovaj par uz staro grčko carstvo i velik dio našega naroda i ostale kulturne države stenjale pod težkim jarmom muhamedanstva s njegovim kućnim i političnim tiranstvom, s njegovim oholim nehajstvom i sistematičnim neznanstvom.

VIII. *Crkva je kod svih poganskih narodah obstojavše robstvo dokinula ili ublažila.*

To priznavaju svi najžešći crkvini neprijatelji, a koliko je tim crkva dobročinstvo izkazala čovječanstvu, to se može, da mimoidjemo drugo, razabrati iz riečih francuza Chastelux-a. „Robstvo, — kaže on — koje je prije kršćanstva obstojalo kod svih narodah, činjaše sudbinu ljudsku sto putih gorom, nego što je sada.“

A bitna je razlika medju krutim i nesmiljenim robstvom kod poganah, i ublaženim služanstvom i nevoljničtvom, kakovo je kod Židovah, a žalibože, nu ne po crkvi, postojalo i kod mnogih kršćanskih narodah.

Robstvo je postalo s naravne potrebe, da čovjek živi i nadje zaštitu, pa za tim iz ratnoga prava.

U doba, kad nebijaše dovoljne javne zaštite, a bijaše težko življeti neodvisno, bilo je naravno, a bez sumlje i slobodno, da je čovjek svojevoljno napram drugomu stupio u odnošaj sveudiljne služnosti pod uvjetom, da ga ovaj štiti i hrani, te š njim čovječno postupa. Tada valjaše kao občenit zakon, da svi ratni zarobljenici imadu umrieti, samo su smrt promienili u sužanjstvo.

Tako je valjda svuda postalo sužanjstvo. No čovjek zlorabio je čovjeka, i tako uze početak kruto i nečovječno robstvo. Kod Grkah i Rimljanah bijaše broj robovah kamo veći od broja slobodnih ljudih. U Ateni bijaše 400,000 robovah a 20,000 gradjanah, u Rimu, u kom za Cicerona življaše 1,500,000 ljudih, bijaše jedva 2000 vlastnikah. (Cicero de off. 2, 27.) U jedan dan smaknuto je tamo 400 robovah iz jedne jedine kuće. Ozlediti i zlostaviti roba nije se za gore smatralo, nego da se to učinilo domaćoj životinji.

Čim se crkva pomolila na sviet, radila je neprestano o tom, kako će robstvo ublažiti i sasvim dokinuti. Gospodare učaše, da i oni sami imadu na nebesih gospodara nad sobom, koj nije pristran, niti nepazi, čim se tko gradi, i koj će od njih tražiti strog račun o načinu, kako su rabili svoju vlast nad nesrećnimi svojimi robovi. Usuprot opominjaše robove, da budu svojim gospodarom poslušni i u svem vjerni. Ovimi zapoviedmi i opomenami, upravljenimi na robove i njihove gospodare, već je prvih vjekovah svuda, gdjegod je kršćanstvo moglo djelovati, udes robovah postao drugi, i izgubio svoju okrutnost i gorčinu. Upravljana duhom mudrosti i umjerenosti znadijaše crkva svagda spojiti ljubav s pravicom. Nehtjede ona silovitim i naprasnim načinom proglasiti slobodu robovah, što bi silni prevrat u carstvu bilo proizvelo, pa istim kršćanom nenaloži poput stroge dužnosti, da robove svoje puste na slobodu.

Ali onom mjerom, kojom se u rimskom carstvu širila kršćanska vjera, izda s jedne strane država, uplivom vjere na to sklonuta, više zakonah, kojimi bje robstvo ublaženo, a robovi proti samovolji svojih gospodarah branjeni, s druge strane bude nebrojeno množtvo robovah slobodnom voljom gospodarah pušteno na slobodu. Tako se pomalo pripravljao onaj veliki dogodjaj dvanaestoga vieka, štono služi na vječnu slavu katoličkoj crkvi.

Bijaše godine 1167., kadno je papa Aleksander III. na čelu crkvenoga sabora svečano izjavio, da nijedan kršćanin nemože biti robom. „Radi ovoga jedinoga zakona — kaže isti Voltair — treba da svi narodi ovoga svieta blagoslivlju ime ovoga pape. Muž, koj je u srednjem vieku najvećih zaslugah stekao za čovječanstvo, jest papa Aleksander III. On je povratio prava narodah, a uklonio zločinstva kraljevah. . . Mnogo gradovah ima njemu zahvaliti svoju slavu.“

Odišući istim duhom čovječnosti podigao je i Grgur XVI. god. 1839. svoj glas proti trgovini s robljem.

Dočim je crkva ukinula robstvo, doskočila je zajedno drugoj užasnoj ljagi u značaju poganskih narodah, njihovoj krvoželjnosti. Ona je uklonila okrutne gladiatorske borbe. Pogani su uz ove grozovite igre tako strastno prianjali, da su one bile ponajglavnija zabava svih vrstih pučanstva, te su isti viećnici i ina odlična lica u njih djelovala. Dà često bijahu otci i matere medju gledaoci, dočim su jim se djeca borila u areni.

Ove borbe zabrani već prvi kršćanski car, a car Honorio dovrši, što započe car Konstantin.

IX. *Crkva je najveći dio velikih gradovah posagradila ili povećala. Ona je obradila pustinje, izsušila močvare, a osobito promicala trgovinu.*

Tomu je najjasniji dokaz Belgija, koja je svoju kulturu ponajglavnije primila od crkve. Čujmo, što kaže o tom vrli jedan povjestnik belgijanski.

„Misionar podigao bi gdjegod križ, štono bje često zaliven njegovom krvi; za ovim križem sliedjaše kapela i stanica. Oko kapele prigradjivali su kolibe, od kojih postade postupno selo, trgovište i grad. Tako su postali gradovi Gent, Lutih, Mons, St. Amand, Trondheim i mnogi drugi."

„Pravi civilizatori Belgije bijahu sv. Amand, Livin, Monulf, Lambert, Hubert itd. Naši gradovi i naša zemlja ima još tragovah njihovih noguh i zasvjedočavaju silu njihovih djelah. Svuda, gdje je valjalo pustaru okrčiti, močvare osušiti, podiže se samostan. U samostanu otvori se učiona, obično s dva razreda, unutarnja učiona za uzgoj klerikah, i vanjska škola, koju su mogla polaziti djeca svih stališah, dà istih nevoljnikah; jerbo obukom i vjerom osvajali i oslobadjali bi zajedno zemlje ovi božanski muževi, a i izkustvo naših danah potvrdjuje ovu veliku istinu. Ona zasvjedočuje, kako je tašto nastojanje, barbarske puke silom oružja podvrgavati i naseljivati, ako se nepočme tim, da se prije uvedu u krilo crkve."

„Pošto su u devetom vieku Normanni opustošili Belgiju, oni isti redovnici, koji su ju prije u divljačtvu upitomili, sagradili su ju nanovo iz njenih razvalinah. Ti isti bijahu, kojino ju u desetom i jedanaestom vieku svojski branijahu proti okrutnomu nasilju feudalstva, te ju tim privedoše k razcvjetu civilizacije treći put. To je postanak velikoga i pravednoga upliva, što ga ima u nas svećenstvo."

Što se ovdje reklo o Belgiji, valja podpuno i glede Francezke, Englezke, Njemačke i inih zemaljah.

Osobito je pako crkva promicala trgovinu i zanate tvrdom vjerom, gostoljubjem, duhom bratinstva, mirom, raznimi njom potaknutimi odnošaji i doticaji medju narodi, i velikimi zemljopisnimi napredci, za koje dvie posliednje stvari valja se najviše pokloniti misionarom, što i Blanqui, sigurno u tom pogledu nesumljiv svjedok, priznaje u svojoj poviesti narodnoga gospodarstva.

X. *Crkva sačuva nam knjižtvo i znanosti.*

Za one duge duševne noći, štono sliedjaše poslie selitbe narodah, sačuva nam književno i znanstveno blago jedino crkva. Sve znanosti utekoše se tada u ona zakloništa, što jih podiže crkva. Samostani i crkve bijahu jedina mjesta, gdje su se gojile znanosti, a svećenici i redovnici jedini, koji je čuvahu; svi pisci, što jih ima iz onoga doba, svećenskoga su reda. Što bi se bilo dogodilo sa znanostmi, jezici, zakoni i knjižtvom starih narodah, što sa spomenici stare umjetnosti, da jim crkva nebude bila pružila utočišta? Da stari pjesnici, govornici, povjestnici i mudraci nebudu bili našli u samostanih gostoljubna zaklona, sigurno bi za selitbe narodah i u burnih sgodah srednjega vieka propali bili bez traga. S toga je crkva prva zaštitnica i njegovateljica umjetnostih, slovesnosti i znanostih, koje su kasnije pod njezinom njegom divno se razvile, kako nam to svjedoče velebitni sredovječni hramovi, i ne manje uzvišene duševne tvorine sv. Anselma, Tome Akvinskoga, Bonaventure itd.

(Konac će sliediti.)

Putne crtice slovenskih misionarah iz Europe u Ameriku.

Proljetos javismo i mi u svom listu, kako je g. Franjo Pirc, rodom Slovenac, a misionar u Americi došao u otačbinu kùpit misionarah i liepu kitu mladićah sakupio te odveo sa sobom. „Zg. Danica" donosi obširna pisma od raznih tih misionarah, iz kojih se vidi, koliko je s jedne strane neprilike, truda i troška stajalo, dok se je družba sabrala u Europi i odmakla se u Ameriku, a s druge strane kolik je neuzkolebiv duh i požrtvovanje istih mladićah, dočim su se bogoslovi iz Paderborna iznevjerili obaviestivši se, da je služba misionara u Americi tegotnija, nego bi tkogod mislio. Vodja Pirc morade sbog posla odići napried te zamjenikom si stavi g. Josipa Buha, svećenika. Mi vadimo samo poglavite crte, koje mogu zanimati i naše štioce.

Iz Beča odvezosmo se u Solnograd, kamo stigavši na sam Veliki petak u jutro dadosmo si prtljagu pregledati, a onda preko medje u Monakov, kamo stigosmo oko pete ure na večer. Ovdje se žive u lahku cienu: vrč pive stoji groš, a za krajcar dobije se ciela štruca kruha. Založivši se malo hranom i pilom, pojdosmo da se razgledamo po gradu, a budući baš Veliki petak, da pohodimo sv. grobe. Svaku crkvu našli bi punu, a mnogoga odlična gospodina i mnogu gospodju, gdje na tlu kleči i moli se. U jednoj crkvi nadjosmo mjesto groba velik križ na sredini, razsvietljen uljenicami. Premda je i ta crkva veoma velika, bijaše za krasna pjevanja žalobne pjesme „Miserere" posve puna slušaocah, ne onakovih, kakovih u crkvi vidjesmo u Beču, nego baš pobožnih. Od tuda zaputimo se na Veliku subotu dalje i na večer oko 9. stigosmo u Štutgart. Prvo nam bijaše potražit katoličku crkvu, a tražeć namjerismo se na veliku liepo zidanu crkvu, zvona sa zvonika zvone skladno, idemo u nutar, al' kad tamo, po napravi vidi-

mo, da je protestantska. Najzad dojdosmo u pravu, malenu i nizku, ali dosta liepo nakićenu crkvu. U nutra sve su izpovjedaonice obkoljene ljudstvom, a jedna od pobožnih vojnikah. Na Uzkrs bijaše na sv. pričesti množina puka. Čudno mi se je vidjelo, što je za svećenikom išao crkovnjak s kaležem te gdje komu davao piti, neznam, da-li vina ili vode. (Takov običaj ima i na mnogih stranah Hrvatske, za što su negdje opredieljeni posebni vinogradi. Ur.) Tudier bijasmo i kod mise, poslie koje zaputismo se dalje i oko dvie poslie podne stigosmo u Karlsruhe. Bijaše nam poldrugu uru čekati, ter to vrieme upotrebismo za pregled grada. To je vrlo liep grad. Protestantska crkva vrlo je krasna; ali je bila prazna na sam Uzkrs, dočim katolička, u kojoj bijaše izloženo presv. otajstvo, bijaše dubkom puna. Ob 3. krenusmo dalje preko tvrdjave Rastadta, gdje vidjesmo austrijanskih vojnikah, te ob 8. dojdosmo u Strassburg, gdje nas je dočekao g. Buh, koj je bio naprvo odputovao. Nastanismo se tudier k milosrdnicam, koje nam dadoše stan badava, a za hranu platismo svi skupa 12 fr. na dan. Dobro smo živjeli kod njih. Na uzkrsni ponedjeljak odosmo k misi u veliku crkvu. Stupiv u nju vidimo po sredini sve prazno, neima klupah, nu kad se bolje ogledasmo, vidjesmo sa stranah velike kupove stolacah takovih, da se na njih može i sjediti i klečati, k tomu još, kako jih ljudi ovamo onamo nose te si jih na sgodnije mjesto nastavljaju. Pod misom sjede na takov stolac i jedan od mojih drugovah; nu za trenutak dotrča k njemu žena tjerajuć od njega po francezki 2 solda (sous). Taj nije znao, koliko je to, već joj dade jedan bavarski groš, čim je žena bila posve zadovoljna. Stolna ta crkva sbilja je prekrasna, posve u gotičkom slogu zidana; ali je s nutra tamna, jer su prozori bojadisani. Pred misnikom idućim k oltaru ili od njega ide svaki put njekakov obrednik — što-li je? s malenom crnom kapom na glavi i s palicom u ruci, te palicom tuče po podu, valja da se znade, kamo misnik ide misit. U zvoniku, višjem još nego je bio stari bečki (sadanji novi je višji), bijasmo takodjer, premda nam se do vrha nije račilo popeti, već do polovine samo, silan bo vjetar gori puše. S njega možeš vidjeti vas grad. Vidjesmo i uru po svem svietu glasovitu. Kaže mnogo astronomičkih stvarih: godinu, mjesec, dane u tjednu, veće blagdane i mnogo koješta. Najljepši vidik pruža o podne, ter u to doba dojde skoro svaki dan toliko ljudstva gledat, da je stiska oko crkve. Kada ura obično bije četvrte, na prvi četvrt pokaže se diete, bat udari mimo smrti, koja na sriedi sjedi, popojde napried i odmah se sakrije; na drugi četvrt pokaže se mladić, na treći muž, a na četvrti starac; ure pako odbija smrt. O pódne pako biva ovako: najprije udari starac sva četiri četvrta, pak se sakrije; po tom bije smrt 12; s gora nad smrću stoji Isus, te kada smrt 12 odbije, ide dvanaest apoštolah jedan za drugim mimo Isusa, dočim mu se svaki pokloni, a on na svakoga položi ruku; u to pako, dok se apoštoli tako redaju, zaklopota krilima pjetao i zapjeva tri puta. Kad je svih apoštolah nestalo; Isus znakom križa dade blagoslov. To je vrlo liepo gledati. Sutradan krenusmo put Pariza Ogroman grad, a malo nam vremena, te s toga što u brže mogosmo vidjeti, nismo počasili časka. U večer istoga dana odvezosmo se u Havre. Probavismo u tom gradu cieli tjedan. Žive se u lahku cienu: za stan i hranu (po tri puta na dan dobro jelo) svaki plaća samo po dva franka. Havre mora da je star grad; ima u njem množina zamazanih kućah, a tako zvani gradski zakutci po gotovu su zamazani, osobito u jutro ima po ulicah smeta i svake nesnage. U nepreglednoj gomili brodovah čekaše jurve i amerikanski brod na jadra, najveći od svih, koj će nas prevesti u Ameriku. Tovarili su više danah, pa ga niti polovinu nenapunili. G. Pirc, s kojim se sastadosmo na parižkom kolodvoru, odveze se naprvo preko mora; jer za nas sve na prijašnjem brodu nebijaše prostora. Ovdje je on jedne nedjelje propoviedao njemački, ali je malo imao slušaocah, jer tu neidu ljudi radi u crkvu. Po djelatnicih crkve su skoro prazne; a po blagdanih takodjer nisu pune. Navada je u crkvi takova, da siromak nijedan nemože sjesti; jer su sve klupe prodane i zaprte. Tko drugčije hoće da sjedne, mora platiti 2 solda t. j. četiri novčića. Čudan mi se vidi ovdje red u crkvi. Kad se pjeva misa, pjevaju uz orgulje pred oltarom pjevači, u dugih haljinah i crkvenih košuljah. Što mi najviše bijaše za čudo, jest to, što sam vidio prolaziti sad jednoga s brkovi i solupi u crkvenoj košulji, sad drugoga sa šiljastom bradom u pluvialu, a takovi opet sjede u klupah kano kod nas nadarbenici. Ti idu u košuljah i na sprovodu pjevajuć „Miserere.“ U ponedjeljak na Blagoviest bio sam kod večernice ob 7. uri; pjevale su na koru odrasle ženske i djevojke psalme; pače isti dječaci nose breviare u crkvu i pjevaju, kano i drugi kod oltara, samo što rieči latinske zavlače na francezku. Isti svećenik kod mise tako zavlači na svoju, kako ga čuh pjevati — n. pr. „Et ne nos andükas en tantasjonem.“ Poslie večernice i kompletorija bijaše francezka propovied, zatim latinske lauretanske litanije pjevane, a medjuto procesija po crkvi. Na čelu stupaše crkveni vratar s klobukom na glavi, a s oštropercem u jednoj ruci, a u drugoj palicu, kakovu nose vratari. Za njim nosi jedan barjak, drugi križ, pak takova opet dva jedan za drugim. Po tom pokaza se povorka malenih dječakah u crvenkastih haljinah i dugih prepasanih košuljah, s breviarom u ruci, za njimi pjevači pak svećenici, a napokon četiri dječaka noseć srebrnu sliku bl. Bogorodice, oko njih četiri djevojčice u crnini s bielimi ovjesami, a čitavu povorku zaključiše četiri gospodina noseć goruće svieće. Taj mi se provod veoma dopade. Poslie izmoljeno je još njekoliko molitvicah i dan blagoslov s presv. otajstvom.

Tada njegda ukrcasmo se u ogromni amerikanski brod „Merkur“ te se pustismo na more. Na tom putu nastradasmo se dosta zla. S početka do duše išlo je sve liepo i dobro: liepo vrieme, vjetar povoljan, i tako čitav prvi tjedan; ali nas poslie uhvati oluja te stane s nami nabacivati se. Ogromna i težka ladja skakala je ovamo onamo kano lupina od oraha: sad uzleti kano na vrh visoke gore, sad padne kano u bezdani ponor, sad se izvrne na desno, sad opet na lievo. Za toga nihanja skakale su torbe, sanduci i ostala prtljaga s jedne strane na drugu, što je mnogo smieha zadavalo. Jedva što bi svaki svoje stvari sabrao i uredio, drnula bi ladja, pak sve opet u trenutak odišlo na križ. Prigovoriti će tkogod, zašto si stvari nismo privezali? To i jesmo, koliko se dalo; ali bismo i sami sebe morali bili privezati, kako nas je bacalo. Da neskočim za svojom torbom, morao sam se svima četirima držati postelje. U 40 danah, što smo se vozili po moru, uhvatiše nas tri oluje, kad veća kad manja. Putem vidjali smo morskih velikih ribah, pliskavicah (delfinah) štrcajućih vodu kroz nosnice, somovah, polenovkah (Stockfisch) skakajućih u zrak, više ledenih gorah, a jedan put vodeni stup. Sad nas je vjetar daleko zanio, sad neimajući vjetra morali smo nanj čekati, i kad i kad opet morali smo bježati pred ledenimi gorami, a često sbog magle nismo se usudili napried, pak s toga i potrošismo toliko vremena (40 danah) na vožnju. Svaki nas je moru platio daću, ali jedan najveću; jer nebog duže vremena nije smio ništa okusiti — čim bi štogod pojeo, odmah bi povrnuo. Na moru je g. Buh diete protestantskih roditeljah krstio. Bilo je slabo, pak se pobojaše, da će umrieti bez krsta. Treći dan je sbilja umrlo, a Buh ga zakopao u more.

(Konac će sliediti.)

Dopisi.

Iz Karlovca 19. Kolovoza. Čitam u posljednjem broju ovoga crkvenoga lista u dopisu iz Mahična priposlanom: „sutra će prečastni gospodin Janko Pavlešić na Rječicu, da tamo svečano položi temeljni kamen novoj učionskoj sgradi.“ U istinu bijaše dne 11. o. m. na Rječici tako, jer se za pomenutu svečanost tamošnji župnik veleč. gosp. Nikola Batušić bio revno pobrinuo, kako to i sám vidjeh, dočim me tada dobra sgoda bila naniela onamo.

Do jedanaest satih rečenoga dana skupio se bio na Rječici priličan broj susjedne gospode svećenikah i svjetovnjakah, a još više domaćih župljanah iz raznih selah. U pol dvanaest odosmo u crkvu i za malo iz nje u liepom provodu, praćeni ljubkim glasom zvonovah a gromkom pucnjavom iz mužarah do mjesta, gdje su školsku sgradu već bili začeli graditi, nedaleko od župničkoga dvora. Poslje kako bi tudier prečastni gospodin uz podvorbu veleč. gg., naime podjašprišta kotara karlovačkoga i mjestnoga župnika, bio ovršio svečano blagoslivljanje, rekao je na prisutne jezgrovito slovo, u kom je najprije napomenuo one vriedne muževe, koji su svojski nastojali o tom, da se na Rječici ućiona podigne, zatim razložio potrebu i korist učionah za naš neuki al značajni i dobroćudni narod, obodrio župljane ovdješnje, da u ovo liepo ime t. j. za uzdignuće te uzdržavanje učione nežale nikakova truda ni troška, a najposlje jih opomenuo, da im valja uviek pomno bditi nad djecom, nju marljivo slati u ućionu, inače nije se nadati koristi od nje.

Osobita zasluga za utemeljenje ote nove učione ide slavnoga pokojnika grofa Janka Draškovića Trakošćanskoga, kao posjednika dobra rječičkoga, dočim je on u tu svrhu znatan komad svoga zemljišta veledušno poklonio. Čast takodjer budi tamošnjemu župniku i sadanjemu upravljatelju dobra rječičkoga, jer su se oni mnogo oko toga trudili, da se ućiona na Rječici čim prije sagradi. Radili i u buduće za prosvjetu naroda, za sreću mile naše domovine!

Iz Medjumurja. (Zakašnjeno.) Drago mi je, što mi se pruža sgodna prilika, da štovanim čitateljem našega crkvenoga časopisa štogod odavle javim, što se i onako mukom mimoići nesmie. — Uzoriti gospodin stožernik, naš vrhovni pastir, baci opet svoje otčinsko oko i na ovu čest sebi povjerenih ovacah, te nam posla prečastnoga gosp. Andriju Jandrića kanonika, da mjesto starošću zapriečenoga dotičnoga preč. gosp. arcidjakona bekšinskoga obavi kanonički pregled ovdješnjih župah. U tom poslu stigne prečastni visitator dne 3. p. m. u večer u Nedelišće, gdje ga veleč. g. kotarski podjašpršt Josip Raffaj i mjestno svećenstvo željno dočeka, a domaći preč. g. Franjo Vlašković, začastni kanonik i župnik, srdačnimi te važnimi riečmi pozdravi. Sutradan t. j. 4 započeo je svoje duhovno poslovanje u istoj župi u 7 satih u jutro, gdje ga školska mladež obojega spola u svetačnoj odjeći odjevena pričeka pred župnim stanom, i pozdravi s najmilijim kršćanskim pozdravom „Hvaljen Isus!“ te tako u urednoj povorci, medju tutnjom zvonovah i pjevanjem svećenstva dopraćen u crkvu župnu, i poslie ovršenih obredah polag propisanoga rituala stade prečastni visitator sv. misu čitati, pod kojom je školska mladež skladno pjevala; poslie mise sliedilo je izpitivanje školske mladeži iz kršćanskoga nauka po domaćem kateketi, a i sam preč. visitator upustio se češće u izpitivanje dječice, te mogao se dovoljno uvjeriti, da se i ovdje u književnom jeziku iz prepisanoga katekizma predaje vjeronauk, a da učenici taj katekizam i razumiju, služilo mu je za dokaz, što su oni književnu rieč, puku inače nerazumljivu, sa jednoisto znamenujućom pučko-hrvatskom podpuno tumačili. Marljive u nauku i polazenju učione nadari prečastni gospodin srebrnim novcem, knjižicami, kruni-

cami i kolajnicami. Zatim pregleda crkvu, žrtvenike, misno ruho i ostale stvari crkvene, i našav crkvu i svu joj spravu valjano uredjenu, izjavi g. visitator svoju dopadnost i podpuno zadovoljstvo. Po tom izadje provod oko crkve uz žalobno pjevanje psalma „Miserere," gdje bude prinešena vruća molitva za spas pokojnih dušah i blagoslovljeno groblje. Tad odputi se uz pratnju svećenstva u domaću učionu, pregleda najprije školski imenik, knjižnicu, pisanke, te kao pravi ljubitelj malenih i školskoga napredka umiljato ih opomenu na marljivo polazenje učione, i marljivost u naucih. Napokon vrati se u župni stan pregledav matice, i time bi svršen duhovni pregled u ovoj župi, a tako se postupalo u svih ostalih župah. Dne 5. u jutro prečastni g. nastavi put u susjednu nam župu Macinec uz tutnjavu zvonovah, a pratio ga g. podjašpršt po cielom gornjem kotaru. Dne 11. stiže u župu čakovačku, u kojoj na 12. završi u rečenom kotaru svoj kanonički pregled s neočekivanom svečanošću u prisuću pobožnoga puka, mjestnoga činovničtva i inih uglednih licah svakoga stališa, koji mu se poslie pokloniše. Poslie objeda oprostiv se za njeko vrieme sa svećenstvom bude izpraćen po velečastnom otcu Anselmu Bolenjiu, izsluženom državniku i upravitelju župe čakovačke, u bližnju župu dolnjega kotara Belicu, u kojoj na novo započe povjerenu si službu, koju sasvim dovrši u Subotici dne 24. p. m. kod veleč. izsluženoga namjestnoga podjašprišta g. Vatroslava Švorde, izraziv tamo svoje podpuno zadovoljstvo javno u crkvi župljanom radi revna nastojanja oko crkve i dovoljna napredka u tako kratkom vremenu njegova duhovnoga pastvovanja u istoj župi. — Svršivši svoje duhovno poslanstvo u cielom arcidjakonatu odputio se preč. g. kanonik dne 25. u Zagreb opet preko Nedelišća, gdje ga u župnom stanu svećenstvo čitavoga kotara gornjo-medjumurskoga i više njih dolnjega kotara iskrenim počitanjem pričeka, a vriedni naš starina i nestor gornjo-medjumurskoga kotara Franjo Vlaškovića počasti sjajnim objedom, kod kojega se hrvatskim načinom napijalo prisutnim i neprisutnim, poimence uzoritomu gosp. stožerniku i nadbiskupu, te preč. gosp. našemu arcidjakonu. Poslie objeda ostavi nas prečastni gospodin kanonik izpraćen miloglasnim zvukom nedjelskih zvonovah, preč. g. mjestnim župnikom i od više bližnjih svećenikah preko dravskoga mosta. *S. H.*

S. U Djakovu dne 19. Kolovoza. Jučer, kao na rodjendan nj. veličanstva, premilostivoga našega kralja, obdržavana je ovdje svečana služba Božja, koju je obavio u odsuću nj. preuzvišenosti biskupa J. J. Strosmayera, veliki prepošt kaptola djakovačkoga i naslovni biskup presvietli gosp. J. Matić uz podvorbu duh. mladeži, došavše u Djakovo za povećati ovu svečanost od svojih kućah, gdje u krugu roditeljah svojih praznike sprovodi. Toj svečanosti prisustvovaše uz prečast. kaptol, sbor učiteljski bogoslovni i mudroslovni, uredi kako municipalni tako i carski, sve svećenstvo ovomjestno, školska mladež obojega spola i mnogo gradjanstva. Svi se skupiše u hramu Svemogućega, da izprose dug život za svoga vladara. U oči dana bio je sjajno razsvietljen dvor preuzv. gospodina biskupa, kuće prečast. kaptola, sjemenište i mnogi drugi razsvietliše prozore na svojih kućah, da i tim zasvjedoče svoju ljubav i odanost prama milostivomu vladaru svomu, kojega da Bog dugo poživi, od srca želimo!

J. R. Iz Pazarišta. Milo mi je, što mi se pružila prilika napisati dopis u naše crkveno glasilo iz ovoga velikoj većini štiocah nepoznata mjesta. Ime Pazarišta nosi duga i prostrana ravnica u otočkoj pukovniji, a satniji istoga imena, okružena od mora velebitskimi planinami, od sjevera jednim ogrankom istih planinah, od iztoka riekom Likom, a od juga potokom Otešicom, dielećom ju od silne ličke ravnice. Osim obćenitoga ovoga imade svako selo posebno ime. Puk je bez iznimke rimo-katoličke vjere. Župe su tri: Sv. Jakov u dolnjem Pazarištu, Sv. Ivan Krstitelj u Aleksinici, i Sv. Marija u gornjem Pazarištu ili Klancu. Pobožni Pazarištani nevidjeli u svojem zavičaju biskupa jur 29 godinah, nadali ga se i očekivali godinu za godinom, pak će po takovu svatko sám lahko ponjati uzhit i radost njihovu, kad jim duh. pastiri obznaniše, da će presv. g. biskup Vjenceslav Soić doći k Sv. Mariji te na Veliku Gospojinu dieliti otajstvo sv. potvrde. Došla nedjelja u oči Gospojine, poglavari s pukom pripravili sve, što se može više za dostojan doček, a kad sunce nagnulo na zapad, krenu duga povorka puka svih trih župah obojega spola i svake dobe od župne crkve cestom prama ličkom mostu, vodjena svojim svećenstvom, a na čelu mu podarcidjakon i mjestni župnik veleč. g. Fabijan Sokolić. Dugo nepočasilo, već grunuše mužari s brda Otešića. Nije to bio prazan tutanj, nego razumljiv glas, kano da od uzhita kliknu: Eto vam ga na vidiku Pazarištani, za kim dugo uzdišete! Zaustaviv se kočija, stupi napried veleč. g. podarcidjakon te on, koj je u ovom puku od rumene mladosti do siede kose proživio, povadi čuvstva iz srca svemu puku, sastavi jih u krasan izraz prirodjenom si besjednošću i vatrom, i pozdravi visokoga pohodnika zahvaljujuć mu se, što je nepazeć na velike tegobe toliku sreću dostojao izkazati viernomu puku. — Presvietli gospodin kratkim al srdačnim i krepkim govorom odvrati, da ga je upravo ljubav puka dovela u Pazarište. Narod pokleknu, a nadpastir dade blagoslov. Zatim se povorka okrenu liepim redom vodeć uz zvuk zvonovah i pucnjavu mužarah visokoga gosta, a došav do crkvenih vratah otvori ulicu te klecajuć na koljena primaše blagoslov. Unišav uz pjesmu „Benedictus" vrhovni pastir u crkvu dade hvalu Bogu i Bogorodici, te preporučiv sebe i povjereno si stado u svemožno okrilje bude poveden u župni

stan. Puk se od crkve do župnoga stana opet poredao kano i prije, pred stanom dočekalo svečano visokoga gosta mjestno c. kr. častničtvo, njemu pak na čelu pogl. g. Josip Rukavina satnik. Ovaj revni i obljubljeni gospodin satnik, štono narod veli, naše gore list, uložio je bio vas upliv svoj i trud, da se pripravi što se može ljepši doček, pak ako je, kako se smierno možemo nadati, ugodilo visokomu crkvenomu dostojanstveniku, njemu s ote strane od nas budi hvala. U župnom stanu pozdravi najposlie presvietloga gospodina nadobudan i bodar mladić, sin mjestnoga gosp. satnika na izust rečenom pjesmom, izjavljujuć s jedne strane radost puka s njegova dolazka, a s druge spominjuć njegovu slavu. — Poslie su jošte njegovoj svietlosti predstavljena lica svećenska i častnička.

Odmah poslie dolazka dostojao je presv. gospodin pregledati crkvu sv. Marije. Crkva ima 3 žrtvenika. Na velikom izkićenu stoji kip blažene Gospe u svilnu ruhu obsutu dukati i srebrnimi dvadeseticami, kao žrtvami pobožnih dušah, sa srebrnom pozlaćenom krunom na glavi, a zlatnim od križićah sastavljenim lancem oko vrata. Ima crkva i liepa misnoga ruha. U obće mogu reći, da se je presvietlomu gospodinu biskupu dopala, te je pohvalio mjestnoga gospodina župnika sbog očite revnosti za kuću Božju. Do duše ovoj crkvi, jerbo je glasovito u ovom kraju proštenjište, mnogo toga manjka jošte, a ponajglavnije to, što bi se morala razprostraniti, budući skoro premalena i za samu župu, koja ima oko 2000 dušah, a kamo-li za proštenja; ali se je nadati, da će se milošću visokoga pokroviteljnoga carskoga doma, revnošću župnika i pobožnošću puka s vremenom i svemu tomu doskočiti.

U zoru sutrašnjega dana probudiše nas mužari, ranim jutrom počeše se služiti tihe sv. mise, a narod počeo grnuti sa svih stranah. Ob 7. uri odsluži presvietli gosp. biskup uz podvorbu svećenstva tihu misu, poslie koje započe dieliti otajstvo potvrde. Bilo nepotvrdjena pristara ljudstva, a neznajući, kada-li će se opet smiliti sreća, da biskup dojde ovamo, i mladež je dorasla dobu dovedena na potvrdu. Neprestano do poludnice mise dieljaše presv. gospodin sv. otajstvo; a kad došlo vrieme velikoj misi, pristupi korenički župnik g. Fr. Fabek uz podpunu podvorbu. Pod misom reče krasnu propovied veleč. g. Filip Krišković, prisjed. duh. stola i župnik perušićki. Misi pribivaše i sám presv. gospodin na priredjenoj si uz oltar stolici, a poslie mise nepazeć na umorena si jur od napora uda i molbu svećenstva nastavi sv. posao i tek oko 2. ure po podne svrši. Visokoga gosta i množinu drugih počastio vrli domaćina Fabo po hrvatski. — Na kolištu pred crkvom uhvatilo se po navadi više kolah te igralo veselo. Iz nenada poslie objeda udostoji visoki dostojanstvenik puk i tudier pohodom, a ovaj ga urnebesnom klikom „živio“ primi. Svako je kolo pogledao, mnoge siromake obilato nadario, a sve svojom prijatnošću predobio, zatim se vratio u stan, da se pripravi za odlazak. Za kratak čas proletiše preko kolišta s njim kočije, a narod, kako je malo prije klicao od veselja, tako se sada snuždio gledajući za milim si nadpastirom i pitajući se: kada opet? Izprati ga zvonjava zvonah, tutnjava mužarah, gospoda i puk želeći mu od Boga dug život i zdravlje na slavu Bogu, crkvi i svojemu narodu. U gospićkom kotaru nastaviti će sv. posao.

Ovom prigodom, jer tko zna, kada će se opet pridesiti takova, budi mi dopušteno spomenuti jošte koju. Slava zaslužnim pokojnikom! Pokojni Franjo Milinković, kanonik prvostolne crkve zagrebačke, rodom iz dolnjega Pazarišta, nije si mogao učiniti za života bolje zadušnice, nego što je sjetiv se crkve, u kojoj je preporodjen krstnom vodicom. Još za života njegova o njegovu trošku ukrašena je župna crkva sv. Jakova, zvonik joj povišen, veliki žrtvenik sa svetištem prenapravljen, poljepšan, crkva tako ponovljena obogaćena krasnim posudjem i ruhom misnim razne ciene i boje, te se sada puk pravom može ponositi svojom crkvom. Puk će se od koljena do koljena spominjati svoga zemljaka i dobročinca, spominje ga se sada svake nedjelje za službe Božje skupno moljenim „Otče našem,“ a Bog mu duši od uloženih tisućah platio kamate. Što mu za života nije svietu javljeno, evo toga poslie smrti. Netreba ni kazati, da takova obnova crkve stoji mnogo skrbi i truda samoga župnika, ma da ni novčić neide iz njegove kese; ali župnik veleč. g. Tomo Banić ne samo da je svom snagom i pomnjom oko toga radio, nego je još o svom i svoga puka trošku mnogo toga nabavio i uredio, pače još sada i na više misli. Dao Bog te mu uspjelo, a vriedno mu se ime dugo spominjalo.

Viestnik.

Iz Zagreba. Sada javljaju i službene novine, da je nj. c. k. apošt. veličanstvo previšnjim svojim riešenjem od 8. t. m. blagoizvolilo premilostivo dozvoliti, da se na zagrebačkom prvostolnom kaptolu kanonik meštar dr. *Milutin Radinović* pomakne na čast arcidjakona varaždinskoga, a imenovati kanonike na istom kaptolu podjašprišta i župnika u Novoj Kapeli *Matiju Babića*, podjašprišta i župnika u Ludini *Ivana Mikovića*, izsluž. podjašprišta i župnika u Čazmi *Josipa Šuškovića*, začast. kanonika i župnika u Križevcih *Dragutina Davida*, i podjašprišta i župnika u Dubravi dra. *Luku Rumplera*, posliednjega zajedno kao kanonika bogoslovca.

— Na blagdan sv. Stjepana ovršio je svečanu službu Božju u prvostolnoj crkvi lično uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup uz svoju običnu mnogobrojnu podvorbu. Tom prigodom bijaše naš prostrani prvostolni

hram dubkom napunjen sa svih stranah ne samo Hrvatske, nego i sa susjedne nam Kranjske i Štajerske došavšim pobožnim svietom.

— Prekjučer, kako već prije prijavismo, odputovao je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup naš željeznicom preko Beča u Karlove vare. Na kolodvoru pričeka više prečastne gospode kanonikah nj. uzoritost.

— U utorak poslie podne preselio se ovdje u vječnost nakon težka i dugotrajna bolovanja, primiv opetovano svetotajstva umirućih, g. Josip Švec, prebendar prvostolne crkve zagrebačke, u 28. godini života.

— Povodom naše primjetbe u predzadnjem ovom listu, da je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački porazumno s prečast. kaptolom zagrebačkim pristao na premještaj hercegovačke redovničke mladeži iz Zagreba u Tirolsku jedino s razloga redovničke stege, a nipošto radi njemačkoga jezika, — upravio je otac Petar Bakula na uredničtvo „Domobrana“ pismo, štampano u 82. br. istoga dnevnika, u kom medju inim kaže: „što se piše u Listu Katoličkome 11. Kolovoza 1864., kako da nije nikako iz moje glave, da kojigod Hercegovac i njemaćkoga jezika štogod prihvati, nego jedino da ih preseljivam radi redovničke stege, ovo posliednje izpoviedam Bogu i čovjeku, da to nikada ni s mojim znanjem, a još manje riečmi nije uplivalo u rečeni list.“

Iz ovih riečih vidi se, da častni otac P. Bakula ono, što mi izrikom i razgovetno rekosmo o onih, koji su pristali na to, da se mladi Hercegovci premjeste iz Zagreba, te koji za njihovo uzdržavanje pružaju podporu, što dakle pomenuti otac nije, poteže, neznamo kojim pravom i zašto, na svoju osobu.

Kad nam je o toj nemiloj stvari još jedanput govoriti, neda nam se na ino, van da od svoje, a i mnogih drugih strane izjavimo, da nam je veoma žao, što se mladi Hercegovci, jedva pribrani u našu domovinu, moraju već selit u tudji sviet. Tko je tomu povoda dao, znati će dobro čast. ot. Petar Bakula.

Iz Turina. U sjednici od 16. Srpnja sudila je komora sud dvojici svojih članovah. Bankir i poslanik Bastoggi, bivši ministar financijah talijanske kraljevine, podmitio je svoga druga Susania sa 1,100,000 fr. u dionicah, da ovaj kao izvjestitelj o pitanju družtva južne željeznice govori za družtvo Bastoggijevo, a Susani je ove dionice promienio za 675.000 srebra u novčarskoj kući Weiss-Norsa. To se pročulo, komora naredila odbor za iztragu pod Lanzom, a odbor isto pronašao, a komora mu izvješće potvrdila sa 153 proti 10 glasovah, dočim se 43 uzkratiše glasovanju. Bastoggi se branio, ali mu je s takovim ruglom izpao govor, da je proplakao te izišao iz komore. Poslanik Crispi reče, da Bastoggi i Susani spadaju pred porotnike. Passaglia upusti se u znanstvenu razpravu ob izvješću odbora, sve je mrmljalo i smijalo se, dok mu predsjednik zapovjedi šutiti, budući daleko skrenuo od stvari. Don Passagliu izsmjehivaju uviek, kada god govori u komori, što je strahovita kazna za čovjeka, kojega je taština zavela na krivi put. Jedan put došav u sjednicu nadje na svom stolcu ova dva stiha: „Perfida qui vertit supremo terga magistro — Omnibus invisus presbyter, ecce! jacet.“ — Bastoggi bijaše prije 30 godinah bankir u Livornu. Već tada dade se upisati u družtvo mlade Italije, te bio blagajnikom jednoga tajnoga odbora. God. 1848. klicaše, koliko ga grlo nosilo: Evviva Pio nono! a bio je izabran za poslanika u talijanski parlamenat. Poslie umio se je on potegnuti natrag te pristade uz vladu Leopolda II., koj mu tja i red podieli. God. 1855. ustade proti velikom vojvodi, sklopi prijateljstvo s Cavourom, koj ga 21. Ožujka 1861. promaknu na ministra financijah, što je i poslie smrti Cavourove i pod Ricasolijem ostao. Kano ministar postade Bastoggi grofom, a 4. Srpnja 1861. podnese komori predlog, da se udari taksa na naslove. Za kneževski naslov ima se platiti 50,000, za vojvodski 40,000, za markežki 30,000, za grofovski 20,000 lirah. Sličnu taksu udari i na crkvene časti. Poslie páda Ricasolijeva, s kojim je i sám on pao, utemelji iz čiste domorodne ljubavi družtvo za južnu državnu željeznicu.

— Otac Stub, rodom Norvežanin, koj je poslie svoga povratka u katoličku crkvu stupio u sbor Barnabitah, te od više godinah u Turinu mnogo dokazah svoje revnosti i pobožnosti davao, nakanio je odavle s dva francezka svećenika otići u Dansku, da tamo utemelji misiju. U naročito tako zvanoj Danskoj vlada podpuna sloboda vjere, pa premda je ova uvedena više u prilog protestantskim sljedbam, to se njom i katolička crkva može okoristiti.

(Bieli list.) Čuveni Škoćanin Buchanan nije u svojoj mladosti ništa mario za vjeru. Razgovarajući se jednom s njekim seljakom iz škotskih gorah zapita ga ovaj, koje je vjere. „Ja neimam nikakove,“ odgovori zapitani s mladjanim lahkoumjem, „ja sam vam u tom pogledu kao list biela papira.“ Ali mu odvrati seljanin: „Prijatelju, kad je tomu tako, a vi se pazite dobro, da vrag nenapiše nanj svoje ime.“ Ovo malo riečih zasieče se duboko mladiću u pamet i srce, te nemogaše mirovati, dok nenadje istine i nepostane pravim kršćaninom i izvrstnim Božjim slugom.

Dopisnica uredničtva.

G. J. M. u P. Knjige će Vam naskoro stići. Arkiva VIII. i IX. knjiga nije jošte izašla. Nije-li Vam se možebit zapisalo, a Vi mišljaste naručiti VI. i VII. knjigu? Javite nam na brzu ruku.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 35. **U ČETVRTAK** **1. RUJNA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Blagodati katoličke crkve.

(Konac.)

XI. *Crkva je što sama, što zajedno sa svjetovnom vlasti utemeljila učione i stara sveučilišta*

Sve učione, u kojih je svećenstvo bezplatno naučalo, utemelji crkva. Punim pravom moći ju je radi toga nazvati učiteljicom čovječanstva i odgojiteljicom narodah; prve škole bješe uvedene u samostanih ili uz njihove crkve, a njimi upravljahu biskupi, svećenici ili redovnici. Tomu bijaše naravna posljedica, da su pape sve učione uzeli pod svoju zaštitu i propisali jim zakone. Slavna sveučilišta po Talijanskoj, Francezkoj, Španjolskoj, Njemačkoj i Belgiji pape su ili utemeljili ili potvrdili. Svomkolikom nastavom upravljaše sv. stolica. Što je crkva u staro i sredovječno doba učinila za odgoj, nastavljaše ona i kasnije, osobito poslie tridentinskoga sabora, uslied koga je uvedenjem sjemeništah i kolegijah odgoj uzeo novi mah.

XII. *Crkva tješi i blaži stradajuće ljudstvo.*

Samo katoličkoj crkvi udieli sin Božji neizcrpivo blago svoje milosrdnosti i ljubavi; on htjede, da ljubav, štono bijaše ponukom svim njegovim božanstvenim djelom, nebude samo značajnim biljegom njegovih učenikah, dostavjeran dokaz njegova Božjega poslanja, svrha njegove svete crkve, nego i neizcrpivo vrelo blagodatih za stradajuće čovječanstvo. Postanimo malo kod ove posliednje tvrdnje i dokažimo ju.

Katolička crkva, učeći uboga kršćansku odanost, propovieda i bogatu strogu dužnost, da dieli milostinju. Na to potiče vrlo uspješno što uzoritim primjerom Isusovim, što vječitom nagradom na nebesih.

Katolička crkva podupire svoj nauk primjerom. Neljubi ona besjedami i jezikom, već činom i u istinu. Ima tomu osamnaest vjekovah, što je proizvela gotovo bezkrajni broj milosrdnih djelah. Pomislimo samo na poganskomu svietu posve nepoznate bolnice i utočišta, te na množtvo redovah i duhovnih sborovah, što jih je utemeljila na utjehu i uztuk čovječanskoj biedi. Blagotvorni zavodi u Rimu najstariji su medju svimi zadušbinami na zapadu, a medju svimi gradovi svieta najbogatiji je Rim na pobožnih zakladah.

Samo katoličko milosrdje vrstno je i izvesti ono, na što smiera, jerbo je sasvim božanstveno; božanstveno u svom vrelu, štono je Bog, a Bog je ljubav (1. Iv. 1, 4, 7.); božanstveno u svom uzoru, štono je Isukrst (Iv. 13, 15.); božanstveno u svojoj nagradi, sastojećoj u posjedovanju Boga.

Usuprot hvaljena filantropija sasvim je čovječja; slaba slika ljubavi kršćanske, lišena vjere i ufanja; može proizvesti samo čovječansko djelo, štono je prazno i neplodno, pa s toga nepodobno, da utješi čovjeka, koj neživi ob samom hljebu, već ob svakoj rieči, štono iztiče iz ustih Božjih (Mat. 6, 4.). Proizvede-li filantropija samo jednu jeditu milosrdnicu? Žrtvovà-li ona ikada slobodu i život nesretnikom na utjehu?

XIII. *Izpoviedju zatire crkva u korenu zločinstva; izpravlja i popravlja, što se može popraviti; izvodi sve krieposti, pruža katolikom najveće duhovne utjehe; blaži bolestnike, a obvezuje svećenike na znanstvenost i pobožnost.*

Izpovied zatire zločinstva u korenu. Vrelo je svemu zlu u srcu čovjeka i njegovoj opakoj volji: jerbo iz srca, kaže Isukrst, dolaze zle misli, ubojstvo, preljubstvo, bludnost, kradja, krivo svjedočanstvo, hula na Boga (Mat. 15, 19.). Valjana pako izpovied promieni čovjeku srce i zlu mu volju; tim ona zatire u korenu zloću i pakost. Isti bezvjerni Voltaire kaže, da je izpovied uredba

spasonosna te najjača ograda proti otajnim opačinam. Samo izpovied može obnoviti sviet: izpovied obnavlja pojedinca čovjeka, čovjek obnavlja porodicu, porodica obnavlja družtvo.

Izpovied popravlja, što se može popraviti. Ona zahtieva, da se izprave nepravde povratom, da se oproste uvrede pomirenjem, da se uklone sablazni kršćanskim životom. „Koliko povratah i zadovoljštinah proizvede izpovied medju katolici!“ — primieti sam Rousseau.

Izpovied izvodi sve krieposti. Valjana izpovied početak je pravomu kršćanskomu životu, a česta izpovied sredstvo, da čovjek ostane stalan na putu dužnosti; to je tako obćenito pripoznata i nepobitna istina, da joj netreba nikakova više dokaza.

Izpovied pruža čovjeku najveće utjehe. Ništa se nemože prispodobiti pokoju duše, koja se s Bogom pomirila. Mirna ćud je kao neprestana vesela gostba (Posl. 15, 15.). Nemože da se podpuno shvati, koliko je blago mir s Bogom, s iskrnjim i sa sobom. Naravski pako čovjek nemože da dokuči, što je duha Božjega: jerbo mu je ludost, i nemože da to razumije, jerbo se ima duševno presudjivati (1. Kor. 2, 14.). Dodaj tomu utjehe presv. pričesti, na koju izpovied pripravlja. — Bilo je protestantah, koji su postali katolici samo zato, što željno željahu primiti Isusa Krsta u presv. pričesti.

Izpovied pruža bolestnikom i tjelesnu olakšicu. To tvrde i protestantski liečnici. Mir i pokoj duše doprinose mnogo k tomu, da djeluju liekovi. „Očito je,“ kaže jedan protestantski liečnik, „da se sa stanjem moralnim popravlja i fizično. Ima dosta liečnikah, koji ovu stvar te spasonosan upliv izpovieđi u ovom obziru smatraju kako i ja.“

Izpovied nalaže svećenikom, da se bave znanostmi i budu pobožni. Budući da izpovjednici imadu napram svojim pokornikom vršiti službu sudca, učitelja, duševnoga liečnika i otca, to jih sve opominje na dužnost, da na svojih usnah čuvaju znanost (Malak. 2, 7.); pa pošto znadu, koliko se hoće svetosti, da tko kao dobar izpovjednik može djelovati, i kako će jim biti strog račun položiti vječnomu sudcu, to moraju zajedno težiti za svetošću i pravednošću, te nastojati, kako će si izglednim životom steći pouzdanje i štovanje kod svojih vjernikah.

XIV. *Crkva je posvetila djevičanski stališ, te od njega načinila ures i podporu družtva.*

Pred licem vjere naprednij je stališ djevičanski od ženitbe, koja je ipak veliko svetotajstvo u Krstu i crkvi (Ef. 5, 32.). Sve prigovore i deklamacije naših novovječnih mudracah proti bezženstvu, već su odavna oprovrgle proti njihovim predšastnikom, starim krivovjercem, najbistrije glave crkve *), hvaleć i uzdižuć djevičanstvo. Isti pogani priznavahu, da mnogo vriedi uzprega od putenih nasladah; no ciena joj je neizmjerno poskočila, odkad su ju Isukrst, apostoli i njihovi nasljednici toli uzveličali, a puci kao najdragocjeniji poklad crkve proslavili.

Kad je, kao što je poznato, Isukrst preporučio djevičanski stališ, kako bi to bilo moguće, da on nebude družtvu na čast i korist? Tko pozna i hoće više pravu čest i sreću narodah nego-li vjekovita mudrost, koja je ljude iz ništa proizvela i spasila?

Državni gospodari priznaju, da je kršćanski celibat jedino liek proti nevolji prenapučenja.

Nije družtvu svrha, da bivstvuje, već mu je svrha, da postoji dostojno i srećno. Blagostanje družtva zahtieva, da bude pučanstvo prema stanovitoj mjeri omedjašeno. S toga čovjek, koj se sasvim posveti blagostanju svojih iskrnjih, mnogo je zaslužniji za obćenito dobro od onoga, koj k tomu doprinosi, da se prekomjerno žiteljstvo pomnoži.

Obćenito je uvjerenje svih ljudih, svih zemaljah, svih vremenah i svih vjerozakonah, da u uzprezi ima nješto nebeskoga, što čovjeka uzvisuje i čini da je Bogu povoljan; a tomu dosliedno, da svećeničkoj službi, bogoslužnim činom i opravljanju svetih običajah slabo, ili baš nipošto nedolikuje ženitba. Radi toga napadaju neprijatelji crkvini na bezženstvo svećenikah i redovnikah, da jim otmu njihovu čast, ugled te njihov ćudoredni upliv; jerbo bezženstvo čini svjetovne i redovne duhovnike muževi providnosti za nesretnike.

Bezženstvo krieposti sredstvo je proti bezženstvu opačine primjerom, što ga daje, pobožnimi misli, što jih saobćuje i širi, dočim razuzdanosti stavlja ogradu, obskrbljuje više članovah porodice, a tim olakšava ženitbu drugih.

Svojevoljno odabrani celibat nevodi nipošto na lienost; niti je on uz pomoć Božju nemogućan ljudskoj slabosti. Lasno da ljudi bez vjere nemogu dokučiti, kako bi se čovjek mogao posve odreći putenim razkošim, jerbo i neznadu ništa o pomoći Božjoj; al Bog nekrati svoje pomoći nikomu, tko ga za nju moli (Mudr. 8, 21.).

Ali prigovaraju protivnici bezženstva: šta bi bilo od svieta, da se nitko neženi? Već sv. Jeronim odgovara na to uzvratnim pitanjem: šta bi bilo od svieta, da su svi ljudi odvjetnici, liečnici itd.? Netreba se bojati, dodaje on, da će ikada svi ljudi živiti u celibatu i prezirat ženitbu. Odkad se evangjelje propovieda, nije jošte nikad nikomu, koj se htio ženit, falila žena, kaže sv. Ambroz, a

*) Athanasius, de virgin. Basilius, de virgin. Gregorius Nyss., de vera contin. virgin. Chrysostomus, de virgin. Hieronymus, ad Helvid. Jovin. et Vigil. Augustinus, de sanct. virgin.

primjećuje dalje, da su ravno po preljubnih ženah, ali nikada jošte po Bogu posvećenih djevicah nastali rati, s kojih je pučanstvo propadalo.

XV. *Napokon crkva na spas pojedinacah, obiteljih i svega čovječjega družtva nauča sve kreposti i rukovodi, kako se imadu vršiti; ona vida sve moralne bolesti.*

„Slava tebi!" — tako nam je uzkliknuti sa sv. Augustinom, najvećim možebit duhom, što se rodio medju ljudmi — „slava tebi, katolička crkvo, prava mati kršćanah, ti neučiš samo ljudstvo, da se klanja jedinomu pravomu Bogu, a tim izgoniš krivobožtvo s lica zemlje, nego ti ga još naučaš i ljubit iskrnjega toli savršenim načinom, da sve čovječje boli, štono mu griehom za kazan pritiskuju dušu, u tom nalaze uspješan liek.

„Ti si diete s djetetom, jaka s mladićem, blaga sa starcem, i učiš sve istinu i vježbaš sve u kreposti, prema dobi i umnih silah njihovih.

„Čistom i vjernom poslušnošću podčinjuješ ti ženu mužu, ne da se ugodi njegovim živinskim strastim, nego da se uzdrži čovječje pleme, družtvo i porodica.

„Ti si muža postavila da bude ženi glavom, ne da na zlo upotriebi slabiji spol, nego da ga podupire i po zakonu svete ljubavi njim upravlja. Ti podlažeš djecu roditeljem u slobodnom podanstvu i podaješ roditeljem svetu vlast nad djecom.

„Ti družiš braću s braćom svezom vjere, štono je svetija i jača od sveze krvi.

„Ti sklapaš, dočim zakonom naravi i nagnućem srca ustupaš njihova prava, saveze i prijateljstva u zamjenitoj ljubavi.

„Ti naučaš služinčad, da bude privržena svojim gospodarom, ne toliko što jih stališ na to sili, već više radi ljubavi svoje dužnosti.

„Ti činiš gospodare dobre i milostive napram slugam mišlju na svevišnjega Boga, njihova skupnoga otca.

„Ti spajaš ne samo družtvenimi odnošaji, nego i svezami bratinstva i opomenom na obćenito poreklo, gradjane s gradjani, puke s puci, sve ljude, gdje god bili, medju sobom.

„Ti naučaš kralje, da se brinu za svoje narode, a narode, da budu poslušni kraljem.

„Napokon ti učiš s najvećom točnosti, komu dolikuje čast, komu sklonost, komu počitanje, komu strah, komu utjeha, komu obuka, komu opomena, komu ukor, komu kazan, dočim dokazuješ, da sve to ne svim, ali da svim ljubav a nikomu nepravda nepripada." (De moribus eccl. cath. c. 30.)

„Kad bi zemaljski kraljevi," kaže isti svetac, „kad bi svi narodi, kad bi vladari i sudci zemaljski, kad bi mladići i djevojke, starci, odrasli i svi, koji su došli do razbora, poslušali nauke kršćanske i po njih se vladali, tada bi čovječje družtvo na zemlji predstavljalo najvelebniji prizor zemaljske sreće i išlo u susret visini vječnoga života, da se u njem podpuno uživa kraljestva Božjega." (De civitate Dei l. 2. c. 19.)

Da svoju djecu skloni na vršenje svih kriepostih, spaja crkva sa svetim strahom pred pravednom kaznom obećanje vjekovitih dobarah i preobilatu duhovnu pomoć.

„Oj katolička crkvo" tvrdi isti sv. Augustin, „jedina majko kršćanah, ti nepropoviedaš i nenaučaš samo, da se jedinomu pravomu Bogu čistim srcem i čistom dušom valja klanjati, nego ucjepljuješ i takovu ljubav bližnjega, da neima rane, neima bolesti duševne, niti zle posljedice grieha, kojim se kod tebe nebi našlo lieka. — Čim čovjek k tebi dodje i crpi ljubav, štono ga hrani, kriepi i čini podobnim te može nasljedovati Boga, počima Božje veličanstvo, koliko čovjek u ovoj zemaljštini može podnieti, njemu se odkrivati, za tim zapali se u njem takova vatra, takov žar Božje ljubavi, da se tim svako zlo u njem utamani. Samo u tvom krilu vrše se Božje zapovjedi u svom cielom obsegu . . . u tebi postaju ljudi mudri, čisti i sveti." (De morib. eccl. cath.)

Putne crtice slovenskih misionarah iz Europe u Ameriku.

(Konac.)

Dan 18. Svibnja zaustavismo se pred silnom lukom Novoga-Jorka. Čitav dan moradosmo još probaviti na brodu, čekajuć, dokle nam pregledaju prtljagu. Prije nas naime dojadriše dva broda takodjer s putnici, pak tekar na večer dojde na nas red, premda ni tada nebje brzo gotovo; jer nas bijaše do pet stotinah glavah. S putnoga broda preveze nas malen parobrod u velikanski taj grad. Prenoćismo u svratištu, dvanaest nas u jednoj sobi; ali s veseljem i to, samo kad je na kopnu pak na čvrstoj postelji. Morila nas vrućina velika svu noć. Već u ovo doba u Novom-Jorku jako je vruće po danu i po noći. Grad je to ogroman, posve drugačiji nego Beč ili Pariz. Ulice, premda su veoma široke, pretiesne su; trgovah skoro da niti neima, nego ulica pokraj ulice. Zato čovjek vrlo lahko zabludi, kako se i nam dogodi, kad je g. Buh išao misit u njemačku crkvu. Crkvah ima takodjer množina; kuće su sagradjene po iztočnom običaju s ravnim krovom. Po gradu prevoze osim običnih „omnibusah" takodjer i njekakovi drugi, koje konji po šinjah vuku, a za vožnju plaća se 10 novč.; preko vode prevažaju se kola i ljudi na parobrodih, kojih na jednom te uzpored više s jedne strane grada na drugu puši. Po ulicah je svuda živo,

osobito oko podneva. Ljudi mi se vide posve drugačiji nego u Europi; osobito mnogo ima crnacah i Indijanacah.

Iz Novoga Jorka, gdje probavismo dva dana i dvie noći, odvezosmo se po željeznici ob 9. na večer, a sutradan ob 6. stigosmo u Dunkirk pri eriskom jezeru. Tudier su misionari Pasionisti, koji imadu baš liepu crkvu i samostan od opeke sazidan, dočim su sve druge kuće drvene. Liepo je to mjesto, kano da je sastavljeno od samih talijanskih dvoracah, tik jezera; ima crkvah i kakovih 5 ili šest raznih vjerozakonah, kako je u Americi navada. Osam danah vozili smo se od Novoga Jorka do St. Paula, stolice našega sadanjega biskupa. Od Strasburga do Novoga Jorka potrošeno je na svakoga 185 fran., a od onuda do St. Paula 105 fr. dakle na svakoga 290 fran. ili 133 for. 75 nč. a. vr. Kad bi čovjek već unapried bio u svem obskrbljen te bez odmora vozio se, a k tomu još nebio oguljen prevarom, mogao bi do St. Paula doći ob dvie stotine forintih a. vr. Tko pako neumie dobro jezika, nepozna okolnostih, a neima oprezna vodje, taj neka neide bez tri stotine na put. Tko misli u Ameriku putovati, neka nipošto neplaća za amerikanske željeznice u Europi, jer bi mu se mogla još i veća krivica dogoditi, nego se je i nam. To opominjem sbog prida ili nadometka. U Havri smo manje prida dobili, nego bi ga bili dobili u Novom Jorku; zlatu je tu prid 80, srebru pako 70 po sto, što će tkogod težko vjerovati, ali je istina.

G. Pirc Franjo prispio je zdrav 25. Travnja u St. Paul; a sada je već u Krovingu, svojoj misionskoj postaji, kamo će i svećenik Buh. U St. Paulu zadržao je biskup samo bogoslovce drugoga i trećega tečaja, a ostale poslao u St. Vincent u Pensilvaniji, dvie tisuće miljah bliže Europi. St. Paul leži pokraj prve rieke Misisipia na ravnici. Na okolo svi briegovi posuti su dvorovi bogataškimi tako, da kuda god okreneš, svuda ti je liepo šetalište. Tik do sjemeništa imademo malen vrt, pak ob dan može, kada tko dospije, šetati ili učiti u njem. Drugčije, kad je uredna šetnja, idemo dva po dva slobodno, kamo hoćemo. Polazeć van obučemo se na gradjansku posve, a tako i sám biskup. Svećenici nose za vratom kolar i cilinder na glavi. Ulice po sredini nisu nabite za vožnju, sa stranah pako uz kuće hodnici napravljeni su od drva, a gdjegdje i od kamena. Protestantskih crkvah ima ovdje mnogo, a većinom su liepe. Drugčije ima svake vjere ljudstva, kao: metodistah, baptistah, kongregacionalistah, presbiterijanah, luteranah i tko zna, kakovih sve ne. Biskup je vrlo prijazan gospodin, govori rado sa svakim, a još je dosta mlad i krepak čovjek; isto tako prijazni su i svećenici. Nadje se medju njimi, da koj govori štogod i njemački; mi pako znamo već nješto francezki, pače za silu i englezki, pak ovamo onamo natucajuć ipak se možemo s njimi razgovariti. Dani su vrući; kiše već odavna nije bilo, a po navadi malo kada i pada ovdje kiša; zato se u Minesoti obećava slaba ljetina. Glada se ipak netreba bojati; jer ako i jest velika dražina, to si svaki težak toliko zasluži, da može dobro živjeti; najdraže su knjige i odielo; nu makar kako bilo ovo drago, Amerikanac se mora nositi liepo. Po opravi nemožeš razlučiti ni bogatstvo ni gospodstvo; jer često je najprostiji težak obučen kao kakov miliunar. Takodjer neima razlike u poštivanju; svakomu bo, bio gospodin ili seljan, govori se „ti.“ To je po svoj prilici prešlo iz englezkoga, u kojem riečca „you“ znači „ti“ i „vi.“ — Jošte imam to spomenuti, da ovdje ima množina zmijah, a osobito vidja se dublje u guštari velikih klopotačah, koje su do zla pogibeljne.

Po nas bogoslovce, koji smo odredjeni od biskupa na nauk u St. Vincent u Pensilvaniji blizu Filadelfije, bio je došao u Novi-Jork benediktinski prior o. Demetrij Maragna. Svega skupa potrošismo na put tri mjeseca, a od Novoga-Jorka samo do St. Paula čitav tjedan, premda vlak leti željeznicom, da čovjeka popada groza. Ovdje u St. Vincentu ima samostan benediktinah, koji su u svakoj struci učeni; sgrada je to ogromna, a pravo je amerikansko sveučilište. Uče se tu i rukotvorine svake vrsti, naročito glasbi su mnogi vrlo vješti, pače maleni djećaci sviraju, da je veselje slušati. Imamo i dvie bande, koje prilično dobro igraju. Pjeva se slabo, jer Amerikanci za to neimaju grla. Kušati ćemo, koliko se bude dalo, da uzvisimo crkveno pjevanje; a već imamo dobru četvoricu, od kojih je za prvi glas jedan od goričkih djakah, doveden od g. Pirca ovamo, gdje sada nastavlja nauk. Našega gospodina vodju veseli neizmjerno, što ima pjevačah. Ja (Jakov Trubec bogosl.) sam i orguljar te igram svaki dan pri školskoj misi; tu se glase Riharovi napjevi, na koje sám pjesme kujem ili prevodim iz slovenskoga. — Učiti imamo i preko glave; učimo naime francezki i englezki jezik, dogmatiku, moral, crkvenu povjestnicu i pravo. Knjigu imamo iz dogmatike Peronneovu, a iz morala Guryevu. Uči se praktično te se ništa nepropusti, što bi moglo doći u izpovjedaonici ili na propovjedaonici. Bogoslovacah ima nas samo 12, od kojih smo 3 za biskupiju St. Paul. To je ništa prama potrebi; imade bo u mnogih mjestih posagradjenih krasnih crkvah i župnih stanovah; ali badava jur godine i godine čekaju na svećenika. Bogoslovci su većinom jur dobni ljudi, pobožni, vrli i razboriti, te od kada sam ovdje, nisam jošte od nijednoga čuo neumjestne besjede. Biskup je veoma strog, te makar je golema nestašica svećenstva, čim bi o kom doznao kakovu nevaljalštinu, odmah bi ga odpustio. Kako je s jedne strane ljudstvo do zla pokvareno, tako s druge treba njemu baš pravih svećenikah. — Pravila zavodna strožja su nego u ljubljanskom sjemeništu. Ustajemo ob 5. uri, zatim je jutrena molitva, matutinum (breviar moramo takodjer moliti, što je dobro, da se priučimo), doručak, misa skupa sa školskom mladeži, od 7—8 škola, zatim učenje

u sobi, a od 10—11 predavanje u školi. Ob 11. imamo objed, poslie njega poklon presv. otajstvu, pak do 2. prosto vrieme; od 2—5 učimo sami, a od 5—6 opet predavanje, ob 6. večera, poslie večere prosti smo do mraka. U to vrieme najčešće idemo na svoju kuglanu blizu samostana. Vrativ se od tuda obavimo jošte večernu molitvu, completorium, a ob 9. mora već svaki biti u krevetu. Prosti smo po vas dan u nedjelju i četvrtak; na polak „silentium“ jest skoro vas dan prepisan, a podpun pri jelu, jer se čita, a tako i na večer poslie molitve. Za blagovanja običaje ipak nadstojnik udariti nožem po stolu na znak, da nam se daje sloboda, a tada se s velikim veseljem klikne englezki: „friee“=frei. Po nedjeljah moramo mnogo više moliti, nego druge dane. — Stan je naš na briežuljku u posve samotnu mjestu, gdje ni kuće nije blizu. Živemo u obće dobro, zadovoljno i veselo, te nam je baš drago, što nas je ovamo naniela sudbina.

Bezbožno družtvo „Solidaires-ah“ u Belgiji.

Dočim su u ovoj zemlji najvećih oprekah katolici svojom odvažnosti izvojevali si jur velikih pobjedah i proizveli divnih djelah, kano n. pr. katoličko sveučilište u Lovanu, posluje s protivne strane nevjera neumorno, da se učvrsti te iztisne katolike. Svaki čin nevjeracah ima osobit biljeg mržnje na kršćanstvo, a to većma, nego kod svih ostalih, kod družtva pod imenom soliderah (la societé des Solidaires); jer ono je nadmašilo opačinom more biti sve, što je u prošlom i sadanjem vieku izmišljeno. Ustrojeno je god. 1855. u Bruselju, a naročita mu je svrha ugibati sve vjerozakonske obrede kod pokopa, da se tim „katolicizam u blatu zadavi.“ (Okružnica, objavljena u listu „National“, družtvenom organu od 15. Kol. 1857.)

Otvoreno bez svake pritaje piše okružnica: „Uvodeći mi svoje družtvo znamo dobro, da nam valja napadaj upraviti samo na jednu točku katoličke tvrdjave. S ovom je točkom sve ostalo spojeno. Jer ako mi svećenikom iztrgnemo mrtve, to je istom prava priprava za oslobodjenje (emancipaciju) živih. Mi znamo, da za otci sliede djeca. Da kada uzmognemo svećenika uzbiti od kolievke, počmimo tjerati ga od groba. Mi smo uvjereni, da će se slobodom groba osloboditi i kolievka; da će otac, koj se obveže prost od rimskoga jarma umrieti i svoju djecu naputiti, da prosta od istoga živu; da će, kada glava obitelji u opreči s rimskom crkvom umre, ova smrt biti znakom za oslobodjenje iste obitelji, za oslobodjenje ljudskoga družtva. Uvjereni smo, a to je za sada dosta — ako se jedan kamen izvadi iz temelja, da će se razvaliti sva katolička tvrdjava.“ — Ovo družtvo sotonskoga pletiva i smjera, makar je i težko vjerovati, našlo je sljedbenikah, stupilo očito na javu u katoličkoj Belgiji, a već je na svu žalost množinu žrtvah sprovelo u grob. God. 1859. bijaše u Bruselju u njekoliko mjesecih više takovih sprovodah bez svećenika i svakoga vjerozakonskoga znaka, a od poslie raste broj sve na više. Ista djeca zakapaju se tim poganskim načinom. Na 26. Travnja 1859. izpratiše solideri na groblje petoljetna dječaka, sina njekoga francezkoga bjegunca, a za malo vremena još jedno mladje diete. U osmrtnom govoru na uspomenu onomu dječaku rečene su s ostalim ove značajne rieči: „Julij Peron, budući još nejakim djetetom od pet godinah, bijaše ipak dosta razvita razuma, te se o njem može reći, da je republika s njim izgubila gradjana. On nebijaše kršten; mudrost i ljubav roditeljah njegovih čuvaše ga od svake vjerozakonske misli.“ U zviezde se kuje njeka gospodja, koja, pokle je odbila od sebe svaku vjerozakonsku pomoć, smrti jurve u oči gledajući reče njekomu slobodnjaku: „Dajte da vas kao zastupnika svih neprijateljah robstva i bludnje još jednom i svečano zagrlim; hoću bo da umrem u zajednici mislih s vami.“ — Družtveni list javljajuć ovu viest nemože da se uzdrži od uzklika: „Malo je ljudih dokončalo tako krasno, kao ona!“ Ali je zašutio, da je poslie dala dozvati svećenika; on hitro dotekao, ali ga solideri k njoj nepustili. — U njekom drugom slučaju, gdje se javlja smrt jednoga družtvenoga člana, piše se to: „Budimo pravedni uspomeni Karla Humbocka; on uztraja stalno do zadnjega trenutka. Njekoliko urah prije smrti izjavi se on, da ćuti u sebi još toliko snage, te bi svećenika, kad bi se koj usudio k njemu doći, bacio preko stubah. Posljednja bijaše njemu želja, da mu gospodja uztraje na demokratičnom putu te sina odgoji polag razvratnih načelah.“ —

Kolikim-li je plodom urodilo ovo posijano sjeme, vidi se od tuda, što je u Namuru jedan član gradskoga vieća u sjednici predložio: neka bi javna uprava pomislila jedan put na gradjanski pokop, a vlada po tom smjeru započela razpravu.

Družtvena pravila stoje u 36 članakah, a od svih spominjemo samo dva prva. Čl. I. Podpisani sastavljaju se u družtvo, kojemu je svrha, ljude oslobadjati od predsudah, naročito pogledom na pokop. Čl. II. Solideri (saveznici) priznavaju, da njim u vrieme smrti nije od potrebe niti pomoć niti molitva svećenička. Premda pravila nevele ništa, to je ipak sva prilika, da se svaki član mora prisegom obvezati, da u vrieme smrti neće pustiti k sebi svećenika.

Francezki dnevnik „Le Monde“ završuje članak ob ovom družtvu ovimi važnimi riečmi: „Neznamo, što da reknemo jošte o ovom družtvu. Sami čini govore strahovitimi riečmi te opominju katolike, neka budu na oprezu. Crkva, katolička vjera, za što imamo jamstvo u vječnoj rieči, slaviti će pobjedu; ali za što nismo sigurni, jest to, neće-li se medju nami luč vjere utrnuti, da prosine u drugih krajevih, nje dostojnijih. Koliko je god grizko ovo protukršćansko družtvo, koliko god

grozovito te slaba izgleda za obstanak, obstoji ipak, učvršćuje se i razširuje." — „Smutnja ovakova bezbožnjačkoga pokopa" piše jedan belgijski list, „dogadja se često ne samo u velikih gradovih, nego tja u naših pokrajinah, a vidimo, gdje raste broj umirućih, koji krutom okorjelošću odbijaju od sebe posljednja sredstva milosti. Zlo, na koje se tužimo, jest priljepčivo, kužno. Neka roditelji dobro paze na svoju djecu. Nam družtvo soliderah nije skroz ništa drugo, nego činom stvorena teorija, kojoj je geslo: „Izkorenimo zloglasnicu (t. j. kat. crkvu), zadavimo ju u blatu." —

Dopis.

Iz Bistre. Župljani bistranski, napose pako občinari podgorski doživiše dne 21. Kolovoza t. g. nezaboravnu crkvenu svečanost. Bijaše to blagoslivljanje nove kapele, neumornim nastojanjem velečast. g. župnika Jakova Cerovskoga, na slavu Svevišnjemu a štovanje njegovih ugodnikah sagradjene. Kapela ova nalazi se u občini Podgorju, a u področnom selu Novaki pokraj velike ceste, koja vodi u milo nam Zagorje. Ova kapela u krasnom slogu sagradjena, criepom pokrita i ujedno zidom opasana, imade 10⁰ dužine, 5⁰ širine a 4⁰ visine; zvonik pako, limom pokrit, ujedno sa križem visok je 13½⁰. U kapeli tri su žrtvenika i to: sv. Roka u sredini, sv. Barbare na desnoj a sv. Florijana na lievoj strani. Slike ovih svetacah naslikao je na platnu hrvatski naš mladi umjetnik Vatroslav Böck i u zlatne okvire ih postavio. Ovaj isti naslika još više ugodnikah i ugodnicah Božjih po stienah, a povrh toga oslika još i cielo svetište. Na velikom žrtveniku nalazi se uz sliku sv. Roka još i novo, u gotičkom slogu izrezano i bogato pozlaćeno svetohranište (tabernaculum), a u sredini crkve visi liep svjetiljnak. Povrh toga providjena je ova kapela svojoj veličini primjerenimi orguljami na 4 registra i s dva zvona. Jedno zvono, i to veće, posve je novo, a ono manje, bivše već u starom zvoniku, samo je popravljeno.

Djelo ovo, ko što je već u 28. broju „Kat. lista" prošle godine spomenuto, započelo se 11. Lipnja 1863. a temeljni kamen blagoslovio je uz dozvolu duh. stola domaći župnik iste godine 18. Lipnja. Poslie toga djelo se namah nastavljalo te nastojanjem revnoga župnika bješe zidine već 20. Rujna i. g. pod krov stavljene. Dne 22. Rujna sakupe se župljani kod stare kapelice, pribivajući sv. misi, poslie koje bje blagoslovljen križ i na novi zvonik postavljen. Pošto je još kapela tesanim kamenom potaracana, bude djelo za istu godinu obustavljeno. U pramaljeću t. g. opet se počelo raditi. Ponajprije načinjena su 3 žrtvenika, a zatim započe pomenuti slikar svoj posao te ga svrši do 15. Kolovoza. Dok se ovako u kapeli radilo, nabavi g. župnik orgulje i dade zvono lievati. Na ovaj indi način bijaše kapela ujedno sa sakristijom do 15. Kolovoza posve uredjena. Kakova je ovo djelo truda stalo, to si može samo onaj pomisliti, koj je već jednom kušao štogod na seocu, podobro od grada udaljenom, graditi.

Bogoljubni župljani pomagahu kod ove radnje ne samo težaci i podvozi, potrošiv do 2000 podvozah na privažanje gradiva, nego i novcem. Budući naime glavnica stare kapelice, koju su oni u novu uložili, iznosila samo 2336 for., to su župljani najprije pristali na to, da se iz občinske blagajne u pomoć dade 1300 for. a sami sakupiše 1100 for. dobrovoljnih prinesakah. I ovimi novci dogradjena je kapela.

Na 20. Kolovoza poslie podne činile su se priprave za svečanost sutrašnjega dana. Toga je dana oko kapele vrvilo staro i mlado, donoseć poput radinih pčelah cvieće i ostala za nakit potrebita. U 7 satih naviesti gruvanje mužarah i trokratno zvonjenje svečanost nastajuću, a na isti način pozdravljena bje zora svečanoga dana. Svanućem 21. Kolovoza sgrnuo se na tutnjavu mužarah i milozvuk zvonovah oko kapele silni sviet (do 5000) i to stranom domaći, stranom susjedni župljani. U 7½ satih držao je domaći župnik govor, razloživ mnogobrojnim slušateljem obrede, koji se rabe kod blagoslivanja crkvah, a zahvali se svojim župljanom na njihovom sudjelovanju kod gradjenja. Po dovršenom govoru ovrši po dozvoli duh. stola uz podvorbu propisane obrede, blagoslovi kapelu, i odpjeva u njoj prvu misu, a poslie ove „Tebe Boga hvalimo." U 10 satih uvedeni su u kapelu hodočastnici brdovački, stenjevački, vrabčanski i kraljevo-vrški, a poslie toga odpjevana bude opet uz podvorbu misa, pod kojom propovjedjaše obširno i jezgrovito čast. ot. magister braće Franjevacah zagrebačkih. Domaći župnik počasti sve susjedne župnike, duh. pomoćnike i poduzetnike.

Brigom istoga župnika bistranskoga prošlih je godinah popravljena kapelica sv. Ivana, te na istoj mjesto drvena novi toranj sazidan i limom pokrit, a u nutra jedan žrtvenik posve s nova načinjen. Godine 1854. dade on župnu crkvu iznutra obnoviti, a godine 1859. toranj, obskrbiv ga gromovodom, bakrom pokriti. Na ovih i mnogih drugih činih, kojimi je svoje župljane oveselio, zahvalni su mu oni usrdno, a ja mu želim, da još mnogu godinicu poživi na radost i spas povjerenoga si stada.

Viestnik.

Iz Zagreba. U subotu dne 27. t. m. u večer odputovao je preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmayer željeznicom u Sisak, gdje je nedjeljni dan probavio, a u ponedjeljak u zoru parobrodom odplovio put Djakova.

— Na župni natječajni izpit, štono je dne 30. Kolovoza počeo, a danas će se dovršiti, došla su samo dva svećenika.

— Dne 29. Kolovoza preminu ovdje sestra Klementina Perné, iz sbora sestarah milosrdnicah sv. Vinka Pavlova u 30. godini života, pošto je $2^1/_2$ godine u svom svetom zvanju Bogu vjerno služila.

— Kapetan u miru g. A. Jagrević, skrbnik četrnaestgodišnjega mladića Ivana Milakovića, zauzeo se je za to, da se isti mladić, učenik ovdašnjega narodnoga glasbenoga zavoda, a imajući mnogo naravnoga dara za glasbenu umjetnost, već jesenas odpravi na glasbeni konzervatorij u Zlatni Prag. — U to ime podpisaše: uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački Juraj Haulik 10 for. za put, a 20 for. na godinu; preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmayer 20 for. na put, a 50 for. na godinu; presvietli gosp. posvećeni biskup Ivan Kralj 20 for. na godinu; prečastni kaptol zagrebački za prvu godinu 30 for., a dalje će se ravnati po uspjehu.

Iz Slavonije. Mjeseca Svibnja t. g. držane su u dviuh župah biskupije djakovačke pučke misije. Buduć se nitko nije udostojao o posliedku tih misijah izviestiti naše domaće crkveno glasilo, prisiljeni smo poslužit se dopisom, što ga dne 4. Kolov. priobći „Salzburger Kirchenblatt." Piše g. dopisnik ovako:

Ima tomu deset dvanaest godinah, što po narédbi visokočastnoga gospodina biskupa J. J. Strossmayera svake godine i u obsegu ciele bisupije, sada u ovoj, sada u onoj župi, kojih se obično dvie ili tri odaberu, poštovani otci iz družbe Isusove, koji premda inostranci, ipak su vješti ovdašnjemu narodnomu jeziku, s najboljim uspjehom drže spasonosne pučke misije. Ove godine budu za to opredieljene upravo one dvie župe, gdje je pisac ovih redakah stranom prije duhovnu službu obavljao, stranom ju još sada kao dušobrižnik vrši, te mu se tim izpunila njegova najvruća želja. Otci Isusovci, koji su poslanje držali, jesu ot. Ayala, Giuriceo i Basilè. Početak je učinjen u Gradištu, i to na blagdan Spasova, kad je baš više tisućah ljudih iz ciele okolice sabralo se bilo oko kapele Bogorodici posvećene, štono bje za vrieme kolere sagradjena te kasnije jako izadje na glas. To je poštovane otce potaknulo, pa su odlučili kod ove kapele, gdje je brdu na obronku podignut i križni put s postajami, pod vedrim nebom pred 5—6000 ljudih uvodnim govorom otvoriti poslanje. Propoviedao je predstojnik misije ot. Ayala s gorućom revnosti, i načinio izvanredni utisak na mnogobrojni puk, koj je većinom na provodno s barjaci ovamo došao bio. Pogodno vrieme prijalo je ovoj svečanosti. Kasnije je nastavljano poslanje u župnoj crkvi kroz osam danah i dovršeno na 14. Svibnja, a dolazile su nanj i 3—4 obližnje župe sa svojimi duhovnici u dane prije odlučene.

Dovršivši tu misiju dodjoše poštovani otci dne 14. Svibnja oko podne u Bošnjake, u sadanju župu izvjestiteljevu, gdje su sutradan na blagdan Duhovah otvorili sv. poslanje. Uvodno slovo besjedjaše opet pomenuti ot. Ayala, i naviesti mnogobrojno skupljenomu puku red, koj se kod sv. misije točno obdržavao. Svaki dan govorene su tri propoviedi, prva u 6 urah u jutro, druga u $^1/_2$11 prije podne, a treća u 7 satih u večer; izmed toga slušane su izpoviedi. Valja priznati, da je puk, uz sav poljski posao, vrlo marljivo, a osobito u jutro i u večer k prodikam dolazio, a izpovjedaonice bijahu sveudilj zaokupljene. Ali ne samo domaći župljani, nego iz ciele okolice, dà po jedan dan hoda daljine dolažahu mnogi ovamo, da čuju slovo Božje, i svetu izpovied, ponajviše obćenitu polože; premda je više svećenikah izpoviedalo, nije ipak bilo moguće svim udovoljiti. Otac Gjuriceo, imajući za to osobit dar, pripravljao je kroz više danah poslie rane propoviedi školsku mladež i nedjeljne učenike na izpovied i pričest, koji su svi na blagdan presv. Trojstva, pošto su prije ponovili krstni zavjet i javno molili za oproštenje nazočne roditelje za uvrede jim nanešene, načinom običnim kod prve sv. pričesti pristupili k stolu Gospodnjemu.

Na dobar uspjeh ove sv. misije moći je već odtale zaključiti, što se je do 700 osobah svake dobe i spola, dà i inih župah dalo upisati u bratovštinu presv. srca Isusova i Marijina, te dosad 60 djevicah stupilo u bratovštinu tako zvanih kćerih presv. srca Isusova s posebnimi ustanovami, što dosad izvjestitelju nije nikako moglo za rukom poći. Najveću pako utjehu pruža dopisniku to, što su poslie toga ovdje duboko ukorenjeni sasvim slobodni noćni sastanci mladeži obojega spola, koje kao najplodniji vrutak ćudoredne skvarenosti označiti moram, mnogo redji postali, te se može očekivati, da će se u tom pogledu na bolje okrenuti, tim više, što od tada ljudi češće pristupljuju k svetotajstvom pokore i pričesti, pa sada i muževi, koji bi dosad običavali samo oko Uzkrsa izpoviedat se, neoklevaju po nedjeljah i svetcih doći u izpovjedaonicu. Poštovani otci izjaviše češće svoje zadovoljstvo s ovim poslanjem, pa su nakon 12-dnevnoga boravljenja na Brašančevo očevidno tronuti odavle otišli i odputovali u Dalmaciju. Po tom pisac ovih redakah nemože Bogu dosta zahvalan biti, što je u svom neizmjernom milosrdju njemu i njegovu puku izkazao ovo veliko dobročinstvo.

Na brzo za tim, naime dne 7. Lipnja, došao je ovamo i visokočastni gospodin biskup, vršeći kanonički pregled u 14 župah; pa je prije dieljenja sv. krizme dušobudnom propoviedju župljane u naumljenih jurve dobrih nakanah još više potvrdio, gori spomenuto djevičansko družtvo ne samo javno pohvalio, nego ga i u srce dirajućim govorom razveselio. I tako bijaše za izvjestitelja i njegovu župu ova godina sbilja godina sveta i milostna, pa mu se neda na ino, van da se radostno posluži riečmi starca Simeona: „Nunc dimit-

tis Domine servum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum."

Iz Rima. „Monde" javlja ovu od vidoka poslanu mu viest: „Kadno je Lynch, biskup iz Charlestona u Sj. Americi, bio primljen od sv. otca u posebni posjet, izprosi on još dozvolu, da nj. svetosti smie predstaviti više Amerikanacah, želećih prije odlazka dobiti blagoslov od Isusova namjestnika. Medju timi bijaše dr. Elisha Gregory, glasovit liečnik iz St. Louisa, koj je prije njekoliko godinah s protestantske prešao na katoličku vjeru. Predstavljajuć njega spomenu biskup, u kakovu je on glasu u domovini i kako je revan tvoreć djela kršćanskoga milosrdja. Sv. otac počme na to pitati liečnika koješta, osobito o rimskih bolnicah, koje je po svoj prilici pohodio. Napokon pruži ruku, te po svojoj navadi šaljivo rekne: „Vi ste liečnik, popipajte mi dakle žilu." Liečnik amerikanskom hladnokrvnošću primi ga umah za ruku, kako kakova drugoga bolestnika. „Novine — reče mu sv. otac dalje — pripoviedaju mi svaki dan, da mi je blizu smrt; što Vi mislite, gospodine liečniče?" Amerikanac šuti, objesio glavu i zadubio se u misli. „Ja znam — reče papa — da mi je umrieti, ako je Božja volja; ali sada nećutim, da sam na smrt bolestan." Napokon diže liečnik glavu: „Normalno stanje — reče — bilo je mirno i kaže podpuno zdravlje; neima niti najmanjega znaka bolesti." — Svi, piše dalje „Monde", koji su ovih zadnjih danah sv. otca gledali, kako se za dugih i tegotnih obredah drži, a slušali mu krupan i jasan glas, tekar pako oni, kojim sreća dade s njim se razgovarati, neće se čuditi odgovoru amerikanskoga liečnika. . . Drugi jedan dopisnik piše ovako: „Budući da se već mnogo godinah poznadem kao stari prijatelj tako s glasovitim doktorom Vicellom, liečnikom nj. svetosti, kano i prof. Batistinom, njegovim ranarnikom, upitah nedavna u vatikanu Vicellu: da-li je sbilja tako slabo sa zdravljem sv. otca? Odgovor mi bijaše: Sveti otac neima nikakove bolesti; pun je sokovah; ali pokle mu teku dvie otvorene rane (fontanelle), neima za njega pogibelji, pače takova gospoda živu jako dugo. — Ranar Batistini reče mi: sv. otac zdraviji je od mene; ako bude pazio na svoje rane te dovoljno gibao se svaki dan, to on može biti star kano kamen; jer su u njega dobra pljuća i zdrav želudac. Obadvie fontanelle pod koljenom su, pak mu mnogo nesmetaju . . . . 25. i 26. Lipnja vidio sam na svoje oči, da je Pio IX. od 8. ure u jutro do 2. po podne neprestano primao pohodnike, a tako u večer od 8. do 10.; pa kad sam ga ja klečeć mu pred nogama molio, neka si čuva zdravlje, te se nemuči toliko s pohodnici, odgovori mi: „Čovjek umre, čim se Bogu svidi, a prije ne; ali se mora velikomu sudcu dati račun o vremenu bez koristi probavljenu."

Iz Škotske. Pogovara se, da je sv. otac nakanio uzpovratiti škotsku hierarkiju, t. j. 300,000 katolikah, koji čine sedmi dio pučanstva, pridieliti stanovitim biskupijam. Kaže se, da je lord dr. Gilbert Talbot (tajni komornik sv. otca) odlučen za nadbiskupa edinburžkoga, a tri ili četiri biskupa (u Dundee-u, Aberdenu i Evernessu) da će mu biti suffragani. Od vremena Jakova II. (1685.) do sada upravljahu škotskimi katolici tri apoštolska vikara. Puritanci i anglikanci dižu već silnu graju na rimsku „preuzetnost", no neće dalje dotjerati od bezuspješnih demonstracijah kao i godine 1850., kadno je sv. otac podielio Englezku u dvanaest novih katoličkih biskupijah.

* Druga glavna skupština „Matice slovenske", držana nedavno u S. Martinu pod predsjedničtvom preuzvišenoga gosp. biskupa bistričkoga Stjepana Moysesa, izabrala je za počastne članove gg. Kukuljevića izmed Hrvatah, vladiku Gruića izmed Srbaljah, biskupa Gaganca izmed ugarskih Rusah, Miklošića kao otca slavistike, Bleiveisa izmed Slovenacah, Palackoga izmed Čehah i dra. Becka izmed Moravacah.

(Propovjednička vještina.) Njeki englezki propovjednik na glasu kao slavan i mnogo slušan govornik, imao je samo tu vještinu, što je znao iz starijih propovjednikah najbolje stvari odabrati i prikladno upotriebiti. Buduć se prilagodjivao naklonostim vremena i razpravljao dnevna pitanja, bijahu mu slušatelji ponajviše iz odličnih razredah, pa baš s toga manje podobni, da opaze njegove plagiate. Jednom sjedne upravo naprам propovjedaonici pristar i ozbiljan muž, pa već poslie njekoliko prvih stavakah, izušćenih po propovjedniku, reče dosta glasno: „To je Sherlock!" Propovjednik pocrveni malo i zabuni se, ali se odmah i razabere. No jedva što je opet kratko vrieme sborio, kad se drugi put začù glas: „To je Blair!" Težko se je propovjednik svladao i nastavio govor; kad al eto na skoro za tim onaj primjeti glasno i treći put: „To je Tilotson!" Sad se propovjednik obrati na neprilična cenzora, pa se nanj izadre: „Lopove, ako nebudeš šutio, dat ću te bacit napolje!" „To ste vi sám," odvrati mirno ali na glas starac, te ustane i otidje iz crkve.

U Pragu nakladom Fr. Aug. Crednera izišla je knjiga pod naslovom: „Bdětež! Antikrist tu! Zbraň pro ovečky víri proti vlkům nevěry." To djelce izašlo je nedavno u njemačkom jeziku s naslovom: „Das Leben des Anti-Christus nach Ernest Renan", a bilo je svuda dobro primito. Knjizi su dodane dvie slike a stoji 30 novč. —

Prečastni duhovni stol zagrebački preporučuje to djelce častnomu duhovničtvu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 36. U ČETVRTAK 8. RUJNA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Mozganice za prve hrvatske izložbe.

Snaga i slava to je cilj željah svakoga naroda; snaga i slava to je cilj željah i naroda hrvatskoga. Ali niti prave snage nemože biti narodu uz ostale uvjete bez blaga, česa opet nije bez prirodnoga dara i sgodna položaja, bez truda i vještine, bez obrta i prometa; niti prave slave bez krieposti. Neima slave bez krieposti. Sv. Bernard reče: „Jedina je kriepost mati časti; njoj jedinoj pripada po pravici čast. To htjedoše označiti i Rimljani gradeć „kriepošti“ i „slavi“ hramove. Ovakova dva hrama sagradili bi skupa, tako, da bi se samo kroz hram krieposti moglo uljezti u hram slave.“

Dobri Bog obdario naše zemlje obilato; ima u nas svega, čim Bog dieli: u zemlji blaga, u glavi oštra uma, u srcu dobre volje, a mišicah jakih i prometnih; ima u nas jak polog za snagu i slavu. Sgrada u Zagrebu, opredieljena za pozorište ljudske nevolje, za ogled prieke bolesti i ljutih ranah, pozorištem je sada narodne nam snage i slave. Blagoslovljene bile glave, koje tu misao zamisliše, i ruke, koje ju stvoriše. Hrvati divljaci i božjaci još u devetnaestom vieku! — takova nam slava bila u svietu do jučer; dočim već prije devetnaest stotinah godinah bijasmo more biti i bolji i pitomiji narod, nego-li oni, koji nas tako slavljahu. Nu nije vrieme tužbi i žaobi na krivce i krivice jim; jer naša jim je prva obrtna i gospodarstvena izložba malko barem otvorila oči, te, koliko čujem i čitam, sude nam sada zapadni narodi pravdu. Izložba pokaza nam sámim i ostalomu svietu, da smo jur stupili u red prosvietljenih narodah, da u nas imadu svi uvjeti za snagu i slavu — za narodnu veličinu. Što je na čvrstu pologu i u bujnu razvoju, dao Bog te se razvijalo bujno bez zapreke, bez zavisti narodne i neprijateljštine. Dao Bog narodu obogatiti i napredovati u kriepoсти, da uzmogne polučiti veliku snagu i slavu.

Imam doduše na pameti onu izreku vječne istine: „Blago siromašnim duhom; jer je njihovo kraljestvo nebesko“; nu tom izrekom niti je osudjeno svako bogatstvo, niti pohvaljeno svako siromaštvo. Duhom siromak može biti bogataš posred najvećega blaga. Sv. Franjo Saleski tumači to ovako: „Bogat duhom jest onaj, komu je blago u duši ili duša u blagu; a siromak duhom, komu niti je blago u duši, niti duša u blagu.“ Sv. Bernard reče: „Zlato, srebro i ostalo blago, što se tiče duše, niti je dobro niti zlo. Prava poraba istoga jest dobro, zloraba istoga jest zlo, briga za njimi gora, lihvarenje pako s njimi još gore.“ To je prava istina. Zlato i srebro samo po sebi sasvim su nedužne stvari; nu čovjeku po njegovoj krivnji postaju opasne stvari i sljepilo. —

Što je Bog stvorio, to je sve dobro, dakle i zlato, srebro, biser i drago kamenje; Bog je to stvorio za čovjeka, da mu služi na dobro. Komu ga je Bog dao, neka se služi njim na slavu darovniku Bogu i podporu iskrnjemu, na razvitak i plemenitbu silah i vrlinah, za svagdanji si kruh, za život vremeniti i vječni; jer se novcem može u stanovitom smislu kupiti i samo nebo.

Bog s jedne strane hoće, da stečeno blago uporavljamo na dobre svrhe; a s druge, da se u znoju lica hranimo hljebom, da nikomu nepadnemo na trh, da poslujemo i svojima se rukama hraneć živemo život pošten, a dangube se klonimo. „Trsite se živjeti život tih“ — reče Božji apoštol I. Tes. 4, 11. — „za svojim poslom ići, te od nikoga ništa netražiti.“ U drugoj poslanici na Tes. 3, 10. reče isti apoštol: „Tko neće da radi, neka niti nejede.“ Tako je pravo. Tko marljivo radi, te — što dobro treba pamtiti — moli, da mu

Bog posao blagoslovi; tko razborito gospodari i štedi, taj će se i sám pošteno prehraniti i još imati, da pomogne nevoljnika. Zar ovakova radnja, težnja za blagom da bude griešna te odbija od kraljestva nebeskoga? Nipošto. Sám je Bog neizmjerno bogat; on je kralj neba i zemlje, svojim viernim slugam obećaje nebesko vječno bogatstvo. Vremenito dakle blago nije samo po sebi niti dobro niti zlo, nego je samo sredstvo k postignuću bogumile svrhe, darovi podani od otca djeci, da jih mudro rabe na probitak. Ali kao što čovjek može po svojoj slobodnoj volji sve ostalo, tako može i ovo proti volji Božjoj rabiti na zlo n. pr. na skupost ili griešnu razbludu i razkoš, na zasitu oholosti, na mržnju i zavist, na pogrdu Bogu i štetu ili tja propast iskrnjemu. Vremenito blago može zasliepiti čovjeka, da zaboravi na Boga i svete si dužnosti u ljudskom družtvu, i tada mu je zloraba blaga težki grieh. . . S toga i piše apoštol narodah Pavao: „Koji hoće da obogate, padnu u napast i zamke vragu te u mnoge nekoristne i škodljive požude, koje čovjeka ruše u opačinu i propast.“ I. Tim. 6, 9. Imaš-li dakle blaga, imaj ga u ime Božje; imaj ga, kao da nije tvoje. Smieš ga teći; ali pošteno i pravedno, prema stanovitoj svrsi i pravom mjerom; smieš ga posjedovati, ali kao najamnik Božji; smieš njim razpolagati, ali na dobre i Bogu povoljne svrhe; smieš si nabavljati prijateljah varavim blagom, da došav na konac prime te u vječne stanove, kakono reče Gospodin Isus. Ako tako stičeš i uporavljaš blago, budi siguran, ma da imaš sve blago ovoga svieta, da na te neidu one gospodnje rieči: . . . „prije će proći deva kroz iglinu ušicu, nego bogataš u kraljestvo nebesko.“ — Bogatstvo baca dakako mnogu dušu u pakao; ali ne ono samo po sebi, nego krivica, kojom je stečeno, skupost i nemilosrdje, kojim je čuvano; griesi, koji su njim učinjeni.

Čovjeku može biti pogubno za spas kako bogatstvo tako i siromaštvo. Tomu ima živ primjer kako u drugih tako i u našem narodu. U krajevih, gdje žive imućniji puk, ima obćenitih opačinah, kojih drugdje neima; a u krajevih siromašnijega puka opet opačinah svoje vrsti — kradje, otimačine itd. više nego drugdje. U knjizi Poslovicah čita se: „Siromaštva i bogatstva nedaj mi (Bože)! Daj mi samo, što trebam da se prehranim; da se morda neobjedem te reknem: Tko (mi) je Gospodin? ili od siromaštva da nebudem prisiljen krasti.“ Poslov. 30, 89. A Propovjednik kaže: „Sbog siromaštva grieše mnogi; tko pako hoće da obogati, odvrati oči tja (od Boga).“ To neprotuslovi onoj gospodnjoj izreci: „Ako hoćeš da budeš savršen, a ti idi prodaj sve, što imaš, podieli medju siromake i sliedi mene.“ (Mat. 19, 21.) Gore hvaljeni srednji put medju bogatstvom i siromaštvom željeti je dakako onomu, koj nije naumio stupati putem dragovoljnoga siromaštva. Dragovoljno siromaštvo ostaje uviek evangjeoskim savjetom, ostaje sigurniji put k savršenstvu. Takovu bo Božjim duhom zadahnutu duhu prestaje siromaštvo huditi. Duh Božjim duhom zadahnut, ako obiluje vremenitim blagom, neda opet, da mu srce priraste za blago, već gospoduje nad njim: ubog je sred blaga!

Henrik II. bijaše rimsko-njemački car, kao takov sigurno bogat, pak je svetac. Stjepan ugarski kralj, bogataš pak svetac. Elizabeta portugalska kraljica imadjaše blaga, pak se posvetila uzanj. Tko bi pobrojio sve glave jednoga i drugoga spola, koje su na ovom svietu razpolagale velikim blagom, a sada je crkva Isusova štuje kao svete na nebu? Tko bi pobrojio sve glave, koje ostaviše blago, te dragovoljno siromašne posvetiše se službi Boga i svoga iskrnjega? Valja znati, da su baš ovakovi dragovoljni siromasi u svakom vieku najvećma ublaživali nevolju nedragovoljnih siromakah. Ali o tom morda i previše mozgam. Govor je o narodu, a ne pojedinoj ljudskoj glavi. Pravo blago, nebesko blago, koje nam Spasitelj teći zapovieda, jesu dobra kriepostna djela; nu u koliko nam je vremenito blago sredstvo k tomu blagu, pravo je dobro i ono. Sigurna je istina, da se bez blaga niti dižu crkve i učione, niti tvornice, niti bolnice, niti plemišta, niti sirotišta. Česa sve krasna i uzvišena nebi bilo u nas, da je blaga, koliko je dobre volje i ljubavi narodnje? Na malo ide nam sve brzo; ali veće zapinje. Samouci naši svojimi izložci na izložbi svjedoče, kakovih bismo imali umjetnikah, da nam je blaga. Zato Bog dao našemu narodu obilje vremenitoga blaga!

Nu danas drži se mnogi načela: „Novac vlada svietom,“ ili štono veli njemačka rieč: „Geld regiert die Welt.“ To si načelo upila u glavu i njeka majka, te sinu polazećem u sviet dala na put ovaj strahoviti nauk: „Daj se psovati, daj se gaziti, daj se baciti u kusnicu, samo skoro budi bogat!“ Malo riečih „samo skoro budi bogat“, pa ipak od postanka vladaju na veliko i malo sviet. Ove rieči mogu se nazvati evangjeljem svieta, djece ovoga svieta, koje u svako doba bijaše i jest više nego djece Božje. Dakle ne vjera i zakon, ne istina i pravda, nego novac vlada svietom! Na svu žalost u vrlo mnogom slučaju to je i istina. Za novce je sve jeftino, novac otvara skoro svaka vrata, novcem se svakamo prodre, novac sve pokriva. Novac ženi i udaje, po novcu se važe i cieni, mjeri i računa. U koga ima novca, mnogo novca, taj ima i ugleda i časti; taj ide

svagdje naprvo, svatko mu se klanja, želi mu doći u milost i kadi ga tamjanom. Maži novcem, pa će ti se kola provesti kroz guštare. Bez novca zapinju i propadaju najsvetije i najpravednije stvari. Siromak bez novca mora često malen prekršaj dugom i težkom mukom osvetiti, dočim bogataš s novcem za težke zločine trpi malenu ili nikakovu pokoru. Za novce se često opačina velikašah i bogatašah hvali kao uzvišena kriepost, te se njihovoj oholosti dižu slavoluci.

„Novac vlada svietom", pak zato „budi samo skoro bogat." To je glavno načelo i glavni smjer djece ovoga svieta. Vjeruj što hoćeš, živi kako hoćeš — samo budi skoro bogat. To je njim nauk vjere i ćudoredbe, to katekizam, polag kojega goje djecu. Djeca upivša takovo načelo, za drugo se sbilja niti nebrinu, već o tom samo snivaju i snuju, za to rastu. Kakova će biti korist od takova naraštaja? Čuo sam njekoliko putah izvan domovine, a koj put i kod kuće, gdje se o nas Hrvatih zlobno govorka kano i o njekojih tudjinskim tlakom izopačenih narodićih: „Hrvat će ti za novce biti sve, što hoćeš!" S gorkim jadom i čemerom čuo, sgrozio se i od groze popitao sam sebe: gdje-li se i kad pokazaše takovi? je-li to sbilja istina? Ako i jest koj čovjek, nije valjda takovih toliko, da bi ljaga pala na vas narod. Za novce zar dakle i nevjera i izdajica? Bože nas zakloni! Takove nam niti želje za blagom, niti takova blaga i života uzanj, niti takovih bogatašah nedaj Bože!

Prelistasmo-li dalje povjestnicu, a ogledamo-li se bolje po svietu, to ćemo se uputiti, da je onaj razred ljudskoga družtva, u kojega ima bogatstva, udobnosti, časti, upliva i povlasticah, sve to stekao kao nagradu za zasluge; ali ćemo isto tako vidjeti, da su ovoga razreda domovi počeli padati i propali brzo, čim su zaboravili na uzrok i svrhu svoje veličine. Zato je sada već u njekih narodah riedko naći koj dom od stare aristokracije, a i taj više naliči starinskomu oklopu, koj do duše zanima starinara i učenjaka, ali se sadanji vojak njim oklopiti nemože. Izumrše s većine i naše starinske loze, kojih nam sinovi u sto zlih časah spasiše domovinu; a mnoge nam od zaostalih ili izumiru ili propadaju. Veseli me od srca, kada čujem, da se koj boljarski dom diže, a uz to da diše duhom narodnim, da mu srce bije za narod, za boljak mu i svaki plemenit napredak, kao što me žalosti, ako propada te će mu na ognjište slavnih i za narod zaslužnih djedovah sjesti morda narodna pijavica — ili ako je koj bogat, a nije narodan. Ima i sada aristokracija, koja postade trgovinom i obrtom — aristokracija novčarska. Ta je nastala potrebom vremena. Njoj je grb tim slavniji, čim su veće glavnice; njoj su diplome bankovke; ova će ti mjesto starinske dvorane nakićene barjaci i oružjem kao svjedokom hrabrosti i junačtva djedovah, pokazati dvorane sjajuće od zlata i srebra te gvozden sanduk s novcem kao diplomu plemstva i boljarstva. Danas je to najjača aristokracija. Neka je; može i ona koristiti. To je istina, koja se neda tajiti; ali je i to istina, da takov boljar, ako u njega neima straha od Boga i ljubavi naroda i domovine, više hudi nego prudi narodu. Što su kosti u tielu, to su bogatiri u narodu: od njih polazi pokret, a pokrene-li na dobro ili zlo, dobro ili zlo narodu.

U zakoniku ljudem od Boga danom ima zakon, da bogat svojim blagom ima ublažiti nevolju iskrnjega. Ljubi iskrnjega kao sam sebe! Taj je zakon nikao iz same naravi, iz zdrava ljudskoga uma, a kršćanskom vjerom naročito propoviedan, tumačen i kao božanstven potvrdjen i posvećen tako: da u ljubavi Boga nada sve i iskrnjega kao sama sebe stoji vas zakon. Božanstvena je to rieč, koja čovjeka tješi od kolievke do groba, koja bi svemu ljudskomu družtvu rada uciepila jedno srce i jednu dušu, te ga sjedinila s jednim Bogom zaroniv ga u neizmjernu pučinu njegova svjetla i ljubavi. To će reći ljubav iskrnjega. Tko više može, na više ga ljubav veže. Boljar može više. Dao dakle Bog našemu narodu mnogobrojnu i bogatu aristokraciju, oduševljenu kršćanskom ljubavju, oduševljenu ljubavju domovine, značajnu i ponosnu narodnom časti i poštenim imenom; aristokraciju, o čijem bi blagu izvadjenu iz matere zemlje izučili nam se muževi glasoviti umom i srcem, jezikom i perom, dletom i kistom, pak i bojnim mačem. Slaba bi korist bila narodu, kad bi silna imanja, ostavštinu naših nekadanjih slavnih otacah i vodjah narodnih, pokupovali tudjini, kad bi se prokopala vrela blaga i posagradile se tvornice i ostala čudesa zamjerna, a tudjin jim nemila našemu narodu srca bio gospodar. Uz bogata tudjina ostali bismo svoji siromasi, a onda se pomozi gó u koprivi po svem blagu okolo tebe.

Drugčije učimo, radimo i molimo. Dobri Bog vlada. Otvorimo-li knjige prorokah, vidjeti ćemo, kako Bog ohole narode s vrška snage i slave naglo ruši u propast, a nejake, koji se u njega ufaju i na njegovoj pomoći grade, diže i svojom desnicom vodi do snage i slave. Pojedinca čovjeka niti plaća niti kazni Bog svaki put na ovom svietu; ali narode dá. Ufajmo se čvrsto, da će po njegovoj otčinskoj promisli doći i na nas red; jer domovina mučenikah za njegovu vjeru nemože ostati bez njegove nagrade. Ufajmo se, da će nam Bog stvoriti velikih muževah, vodjah putem istine, pravde, vjernosti i svake dužnosti. Da-li su se jurve rodili, tajna je to vječne promisli. —

Hajd do snage i slave. Učimo, jer bez nauka neima valjana ráda; radimo, jer bez ráda neima blaga; molimo, jer bez Božjega blagoslova neima ni jednoga ni drugoga; vježbajmo se u krieposti, jer bez nje neima slave! *S. B.*

Princip Eugen i Turci.

I.

Eugen Franjo, najmladji od petorice braće, rodi se u Parizu 18. Listopada 1663. Već u nejakoj dobi omili njemu vojnički stalež: matematika mu bijaše najmiliji nauk, a životopis Aleksandra Velikoga polag Kurcija najzabavnije štivo. Junaci u povjestnici bijahu mu uzorom, za kojim se i sam nakani povesti — zaželi postati onim, što bijahu Aleksander, Cezar.

Ali njegove misli nebijaše kralj francezki. Eugen, malena stasa i slabe gradje, činjaše mu se nesposobnim za vojsku, neopaziv, da je u tom malenom tielu velik duh. On odluči principa za svećenski stalež, nadjenu mu za šalu „le petit abbé;“ a dvor povedši se za kraljem zvao bi ga poružno „l' abbé de Savoye.“

To dodijalo mladomu principu te nemogući više podnositi poruge razljuti se, dojde jednoga dana pred kralja i reče mu odrešito, da neće biti svećenik, nego vojnik. Kralj začudjen pogleda široko drzovitoga dječaka, nasmije se žalobno te mu odvrati: nećeš ne! Razjadilo to još većma principa te se zakleo, da će on ipak biti vojnik. „Ja ću iz Francezke odići,“ viknu od jada — „ali ću se opet ovamo vratiti — s oružjem u ruci!“ Eugen stupi poslie caru u službu.

Na iztoku zaprietiše Turci silovitom provalom. Od 150 godinah bijahu oni najljući neprijatelj carskim zemljam, strah svemu kršćanstvu. Pokle je Sulejman jaki Biograd zaokupio (29. Kolov. 1521), a Ugre kod Mohača hametom potukao, uzdrhta sva Europa bojeći se, da će ju poplaviti grabežljivi janičari. Budim, glavni grad Ugarske, pade u šake sultanu, a polovica mu zemlje podvrgnuta. Turci ostadoše gospodari, premda se je carski dom svom snagom upirao, da polumjesec prebaci preko Dunava, pače turski spahije prodroše do zidinah bečkih. Malo da car neizgubi i svoj glavni grad. Preko 250,000 vojske diže veliki vezir god. 1683., predje 12. Lipnja kod Osieka preko mosta, pak zavrnu preko čitave Ugarske izravno u Beč. Car se počme spremati na obranu. Od svih stranah pohrliše vladarski sinovi kano dobrovoljci pod carski barjak branit častni krst od polumjeseca, a prosvjetu od nesputana divljačtva. Tako zamoli i Eugen, da ga prime u carsku vojsku, a car, komu je u tolikoj nuždi svaka mišica dobro došla, primi rado i toga mladića. Od prije jur bijaše Eugenov stariji brat Ljudevit Julij u carskoj vojsci kao pukovnik jednoga dragunskoga puka. Eugena zapade u razdiel markgrofa badenskoga Ljudevita.

Dokle se car spremao na boj, sjekao je i palio veliki vezir po ugarskih zemljah, a pustošeći valovi silnih gomilah primicali se sve bliže Beču. Car sakupio vojsku, što je veću mogao, nu bijaše je samo 35,000 momakah (23 pješakah, 12 konjanikah) pod zapoviedju vojvode Karla Lotrinžkoga. Ovom šakom ljudih nije se smjelo udariti na stotine tisućah vezirovih, sbog šta se Lotrinžanin povuče natrag u Beč, da obrani barem taj glavni grad. Za njim potekoše skokom turski konjanici, te je svaki dan dolazilo do okršaja. U jednom (7. Srpnja 1683.) dade se Eugenu prilika te prvi put pokaza junačko srce.

Isti Beč morade vojvoda Lotrinžanin ostaviti na sreću i nesreću i utvrditi se na sigurnijem mjestu blizu njega. Turci u to obkoliše grad. Vojska jim zapremi prostora na šest urah daljine u obsegu. Topovi se za čas nastaviše, te iz stotinah širokih ždrielah stade grmiti i sipati u bedeme gràd. Rüdiger Starhemberg, hrabri junak, odbijaše ipak sa 12,000 momakah navale Turakah; a gradjani, zauzeti za svoje ognjište bijahu mu u svem na pomoć. Što bi Turci ob dan provalili i srušili, to bi Starhemberg noćju s nova zagradio. Borilo se s bjesnoćom, kako malo gdje. Turke morila želja za blagom silnim, što mišljahu, da ga ima spravljena u Beču; branitelji pako nebi pustili oružja do zadnje kapi krvi. Pogibelj zaprieti do skradnjega, Turci spremiše jur sve za glavni juriš, svatko pomisli da Beču više spasa neima; al' u taj čas zadnji prosinu spas. Spasonosna vojska pokaza se uz glasnu svirku na vršku Kalemberga.

Hrabri poljski kralj Ivan Sobieski stiže na 30. Kolovoza sa 26,000 u pomoć vojvodi Karlu. I njemački narodi pod izbornimi knezovi bavarskim i saksonskim i mnogi drugi knezovi dohrliše (12. Rujna) proti obćenitom neprijatelju kršćanstva. Svi se složiše u jednu vojsku, te njih 50,000 udari 12. Rujna: Poljaci na desnom, a carevci i ostali na lievom krilu. U čas predobiše carski grenadiri na juriš Nussdorf, bacivši Turke u tabor. Tim se žešće oproše Turci poljskomu kralju. Ovaj udari na čelu svojega konjaničtva, a jer hrabrost vodi i predaleko: obkoliše ga Turci. Vidiv se očitoj smrti u čeljusti zovnu gromkim glasom u pomoć njemačke konjanike, ovi priskočiše te ga izbaviše. Kršćanska vojska oduševljena prodre na više miestah turske stubove, Turci diljem stanu uzmicati, ostavivši tabor i u njem neizmjeran plien, da laglje dohvate ugarsku medju.

Tako se dovrši opasna provala Turakah g. 1683. Beč je spašen. Eugen pako, koj se je u svakom od ovih bojevah odlikovao vještinom i hrabrošću, postade za nagradu (12. Prosinca 1683.) pukovnikom dragunskoga puka Kuefstein.

Sljedeće godine vojevaše Eugen na čelu svoje pukovnije proti Turkom u Ugarskoj. Već u drugom ratu (1685.) odlikova se on tako, da ga je badenski mark-

grof na povratku u Beč caru Leopoldu I. predstavio ovimi riečmi: „Ovaj mladi Savojac dostignuti će s vremenom sve one, koje sviet za velike vojvode drži.“ Car nagradi mladoga junaka imenovanjem za generala. God. 1686. bila je carska vojska obsjela Budim. Eugen vodjaše jedan odjel konjaničtva, i u mnogom jurišu na grad odlikova se slavno. Tako je pod junakom na 27. Srpnja poginuo konj, a 3. Kolovoza prostrieljena mu desna ruka. Kadno veliki vezir sa silnom vojskom bahnu 14. Kolovoza, da digne od grada obsadu, uzbit je s golemim gubitkom od carske vojske. Izborni knez bavarski, zapovjednik obsadne vojske, počasti Eugena za nagradu vitežtva njegova nalogom, da caru odnese viest o toj pobjedi.

Obaviv kod cara nalog nije princip tratio vremena u Beču; jer ga već 2. Rujna vidimo kod glavnog juriša na grad, uslied kojega se Budim i predade. Turci bijahu gospodari ovoga važnoga mjesta 145 godinah. Vesela klika zaori svom Europom čuvši sretni taj dogodjaj. A kad bi se izbrajali i slavili glavni junaci u bojevih proti Turkom, uz vojvodu Karla Lotrinžkoga i markgrofa Ljudevita badenskoga spominjalo bi se ne riedko ime mladoga principa Savojskoga. Tek 22 godine star pokaza on svojim junačtvom, kako je krivo mislio o njem francezki kralj. Pa ipak to sve do sada bijaše samo malen početak velika junačkoga života, kakovih se u povjestnici svih vremenah samo malo može ovomu uzporediti.

Ne manje slavan za carsko oružje bijaše i rat od sljedeće godine 1688. Na brdu Harsanu, nedaleko od ratišta mohačkoga (1526), smrću kralja Ludovika glasovita, dojde do odlučna boja. Kadno Turci nagnuše u bieg, Eugenu stiže zapovied, da jih sa svojimi konjanici goni. Strahovitom bukom obore se njegovi draguni na janičare i dognaše jih do zagradjena tabora. Konji nemogoše preskočiti širokih jarugah, nu Eugen zapovjedi sjašiti, pak tada provale u tabor te što potukoše što razagnaše bez reda. Tim je pobjeda bila gotova. Sva vojska dočeka s klikom hrabru četu. Eugenu za nagradu junačtva bijaše opet naloženo odnieti veselu viest caru u Beč. S velikom odlikom primi car principa i nadari svojom skupimi draguljami obloženom slikom. Za malo tjedanah stiže u tabor naimenovanje Eugena za podmaršala.

Još i vanjske vlade priznaše njegove zasluge. Španjolski kralj podieli mu red zlatnoga runa; a vojvoda Viktor Savojski pokloni mu dohodak bogatih dvijuh opatijah. Ovo dobro dojde mladomu junaku tim većma, jer je kralj francezki prognav mu iz zemlje obitelj svu imovinu njegovih roditeljah zaokupio, te je on često bio prisiljen zadužiti se, samo da si najprečje potrebe uzmogne namiriti.

Svake godine išla je carska vojska u Ugarskoj napried; njezina bijaše jurve sva zemlja do Drave; nu i ova je u sljedećoj vojni (1688.) bila prekoračena, spremajuć se za obsadu Biograda. Ova tvrdjava bijaše čvorom sve turske sile u Ugarskoj. Eugen vodjaše prednje čete carske vojske i na 11. Kolovoza stiže pod Biograd. Nastaviv na brzu ruku baterije započe na 15. pucnjava. Posao je išao naglo i sretno za rukom, pak već 6. Rujna udari kršćanska vojska na glavni juriš. Eugen se nadje u najljućem kreševu. Napao ga janičar i prosjekao mu kalpak, al' ga ovaj u dobar čas probode. Riešiv se toga neprijatelja pogodi ga za kratak čas tursko tane u bedro. Nesposoban za dalji boj dade se odnieti u onaj trenutak, kadno se pobjeda nagnu na našu stranu, a Biograd razvi bieli barjak.

Biograd pade. Prije njekoliko godinah samo bili su Turci poplavom zaprietili Beču i svemu zapadu, sada pako ne samo da jim je bio otet veći dio Ugarske, nego još isti važni Biograd. Veliki dio ove stečevine odpada na Eugena. Više putah ranjena baci ga sada pod Biogradom neprijateljsko zrno za puna tri mjeseca u krevet. U Beču, kamo su ga za bolje vidanje i njegu dopratili, pobojaše se jako za život mu. Po svem tom mladi junak ozdravi — poštedjen bje za još veću slavu.

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

Iz Čazme dne 29. Kolovoza. Dne 28. t. m. na večer doživiše žitelji čazmanske župe do sada nedoživljenu svečanost. Prigodom povratka iz Zagreba prečastnoga gospodina Josipa Šuškovića, novoimenovanoga kanonika prvostolne zagrebačke crkve, pripraviše mu njegovi štovatelji i prijatelji sjajan doček, kod kojega uz gruvanje mužarah ovdašnja školska mladež gorućimi bakljami u ruci, medju ostalimi narodnimi i jednu u tu svrhu sastavljenu pjesmicu kao „čestitku“ odpjeva, dočim ju ovostrani guslaši i svirači skladno pratijahu. — Tude nemanjkaše ni liepih prozrakah sa domišljatimi napisi raznobojnih pismenah, kao ni bengalskih plamenah uz svjetiljke. Pošto se je prečastni proslavljenik na njemu tako nenadano priredjenom čestitovanju vruće zahvalio, klicaše množtvo puka oduševljeno iz harnosti napram svojem dosadanjem župniku gromoviti „živio“ na njih veličanstvo, našega premilostivoga cara i kralja, koj u svojoj otčinskoj brigi zasluge svojih podanikah nagraditi umije, — zatim na njih uzoritost gosp. stožernika i nadbiskupa Jurja Haulika i ostalu uzvišenu svjetovnu i duhovnu gospodu, koja se za blagostanje mile nam domovine svojski zauzimaju.

Ako uvažimo, da je preč. g. kanonik Šušković samo kratko vrieme ovdje župnikom bio, to si moremo njegovo neutrudljivo nastojanje za boljak njemu povjerene župe predstaviti, čim si je neizbrisivu uspomenu i toliku privrženost svojih župljanah stekao.

U Sincu kod Otočca dne 26. Kolovoza. — Duhovna radost, kakovom je u ovoj otočkoj okolici pra-

čen presvietli gospodin Vjenceslav Soić, biskup supomoćnik našega neumrloga vladike preuzvišenoga barona Mirka Ožegovića, putem svoga visokoga zvanja, naime podieljivanja svetotajstva potvrde, a poimence u dolnjem Kosinju, kamo je na 12. Kolovoza srećno prispio, a sutradan otaj sveti posao započeo, i u Sincu, gdje je na 25. i. m. dovršio ga, nemože se opisati; ševrljalo bi se perom ovuda i onuda, prihvaćao bi um sve miline i dražesti, te sastavljao jih u vez i kitu, a nebi napokon nikako mogao predočiti u pravilnoj slici onu slast, milinje i obću nutarnju radost našega srca, kako je kucalo kod ote riedke i u istinu proste, nu inače veličanstvene i nezaboravne svečanosti. Na ostalih mjestih po Lici i Krbavi, kuda je nj. presvjetlost svetotajstvo potvrde dielila, nisam poradi službe mogao udioničtvovati. Na koliko sam ipak čuo, da nisu po mogućnosti nigdje u toj struci zaostali, reći mogu, da su dušobrižnici i gospoda častnici u tom zavičaju čvrsto i složno uzajamno dali si ruke, kako da otu slavnu i riedku svečanost kod bogoljubnoga pučanstva našega učine nezaboravnom; što jim s obzirom na inače veliko siromaštvo i golotinju naroda sebi povjerena krasno i preko svake nade za rukom izpade. Za otaj trud jim hvala od nas, a od Boga plaća!

Da neopisujem ovdje potanko običajnoga u takovih prigodah obrednoga slavlja, koje je od drugud već poznato častnomu čitatelju ovoga cienjenoga lista, kažem samo u kratko, da je prisutnomu putniku, koj je u dolnjem Kosinju i Sincu sa mnom gledao i motrio otaj bogoljubni i slavni ulaz nj. presvjetlosti u mjesto i crkvu, sasma lahko pričinilo se, da gleda iz jerusolimske smokvenice onaj slavodobitni ulaz Spasitelja u grad, koj mu djeca i narod žudinski cviećem, palmovimi grančicami i šarenimi sagovi liepo nakitiše. Ona gromovita tutnjava prangijah i urnebesni glas bogoljubnoga ovoga naroda, koj se uz plesak i vruće molitve dizao put neba tako kod ulaza nj. presvjetlosti, kao i njegova kod nas bivanja i odlazka, mogu reći, da je morao nadkriliti onaj djece žudinske, pa uvjeravam na sva usta svakoga, da je i radost naša, otaj očiti glas i znak dječinske ljubavi, koju smo otom sgodom očitovali svomu nas polazećemu otcu, daleko iskrenija bila i bude od one nezahvalnoga naroda žudinskoga, niti se u tom uzporediti može i hoće s onom, koja se za četiri ili pet danah iz „Hosanne“ toli sramotno izvrgla u „propni.“

Ako bje riedak slučaj, što bijasmo s otim obće milim posjetom počašćeni, riedka bijaše doisto i uzhićenost, kojom otu sreću propratismo. Čovjek pošten i u svojoj struci poslen hrve se trudno poslom svojim i s naporom, ali kad vidi, da mu se priznaje trud i djelo od starijega, veseo briše si znoj s čela, i razvedri mu se naporno srce, kao da mu je tim Bog nadario trud, osvjedočen o istini rieči Isusove, da je vlast od Boga za pedepsati opačine, a nadariti valjana djela. Tako bijasmo i mi svećenici vrlo ugodno u grudih uzdrmani, kada tom prigodom dobismo sreću gledati, kako nam se nj. presvjetlost raduje, i pohvaljuje nam napore i rád, što smo ga do sada uložiti mogli kod svojih župah za Boga, cara i narod. Tim nas je obrabrio osamljene u otih samotnih i zabitnih zakutcih, i pobudio na još veću marljivost i napor, jer je u obće poznato, da za ohrabriti i neima silnije moći, a niti za pobuditi na tim veći napor neima vrlijega i shodnijega sredstva do pravedna priznanja valjane marljivosti i zaslugah; navlaš u doba, gdje nezahvalna svjetina stožere svoje sreće i blagostanja svakojakimi nezasluženimi rugotami nemilo i bezobzirno bije, čuti iz ustih pastira i otca svoga utješni glas priznanja, oto je preugodna ona rosica, kapljuća iz neba, koja će natapati vinograd gospodnji, i neće s pomoći Božjom bez ploda ostati. — Njemu pako iz dna srca želimo i od Boga molimo, da bi nas još mnogo i mnogo godinah na utjehu našu, na utvrdjenje sv. vjere Isusove i spas dušah polazio zdrav i čil. *A. M.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Po glasovih, što su stigli iz Karlovih varah, doznajemo, da je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup Juraj Haulik onamo srećno i zdravo prispio, te da će tamo tri tjedna ostati, ako nebi nepogodno vrieme sklonulo nj. uzoritost, da svoje tamošnje boravljenje pokrati.

— Prečastni gosp. kanonik zagrebački Franjo Husar krenuti će u subotu t. j. 10. t. m. na put u kotar belovarski, gdje će mjesto zapriečenoga prečastnoga gosp. arcidjakona kalničkoga Franje Milašinovića obaviti kanonički pregled okružnih župah.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački izvolio je primiti u sirotište zagrebačko 8, a u požežko 11, ukupno 19 gojenacah; imena jim priobćujemo malo niže, te molimo gg. čitatelje, poimence gg. župnike, da dotičnike o tom izvieste. Molbenice, koje se nemogahu uvažiti, poslane su svojim putem dotičnim moliteljem natrag.

Iz Carigrada. Carigradski „Journal“ jedva jedan put progovori o Turcih, koji su prešli u protestantsku crkvu. Zlo je prorešetao protestantske misionare u uvodnom jednom dosta dugačkom članku. Ukorava ih, da su pokrštavanjem bacili razdor i neslogu medju turske porodice.

Nepristojno je, veli, propoviedati javno po ulicah i turskih krčmah. To vriedja religiozno čuvstvo ostalih vjeroizpovjednikah, koji u velikom broju u Turskoj živu, i koje vlada najlojalnijim načinom brani. Pojedini Turci prešli su prividno u kršćansku vjeru ne iz uvjerenja, nego za ljubav materiialnih interesah. Najposlie pred-

uzeto je pokrštavanje s takovom bukom (počem je biblija na turski prevedena prodavana u predhodnicih mečetah), da su se izlamu već rugali.

Počem je vladajuća državna religija tim načinom već u opasnost došla, to je vlada primorana bila latiti se mjerah, da svoje pravovjerne privrženike dalje brani od prevare, i da predupredi sukobom, koji hoće da se pojave od strane starih razdraženih Turakah. — Misionari, koji su odveć odvažni ljudi, i koji živu pod englezkom i amerikanskom zaštitom, zaista će putem svog organa „Levant Heralda“ dostojno odgovoriti Carigr. „Journalu“. Što se je vlada za ovu stvar zauzela, imalo je tu posljedicu, da su Turci u svojih kućah počeli sumnjati na europske učitelje i učiteljke.

Turski činovnik, koj je sa svojom djecom učio strane jezike, odpušta kućevne učitelje, da se nebi kompromitirao. Ali se je kod Turakah već probudila sviest, te traže nauku, a s naukom će oni poznati nedostatke izlama. U buduće težko će uspievati vladine naredbe proti duhu vremena našega vieka, koj je i do nas dopro. Muhamedanstvo je nanovo dobilo udar od nove sekte, koja je u izlamu postala, i koja ima mnogo privrženikah. (Istu je osnovao jedan od visokih ulemah, njekakvi Ahmed Efendija, koj je bio kod velike djamije Aja Sofije, i koj je prije 4 godine u Kiutahiju u zatočenje poslan, a njegovi učenici medjutim su se jako umnožili.)

Ov novi nauk takodjer se potajno jako razprostire, i njegovih privrženikah ima već na hiljade. Za razliku od kršćanskih protestantah zovu se oni protestantiizlama.

Iz Englezke. Dne 17. Srpnja bijaše u katol. zavodu u Liverpolu velika skupština, kojoj predsjedjaše glasoviti Manning. Ovaj govoraše o Petrovu novčiću, a čuveni pravoslovac Sir Juraj Bowyer (kao i Manning obraćenik) zaključi ovako: „Napasti sv. otca, spletke, urote i nasilja, kojih je on žrtva, tolike su, da se mora razžaliti svaki pravovjerni katolik, te mu nalaže dužnost činiti sve, čim bi se njemu nevolja zasladila, a sačuvalo obće dobro crkve i kršćanskoga svieta.“ Bowyer obrazloži svoj zaključak tolikom rečitosti, da je svaki i sliednji uzanj pristao.

— Zloglasni englezki misionar Pritchard u Taiti, koj je katoličke misionare tako strahovito progonio, da jim je jedan francezki ratni brod morao pohititi na obranu, prešao je sada sám sa svom obitelju u katoličku crkvu. Najstarija mu kći položi katoličku vjeroizpovied u Berlinu i stupi u samostan uršulinkah, da se izuči za učiteljicu. Položiv izpite sjajnim uzpjehom, vrati se gospodična Pitchardova u domovinu, te će se prihvatiti odabrana si posla.

Iz Portugalske. Ima tomu tri godine, što su se Isusovci povratili u ovu zemlju, od kuda su prije sto godinah prognani. U ovo kratko vrieme sagradili su si već tri samostana. Za čudo će biti to svakomu, tko se jošte sjeća, kako je liberalna stranka progonila u Lizabonu milosrdnice. Nu vlada je uvidjela, koliko joj treba u azijatskih naselbinah za prosvjetu učiteljah, a to još boljma, pokle Isusovci u Makau otvoriše gimnaziju. Po takovu morala je dopustiti, da si taj red u istoj Portugalskoj sagradi samostanah, znadući dobro, da se onaj kolegij nemože napuniti iz pokrajinskoga pučanstva. Sbog slična uzroka moralo se je dopustiti prije malo godinah i u Španjolskoj, da se uvede opet družba Isusova. Vlada se pobojala za Kubu, taj biser antilskih otokah; tomu pako strahu ponajglavniji uzrok bijaše to, što je mladež s toga otoka počela ići u sjeveroamerikanske škole, od kuda je donosila republikanske misli i mržnju proti Španjolcem. Neprestade dakle drugo, nego podići domaća učilišta, koja bi svojom vrlinom predobila pučanstvo, da nebi slalo više sinovah u tudje zemlje na nauk. Porad toga predade španjolska vlada Isusovcem krasan kolegij u Havanni. — Oboje dakle vlade uputile su se, kako je bila ona luda izmišljotina, kano da su Isusovci državi opasni, čim su stanoviti udvorice tadanje kraljeve nagovorili, da jim zataru u zemlji red. U ono vrieme imadjahu obje kraljevine neizmjernih naselbinah, u kojih su baš Isusovci najvećma radili oko pokrštenja i po jednoj vjeri užjega sjedinjenja istih s maticom zemljom; za kratko vrieme pako poslie okrutna progonstva njihova reda izgubiše i Španjolska i Portugalska veći dio prekomorskih naselbinah. Sada ih smjesan naraštaj zove natrag, da jim spasi barem ostatak od cvatućih njekada silnih kraljestvah. Tako se malo po malo vlade riešavaju predsudah proti Isusovcem, te izuzam Piemont i Rusku, očite neprijateljice crkve, težko da ima naobražen narod, gdje medju katolici nebi smjeli poslovati članovi družbe Isusove.

* „Westph. Kirchenbl.“ piše: „Pravi pisac poznatoga zloglasnoga romana „Le Maudit“ ili Prokletnika, kano i „Duvne“, koj se usudi ozvati „abbéom“, sada se dobro znade. Davno jur padalo je u oči, kako je to, da baš list slobodnih zidarah „Independance belge“ prvi javlja ovakove knjige, te prije nego ugledaju svjetlo, čitav jim sadržaj priobćuje. Hvalile se u njem te knjige, branile se one i pisac jim tobožnji abbé tako, te je sve na to slutilo, da je pohvaljenik i hvalitelj, branjenik i branitelj ista glava. Sad je izišlo na vidjelo. To je Ljudevit Ulbach, dopisnik spomenutoga lista pod imenom „Phares,“ koj mnogo ružnih pisamah u njem turi u sviet. Samo pouzdan prijatelj pisca onih zloglasnih knjigah ili pisac sam mogaše o njih onako točno pisati, prije nego ugledaše sviet. U jednom broju istoga lista reče Phares (Lj. Ulbach) posve razgovetno, da se neće odati, čim je naravno samo potvrdio slutnju mnogih. Ulbach je sin doseljenika elsaskoga, dakle njemačkoga židova, a proživio je mladost u Troyesu u

Francezkoj. Otac mu bijaše nesretan u trgovini, dok je napokon propao. Djeca mu stradahu od svake nevòlje, a dobrodušni susjedi, sami katolici, zauzeše se za nju. Ljudevit je primljen u katoličku učionu bez svake plaće, a stan i hranu dobivao u biskupskom sjemeništu, od kuda sbog svašta bio je odpušten. Sada je baš po duhu vremena, kako je ovomu milo a za probitak koristno, vratio zajam katolikom i crkvi.

* Ove godine nije sv. otac porad slaba zdravlja išao u kapelu sikstinsku, kako običavaše svake nedjelje u korizmi, nego je zlatnu ružu blagoslovio u svojoj sobi. Običaj, da papa u nedjelju Laetare javno blagoslovi jednu zlatnu ružu, a iz dvora i natrag nosi istu u ruci, potiče od starih vremenah. Njeki misle, da ga je uveo Vrban V., koj na stolici sjedjaše god. 1362. te spomenute nedjelje blagoslovljenu ružu poklonio sicilijanskoj Ivani; njeki pako idu još i dalje te dokazuju, da je jurve Inocencio III. god. 1198. u jednoj propoviedi rečenoj u ovu nedjelju spomenuo zlatnu ružu i ovaj običaj ozvao starim. Nu ako se držimo ugleda vrlo dragocjene knjige, koja se njekada čuvaše u arkivu angjelgradske kule, a zove se „Cencio Camerario“, kojno pod imenom Honorija III. nastupi sv. stolicu, to tada običaj taj pada pred Karla Velikoga. U stara vremena dobio bi ju svaki put prefekt grada Rima od pape na poklon, kad bi se papa obaviv službu u S. Croce in Gerusalemme vraćao u Lateran. Poslje bi ju dobivali kraljevi na dan krunitbe. Prvi ipak, kojemu se ime i vrieme za sigurno znade, bijaše Fulko, grof anžuski god. 1096. Od novijega vremena slala se je obično kojoj kraljici, kneginji ili drugoj zaslužnoj gospodji na dar; nu sada kako klobuk i mač, što ga sv. otac običava blagoslivati na Božić u crkvi sv. Petra, tako i zlatna ruža ostane većinom kod sáma njega; jer je težko naći vriednu glavu, kojoj bi se takov dar mogao poslati.

* Englez Stanhope proračunao je: da jaku smrkaču (šnjofaču) za poslužbu nosa treba 36 $^1/_2$ dana na godinu. Stanhope naime predpolaže, da jak smrkač u svakih deset časovah podpraši nos jedan put, a dok se duhanica izvadi, odklopi, i zaklopi te prstovjet trenca smrkne, zatim tare nos, projde svaki put 1 $^1/_2$ časa, dakle svaki dan, računajuć dan po 16 urah, 2 ure i 24 časa. Pušitelji su prema ovom na dobitku; jer jim netreba toliko vremena. — Do duše preveć je računano 1 $^1/_2$ časa za svaku prstovjet; ali ako se uzme, da strastnu smrkaču nije dosta svakih deset časovah jedan put, nego i dva i tri puta namiriti nos, to će račun Englezov biti prav. Medjuto nije to sve vrieme izgubljeno; jer se uz tu zabavu može i koješta drugo raditi. To budi pro i contra za smrkače i smrkačice.

* (Protestantska misa u Sibinju.) U Pešti izlazećem „Kath. Néplapu“ piše putnik jedan povodom svoga boravljenja u Sibinju ovo: Već sam mnogo putih čuo, da u gorostasnom gotičkom hramu u Sibinju tamošnji protestantski duhovnici čitaju „misu.“ I na putu onamo pripovjedi mi jedan rumunjski svećenik, da tri puta na godinu, naime na Božić, na Uzkrs i na Duhove, kada se poslie protestantskoga bogoslužja puk razide, pastori obuku misno ruho i dalmatike, te služe misu. U Sibinju pokazaše mi ne samo crkvu, nego me odvedoše i u sakristiju, gdje imadoh priliku vidjeti i starodavno misno ruho i plašte za večernicu. Naravski da sam i ja uzeo na se jedno od ovih odielah, te se gotovo podvijao pod njegovom težinom. Ruho je ovo po prilici načinjeno poput onoga, štono se pokazuje u Maria-Zellu. Na onom, koje obukoh ja, bijaše napisano „za Duhove.“ — Ove tako zvane protestantske mise postale su ovako. U vrieme, kada su Saksonci u veliko počeli ostavljati materinsko krilo sv. crkve, obstojala je, ako se nevaram, od porodice Khunove utemeljena zaklada, s kojom bijaše spojena dužnost, da se čitaju mise za izpokoj dušah preminulih obiteljskih članovah. Pod vladom Marije Terezije budu zapitani upravljatelji te zaklade, jeda-li i kako se vrši ta dužnost? Ovi, da uzmognu zadovoljiti uvjetu, skopčanom s uživanjem zaklade, utekoše se k rečenoj nazovi-misi. Sastojine ove tobožnje mise jesu: Introitus, Gloria, Oratio, Credo, Præfatio, Pater noster, opet Oratio itd. — Kako se vidi u ovoj misi neima bitnih čestih mise: prikazanja, posvetbe i pričesti, dakle niti žrtve.

Gojenci primiti u nadbiskupska sirotišta.

U nadbiskupska sirotišta arcidieceze zagrebačke primiti su sliedeći učenici:

U sirotište zagrebačko: za razred V. Vilhelmo Špigelski; za razred IV. Mio Vukovac i Makso Marčić; za razred III. Ivan Becker i Todor Toth; za razred II. Josip Sirovica; za razred I. Franjo Gensko i Franjo Vieser.

U sirotište požežko: za razred II. Pavao Lalić, Stjepan Jakupec, Josip Türk, Franjo Plenar, Ivan Gabrić, Ivan Matijević i Adolfo Schuebel; za razred I. Nikola Mohr, Karlo Bogdanović, Ljudevit Križe i Vilhelmo Graber.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Josip Šavor, župnik bisažki, postao je župnikom u Velikom Bukovcu.

„ Mio Gabaj, duh. pomoćnik na Prozorju, dobio je tamošnju župu.

„ Ferdinand Cesarec, župnik u Žažini, odrekao se dobrovoljno župe stupiv u stališ mira.

„ Franjo Požeg, duh. pomoćnik u Loboru, preuzeo je od prvašnjega upravu župe žažinske.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 37. **U ČETVRTAK** **15. RUJNA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Nazovi-Izidor i sbirka njegova.

Od Dra. J. Ljubojevića u Dj . . . . u.

Za dva ako ne tri prva vieka crkve katoličke smatrali su kršćani sv. evangjelje, predavanje i naviČaj apoštolski načelom života svoga. Svaka crkva od apoštolah ili apoštolskih muževah utemeljena primila je od njih osim evangjelja i spasonosni naputak, po kojem joj se vladati i razpre odlučivati valjalo; zakoni dakle nebijahu od potrebe. Osim toga bijaše u ono vrieme život kršćanah uživotvoreno evangjelje tako, da se o njih s Tacitom moglo reći: „Ibi boni mores plus valent, quam alibi bonæ leges." — Nu s vremenom — poslje povraćena crkvi mira — porodiše se slučajevi, uslied kojih je crkveno poglavarstvo osobito u saborih sakupljeno zakone tvarati moralo, a i moglo. Da pako pojedini zakoni i naredbe — kojih broj sve veći je bivao — neostanu razsipane, te budi s nehajstva, budi s neznanja zanemarene, započeli su njeki vriedni ljudi takove skupljati, razredjivati i sabirati u pojedine svezke i knjige. — To je genetički početak sbirkah sv. kanonah. Rád ovaj s početka nedostatan, usavršio se za malo u toliko, da je već u 6. vieku Ivan Školnik (Scholasticus), misnik antiohenski, sistematičnu sbirku kanonah sgotovio. Na ovom temelju osnovane su u iztoku sbirke: sabora trullanskoga i Fotijeva, a u zapadu: Martina Brakarskoga, Dionisija s pridjevkom Exiguus, Codex Hadrianus, sbirke španjolske i ine do 9. vieka. — Budući pako da se ovaj članak osobito na razvijenje kanoničkoga prava i sbirkah po Francuzkoj proteže, pregled franačkih sbirkah biti će mu uvodom.

Početkom 6. ako ne već koncem 5. vieka bijaše u Galliji njeka dosta zlo uredjena sbirka*) zaključakah iztočnih saborah i papinskih odlukah, crpljenih iz prevoda španjolskoga i talijanskoga, komu je pridavnik: Prisca. Ova kroz porabu posvećena sbirka primljena je kasnije od nadošavših Franakah, premda se po malo i talijanski prevodi, te sbirka Dionisijeva u javnu porabu franačke crkve nvukoše. Ove zadnje bijahu temeljem novim slabo poznatim sbirkam, koje osim spomenutih predmetah sadržavahu zaključke franačkih osebničkih saborah i poslanice papinske, „Auctoritates" nazvane.

Ovimi sbirkami služila se franačka crkva sve do Karla Velikoga. Godine 774. darovao je papa Hadrijan I. Karlu V. usavršenu Dionisijevu sbirku, koja po nastojanju Karla V. na ahenskom saboru (802.) primljena i kao javni zakonik po svoj Franačkoj smatrana bijaše. Al i pokraj ove ugledom kraljevskim propisane sbirke upotrebljavali su mnogi pomnoženu španjolsku (aucta hispanica collectio) s početka čistu, kasnije s osebitimi dodatci i tumačenjem skvarenu. Napokon su pojedini biskupi za porabu svojih biskupljanah sastavljali manje sbirke, „Capitula Episcoporum" ili „Capitularia" imenovane, pokrativši stranom veće sbirke, stranom uredjivajući svoje vlastite naredbe.*)

Oko polovice 9. vieka ukazala se njeka sbirka, sadržavajuća — osim poznatih već — do 100 krivih dokumenatah, sbirka, koje sastavljača potomstvo Nazovi- ili Laži-Izidorom okrsti. Nije nikada sunca božjega ugledalo djelo, radi kojega bi neprijatelji vjere katoličke bili toli žestoko graknuli na crkvu i stolicu rimsku, kao što poradi ove sbirke. Ona bijaše protestantom i jansenijancem upravo kamen smutnje. — Zapitaš-li protestanta: gdje je temelj primatu rimskih papah? reći će: u toj sbirci; gdje je skvaren kršćanski nauk Luterom tobože očišćen? Eno, odvratit će, u sbirci

*) Ballerini Dissert. 12. Galland T. 1 p. 400 i 783.

*) Kao: Bonifacij moguntinski (745 †), Teodulf orajnski (797) i drugi, gledaj Walter p. 175.

Izidorovoj. Jansenovci i febronijevci prigovaraju, da je kroz ovu sbirku starodavna crkvena stega (disciplina) propala, vlast biskupah i saborah stegnuta, a na razvalini biskupske vlasti da su sazidana primacialna prava rimske stolice. Ovi razlozi kao što i ista važnost predmeta zahtieva, da tu sbirku iz vana i iz nutra, s ove i s one strane strogo al nepristano izpitamo, proučimo i prosudimo. Neima dvojbe, da sadržaj kojegoder knjige veoma razbistruje vanjske njene okolnosti. Koliko putih se u sadržaju koje knjige lice piščevo zrcali kao u oknu, koliko putih stil i predmet pokazuju rodjendan i domovinu iste knjige, a svrha, u koju je pisano kakvo djelo ponajprije i najvjerojatnije proviri iz istoga sadržaja; s toga za shodno nalazimo ponajprije otvoriti tu sbirku pred očima čitateljevima i uočiti njezin sadržaj. —

Po najstarijem rukopisu [1]) dieli se sbirka na tri strane. Na pročelju sbirke nalazi se imenik rimskih papah do Nikole I., nješto o saborih, kratki pregled pokrajinah rimske države i jedno pismo. Zatim sliedi predgovor, u kojem se nalazi odsjek: „ordo de celebrando Concilio“, [2]) imenik 47 saborah i dvie poslanice od sv. Jerolima i Damaza pape medjusobno pisane. Sva ova jesu nješto poput uvoda u istu sbirku. U prvoj strani sbirke uvršćeni su kanoni apoštolski, [3]) po broju 50 polag prevoda Dionisijeva, zatim u kronologičnom redu 59 dekretalah, pisanih tobože od najstarijih papah (od Klimenta I. 101.† do Melkijada 314. †), članak „de primitiva Ecclesia et Synodo Nicæna“ [4]) i „Constitutio Constantini M. ad Sylvestrum I.“ [5]), kojom Konstantin V. rimskomu biskupu njeko zemljište i ina prava poklanja. — Druga strana sadržaje poslje predgovora zaključke 10 saborah grčkih, 7 afrikanskih, 10 gallijskih, 23 španjolskih, [6]) i „capitula Martini Braccarensis.“ Sve ovo crpljeno je iz sbirke španjolske. Treća strana, osim predgovora iz španjolske sbirke prepisana, sadržaje opet dekretale u kronologičnom redu od Silvestra († 355) do Grgura II. († 731.). — Medju ovimi dekretali nalazimo 35 podmetnutih, istiniti pako crpljeni su iz sbirke španjolske, gallijske i Dionisijeve. Prvobitno se djelo ovo s dekretali Grgura II. svršilo, nu istom rukom dodana su dva sabora pod Simmakom obdržavana, dva Simmakova pisma, capitula Angilramni i još njeki dodatci.

Predmeti, o kojih sbirka po nacrtanoj djelbi sbori, jesu različiti. Tu je govor o dogmatičkih pitanjih, časti i prvenstvu rimske stolice, o višjoj hierarkiji; tu se razglaba: tužba i progonstvo biskupah i svećenstva, priziv na stolicu rimsku; tu se nalaze propisi o redjenju, o kršćenju, o krizmi, misi itd. o blagoslovljenju crkvah, poljah, haljinah itd.

Ako sadržaj ove sbirke bistrim okom promotrimo, izpovjediti nam valja, da je ciela sbirka okrom podmetnutih dekretalah puka compilacija ponajviše iz španjolske sbirke. To, kao i nadpis „Incipit praefatio S. Izidori Episcopi,“ bijahu uzrokom, da se ta sbirka smatrala kao književni plod sv. Izidora hišpalskoga, a dekretali u njoj svi kao istiniti. To bijaše opet povodom, da su ju drugi sabirači kao Burchard, Ivo, Gracijan itd. u svoje sbirke prepisivali, da su ju francuzki biskupi i sabori navadjali, dapače da su se i njeki pape glede pravote njezine prevarili n. p. Nikola II. [1]) — Na ovaj način razprostranila se ota sbirka po Franačkoj, Englezkoj i Italiji, te bijaše pri rukam svim kanonistom sve do 15. vieka.

Oko polovice 15. vieka počeo je učeni kardinal Nikola Kuzanac (de Cus) o pravoti njekih dekretalah u toj sbirci se nalazećih dvojiti pišuć: „Sunt meo judicio illa de Constantino apocrypha, sicut fortassis etiam quædam alia longa et magna scripta Sanctis Clementi et Anacleto papæ adtributa.“ [2]) Za Nikolom se povedoše: Ivan, pridjevkom a Turrecremata, Erasmus, Dumoulin, Le Conte i ini. Radnja ovih bijaše temeljem polemičke razpre, koju o nepravoti dekretalah ove sbirke izvedoše Djevinski Stoljetnici, [3]) dokazivajuć njihovu nepravotu valjanimi razlozi. Iz ovih se ujedno vidi, da slava, koja odkrivača krivote dekretalah ide, nepripada protestantom nego katolikom, a poimence Nikoli Kuzancu; premda su već i prije njega kardinal Deusdedit, Petar Commestor i Stjepan Tornački o njekih dekretalih kao pravotnih dvojili; dapače izreka istoga Vikleffa: „decretales epistolæ sunt apocryphæ et seducunt a Christi fide et clerici sunt stulti, qui student eis,“ proteže se i na Izidorovu sbirku. God. 1572. stade Isusovac Franjo Torres [4]) stoljetnike oprovrgavati; al ga sjajno pobjedi učeni kalvinac David Blondell, [5])

[1]) U vatikanu pod broj. 630. od god. 858—867. Osim toga rukopisa ima i drugih. Ciela je sbirka samo jedanput tiskana u djelu: „Collectio Conciliorum“ od Merlina 1523. Paris 1530. Coloniae. 1535. Paris.

[2]) Crpljen iz 4. sabora toletanskoga g. 633.

[3]) Ovih kanonah ima 84, ili ako se zadnji dieli 85, koje je iztočna crkva sve u saboru trullansk. c. 2. god. 692. poprimila; crkva pako latinska samo 50 prvih priznaje.

[4]) Što Ballerini papi Melkiadu pripisuje.

[5]) Gle. c. 15. dist. 96.

[6]) Do 13. toletanskoga sabora.

[1]) C. Auctoritas C. 15. qu. 6. Da je ta odluka od Nikole II. a ne I. gle Phillips Lehrbuch itd. p. 87.

[2]) De Concordantia cath. l. 3. c. 2.

[3]) Ecclesiastica Historia congesta per aliquot studiosos et pios viros in urbe Magdeburgica T. 2 c. 7. T. 3. c. 7.

[4]) F. Turrianus adversus Magd. Centuriatores l. 5. Colon. 1573

[5]) Pseudo Izidorus et Turrianus vapulantes Genevae“ 1628.

pokazav i iste izvore, iz kojih je Laži-Izidor krive svoje izprave crpio. Od onda se smatra ovo pitanje za dokončano. Franjevac B. Malvasia i kardinal d' Aguirra branili su doduše još jedankrat ugled spomenute sbirke; al Petar od Marke, braća Ballerini i drugi zadali su joj smrtni udarac.

Mnijemo, da neće biti suvišno, ako se čitatelj upoznade s glavnimi razlozi, koji udes sbirke Izidorove odlučiše; jesu pako sliedeći:

1. dokaz pruža nam mučanje starih i suvremenikah kroz više no 6 vjekovah o tih listovih. Listovi, po Izidoru papam od Klementa [1]) do Siricija pripisani, nebijahu poznati ni sv. otcem, ni crkvenim piscem, dà ni istim rimskim papam, niti su se ikada sabori u ono vrieme mnogobrojni na rečene listine pozvali [2]). Tko bi pako vjerovao, da su ta toli radi starine, koli radi dogmatičkoga i disciplinarnoga sadržaja svoga puno važna dokumenta kroz toliko vjekovah zanemarena bila tako, da ni istim iztraživaocem starinah sv. Jerolimu, Euzebiju i drugim nebi bila poznata: tako da u mnogobrojnih saborih nebi bila navedena, gdje se ipak mnoga razpra iz njih na jedan mah dokončati mogla. Zar se nebi rimski pape pred Nikolom I. na njih pozvali bili, da obrane tolikoput napadnuta svoja prava u spomenutih dokumentih jasno izrečena?

2. Monah Dionisij stavlja pred drugu stranu glasovite svoje sbirke poput predgovora njeku poslanicu, upravljenu na Julijana Presbytera. U toj poslanici nalazimo sliedeće za našu stvar važne rieči: „Præteritorum sedis Ap. Præsulum constituta, qua valui cura et diligentia collegi.“ Ako je indi učeni u Rimu boraveći Dionisij odluke bivših r. papah brižljivo i marljivo sakupio, sliedi, da su dekretali, kojih se Dionisij neopominje, a Izidor izbraja, neistiniti — podmetnuti, tim većma, što su upravo dekretali Izidorovi za Dionisija veoma važni bili. Ovi dekretali sbore o kanoničkoj stegi, o ugledu i pravih rimskih papah, predmetu, oko kojega je upravo neumorno radio i učeni monah. Da su indi Izidorovi dekretali u Rimu (a gdje bi bili ako ne tamo) poznati bili, on bi jih sjegurno bio naveo u svojoj sbirci.

Nu veli se: „silentium mere negativum rem non evincit“; s toga valja nam još i druge dokaze navesti.

3. U listovih najstarijih 7 papah navadja se sv. pismo po prevodu vulgate i tumačenju sv. Jerolima mnogo kasnije živućega. Nije-li to jasan dokaz o kasnijoj kompilaciji?

4. U najstarijih tih dekretalih spominju se stvari i časti mnogo kasnije ustanovljene, n. p. Ostiariii, Archidiaconi, [1]) Primati, Metropolitæ, da djakon i subdjakon biskupu pri misi služiti moraju [2]) itd. Suprotiv nespominju se suvremeni dogodjaji; neima tu ni rieči o krivovjernicih prvih triuh vjekovah, niti se nespominje krvavo progonstvo kršćanah itd., koje napomenuti bar je per tangentem valjalo. Osim ovih dokazah može se ugled i pravota svake pojedine podmetnute odluke s posebnimi razlozi pobiti, kakve nam navadja Van Espen, [3]) pisac inače zubat i ujedljiv.

Iz učene one razpre, štono su kanoniste proti ili za vjerodostojnost Izidorovih dekretalah vodili, doznasmo i njeke hipoteze glede pisca, domovine, dobe itd. ove sbirke; prem s učenim Schulteom [4]) izpoviedam: da bez nova na rukopisih osnovana izdanja sjegurnost u tih stvarih postići nemožemo. Ove hipoteze napomenut ćemo na kratko.

I. Da je sbirka Izidorova oko polovice 9. vieka postala, temeljito tvrdi veća strana učenjakah. U dekretalih Urbanu I. i Ivanu III. dosudjenih, nalaze se njeke izreke od rieči do rieči iz 6. parižkoga (829) i ahenskoga sabora (836), dosliedno dakle sbirka ova prije 836. g. nije mogla biti sgotovljena. Nadalje sbirka Izidorova nebijaše poznata Rabanu Mauru, koj u svom „pœnitentialu“ i djelu „de Chorepiscopis“ g. 849. napisanu njeka pitanja posve protivno dekretalom Izidorovim razglaba. Nemožemo pako pokraj velike učenosti R. Maura dopustiti, da se nebi bio obazreo na svoga protivnika — na tu sbirku, kad bi mu samo poznata bila. Suprotiv spominje se ona već javno na kierskom (Quiercy) [5]) saboru (857). Nadalje god. 858. prosio je Veuilo biskup po nalogu sabora senonskoga Nikolu I. papu, da mu list Melkiada pape — koj se u sbirci Izidorovoj stranom nalazi — sav pošalje [6]). Napokon Hinkmar biskup remski god. 859. čestoput iz nje navadja. Rodjendan dakle sbirke Izidorove pada medju g. 849—857. [7])

II. Što se domovine ove sbirke tiče, valja nam prije svega pobiti ono krivo mnienje, kao da je ta sbirka u Rimu ili Italiji znanjem ili što više s odobrenjem i po nalogu rimskoga dvora sastavljena. Zaista sliepa strast jedino je navela protestante i janseniste, da ovo tvrde. Navesti ćemo jednoga, neka sbori u ime svih. Egidij Witte sliedeće piše [8]): „Fictitias et adulterinas epistolas Nicolaus I., vir alacer et in mala causa tuenda con-

¹) Osim prvoga lista sv. Klementa.
²) Ant. August. De emend. Gratin Dialog. 14.

¹) 2. Ep. Clem. I.
²) Epist. I. Anaclet. c. 2.
³) „Scripta omnia“ Venetiis T. 7. p. 233.
⁴) „Das Kath. Kirchenrecht“ T. 1. p 294.
⁵) Epist. Syn. Caroli ad syn. Carisiacam. Vid. Pertz Monumenta T. 3. p. 452.
⁶) Mansi T. 15. p. 397.
⁷) Mnienje onih, koji postanak sbirke u 8. viek meću, kao zastarjelo, dosta je samo spomenuti.
⁸) „August. vindicatus“ p. 2. c. 5. —

fidentissimus, tota animi contentione asseruit; ut et hinc subolere queat emunctæ naris arbitrio, merces illas adulterinas non sine annutu et interventu Romanæ curiæ, ne dicam ipsa parente et auctrice, suis ab institutoribus in foro publico Ecclesiæ fuisse expositas."

Da je ova sbirka oko 849—857. sastavljena priznaju i protivnici naši; dapače tvrde, da je prije sgotovljena, po tom morala je u Rimu jamačno pod Lavom IV. (847—858.) dobro poznata biti. U to imao je Lav IV. god. 850. sgodu Britancem [1]) označiti sbirku u rimskoj crkvi rabljenu, pak je preporučio i naznačio, ne sbirku Izidorovu, nego onu, koja pod imenom „Codex Dionisio-Hadrianus" poznata i rabljena bijaše; dakle sbirku Izidorovu ili nije poznao ili nije uvažio, što se dogoditi nije moglo, kad bi ta sbirka bila po nalogu papinskom u papinoj zemlji spisana.

Mnienju, kao da je toj sbirci domovinom Španjolska, dalo je povod obće mnienje, štono je Izidora, biskupa hišpalskoga, za pisca te sbirke smatralo, i što se pisac visigotičkimi rukopisi služio. Tako piše učeni Hinkmar: [2]) „Sicut et de libro collectarum epistolarum, quem de Hispania adlatum Riculphus Archi-Episcopus obtinuit et istas regiones ex illo repleri fecit." — Al je suprotiv jasno dokazano, [3]) da ta sbirka nebijaše u Španjolskoj poznata do Innocenta III. (Epist. L. 2. epist. 12.), a stara španjolska sveudilj rabljena, niti su ondje ikoji rukopisi nadjeni. — Ova u obzir uzimajuć, neda nam se na ino, nego reći, da je sbirka Izidorova u zapadnoj Franačkoj, — kojom je Karlo Ćelavi vladao — a možda u biskupiji moguntinskoj postala. Razlozi su za to sliedeći: 1. Svi doslje poznati rukopisi (i isti Codex Vaticanus) iz 9. vieka pisani su u Galliji, kao što se to iz narečja i karaktera pisanja [4]) uviditi može. 2. Prvu porabu te sbirke učiniše franački pisci. 3. Pisac sbirke crpio je puno koješta iz španjolske sbirke i inih dielah, [5]) kojimi se franačka crkva služila. 4. Nalaze se u toj sbirci njeka pisma, koja su samo u tih stranah poznata bila. Naime pismo opata Canghita na Bonifacija germanskoga apoštola (720), i pismo sv. Bonifacija na Ethibalda kralja (744.). — Ovo nam se mnienje glede domovine Izidorove sbirke čini najtemeljitije.

(Konac će sliediti.)

---

[1]) C. 1. D. 20.

[2]) Hincmar Rem. 33. oper. contra Hincm. Laudun. c. 24.

[3]) Ballerini p. 3. c. 6 n. 14.

[4]) N. p. izreka: Episcopi non persequendi sed obediendi. Ostale gle Schulte Kirchenrecht p. 296.

[5]) N. p. Breviarium Visigothorum cum interpretatione Aniani. —

Princip Eugen i Turci.

(Dalje.)

Sljedećih godinah do 1696. zapoviedaše Eugen carskom vojskom u Italiji proti Francezom.

U Ugarskoj, od kada je Eugen tu zemlju ostavio (1688.), biesnio je rat proti Turkom izmjeničnom srećom neprestano, carska vojska nemogaše ipak dotjerati do odlučne pobjede. Težka rana bijaše gubitak Biograda god. 1689. Slaba mu naknada bijaše pobjeda pod markgrofom Ljudevitom badenskim kod Slankamena (16. Kolov. 1691.) nad velikim vezirom Keprili-Mustafom, gdje ovaj glasoviti turski vojvoda pogibe; a tako nije naknadjen niti zauzećem Petrovaradina. Kadno izborni knez Friderik August II. saksonski za cienu od 8000 momakah dobi vrhovno zapovjedničtvo nad svom carskom vojskom u Ugarskoj (50,000 mom. god. 1695.), pomisli svatko, da će Ugarska do skora biti posve otriebljena i riešena turskoga jarma; ali taj vojvoda nije se razumio posve ništa u vojevanje, već je na malena kreševa krasnu vojsku dao satrti bez svake koristi. Car pozvao Eugena u Beč, da čuje od njega savjet; a ovaj odgovori: da je zauzeće Biograda najbolje sredstvo, kojim se Turci mogu naučiti pameti. Predsjednik dvorskoga ratnoga vieća, grof Starhemberg, i general markgrof Ljudevit badenski pristaše uz njegovu misao, a povrh toga rekoše caru, da je princip Eugen jedini čovjek, koj slavu carske vojske može spasiti od Turčina. „Ja neznam nikoga — reče Starhemberg — u koga bi bilo više razuma, izkustva, marljivosti i revnosti u carskoj službi, tko bi bio velедušniji, nesebičniji, a vojska ga više ljubila, nego principa."

Starhemberg bijaše prvi vojak u carevoj vojsci, na glasu kako sbog znatnih vojničkih znanostih, tako i sbog velike osobne hrabrosti. Kada dakle takov muž o principu izreče takov sud, sjedoglav starac o čovjeku od 32 godine, to neima dvojbe, da je onaj bio jur na veliku glasu. Tako sbilja i jest. Premda se njegova do 1696. izbrojena djela malena čine naprama potlašnjim djelom, to bi ipak već i ona sama bila dovoljna, te bi mu osigurala stalno mjesto u povjestnici.

Princip Eugen postade vrhovnim zapovjednikom ugarske vojske proti Turčinu. Osiek bude odredjen za ročište, čete se sa svih stranah potegnuše onamo. Na 25. Srpnja krenu vojska prama Petrovaradinu, budući obćenita slutnja, da će Turci preko Save te navaliti na ovu tvrdjavu. Nu Turci baciše se preko Dunava te uzduž Tise zaobrnuše proti Segedinu, da si zauzećem ovoga grada prokrče put u Erdeljsku. Eugenu bijaše prvo zapriečiti jim taj put; jer je iz Erdeljske bio baš pošao general Rabutin s osam pukovah, da se sjedini s glavnom vojskom. Ali baš i Turci namisliše Rabutinu presjeći put, te ga potući prije, nego mu Eugen uzmogne priteći u pomoć.

Svakolika carska vojska (31,000 pješ. 14,000 konj.) nagne brzim korakom prama Tisi; sam pako Eugen na čelu konjaničtva odjuri napried, da dostigne Turčina prije nego prejde Tisu. Na putu doču od svojih uhodah, da se je Turčin zaustavio kod Zente. Sazove si generale u vieće, da čuje njihovu misao. Svi se složiše u tom, da neprijatelja valja dostići prije nego udari na Segedin. Eugen se brzo odvažio. Odmah izdade zapovied, da se vojska poreda u bojne stubove: šest pješačkih, šest konjaničkih, a topničtvo medju nje, ter tako hajd napried. Uhodne straže poslane su naprvo, da hvataju sužanjah, od kojih bi se štogod saznalo. I sbilja: dovedoše u tabor jednoga turskoga generala. Eugen sazna po njem, da je sultan (jer je glavom on vodio ovaj put vojsku), začuv, kako Eugen namiče prama Segedinu, ostavio se navale na taj grad, budući obsada u njem dosta jaka, da se brani, dokle carska vojska stigne; da je naumio kod Zente preći Tisu te izravno u Erdelj. Most da je gotov, te već sam sultan s jednim dielom konjaničtva rieku prešao; da je počelo jur prelaziti težko topničtvo i tovari; većina pako vojske, sve pješačtvo, ostatak konjaničtva s preko 100 topovah da leži još s ove strane u jakoj ogradi. — Carska se vojska požuri, te skoro dojde do turskih nasipah. S mjesta se zametne 11. Rujna 1697. boj. Da Turci nemogu poslati više vojske preko mosta, naredi Eugen njekoliko baterijah s obe strane, neka pucaju na most. U isti čas poče udarati lievo, za njim središte i desno krilo. Strahovitom vikom i bukom udare naši na turske nasipe; ali se istim junačtvom brane janičari. Boj biesni žestoko, krv se riekom prolieva, a nezna se, čija-li će biti pobjeda, dokle lievomu krilu carske vojske nepojde za rukom provući se kroz šikarje po prudju u turski tabor. Janičari opaziv, da jim je neprijatelj izza ledjah, udriše još većom silom nedajući se s mjesta. Istom kada se je središte i desno krilo popelo na nasipe, stadoše Turci uzmicati. Eugen sám stavi se na čelo puka Styrumova, da obodri vojsku. Uz strašnu krvariju uzbijani su janičari korak po korak k obali rieke; jer je most, jedini prelaz, bio obsjeo Starhemberg s topovi. Janičarom nepreostade druga, osim spasiti se preko Tisinih valovah. Utopilo se njih na tisuće, a malo sretno preplivalo. Carevci ogorčeni od jada i sramote prijašnjih godinah neprostiše niti istim najvećim častnikom sjekuć bez razlike. Do 20,000 Turakah ostade na bojnom polju, 10,000 utopi se u Tisi, a 1000 prepliva na drugu stranu. Istom u noć prestade sječa. — Sultan je s druge strane gledao, kako mu se kolju janičari. Premda za njim stajaše sila konjaničtva, neusudi se ni jutra dočekati, već po mrkloj noći pobježe prama Temešvaru. Ali ni u toj jakoj tvrdjavi nevidje mu se dosta sigurno od Eugena, te uzmaknu u Biograd.

Eugenova pobjeda kod Zente bijaše sjajna — spada medju najslavnije bojeve 17. vieka. U taboru je nadjeno neizmjerno blago. Pobjedu do kraja dotjerati nedopusti nastalo nepogodno vrieme i skora zima; drugčije bi Eugen bio rad zauzeti još Temešvar. Nehoteći ipak posve mirovati, poduze malenu vojnu proti Bosni. Izabra dakle jezgru vojske, 4000 konjanikah, 2500 pješakah s 12 topovah i 2 mužara. Dalje stavi krajina 2000 pješakah i 300 konjanikah poznavajućih zemlju, sbog šta su služili za prednju stražu. Na 6. Listopada krenu Eugen prama Osieku, prejde Savu i okrene na Sarajevo, glavni grad Bosne. Uz tegobe i pogibelji, kroz guste gore i preko plahovitih potokah stiže vojska za 18 danah u Sarajevo (23. Listopada). Eugen pošalje glasnika s trubljašem u grad, neka se gradjani predadu. Trubljaša ubiše, a glasnik dobiv pet ranah spasi se baš čudom. Tada pusti princip grad vojsci, neka ga plieni do volje. Premda su gradjani za dobe većinu blaga pospremili, uhvatiše vojaci jošte dosta pliena. Zatim je grad, s većine drven, spaljen.

Dne 25. Listopada zaputi se vojska na povratak, a s njom i množina kršćanah. „Ufam se — reče princip — da ću sve kršćane, što jih ovdje ima, prevesti preko Save.“ 5. Stud. prejde preko Save kod Broda, a 8. bijaše jur s prednjom stražom u Osieku. Vojska se nastani u zimske stanove, a Eugen ode u Beč. Tudier ga puk dočeka urnebesnom klikom, a car ga nadari draguljami bogato obloženom sabljom. Eugen naumi na proljeće tursku silu u Ugarskoj posve skršiti. Poslie mira sklopljena u Ryswicku mogaše car vojsku si s Rena povući te poslati u Ugarsku na pomoć Eugenu. Ovaj podnese caru (2. Prosinca 1697.) spomenicu, u kojoj dokaza, da u bližnjoj vojni treba svom silom udariti, neka bi neprijatelj bio prisiljen na probitačan mir. Biograd da treba prije svega predobiti, a tada bi Temešvar sam od sebe pao. Za vojnu 1698. pripravljao se, što se i kako najviše moglo. Princip Eugen sakupio vojsku kod Petrovaradina, a Turci stajahu u Biogradu i izvan njega na skroz boljem položaju. Nikakovom bojnom varkom nedadoše se maknuti s položaja, pa tako u samom krstašenju i čarkanju minu brzo ljeto bez svakoga važnijega okršaja. Neposlenosti toj bijahu krive i razprave o miru zametnute posredstvom Englezke i Holandije medju carem i portom u Karlovcih. Dogovor trajaše sve do 26. Siečnja 1699., koga je dana mir podpisan. Svaka od ugovornih strankah imala je ostati gospodaricom onih zemaljah, koje je posjedovala onoga dana, kada je razprava počela. Tim je dobio car vas Erdelj i veći dio Slavonije. Kolika je to promjena! Prije malo godinah dosizaše tursko gospodstvo sve do Ostrogona, Turci bješe provalili tja do bečkih vratah, a sada je sultan stegnut na Biograd i Temešvar, pak sve to većinom po hrabrosti i vještini pobjednika kod Zente. Od dana ote pobjede 11. Rujna 1697. pripoviedahu oduševljeni jezici po svoj Europi slavu junaka Eugena Savojskoga.

(Nastavit će se.)

Nova borba u Badenskoj radi katoličkih pučkih učionah.

U velevojvodini badenskoj opet se u najnovije doba zametnula velika razpra izmedju častnoga starine freiburžkoga nadbiskupa i velevojvodske vlade radi pučkih učionah. Tu razpru najbolje razjasnjuje sam nadbiskup u svojoj pastirskoj poslanici, zašto ju ovdje diljem priobćujemo svojim čitateljem. Evo je:

„Podaj račun o tvom gospodarenju." (Luk. 16, 2.) Ovaj poziv pravednoga Boga očekivamo i mi ne bez straha i trepeta. Svaka ura može nas, 92-godišnjega starca, staviti pred njegov pravedan sud.

Ova opomena sudca živih i mrtvih bijaše, koja nas poslie duga krzmanja i nakon bezuspješna moljenja, da se vrši pravda našoj crkvi, prisili prije 11 godinah, da dignemo našu pastirsku palicu, te slobodu crkve i njezina neoddatna prava opet izvojujemo. Znate, da tim povodom buknù crkvena razpra god. 1853. Ona navali na crkvu velike protivštine. Nu ona je ove pod vidivim zakriljem svemožnoga Boga uz uzhićeno priznavanje katoličkoga svieta vjerno i častno svladala. Stalnost, što ju pokaza težko kušano no vjerno pronadjeno svećenstvo i puk, navede vladu na ugovaranje sa sv. apošt. stolicom. Plodom mu je bio ugovor od g. 1859. Ovaj ugovor spasi veliko načelo, da crkva, kao duhovni samostalni poredak, i država, kao gradjanski neodvisni poredak, imadu medjusobnim porazumljenjem ustanoviti svoje zamjenite pravne odnošaje.

Žalibože država je ugovor od god. 1859. ukinula, te na njegovo mjesto stupi tako zvani crkveni zakon od god. 1860. Proti ovomu, crkvi u važnih točkah štetonosnu, kao i proti jednostranu ukinuću ugovora morade sv. apošt. stolica i nadpastir nadbiskupije prosvjedovati. To bje s obijuh stranah učinjeno. — No crkvi valja živjeti i djelovati tako u oblačnih, kao i u vedrih danih; ako ju izagnaju iz njene kuće, razapne si ona čador za silu. Država i crkva moradoše se snositi, ako nehtjedoše družtvo tužnoj sudbini izpostaviti.

Blaga kao što je vazda, te koliko samo bijaše moguće, popusti crkva miru za volju kod ustanovljenjah, štono su sliedila uslied ukinuća ugovora medju vladom i crkvenom vlašću. Tim smo mi pred svietom dokazali svoju miroljubivost i popustljivost, te da državu i pripadajuća joj prava štujemo. Al ima i krugovah u životu crkve, u kojih je ovoj popustljivost nemoguća, jerbo bi bila izdajstvom. Crkva može se odreći pravah, ali nipošto dužnostih. Ovdje joj se neodolivom silom opire ono apoštolsko: „Non possumus" — „Nesmiemo."

Do takove ograde opet smo došli. Izjavljamo to s najvećom tugom srca svoga. Jer kao što je uviek žalit, kada se medju državnimi i crkvenimi vlastmi poremeti mirovno sudjelovanje, to je za vašega nadpastira potreba mira i pokoja u njegovoj visokoj starosti tim naravnija i nuždnija. U tom tješi nas ipak savjest, da nije vaš nadpastir, koj je ovu novu tegobu prouzročio; dapače mi smo opetovanimi no bezuspješnimi predstavami kod vlade nastojali, da se ova smetnja ukloni te privede porazumljenje.

Poljubljeni! U ovaj par ide o stvar, koja bijaše vazda za crkvu najveće važnosti, a osobito u sadanje vrieme odlučne je znatnosti za uzdržanje katoličke vjere. Radi se tu o pravu katoličkih pučkih učionah, ili da rečemo bolje:

Branit nam je dužno sudjelovanje crkve kod uprave pučkih učionah.

Pučke učione imale bi odsele stajati samo pod upravom vjeroprazne države: a crkva bi se imala od ove uprave posve izključiti. Tim imamo gotovo odciepljenje učione od crkve, što bi se žalit moralo kao nesreća za školu i družtvo.

Povod dadoše objavljene teze ravnatelja vrhovnoga školskoga vieća. Naše duhovničtvo očitova u jednoj spomenici svoju brigu radi namjeravane školske preinake. Mi smo sami radi toga podnieli vladi opetovane predstavke, te u svojoj spomenici od 3. Prosinca p. g. pravo crkve na pučke učione više no dostatno dokazali. Samo sudjelovanje kod uprave školske zahtievasmo mi. Al ima u zemlji jedna i to gospodujuća stranka, koja hoće crkvu, kao što u obće iz javnoga života, tako i iz pučkih učionah iztisnuti. — Vladom predložena zakonska osnova o nadzornih oblastih pučke učione bijaše u komorah pretresana i dozvoljena. A ove razprave koliko su toga izniele na vidjelo! Sve, štogod bi se u tom sv. području bojazljiva duša jedva usudila pomisliti, tu se javno izreklo. Tà tu se upravo očitovalo, da bezvjernom državom upravljana učiona podaje najuspješnije sredstvo, da se crkvi polje za njenu djelatnost izpod noguh podvuče.

Predložena zakonska osnova tiče se ravno samo nadglednih oblastih za upravu pučkih učionah, no prieti ovim u njihovih najbitnijih temeljih. Uslied ove zakonske osnove vrši se nadgled u tri stupnja: u obćini po mjestnom školskom vieću, — u okružju po okružnom školskom vieću — u cieloj zemlji po vrhovnom školskom vieću. Po tom ima mjestno školsko vieće sastojati od mjestnoga župnika dotične vjeroizpoviesti, od obćinskoga glavara, od učitelja i više izabranih članovah. Župnik ima pravo stupiti u mjestno školsko vieće, drugi su na to držani. Jedina državna vlada imenuje predsjednika mjestnoga školskoga vieća iz njegove sredine, a može povrh toga članove i predstojnika ukloniti iz službe. Mjestno školsko vieće upravlja mjestnim školskim imetkom. Učione cieloga okružja nadzire okružno školsko vieće. Ovo okružno vieće niti je katoličko niti protestantsko, imenuje ga samo vlada, a od nje jedino zavisi. Najvišja upravna školska oblast jest puko državno, bezvjerno vrhovno školsko vieće. U ove dakle školske oblasti nepozivlju se više svećenici kao takovi; u nje mogu nekatolički, dà kršćanskoj vjeri

neprijateljni muževi biti pozvani. U srednjoj kao i u vrhovnoj školskoj oblasti odpada sudjelovanje i zastupanje tako crkve, kao što i obitelji i obćine.

Za nadziranje vjerozakonske pouke može istina crkva imenovati posebne činovnike; no i u vršenju ovoga ciglo crkvenoga prava gospodovat će nad vrhovnom crkvenom vlasti placetom — potvrdom — vrhovno školsko vieće, ova bezvjerna državna oblast.

To je bitni sadržaj zakonske osnove. Proti njemu uložismo mi odmah prosvjed kod vlade, kao što to činimo sada javno i očito. Ona se osniva na velikoj pogreški, na težkoj nepravdi, te prieči crkvu u vršenju njene svete dužnosti napram učioni. Ona nepostupa, kako se vidi, s crkvom kao učastnicom u upravi pučke učione, da niti kao sa udionicom njenih sgodah i nesgodah. Pa je ipak crkva na sudjelovanje kod uprave škole pozvana po poviesti, po postavnom pravu, po naravi stvari i po ujamčenju katoličkoga odgoja i naobraze u školi i kroz školu. Iz poviesti, prava i naravi stvari moći je upoznati, da je pučko školarstvo njeko medju crkvom i kršćanskom državom zajedničko područje. Crkva je od postanka do novijega vremena pučke učione podizala, promicala, nadzirala i njimi upravljala. U srednjem vieku sama je ona župne učione uzdržavala. Gdje god se još drži do kršćanstva, te gotovo po cieloj Njemačkoj svećenici su još sada okružni i mjestni školski nadzornici. A u našoj velevojvodini bijahu do najnovijega vremena samo katoličke školske oblasti za naše katoličke škole, a duhovnici su nadzirali i upravljali školami. Iz materinskoga srca crkve porodila se učiona. Ona dakle prinadleži crkvi, a ova kao mati ima nadgledati školu.

Tako je vjerovalo i mislilo 18 vjekovah. Ako dakle crkva traži sudjelovanje kod uprave, nezahtieva ništa nova; no nov je posve nauk, da je škola puka svjetovna stvar, te samo da patri državi; novo je, da se crkva izuzamši vjerozakonsku pouku neima ništa pačati u ostalo školarstvo, pa ova novotarija prieti našoj dragoj mladeži glede njenoga najsvetijega dobra. Pa ja da nepodignem svoga otčinskoga glasa, za da branim mile malene od pogibelji!

Vestfalskim mirom od god. 1648. i glavnim zaključkom carstvenoga odbora od god. 1803. priznata je škola za stvar crkvenu, za pripadak javnoga vjerozakonskoga vršenja. Ova sveza crkve s pučkom učionom, kao što ju carstveni zakoni pravno ujamčuju, primita je kod podignuća velevojvodine badenske. Badensko zakonodavstvo dosad je jamčilo za uzdržavanje vjeroizpovjednih školskih oblastih. Duhovničtvu bijaše prepušteno nadgledanje i upravljanje pučkih učionah. U zakonu od 9. Listopada g. 1860. §. 6. veli se ravno: da javnom nastavom upravlja država; no kako se vidi, nekaže se tu, da svjetovna vlada jedina i sama te s izključenjem crkve ima školom upravljati. Takova izključiva državna uprava škole nebi se niti slagala s načelom, da crkva svoje stvari ima slobodno i neodvisno opravljati, a isto tako nepodudara se niti s proglasom od 7. Travnja 1860. Upravo radi toga, kad i jerbo bi crkva bila slobodna od države, nesmie ju država priečiti, da svoju slobodu, svoju dužnost vrši i u učioni. Nemisli se ozbiljno, kad se kaže: da je upravo radi zakona god. 1860. i radi veće slobode crkve nastala potreba, da se odsele uprava učione povjeri ciglo svjetovnim i bezvjernim oblastim. U drugih njemačkih državah, gdje se u novije doba crkvi ustupila veća sloboda i samostalnost, nisu vlade zato promienile dosadanji način, kojim bje upravljana javna nastava. Za primjer može služiti pruska država. Tamo su prava i sloboštine katoličke crkve znatno veće nego-li u velevojvodini badenskoj, pa su ipak katolički župnici ostali i nadalje mjestni i kotarski školski nadzornici.

Kada dakle zahtievamo, da nam se dade suuprava učione, netražimo novo pravo, već branimo samo pošteno stečenu i neodtudjivu baštinu. No, veli se, vlast zakonodavna može zakone promieniti. Dà; no ona nesmie valjano stečena prava jednostrano ukinuti, a ima prvobitnih neoddatnih pravah, koja su nad svjetovnim zakonodavstvom povišena. Vlada i komore neimaju vlasti, da vladaju savjestmi i dušami! — A mi vjerujemo po duši i izpoviedamo radostno, da je Isukrst sin Božji, pravi Bog iz pravoga Boga, te da je on svojoj crkvi na zemlji dao vlast, neka uči narode i odgaja jê za kraljestvo Božje, kao što i to, da je biskupe postavio Duh sveti, neka u jedinstvu s Petrovim nasljednikom vladaju crkvom Božjom. Ovo božanstveno pravo crkve, kao što neproizhodi od svjetovne vlade, tako ga ni nemože ova promieniti.

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Iz Like. — Čekao sam, da će tko u našem cienjenom crkvenom glasilu opisati, koli ne samo sjajno, no i u kršćanskom duhu bje dočekan u Lici naš obćeljubljeni presvietli i prečastni gospodin biskup Dr. Vjenceslav Soić; nu kad toga nedočekah, eto Vam kratkoga opisa.

Dne 13. Kolovoza t. g. kako bje službeno najavljeno, dojde srećno iz Kosinja (otočke pukovnije) sa svojom pratnjom u Osiek spomenuti presvietli gosp. biskup, koga s liepom kitom okružnoga klera dočeka i pozdravi kratkim i jezgrovitim govorom mjestni župnik i podarcidjakon g. Antun Ciganić, a presvietli g. biskup udostoja se takodjer u kratko odgovoriti. Čim izajdosmo iz crkve, eto vam za nazvati dobrodošlicu presviet. biskupu druga kita gg. vojničkih častnikah a na čelu jim gosp. pukovnik plem. Berman, koj je iz štopskoga mjesta Gospića posla na večer na čast visokomu crkvenomu dostojanstveniku izabranu sa bakljami

bandu. Drugi dan, t. j. 14. u nedjelju, posvetio je gosp. biskup ondješnju župnu crkvu, a pod svečanom sv. misom, koju uz podpunu podvorbu odpjeva g. župnik ribnički, Vojtjeh Vančina, reče važan i krepak govor, odnoseći se na postojanost i ćudorednost kršćansku, zahvaliv spomenutomu podarcidjakonu i bogoljubnomu njegovomu puku, što su toli liepo iz vana i iz nutra uredili i nakitili svoju i onako krasnu crkvu. Pod objedom, što ga dade gostoljubivi g. podarcidjakon, na kom bijaše množtvo svećenstva i ostale g. služećih i u miru živućih častnikah, a na čelu im opet g. pukovnik Berman, napijale su se uz tutnjavu mužarah mnogobrojne prisutnim i neprisutnim iskrene zdravice.

Poslie podne krene presv. gosp. biskup put Pazarišta, kojega apoštolsko ondje djelovanje jur obznaniste u 34. broju Vašega lista.

Na 17. istoga mj. Kolovoza posvećena je nova takodjer veleljepna smiljanska župna crkva, koja prem troškom visokoga erara, nu ipak i s velikim požrtvovanjem onomjestnoga g. župnika Tome Jeličića i ondješnjega puka istom malo prije posvećenja bje dovršena.

Na 18., kao na rodjendan njih c. kr. apoštolskoga veličanstva, u štopskom mjestu Gospiću pontificirao je uz mnogobrojnu podvorbu isti presv. g. biskup, a prekrasno odnoseće se na svečanost slovo govorio mjestni pomoćnik g. Vicko Jovatović.

Na 19. u jutro krene presvietli gosp. biskup put ličkoga korduna, odkle je pak prispio 23. na večer u Bunić (otočke pukovnije), gdje je 24. posvetio i onomjestnu riedke ljepote od samoga tesanoga kamena župnu zavjetnu crkvu, na dičnu uspomenu blagopočivajućega maršala Gedeona Laudona, troškom visokoga erara, i to znatnim od 30,000 stot. a. v., sagradjenu.

Vriedno je zabilježiti, da što radi počitanja prama presvietlomu g. biskupu, što radi vidjenja toli krasne crkve sakupilo se u istom mjestu Buniću svećenstva zapadne i iztočne crkve sa svih 4 pukovnijah, t. j. ličke, otočke, ogulinske i slunjske; bijahu tu 4 podarcidjakona, 1 začastni kanonik i podarcidjakon i 1 proto. Svečanu sv. misu uz podvorbu pjevao je gosp. podarcidjakon i župnik osiečki Antun Ciganić; izvrstno slovo pod njom držao je podarcidjakon i župnik pazarištki Fabian Sokolić, a na svršetku sv. mise presv. g. biskup opomenuo prisutne na stalnu i neuzkolebivu vjernost i odanost prama njeg. c. k. apoštolskomu veličanstvu i svoj jasnoj vladajućoj kući.

Viestnik.

Iz Zagreba. U poslu novoga papinskoga zajma izdao je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački dne 18. Kolovoza pastirsku poslanicu na svoje duhovničtvo, koja je tiskana upravo razaslana po nadbiskupiji.

Nj. uzoritost razlaže, kako je sv. stolica, kojoj je uslied razbojničke otimačine jedva 300 četvornih miljah te jedva 700,000 podanikah preostalo, zapala u novčanu smeću, koje i izgledno te znatno darivanje katoličkih narodah nemože sasvim odvratiti. Da sv. stolica uzmogne svojim novčanim dužnostim, neizključiv ni državnoga zajma, štono se tiče otetih pokrajinah, udovoljiti, te namaknuti potrebiti trošak za upravu ciele crkve i vjerozakonske svrhe, — odluči sv. otac manjak podmiriti državnim zajmom od 50 miliunah franakah.

Zajam je ovaj al pari preuzeo Langrand-Dumonceau, ravnatelj državne novčare u Bruselju, katoličkim duhom te osobitim počitanjem napram sv. otcu oduševljen. Veći dio zajma obsjeguran je podpisi u Belgiji, Francezkoj i Španjolskoj; no preostade ga još nješto i za Austriju, da njim katolici carevine dokažu svoju odanost napram svojoj crkvenoj glavi.

Kod ovoga zajma moći je udioničtvovati podpisi po 100, 500 i 1000 franakah, a odtud ima se 20% odmah kod podpisivanja, 20% dne 1. Listopada 1864., a dne 2. Siečnja 1865. ostalih 60% položiti.

Podpise i novce prima bečki novčar Henikstein, i nadbiskupska pisarna u Zagrebu; ova će o položenih obrocih dati namire, a u svoje vrieme dotičnikom predati obveznice.

Premda priznaje uzoriti gosp. nadbiskup, da se od nas uz najbolju našu volju veće žrtve nemogu zahtievati; znade ipak, da ima i u našoj domovini ljudih, koji mogu i tu svrhu smoći manjih svotah, a naći će se i kod crkvah svotah, koje se imadu ukamatiti. Tomu se pruža prilika papinskim zajmom, kod koga je i glavnica ujamčena, i kamate se točno plaćaju u srebru. Niti se tu neide na to, da se podpišu velike svote, već da u tom zajmu kao podpori sv. stolice udioničtvuju svi katolički narodi. Pa buduć naša domovina nije nikad zaostala, kadgod se radilo o tom, da se vrhovnoj crkvenoj glavi dokaže počitanje i privrženost, nada se uzoriti nadpastir, da se njegovu pozivu ni ovaj put nebudu oglušili njegovi duhovni sinovi.

— Prečastni gospodin Martin Pécsy, opat i kanonik zagrebački, zaputio se je u ponedjeljak dne 11. t. m. u Slavoniju, gdje će kao arcidjakon vaški preduzeti kanonički pregled župah kotara vjerovitičkoga.

— Prečastni kaptol zagrebački popunio je dva izpražnjena mjesta u prebendarskom sboru prvostolne crkve izabrav za prebendare g. Josipa Bogovića, kapelana u Petrovini, i g. Josipa Lampea, obrednika uzor. gosp. nadbiskupa i podbilježnika duh. stola.

— Na Malu Gospojinu dne 8. t. m. u crkvi milosrdnicah svečano se zavjetovalo 15 novicijah, a istom prilikom uzelo je 16 pripravnicah redovničko odielo.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 38. **U ČETVRTAK**  **22. RUJNA 1864.** **TEČAJ XV.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Nazovi-Izidor i sbirka njegova.

Od Dra. J. Ljubojevića u Dj . . . . u.

(Konac.)

Pitanje o piscu Izidorove sbirke odveć je mučno. Jednu osobu za pisca te sbirke odlučno proglasiti nemožemo; jer razlozi, koje učenjaci navadjaju, da s njimi do kakva uspjeha u obziru pisca dodju, dokazuju samo mogućnost, po mogućnosti pako nije prosto suditi, osobito gdje se radi o nepoštenom činu. S toga morati će čitatelji zadovoljni biti, ako jim predstavimo glede pisca glavnije hipoteze.

Prije svega, posvema je krivo mnienje o Izidoru hišpalskom kao piscu ove sbirke [1]) iz prostoga razloga, što nitko nije vrstan pisati ob onom, što se poslje smrti njegove sbiti imade. Na isti način nije mogao sv. Izidor god. 636. preminuvši, saobćiti svietu zaključke saborah toletanskoga 11. od god. 675., i bracarskoga 3. od god. 675., niti je mogao spomenuti u predgovoru 6. obći sabor od god. 681., a još manje poslanice sv. Bonifacija, Grgura II. i III.

Nadalje Braulio Sarragosanac, suvremenik i prijatelj Izidorov, nespominje ove sbirke u imeniku Izidorovih spisah, štono ga je sam sastavio. Napokon ista svetost Izidorova odbija od njega biljeg varalice.

Ostale hipoteze jesu sliedeće:

1. smatra Rikulfa moguntinskoga biskupa za pisca na temelju ovih dviuh izrekah: „De libro collectarum epistolarum ab Izidoro, quem de Hispania adlatum Riculfus Moguntinus Episcopus obtinuit et istas regiones ex illo repleri fecit. [2]) Druga izreka Benedikta „Levitom“ nazvana glasi: „hæc vero capitula, quæ in subsequentibus tribus libellis coadunare studuimus, in diversis locis et in diversis

[1]) Toga mnienja bijaše Hinkmar Ep. 7. c. 12., a za njim skoro svi do 15. vieka, najnovije kard. Aguirre.

[2]) Contra Hincmarum Laudun. c. 24.

scedulis. . . sparsim invenimus et maxime in S. Mogontiacensis metropolis ecclesiæ scrinio a Riculfo ejusdem S. sedis metropolitano recondita et demum ab Autgario secundo ejus successore et consangvineo inventa reperimus.“ [1])

Nu ovoj tvrdnji protuslovi vrieme postavka i razširenja sbirke, po nami već dokazano, i okolnost, što sbirka ova u Španjolskoj sasma nepoznata bijaše. Izreke navedene protežu se — tako bar mnijemo — na pravu sbirku španjolsku, nipošto pako na Izidorovu. —

2. Hipoteza, koju na polak prigrli učeni F. Walter, smatra Benedikta, Levitom nazvana, za pisca. Razlozi Walterom [2]) navedeni osnovani su na jednakom materialu, duhu i načinu pisanja, dakle jesu, kao što se u kritici kaže: „argumenta mere interna,“ koji sigurno osvjedočenje u nikoga neprobudjuju. O ostalih piscih može se reći punim pravom: quisque abundat suo sensu. Wasserschleben i Blasco drže Otgara moguntinskoga, Phillips Rothada soisomskoga, Blondell njekoga Izidora Španjolca za pisca Izidorove sbirke. Velimo dakle da se do sada osoba piščeva označiti neda.

IV. Što je namjeravao pisac sastavljajuć to djelo, kakva-li mu bijaše nakana? tko bi odlučio, kad je koliko ljudih toliko skoro ćudih! Neprijatelji sv. stolice bezobrazno tvrde, da povišenje papinske vlasti na podrtinah inih vlastih bijaše glavna namjera pseudo-dekretalah, i da su uzrokom onoj uzvišenoj, al prama starom vieku i povekšanoj vlasti, koju sada rimski pape uživaju. Čitajuć Febrona Planka i ine čudimo se, što nekažu izrikom, da je isti primat i s njim skopčane primacialne vlasti, kroz ove krive odluke stvoren. Zastarjelo ovo mnienje nije vriedno, da ga oprovrgnemo; učinili

[1]) In praefat. Capitularium.

[2]) Lehrbuch d. Kirchenrechtes p. 195.

su to — bolje nego što bi mi mogli — pisci na glasu: Möhler, Walter, Rosshirt; i protestanti: Spittler, Richter, Knust itd. Zaisto smiešno je samo pomisliti, da je jedan Frank, komu je do pape slabo stalo, takvu prevaru učinio jedino zaradi povišenja papinske vlasti. Neka nam kažu neprijatelji uzrok, s kojega bi to učinio bio, i kako se je mogao nadati željenomu uspjehu? Napokon u slučaju, da je sbilja tom namjerom radio pisac, morao bi ovaj predmet — papinsku vlast — obširno, točno i odlučno razpravljati, što pako učinio nije, jer o primatu samo sbori u njekom neznatnom odsjeku. —

Protestant Spittler [1]) mnije, da namjera piščeva bijaše satrti vlast metropolitah i kraljevah u interesu biskupah. U ono bo vrieme imadjahu metropolite, osobito koji se s kraljevskimi dvorovi dobro paziše, oveliku vlast nad suffragani svojimi; ovu vlast oslabiti, a biskupom slobodniji djelokrug pribaviti bijaše nakana Nazovi-Izidora. — Nu što opazismo kod prvašnjega mnienja, moramo i tud reći, naime da slabo radi pisac o metropolitskoj vlasti, nit se može igdje razabrati, da mu je taj predmet omilio i da se radi njega trudi i piše. To pako zdrava kritika zahtieva, inače moći ćeš piscu podmetnuti namjeru, o kojoj ni sanjao nije.

Möhler i Rosshirt [2]) vele, i to ne bez temelja, da je pisac malu prevaru (pia fraus) učiniti hotio. — Pisac, vele oni, živio je u vrieme težko i opasno; nemiri politički povukoše za sobom i crkvene. Biskupi bijahu po samovolji kraljevoj protjeravani i opet ponamještani, nižji kler duhom vremena napuhnut propade u doboko mrtvilo i nehajstvo, crkveni sudovi nesudiše po zakonu već po daru; prava, reda i zapta, pravednosti i ćudorednosti nestade sasma. S toga je mislio i naumio njeki revan čovjek tomu zlu doskočiti, tim, da poštovanih sv. papah i saborah opomene svomu vieku predstavi i ponovi. Budući pako da od starih papah nikakva pisma pri ruci nije imao, pometao je kasnija dokumenta u usta njihova. Osobitom pozornošću brani pisac emancipaciju crkve od države i slobodu njenu, kao temelj ljepše budućnosti. Videć pako, da crkvenu slobodu neće uzčuvati biskupi samovoljom metropolitskom i krajevskom ponamješćeni — branio je sv. stolicu i primat kao prvo sudište i nepristrana sudca; s toga i biskupe želio osloboditi od silnoga upliva sinodah i metropolitah, da slobodnije dišuć diele mejdan za slobodu crkve.

Prava sv. stolice braniti, preveliki upliv sinodah, metropolitah i države na biskupe skršiti, smatrao je pisac putem do slobode katol. crkve. Iz ove namjere odrekao je državnoj vlasti svaku nadležnost na biskupe, s toga zabranjuju (dakako samo po Izidoru) Aleksander, Marcell, Feliks II. itd., biskupa coram judicio publico (civili) tužiti; s toga zabacuje judicia peregrina, uredjuje tečaj priziva, riečju crkvu sa glavom svojom predstavlja kao slobodnu, neodvisnu uredbu. Zanimivo razpravlja i odnošaje biskupah prama sinodam i metropolitom. Po Izidoru metropolit sam nemože tužbu proti biskupu primiti, ili ga odsuditi, već samo na sinodi „auctoritate sedis apostolicæ“ sazvanoj. Nadalje tužba svjetovnjakah proti svećenikom nije se uzela u obzir, a svećenik tužeći svoga biskupa propade pod izobćenje. Napokon metropolit i sinoda nije mogla definitivno odsuditi biskupe, jer tužba proti biskupom prijavljena ima se smatrati kao „causa major,“ koju odlučiti pravo ide rimsku stolicu.

Ovo bijaše najvjerojatnije nakana i svrha Izidorove sbirke, što se i odatle vidi, što izmed 90 krivih dekretalah, 70 ih sbori o ovom predmetu.

V. Najvažnije je pitanje, kakav upliv imadjaše Izidorova sbirka na ustav i stegu crkvenu? Neprijatelji [1]) katol. crkve obično vele, da je po toj sbirci stari ustav crkve preinačen, stega sa štetom biskupske vlasti propala, prava države stegnuta, a vlast rimskoga dvora na neobični način razširena, povećana.

Ništetnost ove tvrdnje uvidit ćemo lasno, ako dokažemo 1. da-li se u Izidorovoj sbirci nalazi što nova, različita od stege tadašnje t. j. 9. vieka? 2. ako što nova nadjemo, da-li je ono „novo“ uživotvoreno? Jer ako u toj sbirci nije ništa nova, ili ako što ima nova, a ono nije uživotvoreno, tada je očevidno, da sbirka na crkveni ustav nikakav upliv nije mogla imati, niti na stegi crkvenoj išta promieniti.

Da sbirka Izidorova ništa nova nesadržaje, vidi se iz istoga sadržaja njenoga. Ako sadržaj bistro promotrimo, najti ćemo, da dio sbirke nije ino, nego izvadak iz sv. otacah, naredbah rimskih papah poslje Siricija, i saborskih zaključakah, dakle da u njem ništa nova neima; ostalo pako stavlja nam pred oči stegu, kakva je u 9. vieku vladala, ili bar iz nje kao izvora proizašla. — Valja da nam protivnici dokažu, u kojem predmetu je učinjena obnova? gdje, kada, i u kojih okolnostih se obnova u stegu uvukla? Sve, štogod Izidor ima — kao što gore izbrojismo — slično i istovjetno je sa starim ustavom i stegom, kao što to učeni kanonista Walter na široko dokaza. [2])

Da radnja Izidorova ništa nova u sebi neima, vidi se i iz prihvaćenja njegova.

[1]) Geschichte des can. Rechtes.
[2]) Tübinger Quartalschrift 1829. 18 f.

[1]) N. p. Josefinismom opojen Lakics. Praecognita juris Eccl. p. 63.
[2]) Walter §. 98. p. 197. Gle i Bouix Tractat. de principiis J. p. 366.

Bezdvojbeno je, da je sbirka Izidorova poprimljena, a da nitko proti njoj nije ustao ili prosvjedovao, niti se sumnjalo o pravoti njezinoj; u slučaju pako, da je crkvenu stegu obnovila, ustav preinačila, bilo bi vike i prepirke. To nam se čini važnim dokazom. Jerbo mirno bez prepirke, bez prosvjedovanja, prihvaćenje krivih dekretalah jasno dokazuje, da je svaki, u njih ništa nova, nego samo obstojeći nauk o crkvenoj stegi videći mirno ih poprimio, niti mnogo za pravotu njihovu pitao. Što se pako prije Izidora u stegu crkvenu nije primilo, to niti poslje Izidora nebje primljeno, n. p. da svjetovnjak svećenika tužiti nemože, da se biskupi u nazočnosti 72 biskupah imadu suditi itd.

Njemački pisac F. Frank [1]) tvrdi — al nenavodi razloge — da su se njeki proti primljenoj sbirci podigli, nu da su jim glas i viku pape 10. vieka udušili. Odgovor naš na ovo je kratak. Slaba je to jamačno bila vika, tih glas, što su ga slabi ni ugleda ni sredstva neimajući pape 10. vieka udušiti mogli.

Napokon njeki pisci [2]) mniju, da je Izidorova sbirka po zahtjevu i nastojanju Nikole I. u interesu rimske stolice primljena. To je pako posvema krivo. Jer Nikola I. († 867.) do g. 865. za Izidorovu sbirku nije ni znao, inače bi se jamačno bio služio njom na obranu papinskih pravah u listovih na cara Mihalja, Fotija i Hinkmara pisanih. U pismu pako na Hinkmara i franačke biskupe god. 865. samo dvoje tvrdi: 1. da osim dekretalah, što su u „Codexu Canonum," ima i inih pravotnih i obvezujućih. [3]) 2. predbacuje jim, da oni sbirku Izidorovu samo onda rabe, kada jim u prilog ide, inače pako ne. [4]) Nikola o pravoti sbirke ništa negovori, jer o njoj niti su ga pitali, niti su dvojili biskupi franački.

Tim smo dakle najglavnija pitanja glede sbirke Izidorove riešili. Predstavili smo štiocem postanak i poviest ove sbirke do novije dobe; opisali razpru učenjakah o pravoti njenoj skupa s razlozi; proslovismo napokon o uspjehu te razpre u pet glavicah. Dokazali smo, da je sbirka Izidorova po neznanom piscu, u zapadnoj Franačkoj, oko polovice 9. vieka, namjerom crkvi pristojnu slobodu priskrbiti, prem bez ikakva upliva i uspjeha sastavljena.

Uvidili smo ujedno, da prevara, s koje sviet pisca Laži-Izidorom okrsti, samo u tom sastoji, što je mladje dekretale imenî starijih papah nakitio, hoteć jim kroz to veći ugled pribaviti. S toga nije prosto Izidora strožije suditi, nego svakoga kompilatora, koj tudji rad sebi ili drugomu pripisuje, pod svojim ili tudjim imenom u sviet šalje.

„Nisam naumio, veli Schulte *), izpričavati izkrivljenja, al pisca sbirke ove za podla varalicu proglasiti bojim se. Da pisac bijaše čovjek pun darovah i učenosti, dokazuje očevidno naša razpra. Djelo njegovo, ma s kojom namjerom pisano, bilo je izražajem svoga vieka"; bilo je — dodajemo mi — izražaj čeznuća za boljim uredjenjem crkvene stege, koje se poput crkvene niti protezalo sve do 11. vieka, i ogromne katastrofe Grgurom VII. izvedene.

U nacrtanju ovoga članka rabio sam ponajviše: Kirchenlexicon od Welte i Wetzer, a Van Espen omnia opera, Braću Ballerine, Collectio C. Mansi, juridička djela od Schultea, Waltera, Phillipsa i drugih. U koliko sam ih rabio i kako, najbolje će pokazati sravnjivanje. „Spicas enim post messores colligere, et si quæ casu exciderunt, in usum convertere, non quidem divitis sed diligentis hominis esse censetur. (J. Hug.)

[1]) Anselm u Canterb. Tübing. 1842. p. 6.

[2]) Kao n. p. Barthel kod Febrona c. 8. §. 1. n. 1.

[3]) His ita praelibatis, ostendimus. nullam differentiam esse inter illa decreta, quae in Codice Canonum habentur, et ea, quae prae multitudine vix per singula voluminum corpora reperiuntur, cum omnia omnium decessorum suorum decretalia atque decretales epistolas (utique genuinas) quas bb. Papae diversis temporibus ab urbe Roma dederunt, venerabiliter fore suscipiendas eximios praesules Leonem scil. et Gelasium mandasse probavimus. c. 1. D. 19. in Decreto.

[4]) Quamquam quidam vestrum scripserint, haud illa decretalia priscorum pontificum in toto canonum codicis corpore contineri descripta, cum ipsi, ubi haec intentioni suae suffragari conspiciunt, illis indifferenter utantur, et solum nunc ad imminutionem sedis ap. potestatis et suorum augmentum privilegiorum minus accepta esse perhibeant. c. I. D. 19. in Decreto.

*) Pag. 302.

Princip Eugen i Turci.

(Dalje.)

II.

Porta je karlovačkim mirom mnogo štetovala. Morala je dakle misliti na odštetu. Izgubljene pokrajine oružanom silom natrag oteti nije se usudila; jer pogubni valovi Tise i krvavi mač Eugenov kod Zente bijaše Turkom još živo u pameti.

Republici Mletačkoj bijaše početkom 18. vieka cvatuća doba jur davna odcvala. Isti dogodjaji španjolskoga nasljednoga rata, koji vas sviet uzdrmaše, nemogoše više republike probuditi iz mrtvila. Do duše bila je još toliko snage sabrala, te god. 1687. Turskoj otela svu Moreju; ali to jedino s toga, jer je u isto vrieme glavna sila turske vojske vojevala proti caru u Ugarskoj.

Skoro, čim je dovršen španjolski rat, počeše Turci goleme priprave za rat na kopnu i moru; a nitko nije znao pravo pogoditi, na koga-li to smiera. Zagonetka se brzo odgonetala. Moreju valjaše natrag ugrabiti Mletčanom; a tomu upravo bijaše prava hora. Baš je bio car s Francezkom svršio 13-ljetni rat te sklopio

mir. Austriju držaše svatko za oslabljenu i utrudjenu, pak tim većma mogaše se nagadjati, da će ona tursku vojnu proti Moreji gledati mirno. Prije svega ipak valjalo je uputit ljude u Beču, da ta priprava portina nesmiera proti Austriji. S tom namjerom bude poslan Ibrahim-paša (u Velj. 1715.) u Beč s pismom velikoga vezira na Eugena, kao predsjednika ratnoga vieća. Na 13. Svibnja primi Eugen turskoga poslanika u crvenu zlatom izvezenu bojnom odielu s kalpakom na glavi, sjedeć pod nebnicom, a obkoljen od prvih generalah carske vojske. Ibrahim-paša zaiska od cara podpunu neutralnost u naumljenom ratu s Mletčani. Eugen se nehtjede obvezati u tom poslu, pače od strane careve po turskom glasniku dade ponuditi posredstvo za mirnu nagodu.

Ibrahim ode iz Beča. Porta se odluči na rat, te pospješi priprave. Jaka flota projadri kroz Dardanele, silna se vojska izkrca u Livadiji, navali kopnim tjesnacem korintskim te za kratko vrieme preoblada svu Moreju. Mletačka vojska s malenim odporom uzmicaše četiri puta jačoj sili.

U toj nuždi obrate se Mletci na cara. Petar Grimani dojde u Beč prosit pomoći. Eugen mu u toj prošnji bijaše na ruku, pak po takovu bude sklopljen savez za obranú i odpor 13. Trav. 1716. medju carem i Mletci. Važni razlozi sklonuše cara na taj savez. Uzbijati najljućega neprijatelja kršćanstva valjaše u svako doba na zapadu kao dobro djelo, a Eugenovo oko zakresilo bi se od veselja i želje za bojem, kad bi mu se god pružila prilika udariti na nevjeru Turčina. Sklonu na to cara i politički razlog. Turci predobiše Moreju tako rekuć bez odpora. Što je laglje, nego da jih to potakne na boj s carem, nebi-li natrag dobili, što izgubiše karlovačkim mirom. Nebijaše pred očima sklapljajuć savez s Mletčani drugo, nego obrana sama sebe. — Eugen pisa turskomu velikomu veziru pismo tražeć: da se naredbe karlovačkoga mira izpune te republici Mletačkoj za gubitak u Moreji dade odšteta. Nebude-li pako porta na to privolila, to da je carskomu poslaniku za taj slučaj naloženo iz Carigrada odputovati.

Porta se bila uzoholila pobjedom u Moreji, pak ponosito primila Eugenovo pismo. U jednom proglasu izjavi veliki vezir, da car austrijski nije nijednom stavkom karlovačkoga mira obvezan dati pomoć Mletčanom: njega dakle da treba smatrati kao prekršnika mira te mu se ima naviestiti rat. On (veliki vezir) da će sam poći kao seraskier (vrh. zapovjednik) proti Niemcu u boj, jer da ovaj nije kao ostali nevjernici, nego jak neprijatelj.

Odmah dade veliki vezir skupljati silnu vojsku. Kod Biograda imali su se sakupiti pojedini odjeli u jednu vojsku do 200,000 jaku. Ali niti Eugen nije dangubio. Sa svih stranah zapoviedi, da pukovi idu na Dunav. Naumi tvrdo skršiti tursku oholost drugom Zentom, a nedati se od toga odvratiti nikakovim diplomatičnim pletivom. Kralj englezki ponudi se sbilja za posrednika medju carem i portom, ali mu Eugen ponudu odbi prijatno. Glavna ponuka Turkom na rat, reče Eugen, jest pohlepa za slavom, da natrag dobiju izgubljeno; sveta je pako dužnost caru oprieti se, da porta nedodje do prijašnje sile. Trošak za rat da je već nabavljen, carska vojska već sakupljena, pak neka sve ide svojim putem u ime Božje.

Kod Petrovaradina sakupila se carska vojska — 65,000 momakah, a medju njimi 21,000 konjanikah. Na 9. Srpnja stiže Eugen u Futak, a vojsku si nadje u vrlo dobru stanju. Turci, da preteku austrijansku vojsku i zaprieče joj navalu, naprave preko Save brodovni most i utabore se kod Slankamena. Od ovuda okrenuše prama Karlovcim spremajuć se na obsadu Petrovaradina Zapovjedniku tvrdjave pisà veliki vezir pismo, nudeć mu slobodan izlazak, ako predade grad. Zapovjednik mu niti neodpisà. Eugen pako nedajući se preteći odluči navaliti na Turke prije, nego se na čvrstu položaju pred Petrovaradinom utvrde.

Na 5. Kolovoza razredi se carska vojska za boj. Pješačtvo stade u tri stuba upirući se desnim krilom na Dunav, a konjaničtvo stade na lievo krilo. Princip Aleksander Virtemberžki sastavi oba krila sa 6 četah. Veliki vezir nastavi svoje konjaničtvo naproti carskomu, a jaruge pred nasipi natrpa izabranimi janičari, dočim se ostalo pješačtvo stavi za nasipe kao pričuva za slučaj potrebe.

Princip Aleksander Virtemberžki započe boj ob 7. uri u jutro. Naproti njemu stajaše turska baterija s 15 topovah, pak nju je Aleksandru prije svega valjalo ušutkati. Grenadiri udriše na juriš, te u čas bude jim baterija u šakah. Za njim udari Eugenovo konjaničtvo. U gusto sabitu redu uzbiše Mercyevi oklopnici svaki odpor, dok se napokon u neredu razbjegoše Turci.

Neposluži takova sreća desnomu krilu. Izlazeć jur iz tabora bješe se redovi pomiešali; po svem tom uzbijali su grenadiri hrabro neprijateljske redove, te janičari bješe već izmakli s prvoga na drugi položaj. Ali žestokim navaljivanjem smutiše se carski redovi još gore. Pukovi se razstaviše, gdje god izidoše na veći prostor, bijuć boj svaki po svom umu. Opazivši to Turci htjedoše se okoristiti neredom, te se divljom vikom oboriše na grenadire. Ovi se povuku na prvašnju staju, a janičari opojeni sigurnom pobjedom gone za njimi, dokle jih baciše za drugo zaklonište. Već i u ovo skaču turski pješaci, ali u taj čas trkom dojuriše četiri puka carskoga konjaničtva, naredjena od Eugena na zaklon desnomu krilu. Turci budu uzbijeni, a grenadiri dobiju u to vremena, da se sakupe.

Za toga je konjaničtvo na lievom krilu gonilo dalje. Vezir jedva zaustavi spahije, ovi se okrenu te svom snagom odupru carskim švadronom, ali i opet carski oklopnici održe mejdan. Sad je pravi došao čas,

te Eugen namisli na desnom krilu riešiti pobjedu. Uputio se bio on u prijašnjih ratovih, da turski spahije, navikli s večine razasuti vojevati, nemogu odoljeti u gusto sabitim konjaničkim četam, te zapovjedi, da oklopnici svi u kupu navale. Oklopljeni gusti redovi idu napried, spahije uzmiču, dokle si zadnji zaklon potražiše za branikom od kolah.

Za žestoke navale Turakah na carsko pješačtvo oguliše mu krila. To vidje Eugen te brže naredi čete principa Aleksandra i njekoliko konjaničkih, da udare na desno tursko krilo s boka. U taj čas ohrabre se i pješaci te udare napried. Nagnani sa svih stranah u tiesnac, a od spahijah ostavljeni nagnuše janičari u bieg. Badava zapovieda vezir natrag, badava sieče i sam bjegunce mačem. Turci jedan preko drugoga uskočiše u tabor. Tada će vezir kušati jošte sám na čelu tjelesne svoje straže uzbiti careve, ali se neda. I ova mu izabrana četa bude uzbijena, a njega pogodi zrno baš u čelo. Poginu vezir, te još užasniji strah zavlada turskom vojskom. Ostadoše topovi, čadori, bojna kola i vas tabor, a vojska bez reda poleti u bieg. Do 156 barjakah, 5 konjskih repovah, 172 topa najdoše pobjednici, povrh toga zaplieniše neizmjerno blago. Čador vezirov uze Eugen sebi, sve pako ostalo: konje, deve, turske i persijanske tkanine, dragim kamenjem i plemenitom kovinom izkićene konjske oprave i sedla razjagmi si vojska. „Sigurno je — piše suvremenik — kad bi se ove stvari bile prodale po pravoj cieni, da bi se mnogi vojak o samom svom plienu bio udobno mogao doživjeti. Nu čudna je kob plienu. On nedonosi nikakove prave koristi. Ili se proda u nikakovu cienu ili projde, da se nezna kuda i kamo.“

Turci izgubiše u ovom boju 6000 mom. Ali je i Eugen morao žaliti za mnogim hrabrim vojakom — pade i s njegove strane 3000 što mrtvih što ranjenih. Na slavu pobjede dade izpalit 300 topovah. Tako se i sva Europa uzradova ovoj pobjedi. U Rimu na zapovjed papinu zvonila su sva zvona, a gradske ulice bile razsvietljene. Principu Eugenu na priznanje velikih zaslugah za sve kršćanstvo i katoličku crkvu pokloni papa uz volju svih kardinalah blagoslovljen klobuk i mač. Car posla svomu slavom ovjenčanomu vojvodi svoju sliku uz laskavo zanj pismo. Pisà mu, da neznade drugoga sredstva, čim bi s njegovom nada sve si dragom osobom uviek ostao nerazdružen, van ako mu pošalje svoju sliku; neka dakle ona, kada sam biti nemože, uviek bude s njim. Koliko ju god putah pogleda, neka uviek pomisli, kako je careva slika tako da je i njegovo srce s njim, a zahvalnost careva prama njemu da se nikada neće promieniti.

(Nastavit će se.)

Nova borba u Badenskoj radi katoličkih pučkih učionah.

(Dalje.)

Ali ne samo postavno pravo, već i narav same stvari zahtieva, da crkva sudjeluje kod uprave učione. Crkva i učiona treba da se zamjenito podpomažu, zajedno djeluju, hoće-li svojim dužnostim napram školskoj mladeži podpuno udovoljiti. Tomu nije dosta, da crkva samo vjeronauk u školi predaje. To nije dosta niti pravu crkve, a još manje boljku učione. Duhovnik nije samo učitelj vjere napram mladeži, nego i njezin svećenik, pastir i njezin dušobrižnik. U ovom trojem svojstvu treba da djeluje u školi, hoće-li udovoljiti svomu božanstvenomu poslanju na nedoraslu mladež. Vjeru nije moći djecu naučiti poput pisanja ili računanja; neradi se tu samo o znanju vjere: već treba nastojati o tom, da djeca budu odgojena za kršćansko-nabožni i ćudoredni život, te u istinu pobožna i bogobojna, u duši posvećena, za usrdnu ljubav Boga i poniznost, za neporočno življenje i vršenje kršćanskih kriepostih usposobljena, te se nauče svojoj se kršćanskoj vjeri radovàti, svoju crkvu štovati i ljubiti; što god prieči razvoj njihova kršćansko-nabožnoga života, ima se brižno ukloniti, a što ga pomaže, sveudilj gojiti. Koliko treba tu ráda! kako tu treba poticati, te nabožne vježbe sveudilj nastavljati! Pitamo: može-li se sve to postići u dvie vjerozakonskoj obuci opredieljene ure? Može-li se do toga doći samo jedinim predavanjem vjerouke? Dotječe-li tu samo djelatnost duhovnika? Nipošto; svakolika školska nastava u ostalih učevnih predmetih i svakolika školska stega, sa svom svojom uredbom ima tu predbježno i uzpored i naknadno pomagati. Nije dosta, da učitelj podupire svećenika u katekizmu i bibličkoj poviesti; od potrebe je, da on i kod ostale školske nastave upotriebi svaku priliku, te probudjuje pobožna čuvstva, napućuje na vjerozakonske istine, podtiče vjerozakonski život, a priuča na vršenje kršćanskih kriepostih. Tako isto imadu i sva školska sredstva promicati nabožni odgoj. Crkvi je potrebita učiona, no ovoj još više treba nabožnoga i ćud uredjujućega upliva crkve.

Učiona neka obuča, no još više treba da ona odgaja. U jednom i drugom treba da joj u pomoć bude vjerozakon. Istine postavne kršćanske vjere izkazaše se kao najplodnija naobrazila za mladjani duh. Pravo naobraženje duha i srca nije ni u obće moguće bez vjere. Znanje i ugladjenost uma bez vjerozakonskog naobraženja srca i volje daju čovjeku svjetovnu razboritost, ali i donose veliku pogibelj za družtvo. — Odgajati reći će na djetinje sile tako djelovati, da se na dobra naklanjaju a odvraćaju oda zla; odgajati nije ino, van nejaka i nedorasla prema osnovi voditi k njegovu opredieljenju. No što je dobro? što zlo? U čem sastoji opredieljenje čovjeka? — kojim putem treba udariti, da se ono postigne? Na sva ova pitanja daje nam si-

guran odgovor samo Božja objava, kršćanska vjera, položena i neporočno sačuvana u krilu crkve. A što čini diete voljnim, da se dade odgajati i voditi? Ne čovječji, nego Božji ugled: nedotječu čovječja stezila, već ponuke i sredstva vjere.

Pučka učiona ima odgajati i za zemaljsko zvanje, te mladež učiniti hasnovitom za obitelj i državu. Al šta prudi porodici i državi sve znanje i sve sposobnosti, vas odgoj, što ga mladež sobom donosi iz školah, ako se u njoj neuzgoji duševnost. Savjest se pako prosvjetljuje i jači samo nabožnim odgojem — božanstvenim svjetlom i Božjim ugledom kršćanske vjere. Dà kršćanstvom probudjena duševnost pojedinacah i crkve, kao duševnost skupnosti, jedino je jamstvo ćudoredja, gradjanske poslušnosti kao i gradjanske slobode.

Pučka učiona rastilo je kršćanske naobraze i kršćanskoga života. A nemože-li se i ovamo prilagoditi izreka sv. apoštola Pavla: „Niti je šta onaj, koj sije, niti koj zalieva, već Bog, koj daje plodovitost," (I. Kor. 3, 7.) i opomena psalmistova: „Ako Gospodin nebude gradio kuće, badava će raditi graditelji: ako Gospodin nebude čuvao grada, zahman bdije čuvar." (Ps. 126, 1.) Samo čovječji razbor i ljudske sile nedotječu, da se kršćanska pučka učiona privede srećno k svojoj velikoj svrsi. Njoj treba blagoslova i milosti od ozgor. A kojim putem pritiču joj ove Božje blagodati, višja posvetba, čast i snaga? To je Božjim Sinom naredjena crkva sa svojim učiteljskim, svećeničkim i pastirskim zvanjem. Samo u ovom živom i sveudiljnom savezu učione s crkvom izpunit će ona svoju zadaću djeci u blagoslov, roditeljem na sreću, na pravo blago države i družtva.

Poljubljeni! Sami vi uvidjate, kako su nastava i odhrana, kako su nabožna obuka i odgoj crkve sa svimkolikim životom crkve tiesno srašćena. A šta Bog spoji, toga čovjek nerazlučuj.

Nadalje crkva ima pravo, još više: crkva je dužna uplivati u upravu škole, jerbo se ovom suupravom i sunadgledom vjerozakonski značaj naših katoličkih školah i katol. odgajanje u njih ujamčuje.

Jasno je, da za katoličke učione idu katoličke školske oblasti, katol. učitelji i školske knjige, koje bar ništa nesadržavaju proti katoličkoj vjeri. No cigli naziv „katolički" neodlučuje još ništa. Školske oblasti i učitelji moraju biti obvezani, da će u svem, što god budu u školi i glede nje imali odlučivati, činiti ili braniti, ravnat se prema nauku i načelom katoličke crkve, pa da i sami pošteno vjeruju, što uči katol. crkva, a da jim zato kuca i toplo srce. Samo tako je katolički odgoj obsjeguran u katoličkih učionah. Al i to nije još dosta. Biskup, od Boga i od svoje crkve postavljeni čuvar katoličkoga vjerozakonskoga i ćudorednoga nauka, treba da u školskih oblastih sunadzire i sudjeluje, stranom da katoličku učionu učini rastilom katol. vjere i života, stranom da može sve zapriečiti, što god u naredbah i obučnoj osnovi, u nadgledanju i upravi škodi katol. vjeri. A tko neuvidja, da učitelj katol. škole kod svega svoga naučanja i odgajanja, kod svoga djelovanja i živovanja u školi i izvan nje ima biti oduševljen katoličkim duhom! Odtud zavisi gotovo sve drugo. No i u tom ima biskup jamstvo samo onda, ako ima po zakonu mjesto i glas kod oblastih, koje odgajanjem i izpitivanjem, namieščanjem i službovanjem učiteljah upravljaju. U školskih knjigah može biti stvarih, koje podkapaju katol. vjeru, truju kršćansku ćudorednost, potiču na oholost i ljubav svieta, ili umanjuju u djeci štovanje napram crkvi. Od takove otrovne pastve može biskup školsku mladež samo tada uspješno obraniti, kada sudjeluje u oblasti, koja uvodi školske knjige.

Bez temelja kaže nam se, da su vjerozakonska prava katolikah na njihove učione i na školsku imovinu zaštićena i uvažena po katolicih od države povlašćenih ili po samoj bezvjernoj državi. Katolička vjeroizpovied nepostoji bez biskupa i oddieljena od biskupa. Odciepi-li se ona od ovoga, to je gotova propast za vjeroizpovied i za crkvu, jerbo glava i uda zajedno živu ili umiru. Samo biskup, a nipošto bezvjerna država ili pojedini katolici mogu zastupati katoličku vjeroizpovied.

„Pazite na cielo stado, u kom vas Duh sveti postavi za biskupe." (Čin. apošt. 20, 28.)

Ovoj nadpastirskoj dužnosti glede mladoga naraštaja moramo tim više udovoljiti, što ona zahtieva dvostruku pastirsku pazku. Kamo sreće, da nam se dopusti ovu sv. dužnost uspješno vršiti. Ali, reći nam je s težkom boli duše naše: Zakonska osnova, o kojoj je govor, previše je opasna katoličkomu odgoju naše kat. mladeži! Jerbo kakov upliv ima po toj zakonskoj osnovi biskup na katol. učione? Evo gledajte! Isto kao pastir i čuvar katol. vjerozakonskih istinah zavisi on u vršenju ove svoje skroz crkvene službe od nekatoličkoga vrhovnoga školskoga vieća. Samo putem ovoga smie on svoje naredbe glede vjerozakonske obuke izdavati na učitelje. Izvršivanje biskupskih odlukah u poslu katol. vjere zavisno je od odobrenja nekatoličke vrhovne školske oblasti; ona može ovo izvršivanje i obustaviti. Nemože-li to zle posljedice za sobom vući za katol. vjeru i crkvu? Glede ostalih školskih stvarih neima po toj zakonskoj osnovi biskup naprosto ništa suodlučivati, neima ništa reći kod namieščanja školskih oblastih i njihova službovanja: a dobra i zla sudba škole koliko zavisi ona od svojstvah ljudih, koji ju nadgledaju i njom upravljaju!

Biskup neima ništa govoriti kod nadziranja učione i učitelja. A tko da neuvidja jasno, da katoličkomu odgojenju i naobraženju prieti pogibelj, ako se učitelji nenadgledaju i nerukovode u kat. duhu, te se nepridržavaju, da u istom duhu naučaju i djeluju!

Tako je katoličko školarstvo odciepljeno od biskupa, a on nemože da odvrati katoličkim učionam prie-

teće pogibelji, jer mu je uztegnut svaki uspješan upliv na školske oblasti, na upravu i nadgledanje učionah.

Kakov upliv ima po toj zakonskoj osnovi katoličko duhovničtvo?

Mjestni duhovnik može ravno stupiti kao član u mjestno školsko vieće. No pravo na to ima samo od države, koja mu ga opet i uzeti može. Biskup nemože duhovnika kao člana vrhovnoga školskoga vieća u vršenju njegovih crkvenih dužnostih glede škole niti štititi, niti se za to brinuti, da je savjestno izpunjuje. Duhovnik u mjestnom školskom vieću samo je sluga nekatoličke vrhovne školske oblasti, samo njoj odgovoran, a ona ga može svaki čas odpustiti. To bi se napose moglo dogoditi, kada duhovnik opominjući se, što je dužan u savjesti činiti, nebi izvršio nekatoličke naredbe državne školske oblasti.

Ovo stanje kao što nedolikuje časti svećenika kao dušobrižnika mladeži i obćine, tako niti neujamčuje dužni upliv crkve na katoličku mladež. Svećenik neima prava da bude predsjednikom mjestnoga školskoga vieća. Tim ga može naimenovati samo nekatoličko vrhovno školsko vieće, pa je samo ovomu u svom službovanju odgovoran. I tu neima jamstva, da će katoličke učione biti nadgledane u katol. duhu. Pa bude-li mjesto duhovnika drugi koj član naimenovan predsjednikom, koj ime katolika ravno nosi, ali je u duši odpao od svoje crkve i njenoga nauka, koj u srcu goji želju za smjesnimi ili obćinskimi učionami, u kakovu pogibelj može zapasti kod takova nadziranja katolička učiona zajedno s katoličkim odgojenjem, osobito ako možebit i ostali članovi mjestnoga školskoga vieća idu za toli obćenito raširenim nekatoličkim smjerom vremena! I u tom, kako je sastavljeno mjestno školsko vieće, leži pogibelj za sačuvanje vjerozakonskoga značaja mjestne učione. Župna obćina nije u njem zastupana, a bude-li mjestni duhovnik kao član odpušten, što je moguće, tada neima više niti sjene crkvenoga zastupstva, jerbo jedan dio ostalih članovah zastupa gradjansku obćinu i njene interese, a od mjestnih stanovnikah izabrani katolici, kako već gori izjavismo, niti su povlašćeni niti držani da zastupaju katolički vjerozakon. Tako se sjeme za smjesne učione nalazi već u mjestnom školskom vieću.

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

B. B. Iz gornjega Zagorja. U gornjem Zagorju imadosmo ovih danah dvie liepe svečanosti. Prva bila je u malom Taboru kod vriednog tamošnjeg župnika veleč. g. Konrada Šnapa, gdje se o Maloj Gospojinoj dva dana obdržava osobito veliko i liepo proštenje. Glasovito je s toga, što se tudier velika množina svieta iz župah Bednjanske, Radobojske, Jesenjske, Kameničke, Konobske i Krapinske sakuplja, dapače iz iste bližnje Štajerske više obhodah dolazi; velika množina svieta se izpoviedi i pričesti, a izpoviedani i pričešćeni dobivaju obilno proštenje po Benediktu XIV. toj crkvi podieljeno. Na uspomenu toga dieli g. župnik medju izpovjedjeni puk liepu sliku predstavljajuću kip Taborske Majke Božje. Ljetos dodje nas do 10 svećenikah na pomoć domaćini, što je doista danas velika riedkost u tolikoj oskudici svećenstva, a i znak ljubavi, koje si župnik pribavi kod obližnjega svećenstva.

U oči blagdana bijaše veleliep obhod s presvetim otajstvom vodjen po vriednom starini podjašprištu kotara Malo-Taborskog i župniku Prišlinskom veleč. g. Ivanu Petranoviću; sve svećenstvo nazočno sudjelovalo je kod obhoda, a pred svećenstvom nošena vrlo liepa slika blažene djevice Marije po 6 u bielo odjevenih djevojkah uz pratnju bande i tutnjavu mužarah. Doista bijaše to liep i u srce dirajući prizor, što je na licu svega mnogobrojnog puka bilo i vidjeti.

I u ovoj župi mnogo je toga revnošću sadanjega župnika načinjeno, popravljeno i nabavljeno; u crkvi u oči pada osobiti red i čistoća, liepo crkveno ruho i osobita sjajnost, kojom se tudier služba Božja obavlja, a u župnom stanu vlada pravi svećenički ukus, ljubav i gostoljubivost, što sve neka bude na diku i čast istomu g. župniku tudier napomenuto.

Drugu svečanost imadosmo u nedjelju poslie rodnoga dana dieve Marije na Vinogori, gdje bi temeljni kamen za učionu u nazočnosti velike množine puka ne samo iz župe Vinogorske, nego takodjer iz obljižnih župah po veleč. g. podjašprištu kotarskom Ivanu Petranoviću blagoslovljen. Tom prigodom reče vriedni pojašprišt liepo slovo puku razloživ mu korist učionah i otčinski ga opomenu: kako da neuzkraćuje svoje pomoći kod gradjenja učionah, jer da nitko drugi do njih samih i njihovih potomakah odtuda neće imati koristi. Kod gradjenja učione Vinogorske mogoh opaziti: kako krivo imadu oni, koji vele: da puk naš neprija uz škole; premda je puk ovdje dost siromašan, to ipak uz najveću pripravnost donosi novac, privaža kamen, drvo, daje težake i ostalo potrebno bez ikakovih kaznah ili grožnjah, što dakako mnogo se ima pripisati otčinskom postupanju župnika Vinogorskog veleč. g. Nikole Crnogaja a i osobito revnu nastojanju obćinskog bilježnika g. Gjure plem. Ceraja, vlastelina. Uz takove okolnosti može se sigurno vjerovati: da će ta učiona na diku i ponos župe Vinogorske naskoro biti gotova.

Poslie tih obredah bi odpjevana uz asistentiu i gruvanje mužarah misa, a poslie toga sve mnogobrojne goste tako iz sveštenskog kao i svjetovnog stališa poznatom svojom gostoljubivosti liepo počasti domaćina.

Iz Djakova 13. Rujna. Posliednjih danah mjeseca Kolovoza vrnuo se preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strosmajer sa kiselice Jamničke i s prve

izložbe naše u podpunu zdravlju. Ovdašnje gradjanstvo tom sgodom učini mu sjajnu bakljadu, a naše tek ustanovljeno pjevačko družtvo odpjeva njekoliko narodnih pjesamah. Preuzvišeni gospodin dostojao se srdačno zahvaliti u njekoliko riečih na toli iskrenomu dočeku i tolikoj odanosti; a zahvalu mu primi obćinstvo dugom i neprekidnom klikom: živio! Svi kličemo: živio naš vrhovni pastir i ponos jugoslavenskoga naroda, živio! š njime bo živimo, dočim bez njega bili bismo uboge sirote. U njega je srce puno prave kršćanske ljubavi, koje netraži svoju korist i slavu, već slavu svete vjere i domovine. Ljubav, koja sve rane njeguje i zavida, i samo u sreći drugih svoju sreću nahodi. O njemu stoje rieči sv. Pavla: s veselim se raduje, s trpećim trpi, s bolujućim boluje, s cvilećim cvili, s plačućim plače. Gospodar neba i zemlje dao svetoj vjeri i rodu našemu puno takovih muževah.

Po povratku prva skrb bila preuzvišenomu gospodinu njegovo svećenstvo, koje uvjek braćom svojom zove, a djelom to i potvrdjuje. Za duševnu oporavu i pokrepu, da se vrhovnoga pastira pomoćnici osobito u u sadanje kobno doba boljma ojače za sveto si zvanje, pozva preuzv. gospodin poznate po cieloj domovini oo. Isusovce Antuna Ayallu i Antuna Gjuriceja, da u ovdašnjem biskupskom sjemeništu drže duhovna vježbanja početkom Listopada za svećenstvo i duhovnu mladež, kojim će i sam on prisustvovati. Jurve su okružnice biskupijom razaslane, pozivljuć svećenstvo, da se što u većem broju sabere. Na polakšicu svećenikom želećim položiti prosinodalne izpite dostojao se preuzv. gospodin promieniti rok. Do sada naime bijahu za to odlučeni prvi dani mjeseca Kolovoza; nu jer baš u to vrieme puk ima pune ruke ljetnoga posla, pak se i kola težko dobivaju, a i za same je svećenike tegotno; s toga obazriev se i na tu težkoću dostoja se prestaviti isti rok na posljednje dane mjeseca Rujna.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup naš krenuo je već iz Karlovih-varih, 24. t. mj. stići će u Beč, od kuda će poslie kratka odmora nastaviti put u Zagreb, gdje ga očekivamo dana 25. ili 26.

— Preč. gospodin Petar Alk. Filić, kanonik zagrebački zaputio se je u nedjelju 18. t. mj. u Turovopolje, gdje će kao arcidjakon turopoljski preduzeti kanonički pregled župah istoimenoga kotara.

— Stigla nam je žalostna viest, da je u Pečuhu poslie dugotrajne bolesti dne 18. Kolovoza t. g. preminuo Josip Hajnović, stolne crkve pečuvske kanonik, doktor bogoslovja i vitez reda Franje Josipa u 56. godini života. Pokojnik služaše prije u Valpoštini u Slavoniji, svakom bi se prigodom ponio kao vatren naš domorodac i za sve plemenito svojski zauzet muž, pak nam je s toga tim većma žaliti ovaj gubitak. Vječni mu pokoj!

— U „Salzb. Kirchenbl.“ čitamo dopis iz Slavonije, gdje se dopisnik tuži, da mu je po jednoj domaćoj na glasu knjižari naručena knjiga njemačka, koledar Albana Stolza „A. B. C. für grosse Leute,“ koristna, obljubljena i po svietu jako okolujuća (3 izd.) od njeke pregledne vlasti (Revisionsamt) u „ustavnoj“ zemlji bila na duže obustavljena, kako svjedoči knjižarska opazka, dočim da zloglasna Renanova knjiga dolazi bez najmanje zapreke u zabitna trgovišta i sela. Nakan baš da ovo napišem, veli dopisnik, čujem, da je jedan odtisak ove zloglasne knjige došao u bližnju do mene župu, gdje žive više tako zvanih prosvietljenjakah. Bijaše mi namjera poslati baš onamo jedan odtisak Stolzova koledara, ali me je Renan pretekao. I tudier se dakle potvrdila ona gospodnja izreka (Luk. 16, 8.): „Sinovi ovoga svieta mudriji su u svojoj struci, nego sinovi svjetla.“ Sapienti sat. — Tako završuje dopisnik. Neznamo, što je u toj stvari; ali toliko znamo, da te knjige u Zagrebu takodjer ima, a nikakov joj „amt“ neprieči put. Što se tiče Renana, i ovim se na svu žalost potvrdjuje, što smo i prije dobro znali, da se naime i kod nas marljivo čita.

Iz Kolina. Na 8. Rujna ob 10. prije podne preminu kardinal i nadbiskup kolinski Ivan Geissel. Pokojnik rodi se u Gimmeldingenu u biskupiji špirskoj 5. Veljače 1796., a za svećenika redjen bi u Mainzu 22. Kolov. 1818. Jur g. 1822. postade on kanonikom, a 1835. dekanom u Špiri (Špajer); god. 1836. dne 20. Rujna bje imenovan biskupom špirskim. Papinskim breveom od 24. Rujna 1841. bje imenovan za pomoćnika nadbiskupu kolinskomu Klementu Augustu s pravom nastupa i apoštolskim upravljateljem nadbiskupije. Na 15. Svibnja g. 1842. imenova ga papa Grgur XVI. nadbiskupom ikonskim in part.; a poslie smrti nezaboravnoga Klementa Augusta 19. Listopada 1845. zasjede on nadbiskupsku stolicu. Kardinalom bio je imenovan 30. Rujna 1850.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Premješteni duh. pomoćnici:

G. Mirko Vrbec iz Križevca u Gošće,

„ Ivan Hohnjec iz Zlatara u Moravče.

„ Marko Lončarić, novomisnik, ide za duh. pomoćnika u Križevac.

Promjene u biskupiji djakovačkoj.

G. Mijo Malin duh. pomoćnik u Varadinu tvrd. postao upravljateljem župe u Šumedji.

„ Mijo Kučera novomisnik poslan za duh. pomoćnika u Gundince.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 39. U ČETVRTAK  29. RUJNA 1864. TEČAJ XV.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Revnost za Božji dom.

U prvi red brige dušnoga pastira uz crkvenoga zaštitnika i obćinu spada dom, gdje on s povjerenim si pukom obavlja Bogu službu. Nije to nikakova nova misao, niti je ovo prva, a neće biti ni zadnja o tom rieč u ovom listu; jer je pako ove godine više preč. gospode arcidjakonah u poslu kanoničkoga pregleda, u kojem prvi pogled pada na crkvu, obišlo i pregledalo svoje kotare po nadbiskupiji, nije baš sada niti u nevrieme.

Crkva mora da bude što se može pristaliji dom neizmjernomu Bogu; u njoj valja da vlada čistoća, red, nabožni ukus, što ljepši nakit i ures. Oko toga imade se revnovati velikom brigom, trudom i troškom. O tom naumismo govoriti u ovoj razpravi, pa ju podielismo na dva diela, na obćeniti i posebni. Prvi neka nabroji razloge: zašto se imade revnovati za Božji dom? a drugi: tko imade revnovati i kako?

I. Razlozi.

1. Hoće to od ljudih pojam Boga i Božjega doma.

Istina je, Bog si je sam stvorio liep i jedini sebe dostojan hram, razumiem vas stvoreni sviet, a ruke mu ljudske pravo dostojna nikakovom vještinom ni trudom nenapraviše. Istina je i to, da Bog negleda toliko na mjesto, gdje mu se vrši služba, koliko na srce službenikah, kakovim se vrši — dosljedno istina je, da Bogu može biti ugodnija služba vršena pod dubom u amerikanskoj kojoj prašumi, nego u prvoj na svietu crkvi sv. Petra u Rimu. Ali je istina i to, da Bog gleda i to, koliko ljudi drže do posvećena njemu doma. David uvidje, da je velika krivica, ako ljudi stanuju u krasnih kućah, a kuća Božja ako je zanemarena, te zavapi sam sebi: „Ja stanujem u cedrovoj kući, a zavjetni kovčeg gospodnji stoji pod kožetinom." (I. Paral. 17, 1.) Kadno Bog htjede, da mu židovi na zemlji naprave stan, zaiska on za taj svoj dom zlata, srebra, dragoga kamenja, cedrovine i sve što je najdragocjenije; Božji pako sluga David, znadući volju njegovu, sabra svu snagu i imovinu: za hram pripravi stotinu tisućah talenatah zlata, tisuću tisućah talenatah srebra, a držeći još to sve za premalo, izgovara se svojim ubožtvom. (I. Paral. 22, 14.) Za uzrok tolikoj pripravi navodi u zadnjoj glavi spomenute knjige ovo: „Jer ne za čovjeka, nego za Boga pripravlja se ovaj stan." Što sve nebi bio učinio David, da mu bude obećao Bog, da će u presv. otajstvu s bićem stanovati, kako je nas po Spasitelju usrećio! Na tom hramu radilo je 150,600 težakah, što kaže, da se onaj dom, gdje Bog hoće stanovati, nikada zadosta nemože uresiti. Da Bog hoće što ljepši dom od ljudih, izjavi se po prorocih. Njegov prorok Hagej (1, 4.) tuži se na ljude: „Zar vam je vrieme stanovati u nakićenih kućah, dočim ova kuća stoji pusta?" A što Gospod na to veli? „Vi gledate za obiljem, pa eto, doći će oskudica; vi snašate u kuću, ali ću ju ja odpuhnuti. Zašto to? govori Gospod četah. Jer moja kuća leži pusta, dočim se vi trsite svaki za svoju kuću. Zato je vam zatvoreno nebo, da nerosi, i zemlji zabranjeno, da neda iz sebe klice." Eto uz naročitu volju i stroge srdjbe Božje u protivnu slučaju.

Znadući, da je volja Božja, a vjerujući živo, da u svojoj crkvi imadu bićem prisutna Boga, nisu u nijedno doba kršćani žalili nikakova truda ni troška za gradnju domovah Božjih, već gradili i veličanstvene hramove, a obdarili je za bolji i dulji obstanak velikim darom. Tomu su dokaz stranom ruševine od divljačke ruke, stranom jošte stojeći hramovi, kojim se sada sviet mora diviti. Zašto tolik trošak na crkve? to nepade na um

pitati Konštantinu Velikomu i materi mu Jeleni, niti caru Justinianu i ostalim mnogim carem, kraljem, velikašem i pobožnomu puku kršćanskomu. — Ta uči to sam zdrav razum ljudski. Kad su već pogani svojim bogovom gradili hramove velekrasne, kano n. p. Pantheon, Dianin hram u Efezu, na kojem se je polag Plinija radilo 120 godinah, što da neučine kršćani za ures Božjega doma? Zar da jim revnovati zanj nebude sveta dužnost?

2. Hoće to nabožna ćud.

Crkva je svjedok bogoljubnosti i bogobojnosti dotične obćine. Za državu i grad uviek je to slavno, ako su javne sgrade u dobru redu, mosti čitavi i čvrsti, a putevi nabiti i čisti. Pripovieda se o Karlu V. da bi on došav u koj grad pazio osobito na tri stvari: 1. na crkvu, da-li je liepo nakićena; 2. na uru, da-li pravo kaže; i 3. na ulice, da-li su čiste. Po tom bi on sudio, da-li su gradjani pobožni, marljivi i uredni. Pravo je imao; jer ljudi obično kite ono, što ljube. Barem ćeš u gostioni vidjeti nakit po ćudi gostovah; ako i nije uviek liep, to je ipak gostom drag, pak zato i visi o stieni. Vidi-li se liepo obradjen vrtao, to je namah siguran znak, da gospodara veseli; je-li pako zarašten korovljem, to znaj, da gospodaru nije stalo do njega. U mnogoga zakopana do vrata u dugove naći je, da na obljubljene stvari n. pr. nošivo liepo, sjajno pokućtvo, morade od kuda od tuda smoći novca itd. Tako je upravo i s crkvom. Ako nju polaznici ljube, učiniti će sve moguće, da jim bude ljepša, te po ljepoti ili rugoti možeš suditi ljubav prama njoj i posredno prama Bogu. Gdje je nabožna ćud u obćini, liepa je tudier i crkva. Nabožna ćud to zahtieva. Stupiš-li samo u nju, vidiš istinito naslikan duh župnika, zaštitnika i obćinarah; vidiš, koliko drže do Boga, vjere i svoje duše. To je pravilo, a nije bez iznimke.

3. Milostinja na crkvu dana često je zaslužnija po dušu, nego ako se dade siromaku.

Sv. Ivan Zlatousti reče u homiliji o apoštolskoj poviesti: „Imaš-li štogod za podieliti medju s romake, to obrati ovamo (kažuć na crkvu); jer tii je bolje ovamo, nego onamo.“ Razlog tomu nemože biti drugi, van taj, jerbo što se ubogoj crkvi dade, dade se izravno sámu Isusu; dočim dajuć siromaku, daje se porad njega. Gdje se mora prikazivati presveta žrtva na nečistu mjestu, u prostu posudju, u crkvi i na žrtveniku bez svakoga uresa, neima dvojbe, da će dar na poboljšicu tomu biti veoma ugodan Isusu. Siromak nepredstavlja tako Isusa, kao što presv. oltarski sakramenat i svetište mu; a tekar, kad promislimo, da je mnogi zlo, milostinje nevriedno čeljade.

Krivovjerci i svi, koji su proti uresu u crkvi, nisu drugo nego oni Juda, kojno zamjerī Mandaljeni, što izli dragocjenu mast na Isusovu glavu veleć: „Čemu taj gubitak? moglo bi se bilo prodati, pak dati siromakom.“ Neka pamte takovi, što Teofilakt o tom piše: „Sram vas bilo, jer volite siromake nego Isusa. Tko crkvi otme dragocjen tanjurić, te je kriv, da tielo Isusovo mora ležati na jošte gorem tanjuru, rekši da skrbi za siromake, taj se neka ogleda, čiji-li je.“

4. Bogatstvo je riedko kada čisto od krivice, a boljim se načinom pročistiti od nje nemože, van milostinjom za siromake ili za ures crkve.

Zašto ozva Gospod bogatstvo „krivičnim mamonom“? Sv. Jerolim odgovara na to ovako: „Jerbo je svako bogatstvo pomiešano s krivicom,“ polag one poslovice: Svaki je bogataš oli krivičan oli baštinik krivice. To je ona grba, koja devi prieči provući se kroz iglinu ušicu. Bogatašu je obazrieti se, nije-li u njegovu blagu takova grba, te mu obtršena duša. „Što mi je sada učiniti?“ zapita se upravljatelj, „Gospodin mi uzimlje upravljateljstvo!“ — „Načinite si prijateljah od krivična mamona!“ — opominje Gospod, da se izmaknemo propasti kano i taj upravljatelj. Svetci i prosjaci najbolji su vam takovi prijatelji. Znade-li se sigurno, komu je napravljen kvar, imade mu se kvar naknaditi; a nezna-li se to, nije druge, van naknaditi to na crkvi i siromacih. Od toga nije laglje i sigurnije stvari. „Odkupi se od griehah milostinjom“ reče prorok velikomu kralju. „Milostinja opire se griehu“ reče mudrac, „kano što voda trne vatru.“ (Eccl. 3.) Bolje pokore nemožeš činiti od ove. „Dajte milostinju od onoga, što je preostalo, pak će se sve očistiti,“ reče Isus. Čujmo oporuku glasovita muža imenom Petra gospodara Sore i Arpina gradovah, i gospodje mu Dode, koji god. 1030. na čast bl. Bogorodice dadoše sagraditi samostan. „Počesmo sami sobom promišljati, kako smo u griehu začeti, i kako smo od djetinstva danom i noćju, svaki čas i trenutak učinili nebrojenih griehah, i kako ćemo na budućem strašnom sudu morati dati račun Bogu od svojih činah i mislih, i kako će pred pravednim sudcem svatko plaću primiti po svojih djelih; promišljavajući mi nadalje, da će bezbožci i griešnici, koji se ovdje na zemlji nisu trsili činiti dobro, biti obsudjeni na one strahovite muke medju vragove, a usuprot pravednici i odabranici Božji u onom vječnom blaženstvu za uviek biti s Bogom proslavljeni: prosinu nas u taj čas s gora dobrota Božja, te naše srce ganu na pokoru, ali ga napuni strahom i stiskom; a mi opet počesmo promišljati i svećenike pitati za savjet, kako bismo najbolje mogli zadovoljiti za svoje

raznovrstne griehe te izmaknuti srdjbi vječnoga sudca i vječnoj kazni. Ovi nam dadoše savjet, da osim odreći se svieta neima bolje krieposti, nego je dieliti milostinju, te zato neka od svoje imovine sagradimo samostan, u kojem bi se složilo njekoliko slugah Božjih, te po uredbi sv. Benedikta Boga uviek hvalili i slavili, zavjete obdržavali te neprestano molili za svoje i naše duše. Ovaj savjet primismo od njih radostnim srcem. Podigosmo dakle crkvu na čast našega gospodina Isusa Krsta i njegove blažene majke i predadosmo ju u ruke vriednomu mužu, gospodinu Dominiku, svećeniku i opatu, i postavismo ga tudier za opata.“ (Baronius). Tako valja da misle bogataši štujući Boga i njegovu crkvu.

5. *Dar za crkvu čeka veliko uzdarje od Boga.*

Skupost je mnogu kuću upropastila, dočim je darežljivošću u milostinji mnoga obogatila. „Tko milostinju dieli, neće nikada zapasti u nuždu; a tko odbija siromaka, sam će u siromaštvu stradati njekoć“ — reče mudrac. (Posl. 28.) Sveti Otto, bamberžki biskup, pošto je sagradio 15 samostanah i 5 sjemeništah svećeničkih, svjedoči sam o sebi, da čim je više za Boga davao, tim je bivao bogatiji. Što je za crkvu dano, nije izgubljeno. Indijanci običavaju davati za djetinje igračke zlata i dragoga kamenja, jer sami šta takova neimaju. Tko se po takovu nebi s njimi hotio mienjati? Indijanci davaju mnogo blaga, kojim obiluju, za malenkost, koje neimaju. Ali se tako možemo i mi mienjati sa svetci. Oni u svojoj crkvi trebaju njekim načinom ljudske usluge, te su pripravni za malen dar dati kamo dragocjenije uzdarje, čim obiluju.

O Aleksandru Velikom pripovieda se, da ga je učitelj ukorio, zašto kod žrtvah previše pali tamjana, dokle nedobije zemaljah, gdje tamjan rodi. Kadno poslie sbilja predobi Aleksander kraljestvo Saba, posla tomu Leonidu brod pun tamjana s porukom, da je kraljestvo samo zato dobio, jerbo je prije bogovom kod paljevine bio onako darežljiv tamjanom. — Car Otto II. sagradiv samostan sv. Vinka reče: „Brineći se mi za hramove Božje bez dvojbe sačuvati će nam se gospodstvo, a vjerujemo tvrdo, da ćemo si povrh toga steći milost te po njoj zaslužiti vječni život.“ Sv. Jerolim piše: „Ja nisam nikada vidio nijednoga dobrotvorna čovjeka, da bi nesretno dovršio.“ Da nerazvodimo na široko, ovakovih primjerah tvrde nade na uzdarje od Boga mogli bismo nabrojiti na stotine. A sigurno i jest, da će svetci i svetice, kojim si crkve podigao, obdario ili uresio, moliti za te Boga. Jer ako su već židovi pred Isusom hvalili onoga stotnika kafarnaumskoga i molili zanj s toga osobito razloga, što jim je sagradio sbornicu, kako nebi molili za te svetci, ako si jim sagradio ili uresio crkvu? Kad je Isus za napitak vode podan u njegovo ime obećao plaću, koliko uzdarje čeka velik dar podan Isusu u crkvi!

Bog dakle sigurno vraća ovakovu darovniku i na ovom svietu, a najobilnije vratiti će na drugom.

(Konac će sliediti.)

Princip Eugen i Turci.

(Dalje.)

Eugen naumi jošte iz pobjede izvaditi veću korist. Temešvar, uporište svega Banata, bijaše jošte u turskoj vlasti; zato je njemu prije svega valjalo obsjesti ovaj grad. Dne 14. Kolovoza 1716. zaputi se s vojskom, te poslie 12 danah trudna hoda (26. Kolov.) stiže pred Temešvar.

Gradu s juga nastavi sve konjanike; jer se jedino s te strane bilo bojati turske navale; on pako sám poče 1. Rujna sa sjevera obkoljivati jaku tvrdjavu. Zapovjednik joj bijaše Mehmed-aga, hrabar i odvažan junak. Posade u njoj bijaše 18,000 mom. Turci se nakaniše opirati do krajne sile. Ali je i Eugen svom snagom vodio obsadu. Kad minuše tri tjedna pozva pašu na predaju. Mehmed mu odgovori, da mu je zadaća braniti mjesto do krajne sile, te zato da mora svaku ponudu bezuvjetno odbiti.

Paša se nadao pomoći. Pak i sbilja na 23. Rujna pokaza se bezkonačna gomila turskih konjanikah, namjeravajuć Eugenove s juga potući te doći u savez s gradom. Eugen pridieli jošte 11 četah pješakah konjanikom te ode sám onamo. Divljom bukom i klikom Allah! skoči 20,000 turskih konjanikah na carske čete; ali u zaklopljenih četvorkah dočekaju oklopnici neprijatelja i baciše ga natrag. Po drugi put navale spahije, ali moradu opet natrag. Tada sakupe Turci za posljednju navalu svu silu, ali nemogu probiti ni taj put. Ostaviše se na to posla te se naglo povukoše natrag.

Za 1. Listopada priredi Eugen sve za glavni juriš na grad. 30 četah pješakah, 30 grenadirskih satnijah i 2000 poslenikah, blizo 20,000 mom. sastavi se u jurišnu prugu. Jurišati imalo se najprije na jako utvrdjeno predgradje. Ranim jutrom nahrupiše pješaci prama prolomu u zidu, duboku jamu preskočiše grenadiri te nemareć za smrtnu vatru sipanu od Turakah, kroz prolom uzpeše se na bedem. Turci se brane kao biesni; ali se hrabri junaci nedadu uzbiti. Baciše Turčina z predgradja i u njem se učvrstiše, makar je turska obsada iz nutarnjega grada neprestano na nje jurišala.

Eugenov gubitak bijaše velik. Poginulo mu 500, a ranjenikah ostalo 1500, medju kojimi i hrabri princip Aleksander. Pak još najveći posao čekaše vojsku; jer nutarnji grad bijaše obkoljen visokim nasipom i širokimi jarugami punimi vode, a carski topovi [illegible] do

sada jošte niti mogli dohvatiti zida. A sve kad bi poslie krvava napora pao i nutarnji grad, mogu Turci uzmaknuti u visoku citadellu. Tko se dakle nebi bio začudio, kadno paša na 12. Listopada ponudi predaju. Obsadi je dan prost izlazak, a tako i svim temešvarskim Turkom; još jim Eugen obeća 1000 kolah za prevoz ženskadije, djece i prtljage. Bojnu spravu i oružje moradoše naravno ostaviti. Dne 17. Listopada krenu turska obsada iz tvrdjave. Preostalo je od nje 12,000. Praćena od 500 konjanikah carskih ode prama Pančevu; za sigurnost pako, da mu se vrate konjanici, zadrža Eugen više odličnih Turakah u taboru.

Zauzeće Temešvara bijaše takodjer sjajan i važan bojni čin. Turci gospodovahu ovdje 164 godine. Tvrdjava bijaše važna i sbog osobita položaja i sbog jakih bedemah, a najviše zato, jer je o njoj visio vas Banat te njezinim pádom spade i sva pokrajina do Dunava pod cara. Pošto je princip podielio naputakah, da vojska niti preko zime negubi vremena, zaputi se u Beč preko Budima, od kuda 6. Studenoga ode u Gjur.

Ovdje čekaše junaka uzvišena svečanost; ovdje bo imaše primiti blagoslovljeni klobuk i mač, što mu ga je papa za pobjede nad Turci poklonio. U gradu dočekaše ga svi generali, kamo ga velike čete seoskoga puka na konju dopratiše vožena u kolima na šest konjah. Sva obsada čekaše poredana na trgu, da pozdravi slavnoga vojvodu.

Na 8. Stud. bude obslužena spomenuta svečanost u stolnoj crkvi. Na vratima crkvenim dočeka ga svećenstvo i dovede na uzvišenu stolicu, gdje pribivaše misi. Poslie mise pročitan je papinski breve, a za tim metnut principu na glavu klobuk i pripasan mač. Klici puka nebijaše kraja.

Ne manje veličanstven spremiše Eugenu doček u Beču. Car s veselim priznanjem zahvali svomu milomu vojvodi na ogromnom uspjehu zadnje vojne; najveći od plemstva natjecali su se, tko će prije principu čestitati, a tekar narod nije znao, kako da junaku izkaže veselje. U obilju slasti zemaljskoga blaženstva znade si princip sačuvati razbor i prostotu. Nedajući se od ove velike sreće opojiti, bijaše mu sve slavje samo ponukom, da svoju bojnu zadaću na iztoku carske zemlje svrši do kraja. —

Pobjeda kod Petrovaradina i zauzeće Temešvara nagnaše portu u velik strah. Poče dakle snovati, kako bi se mirno pogodila s carem. Englezka i Holandija narinuše se, da u tom poslu carski dvor udobrovolje. Ali u Beču bijahu svi, a tekar Eugen, odlučeni za boj; morskim pako silam odgovoriše, da je porta prva provalila u carske zemlje, a sada, kada je po milosti Božjoj carska vojska proslavljena pobjedom, nemože biti zamjere niti se zlo tumačiti, ako car misli pobjedu dotjerati do kraja.

Na to pokuša sama porta izhoditi si kod cara primirje, rekši, da bi se tim izravnao put do pravoga mira. Medjuto goleme priprave bojne u Turskoj odaše, da Turčinu nije do mira. Namisliše obsjeniti carski dvor i uljuljati u nebrigu, dokle se oni uzmognu dobro pripraviti, te, kako se slutilo, opet provaliti u ugarske zemlje. Eugen bijaše proti svakomu primirju. On je bio potanko izviešćen, kako se turska vojska kùpi oko Dunava, a po svojih opravnicih plete u Ugarskoj, da narod opet uzbuni proti carskomu domu. Valja se pripraviti, što se jače može, reče Eugen, da se u rano proljeće odmah može poći u boj. Biograd mora se prije svega zauzeti.

Princip Eugen predloži svu ratnu osnovu caru; a razpisana bje daća za tursku vojnu. Njemačko carstvo dade 50 rimskih tako zvanih mjesecih *), katoličko svećenstvo u nasljednih zemljah odpusti desetinu od svojih dobarah, a isti židovi dadoše 500,000 for. Tako je uklonjena i novčana neprilika, sbog koje su zapele često najbolje Eugenove osnove. Svi razpoloživi pukovi carski dobiše zapovied putovati u Ugarsku; a od njemačkih knezovah dobi car više pukovah za plaću. Topništvo bude pomnožano, a najbolji častnici od mjerništva poslani u Ugarsku, da vode poslove kod obsade Biograda. Brodovlje na Dunavu pomnoža se takodjer znatno: a u samoj Ugarskoj posagradi se velikih skladištah za živež, da vojsci ništa neuzmanjka. Zamašnim i čvrstim udarcem naumi Eugen skršiti tursku nadutost, a častni krst za uviek osigurati od polumjeseca.

Dne 14. Svibnja 1717. oprosti se Eugen sa svojim carem i gospodarom. Ovaj vjernomu čuvaru doma svoga dade na put propelo bogato obloženo draguljami, neka bi ga Eugen čuvao za uspomenu, a car nedvoji, da će pod ovim znakom pobjeda biti sigurna.

(Konac će sliediti.)

Nova borba u Badenskoj radi katoličkih pučkih učionah.

(Dalje.)

No glavnu pogibelj za katoličko odgojivanje naziremo u nekatoličkih srednjih i vrhovnih školskih oblastih.

Kakov pastir, takovo stado: kakov gospodin škole, takova i ona sama. Gospodin pučkih učionah jest bezvjerna država, a pastir im nekatoličko vrhovno školsko vieće. U pučkih učionah vladati će duh, njim će učitelj i nastava odisati, što ga bude u nju napustila vrhovna školska oblast. Nemože se pako vjerovati, da će vr-

*) „Römermonate" zvala se je u njemačkom carstvu mjesečna daća, što su ju njemački stališi, obvezani po zakonu pratiti novoizabranoga cara glavom i sa stanovitim brojem vojnikah, kad je poslie svoga izbora putovao u Rim, da ga papa okruni, — plaćali na odkup ove svoje lične dužnosti po mjerilu matice od god. 1521. I kad su prestali „rimski pohodi" njemačkih carevah, ostao je ovaj porez, te se upotrebljavao na ratne i ine izvanredne troškove. Ured.

hovno školsko vieće sa srednjimi kotarskimi školskimi oblastmi, gdje mogu i odlučni neprijatelji katoličke vjere biti namješćeni, katoličke učione baš u katoličkom duhu rukovoditi i nadzirati. Još više: školske oblasti niti su zakonito držane, da obuku i odgojenje u katoličkih učionah dadu u katoličkom duhu rukovoditi i nadzirati, niti jim je zakonito zabranjeno, da kod uprave i nadgleda nestupaju nekatoličkim pravcem. Dà istom školskom imovinom, što su ju za katoličke i katolički upravljane učione dobročinitelji u to ime ostavili, da neimaju više katolici kao takovi, nego oblasti bezvjerne države upravljati i s njom razpolagati! Pa proti svim tim pogibeljim neima niti biskup, niti duhovničtvo, niti kršćanska obitelj nikakova uspješna branila. Jerbo oni neimaju osobito u srednjoj i vrhovnoj školskoj oblasti ništa odlučivati. Proti ovim pogibeljim nebrani ni to, što se po dvie ure svakoga tjedna predaje nauk vjere. Što obuka vjere sagradi, to može ostala školska nastava i ina školska stega, ako se rabe u protukršćanskom duhu, opet razgraditi. Pa tu biva učitelju vjere poput evangjeoskoga sijača: dok on božanstveno sjeme sije u djetinja srca, dodju ptice nekršćanskih besjedah u ustih nekatolički mislećega učitelja i čitanke i pozoblju ga, a trnje mladjanih strastih, štono uz nekršćanski postupak kod djece bujno iznikne, zaduše ga opet. — I kao član mjestnoga školskoga vieća nemože svećenik dovoljno skrbiti za kat. odgoj. On ima samo jedan glas, pa ga mogu drugi članovi nadglasovati; s druge strane smie on kao član dà i kao naimenovani predsjednik samo po naputku nekatoličke vrhovne školske oblasti vršiti svoju službu. Ala je malo, što svećenik u mjestnom školskom vieću može učiniti ili zapriečiti; a koli često bi usuprot došao u sukob sa svojimi dužnostmi kao službenik crkve! Tko bi znao kazati, koliko može učitelj, koj svoju službu vrši u nekatoličkom duhu, škoditi povjerenoj mu mladeži, crkvi i obitelji. Obje moraju ga trpiti, jerbo je podčinjen samo vlasti nekatoličkoga vrhovnoga školskoga vieća.

Stara jedna poslovica kaže: da je moći od neprijateljah naučiti, što nam škodi. Šta opažamo? Za namjeravanu školsku reformu, kojoj je upitna zakonska osnova samo jedan dio i početak, rade najrevnostnije upravo oni ljudi i listovi, koji su katoličkoj crkvi najneprijateljniji. Što ovi, pa muževi, kao što odpali svećenik Ronge, s tolikim uzhitom pozdravljaju, to katoličkoj vjeri nemože hasniti, to joj mora biti na štetu. S druge strane nije se primietilo, da bi katolici, koji su to pošteno i od srca, te polaze marljivo službu Božju, primaju češće svetotajstva, bili se znajuć i hotice izjavili za ovu reformu. Pa kad je isti ne malen dio vjerujućega protestantskoga duhovničtva očitovao, da se školskom reformom u pogibelj stavlja kršćanska vjera, neimamo-li mi tada dvostruko pravo, da vidimo pogibelj, što odtale prieti našoj vjeri?

Ovdje dolazi još velika opasnost za našu katoličku vjeru, što se zakonski predlog gradi, kao da je posve bezopasan. U korenu pogibeljan je ovaj zakonski predlog katoličkomu školstvu. Koren leži sakrit u tlu — vidi se samo, kada se za njim dublje kopa. Polagano doći će na vidjelo štetne posljedice — ali one će doć, kao što biva po naravi, da iz korena naraste otrovno bilje. Po našem mnienju pogodio je sasvim pravo onaj zastupnik, koj u drugoj komori reče, da je upitna zakonska osnova samo odlomak, za kojom mora na skoro sliediti podpuno izvedenje smjesnih i obćinskih učionah. A mi možemo ovdje reći sa sv. pismom: „Ima put, štono se čini čovjeku pravedan; nu kraj mu vodi na smrt.“ (Poslov. Salom. 14, 12.)

Kamo će dovesti izvedenje ove zakonske osnove? Po njoj fali učionam valjan nadgled. Kod toga nedostatka štetovat će ponajprije učitelji i djeca. Katolički duhovnik nemože više kao dosad učitelja podupirati i braniti svojim dušobrižničkim ugledom, nemože više biti uspješan posrednik medju njim, roditelji i obćinom, a propadne-li duhovnik kod nadziranja učione sasvim, tada će biti katolički učitelj posve prepušten uplivu nekatoličkih školskih oblastih. Falit će učioni blagoslov, štono ga je dosad imala djelovanjem svećenika na svekoliko školsko odgajanje. Djetinsko štovanje i pouzdanje mladeži u svećenika, kao njenoga duhovnoga otca, djeluju većma, nego sva druga sredstva i pomagala. Nijedna druga osoba izim svećenika neće nadoknaditi ovo preimućtvo. Kamo napokon dodju škole, u kojih svećenik ima samo učiti vjeru, a u ostalu upravu škole neima se ništa pačati, vidimo na takovih školah, gdje ta naredba već postoji. Već se je mnogo roditeljah potužilo, da jim djeca u takovih učionah postaju jako nenabožna, razuzdana i nećedna, te upijaju posve drugi duh, nego-li vlada doma u obitelji. Pretežnije odgajanje za svjetovno zvanje napunit će djecu samo svjetovnim duhom. S odciepljenjem učione od crkve izgone se kršćanske krieposti i kršćanska stega iz djetinjih srdacah.

Prema vladajućem prisilnom školskom zakonu, prema izključivom gospodovanju države nad školami pretvorit će se pomalo katoličke učione u smjesne, a ove u obćinske. Nehajstvo za vjeru, no i život bez Boga biti će tomu posljedak. Al kako bismo i mogli ovdje sve štetonosne posljedice izbrojiti?

Poljubljeni! Crkvi se spočitava, da podupire mračnjačtvo, da hoće zapriečiti prosvjetu, puk u gluposti ostaviti. Ala je nepošten ovaj prigovor! Kroz malo ne dvie tisuće godinah dokazala je svietu katolička crkva, koliko joj je stalo do naobraze mladoga naraštaja. Pa u istinu, kada crkva sa svom gorljivošću revnuje, da djeca, nada budućnosti, nebudu uztegnuta postavnomu kršćanstvu, odtudjena crkvi, izkazuje tim čovječanstvu samo najveće dobročinstvo. Jer Isukrst, Sin Božji, jest i ostaje svjetlo svieta. Odpadnuće od Isukrsta tmina je, te čini čovjeku neponjatna sva viša životna pitanja.

Na crkvu baca se tužba, kao da hoće zapriečiti napredak. Dà napredak, koj ide na to, da se duhovi utope u zemaljštini, napredak, koj nastoji družtvo odtudjiti kršćanstvu, napredak u nevjeri i opačini hoće i mora crkva priečiti; ali napredak, štono je Bogu mio i drag, podupire ona od svega srca, te opominje sveudilj s apoštolom Pavlom: da rastemo u spoznanju Sina Božjega, vršimo istinu u ljubavi i napredujemo u svemu u njem, koj je glava, Isukrst. (Efez. 4, 13. 15.)

(Konac će sliediti.)

Dopis.

Iz Moslavine. Ove jeseni dojde red za misije na dvie moslavinske župe: Ludinu i Osjekovo, pak hitim u dvie u tri rieči javiti svietu uspjeh istih misijah. Častni oo. Isusovci Vinko Basilè i Franjo Doljak prispješe dne 27. Kolovoza u Ludinu na konak prečastnomu gospodinu novoimenovanomu kanoniku prvost. crkve zagrebačke, kotarskomu podarcidjakonu i mjestnomu župniku Ivanu Mikoviću, te odmah drugi dan počete sv. posao. Otac Vinko dobro je poznat; otac pako Franjo Doljak stupi ovdje prvi put pred hrvatski puk kao misionar. Rodom je Slovenac iz Koruške, dobro je već naučio naški, te smo u njem stekli vrla novoga misionara. Red misijah, s malenom kakovom promjenom uviek i svuda isti, komu nije poznat od vlastita vida, tomu je iz raznih mnogih dopisah o njih; zato ga niti nebrojim. Ova je godina, kako od pameti malo koja, baš kiševita i mokra, pak se puk mora s kišom hrvati za ljetinu, te pokaže-li se štogod ljepše vrieme, prione sve za posao. Vrieme, u koje padoše ove misije, bijaše krasno, a silan posao čeka na radine mnoge ruke na livadi, njivi i vinogradu; nebi dakle bilo zamjere, da je osim prestare i premlade za posao čeljadi malo tko od hrvućih se za živež došao na ovaj milostni posao duševni. Obazrije-li se sada s jedne strane na tu tegobu, a rekne-li se s druge po istini: da je u Ludini na početku (u nedjelju) i na svršetku (djelatnik utorak 6. Rujna) bila velika množina puka, a na ostale pako dane dosta tako, da su častni otci uz pomoć domaćine imali posla u izpovjedaonici od jutra do večera: to se u jedan mah vidi i uspjeh misijah i nabožan duh puka ludinskoga i ljubav stečena si kod stada pastirova, na čiji glas spremno ostavi ono vremenite pašnike te poteče za njim na duševne. Vidio Bog spremnu na dobro volju i žrtvu, pak se nadamo, da će pokriepljenu u dobru puku blagosloviti svaki i životni posao. Što je za Boga izgubljeno, dobljeno je.

U Osjekovu počele misije dne 8. Rujna na rodni dan Gospojin uz množinu puka, a dovršile se u nedjelju 18. t. mj. takodjer uz množinu puka provodom sa kipom prečisto začete Bogorodice, za koju je vještačkom rukom u Lepoglavi napravljena podloga s nosilima, koja se mogu iz iste podloge iztegnuti i u nju natrag urinuti. Provod idjaše po dosta prostranom trgu pred crkvom. Oko kipa stupaše dvanaest djevojčicah u bjelini. Kip će stati na prostranom za to opredieljenom žrtveniku. Poslie provoda bijaše blagoslov misionskoga križa, krunicah i križićah i papinski blagoslov od otca Vinka, kao i oprostni govor. Primiv od otacah misionarah križ mjestni župnik, veleč. g. Pikija, opomenu si jošte i sam stado, da u dobroj nakani uztraje za dugo. Puka bijaše tom prigodom neobična množina. Po djelatnicih dolazilo je puka po manje; ali obazriev se na spomenutu gore tegobu svaki dan ipak dosta tako, da su častni otci uz pomoć g. Angjela Herkova, mjestnoga duh. pomoćnika, imali posla od jutra do večera. Kako u Ludinu, tako i u Osjekovo dolazilo je po mogućnosti i stranoga puka iz obližnjih župah, te polag izjave samih misionarah mogu reći, da je i ovdje bio uspjeh dobar. Bratovština srca Marijina obstojavša od prije s nova je utvrdjena, a k tomu uvedena nova srca Isusova. To svjedoči, da u Moslavini, kako more biti tkogod misli, nije izumro nabožni duh, već da žive i razviti se može do one bujnosti, kojom se ponosi mnogi prediel naše domovine. U to ime dao Bog osječkomu (tako ovdje narod od „Osjekova“ pravi pridavnik) voljnu ali boležljivu župniku bolje zdravlje. Dobro zdravlje za veću slavu svoju i duševni boljak naroda, pak vječnu plaću dao Bog i častnim otcem misionarom, koje poslie svršena posla izprati glavom župnik osječki u Požegu. — Nada je, da će se na poziv veleč. gg. župnikah voloderskoga i kutinskoga vratiti oni opet u ovaj kotar u adventu ili korizmi, kad je puk prostiji od posla.

Kad već pišem iz Moslavine, nemogu prešutiti nove crkve voloderske. Polag dopisa o blagoslovu iste crkve mjes. Studenoga prošle godine bila mi je mašta stvorila liep doduše pojam o novoj crkvi i župniku; ali gledajuć svojima očima posve je to druga slika. Pogledaš-li ju s vana, uzhitila te je već, a stupiv kroz otvorena vrata zaviriš-li u nju kroz gvozdenu rešetku, uzniela te po gotovu — ne nakitom sjajnim, nego veličinom i čarobnom prostotom, kakova je pravi biljeg gotičkih hramovah. Sazidana u podpunu, krasnu gotičkom slogu, u njoj tri žrtvenika na isti lik gotička od tvrde hrastovine s pozlaćenimi šiljci, u gotičkom slogu i propovjedaonica s uzlazkom iz ogradjena presbiterija, dočim je sakristija za velikim žrtvenikom, i velike milozvučne orgulje na pjevalištu i pod njim krasna krstionica na kamenitu podnožku. Što je god s vana i s nutra, gradjeno je sve za vjekove. Ponos bi bila svakomu gradu u našoj zemlji, a kamo na selu.

Prava je to kruna krasnoj Moslavini, jedina gotička crkva na selu u svoj nadbiskupiji. Zato je razložna želja mjestnoga gospodina župnika Mije Novosela, svega kotarskoga svećenstva i puka, da bi si tu prvu gotičku crkvu posvetio prvi nadbiskup i kardinal; a

uzdajući se u veliku dobrotu i dobro zdravlje uzoritoga gospodina nedvojim, da će mu i podnieti molbu. Što je jošte želјeti, a po svu bi okolicu bilo veoma spasonosno, jest to, da se ova crkva nadari kakovom osobitom povlasticom n. pr. obilnim oprostom na god sv. zaštitnika. Antun Padovanski veoma je štovan svetac u našem narodu, a crkva mu ova liepa; sva je dakle prilika za glasovito proštenjište. Hoćeš-li vidjeti u staru (bliže 70. nego 60. godini) tielu mladjahnu nikakove prepone nebojeću se snagu, i evangjeosku prostotu, eno ti voloderskoga župnika; a hoćeš-li vidjeti nevolju, na koju župnika kod nas i u velikoj župi može nanesti sudbina, pak najljepšu povolju, u koju se revan svojom revnošću umije prestaviti, eno ti uz staru još stojeću sramotnu za Boga i njegov puk podrtinu crkvu nove veličanstvene. Još bih te i bolje o tom mogao uputiti, kad bi uz novi veliki zidani župni stan jošte stajala ona drvenjača, u kojoj je i malen čovjek nizko prigibao glavu, da si o triem nerazbije tjeme. Ali dobro je, da nestoji više; jer se stanovnici dosta naužiše neprilike od svakojakoga gada, preotevša u njoj mah. Dojdi u ovo doba do godine, vidjeti ćeš i učionu. Živio starac Novosel! Živjeli svi revni župnici! Uzdigla se nabožnim duhom Moslavina glasovita! —*ć*.

Viestnik.

Iz Zagreba. Prekjučer 27. t. m. prispio je željeznicom iz Beča u Zagreb uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački u povoljnom zdravlju. Na kolodvoru dočeka nj. uzoritost više prečastne gospode kanonikah.

— U ponedjeljak prije podne vratio se u Zagreb prečastni gosp. opat i kanonik Martin Pécsy, svršiv u kotaru virovitičkom kanonički pregled tamošnjih župah. Sinoć pako vratio se prečast. g. arcidjakon i kanonik Petar Filić, dogotoviv isti pregled u kotaru odranskom.

— Jučer poslie konventualne mise umješćeni su na svoje stolice u prvostolnoj crkvi prečastna gospoda novoimenovani kanonici kaptola zagrebačkoga: Ivan Miković, Josip Šušković, Dragutin David i Adam Luka Rumpler.

— U nedjelju dne 2. Listopada blagoslovit će uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup glavom novu te već sasvim uredjenu kapelu sv. Jurja u Jurjoj-vesi.

— Večernjim željezničkim vlakom dne 27. t. m. prispješe u Zagreb velečastni otci Isusovci Ayala i Gjuriceo, putujući iz Dalmacije u Djakovo, kamo su pozvani, da početkom Listopada svećenikom i duh. mladeži drže duhovna vježbanja.

— G. Ivan Filipović, učitelj na glavnih učionah u Zagrebu, podnio je ovoga ljeta molbu vis. namjestničkomu vieću, da mu dozvoli uredjivati i izdavati list za mladež, koj bi pod imenom „Bosiljak“ tri puta preko mjeseca, naime svaki deseti dan izlazio, i to po pol arka velikoga formata. Listu ovomu, namienjenu zabavi i pouci naše omladine, biti će zadaća polag podnešenoga programa, „da na temelju i u duhu kršćanske prosvjete u mladeži budi nagnuće k svemu, što je dobro i plemenito, da ju podtiče na svestrani napredak na polju umnom i stvarnom, da u njoj goji ljubav prama svomu rodu i domu, da ju čuva i odvraća od kojekakvih zabludah, stranputicah i manah, i da ju napokon jača u svakom kriepostnom, poštenom i značajnom djelovanju i nastojanju.“ Ovaj će se cilj lista promicati „njegovim um i srce oplemenjivajućim sadržajem, sastojećim u svakovrstnih zabavnih i poučnih člancih, izključujući svaku političku razpravu i članke erotičkoga sadržaja.“

Dok stigne g. Filipoviću zamoljena dozvola, te će list uredno moći izlaziti, izdavat će ga privremeno u petnedjelnih svezcih. Prvi broj „Bosiljka“ izaći će 10. Listopada t. g. Ciena mu je za cielu godinu vanjskim poštom, a domaćim u kuću 2 for. a. vr. Predplatnina i ini dopisi neka se šalju na urednika u Zagreb, Opatovinu, broj 106.

— G. Dragutin Stipetić izdao je svoj krasopisani te s jedanaest bibličkih sličicah, kao illustracijah prošnjam molitve gospodnje, obrubljeni „Otče naš“ već po drugi put. Ovaj drugi izdatak, koj je bolje od prvoga pošao za rukom, namienio je on ponajglavnije učionam. Ciena je listu 1 for., a uzme-li se njih deset na jedanput, 80 nov. svakomu. Može se dobiti samo kod samoga izdatelja u Zagrebu, u koga imade i okvirah za „Otče naš“ po 80 novč.

Iz Ljubljane. Bivši kateketa kod stolne crkve Metelko načini oporukom zakladu za sirotinju. Plemeniti taj svećenik poslovaše od 1815. sve do svoje smrti 1860. naučajuć nauk vjere meštarske naučnike u nedjeljnoj učioni, dakle 45 godinah. Ova vrst mladeži obično je veoma zanemarena, težko je s njom; ali je pokojnik neumorno radio te nečuvenom krotkošću podnašajuć surovost zaslužio ime pravoga misionara. Mlade ovakove naučnike, koji mu za života toliko brige i truda zadavahu, odluči vitežki kateketa za glavne si baštinike. Odbivši mnoge ostavštine preostade jošte 40,000 forintih, koje se imadoše uložiti kao glavnica, a od kamatah godišnjih podupirati se 24 siromašna mladića raznih zanatah. Ostalom ostavštinom mislio je osobito na učione; tako je djećačko sjemenište dobilo 1000 for., a za šest seoskih učiteljah zakladjena je podpora godišnja svakomu po 50 for.; 10,000 ostavio je što za podignuće novih, što za popravak pet župnih učionah u Ljubljani. U jednoj župi ima se zakladiti mjesto za trećega kapelana, koj će naučati vjeronauk. Osobito daje se na čudo §. 11. oporuke — „svake godine školskomu poslužniku ili preparandu 15 for. za nagradu,

da za dvosatne kateketičke obuke nedjeljom i svetkom naučnike nadzire, te zaprieči šaptanje."

Iz Rima. Ovdje je nedavna revidirana prisega, što ju polažu novoimenovani biskupi, pa je u njoj poimence obširnije označen članak o pohodu katoličke prestolnice. Uslied toga ima se svaki biskup zavjeriti, da će svake 3. (ili 4. 5—10.) godine glavom u Rim doći, te papi račun položiti o svom pastirovanju i o svem. što se tiče dušnoga spasa povjerena mu stada, a ponizno primiti apoštolske zapovjedi; ako bi bio pravovaljano zaprieČen, da to učini po pouzdanom odaslaniku, za kojega izbor ustanovljeni su točni propisi. No ovaj poslanik nemora biti svećenik, nego se može taj posao povjeriti i svjetovnjaku izkušane vrline i nabožnosti.

Iz Freiburga (u Švajcarskoj). Dne 26. Kolovoza dignuti su u kolegijskoj crkvi svečanim načinom ostanci blaženoga o. Kanizija. Visokoč. biskup genevski, dva povjerenika papinska, zastupnici svih u Freiburgu stojećih redovah, više otacah Isusove družbe, do 150 župnih svećenikah iz kantona, kao i vas kaptol sv. Nikole, ravnatelj javne obuke i tri liečnika pribivahu pozvani svečanosti. Dvie debele ure trebale su, dokle je dignuta liepa nadgrobnica s napisom: Ossa R. P. Petri Canisii Soc. Jesu Theolog. Obiit Friburg. Helv. XXI. Dec. Anno 1597. Aetatis 77. Relig. 54. — Huc translata sunt ossa R. P. Petri Canisii die XXX. Martii anno 1623. Na liesu bijahu tri ključanice. Pošto liečnici zakleti razvidiše kosti, odnešen je lies u tako zvanu Kanizijevu kapelu, na kojoj su poslie vrata zaključana i zapečaćena. Sad će do skora u Rimu doći do proglašenja.

Iz Petrograda. Prije njekoliko tjedanah počeše novine raznositi glas, kako se je u Petrogradu srušila crkva, te poginulo više tisućah ljudstva. Sad se taj dogodjaj čuje istinitije. U Petrogradu su dvie crkve istoga imena „Preobraženska." Kuba od jedne uslied navale znalična svieta sruši se, te bi pod njom sbilja tisuće bile mogle zaglaviti; nu to bijaše medju 10 i 12 urom, kad su poslenici bili odišli na stranu sbog objeda. U crkvi dakle nebijaše ni jedne glave, samo je jednoga čuvidnjaka dohvatilo i ranilo; a drugčije ni da bi jednoga.

Iz Turske. U Turskoj zarodila se njeka vrst protestantizma. Od ovakovih protestantah množina je u Carigradu zatvorena. Dovedeni pred ministra policije odgovoriše izpoviedju muhamedanske vjere; novovjerci bo neidu nipošto na to, da se odmetnu od Muhameda te priznadu nauk o trojednom Bogu i Božanstvu Isusa Krsta. „Mi jesmo i ostajemo muhamedanci, sljedbenici izlama, Bog jedini je Bog, a Muhamed njegov prorok, koran pako naše pravilo; ali mi zabacujemo tumačenje i ustmene predaje, što koran izopačiše u izvor neznanstva i nesnosljivosti; vjerni proroku i koranu držimo mi i sebe medjusobno i sve, koji vjeruju u jednoga Boga kao stvoritelja svieta, za braću; neima nevjeracah, osim što su štovatelji kumirah. Pokorni koranu zabacujemo mi kao bezbožno razuzdanost i laž; mi hoćemo da se vratimo na čisti zakon našega proroka." To je njihova izpovied. Ovi novotari ustrojiše jur novi vjerozakon, a sljedbenici drže ga se vjerno. Poglavice stoje u Loniehu u Maloj Aziji, imadu vrlo mnogo članovah; imadu već i učionah (mnogi su uhvaćeni u knjižnicah), a neda se tajiti, da marljivo posluju, makar porta svom strogošću proti njim vojuje. Do sada se ništa pouzdana nezna o postanku ote reforme. Tko-li ju izmisli? Njeki vele, da Molah, turski duhovnik, koj je njeko vrieme probavio u Londonu te prije 20 godinah prigrlio protestantizam, pak se vratio u Tursku s odlukom, da bude u Turskoj reformatorom. Kako opet drugi pripoviedaju, taj pokret nije ništa drugo nego nov znak za onu potajnu, god. 1858. od Keik-Ahmeda zamišljenu urotu. Prvi joj početnici bješe onda obsudjeni; nu propoviedanjem Keik-Ahmeda posijano sjeme klicalo je potajno i raslo bujno. Vrativ se iz progonstva i zatvora, pokle je sjeo na priestol sadanji sultan, ostavi se urotnik svake politike, te nastavi posao kao vjerozakonski obnovitelj uz pomoć visoke turske hierarkije. Nu bio početnik tko mu drago, reforma sada obstoji, trsi se učvrstiti na turskom zemljištu polag muhamedanskoga načela. Je-li sposobna za život i obstanak? Što radi diplomacija? Diže-li se za slobodu sviesti na stranu muhamedanskih obnoviteljah, ili opet neće da se pača samo zato, jer to nije djelo niti katoličke niti anglikanske propagande? Što će učiniti porta, koja je pronašla, da je množina sljedbenikah pristala uz novotariju? Mi slutimo, da bi ovaj pokret mogao služiti kao priprava Turkom za prelaz u katoličku crkvu. Tako piše „Unità cattolica."

* Njeki Legoyt napisà obsežnu knjigu o samokrvi, a račun mu izpade ovakov: Proti obćenitom mnenju dogadja se u Englezkoj najredje samokrv. U obće dojde 30 samoubojicah ženskih na 100 mužkih. Najmanji je broj medju pozakonjenimi osobami, veći medju nepozakonjenimi, a najveći medju razlučenimi ili razpitanimi. U Pruskoj dojde na miliun stanovnikah kod protestantah 153, kod židovah 51, a kod katolikah 47 samoubojicah. Samokrvi se kamo češće dogadjaju u većih gradovih nego u drugih predjelih zemlje.

Dopisnica uredničtva.

G. *P. K.* u *M.* Današnjom poštom šalju Vam se svi izostali listovi. Vaš zemljak je list samo naručio, a nije zanj za ovu godinu ništa platio.

G. *V. M.* u *K.* Čestitke, namienjene pojedinim licam, neprimamo u list van u izvanrednih slučajih.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 40. U ČETVRTAK 6. LISTOPADA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

U SLAVU
UZORITOGA GOSPODINA S. R. C. STOŽERNIKA
JURJA HAULIKA VÁRALJSKOGA
NADBISKUPA ZAGREBAČKOGA itd.
prigodom svečanoga blagoslivljanja kapele sv. Jurja u Jurjoj-vesi dne 2. Listopada 1864.

proslovio
Josip Marić,
kanonik zagrebački.

Laudemus viros gloriosos. (Eccl. 44, 1.)
Slavne ljude hajde da slavimo.

Protekoše četiri godine,
Što u našem prvostolnom hramu,
Zlatnu misu slavno proslavismo,
Našeg dragog nadbiskupa **Jurja.**
Iz prostrane biskupije naše,
Nit je kraja niti zavičaja,
Odkud nebi tko to dojezdio,
Da tog slavja dionikom bude,
Da mu svoje izkaže štovanje.
O koliko tu svieta bijaše,
Od koliko rieči i nošiva;
Kako puni bijahu prostori,
Da kada si po njim pogledao,
Mniš, da gledaš kakvo polje ravno,
Na kom razno talasi se cvietje,
Te kad sitna nanj bi rosa pala,
Nebi zemlje dohvatila kapca!
Mniš, da čuješ sboriti angjele
U prekrasnih pjesmah i popievkah,
A u svakom srce je igralo,
Slušajući krieposti svetčara!
Dva govora o jednom bijahu,
U narodnom i rimskom jeziku,
Pa kada si oba saslušao,
Mniš, da svaki svog svetčara slavi.
A to ti se tako pričinjaše,
Il svetčara što krieposti rese,
Koje jedna, ma najbolja glava
Nije kadra sama proslaviti,
Nit sve jedan jezik izkazati,
Pa svak htjede, što znade da kaže;
Ili svetčar što dostiže dobu,
Koja no se riedkima dariva,
Te bi lako dogodit se moglo,
Da nam ovo ugasne sunašce,
Pa dok sjaje, da se i sunčamo;
Il što težke doživismo dane,
Kada ciela domovina naša
Od svakoga znatne žrtve traži,
Da se svaki sretnim scienit može,
Ako znade, da nuždna imade,
A obzirat na nikog se nije,
Da će itko išta izvan reda
Svietu dati pa se proslaviti, —
Pa kod zgode da ga proslavimo.
I nut čuda, kom se nenadasmo,
Ev' uzroka, rad kog se sastasmo,
Ev' povoda nove nam radosti,
Jer ljubavi nije nikad dosti!
Te nam tako dužnost se nalaže,
Da mu srce novu hvalu kaže.
Zato za čas trpljivnost imajte,
I radostno mene poslušajte.
A ja ću vam malko prosboriti,
Ne, kako se u hramovih sbori,
Il u tiesnih spravištja prostori',
Već kako to ovo mjesto traži,
Gdje nam dušu svaki predmet blaži,
Gdje potočić svoju pjesmu šaptje,
Gdje proljetjem mali slavulj čakće,
I gdje ševa visom zraka pjeva,
A vjetarce kroz lištje lagano,
Čini ti se da pjeva tanano,

I da s razna cvjetovna milinja
Miris bere, pa pjesmu začinja.
Kad tu pjeva, što god glas imade,
Nit šta drugo van pjevati znade,
Hoću, neću, i ja pjevat moram,
Jer mi sama pusta pjesma teče.
Ja ću vama pjesmu zapjevati,
Al ne kaku pjesmu od junaka,
Koga dužnost krvava pozivlje,
Da umara svima drago življe,
I kôm' time veća raste slava,
Čim mu sablja više je krvava,
Čim je više junakah ubio,
Čim je više majkah razcvilio,
Više ljubah u rod odpravio,
I sirotah u crno zavio.
Ja ću vama pjevati junaka,
Neobične kog krieposti rese:
Ljubav, blagost, čednost i krotkoća,
Znanje, mudrost, vjernost i čistoća,
Revnost, budnost, pobožnost, svetinja,
I stotina kriepostna milinja.
Ja ću vama pjevati junaka,
Koga mnoga blagoslivlje majka,
Što joj sinak, kraj najboljeg uma,
Kod rala bi osto i motike,
Il' u težkoj stenjo sirotinji,
A od znanja nejmao ni pojma,
Bez njegove darežljive ruke.
Jedno ću vam ime zapjevati:
Ime milo mnogoj brižnoj majci,
Koje kćerka uz njegove dare
Udomi se i sreću si nadje;
A bez njega kod majke bi vehla,
I djevojkom siede kike plela.
Pjevat ću vam **Jurja** ime slavno,
Nek se pjesma po gori razlieže,
Neka ide od grada do grada,
Nek se pjeva od stara i mlada,
Nek ju čuje, tko kriepost poštuje,
Sa **Haulika** kakva nam je dika,
Koj' je više dobra počinio,
Nego ima na toj gori lištja.

* * *

Već je dvajest i šest godin dana',
Kako **Jurju** zasjede stolicu
Zagrebačke biskupije slavne.
O kakva tad živismo vremena,
Kakve slavne uživasmo dane!
Od Dunava do sinjega mora
Malo bjaše stajah i dvorova',
Gdje za novac dobiva se hrana;
Dvor svačiji otvoren bijaše
Za prijana i nezvana gosta,
Bjaše kruha i ljubavi dosta.
Niemac, Ugrin, Latin i Slavjanin,
Kano bratja od rodjene majke
U ljubavi sprovadjahu danke;
Nit tko reče, da je komu tiesno,
Nit mišljaše na gospodstvo biesno;
Mir bijaše — a blagoslov mira
Jest najbolji blagoslov od Boga,
Kad svak gledje, da što ugodnije
Božijih se danah naužije.
Tad i oko **Jurja** nadpastira
Krasni vidje predjel Maksimira;
Da narave krasotu uživa,
U ovaj ga perivoj pretvori,
I sgodno ga „Jurjeva ves“ zovnu.
Dostojno je, pravo i pošteno,
Da stvar svaka onog' ime nosi,
Tko mu dade bitje i obstanak.
A ti ajde na vrh one kule,
Pak pogledaj okom naokolo,
Čudit ćeš se divnomu vidiku!
Sa podnožja zagrebačkih gorah
Vidiš strme okićke planine,
Klek i Kalnik i Petrovu goru,
Hrastovicu, Kozaru planinu,
Ivanjčicu, crnu Moslavinu,
I istomu šiljastom Papuku,
Vidiš vitô perje na klobuku.
Te su gore kolo uhvatile
Oko ove prostrane ravnine,
Krivudava koju šara Sava,
Kano da su iz gorice Vile
Trubu svile, po njojzi razvile.
I kad vidiš, da sve te krasote,
Tavne gore, ravnine, dolovi,
Luzi, rieke, bistri potočići,
I sve, što je blizu i daleko,
Ko da k istom perivoju spada,
Tad osjetiš čuvstvo divna čara,
I veliš si: Tomu neima para!
A to mjesto ko Vilom stvoreno,
Na užitak svakom otvoreno,
Gdje boravi bogat i siroma,
Da se svaki na svoju zabavi;
Bogat sladi u razkošnih dani',
Ubog radi, pa se kruhom hrani:
Ovo, velim, u svem mjesto krasno,
Razkoš gradu, a svoj zemlji dika,
Zasluga je slavnoga **Haulika**.
Nu sotona, ona zmija stara,
Koja ljudskoj viek zavidi sreći,
Te ju kopa, dok ju nepodkopa,
Po starome svome običaju,
Kad u miru sviet počivaše,
Kad spavaše, kukolj svoj posija.

Mir je vrelo svakog blagostanja,
Vrelo znanja i vrelo imanja,
I svakoga vrelo ljudskog dobra.
Nu na žalost često se dogadja,
Da s' u dobru sviet izobiesti,
U zlu kroti i sjeća pameti.
Sviet u dobru na zlo zaboravi,
S uma smetne i Boga i dušu,
Izopači dobro srce svoje,
I na gorje svu ćud preobrati:
Bezzakonjak zakonu se ruga,
Nepoštenjak častna izsmijava,
Riedku vjernost za nemudrost smatra,
Za taštinu žrtvu i junačtvo,
Za maženje čistoće paženje,
Za pretvaru ljubav na molitvu,
Za igračku sveto bogoslužje.
U miru se pojmovi pomrse,
I izvrnu gradjanske krieposti,
Junak biva, tko tudje otima,
Mudar biva, tko ništ' nevjeruje,
Izobražen, tko nedužnost mami,
Dosjetljivac, koji ogovara,
A slavoljub, koji vreba časti.
Ko čil parip, puk u gnjilom miru
Nevik uzdi nju sa sebe stresa,
Propinje se i u skok se baca,
I svakako mah oteti kuša,
Da obori svoga gospodara.
Nevjeruje, tko vidio nije,
Kakve stižu narode nevolje,
I žalosti s ljudske oholosti.
Kada **Jurju** i te stiže dane,
Prem uvidje, da pomoći neima
Puku, koji sebe precjenjava,
A pretvaru za istinu smatra,
Nemoguća za lako moguća,
I onoga, tko vješto umije
Svoju korist pod obću da krije,
Mjesto vraga spasiteljem zove;
A onoga, tko se neprilaže,
Pa baš makar i istinu kaže,
Izdajicom i huljom naziva,
I ko biesan svog liečnika grize:
Jurju opet u svoj toj nevolji
Kao misnik i gradjanin pravi,
Vjeran domu, vjeran kralju svomu,
Negledajuć ni lievo ni desno,
Ni krijući ni krivudajući,
Već po sviesti i svetoj dužnosti,
S pogibelju istoga života
Sa visine svoga dostojanstva
Glas podiže, te sjeća narode.
On podviknu: Ljub'te domovinu!
To je čuvstvo najsvetije vrsti,
Al ljubeći pravedni budite,
Jer se pravdom svaka dobra grade;
Netražite od nikog podlosti,
Da s' odreče svoje narodnosti;
Svaka majka svoje čedo ljubi,
Svako diete svoju majku draga,
I voli joj, ma uboga bila,
Nego tudjoj u sjaju i zlatu.
Maternja je najmilija hrana,
Jezik majke jezik je najjači,
Preko mora k rodu rod privlači.
Glas narave ugušit se neda,
Sebi zao nikom dobar nije,
Izdav sebe, izdat će i tebe.
Jedno vrelo silom zatvorite,
Zato u tom nikog nesilite, —
Na sto drugih prodrti će miesta'!
On podviknu: Ljubite slobodu!
Al kakovu zdravi razum kaže,
I kakva se sa savjestju slaže.
Država je obitelj velika,
Al se vlada kano i malena.
Kad je diete ludo i nejako,
Otac nad njim sa svom voljom vlada,
Da neljubi, što valja mrziti,
A nemrzi, što valja ljubiti.
Nu kad diete od stalka odraste,
I mudrije izkustvom postane,
Tada stupi na višju policu,
I sa otcem obća prava dieli.
Nije diete, već brat svom babajku,
Drug u poslu, savjetnik u vieću,
Vid očiuh, pomoć u nevolji;
Tako isto i s narodi biva.
Sloboda je dvooštrica sablja,
Ubitačna za luda igračka,
A obrana jaku i pametnu,
Te se zato darivat nemože,
Kao što se jabuka dariva.
Već kad narod zasluži štovanje,
Štujuć vjeru, štujući zakone,
Pokoreć se svomu starijemu,
Sloboda će i od sebe doći.
Nesmetjite Boga s uma svoga,
Negubite ufanja u njega!
Kako ljudih, tako i narodah
Sudbina je u božijih rukuh.
Ta svojima očima gledasmo,
Kako malo ljudska moć pomaže,
Te kada smo zdvojevat počeli,
Predali se tuzi i čemeru,
I kada se nitko i nenada,
Božja pomoć dodje iznenada.
Negubite vjere u vladara,
I u vladu njime postavljenu!

Svaka rieka s potoci je jaka,
Dà i vladar s voljom puka svoga.
Puk bez kralja truplo je brez glave,
Bit nemože jedan bez drugoga.
Nije zlatna, već trnova kruna,
Koja glavu kraljevu pritišće,
Al' ju opet njetko nosit mora,
Ne sbog svoje, već sbog tudje sreće.
Jedno diete majci brigu daje,
Kamo l' neće vladaru narodi!
 A vlada je krv od krvi naše,
Naša bratja i naši zemljaci,
I sinovi jedne domovine —
Tko će reći, da joj dobra neće.
Više vidi, tko s višega gleda,
Nit se može sve, što bi se htjelo.
Slabimo se, kad se razdvajamo,
Propadamo, kad se podkapamo,
Ta ni majke na tom svietu neima,
Da rodjeno neoduri čedo,
Kad mu ničim ugodit nemože.
Nije pravo od jednih tražiti,
Da poprave, što svi pokvarismo,
Da iztaru, gdje svi sagriešismo,
Da čas stvori, što s vremenom biva.
 I valjanih stotinu naukah,
Mnogo ljepše i mnogo mudrije,
Nego bih ja smisliti mogao,
Na ugarskih i naših saborih,
Sad i prije i u svako doba,
I svom stadu, i svomu svetjenstvu
Mudri pastir mudro govoraše;
Al neimade, kom da nauk dade.
U mlinu se pjesme nepjevaju,
A na vjetru nevode divani.
Što zlu sluti, po zlu će i proći,
Trula gradja, mora propast ladja.
 S trule gradje i propade ladja,
I to tako, da primjera neima:
Uz pleskanje i podvikivanje,
Uz pjevanje i kola igranje,
Uz zdravicah često napijanje,
Uz radostno „živila“ vikanje,
Stara ladja pade i propade,
Da nikada neuzkrsne više.
 Treba dakle novu sagraditi
Od novije i zgodnije gradje,
Da uzmogne vihrom odoljeti,
I prosiecat protivne valove,
Da se spasi, što je preostalo.
 Duh vremena toj je ladji gradja;
Nu duh taj se neleže u zraku,
Nit otrovan oli zdrav nebiva
Sám od sebe bez tudjeg upliva;
Nit se može nenadno izleći,
Nit je silan, da se nenadvlada,
Već se diže i pada s narodi;
Kakvi ljudi, takov je duh vieka!
Mnienje ljudih duh vremena stvara,
Tko je kadar mnienjem pokrenuti,
Pokrenut će i duhom vremena.
Nu mnenje se odhranjenjem gradi,
Ovo pako u trih zgodah biva:
Kući, crkvi, onda učioni.
 Da vidimo, što naš pastir radi,
I on kako na toj ladji gradi.
 Kad se veli: „kuća čvrsto stoji,
Ne na zemlji, već na dobroj ženi,“
Tad u kući, gdje dječica rastu
Bez čistoće i reda i rada,
Bez štednosti i bez pokornosti,
I bez stida i božijeg straha,
Tad u kući zao duh se leže,
Koji će se širom razširiti,
I okužit sela i gradove.
A taj duh se jednom vrelu piše,
Jednom vrelu, nevaljaloj majci.
I tko želi taj duh poboljšati,
Mora hotjet poboljšati majke.
Naš stožernik s tim se duhom znade.
 S njim se bori i sile mu lomi,
I krši mu pera buzdovanom,
Gojilišće kad žensko zavede,
Gdje čestite odgaja djevojke,
I u njima dobrotvorne majke.
Stablo, koje nadpastir zasadi,
Široko je razpružilo žilje,
I po svoj se zemlji razgranalo,
Njime će se hasnit domovina,
Jer je majka prva učiona.
 Duh se vieka i u crkvi leže;
Svetjenički stališ je jedini,
Koj čovjeka kroz sav život prati,
Od koljevke, pa do groba hladna.
 Kada mladji poštuju starije,
A gradjanin gradjanske dužnosti,
Mir njeguje, pošten posô radi,
Pokori se Bogu i vladaru
I u nuždi domovine majke
Na poštene spreman biva žrtve,
A to usljed evangjelske rieči,
Koju čuje od pastira svoga,
I njegovim primjerom se kriepi,
Tad misničku misnik dužnost vrši,
I svjedoči pravo domoljubje,
Domoljubje i čovjekoljubje.
O da sretne zemlje i naroda,
Koja takvim misnici se diči.
 Nu kad misnik, taj angjeo mira,
Ma čime se zasliepiti dade,

I od svetog zvanja svog odstupi,
S uma smetnuv blagog meštra svoga,
Mjesto na mir, puk na odpor budi,
Mjesto križa britku sablju ljubi,
Mjesto frule u rog bojni puše,
Tad neširi, već sužuje crkvu.
Tad ubija svaku ljudsku sreću,
I pasti će i pastir i stado.
Naš nadbiskup, kad i tu uvidje,
Da imade što kakvijeh rana',
Pobrinu se, da im lieka nadje:
Za misnike zavede vježbanja,
Za gojence shodnije naredbe.
A što no se izvidat nedade,
On odreza, odstrani, oddalji,
Da ostalo neotruje tielo.
I sad pazi, ko oka zjenicu,
Djecu svoju, sjemenište mlado,
Savija ga, ravna i izpravlja,
Dok se žitko izpravljati daje,
Da kad jednom na pastvu izadje,
Stadu svomu zdravu hranu traži,
I božjim mu blagoslovom biva.
Duh se vieka i u školi leže;
Kad bi bilo ikako moguće
Da se čovjek bez ljudih odhrani
Gdje u gori ili u pustinji:
Makar kako zdrava uma bio,
Jedne riečce nebi izumio,
Već bi zvieri po gori ponašo.
Čovjek ništa sam nezna od sebe,
Već što znade, sve se je učio;
Um mu zato nikad nepočiva,
Umom radi, jer od rada živi,
Zato mu je svaka zgoda škola.
U kakvoj jest, onakov i biva.
Nesretna je ona mladež svaka,
Koja šakah dopadne opaka;
Tankokrva na svašto je brza,
Lakovjerna svačim se zamami,
Slavoljuba i sjenom se sliepi,
A ćutljiva za svašto priliepi,
Nit odbire niti se obzire.
Lukavac se njenom silom služi,
Kad ju treba, ko brodar vjetrovi,
Kad netreba, na nju i negleda,
Sebi korist, prazan njoj zrak puštja,
I pod starost žalost i kajanje.
Mnogom zlu su mnoge vlasti krive,
I grieh mnogi na duši imadu;
Jednom grade, drugom razgradjuju,
Svrhu žele, za sredstva nehaju.
Kad se kuga gdje u zemlji javi,
Pa prietila ljudem il živini,
Il kada se tko jadan osmjeli
Proti vladi ili svetoj kruni:
O kakve tad izletju naredbe,
Kako strogi dižu se korlati,
Kako strašne trebaju se kazni.
Vjeru pako i vječnu istinu,
Koja uči ljubav i pravicu,
Čast, pokornost, posluh i poštenje,
I na kojoj sigurno jedinoj
Sreća ljudih i priestoli stoje,
Podkapat je i rušit slobodno:
Riečju, djelom i otrovnom štampom.
Za tu kugu haju i nehaju,
Koja tielo i srdce i dušu,
Ne jednoga, već tisuć plemenah
Čak do daljnih otruju koljenah.
Kuću dakle i crkvu i školu
Neka pazi, neka srdcu prima,
Tko ma kako na to dužnost ima,
Tko ma kako ljudskom sudbom vlada,
I njezinoj tko je sreći rada.
Jer tko čeka, dok sam razum dodje,
Uvidit će, al kad kasno bude;
Kad nestane u svietu ljubavi,
Kad nestane svake pokornosti,
Kad se družtva sve veze razvežu,
Kada krvlju potoci proteku:
Da kô djecu, tako i narode,
Kad blažija sredstva iznemognu,
Silom treba tjerati na dobro.
Bez te gradje neima brodu stanka,
Nit za ljudstvo ikakva spasenja,
Gradila ga mudrost državnika,
Il silnika pusta samovolja.
Ovo troje naš pastir poznaje,
I boljku mu svega se oddaje,
Svoje znanje i svoje imanje,
Sviet popravlja, da i duh popravi,
Da što može, dobre sreće vrati.
Ostala Vam pjevati nemogu,
Jer bi pjesma odveć duga bila.
No još jedno spomenuti valja,
Biljeg danka i uzrok sastanka,
Ovu ovdje kućicu božiju.
Oglejte se po svem perivoju
Bi li išta srdce poželilo,
Što se nebi u njem nalazilo?
Pak opet je u nječem manjkalo,
Al u čemu? to se nije znalo.
I tom manjku pastir naš doskoči,
Stavljajuć nam crkvicu pred oči,
Koja ovaj sav perivoj krasi,
Ko liep cvietak djevojačke vlasi.
Svetim Jurjem crkva se ponosi,
Il' stožernik što to ime nosi,
Il' Jurjevo što proljetjem biva,

Kad kras prvu perivoj dobiva,
Il Slavjanom što je Jure mio,
Jer je junak i ljudina bio?
Dost je, odsad u toj krasnoj crkvi,
Pramaljetjem na Jurjevo sveto
Bit će služba i sveto proštenje
Svetom Jurju na čast i poštenje.
I više put bit će misa sveta,
Da tko Božji ovud se prošeta,
A glas zvonca na crkvici zvekne,
I u srdcu neka mu odjekne,
U zabavi kad dragoj boravi,
I na dušu nek nezaboravi.
O svetome ovome svetčaru,
O njegovih vitežkih kriepostih,
I o moći svetog oproštjenja,
T..o živ bude, čut će na Jurjevo.
A mi ćemo vratit se opeta
K onom, o kom sboriti počesmo,
Koj tolikim nas dariva blagom,
Predragomu nadbiskupu **Jurju.**
On se, odkad biskupija stoji,
Sedamdeset sedmi biskup broji,
I koliko nastupi biskupa',
Baš toliko zastupi godina'.
Starost liepa, jer je vrlo riedka,
A još k tomu slavno probavljena.
Tkogod motri hram svetog Stjepana,
I njegovu umjetnu ljepotu,
Tko dvorove motri biskupove,
I biskupska prostrana imanja,
Nehotice pripoznati mora,
Da je ova biskupija slavna
Dosta slavnih biskupah imala:
Nu da spada medju najslavnije,
Sretno sada vladajući **Jurju,**
Svim se pravom dopustiti mora.
On s narodom biskupiju diže
Nadbiskupstva na častno gospodstvo,
I bje vriedan dostojanstvo steći,
Od kojeg je samo papa veći.
On za svoga slavnoga vladanja
Trag ostavi mudrosti i znanja;
Jer kako je i što je učio,
I nad stadom kako svojim bdio,
U slavjanskom i rimskom jeziku
Zlatna uma zlatan plod ostavi,
I vječni si spomenik postavi.
I za iste svoje nasljednike
On ostavi vladanja prilike:
Kako valja pravac pogoditi,
Kako Bogu i crkvi goditi,
Kako domu i kralju dvoriti,
Kako u svem stadu prednjačiti,
A u ničem neogriešit duše.

Više nego ikoji pred njime
On sirote pomaže i hrani,
Žedne poji, gole zaodieva,
I zemaljske pomaže zavode.
On obilne prosipa darove
I na daljne u zemlji gradove,
Da sirote svake vjere znadu,
Kakvog otca u njemu imadu.
On pomaže i crkve i škole,
S darom pruža čak do Rima ruke,
Svetom otcu da ublaži muke:
Jedno diete kad mu rane daje,
Drugo barem nek mu tješi vaje.
I još dalje pomoć mu dospieva,
Gdje god vjera podporu zahtieva.
Njegovo će srdce ohladniti,
A ljubav mu viek će vruća biti;
Njegova će desnica trunuti,
Na sveti se obratit pepeo,
A s nje će još gladni blagovati,
I uživat zemlja blagodati.
Zato Bog mu i dariva zdravlje;
Obrazi mu ko ružica rude,
U prsih mu jošter glas nedrhtje,
Nit trepetju od nemoći ruke.
I car ga je liepo proslavio,
Kô ženika za pir ukrasio,
I znamenji prsa nakitio,
Pod kojima takvo srdce kuca.
A mi bratjo, što ćemo mu dati,
Čim mu našu hvalu izkazati?
Naš nadpastir kad dariva dare,
Kako od kog tri uzdarja traži:
Il neka je dobar i pobožan;
Il nek moli za sve crkve glavu,
I za sreću stada božijega;
Il nek moli za zemlje vladara,
Da njegove Bog skrši vragove,
Podložnike u slogu privede,
I sve k njemu svede u ljubavi,
Bez koje smo bjedni i kukavni,
I svi svoju propast pribavili.
Nek nemisli, kada sam miluje,
I kad daje, da po kršu ore,
I da baca u trnje sjemenje.
Ljubav sije, nek ljubav i žanje.
Vruće dakle molimo se Bogu,
Da njegove izpuni namjene.
Poštujmo ga, dok ga još imamo,
Jer nek misli, što je komu drago,
A ja velim i srdce mi znade,
I potomci još će jače znati:
Da kada ga goder izgubimo,
Dost ćemo ga rano izgubiti,
Dost ćemo ga težko pregorjeti,

I nikada dosta ožaliti.
Gdje gledao i gdje negledao,
Gdje slušao i gdje neslušao,
Pred Bogom mu i pred svietom hvala,
Na njegovoj otčinskoj ljubavi.
Još jedan glas k tebi Bože viče,
Ah nemoj se oglušit od njega!
Podaj **Jurju**, otcu i pastiru,
Da još dugo poživi u miru,
Da u zdravlju, sreći i veselju
Svaku dobru izpunjava želju.
A kad mu se ona noć približi,
Za kom ovdje zora nesvanjiva,
Kano žarko na zapadu sunce,
Kad posao prošlog motri dana,
Te kad gleda primjerah hiljadu,
Bog ljudskomu kako platja radu,
Rujna radost lice mu obsine,
Nasmjehne se, pa za goru vine:
Tako Bože, daj i **Jurju** tvome,
Neka vidi na zapadu svome,
Snop do snopa u duhovnom radu,
Grozd na grozdu u tvom vinogradu,
Da i njega veselje obsine,
I da blažen od ovud premine.
A ti ovde moj premili rode,
Pjesmu evo, kojom sam izpjevo
Jurja slavu, tebi na zabavu,
Blag izvini i bratinski primi. Amen.

Dopis.

Pod Strmogradom 28. Rujna. I u našem bjelovarskom kotaru, kako znate, bijaše ovih danah kanonička visita i službeni pregled svega, što spada na službu Božju, što se tiče duhovnih posalah u vinogradu Gospodnjem. Mjesto bolešljiva prečastnoga gospodina arcidjakona kalničkoga Franje Milašinovića obavi taj pomučni posao po milostivu nalogu uzoritoga nadpastira prečastni gospodin Franjo Husar. Ili uzmeš prostor ovoga u nadbiskupiji najvećega kotara, ili briegove, koji ga s triuh stranah preplíću i pašu, ili napokon većinom loše vrieme; prosto ti reći, da su ti pohodi bili zanj i tegotni i težki. Ali nestajalo prečastnomu gospodinu svake nepogode i muke zagledav, kako ga pobožni puk, na čelu mu dotični duhovni pastiri, svagdje željno i veselo dočekuje, kako ga staro i mlado mirnim i radostnim okom motri i prati, kako mladež obojega spola skladno i liepo u crkvi pjeva, a još točnije i razgovetnije odgovara iz kršćanskoga nauka, — kako se po svih skoro župah nastojalo i sada jošte nastoji, da budu i crkve, i sve, što ovamo spada, uredjeno i ukrašeno prema neizrecivoj veličini i slavi Božjoj, prema skrbi i dužnosti pastirskoj, prema nadi i očekivanju vrhovne glave, preblaga otca; nestalo, velju, prečastnomu pohodniku svake neprilike i truda, kada je napomenuv preuzoritoga nadpastira i svoje poslanje redomice gledao ona tronuta lica, gdje jim oko radosti suzicom titra a srce u djetinjoj zahvalnosti pliva.

Nu tko da opiše s jedne strane zadovoljstvo, a s druge veselje, oduševljenje, spremnost i natiecanje, da se ti dani velepastirskoga poslanja što ljepše i dostojnije u svakom obziru sprovedu? — Što i kako je bilo u svakoj pojedinoj župi, o tom će pričati i pisati ini, koje pravo zapalo, a ja sam samo u obće i u kratko nacrtao, što sam koje vidjeo, koje od vjernih svjedokah čuo. Jošte bih samo dodao, da se riedko kada i gdje obavljala kanonička visita točnije i sviestnije, nego upravo sada i ovdje; neima bo niti najmanje i najudaljenije kapelice u ovom kotaru, neima crkvenoga mjestanca niti sprave, kamo nije svrnulo skrbno oko prečastnoga poslanika; pa kada se sve to uzastopce razvidilo, eto ti odmah duhovne sjednice u župnom stanu i pera u rukuh, da bude svakomu pravo kako zdravo.

Punih osamnaest danah minulo, dok se obišlo i razgledalo 15 župah ovoga kotara. U liepoj Cirkveni zapjevasmo „Tebe Boga hvalimo“ i harna srca oprostismo se s prečastnim gospodinom, nazvav mu srdačni s Bogom!

Viestnik.

Iz Zagreba. S više stranah željno očekivani dan osvanù dne 2. t. m. Listopada, kadno je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački Juraj Haulik u svom perivoju Jurjoj-vesi na milovidnom mjestu, krasnim ukusom i velim troškom podignutu kapelu sv. Jurja blagoslovio, oltar joj osvetio i prvu sv. misu u njoj rekao, te tako ju predao obćenitoj pobožnosti pohodnikah dražestnoga perivoja.

Vrieme je prijalo toj pobožnoj svečanosti; jer premda je dan prije padala kiša, a u isti dan s jutra gusta magla bila prikrila zemlju: to se ona ipak kasnije počela razvlačiti, nebo se razgalilo a u urečeno vrieme i jesensko sunašce liepo je prosinulo.

Već prije deset satih doveze se u Jurju-ves uzoriti gospodin stožernik, i počeli se kupiti pozvani odlični gosti i ostali sviet. Iz ljetnoga dvorca, gdje uzoriti stožernik i dvoreći duhovnici obukoše crkveno odielo, krenuše odmah poslie 10 satih u dugoj povorci put kapele, vodeći na provodnu medju zelenimi s obje strane granami uzoritoga gospodina, a za njim pridružiše se pratnji ostala mnogobrojna gospoda.

Došavši pred kapelu blagoslovi ju nj. uzoritost izvana, a u njoj dovrši blagoslov molitvom, te pristupi odmah k osvećivanju oltara, što je po propisanom obredu više vremena zahtievalo. Nakon toga izidjoše svi iz kapele, te odoše na južnu stranu, gdje bijaše namješćena propovjedaonica, s koje je prečastni gosp.

kanonik J. Marić pred odabranim slušateljstvom pjesničkim slogom proslovio u slavu uzoritomu gospodinu stožerniku i nadbiskupu govor, priobćen u današnjem listu. Za tim služio je uzoriti gospodin stožernik s većom podvorbom tihu misu, a na koncu joj dao prisutnim blagoslov i 40 danah oproštenje pod običnimi uvjeti. Pod misom pjevali su liepo koralisti prvostolne crkve uz miloglasno sprovadjanje harmonija.

Uzoriti gospodin domaćina počastio je tim povodom u svom ljetnom dvorcu sjajnim objedom 40 gostovah (za više nebijaše prostora), medju kojimi bijahu najodličnija lica svakoga striliša našega glavnoga grada. Pod objedom svirala je pred dvorcem ovdašnja posadna banda odabrane skladnje.

Nješto radi hladna vremena, a nješto radi toga, što dan za ovu svečanost na naglo ustanovljen nije bio dovoljno poznat, nije prije podne došlo u perivoj toliko ljudih, kolikim se nadasmo. Tim više svieta nagrnulo je u Jurju-ves poslie podne, te je vrvio po svih stranah prostranoga perivoja, a najviše oko krune i najveće njegove dike — kapele sv. Jurja. Bijaše tu i prostoga puka iz okolice zagrebačke, za koj se u perivoju točilo vino, i pekle pečenke, pa je bilo i narodnoga veselja.

Povodom blagoslivljanja kapele sv. Jurja izišao je iz ovdašnjega zavoda Albrechtova kamopisni spoljašnji naris iste kapele. Mi ćemo svojim čitateljem, koji neimadoše prilike vidjeti kapelu sv. Jurja ugoditi tim, da jim ju pokušamo u kratko opisati.

Polag osnove, što su je načinio inspručki graditelj Stahl, sagradjena je kapela sv. Jurja pod upravom ovdašnjega gradskoga mjernika Grahora i graditelja Kleina u gotičkom slogu na lik križa. U duljini ima 34, u širini križa 32 stope; u pročelju s tornjem, u kom su dva zvona, visoka je 60 stopah, a svaki od triuh prozorah ima u visini 12 stopah. Stuboci izvana, zatim cieli toranj, obrubi prozorah i vratah sagradjeni su od biela tesana kamena, a ostali zidovi od opekah. Nad prozorom, što je nad vrati, uzidana je izvana crna kamenita ploča, na kojoj je zlatnimi pismeni upisano ovo:

Quos sæculi quadrante lubens percoluit
Circumsitis amoenis lucis
Hujus Sanctuarii gratia coronam imposuit
Georgius S. R. Ecclesiæ Cardinalis
Archiepiscopus Zagrabiensis
Ann. rep. sal. 1863.

Kapela je izvana ogradjena ukusnom željeznom ogradom, salivenom u petrovogorskoj gvoždjari.

Iznutra je svod medju parožnimi zidovnimi spojkami oslikan modrilom, posutim zlatnimi zviezdami, što se oku pričinja, kao da izmedju granja motri vedro nebo u tihoj noći. Ostali dio zidinah obojadisan je toli vješto kamenitom mastju, da ti se čini, kao da je sve sagradjeno od tesana kamena. Slikarija ova djelo je vrloga slikara Prokša. Pod je popločan bielim i modrastim mramorom. Sva tri prozora sastoje od slikana stakla, te prostirući ono divno pobožnoj duši ugadjajuće polusvjetlo, propuštaju ipak dosta svjetlosti. Prozor na desno gledeć od vratah predstavlja stari zakon u tri slike: na lievo je Mojses, na desno Aaron, a u sriedi ženska držeć u desnici škrinju zavjetnu, u ljevici proročku batinu; pod svimi trimi teče napis iz riečih sv. pisma: „Hæc autem omnia in figuris contingebant illis.“ Prozor na lievoj strani predstavlja novi zakon u tri slike: s lieva sv. Petar, s desna sv. Pavao, u sriedi ženska držeć u desnici apoštolski križ, a u ljevici tiaru; izpod slikah provija se nadpis: „Unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam.“ U prozoru nad vrati s lieva je Bogorodica, s desna sv. Ivan Krstitelj, u sriedi Isukrst blagoslivljajući; pod Bogorodicom čita se: „Domine ad quem ibimus;“ pod Ivanom: „Verba vitæ æternæ habes;“ pod Isukrstom: „Anno Domini 1863.“

Oltar je povišen od ostale kapele za jednu stubu. Stol oltarni načinjen je od crna mramora, koga s preda nose dva stupića od istoga mramora. Pod stolom je drvena grobnica za moći (reliquiæ), načinjena u liku zavjetne škrinje; u nju će doći moć sv. Jurja, kada prispije iz Rima, a dotle je položena druga iz prvostolne crkve. Kip sv. Jurja izrezan je iz hrastovine u uložnici gotičkoga sloga, no rezbarija nije onako umjetno izvedena, kako se očekivalo.

S jedne i s druge strane križa stoje po dvie klupe, a s obje strane vratah po jedna; klupe ove krasno su djelo lepoglavske kaznione. U sriedi kapele visi primjerne veličine pozlaćeni svjetionik od mjeda. Još nam je spomenuti klecalo za nj. uzoritost od hrastovine, tokarsko djelo u Beču načinjeno, te grbom nj. uzoritosti i liepim vezilom narešeno; veliki sag prostrt pred oltarom s grbom nj. uzoritosti u sriedi; i oltarnik, komu su okrajci na bieloj svili zlatom i svilom bogato i krasno izvezeni. Ove posljednje tri stvari dar su rodbine uzoritoga gosp. stožernika.

U kratko sve, o što ti oko tu zapne, ukusno je i krasno, sve te opominje na Boga i njegovo veličanstvo, sve ti budi dušu na pobožnost. Radi toga neka mnogobrojni polaznici krasnoga perivoja Jurje-vesi nepropuste svratit se i k sv. Jurju, da osladivši si tjelesna ćutila ostalim prirodnim milinjem, tu si okriepe i dušu pobožnom molitvom. Uz tu želju sama se nam nameće i ova: neka dobri Bog dade uzoritomu gospodinu kardinalu i nadbiskupu, velikomu dobročinitelju naroda našega, kojega je tanani ukus i darežljiva ruka glavnomu gradu naše domovine pribavila svim prirodnim razkošjem obilujuće mjesto, da okruniv si sada toli slavno djelo četvrtstoljetnoga rada uživa se još puno godinah svega njegovoga milinja zdravo i veselo!

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 41. U ČETVRTAK 13. LISTOPADA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Revnost za Božji dom.

(Dalje.)

II. *Tko ima revnovati.*

1. Dužan je revnovati za Božji dom najprije čuvar dotičnoga doma: biskup, sbor kanonikah, župnik, u obće crkveni čuvar, bio on kakova mu drago naslova. Ovdje toga netreba dokazivati; tko o tom dvoji, eno mu crkvenoga zakonika, eno mu knjigah o dušnom pastirstvu i crkvenom pravu, pa neka otvori i pročita ovamo spadajuće članke. Dužan je on skrbiti za ures crkve svojim trudom i troškom. Imetak crkvenoga glavara razlučuje se na baštinjeni ili otčevinu, prometbinu, štedjevinu i strogo uzet crkveni dohodak. Svake vrsti imetkom slobodno je razpolagati crkvenomu čuvaru po volji; samo glede strogo crkvenoga dohodka veže njega crkveni zakon i zapovieda mu izrikom, na što ga imade uporaviti, naime: polag volje zakladnika, na crkvu, na bogoslužne potrebe ili na podporu siromakom. Tko je za života malo ili ništa načinio, pak jošte oporukom dotičnu dionicu drugamo odredi, neide bez grieha pred pravednoga sudca. Dužan je dušni pastir i svojim troškom revnovati za Božji dom. Tko više ima, više neka dade; a tko neima, dao mu Bog, da može dati. Pod nebom imade mnoga krajna opreka, pak tako baš i u tom: mnogi veoma slaba dohodka župnik učini više za crkvu, nego drugi obilata dohodka, pače mnogi od ovakovih kako je viknuo uz veliku svojinu sam stradati, tako mu se neda da nabavi štogod ni za crkvu od njezine imovine, dočim su za to zaklade. Ima crkvah s velikimi zakladami, a čujem da skrbnici umiju vrlo mudro ulagati je na probitak, te nose velike kamate; ali baš u takovih crkvah, što sám znadem i čujem, mora svećenik u prnjah pristupati k oltaru. To ako i ne uviek svetkom, po svaki dan sigurno. Tako je s ostalim nakitom i posudjem. Tko neda crkvi od crkvenoga, od svoga lje neće dati.

Kako tko, onako će njemu Bog. Medjuto, govoreći o dužnosti revnovanja dušnoga pastira za Božji dom, neide se toliko na novac, koliko na brigu i trud. Tomu se pako nemože nitko izvinuti. Dušni pastir kao crkveni čuvar, videći si u crkvi kakovu nestašicu, dužan je pobrinuti se: pokucati na svačija vrata, gdje je tko dužan pomoći, ili se pomoći može nadati; dužan je nemirovati, ma uzbunio duhovno i svjetovno poglavarstvo — dokle mu se opravi vjerenica. Neuspije-li ni to, spasio je barem svoju dušu.

2. Dužan je revnovati za Božji dom pod svojom zaštitom stojeći zaštitnik. Veže njega na to obćenita dužnost kao najimućnijega i najuglednijega župljanina, a veže ga napose zavjera prednikah i sama njega. Dokle on drži pravo, dotle njega drži dužnost kao uvjet prava. Mnoge vjekove nije ništa znala crkva za kakovu zaštitu (patronat); to je nastalo kašnje, ter se istom u srednjem vieku podpuno razvilo. U ovoj naime dobi bješe mnoge crkve posagradjene i župe ustrojene od privatnih glavah, i o vlastitom njihovom trošku. Da se tim glavam pokaže crkva zahvalnom, podieli jim mnogovrstnih počastnih pravah i povlasticah, a medju njimi tu važnu: da za župe o svojem trošku ustrojene smiedu predložiti vriedna svećenika, kojega na to biskup, osvjedočiv se o valjanosti, ima umjestiti. Očevidno je, da je takovo pravo poteklo od proste volje crkvine, ter da je čisto crkveno. Predajuć ga crkva nije se imala bojati nikakove štete za župu; u ono bo vrieme bijaše veliko i malo crkvi svim srcem odano; ali se ipak ogradila opreznimi zakoni. Medjuto što dalje to gore: ovakova zaštita u mnogom slučaju postade sramotnim teretom crkvenomu životu. Osobitim biljegom feudalizma srednjega

vieka jest težnja za tim: da se sve javne časti prevrnu u nasljedno privatno pravo. Tako bijaše u državi; ali tako se htjede urinuti i u crkvu, pače crkva morala se upirati svom snagom braneći se, da joj časti od najveće do najmanje nespadnu pod leno. Do skora morala je uvidjeti, da na to smiera i patronat proti naravi crkve i njezinim zakonom, da je više na štetu vjeri, te gdje bi god mogla, tudier bi ga namah i dokinula. S te strane potiče mnogo zla jošte i današnji dan u mnogom kraju. Zaštitu mnogi zaštitnik smatra kao sgoljno samo pravo imenovati župnika, a dalje, hoće-li neće-li, gospodska mu je volja. Pak ni u tom neobzire se na valjanost (duhovnu) svećenika, nego na koje šta drugo, što nesmie izići na sva usta. Gdje se opet nadje zaštitnik pravi vitez, plemenite za crkvu i puk zauzete duše, i do toga se često može doći samo okolo na stražnja vrata. Gdje je zaštitnikom gradska obćina, tudier danas bez spletke, svadje, omraze, a često i grdne smutnje nemože minuti izbor župnika, dočim se znade, da su ovakova zastupstva, kada se ima viećati o poboljšici crkvi ili župniku jako štedljiva — ne riečmi, nego novcem. Neka; o svem tom bi se moglo mnogo pisati; ali morat će se do skora štogod i učiniti. Ove točke nesmiem ipak završiti, da nereknem: Slava vam svietla gospodo i gospodje, koji pojmite rieč zaštite, te si svakom prilikom, gdje crkva treba vaše pomoći, jošte bolje pred Bogom i svietom svjetlate lice!

3. Dužna je revnovati za dom božji **župna obćina** u cielo i svaka duša poseb. O strogoj dužnosti neima govora. Tudier vežu samo obćeniti razlozi gore spomenuti, osim ako nije obvezana obćina naslovom patronata ili druge kakove obveze. Previdjena hladnoća ljudska valjda i jest uzrokom, što Bog nije izrikom zapovjedio darivati crkvu. To se vidi iz riečih, što jih izusti Natan Davidu: „Zar sam ja rekao ikojemu sudcu nad Izraelom, kojim sam zapovjedio vladati (pasti) moj puk veleć: Zašto mi niste napravili doma od cedrovine?“ t. j. zapovjedio sam vladati pukom; ali nikada, da mi sagrade urese i kuću. (Paral. 17, 6.) Istina je, Bog zapovjedi, kako se čita u II. Mojs. 25. da se za njegov čador naredi sbirka, ali da se sabire samo od onih, koji drage volje hoće da dadu. Tim je hotio prokušati nabožnu ćud, što-li će puk sam od sebe Bogu na čast učiniti. To kano da htjede kušati i Isus staviv se naproti milostinjaku, da vidi, što i kako ljudi davaju. Po svem tom čitamo u II. knj. Mojs. 35, da je puk izraelski rado i pobožno donosio dragocjene stvari: narukvice, prstenje, naušnice i ostali nakit. Ženske donesoše vezenicah i to toliko toga, da je Mojsija morao po glasnicih zabranit, neka više nenose, jer da je toga već previše. U obće ženske su se u svako vrieme odlikovale i odlikuju u darivanju Božjega doma, te uz ostale biti će i to jedan razlog, zašto je nje crkva prozvala „pobožnim spolom.“ Sama obćina, ma bila skroz siromašna, može dobrom voljom mnogo učiniti za crkvu; jer za što često sva imovina župnika ili drugoga posebnika nebi dosegla, to se stvori na jednom o grošićih pojedinih dušah. Po takovu i jest živih primjerah u svietu, a naročito u našoj domovini, da siromašna obćina učini u godini za svoju crkvu više, nego dosta velik i bogat grad. Nuka na to nabožna ćud, te siromak voli odtrgnuti od svojih ustiuh, da si može načiniti zadušbinu, pak i opet velim, da se nabožna ćud obćine može vidjeti u crkvi kano u zrcalu. Dogodi se do duše često, da na predstavu i molbu župnika pučani mašu glavom, češu se za uhom, te se izpričavaju siromaštvom, kad čuju proračun od stotinah, a kamo-li ne od tisućah. Težko se seljanin sklanja na sve, za što treba novca; pak s toga treba u takovu podhvatu raditi s njim mudro i oprezno, a uviek na malene dionice. Ako od početka i ide mučno, poslie gledajuć u crkvi nabavljenu stvar veseli seljane doista i obodrava za drugi put; a sigurna je istina, da će puk župnika, koj ga je često uznemirivao za darove i mnogo toga o pučkom novcu nabavio za crkvu, hvaliti, dočim će drugoga, koj je budući sa svim zadovoljan mirovao, kuditi, te svaku spočitnicu od stranih pučanah bacati na župnika: Tà mi bismo drage volje bili dali sve, što možemo; ali što ćemo, kad se župnik nebrine itd.

(Konac će sliediti.)

Princip Eugen i Turci.

(Konac.)

Jurve 21. Svibnja stiže Eugen u Futak. Razvidi sve bojne priprave, zapovjedi, da se pojedini odjeli sakupe kod Petrovaradina, a zatim proputova Banat do Pančeva, da nadje sigurnu točku za prelaz preko Dunava. Dne 9. Lipnja krenu vojska iz tabora kod Petrovaradina, a 15. i 16. i. mj. predje preko Dunava kod Pančeva. Bez najmanje smetnje od turske strane smjesti Eugen jezgru vojske, 61 četu pješakah i 176 švadronah konjanikah, svega skupa do 65,000 momakah na desnoj obali Dunava na domaku Beograda. Jur 18. razvidi princip tvrdjavu te već istoga dana dade ogradjivati tabor. Biograd, ležeći u kutu medju Savom i Dunavom, naumi s kopna skroz obkoliti, a desno krilo vojske nasloniti na Dunav, lievo pako na Savu. Preko obijuh riekah trebalo je napraviti most, da se uzdrži savez s carskimi zemljami.

Znadjaše Eugen dobro, na koliku težku zadaću se je stavio. Biograd smatrahu za najjaču tvrdjavu u Europi. Bijahu u njoj tri diela: pravi grad tik na utoku Save u Dunav; prigradci okružujući grad u polukrug, pak tvrdjica ili citadela medju gradom i prigradci. Ova tvrdjica nagibaše se strmo prama gradu, a u nju moglo bi se samo iz prigradakah. S ove pako strane priečila su ulaz strahovita braništa. U gradu bijaše obsada jaka 30,000 izabrane vojske, a upravljana hrabrim vodjom, Mustafa-pašom. Sbog šta je pako zadaća Eugenova bila još opasnija, to je bio siguran izgled, da će Turci svom silom dohrliti tvrdjavi u pomoć. Da se od tolike navale zakloni, dade Eugen tabor s vana čvrsto utvrditi. Izkopale se duboke jame, digli visoki nasipi i u njih ostavio otvoren prolaz za nasrte pod zaštitom jakih prednjih branikah. Na obranu mostovah dade dozvati iz Petrovaradina u Zemun 8 četah pješakah i dva puka konjanikah, dočim je 5 četah stavio na most na lievoj obali Dunava.

To su bile priprave Eugenove za glasovitu do vieka obsadu Biograda. Sve razpoložive čete bile su jošte pozvane iz Banata i Erdelja u tabor pod Biogradom, te tako vojska naraste na blizo 88,000, a medju njimi 27,000 veoma dobro oboružanih konjanikah. Obsadna četa brojaše 30,000, dočim ostatak (55—60,000) bijaše opredieljen za odpor Turkom s vana.

Da pokvare obsadni posao provališe Turci 17. Srpnja žestokom silom iz grada; pak jim i sbilja podje za rukom pješake u obkopih šmesti. Već nagnuše grenadiri u bieg; ali u onaj čas prileti 250 oklopnikah poslanih od Eugena te razkidaše redove janičarah. Turci zabunjeni stanu; al' budu uzbijeni, te što nepoginu od oklopničkoga mača, to bje sagnano u Dunav. Riedkim janičarom posluži sreća, te umaknuše u grad.

Ovim jurišem uputi se Eugen, da će Osmanlije sve moguće kušati, kako bi zapriečili obsadu. Ali tim brže dade Eugen raditi. Već peti dan poslie onoga juriša mogli su biti nastavljeni na nasipe težki topovi. Pucnjava započe odmah. Topovi strahovito haraju po uzkih gradskih ulicah; cieli redovi kućah budu razvaljeni a ljudstva pogibe množina. Za njekoliko danah nebijaše već od pravoga grada ništa nego ruševina. Isti bedemi bješe ružno osakaćeni; više turskih baterijah razoreno, a mnogo topovah svaljeno. Moglo se je naprvo vidjeti, da se Biograd uz ovakovu strahovitu vatru dugo nemože držati. Jedina nada bijaše posadi u pomoći od vanjske vojske.

Turska vojska bahnu. Jurve 30. Srpnja pokazaše se prednje straže turskih konjanikah. Biogradom zaori divljačka klika. Sutradan narinu se glavna turska vojska, jaka 215,000, te naproti Eugenu udari tabor. Na više urah hoda protegnu se u obsegu čador do čadora — u sredini pješaci, a na oba krila konjanici. Za kratko vrieme ogradiše Turci tabor, nastaviše topove te stadoše žestoko pucati u Eugenov tabor. Carskomu taboru zaprieti velika pogibelj. S preda jaka tvrdjava s obsadom od 30,000, a s traga silna vojska hrabra i spremna na boj. Eugen pako mogaše razpolagati jošte jedva sa 75—80,000 momakah. „Ili će Biograd pasti meni, ili ja Turkom u šake“ — reče on odvažno.

Tabor Eugenov postrada ljuto od neprestane turske vatre. U svem taboru težko bijaše naći mjestance sigurno od turskoga zrnja. K tomu još došla bolest, griža progutnu mu mnogoga vojaka, a i sam Eugen oboli. Ostane-li Eugen miran u taboru, to će izginuti mnogo vojske što od boja što od bolesti, a tada neće se dati ništa opraviti. Vojska stisnuta medju dvie rieke, a s dvie strane obkoljena od ljuta i jaka neprijatelja nebi ništa drugo dočekala, nego smrt ili robstvo. Da se tomu ukloni, naumi Eugen navaliti na neprijatelja, razbiti ga, pak onda na juriš zauzeti Beograd. Drzovita je misao; s toga sazva Eugen generale u vieće tražeć u njih savjet. Nitko mu neprigovori. Dan 16. Kolovoza bje odlučen za boj.

Za obranu nasipah proti gradu naredi Eugen 8 četah pješakah, 4 grenadirske satnije i 7 pukovah konjanikah, svega 7500 mom. U taboru ostade 2500, naime 4 čete pješakah i njekoliko odjelah dragunskih. Sve ostalo, najviše 60,000 (bolest je više pozobala, nego turski topovi) povede Eugen proti taboru velikoga vezira.

Pješaci pod upravom principa Aleksandra stadoše u sredinu, a na oba krila konjanici pod upravom grofa Palffya. Za rezervu ostade 15,000, da priskoči gdje bude trebalo u pomoć.

O ponoći maknu se vojska iz tabora, a sve tiho kano bez sape. Noć jasna razsvjetljivala sve pokrete. Sva vojska stade u bojni poredak čekajuć zapovied za navalu. Prama jutru pade gusta magla, da nisi mogao vidjeti prsta pred nosom. Carevci miču se sveudilj napried, a Turci jošte ništa nečuju. Dogodi se, da su konjanici desnoga krila pod Palffyem skrenuli s pravoga puta te se iznenada našli pred turskom baterijom tek s nova nametanom. Turci dignu viku — za čas je u neprijateljskom taboru sve na nogah. Brže se staviše Turci u bojni red, konjanici jim udare žestoko na Palffyeve čete, krvavo kreševo nastane, a nijedna strana neuzmiče s mjesta. Stotine leže jur na bojištu. U to priskoči Mercy s konjaničkom rezervom, navali trkomice na spahije, a ovi zabunjeni uzmaknu. Ali za čas dozovu se od straha, pače s nova navale. Sada dojde njekoliko pješačkih pukovah u pomoć; a turski konjanici napadnuti sa svih stranah moradu uzmaknuti. Na tom mjestu zauzeše Eugenovi turske topove.

Eugen bio je zapovjedio pješakom, da se čvrsto drže konjanikah, da se neprekine bojna pruga; ali kad je Palffy predaleko na desno odišao, povede se za njim dio pješakah iz sredine na desno. Tim je u sredini ostalo prazna prostora, a nitko nemože toga opaziti od guste magle. — Pješaci dojdu za tim takodjer u vatru, a držeći se po zapovjedi konjanikah udalje se

sve većma od pješakah desnoga krila. U gusto sklopljenih stubovih ide pješačtvo proti turskim nasipom. Poslie žestoka odpora preskoče grenadiri jaruge te bace Turke iz nasipah.

Tako je carska vojska, da nitko nije ni slutio, bila razstavljena na dvie polovine. U prazni prostor urinuli se turski pješaci, te bez zapreke išli dalje naprvo. Ipak se nemogoše mnogo okoristiti, jer magla prikrivaše svu bojnu prugu. U taj čas digne se magla. Janičari se obveseliše kano gotovoj pobjedi, misleći da je već i sam tabor kršćanski njihov; jer je samo njekoliko stotinah korakah bilo do njega. Al' i Eugen opazi sa strahom, da mu je središte natrpano gustimi hrpami turskih pješakah. Odvaži se, te sam na čelu rezerve skoči na janičare. Ovi nedaju se s mjesta, kad jih je tako liepa sreća onamo naniela, već se odupiru svom snagom. Grozovita sječa se zametnu; jer ovdje valja sve odlučiti. Znade to i Eugen, pak zapovjedi, da njekoliko konjaničtva s oba pobjedonosna krila udari na janičare s boka. Princip sam stavi se na čelo jednoj četi oklopnikah te udari na biesne janičare. Napokon baciše ipak ljute janičare, carska pruga bude sastavljena, pak onda sva u jedan mah udari na turske nasipe.

Na obje strane predobiše carevci neprijateljski položaj. Samo je još u središtu turska baterija, brojeća 18 težkih topovah. Stoji joj za obranu jezgra turskoga pješačtva. Eugen odluči 10 grenadirskih satnijah i 4 čete pješakah, a 2 pukovnije s obje strane zakriljuju jurišajuće. S razvitimi barjaci i svirkom gusto stisnuta kano zid prodire se pruga napried. Neizpaliv niti jedne puške podnosila je mučke ubojitu vatru iz turske baterije, a došav do njih udari oštrimice prsa o prsa na neprijatelja. Poslie hrabra odpora uzmaknuše janičari, a baterija ostade u šakah carskoj vojsci.

Sada više Turkom nebje obstanka. Ostaviše tabor, pobjegoše bez obzira, a carski konjanici za njimi. Plien nadjen je velik: 200 topovah, 51 barjak, 9 konjskih repovah ostade u taboru. Turci izgubiše 20,000 mrtvih i ranjenih. Eugen izgubi 1500 mrtvih i 3,500 ranjenih.

Najvažnija posljedica ove pobjede bijaše predaja Biograda. Jur 18. Kolovoza zauze carska vojska jedna gradska vrata. Na 22. izidoše Turci iz grada. Eugen uljeze u grad i nadje 600 topovah, čitavo dunavsko brodovlje i neizmjernu množinu živeža. Biograd, prednji zid kršćanstva, spadè pod cara po vojvodskoj vještini Eugena. Ustmeno i pismeno slavi se od toga vremena „plemeniti vitez."

(Keym u „Katholiku.")

Nova borba u Badenskoj radi katoličkih pučkih učionah.

(Konac.)

Crkvenoj vladi i duhovničtvu prigovara se, da hlepe za gospodovanjem. Ala opet nepravedne potvore! Mi branimo samo poredak života, štono ga Bog hoće; mi hoćemo samo da vršimo dužnosti našega sv. zvanja glede mladoga naraštaja, koj sv. krstom steče pravo na vršenje ovih naših dužnostih, — pa se radi toga diže na nas javno tužba, da hoćemo gospodovati! Poljubljeni! U četvrtom vieku življaše jedan biskup imenom Bazilio. Car mu se zagrozi po svom ministru Modestu. Saslušav ovaj odvažan i otvoren odgovor biskupov, reče mu: „S tolikom ohološću nije još nitko sa mnom govorio." Na to mu odvrati Bazilio: „Još se nisi nikad namjerio na biskupa. Mi biskupi najponizniji smo ljudi na svietu, ne samo napram caru, nego i napram najzadnjem čovjeku, ali kada se radi o Bogu, tada gledamo samo na njega."

Pa pogledom na Boga trojednoga, te s obzirom na rečeno moram sam sebe pitati: Smiem-li Vas, draga braćo, svećenici obvezati, da učestvujete kod školskih oblastih ovoga zakonskoga predloga? „Non possumus," nemogu, nesmiem. Meni prinadleži velepastirska dužnost i poslanje, da ono, što je crkva gotovo dvie tisuće godinah posjedovala u školi, te suupravu ove po crkvi branim, pa ja da vam smiem naložiti, da sudjelujete tamo, gdje se ide na to, da se crkvi ovaj posjed i svako pravo na upravu škole otme? Biskup sám da se dade po svojih duhovnicih izagnati iz kat. učionah! Ja sam dužan čuvati katoličku vjeru i crkvu, pa da vam ja zapovjedim, da pomažete kanoti protucrkvu sagraditi u naših kat. učionah, da pružate pomoć, gdje se ide na to, kako će se naše kat. škole ponoriti u zemaljštinu i odtudjiti kršćanstvu, a imovina kat. učionah preći u svjetovne ruke? Zar da smiem ja na Vas navaliti odgovornost za nesreću, štono će sliediti iz školah zakonske osnove? Poljubljeni suposlenici Božji! Za malo bit ću 67 godinah katolički svećenik, preko 30 godinah jesam katolički biskup, nosim već preko 20 godinah nadbiskupsku pastirsku palicu — malo ne kroz pun jedan viek sakupljao sam izkustvo i osvjedočio se, da kod obrane nauka, uredbe i pravah naše crkve bezazlena popustljivost i pretežni obziri na zemaljske i svjetovne odnošaje mogu istina na oko ukloniti časovite smetnje, ali se za to nanose najštetnije posljedice za dugu budućnost. Već se odtale mogoste uvjeriti, da čistom dušom nemožete se služiti pravom, što Vam se nudi, da ili kao članovi ostanete u mjestnom školskom vieću zakonske osnove, ili zadržite mjesto predsjednika, ili u obće udioničtvujete kod tih školskih oblastih. Tà nebi-li Vašim sudjelovanjem kod školskih oblastih po zakonskom predlogu moralo se u katoličkom puku poroditi krivo mnienje, kao da u njem neima ništa, što bi katoličkoj vjeri huditi moglo? Smiete-li Vi, naravni branitelji katoličkih pravah, sami sudjelovati na njihovo uzkraćivanje? Vaši zastupnici izjaviše u skupštini dne 13. Travnja svečano, da, kad bi se crkvi oduzelo pripadajuće joj sudjelovanje kod uprave školah, te tako uprava istih prešla izključivo na državu i nekatoličke

državne oblasti, moralo bi svećenstvo svako učestvovanje uzkratiti i podpunu slobodu nastave zahtievati. Ovim odlukam dajemo mi ovim svoju velepastirsku potvrdu.

Mi izstupljujemo iz učione samo na toliko, na koliko nas na to sile, a branit ćemo sveudilj prava crkve na učionu i katoličku školsku imovinu. Sjećajući se opomene gospodnje: „Pustite malene k meni doći i nebranite jim toga," (Mat. 19, 14.) mi ćemo od Boga i roditeljah povjerenu nam djecu, koliko samo budemo mogli, i nadalje nabožno odgajati i obrazovati, na učionu i učitelje paziti, odgoju i nastavi kat. mladeži svu našu brižljivost posvećivati, te, u koliko budu župljani sa svoje strane činili svoju dužnost, dati ćemo ju u posebnih župnih učionah odgajati i obučati.

Za vjerno vršenje dužnosti jamči nam postojanost i spremnost na žrtve, što jih je naše častno duhovničtvo u obrani vjerozakonskih pravah ovaj desetak godinah pokazalo. U ovoj borbi pomladila se poput orla njegova stališka sviest, a postade vriednim, da, nehajeć za obsjene i predsude dana, zauzima se za najviša i neoddatna dobra ljudskoga družtva. Dočim ovako svestrano izpunjujemo svoju dužnost napram Bogu i ljudem, postadosmo ujedno branitelji prava i slobode nabožno-ćudorednoga osvjedočenja, učione i porodice.

Katolički učitelji katoličkih učionah! Vi znate sami, koliko Vas katolički duhovnik ima podupirati u Vašoj toli važnoj, trudnoj i zaslužnoj službi, kako Vam je lasno odgajanje uz ovu podporu, i kako je obilat blagoslov, kad škola pristaje uz crkvu. Držite se čvrsto zadaće valjana katoličkoga učitelja; vršite Vašu službu u katoličkom duhu!

Kršćanski roditelji! Katolički otci i matere! Vas se osobito tiče ovaj predmet, a neide tu o male, svjetovne stvari, nego se radi o spasu dušah Vaših i Vaše djece. Pazite na vaše svete roditeljske dužnosti. Znajte, da će Bog jednom duše djece Vaše od Vas natrag zahtievati. Blago Vam, ako nepropadne nijedno Vašom krivnjom; ali jao i pomagaj, kad bi zapustili katol. odgajanje Vaše djece. Čuvajte duboko u srcu besjede Sina Božjega: „Šta prudi čovjeku, da steče cio sviet, potrati-li dušu svoju." Šta koristi Vašoj djeci naobraženje za ovaj sviet i u svjetovnih stvarih, kad bi ju nekatoličko odgojenje iztrglo iz krila Spasiteljeva. I na Vas se proteže opomena njegova: „Pustite malene k meni doći i nebranite jim toga." Spoznajte odtud Vašu svetu dužnost, da branite kat. odgajanje Vaše djece. A u ovaj par to je od potrebe. Kako čuste, nije prazna besjeda, nije pretjerivanje, kada se veli, da je u velikoj pogibelji naša katol. vjera. Aj čujte opomenu Vaših pokojnih roditeljah, koji Vam iz grobovah kliču: mi smo tebi predali baštinu katol. vjere, predaj ju ti opet svojoj djeci. Kad iste divlje zvieri s pogibelju života brane svoje mlade od neprijateljske navale, koliko više moraju kršćanski roditelji od pogibelji dušnoga spasa braniti Bogom jim povjerenu djecu. A Vi možete po pravu zahtievati, da škole, u koje morate svoju djecu pošiljati, budu upravljane u kat. duhu. Molite svaki dan s Vašom djecom, da Vi i Vaša djeca neizgubite najsvetije blago, što ga ima na svietu, katoličku vjeru. Preporučujte ovu važnu stvar osobito možnomu zagovoru milene Majke Božje i angjelah čuvarah. A mi Vas molimo i zaklinjemo, stojte u ovoj stvari, koja se tiče dužnosti Vaše, uz Vašega nadpastira i svećenstvo, te sdruženi s nami rabite sva pravna i po kršćanskom zakonu dopušćena sredstva, da Vam kat. učione i kat. odgajanje Vaše djece ostane obezbiedjeno.

Svećenici i vjernici! Stojmo tako čvrsto u Gospodu. Na našoj je strani povjest, pravo, ćudoredje i sloboda. Uz nas pristaje molitva kršćanstva. Na nas gleda katol. sviet, jeda-li i kako ćemo izpuniti svoje dužnosti. Uz nas bori se Isukrst, ovaj vazda slavodobitni glavar svoje crkve, te kao svemogući branik u njoj čuvanih svetinjah. Zato uzdajmo se u Boga: naše oružje neka je molitva; naš barjak križ. U ovom znaku pobjedit ćemo.

I tako naredjujemo: Svake nedjelje i blagdana neka se u obćenite molitve pred riečmi: „Još molimo" uvrsti sliedeća molitva:

„Učini, da se i roditelji osobito sada opominju njihove težke odgovornosti za kršćansko odgajanje djece, i uzdrži za njihovu djecu zavode katoličkoga odgoja."

Ova pastirska poslanica ima se prve nedjelje, kako stigne u ruke, proglasiti s propovjedaonice.

Milost našega Gospoda i Spasa Isukrsta bila i ostala s Vami. Amen.

U Freiburgu na dan sv. Vinka Pavlova 19. Srpnja 1864.

Dopisi.

J. B. Iz Bistre. Sigurno si, mili čitatelju! jur više putah načitao se liepih članakah i ugodnih dopisah u ovom cienjenom crkvenom listu; no što takova, ko što ću ti u kratko malo niže nacrtati, čini mi se da još nisi u njem čitao.

Uzrokom svega jest grad Bistra, koj na pó skoro zapušten dobi u ruke prije dvie godine njeki veoma bogat i revan katolik, te dušom i tielom za svetu stvar vjere Isusove zauzet Francez, te ga tako nakon kratka vremena uredi, da se čovjek nemože zadosta načuditi: kako-li mu bijaše moguće to iz one prijašnje sgrade stvoriti. U tom gradu stanuju obično do tri Franceza sa svojim dvorskim, za sada njekim Niemcem i ostalom družinom, koje imade do 40 glavah. Gospodar istoga grada jest onaj isti, komu pripada i dobro Cernik; obično stanuje u Parizu, ima veliko dobro blizu grada Cambray-a, a zove se Hinko Carion. Čovjek je to jur pristar; francezko mu nješto upalo lice kiti

častna sjedokosa brada, dočim mu iz očiuh sieva pošten značaj te stalna i živa vjera, za koju, kô što i sam znade reći, pripravan je sve žrtvovati. Radi toga je i velik štovatelj katoličkoga svećenstva. Prem oženjen već preko 20 godinah, djeteta ipak neimaše sve do prošle godine, a to iz harnosti napram Bogu i Bogorodici nazva Maria data. Hrvatsku polazi obično po tri puta u godini, da razvidi svoja dobra. Baš i sada je kod nas. Al nije on sada došao ovamo toliko radi dobarah svojih, koliko da učinjeni prije dvie godine radi obiteljskih svojih odnošajah zavjet na Bistrici izpuni. Da se je zavjetovao bl. D. M. bistričkoj, bilo je povodom, što je on namah, čim je kupio dobro bistransko, zapitao velečastnoga župnika Jakova Cerovskoga: da-li ima u okolici ovoj kakovih znamenitijih miestah, koja bi bilo vriedno posjetiti. Medju ostalimi napomenu mu ovaj, da je Bistrica radi čudotvorne slike blažene Djevice Marije jedno od najznamenitijih miestah, kamo silna množina ne samo domaćih već i inostranih hodočastnikah dolazi i traži utjehu. Čim to začu, odpravi se i on namah do toli znamenite crkve, da se i ondje svojoj mogućoj zaštitnici pokloni i pomoli. Al eto jedva što u taj veličanstveni hram stupi, videć okruženu sliku bl. Djevice nebrojenimi znakovi čudesah, koja su se jur dogodila posredovanjem njezinim, sa strahopočitanjem baci se i on pred nju na koljena pobožno u sebi misleći: ona, koja je bila moguća ova sva čudesa izprositi od predragoga si sinka Isusa, moći će i meni obaliti onaj težki kamen sa srca, koj me tišti jur 20 godinah, te tako izliečiti ljutu ranu čitave mi obitelji; uteče se dakle i on k njoj, zavjetova se, i evo prošnja bude uslišana, jer što je po zagovoru zamolio, to je i zadobio.

Na gornju indi Bistru prenesi se u duhu ujedno sa mnom vriedni čitatelju do gore spomenutoga grada, ako hoćeš vidjeti preriedku pobožnost. Jedva što svanu dan na 28. Rujna, sve, što je kršćena kod gospoštije ove, malo i veliko, mlado i staro, žensko i mužko stane vrviti oko grada, te se u svetačnom ruhu sakupljati u prostorijah njegovih. Na veselih licih vjerne družine i ostale družbe mogao si na prvi mah vidjeti, da je imao današnjim danom za njihova presvietloga gospodara i za nje sve riedki dan veselja svanuti, te da se i oni zato na riedku svečanost spremaju.

Čim udari 6 urah, stane milozvučno zvonce sazivati pobožnu družinu k svetoj misi u liepo urešenu gradsku kapelicu sv. Josipa. Unutra i nehotice povuče svih nas oči na se u sriedi kapelice izložen dragocjeni barjak, što ga dade sam vlastnik u Parizu napraviti, a posvetiti u biskupiji cambrayskoj u crkvi čudotvorne bl. Djevice Marije cambrayske, koju on štuje osobitim načinom. Barjak je od same biele težke svile s utkanim svakakim cviećem; na okolo mu vise zlatne rese; s jedne strane resi ga vrlo liepa slika bl. D. Marije zlatom obrubljena, a s druge strane latinski napis: Ex voto B. M. V. Bistricensi Dominæ nostræ gratiarum itd.“, sastavljen od samoga presv. gospodina. Odozgor pa do dole vise četiri dragocjene i liepo izradjene svilene vrpce, a nad njimi vrh svega usadjen stoji svežić najdragocjenijega perja. Barjak stoji 1000 franakah. No valja nam se povrnut natrag. Čim smo se, kako sam jur rekao, sakupili u kapelici, pristupi k žrtveniku pobožan, al nepoznata lica svećenik; a to ti je vrli prijatelj g. domaćine, župnik iz nadbiskupije cambrayske, Konstantin Šaver Gerson, koga je baš radi ove svečanosti g. Carion sobom iz Francezke doveo, a uz njega vidiš samoga domaćinu sa župnikom bistranskim. Ovoga baš malo prije na dolazku u kapelu nadari kano svoga župnika dragocjenom štolom i liepo izradjenom albom. Misa se započe, a sam domaćina uze svećeniku odgovarati i dvoriti, dočim družina pobožno moljaše. Po dovršenoj službi Božjoj mogao si tek razumiti, što se tu namjerava, te kamo to sve smiera. Kad se najme svi sakupiše oko barjaka, te kad Francezom stane pomenuti francezki svećenik razlagati po francezki, a poslie njega Hrvatom hrvatski g. župnik bistranski, da je uzrok zavjet domaćine, učinjen prije dvie godine, kojim se je obvezao, da će, bude-li mu uslišana ponizna molba, u obhodu pješice tja iz svoga grada donieti bl. djevi. Mariji dar na uspomenu; a taj dar je evo ovaj krasni barjak. Za tim Francez opomenu Franceze, a domaći župnik svoje ovce, kakovom treba da pristupe pripravom i pobožnošću svi zajedno danas na večer k svetoj izpovjedi, a sutra rano k presvetoj pričesti. Nakon dovršenih ovih opomenah odpute se svi od grada u provodu ujedno s domaćinom pješke na Bistricu i to tako, da je stegonoša išao prvi, a uz njega sva četiri Franceza, od kojih je svaki po jednu vrpcu s barjaka viseću po običaju francezkom rukom držao; za njim su odmah išla oba svećenika u roketi i štoli s pacifikalom, i to do granice bistranske župe, gdje su oba sela u kočiju, dočim su svi ostali, 40 njih na broju, nastavili put pješke; prazna osmera kola išla su za njimi, jer će se natrag svi voziti.

Na putu, dočim bi družina, koja je sva hrvatska, i to skoro sami domaći župljani, pjevala jednu pjesmu hrvatski, to bi sam starina sa svojim prijateljem i domaćim župnikom odpjevali po koju latinsku. Ovako pjevajuć i pobožno moleć dodju oko $^1/_2$11. u Stubicu, gdje jih dosta daleko od župne crkve dočeka s barjaci veleč. gos. Ivan Kralj, župnik stubički, u crkvenom ornatu, te ih kratkim ali jezgrovitim govorom pozdravi, pohvali njihovu živu vjeru i zaželi, da bi se i našinci u nje inostrance ugledali. — Odavle odpute se svi do župne crkve, gdje ih opet dočeka s jednim klerikom domaći duhovni pomoćnik, te ih sve skupa blagoslovi po starom običaju svetom vodicom. U crkvi bijahu svi kod pjevane sv. mise. Po dovršenoj službi Božjoj odpute se otmenija lica na poziv gostoljubivoga župnika na ručak u župni stan. Poslie ručka sastadoše se svi

opet u crkvi, gdje jim domaći župnik zaželi sretan put, te ih proprati sa svojim duhovnim pomoćnikom do granice župe svoje, odkale se sam on vrati, dočim se njegov duhovni pomoćnik pridruži istomu provodu, koj je bivao tim veselijim, čim je nastajao ljepši dan, te čim su se većma približavali čudotvornoj majci Mariji bistričkoj. Čim zapaziše njezinu crkvu, padoše svikolici na trudna koljena, te ju pozdraviše molitvom. Moleći te pjevajući dodju i do kipa D. Marije, gdje jih dočeka bistrički kapelan g. Ivan Lacković u crkvenom plaštu s njekoliko Bistričanacah i njihovom bandom, te pozdravi kratkim francezkim govorom.

Čim dovrši on govor, banda stane udarati, sva zvona zvoniti, a provod dodje tako s najvećom svečanosti do crkve bistričke; tu jih na velikih vratih dočeka sam prečastni gosp. opat, blagoslovi svekolike i uvede u veličanstveni hram, gdje ih opetovano pozdravi hrvatskim slovom g. Lacković. Nakon toga su se odmah započele Vesperæ Abbatiales, a poslie njih budu odpjevane litanije bl. Djev. Marije pred izloženim svetotajstvom. Pod večernicom i pod litanijami stojali su Francezi uz barjak, držeć svaki svoju vrpcu u ruci. Po dovršenoj pobožnosti večernjoj započè se umah izpovjed, te pošto bi se bila sva skoro družba izpovjedila u večer (tko preostade izpovjedi se drugi dan rano), ode družina na večeru i konak u bližnju krčmu na trošak svoga gospodara, dočim g. Cariona sa svimi ostalimi gostoljubivo nastani kod sebe prečastni gosp. opat Mirko Tumpić.

Drugi dan u jutro oko $^1/_2 8$ pristupi k žrtveniku najprije g. župnik K. Gerson, te odsluži tihu misu uz podvorbu opet starine Cariona. Pričestiv sam sebe obrativ se k okolo stojećim, te ih krepkim govorom opomenu, neka se sjete, da pristupljuju k stolu Božjemu, te zatim i njim podade hranu angjeosku.

Pokle je još g. Jakov Cerovski odpjevao misu uz podvorbu dvajuh svećenikah i uz skladno pjevanje i sviranje na koru, odidoše svi na doručak, a poslie njega pregledaše dragocjenosti crkve bistričke, dok jim se nedade zvoncem znak, da jim se valja jošte jednom svim sakupiti u crkvi te oprostiti se s blaženom Dievom Marijom bistričkom. U crkvi reče jim opet u srce dirajućim govorom hrvatskim g. Lacković srdačni s Bogom, a prečastni g. opat izprati iz crkve, gdje im svim na okrug stojećim prije nego posjedoše na kola podieli blagoslov. U Stubici čekaše jur gotov velik objed, naručen prije od gosp. Cariona. — Spomenut mi je još i to, da se isti vriedni starina nije nikamo dao iz Bistrice, dok njemu i čitavoj mu kući njegovoj u Francezkoj nepodieli prečastni g. opat blagoslova; isto tako zamoli ga i pobožni Gerson, da blagoslov svoj njegovim viernim ovcam krozanj pošalje. Kod objeda u Stubičkih toplicah bilo je sve baš hrvatske volje, a gosp. Carion nije se mogao zadosta zahvaliti svećenstvu, što ga je svuda toli liepo pričekalo, najpače pako svojemu obljubljenomu župniku, koj je to sve rukovodio. Prije nego će se ustati od stola, dade on svojkolikoj svojoj družini osculum pacis, na što se dignu, te hajde do Bistre grada, a njemu na domaku svi iz kolah dole, pa hajde pješke do grada opet pjevajuć ko što i odidoše dan prije. U gradskoj kapeli veleč. g. Cerovski nagovori najprije latinski Franceze pohvaliv bezprimjernu njihovu poniznost i pobožnost; zatim se obrati k ovcam svojim, te im u našem jeziku predoči liep primjer pobožnosti u vriednom njihovom gospodaru. Litanijami bl. D. Marije, blagoslovom, te himnom zahvalnosti, pošto bi bio još vel. g. Gerson oslovio svoje Franceze, dovrši se svečanost ondje, gdje se i počela.

Umjestno bilo bi ovdje svrnuti tužnim okom na našu domaću vlastelu, — no bilo bi tu dosta zamjere. Zato pitam samo: koliko ima u nas velikašah i vlastelinah, koji bi se — neću reći — u novije vrieme ovakovu provodu k b. D. M. idućem pridružili, a kojih od nas Zagoracah toliko ide na Bistricu koliko ima župah, — već samo koji bi došli ma i samo privatno, pa prignuli koljena ondje pred majkom Božjom, gdje su njekoč predji njihovi istu zemlju cjelivali? — To se sada neslaže više s prosvjetom i dostojanstvom; to se ostavlja prostomu puku i njegovim duhovnikom. — Ovakove sve vriedno bi bilo poslati ka gore navedenomu francezkomu gospodinu, da njega upitaju, jeda-li se slaže s njegovom odličnom osobom, s njegovom častju, što je on onako star pješke posjetio veliku svoju dobročiniteljicu, blaženu D. M. bistričku? što se on nije stidio pod barjakom pjevajuć ići sa svojom družinom? što se nije stidio onako star, a k tomu još i onako bogat sam kod žrtvenika gospodnjega svećeniku dvoriti? što se nije stidio toli mogućan gospodin ujedno sa svom svojom družinom sagnuti griešno koljeno svoje pred čovjekom, al namjestnikom Isusovim — te se iskreno izpovjediti i napokon s najvećom pobožnošću okriepiti se presvetim tielom Isusovim? što se nije stidio napokon cjelivati sa svom svojom družinom počam od najnižjega pa sve do svoga upravljatelja dobarah, u znak onoga veselja, što doživi sretan dan, u kom mogaše reći: Credidi ego et domus mea tota! A on će jim kano vierni sin svete katoličke crkve odprto u oči odgovoriti: da se slaže!

Iz Djakova dne 4. Listopada. Danas kao na imendan nj. veličanstva premilostivoga cara i našega kralja obdržavao je svečano u stolnoj crkvi preuzvišeni gosp. biskup J. J. Strossmajer osobno svetu službu sa „Tebe Boga hvalimo.“ Istoj svečanosti prisustvovalo je mnogo pobožnoga puka, koj je molitvi svoga otca i nadpastira priklopio vruće molbe svemogućemu Bogu za dug i sretan život, te blagotvorno vladanje svoga kralja.

Vaš dopisnik nije Vas točno izviestio o vježbanjih duhovnih, koja će častni otci Isusovci rukovoditi ovdje;

biti će ona samo za duh. mladež, a trajati će kroz osam danah. Danas su stigli oo. Isusovci k nam, a sutra od podne otvoriti će osobno preuzvišeni gospodin biskup ta duhovna vježbanja, te izručiti oo. Isusovcem svoju omladinu, koju viek smatra i zove zenicom oka svoga. Bog blagoslovio!

Viestnik.

Iz Zagreba. Nemogavši u zadnjem listu radi nedostatka prostora javiti, spominjemo danas, da je dne 4. t. m. na imedan nj. c. k. apošt. veličanstva u našoj prvostolnoj crkvi svečanu misu glavom služio uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup, a pribivali su joj dostojanstvenici i častnici svih strukah i mnogo ostaloga svieta.

— Dne 5. t. m. prije podne umješćeni su u svoje stolice u prvostolnoj crkvi prečastna gg. Dr. Milutin Radinović kao arcidjakon varaždinski, i Matija Skender Babić, novoimenovani kanonik.

— U posliednjoj sjednici duh. stola imenovani su podarcidjakoni: za kotar križevački g. Ivan Šianski, župnik kalnički, a za kotar kapelački g. Jakov Filić, župnik oriovački i prisjednik duh. stola.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup podielio je župu svoga patronata u Dubravi prečast. g. Stjepanu Mlinariću, arcipopu ilirskoga kaptola sv. Jerolima u Rimu.

— Prečastni kaptol zagrebački izabrao je kao pokrovitelj župe dne 1. t. m. za župnika u Toplicah Varaždinskih g. Eduarda Peroka, tamošnjega upravljatelja; isti je prekjučer kao takov položio prisegu.

— Prošloga mjeseca izišla je u Beču troškom c. k. prodaonice školskih knjigah: „Molitvenica i Pěsmarica. Za porabu učećim mladićem u višjih učionah uredio Simo Balenović, svećenik nadb. zagreb. Odobrena od duh. stolicah crkvene pokrajine hrvatsko-slavonske.“ Može se jur kupiti u Županovoj knjižari vezana po 70 novč. — Više godinah bila mladež u višjih učionah bez knjige molitvene upravo njoj namienjene, a ta potreba zadavala veliku brigu učiteljem vjere i propovjednikom. Kadno preuze upravu gimnazije zagrebačke veleč. g. Adolfo Veber, pogna on tu stvar svojski, potreba bude na višjem mjestu priznana, te od preč. nadbiskupske duhovne stolice pod konac godine 1860. naloženo Balenoviću, da u dogovoru s preč. gosp. kanonikom Jos. Marićem i spomenutim gimnazijalnim ravnateljem napravi osnovu, te se odmah prihvati posla. Djelo gotovo predano bje višjoj vlasti na razsudbu stvari i jezika u Kolovozu sljedeće godine; a od toga vremena obilazilo po raznih sudovih pune dvie godine, dokle se smirilo u c. kr. nakladi školskih knjigah u Beču. To budi spomenuto zato, da se znade želja za takovom knjigom; a kako je s pohvalom prošla kroz sva sudišta, nadamo se, da će ju i mladež rado prihvatiti te se njom i koristiti. Premda bi imala službeno biti propisana za sva višja hrvatska učilišta, morda nije suvišno, da na nju svratimo pozor gg. učiteljah.

— G. Mato Lukačić, župnik u Oprisavcih brodske pukovnije služio je dne 18. Rujna petdesetoljetnicu misu.

— Piše se „Nar. Nov.“ da je biskupom hercegovačkim postao o. Paško Bucić, lektor u Rimu, rodom Hercegovac, mlad, učen i rodoljubiv franjevac, koga svi Hercegovci željno očekuju.

Iz Ljubljane. „Zg. Dan.“, javlja tužnu smrt jednoga od svećenikah. Adalbert Biterman, križarskoga reda, zaglavi 22. Rujna u Ljubljanici potoku. Dugo bolujući poče se zadnjih danah tužiti na glavobolju, po navadi pojde kraj spomenutoga potoka na šetnju, a da si ljutu glavobolju utaži, prigne se k vodi, da nakvasi glavu. U taj čas zamagli mu se pred očima, sunovrati se i utone. Bijaše mu 67 godinah.

Iz Ruske. „Dziennik“ objavi ukaz carski od 14. (26.) Srpnja o pravu zaštite (tako zvane kolature) rimokat. župah i o redu i izboru grčko-sjed. prepoštijah i upravljateljah imovine grčko-sjed. crkve. Pravo zaštite ostaje zemaljskoj gospodi, ali uslied ukaza, kojim se seljanom podieljuje dio posjeda zemlje i uprave obćinske, dobivaju i obćine rieč u upravi crkvene imovine. Crkveni sborovi i mjestna poglavarstva nesmiedu župljanom nametati nikakove dužnosti, da prilažu štogod za crkvu, niti jim se smie odsiecati daća u tu svrhu, dokle se prije odbornici župni, imajući u tom rieč, nedogovore na posebnom sastanku te na to nepristanu. U grčko-sjed. župah kraljevine Poljske, gradskih i seoskih, ukida se kolatura, i to, kako se u ukazu razlaže, zato, jer dotična gospoda zemaljska, budući većinom rimokatol. vjere, nemogu se dovoljno brinuti za dobro crkve i župnika drugoga vjerozakona, kako to dokazuje razpad, dà razorina, do koje je došla skoro polovina u kraljevini Poljskoj obstojećih sjedinjenih crkvah. Zatim se mahom zaštitnici grčko-sjed. crkvah odriešavaju dužnosti troška na ove crkve kao i upliva u njihove poslove. Njihova zaštitna prava prelaze na ravnateljstvo posalah grčko-sjed. crkve. — Iz svega zakona sliedi to, da sve više posalah prelazi u ruke sadanjemu vladinomu odboru, kako je do sada prelazilo vrhovnoj vladi, te smiera na to, da plemstvu zaprieči svaki upliv u grčko-sjed. pučanstvo, kojega na jugoiztoku carevine ima vrlo mnogo, a smatra se kao važna spona s Ruskom.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Andrija Leskovar, upravljatelj župe vukmaničke, postao je tamo župnikom, a g. Antun Miškatović, kapelan volodorski, župnikom u Ludini.

G. Stjepan Mikec naimenovan je upravljateljem župe u Čazmi, a g. Tomo Novaković upravljateljem u Novoj Kapeli, obadva tamošnji kapelani.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 42. U ČETVRTAK 20. LISTOPADA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Revnost za Božji dom.

(Konac.)

III. *Kako se imade revnovati i u čem?*

Kod ovoga pitanja moram se nehotice povratiti na crkvenoga čuvara — župnika. Najbolje će ovaj umjeti revnovati sám bez ikakova naputka, ako je muž skroz slobodna (od svake spone prosta) duha; ako je sam sobom posve u redu, imajući na pravom mjestu i pamet i srce, sa svojim zvanjem zadovoljan te pokojne ćudi. Rekosmo naprvo, da je župnik u potrebi za crkvu dužan prositi, nagovarati, opominjati, zaklinjati, makar tim i neomilio drugim. Kako u obće treba sloge medju crkvom i državom, tako na pose treba sloge medju župnikom i crkvenim patronom i obćinskim poglavarstvom. Tada s jedne i s druge strane uspieva sve liepo. Ali dogodi se veoma često, da je patron sám nemila crkvi i crkvenjakom srca, ili da je obćinsko poglavarstvo sastavljeno od ljudih, koji nisu prijatelji vjeri, crkvi i njezinim službenikom; a dogodi se često, da je uprava župe pala u ruke čovjeku, koj nije oprezan, razborit, revan i miran. Od tuda nesloga, prkos i osveta; od tuda pada ugled i jednoj i drugoj stranci, te zlo i naopako. Da do toga nedojde, pravi će svećenik radje mnogu žrtvu pretrpiti. Nu gdje drugčije nije, neće se plašiti ni mrka pogleda, niti zamjere ni omraze. Sbog straha od zamjere i omraze mnoga se sveta dužnost propusti.

Pojdimo sada u crkve. Ala je krasna mnoga, da moraš s pohvalom uzkliknuti: Ecce domus Dei vivi! a na župnika sama uporaviti ono Davidovo: Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ! Taj revnuje, a popitaj ga: kako? najbolje ćeš se od njega uputiti. Zar su sve takove? Kamo sreće! Ali u mnogoj vidjeti je jošte jedva, da su stiene bile pobieljene, dočim su sada crne, zaprašene i prepletene paučinom, a bolje nije ni kipovom na oltarih; klupe raztočene od crvah ili slomljene, pod neravan, a k tomu zaljeven zelenilom od vlage. Ecce domus Dei vivi! O quam metuendus est locus iste. Vere non est hic (propustimo „aliud, nisi“) Domus Dei et porta cœli. Jedan se od gledaocah smije i ruga, drugi žali i psuje, a svakomu je mrzko u njoj boraviti. A koliko bi ipak truda i troška stojalo, da se barem očisti i opraši? Kipovi nas imadu opominjati na obćinu ili zajednicu svetih s nami, s njimi nas sprijateljiti; kip pako neskladnih udah, ili s odbitom rukom ili nogom, a k tomu crn i prašan probuditi mora neugodna čuvstva u čovjeku, a djeci natjerati u kosti strah od svetca, a ne ljubav i zaufanje. Poznam čovjeka, koj bi djetetom došav u svoju župnu crkvu žacnuo se uviek od straha, kad bi pogledao kip sv. Petra; a žene ga ničim nebi bile mogle jače prestrašiti, van kad bi mu bile poviknule: Sv. Petar će te odnieti! Taj se je strah bio tako uvrežio, da se je i poslie težko sa svetcem sprijateljio. Čovjek obikne svačemu na svietu, pak tako župnik i župljani mu i na ovakovu crkvu i kipove, te niti vide rugobu, niti se mogu domisliti boljemu; ali bi valjalo znati, što strani pohodnici, gospoda i puk, pak i isti svećenici govore, te tako izmeću na šalu i smieh ono, što bi imalo biti svetinjom štovanom. Razumie se samo po sebi, da kod takove obnove treba dobro paziti. Ništa nevalja ukloniti, što se nemože boljim zamieniti. Osobito kod kipovah i slikah ima se paziti ne samo, da su liepe i umjetne, nego da su pobožna vida prama svetim osobam, koje bi imale predočiti, te u njih da je izražen značaj osobe. Umjetnost napreduje i u tom, pa tko je željan nabaviti za crkvu si štogod valjana, neka si nabavi časopise o tom pišuće, ili se obaviesti od ljudih tomu vještih.

Veliki žrtvenik sa svetištem zahtieva od župnika najoprezniji pozor, a u obće sve, što se proteže na presveto otajstvo kao žrtvu, Božji priestol na svietu i dušnu hranu. Svatko će uvidjeti, da dostojanstvu njegovu nedolikuje razklapan kamen u žrtveniku, zamazan stolnjak i ovjesa, crni i zakapani sviećnjaci i moćišta, poderano, zakrpano, cundravo, zamazano noživo misno, kalež i plitica olupljene pozlate, zamazani, poderani ili zakrpani tjelesnici (corporalia) itd. Tko da neuvidi to zdrava razuma? Ako pako jest tako u kojoj crkvi, to župnik ili neuvidja (tada pada nanj i dosljedak dalji), ili vidi pa nemari. U jednom i drugom slučaju kukavan je to župnik. Obćenita pravila crkvena nezapoviedaju ništa, što je nemoguće, pa zato niti pravilo glede žrtvenika, misnoga posudja i noživa, imenito ova: „Amictus, alba, mappæ, corporalia, purificatoria et pallæ sint ex lino vel ex canabe." (Decr. gen. C. R. 15. Svibnja 1816.) Služba Božja mora u crkvi počimati strogo o ustanovljenoj uri, te ni sebi ni drugomu za volju nevalja ju odgadjati. Tudier svaki izgovor propada. Služba Božja mora da bude što svečanija. Mnogi štije svetkom misu, samo da propovied može biti duža. Dobro priredjena, jezgrovita propovied dosta je ako traje pol ure; jer će više donieti koristi od druge, a opet sva služba uza nju neće dodijati puku, koliko dug govor. Propovied je obično duga zato, jer se propovjednik za nju nepripravi.

Revnovati imade župnik za točan red u crkvi za službe Božje, i za liepo ponašanje. Tko daje zakon, mora ga sam obdržavati. Zato župnik želeći u svojoj crkvi imati red, mora sám svoju službu uredno ovršivati. To je prvo. Drugo red vrlo mnogo zavisi o tom, da-li je opredieljeno svakoj vrsti ljudstva posebno mjesto. Gdje toga nije, rekao bih, da reda u crkvi niti nemože biti. Ima crkvah, gdje je sve poprieko pomiešano, staro i mlado, mužko i žensko, kako tko ujagmi prije mjesto. U mnogih krajevih Hrvatske zavladao je, po mojem barem sudu, zao običaj, da se ženskad natisne oko glavnoga žrtvenika, te je svećeniku stiska, sve ako je od traga crkva i prazna. Čuo sam od revna i uredna svećenika, da je to i samu njemu dodijavalo, te da je hotio odučiti; ali reče, predsuda: kano da dobiva veću dionicu od mise, tko bliže kleči oltaru, zakorenila se te se neda izbiti iz glave. I sam znadem, da se neda u jedan mah dokinuti, ali naukom izbila se je jurve mnoga predsuda. Ima crkvah i takovih, gdje mužkarci zatrpaju stol žrtvenika kriljaci, a mnogi se od njih naslone na lakte, te gledaju žrtca, kao pastiri na paši kopčare. Nebi-li se od te zle navade dao puk odvratiti? Ženske neka imadu poseb za se mjesto, odrasli mužkarci opet za se; a presbiterij neka je mjesto za odličnije, za pučke starešine i starce. Ovamo spadaju i školska djeca; jer ako su predaleko od žrtvenika, nevide ništa od obredah sv. mise, neima jim se čim zabaviti pamet, ter tako postanu raztrešena i hladna za službu Božju. Ovako razmješten puk vidio sam u mnogoj crkvi, pak je ondje sigurno i red. Valja osobito držati na uzdi crkvene poslužnike; jer oni se obično preuzimaju, kao da je njim sve slobodno u crkvi.

Što se tiče pjevanja, dva su krajna kraja: da uviek puk pjeva, i da on nikada nepjeva. S jedne strane sama narav ljudska nagoni, da se življa čuvstva izraze pjesmom, a to sbilja i diže pamet i srce k Bogu; ali s druge strane istina je i to, da je pobožno pjevati mnogo težje nego pobožno moliti. Dugotrajnom pjesmom ohladni srce. Zato se imade puku pustiti vremena, da može pjevati, i opet da mirno može moliti na tiho. Samo pjevanje valja da je skladno; jer u protivnu slučaju više hudi nego-li prudi. Tko neznade, kako miloglasna pjesma uzdiže čovjeku dušu; a opet ništa toliko negoni čovjeka iz crkve, koliko neskladna pjesma. U mnogoj župnoj crkvi milota je slušati puk pjevajuć, te što i s toga pogleda možeš naći u našem narodu, nećeš naći u mnogom.

Mnogo zavisi i o načinu molbe u crkvi. Svećenik, koj naprvo moli, nevalja da moli niti bježimice, niti hotimice lagano, kano da propovieda, nego recitirajućim glasom; jer molba nije propovied. Tako opet valja priučiti puk, da moli razgovetno i složno na stanke. — Ako župnik nikakovom revnošću nemože ništa učiniti za ures Božjega doma, to može i mora učiniti za čistoću i red. Ako u ničem drugom sbog siromaštva nemože revnovati, to barem može čisto držati siromaštvo, pak mu opet nebi bilo prigovora.

Da zaglavimo. Taknusmo ovdje u mnoge stvari takove, o kojih bi napose trebalo duge razprave; zato bi moglo ovomu članku biti prigovorah, umetakah i dometakah. Želio bi pisac, da se koj od starijih i izkusnijih dušnih pastirah stavi razpravljati dotaknute stvari, te ako je gdjegod pofalio te nezrelo sudio, da ga oštro prošiba. Sramotu bi rado pretrpio, samo kad bi dobroj stvari prudilo. Ovo, što je napisao, nemože nikomu škoditi; jer pisac niti je arcidjakon, niti je od vlasti i ugleda. Veli jošte ipak to: da smo mi svećenici ono, što bismo imali biti, nebi nam bio spao ugled i upliv tako duboko, kako je sbilja pao. Duh nas vremena zatvara samo u crkvu te nas dalje nepušta; nu budemo-li u crkvi svoji u svojemu, jošte ćemo slaviti pobjedu istini i pravici na spas. Drugčije moramo postati sbilja duhovni državni činovnici i redari puku za stegu, za što nas danas mnogi i drže.

— s —

Urednik pred sudom sbog prekršaja proti kršćanskoj vjeri.

Da urednik padne pod parnicu te ga vuku na sud i oštrije obsude sbog kakova zadora u političku vlast i uredbu, to nije ništa nova; ali da sbog zadora u vjeru državnu bude pozvan na sud, to je u novije doba slobode vrlo riedak slučaj — redji u katoličkih nego u protestantskih državah. Dr. Šuselka, urednik „Reforme," bje obtužen porad jednoga članka, a kod zemaljskoga suda u Beču bijaše mu na 10. Kolovoza konačna razprava parnice. Sbog malena prostora dolazi kasno u naš list; ali se nesmie prešutiti.

Tužba ide na prekršaj draženja na neprijateljštinu proti vjerozakonskim družbam i na uvredu zakonito priznanih crkvah (§. 302., 303. i 305.). Sudnica je dubkom puna. Poslie obična zapisa osobe razvija državni odvjetnik tužbu. U br. 26. „Reforme" izide uvodni članak pod naslovom: „Brief des Glossators der Reform." Dopisnik se gradi u njem po duhu svojakom g. Šuselke, a g. Šuselka preporuča ga mladeži kao nasljedovanju vriedan uzor. Članak sbori o učioni i obuci, a sredstvo za obnovu i bolju uredbu iste tvrdi da je „najlaglje odstranjenje povlaštenih tamniteljah svieta" (der patentirten Weltverfinsterer). Vidi se pako dalje iz članka, da je pisac pod tim imenom razumievao svećenike, koje takodjer na drugom mjestu uzporedjuje glumarom (Gaukler), koji idu na to, da „sustavno varaju." Njim se spočitava, da na račun neuka ljudstva „tuste se i lienjare". „Nasipi" — veli se dalje — što jih je vlastohlepna i mračna sila proti rieci duha uzdigla, moradu se malo po malo posve ugnuti." Dalje govori se o carskih cipelolizcih (kaiserliche Pantoffelküsser), „rimskom pontifeksu," što je dokazom, da se tudier ruži katolička crkva. Kao glavni zahtiev stavlja se u članku razumna država i razumna vjera (Vernunftstaat und Vernunftreligion). Medju ostalim reče jošte državni odvjetnik k tomu ovo:

„Doduše zna se, da danas ima mnogo ljudih, koji za vjeru neće ništa da znadu, većina ipak da drži nju za svetu i častnu, te je s toga ćut ovih ljudih psovkami vjere i crkve, kakove su u ovom članku, uvriedjena. . . ."

Šuselka braneći se sam primieti u ostalom: „Glossator" je visoko naobražen, plemenit i oduševljen zanešenik za taj ideal, uz to pako u knjižtvu početnik. Takodjer njegov visok položaj u družtvu jamči za to, da se on neće učiniti krivcem kakova prekršaja. . . . Članak je s većine znanstvena sadržaja, nekaže više ništa, nego što je i tako obćenita misao svih naobraženjakah te već prošla u pučku krv. . . Pisac je ovdje nacrtao posljedak duge svoje nauke, a to mu se nemože za zlo uzeti u vrieme, kad je jedan od prvih državnikah izustio važnu rieč: „Znanost je sila", i kad je jedan od carskih principah kod otvorenja akademije znanostih rekao: „Znanost od sada ima biti slobodna od svake priečke." Brani se on dalje tim, rekši, da članak nepiše proti crkvi, ne proti svećenstvu, nego proti onoj stranci, kojoj je težnja stegnuti naobraženje masah. U ovu pako stranku pristaju ljudi iz svih mogućih staležah. Proti ovoj stranci, veli, da će se on (Šuselka) boriti, makar pod njim planula lomača (Bravo viču slušatelji, a predsjednik šutka). Dalje reče u obrani sama sebe Šuselka rieč po rieč ovako: „Dužnost je pravomu domoljubu opominjati vladara, neka se čuva rimske uzice; jer to vodi u propast; trostruka kruna papina nije za njega nikakova potrebita vlastitost; jer katolička je crkva bez nje već obstojala, a morda će i opet biti bez nje."

Državni odvjetnik odvrati medju ostalim na Šuselkinu obranu: da se iz rukopisa razgovetno vidi, koga je pisac mislio, a to svećenike, kako govori o „kasti", te na jednom mjestu upotrebi rieč „Priesterkaste". . .

Smier članka jasan je; ide se na to, da se obruže sve pozitivne crkve. U ime znanosti moram ja — reče — uložiti prosvjed proti tomu, da bi poruga valjala koliko i znanost. Što se tiče one primjetbe o lomači, kukavno je to junačtvo hrustiti se ondje i spremnim biti na mučeničtvo, gdje se toga netreba bojati. Odvjetnik predlaže napokon, da g. Šuselka bude proglašen krivcem navedenoga prekršaja te obsudjen na dva mjeseca zatvora i 100 f. gubitka od jamčevine.

Pošto je jošte branitelj Dr. Vilas dokazivao, da se tuženik ima proglasiti nedužnim, bje poslie dvie ure duga dogovaranja sudbenoga vieća izrečen sud. Po tom je g. Franjo Šuselka priznan za krivca, te obsudjen na jedan mjesec zatvora, pooštrena jednim postnim danom i 60 f. gubitka od jamčevine. Ujedno je izrečena zabrana, da se nesmie dalje razprostirati okrivljeni članak. Presudu ovu potvrdilo je i prizivno sudište, a sada moli Šuselka za izvanrednu reviziju.

Tom prigodom ponovi Šuselka od stanovitih listovah često spominjanu laž: da je Pio IX. god. 1848. razvratne čete iduće na Austriju blagoslovio. Nu Pio IX. ne samo da nije ni s daleka na pameti imao blagosloviti tako zvane križare, spremajuće se na Austriju, nego je jošte prosvjedovao proti svakoj pomoći od strane podložnikah u tom ratu. On učini to tako u alokuciji od 29. Travnja 1848., kano i u onoj od 20. Travnja 1849., koju reče u tajnom konzistoriju u Gaeti. „A. A. Ztg." obznani u ono vrieme oba govora, te jim jezgru dosta vierno objavi. G. Šuselka mogao bi se bio uputiti barem iz Brockhausova Konversationslexika, te omiljele znanstvene rudnice za njeku vrst „naobraženjakah", da je Pio IX. rat proti Austriji osudio. Neka medjuto posvjedoči njekoliko izrekah iz alokucije od 29. Travnja 1848.

„Više nego jedan put izjavismo Mi u Vašoj skupštini, kako nam se mrzi ona drzovitost njekojih, koji

se usudiše bacati na Nas, a po tom i na papinsku stolicu tu sramotu, rekši, da smo Mi od ustanovah naših djedovah i (horrendum dictu!) pače od istoga nauka crkvenoga više nego u jednoj glavnoj točki odstupili. Ali ni danas nemanjka ljudih, koji o nas tako govore, kano da smo Mi glavni početnici političkim pokretom, što se u novije doba ne samo u drugih stranah Europe, nego i u Italiji zametnuše. Osobito s austrijanskih stranah Njemačke čujemo, kako se ondje širi u puku glas, da je papa kroz izaslanike i druge spletkare razdražio na nove državne bune"...

Obraniv se papa točno od ovih klevetah, nastavi ovako: „Jer pako sada njekoji žele, da se i Mi s drugimi pridružimo u rat proti Niemcem, držimo za dužnost svoga zvanja izjaviti u ovoj Vašoj svečanoj skupštini razgovetno i javno, da je to Našim nazorom skroz i posve protivno, budući da Mi, premda nevriedni, zastupamo na zemlji mjesto onoga, koj je početnik mira, a uslied službe Našega vrhovnoga apoštolstva sve puke i narode jednakom otčinskom ljubavlju ljubimo i grlimo."

U gore spomenutoj alokuciji u Gaeti veli papa nabrojiv prevratne dogodjaje u crkvenoj državi: „U to zagrmi iz nenada kroza svu Italiju ratna buka, a jedan dio naših papinskih podložnikah sgrabi, istom razdražen i tom bujicom trgnut, oružje te proti Našoj volji htjede prekoračiti medje papinske zemlje. Znadete Vi to braćo častna, kako Mi držeć se papinske svoje i vladarske dužnosti odbismo nepravedne zahtjeve onih, koji nas htjedoše povući u taj rat, zahtjevajući, da na brzo pobranu te bojnoj znanosti i stegi neuku mladež neizkusnu, kojoj k tomu manjkaše vrstnih vodjah i sredstvah, pošaljemo u boj t. j. na siguran zator." .. Zatim spomenu papa svoju alokuciju od 29. Travnja 1848. te u njoj izraženi prosvjed proti svakomu pačanju od strane pape u ratu proti Austriji. To budi dosta za uztuk Šuselkine klevete na papu.

Pismo sv. otca na nadbiskupa freiburžkoga. *)

Pius PP. IX.

Venerabilis Frater, Salutem et Apostolicam Benedictionem. Quum non sine maxima animi Nostri aegritudine ex pluribus nunciis accepimus, in magno isto Badensi Ducatu de novo popularium scholarum regimine parari ordinationes, quæ variis modis christianam juventutis institutionem, et educationem in magnum adducunt discrimen, propterea quod illas a salutari catholicæ Ecclesiæ magisterio ac vigilantia quotidie magis amoveant, nihil dubitavimus, quin Tu, Venerabilis Frater, pro eximio Tuo in animarum salute curanda studio, ac pro perspecta Tua in Ecclesiæ libertate, ejusque juribus tuendis constantia fortiter iis omnibus obsisteres, quæ vel minimum animarum saluti damnum afferre, vel quovis modo episcopalis Tui ministerii liberam auctoritatem coarctare possent. Quod autem pro certo habebamus, id luculenter confirmarunt Tuæ Litteræ super hoc tanti momenti negotio ad Nos datæ, et commentarius eisdem adjectus. Ac vehementer lætamur, cum videamus, Te, Venerabilis Frater, licet aetate gravem, pro Ecclesia strenue pugnare eadem illa fortitudine, qua in episcopalis Tui ministerii decursu summopere præstitisti, ac Nostras, et huic Sanctæ Sedis laudes merito, optimoque jure Tibi comparasti. Equidem inter maximas, quibus affligimur, acerbitates, summa utimur consolatione, noscentes quomodo dives in misericordia Deus Sacrorum Antistites eo majore divinæ suæ gratiæ auxilio roboret ad Christi Jesu gregem tuendum, quo graviora in ipsum gregem luctuosissimis hisce temporibus damna inimicorum hominum opera irruunt et invadunt.

Nemo certe ignorare potest, tristissimam ac deplorandam conditionem, in quam hodierna societas magis in dies prolabitur, derivare ex tot funestissimis machinationibus, quæ adhibentur, ut a publicis institutionibus ac domesticis familiis quotidie magis sanctissima Christi fides, religio, ejusque salutaris doctrina amoveatur, et saluberrima ejus vis coangustetur, ac præpediatur. Quæ perniciossimæ machinationes ex tot pravis doctrinis necessario originem habent, quas hac miserrima nostra aetate cum maximo christianæ civilisque reipublicæ damno undique majorem in modum invalescere, et caput altius extollere vehementer dolemus. Et sane cum veritates a Deo revelatæ impudenter denegentur, vel humanæ rationis examini subjiciantur, evenit, ut illa naturalium rerum plane tollatur subjectio, quæ supernaturali ordini omnino debetur, utque homines ab aeterno suo fine arceantur, eorumque cogitationes, actionesque ad materialium, fugaciumque hujus mundi rerum limites redigantur. Et quoniam Ecclesia, quæ columna et firmamentum veritatis a Divino suo Auctore fuit constituta, ut omnes homines divinam edoceat fidem, ejusque depositum sibi traditum integrum inviolatumque custodiat, ac homines, eorumque consortia et actiones ad morum honestatem, vitæque integritatem juxta revelatæ doctrinæ normam dirigat et fingat, iccirco pravarum doctrinarum fautores et propagatores omnia conantur, ut ecclesiasticam potestatem sua erga humanam societatem auctoritate spolient. Quamobrem nihil intentatum, nihilque inexpertum relinquunt, ut omnem Ecclesiæ potestatem, ejusque salutarem vim, quam ipsa Ecclesia ex divina sua institutione semper exercuit, et in humanæ societatis Instituta exercere debet, vel magis in dies coarctent, vel ab eisdem Institutis arceant, et ipsa Instituta pleno civilis, politicæque auctoritatis arbitrio subjiciant ad imperantium placita, et ad volubilium aetatis opinionum rationem.

*) Pastirskoj poslanici freiburžkoga nadbiskupa, priobćenoj u zadnjih listovih, dodajemo ovdje papinsku poslanicu, kojom sv. otac odobrava postupanje starine nadbiskupa, neustrašivoga zatočnika crkvene slobode u velevojvodini Badenskoj. Ured.

Nihil vero mirum, si hujusmodi funestissimi sane conatus in publicam juventutis institutionem educationemque in primis comparentur, nihilque dubitandum, quin humana societas gravissimis repleatur et vexetur damnis, ubi a publica et privata juventutis institutione, qua rei cum sacræ, tum publicæ felicitas tantopere continetur, fuerit moderatrix Ecclesiæ auctoritas, ejusque salutifera vis amota. Hoc enim modo humana societas vero illo christiano spiritu sensim privatur, qui unus potest et publici ordinis, tranquillitatisque fundamenta stabiliter servare, ac verum utilemque civitatis progressum efficere ac moderari, et ea omnia hominibus præbere subsidia, quæ ad ultimnm suum post mortalis hujusce vitæ stationem finem assequendum, scilicet ad aeternam salutem obtinendam sunt necessaria. Et sane institutio, quæ non solum rerum dumtaxat naturalium scientiam, ac terrenæ socialis vitæ fines spectat, verum etiam a veritatibus a Deo revelatis decedit, in errores, mendaciique spiritum prolabatur oportet, et educatio, quæ sine christianæ doctrinæ, morumque disciplinæ auxilio teneras adolescentium mentes, eorumque cerea in vitium flecti corda informat, non potest non parere progeniem, quæ pravis cupiditatibus propriisque rationibus tantum permota, et impulsa maximas tum privatis familiis, tum reipublicæ affert calamitates.

Ac vero cum hujusmodi perniciosissima docendi ratio sejuncta a catholica fide, et ab Ecclesiæ potestate maximo sit hominibus, et societati damno, dum agitur de litteris severioribusque disciplinis tradendis, ac de educatione curanda in scholis publicisque Institutis, quæ honestioribus societatis classibus sunt destinata, ecquis non videt, multo graviora mala et damna ex hac methodo derivare, si eadem in populares inducatur scholas? Etenim in hisce potissimum scholis omnes cujusque e populo classis pueri vel a teneris annis sanctissimæ nostræ religionis mysteriis, ac præceptionibus sedulo sunt erudiendi, et ad pietatem, morumque honestatem, et ad religionem, civilemque vivendi rationem accurate formandi. Atque in eisdem scholis religiosa præsertim doctrina ita primarium in institutione, et educatione locum habere, ac dominari debet, ut aliarum rerum cognitiones, quibus juventus ibi imbuitur, veluti adventiciæ appareant. Quapropter juventus maximis exponitur periculis, nisi ejus in memoratis scholis institutio arctissimo cum religiosa doctrina vinculo consocietur. Cum igitur populares scholæ ad populum religiose formandum, ejusque pietatem, et christianam morum disciplinam fovendam sint præsertim statutæ, iccirco omnem Ecclesiæ curam, solicitudinem, et vigilantiam præ ceteris educationis Institutis sibi merito, atque optimo jure semper vindicarunt. Ac propterea consilia, conatusque arcendi a popularibus scholis Ecclesiæ summopere adverso, atque ex studio extinguendi in populis divinum sanctissimæ fidei nostræ lumen. Quocirca Ecclesia, quæ easdem fundavit scholas, summa cura studioque eas semper est prosequuta, illasque veluti potiorem ecclesiasticæ suæ auctoritatis ac regiminis partem consideravit, et quæcumque earum ab Ecclesia sejunctio maximum eidem Ecclesiæ, ipsisque scholis affert detrimentum. Ii autem omnes, qui perperam contendunt, Ecclesiam debere salutarem suam moderatricem vim erga populares scholas deponere, aut intermittere, iidem nihil aliud profecto vellent, quam ut Ecclesia contra divi sui Auctoris mandata ageret, et gravissimo officio curandi omnium hominum salutem sibi divinitus commisso, deesset. Certe quidem ubi in quibusque locis, regionibusque perniciosissimum hujusmodi vel susciperetur, vel ad exitum perduceretur consilium expellendi a scholis Ecclesiæ auctoritatem, et juventus misere exponeretur damno circa fidem, tunc Ecclesia non solum deberet intentissimo studio omnia conari, nullisque curis unquam parcere, ut eadem juventus necessariam christianam institutionem, et educationem habeat, verum etiam cogeretur omnes fideles monere, eisque declarare, ejusmodi scholas catholicæ Ecclesiæ adversas haud posse in conscientia frequentari.

Tibi autem, Venerabilis Frater, summopere gratulamur, quod catholicæ Ecclesiæ doctrinæ, quoad juventutis institutionem, educationemque firmiter inhærens, Tuo commentario omnibus opinionibus, ordinationibusque sapienter et constanter obstitisti, quæ ab isto Magno Badarum Ducatu propositæ fuere circa popularium scholarum reformationem, quæque maximam christianæ educationi perniciem afferunt, et veneranda Ecclesiæ in tanto negotio jura omnino destruunt. Ac persuassimum Nobis est, Te nihil unquam inexpertum esse relicturum, ut ejusdem Ecclesiæ jura impavide defendas, utque ab adolescentium institutione, et educatione diligentissime removeas quidquid fidei firmitatem vel leviter turbare, labefactare, aut religiosam eorumdem conscientiam corrumpere, morumque honestatem contaminare possit, quæ unice a fide nostra sanctissima producitur, alitur, et augetur. Summa vero afficimur consolatione, cum istius Tuæ Diœcesis Clerus suæ vocationis et officii probe memor una Tecum suam omnem in Ecclesiæ, ejusque catholici populi juribus tutandis operam impendat. Nec minori gaudio perfundimur, propterea quod iste fidelis populus optime sentiens de catholica suæ prolis educatione, nihil antiquius habeat, quam ut eadem proles omnino instituatur in scholis, quæ a catholica diriguntur Ecclesia. Jam vero levantes oculos Nostros ad Dominum Deum Nostrum, ab Ipso humiliter enixeque exposcimus, ut in abundantia divinæ suæ gratiæ Tibi, Venerabilis Frater, et isti Clero populoque fideli semper propitius adesse velit, quo omnes cælesti ope roborati pro Ecclesiæ suæ sanctæ causa sub Tuo ductu strenue dimicare pergant. Atque superni hujus præsidii auspicem, et peculiaris, qua Te in Domino complectimur, benevolentiæ pignus Apostolicam Benedictionem ex intimo corde profectam Tibi ipsi, Venera-

bilis frater, cunctisque Clericis Laicisque fidelibus Tuæ vigilanitiæ concreditis peramanter impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum die 14. Julii Anno 1864.

Pontificatus Nostri Anno Decimonono.

PIUS PP. IX.

Dopisi.

M. K. Iz Odre. Sa svih stranah mile naše domovine, a i iz stranih pokrajinah dolaze tebi, mili liste, glasovi o raznih crkvenih svečanostih. I meni se pridesi sgoda, te mogu takodjer nješto javiti o svečanostih, koje u kotaru našem obavismo, a to činim tim radostnije, buduć su takove svečanosti riedke, a tim manje zaboravne osobito našemu puku, koj je nabožne ćudi, a crkvene su mu svečanosti reć bi jedine. — Navesti ću redom, kako su se redale.

Ove godine predsiedjaše izpitom kotara odranskoga novoimenovani podarcidjakon veleč. g. Marko Rusak. Svagdje ga dočekaše kako bolje mogoše. U Odri pozdravi ga jedna učenica u znak radosti i iskrene dobrodošlice, željeć: da mu Višnji podieli uztrajnost i čvrstu volju u njegovom težkom zvanju, zvanju po crkvu i domovinu toli važnom. — Dà volja, to je ona čarobna sila, koja težka i rekao bih nemoguća u lahka i snosna pretvara. — A mi sa svoje strane dodajemo evo ovo: Podielio mu Višnji zdravlje; pozdravljali ga vazda, kad u sriedinu našu stupi, onakovom ljubavju, kakovom sin otca, a otac sina pozdravlja, pa bio nam vazda otac i prijatelj. Stupao putem pravde, posvetio sve svoje sile na slavu Boga trojednoga i na korist mile domovine. I to je prvo.

Da čujemo drugu! — Ovo bih bio morao prije javiti, nu čekah dok se treća svrši, pa da sve troje onda zajedno doglasim. Na dan „Imena Marije" prikaza prvu sv. žrtvu mise Višnjemu u Odri g. Stjepan Haraminčić, novomisnik i duhovni pomoćnik dubranjski uz običnu podvorbu, a uz rukovodstvo obće ljubljenoga i štovanoga preč. gosp. kanonika Tome Gajdeka, koj se ljubezno odazvà pozivu svoga bivšega gojenca, te ne samo njega, već i sve nas usreći svojom prisutnošću, te cielu svečanost oveličà. — Propoviedao je mladomisniku g. N. Folnegović, župnik staročički, baš kako valja. Pobožna puka bijaše množtvo, tako da bje i crkvište puno. Po dovršenoj službi Božjoj podvori veleč. g. župnik Gjuro Barabaš gostoljubno do 70 osobah.

Prodjimo na treću! Dne 16. Rujna zaputi se preč. g. Filić, kanonik prvostolne crkve zagrebačke, u kotar odranski, da pregleda crkve i sve što na crkvene obrede spada. Na drumu kraj Odre dočekà ga g. Gjuro Barabaš, župnik odranski, sa školskom mladeži. Prečastni gosp. blagoizvoli izaći iz kolah, te se zahvali g. župniku na dočeku, a mladeži prosbori njekoliko riečih, opomenuv ju na bogoljubnost i na rád. Odavle ga propratismo u Veliku Goricu, gdje ga dočeka g. Rusak podarcidjakon sa bližnjim svećenstvom i obć. sudcem, te ga pozdravi, a preč. g. mu se zahvali. Odavle ga svi skupa izpratismo u Nove Čiče, gdje ga dočeka množtvo župljanah. Ovdje je prečastni gosp. začeo kanonički pregled. Što sve i kojim redom takovom prilikom biva, znadu čitatelji. Samo ću poimence napomenuti, da je prečastni gospodin tako u crkvi kao i u učioni najmarljivije učenike nagradjivao srebrnim novcem. Dne 25. dodje preč. gosp. u Odru, gdje ga množtvo puka dočeka, a pred župnim stanom mu školska mladež izpjeva pod prozori više narodnih pjesamah. Iz Odre odè u Jakuševac, iz Jakuševca u Zaprudje. Svakamo ga proprati više kolah. I u Zaprudju mu izpjeva mladež više pjesamah. Iz Zaprudja ga proprati svećenstvo do savskoga mosta, i ovdje preč. gospodina izstupivšega iz kočije pozdravi g. podarcidjakon, preporučiv sve nas u dalnju naklonost njegovu. Po stražnjih trih župah pratio je preč. gospodina g. Mato Jug, zač. pristav, u svečanom odielu mjesto zapriečenoga g. velikoga sudca Rajznera, na čem se preč. gosp. kanonik srdačno zahvali. — Mogu reći, da je od strane svećenstva sve učinjeno, da što sjajnije bude dočekan preč. gosp. arcidjakon, koj je u imenu svoga uzoritoga nadpastira putovao. I sbilja radost i zadovoljstvo mogla su se čitati na licu prečast. gospodina. U Zaprudju mu nazdrave zdravicu, koja ga vrlo dirnù. Tronut do suzah izvoli reći: da će mu uspomena na vrieme, koje u kotaru našem probavi, vazda najmilijom biti, te da će se vazda, kad jednoga izmedju gospode našega kotara kod svoga stola imao bude, na cieli kotar sjetiti; umoli i nas, da se njega sjetimo, a po smrti da svaki rekne: Bože podieli dušici njegovoj pokoj vječni! I zaista uspomena njegova boravljenja medju nami vazda će svakomu mila biti. A ja sa svoje strane dodajem: sve se ove želje izpunile!

Iz okružja virovitičkoga. — Kad čovjek vidi, kako se plemenitim nastojanjem revnih muževah radi oko razširenja sve veće slave Božje u puku i oko namirenja nabožnih potrebah njegovih, nemože mu se na ino, nego da svoje duhovno veselje i drugim saobći. Onaj, o kojega ću djelovanju govoriti, nadam se da će mi oprostiti, što s njegovim imenom izlazim na sviet, a naše čitateljstvo neće mi zamjeriti, ako prijavim revno djelovanje duhovnoga pastira, jer je u mnogih slučajih iskreno priznanje jedina nagrada ljubavi i neprestana požrtvovanja za obće dobro. Javit ću ovdje nješto o revnom djelovanju veleč. g. podarcidjakona i župnika Ivana Gergesine.

Župa Turnašićka dobi prije 19 godinah za župnika spomenutoga gospodina, a crkva vjerna u njem skrbitelja. Njegovim nastojanjem na mjesto staroga župnoga stana stoji sada krasna sgrada na dva kata po najnovijem ukusu sazidana, dvor i vrt hrastovom da-

skom čestito ogradjen. Nego je i crkva mnogo poljepšana. Uočiv on, da kod ondašnje crkve presvetomu Trojstvu posvećene veliki i tri krilna žrtvenika sa slikami potamniše i pogrubiše, svojski se zauze, kako će kod svoga inače siromašna nu bogoljubna puka izposlovati, da se žrtvenici ukusno obnove a svetište obojadiše. Da plemeniti ovaj podhvat oživotvori, i župljanom svojim nješto olahkoti, položi stanovitu svotu od svoga novca u rečenu svrhu. Uz ovo požrtvovanje revnoga svoga pastira odani njemu bogumili puk željno prionu te 600 for. žrtvova, i tako bje župna crkva u novo odielo preodjevena, slikarija sva izčišćena, a svetište obojadisano.

Da za pobudjenje nabožnih čuvstvah u pobožnom puku ništa neuzmanjka, nabavi isti g. podarcidjakon i župnik nove orgulje sa 12 registrah, koje bi svakoj gradskoj crkvi na ures služile, — a nisu iz blagajne crkvene plaćene, već stranom ne malom žrtvom gosp. podarcidjakona, stranom iz dobrovoljnih od župljanah pokupljenih prinesakah kupljene. — Uspješni traci pastirske brižljivosti njegove prodrieše još i dalje. Buduć mu se ružno vidjelo, kad bi on na blagdan porodjenja Spasitelja našega g. Isukrsta bez štalice betlemske kod žrtvenika službu činio, pobrinu se te istu po Stanku Hamplu iz Terezovca, kiporezcu i slikaru, dade načiniti, pri kojoj sigurno more se reći, da je slikar svoju vrlinu pokazao i lice si osvjetlao. — Napokon nemogu propustiti i to da nenapomenem: da je i ono sv. mjesto, gdje kosti umrvše braće naše do sudnjega danka počivaju, liepo tarabicami njegovim nastojanjem ogradjeno.

Tom prigodom sam se uvjerio, da ko što je župa turnašićka na njezin pogled preporodjena, tako su i srca ondašnjega puka mnogo krotča i pobožnija postala; a odatle sliedom sliedi, da se ovakovimi i sličnimi sredstvi postavlja temelj toli razširenju čuvstva nabožnoga, koli i kroćenju ćudi, dobru vladanju i pravoj kršćanskoj prosvjeti. Neću da poimence spominjem ina djela milosrdja, kojimi pomenuti gosp. podarcidjakon u župi svojoj tolike gladne kriepi, odieva gole i bose siromake, velim samo, da je on ovim u istinu i otac i majka. *F. D.*

Od žumberskih brdinah. Čita se sa svih stranah dopisah u ovom listu; nebi-li se jednom i od žumberskih brdinah u prkos onomu, što sv. pismo kaže o Nazaretu: „može-li šta dobra iz Nazareta izaći?“ — prijaviti moglo? Doista moglo bi se bilo već višekrat iz ovoga maloga kraja čitaocem ovoga lista doglasiti zaslužno djelovanje vriednih muževah u ovom kutu trojedne kraljevine stanujućih. Nu kako se vidi, ljudi se ovdje drže onoga: „što učini desna, neka nezna lieva.“ — Sada pako neda duže uzdržati pera gromovita pucnjava mužarah, štono se dne 25. Rujna o. g. a u 19. nedjelju po Trojacih orila u Vivodini od kapele sv. Jurja. Pa šta se tako važna u toj neznatnoj okolici dogodilo? Šta znači ta bahata pucnjava u ovom močvarnom i mrzlom vremenu, u kom se za siromaške žitelje ove okolice žalostna budućnost nanudja, dočim sveudiljna kiša i hladni dnevi nedopušćaju, da ljetina dozreli i ljudstvo da si ju pospravi? Uzrok je tomu, što se je na taj dan blagoslivljala kapela sv. Jurja, koja je tekuće godine približavajuć se razsulu brigom i naporom veleč. i veleskrbnoga župnika i kotara lipničkoga vriednoga podarcidjakona Josipa Mavretića u onaj red i stanje stavljena, u kakovom jošte nikada nebijaše. Jer novi kor liepo sazidan, svod opekom umno uzdignut, tri oltara ponovljena, novo prorezani prozori i kameniti tarac, dočim prije samo zemljan i jamast bijaše, tako ljubko pred oči iznosi ovu crkvicu, da se svakomu ju gledajućemu čovjeku zadovolji srce. K ovoj svečanosti sabralo se množtvo ljudstva svake ruke, osim domaćih Vivodinacah još iz 8 drugih župah. Propisane sv. obrede i sv. misu ovršio je uz podvorbu svećeničku u 61. godini života svoga, a 38. svećeničtva prenapomenuti gospodin podarcidjakon, a prije toga propoviedanjem rieči Božje kanoti javno ovjenčao dovršeno ponovljenje ove kapele.

Vriedno je znati, da je kapelu ovu sv. Jurja na Vivodini god. 1330. kao župnu crkvu Vojvoda koruški Hinko IV., u ono doba vlastelin i zapovjednik ciele okolice žumberske, podignuo, župu vivodinsku ondje utemeljio, te upravljanju redovnikah samostana cistercitskoga u Kostanjevici (Landstrass) onda prebivajućih podčinio. Godine pako 1680. prestala je biti župna crkva, jer je župnički stan s imenom mjesta Vivodina dolje niže u sredinu župe u daljini od 2 sata k novo sagradjenoj crkvi sv. Lovrinca prenešen, gdje i sada dično sasvim nov stoji. Od vremena premješćenja župne crkve kapelu ovu posve malo popravljanu ponoviti je skradnja potreba zahtievala, što je ljetos, kako rekoh, sretno i dostojno postignuto.

Tom prilikom dopustite, da napomenem još druga vriedna i koristna djela pomenutoga gospodina, nastojećega neumorno oko poljepšanja crkvah. On je svoju župnu crkvu sv. Lovrinca, koja ima posve slabe dohodke, još god. 1847. sa dva nova zvona, jednim od 16 centih 48 funt., a drugim od 6 cent. providio, — zatim urom u tornju, — liepo pozlaćenim velikim na vrhu tornja nasadjenim križem i jabukom, — ponovljenim krovom izvana; — godine pako 1858. i 1859. iz nutra krasnom na fresco slikarijom, svake vrsti liepim ruhom, svjetionikom, postajami muke Isusove, i napokon popravljenimi i sa dva pedalna registra povekšanimi orguljama u slavu Boga vječnoga ukrasio. Ravnim je načinom svoje 4 područne crkvice, kako i danas blagoslovljenu sv. Jurja i župnu crkvu ponovio, poljepšao i ukrasio, — jednu pako pod imenom svete obitelji Isusove za svoju vjekovitu uspomenu svojim vlastitim imućtvom sazidao, oslikao, te za sveto žrtvovanje upriličio i uredio.

Ovoliko priobćujem našemu domaćemu svietu o stanju vivodinskih crkvah i nastojanju njihova skrbnika,

koga ako sviet ov nenagradi, a to će sigurno pravedan svih živih i mrtvih sudac i naplaćnik obilno naplatiti. *S. C . . . . . ć*

Viestnik.

Iz Zagreba. Prečastni duh. stol naimenovao je g. Stjepana Mlinarića, župnika dubravskoga, podarcidjakonom kotara ivanićkoga, a g. Miju Novosela, prisjednika duh. stola i župnika voloderskoga, podarcidjakonom kotara moslavačkoga.

— Dne 15. t. g. preminula je ovdje milosrdna sestra Doroteja Pečak u 25. godini života, pošto je sedam godinah i deset mjesecih u svom svetom zvanju Bogu vierno služila.

— U zadnjem listu objavismo „Molitvenicu i Pěsmaricu,“ štono ju je za porabu učećim mladićem u višjih učionah uredio g. Simo Balenović. Danas imamo objaviti novu molitvenicu i pjesmaricu za pučke učione. Tko nezna, da već u molitvenici, a kamo-li ne u pjesmarici za djecu treba sklada. Za djecu je izišlo više molitvenih knjigah, a u svakoj stranom druge molitve, stranom iste molitve drugimi riečmi; jedno diete kupi ovu, drugo onu knjigu, pa to sve čini ne malenu smutnju. Glede pjesamah, koje se u crkvi skupno pjevaju, smetnja je jošte veća. Svaki pisac uvrsti pjesme po svojoj volji, a svaki jih opet po svom znanju izpravlja, pače u istoj knjizi, a raznih izdanjih pjesme su raznoglasne, dočim je očevidno, da za skupno pjevanje moradu biti iste rieči te isti srok u pjesmah. Ima pjesmaricah napose bez molitvah. To djeci pači. Opaziše katekete zlo, kojemu doskočiti nemogoše, da mnoga djeca nemogića od roditeljah izmoliti novca za drugu molitvenu knjigu donose pjesmaricu na izpovied i pričest, dakle samo knjigu za izliku, da zadovolje učiteljskomu nalogu nedoći bez knjige. Učiteljstvo u Zagrebu, Varaždinu i Križevcu uvidiv tu potrebu dogovaralo se o tom ovako i onako; križevačko htjede najprije na svoju ruku makar samo za svoju učionu, a zagrebačko po predlogu gosp. ravnatelja zaključi u mjesečnoj skupštini, da se svakako i što prije ima izdati nova molitvenica i pjesmarica skupa. Da pripoviest nebude duga, dogovorena je stvar preko kateketah medju svim trojim učiteljskim sborom: križevački kateketa gosp. Franjo Šic napisao molitvenicu, a zagrebački gradski gosp. Simo Balenović ima urediti pjesmaricu. Ovoj će pjesmarici biti pravilom pjesmarica za višje učione, a po želji učiteljstva dodati će se jošte njeke pjesme. Knjiga će biti gotova (i s vezom) za tjedan, dva. Obsizati će oko 15 arakah, od kojih je jur 13 pod tiskom. Oblik je izabran malen, kakova djeca ljube; biti će tvrdo vezana skroz u platno razne boje s biljegom pozlaćenim na čelu. Tvrdo i liepo svezati knjigu, ma stojala koliko više, uviek je probitačnije za djecu; jer tko nezna, da se u djetinjih rukuh slab vez razkida brzo, a neimajući ili pazke ili novca ili pri ruci knjigoveže (na selu!) propada i knjiga za godinu danah, pa eto novoga troška. Osim toga javiti nam je, da se posebice štampa za dječake, a posebice za djevojke. U našem jeziku, koliko u nijednom drugom pači u molitvenici spol, te obično ženska mora moleć govoriti kao mužko, a da nije ni odrasloj ženskoj lahko u hitrini mienjati spola, to se znade, makar bio i u zaporci naznačen ženski spol. S toga vidjeti je, da treba i takovo posebno izdanje za djevojke. Djevojke, ako i ne svagdje, kao n. p. u Zagrebu, a to većinom tekar na selu (takodjer u gradovih Varaždinu i Križevcu) pjevaju s ostalom školskom mladežju u crkvi, te je zato i za nje pridana pjesmarica. Kad posve izide, javiti ćemo to, kao i cienu i gdje se može kupiti. Ovo pako javismo naprvo, da se sada početkom školske godine, kad si djeca s veće strane uz druge knjige moradu nabaviti i molitvenu, potrpe časak oni, koji budu željeli ovu uvesti.

Iz Rima. Sviet, štono se bavi politikom, u ovaj par najviše zanimlje ugovor francezko-talijanski, utanačen na 15. Rujna t. g. Ovih danah priobćio ga je „Moniteur,“ pa sada neima više dvojbe o njegovu sadržaju. S jedne strane obvezuje se car Napoleon, da će za dvie godine povući iz Rima francezku posadu; s druge strane obvezuje se kralj Viktor Emanuel, da će štovati posied rimskoga pape, odanj odbijati svaku izvanjsku navalu (dakle ne unutarnji prevrat), i da je spreman preuzeti primjeran dio papinskoga državnoga duga. Za obranu sadanjega posjeda da će si papa ustrojiti iz dobrovoljacah inih narodah posebnu vojsku. U posebnom zapisniku obvezuje se još Viktor Emanuel, da će premjestiti svoju priestolnicu iz Turina u drugi grad (Fiorencu), što je preduvjet opozvanju francezke vojske iz Rima. — Francezka vlada priobćila je ugovor službeno sv. otcu. Papinska vlada nije još službeno odgovorila; no da na taj ugovor pristala nebude, pristati nemože, razabire se iz njegova sadržaja, buduć bi kralju talijanskomu priznala posjed otetih si pokrajinah, kad bi mu prepustila dio svoga državnoga duga.

— Ovdje poče izlaziti nov časopis pod imenom: „Il Divin Salvatore“, a zadaća mu je uzpirivati i uzdržavati živa čuvstva za Boga Spasitelja, koja se u novije vrieme po svoj Italiji tolikom silom pokazuju, da bi se „Armoniji“ skoro htjelo poviknuti: Živio Renan, koj je svojim bezbožnim djelom pobudio čast, ljubav i revnost za Isusa, Sina Božjega. Ciena mu je u Rimu 2, a za vanjske 4 škude na godinu. Izlazi svake subote na arku od 16 stranah.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 43. U ČETVRTAK 27. LISTOPADA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dvie tri o obrazi.

Od *Iv. Krst. K.*

U prvotno doba, dok je još sviet boravio na poljanah najugodnijega podnebja, pobirali su ljudi za svoj živež plodine, koje jim je narav proizvela, i sami su pridozreli. Što je bilo koristne zvjeradi, nju su krotili, i za se rabili; a što je bilo škodljive životinje, proti njoj se branili. Riedki bi se za onda našli, koji bi obradjivali polje, da izmame zemlji plodove, jer ih je sama priroda u obilju proizvadjala. Sviet se s veće strane bavio pastirstvom, lovom i ribarijom, ko što i današnji divljaci u Americi, i po otocih južnoga mora. Tek kasnije prihvatio se čovjek sve pomalo rada; i to bje po zakon naravi p r a v o, a po tielo njegovo z d r a v o.

Najveću starost doživili su prvi ljudi jedno s toga, što je Bog tako htjeo, da se množi rod čovječanski, a drugo što jim želudac nije niti imao, ali lje niti trebao naših slastičarah i smokarah. Uz tielo našao jim i duh dovoljne hrane. Nužda jih prisilila, da misle, smišljaju, umstvuju i štogod pronadju, pa tako dodjoše na vidik plodine uma čovječjega t. j. razni izumci i iznašašća. Eno već piše Mojsija u glavi četvrtoj genese: Jubal bijaše otac sviralah a Tubalkajn kovačije. — S čestih pogibeljih ojačalo jim srce, naučiv se hrabro boriti i slavno pobjediti. Ali kuku lele! razvijalo se pokraj toga i neprijateljsko čuvstvo kao posljedica nepokornosti Adamove. Sebičnost zametnula zlosretnu klicu . . . iz nje poteklo prvo ubojstvo . . . brat brata ubio.

Čim se je više množilo pučanstvo, tim je sve više i više rasla i sebičnost toli medju pojedinci, koli i medju čitavimi plemeni. Svako smatralo je sebe kano najvišu svrhu, s koje obstoji na ovom svietu. Uz sveudiljno ubijanje, hrvanje i ratovanje mestà s lica zemlje mnogih rodovah, a smjelo srce ojačav izvrglo se u drzovitost, hlepteć za slavom i borbom. Dà — i dan danas imade još divljih narodićah, koji taj najniži stepen još nisu prekoračili, nego se sveudilj medjusobno svade i kolju.

Pošto se rod čovječji razgranio i obilno pomnožao, nastà prieka nužda, da udari već jednom stalne kolibe, te stane obradjivati polje. Čim se to sbilo, bude stavljen temelj družtvenomu životu i v i š o j o b r a z i čovjeka.

Uzvišeno ovo sjeme božansko našlo je samo u čovjeka — stvorena na lik Božji — shodno zemljište, na kojem je moglo u svoj svojoj ljepoti niknuti, u svoj svojoj sjajnosti cvietom cvasti i rodom roditi, da bude predteča budućega ljepšega života, što ga Bog pripravio djeci svojoj. Po ovoj bilini uzpeo se čovjek na sadanji visoki stepen; po njoj — da nerečem smjelo — postao je čovjekom, pokazav bjelodano, da je biće razumno nječim višim nadahnuto. No odkale obrazi toli divna sila, i gdje joj zametak? U otca svjetlosti, od kojega nam sve dobro najbolje.

Obraza, čedo mudrosti Božje, povela je čovjeka stazom, koja ga nad inimi stvorovi ide. Obraza mu je razvila sve sile i sva svojstva. Obraza ga je pomakla do divna savršenstva. U istinu mi se divimo, kako obraženi athleta svojom tjelesnom snagom i vještinom nečuvene stvari proizvadja. Čudimo se kraljestvom, štono jih je naobražen um čovječji u svojoj mašti nacrtao i narisao. Osjećamo, kako nas tajnom njekom silom k sebi privlači srce čisto i u pravom smislu rieči obraženo. Počitujemo čovjeka, i klanjamo se u njem moći svete vjere Kristove, u kojoj je prvi temelj i prava poluga obraze, kako svojim naukom i primjerom srce ljudsko, sa vjerozakonskoga gledišta još tavno, do jasne samosviesti vodi. Što više? Krstimo se, motreć kako nam duh čovječji svaki dan odkriva nova čudesa, po kojih se veliča

svemogućnost Božja; kako nam dnevice proizvadja novih stvarih, koje život slade i poljepšavaju, a srcu pružaju novu hranu, da se sve više usavrši, te mu daju novu snagu, da se pripravi za ljepšu sretniju budućnost. — Sve, štogod se može ozvati liepim, velikim i dobrim, proizvadjala je i proizvadja obraza.

Ali slušaj sad! Koliko putah nečuješ pogovarati, da je baš obraza svemu zlu kriva, da je tielo nakazila, da je duh ovila nevoljom, a srce prekrila biedom; o blaženstvu pako — kažu — što nam ga priredila narav, neostavi nam obraza do puke želje i tužna osvjedočenja, da se ga nikada uživati nećemo, baš ni patačke. Promatrajte samo — kaže sviet — najobraženije narode! Kakav rod nalazite u njih? Mjesto vesele dječice, kojoj od zdravlja lice puca, nalazimo bliede stvorčiće, ozbiljna i zastarjela obraza. Mjesto vatrena odvažna i krepka mladića imademo nježno ukočeno dječarče, koje hodeć ulicom nos naprči, natakne očale, pokazujuć dovoljno svakim pokretom, da je mišlju, govorom i činom jedino tielu nakanilo živjeti i umrieti. Mjesto krasne cvatuće djevojke, kojoj se na licu žari mladost i život, a iz očiuh sieva plam, i čita se čedna duša, imademo načičkanu lutku, zlovoljnu, mlitavu, sličnu više noćnu duhu no mladjahnu stvoru, pa ipak nasadjenu na biesnu nogu. Mjesto savršena i podpuna čovjeka, koj bi kao otac, gradjanin i član roda čovječanskoga koristio obitelji, državi i svietu, imademo siputljiva hipokondristu, koj ti se mora ponajprije pripiti, ako hoće da bude veseo, a želiš-li da je prijazan, moraš ga čim god podmazati, ko kum kola. Mjesto zdrave, jedre i skrbne majke, koja je sretna, kad je na domaćem pragu uz svojega supruga, uz svoje malahno čedo, imademo ili bolno kašljucajuće čeljade, koje mora svaki čas na put radi promjene zraka, ili naprasitu svadljivicu ili kićenu koketu. — Pa kakovu se potomstvu — nastavljaju dalje — od tih nadati? Nedužnim, biednim žrtvam, koje će sretne biti, ako-li jih što skorije zateče smrt, a ne da svojim dugim životom budu i sebi i drugim na teret. Tko će — sbore napokon — pregledati silnu četu raznovrstnih kužnih i nakaznih bolestih, štono su se upravo okolo naobraženih ljudih utaborile?.. A tko bi prebrojio silne otrovne striele, štono jih je moralno zlo naperilo proti naobraženomu svietu! . . itd.

Ovako po prilici umstvuju i propitkivaju ljudi, te bi jim čovjek na prvi mah malone i pravo dao. — Medjutim tudier nastaje važno pitanje: da-li je sbilja tako, te može-li se upravo obraza smatrati za izvor tolikih i toli velikih zalah? — Koji vele, da može, pomrsili su pojmove, te u svojem sudu pogriešili. Drugo je prava, a drugo kriva obraza. Prava sastoji u naravnom, podpunom i skladnom razvitku svih čovječjih silah i svojstvah, te iz nje nemože drugo poteći, van što je podpuno i savršeno; ona vodi čovjeka prama onomu, iz čije je ruke u raju izpao. Kriva pako obraza razvija svojstva i sile čovjeka jednostrano, gladi ga i razmažuje proti njegovoj naravi, vodi stranputicami, neslušajuć i navlaš gazeć i zakon naravi i glas Božji. To je glavni uzrok i izvor, s kojega su potekle gore navedene tužbe i izbrojena zla. Ako još k tomu pridaš pohlepu za nasladom, koja odtale potiče, što se pretjeranim gladjenjem i politiranjem samo mašta goji i njeguje, a srce zanemaruje, imaš dovoljna gradiva, s kojega je u sviet narinula tolika bieda, a netraži ga u obrazi, i nemoj te svetinje biediti i kriviti. — Duša radi umom i srcem; naobrazi dakle oboje, pa ja kriv, ako bude toliko graje.

Narav nije čovjeku ništa badava dala. S toga tko u uzgoji zanemaruje ma i najmanju sposobnost, ma i najmanje svojstvo, grieši proti naravi, a po tom i proti Bogu.

Prava obraza nezanemaruje ništa, ma i nemogla sve jednako razviti. Ponajprije razvija tjelesna svojstva i sile, da si po njih čovjek učvrsti zdravlje, ljepotu i snagu tjelesnu, a postavi temelj duševnoj slasti i nutarnjemu miru. Zatim njeguje duševne sile, i usavršuje viša svojstva, da po njih postane gospodarom prirode, i otvori si divno kolo svega, što je istinito, što je liepo, i što je dobro, pa se po toj ljestvici uzpne napram dražestim rajskim. Krepka volja i čisto srce, uzgojeno i obraženo kako valja, drži se strogo zakona vjere i ćudorednosti, mrzi i bježi sve, što god je nečisto i zlo, a stvara u duši neopisivu radost i mir. Riečju: čovjek, koj je diete prave obraze, taj je zdrav, krepak, spretan, veseo, mudar, kriepostan, sretan i zadovoljan, ma baš neplivao u slasti, neobilovao zlatom i srebrom. Usuprot čedo krive obraze, koja je pogazila zakon Boga i naravi, ostaje slabo, kržljavo, kukavno, mehkoputno, zlobno, a uz to — premda se mudrim gradi — slaboumno i nezadovoljno, progonjeno svim mogućim fizičnim i moralnim zlom tako zvane nadriobražene kaste.

* * *

Da se svrha poluči, valja prihvatiti sredstva, kojimi se može mnogo zlo predusresti. — Tielo, um i srce, kaže psychologia i medicina, moraju poslovati. Razmjerno zabavljanje i kretanje tiela služi za zdravlje. O ćudi i srcu zavisi ponajviše sreća i nesreća na ovom svietu; a razvitak uma zavisi

o zabavi i vježbanju. Mimoišav prvu i drugu, evo samo glede treće jedna sa zdravstvenoga gledišta.

Kao što tielo, tako i duh treba vježbanja, treba pokreta, treba posla, da se uzmogne razviti i ojačati. A da bude razvoj duha i njegov râd po zdravlje koristan, mora s tielom jednakim korakom stupati. Nesmije biti niti prenapet, niti odviše zanemaren, a najmanje prihvatiti smjer protunaravan.

Duh trom ubija sve plemenitije sile i svojstva, da se pravo niti razviti nemogu; pače i tielo uz trom duh zaostaje na snazi i okretnosti. Nespretnost i surovost, to su svojstva ljudih duševno zaostalih i odviše zanemarenih.

Prevelika napetost duha slabi umne sile, a poremećuje ceo organizam. Odtale je, što se u učenjakah, spisateljah, umjetnikah, činovnikah itd., koji ceo dan sjede, čitaju, sastavljaju, misle i smišljaju, mnogo prije iztroše sile tjelesne, no u ratara, koj maše kosom i motikom. „Učen čovjek," kaže Rousseau, „medju svimi ljudmi misli najviše, sjedi najviše, ali je i bolestan najviše."

Iz preduboka, neprekidna umstvovanja i razglabanja postaje čovjek poklapljen, snužden, hipokondrista, melankolik, pojmovi mu se miešaju, te često završuje napokon kao ludjak, ili ga zateče kap.

Želiš-li dakle svojim umom rodu koristiti, a ti mu pogodi mjeru, i uzanj štedi zdravlje. Ako pišeš, nesjedi sguren, nego čim više je moguće stoj, da predusretneš mnoge reumatisme, uloge itd., koji se rode iz suvišna kvrčenja i sjedenja. Bditi odviše dugo noćju, slabi tielo. Čitati mnogo kod svjetiljkah, kvari oči. Zadubsti se u knjigu na toliko, da se i naravne potrebe zaborave, prouzrokuje mnoge bolesti. Učeni ljudi, koji bježe svako družtvo i najmanje zabave, postaju zlovoljni, misantropi, i odtale podtiče t. z. ugrižljivost učenjačka i činovnička, koju je odmah opaziti, čim jim u koj spis zaviriš. —

Nije dakle sve jedno, da-li se duh odviše trudio, a tielo zanemarilo, oli opet protivnim načinom samo tielo gladilo, a duh zaboravljao. Vîni duh nad krepko tielo, počiniti ćeš čudesa. S toga pomisli učena glavo na onu staru: „Mens sana in corpore sano", te u to ime: vježbaj um čim više, napuni ga koliko možeš, ali prošeći se dobro svaki dan, razbistri višeputah motreć prirodu Božju, razigraj srce kadkada u veselu družtvu, pij vodu, a kadkada, kako veli sv. Pavao, pomiešaj radi želudca i malo dobra vinca; blaguj dobro, no umjereno — peri se mlakom, a češće i hladnom vodom, pa ćeš prepriečiti mnogu bolest, tielo pokriepiti, a njim i umne sile.

Treba svietu obraze, ali i zdravih tielom i duhom učenjakah. Pa da nam neuzmanjka ni jednih i drugih — dao Bog!

Skupac.

(Česki od Vaclava Štulca.)

O pódne donese mi nepoznat čovjek ovaj listak: „Častni duhovni otče! Nezamjerite, molim Vas, što Vas prosim nješto vrlo važna. Moj stari, nesretni gospodin neće već dugo živjeti; koj dan jošte, pak će umrieti za sigurno. Bog će Vam platiti, pohodite ga prije nego premine. Ali ništa nezna o tom, da ja pišem po Vas, a, kako mi se čini, nećete mu dobro ni doći. Nu ipak dodjite samo; liepo Vas molim, dostojte doći! Vašoj molitvi preporučam sebe i svojega gospodina. Vaša pokorna štovateljica Bogoslava. U Jeruzalemskoj ulici br. 1065."

Jedva što pročitah pismo, skočim s mjesta. Naznačena ulica i kuća u daleku su prigradku, gdje s veće stanuje siromašno ljudstvo. Dugo sam tražio, dokle sam našao kuću, kamo me pozva dužnost. Otvorim vrata te stupim u hodnik, gdje me odmah pozdravi služkinja staroga toga gospodina. A nije mi bila ni nepoznata ista ženska; prije njekoliko godinah bio sam joj izpovjednikom.

„Hvala Bogu, da ste me poslušali!" reče veselo dobra ta duša. „Molim dopuštenje — stupite ovamo u nutar u bližnju sobu; moram Vam častni otče duhovni izpripovjediti nješto prije nego pojdete ka Gospodinu."

Stupim u ubožku stanicu. Na desno stoji velik stol, a na njem hrpa svake vrsti pisamah. Na stieni vise dvie liepe slike; jedna, Murillova Bogorodica, dopade mi se na prvi pogled osobito. Čistoća i red sva ti je krasota u toj ubožkoj sobi. Da ju bolje pregledam, za to mi nije časa. Ženska je i tako već bila počela pripoviedati.

„Moj gospodin" — poče — „starinskoga je plemena. Poslie roditeljah malo mu ostade baštine, te zato poče on marljivo teći i oprezno štediti. Izuči se za odvjetnika, pak najprije poče odvjetovati na selu, a poslie dojde u pomoć k njekomu glasovitomu odvjetniku u glavni grad. Živila su oba liepo i složno skupa, dokle neumre stariji. Izza njega dobi sve moj gospodin', te poče poslovati na svoju ruku. Marljivost, vještina i dobrota donašala mu svakim danom više blaga, sreća mu služila u svem, a k tomu dobra njegova pamet. Posudjivao je novce na golem dobitak mladim vjetrenim baštinikom velika blaga, te tako nje sve spravljao pod svoju kapu. Mudro žiće, bliedo, ali tim mudrije, liepo lice, priličan položaj i bogatstvo — sve to bilo bi moglo pomoći mojemu gospodinu, da neostane bez vjerenice; nu kako je bilo znati, nije njega ženitba veselila. Doživio petdesetu godinu kano samac. Njeka čudnovata

sudbina sklonula ga pod starost te se promislio. Došao u grad na mir stari častnik vojnički, neznam ili što je bio oslabio, zašto-li ostavi službu. Bio je rodom Englez, silno bogat čovjek; po roditeljih i rodjacih dobio silno blago, a i drugčije milovala ga u svem sreća. Bio bi s toga mogao pomoći stotini i stotini bogaljah; nu budući nemila srca, nije znao ni što je po imenu dobrota. Mislio je, ako koj stotinjak dade siromaku, da je tim sve učinio. Tužan on, mogao je nevoljnikom biti angjeo, lahko bi bio zaslužio nebo sebi i drugim; ali ... kamo sam sašla? Volim dalje pripoviedati. — Nagle je krvi bio gospodin Graham, kako su zvali toga častnika, te nikada nebi mogao mirovati. Neimajući pako nikakova pravoga posla, prihvati se za kraći čas igre. Uhvatila ga se strast, te je najposlie danom i noćju sjedio i igrao, a posve zaboravio na kćer si od osamnaest godinah. S prvine bila mu u igri sbilja sreća. Mnogi put dobio bi u jednoj igri po više tisućah, te ga igrači prozvaše na prosto „sretnim častnikom.“ Igralo se na veliko. Na jednom odbjegne ga sreća — Graham poče zaigravati, za kratko vrieme neostade mu ni pare od svega dobitka, došla na red svoja kesa, te se svake noći strašno praznila. To mu je zadavalo ljuta jada. „Mora mi sreća opet doći!“ mišljaše nesretnjak, igraj pak bacaj sve više; a svaka mu igra odnesi po više tisućah.“

„Gospodjica kći progleda te opazi, kamo će strast dovesti nesretnoga joj otca. Klečećke moli ga suznima očima, neka se okani klete igre „karbana“; ali u ludo jadikuje i prosi ona! „Sama neznaš, što govoriš!“ okesnu se na nju zasliepljeni otac. „Ti si moja kći, pak mi nesmieš spočitavati, da sam te spravio na prosjački štap. Tko je kriv — zašto su me okrali oni guljari? Ej prokleto! moram jim vratiti zajam, bilo po što po to — ma stalo me života!“ Tako se je rojilo po glavi nesretnomu zasliepljeniku, a tako i govorio; a sto riečih ili nijedna, sve je bilo bob o stienu. Nitko ga nemože spasiti od strasti strahovite.“

„Jedne večeri dade mu se sreća te za njekoliko urah dobi 18.000 for. Od radosti nije znao, što bi počeo. „Toga se dana moram užiti!“ smisli se. Ustane dakle za čas od igre k večeri, i nakiti se francezkim šampanjcem. Vino ga razigralo. Sjedne opet te igra i igra, dok je doigrao. Neminuše ni dvie ure, od onih osamnaest tisućah neostade mu ništa. Posudi novca na zadužnicu, a poslie još kano iz nesvjestice poviknu: „Jošte jedan stavak na moj dohodak!“ Izgubi. Na to skoči od stola kano mahnit, nu na sriedi sobe sruši se nesviestan.“

„Zapregnite i odvezite pukovnika“ zapovjedi gospodar toga biesnoga igrališta slugam, kano da se ništa nova dogodilo nije. „Gospodo! hajd igrajmo dalje.“ Igraju. Takovo je ljudsko srce utopljeno u strasti. Samo u jednoga od igračah bijaše srca; taj sjedne na kola uz nesretna si prijatelja i odveze ga brže do ljekarne Ljekar mu pomože, dozva se njekoliko nesviestnik, a poslie se opet legne.“

„Za njekoliko vremena dojde ravno do pameti; nu ipak tako se je bio promienio, da ga nitko već nebi prepoznao. Kosa mu posiedila, lice upalo, noge mu se iznevjerile, a tresla se glava i ruke: junak, krepak muž premetnu se u slaba starca. Kći kano angjeo čuvar pazi si nesretna otca. Zaprosi mojega gospodina, da se pobrine za njegovu propadajuću imovinu. Gradić na Litvi trebalo je prodati, da se izplate dugovi; a nješto malo novca bilo je još preostalo za život bolestnu pukovniku i kćeri mu. Gospodin moj steče si velikih zaslugah za njega, tako je revno skrbio za njegove stvari. U tom on nije mislio za se, niti se je uztezao budi kako velikim neprilikam i poslu: rad bi bio gorku sudbinu ublažio nesretnu otcu i kćeri. Kad tamo, na koncu zaželi on uzeti čistu tu djevičansku dušu; a nerazumiem kako — ona mu dade ruku.“

„S njom je u našu kuću bio došao i udomaćio se mir, s mirom pako sveto blaženstvo. Pravi angjeo bijaše ta mlada gospodja; kućnoj družini bijaše dobra majka, a svakomu siromaku milostiva pomoćnica — skroz ljubezna. Sam gospodin uza nju poboljša se te mnogo dobra učini iz ljubavi prama miloj si ženi. Nu što ćemo! ta sreća nije za dugo lebdila nad našom kućom. Hudoba prevrnu s nova srce gospodinu na skupost; pustoća i žalost prognaše iz kuće blaženi mir. U kuću nam više nebi dolazio nitko živ, van koga bi posao nanio gospodinu, i to samo za veliku silu. Gospodja nije takodjer smjela nikada nikamo. Nu dobra duša trpila je i to mirno te se ni jedan put nije s toga potužila. Tuga joj obhrva srce; ali je tim boljma prianjala za nebeski život.“

„Druge godine poslie svatbe došlo vrieme za vesele krstitke. Gospodin moj i gospodja dobiše kćerku; ali one noći — srce mi puca, kad se sjetim na nju — mati svojim životom plati taj dar s nebesah. Poljubi si čedo prvi i zadnji put i — — izdahnu dušu! Poslie je sve na gore išlo u našoj kući. Svi smo žalili za gospodjom onako dobrom i milostivom; samo jednomu nit je suza kapnula iz očiuh. Gospodinu — tomu ne. Dugo časa stajaše uz odar upirući kano okamenjen oči u tielo, iz kojega je duša uzeta k Bogu. Donesoh mu siroticu maljušnu bez matere, da ga štogod utješim, nu pogledav oštro u diete otresnu se: „Idi mi s očiuh s djetetom — ubilo je mater!“ Pogleda još jednom milu si mrtvu na postelji, a zatim čvrstim i laganim korakom ode iz sobe.“

„Gospodin moj, što ja znam, nije još nikada zaplakao; ali ipak mislim, da ga je težko ranila smrt dobre žene. Svake noći stupao bi tvrdim korakom po sobi gore i dolje. Za mjesec danah razvedri mu se lice te se umiri kano i prije. — Nezamjerite duhovni otče, odmah ću doći natrag, moram gospodina pogledati, što

radi.“ Suknu u sobu na drugoj strani. Za njekoliko trenutakah dojde natrag.

„Gospodin spava“ — reče. „Ali je takov san strahovit: tako stenje i hrče, da groza hvata čovjeka. Ako vam je pravo, slušajte da vam pripovjedim jošte, što vam prije treba znati.“

„Kćer poslie okrstiše i nadjenuše joj materino ime. Ja sam joj zamienila mater. Rasla je, liepo rasla, sve podobnija pokojnoj gospodji. Baš je bila navršila dvanaestu godinu, kadno gospodin s čista mira vas posao prepusti svomu prvomu pisaru, preseli se u jednu od najprostijih ulicah, a novi si stan uredi običnim pokućtvom. Pomislih, da je to porad kćeri. Ali ne. Gospodin moj pronadje nov izvor blaga; a skroz se podao skuposti. Dan na dan dolazili bi nam u kuću knezovi i grofovi; prekrasne kočije zaustavljale bi se pred našima vratima. Življasmo pako kano i prije po navadi. Za gojitbu i naobrazbu kćeri skrbljaše gospodin osobito: najbolji učitelji bijahu za nju uzeti; ali on sám ništa nije imao s njimi.“

„Tako projde njekoliko godinah. Gospodin prikupi silno bogatstvo, da ni sam nije znao kuda s novcem; a opet je dnevice jače stiskao. Odievao se do zla ružno i nemarno. Skoro svake večeri skakao bi po sobi, a mnogi put uz tu lupu začula bih gdje viče: „Okradjen sam! joj okradjen!“ Zatim bi si otvorio kovčeg, kesu za kesom vadio van te brojio žutake na stolu. Kad bi se pako do sita nabrojio i utrudio, uzdahnuo bi pokojno: „Hvala Bogu, sve je u redu; ništa nisam izgubio.“

„Takove rieči slušala bih svakiput s grozom, a tekar, kad bih pomislila, da mu je za novac prirasla duša, te pohlepa za njim udušila ćut u srcu, a u glavi pomutila mozag. S čista mira puhne mu u glavu još i ta, da mu kći previše trati; sbog šta učitelji prestadoše hoditi k nam. Nu nebijaše njemu dosta ni to. „Ja sam siromak“ — izadre se jednoga dana na kćer — „osiromašio sam posve; s toga nemogu već ništa skrbiti za te. Od danas moraš ti sama svojimi zubi kruh jesti. Vidiš i sama, da sam ostario, a moram se ipak znojiti, dokle složim novčić k novčiću. Ti bi me za koj čas ogulila do kože. To mora drugačije biti. Od mene nećeš imati ničesa, van ako si sama što zaslužiš. Ja se kinim, pa zašto se nebi i ti?“

„Dobra ta duša zapita u mene svjet jedva govoreć kroz plač; ja pako uplaših se tako, da mi se zavrtilo pred očima. Na koncu počmem tješiti nju i sebe rekši, da će se njemu takove misli jur izkaditi iz glave, te reknem djevojci, neka se samo u svem poda otcu. Nu ljuto-li se prevarih. Gospodin je svaki dan čudniji. Navlaš je zabadao i grizao kćer karajuć ju i prieteć joj se, da je bilo grozota slušati. „Ako nećeš raditi, nemisli, da je za lienčine moja kuća,“ izadirao bi se s čista mira od ljutine. Uboga djevojka radila bi od rana jutra do mraka, što bi ikad mogla, skoro ništa nejela, a niti praga prekoračila van. Rumenila nestade joj s lica, probliedi i omršavi, te se pobojah, da će oboljeti. Nu Bog ju je sam milovao. Mlad častnik, poznat od djetinstva s tom kućom, dolazio po njekakovu poslu ka gospodinu, pak se zagledao u dobru i nevinu djevojku. Na jednom eto njega snubit djevojku. Gospodina baš nebijaše kod kuće; nu za malo imao je doći. Dobra duša nebijaše protivna; al ipak izjavi snuboku, da se nikomu pod živu glavu neufa dati ruke, ako neprivoli otac.“

„Satnik dodje opet k nam i zaprosi srdačno gospodina za kćer. To ti je bilo maslo na plamenu. „Pa zar vi gospodine? — vi biste radi moju kćer? što još? A gdje je Vam za nju imetak? Tako slaba služba, tako malen dohodak, njekoliko pušljivih stotinah na godinu. Pak vi moju kćer?! Od toga brašna neima kruha, dragi gospodine!“

„Ali oprostite, gospodine!“ odgovori častnik, „ja neprosim kćer za volju novca — ta kupiti je nekanim.“

„Prokleto bi se opekli, gospodine satniče!“ odvrati ljuto starac — „niti se nedrznite moje kćeri uzimati za novce ili, ako hoćete tako, kupiti ju. Ja mislim, da ne. U rieč: ako mislite uzeti moju kćer, znajte i to, da ona više nije moje diete, niti ja više nemarim za nju; nedam joj ni prodrte pare, niti će poslie moje smrti štogod dobiti: što imam, sve ću radje baciti u vodu. To je moj odgovor. Je-li me razumjete? Budite zdrav!“

„Ucviljena srca ode satnik. Kći poslie bijaše prava mučenica. Progonio ju, spočitavao joj nemilo svaku najmanju stvar, a najkašnje poče ju i tući. Okrutni otac udari ju tako strašno, da je onesviešćena pala na zemlju. Ja začuv udarac i vrisku skočim iz druge sobe, vidim nevoljnicu ležeć na podu, a gospodina, kano da ništa nije, gdje je uzeo pero, da zabilježi dobivene kamate. Meni se neda šutiti, te mu stanem spočitavati, što misli, da tako progoni kćer, a djevojku buditi iz omiljavice. „Šuti!“ viknu na me kano ris, „šuti i pobiri mi se s očijuh s njom. Nek ju slobodno nosi....; ništa zato — moja kći već nije!“

„Znadete što, gospodine! Vi niste vriedan ovakove kćeri! odvratim i ja njemu. Vi radite s njom, kako ni bies nebi radio!“

„Pobiri se!“ viknu — „ako nećeš, lupiti ću te, da ćeš namah —“

„Odvedoh ubogu Branislavu iz nesretne sobe. Dozove se iz nesviestice, pak se opet onesviesti što od boli što od straha. Prieka to bijaše tuga: otac smuti joj skroz nedužno srce, čisto kano kap rose. Da si izkali posve paklenjačko srce, progna ju još iste večeri iz kuće. Odvedoh ju k njekoj dobroj gospodji, a ona ju baš srdačno primi, a poslie obljubi kao prava mati svoju kćer.“

„Neproteče dugo vremena — a dobri satnik pristupi s njom k oltaru, česa otac nije bio zabranio. Ja

sam ju kriomice pohadjala. O ala sam hvalila Bogu, što je našla onako dobra druga. Nu sreća jim nije prijala: dva liepa dječačića umroše jim jedan za drugim, a za njekoliko godinah zakopa si ona i muža. Branislava obudovila s troje sirotah. — Pretrpila je uboga dosta u otčevoj kući, a izza kratke utjehe eto njoj nove žalosti, brige i neprilike, kako niti nemože biti drugčije materi samoj s malenom djecom."

„Kod nas je išlo dnevice na gore. Stari gospodin posve je onemogao. Ima već tomu osam godinah, što se je iz onoga liepoga stana preselio u ovaj ubožki, a to zato, jer je u gradu skroz osiromašio, kako bi sám znao reći. Sve je razprodao, samo ostavio ove dvie slike i tamo u onoj sobi njekoliko njih. Toga nesmiem zaboraviti, da je liepe slike veoma rad kupovao pored sve hlepnje za novcem. — Živimo u većoj nevolji nego prosjaci. Gospodin strada, a i mi uz njega; do zla se tuži, kad mu je dati koju deseticu na potriebštine; sve mu je predrago, a čim je stariji, tim se većma skrbi i boji, da nebi osiromašio.

Veselili su ga dukati, pak jih je bez prestanka brojio. S toga me uviek bijaše strah za njegov život, a jošte se i sad bojim, da će kakov zlotvor začuti za njegovo bogatstvo te doći, pobrati sve, i još ga morda ubiti. Što se kasa mene — sama se sebi čudim, kako sam se sve do sada mogla uzdržati u toj službi. A sigurno bih već bila i pobjegla iz nesretne ove kuće, da me neveže zavjet. Obećala sam pokojnoj gospodji na smrtnoj postelji, da do smrti neću ostaviti gospodina, već kano majka skrbiti joj za kćerku; a s Božjom pomoćju držala sam, i držati ću uviek riečć. Bog će me jurve osloboditi iz ove strahovite uze. Gospodin težko diše. Čini mi se, da mu je to zadnja bolest. Ali što mi je najvećma na srcu, jest to, da se s Bogom naredi nesretnjak, pak da mu se za kćer omekša kruto srce. Sama sam ga već po sve načine nagovarala, kako sam znala i mogla po svojoj slaboći; ali moje rieči nepomažu, u ludo su moje prošnje. Nadam se, da ćete Vi štogod opraviti, omekšati mu kameno srce i predobiti za Boga dušu. U mladosti bijaše on pobožan, te savjestno opravljaše dužnosti baš kao pravi kršćanin. Nu kako se meni vidi, strašna skupost zadušila je u njem zadnju iskru prvašnje vjere i pobožnosti. Ovih zadnjih danah nisam mu smjela niti spomenuti Boga; smrt mu je već za vratom, a jošte ni sada nemisli na Boga nesretnjak. Zato častni otče — mislim, da će s njim biti težke muke; nu ufam se u Boga, da ponuka neće biti badava.

Sada Vas pako, častni otče, molim, da oprostite, što sam Vas tako dugo zamutila. Još ću jedan put pogledati gospodina, da-li spava ali ne."

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

Iz Moslavine. Onomadne obznani naše crkveno glasilo, da je i u našoj slavnoj Moslavini držano pučko poslanje, o kojega uzrodu može samo onaj suditi, koj je s ovimi ljudmi poslovao. Jedva ti se završi ta svečanost, kad eno ti puče glas, da će kod nas g. Marko Lončarić, licencijat na peštanskom sveučilišću, svoje prvence višnjemu Tvorcu prinesti. Dne 2. o. m. vrvio je puk putem, štono vodi na Ludinu, a ako si zapitao koga, što će tamo biti, to ti se je svaki čudio, buduć ugleda u tebi onoga, koj ni nezna, kakva nas svečanost u župnoj crkvi ludinskoj čeka. Oko 11. ure krenu mladomisnik uz veliku podvorbu svećenstva, praćen od školske mladeži i pučanstva iz domaće župne kuće put crkve, u kojoj prikaza prvu žrtvu jaganjca čistoga. Prigodno slovo reče neumorni veleč. gosp. domaći župnik Miškatović, koj vrlo dokaza, što vriedi, a i na što je obvezan valjan svećenik. Pa kada sam baš u rieči o tom neutrudivom posleniku u vinogradu gospodnjem, nemogu na ino nego da rečem koju i o njegovom svečanom uvodu u povjerenu mu župu. On nam stiže dne 10. t. m. praćen od veleč. gosp. Lehpamera, podarcidjakona i župnika križkoga, na četiri vranca do medje župe ludinske, gdje ga od strane svjetske oblasti kao novoga župnika ludinskoga pozdravi veleštov. g. Imbrić, bilježnik kotarski, kratkim nu u srce dirajućim govorom. Od ovud podje on pješice do pod brežuljak župne crkve, gdje ga opet na čelu občinstva i školske mladeži pogl. g. Barabaš pozdravi, a jedna mu djevojčica predade u znak štovanja liep vienac; odtud krenusmo uz bogoljubno pjevanje i pucnjavu mužarah do crkve, pred koje vratih pozdravi ga po treći put preč. gosp. kanonik Miković, moleć ga ujedno, da pristupi k žrtveniku, te žrtvuje za spas povjerenoga si stada prvi put sv. misu, što on i učini zazvav prije svega dar Duha svetoga. — Poslje u župnom stanu po moslavački nas počasti spomenuti prečast. gospodin, zahvaliv nam se ujedno na povjerenju, koje smo mu uviek izkazivali; on nas ostavlja tjelesno, nu duševno biti će uviek on s nami a mi š njim. Bog neka ga uzdrži još mnogo lietah na čast svete matere crkve, na korist mile mu domovine, a i na radost našu.

Iz Delnicah. Prošaste godine javih p. n. gospodi čitateljem „Kat. lista," kako obavismo blagoslov križnoga puta u susjednoj župi na Brodu. Nu iznovice veselo laćam se pera, da i ove godine o istom predmetu prijateljem crkvenoga napredka njekoliko riečih napišem. — Dne 16. Listop. t. g. blagoslovi u ovdašnjoj župnoj crkvi novi križni put okružni podjašpršt veleč. g. Josip Mrzljak, te prije nego započme sveti čin, prosbori njekoliko riečih, napomenuv i revnost mjestnoga župnika veleč. g. Josipa Škrobonje, što s povjerenim si stadom o poljepšanju i uresu crkve tako liepo

nastoji. I doista primietiti mi je o ovdašnjem pučanstvu, da nežali novčića trudno zaslužena darovati crkvi, a po njoj samomu Isusu. Da je tomu tako, zasvjedočava župna crkva sv. Ivana Krst., najveća u našem gorskom kotaru, koju ovdašnje pučanstvo prije 35 godinah na slavu Božju bez ičije materialne pomoći podignu. Osim ostalih crkvenih stvarih, prošlo vrieme nabavljenih, sada najnovije u ovo oskudno doba uz nastojanje svoga pastira žrtvovahu župljani trošak od 320 stot., da se namiri kupovnina za liepi križni put. Veliki utisak učini taj željno očekivani križni put. Osvjedočih se o tom prigodom sakupljanja dobrovoljnih prinesakah. Više staracah i staricah čuo sa mreći: Bože! daj mi vidjeti prije smrti i u našoj crkvi križni put. Na ova nemogu drugo, već miloga Isusa zaprositi, da neuzkrati svoje svete milosti puku ovomu, već da kako se raduje vidjeti priliku njegova puta pretežkoga, štono ga je dostojao za nas poduzeti, tako da ga još radostnije nastoji nasljedovati: trpeć dragovoljno sve suprotivnosti, bježeć grieh, uzrok njegovih mukah, opraštajuć iskrnjemu a u svem izvršujući njegovu svetu volju. — Svečanosti prisustvovalo je do 11 braće svećenikah, mnogo domaćega i obližnjega puka, jer vršijasmo ujedno obhodni dan posvećenja crkve, kada se običajno svake godine obdržaje i sajam. — Napomenutu svečanost obavismo, ali na drugu nam se spremati: na blagoslov nove kapele u Skradu, gdje je iz temelja podignuta mnogo veća i šira od prijašnje, te priliči kakvoj župnoj crkvi; u dojduću nedjelju 23. t. m. blagoslovit će ju gori spomenuti okružni g. podjašpršt. — Ovo su novosti, s kojimi mogu za sada obaviestiti čitatelje ovoga lista o crkvenom napredku u našem gorskom kotaru.

Na kiseloj vodi. Poslovice: S milim Bogom sve se može, kad se srca bratski slože; Zrno do zrna pogača — kamen do kamena palača, — te su poslovice i preko medjah hrvatskoga Zagorja poznate, a baš su se sada kod nas obistinile. Znano je već vriednim čitateljem ovoga lista od lani, da se pri Sv. križu na kiseloj vodi gradi nova župna crkva pomoćju domaćih župljanah, koji su se obvezali, da će u sedam godinah do 20,000 stot. troškovah poplatiti. Ovaj će rok za dvie godine izteći, a župa još polovicu duguje. — Tako nam je bilo i drugud pomoći iskati, i tu najprije gdje drugdje, no na previšnjem carskom dvoru i pri prejasnoj kraljevskoj obitelji? I to ne badava! Jerbo je svietli car Franjo Josip tisuću, otac nj. veličanstva dvie stotine, a car Ferdinand pet stotinah stot. poklonio. Medju gostovi ovdašnje kupelji, koji su i ove godine svojski nas podupirali, na poseb vriedi da se napomene pobožna udova Eufrosina Valentina iz Budima, kojoj je ovdašnji predjel na toliko omilio, da hoće i na ovdašnjem groblju uz svojega pokojnoga muža i sinka (kojega je tjelesne ostanke baš sada poslie deset godinah iz Spljeta sobom doniela) počivati. Ova blaga dušica darova u rečenu svrhu 200 for. u akcijah. Zašto budi njoj i svim inim dobročiniteljem ovdje javno hvala izrečena, i ujedno na znanje dano, da je djelo već do toga dospjelo, da su se na 25. Rujna mogla zvona u toranj namjestiti, a 4. Listopada, kano carev imendan, znamenje spasa na toranj zasaditi, na 22. nedjelju pako po Trojacih ili 16. Listopada navadna posvetba po našem milom knezu-biskupu Jakovu Maksimilianu poduzeti. To se tom prilikom obližnjim susjedom preko Sutle do znanja stavlja s opazkom, da će se i u buduće ta nedjelja ovdje kano obhodna nedjelja svetkovati i bogoljubne hodočastnike primati i sa svetotajstvi kriepiti. Sve na diku Božju i spas dušah!

Viestnik.

Iz Zagreba. Od 15. t. m. bio je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački njekoliko danah bolešljiv, ali se već sada posve oporavio.

— Preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmajer prispio je u subotu dne 22. t. m. večernjim mješovitim vlakom iz Siska u Zagreb. U nedjelju pohodio je preuzvišeni gosp. biskup uzoritoga gosp. kardinala i nadbiskupa i svietloga bana, te u ponedjeljak u jutro u pratnji prečast. g. Dra. Franje Račkoga krenuo željeznicom put Rima.

— Pošto su se prečastna gospoda kanonici: Martin Pécsy, nadstojnik zadušbinah (pobožnih zakladah), Filip Perok, kaptolski starešina, i Andrija Jandrić, kaptolski protokolista, tih svojih častih odrekli, izabrao je prečastni kaptol zagrebački dne 22. t. m. za zadušbinskoga nadstojnika preč. g. Dra. Luku Petrovića, za starešinu preč. g. Andriju Jandrića, a za zapisivaoca preč. g. Pavla Guglera. Svoje časti nastupiti će prečastna gospoda s novom godinom.

— Veleučeni gosp. Adolfo Veber, dosadanji privremeni upravljatelj gimnazije zagrebačke, postao je pravim ravnateljem iste gimnazije.

— Dne 25. t. m. zaputio se je odavle na svoje mjesto u Rim preč. gosp. Dr. Nikola Voršag, kanonik tamošnjega ilirskoga kaptola sv. Jerolima.

Iz Beča. „Presse junior“ srušila se nedavna gromovitim glasom na papu i govor mu na poljske svećenike, o čem bijaše viestih u svih novinah, a medju ostalim reče, da je tako bez srca govoriti po merkursku. Ali sada izide na vidjelo prava, naime da papa toga govora nije držao. Škoda za žuč, što ga na to potrati „Presse junior.“

Iz Freiburga u Badenskoj. U nedjelju 11. Rujna poslie velike mise krenu povorka od 340 glavah, skoro sve samih otacah, pred nadbiskupski dvor, da starcu vrhovnomu pastiru izkažu čast i hvalu, što se

je tako vitežki zauzeo za učionu. Lahkim trudom bila bi se mogla sabrati i dva i tri puta veća hrpa; ali, jer nije bilo nikomu na misli načiniti na veliko demonštraciju, bijaše dosta ljudem svakoga staleža, od grofa do težaka dati priliku, da čuju svojima ušima, što nadbiskup pogledom na učionu i boj za nju misli i kani. G. Trescher, vlastnik gostione „k paunu“, reče kratak govor, u kojem se naročito zahvali na postojanosti, kojom se naš nadpastir kano prije tako i sada bori za prava katoličke crkve i puka. Častni starac razplaka se od veselja, što u naše vjeri i crkvi neprijatno vrieme može vidjeti pred sobom toliko odvažnih katolikah; on se izjavi, da bitna težnja u školskom pitanju neide nipošto na oporavu učione, već na zator pozitivnoga kršćanstva. Po više putah opomenu on, neka uztraju u tom boju do konca, a za se reče: da će kao Isusov vojak vojevati, dokle se Gospodinu svidi pozvati ga. Svoj skupštini gledajuć i slušajuć utronu srce, da se nemože opisati; mnogo je oko zasuzilo. Pokle jim na koncu jošte dade blagoslov, pozva, ako tko jošte nije vidio njegove domaće kapelice, da ju vidi.

Iz Malina (u Belgiji). Na 29. Kolovoza bje otvorena katolička skupština. Već dan prije bilo je došlo mnogo glasovitih muževah, a i inostranstvo bijaše jako zastupano, po imenu Francezka, Španjolska, Ugarska i Poljska. Kao za večernicu skupštini, bje otvorena istoga dana izložba kršćanske umjeće, kao kipotvorine, gradjevne slikarije, zlatotvorine, misno i ostalo crkveno ruho. Sama skupština započeta je svečanom misom, služenom po samom kardinalu i nadbiskupu malinskom. Oko pódne krenu uzoriti gospodin, praćen od biskupah tournaiskoga, namurskoga i gentskoga, zatim od prvoga rektora sveučilišta lovanskoga i drugih dostojanstvenikah u dvoranu dječačkoga sjemeništa. U početnom govoru, što ga kardinal kano počastni predsjednik skupštine reče, opomenu on skupštinare, neka lanjsko viećanje nedrže za savršeno, već neka se pače uklanjaju svakomu promašaju; opomenu za tim, da skupština katolikah nesmie pristati uz nijednu stranku, uz nijednu školu, već joj se valja držati naputka sv. Augustina: „in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas.“ Zamoli dalje članove, neka se čuvaju razpre i razdora, koj bi jih mogao odvrnuti od pravoga smjera i svrhe, koja se samo skupnom slogom i snagom može polučiti. „Vaša skupština“ reče kardinal, „niti je kakov parlament, niti koncilij; ona nije povlašćena riešavati politička i družtvena pitanja, koja tolike vrle duhove razdvajaju.“

Za kardinalom preuze rieč predsjednik barun Gerlache. Ovaj se je duže vremena zabavio žaobom, zaštoli su Belgijanci razciepljeni na katolike i liberalce; sudi, da je to opasniji razdor, nego njekada onaj, kadno se dieljahu belgijski katolici i holandski protestanti. To je svejedno koliko i gotov gradjanski rat, koliko boj medju braćom, kojega svršetak mogao bi izpasti veoma zlo po domovinu. — Na koncu iste sjednice zaključeno bje poslati adresu sv. otcu papi. — U drugu sjednicu dojde biskup orleanski Dupanloup, doveden od kardinala i belgijskih biskupah, a skupština ga pozdravi dugotrajnom klikom. Predsjednik pozdraviv ga u kratko ponudi mu, da govori, te on uzpe se uz gromovitu viku na besjedište. Govoraše do blizu tri ure. Njegov govor važan je dogodjaj u skupštini. Predmet mu bijaše kršćanska gojitba djece i višje učione, a kolikom rječitošću razpravljaše on tu stvar! Skupština od 4000 glavah neprestano bijaše uzhićena, protivnici crkve smrvljeni, svaka izreka tako odlučna, čvrsta i uputna, da je svakoga morala zanieti. — Pohodnikah bijaše bez broja, tisuće i tisuće prolažahu gradom, puno bijaše prostrano dvorište sjemeništa, puna dvorana skupštinska; dvie trećine bijahu svećenici, a jedna svjetovnjaci. U Njemačkoj neće se skupštine nikada tako polaziti, već jedno s toga, jer je zemlja mnogo prostranija i mjesta na dalje. Nu ovamo možeš u 30 časah doći iz Antverpije, Lovana, Bruselja i Genta. Ministerij je za polaznike obalio vozarinu za 50 po sto. Gdje bi se u Njemačkoj našao ministerij ili vlada, koja bi za volju katoličkoj skupštini tako spustila cienu? — Niemacah nebijaše ovdje mnogo, ali tim više Francezah. Opaženo je njekoliko Ugrah, svećenikah i svjetovnjakah. Od Španjolacah glasovitiji su Don Almeida, Permaniez, Aparini. O. Herman, glasoviti obraćenik i sada karmelita, padao je u oči u skupštini, kano ot. Ratisbone i ot. Theodosius prošle godine na frankfurtskoj skupštini. Holandezah došlo je prilično mnogo, osobito iz Amsterdama. I englezki katolici poslaše zastupnikah. Po narodnosti dakako najviše je bilo Belgijanacah, kano u njemačkih skupštinah Niemacah.

Iz Francezke. O zadnjem času života ubojice La Pomeraisa pisano je, s kolikom-li je mržnjom još malo prije smrti govorio proti katoličkomu svećenstvu. Nedavna je pogubljen opet drugi ubojica Jakov Latour, pak i o njem pripovieda se slično, da je katoličke svećenike psovao baš prostačkimi i najsramotnijimi riečmi. To je ipak čudna stvar, da katolički svećenici neimaju prijateljah medju onimi ljudmi, koji s tako sjajnim uzpjehom izidoše iz škole nove prosvjete.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Stjepan Lahonjek, upravljatelj župe Skakavačke, postao je tamo župnikom.

„ Petar Vlašić, bivši dosad upravljatelj, postao je župnikom u Bukevju.

Premješćeni su duh. pomoćnici:

G. Marko Horvat iz Topolovca u Belovar.

„ Franjo Kostanjevac iz Belovara u Veliki Bukovec.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 44. U ČETVRTAK 3. STUDENOGA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Parochorum jura et officia. *)

Parochus jure nunc recepto est sacerdos, qui missus ab Episcopo, cum subordinatione erga hunc, in sibi assignata, limitibus circumscripta et ecclesia provisa communitate, instructus certis vitæ adminiculis, curam animarum, in quantum talis ad munus episcopale exclusive non spectat, ex officio stabiliter exercet.

In incunabulis ecclesiæ munus parochiale, sensu quo nunc sumitur, notum non erat.

Apostoli quidem constituerunt per singulas ecclesias presbyteros (Act. Apost.), ast hos ea jurisdictione præditos fuisse, qua nunc parochi sunt, non constat.

Etiam Episcopi, qui Apostolis immediate successerunt, presbyteris nonnisi aliqua ad curam animarum spectantia negotia commiserunt, et hi nec stabiliter nec nomine proprio curam animarum exercuerunt, prout neque stabiles a reditibus Episcopi distinctos proventus habuerunt.

Verum quidem est: in ecclesia romana, probabilius ideo, quia ibidem magis ac alibi persecutiones sæviebant, atque ideo fideles difficilius ad Episcopum sacra facientem convenire poterant, longe prius ac in aliis ecclesiis, presbyteris limitibus divisæ communitates concredebantur; ast institutum hoc non statim universalem attentionem excitavit; ita quidem, ut præter ecclesiam romanam in tota Italia usque seculum V., prout ex Innocentii I. literis constat, non aliæ, quam episcopales ecclesiæ adreperirentur. In ecclesia quidem alexandrina seculo jam IV. præter episcopales, aliæ quoque in pagis erant ecclesiæ, quod tardius etiam alibi obtinuit in Aegypto. Usque seculum tamen XI. in illa civitate, ubi episcopalis erat ecclesia, parochiales ecclesiæ ab ecclesia cathedrali distinctæ non erigebantur. (Tomassini Vetus et nova Ecclesiæ disciplina I.)

Juxta modernam disciplinam ad conceptum parochi requiritur ante omnia, ut certum determinatumque territorium, ubi ecclesia cum fonte baptismali adest, habeat. Ubi Diœcesis in parochias, suis limitibus distinctas, necdum est divisa: ibi sacerdotes curam animarum exercentes non parochorum, sed missionariorum nomine veniunt. Parochialis ecclesia, quæ mater fidelium dicitur, ita est necessaria ad conceptum parochiæ, ut sine illa parochia nec erigi, nec subsistere queat; dum autem ecclesia in desolationem abit, eotum juxta mentem S. S. Concilii Tridentini Sess. 21. cap. 4. de reform. populus et respective patronus ad novam struendam stringendus est, aut in casu impotentiæ parochia alteri vicinæ parochiæ est unienda.

Moderno præterea jure jurisdictio parochi, quam velut ex officio exercet, est *ordinaria* et a delegata distincta. Est quidem jurisdictio parochi emanatio potestatis episcopalis, cui generaliter cura animarum incumbit; ast Episcopus non potest, prout Benedictus XIV. de Synodo diœc. libr. 5. docet, illam arbitrarie restringere, subtrahere aut confundere; ait enim idem Papa: „*Etsi parochorum jurisdictio ab Episcopo pendeat, eique subjaceat, non est tamen delegata, sed ordinaria.*“

Demum ad ideam parochi requiritur stabilitas in parochia, quod in oppositione est relate ad alios sacerdotes, qui pro judicio Ordinarii ex alia statione ad aliam disponi possunt. Cæterum stabilitas hæc cum inamovibilitate permutari non debet; nam e dispositione canonum stabilitas eo sensu sumitur, quod parochus absque causa et arbitrarie amoveri

*) Uslied odluke prečastnoga duh. stola saobćujemo ovu razpravu kao odgovor na pitanje, koje je duh. oblast svećenstvu nadbiskupije zagrebačke za književnu radnju jesenskih pastoralnih konferencijah god. 1863 predložila; razpravu ovu sastavio je u ime prvostolnoga kotara veleč. g. Pavao Joža, priejednik duh. stola i župnik kod sv. Petra u Zagrebu, kao bilježnik istoga kotara. Ured.

non possit. Eaedem interim leges per id absolutam inamovibilitatem parochi non statuerunt, imo vero Ordinario jus et obligationem una imposuerunt in certis casibus, præscripta forma, parochos amovendi. Ita Concilium Tridentinum diserte statuit: ut eos parochos, qui turpiter et scandalose vivunt, postquam præmoniti fuerunt, coerceant Episcopi et castigent, et si adhuc incorrigibiles in sua nequitia perseverent, eos beneficiis, juxta sacrorum canonum constitutiones, exemptione et appellatione quacumque remota, privandi facultatem habeant. Sess. 21. cap. 6. de reform.

Cum parochus e natura rei et positiva legum dispositione presbyter esse debeat, spectato hoc charactere est institutionis divinæ et pertinet juxta doctrinam S. S. Concilii Tridentini ad hierarchiam divina ordinatione institutam. Sess. 23. can. 6.

Ad propositam quæstionem: quænam sint parochorum jura? respondemus: Parochum habere jus ad omnia, quæ vel immediate e conceptu curæ animarum fluunt, vel quæ in administratione curæ animarum se habent tanquam media ad finem. Jurium parochialium exercitium maxima e parte ad territorium parochiæ restringitur. Dum nonnunquam parochus extra parochiæ limites jus suum exercet, hoc facit nonnisi relate ad illas personas, quæ ob *domicilium* aut *quasi domicilium* ad ejus parochiam spectant.

Intra territorium parochiæ extendit se auctoritas parochi, quam in subordinatione erga Episcopum exercet, relate ad omnes fideles, qui intra territorium habitant, juxta illam parœmiam: *„quidquid est in parochia, etiam est de parochia.“* Eximuntur tamen religiosæ communitates, quæ proprium suum curatum, aut proprium juxta ordinis sui statuta presbyterum habent, et prælati, quibus jus competit, proprium animarum curatorem sibi denominandi. (Cap. ult. tit. de pœnit.) Canonici tamen a parocho sui domicilii sacramenta mortuorum suscipere obligantur. (Ferraris Prompta biblioth. „Parochus“ art. VII. n. 13. et „Canonicatus“ art. VIII. n. 1.) Etsi jure communi, quicunque animo stabiliter habitandi alicubi domicilium figit, ibi eo ipso a primo statim momento parochianus sit; parochus tamen præcipue in rebus matrimonii bene investiget: quinam sint de facto domiciliati? et ad illas leges vigentes reflectat, quæ res matrimonii specialiter respiciunt. Meminerit præterea parochus milites, præter eos, qui ad militiam stabilem spectant, ad domiciliatos non pertinere. Sed nec militiæ stabilis individua, etsi domiciliata sint, sine expressa superioritatis militaris licentia in matrimonium copulabit.

Parochus, prout jam dictum est, jura sua exercet in subordinatione erga Episcopum, a quo mittitur, cujus veluti primi pastoris vices sustinet, quive illius jurisdictionem restringere potest, quam tamen (restrictionem) sacri canones moderantur, cuive summum illud principium: *„Gloria Dei et salus animarum suprema lex esto“* limites ponit.

Extra dubium est, parocho competere sequentia jura:

1. Jus administrandi sacramenta, exceptis confirmationis et ordinis. Hujus juris parochialis expressam mentionem facit Concilium Tridentinum, dum Sess. 24. cap. 13. de ref. mandat Episcopis: *„ut distincto populo in certas propriasque parochias, unicuique suum perpetuum peculiaremque parochum . . . . . . a quo solo licite sacramenta suscipiant . . . . . provideant.“* Unde deducitur: sine licentia parochi alios sacerdotes nonnisi in casu necessitatis, et nisi vi muneris sui et vi obtentæ specialis activisationis cum parocho concurrant, in parochia sacramenta administrare audere.

Quoad dictam sacramentorum administrationem, in quantum ad jus ecclesiasticum pertinet, sequentia notamus, et quidem a) quoad baptismum.

Sacramentum baptismi originarie per Apostolos et eorum successores Episcopos conferebatur; postquam interim subseque parochiarum limites accuratius defigi et parochorum sphæra stabiliter determinari cœpisset, jus hoc parochis tributum est, qui nunc juxta Rituale Romanum *legitimi baptismi ministri sunt.* Atque ideo e dispositione canonum præter cathedralem, unice in parochiali ecclesia fons baptismatis erigi potest, et alibi, etiam in ecclesia monasterio adnexa erectus, auferri jubetur, ut legitur in causæ 18. quæst. 2. canone 7.

b) Quoad administrationem sacramentorum pœnitiæ et eucharistiæ legitur in Concilio generali Lateranensi, anno 1216. sub Innocentio III. celebrato constitutum fuisse: *„ut omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio sacerdoti . . . suscipiens reverenter adminus in pascha eucharistiae sacramentum . . . . . alioquin et vivens ab ingressu ecclesiae arceatur et moriens christiana careat sepultura. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata; licentiam prius postulet, et obtinebit a proprio sacerdote, cum aliter ipse illum non possit absolvere vel ligare.“* Unde colligitur: eucharistiæ et pœnitentiæ sacramenti ministrum ordinarium ita fuisse parochum, ut sacramenta hæc, nisi facultate per eum data, alibi suscipere licitum non fuerit. Interim hac in parte vigens vetus disciplina cœpit mutationem subire, probabilius ab eo tempore, dum monachi ecclesias publicas struendi et sacros ordines fere indiscriminatim suscipiendi privilegium obtinuissent, et contraria universalis consvetudo legi

præcitatæ derogavit in tantum, quod nunc eucharistiæ et pœnitentiæ sacramenta ab alio quoque approbato sacerdote suscipere licitum sit. Cæterum imposita per supra citatam legem obligatio ex parte illa porro persistit, quod quilibet fidelis circa festum paschæ peccata sua confiteri et eucharistiam sumere teneatur, secus sancitas pœnas incursurus. Quapropter parocho proprio jus surgit stricte invigilandi, ne fideles cujuscunque conditionis præceptum hoc quacunque ratione eludant. Hinc originem ducit illa, quæ in multis diœcesibus et etiam apud nos viget schedularum distributio, quibus fidelis de susceptione horum sacramentorum circa tempus paschale semet apud parochum legitimant, dum nimirum interrogati easdem in probam exhibent.

c) Sacramenti extremæ unctionis administratio exclusive ad jura parochi pertinet, cujus intuitu in catechismo Romano, et quidem parte II. §. 21. diserte statuitur: „*quod ex sanctae ecclesiae decreto non cuivis sacerdoti, sed proprio dumtaxat pastori sacramentum extremae unctionis administrare liceat.*“ Imo sacerdotes religiosorum ordinum, qui sine facultate parochi sacramentum extremæ unctionis administrare præsumunt, in excommunicationem incidunt, Sedi Apostolicæ reservatam, uti legitur in Clem. c. 1. de privil. — Cæterum periculo in mora existente, dum parochus haberi non potest, alter sacerdos hoc sacramentum licite administrat.

d) De sacramento matrimonii Con. Trid. Ses. 24. c. 1. de reform. matr. disponit: „*Qui aliter, quam praesente parocho, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et hujusmodi contractus irritos et nullos esse decernit.*“ Itaque vigore hujus decreti ad valorem matrimonii præsentia parochi ita est necessaria, ut sine hac, aut ejus, vel Ordinarii licentia, matrimonium irritum sit.

2. Ad jus parochi refertur solemnis et publica cultus divini asservatio. Olim jus prætendendi, ut parochiani divinis parochialibus semper intersint, ita stricte observabatur, ut dominicis vel festivis diebus presbyteri jussi fuerint ante inchoatum cultum divinum plebem interrogare, utrum alterius parochiæ fidelis in ecclesia sit, qui proprio sacerdote contempto, velit missam audire? quem si invenerunt, statim exesse jubebant. (Vide cap. 2. tit. de parochiis et caus. 9. quæst. 2. c. 4.)

Pro solemni cultu divino asservando destinatæ sunt in regula ecclesiæ parochiales seu baptismales. In ecclesiis autem regularium ita debet coordinari cultus divinus, ut per eum divina parochialia non turbentur. Cultus divinus solemnis, pro quo singulariter sacrati sunt dominici festique dies, quos abstinendo a laboribus servilibus fideles celebrare obligantur, absolvitur in conventu parochiani populi, unde missa conventualis dicitur. — Conc. Trid. Sess. 22. decreto de observand. et evit. in celebratione missæ disponit: populum esse monendum, ut frequenter ad suas parochias, saltem diebus dominicis et majoribus festis accedat. In explendo hoc jure asservandi solemnis et publici cultus divini succolantur parochi expressis altissimis ordinationibus. Intimato Consilii Locumtenentialis hungarici dto. 14. Martii 1848. N. 11555. prævaricatores celebrationis dierum Domini et festorum, civili jurisdictioni deferendi disponuntur cum eo: ut, si hæc ad tales coercendos adjutricem manum porrigere detrectaret, singulares casus, fine medelæ, eidem Consilio deferantur. Ordinibus altissimis de anno 1852. imponitur publicis cæsareo regiis officialibus, ut parochialibus divinis et quidem loco in ecclesia maxime patulo intersint. Ordinibus ministerialibus dto. 2. Februarii 1851. N. 1641. et 20. Decembris ejusdem anni N. 16716. herbæ nicotianæ et chartæ tymbratæ venditio sex majoribus festis diebus, utpote Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes, SS. Corporis Christi, dein Annunciationis et Nativitatis Beatissimæ Virginis Mariæ usque meridiem plene vetita est, aliis autem diebus Domini et festis a 9. hora matutina usque meridiem est vetita; ast mane usque nonam admittitur, prout etiam a 12. mat. usq. 4. pomeridianam, ast relicta e medietate duntaxat porta aperta, a hora autem 4. articulos hos vendere licet sine omni restrictione. Aliæ quoque adhuc in monarchia austriaca altissimæ existunt leges scopo eo: ne in cultus divini exercitio quæcunque sive moralia sive physica ponantur impedimenta, uti lex, qua Judæi diebus dominicis et festis nostris a publica emptione et venditione, a sectione et convectione lignorum, aliisque cum strepitu conjunctis et publici cultus divini exercitium his diebus turbantibus præsuscipiendis laboribus abstinere jubentur; deinde lex, qua Judæis vetitum est christianas nutrices adhibere et christianos servos et tyrones servare, sine dubio eo scopo lata, ne christiani in servitio apud Judæos constituti retrahantur, quominus celebrationi divini cultus debite intersint. Lex tamen postremo commemorata vigore ordinum ministerialium dto. 20. Dec. 1859. N. 11,896. extra usum ponitur.

3. Parochus habet jus præscriptas benedictiones, præter eas, quæ Ordinario reservatæ sunt, perficiendi. Rituale Romanum commemorat benedictiones, ad quas parochus jus exclusivum habet, sequentes: nimirum benedictiones mulieris post nuptias et partum; benedictionem fontis baptismalis

et benedictionem segetum festo S. Marci. Quod puerperarum benedictionem concernit, de hac S. Congregatio Concilii Tridentini interpretum anno 1662. decrevit: eam per proprium parochum in ecclesia parochiali esse peragendam, quod idem et plures particulares synodi statuerunt. Quapropter non per regulares, neque per parochum non proprium, sed neque in domo puerperæ peragenda est hæc benedictio, et ad casum infirmitatis est differenda. In nexu relationis de statu ecclesiæ Wratislaviensis S. Congregatio rituum die 18. Junii 1859. rescripsit: „Ad benedictionem post partum jus tantummodo habent mulieres, quæ ex legitimo matrimonio pepererunt.“ (Vide Archiv für katholisches Kirchenrecht. Mainz 1862.)

Aliæ benedictiones, uti candelarum festo Purificationis, dein cinerum, palmarum et esculentorum, in ecclesiis etiam regularium peraguntur. Cæmeterii benedictio est inter jura Episcopis reservata, quam e delegatione communiter Vice-Archidiaconi peragunt. In Ritualibus diœcesanis Rituali Romano conformatis occurrit inter benedictiones etiam *benedictio domorum in sabbato sancto* præsuscipienda. Hæc benedictio apud nos festo Epiphaniæ et subsequis diebus peragitur. Nonnulli existimant, e tali benedictione parum utilitatis fluere; cum tamen negari non possit, talem benedictionem præbere parocho campum domesticos et adjuncta domorum intimius noscendi; de educatione sobolis, et de grassante nefors aliquo vitio semet informandi, turbatam domesticam pacem sæpe restituendi, seque fidelibus suis gratum et amabilem præstandi; hinc optandum est, ne memorata benedictio in desvetudinem abeat. Parochus tantum curare debet, ut in spiritu ecclesiæ, debita cum decentia peragatur, se autem talem exhibeat, ut ab omni temporalis lucri cupidine alienus esse videatur; ne id, quod spirituali solatio et pastoralis muneris feliciori implemento subservire posset, fidelibus onerosum, tituloque hoc exosum evadat.

Cum sermo hic loci sit de benedictionibus, interrogare quis posset, quale nam habeat parochus jus relate ad benedictiones defunctorum? Ad hoc respondemus: juxta c. 1. tit. de sepult. unusquisque sibi eligere potest sepulturam, ubi vult, canonice tamen præscripta portio danda est ecclesiæ, in qua cælesti pabulo refici consvevit, dum in vivis erat. Et caput 5. tit. cit. ait: „*Qui sepeliunt parochianum alienum, quem sepelire non debent, coguntur restituere corpus et quae ratione ipsius obtinuerunt.*“ Unde colligitur, jus sepeliendi parochianos suos competere parocho proprio.

4. E conceptu muneris pastoralis et expressis verbis Concilii Tridentini, quod Sess. 24. c. 9. de ref declarat: „*teneri unumquemque parochiae suae interesse ad audiendum verbum Dei*“ deducitur jus parochi instruendi in concionibus, homiliis et publicis catechesibus.

5. Juxta rituale parocho competit jus proprium et exclusivum processiones festo Theophoriæ et diebus rogationum ducendi. Etiam processionem Resurrectionis Christi Domini, quæ in aliquibus ditionibus ad crepusculum sabbati sancti asservari solet, ducit parochus proprio jure.

6. Parochus habet jus publicandi ecclesiasticas præscriptas devotiones, jejunia et indulgentias, quas fideles lucrari possunt, nec non occurrentia festa, desponsationes, item illas publicas supplicationes, quæ de mandato aut cum scitu Ordinarii in gravi populi tribulatione ad avertenda divinæ iracundiæ flagella instituuntur. Similes publicationes sunt via securissima et simplicissima, ad fidelis populi notitiam perferendi ea, quæ ad sphaeram vitæ spiritualis spectant. Talium publicationum usus est in ecclesia antiquissimus, et fundatur in diversis ecclesiasticis legibus. (Vide c. 17. tit. de Judæis. cap. V. de pœnis in VI. Conc. Trid. Sess. 23. c. 5. de ref. item sess. 24. decr. de ref.) Cum cathedra in ecclesia pro annunciando verbo Dei destinata sit, ab ea omnia profana abesse debent. A publicatione politicorum objectorum est Clerus curatus ope altissimæ ordinationis, quæ in Hungaria anno 1852. Nro. 1235 medio Consilii Locumtenentialis dimissa est, relevatus. Si quid autem exposcente utilitate aut necessitate in publico-politicis promulgandum veniat, eatenus inviationem ab Ordinariatu accipit.

7. Ut cura pastoralis parochi optatum ferat fructum, jus eidem surgit: religiositati, moralitati et disciplinæ suorum fidelium et domi et in schola nec non in aliis publicis locis invigilandi. Vigore intimati Consilii Locumtenentialis hungarici dto. 9. 1829. N. 21666. parochiani non obedientes parocho, in objectis curam animarum concernentibus, si nobiles sint Consistorio respectivo, secus jurisdictioni locali denunciari jubentur.

8. Jus protocolla matricularia baptisatorum, mortuorum et copulatorum ducendi et matricularia testimonia extradandi, etiam parocho proprium est.

Origo librorum matricularium in ecclesia debetur Concilio Tridentino. Quamquam enim antiquissimis temporibus jam obtinuerit in multis ecclesiis mos, ut *baptisandorum* nomina conscripta ante baptismum episcopo exhiberentur, et in diptycha mortuorum fidelium de ecclesia *bene meritorum* nomina referrentur, is tamen usus certus et constans, qui nunc est horum librorum, ante tempora dicti Concilii nusquam certo reperitur.

Cum Concilium Tridentinum Sess. 24. c. 1. de reform. matr. expresse dicat: ut *parochus* ha-

beat librum, in quo conjugum et testium nomina, diemque et locum contracti matrimonii describat, cumve eadem sessione c. 2. statuat: ut *parochus* occasione conferendi baptismi libro inscribat nomina patrinorum, dubio caret: penes parochos esse jus protocolla matricularia ducendi. In monarchia Austriaca extracta e matriculis testimonia, per parochum extradata, publicam documentorum fidedignitatem et coram jure plenam vim probandi habent. (Vide Provisor. civil. process. ordin. §. 114.). Extractus matriculares e duplicatis, jurisdictioni politicæ præstari dispositis exemplaribus, expediri prohibentur, et unice per concernentem parochum expeditum matriculare testimonium vim legalem habet.

9. Jure subdelegationis parochus fidelibus suis, semet eatenus insinuantibus, dum canonica motiva præexistunt, in quadragesimali jejunio, in terminis et sub conditionibus per Ordinarium præscriptis, dispensationem elargitur. Dum autem gravis adest necessitas et rei familiari e mora periculum impendet, die Domini et festo campestri labori vacandi indultum concedit, non secus et causa urgente peregrinantis currum per opifices reparari admittit.

Si quis interrogaret: an dentur jura, quæ parochus extra suæ parochiæ territorium exercere possit? respondemus: dari talia in certis casibus. Præcipuum quod commemoro, est jus parochi: proprios suos parochianos, extra Diœcesim eundem approbantis Episcopi, in sacro tribunali licite et valide exaudiendi et sacramentaliter absolvendi. Hunc enim actum jurisdictionis voluntariæ etiam in alieno territorio in proprios subditos, in quos jurisdictionem ordinariam habet, exercere potest.

(Konac će slijediti.)

Skupac.

(Češki od Vaclava Štulca.)

(Dalje.)

Ostadoh sam. I dobar mi je časak prosta vremena, da se mogu pripraviti za posao. Dobro znadući, da sám opraviti nemogu ništa, zvao sam Boga u pomoć. Za kakovih desetak časovah vrati se stara vjerna služkinja.

„Sada prosim — samo ovamo u nutar“ — reče mi pred sobom, gdje leži bolestnik; još mi prišaptne u uho: „Nisam kazala gospodinu, da ste svećenik.“

Stupim u sobu. Malena je to i ubožka ložnica. Po sobi neima ništa, osim takovih stvarih, koje svatko mora imati. Po stienah pako visi njekoliko osobito liepih dragocjenih slikah, većinom djela najglasovitijih talijanskih umjetnikah. Najprije mi upade u oči slika: „Sv. obitelj,“ izumak slavnoga slikara Marottia. Kano munja prosinu mi srce i pamet ljepota slike. Nebeska ljubav velike majke Božje, svom dušom zaronjene u Božjega sinka, koj je nježne ručice sklopio i uzdigao prama nebeskom si otcu — ljubav ta prikaza mi se u veličanstvenoj krasoti i slavi.

Za čas sam pregledao svu sobicu. Približim se k postelji ubogoga na smrt bolestnoga skupca. Nesretnik vidi se kano smrt sama, nije ga već no kost i koža. Upalima duboko očima nebi me bio ni spetio, da se nebude obrnuo k meni. Pogleda me — grozan je to pogled. Rad bi me promjeriti od glave do pete. Znadem ja naprvo, da će pitati: Tko si? Što bi rad? Sbog šta si došao? Za to ga pretekoh besjedom.

„Nezamjerite gospodine! došao sam Vas obaći. Čuo sam, da ste bolestan.“

„Bolje bi vas kod kuće trebalo,“ uteče mi u rieč. „Mislio sam, da imate kakova posla kod mene. Sad znam, tko vas je poslao — ona, koja mi je bila kći. Grom ju ubio! Ta ona nije više moja kći; odlazite samo natrag, od kuda ste i došli!“

„Gospodine, to nije istina!“ odgovorim ja — „ta ja Vašu kćer niti nepoznam, niti sam ju ikad vidio. Što sam Vas pako došao obaći, to je Vaša sreća, te ćete mi još hvaliti na tom.“

„Što ste rekli?“ upita znalično bolestnik. „Morda ste mi donieli novacah? Hajd amo dajte! Novac, to je moje jedino veselje.“

„Neka bi i bilo, gospodine! Ako čovjek rabi novce, kako Bog veli, sigurno mu je na sreću, ne toliko dokle živе, ali po smrti dà i više. Vi gospodine morete biti i bogat; ali Vas ipak moram opomenuti, da ste bolestan. Vaša je bolest opasna, lahko je da umrete; zato vam treba prije svega skrbiti, da se s Bogom pomirite prvlje, nego vas pozove sa svieta.“

„Što govorite? Hvala Vam na takovoj skrbi, na Vašoj ljubavi,“ odgovori s porugom tvrdoglavac. „Znadem i sám dobro, da mi je umrieti; ali se nebojte Vi toga. Čovjek neumire zašto god. Ja sam već mnogi put bolovao, ali umro do sada nisam ni jedan put — ta sam vidite, da nisam. Neznam, zašto bih baš ovaj put? Znajte gospodine — ja nesmiem, pak niti neću da umrem.“

Bolestnik upre se svom snagom i nasloni na postelji, digne glavu, oči upre u me i odahne. „Ja neću da umrem, znajte! A tko ste pak Vi gospodine? Tko Vas je poslao, da mi smrt obznanite? To je sljeparija i laž. Ja nisam na umoru.“

Rekoh mu, tko sam, i kazah crkvu, gdje sam. Bolestnik stane si grizti bliede ustne, plaho me pogleda, a odlučno reče: „Kad Vas bude trebalo, tada ću već poslati po Vas. Sad mi pako dajte mir i nebunite me. Ondje su Vam vrata. Lahku noć!“

Da će tako s prvine biti, to sam unapred znao. S toga mi ote rieči neuzeše nade. Duhom obratim se Gospodinu i uzdahnem za tu zasliepljenu dušu. S ne-

besah nadao sam se sigurnoj pomoći. U to mi nehotice utekoše oči na milostivu nebesku obitelj. Kraljice nebeska! — uzdahnem — moli za ovoga zasliepljenoga starca. Moja molitva nebje zahman. Bolestnik okorni opazi, da kano izgubljen gledam sliku, a to mu se omili.

„Zar ne, da je krasna ta prilika?“ zapita me nješto prijaznije. „Nebih je dao ma i za liep kupak cekinah.“

„Doista krasna! skoro bih Vam zavidio“ odgovorim ja veselo, što mi ponudi liepu besjedu, te se upustismo u razgovor.

Povedosmo razgovor o raznih slikarskih školah. Starac bijaše vješt takovim stvarim i obradova ga, kad uvidje, da i mene veseli te vrsti umjeća, pa da se u to ponješto i razumiem.

Tim si ga razgovorom bar njekoliko predobih, što je u prvi mah velik uspjeh. Da svrnem govor opet na dušu i spas, vidje mi se nerazborito, te se odpravim kući. Na razstanku rekoh mu, da mi je drago, što sam se s njim spoznao, a k tomu jošte i to, da bih veoma rad po danu vidjeti te riedke krasne slike.

„Kada Vam god bude drago,“ dopusti starac. „Dojdite sutra. Po danu će Vam se sigurno još bolje dopasti.

Drugi dan po sv. misi služenoj za dušu okornoga skupca nedade mi srce mirovati doma. Odvaliv znatnije poslove odputim se k svojemu jučeranjemu bolestniku, od kojega neodoh bez nade. Došav k njemu opazih na prvi pogled, da mu je gore nego dan prije, ali da je i mirniji. Zapitam ga, kako mu je, a starac mi pruži ruku. Dobar je to znak. Obazrem se zatim na slike, te s nova povedemo govor o slikarskoj umjetnosti. U jedan mah prosinu me sretna misao, te kano da začuh glas: „Ded! razloži mu ovu ljubav; more biti da ćeš mu predobiti dušu!“ I sbilja: Bog blagoslovi tu misao.

Ogledavajuć ote slike počmem ovako govoriti starcu: „Ovakove su slike meni od dvoje koristi: srce mi se razblaži a duša uzhiti za svetu stvar svaki put, kad pogledam što takova. Samo pogledajte ovu Bogorodicu, kako je sveta misao to! Jedinac Sin Božji na ruci — u naručaju čistoj djevici — prava je to utjelovljena milost i ljubav. Tko da neuzljubi ovoga miloga Isusa? A gle! opet ona slika s lieva kako mi glasno govori u srce. Tu vidim Isusa, kako je razkrilio ruke prama odabranim izraelskim sinovom. Čini mi se, kano da ga i sam čujem govoriti: „Dojdite k meni svi, koji ste trudni i obtršeni, i ja ću vas okriepiti.“ Gospodine Mirski! vi imate mnoge nebeske krasote. Božji duh nadahnuo je slikara, koj je ovako predočio spomenka vriedan dogodjaj sa sinom vitežkoga farizeja. Doista ljepše Mandaljene nisam jošte nikad vidio. Krasna prizora, gdje joj se plava kosa razpletena vije niz vrat klečeći Isusu pred koljenima. To vam je slika, to! Gle! kako joj suze izviru iz očiuh: lice bliedo i žalostno, neopisiva duboka ból u svakom uzdahu i svakoj crti na licu; a u isti mah sieva iz nje blaga nada razlita joj po svem licu, a tekar iz suznoga oka! Kako ju opet milo gleda Odkupitelj. „Oprošteni su ti griesi!“ Čitaju mu se te besjede na ustnah. Rukom pomahnuo je farizejem pokornici na obranu. Što da reknem ob ovoj Božjoj večeri, a što opet ob onom „Ecce homo.“ i tamo o Spasitelju na križu. Neizmjerna ljubav, koju pokaza Gospodin predavajuć svoje tielo nam za hranu i krv za pilo na vječni život, kako je to sve krasno izraženo, kako je to pogodio umjetnik slikar posljednje večere! Nu ipak moram reći, da mi se bičevani Odkupitelj jošte najbolje dopada i dopire do srca. Umjetnik je ćutio, što je radio. Odmah se pozna, da je živo vjerovao u Isusa i svesrdno ga ljubio. Gospodin — pak s trnovom krunom na glavi! tielo mu sama rana, obliveno krvlju — krvave kâpi s čela mu krope zemlju, od bóli krče mu se žile — židovi razjadjeni biesne oko nedužnoga jaganjca, a jaganjac stoji milostan i ljubezan medju krvopijami! Što ga dulje gledam, razgovetnije su mi njegove besjede: „Dojdite k meni i od mene se učite; jer sam krotak i srcem ponizan.“ Tako mi je, kano da i meni taj Gospodin progovara: „Idi te od mene se uči trpiti.“ Ništa manje kasa mi se srca pogled Spasitelja na križu. Kako se meni vidi, to je djelo kakova davna umjetnika. Koliko mu veličje sije iz lica, kolika moć iz toga Božjega oka! Jaganjac Božji umire, svršuje si djelo na križu, umire za griehe, uz slavnu moć umire! Mati jadikuje pod križem — na okolo su zlotvori i neprijatelji; smrt mu trepeće oko ustiuh, Božjemu Sinu na bliedih ustnah; čini mi se kano da ga čujem: „Otče oprosti jim, neznadu bo, što rade.“ Ako grieśnik taj obraz pogleda, te sluša ove besjede, doista nemože očajati. Gospodin moli Otca, da se smiluje njegovim neprijateljem, koji njemu jošte i u zadnji čas zadavaju veće muke i vriedjaju mu ljute rane. Pak taj Gospodin da neusliši takova griešnika, koj se skrušenim srcem obrati na njega te u njega prosi milost? Za istinu čudim se Gospodine! od kuda-li dobiste toliko neprocjeniva biserja. Slika zadnjega suda, gle! sad ju tekar opazih — i to je prava slika! Kamo sreće, da je takova u svakoj kući. U njoj ima za punu knjigu mislih i čuvstvah: veličje, nada, strah, sve to sieva iz nje. Odkupitelj u oblacih posred neprebrojne nebeske družine — eto kako ide sudit sviet i dati svakomu svoj dio. Osobito liepo izrazio je umjetnik radost i blaženost odabranikah, kad jih sudac pozva, da za njim idu u slavu! Jao! groza me popada, pogledav gomilu prokletnikah. Očajali su — lica plahovita svakomu drugačije. — Propast na vječne muke — strahovit ponor, kamo jih goni pravedni gospodnji mač — — grozota, strahota je to — rieč mi zapinje u grlu.“

„Gospodine! Vi ste bogat. Ali dragi gospodine, nezamjerite mi: — i vi ćete poći na Božji sud. Koj

dan jošte, pak će Vam morda životu biti kraj, — smrknuti Vam smrtna noć, a osvanuti vječni dan. Molim Vas dakle za miloga Boga — pomislite na to. More biti jošte niste pripravan da s umirenom sviesti možete stupiti pred oči sveznajućemu Bogu i na sud njegov! Mislite i pripravite se.“

Stari gospodin slušaše sve to vrieme mirno. Govorio sam prijazno, kako mi je srce naricalo, a uz to pazio, da-li mu i koliko dolaze rieči do srca. Pak hvala Bogu! primile se. Sve je pozornije slušao i pogledavao sad mene sad sliku, o kojoj bi govorio. Kad prestadoh, uzdahnu on svom snagom i zavapi bólnim jecajućim glasom: „Jao meni, što ni jedan put nepomislih na to! Mnogo godinah gledao sam te mile slike svaki dan; nu ni jedan put neprosinuše mi takove misli kroz glavu. Gledao sam, divio se; ali jedino porad umjeće. Sad mi se razvedrilo, sad vidim, što i koliko bih se bio mogao naučiti i kako lahko iz njih. Sedamdeset i sedam godinah proživio sam na zemlji; život mi čezne i — zašto da tajim — jednom sam nogom stao jurve u grob. O! Bože moj! — moji griesi! — moj griešan život! — žalosti moja, žalosti! Nevoljnik sam velik griešnik — — propao!“

Glava klonu ubogomu starcu, iz očiuh probi mu se vrelo suzah, od srca odkide težak uzdah za uzdahom, a prsa tužno zaječila.

Šutim časak te tronutim srcem hvalim Bogu na tom velikom učinku njegove milosti, što je prosuzio tvrd kamen.

„Propao sam!“ uzdahnu još jednom starac. „Kamo sam zaišao? Propao sam!“

„Negovorite tako, predragi gospodine!“ — opomenuh ga — „nemislite, da ćete propasti. Smilovao se Vam Bog. Dati će Vam vremena, da se skrušite i spokorite, a takodjer Vam nudi milost, da se s njim pomirite!“

„Ah! to me baš i boli. To je moja nevolja, to moj strah. Kad bi mi bilo dano s nova započeti življenje: Bog sám znade, da bih posve drugačije živio. Nesretni ti novci. Nesretna ta kovina biti će kriva sigurnim mojim mukam. O gdje mi je bila pamet! Kad bi puka žalost i skrušenost bila dosta, da bih mogao promieniti griešni svoj život, pa da mi Bog oprosti griehe: srce mi puca od same žalosti! Ali izpovied, povrata i naknada, zadovoljština — jao, toga me je strah! Bez izpoviedi pako, bez odštete i zadovoljštine moja žalost nije ništa, samo pjena na vodi. Pak nije mi više niti vremena. Smrt već zija na me — propao sam — za me je sve propalo.“

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo dostojalo je previšnjom odlukom od 8. Listopada t. g. premilostivo dozvoliti, da se na stolnom kaptolu djakovačkom postupno pomaknu kanonik čuvar Gašpar Radić na mjesto kanonika pojca; stolni arcidjakon Jerolim Andrić na mjesto kanonika čuvara i kanonik meštar stariji Antun Zviršić na mjesto stolnoga arcidjakona.

— Prečastni gosp. kanonik Josip Marić zahvalio se na dosad obnašanoj časti diecezanskoga nadzornika pučkih učionah.

— Dosadanji nadstojnik zavoda nemoćnih duhovnikah u Novoj vesi u Zagrebu, prečastni gosp. kanonik Andrija Jandrić, riešen je na vlastitu molbu ove časti; njemu za nasljednika u istoj časti imenovan je prečastni gosp. kanonik Dr. Adam Luka Rumpler.

— Velečastnoga gosp. Gjuru Domšića, župnika u Nevincu, imenovao je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup prisjednikom duh. stola.

— Na blagdan Svih Svetih u večer kao u oči dušnoga dana bijahu i ove godine sva ovdašnja četiri groblja po običaju, zavladalom u Zagrebu od njekoliko godinah stotinami sviećah i svjetiljkah a ponješto i mašalah razsvietljena, grobovi pako cviećem, a mnogi i prozračnimi napisi narešeni. Najviše toga bijaše dàkako na groblju sv. Jurja, gdje je i ovaj put spomenik, podignut žrtvam 29. Srpnja 1845. bio sjajno razsvietljen i nakićen; oko njega su mladi pravnici stražu stražili, a članovi zemaljskoga glasbenoga zavoda i pjevačkoga družtva „Kola“ žalobne pjesme pjevali. Silni je sviet po grobljih do njeko doba noći vrvio, a najviše ga opet bilò kod sv. Jurja, kamo se njeko vrieme radi velike naloge samo težkom mukom moglo ulaziti i izlaziti.

Svake je hvale vriedan ovaj običaj, kojim se vidivimi znaci izkazuje ljubav i štovanje pokojnim dušam; no da ovim sve to i na korist bude, željet je, da medju onim množtvom, koje tom prilikom polazi groblja, bude više pobožnikah nego-li znaličnikah.

— Pruža nam se prilika, da u našem listu progovorimo koju i o ovdašnjem zavodu braće milosrdnikah, kojega članovi nadahnuti živom kršćanskom ljubavi iskrnjega velikim požrtvovanjem trude se, kako će bolnomu, najviše svake druge pomoći i njege lišenomu ljudstvu ublažiti težke muke, a obiteljim i družtvu opet povratiti za rad i vršenje dužnostih sposobne članove. No nije nam nakana, da sborimo o tom čovjekoljubnom zvanju i tečajem mnogo godinah u tom pogledu stečenih zaslugah naše braće milosrdnikah: tomu su najjasniji dokaz svakogodišnji izkazi o primitih i izliečenih bolestnicih njihove ovdašnje bolnice. Povod je ovim redkom ugodan utisak, što ga na nas učini njihova kapela, kada onomadne u nju stupismo. Pošto su naime pomenuta braća prvašnjih godinah svoj konvent svestrano a kapelu izvana dali liepo opraviti, dade njihov vriedni i brižljivi prior ljetos kapelu iz nutra svu takoponoviti i urediti, da sve, što u njoj vidiš, i estetičnomu

ukusu odgovara, i podobno je u srcu pobuditi bogoljubna čuvstva; jer sva je kapela i sakristija milovidno oslikana, pod nanovo kamenom popločan, oltari ponovljeni, četiri prozora pobožnimi slikami na staklu providjena, nabavljen nov svjetilnjak i više slikah, da nespominjemo drugih sitnijih stvarih. Na obnovu ovu potrošio je konvent do 1200 for.

Iz Erdelja. Bivši erdeljski biskup, a sada kartagenski nadbiskup in partibus Haynald upravio je iz Szécsénya dne 3. p. m. oprostno pismo na svoje biskupljane, u kojem je ovo najzamjernije mjesto: „S nabožnom odanošću podlažem se onoj apoštolskoj odluci nj. sv. pape Pia IX., kojom me je dostojao od uprave biskupije erdeljske opozvati, i na dokaz svoje previšnje milosti podieliti mi nadbiskupski naslov jedne i u svom pustom stanju častne crkve, a tako postavit me za nasljednika slavnih kartagenskih biskupah, tolikih neuzkolebivih izpoviedalacah vječne istine. Težko mi je od vas se razstati; a to ne kao da sam medju vami od težkih borbah, tegotnih brigah i umorna ráda prost te samo veseo život provodio. Sigurno ne; jerbo mi težko poslovanje pade u dio; iz vlastitoga izkustva naučih se opet poznati istinitost Augustinove izreke: „Nije moguće na ovom svietu bez svake nevolje, bez svake boli življeti, svim mukam i pogibeljim se ukloniti;“ pa samo sveudilj na pomoć spremnoj milosti premilosrdnoga Boga imam zahvaliti, ako usried mnogovrstnih tegotah i pečalih nisam proti svojoj dužnosti posrnuo, ako sveudilj nastojeći, da Bogu i vam, apoštolskomu vladaru i domovini vjerno služim, s puta istine, pravice i poštenja nisam zašao, u svom javnom životu niti besjede izustio, koju bi sada opozvati, niti koraka učinio, štono bi ga požaliti morao. Nu i koli mučno i prepečalno bilo je moje djelovanje, ipak se raztuženim srcem dielim od vas itd.

Iz Rima. Dvolični značaj ugovora od 15. Rujna izlazi sve većma i odlučnije na vidjelo, što se dalje odmiče vrieme njegova utanačenja. Množina svakojakih kombinacijah i osnovah podmeće se raznim kabinetom ne samo po novinah, nego čini se da se sve to vrti i po glavah pojedinih državnikah. Savezi na desno i na lievo, obćeniti europejski kongres, posebni kongres katoličkih vlastih, konfederacija talijanska i više takovih stvarih leti po zraku: danas se javljaju, sutra opozivlju, da se opet prekosutra gladnomu čitateljstvu za hranu predložiti mogu. Usried ovoga nestalnoga komešanja i nečistoga vrenja pokazuje se kao uznosita i utješna slika ravnodušni pokoj sv. stolice. Nije zabunom, tužbami i prigovori, kako to navlaš raztrubiše njeki dnevnici, primio Pio IX. prijavu ovoga ugovora, već onom blagošću i vedrinom, kojom srca svih onih, koji imadoše priliku približit mu se, neodolivom silom k sebi privlači. Netajeći si ozbiljnost položaja, štono bi se mogao razviti iz ovoga ugovora, nenadjoše u njem u Rimu, a možda samo tamo nenadjoše povoda, da o dosadanjih načelih i političkih mjerah ma samo za čas posumnjaju. Rim nebude na ništa pristao, odkud bi otimaču crkvene imovine ma samo sjenka kakova prava nastati mogla; sv. otac nebude se pustio u ugovaranje, koje bi slobodu njegovih odlukah kano vladara crkvene države u ičem stezati moglo. Neka Francezi ostave Rim; dok to nebudu činili samo na papiru, tada će i sv. otac izjaviti, kojimi sredstvi misli štititi i braniti sigurnost i neodvisnost namjestnika Isukrstova, što je ne samo za katoličku crkvu, nego i za obranu i sačuvanje obćenite slobode i ćudoredja prevažno; pa na to čekamo i mi mirno i spokojno.

Iz Englezke. Čudno je to, kakovom se željom „protestantska prosvjeta“ povadja za svim, što načini „katolička tmina“, te barem po vanjskom obliku to ponačinja. U Engiezkoj radi se od nedavna o tom, da se uvede samostanski red. Glavni vodja tomu pokretu jest mlad duhovnik Lyne, ili kako se sam ozva samostanskim imenom, brat Ignjat. Njemu je već pošlo za rukom sakupiti učenikah dovoljan broj, da se utemelji privremeni samostan u Norwichu, a sada obilazi okolo, nebi-li i puk uputio te sprijateljio s tom novotarijom. U više velikih gradovah držaše o tom razprave u prisutnosti silne množine slušateljah, a mnogim si drugovom duhovnikom, koji mu se iz skupštine oduprše, začepi usta, ne toliko čvrstim razlogom, koliko valjanim odgovorom i silom svoje rječitosti. Predmeti govorah jesu mu osobito: prednost samostanskoga kršćanskoga žića, svetinja neženstva i samotnosti ili odlučenosti od svieta i Božje veselje nad zavjeti redovničkimi. Bratu Ignjatu svidje se braneć veliku crkvu i svoje nazore prozvati Luthera krivovjercem (jer nije priznao pravotu Jakovljeve poslanice), a bolje se negodi ni Melanchthonu i Zwingliu. Što se tiče vanjskoga lika, redovnici njegovi imadu nositi duhovničku haljinu, za obuću sandale, a tja i ostrižinu na glavi. Kako vodja, tako mu i učenici. Red prozva si po sv. Benediktu. Ali nije sam; već ima i takmaca, londonskoga duhovnika, koj pod imenom brata Pavla radi o podignuću samostana u Newcastlu — „englezki red milosrdja.“ Zadaća biti će mu odgojivati djecu siromašnu, pohadjati siromake i bolestnike i širiti nauk anglikanske crkve. Ovaj red nositi će od proste tkanine dugu haljinu crnu s pojasom i širok nizak klobuk. Novačtvo trajati će 6 mjesecih, te tko uzdrži, morati će položiti zavjet uboživa, čistoće i bezuvjetne pokornosti. — Tako dakle oponašaju prosvietljeni protestanti „sredovječne“ katolike.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 45. U ČETVRTAK 10. STUDENOGA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Parochorum jura et officia.

(Konac.)

Dantur etiam temporalia jura parochorum. Hoc spectant: 1. Administratio peculii ecclesiæ. 2. Administratio proventuum beneficii, cujus usus fructus titulo officii parocho competit.

Cum peculium ecclesiæ principaliter ad tegendas publici cultus divini necessitates destinatum sit; administratio illius, sub superinspectione utique Ordinarii atque legalis patroni ecclesiæ et communitatis influxu, parochum concernit, cum ad hunc cura cultus divini parochialis pertineat. Jus hoc ei canones vindicant, et vigore initi inter S. Sedem Apostolicam et Augustissimum Imperatorem et Regem nostrum die 18. Augusti 1855. Concordati etiam lex civilis in Austria. Articulus enim 30. praelaudatæ conventionis: *administrationem bonorum ecclesiasticorum iis concredendam esse decernit, ad quos secundum sacros canones pertinet.* Hoc articulo antiquum jus ecclesiæ restitutum est, et nonnisi certæ normæ quoad applicationem enunciati principii desiderabantur. Scopo hoc Episcopi monarchiæ austriacæ, Viennæ anno 1856. congregati, projectum manipulationis peculii et bonorum quorumvis ad proprietatem ecclesiarum et piarum fundationum nec non beneficiorum pertinentium, Suæ Sacratissimæ Majestati repræsentarunt, quae die 3. Octobris 1858. ope altissimæ editæ resolutionis normam enunciare dignata est, juxta quam illud projectum ad vitam deducendum disponitur. In sequelam hujus extradata est in nostra Archi-Dioecesi sub 30. Septembris 1859. Nr. 3039. e sessione consistoriali instructio, quæ jura parochi, patroni et respectivæ communitatis, per duos e gremio ejusdem deligendos aedituos repræsentatæ, quoad administrationem peculii ecclesiæ presse determinat.

Quod jura parochi quoad administrationem proventuum sui beneficii concernit, observamus breviter: objecta ad beneficium parochiale pertinentia esse: fundos immobiles, census a capitalibus, competentiam stolarem, oblationes et præstationes. In nonnullis ditionibus adhuc viget decima, cujus usus est antiquissimus. Juxta positivas canonicas sanctiones parochiæ debet adnexum esse beneficium ecclesiasticum, deserviens pro provisione parochi. Concilium Tridentinum Sess. 24. c. 13. de reform. vult hanc provisionem esse talem, ut *„pro parochi necessitate decenter sufficiat."* Hæc parochi provisio sub titulo *Congruae* venit. Ad hanc congruam parochus plenum habet jus; si habet fundos immobiles, horum optimum, quo fieri potest, usum capere potest; tenetur tamen rationabiliter et juxta praxim providorum oeconomorum eosdem usuare. Jure pleni usus fructus integrum est parocho terras aut propriis viribus cultivare, vel eas ex annuo censu homini provido et probo locare, cujus contractus vigor in successorem parochum in regula non extenditur. (Con. Trid. Sess. 25. c. 11. de ref.) Si tamen ex arendatione amplior utilitas in beneficiatum redundat, et e causis gravibus per Ordinarium adprobatur pro 6. annis, interveniente intra effluxum hujus temporis mutatione beneficiati, successor conditionibus temporanei contractus sensu cap. 7. tit. *de rebus eccles. alien. vel non* stare tenetur.

Quod jura stolæ concernit, observamus, talia, qualia de præsenti vigent, primis ecclesiæ temporibus prorsus ignota fuisse, imo simoniacum reputabatur pro functionibus ecclesiasticis quidpiam *exigere.* (Cap. 8. et 9. de simonia) Non quidem vetitum erat acceptare, si quid sponte, nomine eleemosynæ, peracto jam labore spirituali offerebatur; (Vide Rituale Rom. Pauli V.) ast exigere quidpiam non admittebatur. Tractu tamen temporis,

cum charitas et zelus fidelium refrigescere cœpisset, et fundus provisionis parochorum hinc inde magna in parte deficeret, enata est necessitas, nullo sæpe alio existente medio, debite providendi parochis, illas spontaneas fidelium oblationes, quæ primis temporibus in usu erant, commutandi in præstationes necessarias, non quidem titulo mercedis pro administrato sacramento, sed titulo fatigii et necessariæ subsistentiæ. Et ita enatæ sunt præstationes stolares, quarum quidem incassatio est in multis locis populo ingrata et pro ipso etiam parocho cum molestiis conjuncta; quapropter optandum esset, ut oblationes stolares tollantur, quod tamen pro hic et nunc fieri necdum potest, cum stolaris præstatio in multis locis sat notabilem congruæ partem constituat, et de provisione parochorum necdum aliter prospectum sit.

Quoad oblationes, seu offertoria observamus: hæc olim fieri consvevisse in pane, vino, oleo, incenso, spicis et uvis, aut etiam in pecunia. Talia offertoria a pura liberalitate parochianorum pendentia, fere ubique in desvetudinem abierunt.

Species oblationum sunt stipendia pro missæ sacrificiis data. Hæc juxta antiquissimum usum in ecclesia *sub titulo eleemosynae* acceptari indulgentur. Fundationes pro missæ sacrificiis factæ ad congruam non deberent imputari. Fundationes enim tales pietas fidelium, præter spiritualem aeternæ salutis scopum, semper in subsidium melioris subsistentiæ Cleri ponit, et fundationes illæ sunt una frequenter illa expressa clausula affectæ, ne ullo unquam tempore ad congruam calculentur. Præterea non infrequenter evenit, ut fundationalia idmodi capitalia, cumprimis ubi celebratio sacrificiorum missæ certis diebus est alligata, parocho aegre decumbenti non fructificent, cum aeger parochus medio alterius sacerdotis missarum obligationi satisfacere atque taliter fundationale stipendium supplenti erogare debeat.

Quantitas congruæ parochialis præcise determinari non potest, dependet enim a temporum et locorum adjunctis. Prioribus temporibus valor pecuniæ longe alter fuit, cui pretia articulorum ad vitam sustentandam necessariorum adcommodata erant. Si proinde congrua in parato aere unice percipitur, regionum et temporum atque valoris pecuniæ et pretiorum ratio habenda est. Ubi in *fundis* dotatio praeexistit, cum hæc pro varietate soli fertilis aut sterilis fructum majorem vel minorem reddat, ista in considerationem summi debent. In Concordato inter S. Sedem Apostolicam et Imperatorem ac Regem nostrum inito sermo quidem fit articulo 4. et 26. articulo *de suo tempore melioranda congrua parochiali*, ast nihil determinati statuitur. Pro nunc minimum congruæ apud nos efficit 300 f. CM. et die 25. Octobris 1851. ii emanarunt c. r. ministerii financialis ordines, quibus parochis casum in illum, si tractu temporis sive per onera contributionis, sive alio casu illorum congrua infra 300 f. CM. imminueretur, indulgetur, ut pro ejus complemento recursum super quæstionata falcidia, testimonio fide digno munitum, exhibere possint. Competit præterea parocho gratuita conveniens habitatio cum fundo intravillano et vigore art. 6. §. 3. 183 $^{2}/_{6}$. minimum a proportione unius sessionis urbarialis pascuum.

Ad quæstionem: quænam sint parochorum officia? respondeo: præcipua parochorum officia a Con. Trid. Sess. 23. c. 1. de reformatione proponi in compendio, dum ait: „*Cum praecepto divino mandatum sit omnibus, quibus cura animarum commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre verbique divini praedicatione, sacramentorum administratione ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum aliorumque miserabilium personarum curam paternam gerere et in caetera munia pastoralia incumbere, quae omnia nequaquam ab iis praestari et impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt; Sacrosancta synodus eos admonet et hortatur, ut divinorum praeceptorum memores, factique forma gregis, in judicio et veritate pascant et regant.*“ En graves parochorum obligationes.

In ipsis etiam præexpositis parochorum juribus continentur, exindeque deducuntur obligationes parochorum. Omnia enim fere parochorum jura non sunt sic dicta permissiva jura, sed sunt jura obligativa. Ita e jure administrandi sacramenta fluit præprimis obligatio, ut parochus sacramenta non aliter quam in spiritu ecclesiæ, intima animi pietate et externo cultu ac veneratione, fideliter, zelose et debito modo, quin omittat, addat vel mutet quidpiam, juxta rubricas ritualis diœcesani administret, memor canonis Tridentini: „*Si quis dixerit receptos et approbatos ecclesiae catholicae ritus, in solemni sacramentorum administratione adhiberi consvetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libitu omitti aut in novos alios, per quemcunque ecclesiarum pastorem mutari posse, anathema sit.*“ Sess. 7. can. 13.

Parochus, quidquid in administratione et conservatione sacramentorum usui est, mundissimum tenebit. Functiones illas sacras, quæ de præscripto improtocollari debent, libris matricularibus inseret, eosque, cum ab his sors multorum pendeat, sub clavi tenebit, ne quis sive illos alteret, sive surripiat, et una observabit in illis quam exactissime præscriptas rubricas. Obligatio parochorum proto-

collis inferendi certas functiones sacras, prout et obligatio protocolla hæc custodiendi, fundatur in lege Conc. Trid. Sess. 24. cap. 1. et 2. de ref. Institutum hoc ecclesiasticum est summe momentosum et pro ecclesia et pro statu publico privatisque familiis. Ecclesia taliter semper in evidenti habet eos, qui per baptismum aqua regenerationis abluti coetui fidelium ingremiati sunt; inde impedimenta cognationis naturalis et spiritualis, inde et gradus affinitatis eruit; inde cognoscit, num omnes sacramentorum suscipiendorum capaces, moribundorum sacramentis provisi sint? et ita populi saluti ac pastorum animarum gravissimi officii implemento intendit. Civilis præterea jurisdictio comparat sibi e matriculis notitias super statu natorum, mortuorum et copulatorum, adeoque super incremento vel decrescentia populationis et conjugiorum, quæ in administratione publica multiplicem utilitatem adferunt. Singillativæ præterea familiæ matricularibus protocollis velut limpidis fontibus utuntur ad genealogicas deductiones elucubrandas, quæ in quæstionibus haereditariæ successionis coram jure indubitatam fidem præstant; ita etiam, dum fundatio aliqua ad membra familiæ cujusdam restricta est, concernentes ad emolumenti fundationalis participationem jus suum inde comprobant. Cum, prout jam ex his videre est, matricularum usus sit maximi momenti, parochus in ducendis matriculis studeat, ut scriptura sit legibilis, sine contractionibus et rasuris. Parochus præterea adhibeat necessariam circumspectionem, ne infantes, qui ex matrimonio nati non sunt, pro legitimis inserat, sed occurrente vel minimo dubio per testimonium copulationis vel aliud fide dignum attestatum legitimitatem comprobari deposcat. Juxta codicis civilis §. 164. nomen patris erga indictationem matris quoad prolem illegitimam tunc tantum libro baptisatorum inseret parochus, si pater revera consentiat, et consensum suum coram animarum curatore et patrono exprimat. Ista circumstantia debet in protocollo adnotari, secus enim juxta citatam §. insertio patris nullam vim probandi haberet. Si autem mater copulata quidem est, ast si fidedigne eruatur, illam necdum esse 7 mensibus copulatam, tunc requiritur, ut pater infantem pro suo recognoscat, secus enim infans qua legitimus inscribi non valet. Si autem testimonio probetur, matrimonium esse ante 7 menses initum, infans ductu §. 138. codicis civilis indubitanter qua legitimus inscribitur, etiamsi necdum 9 menses a die copulationis effluxerint. Ita etiam si mater vidua est, occasione illa, dum prolem parit, ast si doceat non plures a die obitus mariti quam 10 menses effluxisse, infans ut legitimus inscribitur, nisi secus quid obstet.

Cum juxta §. 73. legis civilis matrimonialis maritus, si detegat uxorem suam esse ab alio gravidam, possit separationem a thoro et mensa in illo casu petere, si statim post detectam hanc circumstantiam a commercio conjugali abstinet et intra unius mensis spatium recursum scopo impetrandæ separationis a thoro et mensa porrigit, neque contra tenorem §. 121. codicis civilis peccavit, parochus talibus sub adjunctis enunciationem mariti declarantis: se non esse natæ prolis patrem, tenetur prænotare et finito processu conformiter latæ sententiæ judicialis procedet.

Relate ad libri nuptialis i. e. protocolli copulatorum gestionem parochus, ductu §. 28. legis civilis matrimonialis, matrimonium contractum cum omnibus rerum adjunctis, quæ ad probationem efficiendam necessaria vel utilia sunt, propria manu inscribet; debet autem sensu citatæ §. inscribere nomen baptismale, cognomen, religionis confessionem, aetatem, habitationem et conditionem conjugum, insuper debet adnotare: an prius jam matrimonio juncti fuerint, deinde adnotabit nomen, cognomen, religionem et conditionem parentum et testium, porro diem inniti matrimonii, prout et nomen sacerdotis, coram quo matrimonium initum est. Ita quoque et documentorum mentionem faciet, per quæ nefors enatæ difficultates sublatæ fuerunt. §§. vero 29. et 30. ejusdem legis matrimonialis hæc habent: „*Quodsi parochus sacerdotem quemdam deleget ad copulandum sponsos in loco, ubi neuter eorum domicilium habet, incumbit ipsi, rem in libro copulatorum parochiae suae annotare, et nominare delegatum sacerdotem prout et locum ineundi matrimonii. Parochus loci, ubi matrimonium contrahitur, actum modo superius exposito libro copulatorum parochiae suae propria manu inscribet et una addet, a quonam parocho delegatio concessa sit, una parochum, a quo delegatus est, de peracta copulatione intra 8 dierum spatium certum reddet.*“

Quoad extraneos in gremio parochiæ mortuos parochus de eorum nomine, conditione, cæterisque adjunctis debite investiget, et si extraneus totaliter derelictus et penitus ignotus jam mortuus inveniatur, locali jurisdictioni personæ illius, vestium et aliorum signorum distinctivorum accuratam descriptionem adornabit, et hæc omnia quoque Protocollo inseret. Nomina personarum militarium ad militiam vagam spectantium, si in parochia moriantur, Protocollo non tantum inferentur, sed et superiori militari Castrensi transponentur. Obitum quoque invalidi militis ab aerario pensionem trahentis parochus et improtocollabit et Ordinariatui scopo ulterioris officiosi usus, nomina autem militarium viduarum et orphanorum, pensionem aut gratiale percipientium, dum moriuntur, politicæ jurisdictioni

significabit, quæ desuper militari jurisdictioni refert. Sensu intimati Consilii Locumtenentialis hungarici, dto. 13. Decembris 1814. N. 31,794. matriculis arbitraria nobilitatis insertio et cognominum, etiam per accentus adjectionem mutatio, vetatur. Ad obligationes parochi spectat quoque: ut librum intimatorum habeat, utve libro memorabilium memoratu digna inferat.

E jure administrandi sacramenta multæ adhuc aliæ parochiales obligationes derivantur, uti obligatio: bene sibi inculcandi legem, qua parochus sub pœna amissionis beneficii Judæis, infra discretionis annos constitutis, nisi cum consensu parentum vel tutorum, coram legali jurisdictione expresso, baptismum administrare audet. (Intim. dto. 17. Sept. 1799. N. 21,793.)

Missæ sacrificium obligatur parochus juxta Concilium Tridentinum Sess. 23. c. 1. de ref. pro ovibus suis offerre, non quidem omni die, diebus tamen Dominicis et festis de præcepto, et illis, qui in Directorio Diœcesano majoribus literis designantur, tenetur illud pro populo parochiano, juxta bullam Benedicti XIV. „Cum semper" die 19. Augusti 1749. editam, applicare. Idem tamen Pontifex in eadem bulla concedit facultatem cum egenis parochis opportune dispensandi: „*ut etiam diebus festis eleemosynam ab aliquo pro offerente recipere et pro ipso sacrificium applicare, quatenus id ab eo requiratur, libere et licite possint, dummodo ad necessariam populi commoditatem in ipsa ecclesia parochiali missam celebrent, ea tamen adjecta conditione, ut tot missas infra hebdomadam pro populo applicent, quot in diebus festis infra hebdomadem occurrentibus, juxta peculiarem intentionem alterius pii benefactoris obtulerunt.*" Missæ sacrificium, excepta nativitate Domini, singulis diebus unum tantum celebrandum permittitur. Unus dumtaxat superest casus, ait Benedictus XIV. quo sacerdoti fas est uno eodemque die geminum offerre sacrificium; si nempe idem parochus duarum parochiarum curam gerat, quæ ad invicem longo satis intervallo dissocientur, ex quo fiat, ut vix aut ne vix quidem utriusque parochiæ populus in unam se conferre possit ecclesiam ad sacrum audiendum. In hoc rerum situ, defectu alterius sacerdotis subversante, parochus celebrato in una parochia missæ sacrificio, ne populus alterius parochiæ die festo a sacro audiendo exclusus sit, ad aliam parochiam accedere, et ibi missam celebrare tenetur. In casu hoc, vigore facultatum Sedis Apostolicæ, Ordinarius binam missæ celebrationem admittit, quod etiam nunc, vigore a Sede Apostolica acceptarum facultatum, in aliis necessitatis casibns indulget. Quodsi improvisus ac repentinus casus infirmitatis sacerdotis ad parochialia divina celebranda destinati, eveniat, neque Ordinarius ob loci distantiam adiri, aut alter sacerdos, qui necdum missam celebrasset, haberi possit, in hac unice suprema necessitate, ne populus die Domini aut festo sacro privetur, sacerdos missam licite iterat, casum tamen Episcopo in instanti referre obligatur.

E jure administrandi sacramentum matrimonii etiam copiosæ eaeque graves deducuntur obligationes. Prætermissis iis, quæ ad Theologiæ pastoralis disciplinam spectant, commemoramus hic loci: parochum obligari præcipue ad strictam observantiam illorum, quæ lex civilis matrimonialis dto. 8. Octobris 1856. præscribit, in quantum ejus activitatis sphæram ingrediuntur. Præcipue ad observantiam §§. 5. 6. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 21. 22. 28. 29. 30. 38. 39. 40. 53. et 76. legis matrimonialis obligatur. Tenor hujus postremæ §. sequens est: „*Si matrimonium invalide declaratum aut per mortem mariti solutum est, vidua, si praegnans est, non ante partum, dubio autem exorto super eo, an gravida sit, non ante evolutum sextum mensem novum matrimonium inire audet. Si autem secundum adjuncta aut juxta testimonium artis peritorum verosimile non est, ut mulier gravida sit, poterit cum illa dispensari post 3 menses, et quidem in casu invalide declarati matrimonii, a supremo politico provinciali dicasterio, aut etiam in locis, ubi talis non adsit, a districtuali politica jurisdictione; si autem matrimonium per mortem mariti solutum sit, unice a provinciali supremo politico dicasterio.*" Etiam ad strictam et accuratam observantiam instructionis pro judiciis ecclesiasticis imperii Austriaci quoad causas matrimoniales, in quantum ejus officium respicit, obligatur parochus. In specie commemoramus §. 211. quæ sic sonat: „*Conjux, qui separationem* (a thoro et mensa) *obtinere desiderat, ante omnia parochum adeat suum. Hic utramque partem vocabit, et cuncta, quae lex Dei et foederis conjugalis dignitas suppeditat, motiva graviter simul et amanter adhibebit, ut conjugale vitae consortium intactum servetur. Si animos conciliare non valeat, secundo et tertio id ipsum, octiduo saltem quavis vice interposito, efficere conetur. Tertium tamen omitti potest experimentum, quando animorum exacerbatio successus spem adimat, aut in patulo sit, actorem vitae consortium continuare non posse, quin aeternam aut temporalem salutem urgenti exponat periculo.*" §. vero 213. ait. „*Quodsi parochus frustra laboret, eo de negotio ad praesidem tribunalis matrimonialis referre et casu, quo conjuges bis tantum vocaverit, causam, e qua tertium experimentum omiserit, accurate exponere debet. Addat insuper, an et qualenus gravamina allata ipsi fundata videantur.*"

E jure parochis proprio, asservandi solemnis et publici cultus divini, deducitur obligatio, hunc præscripto modo, secundum indigentias populi, cum hujus spirituali ædificatione, pie et devote celebrandi, et cum annunciatio verbi divini partem missæ parochialis constituat, cumve fides, sine qua impossibile est placere Deo, (Hebr. 11, 7.) ex auditu, auditus autem per verbum Christi sit; obligatur parochus prædicare, quod Conc. Trid. expresse præcipit, dum ait: „*ut parochi et quicunque parochiales ecclesias quoquo modo obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, saltem dominicis et festis solemnibus, plebes sibi commissas, pro sua et eorum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, annunciando eis cum brevitate et facilitate sermonis vitia, quae eos declinare, et virtutes, quas sectari oporteat, ut poenam aeternam evadere et caelestem gloriam consequi valeant.*“ (Sess. 5. c. 2. de ref.) Teneram præterea pubem specialiter in partem institutionis vocandam committit Conc. Triden. Sess. 24, c. 4. de reform. decernendo: „*ut Episcopi saltem dominicis et aliis festis diebus, pueros in singulis parochiis fidei rudimenta et obedientiam erga Deum et parentes, diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curent.*“

Ast non tantum in ecclesia parochus juventuti tenerrimam curam et sollicitudinem impendet, sed suam vigilantiam ad scholas quoque extendere obligatur. Ad juventutem enim rite educandam et reformandam parochiam, quæ degeneravit, nihil est efficacius scholis. Ecclesia catholica inde a primordiis suis scholam semper consideravit tanquam educatorium christianæ familiæ. Hinc jam ab antiquissimis temporibus mos obtinuit, ut non tantum penes ecclesias cathedrales, sed etiam penes singulas parochias schola præsto fuerit, in qua juventus institutioni religioso-morali subjecta, in iis quoque, quæ ad vitam practicam pertinebant, instruebatur. Imo parochis juxta c. 3. tit. de vita et honestate Clericor. ceu obligatio imposita fuit, vel per se, vel per alium clericum necessariam institutionem impertiendi; unde scholæ parochiales originem ducunt. Scholarum idmodi parochialium, trivialium aut elementarium nomine insignitarum immediata inspectio ad parochum pertinet. Parochus vi sui officii respectu scholæ est religionis magister, paradigma morum et scholæ director. Qua catechetæ incumbit ei obligatio ad minimum binis per septimanam vicibus catecheticam institutionem impendendi, non utique in nuda et arida verborum recitatione, sed practica, captuique accomoda explanatione consistentem. Ad quod munus conscientiose explendum semet semper debite præparabit, germen illud pium, examen novellum, circa se in amore ac patientia collecturus atque cordi eorum vivam fidem instillaturus Parochus præterea qua director scholæ omnimode curandum habet, ut integra scholaris institutio et educatio spiritui catholicæ religionis apprime congruat, neque institutis ecclesiæ aut civitatis quidpiam adversum doceatur. Juventus intra 7. et 12. aetatis annum ad scholam trivialem stringi potest, et ne scholam trivialem egressa eorum, quæ didicit, paulo post obliviscatur, introductæ sunt sic dictæ scholæ dominicales, quas diebus dominicis et festis, exceptis majoribus festis, illi, qui cursum scholarum elementarium jam egressi sunt, adminus per duos annos adire tenentur. Huic quoque scholæ parochus curam suam et sollicitudinem impendere obligatur.

E jure parochiali administrandi peculii ecclesiæ etiam diversæ obligationes parochiales derivantur. Obligationes hæ continentur in consistoriali instructione dto. 30. Septembris 1859. N. 3039. Præcipue hic commemoramus §. 4. quæ sic sonat: *Administratio peculii ecclesiarum sub propriae responsionis onere, minores tantum ac inevitabiliter necessarias expensas, usque ad vires 25 f A. V. e cassa ecclesiae facere potest; pro expensis hanc summam superantibus, ad Ordinariatum pro facultate erogationis recurrendum est;*“ deinde citamus tenorem §. 6. „*Cassa ecclesiae, in qua et aes paratum et quaevis ecclesiam, beneficium ac fundationes concernentia scripta asservanda sunt, tribus distinctis seris provisa sit, a quibus una clavis per rectorem ecclesiae, altera per patronum vel ejus repraesentantem, et tertia per unum aedituorum conservanda, in defectu autem patroni, vel si hic, aut ejus vices gerens conservationem secundae clavis declinaret, secunda et tertia clavis duobus aedituis consignanda, ipsaque cista securo loco collocanda est. Quae tamen relate ad submittendas originales obligatorias, aliaque fundationalia documenta, ad archivum dioecesanum deponenda, vigent in hac Archidioecesi salutaria statuta, ea porro quoque observanda praecipiuntur:*“ Sed et alias obligationes, in specie illam, de singulis annis debito tempore concludendis rationibus illo modo, quo id §. 5. præscribit, observabit parochus. Quoad vendenda aut oneranda bona ecclesiæ existit Breve apostolicum dto. 3. Aprilis 1860., in cujus nexu altissima Suæ Sacratissimæ Majestatis Resolutio dto. 9. Junii 1860. emanavit.

Juxta Concilium Tridentinum ad obligationes parochi spectat quoque obligatio pauperum et orphanorum curam gerendi; quapropter parochus præexistens nefors xenodochium, orphanotrophium et institutum pauperum specialiter fovere obligatur.

Quoad hoc postremo nominatum institutum, intentionibus civilis quoque regiminis conformiter, diversas obligationes, provisorie edita lege expressas, parochus habet.

Studeat etiam parochus, conformiter desiderio politicæ potestatis. salutare vaccinationis institutum promovere, et curet, ut in singula communitate sic dictæ cameræ mortuales erigantur. Si ad plures infirmos parochus vocatur, qui eodem laborant morbo, unde ad irreptionem epidemiæ concludere licet, hoc illico politicæ jurisdictioni insinuabit; ita quoque si 6—8 animalia ejusdem morbi symptomata manifestant, relationem desuper præstabit. Occasione conscriptionis militaris operam suam non denegabit, et statisticas tabellas, pro usu civilis jurisdictionis, dum hoc exoptat, conficiet.

De obligatione parochi pascendi oves suas bonorum operum exemplo, jam supra mentionem fecimus, citando verba Conc. Trid. Ut autem parochus omnes has adductas obligationes explere possit, requiritur. ut personaliter in parochia sua resideat. Conc. Trid. declarat: „*quod praecepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, ut in munia pastoralia incumbant, quae implere non possunt, qui gregi suo non assistunt, sed mercenariorum more deserunt*“ Sess. 23. c. 1. de ref. — Idem tamen Con. Trid. moderatur obligationem residentiæ, personalis et causa occurrente absentiam admittit, dicit quippe: „*Qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt.*“ Dubiis autem hac in parte quoad tempus emergentibus et S. Congregationi Concilii Tridentini interpretum propositis, eadem respondit: „*Parochus non oblenta licentia, etiam relicto vicario idoneo, non potest per hebdomadam abesse.*“ Obligatio residentiæ tam stricta est, ut ab ea parochus nec tempore pestis, vita in periculo existente, absolvatur. S. Congregatio Concilii Tridentini interpretum interrogata. *censuit parochos tempore pestis teneri in parochia residere, illosque cogi debere ad praescriptum c 1. Sess. 23. de resid. et parochiae incolis, peste laborantibus, sacramenta baptismi et poenitentiae per se vel alios idoneos omnino ministrare.* Benedictus tamen XIV. cum S. Augustino eum fugæ casum approbat, quando periculum proprium solius pastoris est, uti cum pastor ipse ad necem quæritur, non autem cum periculum commune est, pastoris et ovium.

Cæterum formalis residentia parochi non sit otiosa, sed laboriosa, animata, vigilans, activa et ad omnia attenta. Parochus autem munus suum ipsemet et non per vicarium perficere tenetur (c. 30. de praeb. et dign.) Regula juris: *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum*“ ibi duntaxat locum habet, ubi personales dotes non considerantur.

Commemoro adhuc, ad parochi officia spectare, ut a die adeptae possessionis beneficii, adminus intra duos menses, orthodoxae fidei publicam faciat professionem et in romanæ ecclesiæ obedientia se permansurum spondeat et juret; hoc enim Conc. Trid. Sess. 24. c. 12. de ref. a beneficiatis exposcit, dum ait „*Alioquin secus fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur.*“ In obsequium proinde legis, gravi sanctione munitæ, parochus, canonica institutione seu investitura obtenta, præimpositæ obligationi satisfaciat, semet in et ad reale possessorium beneficii præscripta forma introduci procuret, atque vigore Bullæ Pii V. dto. 18. Martii 1576. „De conferendis“ intra duos menses semet populo parochiali præsentari curet.

Non possum huic tractatui finem imponere, quin mentionem faciam unius adhuc ejusque principalis obligationis, quæ quidem omnes homines, præcipue tamen sacerdotes, et in specie parochos ligat; intelligo obligationem orandi, quæ præcipue parocho incumbit, non tantum ut fideli populo exemplo præeat, sed ut et pro ejus cælesti ac terrestri benedictione preces ad Deum fundat, atque ad suos conatus et laboros felici effectu coronandos divinum auxilium imploret. Obligatio in specie orandi per horarum canonicarum recitacionem fundatur in antiqua et universali ecclesiæ consvetudine vim legis habente, in praxi et consensu totius ecclesiæ, et in variis ejusdem legibus. Commemoro præceptum Conc. Basiliensis de anno 1435. quod usque sessionem 25. ut oecumenicum ab omnibus catholicis suscipitur, deinde Constitutiones pontificias Pii V. Clementis VIII. et Urbani VIII. nec non encyclicas Pii IX. ad Episcopos orbis catholici anno 1846. hoc in merito datas; denique Synod. Diœc. Zagrabiensis anno 1803. celebratæ cap. 3.

Misli o svietu.

Zemlju različno promatraju njeni stanovnici, premda je kolievka, bojište i grob svih ljudih.

Djetetu je zemlja nerazmrsiva zagonetka;
Mladiću cvietnjak;
Djevici mjesto obećanja;
Mužu dolina brigah;
Ženi često raj, često pakô;
Starcu opominjući vjeronauk;
Starici gorka obsjena;
Svećenik ju promatra kao ulazna vrata k nebu;
Liečnik kao bolnicu;
Prosjak kao tudje dobro;

Vojnik kao bojno ročište;
Prirodoslovac drži ju za skladište učenosti;
Zviezdar za veliki zemljokaz;
Povjestničar za živo rodoslovje;
Novčar za mjenjarnicu;
Seljak za žitnicu;
Zemljomjerac za površinu;
Matematik za eliptičku krećuću se kruglju;
Kicošu je velika dvorana;
Diplomatu shodno pozorište, da na vidik iznosi svoje vrline;
Predstavljaču je daščara;
Mornaru nakapnica;
Šumaru drvnik;
Lovcu zvjerinjak;
Kićenki spravište modah;
Rudoslovcu zlatne rude;
Trgovcu skladište robe;
Slikaru krajolik, a samo
Razmišljaču predstavlja se kao čudovište Stvoritelja.
Zemlja je kljastu prevelika,
Dobitniku premalena,
Sliepcu pretamna,
Zločincu presvietla,
Glupaku nerazumljiva,
Skitalici prozaična,
Lakomcu presiromašna,
Razsipniku prebogata, — riečju nitko se nemože oprijateljiti sa svojom bitnošću, izim smrti.

Rok Vučevac.

Viestnik.

Iz Zagreba. Objavismo u svoje vrieme razloge, kojimi uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački pozva u svojoj pastirskoj poslanici svoje svećenstvo, a po ovom i ostale imućnije vjernike, da udioničtvuju u novom papinskom zajmu. Razloge one podkriepi kasnije nj. uzoritost činom i primjerom, pokloniv istim povodom za potrebe sv. stolice 5000 franakah.

— U ponedjeljak prije podne obdržavalo je duhovničtvo prvostolnoga kotara svoj jesenski pastoralni sastanak u nadbiskupskom gradu. Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup izvolio je ovoj skupštini glavom predsjedati, oslovio je na početku otčinski njene članove, i rukovodio viećanja.

— U ime Petrova novčića sabrano je u nadbiskupiji zagrebačkoj od mjeseca Studenoga 1863. do konca Listopada t. g. 451 for. 52½ nč. u bankah, 300 franakah u obveznicah papinskoga zajma, 5 for. 50 nč. u srebru i 1 bajok.

— Grad Križevac izabrao je većinom glasovah za svoga župnika g. Ivana Šijanskoga, podarcidjakona kotara križevačkoga i dosadanjega župnika u Kalniku; prečastni duh. stol potvrdio je ovaj izbor, a novoizabrani župnik položio je jurve i prisegu.

— Po glasovih, što su stigli u Beč iz Rima, prispio je već u posliednji grad preuzvišeni gospodin biskup djakovački J. J. Strossmayer.

— Do konca ove godine izići će trudom prečast. g. Dra. Franje Račkoga iz Jakićeve tiskarne: *Vatikanski ili Assemanov evangjelistar* pismom glagolsko-bugarskim. Texta imade 13 arakah knjiga, pa s predgovorom imat će do 15 tabakah, a ciena joj je ustanovljena na 3 for. au. vr. — Tko ovaj najstariji podpuni glagolski evangjelistar želi imati, neka se čim prije prijavi ili kod izdavatelja, ili kod knjigara Svetozara Galca, buduć je štampan u malo iztisakah. Komu je priličnije, može se u tom poslu i na uredničtvo ovoga lista obratiti.

Iz Vratislave. Mladi i učeni konvertit Dr. Lämmer, bivši posljednju godinu danah profesor bogoslovja u Braunsbergu, a prije drugi poglavar u tamošnjem sjemeništu duhovne mladeži, primio je učiteljsku stolicu za dogmatiku na vratislavskom sveučilištu. Uz to podielio mu je vratislavski biskup Dr. Förster kanonikat kod tamošnje stolne crkve. Mladi ovaj učenjak, odkad je svršiv protestantsko bogoslovje prestupio u katol. crkvu, izdaje za čudo jedno djelo za drugim, jedno bolje od drugoga. Njegovu temeljitu učenost vrlo uvažavaju u Rimu, a to mu zasvjedočiše, kada bje prije dvie godine imenovan konsultorom iztočnoga sbora. Dru. Lämmeru bijaše tek 27 godinah, kada preuze tu tegotnu službu. Na što smiera taj iztočni sbor, znadu naši čitatelji, a koji još neznadu, doznat će iz sliedećih primjetbah. Pio IX., muž mira i glasnik sloge, željno želi, da prestanu sve razkoline. Osobito je mnogo stalo sv. otcu do sjedinjenja iztočanah s rimskom crkvom. U to ime upravio je sveobći otac kršćanstva na početku svoga pontifikata opomene i prošnje na iztočne biskupe, da izpituju vjeronauk katol. crkve, te se tako upute, da se u ovoj crkvi nahodi i čuva jedna istina. Nadalje je isti apoštol mira uveo molitvena družtva, koja će imati moliti i prositi, da se uklone predsude iztočanah. Napokon je sv. otac upravni ustroj rimskoga dvora pomnožao uvedenjem sbora, zvanoga „Sacra Congregatio de propaganda fide pro negotiis Ritus Orientalis,“ čim je udružio učene i pobožne muževe, koji će napose na razprostiranje vjere tim djelovati, što će se baviti učenim iztraživanjem iztočnih vjerozakonskih običajah, a posljedke tih iztraživanjah zamjenito si saobćivati. Dru. Lämmeru bude naloženo, da djelo ruskoga nadbiskupa, Eugena Bulgara, koj je god. 1797. po nalogu carice Katarine II. imao dokazati, da iztočani imadu pravo, scieneći, da sv. Duh izhodi samo od Otca, podvrže točnoj kritici, te o tom podnese svoje mnienje. To on učini, te na temelju ovoga na najvišjem

mjestu potvrdjenoga mnenja naraste djelo, na četiri svezka proračunano, od koga je pod naslovom: „Scriptorum Orthodoxae Ecclesiae bibliotheca selecta“ izašlo dosad pet odsjekah u dva razdjela. Golemu radnju posvetio je pisac ovomu djelu, a divna je marljivost, kojom je on rabio rukopise u knjižnicah rimskih vatikanskoj, ottobonianskoj, vallicellanskoj, i mediceo-laurencijanskoj u Fiorenci.

Iz Heske. Gradsko vieće u Mogunciji bilo je podiglo proti Isusovcem tužbu, rekši, da u gradu proti zakonu prebivaju, te s toga podnielo vladi predlog, da se iz grada prorenu. Budući pako da vlada ovu tužbu nije priznala, to se gradsko vieće obrati na drugu staležnu komoru, pak sa svim tim, što je biskup skroz razumljivim govorom dokazao. da Isusovci pravom prebivaju u Mogunciji, i to u župnoj kući sv. Krištofa, stavi se ipak poslanik Finger svojom razpravom, djelom u više tjedanah sastavljenim, da dokaže protivno. I na to odgovori biskup, pridà ovomu govoru pravno priznanje francezkih pravnikah, pak i priznanje glasovitoga pravnika, glavnoga državnoga odvjetnika Seitza. Da niti ovi očevidni i nepobitni razlozi neće ništa opraviti, to bijaše naprvo znati pokraj onakove ćudi većine u komori. Posljedkom glasovanja bje zaključak, da se Isusovci imadu izagnati. Tomu se netrebamo čuditi. Medjutim da bi se tako javno pak u komori smjelo povriediti čije pravo, tako bez obzira ružila crkva i vriedjali se očito katolici, toga prije nebismo bili vjerovali. Sudac Hofman iz Friedberga, dakle čovjek od zakona, izjavi se za to, da Isusovci po zakonu smiedu boraviti u renskoj Heskoj, ali po svem tom neboji se vladu moliti, neka Isusovce protjera . . . Wernher iz Niersteina tvrdi, da su Isusovci u Španjolskoj boravili kano urotnici u potaji; da su oni svu Belgiju uzrovali; njihov posao da je poglavito vjerozakonski mir rušiti, a za tim da idu poštenim i nepoštenim putem, vojevali opasnim i neopasnim, neotrovanim, a gdje bi uztrebalo i otrovnim oružjem. Metz podupire predlog i zahtieva, da vlada iztriebi sve Isusovce za to, jer oni obrane načela, kojimi se ćudorednost najvećom silom vriedja! Ne! takovih riečih, takovih klevetah na crkvu i njezine redove nije se do sada čulo jošte u nijednoj staležnoj komori, gdje bi barem ona morala biti sastavljena od glavah naobraženih i pravu vještih. Nije tudier povriedjeno pravo sámo, nego je i crkva težko uvriedjena. Jer potvarajući ovaj red u javnoj sjednici, na oči svemu narodu, največimi opačinami, kao su: ubojstvo vladarah, nećudorednost, spletke za baštinom itd. to potvora ova pada na svu crkvu, koja taj red još uviek odobrava, i na biskupe, koji ga u svojoj biskupiji trpe. Premda je neprijateljština proti samoj crkvi bila očita, to su se u svoj komori našla samo dva muža, koji ustaše na obranu prava i istine, jedan katolik i jedan protestant, a to kao branitelj crkvenih pravah slavno poznati Seitz, i Löw. Ovaj posljednji, ako i jest protestant, a to je odlučan branitelj pravice. S ostalim reče on, tko katoličku crkvu priznaje, mora joj priznati sve ono, što k njezinu bitju spada. Ako valja štogod gradjanska sloboda, to da on nezna, tko bi mu mogao zabraniti, da nežive s četvoricom prijateljah, kako je njega volja. „Što ja sam za se tražim — tako zaključi govor — to moram dopustiti svakomu drugomu, to moram ja kano protestant dopustiti i ježuvitom.“

Iz polabskih kneževinah. Dr. Ochwadt, nadštopski liečnik i glavni upravljatelj vojničkih bolnicah u Flensburgu, kaže u svom izvješću o djelovanju milosrdnih sestarah: „Sve su one preuzete dužnosti glede bolestničke dvorbe sdušno i vjerno prema svojim silam i uporabljivosti izpunile. Njihova u tom dokazana revnost, zasvjedočavajuća njihovo požrtvovanje, veća je, nego da bi se dostojno pohvaliti mogla. — Nesmiem prešutiti, da su katoličke sestre, jerbo jim je zvanje izključivo ovomu plemenitomu kršćanskomu djelovanju posvećeno, ne samo kod dvorbe bolestnikah, nego i kod lagljih zavojah priznanja vriednu vještinu i prilježnost zasvjedočile. — S malim zadovoljne, neuklanjajuć se nikakovu poslu, ob dan i ob noć spremne na službu, opravljahu one djelomice najgnjusnije poslove radostno i bez protivljenja. Za nagradu pade jim u dio sbilja u srce dirajuća privrženost bolestnikah i ranjenikah, koja se očitovala i u buncanju težkih bolestnikah.“

Iz Jeruzalema. Revnost, kojom se carevi francezki i ruski zauzeše prije dvie godine za trulo crkve sv. groba, nesamo da do sada nije ništa koristila, nego je pače već do toga došlo, da putnici neće moći u crkvu bez pogibelji za život. Premda obaviesti i francezkoga i ruskoga povjerenika u tom poslu već odavna leže na dotičnom mjestu, to se jošte nije odlučilo ni toliko, da-li se ima napraviti privremeni krov nad kapelom sv. groba i angjeoskom, koj bi trulo zaštitio, te ujedno služio kao uporište kod rušenja trula, kako su oba graditelja predložila. Što se tiče same obnove trula, to su francezke i ruske namjere jako oprečne. Ruski car hoće, da galerije u trulu ostanu onako, kako sada stoje t. j. s izljučivim pravom Grkah na nje, jer iz grčkoga samostana vode u nje vrata, dakle su pod grčkim ključem; francezki pako hoće, da trulo bude za sve, te se unj naprave tri ulaza: za katolike, Grke i Jermene. To je valjda i krivo, što se još niti obrani krov nepravi, i što će se sva stvar veoma dugo zategnuti. Trulo se kvari i ruši sve jače, te ako i preko zime ostane bez krova, odvaljivati će se na velike komade na očitu pogibelj putnikom. Svetinja na sramotu svemu kršćanskomu svietu pretvara se u podrtinu, vladari silni zauzeli se za nju, te bi jih dužnost morala nagoniti, da se bez odvlake prihvati posao, pak još ni sada neima izgleda.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 46. **U ČETVRTAK** **17. STUDENOGA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Quare opera satisfactoria injunguntur poenitentibus confessis, et quid in illis injungendis observandum, ut effectus salutares nanciscantur? *)

Opera satisfactoria pœnitentibus confessis injunguntur ad præteritorum peccatorum vindictam et castigationem, ad satisfaciendum Deo, deiu ad novæ vitæ custodiam et infirmitatis medicamentum. Non enim a Domino semper ita remittitur culpa, ut simul cum ea universa etiam pœna condonetur, quod illustria in sacris litteris exempla et divina traditio confirmat. „*Sane et divinae justitiae ratio*, ut SS. Synodus Tridentina Sess. 14. c. 8. de pœnit. docet, *exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerunt, aliter vero qui semel a peccati et daemonis servitute liberati et accepto Spiritus sancti dono, scienter templum Dei violare et Spiritum sanctum contristare non formidarunt. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut, occasione accepta, peccata leviora putantes, velut injurii et contumeliosi Spiritui sancto in graviora labamur, thesaurisantes nobis iram in die irae. Procul dubio etiam magnopere a peccato revocant, et quasi freno quodam coercent hae satisfactoriae poenae, cautioresque et vigilantiores in futurum poenitentes efficiunt; medentur quoque peccatorum reliquiis. et vitiosos habitus male vivendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollunt. Neque vero securior ulla via in ecclesia Dei unquam existimata fuit ad amovendam imminentem a Domino poenam. quam ut haec poenitentiae opera homines cum vero animi dolore frequentent*“ In hac doctrina S. S. Concilii Tridentini est responsum ad datam quæstionem exhaustum.

Ad quæstionem autem: quidnam in operibus satisfactoriis injungendis observandum sit, ut effectus salutares nanciscantur? etiam invenimus responsum in doctrina S. S. Concilii Tridentini Sess. 14. c. 8. de ref. confessariis data, quæ sic sonat: „*Debent sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et facultate poenitentium, salutares et convenientes satisfactiones injungere, ne si forte peccatis conniveant et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem prae oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novae vitae custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem.*“ Juxta hanc doctrinam Conc. Tridentini debet confessarius opera satisfactoria injungere 1. pro qualitate criminum; 2. pro pœnitentium facultate, et 3. debent opera satisfactoria, quæ imponit, esse convenientia et salutaria, atque non tantum ad novæ vitæ custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam.

Prout diximus 1. opera satisfactoria debent imponi pro qualitate criminum, h. e. debent esse indoli et qualitati criminum admensa. Hac de causa confessarius non omnibus injunget eadem opera satisfactoria; quia non omnes eadem commiserunt peccata, neque omnes laborant eadem passione prædominante, aut easdem patiuntur tentationes. Sint itaque opera satisfactoria, quæ confessarius dictat, attemperata gravitati et numero peccatorum. Non imponat pro magnis criminibus ita levia opera satisfactoria, ut clavium potestas inde contemnatur,

*) Ovo je drugo pitanje od onih, koja bijahu u ime književne radnje svećenstvu nadbiskupije zagrebačke za rok jesenske postoralne konferencije god. 1863. predložena, te se kao izradak prvostolnoga kotara uslied odluke prečastnoga duh. stola priobćuje. Ured.

et paccator inducatur in errorem, ac si nimirum non essent peccata grandia, cum tam levis dictatur pœnitentia. Concilium Tridentinum docet alienorum peccatorum participes fieri eos confessarios, qui dum cum pœnitentibus indulgentius agunt, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungunt. Habeat quoque confessarius rationem scandali, quod e nonnullis peccatis nascitur. Si tamen pœnitens ipse sibi jam ante confessionem aliquas inflixit pœnas; si se in operibus piis exercet et peculiarem conatum adhibet, ut habitum mali abrumpat, ut ex occasione proxima peccati gravis excedat, restituatque rem alienam; si præterea confessarius observat, illum singulariter compunctum et contritum esse, poterit imminuere pœnitentiam, quam secus dictare deberet.

2. Opera satisfactoria debent imponi pro facultatibus pœnitentium, h. e. debent esse proportionata statui, conditioni et viribus pœnitentis. Confessarius itaque videbit, (verbis hic utor S. Caroli Borromæi,) ne ei, qui in aliena potestate est, eam pœnitentiam injungat, qua vel præjudicium afferatur illius juri, qui pœnitentem in potestate habet, neve eam, qua pœnitentis alteriusve peccatum detegi vel aliquod scandalum suboriri, vel ipse pœnitens nimium deterreri, aut vero remissus et tepidus reddi possit. Talem præterea imponat pœnitentiam, qualem a pœnitente præstari posse judicat; proinde aliquando, si ita expedire viderit, illum interroget: an possit, aut vero an dubitet, se pœnitentiam sibi injunctam posse peragere? secus enim, si gravia adsint motiva, eam mutabit vel minuet.

Ad hæc reflectendo, confessarius non exposcat, ut pauper aut filius familias largiatur eleemosynas, neque injungat, ut famulus quotidie inomisse intersit missæ sacrificio, neque imponet pœnitentias, quæ respectu personarum, quibus injunguntur, possent esse valetudini nocivæ, uti e. g. magna jejunia in fœmina gravida, in nutrice, in nimium sene, in valetudinario; sed tales injungat pœnitentias, quæ pœnitentis spiritum, habito respectu ejus qualitatum, quam maxime nutriunt, illumque quam optime colligunt, contra relapsum muniunt, et de gravitate delicti commissi convincunt.

3. Opera satisfactoria debent imponi convenientia et salutaria. Quapropter confessarius non imponat insolitas et extraordinarias pœnitentias, quæ pœnitentem reddere possent aut ridiculum aut singularem. In regula utatur confessarius pœnitentiis, quæ in ordinaria vita christiana in usu sunt. Conveniunt enim tales magis et utiliores sunt, reliquæ non carent periculo, et nocere etiam nonnunquam possunt. Solemnes pœnitentiæ publicæ non sunt amplius in usu; attamen e canonibus pœnitentialibus poterit confessarius utiliter commemorare illam pœnitentiam, quam olim pœnitens pro peccatis suis subire debuisset, ut ita tanto magis conteratur et optet justitiæ divinæ satisfacere. Notorio peccatori injungi poterit, in quantum spiritus et prudentia suggesserit, pœnitentia, qua sit exemplo omnibus, quibus antea fuit scandalo. Pœnitentia sit quoque duratione sua congrua et conveniens. Qui frequenter confitetur, et non magnis gravatur peccatis, illi est minoris durationis pœna dictanda. Qui ab anno confessus non est, etsi præter hanc confitendi negligentiam vix aliud haberet peccatum gravius, illi pœnitentia paulo longioris durationis injungenda est, ut ex acedia et tepore animi, atque tam exiguo salutis suæ studio eo facilius resurgat. Ob graviora peccata non quidem semper difficilis, fere tamen semper longioris durationis pœnitentia imponenda est; hæc enim pœnitenti longiori tempore in memoriam revocabit delictum suum, augebit in eo spiritum pœnitentiæ et præmuniet eum contra relapsum, quin et evenire poterit, ut in opposita virtute ita exerceatur, ut ejus etiam habitum interea possit induere.

Quod confessiones generales concernit, observamus: esse has alias *necessarias*, et alias *non stricte necessarias*, sed tantum utiles. In confessionibus generalibus *necessariis*, quæ plures annos et plura gravioraque peccata complectuntur, extendi poterit pœnitentia ad plures menses; poterit et subinde diminui e charitate; monendus tamen est pœnitens: istud fieri e commiseratione et quadam paterna indulgentia, atque in spe, reliqua injuncta opera satisfactoria tanto ferventius et accuratius expletum iri. Confessionibus generalibus *non stricte necessariis* conveniunt pœnitentiæ, quæ nec magnæ nec longæ durationis sunt, quia peccata, quæ in his manifestantur, jam remissa sunt in anterioribus confessionibus, et ipse peccator de iis pœnitentiam jam egit. Pœnitentia præterea, quam confessarius imponit, tanto convenientior et tanto salutarior futura est, quo illam meliori imposuerit modo. Abstineat a verbis duris, a modo agendi sicco, jejuno, et qui animos avertit, neque injungat pœnitentiam, qua avaritiæ aut saltem commodi proprii suspicionem incurrere posset.

Diximus etiam, opera satisfactoria esse injungenda non tantum ad novæ vitæ custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam.

Pœnitentia, quæ ad novæ vitæ custodiam et infirmitatis medicamentum datur, dicitur *medicinalis*, et est actus virtutis, peccato, a quo liberare, aut contra quod præmunire volumus pœnitentem, oppositæ. Pœnitentia autem, quæ tendit principaliter ad puniendum peccatorem et ad satisfaciendum

justitiæ divinæ, vocatur *poenalis*. Hæretici olim docuerunt: post veniam peccati non amplius locum esse pœnæ aut satisfactioni; et pœnitentiam non servire ad puniendum, sed tantummodo ad præmuniendum et præservandum peccatorem. Contra hanc hæreticorum doctrinam Concilium Tridentinum docuit: „*Satisfactio non sit tantum ad novae vitae custodiam et infirmitatis medicamentum, se detiam ad praeteritorum peccatorum vindictam.*“ Huic doctrinæ conformiter, debet *medicinalis poenitentia* simul *esse poena*, secus medicinali adjungenda esset pœnalis.

Juxta S. Carolum Borromæum iis injungenda est medicinalis pœna, qui vehementer inclinant in peccatum quodpiam, seu consvetudinarii in eo jam sint et habituati, seu nondum; deinde injungenda est iis, qui quidem summa vi non impelluntur, in illud tamen labuntur per intervalla.

Sunt pœnitentiæ medicinales, quæ omnibus peccatis plus minus opponuntur: hae appellantur *generales*, quia imponi possunt omni pœnitenti. Aliæ autem pœnitentiæ opponuntur tantum uni alterive peccato: hae dicuntur *speciales*, et imponuntur nonnisi iis, qui illis pro ratione circumstantiarum opus habent.

Generales medicinales pœnitentiæ sunt: memoria præsentis Dei, oratio et mentalis et vocalis; lectio spiritualis; meditatio novissimorum hominis; examen conscientiæ, potissimum si id et sub meridiem et vespere fiat; frequentior actus contritionis, præcipue mox post preces tam matutinas, quam vespertinas; visitatio et adoratio Sanctissimi Sacramenti; assidua præsentia in officio divino et instructionibus parochialibus; invocatio Virginis Dei genitricis et Angeli custodis; frequentati actus fidei, spei et charitatis; sæpius repetitum propositum in hoc, illudve peccatum non amplius relabendi; promissionum in baptismo factarum renovatio; frequens usus sacramentorum pœnitentiæ et eucharistiæ, præcipue si pœnitens eodem semper utatur confessario, pio et prudente.

Speciales autem pœnitentiæ medicinales sunt his magis, illis minus necessariæ, suntque variæ, et variis peccatis, passionibus et tentationibus opponuntur. Nonnulla hanc in rem adducemus exempla.

Qui de veritatibus fidei dubitant, aut illas ignorant, qui impie loquuntur de rebus religionis, qui nesciunt officia status sui, iis specialis medicinalis pœnitentia injungi potest: ut legant designatum librum spiritualem; ut intersint concionibus et catechesibus, aliisque instructionibus; ut eliciant quotidie actus fidei; ut recitent peculiari cum intentione symbolum apostolorum; ut vitent societatem impiorum, et ut libros malos flammis tradant.

Blasphemis confessarius non tantum fœditatem et enormitatem solitarum blasphemiarum ob oculos ponet, non tantum injunget, ut ipsi desuper cogitent, non tantum docebit, quam sint illæ injuriosæ Deo et indignae ipso homine, sed et imperabit, ut quotidie certo numero dicant: Sit nomen Domini benedictum! ut cor suum offerant Deo, et eliciant sæpius actum adorationis; ut si ipsos relabi contingat, illico conterantur, et ipsi se nonnullis mortificationibus, abstinentiis, aut largitione eleemosynarum puniant.

Impudicis imperabit fugam occasionum, frequentem et ferventem orationem, jejunia aut adminus in refectionibus solitis aliquas abstinentias et mortificationes; usum autem vini, aqua non temperati, omnino prohibebit, nam „*Luxuriosa res est vinum.*“ (Prov. 20.) Deinde commendabit iis non interruptam memoriam omnia videntis Dei, invocationem Sanctissimæ Virginis Mariæ, contemplationem Jesu Crucifixi; meditationem de inferno et usum confessionis. Præcipui custodes castimoniæ sunt etiam humilitas, tenera in Deum fiducia, mortificatio sui, et mentis corporisque occupatio. — Iis, qui vehementius tentantur, inculcabit confessarius verba Christi: „*Hoc genus daemoniorum non ejicitur, nisi per orationem et jejunium.*“ Deinde inspirabit amorem et æstimationem, quam potest maximam, puritatis, nominabit illam semper *virtutem sanctam*, *virtutem angelicam*, monebitque hac amabili virtute nos attolli et levari supra nosmetipsos. Non tamen imperabit lectionem aut meditationem de peccato impuritatis aut ejus turpitudine, ne hæ priores ideas resuscitarent et imaginationem, hoc peccato jam læsam, denuo irritarent. Reliqua peccata quidem possunt, imo debent directe impugnari, qui tamen impudicitiam vincere vult, pugnare debet fronte aversa et fugiendo. Hac de causa pœnitens non parvi pendat tentationem, sed mentem illico ad Deum aut alio vertat.

Ebriosis confessarius injunget: ut vitent tabernas, et fugiant eos, qui vino aeque sunt dediti. Defigat etiam quantitatem vini, qua uti possint, et imperabit, ut illud aqua diluant. Terrebit præterea confessarius ebriosos crudeli siti, qua in inferno urgetur epulo, et mandabit, ut relapsum suum ipsi puniant eleemosynis, jejunio, aliisque carnis mortificationibus.

Illis, qui iræ impetu aguntur, injunget confessarius, ut bis terve per diem ardenter postulent a Deo donum mansvetudinis et patientiæ; ut quotidie sub vesperam disquirant, num et quoties hoc impetu abripi se siverint? atque de eo, quod commiserint, doleant, cum firmo vitæ emendandæ proposito; definiet illis præterea numerum dierum, quibus meditentur illa verba Salvatoris: „*Discite a me, quia mitis sum et humilis corde.*“ Confessarius etiam videat, an hic impetus animi non sit forsitan

partus aut superbiæ, aut avaritiæ, aut alterius pravi affectus, hisque attemperabit sua consilia et medicinales pœnitentias.

Quivis ex his jam adductis concludere poterit, pœnitentias medicinales esse admodum utiles, imo et necessarias. Utique requiritur ad id, ut recte et prudenter injungantur; ut confessarius scrutetur cor hominis, utve noscat pœnitentis sui prædominantem pravam affectionem, singularum passionum proprietates et cujusvis peccati naturam. Non enim secus medicamentum præbere poterit tale, quod præservet, et tandem sanet. Quibus nullæ imponuntur pœnitentiæ medicinales, aut qui impositas negligunt, passim relabuntur. Qui autem illas sequuntur et opere complent, plerique omnes emendantur, quos inter nonnulli intra breve tempus.

Confessarius denique nunquam negligat, dum pœnitentias injungit, una pœnitenti inspirare mortificationis studium. Natura mortificationis in eo consistit, ut homo abneget voluntatem propriam, et sequatur divinam, ut coerceat linguam, oculos, aliosque sensus, ut vincat suas inordinatas appetitiones, utve renunciet omnibus oblectamentis, quæ licita non sunt. Sine mortificatione tali nemo ex vero est christianus; e statu peccati non emergit, neque ab eo diu immunis est. Mortificatio est primum vitæ spiritualis principium, sed eheu! paucis christianis cognitum; utinam non sit incognitum iis, qui illud cæteris explanare, et non tam sermone, quam proprio exemplo persvadere obligantur.

Skupac.

(Češki od Vaclava Štulca.)

(Konac.)

Tuga je bolestnika tako obhrvala, da dalje nemože ni besjede glasno izustiti. Premda je moje srce slavilo očitu pomoć milostive matere Božje, po svem tom srce mi utronu, kako mi se smili ubogi starac.

Pustih ga časak, dok izplače. Prijatno i zaufano uhvatim ga za ruku, i čekam, dokle mu odlahne. Na to počmem govoriti o Božjem milosrdju, koje se i njemu tako očevidno ponudja. Govorah mu o ljubavi Boga Spasitelja, koj se nam darova, i preuze na se naše griehe. Opazih, kako se bodri, te mu u skrušenu i razciepanu srcu raste ufanje. Strašan je to bio boj. Stara strast bila se duboko zakorenila u nesretnoj duši. Vjera u vječni život i Božju pravdu, koja plaća i kazni, ta u skuposti zadušena vjera poče se s nova probudjivati. Stari skupac uzdrhtao vas i počeo se kajati pred propetim Spasiteljem. „Ti si takodjer za me umro, Isuse! — smiluj mi se dakle, da nepropadnem“ — zavapi tronutim glasom. Za čas primieti jošte: „Ufam se, da ćeš mi se smilovati. Učini sa mnom, kako je tebe sveta volja — sada sam na sve pripravan.“

Gospodin ga usliša — Božja ga milost oblada.

„Duhovni otče!“ uzdahnu grieśnik — „skinite s mene breme. Griesi me jače peku od ognja. Za miloga Boga brže me izpovjedite!“

Meni se pričini, kano da čujem glas s neba. Padoh na koljena, pomolih se i namah ga počeh izpoviedati. Tom prigodom vidjeh sam svojima očima, kako se izgubljen sin vraća k otcu. Angjele razveseli ta izpovied — nebo se uzradova, tako se skruši milošću obuzeti starac. Stari skupac izpovjedio se — spala mu mrena s očiuh, te progledao i poćutio se preporodjena. Hvalio je i slavio Boga, što mu se je smilovao, te mu nedao u griehu umrieti; a hvalio i meni. „Dokle budem živ, misliti ću na tu dobrotu“ — reče. Srdačno mi pruži ruku, te tihim, mirnim, a veselim glasom reče: „Rad bih vidio kćer — moram ju vidjeti. Strašno sam sagriešio. Moram ju nadariti, moram joj vrnuti, moram ju blagosloviti prije nego umrem. Ćutim, da mi silah nestaje. Danas — je-li je danas moguće? Otče! je-li ću Vas jošte kad poslie vidjeti?“

Obećah mu, da će jošte. Podam mu ruku, zašutim, dok odahne onemogli starac, a poslie odoh, jer sam morao obaći njekoliko drugih bolestnikah. Nu kamo bi god okrenuo, po svuda bi mi dolazio pred oči blaženi obraćenik. Duša mi se razblaživala od neizrecive radosti, a srce igralo. O! kako si blažena ti sveta vjero! Blago onomu, koj tebe upozna, te posluša tvoj glas.

Dan minu hitro kano čas. Domakla se i večer, dok sam obredao sve bolestnike, i opravio, česa nemogoh odgoditi. Vratiti mi se je k novoj ovčici. Stupiv u sobu opazih liepe promjene. Postelja je već drugačija, čista i prilična, a soba uredjena. Prijaznim posmjehom pozdravi me starac; oko mu je bistro i mirno.

„Sad mi je već laglje — reče — mnogo laglje. Poslao sam po gospodina — Blažena, odvjetnika i po liečnika — Bogdana, vriedna i pravedna čovjeka. Onomu sam izručio svu svoju imovinu i skrb za nju. Naložih mu, da svakomu obilato vrati, koga sam i koliko god putah prevario. Takodjer je i liečnik bio već kod mene; nu znam, da mi liek neće produžiti života, pa niti samo za koju uru. Po kćer sam si poslao; teže čekam nju nego liekove. Bog neka znade, da-li će mi oprostiti ili ne, da-li zaboraviti strašnu moju oštroću? Rad ću se poniziti pred njom. Suze stara umirajućega otca, nadam se ipak, da će ganuti i omekšati djetinje srce. Ali još nješto imam, duhovni otče. Prvi put nisam se usudio moliti u Vas tu milost. Doista, velik sam grieśnik: ali ipak bez Gospodina nebih rad umro! Nisam vriedan, da dojde pod moj krov . . . . ali. . .“

„Ali samo se ufaj, sinko!“ rekoh mu — „vjera te je ozdravila!“ Razgrnem kabanicu, te čemu se nenada u taj čas, podielim mu blagoslov najsvetijom svetinjom. Kako ga to obveseli, toga nemogu izreći. Služkinja donese križ i svieću, i stol pokrit bielim stolnjakom postade žrtvenikom. Položim svetinju na stol i

počmem pred Spasiteljem moliti. Za mnom je molio i starac. Obraz, pogled i svaki pokret pokazuje, kako se promienila njegova duša malo prije udušena u griehu. Sveti časi bijahu to.

Odmolim pred presv. otajstvom. Nastane svečana tišina. Starac namigne služkinji, te ona mu pomaže dignuti se, kleknuti na postelji, da klečeć uzmogne primiti Spasitelja. Glas mu se potresa i svakom besjedom odaje se skrušenje, u kojem mu plivaše srce moleć za mnom „izpovied." Ustanem, izmolim odriešenje, dočim je starac pognuo glavu ponizno. Rieči moje obznaniše, da su mu griesi oprošteni.

Što je i kako dalje bivalo, toga nemogu opisati, jer bi mi pero palo iz ruke. Kakva su čuvstva obilazila mene, kakova bolestnika i vjernu mu služkinju, toga čovjek nezna izreći. Meni suze obliše oči, a ostali od radosti uzdahnuše, kad dignutim glasom progovorih: „Evo jaganjca Božjega, koj odnimlje griehe svieta." Od velika skrušenja bije se starac u prsa govoreć za mnom: „Gospodine nisam vriedan, da dojdeš pod krov moj, nego samo reci rieč i ozdraviti će mi duša."

Pristupim na to bliže k starcu, podam mu Gospodnje tielo veleć: „Primi brate poputnicu, tielo Gospodina našega Isusa Krsta, koj te od zloga neprijatelja branio i doveo u vječni život!" Suze utekoše bolestniku iz očiuh — suze debele kano jagode, a uvehlo mu lice probi divno životno rumenilo.

Po sv. pričesti zavlada tišina. Ja i starac molimo tiho svaki za se. Srce mi je prepuno; u svem životu nebje za me tolike slasti. Na koncu ustanem, da bolestnika malo pripravim za sv. posljednju pomast. Rieči sv. Jakova: „Boluje-li tkogod od vas, dovedi crkvene starješine, da se nad njim pomole mažući ga uljem u ime Gospodina; te molitva vjere ozdraviti će bolestnika i olahkotiti će mu Gospodin, pak ako bude u griehu, oprostiti će mu se" — te rieči prodroše mu živo u srce i povećaše dušni mir i zaufanje u Božju dobrotu i milosrdje.

Služkinja klečaše sa strane moleći na tiho za bolestnika litanije; ja pako izmoliv najprije navadnu crkvenu molitvu počmem starcu mazati sjetila. Kad bi god izrekao rieči: „Po ovom sv. pomazanju i po svojem blagom milosrdju oprostio ti Gospodin, što si god sagriešio . . ." starac bi rekao nje za mnom i s kolikim skrušenjem! S radosti plivaše mi srce. Svršiv i tu sv. tajnu podielih jošte spokojnomu pokorniku papinski blagoslov, za kojim je jako čeznuo.

Tako se starac posve pomirio s Bogom i pripravio za put u vječnost. Duša mu posve oživjela od Božje milosti, tielo pako oslabljelo i ostarjelo niti je hotjelo niti moglo služiti oživjeloj duši. Tko bi jučer bio vidio starca, nebi bio vjerovao, da će se tako promieniti, kako se je danas. Da je njemu novac bio jedina radost, jedini amanet, tomu danas nebi vidio niti sjene, pače što brže to bolje želi se razlučiti od blaga te sa svieta preseliti se. Nu druga njeka želja nedade se njegovoj duši lučiti — živa želja i čeznuće za ostavljenom kćerju. Poslao je po nju, ali je nemože dočekati. Srknu njekakova lieka, da pri prvom poslie duga vremena i pri zadnjem sastanku s njom, kako sam reče, nepadne u nesviest. — Napokon izpuni mu se željna želja. Služkinja gledajuća na prozor poviknu: Eto je!

Skočim joj brže u susret, da ju pripravim za sastanak s umirućim otcem. Blaga duša bila je posve utronula. Premda je blieda, ipak je čarobna lica. Suze ju obliše, gorka žalost preuze. Koliko je trebalo, rekoh joj sve i podučih ju; a ona se zahvali srdačno na trudu s otcem.

„O dobri moj otče!" naricaše — „strah me je i pomisliti na to, da će mi umrti dragi otac. Ali ipak hvala Bogu! kad se je samo pripravio za smrt, te kad sigurno i s mirnom dušom smie stupiti na Božji sud. To me tješi. Svaki sam dan molila Boga, da mu se smiluje, te mu omekša srce. Molila sam, da bi se pomirio sa mnom prije nego umre, te mi dao otčinski blagoslov. Od žalosti bilo bi mi puklo srce, kad bi mi otac bio umro prije, nego bi mene vidio i oprostio mi jade, koje sam mu ja zadavala. Ah! mnogo sam već pretrpila; nu to bi za me bila najveća žalost. — Smiemli sada k njemu? Molim Vas, duhovni otče, odvedite me k njemu!"

Stupismo u sobu. Kći ide k postelji, mučke primi otca za ruku i zalievajuć ju suzami poljubi — mučke, jer joj neda govoriti srce. Otac znade, što bi ona rada. Pruži obe ruke i položiv njoj na glavu blagosliva ju. Srce nam svim proplaka. Uprtima u nju očima poviknu: „Svieću amo, da ju bolje vidim." Donesu svieću, a on mršave ruke položi opet njoj na glavu, te za dugo umuknu. Žile mu igraju, srce skače, oči se krese: neizrecivo je ganut. Napokon poviknu: „O draga moja kćeri — kćeri mila!" Da će ju tako primiti otac, tomu se ni s daleka nije nadala kći. Mlado popareno srce — pak je za čudo, da nije puklo od radosti. Zagrliv otca progovori kroz suze nježnim glasom: „Mili otče! jesam, jesam Vaša kći! Otče oprostite, ako sam Vas uvriedila. Zadala sam Vam tuge i svakojaka jada."

„Negovori tako, draga kćeri! Ti meni oprosti! Oh! mnogo je godinah od onoga časa, kadno prestadoh biti čovjekom, zaboravih biti otcem! — Ali što vidim? — Žalostna si! Zaufaj se u Boga. Bog sam, draga moja kćeri, Bog ti neka dade blagoslov. Bog ti neka dade, što sam ti ja uzkratio — ja, toliko godinah zasliepljeni otac. Jao! zapustio sam tebe — kako sam radio s tobom!"

„Netugujte, dragi otče! vriedjaju me takove rieči. Neimam ja Vam šta oprostiti — sretna sam i hvalim Boga, što mi je dao doživjeti ovaj čas — Vaše ljubavi! Bolestan ste! Kažite mi, čim bih Vam mogla ublažiti bôli."

„Moli za me, draga kćeri! Dugo me neće biti. Do mala ću stupiti pred Boga i na njegov svoti sud. Nadam se, da će me pomilovati. Doista Gospodine! k tebi ću poći — u tebe se ufam. Otče! budi mi otac! Budi mi milostiv. Bože moj! tebi pod zaštitu izručam svoju kćer! Isuse daj nam, da se njekoč veseli sastanemo."

Bilo je vidjeti, da starac za te rieči napinje svu snagu — posljednju snagu, tę da mu je blizo smrtni čas. Kleknem dakle, a za mnom i dobra kći sa služkinjom, te počnemo moliti molitve za umirajuće. Starcu je križ u rukah, te upire oči u znak spasa. Ja izgovaram rieči: „Preseli se dušo kršćanska, mirno se preseli s toga svieta, te idi u ime Boga Otca, koj te je stvorio, u ime Isusa, pravoga Božjega sina, koj je za te trpio, u ime sv. Duha, koj te je posvetio. U pokoju bilo ti naselje i na svetom Sionu prebivalište." Dok sam to govorio, pritiskao je on križ na prsa, poljubio ga — i s nova zasinu obrazom nebeski žar — zadnji put! „Branislava, draga kćeri" — šaptne za trenutak — „sad odlazim — više se nećemo vidjeti — svakim uzdahom izlievam na te otčinski blagoslov."

Na te rieči skoči dobra kći kano košutka otcu u naručaj. Jošte u dobar čas. „Isuse, moj Isuse! tebi budi preporučena moja duša — pomiluj me!" uzdahnu na tiho i — duša mu uzleti k Bogu.

Davno već nevidjeh tolike žalosti, kolika sad obuze kćer. Omamila se. Težkom silom trgnusmo ju od mrtvaca. Niti je šta mogla, niti znala za se. Tješio sam ju; ali me je mnogo govora stalo, dokle sam ju bar nješto utješio. Na posljedku prekipi joj srce, oči prolišе potokom suze, te udari u plač i jauk. Pustismo ju, da se izplače; jer se i nam oteše suze. Jauče i diže prama nebu ruke; ali već hvali Boga, što je mogla vidjeti otca, kako je liepo umro — kano skrušen kršćan.

Minu zima — proljeće došlo, na grobu stoji liep spomenik, a pred njim svakoga petka ob 3. popodne moli mlada gospodja. To je predobra kći spokorenoga skupca.

Dopisi.

Glas iz Medjumurja. Nije niti do trideset danah izteklo, što je oko častnoga svećenstva dolnjega Medjumurja kružila molbenica u magjarskom jeziku za podpis na kr. ugarsko namjestničtvo upravljena, da hrvatski književni jezik, već preko dvanaest godinah u školah i po Medjumurju rabljeni, ustupi mjesto staromu hrvatskomu jeziku, bolje narječju, kakovim se po Medjumurju govori. Da je ta molbenica izpala izpod pera onih, koji su poslani, da budu svjetlo svieta i sô zemlje, to se vidi iz devet podpisah duhovnih pastirah dolnjega Medjumurja; a koliko će opet podpisah narasti, kad stigne u gornje Medjumurje? Nije na toj molbenici zabilježena godina, mjesec i dan, kad je nikla; ali u njoj stoji crnô na bielo, da je u gornjem Medjumurju ugledala svjetlo svieta, te odanle u dolnje Medjumurje poslana, da ju prije svećenstvo dolnjo-medjumurskoga okružja podpiše.

Tom molbenicom namjerava se postići od kr. ugarskoga namjestničkoga vieća, da se odstrani iz medjumurskih učionah prepisani za škole katekizam u hrvatskom književnom jeziku, a mjesto njega da se uvede drugi katekizam u onom hrvatskom dialektu, kakovim u Medjumurju govori puk; dakle da se upelja u školu ili „Katekismush — vu Budimu pritizkan z kr. mudrozkupchine szlovami," ili novi katekizam, njekim gospodinom sastavljen i kr. ugarskomu namjestničtvu predložen, a poslje na cenzuri u Zagrebu zabačen. A da čim tim častna gospoda svećenici medjumurski svoje ponarodnost sebi povjerenoga puka toli ubitačno zahtievanje podkriepe, dodaju za razlog u pomenutoj magjarskoj molbenici: „da tobože uz ovaj ilirski jezik — tako zovu naš hrvatski književni jezik — medjumurska mladež nemože napredovati." Ovaj i svakake druge nadrirazloge, što ih ima u toj molbenici, oprovrgao je jedan rodoljubivi medjumurski svećenik u poduljem latinskom uztuku, te ga priložio molbenici, da s njom kruži oko braće svećenikah medjumurskih, bratinski ih nagovarajući, nebi-li se osviestili i od podpisivanja toga svakako po naš narodni napredak griešnoga poduzeća odustali.

Ja pako upućujem častnu gospodu svećenike po Medjumurju na dopis iz Medjumurja u 34. broju ovogodišnjega „Kat. lista", u kojem stoji, kako se je prečastni gosp. Andrija Jandrić, kanonički visitator, uvjerio u Nedelišću, prigodom izpitavanja tamošnje školske mladeži iz kršćanskoga nauka, „da mladež prepisani za škole katekizam u hrvatskom književnom jeziku razumije, a to mu je za tim veći dokaz služilo, što su učenici književnu rieč, puku inače nerazumljivu, sa jednoisto znamenujućom pučko-hrvatskom riečju tumačili." Odavle se vidi, da je i uz hrvatski književni jezik napredak moguć; ali k tomu treba dobre dakako volje!

Već je višeputah dokazano, da, ako bi se uzeo obzir na medjumurski pučki jezik, to bi se moralo barem u tri narječja školskoj mladeži po Medjumurju predavati; a ovako je bolje i po mladež i po učitelje, ako se hrvatski književni jezik, kojim se služe u školskih knjigah svuda, gdje ima Hrvatah, i ovdje po školah rabi. Tim pako većma mora se svakomu sviestnomu Hrvatu ovaj nepravedan zahtjev medjumurskih svećenikah na žao dati, što je njeke izmedju ovih, koji sada ovim putem proti uzkrsnuloj hrvatskoj narodnosti vojuju, hrvatska domovina rodila i odgojila; njeke pako, ako nije rodila, to ih je odgojila, i stalan im svakdanji hljeb pružila.

Nadamo se od pravdoljubivosti kr. ugarskoga namjestničtva, da će pomenutu molbenicu, kada mu dopane rukuh, kao stvar crkvenu na svoj vrutak u Zagreb odpraviti; a to se tim većma nadamo, što znamo, da

su i braća Magjari najveći neprijatelji svakoga natražnjačtva, kad se tiče njihove narodnosti; a valjda će si ostati dosliedni, kada se radi o narodnosti drugoj.

Ovo budi rečeno istini za volju, budući sam u njekih političkih novinah našao viestih ob ovom istom predmetu izkrivljenih, te sam s toga scienio sgodno i umjestno, da se to putem našega crkvenoga glasila objelodani onako, kako se stvar ima.

Jedan Hrvat iz Medjumurja.

U Dolnjem Miholjcu 6. Studenoga 1864. „Junior fui, etenim senui." Ps. 36, 25. Svaki smo čas života u rukuh Gospodinovih. Kao što je u stvaranju, uzdržanju, ravnanju, odkupljenju i spasu čovječjem čudnovat Gospodin, tako i u udesu i sudbi pojedinca čovjeka. A koj kaže, da se Bog nemieša u život i stvari čovječje, taj je zamahnuo sjekirom u veliko drvo, taj konačno mora da i isto bivstvo Božje, i dosliedno upliv njegov u čovjeka zanijekuje. — Prodješ-li gorom i dolom, oko ti se nauživa gledanjem i motrenjem liepih stvorovah Božjih; srce ti nabožnimi čuvstvi uzhićeno rekne: liepo je ovo sve i veličanstveno! al šteta, što će ova krasota, kojom se sada nasladjujem, za malo izčeznuti. Stupiš-li u krasni perivoj, vidiš uz stazu s lieva i s desna krasno cvieće, motriš-li ga okom s bliza, promatraš-li ga duhom još bolje, al ti se čelo namrgodi promisliv: liepi stvoru Božji, škoda, što će te za kratko nestati, uvenut ćeš, opuznut ćeš, za malo ljepoti tvojoj ni traga ni glasa. Čovječe! motri i sama sebe; zdrav si, jak i čil, što će s tebe sutra biti? Sveznajući samo znade! Sbilja je isto biće čovjeka zagonetno, što samo Bog i njegova božanska providnost odgonenuti može i zna. Njeki od ljudih još i nedodju na sviet, pa već se pozovu u vječnost; iz utrobe materinje odmah prelaze tajnom sudbom na drugi sviet. Drugi opet tek što nogom stupe na crnu zemlju, pa već se praštaju od nje, ter hitre tamo bez svakoga oklevanja, kamo bi na svietu dulje živeć samo sa strahom i trepetom dojti mogli. A njeke opet sudba Božja ostavlja dugo na ovom svietu, da se nauživaju milinja svjetskoga, a medju ovim gutaju i čemerne kapljice, što jim u kupu života kapnule budu. Non noscit dulcia, qui non gustavit amara. Unus sic, alter sic. — Mi smo samo čuvari života, a ne gospodari. Sve do vremena, dok Gospodin bude rekao: Da rationem villicationis tuae; daj da vidim, kako ti stoje računi? kako, i na što si rabio vrieme života tvoga? gdje ti je novčić? jesi-li ga u zemlju zakopao, ili na probitak stavio? Sve do toga vremena treba da nosimo ovu zemnu posudu na sebi, i blago svakomu onomu, koj shvaća razlog bića svoga na ovom svietu, koj si život naresi kriepostmi kršćanskih i gradjanskih dielah, koj u poštenju živi, i koj će moći jednoć pokazati račun svoj tako, da ga Gospodin odobri, i radi toga još i nadari. — Da daleko nezadjem, samo velim: da je život čovjeka kratak; prerano se razstavljaju ljudi s ovim svietom, a riedko domašuju 70. godinu i stupljuju u veću starost. Zato se starost kao osobiti dar Božji smatrati imade, koj riedkim u dio pada.

6. Stud. u Dolnjem Miholjcu izvanrednoj, riedkoj i preliepoj svečanosti prisustvovasmo. Najljepše svečanosti budu kadkada, ako drugim čim ne, a ono burnim kišnim vremenom bunjene. Tako se i s našom svečanosti sgodi: 4. jutro osvanu kišovito; 5. takodjer nehtjedoše se razmaći oblaci, ter to mnogu odličnu gospodu, koja na ovu svečanost dojti htjedoše, zadrža kod kuće. Ali zato nije falilo domaće gospode i iz okolice, kao i mnogobrojnoga puka, koji crkvu dubkom napuniše. 6. prije podne odbije zamašni bat na velikom zvonu u zvoniku 10 satih, prekrasne orgulje zahrupe, a k žrtveniku stupi uz podpunu podvorbu častni, sjedoglavi starina od 74 godine pod infulom, a pred njim se nosi štaka u znak, da mora kakvi odlični dostojanstvenik biti. To vam je domaći župnik, preč. g. Mirko Jozipović, opat, zač. kanonik kapitula pečuvskoga, vriedni izsluženi podjašpršt kotara valpovačkoga; ovako svečano vodjen stupa k žrtveniku Gospodinu, da zahvali Previšnjemu na velikom daru i milosti, što za sobom vidi prevaljenih punih 50 godinah, kako u vinogradu Gospodnjem posluje. On slavi petdesetoljetnicu svećeničtva svoga. Zaisto nije svakdanja stvar 50 godinah i živjeti, a kamo-li jedan cio poluviek revno službovati na tako važnom i mučnom polju, kano što je svećensko; na polju, gdje se oko dušah radi; gdje je spas svoje i sebi povjerenih dušah u zadaćnom strogom pitanju. Božja desnica ga je samo privela danas k žrtveniku! — Poslie odpjevana sv. evangjelja drža svečano svečanosti shodno, svojom milozvučnom srebroglasnom besjedom, prirodjenom mu rječitosti, vatreno i uzhićeno slovo veleč. g. Ante Regen, podjašpršt novoustrojenoga kotara dolnjo-miholjačkoga, i župnik podgajački. Oči puka sad u vatrena govornika uprte, sad na preč. jubilara, koga za svoga pastira i duh. otca preko 27 godinah poznaje, oborene suhe ostati nemogoše. Svečanost ova i razpaljujuće rieči moradoše velik utisak na srce svakoga učiniti, pak se je mnoga suza pobožnih slušateljah niz lice orunila, ili rubac pomokrila. Za shodno držim dvie tri iz govora, u koliko sam si zapamtio, navesti. Djela označuju čovjeka, reče vrlo umno svečani govornik. Ne ja, nego djela sama kazuju, tko je bio u svojoj pastvi evo prečastni petdesetoljetni svećenik. Ako će tko čistu urednu i snažnu crkvu da vidi, neka dojde u Dolnji Miholjac, te će kuću Božju videć reći: ovaj župnik punim pravom govori u sv. misi: „Dilexi decorem domus tuae." Ako će tko liepo misno ruho, i drugih na crkvenu službu Božju spadajućih stvarih da vidi, neka dojde u Dolnji Miholjac, pa će reći: slava župniku. Ako će tko liepa groblja, počivališta u Gospodinu usnulih da vidi, neka dojde u Dolnji Miholjac; jer će tu u oba groblja osim grobovah, i

častnoga križa još i drugo šta vidjeti, naime: kapelicu na jednom i drugom groblju, gdje se u stanovito vrieme i žrtva nebeskoga jaganjca Bogu prikazuje; osim toga na jednom najti će i postajah Kalvarije, križni put, što sve trudno, al neumorno načini. Ako će tko krajnu i veleliepu učionsku sgradu da vidi, taj opet neka ide u Dolnji Miholjac, jer i u tom zaslugah nefali za preč. jubilara, buduć je on mnogo tomu, da sada liepa učiona krasi Dolnji Miholjac, doprineo svojim uplivom kao školsko-kotarski nadziratelj zajedno i ravnatelj. Ako će tko liepo uredjeni župni stan sa sgradami, liep i uredan vrt da vidi, a on opet neka u Dolnji Miholjac dojde, te će znati, da župnik ovdašnji uredan, revan i poslen mora biti. A u ovom svem, što je sva ova tako urediti mogao, svestrana slava i hvala ide i presv. pokrovitelja g. barona Gustava Prandaua, vlastelina valpovačkoga i dolnjo-miholjačkoga, c. k. komornika, i njegovoga brata presv. g. barona Karla Prandaua u Beču, koji blagom darežljivom desnicom svojom ovomu svemu milostivo doprineti dostojaše se. Naplatitelj dobrih dielah Bog nebeskom desnicom stostručno odmjerio i nadoknadio jim, što na slavu Božju učiniše! — Odpjeva preč. jubilar petdesetoljetnu sv. misu dosta krepko zvučnim tankim glasom svojim.

Ovu liepu svečanost još je ljepšom učinilo to, što joj je osobno prisustvovao presv. g. baron Prandau, visoki i milostivi pokrovitelj sa svojim svakom pl. Csehom. Nije uzprkos zlom vremenu manjkalo ni drugih kao duhovnih tako i svjetovnih licah. A osobito krasni prizor bi vidjeti sieda polustoljetnoga svećenika okružena većim brojem kotarskih i inih svećenikah, kao otca medju djecom svojom. Rukoviditelj iliti manuduktor bio mu je veleč. g. Gustav Pircher, župnik predgradja „Budim“ iz Pečuha, koj grad je rodno mjesto prečast. jubilara. Ovaj župnik sa još jednim profesorom dojde: prvo, da pokažu oba svoju ljubav i duboko počitanje polustoljetnomu svećeniku; drugo, da budu zastupnici onih iz Pečuha, koji radi zla vremena nemogoše dojti.

Pri sjajnom objedu nemanjkaše po običaju našem niti zdravicah, kanoti: preč. g. jubilaru, komu visoki gost presv. g. baron pokrovitelj nazdravi; zatim preuz. g. biskupu pečuhskomu uz obću želju, da i njemu Bog na godinu istu polustoljetnu svečanost doživiti i svetkovati milostivo dopusti; na dalje presviet. g. baronu Karlu u Beču; presv. g. baronu Gustavu darežljivomu i milostivomu pokrovitelju osobno nazočnomu, manuduktoru, govorniku itd.

Preč. g. jubilaru i ostalim gostom pruži još veće veselje liepo tiskani iz dubokoga štovanja sastavljeni pjesnički pozdrav za dan petdesetoljetnoga svećenstva njegova po Slavoju Maršovu duh. pomoćniku valpovačkom priredjeni.

I tako nam prodje preliepa i riedka svečanost polustoljetna. A dobri Bog poživio još mnogo godinah svečara današnjega, te se mi oko njega kao oko otca često sakupljali, od njega mudre savjete prosili, a on nam ih dugo dielio! *L* . . . .

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački imenovao je g. Josipa Kovačevića, župnika u Gradini, prisjednikom duh. stola.

— Uslied izkaza od 1. Studenoga 1863. do zadnjega Listopada 1864. bilo je primljeno i obskrbljeno u ovomjestnoj bolnici milosrdne braće 1758 bolestnikah obojega stola bez razlike vjere. Od ovih je 1415 ozdravljelih odpušćeno, a umrlo ih je 174; no medju ovimi bilo je donešeno umirajućih 51, a mrtvih 26. Koncem godine ostadoše još na liečenju 143 bolestnika.

— Izišla je oglašena: *„Sunčanica“* ili: Duša uvěk obratjena k Bogu. Molitvenica i pěsmarica naměnjena učenikom (napose učenicam) učionah početnih. Trudom i troškom Franje Šica i Sime Balenovića. Obsiže 17 arakah u šestnaestini, tvrdo je vezana u platno, komad po 40 novč. Naklada je kano za prvi put malena, a pokaže-li se bolja prodja, biti će drugi put dvostruka. Može se uzeti ili naručiti u Zagrebu kod g. Balenovića, u Križevcu kod g. Šica katekete, a u Varaždinu kod g. Iv. Nep. Jagića, katekete. Knjigarom se na razprodaju nemože dati; jer je ciena prema trošku odmjerena tako malena, da bi izdavatelji uz obične postotke knjižarske morali kvarovati. Stalo je njim do toga, da djeca dobiju knjigu što ukusniju, a opet jeftinu. Pjesamah, premda neće morda svatko naći svaku svoju omiljelu, imade izobila te na izbor, a u kazalu naznačeno je, iz koje se sbirke napjevah može uzeti za dotičnu pjesmu napjev. S razborom se niti tražiti nemože, da se u knjižici za školsku djecu sabere sve, što se god gdje pjeva. Dok se neizdade prema toj pjesmarici posebna sbirka za učitelje pjevanja, dotle se nemože drugačije pomoći, van da si dotična gospoda nabave sve u tom kazalu spomenute skirke.

Iz Munkača. Ovdašnji grčko-sjed. biskup Vasilj Popović umro je u biskupskoj svojoj stolici u Užgorodu (Ungvaru) u 64. godini.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Nikola Homotarić, župnik u Desiniću, stavljen je u stanje mira.

„ Ivan Vrbančić, župnik farkašićki, postao je župnikom u Desiniću.

Urednik **Nikola Horvat.** **Narodna** tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 47. U ČETVRTAK 24. STUDENOGA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Kletva.

Grozota je užasna i rugoba, kako je u nas zavladala kletva, a to već dotle, da kletvom spadamo u prvi red s odlikom od svih narodah na svietu, te neznam, bi-li nam prvenstvo u toj grehoti i rugoti odnio isti magjarski ili talijanski narod, o kojih se priča, da su najjači na takovih riečih. Susjedi magjarskoga naroda, nebudući jim dosta paklenjačkomu jeziku svojih riečih, krešu jošte i magjarske, a tako s druge strane susjedi talijanskoga naroda posudjuju od Talijanah kletve.

Diete s materinjih prsiuh tek odpadše progovara često kletvom. Slušaj djecu u igri, kunu ti! Od koga naučiše? Od roditeljah ili njihovom krivnjom od kućne družine. Hodi u radilište medju rukotvorce i u dućan, kune sve od gospodara do najmladjega naučnika. Hodi u gostione, kavane, krčme, razni jezici ruže Boga i svetinju mu. Slušaj na sajmu pogodbe, kune se i bez potrebe. Vozi se parobrodom, parovozom, poštom ili kakovim god obćenitim vozom, nećeš se prevesti, da ti voznici nepokažu, kako znadu kleti. Sastani se s bogatirom ili bogaljem, s učiteljem visoke škole ili bezjakom, s gradjanom ili seljanom, s gospodarom ili sa slugom — kune! Kune u vojsci vojvoda i prostak, na polju nadzirač i težak, u pisarni pismodavalac i pisar, na sudu sudac i krivac, u tamnici tamničar i uznik. Kune starac i grižav dječak; kune baba i cura običnom začinkom. Kune se u svih napomenutih razredih ljudstva na golemu sramotu kršćanskomu imenu. Ima u svakom od njih iznimke manje ili veće; ali sva je iznimka kamo manja od obćenitoga pravila.

Što nam je raditi? Promislimo prije svega, što je kletva.

1. Kletva je težka grehota.

Kletva ili bogohulstvo jest poružna izreka proti Bogu, svetim ili posvećenim stvarim. Poružna izreka proti svetim i svetinjam n. p. sv. sakramentu nije drugo, nego hula na samoga Boga, jer kako se štovanje svetih vraća na koncu na samoga Boga, tako i psovka. Neupuštam se u razliku vrstih kletve, kao: krivovjersku (n. pr. Bog nije svemoguć, mudar, ili okrutan je), zatim zloželjnu (n. p. o da Bog sve nezna itd. Bog te ubio itd.), pak poružnu (n. p. „Predobio si Galilejče;“ — „Pomozi si sam, te sidji s križa!“ itd.), koje pokazuju različitu zloću te prema njoj različitu veličinu grieha; nego pišem o kletvi u obće. A kletva je težka grehota.

Poznato je, kako židovom bijaše zabranjeno i izustiti ime Božje „Jehova“, tako da je to ime napisano na zlatnoj vrpci smio nositi na čelu jedini prvosvećenik, a izustiti niti bi ga smio on sam, a tekar drugomu bilo bi izustiti ga za glavu. Zašto? Očevidno zato, jer nitko pod nebom nije vriedan ovo sveto ime izreći, niti je tko tako svet i savršen, da ga izusti s dostojnim štovanjem i pobožnošću. S toga je Bog bio i odredio najveću kaznu prekršniku ote zapoviedi. Židovi držeći se staroga zakona nesmiedu toga imena Božjega izustiti ni danas. U novom je dopušteno s tom nadom, da će ga kršćani umjeti izgovarati s pristojnim štovanjem i pobožnošću u molitvi. Ali kad je težka grehota izustiti ime Božje bez pristojna štovanja, što da reknemo tada, ako se rabi za izraz srdjbe, na porugu i psovku Boga, na kletvu? Da je to težka grehota, svjedoče težke kazne, koje je Bog zakonom ustanovio za bogohulce. U II. knj. Mojs. 22, 7. veli Gospodin Bog: „Nemoj zlorabiti imena Gospodina tvoga Boga; jer Gospodin neće propustiti bez kazne onoga, koj njegovo ime na

zlo rabi?“ U III. knj. Mojs. 24, 14—16. izreče Bog strahovitu osudu: „Izvedi psovača van pred tabor, te svaki, tko je čuo, neka položi ruke na njegovu glavu, i vas puk da ga kamenuje. Pa kaži sinovom Izraelovim: Čovjek, koj svoga Boga ruži, neka nosi svoju krivnju. Tko pako imenom Božjim prekune, neka umre smrću: kamenuj ga sva obćina, bio on domaći ili pridošlica. Tko ime Božje opsuje, neka pogine.“ Tako govori Bog. Tko će dalje dvojiti, da-li je kletva smrtna grehota?

Da je kletva težka grehota, svjedoče nam jošte i pokorničke kazne stare crkve. Za onoga, tko bi hotomice opsovao Boga, bl. djevicu Mariju ili svetca, bijaše udarena ova kazna: „Pokornik mora na 7 nedjeljah zasebice za službe Božje pred crkvenim vratima, i to na posljednju nedjelju bez kabanice i bos — s užetom oko vrata stati. Osim toga mora on svaki od tih 7 tjedanah u petak ob kruhu i vodi postiti, nesmie za svega vremena pokore stupiti u nijednu crkvu, a svake nedjelje mora nahraniti po tri, dva, ili jednoga siromaka, koliko već premogne po svojem imetku. — Nebude-li se hotio podvrći ovoj pokori, to mu se ima zabraniti pohod crkve za uviek, a po smrti uzkratiti mu se crkveni pokop.“ Da je psovka težka grehota, svjedoči nam, što državni kazneni zakonici bogohulstvo strogo kazne, a svjedoči to neupravno i kazna, kojom državna pravda kazni uvredu zemaljskoga veličanstva.

Nijednim drugim griehom neprkosi tako očito i posredno griešnik Bogu, kako kletvom. Zato i reče sv. Bernardo: „Čini se, da svi ostali griesi proizlaze stranom iz ljudske slaboće, stranom iz neznanstva; ali grieh bogohulstva proizlazi iz prave zloće, te čim je višja osoba uvriedjena, tim je veća krivnja i zloća; s toga niti neima većega i nepravednijega grieha, nego što je bogohulstvo.“

Uvriedi-li tkogod psovača, to će on izkaliti čemerno srce psovkom Boga. Jer se srdit uvriedjenik ili neusudjuje ili nemože na neprijatelju, na uvreditelju osvetiti, hoće da se psovkom osveti na Bogu; boji se čovjeka, neboji Boga. Kletva dakle ovakova ili je vražja opakost, ili bezkrajna ludost. Psovač ili vjeruje u Boga, ili nevjeruje; vjeruje-li, pa ipak psuje, tad je vražje zloće čovjek; nevjeruje-li pako u Boga, pa ipak njega psuje, to je tada bezumlje psovati Boga. Nevjeruje-li u Boga, psuje biće, kojega njemu nije, psuje utvoru mečte i sjenu njekakovu. Da koj čovjek stane pred mrtvu kladu, te stisnutom šakom počme joj prkositi i psovati ju, reklo bi mu se, da je pomahnitao; ali je ipak i takov pametniji mahnitac od onoga, koj nevjeruje u Boga, a psuje ga. Vjerovati opet, pa kleti, kako se to slaže?! Vjerovati, da ima najvišje, najsavršenije bitje, neizmjerne veličine i slave; vjerovati, da je to biće posvudno i sveznajuće, a opet sveto i pravedno, pak ipak kleti — gdje su rieči, da se ta opačina ozove pravim imenom? Znati i vjerovati, da je Bog ovakov grieh zabranio, da njega strašno vriedja, da ga je već mnogi put naglo i očito, a strahovito kaznio, te da nikoga prije ili poslie bez kazne nepropušta, pak ipak psovati, ta je opačina skrajna mahnitost. Gdje je u takova čovjeka i iskra ljubavi prama Bogu, neizmjernom svake ljubavi dostojnu Bogu? Gdje je u takova čovjeka strah Božji? Ogledava se po Božjem djelu bogohulac svaki dan, divi se čudesom naravi tim većma, čim je više vidio i učio; gleda sunce svaki dan, gleda ostala neprebrojna nebeska tjelesa u svemiru. Zemlja se čini velika, i jest velika; ali je sunce toliko, da bi se preko miliun ovakovih krugljah, kakova je naša zemlja, od njega moglo načiniti. Pak jošte od sunca ima većih oblah u svemiru. Uzmeš-li daljinu, ima zviezdah od zemlje tako dalekih, da zraka svjetlosti, hitrija od munje, treba stotinu godinah, dok dopre do zemlje. Tolika veličina, tolika daljina, pak sve jošte malen prostor prama neizmjernomu Bogu, sve samo djelo njegovo. Tko si god bogohulče, i koliko god se gradiš, što si prama kruglji zemaljskoj? Niti što zrno gorušično prama topovnom tanetu. Što si prama suncu? što prama svemu svietu? što prama Bogu? Da se rekne crv, preveć bi se reklo — — pa njega psovati!

A taj isti Bog hoće, da od malena postaneš sbilja velik, pak ti psuješ! Paklenjačke nezahvalnosti!

Pogan povjestničar Plinij pripovieda ovu ganutljivu pripoviedku o psu. Bijaše u njekoga Rimljana vjeran pas. Gospodara zatvoriše u tamnicu, a i pas će za njim onamo; pogubiše gospodara, a i pas je došao na stratište, te se od mrtva gospodara neda ni s mjesta. Bace psu komad kruha, a on sgrabi i prinese k ustima gospodarovim, kano da bi ga hotio hranom oživiti. Lješinu baciše u Tever, a pas skoči za njom te se koprca u vodi mučeć se svom snagom, da ju izvadi, te neutone u vodu. To učinio svojemu gospodaru pas. Zar nije psovač imena Božjega gori od psa? Učeni Mansi reče: „Očito je bogohulac gori od psa ili drugoga kojega živinčeta; jer pas neće ujesti svoga gospodara, ako ga i tuče; čovjek pako huli Boga istim onima ustima, kojima uživa njegove darove, hranu i pilo.“

Sv. Ambroz pripovieda nam drugu ganutljivu pripoviedku o ljubavi, viernosti i zahvalnosti psa, kojemu gospodara ubi zlotvor. Pas nemaknu se ni s mjesta od mrtva tiela, već zavijaše žalovito bez prestanka, dokle doteče množina svieta na mjesto. Doteče i pravi ubojica, te pritvoriv se poče i on

s ostalom čeljadi groziti se i snebivati sbog krvava toga čina. Ali jedva što ga opazi pas, skoči kano biesan na njega, raztrga na njem opravu, te ga ljuto izgrize. Izdade se ubojica. — Što pako čini bogohulac? On kano biesan i mahnit udara na svoga Boga, te rek bi hoće da ujede svoga največega dobročinitelja. Bog njega blagoslivlje: on Boga proklinje; Bog njega ljubi: on Boga mrzi; Bog umire iz ljubavi za njega, da ga spasi: on bi ga pako iz mržnje ubio, da ga nespasi; Bog njemu pruža ruku, da ga izbavi: on ju pako s porugom odbija od sebe; Bog se snizio, da ga uputi o svojoj ljubavi: on ga ruži u lice. Gdje je tu ljubav? gdje zahvalnost?

Ljudi, koji jako kunu, oholi su, te mnogo drže na svoj razum; ali neznadu nebogi, da je baš kletva grehota proti razumu. Tko je ikad vatru vatrom utrnuo, ili, što je svejedno, srdjbu srdjbom utišao, psovkom psovku ušutkao? Grade se mudraci, a već pogan Seneka reče: „Mudru čovjeku pristoji se, da bude od največe pobožnosti prama bogovom. . . Mudrac, što god na njega došlo, bile tjelesne muke . . . bile krivice od oblastnikah, okovi i progonstvo . . . sve će on s mirom primiti . . . : te što si drugi olahkote dugo trpeć, on si olahkoti dugo misleć.“ (Ep. 75.) Junače se psovači psovkom; ali su prave hrdje; jer najveći je junak, tko umje obladati sam sebe. Kletve i psovke proizlaze iz srdjbe, a spomenuti Seneka reče njekomu srditcu: „Kad mirnom dušom promisliš, što je krivo tvojoj srdjbi, to ćeš se svaki put zastiditi sam sebe. Promisliš-li pravo, tko te je uvriedio . . . smiriti ćeš se uviek. . . . . Je-li jači od tebe, budi pametan, pak šuti; je-li slablji, sram te bilo; je-li poglavar, pa si zaslužio kaznu, trpi mirno, nisi-li pako zaslužio, preporuči se Bogu. . . Je-li ti kriva bolest ili kakova druga nesreća, nesrdi se, jer ćeš si samo povećati muke; a da se srdiš na Boga, što bi to koristilo? Je-li kriv dobar čovjek, tad nevjeruj sam sebi, da se imaš zašto srditi; je-li pako kriv zao čovjek, to se nenadaj od njega ničemu boljemu, te ga nedraži još jače.“ (Knj. III. o srd.) U ovoga se pogana možemo dakle ugledati. Krotkost nije plašljivost i slaboća, nego je prava plemenština, jakost značaja. Čitam opet o kršćanskom mudracu sv. Franji Saleskom, da bi, kad bi ga štogod uznemirilo, te mu došle rieči na jezik, običavao prije upitati sam sebe: „Bi-li to, što mislim reći, bilo mudro, bi-li bilo kršćanski?“ Srdit čovjek psovkom največma razpaljuje srdjbu u sebi, čemeri si krv i mozag, škodi dakle najviše sam sebi. Od svakoga grieha — kako reče sv. Bernardo — ima čovjek barem kakovu prividnu korist, koja ga mami: od kradje — blaga, od bluda — kratku zasitu puti, od laži — probitak, od osvete — razhladu upaljena srca; a od kletve? Samo štetu! Kleti je tako ludo, kano kad bi si tko obgrizao prste.

Po kletvi možeš prepoznati i pravo suditi čovjeka; po njoj možeš razlučiti vierca i nevierca, surovca i ugladjenca, srdita i krotka, ohola i ponizna; jer kune samo nekršćanski, surov, prost, izopačen čovjek. Bilo da se s vana ponaša ugladjeno i uljudno; naravi je s nutra neugladjene, nepitome. „Strah Božji početak je mudrosti,“ reče mudri Salamon; a mi još k tomu velimo: početak i biljeg naobraženja i ćudoredja. Tko je plemenita srca i naučen, taj nekune.

(Konac će sliediti.)

Govor *)

rečen u župnoj crkvi čučerskoj prigodom svetčanoga umještaja novih orguljah.

„Slavite Gospodina na strune i orgulje.“
Ps. 150, 4.

Očito se danas njeka neobična svečanost u vas slavi. Jer premda puk čučerski, hvala Bogu, još se nije odmetnuo od liepe i pobožne navade svoje, već kako se pristoji pravim kršćanom, rado puni prostranu crkvu svoju u dan svetačni: danas ipak mi se čini, da je vaša spremnost na službu božju još spremnija, ovaj božji hram da je mnogo puniji. Pa vidim još kitu izabranu vriedne i plemenite gospode, kakove se u ovo kasno jesensko doba u svetih ovih prostorijah lasno nevidja; nebih rekó, da su se s podaleka u siromašnom, ovom no poštenom mjestu Čučerju, i u ovoj vašoj liepoj i dragoj crkvi slučajno samo sastali. I služba božja čini se danas mnogo svetčanije, a uza nju čuo sam glase skladne, milozvučne, ovdje jošte nečuvene, te zagledah ures, koga u ovoj crkvi još vidio nisam, — pa se tim i domislih: povodu današnje vaše svetčanosti, kršćani dragi! Orgulje ove, liepe ove orgulje nosite danas na dar Gospodinu Bogu, pa želite, da taj dar svoj svetčano prinesete: a čestita ova i prečastna gospoda htedoše, da toj vašoj svetčanosti budu ures i dika, pa po tom da učine čast dobrim župljanom vriednim Čučerčanom. I pravo je kršćani! da svetkujete, da se veselite; jer može-li biti dobru djetetu što svetčanijega i radostnijega, nego kad može ljubeznomu si otcu ili sladkoj majci dati za velike i mnoge njihove dare ma i najmanje uzdarje: kako da se vi neveselite, da to neobavite što svetčanije, kad od svoga siromaštva nješto na dar nosite onomu, od koga svako dobro dolazi, po kom nam

---

*) Ovaj je govor priobćen ovdje na izričnu želju njeke ugledne gospodè, kojoj se oteti govornik nije smio, tim manje, što se reklo, da bi se njim i drugi, barem u sličnoj sgodi mogli okoristiti; tomu pako da ništa nesmeta, ako i nije govor retorički savršen.

daždi i sunce sjaje, koj čini, da vam lozica rodi rujnim vincem, a polje bujnim žitom, koj daje radost i mir u srca vaša; kako da vam neuzigra srce, kad ste tim zajedno poštenje i čast izkazali majci vašoj, blaženoj Mariji Čučerskoj, koja je vaša posebna kod Boga zavjetnica, i koje zavjetničtvo po širokom svietu upravo danas crkva katolička slavi. Slabo bih poznao srce vaše, dragi moji, slabo bih razumio i zadaću svoju, kad bih danas uzeo o čem drugom govoriti, nego-li o daru vašem; kad nebih nastojao, da plemenito i onako vaše veselje jošte više oplemenim. Govorit ću dakle o daru vašem, te vam pripomenuti jedno, da ste ga Gospodinu prinieli na slavu Boga a čast i diku blažene Djevice, a drugo, da ste ga prinieli u medjusobnoj ljubavi.

Dan danas ima premnogo ljudih, koji malo šta ili ništa nedaju za slavu Božju. Oni rade i djelaju, ali od toga Bogu na zahvalnost baš ništa neće da dadu. Sve je vrieme Božje, no oni Bogu nedaju ni sedmi dan nedjelju, koju si Bog ipak za svoje čašćenje zadržao. Pače ima ih, koji su lieni, ili upravo neće da poklone onomu, od koga im sve, po kom jedinom živu i jesu, i jedan samo sat, došav k svetoj misi u kuću Božju. Kršćanskomu srcu mučno je to i vjerovati, i mnoga pobožna duša izmedju vas sgrozit će se nad tolikom crnom nezahvalnošću čovjeka, koga je Bog toliko ljubio, da je za njega dao i svoga jedinorodjenca. Ali jest ipak tako, i težka i nevoljna vremena naša svjedoče vam za to. Kad su se židovi vratili iz babilonskoga sužanjstva, požuri se svaki od njih brže bolje, da si kuću gradi, polja obradjuje, novac služi, a za hram Božji ni brige ih nebilo, za to veljahu da neima vremena. No čujte, što im veli Bog na usta proroka Aggeja: „Za vas — veli — ima vremena, da stanujete i u izcifranih kućah, a moj dom je pust. A sada dederte malo svrnite okom na svoje pute: mnogo ste usijali, a malo uneli, jeli ste, ali se nasitili niste, pili ste, ali se nenapili, odjeli ste se, ali se nestopili, a tko je skupljao novce, kao da ih metnu u probijenu kesu.“ *) Nisu-li taka i naša vremena braćo? Jesu, pa će tomu mnogi svakojake uzroke smišljati; ali stari naši, koji su bili pošteni kršćani, rekli bi, da je svemu tomu krivo, što neima blagoslova Božjega, a neima ga, jer ljudi zanj ni nepitaju. Tko Božje dare nepriznaje, taj ih ni vriedan nije.

U takovo doba koliko je ugodno kršćanskomu srcu gledati tu vašu liepu pripravnost, kojom tečete k službi Božjoj, tu veliku revnost, da izkitite kuću Božju, tu plemenitu radost, kojom dare svoje prinosite na veće proslavljenje Gospodina našega Jezusa Krista, i majke mu prečiste djevice Marije. Dajte da vam kažem, kako ste liepo učinili!

Odkada je čovjeka i za trag mu se znade, ljudi su Bogu na čast činili svetkovine i prinosili žrtve. Već za prvu djecu Adamovu čita se, da je jedan od marve svoje, drugi od onoga, čim polje rodi, Bogu na dar nješta prineo. Od toga vremena do dana današnjega neima naroda na zemlji, koj bi se pameti dozvao, a nečinio slične službe Bogu, makar i neznao, kako upravo činit valja. Toliko ćuti ljudska narav, da ima Bog, od koga je sve, i da mu se za to javno i svetačno ima dati hvala i zahvala. Pa zato što ćete reći za one mudrace našega vremena, koji se tomu smiju? Sama je narav ljudska proti njim, i to je njihova osuda; da nespominjem, kako takovi obično prinose ružne i sramotne žrtve, kako nepodobne svetkovine čine strastim svojim, te im se dogadja, što sv. apoštol Pavao reče za pogane, da nehtijuć dužna klanjanja izkazati Bogu, i samu svoju narav grdno osramotiše. *) Od takovih se s grozom odbija kršćansko srce. Mi smo kršćani i katolici, te znamo, što činimo, kad Bogu hvalu i žrtve prinosimo. Neklanjamo se kumirom ili bolvanom, kako njegda pogani, nit žrtvujemo ovce i teliće, kako njegda židovi; već se klanjamo Bogu živomu i pravomu, i na žrtvu mu prinosimo ono, što je najveće na nebu i na zemlji, Sina njegova jedinorodjenoga pod spodobami kruha i vina u svetoj misi. Može-li se tko zvati kršćaninom, a nemariti, ili još morda i stidjet se doći barem na dan nedjeljni ili svetačni k činu, od kojega neima svetčanijega, neima za čovjeka dostojnijega pod suncem?! Vi ste dragi moji razumjeli svetu dužnost svoju, te ne samo marljivo dolazili k svetoj misi, nego se i pobrinuli, kako će vam biti sveta misa svetčanija, a vaše srce pri njoj pobožnije, kad ste ovakov dar Bogu poklonili. Čin, koj se vrši pri sv. misi, toliko je velik i uzvišen, da ga svi jezici ljudski i angjeoski dovoljno proslavit nemogu. Ta kako će ograničeni um stvora i shvatiti onu nedohitnu ljubav Božju, kojom htjede, da bude žrtvom za stvorove svoje, za ovako nezahvalne stvorove, kakono su ljudi. „Ta što je čovjek, da se ga i spomeneš o Bože!“ **) Pa gle, ne samo se ga spomenu. no i narav ljudsku uze na se, i za ljude na križu podnese gorku muku i nemilu smrt. I taj se čin ponavlja u svetoj misi na oltaru.

Što se pako orguljah napose tiče, ima više no hiljadu godinah, što su u porabi u crkvi katoličkoj, s prva ravno riedko, no sada neima gotovo poveće crkve bez orguljah. Toliko se dopade mirni njihov i tihani romon, daleko različit od bučnosti inih glasbilah, toliko se činjahu shodne za pobudu pobožnih čuvstvah! Neće-li kršćansko srce motreć toliko čudo Božje milosti snebiti se, neće-li pozivat sve stvorove, da mu je pomognu proslaviti, te zavapiti s pobožnim Davidom: „Blagoslivljite Gospodina svi stvorovi njegovi, slavite ga i uzvisujte u vieke.“ — „Zapjevajte mu pjesmu novu, da mu je dika u sboru svetih.“ — „Slavite ga na glas trublje, slavite ga na strune i orgulje!“ I zato je crkva katolička već od postanka svoga njegovala u službi Božjoj skladno pjevanje, a kašnje i muziku uvela, neka

*) Aggaei 1, 4—6.

*) Vidj Rom. 1.

**) Ps. 8, 5.

se na krilih skladnih glasovah razleže Božja slava na daleko i široko, i neka se diže bujno raznovrstno do pod prèstolje svevišnjemu.

Što će dakle po tom orgulje ove kršćani dragi? One hoće da podupru vašu pobožnost, one hoće da glasaju nebu i zemlji, kako vaše srce slavu pjeva Bogu, i jaganjcu Božjemu, koj se na oltaru žrtvuje. Ako je tako, a onda neka vam šume silno gromovito i pišće tanko glasovito, neka vam i k srcu sbore; neka vam igraju sad radostno, sad žalostno, i uviek u srcu odziv nadju! Kad zatutnje iz duboka, sjetite se ništine svoje i one strašne trublje, koja će mrtve dizati iz grobovah, da idu na pravedni sud; sjetite se, i onda plačite za krivine svoje, te s dubokim vapajem ištite smilovanje, dok još vremena imade; kad vam opet podciknu tanko visoko, stresite sa sebe prah zemaljski, ostavite kratke i puste naslade svieta ovoga, te poletite duhom u visine, onamo pod prestolje Božje, gdje je vaša prava domovina. Tihan i sladak romon njihov nek vam u duši probudi živu želju za Spasiteljem vašim, te vam spomene njegovu ljubav i premilu sladost drugovanja njegova, koju nerazumije nego onaj, koj je izkusio; a jak glas njihov kad zaori, neka vas ko bojna trublja dobre vojnike ohrabri na žestoku borbu s neprijatelji vašega spasenja, neka vas pozivlje na onu slavnu pobjedu, za koju se viju vienci neuvehli na nebesih. U životu ljudskom dogadja se svakojakih sgodah, od kojih mnoge i u hramu Božjem odjek si nadju. Dogodit će se dakle po koja vesela sgoda, — dao Bog te bilo vrlo često! — ove će orgulje zaigrati živahno radostno, i srce od radosti poskočiti; nemojte da tada lieni budete zahvalit se onomu, koj vam srce sladošću sladi. U životu će vam se dogoditi i po koja žalostna sgoda, orgulje će zastenjati muklo, i mnogu vam suzu izbit iz očiuh: tada podignite mutne oči i tužno srce k onomu, koj je za vas i mnogo teže podneo, te rado primite jednu kâp iz onoga žuhkoga pehara, koga je on za vas izkapio do zadnje kapi.

Tako će, dragi moji, orgulje ove svakomu glasu svojemu naći odziv u srcu vašem, te u njem stvoriti njeki premio sklad, njeku duhovnu muziku, koju i sám Bog rado sluša, i bez koje bi ove orgulje u ovoj crkvi šumjele tašto i pusto. Što srce u ljubavi dragomu si Bogu šapće, sladje je od svake zemaljske harmonije, te samo slično rajskim spjevom angjeoskim, kojimi se najvećma višnji Bog slavi. Ah koliko god putah ove orgulje kod službe Božje zaigraju, zaigralo i vam srce od ljubavi i zapjevalo pjesmu slave svome gospodaru, a pripjevala vam divna i sladka pjevačica, prečista i blažena djevica! Kadno je Gospodin Bog židove preko crvenoga mora preveo, a neprijatelje njihove u njegovih valovih utopio, tad uzme tamburu Marija, sestra Aaronova, i za njom sve žene i djevojke izraelske, pa zaigraše i zapjevaše: „da pjevamo Gospodinu, jer se proslavi slavno, konja i konjanika utopi u more.“ *) I nam je pjevati pjesmu slave izbavitelju svomu, onomu jaganjcu Božjemu, koj nas krvlju svojom i smrtju iztrgnu iz mora vječnoga prokletstva, u koje već bijasmo ugrezli, i slomi silu groznomu onomu zmaju, koj nas već bijaše sputao nerazkidnimi okovi. Njemu da pjevamo, a u tom tko će nas predvoditi ljepše i bolje, nego-li Majka njegova blažena Marija? Ima-li za dobra sina sladji glas nego-li je majčin? Nju dakle sliedite, za njom se hvatajte, u njezine glase slažite, ako želite uzdati Bogu dostojnu slavu. I zato kad god ove orgulje zaigraju, i srce vam se zadahne pobožnim čuvstvom, prije nego će udariti u glas slave, pozovite u pomoć blaženu djevicu Mariju, i slušajte njezine glase. Tako ćete zajedno i njoj izkazati pristojnu čast, te će vaše orgulje biti ono, što ste namienili, naime na slavu Boga i na čast blaženoj djevici Mariji.

Jeda-li mi treba sada jošte spominjati vas, da kad ste ove orgulje posvetili slavi Božjoj, da niste tim htjeli samo sebe proslaviti, da niste tim namjeravali ponosit se samo i hvalisati pred susjedi svojimi, kan da ste vi nješto bolji od njih. Dobro i pobožno djelo hvali se, istina, samo sobom, i dobri će ga ljudi hvaliti; no vi svu tu hvalu uzdajte jedino Gospodinu Bogu, pa će biti djelo vaše savršeno. Nije to na osobitu diku Gospodinu Bogu, što su ove orgulje skupe, što stoje 1700 forintih, jer je Božja sva zemlja i sve njezino blago. Što ćete mu vi dati, ako mu i 100 hiljadah poklonite? — Al to ima cienu veliku u Boga, da ste mu to prinieli od ljubavi, da ste odkinuli nješto od svoga siromaštva, od ustiuh svojih, da ste činili rado i spremno, te vas nije trebalo natjeravati, da ste napokon gledali, kako će biti pristojnije veličanstvu Božjemu, to jest da bude što ljepše i veće makar je i skuplje. Ta vaša misao je dragocjena u Boga, tu vi čuvajte, tu usadjujte djeci svojoj, a ona opet svojim potomkom; u tom gledajte da se odlikujete od svih susjedah vaših, da i oni videć vaša dobra djela proslave Otca vašega na nebesih. Tako neka budu te orgulje na blagoslov vam, djeci vašoj, cieloj okolici, da svi proslave Boga našega, koj nam je učinio velika!

Nego mi valja jošte nješto napomenuti pri tom daru vašem, što premda takodjer ide u slavu Božju, ipak zaslužuje, da se makar i na kratko, al svakako napose spomene, a to je, kako ste ga prinieli Bogu u zajedničkoj ljubavi, u ljubavi medju sobom, i sa vriednim župnikom vašim. Milo je Gospodinu svakako pojedino srce, koje ga ljubi i za njegovu slavu revnuje; no još mu je draže srce, koje ljubi i braću svoju, bližnje svoje, te s njimi u ljubeznoj zajednici slavu poje otcu našemu zajedničkomu, koj nas sve ljubi jednakom ljubavi vječnom. Vi ste kršćani dragi! u ovih orguljah učinili spomen ljubavi vašoj prama Bogu; no ste učinili i spomen vašoj **zajedničkoj ljubavi**. Niste-li svi složno jednako, svaki prama svo-

*) Exod. 15, 20—21.

jim silam svoj dar prinosili; niste-li mislili, da vam je to svim jednaka sveta dužnost, jer da ste svi djeca jednoga otca, koga proslavit treba, pa zato niste-li tim izpovjedili glasno, da ste medjusobno u Bogu i Isusu prava braća? Ah da krasna zajednica vaša, ah to sveto bratinstvo da se nebi razkinulo nikada! Nedao Bog nikada, da se makar i jedan odkine od vašega svetoga sveza, i podje sám drugim putem, koj vodi na uvredu Boga, a ne na njegovu slavu; ali nedao Bog ni toga, da i jedan od vas podje proti bratu svojemu, da zameće razdor i svadju. da čini krivicu, da neizkaže ljubav bratu svomu, da nepomogne jedan drugomu u svem, što je dobro, a najpaće u tom, što služi na čast i slavu Boga našega! Ah proti tolikoj nesreći dva imate prejaka branila; jedno vam dade sám Bog, a drugo si načiniste sámi: na oltaru eno Božjem stoluje vaš zajednički Bog, ondje vam je zajednička hrana duši vašoj, tielo i krv Gospodina našega Isusa Krsta; jednu istu krv Gospodnju primate, pa tko će reći, da braća niste, ako se po krvi brat poznaje? Ako-li ste pako braća, kako se ljubili nebi? — Drugo pako snažno branilo postaviste si evo sami: orgulje ove vaše jesu zajedničko blago; svi ste ovamo ulagali, pa gle! kad bratac uz bratca i krajcaru priloži, šta nepostane? Ah da bi vas to uviek sjećalo, kako u ljubeznoj zajednici mnogo možete, a svaki na samo, brat bez brata, kako nebi učinili ništa! Kad dakle dodjete k svetoj misi, pa se na oltaru prinese bratska žrtva i zaigraju ove bratske orgulje, a vi stanete po sriedi, tko će jošte reći, da se ljubiti nećete?!

Nego gotovo bih pogriešio, da tu izrikom nespomenem vodju svetoga vašega sbora, pastira vašega duhovnoga, vriednoga župnika vašega, koj za vas prinosi Bogu onu neprecienjenu žrtvu, koju spomenuh, koj vas hrani tielom i krvlju Gospodina našega Isusa, koj vam dieli sv. sakramente i za vas se Bogu moli, koj, kô dobar pastir oko ovacah svojih, tako nastoji o svakom dobru vašem. Liepo ste ga slušali dosada, kako ovce pastira svoga, kano dobra djeca svoga duhovnoga otca, i niste se osramotili: evo orgulje ove kazat će i davnomu potomstvu, što je vriedila vaša poslušnost prama njemu i vaša ljubav. Pa i zapovied je Božja ta, da ga slušate i ljubite, jer vam se nije sam nametnuo za pastira, već vam ga poslà Gospodin, da ravna i vodi duše vaše na putu blaženstva. Prama takovu, veli sv. Pavao, da „izkažete obilatiju ljubav." *) A čujte, što pak piše sv. mučenik Ignjat Efežanom: „vaše, veli, vriedno stareśinstvo tako je složno s biskupom, kako strune s guslami: pa se za to u vašem skladu i suglasnoj ljubavi pjeva Jezus Krist." **) Sretnih vas, gdje se i za vas šta takova reći može: i vi ste skladni s pastirom svojim, kano strune s guslami, pa se zato i u vašem skladu pjeva Gospodin Isukrst. To braćo moja dok uzdržite, tako dugo biti ćete i sámi žive orgulje, duhovne, skladne, milozvučne, koje budu sveudilj glasale slavu Božju.

Evo dakle što su ove vaše orgulje! Spomen su vašoj ljubavi prama Bogu, spomen su vašoj ljubavi medjusobnoj, a u jednom i drugom jako su glasilo slave Božje. Jako glasilo, no zajedno i jako poticalo srca vašega, da svaki od vas pojedince, i svi skupa zajedno sa vriednim župnikom svojim budete glasilo duhovno, koje će Božju slavu raznositi po župi ovoj, po cieloj okolici ovoj do u podalje krajeve; koje će zadahnuti i djecu vašu, i djecu djece vaše tja do zadnjega potomka. I kako god dugo budu trajale orgulje ove, makar sto i pet sto godinah, makar hiljadu godinah, u srcih puka čučerskoga neka slava Božja nikad nezamukne; već se neka samo prelije u onu blaženu slavu, kojoj neima kraja ni glede milinja, ni glede trajnosti, i u kojoj takodjer prednjači prečista djevica, vaša zavjetnica, Majka Marija. Kada naime dodje onaj presretni čas, koj će nas osloboditi od nemirna i pogubna mora ovoga života, i koj će biesnoga neprijatelja našega vraga utopit za uviek u jaz bezkonačnoga prokletstva; tada da izadjemo svi s Marijom i udesiv skladno gusle uz nju da zapjevamo pjesmu novu kličuć: „Da slavimo Gospodina, jer se proslavi slavno, konja i konjanika utopi u more." *) Amen.

Dopisi.

Iz Čučerja dne 15. Studenoga. Radostno se laćam pera, da prijavim čitateljstvu „Kat. lista" riedku svečanost, koju sam gledao u župi čučerskoj. Dne 13. o. m. kod svečane službe Božje oglasiše se po prostranoj župnoj crkvi čučerskoj prvi put milozvučni glasi novih orguljah, za koje bi na prvoj hrv. slav. dalm. izložbi g. Šimenc srebrnom kolajnom odlikovan. Da se taj dan što ljepše proslavi, pozva velečast. g. domaći župnik Jakov Pavić našega ljubljenoga proarcidjakona preč. g. kanonika Fr. Husara, da služi podnevnicu. Nemareć za ružno jesensko vrieme, odazva se preč. gospodin pozivu i odsluži uz podvorbu domaćega župnika i veleuč. g. prof. Posilovića svečanu misu. Na orgulje udarao je u muzici vještak g. Müller iz Zagreba. Po „vjerovanju" popne se veleuč. g. Posilović na prodikaonicu te prosbori u čistom književnom jeziku prekrasno slovo. **) Uzev tekst iz psaltiera: „Hvalite Gospodina na strune i orgulje" razloži, kako je pobožni púk čučerski pokazao ljubav prama Bogu i ljubav medjusobnu, dočim je tako dragocjenimi orguljami uresio svoju župnu crkvu. Opomene napokon vjerne župljane, da i nadalje uztraju u ovoj ljubavi, a nemanje u poslušnosti i štovanju prama svomu vrlomu dušobrižniku, koj je riečju i činom znatno pripomogao, da čučerska crkva ima orgulje, kakovim na daleko neima para. Pod cielom pro-

*) Thess. 5, 13.
**) Ephes. 4.

*) Exod 15, 20—21.
**) Priobćujemo ga u ovom istom listu. Ured.

dikom slušao je pozorno puk govornika, a kako se poslie osvjedočih, shvatio je posve rieči njegove, što budi protidokazom onim, koji nikako nebi rado, da se prodiče u književnom jeziku, veleć, da ga naš puk nerazumije. Pod misom čulo se je iz obližnjega brda gruvanje mužarah. Medju inom odličnom gospodom, koja su došla k ovoj svečanosti, vidio sam i pogl. g. velikoga sudca Ljud. Raiznera. Po misi zahvali se starešinstvo župe čučerske preč. g. kanoniku i pogl. g. vel. sudcu, što svojim dolazkom ovjenčaše ovu za župu riedku svečanost. Milo mi je bilo takodjer čuti, koliko povjerenja i ljubavi goje župljani prama svomu štovanomu župniku, kadno se njemu isto starešinstvo u ime puka zahvali na njegovu trudu i brigi oko nabave orguljah, pa i nadalje preporuči u njegovo mudro ravnanje. A može-li što ugodnijega biti za duh. pastira, nego kad vidi, kako mu je dušom i tielom odano stado? Novčana žrtva od tisuću sedam sto forintih dovoljno dokazuje nabožnu ćut župljanah čučerskih, a znam, da će njim i g. župniku ovaj toli liepo proslavljeni dan nezaboravan biti.

I u susjednoj župi granešinskoj obavljena je nedavno pobožna svečanost. Bijaše blagoslovljeno novo razpelo na župnom groblju. Uz podvorbu domaćega upravitelja župe i otca Lovre iz Zagreba obavio je obrede pomenuti preč. g. proarcidjakon Fr. Husar. Iz župne crkve popodje pobožni puk u svečanoj procesiji na župno groblje, gdje poslie obredah preč. gospodin progovori prigodi dolikujući govor, koj je duboko dirnuo slušateljstvo i mnogomu suzicu na oko navabio. Već sam više putah imao priliku opaziti, kako je istomu prečast. gospodinu milo i drago boraviti medju pukom budi kod koje god sgode, pa s toga svećenstvo prvostolnoga kotara i puk žali, što nas kao proarcidjakon ostavlja.

U Rimu 15. Studenoga. (Izvadak iz prijateljskoga dopisa). Nakon četiri godine evo me opet u Rimu. Vanjsko lice njegovo niesam našô mnogo promienjeno; tà „vječni grad“ nemienja se tako lasno. Na njem neopazuje se takodjer, da leži usried uzburkanih valovah apeninskoga poluotoka, i da se za njega okolo njega i u njem bore dva protivna načela.

Prošloga petka t. j. 11. o. m. imadosmo audienciju kod sv. otcu, koj je u svojoj poznatoj dobroti njegovu preuzvišenost biskupa djakovačkoga primio osebitom prijaznosti, ljubeznivosti, pače odlikovanjem i s istim se cieli sát razgovarao. Sv. otac nije se ni najmanje promienio, odkada imadoh sreću vidjeti ga posliednji put; on mi se pače vidio mladjim, zdravijim i krepčijim. Onaj mir duše, koj se zrcali iz vana; ona radost, koja poviruje iz svake rieči; ono pouzdanje u višu zaštitu, kojim je obasjana njegova svetost — jesu doisto znameniti pojavi u tako uzburkanih okolnostih svjetskih.

Pitat ćete me: kakav utisak učinio je ovdje ugovor od 15. Rujna o. g. utanačen medj carem Napoleonom i kraljem Viktorom Emanuelom? Ovo pitanje spada dakako u visoku politiku, do koje nemože svaki doprieti, — ali mogoh razumjeti u dobro upućenih krugovih, da rimska stolica sudi o tom ugovoru po načelu „de nobis sine nobis“, te ga za neučinjena smatra. Kako će se taj ugovor u svojih posljedicah razviti, na to se ovdje za sada nemisli; jer taj razvitak zavisi od mnogih okolnostih političkih, koje u taj par nisu u ničijoj vlasti. To možete uzeti za sjegurno, da rimska stolica neće, a niti nemože pristati na rečeni ugovor, i da će ona na svaki članak njegova sadržaja odgovoriti s historičkim „non possumus.“ Isto tako razumeo sam, da je čeonik rimske politike primietio dotičnomu gospodinu: da Francezi mogu slobodno otići iz Rima, kada jim volja; nu da sv. otac nemisli umnožiti svoju vojsku; pače misli se ovdje razpustiti i ono malo vojske, te pridržati od nje samo toliko, koliko je potrebito za nutrnji red. Ovdje bo ima se pouzdanje samo na duševno oružje i duševna sredstva; pa ako tim nestane krieposti i svetosti, neka pazi sviet, kakova ga čeka katastrofa.

Evo tako se ovdje shvaća sadašnji položaj. U ostalom sve je mirno; poslovi napreduju kako u sriedini najdublje tišine. Sv. otac podupire znanosti i umjetnosti, kako da mu novci s gora padaju. Kvirinalska palata popravlja se, učinjena je k njoj nova ulica, pred njom pako prostrani trg: u njoj kano i u Vatikanu rade prvi umjetnici Rima: slikari Consoni i Minardi, od kojih prvi radi takodjer sliku sv. Cirila i Metoda za preuzv. biskupa djakovačkoga. Isto tako troškom sv. otca dižu se učilišta, zavodi, sjemeništa itd. tako, da mala rimska državica čini za znanost i umjetnost više od gdjekojih velevlastih.

Učenoga o. Theinera najdoh na smrt bolestna; ali se ovih danah nješto oporavio i sada je izvan pogibelji. Čim ozdravi, misli tiskati drugi dio jugoslavenskih spomenikah, koji ćedu biti zanimiviji od prve knjige. Sada se u Francezkoj pod njegovim rukovodstvom izdaje na novo ljetopis Baronijev s nastavkom Rajnalda, Laderchia i istoga Theinera. Na ovo izdanje učinite pozorne našince: jer je cjeno; svaka knjiga u četvrtini maloj stoji samo 13 franakah; a treba pamtiti, da se tiska i kritika oštroumnoga Pagia, koja se sada riedko može kupiti. Svakoga mjeseca izlazi jedna knjiga.

Slavni rimski arkeolog Rossi izdao je takodjer prvu knjigu svoga učenoga djela o katakombah, o kojoj ću Vas izviestiti, čim kući dojdem i ako mi vrieme dopusti. *F. R.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Prečastni gosp. kanonik Ivan Miković predložen je višjemu mjestu za diecezanskoga

nadzornika pučkih učionah; dok stigne njegovo naimenovanje, povjereno mu je privremeno kod duh. stola izvješćivanje u poslovih pučkih učionah. — Prečastnomu gosp. kanoniku Josipu Šuškoviću predana je uprava župe sv.Marije, čim će ujedno biti kotarski školski nadzornik prvostolnoga okružja.

— Iz izvješća, što ga je ovdašnje družtvo sv. Vinka Pavlova izdalo tiskom o svom djelovanju godine 1863. doznajemo, da je to blagotvorno družtvo rečene godine na preostatku od prvašnje godine (83 f. 24 nč.), zatim na prinosih članovah i darovih dobročiniteljah, te prodanih dviuh obveznicah (za 243 f. 42 nč.) primilo 939 f. 7 nč. Potrošilo je pako iste godine 911 f. 2 n. Preostalo je u družtvenoj pjeneznici za god. buduću u gotovini 28 for. 5 nč., u obveznicah 700 for. Na što je družtvo gore stavljenu svotu potrošilo, vidi se ponajbolje iz sliedećih redakah, kojimi družtveno predstojničtvo završuje svoje godišnje izvješće:

Sve ovo potrošilo se je na više od 100 ubogih obiteljih, većinom na udove s djecom. Od kupljenih drvah za ogriev razdalo se 170 rukovjetih, a platna za košulje, gaće i podstavu k odielu 20½ rifa; od robe pako, štono ju častne sestre-milosrdnice proseći po gradu za družtvo izprosiše, razdielilo je družtvo: 23 košulje, 8 parih gaćah, 13 kaputah, 11 hlačah, 8 rubacah, 8 prslukah, 2 oprave, 1 poculicu, 1 par čižamah, 2 oprege, 5 zobunacah, 2 dolnje suknje, 7 kapah, 2 haljinice, 1 slamnjaču, 1 pokrivač, 16 rifih tkanine i 2 rifa podstave.

Povrh obiteljih s djecom, koje nejakom jošće, koje nižje učione pohadjajućom, davalo je družtvo i njekim učenikom gimnazije i realke svaki dan objed; a jednu posvema zanemarenu djevojku primilo je sasvim pod skrbničtvo, izprosiv joj u samostanu sestarah-milosrdnicah objed, te davajuć joj potrebnu odjeću i knjige, a plaćajuć za nju stan. I mnogim drugim učenikom i učenicam posudjivalo je družtvo na porabu knjigah iz knjižnice lani utemeljene, a ove godine koje darom člana g. Heima, koje novimi prikupi umnožene.

Više uboge djece bude smješćeno u pjestovalište koje po zagovoru družtva, koje na vlastite mu troškove, a više dječakah dade družtvo u zanat. Za njekoliko ubogih te bolestnih obiteljih plaćeni su potrebni ljekovi; njekoliko bolestnikah je posredovanjem družtva u bolnice na gradske troškove spremljeno a njeke udove bjehu u ubožnicu primljene.

Iz Beča. Račun, položen o glavnici gradjevnoj zavjetne crkve, kaže, da će već buduće godine vas novac skroz biti potrošen, te ako se svojski nepobrine, gradnja morati će se bližnje godine posve obustaviti. Po proračunu umjetnikah treba do podpuna svršetka započetoga djela jošte 1 do 1½ milijuna forintih.

Iz Praga. Ovdje je dne 23. Listopada u 54. godini preminuo Dr. Ivan Nep. Ehrlich, piarista, doktor bogoslovja i mudroslovja. Bio je profesor bogoslovja osnovnoga na bogoslovnom, a vjeronauke na mudroslovnom fakultetu, te temeljitom i obsežnom učenostju najveća dika pražkoga sveučilišta, a poimence bogoslovnoga sbora. Njegovo u njemačkom jeziku izdano djelo „Fundamental-Theologie,“ te nastavljeni k istomu djelu nadometci, od kojih je izdao dva svezka, dokazuju dovoljno, da je u njem katoličko bogoslovje izgubilo jednoga od najvještijih svojih zastupnikah.

Iz Bosne. Piše se „Nar. Nov.“ iz Bosne, da je noćju izmed 30. i 31. Listopada u Ivanjskoj kod Banjeluke umro vikar apostolski biskup Sebastijan Franković, nalazeći se na kanoničkoj viziti županh turske Hrvatske. Razhladiv se dobio je legar (typhus), koj kao predebeo tielom preboljeti nemogaše. Rodio se bio u Dubrovniku 7. Trav. 1800., stupio u fratre dalmatinske g. 1815., a postao kao takov gvardian, definitor, provincial, sveobći definitor čitavoga reda franciškanskoga u Rimu, i napokon biskup sionski in part. Posvećen je za biskupa u Rimu 21. Trav. 1861. a u Bosnu je na Gučju Goru došao 17. Stud. 1861. te je svega 2 godine, 11 mjesecih i 13 danah biskupovao i boravio u Bosni. Zato, što nije bio rodjen Bošnjak, neimadijaše mnogo privrženosti; i uprav treba, da se u Bosnu za biskupe meću bosanski fratri, koji imadu od god. 1635. pravo za vikarstvo apostolsko Bosne tri kandidata sv. stolici predložiti. Ovaj predlog nebje uvažen pri zadnjoj vakanciji poslie biskupa Šunjića, i tako Franković tudjim uplivom dodje za biskupa u Bosnu, gdje je imao puno dobre volje, ali malo tjelesne snage za opravljanje biskupskih poslovah. — Do novoga imenovanja spada duhovna vlada katolikah bosanskih na provincijala fratarskoga, otca Blaža Josića.

Promjene u biskupiji djakovačkoj.

Premješteni su duh. pomoćnici:

G. Franjo Anaković iz Dalja u Račinovce.
„ Franjo Aliuš iz Račinovacah u Jankovce.
„ Ferdo Filipović iz Jankovacah u Dalj.
„ Luka Krasnik iz Kopanice u Novak.
„ Stražemanac iz Punitovacah u Kopanicu.
„ Vladoje Brnčić iz Trnjanah u Niemce.
„ Franjo Riest iz Vrbice u nutarnji grad Osiek.
„ Ivan Vukasović iz Andrijevacah u Vrbicu.
„ Antun Kovačić iz Osieka u Sikirevce.
„ Luka Dabić iz Sikirevacah u Rumu.
„ Jašo Stojanović iz Osieka ode u Beč, da ondje nastavi bogoslovne nauke. (Po „Domobranu.“)

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Drs. Ljudevita Gaja.

BROJ 48. **U ČETVRTAK** **1. PROSINCA 1864.** **TEČAJ XV.**



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se s… udilj kroz svu godinu.

Kletva.

(Konac.)

2. *Kletva navlači od Boga prokletinju.*

Spomenusmo prije, kako je u starom zakonu Bog sam na kletvu udario smrtnu kaznu. On proklinje svakoga, tko prokune njega i njegove svetinje. U knjizi Tobije 13, 16. čita se: „Prokleti će biti, koji tebe (Bože) preziru, i pogubljeni svi, koji tebe psuju." Pjesnik David pripieva u pj. 108. red. 18. „On ljubljaše prokletinju, pak neka dojde nad njega." Istina prava! Nespominjemo niti iz obćenite poviesti niti iz crkvene primjerah, gdje je Bog vrgao prokletinju i naglu težku kaznu na bogohulce, a niti ostalih vjerojatnih pripoviedakah u raznih knjigah; već spominjemo kao siguran dokaz samo njekoliko poznatih iz sv. pisma. Nikanor vojvoda kralja Demetrija pohuli na Boga; zato pade u boju, a jošte zapovjedi Bog Judi Makabejcu, da mu mrtvu odsieče glavu i ruke, izvadi jezik, razreže ga na komadiće, te baci pticam. II. Mak. 30—33. Asirski kralj Senakerib hulio Boga; zato mu angjeo potuče u jednoj noći 185,000 vojske, a sama njega zaklaše vlastiti sinovi. 4. Kralj. 19. Iz. 37. Okrutnoga kralja Antioka sbog bogohulstva kazni Bog strahovitom bolešću, živa ga raztočiše crvi, dodija jošte živ smradom svoj vojsci, dok poslie težkih mukah izdahnu crnu dušu. Bio je na sve pripravan, samo da se rieši kazne; ali mu prokletinja nedade. II. Mak. 9. Jer je Herod Agrippa s ponosom primio bogohulnu pohvalu, da naime ne kao čovjek nego kao Bog govori, ošinu ga na mjestu angjeo Gospodnji, te ga crvi živa raztočiše. Dj. ap. 12.

Ali kad je Bog u starom zakonu ustanovio toliku kaznu na bogohulce, kad je pogane prokleo i strahovitom smrću kaznio: zar da neće on u novom zakonu, gdje se je svetost, dobrota i ljubav njegova kamo sjajnije i savršenije očitovala, kazniti bogohulca? Kada Isus reče: tko od pakosti srca opsuje drugoga ludjakom, nitkovom, da je vriedan vječne vatre (Mat. 5, 22.), što da se rekne za kršćana, koj je po Božjem zakonu pozvan na najveće savršenstvo, a ipak huli Previšnjega? Osveta Božja, koja je za staroga zakona i u razna kršćanska vremena bogohulce uzastopce stizala, makar je strahovita, ipak je samo navjestica one strašne kazne, koju je Bog u pravednoj srdjbi odredio psovačem svojega neizmjernoga božanstva u vječnosti.

Ali ne samo da kletva navlači prokletinju na pojedinca, već i na čitave države i narode; sbog njih kara on težkim bičem i obćenitom nevoljom: ratom, gladom, dražinom, kugom. Polag svjedočanstva sv. pisma to su biči Božji na zemlji sbog bogohulstva. Sv. Ivan Zlatousti htjede s toga, da svaki i sliednji čuvši kletvu skoči na psovača te mu rukama začepi usta, kano kužan izvor tolikoga zla i nevolje.

Kletva odbija od psovača Božji blagoslov te mu taštom čini molitvu. Uči nas to već i sam razum naš. Kad bi prosjak naumiv u bogata i ugledna gospodina zaprositi milostinju zašuljao mu se prije za ledja, te ga prostim, surovim i nesramnim načinom opsovao: tko bi razuman mogao pomisliti, a kamo-li braniti, da je taj način prošnje sgodan i uspješan? Zar bi ga gospodin na psovku bolje nadario? Uzmimo sada na um bogohulca. I on mora kada tada pomoliti se Bogu za zdravlje, blagoslov u životnom rádu, pomoć i utjehu u zlu. Svaki vlas na glavi, svaka kap krvi u žilah, svaki pokuc srca, svaka pomisao duha, želja i odluka volje, svaka kâp vode, koja mu provre iz zemlje ili prokapne iz oblaka, sve visi o Božjoj volji. To može znati i bogohulac. Pak neka jednom zavapi:

„Otče naš, koj si na nebesih: sveti se ime tvoje!" a drugi put zine ružiti to isto ime — od kuda će njemu doći blagoslov?! „Kruh naš svagdanji daj nam (Bože) danas!" zavapi kad i kad i bogohulac; ali koja mu korist od te molitve, kad mu po sto putah vrag sve donosi i odnosi? Boga čas zvati otcem i moliti ga, čas pako ružiti ga; čas davati čast stvoritelju, čas pako njegovu protivniku: gdje bi tudier bila na pravom mjestu pamet i srce? Od kuda po takovu nada u Božju milost? kako će Bog uslušati ona usta, koja ga ruže? Malena djevojčica u gradu Šeltonu slušala bi svaki dan njekoga psovača, kako ružno a zašto god kune; sbog šta je njoj bio omrznuo, te bi ga i dobre volje uviek sa strahom i zazorom gledala. Upita ona jednom mater: da-li taj zli čovjek kada moli „Otče naš?" Mati joj odgovori, da nezna. Ali ga malena uzela na oko, te pazila jutrom i večerom, da-li će moliti. Sbilja jednoga jutra uhvati ga i začuje, kako moli „Otče naš." Istoga dana poslie razjadi se on za ništa, te opsuje Boga. Djevojčica pridesiv se blizo priskoči k njemu, te ga zapita ozbiljno: „Vi ste danas moleć molitvu gospodnju Boga ozvali svojim otcem — kako je to?" „Jesam; zašto ti to mene pitaš?" „Zato, jer kako bi Bog mogao biti vašim otcem, kada ga psujete i toliko putah vriedjate?!" Čovjek se do uha zarumenio od stida, te nemogao ni da bi rieč izustiti. To prerazumio dakle razum djetinji! Kako da to neprevidi zdrav razum odraslih, razum prosvietljen svjetlom Božjim i znanjem i izkustvom životnim?

Žalovite misli moradu prolaziti glavom i težki uzdasi parati srce revnu dušobrižniku dan danas, kad s presvetim otajstvom izide izpod crkvenoga krova pod prosto nebo, da izprosi s pukom si s neba Božji blagoslov. Težke kletve moradu mu doći na pamet, kojimi težak na polju pri plugu i brani, pri sjetvi i žetvi navlači mjesto blagoslova prokletinju na polje. Kako da izmoli ljetini Božji blagoslov? Kletve su zlo sjeme, obilan rod korovlja, koje pači ploditi Božjemu blagoslovu. Moliti i kleti zlo se slaže. Pod prostim nebom, gdje Boga gore i dolje slave djela njegova, gdje ševa vijuć se u zrak i slavuljica iz zelena grma pjesmom, a raznoliko cvieće mirisom slave stvoritelja, ondje gospodar zemlje, razumni da ruži i psuje Boga, pak ipak da se nada od njega blagoslovu?! To neide.

Tako je ne samo s težakom na polju, već i sa zanatnikom, obrtnikom i trgovcem, pak i s državnikom, poglavarom i književnikom u svakom poslu. Roditelji! Vi ste odlučeni, da kroz vas izlieva Bog blagoslov na djecu vašu; ali jao si ga vam, ako se kroz vas na djecu izlieva prokletinja. Kunete-li sami i hulite Boga, prokletinja je na vas, na djeci vašoj, na svoj kući vašoj. U njekom gradiću ljutičke biskupije izišao iz kuće nejak dječačić, izgubio se te nemogav pogoditi puta ka kući plače i cvili na ulici. Sakupilo se oko njega ljudstva, svakomu se mili, svatko bi ga rad odveo kući, ali nezna, kamo? Pitaju diete: kako ti se zove otac? „Vrag" odgovori mali. „Kako ti se zove majka? „Vražica." „Ali kako se zove kuća, gdje ti otac stanuje. „Vražja kuća!" Ljudi se groze i čude odgovoru dječačića, a neznadu se domisliti. U to dojde njetko, te diete prepozna i uhvati za ruku, da ga odvede kući; ali prije na prošnju rieši ljudstvu zagonetku. Djeteta su roditelji — reče — srditi i neuredni ljudi. Čim bi s večera došao otac pripit kući, zametnula bi se kavga, te žena psujuć muža svaki put dovršila psovku riečmi: „Ti si pravi vrag!" Kad bi materi došlo, da ukori diete, opet bi i njemu: „Otac ti je vrag — i ti si vrag." Isto bi vraćao muž ženi. Kad bi kavga narasla do graje i boja, poviknulo bi sve redom, i muž i žena i služkinja: „Prokleta kućo! prava je to vražja kuća!" Diete čulo i zapamtilo; a poslie bi i ono tako pjevalo; jer od staroga gavrana uče se graktati mladi. Ta je istina osobito dan današnji čemerna! Grozota je slušati, kako još nejaka djeca po gradovih psuju i kunu; a tu paklenu navadu upila su već za mlada većinom baš od roditeljah, kroz koje bi djeci morao dolaziti Božji blagoslov. Tim ga zlim duhom zadahnu već od kolievke; čim se osviesti, čuje psovke i kletve, progovoriv psuje i samo, te si nježnu ćut tupi i truje za rana. Po takovu se nije čuditi, što se u gradu nadje u školi ne riedko diete, te znade sve psovke, a prekrstiti se nezna. S toga i jest, da su takova djeca tvrde glave i srca, neposlušna i prkosita, te jih se neprima ni nauk ni opomena, ni liepa ni ružna rieč. Krivnja je jurve obćenita, pak nas ima zašto biti strah i od obćenite kazne Božje.

Što nam je raditi? Nješto se po što po to učiniti mora. Crkva, posrednica medju Bogom i čovjekom; majka, koja imade djecu voditi k Bogu Otcu, a putem lomiti joj kruh i darivati dare nebeske, morala bi prva ustati, da odvrati toliko trovilo od iste djece, ona prva mora raditi. Ali težko je pitanje: što i kako? To pitanje potaknu brižljivi pastir uzoriti g. stožernik i nadbiskup na pastirskom sastanku prvostolnoga kotara već po drugi treći-li put, te se viećalo i predlagalo i na zadnjem sastanku, te ćemo i to i s ostalim spomenuti. Propovjedaonica, izpovjedaonica, i škola pa nauk to su prava za to crkvi mjesta; tudier je i do sada crkva kod nas radila i radi s onimi, koji

se dadu blizo na oči. Ali što da bude s onimi, koji se nedadu ni vidjeti? U mjestih, gdje se najružnije kune i psuje, baš tudier psovači po godine nečuju niti propoviedi, a niti idu na izpovied; najveći psovači neidu k učitelju, pa kako da jih on pouči i oduči od kletve? Crkva vanjske sile neima, te jih siliti nemože. Medjuto ostaje joj ipak sladka dužnost govoriti, učiti i popravljati one, koji jošte za nju mare, te dolaze na nauk. Oduče-li se svi takovi, manje će psovke biti i na drugoj strani. Razlažimo dakle grehotu, rugobu, ludost kletve i nadalje, i to još češće i većom pomnjom i vatrom s propovjedaonice, korimo i kaznimo shodnom i ljekovitom pokorom u izpovjedaonici, a povrh toga katekete u školi najvećma valja da udaraju na tu opačinu kod djece. Sv. Ivan Zlatousti piše: „Ako koga čuješ na ulici ili na trgu Boga psovati, to pristupi k njemu i ukori ga, te ako bude trebalo, udri ga u lice i razbij mu nesveta usta, posveti si ruku ovimi udarci, pak ako te tko sbog toga povede na sud i obtuži, idi s njim, te ako sudac bude pitao, zašto si to učinio i zaprietio se kaznom: ti mu posve prostodušno odgovori, da je psovač opsovao kralja angjeoskoga. Kada moramo kazniti onoga, koj je opsovao zemaljskoga kralja; tim prije i kamo strožje moramo kazniti onoga, koj opsuje kralja kraljevah.“ Tako piše sveti biskup u svetoj revnosti za Boga, pak doista ne niti nepravo. To bi psovač i zaslužio; ali danas neide to nigdje. Nam sada na takovu silu nije ni pomisliti; već što možemo i moramo učiniti, jest: da psovača ljubezno ali ozbiljno opomenemo i podučimo, da mu prednjačimo ljepšim primjerom; a gdje nam nauk i opomena ili ništa nebi koristila, ili bi pače psovača razdražili na još veće psovke, tu je najpametnije šutiti, te u njega nedirati.

Što se tiče na prosto crkvene kazne, kao što je n. p. uzkrata crkvenoga pokopa, o tom se je bila povela rieč na zadnjem pastirskom sastanku; nu promotrivši sve razloge za i proti, razplinu se pomisao. Crkveni pokop može se uzkratiti samo okorjelu i nespokorenu a razglašenu odmetniku, krivovjercu i nevjercu i očitu nemarnjaku i nepobožnjaku (propter notoriam impietatem et obstinaciam). Spokori-li se i pomiri s Bogom bogohulac, makar samo na čas smrti otajstvom pokore, umro je u krilu matere crkve, te ga ona ima spremiti u grob. Nakana svakoga zakona crkvenoga smiera na dobro i spas njezinih podložnikah, bilo za dobro ili istomu kažnjeniku, ili po njem na strah i opomenu drugim; a na dobro zaostalim živim smiera i ovaj. Zakon uzkrate pokopa obstoji u crkvi i sada, uporavlja se i sada, morao bi se i sada veoma često uporaviti; ali sbog slaboće ljudske uporavlja se veoma riedko; pače do toga je već došlo, da bi česta uporava više škodila nego koristila, tim većma, jer družtva protucrkvena idu baš na to, da crkvi otmu mrtvace. Načelo je slobodnim zidarom: „Prognati svećenika od groba, jest prognati ga ujedno i od kolievke.“ Nepita se tudier za istinu i pravicu, nego za sigurne posljedice, koje bi u mnogom slučaju i za mnoge bile i pogubne, ter bi se tim prevrnula nakana zakona. Tim ipak nebudi rečeno, da uporava toga zakona u pravo vrieme i u sgodnu mjestu nebi koristila, pače da se ovrši na bogohulcu drugčije opaku i nespokorenu, bila bi to jaka opomena za ostale bogohulce. Gdje? kada? i kako? to je dosuditi dotičnim crkvenim glavarom.

Gdje čovjek nemože, tu Bog pomože — pak i u tom Bog, koj imade u vlasti ljudsko srce. Molitva na zator kletvam; molitva, koja bi izprosila nebeske rose, da razkvasi te omekša psovačem srce; molitva, koja bi ujedno bila njim i propovied i liek srcu, ta bi svakako pomogla. A nebi-li tu pomogla i molbena družtva (bratovštine)? Kad bi duh. pastir sa svim pukom u crkvi zavapio moliti Boga za milost, da on svemogući gane srca psovačem, te izkoreni psovke, kosnulo bi se to psovača; kad bi svaki pojedini član nosio za opomenu si kolajnu, molio te uslied družtvenoga pravila i sam sebe pazio od kletve i druge opominjao, kosnulo bi se to i onih psovačah, koji nebi bili u bratovštini, i takovim načinom učinili bi ljudi, što mogu, a Božja bi milost ostalo. Takovih bratovštinah ima jurve u svietu. Mnogi psovač žali i sam, što je okovan tom ružnom navadom, te bi se rad odvadio; ali veli da nemože. Kad mu razlažeš grehotu i ludost kletve, sve to on uvidja; ali „kakova mi korist od toga nauka, kad znam naprvo već, da se neću moći uzdržati.“ Tako nije samo jedan put odgovoreno. Naš prosti puk znade vrlo dobro, da je to grehota, te izpovied počima uviek dugim čislom psovkah; zato ga treba samo navesti na liek i uztuk proti navadi. Bratovština pako i u njoj molitva bila bi dobar liek proti toj zloj navadi. Ako se sve — o čem neimamo uzroka dvojiti — nebi i mogla u našem puku uvesti takova bratovština, može se uvesti molitva skupna u crkvi pod službom Božjom. To barem može biti, a može mnogo pomoći.

Na težko pitanje: kako bi se mogle izkoreniti kletve? najlaglji je dakako odgovor: Neznam! Pišuć ovaj članak bijaše i piscu na pameti i taj u tegotnih okolnostih naravan odgovor; nu jer niječan odgovor nije dovoljan, pokuša on ovim i jestno odgovoriti, ostavljajuć medjuto dušnim pastirom, koji puk bolje poznadu i s njim se većma bave, prostrano polje slobode, da na to pitanje valjanije odgovore.

Ali ne samo crkva, nego i država ima na to paziti, i ustati proti kletvi. Tko huli na Boga, huliti će tim većma na cara, kralja, i ostalu državnu oblast; tko se neboji Boga, toga neće ni državna sila nagnati u strah; čim oslabi odanost i viernost prama Bogu, oslabila je i viernost prama vladaru. Čim više državljanah bogohulnih, tim više njih vladohulnih. Čim više državljanah kletvom navlači od Boga prokletinju, tim će manje u državi biti Božjega blagoslova. Zato i bijahu u svih po kršćansku uredjenih državah strogi zakoni kazneni proti kletvi. Kralj francezki sv. Ljudevit IX. bijaše izdao zakon, da se bogohulcu razsijanim gvoždjem probode jezik. Odličan Parižanin bude s toga zločina kralju tužen, te kralj dade njega prvoga po ustanovljenom zakonu kazniti, rekši molećim za krivca: „Kad mene tkogod uvriedi, rad oprostim, ali onomu, koj Boga opsuje javno, nipošto — pače rad bih si sam dao razsijanim gvoždjem probosti jezik, samo kad bih znao, da bi se tim u svem mojem kraljestvu zapriečila psovka na Boga.“ Car njemački Ruperto poslie izbora u Špiri pomilovao sve krivce, samo bogohulca nije. Kralj Francezki Ljudevit XIV., drugčije dosta lahkouman, izdade god. 1666. zakon: tko opsuje ime Božje, bl. dj. Marije ili svetca, da se do četvrtoga puta kazni globom novčanom za svaki put većom; peti put da se krivac nedjeljom i svetkom izloži od 8—1 ure na sramotan vidik, šesti put da mu se gornja ustnica udari razsijanim žigom. Nepopravi-li se ni tada, ima mu se izvaditi jezik. Na iste one, koji bi bogohulstvo čuli, a nebi ga za 24 ure prijavili mjestnomu sudcu, udarena bje globa. U istoj slobodnoj Englezkoj kazni se kletva novčanom globom. — I u našem kaznenom zakonu uvršćena je kletva medju zločine, a ustanovljene proti bogohulcem težke kazne; nu koliko se opet od njih kazni? Ako se tkogod i kazni, seljan je kukav ili u obće prostak, dočim je prostačina s većine i naučila i nauča se kleti od gospode veće i manje. S toga bi najstrožja kazna morala stići gospodu, koja imadu više moralne snage za samozataju, a ovakovim zlim primjerom zlu uče prostačinu neuku. Učitelji puka i čuvari zakona i reda kad bi se sami odučili i čuvali od kletve, Božjim i ljudskim zakonom zabranjene: koliko bi se manje u prostom puku klelo! Tko ima uha da čuje, neka čuje; a ja, što mi bijaše reći, rekoh. Slava Bogu! — s —

Papinska vlada nevalja ništa.

Priobćio *Vilko Švelac*.

Papina vlada nevalja ništa — nigdje neima toliko zlorabah, koliko u papinskoj državi, osobito u Rimu! Ovo je pjesma, koju već od njekada u sboru pjevaju englezki, francezki, talijanski i njemački pjevači, a na te note pjevaju i gdjekoji drugi o neizrečenih jadih, s kojih stradaju potomci slobodnih, svjetobornih, junačkih Rimljanah pod nesnosljivom papinskom vladom, koja u svakom smislu, tako gledeć na čovječnost kano i gledeć na prosvjetu čovječanstva mnogo je gorja od turske. Pa upravo zato kršćanski vladari prije njekoliko godinah skočiše na oružje, da obrane cjelokupnost turskoga carstva, jerbo tamošnju raju, osobito divlje Slavjane, imaju civilizirati Turci, ako neće sviet da vidi, kako rimsko popovstvo i fratarstvo, pobrativ se s kaludjerstvom i ruskim baukom, divlje ove narode tatarskim barbarstvom i hvat debelom sredovječnom tminom obvija. Turska vlada u iztočnom Europe edenu mora ostati; ali zato rimska u zapadnom perivoju Europe pasti mora, ma zakrvarila se baš za to čitava Europa. Bolje je sadanji naraštaj uništiti, nego buduće naraštaje upropastiti. Ono, što se je preživjelo, ono, što se je izrodilo i izopačilo, pasti mora, s iznimkom izlama u Europi. Papinstvo rabilo je jednoč narode proti vladarom, i to iz gole sebičnosti na slavu i uhar svoj; sada vladari upotrebit moraju narode, ne na svoju, — bože sačuvaj samo šta takova i pomisliti, — već na slavu i korist narodah proti papinstvu, koje ih hoće svom silom da uzdrži u robstvu i debeloj tmini, dočim sada isti turčin, proti kojemu jednoč pape križarske vojne uplivom svojim dizahu, narodom svojim hathumajumom zlatnu slobodu u izobilju daje, nedokučivu milost, da je sada i kršćanin u turskoj vojsci s turčinom jednak, podieljivati dostoji se, te čovječnosti i usrećujućoj prosvjeti u svakom i najmanjem kutiću širom vrata otvara. Jednom rieči, papinska svjetovna vlada pasti mora; i kao što se prije njekoliko godinah zapadne kršćanske vlade složiše, da izlam uzdrže u Carigradu, te obrane od mraza i popare bujno razvijajući se nježni pupoljak turske prosvjete na poluotoku ilirskom: tako se sada složiti moraju, pa makar i Tursku u pomoć pozvali, proti môri, koja gnječi i tišti klasični poluotok talijanski, i potamnuje alem-kamen Italije, svjetovladni njekada Rim. Vapaj Rimljanah nemože se više slušati, narod rimski nemože više podnositi svećensko tiranstvo rimske vlade, a prikor i sramota bi bila za ovo današnje prosvietljeno, naobraženo, moralno-izvrstno i čovjekoljubno doba, da starodavni slavni Rim u devetnaestom, željeznicah, brzojavah i izložbah vieku u moralnoj bolesti, gnjusobi, kalu i materijalnom siromaštvu radi izpražnjenih državnih blagajnah, razsipnosti i tvrdokornosti svećenstva propadne, kao što propadoše u starodavno doba Sodoma i Gomora.

Tko bi tako drzovit bio, te se usudio uztvrditi, da u tih pjesmah neima ni za liek istine, i da Rim upravo papinstvu ima zahvaliti sve, što ga krasi i čini alem-kamenom Italije, i da bi bez papah bio možda gromada zapuštenih sgradah, bio gnjezdo netopirah i

sovurinah, tko bi se, velju, što takova uztvrditi podufao, ili pako reći: da je u Rimu bolje i više moralnoga zdravlja, nego u Londonu, Parizu, Turinu i čita vojostaloj Italiji, koja nije pod papinom vladom, a valjda i u više drugih prestolnih gradovah; tko bi se podstupio kazati, da u Londonu, Parizu i Turinu više imadu izmetati smeća izpred vratah svojih, nego-li rimska vlada izpred praga svoga, — morao bi imati u rukama zato nepobitnih dokazah, kojimi bi ljude uvjerio, da o pravdoljubju pomenutih pjevačkih sborovah posumnjaju, i nevjeruju svega, što ovi pjevaju; jer sbilja sva ta njihova pjesma ništa drugo nije, van gola izmišljotina i ružna potvora.

Tko ima uši, neka čuje, tko ima oči, neka čita. Ovih danah dodje mi u ruke Lehman's Magazin f. Lit. des Auslandes. 1860. W. 2., gdje se posve ozbiljno tvrdi, i kao prava pravcata istina povieda, da je njeki cenzor u gradu Forli jednom ranarniku zabranio u njekih novinah oglasiti njeki extrakt od Bella donne; jerbo je zabranjeno sućine graditi od liepih ženah! To bi imalo biti dokazom gluposti i neznanstva rimskoga duhovničtva; no meni se čini, da je to dokazom gluposti ili zlobnosti onih, koji šta takova lahkovjernomu svietu pripoviedaju. Ja nisam bio još u Rimu, no kao svećenik katoličke crkve, koje središtem je Rim, imadem posve ino mnenje o Rimu, rimskoj papinskoj vladi i o inteligenciji rimskoga svećenstva. Buduć pako opposita juxta se posita magis elucescunt, ogledajmo, da-li bi više smeća u more imala nositi Temsa i Sajna, ili Tiber? U tom pitanju da se laglje dokopamo istine, valja nam upotrebiti službenih datah.

Kao što se o Rimu kaže, da je u svietu prvi grad umjetnostih, tako se kaže o Londonu, da je prvi grad cincarenja, a o Parizu, da je prvi grad modah i razkalašenosti. Ova trojica hoće jedan drugomu da lovor-vienac prvenstva u svietu preuzme, svaki po svojem značaju. Ostavimo dakle kopno i prebrodimo duhom more, te zavirimo u službena izvješća Londona, glavnoga grada kramarskoga Albiona, pa da vidimo, jeda-li je tamo moralno zdravlje povoljno?

(Konac će sliediti.)

Dopisi.

Iz Varaždina. Čudna je stvar s izborom župnika u gradovih, gdje nemože proći bez pletiva, graje i smutnje, a tekar u Koprivnici i Varaždinu! Dne 2. t. m. bio je ovdje drugi izbor, došlo nanj 27 izbornikah (od 36 zastupnikah), glasovalo se za sve u jedan mah, te za J. Z. izpade 21 glas, za kanonike i to: B. Š. 3, F. S. 2, a za S. I. 1. — J. Z. bude dakle proglašen i priznan za župnika, te sjednica zaključena. Ali nemislite, da mi Varaždinci imamo sbilja već župnika. Zastupnici gradski već u prvom izboru nepodjoše pravim putem, naime: da sve molbenice pošalju na duhovnu stolicu, pak od tuda počekaju predlog, tim većma, jer jim župnik nije pristojno plaćen, te se nemože uzdržavati, ako jim nije ujedno i kanonik, i jer je s njihovim izborom spojen važan uvjet, na koj bi svakako mudro bilo obazrieti se istim izbornikom, pak i mudrije uraditi, nego-li uradiše. Izabraše prvi put prije predloga većinom glasovah g. J. Z., kojega duhovna stolica nije potvrdila, nego naložila nov izbor s osobitim naputkom glede onoga uvjeta, pak i s naročitim izključenjem izabranoga. Na prkos svemu tomu izabraše zastupnici J. Z. i po drugi put. Medjuto g. J. Z. posla zastupničtvu grada pismen opoziv molbenice, zahvaliv se na povjerenju te izjaviv, da župe proti volji svojega poglavarstva neprima. Poslie tolike graje mi i opet dakle neimamo župnika.

Niti se hoću niti mogu pačati u taj posao; ali je to očito, da varaždinski zastupnici imadu čudan pojam o crkvenih zakonih, pa o biskupu i župniku. Namiču se čovjeku pitanja: da-li je izbor bio valjan? da-li predsjednik smie ureći nov izbor? nepada-li izbor na onoga, koj je za J. Z. dobio najviše glasovah? Na ta pitanja neka odgovore dotični sudci.

Glasa se, da će nov treći izbor biti 7. Prosinca.

Iz Vukmanića na 15. Studen. Buduć do sada nije ničije vještije pero opisalo, što se je u Skakavcu ovih danah sbilo, a stvar je u sebi dosta važna, s toga ću ja po mojih slabih silah to istinito opisati, da i ostali sviet zna, što kod nas biva. — Župa sv. Antuna Padovanskoga na Vukmaniću protezala se je njekada od tako zvanih slunjskih brdah do Jelačićeve 1. banske pukovnije, a katolici u dvijuh satnijah, vukmanićkoj i vojnićkoj, pod nju su spadali. Radi prevelike te prostorije i razdaljenosti trebalo je tu ogromnu župu razdieliti, i tako god. 1826. izpadne iz vukmanićke župa skakavačka. Drvena kapela sv. Franje Žavera u Skakavcu za silu je za župnu crkvu upotrebljivana, — velim za silu, jer su se skakavački župljani u vrieme razdieljenja pred diobnim povjerenstvom obvezali, da će si do skora novi hram Božji sagraditi.

I zaista su oni već prije 25 godinah na gradjenje te crkve privolili, a god. 1841. iz samih dobrovoljnih prinesakah 1,800 for. u srebru skupili, gradivo drveno i kamenje svozili, i crkva bi se bila imala god. 1842. započet zidati. No gradiva je uztrebalo, kako ovdje kažu, carstvu t. j. eraru, a on, koj ga je bio dao, upotrebio ga je.

Skakavčani (sadanji župljani skakavački), nezadovoljni sa svojom drvenom podrtinom, opet su g. 1853. napeli sile, da si novu crkvu sagrade, te su opet potrebita nabavili: ciglu udarili i vapnenicu sažgali, kamen i drvo priredili. Al se je opet g. 1854. sve razmetalo; jer te godine pogoriše u Knježgorici, pod župu vukmaničku spadajućoj, 4 kuće krajiške, i ovim je nesretnikom sl. pukovnija to sada skakavačko gradivo poklo-

nila, da si kuće posagrade. I tako su Skakavčani i po drugi krat na svoju žalost i nevolju ostali bez crkve.

To videći sad već pokojni župnik skakavački Alberto Gjurišević, dobar svećenik i brižan svojih ovacah pastir, g. 1861. nagovorio je svoje Skakavčane na treće težke žrtve. Oni su opet na to radostno pristali: novce sabirali, 100,000 opekah udarili, potrebito kamenje i lies dovezli, te g. 1862. zidati počeli; pri čem su oni silne vozne težake dali, a pješićke s 1800 stot. izplatili.

Al budući su se župljani prije dva puta odviše iztrošili, zato sada nemogahu sami potrebite novce, blizu do 9000 (osim napomenutih 1800) stot. doprineti. S toga se Alberto Gjurišević zajedno sa župnom obćinom na nj. apošt. veličanstvo cara i kralja našega Franju Josipa I. za milostivu podporu u podaničkoj poniznosti i pouzdanosti molbenicom obratio. I sbilja je svietli car kano župni pokrovitelj 8000 st. u pomoć premilostivo opredielio. I tako su Skakavčani dobili novu i krasnu crkvu, kojoj u cieloj slunjskoj pukovniji neima ravne.

Da pako ova crkva i unutra bude bolje uredjena, isti se župnik s poniznom molbenicom preporučio nj. uzoritosti stožerniku i našemu premilomu nadbiskupu Jurju Hauliku, koj je, kao što svakom sgodom, tako i ovdje dobrim Skakavčanom s 500 st. u pomoć priskočio.

I tako je tada njegda na mnoge prošnje i napore Alberta Gjuriševića god. 1862. započeto gradjenje od temelja do prozorah od tvrda kamena, a gornja pola od dobre opeke; i to upravo na liepom mjestu pokraj obćinskoga druma, koj u banske pukovnije vodi, nedaleko od župnoga stana na maloj visini. Crkva ova sa svojim zvonikom, u kom su 3 zvona, posred siromašnih krajiških kućicah diže se ponosito u vis kano golem hrast medju grmljem. Samo se to ljudem nedopada, što na zvoniku neima trula (kupule) (?); no bit će i to do skora.

Medjutim ako je ova crkva izvana krasna, ona je takodjer iznutra pristala, samo što je još odviše prazna. Čim u nju koračiš, vidiš biele do 8 hvatih visoke zidine, i odmah ti u oči padne prost nu priličan, samo malo prenizak žrtvenik s drvenim bielim svetohraništem i s posrebrnjenim križićem ozgor. Na tom žrtveniku stoji 10 posrebrnjenih sviećnjakah, a pred njim na vunenoj narodnoj vrpci visi isto takova svjetionica. Nad tabernakulom visi na zidu slika sv. Roka kano prosta siromašna putnika i liečnika sa psom i štapom, s torbicom i tikvicom. Slika je prilično dobra i bila je na našoj izložbi u Zagrebu. Zatim je tu od orahova drveta prosto izradjena propovjedaonica, 2 od mehka drveta pomašćene izpovjedaonice, 2 kamenite škropionice i krstionica. Klupah prostih imade 20, a po taracu od opeke stupaš. Napokon je ovdje vrlo krasan kor, zasada još bez orguljah; al će i ove mjestni župnik za ono 500 st., koje je nj. uzoritost poklonila, nabaviti, čim se tko nadje, koj će bar ponješto skladno na nje udarat znati.

Ovdje nemogu nikako premučati veliku našu u vitežkoj krajini biedu. Učitelji krajiški doduše se uče svoje propisane nauke, nego se orguljati neuče, što je vendar iz mnogih razlogah od velike nužde po nas. Da dodješ mili čitatelju u nedjelju ili na blagdan u našu crkvu, vidio bi svećenika kod žrtvenika, al ga nebi čuo, da on, kao što je po gradjanskoj Hrvatskoj i srećnijih predjelih krajine navadno, pjeva sv. misu — ne, izim ako narod bez orguljah svaki na svoj glas vikati počme; i tada ćeš lahko moći prosuditi našu pobožnost i duševno veselje, koje mi svećenici imamo u ovih crkvah naših. Vjeruj mi, u cieloj sl. slunjskoj pukovniji izim 3 župnih crkvah neima nijedna orguljah, dakako ponajviše s nestašice uvježbanih orguljašah i pjevačah.

Skakavačka crkva dosta je velika i prostrana za 5, a kamo-li ne za 3 žrtvenika. Ali je dotično krajiško graditeljstvo vis. popečiteljstvu samo 1 žrtvenik predložilo; te kada je opredieljeno povjerenstvo 3 žrtvenika predložilo, isto je sl. graditeljstvo te zanijekalo, tvrdeć, da je nemoguće. I tako je samo 1 žrtvenik ostao, i ostat će valjda, ako dotični župnik svoje župljane, koji drugčije vrlo rado za crkvu sve čine, na to neskloni, da jošte za 2 žrtvenika troškove doprinesu.

Medjutim budi mi slobodno upitati: kako je to, da u toj crkvi, koja je 13 hvatih duga, a 6 široka, a za 800 dušah po vis. propisu prostora imati mora, 3 žrtvenika stati nemogu? No kako je da je, nada je ipak sva, da će do skora i druga dva žrtvenika se nabaviti,

I tako hvala Bogu, svakoga dobra početniku, i visokim darovnikom, kao što i velikoj brigi dotičnih župnikah, i hvale vriednoj marljivosti i žrtvam župljanah, već od polovine Kolovoza o. g. stoji posve gotova i za službu Božju priredjena crkva u Skakavcu. Da se ona za javnu službu Božju uporabiti može, imala se je posvetiti ili bar blagosloviti. Zato se takodjer ozbiljno pobrinuo sadanji župnik gosp. Stjepan Lahonjek, da si tako i narod, koj je nestrpljivo jedva čekao, da u svojoj novoj crkvi pri sv. misi bude, umiri. Čim dakle slika sv. Roka iz izložbe prispije, bude blagoslivanje crkve dogovorno s g. dotičnim kotarskim podjašprištom ustanovljeno na 30. Listopada o. g., o čem je isti župnik sve susjede župnike izviestio, i na tu svečanost pozvao umolivši je, da ju i svomu narodu obznane.

Dan 30. Listopada osvanu vrlo ugodan. Silni sviet iz okolice našega i iztočnoga vjeroizpoviedanja povrvio je u Skakavac, kamo za njim dodje i više susjednih svećenikah. U pô na 11 krenu iz stare crkve svečani provod, na kom je narod vukmanićki sa svojim župnikom sv. pjesni pjevao, do velikih vratah nove crkve. Ondje je g. podjašpršt puku izjavio, da će u ime nj. uzoritosti nadbiskupa svečani čin, naime blagoslivljanje nove crkve preduzeti. Prije je napomenuo velike zasluge njihova, sada već pokojnoga, župnika Alberta Gjuriševića za župu kano i za ovu novu crkvu skakavačku. Ujedno je župljanom predstavio njihova novoimenovanoga

župnika g. Stjepana Lahonjka, te je na dužnu ovomu privrženost, poslušnost i pokornost ozbiljno opomenuo, kao što i istomu ljubav svojih župljanah i revnost u pastirovanju toplo preporučio. Nije takodjer prepustio Skakavčane nagovarati, da ovu svoju novu crkvu, koju su si velikim trudom i požrtvovanjem sagradili, i tako ju željno izčekivali, marljivo polaze, te se tu često sjete svojih dobročiniteljah: nj. veličanstva cara i kralja, nj. uzoritosti kardinala i nadbiskupa, pokojnoga župnika i ostalih svojih poglavarah. — Po biskupskom obredniku najprije izvan crkve, a za tim u njoj svrši blagoslivljanje g. podjašprišt, poslie koga je isti odpjevao sv. misu, pod kojom je po ovdašnjoj navadi narod bez orguljah poznate si sv. crkvene pjesme pjevao. Blagoslov sa svetotajstvom završi crkvenu svečanost. — Sada je istom narod, koj je u ovom Božjem hramu bio, počeo moleći na koljenih oko žrtvenika obilaziti; a kada ovaj ustade, opet podje onaj, koj moraše pod sv. misom vani stajati.

Sva ova svečanost bila je bez svake svjetovne huke i buke u miru pobožno obavljena. Nije tu iz lumbarah ni iz mužarah pucano, premda smo u slavnoj krajini, gdje se često puca. Nije tu takodjer bilo mnogo gospode, premda su bila po mjestnom župniku pozvana, što je i prisutnomu silnomu narodu u oči palo. Osobito se čudno činilo, što baš nijedan satnijski častnik — katolik — nije prisustvovao ovomu činu.

Mjesto „salvah“ napolju, propoviedao je u crkvi vukmanićki župnik g. Leskovar sgodi i svečanosti primjerno slovo, a završi molitvom za nj. veličanstvo cara i kralja i svu njegovu prejasnu porodicu, za uzoritoga gosp. kardinala i nadbiskupa, za sve žive i pokojnoga župnika te ine preminule duše.

Župnik liepo počasti svoje goste, koji su i ovdje u veselih napitnicah spominjali sve dobročince crkve skakavačke. Medjutim se i narod vani veselio i od veselja si pjevao, te bi bio jamačno i uz javorove gajde kolo poigrao, da ga nije prerana kiša kući odtjerala. Dao dobri Bog, te ovaj za Skakavčane veseo i slavan dan bio jim i spasonosan. Ugledali se u njihov primjer i drugi imućniji župljani, te neštedeći troška ni truda crkve si dostojne podigli, ili bar popravili, da budu sbilja po riečih sv. Bernarda „novi novoga zakona raj i pravo zemaljsko nebo Isusovo.“ (Serm. de Dedic. Eccles.)

A. L.

Viestnik.

Iz Zagreba. Kada je godine 1855. uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački Juraj Haulik zakladi nemoćnih duhovnikah nadbiskupije svoje poklonio u razteretnicah 20,000 for., a prečastni duh. stol zagrebački u sjednici dne 31. Prosinca 1855. zaključio okružnicom svećenstvo nadbiskupije pozvati, da u prvoj pastoralnoj skupštini vieća o načinu: kako bi se zaklada nemoćnih svećenikah pomnožiti, a tako stanje zaslužnih nemoćnikah poboljšati moglo? — odazva se svećenstvo nadbiskupije zagrebačke spremno i radostno i velikodušnomu primjeru svoga nadpastira, i skrbnomu pozivu svoje duhovne oblasti. Još niti nije bilo došlo do viećanja u pastoralnih skupštinah, kadno se već u prvoj polovini god. 1856. pojavi više važnih glasovah u ovom listu, očitujući svi jednoglasno pripravnost na žrtve, samo da se doskoči potrebam nemoćničke zaklade. Prvi bijaše u tom kolu g. župnik gradinski Josip Kovačević, koj je pozivajuć svećenstvo, da pomogne svojoj nemoćničkoj zakladi, u isto ime poklonio razteretnicu od 120 for., a od svoga susjeda župnika u isto ime obećao 150 for. Već onda izjavi uredničtvo ovoga lista svoje uvjerenje, da će taj činom podkriepljeni poziv kod duhovničtva nadbiskupije zagrebačke naići na glasan odziv, zašto dovoljno jamči predmet poziva, koj pobudjuje čuvstva već davno gojena, ponavlja želje jur često izjavljene, a spominje prešnu potrebu i prije i sada znatno osjećanu. Sbilja pozivu župnika gradinskoga odazvaše se odmah u ovom listu velečastna gg. župnici: Jos. Šavor bisažki, Iv. Mašek hrnetički, Fr. Podel grgjevački, Stj. Vuković ivanečki, Fr. Šindler kostajnički, M. Sk. Babić novokapelački, predlažući razne osnove, a prva dva i novčani dar od 100 i 200 for. Kasnije su svi kotari uslied zamjenitoga viećanja prijavili duhov. stolu, da će duhovničtvo drage volje za zakladu i bolje uzdržavanje nemoćnih svećenikah svake godine doprinositi, predlažući u to ime više raznih osnovah, iz kojih je duh. stol prema većini ustanovio g. 1861. način postotnoga uplaćivanja od dohodakah, te ga pod b. 436. duhovničtvu obdržavanja radi obznanio.

Uz spremnost na doprinašanje godišnjih prinesakah izjavi više kotarah istom prigodom i želju, da bi prečastni duh. stol duhovničtvo svake godine izviestio o stanju nemoćničke zaklade, o godišnjih prinescih duhovničtva, te njihovom potrošku. Ovu želju, i kako je pravedna, nemogaše duh. stol izpuniti radi njekih sve do nedavna obstojavših zaprekah. Pošto su ove zapreke prestale, bude naloženo pisarni duh. stola, da sastavi iz spisah izkaz računah o zakladi nemoćničkoj, i to najprije za tri godine od 1. Stud. 1859. do konca List. 1862. Ovaj izkaz litografiran je, te će se razposlati duhovničtvu po kotarih. Mi ćemo iz toga izkaza svojim čitateljem saobćiti samo njekoliko glavnijih podatakah.

Zaklada nemoćnih duhovnikah nadbiskupije zagrebačke, stojeće pod upravom prečast. kaptola, imala je zajedno s 20,000 for., što jih je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup istoj zakladi poklonio, u glavnicah: godine 1860. 98,944 for. 77 nč., g. 1861. 99,087 for. 98 1/2 nč., a god. 1862. 103,208 for. 38 nč. Ove posliednje godine ostalo je neuplaćenih kamatah na dugu 5066 fr. 53 1/4 n.

Na uzdržavanje dviuh nemoćnicah, zatim na mirovine i podpore zaslužnih duhovnikah potrošene su ne samo sve unišle kamate od glavnicah i jedan dio

godišnjih duhovničkih prinesakah, nego je još zaklada nemoćnih duhovnikah za ove tri godine ostala dužna zakladi sjemeništnoj 11,640 for. 11 ½ nč., neračunajuć ovamo dužne sjemeništu svote od prvašnjih godinah.

Duhovničtvo nadbiskupije zagrebačke doprinelo je na nemoćničku zakladu do g. 1858. 1538 for. 7 ¾ n.; g. 1858. 1673 for. 41 ¾ n., g. 1859. 1669 for. 12 ¾ n., g. 1860. 1630 for. 75 ½ n., g. 1861. (s kamatami od kupljenih državnih obveznicah 94 for. 50 nč.) 1633 for. 13 ¼ nč., g. 1862. (s istimi kamatami) 1577 for. 9 ¼ n. ukupno 9721 for. 60 ¼ nč. — Od ove svote uglavničeno je 5446 for. 85 nč., sjemeništnoj upravi dano 4012 for. 78 nč., ostalo u diecezanskoj pisarni za god. 1863. 261 for. 97 ¼.

Iz navedenih prinesakah, zatim iz zaklade nemoćničke i zaklade nj. uzoritosti digla su u ime mirovine i podpore godine 1860. 22 svećenika 3621 for. 25 nč.: g. 1861. 23 svećenika 3689 for. 38 nč., god. 1862. 23 svećenika 3712 for. 58 nč., dakle ukupno prerečene tri godine 11,023 for. 21 nč. Poimence je u to ime dano iz zaklade nemoćničke 4,501 for. 44 nč., iz zaklade nj. uzoritosti 2,508 for. 99 nč., iz prinesakah duhovničkih 4,012 for. 78 nč.

Iz Ugarske. Njeke novine javiše, da bivši erdeljski biskup Haynald neće da ide u Rim, već voli ostati u Ugarskoj. Tomu usuprot tvrdi dobro izviešćeno uredničtvo dnevnika „Idők tanuja“, da će preuzvišeni gosp. nadbiskup kartagenski već za koj dan krenuti u Rim, da je pozvan prije odlazka pred njegovo veličanstvo u Beč, pa da mu je od austrijske vlade doznačeno 10,000 for. svake godine za uzdržavanje, a 10,000 for. za prvu pripremu u Rimu.

Iz Njemačke. Jesenas u Vircburgu obdržavana glavna skupština katol. njemačkih družtvah zaključi, da se na uztuk protestantskim proti katol. crkvi naperenim traktatom sastavi družtvo za izdavanje i razprostiranje sgodnih i prikladnih spisah (brošurah). Družtvo ovo sastavilo se i radi već marljivo, a obećalo mu podporu mnogo znamenitih spisateljah i publicistah. Po odluci vircburžke skupštine ima svake godine po deset ovakovih spisah izaći, a predbrojnici dobivat će svih deset za deset njemačkih grošah. Svaka će knjižica obsizati po prilici dva tiskana tabaka. Nadaju se, da će biti za ovaj podhvat mnogo naručnikah. Dosad ih se 4000—5000 prijavilo. U Erfurtu n. pr. predbrojio se njeki trgovac na 100 otisakah, i to ne u ime kakova družtva, već kao sukromni čovjek za se, samo da toli važno poduzeće svojski podupre.

Iz Marsilja. Poznati po svietu odkupitelj crnačke djece, otac Olivieri, umro je 25. Listopada u Marsilju. Blago mu duši! Množina djece od njega odkupljene i u spasonosnom nauku podučene, a umrvše, pripravila mu je sretan put.

Iz Carigrada. Pišu novine, da se bugarski vladike Aksentios i Hilario, koji su prije dvie godine na zahtjev carigradskoga patrijarke radi sumnje, da namjeravaju preći na uniju, bili prognani u pokrajine eufratske, vratiše se nedavna u Carigrad i ovršiše u bugarskoj crkvi u predgradju Galati službu, kojoj je prisustvovala malo ne svakolika tamošnja bugarska obćina. Iz Bugarske prispjelo je odaslanstvo odličnih Bugarah, da je pozdravi i svečano uvede u domovinu. Zahtjevu patriarke, da podpišu njeku podložničku listinu, opiru se odlučno.

(Red franciškanski.) Polag lista „Monde“ broji sada franciškanski red, koj i u Francezkoj svake godine silno raste, uračunav ovamo i trećake 200,000 mužkih i 300,000 ženskih članovah. U 252 države posjeduje 26,000 samostanah, od kojih 5 ima u Palestini, a 30 u turskom carstvu. Red dade crkvi 7 papah i 3000 biskupah, 3000 svetacah i blaženikah, a 1700 mučenikah.

Knjižtvo. Onomadne izašla je iz tiskarne Kraljevićeve u Požegi knjiga pod naslovom: *Važni uzroci, s kojih Gospodina Isukrsta Spasitelja našega nada sve ljbuiti moramo i njeka spasonosna sredstva, kojimi se ova ljubav probuditi može. Preveo Antun Kanižlić, Požežanin i družbe Isusove misnik, a preradio jedan svećenik.* U 16. XII, 296 str.

Ima tomu više od sto godinah, što je pokojni pjesnik sv. Rožalije i sv. Alojzija gori navedeno djelce izdao pod imenom: „Primogući i srce nadvladajući uzroci za ljubiti g. Isukrsta Spasitelja našega, iz francezkoga posli u nimački, a sad u ilirski ili slavonski prinešeni. U Zagrebu pri K. Fr. Härlu 1760.“ — Već iz ovih naslovah vidi se, a još više iz svega sadržaja, da je ovo drugo izdanje sbilja znatno preradjeno, a to u prilog čistijemu i pravilnijemu jeziku, kojim će se čitateljem prikupiti. U vrieme, kadno se božanstvo Isukrstovo javno nieće, dolazi baš u horu djelce već davna zamišljeno, u kom se razgovetno razlaže, što nam je Gospodin Isukrst, pa zašto i kako ga ljubiti valja. Na kraju dodane su djelcu dvie pjesme, prva oveća o sv. Alojziju, zatim u pridavku molitve jutarnje, večernje, pod sv. misom, prije i poslje sv. izpoviedi, prije i poslje sv. pričesti; pa tako se ova knjižica i kao molitvenica rabiti može.

Djelce je posvećeno uzoritomu gosp. stožerniku i nadbiskupu zagrebačkom Jurju Hauliku. Ciena mu je 40 nč., a tko uzme na jedanput 10 komadah, dobiva jedanaesti na dar. Za kratko vrieme stići će i odpravničtvu ovoga lista više otisakah na prodaju; kada prispiju, oglasit ćemo.

(Izpravak.) Na str. 372. predjašnjoga broja u zadnjem odsjeku ide prvih 6 redakah na kraj istoga odsjeka, tako da izza izreke: „I taj se čin ponavlja u svetoj misi na oltaru“ sliedi najprije: „Neće-li kršćansko srce motreć itd.;“ pa onda na kraju istoga odsjeka a na str. 373. izza rieči „svevišnjemu“ ide tekar, što je rečenomu odsjeku na početku, naime „Što se pako orguljah tiče — — — čuvstvah.“

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 49. U ČETVRTAK 8. PROSINCA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Josip Mezzofante.

Od *Iv. Krst. K.*

Medju riedke i izvanredne pojave na polju znanstvenom spada jamačno i **Josip Mezzofante**, stožernik sv. rimske crkve.

Rodio se od otca stolara u Bolonji godine 1774. Jur kano dječak pobudio je pozornost u mnogih svojimi duševnimi darovi. Budući mu roditelji veoma siromašni bili, a otac ga kod kuće krvavo trebao, to se o naucih ni pomisliti nije moglo. Sa svim tim providnost Božja nesmetnu ga s oka, ona mu skorim dala dobročinitelja. Otac naime kao stolar radio je za družbu oratorijanskú sv. Filipa Nerskoga. Respighi, predsjednik družbe, čovjek toli glede znanja, koli i glede kriepostna života po cieloj Bolonji obće štovan, smotrio je brzo veleum, štono bijaše u Josipa sakrit, te se za njegov uzgoj svojski zauzeo. Skrbni otac odgovarao ga na sve moguće načine, da toga neradi, navadjajuć — što je s jedne strane i pravo bilo — kako mu jedinca treba, da uzdržava obitelj, a danas sutra da ga on u radionici nastupi. Uzalud. Respighi reče pa neporeče. Da nadoknadi otcu kvar, koj mu je odtale potekao, što je sin učio knjigu, a nije kod kuće strugao i tesao, davao bi mu podporu; a da uzmogne i djetiće (kalfe) držati, nabavio mu posla kod najuglednijih bolonjeskih obiteljih. Budući da u kući otčinskoj nije bilo ni prilična stana, smjestio ga Respighi u svoju stanicu, premda se sa zakonom zavoda nije slagalo.

Njekim uzhitom i čuvstvom zahvalnosti znao bi kasnije Mezzofante pripoviedati, kako je Respighi, da braća nesmotre i nestanu mrmljati, kriomice u svojem ormaru za njega načinio krevet, i da se nepročuje, pomno po danu ormar zatvarao; kako je svaki dan od svojega obroka po koj dio na stran metao, i na taj ga način uzdržavao, dok nije našao njekoliko blagih dušah, koje su ga podupirale, da se mogao laglje posvetiti naukom.

Napredovao je sjajno, te do mala toli liepo i okretno slovio na latinsku i grčku, kao da sbori svojim materinjim jezikom.

Osobito ljubav i naklonost pokaza prama bogoslovju.

Godine 1797. postade svećenikom i posveti se ljubavi bližnjega tolikim požrtvovanjem, da se svaki divio, kako si je mogao uz takov život toliko znanja i nauke pribaviti. Mladež obučavati, sa griešne staze odvraćati, pripravljati ju za prvu sv. pričest, čekati pokornike u izpovjedaonici, to mu bijaše najmilija zabava.

Okolnosti htjedoše, da se razvine Mezzofantov izvanredni dar jezikah. Za vrieme tada harajućega francezkoga prevrata bijaše Bolonja pozorište mnogih bojnih sgodah i nesgodah. Čas bi došle čete sjevernih, čas opet južnih vlastih. Po gradskih bolnicah ležali su ranjenici i bolestnici malo ne svih europejskih narodnostih; a Mezzofantu nebijaše veće želje i duševne slasti, no razgovarati utjehom vjere Krstove bolne i nesjetne. Slučaj htjede, te se namjerio upravo na njekoga bolestna Švajcara, koj je samo retičko i romansko narečje govorio, štono — kako znademo — imade njeku srodnost s pokvarenom talijanštinom. Izmedju živućih jezikah znao je Mezzofante do onda samo talijanski i francezki; no za njekoliko danah dotjerao je dotle, da je bolestna Švajcara u materinskom mu jeziku izpovjedio, tješio i utješena liepimi nauci propratio na drugi sviet. Pa od koga je naučio i kako? Sam od sebe. Naveo je bolestnika vanjskimi znaci, neka bi mu molio običue crkvene molitve Otče naš, Zdravo Marijo, Vjerovanje itd. Slušajuć pomno, kako Švajcar rieči izgovara, stvorio si po sluhu i zvúku sam slovnicu i vaskolik ustroj jezika. Toga načela držao se

Mezzofante osobito u onih jezicih, koji još nisu imali nikakove slovnice, pa u tom ga je za čudo njegov sluh i organ govora divno podpomagao, da je i sam znao višeputah reći: „Moja glava ima na njeki posebni način ustrojena biti, jer si mogu svaki jezik, ma kako nepoznat, za 14 danah sam složiti i naučiti ga, samo neka mi tkogod u njem svaki dan njekoliko satih pripovieda.“ Ako tako, to nam je lasno shvatiti, kako si je mogao znanje toliko jezikah pribaviti. No što je skoro nevjerojatno, govorio je jezike, ma jih i neslušao od naroda, i neučio od učitelja, dotičnim narečjem, pače i poznavao ponajglavnija razrečja. Factum est, et est mirabile in oculis nostris.

Najmilije boravište bijaše mu Bolonja. U njoj se rodio, u njoj htjede i umrieti, pa zato niti nije iz nje nikamo išao. Tu postade na sveučilištu profesorom latinskoga i grčkoga jezika; ali nastale političke okolnosti prekinu za časak njegovo djelovanje. Zavladao Bolonjom silni Napoleon, pa budući Mezzofante nije htio položiti tako zvane gragjanske zakletve, bude s učiteljske stolice svrgnut. Rado bi ga bio Napoleon i Murat uz svoja slavodobitna kola pripojio, i u Parizu ili Napulju gledao, no Josip odbi krepko svaku ponudu. Pošto je pala vlada francezka, zasjedne Mezzofante opet svoju stolicu, postade gradskim knjižničarom, i bude višeputah sveučilištni rector magnificus.

Kad se je Pio VII. iz Francezke kroz Bolonju vraćao, htjede ga načiniti tajnikom skupštine de propaganda fide *), ali pobožni svećenik odbio svaku ponudu. Učeni kardinal Don Mauro Capellari, predstojnik propagande, služio se češće njegovim mudrim savjetom u važnijih poslovih. A kad je Don Mauro zasjeo Petrovu stolicu pod imenom Grgura XVI., nije znala Bolonja, kako bi ga ljepše počastila, nego ako odašalje odbor, i na čelo mu postavi Mezzofanta, da se poklone i čestitaju novoj glavi u ime svega grada. Tako i bilo. Tom sgodom upoznao se papa osobno s tim velikim mužem, niti ga više pušćao s oka. Imenovao ga svojim prelatom i apoštolskim bilježnikom, te još iste godine mjeseca Listopada za uviek pozvao u Rim.

U Rimu tražila ga čast za čašću. Ponajprije postao je kanonikom liberijanske bazilike *), zatim čuvarom vatikanske knjižnice i kanonikom sv. Petra. Na 12. Veljače 1838. zaodjene ga Grgur grimiznicom upravo u onaj par, kad i veleslavnoga Angela Maja, te se napokon popne i na čast predstojnika skupštine naukah t. j. ministra nastave.

Na glas, što se sbilo sa Mezzofantom, nemogaše se oglušiti Respighi. Sav pomladjen timi radostnimi viestmi pohrli častni starina u svojoj 62 godini u pol zime put Rima, da se pokloni i savije vienac iskrenih željah onomu, koj je kod njega njekoć u ormaru spavao. Divna prizora! Sieda glava roni suze od veselja, ugledno lice plače kano kiša od same zahvalnosti; onaj se primiče, da se pokloni, — ovaj hrli, da ga zagrli, jerbo bez gvardijana nikad iz njega kardinala. Zahvalan Rim, da pokaže svoju radost nada tim nenadanim sastankom, počasti jednakim odlikovanjem i slavljem toli uglednoga dostojanstvenika koli i poniznoga redovnika, koga Bog odabrao, da crkvi dade diku i ponos.

U Rimu našao je Mezzofantov dar govora obilnu hranu. Premda je već dobro znao sve živuće i neživuće jezike europejske i iztočne, to jih je tudier još većma usavršio. Najradje boravio bi u pomenutom po svem svietu znanom kolegiju de propaganda fide. Mladiće došavše ovamo iz Turske, Mezopotamije, Perzije, Kaldeje, Indije, Čine, Mongolske, Australije i inih zemljah, koji dakako nisu drugoga jezika znali do svojega materinjega, podučavao je u talijanskom, da se priprave za latinski i bogoslovne nauke; pa dok nebi naučili talijanski, izpoviedao bi jih uviek sam.

„Punih pet godinah — veli Theiner — boravio sam u istom zavodu, što kano gost, što kano učitelj. Tu imadoh sgodu diviti mu (Mezzofantu) se, kako bi se oko njega do dvadeset i više mladićah raznih jezikah sgrnulo, a on se sa svimi redomice u njihovu jeziku razgovarao i zabavljao. Uz to je imao toli vjernu pamet, da je budući put na vlas znao, gdje je s kojim prekinuo razgovor.“ —

Mezzofante govorio je i pisao 62 jezika, a da je imao sgode, naučio bi jih bio jamačno i

*) Papa Grgur XIII. (1572—1584) revni promicatelj katolicizma, naredio je, neka bi njekoliko kardinalah rukovodilo iztočne misije, i neka bi se tiskali katekizmi u svih jezicih. Ali budući nebijaše novca, nebijaše ni napredka. Grgur XV. svojom bullom od 22. Lipnja 1622. udario je temelj kongregaciji de propaganda fide, kojoj bila zadaća rukoviditi sve misije, i gledati, da se luč prave vjere što dalje razprostre. Vrli njegov nasljednik Vrban VIII. (1623—1644) pomnožao je znatno dohodke kongregaciji, nadario ju poveljami, i pridodao joj sjemenište Collegium de propaganda fide, u kojem bi se omladina svih narodnostih za misionare uzgojavala. Otčinskom skrblju papah i pobožnimi zakladami što kardinalah, što inih dobročiniteljah procvao je kolegij sjajno, da danas više no sto mladićah iz svih stranah svieta goji, i za misionare pripravlja. Imade kongregacija s kolegijem svoju dragocjenu knjižnicu; imade tiskarnu, o kojoj Zaccaria u djelu della Corte di Roma jur 1774. god. piše: „Ha questa congregazione una famosa stamperia co' caratteri di tutte le nazioni, ne si trovera altera stamperia, che nella varietà di tanti caratteri l' agguagli;“ imade napokon i znameniti muzej, pun raznih predmetah i svakojakih spomenikah (najpače kumirah t. j. krivih bogovah) iz raznih zemljah, koje su misionari prošli, i u njih sv. evangjelje navieštali. Znamenita je svečanost kolegija u oči sv. triuh kraljah, kad gojenci pjevaju, sviraju i deklamuju u svih jezicih zemlje. Svake godine spominju ju novine, pa će jamačno i ljetos. Da je kongregacija i danas glava misijah — znana stvar.

*) Bolje poznata pod imenom S. Maria Maggiore.

više. Čitao je pomno njihove pisce, i poznavao jim knjižtvo; a grčke i latinske klasike znao je malo ne na izust. Za primjer navodimo samo njekoje ponajglavnije jezike, kojimi je govorio: albanezki, jermenski, arapski, bugarski, danski, englezki, etiopski, evrejski, francezki, georgijski, grčki, holandezki, hrvatski, irski, indostanski, kaldejski, kinezki, latinski, magjarski, maležki, mongolski, njemački, norvežki, perzijski, poljski, portugizki, rumunjski, ruski, samaritanski, sanskritski, singalski, škotski, španjolski, švedski, talijanski, turski. itd. itd.

Riedki je učenjak i inostranac, bio iz Europe ili koje mu drago strane svieta, došao i odišao iz Rima, da nebi sa sobom odnio bio po koju kiticu ili u prosi ili u pjesni, štono mu ju u spomenaru njegovim jezikom zabilježila desnica Mezzofantova. Tvrditi, da je Josip sve te jezike poput hvastalacah našega vieka znao i govorio, značilo bi crniti muža, komu se u tom obziru samo klanjati valja. Lord Byron u svojem putopisu od god. 1829. po Italiji i Grčkoj osvjetlao mu je lice, a začepio usta klevetnikom veleć na str. 138. „Vidio sam obilazeću polyglottu, koja bi bila morala za vrieme tornja babilonskoga kao sveobći tumač živiti; vidio sam pravo čudo bez oholosti. Pitao sam ga iz svih jezikah, o kojih nisam ino van kletve i psovke znao. Pa gle! zasramio me u mojem vlastitom materinjem jeziku!“ —

Znanje Mezzofantovo bijaše obširno ne samo na bogoslovnom polju, no i u drugih znanostih. Kretao se vješto u poviesti, znao dobro botaniku, a još bolje statistiku. Uza sve to bijaše čovjek divne poniznosti. Polazio je bolestne, tješio uboge, nagradjivao nevoljnike, podpomagao osamljenu sirotčad. A kad bi mu tkogod laskao, ili ga hvalio radi njegove učenosti, namah bi presjekao rieč, i licem njeko nezadovoljstvo i uvredu pokazao.

Piše pomenuti Theiner: „Živio sam s tim izvanrednim mužem, od kako dodjoh godine 1833. u Rim sve do zlokobna 15. Ožujka 1849., kad ga iznenadila nemila smrt. Razgovarajuć i obćeć š njim osvjedočio sam se, da je njegov filologički talenat bio izvanredni dar Božji, i da je Gospodin na njeki način dar jezikah, kojim je na Duhove obasuo apoštole, na njem htjeo obnoviti; pa zato ga možemo s toga gledišta njekim načinom do apoštolah smjestiti. Sjetio sam ga češće te osobite milosti, i opomenuo, neka bi svietu ostavio kakovu znanstvenu razpravu n. p. sveobću slovnicu, u kojoj bi bila razložena pravila i načela, po kojih je on toli razne jezike slagao, snovao i učio, da mu poslie smrti nebude mogao kakav neznalica kaljati slave, i nijekati toli neobična dara Božjega. Dapače rekoh mu u šali njekoliko putah: „„Ako-li toga neučiniš, jamačno će te Bog na računu pobrati, kamo si potepao svoje talente; te nemislim, neće-li ti u očistilištu za kazan naložiti veću pokoru.““ Ali sve uzalud. Pobožni i učeni starina, uzor pobožnosti, primjer svećenstva, živo ogledalo najljepših i najuzvišenijih kriepostih, kojemu je purpurna haljina bila tegotno breme i ništa drugo, preminù s ovoga svieta, neostaviv osim 149 raznih riečnikah, štono jih je rabio, niti rodu ikakva novca, niti učenjakom ikakva slovca.“ —

Da je Mezzofante saslušao savjet vierna prijatelja, liepo bi bio Gospodinu uzveličao a sebi još više proslavio ime.

Tuga i žalost pritisnula mu srce i prikratila dane motreć krutu vladu, kako hara i gnjete drevni Rim, od kako mu morala pobjeći častna glava Pio IX.

Tielo mu bude smješteno u crkvi, od koje je nosio svoj kardinalski naslov, kod sv. Onofrija na onom istom briegu, gdje i kosti slavnoga Tassa počivaju. A na grobu slavnoga i veleumnoga muža nevidiš divnih slavolukah, ni umnih stihovah, van jednostavan nadpis:

Heic In Sede Honoris Sui Situs Est Josephus Mezzofante S. R. E. Card. Innocentia Morum Et Pietate Memorandus Itemque Omnium Doctrinarum Ac Veterum Novorumque Idiomatum Scientia Plane Singularis Et Fama Cultiori Orbi Notissimus. Bononiae Natus An. MDCCLXXIV. Romae decessit An. MDCCCXLVIIII.

To ti je čitatelju kratak životopis Josipa Mezzofanta, koj će težko tako skoro opet uzkrsnuti. — Što rekoh, ubrao sam iz pera muža, koj podpuno vjeru zaslužuje, koj je i po nas Jugoslavene velezaslužan, koj je s pokojnim mnoge čase proveo, dobro ga znao i poznao — prijatelja mu Augustina Theinera.

Papinska vlada nevalja ništa.

Priobćio *Vilko Švelac.*

(Konac.)

Godine 1857. naloženo bje Dru. Letheby-u, da pregleda sva skrovišta, utočišta i stanove londonskih siromakah i prosjakah. Po dovršenom poslu dade izvješće, koje medju ostalimi ovako glasi: „Mi pregledasmo 2208 komorah, i nadjosmo sve pune smrada, gada i nečistoće; sve pretrpane, manje više sprhnute i sagnjite. U 1989 komorah (ote su samo bile nastanjene) bilo je 5790 stanovnikah, sačinjajućih 1576 obiteljih; negledeć na tu okolnost, da su njekoje komore iz nužde pretrpane, gdjeno otac s materom i 4—5 djece u kužnom stanu stanuju, imade premnogo smrdljivih i gadnih komorah, gdje odrasle osobe raznih porodicah i

raznih spolovah kano sgnječeni ujedno stanuju. Kolika ćudorednost tude vladati mora! Imade slučajah, da u jednom takovom stancu muži i žene s 2—3 djece pomiešano jedno nuz drugo leže, te kano nerazložna živina sve naravne potrebe na najgadniji i najogavniji način bez najmanjega srama ovršavaju. Vidih već odraslu djecu ležeć na istom krevetu sa svojimi roditelji, braćom, rodjaci, znanci ili prijatelji, koje slučaj pod istim krovom zadržà, nadjoh ženu u porodu, koja je na jednoistoj slami s mužkarci i ženami raznih porodicah ležala. Ovi i jošte poganiji!!! slučaji često se nalaze u gradu, pa akoprem uvidjam, da je prešna pomoć tu potrebita, ipak neznam, kako da izaslani odbor tomu zlu doskoči! Sve komore pune su gada i smrada, a za stanarinu plaća se od 1 šilinga i 3 penca do 3 šilinga i 6 pencah. Neimam vremena, da pozornost Vašu svratim na ono mjesto, koje je jošte gnjusnije! Za danas hoću samo jednu reći.

„U okolici Bishopsgate, nješto izpod Houndsticha jedna je uzka ulica vodeća u New-street; u njoj se nalazi 12 gadnih stanovah, koji samo da se nesruše, svaki stan imade 6—7 komorah nastanjenih od 252 osobe, medju kojimi nalazi se 77 jadnih Iracah. U jednoj od tih komorah bijahu 2 mužkarca, 3 žene, 5 djece, a poslie 15 danah, kako bi stanove pod br. 5. pregledao, našao sam nuz jedno ležište, na kojem ležahu dvie žene, jedan mužkarac i dvoje djece, mrtvo tielo njeke djevojke, prije njekoliko danah umrvše u porodu. Tielo ležaše na golom podu bez plahte i liesa. U posred takovih stanovah, za koje se na tjedan plaćaju 3 šilinga i 3 penca, takov je oduran smrad, kakov samo ondje može biti, gdje vlada gad i nečistoća, i gdje se zameću svakovrstne kužne bolesti.

„U Rose-Alley-u bolest je permanentna, te groznica redomice prolazi osobito kod odraslih tolikom žestinom, da se bolestnik, kako ga groznica hvatati počme, umah mora napolje iznieti. Htjedoh se lučbenim pokusom obsvjedočiti o sastavinah zraka, koj se nalazi u tih stanicah, pa sam našao, da ne samo što dovoljno kiselika neima, već da se u tom zraku tri puta više nalazi vodika pomiešana s ugljevikom, nego što je obično. Ovo nerazmjerje uzrokuje takov vonj, da se u želudcu sve preobrati, a sve to dolazi od gnjiloće i smradljivih izparinah.

„Mislim, da sam Vas dužan pozorna učiniti na ovo stanje stvarih; jerbo ne samo što groznicu i organičko poremećenje čini uztrajnim, već što jednu jošte užasniju moralnu kugu razplodjuje i družtvu čovječanskomu pripravlja potomstvo lišeno svakoga moralnoga čuvstva i pripravno na sve opačine, koje se rode iz biede i kad čovjek postane skotom.“

No pitamo sada, da-li se je ikada šta slična čulo ili čitalo o Rimu?

Čujmo jošte njekoje izvjestitelje. Prije njekoliko godinah opisa „Morning Post“ na užasan način London, kako izgledje u noćno doba. Ovaj opis jest istinit i potiče iz službenih iztragah. Mayhew o toj stvari ovako govori: „U noćno doba, kada prestane vrva života i svjetlost u prodavaonicah, vidi se svakojaka klatež po perivojih, nanizana na klupih i zakutcih mostovah. Jedini živući stvorovi, što jih čovjek na ulici susreta, jesu one jadne Mandaljene, koje pod svojim nakitom od studeni drhčuć vrebaju na kakova tumarajućega pijanicu. Tamo na pragu uličnih vratah sguren čepi bosonog dječak, koj si kroz dan nije mogao toliko naprositi, da noćarinu plati, a tamo, gdje je plin svoj plamen kano more razlio, na znamenje, da je tamo ili put zatvoren, ili pako da je pogibeljan radi popravljanja ulice, vidi se čitava hrpa poderane svjetine spavajuće ili pušeće. Kada zora zabieli, sve se diže, jedni da onako zamrljani započmu prosjačiti, drugi pako da zakaljanimi torbami po smetištih potraže razbacane kosti, prnje ili komadiće hrdjava željeza, da samo nješto imadu, čim da proživotare.“ — Isti taj izvjestitelj i iztražitelj englezke biede u svojem djelu „London Labour and London Poor“ od rieči do rieči ovako govori: „Takova sustava izopačenosti, bezbožnosti i svakovrstnoga bezzakonja, kakove mi svaki dan vlastitimi očima gledamo, nije bilo nikada niti kod najdivljih narodah u najtamnijoj starodavnosti.“ — Emerson pako prisiljena se vidi javno očitovati: „Svako civilizirano družtvo, svaki veliki grad imade svoj izmet, koj nigdje nesluži družtvu na poštenje: no kaluža, po kojoj se izobraženo englezko družtvo — najizobraženiji, najslobodniji i najbogatiji narod svieta, vozika, jaši, lov lovi i veseli se, imade ipak za sebe nješto osobito užasna. Ovaj izmet jest u Londonu mnogobrojniji nego igdje na svietu, a članovi njegovi izgledaju mnogo ogavnije nego igdje. Inostranac nemože biti u Londonu 24 sata, a da nebi nagazio na užasne prizore. Londonski dnevnik „Lancet“ god. 1833. pisa: U Londonu ima preko 80,000 javnih bludnicah, a 5000 bludilištah, gin palaces zvanih.“

Kolika u Londonu vlada izopačenost, može čovjek zaključiti iz oglasa, što bje pribit na uglih i pretiskan u „Weekly Times-u“ g. 1857. Evo ga: „Profesor Lazar Roonay uzimlje si čast obćinstvu javiti, da je ustrojio školu, kojoj je zadaća, da nauči teoretički i praktički, kako valja čedno i uljudno prosjačiti. Svaki uljudan, razuman i ozbiljan čovjek u tečaju od šest predavanjah može se naučiti, kako da na trošak obćinstva udobno živi, a da grabantom redarstva u ruke nedodje. Profesor se ponudja pod priličnimi uvjeti. On iznajmljuje i dječarce i pitomce svoga zavoda u veoma jevtinu cienu. Ova skrbi njegovoj povjerena djeca, premda su jošte u nježnoj dobi, ipak su već tako uvježbana, da se znadu pretvarati, kako jim je volja, ona su prividno kljasta, hroma, ćorava, sliepa, izranjena, kako je naime potrebito, pa su ipak zdrava i čila, niti operacijom kakov uštrb trpe na tielu. Za stanovitu cienu naznačit će se takodjer najmilosrdnije i najdarežljivije ulice u Londonu. Profesor Roonay imade čitavu sbirku certifikatah i svje-

dočbah o kostolomlju, vrtoglavici, ranjenju težkim olovom iz ubitačne puške. Sve je to toli umjetno udešeno, da o prevari nitko ni posumnjati nemože. Pametne i marljive žene mogu uz priličnu nagradu dobiti blizance (dvojke), koji se osobito upotrebiti mogu za ulične poslove. Profesor Roonay prima takodjer naručbine za pse, koji vode sliepce; zatim imade podpunu sbirku štakah, krukah i svih mogućih obližah, k tomu zanatu ljubav kršćansku probudjujućih i potrebitih. Naručbine izvan Londona biti će što najhitrije, najtočnije i posve skrovno i tajno izvršene. 21. Princes. Street St. Giles."

Takovih zavodah i školah imade u Londonu; nije dakle ni čudo, ako je g. 1857. tamo bilo 4631 izpod 14, a 3032 izpod 8 godinah starih tatićah i zločinacah. A šta da kažemo o odraslih tatih i lupežih? Evo što kaže „Standard": „London se time ponositi može, što je s ovkraj alpah onaj grad, koj svojim stanovnikom najmanju sjegurnost pruža. Kaže se, da ništa nije izvrstnije ustrojeno, nego naše redarstvo — — — pak ipak nije dovoljno, da brani one gradjane, koji radi svojih poslovah poslie zapada sunčanoga iz kućah svojih moraju izaći. Tati se medju sobom vrlo dobro razumiju, oni paze na redarstvo, pa odsutnošću njegovom znadu se okoristiti." G. 1856. pisà „Morning Cronicle": „Svakim danom raztući broj zločinacah mnogo nam brige i ozbiljnoga promatranja zadaje. Kako sada stvari stoje, nije nam sjeguran ni život ni imetak;" a „Times" na sva usta viču: „A šta su Perzijanci, Kitajci ili drugi neprijatelji izvanjski prama svakim danom raztućoj vojsci kradljivacah — — dnevno je pitanje: da-li možemo u srcu pučanstva, kakovo je naše, odgojivati i uzdržavati čitavu vojsku tatah, lupežah i razbojnikah!"

Kada se je šta takova čulo, čitalo i javno na sva usta priznavalo o Rimu? Pa Englezi da papi predbacuju nevaljanost njegove vlade! Ništa nije smješnije bilo, nego kada je na parižkom kongresu lord Claredon najžešće govorio proti tatbini i otimačini, koja je mah preotela u papinskih državah, a u isti čas kao iz vedra neba grom dodju glasovi iz glavnoga grada prenaobražene Englezke o čoporih tatah i razbojnikah, koji su se pomolili pod imenom garroteurah, te redarstvo u kozji rog natjerali, a stanovnike robili. Strašne-li popare za gospodina lorda! Koliki su strah na oči vlade oti lupeži londonskim stanovnikom zadavali, možemo si misliti, kada „Morning Herald" vapljaše: „Ako se nebudu poprimile najstrožje mjere, to čitav glavni grad mora ustati na oružje." Pa tako se je sbilja dogadjalo koncem g. 1856. i početkom g. 1857. dakle u novije vrieme. Da čujemo jošte, kako jedan drugi dnevnik o tom govori: „Osamnaest je već mjesecih, što su jutarnji i večernji listovi londonski puni izvješćah o zločinih, što ih čine tati tako zvani garroteuri; to su čete lupežah, koji se penju preko zidovah, razbijaju vrata, otvaraju prozore, kradu dragocjenosti, i to sve po bielom danu, a redarstvo jim se ni najmanje neopire — — ono je zabunjeno. Život ni imetak ničiji nije siguran — — čovjek je u pogibelji, da pred njega skoče tri četiri lupeža i da ga garrotiraju, smolenim tiestom mu usta začepe, djepove izprazne, pa začepljenimi ustima na tlih ga puste." Pa gospodin John Bull kojim pravom može spočitavati papinoj vladi bandite, i papu na odgovornost pozivati?!

Neprijatelji papine svjetovne vlade spočituju joj okrutnost. No koja je vlada okrutnija, rimska ili englezka, to će nam pokazati jedno izvješće iz modre knjige, tiskane g. 1855. na zapovied parlamenta; iz nje vadimo samo njekoja.

„Način, kako se u Indiji porez utjerava, ili kako njeki za sebe novce pobiraju, jest sliedeći: Čovjek, koj neće da porez plati i novce dade, mora na žarkom suncu stajati, nesmije ni jesti ni piti, bude zatvoren on i njegova marva, u kuću dade mu se vojnik, kojega on plaćati mora; po dvojica se svežu, pa onda udara se glava o glavu, ili pako glave im privežu magarcu ili bivolu za rep itd. Koj sagrieši šta proti redarstvu, tomu se ruke ili noge konopcem tako svežu, da svako kolanje krvi bude prepriečeno. Vješanje za bradu ili za ruke s traga svezane, prižiganje usijanim željezom, namakanje u vodu, dokle nesretnik posve neiznemogne, priečenje sna, deranje mesa klieštama, zasipavanje očijuh biberom, navadne su kazne."

Punim pravom možemo pitati: da-li toli zloglasna španjolska inkvizicija proti toj torturi englezke vlade u Indiji nije posve stvar nedužna, a ruska knuta upravo nježno gladilo? — Kada se je šta slična i toli okrutna čulo ili čitalo o papinskoj vladi? Pa ipak lord Palmerston predbacuje joj tiranstvo! Kad bi papinske države bile kolonija englezka, žitelji njeni umah bi počutili civilizaciju englezku; a jao njim, kad bi samo pomislili, da sa sebe skinu taj sladki jaram. No zašto oni, kojim srce puca od žalosti, kada samo pomisle na biedu rimskih podanikah, glas svoj nedižu proti okrutnosti turskoj i englezkoj? Zašto? — to je posve jasno. Zato, što jih negrije ljubav pram čovječanstvu, već mržnja proti katoličkoj crkvi. Pa neka bude danas Pio IX. prisiljen Rim ostaviti, neka se danas Mazzini, Garibaldi ili Viktor Emanuel u Rimu nastani, umah će biti dobro, sve izvrstno, namah će se pretvoriti opačine i zločinstva u same gradjanske kriepostì, a žitelji biti će sretni ko Mohamed u devetom raju.

Rimskoj vladi prigovara se, da zanemaruje pučko naobraženje i prosvjetu, i da hoće narod u gluposti uzdržati, da neima dovoljne učionah i t. d. Medjutim mi kažemo, da u Rimu neima čovjeka, koj se nebi razumio u svoj katekizam, pa ipak taj katekizam mnoga razjasnjenja u sebi sadržaje upravo o onih stvarih, o kojih filozofija samo sluti ili natuca. Filozof Jouffroy, o kojem baš nije moći reći, da je odviš nagnut crkvi, kaže: „Malena je knjiga, iz koje se djeca uče i u crkvi izpitavaju. Čitajte ovu knjižicu, ja razumievam kateki-

zam. Vi ćete u njoj, bez svake i najmanje iznimke, naći riešenje svih pitanjah, koje stavih. Pitajte kršćanina, odkuda dolazi pleme čovječansko, i on znade. Pitajte ono ubogo diete, koje nikada o tom ni mislilo nije, zašto je na svietu i što će od njega poslie smrti biti, i ono će vam uzvišeni odgovor dati. . . . . O početku svieta, o izvoru čovječanstva, o svrsi čovjeka, ob odnošaju čovjeka napram Bogu, o dužnosti čovjeka napram bližnjemu svojemu, dà, o svem točno će vam odgovoriti, ništa neima, što ono nebi znalo; pa kada odraste, ako ga o pravu naravnom, narodnom i državnom zapitate, niti najmanje neće biti u smetnji.“

„Mnogi se žeste zato na Rim, što tamo imade 1252 svećenika i 2912 redovnikah, pa upotrebljivajući otu okolnost udaraju na duhovnu vladu. No pitajte, šta rade toliki svećenici, šta rade toliki redovnici u Rimu? šta rade? — Odrasle i mladež i puk obučaju u katekizmu. Prosta čovjeka obučaju, da znade na ono odgovoriti, na što najveći filozofi odgovoriti neznadoše. Dà, svećenici i redovnici u Rimu čine jošte nješto više, no kada više ni činili nebi, tak bi već to dovoljno bilo, da ih blagoslivljemo.“

No sada da vidimo, kako je narodu pod englezkom vladom, i kako se ona skrbi za pučku prosvjetu i naobraženost.

Njeki izvjestitelj govori ovako: „Meni je ona osoba neuka, koja nezna ni rieči moliti, koja nezna imena svojega vladara, dà koja nezna niti imena mjeseca, koj je u godini. Takovo stanje osobe jest neznanje i neukost. G. 1858. medju tri tisuće dječakah i djevojčicah našao sam u tako skrajnom neznanstvu njih 1588; 1290 dječakah i 298 djevojčicah tako je nesposobno za dobro, ćudoredno i nabožno odgojenje, da čovjek, kada š njimi govori o krieposti i opačini, govori o stvarih njim posve nepoznatih. Sir John Pakington izvješćuje parlament, da ima na tisuće ljudih, koji nikakova pojma neimadu o krieposti i opačini, i da je tečajem jedne godine u pojedinih tamnicah 1300 utamničenikah bilo, koji niti toga znali nisu, da se godina dieli na mjesece. A nitko neka nemisli, da su to pojedini slučaji, ne, to se ima smatrati za obćenito mjerilo.“ — Nastavlja dalje, te govori o Costermongih t. j. prodavaocih voća: „Mene je uvjeravao jedan, kojemu podpuno vjerovati mogu, i koj sám bijaše mnogo vremena prodavalac voća, da medju stotinom tih prodavalacah jedva se trojica ili četvorica nalaze, koji su kada u crkvi bili, i koji bi samo znali, šta će to reći kršćanstvo. Što mi ovaj kaza. potvrdiše mi mnogi drugi.“ Nadalje kaže izvjestitelj Mayhew, da kramari nikakove vjere neimadu, a o budućem životu da neimadu ni pojma. — Pa u Londonu glavnom gradu Englezke zar je bolje? G. 1847. pokazivale su izkaznice zločinacah, da u Londonu od 62000 utamničenih zločinacah bijahu 22000, koji nisu znali ni čitati ni pisati, 35000 kukavno jih je čitalo i pisalo, 4000 bijahu posve dobro vješte čitanju i pisanju, a samo 400 bilo ih je bolje odgojenih. Englezka je medju europejskimi državami ona, koja se za obuku puka najmanje brini. Kay, član sveučilišta u Cambridgu, koj je mnogo po europejskom kopnu putovao, g. 1850. ovako pisà: „Stid me je, što sa žalošću izpovjediti moram, da nigdje nisam našao tako neuka, nećudoredna i nespretna pučanstva, kao što je naše.“

Iz izvješćah lordah Shaftesbury-a i Ashley-a za g. 1853. vidi se, da u Englezkoj ima na tisuće za ženitbu sposobnih djevojakah, koje pitane niti najmanjega pojma nisu imale o Bogu, o upućenju Sina Božjega ili o Duhu svetom, a medju rudari bilo jih je na stotine, koji u crkvu nikada ni koračili nisu, koji nisu znali, kakova je to knjiga katekizam, što znači, kada se kršćani krste itd. Jedan bude zapitan: Koliko imade bogovah? a on odgovori: sedam, no da je sa svakim pripravan ići na šake. Drugi opitan, da-li je ikada šta čuo o Isusu? odgovori: „Ne, ja nisam nikada radio u rudniku njegovu.“

Ajde prodjimo sav Rim i sva najsiromašnija sela papinskih državah, zaista niti jednoga čovjeka zdrava razuma nećemo naći, koj ništa nebi znao o Bogu, o Isusu; koj nebi znao, što je kriepost, što-li opačina; koj nebi znao, kako se njegov vladar zove, ili koliko danah imade tjedan, kako se zove mjesec, što je krst, i kakovo ime dadoše mu roditelji. Šta takova moći je samo naći u civiliziranoj oholoj Englezkoj, u posred čudovišta obrtnosti, trgovine, znanosti i umjetnosti! Pa se ipak Englezka usudjuje kamen bacati na papu i vladu njegovu, kao da se ona za naobraženje pučko ništa nebrini.

Evo poglavitijih prigovorah papinoj vladi spočitavanih, a ujedno sravnanih s manami englezke vlade, koju mnogi stavljaju za uzor. Činilo mi se shodno ovo priobćiti u sadanjem toli kritičnom stanju papinstva; ne kao da bi se mi katolici imali prepasti, ako bi tečajem vremena kakov krut udarac papinstvo postigao — tà to je već višeputah bilo, pa je ono opet s novom snagom i sjajnosti natrag stupilo na pozorište svieta; već priobćih ovo samo za to, da se vidi, kakovim se lažnim i kukavnim oružjem služe neprijatelji crkve, da potamne ono, što se potamniti nedade, te sruše ono, što se za vrieme može uzkolebati, ali sasvim srušiti se nemože. Papu neka protjeraju danas Talijani iz Rima, za malo godinah pozvat će ga natrag i uzdisati će za njim, kako su to već često učinili; što ako Bog dade i sl. uredničtvo u svoj list primi, dokazati ću do skora; a tko bi se o svem tom jošte bolje i obširnije uputiti želio, neka čita: Spaziergänge durch Christen- Türken- und Heidenwelt von Johannes Einsiedel.

Viestnik.

Iz Zagreba. Preuzvišeni gospodin biskup djakovački putuje jurve iz Rima, te će se za koj dan idući preko Beča i Pešte vratiti u svoju biskupsku stolicu.

— Dne 2. t. m. izabraše izbornici grada Varaždina većinom glasovah za župnika varaždinskoga veleč. g. Ernesta Filetića, župnika kutjevačkoga i podarcidjakona kotara požežkoga.

Iz Ljubljane. Pošto se je liepo pozivalo na prineske za spomenik pokojnomu prvomu slovenskomu skladatelju Grgi Riharu, a liepo i odazivalo, eno mu za kratak čas spomenika gotova i već namještena. Dne 3. Stud. obsluži za njega u crkvi sv. Krištofa predstavnik stolnoga kaptola svečanu misu i opielo nad grobom i pred spomenikom, a bogoslovi pjevahu pod jednim i drugim činom skladnje pokojnikove. Tim je spomenik svečano, al' bez buke odkriven; nu prenos kostih pod spomenik odgodjen je na drugi put do koje godišnjice; jer uprošena za to dozvola nije jošte stigla. Spomenik je liep od nabrežinskoga mramora napravljen od Tomana u Kravjoj dolini. Rihar bijaše svećenik, sakristan i organist u ljubljanskoj stolnoj crkvi. Rodjen bje 1. Ožujka 1796. zaredjen u svećenika 29. Kolovoza 1829. a umro u Ljubljani 24. Srpnja 1863. Za spomenik sabrano mu je do sada 252 for. Trošak nije jošte skroz namiren; ali je nada, da će se jošte za manjak sabrati. Njegovih tiskanih skladnjah izišlo je 300, a u pismenoj zaostavštini nadjene su jošte 344 netiskane.

Iz Pešte. Družtvo sv. Stjepana izdalo je god. 1863. za kat. svrhe 61,633 for., od česa odpada 21,886 for. za knjige i slike, 6361 za uredjivanje, tisak i razpošiljanje dvajuh pod naslovom „Katholikus Néplap" i „Der kath. Christ" izlazećih časopisah.

Iz Lavova. Grčko-katolički nadbiskup Litvinović posla na gimnazijalne katekete okružnicu sbog klečanja pod misom, dokazujuć, da je klečanje kršćanski običaj polazeći od Isusa, apoštolah i prvih kršćanah, pak da obstoji na iztoku i zapadu. U ostalom kaže okružnica, kada se ima pokleknuti te zapovieda kateketam pod najstrožji odgovor, da mladež poduče, kako se imade ponašati pod sv. službom i neka netrpe, da se proti napomenutomu običaju grieši.

Iz Rima. Poljskim svećenikom prognanim u Rusiju ili u Sibiriju, dopustio je sv. otac papa, da mogu od svih griehah odriešavati, takodjer i onih, koji su pridržani biskupu ili samu papi. Isto tako smiedu služiti misu svakim i neblagoslovljenim posudjem, ako je samo od stakla, pak i svakim pšeničnim kruhom, ako i nije na lik hostije, i to na svakom mjestu, na svakom stolu, kamenu ili panju, ma i bez podvornika, ako ga neima. Takove se povlastice davaju samo ob oštru progonstvu crkve.

Iz Turina. Talijanskomu parlamentu predalo je ministarstvo sliedeći zakonski predlog o razpustu religioznih družbah i osvojenju svećeničkih dobarah: Svi religiozni budi svećenički budi duhovnički redovi i tiela odsada se razpušćaju, njihove pako sgrade i dobra osvojiti će država, zato će uživati članovi razpušćenih redovah sva gradjanska i politička prava.

Članovi duhovnih redovah, to jest svećenici i opatice, dobivati će 500 franakah na godinu, a drugi svjetski 250 franakah tako dugo, dok dobra budu davala tolik dohodak, inače bi se morao umaljiti.

Vlada zadržati će još njekoliko samostanah, u kojih će moći ostati braća i sestre dotičnih redovah, ali ne manje od 6. Izvan toga prestaje mnogo drugih religioznih zavodah obstojećih kao moralna tiela, a navlastito sve zaklade, koje imaju duhovničke dužnosti. Dobra ovih osvojiti će si država, nu izuzimlju se one sgrade, koje obćine trebaju za učione, bolnice itd.

Sva dobra nadbiskupijah, biskupijah, kanonikah, kaptolah, seminarah itd. osvojiti će država.

Biskupska stanja s vrtom ostanu biskupom za porabu.

Župnička dobra i nadarbine, od kojih sada župnici žive, ostaju ovim samo do njihove smrti, a poslie toga osvojiti će i nje država.

Od dana proglašenja ovoga zakona nesmiju ova moralna tiela nikakovih dobarah niti kupovati niti primati, ako jim se oporukom ostave, nego se moradu ostavine preobratiti u dohodak. Ondje, gdje su izpražnjena mjesta nadbiskupah i biskupah, reducira se ciela njihova dotacija za prve na 15,000 franakah, a posljednje na 10,000 franakah.

Iz Pariza. Pod imenom „Utvrda katoličtva u Poljskoj" ustrojilo se je, kako piše „Weisser Adler", u Curiku u Švajcarskoj izlazeći prevratni list — u Parizu vjerozakonska družba na „odpor moskovskoj nesnosljivosti i progonstvu." U zavjeri članovah veli se: „Car hoće da izkoreni katoličku vjeru — mi ćemo ju uzdržati. On hoće da sve svoje narode zavede na svoje nesretno razkolje — mi ćemo njim ponuditi svoje sile. On zabranjuje katolikom prijatne tiskanice — mi ćemo jih tiskati. On prieči obćenje sa sv. stolicom — mi ćemo ga olahkotiti. On zabranjuje u propoviedi i nauku razlagati razliku izmedju istine i razkolja — mi ćemo izdati i razširiti dielah, koja tu razliku dokazuju." Riečju, „utvrda katoličtva u Poljskoj" hoće da „svimi sredstvi, što jih podaje kršćanska ljubav" uzdrži Poljake u viernosti prama kat. crkvi. — G. Ségur, kanonik kod sv. Dioniza, koj osobito radi oko uzdržanja i obrane vjere, počastio je ovu družbu svojom zaštitom. G. Pététot, glavar oratorijanah u Francezkoj, uzeo je mjesto podpredsjednika. Dokle za neobhodno potrebita sjemeništa dojde dozvola sabirati novce za zakladu, te dokle se dalje razvije družba, umoljeni su biskupi, da u svoja sjemeništa velika ili malena primu po kojega mlada Poljaka žive vjere i pozvana za svećenika. Ako poslie izučeni nebi mogli prodrti u svoju domovinu, to će puno valjati raznim narodom na iztoku. Budući ova družba za molitvu i milodare neće vezati članove za vas život,

to je godišnji prinesak ustanovljen na najmanje pet franakah.

Iz Ruske. „Invalid“ priobćuje sliedeći carski ukaz: Pogledom na žalostna izkustva u najnovije doba, dužna je vlada, da zaštiti družtvo od povratka djelah, što ih počiniše katolički samostanski redovi, učestvujuć kod ustanka. Tim se dakle ukidaju svikoliki katolički i mužki i ženski samostani, u kojih ima manje od osam članovah; isto tako oni samostani, o kojih se znade, ili kojim je dokazano, da su učestvovali u ustanku. Članovi ovih samostanah mogu stupiti u druge samostane, ili će dobiti podpore od vlade za put u inozemstvo. Služba Božja u sekulariziranih samostanih nastavit će se, a škole njihove podčinit će se upravnomu povjerenstvu narodne nastave.

Svi će se samostani podrediti generalnoj crkvenoj oblasti. Zabranjen je savez s provincijali i generali redovah. Dobrotvorni zavodi prelaze u ruke jednomu povjerenstvu unutarnje uprave. Konfisciran imutak upotrebit će se jedino u svrhe crkovne, nastavne i dobrotvorne. —

Uslied ovoga ukaza ukinuta su radi nekanonična broja članovah 71 redovnički i 4 koludrička samostana. Radi učestvovanja kod ustanka zatvoreno ih je 39.

(Književo.) *Commentarius in Prooemium Breviarii et Missalis de Computu Ecclesiastico usui clericorum accomodatus auctore presbytero Societatis Jesu. Oeniponte apud Fel. Rauch.* Pag. 205 in 8. Ciena 1 for. a. v.

Djelo ovo treba svakomu svećeniku, koj vremenoslovne bilježke (rubrike) na čelo breviaru stavljene želi razumjeti; osobito dobro došlo bi našincem u Hrvatskoj i ostalih pokrajinah, gdje živemo pomiešani sa sljedbenici iztočne crkve, pače nam je baš potrebita ta knjiga, da naime znamo koledar Grgurev valjano razložiti te mu osnovu i porabu protiva prigovorom iztočnjakah braniti.

Knjiga je razdieljena na dvie strane. Prva strana dokazuje bistro potrebu takova nauka ili: „*necessitas studii computi ecclesiastici* seu *arithmeticae sacrae* prolatis declaratisque *canonibus de computo discendo* aliisque auctoritatibus omni exceptione majoribus (p. 1—6); u drugoj pako strani tumače se razgovetno i na široko „Rubricae Breviarii et Missalis *de Kalendarii Correctione, de Epactis, de Cyclis lunari et solari, de litteris dominicalibus, de Indictione, de recta Paschatis celebratione*, deque aliis similibus juxta ordinem *canonum computisticorum Prooemii Breviarii.*“ U tom pako vas crkveni račun ili „*arithmetica sacra*“ razpravlja se ovim načinom:

Zodiacus caeterique circuli coelestes, qui in computu considerantur (6—11); Annus (11—22), Dies (22—29), Hora (29—33), Hebdomas (33—36), Mensis (36—49), Kalendarium (49—51), ejus correctio per Gregorium XIII. facta (51—65), Quatuor anni tempora (65—69), Tempus feriatum (69—71), Cyclus lunaris (71—76), Epactae (76—82), Litterae Dominicales (82—84), Indictio (89—93); Festa mobilia (93—96), Decretum Concilii Nicaeni de celebrando Paschate (96—101), Supputatio Termini Pascalis (101—108), Tabulae Paschales earumque constructio et usus (108—114), Kalendarium Ecclesiasticum antiquum et novum (115—131), Mensium Symbole (135—138).

K tomu su jošte četiri dodatka, gdje u prvom: „de *Martyrologio Romano*“ razgovetno tumači sve, što spada na razredbu ove knjige, te porabu njezinu u crkvi, pak slovah i znakovah u njoj dolazećih (osobito kako se mora naviestiti „luna“ itd.); u drugom ima na kratko nješto zviezdarskoga nauka, što se za taj račun predpolaže, ali ga svećenik mnogi neznade; u trećem prispodabljaju se izreke 219 pisacah, kojino crkveni račun u razna vremena pismeno raztumačiše (ovaj dio knjige sastavljen je neobičnom pomnjom i marljivošću, te je vriedan, da ga čita marljivo svatko, komu je do književne poviesti stalo); u četvrtom napokon stoji mnenje zviezdarsko-bogoslovsko pisca knjige o novom načinu prestupka ili umetka, na koj je prije ove prestupne godine Dr. Maedler, profesor na sveučilištu dorpatskom u Ruskoj hotio uputiti učenjake, rekši, da bi po takovu zastario popravak koledara Grgureva.

Izbrojiv tako na kratko sadržaj djela, nemožemo propustiti, da nepozovemo što jače našince — Grke i Latinjane — neka iz ove knjige nauče pravu narav, ustroj, red i otajnija pravila jednoga i drugoga koledara, grčkoga i latinskoga, pak od tuda i pravi tečaj uzkrsu.

Koliko mirnim duhom diše pisac naprama katolikom grčkoga obreda, koji se pogrešna koledara i sada jošte drže, opaža se najboljma na onom mjestu (str. 163.), gdje navodi uzrok, zašto Grci i poslie povratka u katoličku crkvu neprimaju njezina koledara. Piše naime ovako: . . . . „*id ex eo factum esse putandum est, quod Catholici graeci ritus — spiritu charitatis insignes — diligenter ab omnibus immutationibus declinare studuerint, quae schismaticos a reditu ad Ecclesiam Romanam abalienare potuissent: pro salute fratrum errantium se nihil non audentes eisdem vel ipsam rectam Kalendarii atque inde Paschatis caeterorumque festorum rationem gratificati sunt.*“ Ovom blagosti pisca i smirenosti, koja dolikuje učenjaku i redovniku, najbolje se može umiliti knjiga i Grku i Latinjanu. Tumač taj osim toga tako je složen, da svatko u njem može naći obilate slasti, koristi i poduke. Dr. M.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 50. U ČETVRTAK 15. PROSINCA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Laž.

Molim, da se čita; jer neće biti laž. — Lagati reći će s nakanom izustiti neistinu. Svaka izreka, koja više ili manje kaže od istine, jest neistina. Da se ipak koja izreka osudi medju laži, treba polag sv. Tome da su tri uvjeta: prvo, ako je ono, što je izrečeno, baš neistinito; drugo, ako je bila volja neistinito izreći, ili ako je kao neistinito bilo poznato; treće, ako je bila nakana zavesti koga u bludnju. Ova nakana prevariti može se razumievati sama po sebi, te s toga naprosto laž je svaka neistinita izreka, samo ako je bila volja prevariti. „Onaj je lažac, koj drugo misli, drugo govori, ili kojim god načinom svoje misli i čuvstva sakriva. Za nikakovu korist nije slobodno lagati, pače ni onda, kad bi se lažju mogao pribaviti spas čovjeku, dà svemu svietu; jer Bog netreba naših lažih. Lažju postajemo slični staroj zmiji, koja na sviet donese laž — otcu laži, koj ju prvi izmisli na nebu, pak sbog nje sa sljedbom bje srušen u bezdno!“ (Sv. Augustin lib. de mend.) Laž je uviek griešna, premda je velika ili smrtna grehota samo onda, kad prouzroči veliku štetu. Dopuštena nije nikada.

Bog je istina, on ljubi istinu i svakoga istinu ljubećega; a mrzi na laž i na laž ljubeće. Polag poznata naravnoga zakona vidi se diete podobno otcu ili majci, a polag istoga zakona naravi i duha, porjekla, namjene i svrhe ima svaki čovjek duhom biti prilika Bogu otcu. Tko istinu ljubi i govori, po njoj je najljepša njemu prilika. Diete od pobožnih kršćanskih roditeljah rodjeno i odgojeno, koje nikada laži neču, neće niti nemože da laže. Kad ono štogod i učini, za što se ima bojati ukora ili kazne: to njemu nemože ni doći u glavu misao, da se izvine, te zataji pogrešku, već brže leti da s plačem kaže pogrešku. Ono nemože nipošto slagati, makar i previdjelo, da bi mu bilo za korist. Djetetu se je dugo i težko boriti samim sobom, dok se osmjeli na prvu laž; jer drugo misliti a drugo govoriti, čini se njemu nepravo i nepošteno. Tek poslie, kad se upozna s lažju, čuje lagati, bude koj put prevareno lažju; kad s mrzotom opazi, da se može i protivno istini reći, pravi čin izvrnuti ili zanijekati: tada istom primi se i ono laži. Al' i opet izrekav prvu laž, pogled mu je plah, govor nesiguran; srce mu se i grlo susteže, a krv udara u glavu. „Lažeš!“ povikne otac ili majka, a diete je zamuknulo, te što je prije odavalo licem, sad će odati mûkom i plačem. To je odmah jedan znak, da je Bog stvorio čovjeka istinita, a laž da je proti razumu i Bogu.

Kako su si protivni Bog i vrag, tako su si protivne istina i laž; kako je istinit čovjek prilika Bogu, tako je lažac prilika vragu; jer Gospodin Isus nazva vraga otcem laži i lažacah. Lažcem svojega vremena reče on: „Vam je vrag otac.... kad on govori laž, govori od sebe (od svoga); jer on je lažac i otac laži.“ Iv. 8, 44. Bog mrzi na vraga, a mrzi i na lažca, kako svjedoče mnoge izreke sv. pisma. Naročito budi spomenuta ova: „Lažna usta Gospodinu su mrzota“ Posl. 12, 21; pak: „Odurna je sramota u čovjeka laž.“ Sir. 20, 26. Zato, da se neizrodi na Božju priliku stvoreni stvor reče: „Nereci kriva svjedočanstva proti bližnjemu svojemu.“ Gospodin Isus reče: „Vaš govor budi: jest ili nije; što je pako preko toga, oda zla je.“ Od istine nemože biti ništa niti više niti manje; ako se pako kaže više ili manje, laž je te oda zla i ljudske zloće. Spasitelj budući sama vječna istina istinito i govoraše uviek tako, da je mogao upitati neprijatelje iduće svuda za njim, nebi-li ga uhvatili u laži: „Tko me od vas može pokriviti griehom?“ Iv. 8, 46. Zamuknuše. Isti Spasitelj (govoreć po ljudski) bio bi se lažju mo-

gao ukloniti smrti; ali on voli umrieti, nego lagati. Kadno ga Kajfa zapita: „Zaklinjem te živim Bogom, kaži nam, jesi-li ti Krst, sin Božji?“ odgovori Isus: „Ti si rekao (Jesam).“ Mat. 26, 63.

Isti učitelj pozva sve učenike, da se ugledaju u njega, da se trse usavršiti prama savršenstvu njegovu i nebeskoga mu Otca, dakle i u istinitosti; jer je Bog vječna istina. Ugledaše se apoštoli i sv. krstom preporodjeni kršćani. Kad bi koga pogan sudac zapitao: „Jesi-li ti kršćanin?“ odgovorilo bi mu se poput učiteljeva: „Ti si rekao!“ I oni volješe groznom smrću poginuti, nego da lažu, gdje bi se jednom riečcom: „Nisam!“ bili mogli osloboditi. Kano učitelj, onako i učenikah njegovih miliuni navieštajuć istinu zapečatiše ju svojom krvlju. Poznavajući neizmjernu cienu istine opominje Pavao nove kršćane: „Ostavite se laži, govorite istinu svaki sa svojim iskrnjim; jer mi smo medju sobom uda.“ Ef. 4, 25. I mi smo uda istinite crkve, kojoj je glava sam Isus, a ravnatelj joj i životvorac sv. Duh, duh istine. Svaki dakle kršten lažac izrodio se je lažju; a tekar, ako jošte k tomu ima biti viestnik istine i odabran sud, u kojem da se nosi ime Božje narodom.

Da je laž griešna, uči nas i sam razum. Jeziku je od naravi zadaća izraživati misli i čuvstva. Za što bi ga drugač Bog i dao bio? Ali laž je upravo protivno tomu, naime sakrivati, te s toga lagati jest na zlo rabiti jezik i govor proti volji Božjoj i naravi, te zato grieh. Sam nas razum uči i to: da bi se ljudsko družtvo moralo razpasti, kad bi laž bila dopuštena. Bez stanovita povjerenja može obstojati zadruga tako slabo, kano u kakovu zidu kamen do kamena bez sveze. Povjerenje pako traje samo dotle, dokle si osvjedočen, da ti je istinit drug u družtvu; prestaje, čim znadeš, da laže, ili barem da mu je slobodno lagati. Bude-li dopušteno lagati, tad bi i najpoštenijemu i najistinitijemu bilo na volji prevariti; nebi preostalo drugo, nego svakomu sumnjati, bojati se te nevjerovati niti najsvetijoj zavjeri. Dalje, da laž bude dopuštena samo u njekojih slučajih, ili makar samo u jednom, to bi i tada izpale iste posljedice; jer moralo bi se prepustiti sudu pojedinca, da odluči, je-li, nije-li dovoljan uzrok za laž, a s toga bi i druga stranka morala sumnjati, da govornik ima morda taj nepoznati uzrok. Istina je ljudskomu družtvu po prilici to, što i novac; dakle je i laž prilična krivu novcu, a lažac krivotaru. Zato ljudsko družtvo ima udarati kako na prvoga tako i na drugoga; a sam Bog, kao vrhovni vladar, mora da laž zabranjuje i kazni.

Sam razum nauči i pogane: da je istina liepa, a laž ružna. Aristoteles reče, da je laž mahna jedinoga roba. Sofokles očitova, da mu je lažac mrzak kano samo zjalo pakla. Peržanom bijahu dvie mahne najveća sramota: dúg i laž. O plemenitom caru Trajanu pripovieda se, da je bio u ratu zarobljena sina njekoga kralja iz Tracije veoma obljubio, te ga naumio već natrag poslati na otčevo krilo. Nu dogodi se, te ga car uhvati u laži (reče da je bio u školi, a nije, nego u vrtlu šetao). Ljut car reče mu: „Bio sam već odlučio, da te pustim u tvoje kraljestvo; ali jer si se pokazao lažcem te s toga nevriednim za vladu, to ću sada mjesto tebi drugomu predati kraljevstvo.“ Istomu caru bijahu lažci tako mrzki, da je nje — kano izmet ljudskoga roda — zapoviedao bacati na brod bez jadra i krme te odrinuti u široko more. (Lohn. biblioth. II. 322 i 313). Stari Rimljani držahu svaku laž i pretvoru nedostojnom za slobodna i plemenita čovjeka, te bi s toga lažcu udarili žig na čelo. (Cicero pro Rost. Armerin.) Za vršak naravne i razumne u tom krieposti poganske neka služi sljedeća pripoviest, makar je većini štiocah poznata. Rimski vojvoda i konzul Regulus g. 255. prije Isusa bje od Kartažanah u Africi potučen i sam glavom zarobljen. Želeći sklopiti mir s Rimljani poslaše Kartažani u Rim poslanike s Regulom, koj se morade prije zavjeriti, da će se u Kartagu vratiti, ako Rimljani odbiju ponudu mira. U Rimu nagovaraše Regulus senat i puk na rat, premda su ga mnogi gradjani i žene s djecom zaklinjali, neka govori za mir te si spasi slobodu i život. Ali Regulus voli obćenito dobro domovine nego sebi slobodu i život. Rimljani odlučiše rat nastaviti, a Regulus vrati se u robstvo, gdje ga dočekaše grozovite muke i smrt. — To je velik muž, te mu istinitost i viernost vriedi da se slavi do konca svieta. Vitežki je čin sv. Ivana Kantjana, što ga na putu u Rim učini s razbojnici; ali je Regulov sbog okolnosti još sjajniji. Što ga dovede do tolike krieposti? Zdrav razum i zdravo srce.

O kako bi nam liep i sladak bio život, kad bi svaki čovjek bio iskren te istinit. Tada bi „poštena rieč“ više valjala, nego pismo i pečat, zavjera i svečana zakletva. Gdje se krši zadana rieč, tudier se krši i zakletva, gdje laž i nevjera vlada, tudier se paraju i pismene obveznice, izkrivljuju pouzdanice i ugovornice; neima tudier ničemu duga obstanka. Sigurnije jamstvo jest jedna rieč čovjeka, nego deset zakletvah sadanjega pogana ili neznačajna nitkova.

Ali kako nam je danas? Ima više lažacah nego istinacah. Bolje bi lažcem pogodio, tko bi napisao izhitrenu razpravu, kako se mudro može lagati, nego kako nevalja lagati. Oni dadu da Bog, Isus Krst, apoštoli, sv. pismo, crkva govore, zapoviedaju i opominju; ali se nedadu obratiti, već

se drže svoje navade. Nekoristi, bojim se, spominjati ni vitežtvo starih poganah, od kojih mnogi dotjeraše razumom do vrška naravne krieposti; jer kako danas u obće mlado hoće da nadmudri staro, tako napose mladi pogani hoće da nadmaše stare. Hvasta se razumom, a zdrava ga je malo; hvasta se svjetlom, a više je mraka u glavi. Za mnogo koješta mari se više, nego za Boga i crkvu.

U družtvu, igri i zabavi drže se pravila i red, jer bi bio grieh proti prosvjeti i ugladjenosti; kod plesa mora se paziti na takt, jer bi se počinila strahovita grehota nespretnosti; na haljini mora biti svako putašce na svojem mjestu, jer bi bio grieh proti ukusu; pravila etikete moradu se obdržavati na vlas, jer bi drugčije bio obsudjen medju prostake i divljake. Slobodi se bez slobode, poštiva se bez poštenja, ponizava uz najveću oholost. Pače i više. Apoštol Pavao pisà Korintjanom II. 12, 20: „Vi to podnosite, kad vas tko podjarmi, kad vas tko zatire, kad vam tko uzimlje, kad se tko diže, kad vas tko u lice bije"! To valja i za danas. Sve je naravno, sve se mora, sve se trpi, samo za Boga i za spas ništa.

Račun je već daleko došao. Proračunano je, koliko od prilike ima zviezdah na nebu, koliko ljudih na svietu, pače i koliko marve u kojoj državi; proračunano je, koliko duga načiniše europejske vlasti pa to sve ide na miliune, biliune, triliune i tko bi znao, kakovih bi iliunah izišlo do kraja, te bi se sva Europa od crnih zadužnicah mogla zaviti u crninu. Našlo se glavah i mnogo, te računaju, koliko se mierovah i centih živeža potroši, pače koliko se popuši i posmrče duhana itd. Za svašto se već našao na svietu računar; ali nisam jošte dočuo, da-li se je koj vještak stavio na to, te proračunao broj lažih. Hotjelo bi se komu i to znati. Vaj! bi-li se taj broj mogao izreći? Takov račun za hrvatsku glavu nije, već je za one, koji proti Mojsijinu računu znadu proračunati po okamenjenoj muhi, koliko miliunah godinah sviet obstoji; ili polag okostnice izkopana Trenkova husara, koliko ljudožderi mogoše požderati ljudih. Ako je na nebu knjiga, gdje se laži ljudske bilježe, to moraju njegdje silne čete angjelah svaki dan nepropustiv ni nedjelje neumorno raditi bilježeć u nebeskoj kontrolnoj pisarni proizvode laži.

Koliko je laži u tom svietu! Laže se, da sve smrkava pred očima. Kamo su vjera i povjerenje, istina i poštenje, zaufanje i viernost? Laže se za šalu i za silu, po službi i dužnosti. Ima i takovih poslovnicah i neposlovnicah, gdje ako neznaš hitro, vješto i jako lagati, nemožeš zaslužiti kruha. Ima lažih ustmenih i pismenih; što dalje i kroz više ustah, to su krupnije, a ima i prekrupnih u knjigah i spisih, u listovih i ugovorih, u trgovini i pogodbi. Ima novinah, koje drugo nisu, nego lažitorbe, te se još za drage novce prodavaju. Uzmi na um, da su takove novine svagdanji hljeb i najmilije, pak se divi roju lažih. Svaka stara izleže k tomu na stotine mladih. Vas je sviet oblagan i krozlagan. Što čovjek nije od Božje ruke, to je danas od pokvarene si naravi, te ona izreka Davidova: „Omnis homo mendax" valja morda i u strožjem smislu, nego je pjesnik i mislio, te bi skoro Diogenovom lučkom morao tražiti istinita čovjeka. Do duše ima i danas množina glavah, koje bi voljele poletiti s ramena, nego da reknu proti istini; ali je ta množina naprama velikoj množini malena. Većina drži se one izreke Napoleonova ministra: Bog je dao čovjeku jezik, ne da očituje, nego da sakriva misli. To valja u politici, pak joj se zato toliko i vjeruje. Po tom se načelu sklaplju ugovori, pak zato tako dugo i stoje. Gdje neima istine na vrhu, zašto da se traži dolje? Bez istine pako neima vjere, bez vjere neima sveze u ljudskom družtvu, te se mora smutiti. Ima i mnogo srdacah, koja se boje velike smutnje i svadje i rata sbog dugovah. Kako bi to bilo? Gdje je dug, tu je i vjeresija t. j. jedna spona ljudskoga družtva, a s dugom oko vrata, t. j. bez novca neda se opet ni trgati. To neide, van ako bude u dûgu i s njim laž. Laž će prije zamrsiti i kidati; laž će upropastiti ljudsko družtvo, kako je po njoj već i nizko spalo.

(Dalje će sliediti.)

Školski nadzornici.

Pod naslovom: Die Volksschule in Oesterreich. Ein Beitrag zu ihrer Neugestaltung — von Dr. Franz Stark. Wien 1864. izišla je knjiga, smierajuća ponukati na skoru obnovu učione i njezine oblasti s predlogom, kako bi to valjalo obnoviti i preustrojiti. Iz te knjige prevedeno je više odlomakah te natiskano u „Narodnih Novinah" u raznih brojevih.

Pročitasmo svaki odlomak. Prošlo sve što bolje, što gore; prošla „prava i platja učiteljska" s gorkom jadikovicom, kako-li je siromak učitelj župniku poslužnik (broj 253). Ali eto u 274. i 275. broju istih novinah odlomka Starkova o nadziranju školah, iz kojega se vidi pravo uporište i smier čitave osnove. To bez primjetbe proći nemože. — Nabavimo si i sami Starkovu brošuru, da se uputimo: je-li to čist prevod, ili se Starkova izreka hotjela potvrditi jošte i hrvatskim razlogom. Prevod je, premda slobodan, gdje gdje za koju misao i prevrnut, gdje mnogo toga preskočeno, a gdje umetnuto i svoga. Prevodilac dakle poprimio je skroz piščevo glavno načelo, prionuo za njegovim smierom, a

jer neima primjetbe osudne, valjda je poprimio i sve (barem u prevodu spomenute) stavke i izreke; riečju: zadahnuo se duhom njegovim. Vidi on valjda i kod nas isto zlo, pak želi iste poboljšice; želi u javnom glasilu probuditi na pozor sve napredne duhove, neka se paze zla, neka rade sborom i tvorom oko preustroja školske oblasti i same škole: jer u tom jedino spas je pučke prosvjete. Ali su navedeni razlozi baš neistiniti i uvredljivi za svećenike sve, napose za nadzornike školske i ravnatelje, uvredljivi za svu katoličku crkvu, a i za samu Austriju. Toga nesmiemo prešutiti.

Na kakovu načelu snuješ, onakov ti je i vas osnutak. Glavno pravo načelo ili odnošaj medju crkvom i državom budi za kakov ugovor ustanovljeno je njihovom naravlju, niti ga istom trebaju ljudi ustanoviti, dakle niti Stark, niti njegov privrženik, niti mi. Pak dojde-li jošte u Austriji do toga pitanja, biti će zanj i drugih glavah i drugih srdacah. Zato nam nebi trebalo pera ni umočiti; ali jer smo osvjedočeni, da ovakava pisarija može razdražiti proti obstojećim školskim oblastim, te školu za korak jošte dalje natrag rinuti, mora se prigovoriti.

Kakov-li pojam ima Stark o vjeri, crkvi i njezinu uplivu, neka kažu ove izreke: „Nadalje nespada na djelokrug njen (crkvin) praktično naobraženje duha, koj je toli važni dio pučke prosvjete, a to samo s toga, što se to s religioznoga gledišta nedade tjerati" .. Zatim: „Jer upravo onako, kao što je stalo crkvi, da mladi naraštaj religiozno i moralno odhrani, mora i državi samoj do toga stajati, da se mladji naraštaj izobrazi, da budu iz njega ljudi duševno radini i na gradjansku valjani." — Razumi ga! Kakovo je to „praktično naobraženje duha"? Valjda znati pak znanje uporaviti u životu: slovnicu, račun, povjestnicu, prirodoslovje itd. znati, ter se tim znanjem znati u životu okoristiti. Ako je to: kad je i gdje to priečila crkva? kako bi to njoj bilo protivno? kako se to nebi moglo tjerati i s religioznoga gledišta? Mi držimo, da bi se pravedan sviet baš na praktičnom naobraženju duha, ili ako hoćeš na realnih znanostih imao razloga zahvaliti na velikoj uslugi i crkvi. Razumieva-li to, da takovi nauci spadaju na državu, zašto to dokazuje? Tako je bilo i do sada: po državnom zakonu, pod državnim nadziranjem, po državnom učitelju. Račun se o tom daje državi, makar su nadzornici školski crkveni službenici svećenici. Ili opet misli, da je religiozni nauk puka teorija, koj se u praksu nemože uvesti, ili, ako se uvede, škodi pučkoj prosvjeti. Ako je to: tada ima pravo, da se takova praksa nemože tjerati s religioznoga gledišta, ali na takovu naobraženju čestitamo naprvo državi. Da bi se tako imala razumjeti piščeva izreka, nagoni nas pomisliti jošte stavljena opreka izmedju „religiozno i moralno," te „izobraziti" i „duševno radini," kano da religioznost i moralnost spada samo u crkvu, a duševna radinost jedino u gradjanski život. Neka nam pisac od postanka crkve do danas pokaže samo jednu sgoljno crkvenu školu, gdje se osim vjeronauka nije učilo ništa drugo, što bi gradjanu u gradjanskom životu moglo koristiti, da duševno radi.

S jedne se strane opet tvrdi: da država nemože biti bez dobrotvorna upliva crkve, a s druge strane, da je crkva znanost i razvoj te napredak učionah priečila i jošte prieči. Liepo-li se to slaže! Ovakovim protuslovjem obiluje zadnji članak o nadzorniku i ujedno novi predlog.

Kotarski i biskupijski nadzornici izvješći varaju vladu, rade išta ili ništa, a kad bi i hotjeli raditi, nemogu valjano raditi za napredak učione; jer su nesposobni — „. . . da u glavnoj stvari ne samo nisu školi na korist bili, nego da su svojim negativnim ponašanjem napram zahtjevom sadanjega vremena školarstvu i cieloj državi mnogo štete nanieli, onda se netrebamo čuditi, kad vidimo, da se bezkoristno i po državu škodljivo djelovanje svake godine množi, a prava zasluga za školu i državu sve malo po malo izčezava i izumire." Za uzrok tomu nazadku navodi se s jedne neznanje i nevještina svećenikah ravnateljah i nadzornikah u didaktici i metodici, a s druge nemarnost u ravnanju i nadziranju. Zato treba preustrojiti sadanju školsku oblast.

Prevodilac obeća, da će dotični piščev predlog prevesti. Nam netreba čekati prevoda; jer imamo izvor. Kakov je to predlog?

1. Pojedine škole da nadzire školski odbor s načelnikom župnikom; podanj spada sgrada školska i sve, što je u njoj, polaz nauka, ponašanje djece i ćudoredni život učitelja. Sama služba učitelja u obuci i vještina spada pod pazku nadzornika kotarskoga.

2. Učione cieloga kotara da nadzire kotarski nadzornik, imenovan od vlade, školski vještak, komu će pazka i vodjenje škole i školskoga napredka biti jedina služba.

3. Savjetnik školski kod namjestničtva s posebnim viećem školskih vještakah. Svaku od tih službah može dobiti i svećenik, ako dokaže podpunu vještinu u svakoj struci škole.

Da se polag ovoga predloga izvede obnova, škola bi izgubila vjerozakonski (konfesionalni) značaj. što bi bilo liepim primjerom u pretežno katoličkoj državi.

Ovim predlogom zahtievana svemoć državna nad školom neobstoji po gotovu nigdje više, gdje su priznata temeljna načela pravne države. Pravne države ili priznavaju, kano n. p. u Englezkoj i Belgiji, slobodu obuke, ili puste školu pod upravom crkve, ili stave školu pod upravu mješovitu, kano u Francezkoj i u većini njemačkih državah. — Drugi slučaj obstoji u Španjolskoj, kako svjedoči II. čl. konkordata od 9. Ožuj. 1854., pak u Austriji, i to ne samo glede katoličke crkve, nego i drugih sljedbah.

Protestantski patent od 8. Travnja 1861. veli u §. 11. i 12. „Prosto ostaje evangelikom u svakom mje-

stu po vlastitom premogućtvu podignuti škole, učitelje postaviti . . . s podpunim pridržanjem vjerozakonskoga značaja. Uredba evangeličkoga pučkoga školarstva prepušta se crkvenomu (njihovu) zakonarstvu."

§. 13. „Evangelici nemogu se tjerati, da za bogoštovne, školske i dobrotvorne svrhe koje druge crkve davaju prineske."

§. 14. „Uprava evangeličke crkve te ovršivanje vrhovnoga državnoga nadzorničtva može se povjeriti jedino muževom evangeličkoga vjerozakona."

U Francezkoj polag školskoga zakona od 15. Ožujka 1850. obstoje po slobodi obuke uz javne još i sukromne učione. Vrhovna školska oblast sastavljena je od 8 državnih činovnikah i 16 drugih članovah, i to su od ovih 4 biskupa katolička izabrana od biskupskoga kolegija, i po jedan duhovnik od svakoga priznana u zemlji vjerozakona. Tako je sastavljena i svaka pokrajinska školska oblast. Škole su sve vjerozakonskoga značaja.

U Njemačkoj (Hanoverskoj, Bavarskoj, Virtemberžkoj, Saksonskoj, Pruskoj i Heskoj) ima crkva upliv u nadziranje učione. Crkva pazi ne samo na obuku vjere, nego su jošte svećenici nadzornici učionah. U Hanoverskoj, Kurheskoj i u vratislavskoj nadbiskupiji ima biskup samostalan upliv u namještenje školskih oblastih i učiteljah na učiteljištih, u naimenovanje i disciplinu učiteljah, u pregled učionah i na izbor školskih knjigah. Vjeruje-li dakle Stark i sam sebi, da bi u katoličkoj Austriji pod apoštolskim veličanstvom crkva mogla izgubiti ono, što imade u protestantskih državah? da bi se njoj otelo, što se daje mnogo manjim sljedbam? Toga se nebojimo, makar Stark sjedi na klupi carevinskoga vieća, te i zanj i za njegovu osnovu ondje prija. Doduše daleko se može u naše vrieme zaći. Pitajte Srblje, hoće-li oni da jim se tko druge vjere pača u školu, gdje oni mogu imati svoju vjerozakonskoga značaja? Gone-li oni svećenike van iz škole?

Što se napose tiče sposobnosti svećenikah za školske nadzornike, priznaše i razboriti, domoljubni i nepristrani protivnici, da su takovi kakovi su najsposobniji za taj posao (Verhandl. der Stände-Versamml. des Grosherz. Badens 1831. Karlsruhe, XXI. Heft). Svećenik je povjerenik crkve, obćine i obitelji, on je učitelj i odgojitelj, te ima ovoj službi primjereno naobraženje. Kano što se znanost gojitbe osniva na načelih bogoslovnih, tako je svećenik kao bogoslov i religiozno-moralni učitelj puka vrstan za upravu učione. Tko toga neće nipošto da uvidi, tomu nepomaže dokazivati. Prigovor, da svećenici školu smatraju kao drugotan ili naprtjen si posao bez svakoga interesa, niti ima razloga, niti je dokazan. Svećenika veže na to crkvena dužnost, da negovorimo o narodnoj i domoljubnoj.

U strukovnoj znanosti mora se priznati, da nisu svi svećenici vješti u metodici pojedinoga nauka, kano učitelji baveći se tim. Ali tvrditi: da nezna nikako suditi uspjeh izpita, tko toga nezna, malo je previše. Dakle badava dolazite svi roditelji na izpit; jer nemožete znati: da-li diete što zna ili nezna — neznadete bo metodike. Stark i njegov privrženik neznadu, da-li su jim čizme na noguh dobre ili zle, jer neznadu čizmarske metodike itd. Dàkako, tko više znade, bolje o koje čem može suditi, dakle i o tom: dobro bi dakle bilo, a Stark ima pravo, gdje veli, da bi svećenici malenim trudom i to mogli naučiti. Ali ni onda nebi oni Starku valjali.

Što se tiče dosadanjega râda školskih nadzornikah, mi nebranimo, da je svaki učinio sve, što je mogao i znao; ali da je većini učinjena krivica Starkovom tvrdnjom, to je za zaslužne muževe čemerna istina. Niti to neće zanijekati čovjek, komu je pamet i srce na pravom mjestu, da bi kod nas barem u Hrvatskoj škole vrlo zlo stale, kad nebi bilo njih. No neima-li se povod tim prigovorom tražiti u borbi, zametnutoj u novije vrieme o školskom savjetniku? — Da su crkva i svećenici krivi, što je škola tobože slabo napredovala ili makar nazadovala, to nije istina, niti će se ikada moći dokazati. Svećenici kao školski nadzornici jesu samo činovnici države, te vrše službu polag državnih zakonah. Država opredieljuje zadaću i svrhu učione, ona je učionu nadzirala i skrbila za to, da svećenici kao njezini organi volju joj izvršuju. Ako je što i gdje zapelo, krive su ustanove. U Švajcarskih kantonih barem neimaju svećenici ništa s upravom učione, pak se ipak tuže na slab napredak. (Bericht der Erziehungsdirection über das Unterrichtswesen im Kanton Aargau für 186½. Bericht über die Verhandlungen der Züricher Schulsynode, Zürich 1863.) Pače u onih njemačkih zemljah, u kojih je, kano n. p. u Bavarskoj, državni absolutizam nemareći za vjeru izrinuo bio svećenike iz školske uprave, predana je uprava svećenikom opet baš za dobro učione. Svećenici su po gotovu po svoj Njemačkoj kotarski i mjestni nadzornici. U Virtemberžkoj bilo je izaslano povjerenstvo, da razvidi stanje školah, pak je ono predložilo, da se veliki školski kotari sûže, te nadzorničtvo povjeri sposobnim svećenikom. Da crkva nije kriva tobožnjemu nazadku učione, svjedoči to, što ona baš ondje nazaduje, gdje je i svećenik i vjeronauk iz nje posve izrinut. Eno Švajcarske, Englezke i Amerike, gdje sami tamošnji domoljubi svjedoče, da se djeca nisu popela baš na vršak naobraženja. Dr. Willock reče na gospodarstvenom sastanku u Dublinu god. 1861.: „Potrošiv miliun funtih sterlingah za školske sgrade, a 500,000 funtih na učitelje, došlo je do toga, da većina učenikah ili ništa ili veoma slabo uči čitati, pisati i računati."

Škola ima napredovati s napredujućom obćenitom civilizacijom. Ote crkva niti hoće niti može zaustavljati. Prosvjeta je moć. Ali zato baš mora crkva svom snagom nastojati, da ju medju svojimi sljedbenici uzdigne i napred tjera. Civilizacija nije drugo, nego plod

što veće inteligencije i moralnosti; ova pako osniva se čvrsto samo na vjerozakonu, a onoj je opet najkrepčija poluga vjerozakon. Dok smo kršćani, biti će kršćanstvo princip naše civilizacije; na njem valja osnovati i novu školsku osnovu. *)

Dopis.

Sa slunjskih brdah. Svi katolici znademo, da je Isus ženitbu medju sedam otajstvah svojega zakona ubrojio, i da ju je svojim Božjim umom tako uredio, kako će njezina uredba na sve vieke nepokretna, nedohitna ostati. Politički popravljači oko nje napinju se — nu kvare ju samo i zamrsuju. Popravljači ćudoredja ljudskoga natovariše župniku oko ženitbe više posla nego je Bog rekao. Osim u vrieme crkvom zabranjeno — s važnih uzrokah isto se dopušćenjem preinači — zapisivanje napoviedih ženitbenih jest kroz svu godinu prosto. Na selu kod nas je oko toga najveća jagma u jeseni i poslje bogojavljenja. Ima i drugih crkvom ustanovljenih ženitbenih zaprekah — nu ove su zapreke samoj ženitbi na čast i na ugled služeće — a zapreke odredjene državom okreću se oko državne svrhe. Da se svakomu u svakom stališu i u svako doba bez obzira na državne i obiteljske odnošaje dozvoli ženitba, preko mjere bi se morebiti naradjalo ljudih, i do opasnosti bi se umnožao proletariat. Nu dočim se s jednoga kraja zlo zajazuje, otvaraju se drugomu zlu širom vrata, a to su umnožavajući se kod nas do sada nečuvenim brojem narodjaji nezakonske djece.

Politička vlast izziskuje od ženikah priličnu sjegurnost svakdanjega živeža, pita dobu i još koješta drugo, a nepazi onom budnošću, kojom bi morala, da-li se blud širi i pase na cvietu mladosti nerazpupljene, ili se živi u divljem braku? Hoću reći: momak izprosi djevojku i očituje svoju nakanu, da bi rad u brak š njom stupiti. Pitanja mnogovrstna: Imaš-li čim živjeti? kako ćeš ženu, a možebiti i djecu hraniti? itd. — Mužu se desila prilika, da se priženi k udovici, imajućoj nenaredan broj djece. Ženitba mu se nedozvoli, jer se nemože muž priženiti na otčinstvo djetečje. Njeka tajna sila privlači ih i spaja zajedno, nemogu se razstati, nastavljaju život u divljem braku; eto ti na hrani zakonske i nezakonske djece. Tako možebiti jedni; a drugi ostavi ženu s mnogo nezakonske djece pak odide — lahko mu oditi, jer nije brak crkvom blagoslovljen, što bi ga jačio, da u zakonskom stališu do smrti vjerno uztraje. Država istina neuzkraćuje nahodom politička prava; nu šta ćeš, mati nesretnica s više uzrokah zanemari odhranjivanje svojega nezakonskoga čeda, pak tim i mati i diete hrle, da prestupe zakon, ili diete naraste nesposobno radu i znanju; te tako što se htjelo ženitbenom zaprekom zapriečiti, upravo se je poduprlo.

Koža se ježi čovjekoljubu, čitajuć osude materah ubojicah svoje nezakonske djece. Obitelj, čast materinska u braku, bračna vjernost, rad, svojina, sjegurnost, pravica čvrsti su temelji države, jesu-li osnovani na vjerozakonu; jedno samo brvno premakni, pa će sgrada družtva ljudskoga klimati, nastati će šupljina, vjetar strasti duvati će kroz pukotinu i razpiriti prevrat obiteljski.

Ćudoredna nemarnost, bezstidna bludnost, samoprodaja ženska, bezdušni gospodari promicajući putenost, davajuć joj utočišće i zakrivalo, statističke skrižaljke o pokretu žiteljstva, ovi nepodmitni svjedoci velika broja nezakonske djece, tatstvo, drzovitost proletariata ženskoga i mužkoga uzdrmaše dušom otacah grada Kukavštinca. S toga se u gradu tom pripremaju veliki dogodjaji. Otci grada zabrinutim čelom, ozbiljnim licem, strogim pogledom, spušćenom od mislih težkom glavom, službenim korakom, batinom pod pazuhom stupaju u viećnicu, da viećaju o boljku svojega grada i pokriepljenju ćudorednosti. Sjednica se začme. Njeki će prisjednik: Gospodo! Bezstidna bludarija zaokupi već ulice, sela i gradove; kuće nisu sjegurne od bezsramnih napastnikah i zavodnikah; nezakonska djeca dosegoše jurve nepriličnо velik broj; sluge i službenice nemožeš niti po dobar novac dobiti, a sjedalicah i namigušah pred svakom malone kućom. Tomu zlu valjalo bi doskočiti; — molim, da o tom slavni sbor vieća i lieka nadje. — Na to će njeki drugi: Gospodo! Priroda zapovieda, da smo prama svakomu stvoru, crvu i mravu milosrdni; — na nikoga neću prstom pokazati, a mislim, da je tomu svemu, čega se je predgovornik bolan uplašio, onaj krivac, koj je žestoku vatru ljubavi u našu krv metnuo. Nu budući tomu tako, predlažem, da sagradimo nahodište. U nahodište zakloniti će se padše ženske, uniti će, izajti će, nitko neće znati. a rodbina i roditelji već ćedu joj znati put zamesti pred svietom; nahod će ostati u nutri na pjestovanju — vendar većinom pomru — pa nikomu ništa, poštena duša, kao da se ništa nedogodilo. — Na odvrat odgovora predlaže njeki drugi prisjednik zelenoga stola: Gospodo! ovimi i svakimi inimi pripremami polutnimi u obziru ćudoredja tek bi ranu obliepili, a nipošto ju izcielili. Bezobraznu polazniku mogu oprezni roditelji vrata pred nosom zatvoriti, padšu svoju kćer mogu roditelji, jesu-li ikoliko imućni, kriomce u sviet odpremiti, diete nezakonsko prodati na ladanje: sve je to već tako bilo. Nu najgore će projti, kao i dosada, kćeri

*) Već je ovaj članak bio kod slagara u tiskarni, kad eto u prekjučerašnjem broju „Narodnih novinah“ sbog njeke slutnje izgovora, da nebijaše nredničtvu na pameti uvriediti hrvatsko svećenstvo. Premda rado vjerujemo, što uredničtvo o sebi tvrdi, nije nam ipak taj izgovor dovoljnim razlogom, da izpravimo svoj uztuk, već ga ostavljamo od rieči do rieči u prvašnjem obliku. I više nam bijaše na pameti reći, što bi povod moglo bistro razložiti, te našu misao i boljma utvrditi; ali nam je sada tim milije, što propustismo, čim više samo uredničtvo na se uzimlje odgovor, te hrvatskomu svećenstvu radje priznaje zasluge za školu.

srednjega stališa. Primamljivosti od svikuda, zaslužbe i sramežljivosti sve manje, gizda naduta gotova propast. Lahkoumnost ženska je takodjer uzrok, da se mužkići neklone ženitbi. Najposlje neće ih moći nahodišća zapremiti i posakrivati. Neka se nastoji, što nije pokvareno, sačuvati; što nije izkusno, oprezno učiniti; što je palo, podići i popraviti. Što bi bilo, gospodo, da u naš slavni Kukavštinac dozovemo ženski duhovni red, koj bi djevojke služice obskrbljivao dobrimi službami kod pobožnih gospodaricah, upućivao na rad ženskih rukah, koj bi jih učio i kuću i kuhinju redati, i pripremati bašću. . . Aoh! viknu već jednom danas govorivši: Priroda je svakomu stvoru, mravu i komaru udielila slobodu, da se uz nagon svojega življenja mogu uživati. . . Uprt na temelj izušćenoga naravno-ćudorednoga načela odvraćam: tim predlogom, gospodine, da ga prije tri vieka predložiste, biste bili od biskupa predium dobili — a danas vas sažaljujem.

Na trulom gnjiležu mladi će razsad sagnjiti.

Viestnik.

Iz Zagreba. Javlja nam naš dopisnik iz Rima, da je sv. otac njeki dan imenovao izdanim u to ime breveom prečastnoga gosp. dra. Franju Račkoga „protonotarom apoštolskim ad instar participantium“ (t. j. s privoljenjem dotičnoga biskupa ide takovoga usus pontificalium). „Toj sjajnoj časti i odlici veseli se dopisnik u ime prijateljah i štovateljah prečastnoga g. Račkoga, te mu srdačno čestita.

— Piše nam naš dopisnik iz Rima, da je biskupom hercegovačkim imenovan i već potvrdjen fra Angjelko Kraljević, čuvar hercegovačkih Franjevacah. Ovoj viesti dodaje g. dopisnik o novom biskupu: Vele mi, da je muž neporočna značaja, izkusan, katolikom ondašnjim i Turčinu obljubljen te poduzetan, što je u sadanjih okolnostih u Hercegovini vrlo važno i zamašno, te da je propaganda Vrbanova uprav po srcu i želji katolikah hercegovačkih tu davno izgledanu jabuku pružila. Dao Bog, pa i po Bosnu tako što prvlje bilo.

Prema tomu izpravljamo viest, priobćenu u 41. br. ovoga lista po „Nar. Novinah,“ da je biskupom hercegovačkim postao hercegovac ot. Paško Bucić, lektor u Rimu.

— Nadpopom narodnoga našega sbornoga kaptola u Rimu imenovan je najstariji kanonik prečast. g. Marko Bunicić Crešanin; dne 4. t. m. umjestili su ga u novu čast na kanoničku.

— Presvietli gosp. veliki župan križevački, pohadjajući kotare svoje županije, svratio se bio i na Gradac, te pregledao tamošnji zavod sestarah milosrdnicah i pribivao javnomu izpitu. Što i kako je našao u tom zavodu, vidi se iz sliedećega pisma, štono ga je presvietli gosp. veliki župan upravio na g. velikoga sudca kotara vrbovačkoga.

Poglaviti gospodine veliki sudče!

Imao sam onomadne u samostanu milosrdnih sestarah na Gradcu kod javnoga izpita liepu priliku vidjeti, kakovim hvale vriednim uspjehom milosrdne sestre odhranjivanju i podučavanju djevojakah posvećuju sile svoje; bogo- i rodoljubno posve narodno odhranjenje, štono ga djevojčice tamo dobivaju, sigurno neće uzmanjkati da nedonese najblagonosnije posljedice naraštaju budućemu; zato izvolite poglaviti gosp. veliki sudče častnoj materi predstojnici i svim sestram učiteljicam najuljudnije izjaviti moje podpuno priznanje i pohvalu u obziru njihovoga uspješnoga podučavanja; izvolite zajedno obskrbiti, da se, na koliko u političku oblast zacieca, vriednomu zavodu onomu sva moguća pomoć pruža.

U ostalom sa osobitim štovanjem

U Zagrebu 10. Kolovoza 1864.

na službu pripravan
Ljudevit Vukotinović,
veliki žup. križevački.

Ovu priznanicu propratio je pogl. g. veliki sudac ovim dopisom:

Častnoj predstojnici milosrdnoga zavoda na Gradcu.

Ovo — od tako visokoga i zajedno domoljubnim čuvstvom skroz i skroz nadahnutoga dostojanstvenika — odpremljeno mi pismo imadem čast tim radostnije u podpunom propisu častnoj materi saobćiti, što u njem izjavljeno priznanje jest pravi odjek ovdje obćenito vladajućega mnenja.

U Vrbovcu na 19. Kol. 1864.

Drag. Pajanović,
veliki sudac.

Iz Češke. Iz južne Češke, iz okolice, u kojoj pretežno stanuju Niemci, piše se: da tamo u novije vrieme na razputjih podignute križe prevaljuju, slike Bogorodice iz kapelah u pećine izsječenih vade te poderane razbacuju, a sve pučanstvo da je obuzela obćenita strava od palikućah. Iz pisamah, u kojih se vlastnikom kućah požarom prieti, vidi se, da palikuće osobito smieraju na takove obitelji, koje pokazuju više revnosti za katoličku crkvu, i iz kojih ima svećenikah i koludricah. Sve su to — kaže jedan dopisnik — samo misli poznatoga neprijatelja samostanah Dra. Schindlera prevedene u prostonarodni slog. Kao što križ na putu podiže putniku duh u vis; tako su i redovi katoličke crkve kanoti putokazi u višje predjele. Kada dakle čovjek narodnjak, pa još k tomu član carevinskoga vieća uzme drmati ovimi stupovi, te hoće da je strovali, to je posve jednostavna posljedica toga napredka, što se nadje ljudih, koji obaraju križe i poljske kapele, za da nakon ovih vježbah tim krepčijom rukom idu kasnije

razvaljivat crkve i oltare. Pa i ruka, koja obara drvene križe, valjda je manje griešna od one, koja napada na žive vjerozakonske zavode.

Iz Fiorence. Jedan piemontezki topnički častnik u ovaj par je strah i trepet svih fiorentinskih redovnikah i duvnah. Pukovnik Castellazzi pregleda i izabire prostorije za ministerija u novoj priestolnici, a o sebi se razumieva, da se kod toga posla radi o glavi mnogim redovničkim družbam, kojih je zator već od davna odlučen. Sva je prilika, da za godinu danah neće više ni polovina sadanjih fiorentinskih samostanah obstojati. Bez milosrdja izagnat će njihove stanovnike. Samostan Filipinacah u San Firence obratit će se u sabornicu, samostan Karmelićankah S. Maria Maddalena de Pazzis sa susjednim bivšim samostanom zvanim Candeli, samostani Augustinjanah Santo Spirito i Santa Trinità odlučeni su za popečiteljstva; i Servite u Santa Marija Novella morat će se na brzo izselit. Na druge doći će na skoro red. Kamaldulinjani u Santa Maria degli Angioli morađoše svoj samostan ustupiti bolnici Santa Maria Nuova; a sada se opet pogovara, da će se ovaj veliki zavod premjestiti njekamo izvan grada. I djevojački zavod Annunziata, što su ga podigle obje velevojvodkinje iz saksonske kraljevske kuće, premjestit će se iz grada, jerbo dosadanji je već reformiran tako, kako će odgajati „patriotičke“ žene i matere za sadanji naraštaj i buduće potomstvo.

Iz iztočne Indije. Najnoviji ljetopisi za razplodjenje vjere donose sliedeće viesti iz Indije: Barbarski običaj, po kom su ovdje udove žive s mrtvimi njihovimi supruzi palili, obstojao je još prije malo godinah medju indijanskimi puci. Na čast služi englezkoj vladi, što je njenim trudnim nastojanjem ovaj nesmiljeni običaj prestao; ali položaj tih ubogih ženah ipak tim jedva se poboljšao. U Indiji zaručuju se djevojke već u 5. ili 6. godini, a često neobaziruć se ništa na njihovo nagnuće udaju je prije 10. godine za muževe, koji su pet putih od njih stariji. Stupivši u ove neprimjerne sveze, moraju ova kukavna djeca vršiti sve dužnosti indijanske žene. A kakove su to dužnosti! Da je bar ponješto pojmimo, dosta je znati, da tu poganska žena nije ino no robinja svoga muža. Nu sudbina njezina još je gorja, kada obudovi. Sada istina nemora više na lomaču, no sve ostale dane života svoga mora provoditi u tuzi i nevolji, prezirana od svega ostaloga svieta. Čim je minuo sprovod mužev, odmah pristupe pokojnikovi rodjaci k sprovodu ženinu. Zakon proglašuje ženu mrtvom zajedno s mužem; druga udaja sasvim joj je zabranjena; tali, njeki zlatni nakit, kojim se ponosjaše za vrieme ženitbenoga života, otme joj se a glava do kože ostriže. Čim ju postigne mrženi udes udovinstva, ostave nesrećnu ženu za uviek svi bivši prijatelji obitelji, a nesmie se pokazati kod nijedne javne svečanosti ili zabave; svako cjenije odielo, svako sladokusnije jelo zabranjuje joj strogo tamošnji prieki običaj. Još je žalostnije stanje udovah, koje neimaju djece; nje jednakim načinom izbace iz svoga kruga i rodjaci pokojnoga joj muža, komu nedade baštinika, i njeni vlastiti roditelji, smatrajući ju za bezkoristno breme; svi ju nazivaju prikornim imenom munda (ćelavka). — Gledeć tužnim srcem tolike nevolje ovih nesrećnih i nevinih žrtvah pogana praznovjerja, bijasmo dovedeni na misao, da jim pripravimo utočišta. Velik broj udovah, koje njihov težki udes privede na čuvstva odanosti i strpljenja, mole, da se smiju u njih zakloniti i u zajednicu stupiti. Europejske duvne iz družbe Maria Reparatrice prihvatile su se težkoga posla, da ove uboge udove pridignu iz njihova prezirana družtvenoga položaja, te iz njih načine valjano orudje za razplodjivanje civilizacije i kršćanske vjere u svojoj domovini. Već je pošlo za rukom njih više u posebnom sboru naviknuti na nabožni život; a oko drugih nastoje što europejske što indijanske sestre, da obiknu na red, urednost i sve dužnosti svoga stališa, a tako će si bogoljubnim i djelotvornim životom pribaviti obćenito štovanje, a tim polagano uništiti presude, koje zasliepljuju pučanstvo. Duvne urodjenice obučaju pod upravom sestarah Europljankah djecu, a nastoje oko sirotah i bolestnikah po kršćanskih zavodih.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 51. U ČETVRTAK 22. PROSINCA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Laž.

(Dalje.)

Prosudimo izgovore od laži i prigovore lažacah. Vele:

Laž je znak darovite glave. Istina je to: budala neće lažju daleko uteći; istina je, da se laž mili mnogomu čovjeku, ako je liepom odorom ovinuta i dobro proračunana, pače se čovjek mora diviti: kamo se lukavošću, pretvorom, zasjedom i spletkom pak laskom može dotjerati. Ali je svaki dotjerao na kraj sebi na sramotu. Ako je laž znak darovite glave, to je jošte očevidniji znak zla i pokvarena srca. Bolje bi takov prošao, da dar Božji uloži na službu istini te slavi Boga i svojemu spasu. K tomu čim tko vještije umje lagati, laglje zaluta, a teže se opameti i vrati natrag. To ćeš uvidjeti i bolje, ako uzmeš na um: da za jednu laž treba deset drugih lažih, dok se pokrije ili izpriča; zatim da se lažju gubi ćut stida i poštenja, te da je ona mnogu darovitu glavu dovela u tamnicu. Vještina u laži zavodi na mnogu opačinu. Sv. Augustin izpovieda se svemu svietu ovako: „Ja sam još djećakom bio jako zao; nebrojenimi lažmi varao sam svoga odgojitelja, roditelje i učitelje. Laži se uhvatila za malo i kradja; jer bi ukrao roditeljem štogod sad iz jestvenice, sad iz pivnice ili sa stola, da se okusim ili da se zamienim s drugovi u igri. Takodjer i u igri bio sam lažljiv, gledao druge nadmudriti i prevariti, a uspjeh varke godio bi mojoj gizdi. Sada pako gospodine, hvalim te, što si mi srce i jezik razpleo iz zamkah laži!"

Laž može biti znakom darovite glave; ali velika muža i liepe budućnosti nikada. To je iskrenost. Eno cara Trajana i onoga zarobjena kraljevića. Grgur Washington, prvi predsjednik sjever. amerikanskih slobodnih država, budući djetetom od šest godinah dobi na dar sjekiricu. Njom bi sjekao on, što bi mu pod ruke došlo, a oguli i koru s jedne trešnje, te bijaše previdjeti, da se mora posušiti. Otac opazi oguljenu voćku, koju je najvolio, cikne od ljutine te stane propitkati krivca, rekši da bi volio izgubiti sto forintih. Nadojde za njim i mali Grgur sa sjekirom, te otac pogodi krivca. „Grgo! — zovnu ga — znaš-li ti, tko je ovu liepu trešnju ogulio?" Dječak se žacnu, šuti trenutak; ali odmah pritrča k otcu te izpovjedi iskreno: „Otče! znaš ti, ja nemogu lagati; ja sam sjekirom sjekao to drvo." „Dojdi mi da te zagrlim sinko! — poviknu veselo stari Washington, — jer iskrenom svojom izpoviedju platio si mi kvar na drvetu po tisuću putah; više valja takova iskrenost, nego tisuća ovakovih voćakah, pa da se sve previjaju od roda." I poslie se pokaza mnogi put, da taj veliki muž sbilja nije mogao lagati.

Kamo bih ja dospio, da nelažem, kada drugi lažu? Zlo-li bih prošao s istinom! — Zlo-li bi prošao dakle, da nevratiš žao za sramotu, da se neosvetiš, već da budeš istinit i pošten? Što gubiš istinom i poštenjem, što-li dobivaš lažju? Zar grieh prestaje biti griehom i ljagom na duši, ako griešnikah imade mnogo? Ako misliš s poboljšanjem čekati dotle, dokle se svi drugi poboljšaju, možeš čekati do sudnjega dana.

Otrovu je uztuk otrov, reći ćeš dalje. Ali je tako samo u lieku, ne pako u kršćanskom ćudoredju; jer griešnik se nemože nikada griehom, niti jedan grieh drugim popraviti. Mudrac Plato priznade, da je laž ružna i da je zlo; nego mišljaše i on, da se u stanovitih slučajevih može dopustiti, kano liek proti otrovu. Nu u tom je ta razlika, što mjerica otrova za liek uzeta prestaje biti otrovom, dočim laž, ma kako malena, nikad nemože postati istinom, kano otrov liekom, već je uviek otrovne naravi.

Lažju se moram braniti, kano udarcem proti udarcu, kano što mi je slobodno po naravi i zakonu ubiti onoga, koj je mene namislio ubiti. — To je stranom istina: laž je mnoga što i ubojstvo, osobito kad je težka i ubojita kleveta; ali laž nije obrana; lažju bo nećeš se obraniti kleveti. Poprimiv načelo: „laž uzbij lažju“ poprimio si pogansko: „Kako ti meni, tako ću ja tebi,“ ili predkršćansko: „Oko za oko, zub za zub;“ a ne kršćansko: „Što ti nećeš da tebi drugi učini, nečini ni ti drugomu,“ ili: „Ljubi neprijatelje svoje; čini dobro onim, koji tebe mrze, blagoslovi onim, koji tebe proklinju, i moli za one, koji na te lažu.“ — „Oprosti, pak će i tebi biti oprošteno.“ Luk. 6, 27, 28. i 37.

Sladka je osveta. Tko se neosveti, taj se neposveti — tako misli i ćuti naravan čovjek, koj se nije zadahnuo duhom Isusovim, te mu je jaram njegov gorak; ali je sladje pravomu kršćanu oprostiti uvreditelju. Ali lažju ne samo da se neobraniš, nego raniš i ubijaš sam sebe. Laži, pak si izgubio i ti poštenje. Istina je proti laži pravo oružje; ona će ti dušu sačuvati za vječni život.

Kad nikomu neškodi, laž nije grieh. Odgovara se: da se takov slučaj nemože niti pomisliti niti biti; laž bo škodi uviek. Ako nikomu drugomu, a to škodi laž prvo tebi samu, a drugo slavi Božjoj. Zar si ti morebiti nitko, kad veliš, da neškodi nikomu? Laž, kakova je takova, grieh je; grieh pako zaslužuje kaznu, te ako baš nikomu drugomu neškodi, škodi tebi, jer te čeka sbog nje kazna. Drugčije znadeš dobro proračunati, što će ti biti za dobro i boljak, što-li za zlo i gore, pak zašto neračunaš tako u laži. A za slavu Božju zar da ti nebude stalo? Stvoren si za njegovu slavu; lažju pako protiviš se vječnoj istini i slavi njezinoj.

Moram lagati, jer sam u takovoj službi, gdje mi se zapovieda lagati, pak mi nije niti grieh. Ja sam nečinim grieha, nego ga čini onaj, koj zapovieda; ja neprimam na se odgovora. — Odgovor ti je i na to: nitko neima prava zapovjediti, da griešiš, bio on tko mu drago; a tebi nije nikada i nigdje dužnost učiniti što griešna. Puste su rieči: „Ja primam odgovor na se;“ jer tim ga Bog nije skinuo s tebe. Ti si kao čovjek i kršćanin najprije u službi Bogu, pa ako ti drugi, bio otac ili mati, gospodar ili car, visilo ti o njem sve blago i isti život, zapovieda što proti Božjoj prepoviedi, dužan si slušati Boga, a ne čovjeka. K tomu takovom lažju škodiš sam sebi, a nekoristiš, kako misliš. Gospodar, koj ti zapovieda lagati, neće ni tebi vjerovati. On sudi ovako: Kada ti na moju zapovied i račun lažeš te varaš druge, ti ćeš na zapovied i račun koga drugoga prevariti i mene. Oba se varaju: i tko laž zapovieda i tko na zapovied laže. Ludo je i od poglavara, koj podredjenu činovniku zapovieda lagati, i od gospodarah i roditeljah, koji to slugam ili djeci nalažu. Sami ženju, što posiju.

Slobodno je lagati, kad lažju možeš oda zla sačuvati ili dobro učiniti n. pr. sebe ili drugoga iz neprilike izvući. Službu i kruh izgubiti, pak sebe, ženu i djecu unesrećiti, nije šala. Kad možeš lažju, zašto se nebi spasio? — Nesmieš od Boga! Sv. Pavao piše u posl. na Rim. 3, 8. da nije nikad slobodno učiniti zlo, da iz toga izide dobro; a sjećam te jošte i na onu izreku sv. Augustina. Razlog je tomu taj, što lažju činiš veće zlo, nego-li je ona korist, što ju njom misliš izvaditi. Grieh je i uvreda Boga; a to je od svakoga zla veće zlo. Bog reče jedan put za sve i svaki put: „Nelaži!“, a proti njegovu sudu neima prizova niti izgovora. Lagati nije smjeti za dobro, kano što nije slobodno ni ukrasti, da se može dati milostinja. Doduše čita se u sv. pismu, da je Bog egipatske žene, koje židovčićem lažju život spasiše, nagradio. Knj. izl. 1, 21. Nu nije tim nagradjena laž, nego dobrohotnost i ljubav. Što se dalje u sv. pismu spominju pobožne ili tja svetošću odlične glave, kako se slagaše: to one ili učiniše od vjere dobre, držeći da je laž u tom slučaju dopuštena, ili sbilja pogriešiše, ter nam niti su ugledom, niti se valja za njimi povesti; ili je napokon to bila samo prilika laži, a nipošto prava laž. Ugledaj se u množinu drugih, kako jih opisa sveta i svjetska povjestnica.

Petar Mayer, Tirolac, bio je s Andrijom Hoferom god. 1809. uhvaćen. Budući pako Mayer poštenjak, a množini djece otac, pomilova ga francezki general te zabaci smrtnu odsudu svoga ratnoga suda, nebi-li ga smrti izbavio, i naredi novu iztragu. Bio podkralj talijanski izdao zapovied Tirolcem, da odmah svaki pod smrtnu kaznu povrgne oružje, čim pročita proglas. Mayer pročitao, ali nepovrgao oružja. Zaklinja ga general, neka rekne, da nije čitao, pak da će na slobodu živ i zdrav. Nedade se uputiti držeći, da bi sramota bila junaku vojujućem za Boga i dom odkupiti si život lažju — život, koj je i onako u rukuh Božjih, a i sam ga davao na kocku. Baciv s uma sve najmilije si na svietu izpovjedi pred ratnim sudom: „Ja sam papir pročitao, ali zanj nemario, već se dalje branio. To je istina i kod toga ostajem.“ Na ovu izpovied obsudi ga sud na smrt, te je junak 1. Ožujka 1810. ustreljen.

Mora se lagati u trgovini i pogodbi. — Neima dopuštena posla, niti obrta, gdje bi se moralo lagati; ideš-li pako za nedopuštenim poslom, ostavi ga! Ako si trgovac, te hvališ lažju svoju robu

kano pravu, izvrstnu, valjanu, nevidjenu, jeftinu: to ima svaki oči, pak ti nevjeruje; znade bo, da ti je to od navade. Prevariš-li koga jedan put, laži i hvali koliko hoćeš, nevjeruje ti se više. Zato imade vrst trgovacah, koji se znadu previjati kano zmija, laskati kano lisica, zavjeravati se poštenjem, kako se nebi niti najpošteniji; a opet jim se nevjeruje.

Barem za šalu slobodno je lagati. — Gdje je prava laž, tu nije šala; nije-li pako laž, slobodno. Nu pitanje je, kako tko šalu razumije? Po tom se ima suditi, da-li je griešna laž, ili je samo šaljiva varka. Ima jih, koji znadu sbijati samo krupne šale. Za šalu laže se n. pr. onako, kako je njeki redovnik slagao se sv. Tomi Akvinskomu. „Gledaj, gledaj — voli lete po zraku,“ reče on Tomi. Toma gleda, neće-li vidjeti sbilja vole, gdje lete; ali njih neima. Redovnik se nasmija; Toma pako odgovori mu ozbiljno: „Brate, radje vjerujem, da voli lete, nego da svećenik laže.“ Bena po svoj prilici držala mudraca za ludjaka, te mu se hotjela nasmijati i rugati. To je dosta krupna šala. — Za šalu laže se, kako se slaga njeki šaljčina. Reče naime svojoj materi: „Majko! kada dojde k vam majka mojega prijatelja, to morate što jače vikati, jer je dobra gospodja težko naglušasta!“ Tako je dan prije uputio i novu susjedu za svoju mater. Kad se gospodje sastadoše, stadoše vikati, da bi kraj njih i oštra sluha zaglušio. Vika dodijala i njim samim, pak počmu jedna drugu pitati: zar nebi i manje vike trebalo, te bi jedna drugu čula? Izide, da obje dobro čuju, pak izide i varka na rozgotan smieh. Smijalo se; ali je od sina majci bila prekrupna šala. — Varka se za šalu i na ovaj način. Njeki liečnik izlieči odličnu i bogatu gospodju. Mjesto plaće predaje ona njemu krasno svezanu bilježnicu, izrazujuć veliku hvalu na osobitoj pomnji i marljivosti. To nebila prava bilježnica, nego bankovke svezane u knjižicu. Liečnik nerazumio šale, već se srdito otresao rekši: „Što je meni do takove igračke — nećete me tim namiriti — novca treba meni!“ Na to izvadi račun. Gospodja šuti zablenuta, razmota račun, štije, gleda svotu, pak razklopi spomenutu bilježnicu, iztrgne van jedan list, preda ga uz smjeran naklon začudjenu liečniku, te ode u drugu sobu s prezrenom bilježnicom. Jedan list plati liečniku trud dobro zaračunan. To je bila liepa šala i šalna varka; šteta samo, što liečnik nije bolje razumio šale. Ovakova je uviek dopuštena, te komu se hoće takove šale i varke, prosto mu budi.

Da varka bude šalna i negriešna, to prvo: nesmie nikoga vriedjati, sramotiti ni škoditi mu; drugo: mora smierati na prijatan smieh i povećanje veselja; treće: mora se izreći takovimi riečmi, da se čovjek može, ako i neće baš, domisliti i pogoditi, na što smiera. Šalna je varka na polag zastrta, na polag odkrita, da se tko s veseljem zateče, ili zagonetka, koja se odmah može odgonenuti. Od takovih varkah mnoge su svakomu poznate, a i često se opetuju. Ovakovimi varkami služe se i istiniti drugčije ljudi, pak, jer mnogi nerazumije šale, izide iz dobre nakane često težka uvreda. Koliko ljudih, toliko ćudih, te s toga niti se nemože pravo odlučiti, koja je i kakova varka šalna te negriešna.

Da ostanemo kod izgovorah i prigovorah, prigovara se dalje: Ako nije dobro lagati, nije dobro uviek ni istinu reći. — Istina se mora često pritajiti pred onim, komu ju nevalja znati, pred izdajicom, pred malodušnim, pred djetetom. To je pravo. Ne samo da smiemo, nego nam je često i sveta dužnost pritajiti istinu.

(Konač će sliediti.)

Feliks Dupanloup, biskup orleanski.

Medju hrabrimi borci za prava i ugled katoličke crkve te njene vidive, sa svih stranah napadane glave ide jedno od najodličnijih miestah čuvenoga biskupa orleanskoga, od svih pravih katolikah vele štovanoga Feliksa Antuna Filiberta Dupanloupa. Rodjen na 3. Siečnja 1802. u Saint Felix-u, malom seocu blizu Chamberya u Savojskoj, bude mladi Dupanloup već u kolievci svježim duhom planinskoga zraka okriepljen. Jedva se izvinuv majčinu naručaju poče već pokazivati najveću odvažnost i živost, te neobičnu krepkoću značaja. Njegov ujak, vriedan svećenik, preuze prvi mu odgoj, te zamietiv u razvijajućem se pupoljku mladoga planinca velike duševne darove, posla ga na nauke u Pariz. Bijaše mu jedva osam godinah, kada se prvi put od svojih domorodnih planinah oddielit morao, zaputiv se u udaljeni grad velikoga svieta.

U zavodu (pensionatu), kojim upravljaše izvrstan i učen muž abbé Tesseyre, udaljen od buke i rogobora velikoga grada u tihoj ulici du Regard, zače mladi goranin učit se klasičkim naukom. Za kratko vrieme eto ti njega drugim na čelu, a dobivaše sve ucjene. Zatim dodje u tako zvano malo sjemenište St. Nicalas de Chardonnet i svrši tu gimnazijalne nauke s največom odlikom. Nakon zrela razmatranja i izpitivanja odluči se sada na svećeničko zvanje i stupi u sjemenište de Saint Sulpice. Što bijaše u penzionatu opata Tesseyra i u sjemeništu kod sv. Nikole, to osta i ovdje, te znanjem i revnošću nadkrili na skoro sve svoje suučenike. Vojvodu Rohana, kasnijega kardinala i nadbiskupa besançonskoga, upozorniše na skoro na izvrstna i darovita gojenca čuvenoga parižkoga sjemeništa, a on ga pozivaše

često na sastanke najodličnijih svećenikah i bogoslovah, koji se višeput u godini držahu u njegovom gradu Roche Guyon. Ovdje u krugu najugladjenijih i najprosvjetljenijih katoličkih duhovah tadanjega vremena steče mladi Dupanloup, dragi kamen, koj imaše kasnije blistati nada svom Francezkom, svoju ugladjenost, a prisvoji si onaj uljudni i ugledni način postupanja, koj ga u ovaj par toli prijaznim i dostojanstvenim čini.

Godine 1826. bude u Parizu redjen za misnika te poče svoje djelovanje kao učitelj vjere bourbonskih i orleanskih principah. U isto doba postane milostinjarom vojvodkinje angoulemske, ove počitanja vriedne te mnogimi nesrećami prokušane kćeri Ljudevita XVI. Kasnije naučao je kršćansku vjeru kćer Don Pedra, potonju caricu brazilijansku, imajući često medju svojimi slušatelji kraljicu Mariju Amaliju, plemenitu supругu pokojnoga kralja Ljudevita Filipa. Mladi abbé izadje na brzo sa svoga revnovanja za spas dušah tako na glas, i pribavi si tolik ugled, da su si ga za izpovjednika izabrali najodličniji i crkvi vjerni francezki državnici. Poslie toga posveti sve svoje sile odgajanju, te vidje za nedugo oko sebe sabrane sinove najuglednijih francezkih porodicah. Kao učitelj i odgojitelj mladeži bijaše Dupanloup toli izvanredan pojav, da mu je slavno ime s postignutih na tom polju posljedakah doprlo čak do Rima, gdje mu papa Grgur XVI. reče: „Tu es Apostolus juventutis."

Kod svega ovoga ugleda i slave osta Dupanloup ipak sveudilj onaj isti čedan i smjeran abbé, a jedva je itko slutio, da je on doktor bogoslovja, velekrstnik reda Kristova, apoštolski protonotar, papinski prelat itd. — tako je bio malo hvalisav i slavičan.

No gorljivomu planincu nebijaše dosta, što je svoje izvanredne darove rabio na odgajanje mladeži, a svoju apoštolsku razboritost na upravu dušah; već se on pojavio i kao propovjednik. Za kratko vrieme postiže silom svoje pronicave besjede tolikih uspjehah, da je mogao stupiti na propovjedaonicu prvostolne crkve Notre-Dame, a tu se na skoro pokazalo, da je vriedan stavit se po boku najvećim govornikom, kojih se mogućan glas razlegao po ogromnih prostorijah parižkoga hrama; slavni propovjednici otci Lacordaire, de Ravignan i Felix nemogahu zasjeniti slave Dupanloupove kao propovjednika, a što se tiče uspjehah i obraćenjah, tu stoje možebit još izpod njega.

Na pravo svećeničko srce Dupanloupovo učini ipak najradostniji utisak obraćenje muža, koj je za svoga dugoga i uzmožnoga života svoj visoki položaj i izvrstne duševne darove rabio samo na ugadjanje svoje oholosti i inih strastih, a na propast crkve i države. Dupanloupu pade u dio težka zadaća, da u nevjeri i svih opačinah osiedjeloga autunskoga odmetničkoga biskupa, prevejanoga kneza Talleyranda, na smrtnoj postelji pomiri s Bogom i crkvom. Opetovano bio je blagoćudni parižki nadbiskup Quelen glavom posjetio bolestna staroga griešnika, no tvrdo i okorjelo mu srce nemogaše ni najmanje ganuti. Više drugih apoštolskom revnosti oduševljenih svećenikah pohiti k smrtnomu krevetu visokoga bolestnika, no nepostigoše boljih uspjehah od gorljiva njihova nadpastira. Napokon posla Bog zraku svoje milosti u kameno srce staroga odpadnika. Pogled na nevino jedno diete, koje mimo njegova kreveta idjaše k prvoj sv. pričesti, tako moćno nanj djelovaše, da poželi i sám izpovjedit se. Abbé Dupanloup preuze kod njega težki posao izpovjednika, a taj mu podje tako za rukom, da se oholi knez sasvim ponizno izpovjedio, sve opozvao, štogod je proti Bogu i svojoj crkvi učinio, te se na smrt s utjehom obraćene duše pripravio. Talleyrand se s Bogom tako ozbiljno i iskreno pomirio, da je kod njegove smrti Dupanloup mogao reći: „Riedko sam vidio toli savršenu pokoru."

Napokon bude neumorni poslenik u vinogradu gospodnjem povišen na sviećnjak, na kom siplje zrake svjetlosti svoje na slavu i obranu crkve povrh svegakolikoga katoličkoga svieta. Godine 1849. zasjedne biskupsku stolicu u Orleansu. Ovo povišenje neoslabi ipak niti njegove znanstvene radinosti, niti njegove apoštolske dušobrižnosti. Njegovo darovito i oštroumno pero vazda je spremno, kadgod treba za prava crkve, za ugled vjerozakona na mejdan izaći, a biskup orleanski nedolazi ništa redje na propovjedaonicu, k bolestničkim posteljam, u učione školske mladeži, u izpovjedaonicu i u ubožke komore i podkrovnice, kao što to običavaše činiti smjerni abbé Dupanloup. U najjasnijoj svjetlosti zasja Dupanloupovo duboko i svestrano znanje i apoštolska srčanost, kada se god. 1859. s talijanskim ratom pojavi i rimsko pitanje, a više bezbožnih vladah u savezu s tajnimi družtvi i opakom štampom upotrebiše svu svoju snagu, da obore svjetovnu papinsku vladu, a tim i hridi Petrovoj nanesu težki udarac. Sa svom pronicavosti svoga duha te revnošću upravo apoštolskom uzbije odvažni orleanski biskup plitke dokaze i netemeljito umovanje neprijateljah sv. stolice, a svojimi izvrstnimi brošurami doprinese on mnogo k tomu, što katolici francezki toli toplo i privrženo pristaju uz sv. otca, i što je napoleonska vlada u Talijanskoj drugom, crkvi prijaznijom politikom udariti morala. U tom poslovanju nedao se on nikad zastrašiti željeznom šibikom trećega Napoleona. Hrabro i odvažno poput sv. Ignaca Antiokijskoga dodjè on pred sudište novih prefektah, a znao se svagda tako vješto braniti, da su njegovi tužitelji i sudci jedva čekali, samo da s njim ništa posla neimadu.

Kao što je sasvim svećeničko i apoštolsko njegovo postupanje kao biskupa i branitelja sv. stolice, baš takov mu je i nadpastirski život u njegovoj palači, medju četiri stiene njegova stana. Soba, u kojoj obično prebiva biskup orleanski, uredjena je poput čedne stanice kojega seminarca. Željezna postelja, dvie strunjače (madraca) i nješto malo što prostijega pokućja, to ti je

vaskolik njegov namještaj. U toj sobi, u kojoj on i radi, neima peći u nikoje doba godišta. Ostali dio biskupske palače nepripada samo njemu, nego je obćenitim svratištem njegova svećenstva i biskupljanah, koji dolaze u poslu u biskupsku pisarnu. I odjeća mu je što prostija, a ide kadšto gotovo još nova u kolibe ubogih. Kažu, da je već dao i prsten i biskupski križ, da priskoči u pomoć nevolji ljudskoj. Dočim pako sve svoje biskupske dohodke, i sav dobitak od svojih veliku prodju imajućih knjigah i brošurah žrtvuje ubogim i stradajućim, priušća sebi jedva neobhodne potrebštine. Hrana mu je sasvim umjerena, te sastoji iz dvie tri jestvine koje malo ne svaki dan dolaze na njegov stol. Umjereni biskup zadovoljau je na putu s komadom preudjena mesa i kojim grozdom suhvah (osušena grozdja), što u limenoj posudi sobom nosi, te u kutu vagona potroši, — jer i na željeznici radi ili moli radin nadpastir neprestano — da nemora bezuspješno tratiti vrieme sa često surovim i svećenika mrzećim prosvietljenim ili neprosvietljenim družtvom. Vina nepije gotovo nikada — dà niti „modicum vini“, što je veliki apoštol narodah dopustio Timoteju. Vaskolik dan prolazi mu u radnji i molitvi. Medju 3—4. urom ustaje svako jutro a poslie malena odmora legne tek kasno u noći trudna tiela na počinak. Mnoga noćna radnja tako mu je očima nahudila, da je na jedno sasvim osliepio. Ipak i uslied toga neće da u ičem popusti od svojih mnogih naukah, od svojih biskupskih poslovah, od svoga mnogovrstnoga dopisivanja i od svoga sudjelovanja kao član francezke akademije, dà volio bi prije žrtvovati vid očinji, nego-li da bude ikoliko ograničen u svom važnom i neizmjernom djelokrugu.

Ovo je samo njekoliko slabih crtah iz razgranjenoga života jednoga od najvećih biskupah našega vremena. Bog ga još dugo uzdržao — jer ovakovih muževah treba u naše doba više no ikada!

Božićnica.

Vesel'te se kršćani
U taj svetčan čas!
Isus nam se rodio,
Sve nas oslobodio,
Svim donio spás!

Poslušajte Angjelah
Krasan milopoj:
„Slava Bogu Višnjemu
A na zemlji po Njemu
Ljudem mir, pokoj!“

Potecite Betlemu
Vidit Boga svog;
Ležećeg u štalici
U jaslah na slamici
Naga i golog.

Naklon'te se Božiću
Spasitelju sad;
S pastiri mu pjevajte
I darove podajte,
On će primit rád.

Zdrav Isuse premili!
Hvala Ti na viek!
Što s' se za nas rodio,
Griešne nas pohodio,
Donô spása liek!

Primi naša snižena
Srca za svoj stan,
Pak milostju velikom
Smiluj nam se griešnikom
Sad i u sudnji dan!

Ilija Okrugić.

Dopisi.

U Rimu, 7. Prosinca (Kus iz prijateljskoga dopisa.) Stradajući katolički Poljaci, medju njimi i svećenici, malo ne svaki dan dolaze u Rim; većina jih prelazi u Francezku, na koju se — kako znate — već od davna Poljaci naslanjaju. Doslje jim lahko bijaše potražiti Francezku, nu od njeko doba svi se čude, što jim poslaničtvo francezko u Rimu težko, pače jedva izdaje propustnicah; naslućivaju, da je nedavni sastanak cara moskovskoga s Napoleonom u Nizzi oslabio dosadanju prijazljivost medju Poljaci i Francezi. Kazuju mi, da su se njeki pribjeglih svećenikah odvažili popoći kako poslanici u Bugarsku, te u to ime, da se na vrat na nos uče bugarskomu jeziku; sv. otac nabavio je i blagoslovio liepo zvono za naše Bugare, što će jim s prvimi misionari od ovud poslati. Reče mi nedavno njeki svećenik, bivši glavar sv. poslanja u Bugarskoj, da i najprostiji narod vrlo zamamljuje oživljela u naše doba poviest sv. apoštolah Cirila i Metoda, pa izkapanje i iztraživanje ostanakah sv. Cirila u crkvi sv. Klementa u Rimu.

Careviću ruskomu po najnovijih viestih neće se u Rim; možda se nadao načuti koju u uglednih ovdašnjih kruzih o progonjenih katolicih u Ruskoj, što mu nebi po svoj prilici bilo po ćudi.

Svi s velikim interesom pratimo žestoke razprave u parlamentu izsluženoga kraljevskoga grada Turina o razvikanoj rujanskoj konvenciji, te se nadamo, da će nam vatreni i baš iz srca vadjeni govori turinskih doglavnikah i drugih poslanikah još više odkriti crno lice toj „božici pomiriteljici“, te nas naučiti pravi znamen pomenutoj nagodbi, koju je prevejana diplomacija obvila kojekakvimi sladkimi riečmi i klauzulami. Svaki se doslje obsvjedočit mogao, da ju je Rim već u prvi mah najzrelije shvatio i prosudio, nit je sve do danas mà ni za vlas svoje mnienje preinačio, ako i piše „la France“ (na kakvu temelju, neznam), da je „vječni grad“ uslied razglabanjah saborskih dobrano ćud svoju promienio, pa da svedj malo po malo k pomirenju u smislu konvencije od 15. Rujna ide; u Rimu je slabo toj utješljivoj njihovoj nadi dokazah, već ako je odista spome-

nutomu listu i njegovoj želji najčvršćom polugom već po Rimu razobćeni glas, da je sv. otac voljan o novoj godini novac svoj prekovati dati, te pojedinomu komadu udesit vriednost prema onoj francezkoga novca. Neznamo, kako se to, ako se i obistini, na konvenciju odnosi, i kako je tim Rim „popustljiviji?“ Nu znamo to, da je nastojanje poslanika Sartige-a, pa nada stavljena u stožernika Bonnechose-a ostala golom nadom, pa da je stožernik Antonelli opetovano izjavio se, da je u Rimu svedj dosad jedno mnienje o konvenciji posve različno od onoga u kabinetu francezkom: ovdje se živo narivava Rimu „što brža nagodba“, a Rim hladno odgovara „aspettiamo.“ —

Sad se vidi, da je pretjerana bila viest posvud kako najpouzdanija raztrubljena, da je naime Napoleon Turinu svjetovao, neka se zakon uništi, po kom se redovničke i nabožne družbe ukinuti imadu; dotični turinski doglavnik nješto ga preinačio, pa će ga takova još prvo razpuštenoga sadanjega zasjedanja saboru predložiti; parturiunt montes. . . Treba novacah, s moralom i pravicom pod noge, a s preostalom još zadnjom trećinom crkveno-nabožnih dobarah u blagajnu državnu, nebi-li se tim strašan financijalni paroksizam izliečio. — Novine, koje su pomenutu već nagodbu na svaku kako jedino spasonosno sredstvo za sretnu Italiju preporučavale, kriče kô u procjepu guja na klasična i istinita Falloux-ova razmatranja o konvenciji rujanskoj. Veritas odium parit. Ako uhitim iole časa, ja ću vam u skoro priobćiti zreli taj spis grofa francezkoga.

Prijavljujem Vam (a Vi ćete drugim), da u Rimu njeko družtvo biranih pisacah pod rukovodstvom Hinka Mazzonia izdavati smiera „Povjestne spomene na najglasovitije mučenike prvih viekovah kršćanskih.“ Koliko je važno i za poviest crkvenu uprav bitno pomagalo pomenuto poduzeće, nije mi ga što da rečem, već da ga srdačno preporučim svim, koji se s utemeljenjem sv. naše vjere, sa živim čudom potanje upoznat žele, a najme onim, koji ili sami imadu poveću knjižnicu, ili su predstojnici kakvoj budi javnoj budi sbornoj knjižnoj sbirci. Djelo će izdavat u jedno isto vrieme u francezkom i talijanskom jeziku. Ciena mu je prema obećanju izdavateljevu posve umjerena. Evo kako sam rukovoditelj hvaljeno djelo obćinstvu oglašuje.

Poslje kako je u kratko nacrtao sadanji družtveni i crkveni položaj veli: . . . „nebi se odista odalečio od istine, koj bi tvrdio, da nije u sadanjih okolnostih gradiva mnogo vrednija, znatnija i ugodnija baš po samo vrieme, kojim bi se ljubav štampe katoličke u Europi bolje zavriediti mogla. Pa baš kad se pomenuti predmet izravno i nebi sudio s gledišta zakonskoga, već samo kako sabiranje činah povjestnih čisto ljudskih, mi dvojimo, da ima poviesti, kojoj bi se većim pravom divio, koja bi većma ganula, većma podučila svakoga, ma kojemu se računao spolu, sboru, izpoviedi i štovju zakonskomu. Na sploh (u obće) ma s koje ju strane promatrao, svedj je poviest junakah najplemenitijih svake dobe, svakoga stališa, i obojega spola, kojoj nije para u ljetopisih svjetskih; a po nas je upravo ugodno izpovjediti, da je tomu svaki narod, svaki jezik slavno doprineo. Dosljedno se nadamo, da će naši povjestni spomeni primljeni biti s interesom i privrženosti osobitom ne samo u Italiji, već i u Francezkoj, Njemačkoj, Španjolskoj i Portugalskoj, u Belgiji i Holandiji, u Englezkoj i državah sjedinjenih, u Ugarskoj, Poljskoj, dà i u samu iztoku, pošto se u njih slovi o tolikih slavnih boriteljih za Krsta, koji sa svake strane na nje spadaju. — Naš posao — veli dalje — oliš što je obavljen pravednom i strogom kritikom, bit će razjasnjen s opazkami i svjedočanstvi doslje možda i neizdanimi, te slikami drevnih spomenikah kršćanskih, tim će se uz izobraženost takodjer dražesti naravske i umjetne na svu moguću spariti s ljepotom krieposti i milosti. U svakom svezu bit će najmanje tri otiska te vrste.

„Podlagajuć svedj i podpunoma naš posao vrhovnomu crkvenomu glavarstvu, te poštovanim pastirom u dotičnih biskupijah, preporučujemo ga svim crkovnjakom dobre volje umoljavajuć jih, da nas ozbiljski pomognu budi razobćivajuć naše poduzeće i dobro sloveć o njem, budi dobavljajuć nam izvješća i spomenike po najveće o posebnih mučenicih svoje otačbine, ili što bi inače ma na kakvu našemu smjeru pripomoći moglo. Mi jim budemo javno zahvalni. — Cielo djelo bit će razdieljeno u 36 svezakah, svaki po deset štampanih arakah u četvrtini na dva stupca; svaki mjesec izajti će po jedan, dakle cielo djelo bit će dokončano za tri ljeta. Plaća se za svaki snopić 3 franka i 25 stotinjakah (novčićah ili centimah), po vanjskih članovih za svako polugodište u napried, nu tad stoprv, kad prvi svez primili budu. U prijavi valjat će označiti, kojemu se izdanju (francezkomu ili talijanskomu) član priljubio. Poštarske troškove uzimlje izdavatelj na se samo do sadanjih papinskih granicah. Predplatninu s prijavom prima u namirenih listovih: Sig. Enrico Mazzoni, gerente incaricato dalla redazione delle Memorie storiche ecc. in Roma.“

Za ljubav plemenitomu poduzeću primit ću i ja oprošen u to ime svaku najavu iz naših stranah, odpremit ju kamo ju ide, a dotičnike u malo izviestit ili u „Kat. listu“ ili na drugu. Ostajte s Bogom, dok Vas i opet na ovu nepotražim. *N. V.* kanonik.

U Rimu 12. Prosinca (Odlomak iz prijateljskoga dopisa). Poznato je Vam, a malo ne svakomu, da je sabor tridentinski oliš inih zaključakah, spadajućih što na vjeru, što na crkovnu stegu izdao naredbu, da se u svakoj biskupiji odslje zastavi duhovni zavod, ili kako mu po svuda ime sjemenište, u kom se mladići pozvani Bogu na službovanje već od ranih godinah u duhu nabožnom i znanostih svećeničkomu stališu potrebitih od-

gojivat imadu. Tomu propisu odazvao se prvi papa Pio IV., te već god. 1564. kano biskup rimski otvori takov zavod za svoju biskupiju i njeke područnike u Rimu „ad S. Apollinaris." Sjemenište ovo ozvano „Piovo" slavi ove godine tristoljetnicu svoga dičnoga obstanka, te u to ime razpisan je s „invito sagro" svetčani triduum u pomenutoj krasnoj crkvi sv. Apollinara. Jučer sam tomu slavju i sam prisustvovao, puno razmišljao o mudrih crkovnih naredbah, a uživao u srdačnoj pobožnosti nebrojena naroda, u liepo narešenoj, razsvietljenoj crkvi i biranoj glasbi. Dne 12. 13. i 15. držat će se u to ime akademije učena i zabavna sadržaja.

Učeni kat. list „L' Unità Cattolica" javlja, da je u ime Petrova novčića za osmine neoskvrnjena začetja Djevičina sakupio preko petdeset i dvie tisuće franakah (lirah). Njeki Piemontežanin sam je darovao 22,000 lirah!

Još jednu. Danas me sunce rekao bim ljetno s topline svoje izazvalo na šetnju. Krenem prama Vatikanu, a uprav u toranj glasovitoga astronoma Gallileja, gdje ga sad dostojno zastupa takodjer glasoviti učenjak o. Theiner, koga sam kako prijatelja — a s takovim se prijateljem odista dičim — predigla se nakon duge i opasne bolesti po običaju mom poiskao. Prvo nego mu rečem „Bog", provrndam njeke novine njemačke. Oči mi se zabodu u člančić Allgemeineričin (br. 340) „sa Tise" sboreći o Sriemu; meni Sriemcu željnu svake novosti iz liepoga onoga zavičaja, a naime ako istinita i ugodna, puno srce već od sama naslova; začmem uprav s pobožnošću razabirat to žudjeno novo, kad al ono „antiqua — bar za mene — recoquitur crambes." Jadikuje pisac, kako oliš Magjarah i županija sriemska tlači njemački živalj, Niemce u njoj naseljene, te kako iz njih tlakom svojim „jauk i lelek izvabljuje." Dokazuje tu okrutnost primjerom iz **Sottinačke katol. župe**. Veli, da je u toj župi trećina Njemacah, da se tim Niemcem od pamtivieka propoviedalo u crkvi i predavalo u učioni u njihovom jeziku, te da je svaki učitelj za tu župu jedino tada osposobljen bio, ako je umjeo njemački. Odkako pak — dalje leleče s Tise (a Bog zna, ikad-li i vidio Tisu) — od tri ljeta župnikovat poče Mijo Krčmarić, odtad ti sve — veli — „švabsko" nemilice prognano, a župljani dosljedno bez okrepe i utjehe duševne: odtad se neprima ni „zdravo" na njemačku, već se odgovara: „vi Švabe il se učite našemu jeziku, il se vucite u vaš rod. . ." Nastavlja jauk, a kako mi se čini poglaviti: „biskup Strossmajer inače „liberalan" liepo ti ga braniti znade trojednu kraljevinu i njena „stara prava" proti nakanam magjarskim, a ovoj strašnoj nepravdi neće mu se istom mjerom da odmjeri, pače na tužbu podnešenu mu po nedužnih trpiteljih doslje ni slovca odgovorio nije . . . itd."

Dobro se veli, da dosta toga vjeruješ, ako i četvrtini u novinah, pa još u tudjih ti povjeruješ; pa bih sam i ja toga mogao premučati, a naime u Rimu Tisi toli daleku. Skrenuo bim ja bio i sad kô mnogokrat s ramenima, da mi to prekuhano jadikovanje uprav potanko poznato nije, pošto sam baš u pomenutoj župi kapelanovao, nedavno sa svojima očima gledao, kako se vrti i navlači okolo pomenutoga pitanja; mučao bim, da se u pomenutom članku nesiplje zlobna i neslana laž sa svake strane. Kad je pak tomu drugačije, reć mi je pravu pravcatu istinu piscu sa Tise, i ako jih je još, koji sa stradanja sottinačkih Njemacah suze rone. — Laž je najprvo, da je veća pola u pomenutoj župi Njemacah, nadkriljuje ju druga laž, da se tim Niemcem Bog zna od kada budi u crkvi, budi u školi **obično** na njihovu predavalo, osim ako piscu jadikovcu jedna jedina njemačka propovied na malu Gospoju — naredjena ne za ljubav župljanom sottinačkim, već radi hodočastnikah iz susjedne Bačke jezika njemačkoga — udovoljava, da ju povisi na **čast zakonitu**, **praksu nedjeljnu i običnu**; tako mu po prilici i glede škole budi odvrnuto. Laž je i opet, da se sad djeci otimlju iz rukuh njemačke knjige, da se na zdravice kršćanske osorno i po piščevu odgovara; — tko iole poznaje gorljiva i valjana g. župnika M. K., taj će takovu viest kako crnu klevetu i grehotu naperenu proti njemu odbiti. Istine više nije, već da ima u Sottinu Njemacah od davna naseljenih, da svi ti Niemci jezik hrvatski dobro poznaju, s njim se izvan kuće, pače i u svojoj kući služe, da dakle od tri godine nisu ovce bez pastiera, pače da imadu pastiera dobra i svake hvale vriedna, da su ovi Niemci sve do ove godine **mirne ćudi** bili, nit su se do nedavna laćali kamena narinute jim smutnje. Došla čeljad njeka, pa ih per fas et nefas užgala i podbola, da nepravde već neskrivaju, no da se na nju gdjegod valja potuže; u to ime pisala se tužbenica odišuća ne po župljansku van po podticalačku; dokazano je i to, pa baš temeljito, kako su zatočnici ubogih tobože tlačenjakah podpise prišivali i kovali za tu knjigu jadikovku, kako su čak (po čudu) mrtve i ukočene u grobovih ruke na novo se pera latile, da potvrde nepravdu itd.

Preuzv. biskup audita una et altera parte, te dobro razmjeriv smier toga zahtjeva, mudro je odlučio, da u pomenutoj župi sve ostane po staru i po zakonu sada valjanom i obstojećem; — nije-li dakle i tim biskup Strossmajer dokazao, da brani „stara prava" odmjerena „**zakonom**" valjanim u trojednoj kraljevini, dakle i u biskupiji njegovoj? Il bi se možda njekim htjelo, da preuz. g. biskup bude „liberalan" ozledjivajuć odkrojene za sve u trojednici „naredbe", na ustrb dakle zakonom i narodnomu interesu? Što bi na to oliš sviesti biskupove drugi toliki i toliki rekli, kojim je sve, što je „zakonito i uredno," sveto i milo? O tom nek razmišljaju njeki te njeki, a poosob pisac s Tise, pa jim dobar stojim, da već nećedu srpa svoga u tudju žetvu ulagat, niti će podpisat nekršćanske stavke

„calumniare — et mentire — audacter,“ et quae sequuntur.

Toliko istini i miru za ljubav, a komu ni jedna ni druga mila nije, taj se boj Boga najistinitijega. — Da ste mi zdravo. Vaš *N. V.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvoli previšnjim riešenjem od 25. Stud. t. g. podarcidjakona, prisjednika duh. stola i župnika mrkopaljskoga Ivana Soića imenovati počastnim kanonikom stolnoga kaptola senjskoga.

— Na predlog gosp. Frigana, načelnika grada Zagreba, zaključilo je gradsko zastupstvo u sjednici od 21. Ožujka t. g., da se na trgu sv. Marka podignuti kip Bogorodice nepokaljana začeća, buduć je već tako trošan i ruševan, da se u sadanjem stanju dalje ostaviti nemože, izmieni dostojnijim umotvorom, koj će odgovarati više i zagovornoj svrsi i zahtjevom boljega ukusa.

Buduć se pako takov umotvor nemogaše nabaviti iz javnih zakladah občine, opredieljenih na druge svrhe, bude istom prilikom odlučeno, potrebite u to ime troškove namaknuti dobrovoljnimi prinesci, sabiranimi medju zagrebačkimi gradjani.

Neugodnoga, ali tim zaslužnijega posla sabiranja ovih prinesakah prihvatio se glavom gosp. gradski načelnik; trudovanju njegovu odazvalo se toliko velikodušnih darovnikah medju ovdašnjim gradjanstvom svake vjere, da se iz sabrane jur znamenite svote, i gledeć na dalje darove, na koje se još sigurno računat dade, može kao izvjestno uzeti, da će se svi troškovi ovim putem podmiriti.

Uslied toga naručen je već kod slavno poznatoga bečkoga kipara Fernkorna novi kip od tuča, a on se obveza, da će ovu naručbu naskoro izvesti. Vidjesmo naris toga kipa, pa nam je kazati, da će biti sbilja na ures trgu sv. Marka.

— Kako javlja bečki „Glasonoša“, dobio je preuzvišeni gosp. biskup senjski Mirko baron Ožegović dozvolu od sv. otca, da radi oslabljenih noguh može misu govoriti i sjedeć, a samo podizanje i sv. pričest ima obavljati stojeć.

— Po glasu bečkih listovah prispio je u Beč preuzvišeni gosp. biskup djakovački Josip Juraj Strossmajer dne 8. t. m. Dne 12. imao je preuzv. g. biskup audienciju kod nj. veličanstva cara i nadvojvode Rajnera, te sutradan preko Pešte odputovao u Djakovo.

— Prevodilac Starkove brošure „Die Volksschule in Oestereich“ u „Nar. Novinah“ očitovao je u istih novinah br. 286., da mu nije bila namjera osvadjati crkvu i svećenstvo, pak trubiti u sviet, da ono nije, ili nebi moglo biti sposobno za upravljanje i nadziranje pučke prosvjete; pa da će za koj dan reći, što misli o sadržaju Starkove brošure. Sutradan preštampale su „Nar. Novine“ iz našega lista diljem članak „Školski nadzornici“ s primjetbom: da je mjesto daljega pisanja o toj stvari najpametnije taj članak „Kat. lista“ u „Narod. Nov.“ samo preštampati, a to tim više, jer se s duhom njegovim kao što vazda, tako i u tom pogledu posve slaže i prevodilac i uredničtvo „Narod. Nov.“, koje ga usvaja i povladjuje.

— U oči Tominja kano imendana prečastnoga gosp. Tome Gajdeka, kanonika i ravnatelja sjemeništa, priredila i izvela je duh. mladež ovdašnjega sjemeništa u večer glasbenu zabavu. U to ime pretvori duh. mladež jedan svoj muzej u kićenu dvoranu, a hodnike razsvietli i naresi s više prozrakah, kojih su napisi zasvjedočavali ljubav i odanost mladeži prema svomu ravnatelju, i očitovali želje k njegovu imendanu; ta čuvstva duh. mladeži izjavio je na koncertu prečastnomu svečaru i jedan bogoslov u pjesničkim duhom i slogom sastavljenom proslovu, koj je štampan kasnije prisutnim dieljen. Koncert je sastojao osim proslova iz deset komadah što glasbom izvedenih, što pjevanih; medju prvimi spominjemo solo za harmonium iz opere „Lucrezia Borgia“ od Lickla, i solo za glasovir „Le pèrles du Nord“ od Beyera. Pjevalo se u sboru, četverospjevu i samospjevu. — Zabavu ovu počastio je svojim posjetom presvietli gosp. biskup Ivan Kralj, više preč. gospode kanonikah i mnogo drugih pozvanih gostovah. Svi su imali priliku uvjerit se, da se plemenita glasbena umjetnost u ovom zavodu pomno njeguje, a koji bijahu godinu danah prije na takovom koncertu, osvjedočiše se, da duh. mladež u njoj sve više napreduje. To se osobito pokazalo u zadnjem velikom dopadnošću primljenom te opetovanom sboru „Zvono pastirsko“, u kom je 80 članovah pjevalo.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Vjekoslav Cverger, dosadanji duh. pomoćnik u Kalniku, postavljen je tamo za župnoga upravljatelja.

Preminuli su: Stjepan Haužer, počast kakonik kaptola riečkoga, izsluženi podarcidjakon i župnik kod Sv. Gjurgja u trnju, i Nikola Homotarić, izsluženi župnik u Desiniću.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 52. U ČETVRTAK 29. PROSINCA 1864. TEČAJ XV.



ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

L a ž.

(Konac.)

Nelaže svaki, koj istinu sakriva, premda svaki, koj laže, istinu sakriva. Čovjek, kako je gospodar svojoj imovini, tako je gospodar i svojim mislim, te s toga nije niti dužan svakomu je objaviti. Izjaviti istinu dužan je u obće samo tada, kada to zahtieva dužnost, slava Božja, pravda i ljubav. Protivno pako nesmie istine odkriti, kada nebi bilo Bogu na čast, a iskrnjemu ili samu njemu bilo bi na štetu. S toga su prvi kršćani strogo čuvali njeke istine vjere, koje, da bi jih bili dočuli pogani, izvraćali bi je bili na ruglo i psovku. Ta već je i sam Spasitelj opominjao, neka se biser nebaca pred krmke; on je i sam čuvao za se one istine, koje apoštoli nebi bili mogli pravo dokučiti, te bi jim s toga bile naškudile. „Mnogo vam toga imadem reći, ali vi toga za sada nemožete podnieti.“ Iv. 16, 12. Tko bi to mogao i pomisliti, a još manje braniti, da nam je uviek dužnost kazati neugodnu za se ili bližnjega istinu svakomu, tko nas upita? Ta da nam je to dužnost po kakovu zakonu, ili slobodno, smutio bi se red u kući, obćini i u čitavoj državi. Pače tajne čuvati, to nam je stroga dužnost. Tako je osim tajnah u strogom smislu dužnost zašutiti tudje pogreške. Pripoviedati nje t. j. kazati o drugom zanj nepovoljnu istinu, reći će griešiti proti ljubavi, osim ako to zahtieva obćenito dobro vjerozakona, države ili obćine, ili pak posebno dobro krivca ili tvoje vlastito, ili koga drugoga, koj bi drugčije morao zagreznuti u zlo; u tom bo slučaju goni ga kazati sama ljubav.

Težko je pako naći i ustanoviti načine, kako bi istinu valjalo pritajiti, a da se uz to nerekne laž. Reći na prečac: neću da kažem, bilo bi u mnogom slučaju toliko, koliko i kazati istinu ili pronevjeriti tajnu. Upita-li n. pr. bolestna mati obolivša skupa sa svojim sinom, koj je u to već i umro: kako mu je? a drugi se uzkrati posve odgovoriti, to bi joj šutnja bila sigurnim znakom, da je već mrtav, te i njoj bi se skorije zadala smrt. Bogoslovi, medju njimi i sv. Alfonso Liguori sude s toga navadno, da je u stanovitih slučajih prosto poslužiti se tako zvanom pritajom, ne čisto nutarnjom nego s vana opazljivom (restrictio non pure mentalis, sed sensibilis), ili takodjer dvoličnim izrazom.

Spomenuta pritaja stoji u tom, da tko iz svoga govora izpusti štogod, što drugi lahko sam popuniti može, makar se i znade, da on to neće, te će s toga govornikove rieči shvatiti u drugom smislu i prevariti se. Takova bi pritaja bila, kad bi izpovjednik na pitanje, da-li je čuo koj čin ubojstva itd. odgovorio: „Ja neznam!“ Naime kao običan čovjek, ili na takov način, da bi smio kazati, nezna on toga sbilja, premda je znao morebiti na drugi način. Pritaju ili neizjavljenu misao: „kao običan čovjek ili tako da smiem kazati“ može svatko drugi pogoditi lahko; znade bo, da je izpovjednik dužan šutiti o izpoviedi. Kad je gospodar kod kuće, te zapovjedi slugi: ako dojde taj i taj, neka rekne, da ga neima doma, a sluga sbilja tako rekne, izpričavaju taj odgovor sv. Alfonso Lignori i njeki drugi, te vele, da nije laž, barem da nije u onom slučaju, kad se takovom pritajom kani samo na liep način odbiti nepovoljan pohodnik te s toga nikoga nezavodi u bludnju. *) Gospodar je kod kuće, ali nije tako, da bi ti mogao

*) Kada sluga, znajući, da mu je gospodar kod kuće, rekne, ma i na zapovied njegovu, nepovoljnu pohodniku, da ga neima doma, i to s nakanom, da ovaj to povjeruje i bude prevaren, to je taj sluga lagao, a izreke mu, ma i nebila u njoj velika krivina, nemože od laži nitko oprati, budać je u njoj sve, što se hoće za laž. Ovakova izreka nemože se izviniti od laži niti u onom slučaju, kad se takovom pritajom

s njim govoriti. — Takova se pritaja često dogadja; ali i često ne u ovakovom smislu, već upravo drugomu na krivicu. Prvoga dana u mjesecu, kad se prima plaća, ili o novoj godini, kad se plaćaju računi, ili drugčije mnogoga gospodina za vjerovnike, trgovce i meštré nije nikad naći doma na takov način, da bi se moglo s njim računati, premda je drugčije ako ne dušom, a to tielom doma. Tako opet za prosjakę uglednije i prostije neima mnoge gospode nikad doma. Takova se pritaja sigurno nemože izpričati od laži i prevare; a muka nam je pristati i uz onu sv. Alfonsa.

Abraham idući u Egipat, bojeći se da bi ga znali ubiti, te mu odvesti ženu, reče, da mu je Sara sestra. I sbilja bijaše mu neprava sestra (od dva brata djeca). Tim je ipak, što je Abraham previdio, kralj Farao bio prevaren. Po sudu sv. Augustina Abraham se tim nije slagao; to je pako moguće samo onda, ako je pritaja dopuštena, ili ako nije bila laž *). Sv. Alfons povedši se za sv. otci i drugimi bogoslovi razumieva u ovom smislu i njekoje izreke Isusove. Umoljen od rodjakah, da ide u Jeruzalem na praznik sjenicah, odgovori on: „Idite vi gore na ovu svetkovinu; ja pako neidem gore na ovu svetkovinu.“ Ali po tom pripovieda blagoviestnik: „Pokle njegova braća otidoše gore, podje on sam gore na ovu svetkovinu, n e j a v n o, nego k a n o u p o t a j i.“ Iv. 7, 8—10. Zadnje rieči Ivanove svjedoče, da je Isusovu odgovoru bio ovaj smisao: „Ja neidem gore“ (javno ili očito, kako vi hoćete). Isto tako oslanja se Liguori na ovu izreku Isusovu: „Dan taj (suda) nezna nitko, niti angjeli na nebu niti Sin.“ (Mark. 13, 32.) Nezna ga naime ni on na takov način, da bi ga očitovao ili očitovati smio; nezna ga on kano poslanik, premda ga znade kano sudac. **)

Što je rečeno o pritaji, to uporavljaju bogoslovi na dvoličan ili više značenjah imajući izraz. Dopuštaju-li rieči više smislah, to je slušalac, vele oni, sam kriv, ako nepogodi smisla govornikova. Ta mi, veli sv. Toma, nismo svaki put dužni drugomu razložiti svoje rieči, koje on sam može razumjeti; a to je razlogom, zašto on lukavštinu ili varku, kojom si vojvoda sakriva pravu bojnu osnovu, drži dopuštenom.

Sv. Atanazij, koj je više putah sa svoje stolice morao pobjeći, morade bježati i od Juliana odmetnika. Oprostiv se sa svojim viernim pukom, sjedne na barku te okrene iz Aleksandrije uz Nil medju pustinjake. Nije daleko odmaknuo, pogna za njim carski brod i krvnici s nalogom, da ga smaknu. Pratnja opaziv potjeru, kojoj neće moći izmaknuti, svjetuje Atanazija, neka skoči na kopno, te se u guštari sakrije; ali svetac zapovjedi protivno, neka barku vrnu natrag, te veslaju upravo prama brodu, a sam se stisnu unutar. Kad se sastadoše, zapita zapovjednik broda veslare: „Jeste-li vidjeli gdje Atanazija?“ „Jesmo!“ „Je-li daleko?“ „Nije daleko od vas!“ Veslari, čim Atanazij reče obrnuti, pogodiše njegovu misao, te ovom mudrom pritajom, govoreći istinu bez najmanje laži, spasiše mu život. — Neprijatelj odpiri brže uz Nil, Atanazij pako vrati se kriomice u Aleksandriju, gdje življaše sakriven do boljega vremena.

Nebudi previše spomenuti jošte jedan slučaj.

Sv. Toma, nadbiskup kanterburski, morade pobjeći od okrutnoga Henrika II. englezkoga kralja. Za njim poslaše na sve strane u potjeru vojnike. Toma putovaše pješke preobučen u prostu haljinu obična redovnika pod imenom brata Kristiana. Umoran od nagla i tegotna puta nemože dalje. Pratioci nadjoše mu konja bez sedla i uzde, zabace na konja kabanicu i pomogoše Tomi da uzjaše. Do mala sukobi se s vojnici, te ga ovi upitaju: da-li je morda on nadbiskup. Toma odgovori smijućke: „Zar vam se ova oprava i konj vide kao za nadbiskupa?“ Vojnici odoše dalje, a nadbiskup se mudrim odgovorom izvinuo.

Skroz nutarnja ili samo u pameti pritaja, stojeća u tom, da se u pameti pritaji, što bi za razumak govora neobhodno trebalo, nije dopuštena. Takova bi n. pr. bila ova. Pita tkogod diete, da-li je otac kod kuće, a ono odgovori: Jest! Kad tamo, izišlo je, da je otac samo slika ili naslikan kod kuće. Takov odgovor nemože niti sam po sebi, niti po običaju imati željena smisla. — Osim toga valja pamtiti: da bogoslovi višereki govor ili pritaju

kami samo na liep način odbiti nepovoljan pohodnik; jer je t a k o v a pritaja reservatio pure mentalis, dakle p r a v a l a ž; a laž i nahvalice upotriebljena prevara nisu niti „liep,“ niti pošten, dakle niti d o p u š t e n način, da se tko oprosti neprilična gosta. Još niti to nestoji, da se u tom slučaju n i t k o nezavodi u bludnju; jer se sbilja i to hotomice zavodi nepovoljni pohodnik. Druga bi bila, da sluga uz one rieči kima glavom na znak, da je gospodar doma: to bi bila reservatio sensibilis, pa bi pohodnik mogao odmah znati, šta je i kako je. Ili da takovu pohodniku izjavi: Gospodar mi je naložio, neka vam reknem, kada dodjete, da ga neima doma; jer bi rekao pravu istinu, gledeć na gospodarovu zapovied, a i tu bi pohodnik mogao odmah razabrati, na čem je. U r e d.

*) Težko je i s „nepravom“ sestrom i s pritajom izpričati Abrahamovu tvrdnju (Gen. 12, 11—19.) od laži. A i čemu to? Zar i sveti muževi nisu ljudi, imajući ljudske slabosti? Nije-li se patriarka Jakov slagao, rekav svomu otcu Izaku: ja sam tvoj prvorodjenac Ezau (Gen. 27, 19.)? Nije-li se slagao i sv. Petar, poglavica apoštolah, uztvrdiv, da niti nepozna Isusa? Neznamo, čemu bi prudilo, da tko poduzme nezahvalan posao, te uznastoji ove laži otresti njihove lažljivosti. Najbolje ćemo raditi, ako priznamo, što je nepravo, a nebranimo, što se napokon neda obraniti I najsavršeniji ljudi imahu svoje mane i bijahu griešnici. Budemo-li branili, što je nepravo, neće nam se vjerovati, kada budemo branili, što je pravo. U r e d.

**) Budući je Isus mnogo putah i riečmi objavio i čudesi dokazao svoje božanstvo, morao je on znati za dan i uru suda. Tvrdeći ipak, da „sin“ toga nezna, jasno pokazuje, k a k o v se sin tu razumievati ima. S toga čini nam se najpriličnije i najprostije tumačenje ove izreke: Sin toga nezna k a n o č o v j e k. U r e d.

opazljivu samo onda dopuštaju, kada pitajući neima nikakova prava pitati ili saznati istinu, te kad je povrh toga pitanu važan uzrok istinu pritajiti. Kod pogodbe i prodaje ima druga stranka pravo uputiti se istinito o stvari, dakle je i protivnoj stranci dužnost istinu bez okolišanja kazati. Nedopušten je skroz n. pr. ovakov odgovor u sliedećem slučaju. Mlad čovjek, kojega držahu za bogata, premda imadjaše više duga, bio si izprosio djevojku, te se s njom zaručio. Onu večer prije vjenčanja dojde k svojoj sutrašnjoj punici te zagrnut u kabanicu počme po sobi koracati negovoreć ništa. Punica ga zapita po više putah: „Was hast du lieber Heinrich?"; a on bi njoj svaki put: „Madame, ich habe nichts." Vjenčao se. Poslie osam danah dolazi vjerovnik jedan za drugim, čemu se ona ni s daleka nebi bila nadala. Stade mu s toga oštro spočitavati, da ju je prevario; ali će on ozbiljno: „Ja sam vam onu večer prije vjenčanja očito i više od deset putah kazao, da neimam ništa; neimate me dakle zašto kriviti." Ovakovom pritajom, da je dopuštena, podrovala bi se i opet svaka vjera i vjeresija. Ista opazljiva pritaja dopušta se samo s važna uzroka; jer makar pitajući neima prava znati istinu, to ipak, ako ju može znati bez ikakova i ičijega uštrba, nalaže ju kazati ljubav. „Kuda ideš?" „Zar nevidiš? — putem — ili za nosom!" Ovakova pritaja vriedja, van ako sveznalicu nemisliš malo ošinuti, da se opameti te nepita svašta.

Kako je u obće i u svačem medju dvjema oprekama mučno razmrsiti krajnu razlučnu nit, tako je medju istinom i lažju. Lagati uviek je grehota. Čovjek, bio on kojega god ma i najzadnjega staleža, ako je blebetuša, te mu se nemože povjeriti tajna, a sve, što čuje, trubi u sviet, mrzak je i svaki ga se kloni. Što je u svakom staležu mrzko, najmržje je u svećeničkom staležu. Svećenik kao viestnik istine i ljubavi mora da bude uglednik svoj občini u jednoj i drugoj krieposti, u javnom i samotnom životu. Bog, vjera, crkva, dostojanstvo staleža, spas dušah, s veće strane osnovan na ugledu i dobru primjeru uglednika, sve to mora uviek da lebdi svećeniku pred očima, te sve mora više da cieni nego sam sebe, svoju čast, korist i isti život. Ništa nije na svietu uzvišenijega, nego svećenik živući po tom uzoru; a ništa protivno ružnijega i pogubnijega za spas dušah, nego svećenik neznačajan, neistinit i nevjeran, komu osim najsvetije tajne izpovjedne (morao bi se skroz povražiti, tko bi i tu mogao pronevjeriti) nemožeš povjeriti nikakove tajne. Lahkouman i nerazborit, a kano takov poznat svećenik mora da učini mnogu pogrešku najgorih posljedicah, od kojih je jedna ta, da izgubi povjerenje. Tlapnja je siguran znak lahkoumnosti i nerazbora. Mnoge su stvari, koje može svećenik svećeniku kazati; mnoge su stvari, koje se mogu kazati učenu, razboritu i pobožnu svjetovnjaku; ali te iste stvari mogu biti za druge na golemu sablazan, ako se kažu. Svećeniku moradu se često povjeriti najdublje tajne, tajne obiteljske, najnježniji odnošaji medju raznimi osobami, i to sve najviše kao svećeniku, a drugo kao pouzdanu prijatelju, pak pronevjeri-li on to makar samo komu, pak i s opazkom „nikomu nekaži," izgubiti će do mala povjerenje u svoj občini. A što se dobra može i učiniti u občini bez povjerenja? Ako se kaže: On je drugčije dobar čovjek; ali je tako lahkouman, tako nerazborit, tako brbljav, da ga se moraš čuvati: što da po takovu učini dobra? Što da tekar drži tko do svećenika, kojemu je najmilija zabava sabirati razne novine, po što po to kupovati, da ima što trubiti i s čim doći u tudju kuću?! K tomu, kako svaki stalež, tako i svećenički ima svojih tajnah, članovi valjaju da zajedno drže, ter tih tajnah neizdaje nijedan nipošto; jer bi samo takovom izdajom pokazao, da nije član vriedan svojega družtva. Mnogi svećenik morao bi da se staležnu ljubav i viernost uči od raznih ljudih drugih staležah. Te tajne ne da su same po sebi zle, nego izdane postanu zle relativno, naime napram onomu, koj jih pravo ili shvatiti nemože, te se smuti, ili jih zlo tumači, te na zlo rabi. Takova izdaja mnogo hudi svećeničkomu ugledu. Občenita dužnost, zašutiti pogrešku tudju, veže napose svećenika napram svećeniku; ako ne već iz same kršćanske ljubavi, a to sbog staleža i smutnje, koja uviek s jedne strane škodi svemu staležu, a s druge puku. Prvi kršćanski car Konstantin reče o sebi, da bi on zatekav svećenika u zlu činu pokrio ga svojim carskim plaštem, da ga sakrije svietu. Zašto to? Sigurno ne sbog svećenika sama kao čovjeka, nego sbog dobre stvari. To je i nam dužnost, ako ne za drugo, a to sbog dobre stvari i samih sebe. Pa koliko se u tom grieši, svjedoče nam tobože svete od ljudih za svetu stvar zauzetih tužbe, kada tko zaprosi ili imade izgleda na veću čast. Spasitelj proreče o svojih budućih učenicih, da će sviet govoriti: „Gle, kako se ljube medju sobom!" a u ne riedkom slučaju i o ne riedkom morao bi danas sviet poviknuti: „Gle, kako se mrze medju sobom!" Što je prije griešno tajeno, stanovitom prigodom mora da griešno izide na vidjelo. Koga svetinja stvari nije prije sklonula za občenito dobro na prijavu, tomu nevjeruj poglavaru, da ga je svetinja u tom slučaju na to sklonula, nego strast; u strasti pako nikada se nekaže čista istina.

Delikatna je to stvar, pak je i ovaj članak bolje završiti pritajom, tim većma, jer ju svatko

može sam na širje raztegnuti, te pridržane misli pogoditi. — Pišuć o laži mislim, da sam napisao istinu. — *n* —

Misli i čuvstva na izmaku godine.

Kao putnik, kad prevaliv veliki komad puta popne se na vrh, od kud mu na daleko dopire oko, časak postane i mirno se razgledje na brežuljke, koje je prebacio, i doline, preko kojih je prešao, pa još jednoć razmisli sve sgode i nesgode, ugodnosti i neugodnosti svoga puta: tako valja i nam činiti na izmaku godine. Primičući se staro ljeto svomu koncu, imamo se bi reć okovah sadašnjosti za njeko vrieme oprostiti, prošlost u svom prolazku ustaviti, te ju budnim okom razmatrajući pitanje si postaviti: Šta nam je dao Bog u ovoj godini? — Sva sjećanja i sladke uspomene pozvati će nas na zahvalnost prama Bogu.

Dočekavši posljednje mlado ljeto, gledasmo sa strahom i ufanjem u neizvjestnu budućnost, neznajući, što će nam ova donieti. Nu sada smo izkusili, da nam je uz nješto zla i mnogo dobra doniela. — Priroda se opet zaradi nas zaodjela svojim zelenim šaroliko izkićenim plaštom, koj razblažuje oko i raztaplja srce, pružajuć nam svakim danom nove dražesti, novo veselje. Što je znoj poslenika posijao i posadio, povrati zemlja mnogostrukim blagoslovom; pa prem bijaše s pojedinimi darovi svojimi tvrdja, tim darežljivija bijaše s drugimi. Od pošastnih bolestih i kužna pomora ljudih ostadosmo sačuvani, te mogosmo bez straha blagovati svoj hljebać. Ništa nepomuti pokoj naše domovine iz vana, a i uz dosta žalostnu domaću neslogu nenaruši se mir usried naših zidinah. Koli srećniji bijasmo u tom pogledu od drugih, koji bijahu izvrženi krvavomu haranju rata ili sve razorujućoj bjesnoći živaljah, ili strahu smrtonosne pošasti! Pa tko je onaj, komu se imamo zahvaliti i za blagoslov poljah, i za mir zemlje, i za zdravlje naših okolicah? Nitko drugi, van dobri Bog, koj ljubećim okom svojim kao otac nad nami bdije, i za svako se svoje stvorenje brini: On upravlja zviezdami na nebu, on daje suncu svoje tople trake, on sipa iz oblakah kišu na zemlju ginuću od žedje, on zaodieva livade bujnimi travami i milovidnim cviećem, njegovom voljom zrele usjevi, on resi drveće zelenim lišćem i sladkimi plodovi, njegova ruka vlada udesom narodah i životom svakoga čovjeka, od njega izlaze kao glasnici blagoslov i nužda, radost i žalost, sreća i nesreća. Smiemo-li dakle na izmaku godine propustiti, da, uvaživši, kako je milosrdan bio Bog s nami, neprinesemo mu svoju zahvalnost kao žrtvu za tolike dokaze njegove ljubavi?

Prolaze pako još i druge slike dobra, kojih se uživasmo u ovoj godini, izpred naše duše, pa kod svake pojedine moramo reći: i to bijaše milost Božja. Svako pobožno nagnuće i čuvstvo srca, svaka dobra odluka, svaka sveta ozbiljna misao bijaše milost Božja. Svaka pouka, koja nas u vjeri razsvietli, u ufanju učvrsti, u ljubavi razpali, bijaše milost Božja. Svaki kriepostni primjer, što ga vidjesmo na drugom, i koj nam govoraše: budi kao ovaj! bijaše milost Božja. Svaka opomena na pogibelji iz ustih kriepostna prijatelja, svaka utjeha u gorkih časovih, koja kao angjeo s neba dodje, svaka pomoć u nuždi, svaki savjet u času, kada si neznasmo pomoći, bijaše milost Božja. Pomisli, kršćanska dušo! na one liepe časove ove godine, u kojih tvoje srce živo uzplamti za Boga, u kojih tvoja molitva razblaživaše ti dušu, u kojih se razpali tvoje srce na ljubav iskrnjega, u kojih ti slavno preoblada napast na grieh: promotri sve ove nebeske časove, pa što si u njih činio, sve je to zapisano gori u knjizi života, i tebi će se jednoć obilato naplatiti. Ali koj će ti naplatiti, taj ti je ovo i sam dao! A ako pogledaš samo brzim okom stvari, koje ti u dio padaju u crkvi, negovori-li ti tada tisuća glasovah na jedared o ljubavi tvoga Boga, koju si izkusio i u ovoj godini? Negovore-li ti o Božjoj milosti oltari, na kojih se često opet žrtvovao Isukrst za tvoju dušu? Negovori-li o tom stol Gospodnji, na kojem te tvoj Spasitelj nahrani mannom vječnoga života? Negovori-li o tom prodikaonica, s koje ti često slušaše rieči spasenja i utjehe? O tisuće glasovah Božje milosti! govorite u ovaj čas glasno u kršćanska srca, da slave Gospodina, koj je tako ljubezan bio prama njim! Šta i kakovi bi mi bili, da nam se nebi u ovaj par srce prelievalo čuvstvi najveće zahvalnosti? —

Ipak su darovi dani čovjeku pomiešani s njekom gorkosti. Sudbina je čovjeka na zemlji, da boj bije i trpi, a po borbi i trpljenju samo može unići u buduću slavu. Zato projuriše i u ovoj godini uz vedre dane veselja i dani stradanja i tuge. Tko da se nerazžalosti, kad pomisli na težke štete, što jih je počinila po više stranah naše otačbine biesneća marvinska pošast, lišiv mnogoga seljaka jedinoga blaga i imućtva? Mnogomu pohara nesmiljena vatra kuću i ognjište i sav živež, ostaviv ga, da u jadu i nevolji utiče se k milosrdnim dušam, bez kojih pomoći poginut bi morao. Nije-li neizprosiva i neoprostiva smrt ovoga i onoga zavila u crno, zadala mu ljute rane? Mnogi novi grob pokriva nezaboravna srca. Nije-li ova i ona obitelj pretrpila težke udarce nesreće? Tko da izbroji uzdahe i suze, štono su plakane u bolih, od koga ili nikoga neslušane? Jaoh! koliki su se hranili suhim krušcem uz gorki plač i vapaj! Suze su gorke, vrlo gorke; ali Otče nebeski! i za ove suze primi našu zahvalnost. Rane bole, bole jako; ali Otče nebeski! i za rane primi našu zahvalnost. Časi stradanja i patnje jesu težki, veoma težki; ali Otče nebeski! i za ove čase primi našu hvalu. Koga ljubiš, polaziš, koga raniš, vidaš, komu suze pripravljaš, tomu ih i sušiš. Kroz mutne oblake tuge sjaje milo zviezda vjere, opominjajuć nas, da i najmanje trpljenje vidi otčinsko tvoje oko, i da svaki svoj stvor pritišćeš s ljubavju na tvoje

otčinsko srce. Zato Otče nebeski, i za ove gorke časo, stradanja i pratnje u ovoj godini primi našu hvalu!

Da hvala tebi Otče! na svem, što nam je doniela prošasta godina. Što nam je doniela, došlo je iz tvoje ruke. Ti si i u ovoj godini bio naš otac. Bezbrojna su dobročinstva, koja si izkazao to tielu to duši našoj. Oprosti, ako nam jezik, obilujući ćućenji, od kojih nam se širi srce, zapinje kao jezik nejake djece. Hvala i slava i zahvalnost tebi, tvoje milosrdje traje od poroda do poroda!

Nu kakvu smo zahvalnost pokazali prama Bogu u prošlom ljetu? Jer nije dosta, da samo sada spoznajemo, što smo Bogu dužni za ono, što nam je dao; ovo spoznanje nametnulo nam se još prije. Budući pako da se naša zahvalnost prama Bogu prije svega djeli, koja su mu mila, očitovati imade, nastaje pitanje: jesmo-li i u ovom ljetu nastojali, da budemo vriedni njegove dopadnosti i milosti? Žalibože! moramo pripoznati, da smo više njegovu srdjbu, nego-li dopadnost zavriedili. S toga treba, da još i drugu žrtvu na izmaku godine donesemo: **žrtvu skrušenja.**

Naime drugo pitanje, koje si postaviti moramo na koncu godine, jest: Što sam ja Bogu dao za ono, što je on meni udielio?

Bog nas je nadario obiljem zemaljskih dobarah i veseljah; ali koliko smo putah slabo cienili ove darove njegove, ili baš i na zlo upotriebili? Nismo-li se često uživali njegovih darovah, nepomisliv na njega darovatelja? Jesmo-li svaki dan započeli i svršili s molitvom? Psovanjem i kletvami mnogo je doista sjemena posijano i mnogi posao svršen. Njekoji si je po razuzdanosti upropastio svoje zdravlje. Nisu-li ljudi, dočim ih je Bog štedio, ljudem škodu i štetu činili na zemaljskom dobru i na dobru glasu? Dočim je Bog mir dao domovini našoj, nije-li u javnom životu i sukromnih kruzih, u mnogoj kući i mnogom srcu vladao opaki duh razdora i neprijateljstva?

Kad bi nam Gospodin dielio bio po zaslugi našoj, što bismo bili dobili? A što nam je tek misliti, ako si k srcu uzmemo, što je Bog učinio duši našoj, a što smo mi za dušu svoju učinili! On nam dade toliko dobrih mislih, a mi nemarismo za nje; on uzbudi u nas toliko dobrih odlukah, a mi ih neizpunismo; on nas često opomenu na milosrdnost prama siromakom, a mi neizvršismo nijedne; on nam često govoraše: moli! a mi nemoljasmo; on nam često uli ogavnost proti našim navadnim griehom, pa ih ipak ljubljasmo; on nas poticaše, da vršimo točno svoje dužnosti, a mi toga neučinismo. U istoj crkvi pogledjimo okolo sebe. Glasovi, što no nas u kući Božjoj pozivlju na zahvalnost, ujedno su naši sudci. Pogledjimo oltar! Dočim se tamo presveti jaganjac Božji prikazuje kao žrtva za nas, i moli za milost i milosrdje kod Otca, razžalostismo ga možebiti nečednim ponašanjem ili samo izvanjskom bezmišljenom nazočnosti. Slušasmo rieč Božju; ali sačuvasmo-li ju u svojih srcih kano Marija? uporavismo-li ju na se, ili radje na druge? upotriebismo-li pobožne pobude, koje rieč Božja u nas porodi? prisustvovasmo-li rado, gdje se navieščala? ili ju možebiti u bezposlici ili i radinosti zanemarismo? Opomenimo se stola gospodnjega. Idjasmo-li uviek s podpunim nagnućem, s potrebitom pripravom duše k njemu? Jesmo-li i izvana visokoga gosta štovali, koga tamo primismo u svoje srce na stan? Sjetimo se izpovjedaonicah. Kakov bijaše naš hod k njim? Bijasmo-li u svojih izpoviedih iskreni? Bijaše-li odluka čvrsta, s kojom iz njih izlažasmo? Izvršismo-li ovu odluku? Nismo-li s namišljenom i slobodnom odlukom iskali priliku, da se povratimo griehu jedva ostavljenu?

Tko na ovakov način sa sobom na koncu godine račun napravi, taj će naći sjegurno dosta uzroka, da se s onim griešnikom u evangjelju bije u prsa te izklikne: **Gospodine! budi mi milostiv!** Mnoge zločeste misli, rieči, djela, mnoga izostavljenja dobra označuju naš život u izmičućem ljetu. Doista slabi smo i nosjasmo milost u **posudah razbijenih**; doduše neimamo se radi dobra boriti samo s tielom i s krvju, nego s oblastmi tmine, sa snagom tmine, po čem dolazi, da i najpravedniji sedam put na dan može pasti. A izpričava-li nas dovoljno slaboća naše naravi i jaka sila napasti? Sjegurno mogasmo svi Boga više ljubiti, nego što ga u istinu ljubljasmo; mogasmo više dobra činiti, nego što sbilja učinismo. Svoju lahkoumnost na putu spasenja, svoju lienost u dobru nemožemo si zatajiti, već nam je zavapiti: Ah, zašto te nismo, neizmjerna ljepoto i ljubavi, tako ljubili, kako bi bio zaslužio? Zašto smo okrenuli svoje lice od tebe, prionuvši uz ludost zemaljskih dobarah? zašto smo prolazljive obmame predpostavljali tvomu milinju? Zašto smo tebe zaboravili, kad si se neprestano nas spominjao? Otče! nismo vriedni, da se zovemo tvojom djecom.

Kamo sreće, da bi još u ovom času mogli popraviti, što zanemarismo i sagriešismo. Ali vrieme, kada projde, nevraća se više, a što je s njim izgubljeno, izgubljeno je za uviek. Izgubljeni su sati, koje potrošismo u lienom neradu i spavanju zanemariv dobro; izgubljene su milosti, koje vjetrenjasto potratismo; izgubljena su veća dobra, koja žrtvovasmo zemaljskomu trsenju i tjelesnomu razkošju. Gdjetko izgubio je u ovom ljetu svoju nevinost — i ona se nevraća više natrag. O užasna gubitka u **jednoj** godini! Ako si u obće reći moramo, da neostavismo griehah i neodložismo svu lahkomišljenost i mlačnost prošastih godinah u dobru, ili da, mjesto da napredujemo, trgnusmo natražke: tada izgubismo godinu — izgubismo za vrieme — izgubismo za vječnost.

Umuknite dakle vi bučna veselja, koja hoćete da pozdravite završaj stare godine; njezin bo izmak jest ozbiljan i gorak. Ako pomno pregledjemo 365 danah projurivše godine, ništa nam nepreostaje, no plakati suze skrušenja. Jeda bi se ove gorke suze tako kako

i sladke suze zahvalnosti Bogu dopadale! Jeda bi one kako priznanje naše krivnje, tako sjegurno jamstvo i našega poboljšanja bile! *R. V.*

Iz zapisakah francezkoga vikara.

(Pripovieda Trimm.)

Svatko imade svoju ćut i posebni ukus. Čast grimiznici i plaštu od granostajine (hermelina); crkveni knez jest nad svjetskoga, jer iz toga kneževskoga reda bira se najviši častnik, namjestnik Isusov; častna je i ljubičasta haljina biskupova, o kojem jošte i sada veli njemačka poslovica: da je pod kljukom dobro prebivati, ali ja neznam — meni je ponošena crna haljina kakova seoskoga vikara dražja, ma da je jošte i okrpana te na okrajcih štogod i cunjava. Tako mi je malena seoska crkva sa svetci od sadre, s Bogorodicom od pozlaćena drva milija nego i prekrasna stolna crkva; tiho seosko groblje s prostimi i tankimi križevi milije, nego sjajno parižko Père-Lachaise s hramovi od mramora, s grobnicami i spomenici, a izpod njega buka silnoga grada. Kako rekoh, ni sam neznam, zašto; ali sam takova ukusa.

Prije dvadeset i više godinah, kadno seoski vikari u Francezkoj, po svih dugih govorih u komori za poboljšicu nižjemu svećenstvu, nisu brali više plaće nego 62 franka i 50 stotićah na mjesec, namjerih se pripetce na jedan list iz zapisakah jednoga od ovih viernih i poštenih slugah gospodnjih. Spravio sam ga, jer mi prostotom ganu srce, a sada ga priobćivam mojim štiocem kao nov dokaz samozataje svećeničke i evangjeoske umjerenosti.

Dne 1. Veljače. Danas sam digao mjesečnu plaću: 62 franka 50 centimah. Stara moja Gertruda, koja već od Uzkrsa neprimi od mene ništa plaće (veli uviek, da ja bolje trebam novca, nego ona) želi si već dugo srebren križić, da mi nedjeljom kod mise „nečini sramote;" ženska taština sakriva se svagdje i svakamo; ali je stara Gera poštena duša, te me je u posljednjoj bolesti vrlo dobro pazila i dvorila. Križ je drag, stoji 10 franakah; nu kad se daje dar, nesmie se skupariti. — Ostalo 52 fr. 50 stot.

2. Veljače. Seoska djeca znadoše katekizam tako dobro, da sam jim sbilja davno obećane slike morao darovati. Nabavio sam jih iz Pariza, od Ritoreta, Rue Saint Sulpice, gdje su cjenije nego kod nas. Ali dom Ritoretov odprema samo uz poštovnu naplatu, vjeresija pako uboga vikara nije od ovoga svieta. Šest franakah za pol stotine slikah; djeca mahnitala od veselja; da budem bio bogatiji, bio bih naručio obojane, ali su te drage. — Ostalo 46 fr. 50 stot.

3. Velj. Gera je nabrala mnogo drvah u gori; tim bolje, jer je s nova zahladilo. Zelenja ima jošte dosta u vrtu; u nedjelju jednu plosku jabukovca. Jestvenik moj posve je prost; čovjeku i tako malo treba, da proživе.

4. Velj. — Iz grada poslaše mi tustu kokoš. Gera odnese čorbu staromu Matiji; a kokoš pojesti ćemo sami.

5. Velj. — Još jedna kokoš na stolu. — 50 stotićah Geri na sapun za pranje. Ostalo 46 fr.

6. Velj. — Ista jestvina kano jučer i prekjučer; ali sve pod nebom ide na konac, pak tako i tuste kokoši.

7. Velj. — Tri franka na svećeni kruh za bližnju nedjelju. Ostalo 43 fr.

8. Velj. — 1 fr. 75 st. za popravak starih mojih čižamah: na žalost neće me dugo nositi, jer su jako poderane. Ostalo 41 fr. 25 st.

9. Velj. — Propovied proti razsipničtvu, koje preotimlje mah i na selu. I sam ja spočitavam si često sbog nekoristna troška.

10. Velj. — Veliko čišćenje u župnom stanu, od gore do dolje, za doček nj. kneževske milosti, našega gospodina nadbiskupa, koj putuje po godišnjem pregledu.

11. Velj. — Monseigneur s pratnjom meni kod stola. Velika čast za me; ali trošak od 19 fr. 75 st. K tomu jošte bilo jelo posve prosto. Svejedno, naprama poglavaru svojem nevalja biti škrtu. Ostalo 21 f. 50 st.

12. Velj. — Monseigneur reče mi jučer na večer, kad je sjedao na kola: „Moj dragi vikaru, Vaša je haljina jako ponošena." — „Milosti Vaša — visokočastni" odvratih mu ja, „crno sukno nedrži dugo." — Monseigneur odgovori na to: „Ali na njoj neima nijedne ljage, to mi se dopada; nego od traga na ogrliću nije baš najljepše zakrpana; moramo gledati, kako bi se to sakrilo." Što je tim gospodin nadbiskup hotio da rekne?

13. Velj. Poslanik našega predjela poslao mi šest ploskah nepokvarena biela vina . . . . „za službu kod oltara" bijaše napisano u pisamcu.

14. Velj. — Julian, onaj divlji diečak, opet se opio i razbio u krčmi staklo na oknu. Prolazeći baš mimo pobrah ga na račun. S prvine počeše mi se svi smijati, kano da se meni rugaju. Platio sam ja krčmaru za staklo dva franka. Vidiv to Julian udari u plač i raztrezni se. Obeća mi takodjer, da će prve nedjelje doći k misi, te da se više neće otresati na svoju staru majku. Ostalo 19 fr. 50 st.

15. Velj. — Ljuta studen i smrzlica; zelenje u vrtu ide jako na konac. Na sreću našu imademo jošte krumpira.

16. Velj. — Moja stara Gera obolila mi je; dan na dan jeduć zelenje neprija joj zdravlju. Dva funta mesa kupio za juhu. Ja sam držim se krumpira, da njoj i za sutra preostane mesa. Ali jer je ona svom silom hotjela, da i ja jedem mesa, rekoh joj, da je danas osobiti post za svećenike, a ona bijaše tako poštena, te mi je vjerovala. Pak nisam niti lagao; ta i

tako reče sv. Ambrož: „Trapite se svaki dan!“ — Ostalo 17. fr. 50 st.

17. Mali Nikola opet je obolio. Pohodio sam ga i tješio roditelje. Kad sam kući došao, rekoh Geri, neka mu odnese jedan od mojih vunenih pokrivalah; jer diete trese groznica, a neimadu ga čim dobro pokriti. Gera u prvi mah stala vikati, te nehtjede s prvine, rekši, da ću još sam morati prositi od kuće do kuće, jer da sve razdajem .... i što joj sve nedodje na pamet. Nu ženske su sve svoje glave i sebične. Pograbim dakle pokrivalo, ili se barem pričinim, kano da ću ga sam odnieti; ali na to uze ona i odnese.

18. Velj. — Pismo na monseigneura s prošnjom za podporu udovici Pavlovoj, koja je po gotovu osliepila. Malo što se sam nisam pišuć razplakao na vlastite svoje rieči: ali eto, kako se lahko prosi za druge. Za pismo platio 20 stot. Ostalo 17 fr. 30 st.

20. Velj. Moje čižme neće pak neće da se drže, a Gera mi k tomu reče, kako je čižmar već zadnji put rekao, da jih nije vriedno više krpati. Gera nosi drvenjače, pa ipak morebiti ide i bolje i sigurnije u raj, nego ja. Ali što je činiti? Jedne nove čižme kupio: 6 fr. Ostalo 11 fr. 30 st.

23. Velj. — Kip Marijin nad oltarom mora se skroz ponoviti. Slikar iz grada, koj u dvoru radi, posla mi djetića, da mi kip očisti i pomaže laštilom. Zaiska tri franka. To je trošak, koj me veseli. Ostalo 8 fr. i 30 stot.

24. Velj. — I krumpir ide već na dno. Pekaru platio račun mjesečni: 8 fr. Rado bih bio jošte koj dan odgodio plaću. — Ostalo 30 st.

25. Velj. — Kupio jedan hljeb za 30 st. Geru poslao k njezinoj netjakinji na objed. Ostatak u kasi: ništica. Maleni se Nikola počeo oporavljati; ubožki liečnik bio tu, te mu prepisao pečene teletine, da si okriepi slab želudac. Pečene teletine! Dà, zašto ne odmah pečena gnjetela (fazana)? Ubogi ljudi jedva da smognu svagdanjega kruha.

27. Velj. — Poziv u dvorac na objed; bolje se nije moglo pridesiti. Velika gala: divljačine, gomoljikah, kolačah i dragi Bog neka znade, koliko sve vrstih vina. Pomislih na Geru, koja mi uviek govori: „Gospodine vikaru! čaša vina svaki dan dobra bi Vam bila.“ Ali kako je to: da po svem svietu ti ljudi toliko i svašta jedu i piju, a neobole? Na pečenu teletinu prežao sam napried. Uzmem dobar komad te mudrujem, kako će mi s tanjira u džep, a da nitko neopazi. Izvadim čist rubac za taj posao pripravljen, pak po mojoj vještini skoči pečenka u džep. Ubogi Nikola izbuljiti će oči od čuda i veselja, kad ju zagleda. Nu čini mi se, da je malena kći grofičina opazila moju majstoriju; jer nasmiešila se je, te nješto prišaptnula materi. Strah me je, da će me držati za izjelicu, a za zlo odhranjena jošte povrh toga. Sutra je, Bogu hvala, zadnji dan mjeseca; na sreću moju nije prestupna godina; prekosutra dići ću plaću.

28. Velj. — Čuda golema! Zateklo me iznenada, pak se neznam iznaći u mojem bogatstvu i novoj časti! Jutros zakrenu kočija pred moja vrata; u njoj grofica i mala joj kći. Moradoh grofici pripoviedati, što je i kako s pečenkom; ali je to ona već u napried bila pogodila. Mala kći stisnu mi u ruku sedam velikih žutakah „za Vaše siromake;“ — „ali nezaboravite ni na sebe, gospodine vikaru!“ reče mi grofica na razstanku.

Za jednu uru kašnje dojde mi s pošte svežanj. Razmotam, ali iz njega eto haljinac od crne svile, crveninom podstavljen i obrubljen. Pismo je od monseigneura: „Moj dragi vikaru! Ja sam napokon u stanju da Vaše duge i vierne službe nagradim. Priloženi kanonički ogrlić pokriti će dovoljno krpe na Vašoj haljini.“

Stara Gera u jedan mah i nasmija se i zaplaka, a malo što me i nezagrli. Kanonik prvostolne crkve! To je za istinu previše! Dragi Bože, daj mi ponizno srce, te mi se nedaj uzoholiti!

Viestnik.

Iz Zagreba. Svakomu kršćanskomu srcu veseli blagdan Božića oveliča uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup svojim zagrebačkim vjernikom tim, što je taj dan, nepazeć na znatnu studen i svoju 77. godinu, u prvostolnoj crkvi zvučnim glasom odpjevao sv. misu, a poslie nje podielio jim papinski blagoslov i crkveno oproštenje, te za tim s propovjedaonice velebrojnim slušateljem razložio učinke i posljedice, iz kojih se pozna, jeda-li smo sinovi Božji, t. j. jeda-li smo se duševno preporodili u Isukrstu. Poslie podne odslužila je nj. uzoritost i večernicu.

— U večer prvoga božićnoga blagdana bijaše u i oko nadbiskupskoga grada velika vreva. U velikoj dvorani bijahu i ove godine namješćeni božićnjaci sa svojimi darovi, a ovi namienjeni ubogoj dječici, ponajviše ovdašnje pjestovnice. Iz dobrovoljnih prinesakah, sakupljenih nastojanjem njekih blagodušnih gospodjah, kupljene su svakojake i potrebam i vieku dječinskomu dolikujuće stvari. U rečeni večer podieliše te darove prisutnoj dječici. Radostnoj toj svetkovini nevine mladeži pribivao je do kraja uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup s mnogo druge gospode. Nj. uzoritosti, koja je ne samo izvolila ustupiti svoju dvoranu za djelitbu, nego i na darove znatnu svotu dopriniela, a tako i ostalim blagim darovnikom zahvali se prije djelitbe malena jedna djevojčica odvažnim glasom i srdačnim dječinskim govorom u ime svih malih i srećnih nadarenikah.

— Pišu nam iz Djakova, da je preuzvišeni gosp. biskup J. J. Strossmajer dne 20. t. m. u pȏdana sa svoga

puta u Rim srećno i u podpunom zdravlju vratio se u svoju biskupsku stolicu. Srećnomu povratku nj. preuzvišenosti raduje se tamošnje svećenstvo i stanovničtvo, a tu radost pokazalo je isti dan i činom, pozdraviv svoga počitanoga i ljubljenoga nadpastira u večer sjajnom bakljadom.

— Velečastnoga gosp. Jurja Tordinca, ravnatelja biskupske pisarne u Djakovu, imenovao je sv. otac svojim počastnim kancelarom.

— Dne 29. Stud. t. g. izdana je u Beču u sporazumljenju s c. k. državnim ministarstvom, s popečiteljstvom rata, te ugarskom, erdeljskom i hrvatsko-slavonsko-dalmatinskom dvorskom kancelarijom sliedeća naredba, valjana za svukoliku carevinu:

Nj. c. kr. apoštolsko veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem svojim od 26. Stud. t. g. premilostivo dozvoliti, da se grčko-nesjedinjenoj crkvi i u ovu spadajućim osobam i stvarim u svem službenom poslovanju odsele daje ime „grčko-iztočna."

— Onomadne u ovom listu objavljeno drugo izpravljeno izdanje djelca: *„Važni uzroci s kojih Gospodina Isukrsta Spasitelja našega ljubiti moramo, i njeka spasonosna sredstva, kojimi se ova ljubav pobuditi može. Preveo Antun Kanižlić, Požežanin i družbe Isusove misnik, a preradio jedan svećenik"* — prispjelo nam je u više otisakah, te se može u odpravničtvu našega lista dobiti komad po 40 nč., a tko uzme na jedan put 10 knjižicah, dobiva jedanaestu nadavkom.

Iz Ugarske. Kanonik veliko-varadinski Dr. Mirko Körmöczy napisao je i netom izdao djelo u magjarskom jeziku pod naslovom „Život Isukrsta" („Jézus élete"). Kažu, da je ovo djelo temeljitim znanjem i velikim uzletom te samostalnim načinom napisano; a da se pisac uklanja svakoj izravnoj polemici proti Renanu.

Iz Talijanske. 26 nadbiskupah i biskupah, te 12 generalnih-vikarah Umbrije i Markah podnielo je zajednički energički prosvjed proti okružnici bivšega ministra Pisanella, kojim nalaže vladinim organom, da strogim okom nadziru sjemeništa duh. mladeži. Ovu naredbu odbijaju crkveni glavari kao povredu pravah crkve, te „zahtievaju za crkvu slobodu, koja joj u katoličkoj zemlji pripada po vjerozakonskom i družtvenom pravu."

Iz Fiorence. U glasovitoj fiorentinskoj palači Pitti, u kojoj će Viktor Emanuel stanovati u Fiorenci, rodila se njegova majka, a tu je stanovao i njegov ujak velevojvoda toskanski. Njega su protjerali, a njegov kraljevski netjak ljuljat će se na stolicah i ležat na krevetu, gdje su njekad počivali mili mu rodjaci. Ala čudnih uspomenah! Još više. Nije daleko ni Poggio imperiale, bivši velevojvodski ljetni grad, gdje će kralj talijanski ljetovati. Prije 40 po prilici godinah bukne tu vatra. Dočim je sve od straha razbježalo se, izadje na gradska vrata muž, držeći na ramenu diete, koje je vatri oteo bio. Tko bijaše taj muž? Bijaše Leopold II. tada nasljedni princip. A diete? Sadanji kralj — Viktor Emanuel. Ala je zahvalno ono diete svomu izbavitelju!

Prečastni duh. stol zagrebački preporučuje častnomu svećenstvu, koje upravljajući crkvenom imovinom ima kadšto posla s državnimi obveznicami, sliedeće t. g. u drugom izdanju u Gradcu tiskano djelce: „Die Obligationen des Kaiserstaates Oesterreich. Populär dargestellt von Thomas Stempel, k. k. Steuer-Einnehmer und Depositenamts-Vorsteher in Graz." Tko pošalje piscu u plaćenom listu 70 nč., odpremit će mu on bezplatno svoje djelce.

Prije šest godinah preporučismo u ime prečastnoga duh. stola častnomu duhovničtvu 1. svezak djela: „Stanislav Zarański's Weltgeschichte in Annalen-Chroniken-, und Historienweise mit einer sinnbildlich chronologischen und geographischen Geschichtskarte." Sada je izišao 2. dio toga osobitim pedagogičnim razborom sastavljenoga te postupnoj pouci mladeži u poviesti namienjenoga djela, u kom se svi dogadjaji razlažu najprije u slici ljetopisa (strogo kronologičkim redom), zatim u slici kronike (narodopisnim redom), napokon u liku pragmatičke poviesti (prema raznim granam unutarnjega života narodah). — Ovaj 2. svezak stoji kao i prvi 5 for. 25 nč., nu tko se predbroji do 31. Prosinca t. g. dobiva ga za 4 for.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

